L 8
L 865 V 2

LATVIEŠU LITERATŪRAS KRITIKA

78-45.964

L 8/865

810.09

LATVIEŠU LITERATŪRAS KRITIKA

RAKSTU KOPOJUMS

PIEKTAIS SĒJUMS
(1917—1940)

PADOMJU LITERATŪRAS KRITIKAS SĀKUMA PERIODS
2. GRĀMATA

Sakārtojuši A. Grigulis, V. Austrums un A. Ambaine

LATVIJAS VALSTS IZDEVNIECIBA
RĪGĀ 1964

Vilja Lāča Latv. PSR
VALSTS BIBLIOTĒKA
5
78— 45.964;8l
8L2
La
0305069835

LATVIEŠU PADOMJU LITERATŪRAS KRITIKAS ATTĪSTĪBA TRĪSDESMITAJOS GADOS

Visā daudznacionālajā padomju literatūras attīstībā trīsdesmitie gadi bija raksturīgi ar ļoti būtiskiem pārkārtošanās un pārorganizēšanās procesiem. Šos procesus nosacīja straujā padomju dzīves attīstība. Sociālisma celtniecībā noskaidrojās, ka dažas pastāvošās normas jau bija novecojušas un sāka traucēt padomju dzīves tālākeju. Tādus traucējoša rakstura faktorus varēja sastapt arī literatūras novadā. Pirmajā vietā izvirzījās jautājums par vienotu padomju rakstnieku organizāciju. Krievijas Proletārisko rakstnieku asociāciju (RAPP) nodibināja 1925. gadā, kad jaunajā Padomju valstī vēl risinājās asa šķiru cīņa. Revolūcijas sakautās šķiras ne uzreiz un ne labprātīgi atstāja vēstures skatuvi. Padomju ideoloģijai naidīgie cilvēki kaut kā uz laiku piemērojās jaunajiem apstākļiem, bet tomēr stāvēja tālu no aktīvās sociālisma celtniecības. Lielākā daļa no viņiem bija sīkburžuji, kas, daudzus gadus dzīvojuši ekspluatatoru šķiru ideoloģijas ietekmē, nespēja no tās atbrīvoties. Zīmīgi norāda M. Gorkijs, ka sīkburžujs ļoti ērti iekārtojas padomju dzīves apstākļos. Tādi cilvēki bija arī rakstniecībā. Viņi turpināja rakstīt literārus sacerējumus, kuriem, labākajā gadījumā, nebija nekā kopēja ar sociālisma celtniecību. Pastāvošā rakstnieku organizācija — Proletkults nespēja radīt normālus sociālistiskās literatūras attīstības apstākļus jau tāpēc vien, ka balstījās uz nemarksistisku literatūras būtības izpratni.

Tādos apstākļos bija nepieciešama organizācija, kas nodrošinātu noteicošu vietu literatūras laukā tiem rakstniekiem, kuri aktīvi piedalās sociālisma celtniecībā, citiem vārdiem, kas nodrošinātu proletārisko rakstnieku hegemoniju. Par tādu organizāciju kļuva Krievijas Proletārisko rakstnieku asociācija (RAPP). Šī organizācija izstrādāja arī savus literāros principus, kas sākumā deva pozitīvus rezultātus, bet ar laiku — straujas dzīves attīstības rezultātā — novecojās, izkropļojās un

kļuva par traucēkli padomju literatūras attīstības procesā (sk. V sējuma 1. grāmatas 16.—17. lpp.).

Partija izprata radušos stāvokli, un 1932. gadā ar speciālu CK lēmumu RAPP tika likvidēts un tā vietā nodibināta PSRS Padomju rakstnieku savienība, kas apvienoja visus tos rakstniekus, «kas stāv uz padomju varas platformas un piedalās sociālistiskās kultūras celtniecībā». Tā tad apvienoja visus rakstniekus — kā partijas biedrus, tā bezpartejiskos — ar vienu pamatnosacījumu, ka tie patiešām ir padomju rakstnieki, padomju dzīves celtnieki. Šāds pārkārtojums nozīmēja arī to, ka šajā laikā noteicošo lomu literatūrā jau bija iekarojuši rakstnieki, kas aktīvi piedalījās sociālisma celtniecībā. Šāds pārkārtojums izrādījās ļoti pareizs, jo izturēja laika pārbaudi, un padomju rakstnieku organizācijas forma pastāv vēl šodien.

Visas krievu padomju literatūras organizatorisko formu pārveidojumus pārdzīvoja arī latviešu padomju literatūra, un bez tam, kā norādīts šī sējuma 1. grāmatā, latviešu padomju rakstniekiem pastāvēja vēl savas speciālas organizatoriskas formas. Īpaši nozīmīga loma latviešu padomju literatūras attīstībā bija RAPP. Saskaņā ar ģeogrāfiskā iedalījuma principu tajā iekļāvās gandrīz visi latviešu padomju rakstnieki. Tāpat arī Asociācijas teorētiskie atzinumi kļuva par vadošiem principiem topošajā latviešu padomju literatūrā. Turklāt daudzi fakti pierāda, ka latviešu rakstniekiem bija grūtāk nekā krievu darba biedriem atbrīvoties no novecojušiem RAPP literāriem principiem un pārorientēties uz jaunajiem — padomju literatūras principiem, kas sāk veidoties līdz ar Rakstnieku savienības nodibināšanos.

Vēl ilgi latviešu padomju literatūrā varam atrast tādus atpalicības elementus kā sektantismu, RAPP specifisko lozungu — «sabiedrotais vai ienaidnieks», marksisma vulgarizāciju teorētiskajā atzinumā par dialektiski materiālistisko «daiļrades metodi», kur filozofijas kategorijas mehāniski tiek pārnestas mākslas jomā, u. c. Saprotams, tie nekļuva par pilnīgiem tā laika latviešu padomju literatūras virziena noteicējiem, tomēr zināmā mērā bremzēja tās attīstību.

Jaunie organizatoriskie pārkārtojumi pozitīvi un spēcīgi ietekmēja arī latviešu padomju literatūras attīstību. Vispirms jau atteikšanās no «proletāriskā rakstnieka» jēdziena attiecīgā rakstnieka organizatoriskās piederības noteikšanā izbeidza daudzus pārpratumus un nevajadzīgus strīdus, piemēram, vai tādam un tādam rakstniekam ir tiesība saukties par proletārisku rakstnieku. Tāpat bija arī literatūras kritikā, kur atsevišķos konkrētos gadījumos radās grūtības pareizi formulēt «proletāristiskos» mērķus un centienus.

Pēc tam kad jēdzienu «proletārisks rakstnieks» atvietoja ar

jēdzienu «padomju rakstnieks», daudzas tamlīdzīgas grūtības un neskaidrības atkrita pašas no sevis.

Šajā organizatoriskajā pārkārtošanas procesā pats svarīgākais tomēr bija tas, ka sāka izveidoties jauni estētiski uzskati, jauni teorētiski principi, sāka izveidoties sociālistiskā reālisma teorētiskie atzinumi. Praktiskajā literatūras procesā sociālistiskais reālisms jau bija nostaigājis garu attīstības ceļu, sākot ar Gorkija romānu «Māte» līdz tiem divdesmitajos gados uzrakstītajiem darbiem, kuros pareizi atspoguļojas cīņa par sociālisma uzvaru Padomju zemē. Kaut arī revolucionāra patosa apdvesti, tie savos pamatos balstījās nevis uz revolucionārā romantisma, bet uz reālisma principiem. Tie bija jauna veida reālisma darbi. Šī reālisma īpatnējo raksturu noteica jaunā padomju dzīves īstenība.

Sākumā literatūras teorijai atlika tikai rezumēt sasniegto un konstatēt jaunā reālisma raksturīgās īpatnības. Vajadzēja konstatēt sociālistiskā reālisma literatūras uznākšanu uz vēstures skatuves. Ar to arī sākās sociālistiskā reālisma teorētiskie atzinumi, kas laika gaitā izauga par estētisko uzskatu sistēmu — par visas padomju mākslas estētisko uzskatu sistēmu.

Organizatoriskajos pārkārtošanas procesos ārkārtīgi svarīga vieta ir jaunās rakstnieku organizācijas, t. i., Rakstnieku savienības pirmajam kongresam 1934. gadā. Tas notika ar Maksima Gorkija līdzdalību un arī viņa tiešā vadībā. Kongresā pieņemtie statūti arī noteica, ka sociālistiskais reālisms ir padomju literatūras pamatmetode.

Sociālistiskais reālisms balstās uz padomju dzīves īstenību. Tā raksturu visos vēsturiskos posmos nosaka padomju dzīves īstenība, un tāpēc tas nekad nevar nonākt sastinguma stāvoklī, nevar piedzīvot RAPP teorētisko atzinumu likteni, jo padomju dzīve ir nepārtraukta novatorisma pilna, mūžam jauna, mūžam revolucionāra. Tāds ir arī padomju literatūras ceļš.

Pārvarot organizatoriskas pārkārtošanās grūtības, pārvarot novecojušos teorētiskos atzinumus, pārvarot literatūras praksē no RAPP aizgūtos sociālistiskajam reālismam nepieņemamus paņēmienus (piemēram, t. s. «faktu literatūras», «lozungu literatūras» u. c. paņēmienus), arī jaunā latviešu padomju literatūra sāka iet pa lielo un plašo padomju literatūras un sociālistiskā reālisma ceļu. Sasniegumi, bez šaubām, būtu vēl lielāki, ja latviešu padomju literatūra būtu varējusi trīsdesmitajos gados attīstīties netraucēti. Tas tomēr nenotika. Jau pāris gadu pēc I Vissavienības padomju rakstnieku kongresa sākās personības kulta izraisītās represijas un turklāt tādos apmēros, ka tālākā latviešu padomju literatūras attīstība līdz pat 1940. gadam tika daļēji pārtraukta. Tikai tad, kad 1940. gadā Latvijā atkal

atjaunojās padomju vara, latviešu padomju literatūrā sākās jauns attīstības posms.

Latviešu padomju literatūras kritika pārdzīvo visu to pašu attīstības gaitu un visas tās pašas grūtības, ko visa padomju literatūra. Starpība ir tikai tā, ka attīstības grūtības, novecojušo principu pārvarēšanas grūtības literatūras kritikā ir daudz skaidrāk saskatāmas, tās, acīm redzot, šajā literatūras novadā ir arī lielākas, jo tieši šajā jomā taču formulējas visi estētiskie atzinumi.

Literatūrteorētisko jautājumu iztirzāšana un formulēšana vienmēr ir bijis viens no visgrūtākajiem literatūrkritikas darbības novadiem. Latviešu proletāriskās literatūras attīstībā tomēr jau pirms pirmā pasaules kara ir periods, kad plaši izraisās tieši lielie problēmu raksti, kas cenšas iztirzāt sarežģītās proletāriskās estētikas problēmas. Kā to apliecina kopojuma «Latviešu literatūras kritika» 3. sējuma materiāli, panākumi šajā darbības laukā ir ļoti nopietni.

Latviešu padomju literatūras kritikas sākumos tūlīt pēc Oktobra revolūcijas ir sastopami daudz teorētisko spriedumu par jaunās sociālistiskās literatūras pamatraksturu un pamatprincipiem. Vēl pārāk maz šajā laikā ir konkrētā literatūras materiāla, vēl par maz ir literāru sacerējumu, kas varētu noderēt par teorētisko spriedumu nopamatojumu. Tādēļ atzinumi nereti paliek abstraktā teoretizēšanas līmenī, neapliecināti ar praktisko literāro darbu.

Citāds stāvoklis latviešu padomju literatūrā jau trīsdesmitajos gados. Literāro sacerējumu klāsts ir jau krietni liels. Ir romāni, stāsti, poēmas, dzejoļi, lugas. Kas revolūcijas periodā vēl ir literāts iesācējs, tas tagad jau ieguvis atzīta rakstnieka vai dzejnieka vārdu. Radušies daudz jaunu literātu, kas jau nopietni pieteikuši savas pretenzijas darboties latviešu padomju literatūrā. Tādēļ, iztirzājot jebkuru literatūrteorētisku jautājumu, jau vienmēr bija iespējams to saistīt ar konkrētiem literāriem sacerējumiem. No otras puses — arī praktiskais literārais darbs nepārtraukti prasa, lai tas izietu cauri stingrām teorētiskām vērtējumu ugunīm. Ir jārūpējas par principiāli pareizu latviešu padomju literatūras tālāko attīstības ceļu. Ir jārūpējas par literatūras idejisko skaidrību. Citādi meklējumu ceļi var novest arī purvā. Tas ir cits jautājums — vai tā laika literatūras kritika jau bija spējīga visā pilnībā veikt šo uzdevumu. Bez šaubām, ne.

Literatūras kritikas raksturs trīsdesmitajos gados turklāt vēl bija atkarīgs arī no latviešu padomju literatūras specifiskiem organizatoriskiem pasākumiem. Jau 1922. gadā sanāca Viskrievijas latvju proletārisko rakstnieku konference. Te radās pirmais organizatoriskais centrs — Birojs. Šis pasākums tomēr sa-

mērā niecīgi ietekmēja literatūras kritikas attīstību un raksturu, jo nespēja veikt minētajā konferencē iecerēto nolūku — radīt centru, kas organizētu latviešu rakstnieku darbu. Citādi rezultāti jau bija 1928. gada konferencei, kas radīja darbības spējīgu latviešu rakstnieku organizatorisku centru — Centrālo biroju. Gadu vēlāk (1929) radās arī literārās darbības centralizējošs periodisks izdevums — žurnāls «Celtne».

Šis centralizēti virzītais darbs nozīmīgi ietekmēja literatūras kritikas turpmāko attīstību. Darbības centrā izkristalizējās zināmas noteiktas prasības, noteikti konkrēti uzdevumi. Jebkurš literārs sacerējums tika saistīts ar šiem uzdevumiem.

Trīsdesmitajos gados latviešu padomju literatūras kritikā, ar niecīgiem izņēmumiem, visi literatūrkritiski raksti saistīti ar ļoti konkrētu literatūras praktisko darbu, ar ļoti konkrētiem literāriem sacerējumiem. Plašāki kritiski darbi ar problēmu iztirzājuma raksturu veidojas galvenokārt, apvienojot lielāku darbu skaitu, ņemot par vienotāju pamatu noteiktu tematiku. Dažkārt lielāki problēmu raksti rodas kā polemikas rezultāts. Polemikai par cēloni parasti ir kaut kādi izteikti spriedumi sakarā ar kādu noteiktu konkrētu sacerējumu. Toreiz polemiku raksturīgā īpatnība ir dalībnieku ārkārtīgi lielā neiecietība vienam pret otru, nelokāmā personīgā pārliecība par savu domu neapstrīdamību utt.

Nereti polemiskos strīdus izraisa aplūkojamo problēmu idejiskā noskaidrošana. Tādos gadījumos neiecietība vienam pret otru kļūst vēl lielāka. Jebkurš polemikas līdzdalībnieks pārvēršas par «idejisku cīnītāju» pat tādos gadījumos, kad strīdā jau diezgan skaidri samanāmi personiska aizskāruma un apvainojuma elementi vai arī izpaužas grupējumu pazīmes. Dažkārt lielāki problēmu raksti rodas, plašāk izvēršot un formulējot konkrētus padomju literatūras uzdevumus vai rezumējot trūkumus vienā vai otrā nozarē.

No šāda veida lieliem literatūrkritiskiem rakstiem atšķiras sacerējumi par literatūras teorijas jautājumiem. Šajā jomā saistība ar konkrētiem literatūras sacerējumiem dažreiz var arī izpalikt. Kā viens no šāda tipa rakstiem, kas cenšas iztirzāt padomju estētikas pamatjautājumus, minams Roberta Pelšes apcerējums «Māksla un proletāriskā revolūcija».

Iekāms izsakām vienu vai otru spriedumu par attiecīgo šī perioda literārkritisku apcerējumu, nepieciešama piebilde. Šodien nav iespējams iztirzāt tā laika literārkritiskus apcerējumus, lai meklētu tajos kļūdas un nepilnības ar tādām prasībām, kas mums pastāv šodien, kad varam balstīties uz bagātīgiem teorētiskiem materiāliem, uz pilnīgi izstrādātās sociālistiskā reālisma teorijas un uz plaši izvērstām marksistiskās estētikas atziņām. Toreiz literatūras kritikā pieļautās kļūdas

šodien jau ir pilnīgi neiedarbīgas kā mūsdienu literatūras kritikā, tā praktiskā rakstniecības darbā. Tāpēc arī tāda veida analīze ir pilnīgi lieka. No viena otra tajos laikos nozīmīga raksta tādas analīzes rezultātā nepaliktu pāri nekas. Daudz svarīgāks šodien ir pavisam kas cits. Ir svarīgi saskatīt, kādi literatūrkritiski apcerējumi ir nozīmīgākie, kas kopā veido vienoto literatūras kritikas procesu, un kāda bija viņu nozīme attiecīgā vēsturiskā situācijā. Tikai tā mums būs iespējams iegūt nepieciešamo ieskatu par attiecīgā perioda literatūras attīstības procesu. Tas arī ir galvenais kritikas vēstures uzdevums. Ap šo jautājumu galvenokārt būs jānopūlas nākamajiem pētniekiem, kuri pieskarsies šī perioda ārkārtīgi interesantajiem literatūrkritiskajiem rakstiem. Kļūdu un nepilnību daudzums nebūt nesamazina šo darbu interesanto raksturu un vēsturisko nozīmību.

No šī viedokļa Roberta Pelšes raksts «Māksla un proletāriskā revolūcija» (1933) iegūst nozīmību. Raksta sākumā Pelše vēlreiz atgriežas pie mantojuma problēmas. Tas ir jautājums, kuru viņš jau aizsāka savas kritiķa darbības sākumā pirms pirmā pasaules kara un pie kura tas arī vēlreiz atgriežas ne vienu reizi vien. Šoreiz nepārprotami Pelše balstās uz drošās Ļeņina tēzes par kritisku kultūras mantojuma apgūšanu.

Jautājums par kritiski apgūstamo kultūras mantojumu un dažiem interesantiem faktiem apgūšanas procesā ir tikai ievadījums raksta galvenajai daļai, kas īpašā apakšvirsrakstā saucas «Lielo cīņu un grūtumu posms». Neskatoties uz virkni trūkumu atsevišķu faktu vērtējumos, Pelšes savāktais un iztirzātais materiāls par to, ar kādām milzīgām grūtībām revolūcijas pirmajos gados nācās izcīnīt sev ceļu Ļeņiniskai padomju mākslai, neapšaubāmi ir ļoti nozīmīgs. Nereti mēs aizmirstam vai arī izlīdzināmies ar shematiskiem spriedumiem, raksturojot vienu vai otru noietu cīņas posmu. Bet mums nav tiesības aizmirst ne pēdu no nostaigātā ceļa, jo tikai tas ir mūs novedis pie šīsdienas uzvarām. Roberts Pelše ar ļoti konkrētiem faktiem it kā iededz gaismu uz šo tālo cīņas posmu, un tas iznirst no pagātnes aizmirstības tumsas mūsu acu priekšā.

Cits raksturs ir agrāk publicētajam K. Jokuma apcerējumam «Nepaliksim vezumniekos» (1930). Tas radies īsi pirms latvju proletrakstnieku Centrālā biroja plēnuma sasaukšanas. Par sava apcerējuma ieceri autors izsakās: «... Mēs gribam šinī rakstā īsumā uzkavēties pie mūsu turpmākiem uzdevumiem, pie vienas otras mūsu rakstniecības problēmas un literāriskās dzīves parādības, par ko plēnumā vajadzēs runāt. Pie kam ceram aizķert kā mākslinieciskās metodes, tā arī organizatoriskos jautājumus.»

Jokums ir viens no kompetentākajiem sava laika literatūras vērtētājiem, turklāt ar visai aktīvu darbību arī literatūras prak-

tiskajā laukā, jo viņa spalvai pieder virkne nozīmīgu beletristisku darbu. Mums nav dibināta pamata daudz ko iebilst pret viņa dotā iepriekšējo sasniegumu vērtējumu un izvirzītajiem uzdevumiem, kaut arī šodien viens otrs no rakstā minētajiem darbiem tiek citādi izprasts un ieguvis citu nozīmi. Tā laika vēsturiskos apstākļus viņš labi izjuta.

Zīmīgs ir viņa raksturojums par visu tā laika latviešu padomju literatūru: «Novērtējot mūsu rakstniecības līdzšinējo produkciju, mums jāvadās no revolucionārās prakses kritērija, kurš vienīgais ir pareizs un mums pieņemams: kā mūsu proletrakstniecība sekmējusi un sekmēs proletariāta revolucionāro cīņu, cik stiprā mērā viņa veicinājusi konkrēto uzdevumu atrisināšanu rekonstrukcijas periodā? ... Bez šaubām, plēnumam nāksies konstatēt veselīgas augšanas t e n d e n c e s mūsu rakstniecības visās nozarēs. Mūsu literatūra aug un veidojas, pārvarēdama tās daudzās grūtības, ar kādām viņai bija un būs vēl jāsastopas savā attīstības ceļā. Šīs grūtības nav vieglas. Lai minam kaut latvju rūpnieciskā proletariāta plašākas bāzes trūkumu, latvju darbaļaužu izkaisītību pa visu Padomju Savienību, asimilācijas procesu un daudz citu tamlīdzīgu momentu ... Šīs augšanas tendences labāk saskatāmas salīdzinājumā ar iepriekšējiem gadiem ...»

Pēc šī konstatējuma seko diezgan sāpīgs atzinums par trūkumiem literatūrā: «Vispirms jākonstatē mūsu rakstniecības lielā atpalicība no dzīves. Latvju proletrakstniecība atpaliek no dzīves tempiem, viņā neatspoguļojas pietiekošā mērā tās laikmetiskās pārmaiņas, kādas norisinās Padomju Savienībā, ar mākslinieciskio līdzekļu palīdzību viņa nepietiekoši sekmē kapitālistisko elementu iznīdēšanu un sociālisma celtniecību mūsu zemē ... Šī atpalicība jo sevišķi uzkrītoša, ja mēs apstājamies pie mūsu prozas. Mūsu labākie prozaiķi (R. Eidemanis, A. Ceplis u. c.) nevar uzrādīt nevienu nopietnu darbu, kurš atbilstu augšā minētajām prasībām ... Tas pats sakāms par drāmu, kura vispār līdz pašam pēdējam laikam slimo ar rahītu. Lugu konkurss parādīja tikai augšanas tendences, nesasniegdams vēl to materiālu, kuru varētu plaši izlietot mūsu celtniecības darbā. Nerunājot jau nemaz par to, ka mēs drāmā izrādījāmies par pirmziemniekiem, arī akūtas tematikas ziņā nevarējām palepoties ar pilnasinību.

Labāks stāvoklis šinī ziņā dzejā. Šķiet, tā visvairāk centusies līdzskanēt laikmetiskām cīņām. Viņa atsaukusies uz mūsu tekošās dzīves pārveidībām, mēģinādama ierindoties uzbrūkošo kaujas nodaļu kolonās.»

Asas, vērtējošas piezīmes Jokums izsaka arī par literatūras kritiku: «Marksistiskai kritikai proletāriskās literatūras izveidošanā piekrīt ārkārtīgi liela loma, par to še lieki runāt. Bet jārunā gan

par to, ka mūsu kritika, tāpat kā literatūras prakse, stingri vien atpaliek no tagadnības uzdevumiem. Ja nākas norādīt ne uz vienu vien negatīvu faktu latvju proletāriskajā rakstniecībā, tad par to atbildīga ir arī kritika, kura ne vienmēr laikā novērtējusi rakstnieku produkciju, signalizējusi par bīstamām parādībām un mēģinājusi zīmēt mūsu rakstniecības rītdieniskās perspektīvas.»

Šis samērā plašais citējums no Jokuma raksta attaisnojas ar to, ka te iegūstam priekšstatu par tā laika latviešu padomju literatūras stāvokli līdzgaitnieka vērtējumā un nozīmīgā literārās dzīves pārvērtību priekšvakarā. Jokumu uztrauc tas, ka literatūra netiek līdzi straujam dzīves attīstības pulsam. Viņu satrauc tas, ka literatūras kritika pietiekoši nepalīdz jaunās padomju literatūras attīstības procesam. Bet padomju literatūra nedrīkst «palikt vezumniekos», tai jāiziet cīņas pirmajās līnijās. Te redzama tendence pārvarēt augšanas un attīstības grūtības.

Dzīve savā attīstībā pierādīja, ka trīsdesmito gadu sākumā vairāki no tiem literatūras principiem, kurus izstrādāja RAPP ietvaros, jau bija novecojuši. Jaunus principus varēja dot tikai kaut cik nopamatota un nostiprināta literatūras metode. Sākot ar trīsdesmitajiem gadiem, literatūras kritikā arvien vairāk ieskanas balsis par literatūras metodes izstrādāšanu. Izvēršas domstarpības, vai tie principi, kuri bija pieņemami reālismam pirms revolūcijas, ir pieņemami tagad — jaunajai latviešu padomju literatūrai. Īpaši tiek saasināts jautājums par cilvēka psiholoģisko pārdzīvojumu notēlojumu. Viena no neiecietīgākām diskusijām trīsdesmito gadu sākumā ir tieši diskusija par psiholoģiskām problēmām literatūrā. 1930. gadā «Celtnes» 1. numurā publicētais Roberta Pelšes raksts «Psiholoģija dzīvē un mākslā» vēl tieši neaizsāk diskusiju, jo pārāk maz pieskaras tieši latviešu padomju literatūras materiālam. Viņa vērtējumi ir par daudz vispārināti. Var iebilst pret dažām viņa izvirzītajām tēzēm. Tā, piemēram, viņš konstatē, ka Padomjzemes mākslā «psiholoģijas jautājumā» izmanāmi divi galēji un daži mēreni virzieni. Tāds iedalījums ir ar pārāk subjektīvu raksturu. Tas pats sakāms par šo «virzienu» raksturojumiem. Taču Roberts Pelše ļoti labi izjūt, ka literatūrā ir jāizstrādā jauni estētiski principi. «Apzinīgi un rūpīgi jāka|, jāslīpē jaunā psiholoģija un jauns stils,» kā viņš saka, «i n d u s t r i ā l ā proletariāta un s o c i ā l ā s revolūcijas stils. Jāprot dialektiski domāt un svērt. Jāiet ne pa labi un ne pa kreisi, bet taisni uz priekšu!»

Pēc dažiem mēnešiem jautājums par jaunu teorētisku atziņu nepieciešamību saasinās vēl vairāk. Krievu padomju literatūrā jau ilgāku laiku rit dedzīgas domu izmaiņas par mākslas metodēm. Tas liecina, ka jau pašā literatūras procesā briest tās

izmaiņas, kas savu noslēgumu iegūst pēc pārmaiņām rakstnieku organizēšanā, pēc Rakstnieku savienības nodibināšanas. Dabiski, ka tam jāietekmē arī latviešu padomju literatūras kritika.

Jau 1930. gadā «Celtnes» 5. numurā kritiķe J. Janele-Viena publicē rakstu ««Padziļinātais psiholoģisms» latvju proletrakstniecībā». Runājot par metodes jautājumu, ļoti raksturīgas ir dažas Vienas atziņas. Viņa raksta: «Mūsu presē līdz šim tikpat kā nav pacelts jautājums par mākslas darba metodēm, kas pašlaik plaši un karsti tiek diskutēts krievu rakstnieku aprindās. Un nezin vai būtu sevišķi liela nozīme mehāniski pārnest šo jautājumu latvju sabiedrībā kā abstraktu teorētisku strīdu problēmu. Aktuālu nozīmi šis jautājums iegūst priekš mums par tik, par cik ar viņu konkrēti saistās mūsu proletrakstniecības turpmākā attīstības gaita, par cik arī mūsu šejienes latvju rakstniecībā nākas sadurties ar tām pašām parādībām, kas izsauc diskusiju par mākslas darba metodēm krievu biedros.»

Tālāk izvēršas plašas pārrunas par stāstu «Ens». Kritizējot Kadiķa-Groznija stāstu, kritiķe Viena cenšas noskaidrot jautājumu par psiholoģijas lomu tā laika padomju rakstniecībā. Neatrodot pareizo kritēriju Kadiķa-Groznija stāsta analīzē, kritiķe arī nevar pareizi atrisināt psiholoģijas problēmu padomju literatūras metodē. Viņa gan saprot, ka kļūmes, kas sastopamas stāstā, izriet no rakstnieka cenšanās realizēt kādu no RAPP atziņu pamatprincipiem. Mēģinot cīnīties pret «faktistu» shematismu literatūrā, RAPP izvirzīja «dzīvā cilvēka» lozungu, kas gala rezultātā parādījās kā prasība attēlot padomju cilvēkus, iekšēji saskaldītus un pretrunīgus. Tādu tēlu «Enā» izveidoja Kadiķis-Groznijs. No vienas puses, Ens ir komunists, aktīvs sabiedrisks cīnītājs, no otras puses — viņa ģimenes dzīve neatbilst komunista dzīves normām. Rezultātā rodas dramatisks risinājums. Taču kritiķe te saskata realizētus «psiholoģiskā žanra» principus, kaut arī īpaši «padziļinātā» veidā. Būtībā taču te būtu jārunā par mehāniski realizētu shēmu, kas literāru darbu var novest vienīgi shematismā. Bet kritiķe cenšas ar motīvu analīzi pierādīt, ka Kadiķa-Groznija kļūda esot atteikšanās no dialektiskā materiālisma metodes. Bez šaubām, no shematiska darba kaut ko tamlīdzīgu prasīt taču ir pilnīgi neiespējami.

Kritiķe saka: «Psiholoģiskais žanrs un dialektiskā materiālisma metode — tās ir divas pilnīgi nesavienojamas lietas. Jo psiholoģiski bioloģiska pieeja visiem šiem jautājumiem var rasties vienīgi ideālistiskā pasaules uztverē, kas proletariātam kā šķirai ir sveša un naidīga. Lūk, kādēļ «padziļinātā psiholoģisma» un «dzīvā cilvēka» lozungi, novedot tos līdz galējām

konsekvencēm, dod tādus literāriskus ražojumus kā Libedinska «Varoņa dzimšanu» un b. Kadiķa-Groznija «Enu».»

Kritiķes Vienas raksts aizsāka asu polemiku par psiholoģijas problēmām padomju literatūrā. Polemikā daudz neskaidrību un personisku apvainojumu, bet vienā ziņā tā ir ļoti raksturīga. Tā parāda, kādus pretišķības pilnus atziņu ceļus nācās savā laikā iziet jaunajai latviešu padomju literatūrai psiholoģijas problēmu skaidrošanā. Tikai ar sociālistiskā reālisma metodes palīdzību šo jautājumu atrisināja vienkārši un skaidri, jo atrisināja to zinātniski, balstoties uz vispusīgas padomju dzīves izpratnes un attēlojuma.

Tā kā trīsdesmitajos gados jau izveidojies plašs padomju literatūras devums, tad literatūras kritikā rodas mēģinājumi apvienot konkrētu darbu analīzi pa lielākām tematiskām grupām. Tāda rakstura analīzes izveido īpašas problēmas.

Pie tādiem rakstiem minams P. Vīksnes «Strēlnieku cīņu attēls latvju rakstniecībā» (1930), A. Pērles apcerējums «Darba sieviete latvju proletārisko rakstnieku attēlojumā» (1930) u. c.

Vēlāk — 1934. gadā rodas arī raksti par dažām atsevišķām literatūras teorijas problēmām, kā, piemēram, L. Laicena «Par tematiku», E. Frosa «Sižets un kompozīcija» u. c.

Īpašu problēmas grupu sastāda raksti par skatuves mākslu un dramaturģiju. E. Frosa rakstā «Mūsu dramaturģijas problēmas» (1933) autoram izdodas pārliecinoši parādīt, ka jautājums «palikt vai nepalikt vezumniekos» lielākā mērā attiecināms uz skatuves mākslu un dramaturģiju nekā uz pārējām nozarēm.

Visā savā attīstības ceļā latviešu padomju literatūra ir augstu vērtējusi literatūras kritiku un tās nozīmi literatūras attīstībā. Var būt, ka dažkārt šī kritikas nozīmība ir pat pārspīlēta. Tam ir savs pamatojums latviešu progresīvās literatūras attīstības gājienā, jau sākot ar Jaunās strāvas laikiem, kad pirmo reizi literatūras likteņus sāka noteikt literatūras kritika. Bet ne jau visos posmos literatūras kritikai ir tik liela nozīme. Tāpēc dažkārt pret to vērš pārāk saasinātas prasības un kritiku apvaino gandrīz par visiem praktiskās literatūras trūkumiem un kļūdām.

RAPP ietvaros nobriestot teorētisko atziņu krīzei un tuvojoties radikālam atrisinājumam, pieauga arī prasība, lai literatūras kritika atrisinātu viskardinālākos teorētiskos jautājumus. Šajā virzienā gan var būt interesanti centieni un mēģinājumi, taču tikt galā ar šo jautājumu latviešu padomju literatūras kritika toreiz vēl nevarēja. Viņa tikai ar iebildumiem varēja sekot tam, kas notiek krievu padomju literatūras kritikā. Šajā sakarībā mūs var interesēt tādi raksti kā A. Pērles referāts «Mūsu

konkrētās kritikas trūkumi», R. Pelšes apcerējums «Par mūsu kritiku» u. c. Kaut arī tie katrs rakstīti samērā attālā laika distancē — viens 1932., otrs — 1936. gadā, tiem ir kopēja pazīme; vēl nav atrasta iespēja, pamatojoties uz konkrētā literatūras materiāla vērtējuma, dot vispārinājumus, kas jau sasauktos ar sociālistiskā reālisma metodes atziņām.

Īpatnējas problēmas raksturs ir J. Brastkalna apcerējumam «Mācīsimies krāt un apstrādāt literārisko vielu» (1930). Arī te savdabīgā pieejā izskan tā prasība, kas raksturīga visai trīsdesmito gadu literatūras ievirzei — «nepalikt vezumniekos».

Runājot par plašākiem problēmu rakstiem latviešu padomju literatūrā trīsdesmitajos gados, nevar paiet garām sekojošam apstāklim. Tas ir periods padomju dzīvē, kad sāk izvērsties personības kults. Staļina personības kulta rezultātā smagi cieš visa Padomju Savienībā esošā latviešu padomju literatūra, jo uz laiku tika apturēts tās attīstības process. Un tomēr laikam gan nevienas citas padomju tautas literatūra kulta slavināšanas rezultātā nekļuva tā sagandēta kā jaunā latviešu padomju literatūra trīsdesmitajos gados. Sevišķi tas sakāms par literatūras kritiku. Virkne pašos pamatos saprātīgu un nozīmīgu literatūrkritisku apcerējumu šodien ir gandrīz vai nebaudāma tikai tāpēc, ka toreiz dotas pārāk lielas nodevas personības kultam.

Kā jau teikts, visa latviešu padomju literatūras kritika trīsdesmitajos gados ir cieši saistīta ar praktiskās literatūras procesu. Tieši no tā izaug labākie un nozīmīgākie problēmu raksti. Taču paralēli tiem ir sastopama vesela virkne rakstu, kas skar jautājumus par rakstnieku uzdevumiem ciešā saistībā ar konkrētu rakstniecības stāvokli un rakstnieku dzīvi. Lai iegūtu kopainu par tā laika latviešu padomju literatūras attīstību, partiem šķēršļiem, kas kavēja vienu vai otru problēmas risinājumu, tieši šāda veida raksti dod vērtīgu materiālu.

E. Klusbergs savā apcerējumā «Latvju proletrakstnieka piedauzīšanās akmeņi» (1930) raksta, ka literārais darbs nespēj latviešu padomju rakstniekus materiāli nodrošināt. Parasti rakstniekam jāstrādā kāds algots darbs. Tas, ņemot vērā, kādos apstākļos tā laika latviešu padomju literatūrai bija jāattīstās, ir saprotams. Nelielais lasītāju skaits un samērā nedaudzie preses izdevumi nevar nodrošināt sevišķi augstu materiālo līmeni. Taču algotais darbs nav vienīgā rakstnieka noslodze ārpus viņa literārā darba. Daudzas organizācijas nosloga rakstniekus ar visdažādākajiem sabiedriskiem pienākumiem, kuriem dažkārt visai niecīga nozīme. Turklāt daudzi apdāvināti latvju rakstnieki bija atrauti no latvju darbaļaužu masām, no rūpnīcām, no kolonijām. Autors atzīmē: «Saikne ar masām, masu noskaņojumu, interešu vajadzību tiešā uztvere rakstniekam gluži nepieciešama, lai viņš no tiem izlobītu galveno, rastu radošu

impulsu un dotu virzošu un pārveidojošu impulsu masām. Ir bijuši mēģinājumi šo saikni nodibināt, ir noturēti daži saiknes vakari fabrikās, ir notikuši dažu biedru izbraukumi uz kolonijām. Bet visam tam ir un paliek gadījuma raksturs.»

Pret masu pasivitāti un pašu rakstnieku organizāciju atsevišķiem trūkumiem vēršas savā rakstā «Gruzdēšana vai švirkstoņa?» (1930) K. Jakobsons.

Dzīvāku domu izmaiņu un biedriskas pārrunas kā nepieciešamu priekšnoteikumu dzejas attīstībā izvirza «Celtne» redakcijas rakstā «Latvju proletāriskā dzeja rekonstrukcijas periodā» (1931).

Kā viens no galvenajiem dzejnieka uzdevumiem tiek izvirzīta viņa aktivitāte daiļradīšanā un reizē arī aktivitāte vietējo organizāciju darbībā (E. Salenieka «Par skaidrību proletdzejnieku darbā», 1931).

Atkārtoti pastiprinās prasība, lai katrs rakstnieks būtu skaidrībā par savu daiļrades metodi. «Nepareizas metodes pielietošana vai vienīgi pareizās proletrakstnieku jaunrades metodes — dialektiskā materiālisma nepareiza izpratne noved pie tā, ka zem proletrakstnieku spalvas rodas darbi, kuri neatbilst tagadnes prasībām, nemobilizē proletariātu uz neatlaidīgāku cīņu par sociālisma celtni...» — tā izsakās E. Klusbergs, un gribot negribot rodas līdzjūtība pret tā laika latviešu padomju rakstnieku, kurš lielā un sarežģītā augšanas un meklēšanas ceļā tika malts visdažādākajos uzdevumu un metodes formulējumos. Un cik līkumots bija ceļš uz vienkāršajiem un skaidrajiem sociālistiskā reālisma ūdeņiem!

Rakstu, kas centās formulēt rakstnieku uzdevumus, bija ļoti daudz. Tie ir pretrunīgu un strīdīgu atziņu pilni. Cīņā par principiālo skaidrību autori nereti apmaldās nevajadzīgos un traucējošos personiskos pārmetumos. To, piemēram, rāda tāds raksts kā K. Jokuma un P. Vīksnes «Ļeņingradas latvju proletrakstnieku konference un cīņa pret nacionāldemokrātiskām tendencēm latvju proletliteratūrā» (1932). Un tomēr visam strīda troksnim skan cauri pašaizliedzīga un kaislīga tieksme pēc pareiza ceļa latviešu literatūras attīstībā, pēc lielas principiālas idejiskas skaidrības. Tas pats sakāms arī par rakstu «Latvju proletrakstnieku Centrālā biroja rezolūcija sakarā ar žurnāla «Celtne» redakcijas ziņojumu» (1932).

Par īpašu stimulu tā laika literatūras attīstībā kļuva rokrakstu kolektīvā apspriešana. Tāda veida apspriedes sasaucas ar mūsdienu Rakstnieku savienības radošo sekciju sēdēm.

Rakstnieku uzdevumu un pienākumu formulēšana ieguva jaunu aktivitāti un skaņu tad, kad arī latviešu padomju rakstnieki ieslēdzās pirmā Vissavienības rakstnieku kongresa lielajā

sagatavošanas akcijā. To ievadīja gatavošanās uz latvju padomju rakstnieku konferenci jau 1933. gada rudenī.

«Viens no katras literāriskās organizācijas pašreizējiem svarīgākiem uzdevumiem ir gatavošanās uz Vissavienības padomju rakstnieku kongresu. Uz kongresu, kuram piekritīs starptautiska nozīme, kurš demonstrēs padomju literatūras augšanas straujos tempus un viņas kolosālos sasniegumus, nopietni jāgatavojas ne tikai rakstniekiem. Šinī sagatavošanās darbā jāiesaista darbaļaužu visplašākās masas, padomju literatūras lasītāji un cīnītāji.

Sakarā ar to pieauguši arī latvju padomju rakstnieku organizācijas uzdevumi. Paralēli ar gatavošanos uz Vissavienības kongresu latvju padomju rakstniekiem jāgatavojas arī uz savu konferenci, kura noslēgs zināmu posmu mūsu padomju literatūras attīstībā un nospraudīs tālākās virzības kores.

Šo svarīgo uzdevumu tad arī likusi savas turpmākās darbības pamatā Maskavas Latvju padomju rakstnieku organizācija. Gatavošanos uz kongresu un latvju padomju rakstnieku konferenci viņa izprot kā visu rakstnieku mobilizāciju intensīvam jaunrades un organizatoriskam masu darbam, visplašāko darbaļaužu slāņu saistīšanu ap literatūras jautājumiem, krievu un latvju padomju literatūras propagandu. Šo uzdevumu tā cer veikt gan rakstnieku ražošanas apspriežu un plašāku literatūras sanāksmju, gan ar literārisku vakaru, lasītāju konferenču un tamlīdzīgu pasākumu organizācijas ceļā.»

Šos vārdus vēstīja žurnāls «Celtne» 1933. gada rudenī. Tie dod skaidru priekšstatu par to, ka latviešu padomju rakstnieki pilnīgi apzinās pirmā kongresa lielo nozīmi visas padomju literatūras attīstībā.

Šie vārdi nepalika tikai vārdi vien. Patiešām radās pasākumu virkne, kas cieši saistījās ar literatūras vērtējumiem, ar literatūras kritiku, kaut arī tiem nebija regulārs un sistemātisks raksturs. Zināmu priekšstatu par šo sagatavošanās darbu dod latvju padomju rakstnieku konferences organizācijas komisijas paplašinātās sēdes atreferējums.

Šad un tad atskanēja arī pa skeptiskai piezīmei. Tā kongresa priekšvakarā 1934. gada aprīlī «Komunāru Cīņa» ievietoja J. Eiduka rakstu «Rosīgāk gatavojieties uz padomju rakstnieku kongresu», kurā sastopam tādu repliku: «Biedrs Saulīts, runādams par «Prometeja» kultsektora gada darbību, atzīmēja, ka Maskavas latvju padomju rakstnieki uz Vissavienības kongresu negatavojas. Ļeņingradas latvju padomju rakstnieki šo dibināto pārmetumu zināmā mērā attiecina arī uz sevi. Nekādā ziņā neapmierināties ar nelielajiem panākumiem, rosīgi un daudz plašāk un dziļāk jāsagatavojas uz Vissavienības padomju rakstnieku kongresu!

Šinī darbā jāpielieto sociālistiskās sacensības un trieciennieciības metodes, kas mūsu rakstnieku organizāciju darbā bieži vien vēl ir tikai skaisti lozungi, kuri netiek realizēti.»

Taču šķiet, ka šāda veida piezīmes vairāk gāja pa pastiprinātās paškritikas līniju.

Vissavienības padomju rakstnieku pirmais kongress 1934. gadā, bez šaubām, atstāja nopietnu ietekmi uz tālāko latviešu padomju literatūras attīstību. Oficiāls sociālistiskā reālisma formulējums un Maksima Gorkija referāts lika rūpīgi pārskatīt līdzšinējo darbu un rast iespēju no pastāvošiem trūkumiem atbrīvoties, izvērst pilnvērtīgu līdzsoli ar citām padomju nacionālām literatūrām, īpaši ar krievu padomju literatūru.

Tāda veida darbs, acīm redzot, bija sarežģīts un samērā grūti pārkožams rieksts tā laika latviešu padomju rakstniecībai. Tāpēc jaunais pavērsiens vairāk atspoguļojas dažādos organizatoriskos pasākumos, kas, protams, saistīti ar attiecīgiem literatūras vērtējumiem. Par to liecina vesela virkne interesantu referātu un sanāksmju atreferējumu. Šajā sakarībā minams kritiķes Vienas ziņojums par daiļprozu un drāmu latvju rakstnieku Biroja paplašinātā sanāksmē — «Tipiskuma problēma un latvju padomju literatūra 1935. gadā». Tas ir samērā plašs vērtējums par pēckongresa pirmā gada literatūras ražu. Pati tipiskuma problēma neapšaubāmi izriet kā no kongresa materiāliem, tā arī no pārkārtošanās procesa, kas pēc kongresa sākās visā padomju literatūrā. Tas ir saskatāms vairākos Biroja sēžu atreferējumos, latvju padomju rakstnieku paplašinātā plēnuma 1936. gada decembra atreferējumā u. c. tamlīdzīgos materiālos.

Reizē ar Vienas ziņojumu atzīmējams ir arī Zaprovskas pārskats par latviešu padomju dzeju pirmajā pēckongresa gadā (1935). Tomēr pilnā jaudā latviešu padomju rakstnieki savu darbu pēc kongresa nepaguva izvērst. Personības kulta radītās represijas un nelikumības jau 1936. gadā sāka dezorganizēt latviešu padomju rakstniecības darbu. Pavisam slimīga atmosfēra kļuva 1937. gada sākumā, un drīz pēc tam sekoja — kā jau minējām — īslaicīgs latviešu padomju rakstnieku darbības pārtraukums.

Par slimīgo atmosfēru latviešu padomju rakstniecības rindās 1937. gadā liecina jau tāds dokuments kā «Latvju padomju rakstnieku konferencē pieņemtā rezolūcija» u. c.

No organizatoriskiem pasākumiem, kas trīsdesmitajos gados stipri paplašināja literatūrkritikas materiālus, bija literārās konsultācijas, dažādas ražošanas apspriedes, ko rīkoja pa atsevišķām literārām nozarēm — dzejnieki savas, prozaiķi savas, kritiķi savas. Daļu no šī materiāla sabojā pārmērīgās nodevas personības kulta slavinājumiem.

Īpaša vērtība ir tiem materiāliem, kas raksturo litpulciņu darbu un dažādus pasākumus jauno autoru atrašanā un audzināšanā.

Kaut arī trīsdesmitajos gados jaunajā latviešu padomju literatūras procesā visu interesi aizņem tiešie padomju literatūras uzdevumi, cīņa par to, lai latviešu padomju literatūra «nepaliktu vezumniekos» lielajā celtniecības frontē, tomēr tā laika latviešu padomju rakstnieki atrada vēl laiku pievērsties arī citām problēmām un ne tikai latviešu literatūras vēstures jautājumiem, bet arī visam tam konkrētam literatūras procesam, kas notika buržuāziskajā Latvijā.

Viens no rūpīgākajiem tā laika latviešu literatūras vēstures pētniekiem — E. Eferts-Klusais lasīja latvju literatūras vēstures kursu Rietumtautu komuniversitātē, Latvju strādfakā un Pedagoģiskajā tehnikumā no 1922. līdz 1927. gadam. Šīs lekcijas nav uzrakstītas. Pēc Klusā nāves atradās tikai daži lekciju konspekti. Šāds saglabājies konspekts ir arī par Raini. Tam ir neapšaubāma nozīme literatūras vēstures pētniecībā.

Nozīmīga ir arī V. Knoriņa runa Raiņa 70. dzimšanas dienas atcerē 1935. gadā un «Celtnē» publicētie 3 dokumenti, kas raksturo cariskās cenzūras uzbrukumus Raiņa darbiem («Rainis zem cenzūras sarkanā zīmuļa», 1935). Maz pazīstamus materiālus sniedz arī J. Hermanis par Pētera Stučkas darbību Jaunās strāvas laikā.

Strīdīgs literatūrvēsturisks dokuments ir J. Eiduka apcerējums «Vai Ed. Veidenbaums reliģiozu dzeju autors?» (1931). Atstājot pie malas «Celtnes» redakcijas piezīmi, ka nav vienis prātis ar Eiduku par Veidenbauma pasaules uzskata izveidību, jo šodien mūsu rīcībā ir nopietni zinātniski pētījumi par Veidenbaumu, tāpat atstājot pie malas buržuāziskajā Latvijā iznākušo Veidenbauma kopoto rakstu izdevuma vispārējo kritiku, ir jāpievēršas Eiduka kategoriskajam apgalvojumam, ka Veidenbauma spalvai nepieder R. Egles sakārtotajos Veidenbauma rakstos ievietotais dzejolis «Rau, svētku eglīte».

Šo dzejoli Veidenbauma kopotajos rakstos pirmais neievietoja R. Egle, bet gan viens no Veidenbauma tuvākajiem līdzgaitniekiem dzimtajā pusē — E. Zvārgulis-Treimanis. Zvārgulim vairākkārt tika izteiktas šaubas, vai šis dzejolis ir Veidenbauma. Zvārgulis, kas zināja gandrīz visu Veidenbauma dzejoļu izcelšanās vēsturi un kas neievietoja vieglprātīgi Veidenbauma kopotajos rakstos jebkuru dzejoli, kurā ieskanas Veidenbauma stils, kategoriski apgalvoja, ka minētais dzejolis pieder Veidenbauma spalvai. Tāpēc, šķiet, pareizāk ir rīkojies padomju laikā (1961) izdoto Veidenbauma kopoto rakstu sastādītājs A. Vilsons, kurš šo dzejoli un vēl dažus ievietojis kā strīdīgus,

Viļa Lāča Latv. PSR
VALSTS BIBLIOTĒKA
78— 45.964

kā varbūtējus E. Veidenbauma dzejoļus. Iespējams, ka šo strīdu izdosies izšķirt tad, kad literatūras vēsturnieku rīcībā nokļūs jauni, līdz šim vēl nezināmi literatūrvēsturiski fakti par šo jautājumu.

Interesantus literatūrvēsturiskus faktus sniedz Sudrabu Edžus vairākās autobiogrāfiskās piezīmēs 1936. un 1937. gadā. A. Pērle devusi nozīmīgu ieguldījumu latviešu padomju literatūras vēstures izveidē ar plašu pētījumu par Eferta-Klusā daiļradi — «No Nemiera sirotāja līdz Indriķim Pārticniekam» (1931), R. Pelše apcerējumā «Nelaikā zudis talants» (1937), oponēdams un papildinādams A. Pērli (konkrēti viņas rakstu «Klusā daiļrades darbi» — grām.: E. Eferts-Klusais. Kopoti raksti, I, M., 1936), dod savdabīgu pārskatu par Eferta-Klusā daiļrades mākslinieciskās attīstības ceļu.

Līdzās literatūrvēsturiskiem materiāliem nozīmīgi ir vairāki raksti un pētījumi par Linardu Laicenu.

Trīsdesmitajos gados mainījās latviešu padomju rakstnieku attiecības ar buržuāziskās Latvijas rakstniekiem un literatūru. Tam par iemeslu bija divi faktori. Pirmkārt, padomju literatūras attīstības gaitā samazinājās RAPP raksturīgais sektantisms un lietišķāka kļuva pieeja buržuāziskajā Latvijā dzīvojošiem demokrātiskiem rakstniekiem. Par to liecina to kļūdu novēršana, kas izpaudās dažnedažādos uzbrukumos Andrejam Upītim (sk. «Latviešu literatūras kritika», 5. sēj., 1. grāmata). Šajā sakarībā atzīmējams V. Knoriņa raksts ««Jāņa Robežnieka pārnākšana» izdevumam SPRS». Tas beidzas ar raksturīgiem vārdiem: «... Andreja Upīša darbi pieder arī mums ... kopēji ar Latvijas darbaļaudīm, tamdēļ arī mums viņi jāzina un jāuzņem kā savējie.»

Pozitīvu novērtējumu Linards Laicens dod par Pāvila Rozīša literāro darbību sakarā ar viņa 25 gadu literārās darbības jubileju. Siltos un draudzīgos toņos ieturēts E. Frosa raksts par Jāni Sudrabkalnu, arī sakarā ar viņa literārās darbības 25 gadiem.

Turpretī joprojām ļoti asa un principiāla nostāja ir tad, ja latviešu padomju rakstnieki runā par buržuāziskās Latvijas reakcionāriem literātiem.

Otrs faktors, kas zināmā mērā izmainīja senāko nostāju pret buržuāziskās Latvijas literatūru, ir notikumu norise un apstākļu maiņa tā laika Latvijā. 1934. gadā ar fašistisko apvērsumu tika likvidētas pēdējās saglabājušās buržuāziskās demokrātijas druskas. Progresīvai literatūrai tika pilnīgi atņemta iespējamība normāli attīstīties. Bet jau pirms tam Latvijā sākās zināma sagatavošanās fašistiskajam apvērsumam, sākās represijas pret revolucionāro un demokrātisko literatūru. Latviešu padomju

rakstnieki Padomju Savienībā uzmanīgi vēroja šo procesu un publicēja virkni rakstu, kur protestēja pret reakcijas izlēcieniem un izteica simpātijas progresīviem rakstniekiem.

Tādas ir raksturīgākās latviešu padomju literatūras kritikas attīstības pamatlīnijas trīsdesmitajos gados.

Latviešu padomju literatūra savā pirmajā posmā ir drosmīga meklētāja un pašaizliedzīga ceļa cirtēja uz vispārējiem latviešu padomju literatūras gaišajiem apvāršņiem. Tur viņas nozīme, spēks un vieta latviešu literatūras vēsturē.

Arvīds Grigulis

I

LITERATŪRTEORĒTISKI MATERIĀLI

MĀKSLA UN PROLETĀRISKĀ REVOLŪCIJA

Proletariāta un visas darba cilvēces atsvabinātāja — sociālistiskā revolūcija svin savu piecpadsmito dzimšanas dienu un atzīmē savus grandiozos sasniegumus.

Nenoliedzami lieli panākumi ir arī mākslas druvā. Viņi ir pārsteidzoši lieli.

1. Mantojums

Turot atmiņā Ļeņina mācību par proletariāta kultūras mantojumu, jāatzīst, ka šis mantojums ir visbagātākais, kādu jebkāda šķira ir guvusi: septiņu tūkstošu gadu kultūras un to starpā arī mākslas krājumi ir mūsu «pūrs». Bet, no otras puses, Ļeņins mūs māca, ka šis mantojums mums jāpiesavinās kritiski, jāpārstrādā no marksisma-ļeņinisma viedokļa. Uz kādām kultūras mantojuma daļām vispirms attiecināms Ļeņina norādījums? Vispirms uz ideoloģisko, bet ne tīri tehnisko un vienkārši materiālo daļu. Protams, arī buržuāzijas tehniku mēs uzņemam zināmā mērā kritiski.

Ja tas tā ir ar nedzīvajām, mēmajām mašīnām, instrumentiem, ko tad lai nu sakām par ideoloģiju, par tā saukto garīgo mantojumu?

Diemžēl tikai ļoti retos gadījumos buržuāzijas «gara mantas» varam bez ierunām izmantot. Filozofiju, vēsturi, politekonomiju — pārstrādājam, izmantojam tikai faktiskos materiālus. Ar dabas, eksperimentālajām un «eksaktajām» zinātnēm ir jau vieglāk: še, it sevišķi matemātikā, fizikā, fizioloģijā, mēs dabonam lielas bagātības no buržuāzijas zinātniekiem. Bet tomēr arī še «jāskatās uz pirkstiem»; arī šajās zinībās, it sevišķi pēdējos gadu desmitos, jo dziļi iemīt un iespiežas idealisma un mistikas postošā ģifts. Uz to jau sen — vairāk kā divdesmit gadus atpakaļ — grieza mūsu vērību atkal lielais Ļeņins.* Un vēl tikai pāris gadu pirms savas nāves V. I. Ļeņins

* В. И. Ленин. Материализм и эмпириокритицизм. 2 изд. М., 1920.
В. И. Ленин. О воинствующем материализме. — «Под знаменем марксизма». Март 1922 г.

turēja par vajadzīgu atkal aizrādīt, ka bez dialektiskā materiālisma palīdzības dabas zinātnes ārzemēs nav spējīgas noturēties īstās zinātnes augstumos un ieslīgst mistikas apkampienos. Ļoti daudz piemēru šai ziņā sniedz taisni pēdējais gadu desmits: fiziķi un astronomi sludina pasaules iznīcību (Džins, Edingtons), fiziķi sarunājas ar... miroņiem (Lodžs), biologi atzīst noslēpumainu, neizdibināmu dzīvības spēku matērijā (Drišs) utt.

Nesalīdzināmi sliktāk ir ar mākslas mantojumu. Māksla ir tiešs šķiru ideoloģijas dzemdējums un paudēja. Cilvēces mākslas vēsture nepazīst itin neviena kaut cik ievērojama mākslinieka, kurš būtu stāvējis pār šķirām un būtu paudis vienlīdz visu šķiru domas un jūtas, sāpes un gaviles. Tādu mākslinieku nebija un nav. Tāpēc, no ideju puses raugoties, pagātnes mākslas darbi nevar tieši kalpot proletariāta šķiras cīņas vajadzībām, jo viņi izpauž to šķiru idejas, pret kurām viņš cīnījās un kuras tas piecpadsmit gadus atpakaļ nogāza (Krievijā). Proletariāts šos darbus var izmantot tikai ļoti ierobežotā nozīmē un aizvien tos kritiski uzņemot. Piemēram, lielā angļu dramatiķa Šekspīra drāmā «Otello» ļoti spilgti tēlota greizsirdības nejēdzība, mežonība. Diemžēl arī mūsu dienās vēl nav izskaustas šīs privātīpašnieka un zvēra psihoideoloģijas atliekas. Tāpēc «Otello» vēl šajā ziņā var krietni noderēt. Krievu rakstnieks Antons Čehovs, kurš «smējās caur asarām» un «raudāja caur smiekliem», savos meistariski uzrakstītos darbos mēdza tēlot cilvēku maziskumu, niecīgumu, nežēlību. Šinī nozīmē proletariāts var izmantot arī Čehovu. Bet, tā kā viņš reizē ar to katrā savā lielākā darbā, it sevišķi lugās («Kaija», «Tēvocis Jānis» («Дядя Ваня»), «Trīs māsas», pa daļai arī «Ķiršu dārzs»), izpauž ļoti lielu gara un rakstura pasivitāti, gļēvulību, mīkstčaulību, sentimentalitāti, nespēcīgu jūtoņu, — vārdu sakot, «čehovščinu», tad Čehova darbu lietderīga izmantošana ir stipri apgrūtināta, it sevišķi mūsu lielo cīņu, vētrainu tempu, neredzētas aktivitātes (rosības) un verdošas enerģijas laikā.

Vistuvāk proletariātam stāvēja Ņekrasovs, S. Ščedrins, V. Koroļenko, Veresajevs un nedaudzi citi. Par M. Gorkiju še nerunājam, jo viņš ir atzīts proletariāta raksťnieks; arī par Serafimoviču un D. Bedniju še nav jārunā.

No jaunās paaudzes minami V. Majakovskis, S. Gorodeckis, V. Šeršeņevičs, A. Kručonihs, V. Hļebņikovs, kuri, revolūcijai sākoties, stāvēja buržuāzijas literatūras kreisajā frontē un pārnāca proletariāta pusē vai vismaz tiecās to darīt.

Vārdu sakot, tā literatūras mantojuma daļa, kuru varēja izmantot revolūcijas nolūkos, bija ļoti niecīga. Tomēr mākslas «mākslu», tehniku mācīties proletariāts varēja un tagad vēl

mācās no veco šķiru lielajiem rakstniekiem, kuri pat paceļas pāri Krievijas robežām un redzami visā pasaulē.

Tas pats sakāms arī par *gleznieciību un skulptūru*. Lai gan vecā krievu gleznieciība ir daudz vājāka par daiļliteratūru, tomēr viņa bija stipri attīstīta un spēja uzrādīt dažu labu īsti spilgtu garu. Piemēram: *Vasņecovs* (viņa lieliskie darbi Kijevas baznīcā, «Trīs stiprajie»), *Vrubels* (lai gan slimīgs, tomēr liels mākslinieks), tālāk vesela paaudze tā saukto «peredvižņiku» (ceļotāju), kuru starpā bija tādi lielmeistari kā *Perovs* ar savu aso, veiklo roku, sevišķi pret garīdzniecības un baznīcas vergu lomu, pret cara un muižnieku patvarību, slavenais *I. Repins* (nesen mira dziļā vecumā) ar savu gleznu «Krustagājiens Kurskas guberņā», «Caru Jāni briesmīgo» utt.

Tā sauktie *modernisti*, kuri pēc 1905. gada nogrima pilnīgā dekadencē, galīgā nīkulībā un politiskā atpakaļrāpulībā, proletariātam bija daudz daudz svešāki nekā augstāk minētie «peredvižņiki».

Mūzikas laukā nebija itin neviena īsti tuva ideju drauga, kaut krievu muižniecības un buržuāzijas mūzikas māksla stāvēja visai augsti (Glinka — «Dzīvību priekš cara», Čaikovskis, Musorgskis u. c.). Bet mūzika ir visinternacionālākā māksla. Tāpēc krievu proletariātam nebija sveši tādi gari kā Bēthovens, R. Vāgners, Mocarts, Šūberts, Grīgs u. d. c. Bet tomēr arī mūzikai piemīt šķiru ideoloģijas gars, tāpēc proletariāts arī sev vistuvākos vecos muzikantus varēja izlietot un tagadiņ vēl spiests izmantot stipri ierobežotā kārtā un mērā.

Kinematogrāfijas laukā mantojums pavisam niecīgs. Jo šī ir visjaunākā mākslas nozare. Krievu buržuāzijas kinomāksla bija pilnīgi bērna autiņos. Bet, ko viņa spējusi radīt, viss tas bija proletariātam gluži svešs un pretīgs.

Teātra laukā mantojums daudz lielāks nekā pārējās mākslās, izņemot literatūru. *Maskavas Dailes teātris* stāv šī mantojuma virspusē. Vispirms viņam bija sava mākslas *sistēma*, lai gan tās pamatos dusēja subjektīvais ideālisms, t. i., nezinātniska teorija, kura savos slēdzienos vadās no šauri personīgām izjūtām, novērojumiem un iedomām, ietverot pat tā saukto intuitīvo (neapzinīga nojauta), kura iesniedzas mistiskajā, noejot līdz sirmbārdim dieviņam. Svarīgais, vērtīgākais M. D. teātra pūrā gan ir viņa aktieri: tie bija vislabākie, vistalantīgākie vecā teātra mākslinieki (Kačalovs, Moskvins, Ļeonidovs, Čehova-Knipere u. c.). Viņu repertuārā gan bija mistiķis beļģietis Meterlinks, nevarīgais A. Čehovs, K. Hamsuns un tamlīdzīgi, bet tomēr arī M. Gorkija «Dibenā» bija viņu krājumā. Bet, vispār ņemot, šis teātris ar visu savu proletariātam naidīgo filozofiju, repertuāru ilgu laiku palika revolūcijai gluži

svešs, sākumā pat noteikti naidīgs (zem mākslas «neatkarības» maskas, «Дочь Анго» uzvedums).

Daudzmaz proletāriskas lugas pirms revolūcijas izrādīja tikai ļoti nedaudzie strādnieku teātra pulciņi un kolektīvi, it sevišķi Pēterburgā, Maskavā (M. Gorkija «Dibenā», Z. Belajas «Bezdarbnieki» — stipri šaubīga luga, G. Hauptmaņa «Audēji» un nedaudzas citas lugas).

2. Lielo cīņu un grūtību posms

Mūsu valodā vēl trūkst vārdu un jēdzienu, ar kuriem varētu kaut cik izsmeļoši izteikt to laiku un to cīņu grūtumus — no vienas puses, no otras puses — viņu lieliskumu, viņu aizrautību un pacilātību. Tie teiku laiki. Mēs dzīvojam tiem vēl pārāk tuvu, lai spētu izprast, izjust un izcelt viņu pārcilvēcīgi smago lieliskumu...

Pirmajās izšķirošajās cīņās satriektais ienaidnieks no jauna līda iz savām tumšām paslēptuvēm, atkal un atkal no jauna vāca savus pulkus — dienvidos un ziemeļos, rītos un vakaros. Dūmu kaudzes, uguns mēles pacēlās visos stūros, visās malās. Un jaundzimusī Padomju zeme tērpās neticamā naidā, bruņojās nepārvaramā enerģijā, tērauda apņēmībā: satriekt! uzvarēt!..

Vai šajos gados, kad divas pasaules pirmoreiz saduras nāves apkampienos, varēja izmantot Čehova kunkstus un vaidus? Vai tad varēja atbalstīties uz lielā Ļeva Tolstoja teoriju par... nepretošanos ienaidniekam?! Vai tad varēja nodoties Vasņecova eņģeļu un Vrubela dēmonu, Ivanova Kristus apbrīnošanai?! Vai tad varēja nodoties Čaikovska mūzikas bezmēra skumjām un sērām vai Glinkas cara padevības himnām?! Nē, tad revolūcijas dziedoņiem pašiem ar rupjo — āmurā, kaltā, ne mākslā vingrināto roku vajadzēja radīt s a v u m ā k s l u. Kad jau

Гремят мятежные раскаты,
Гудит набата красный звон, —

kā dziedāja V. Kirilovs, viens no nedaudzajiem pirms revolūcijas rakstījušiem proletdzejniekiem, tad nevar daudz spriedelēt, strīdēties, prātot, tad jāstrādā, jāiet palīgā strādnieku un zemnieku pulkiem, kuri savu krūti vērš pretī bargajam ienaidniekam, kurš nāk no zemeslodes visiem stūriem un runā visās valodās līdzi aeroplānu rūkoņai, tanku krekšķei, smago lielgabalu skaļai dvesei...

Briesmīgas dienas, pasakains laiks!...

V. Kirilovs, M. Gerasimovs, Samobitņiks (Maširovs), Demjans Bednijs, P. Bessaļko, Laško, Aleksandrovskis, Kazins, M. Volkovs, P. Arskis, I. Sadofjevs, Grošiks, S. Rodovs, Dorogoičenko — lūk, še gandrīz pilns visu tā laika proletārisko

dzejnieku un rakstnieku saraksts. No vecajiem tikai M. Gorkijs, A. Serafimovičs stāv revolūcijas rindās. No jaunākajiem — Majakovskis, Gorodeckis un vēl varbūt pāris cilvēku no pilsonības rindām nākošo un viņas garu vēl neizdzīvojušo... Pārāk niecīgi šie spēki, kuriem vajadzēja sniegt lielās revolūcijas dziesmas, stāstus, lugas. Bet viņiem talkā nāca pašu masu pašdarbība. Un nezināmi, netverami dzima jaunas cīņas dziesmas, cīņas uguns pilnas lugas, pareizāk, ludziņas, kuras vēlākajos gados nokristīja ar nicinošo vārdu «aģitkas».

Bet buržuāzijas rakstnieki un dzejnieki pa lielākai daļai aizbēga līdzi saviem saimniekiem. Še, darba valstī, palika nedaudzi, pie tam lielākā daļa no tiem ierāvās savās alās un neticīgi, pat ļaunkāri gaidīja. Daudzi pat atklāti uzstājās pret jauno mākslu un jauniem laikiem. Piemēram, Zamjatins vēl 1920. gada beigās — 1921. gada sākumā par krievu literatūru rakstīja: «Es bīstos, ka krievu literatūrai ir tikai viena nākotne, tā ir — viņas pagātne.» Bet kādā savā stāsta «Араны» šis pats Zamjatins tiklab kontrrevolucionārus, kā arī revolucionārus vienādi tēloja par cilvēkēdējiem.* B. Piļņaks tēloja revolūciju kā mežonīgi nežēlīgu un masu prostitūciju, cita nekā labāka viņš varenajās tautas cīņās nevarēja saskatīt. M. Zoščenko pats par sevi rakstīja: «Es esmu bezprincipu cilvēks... es — vienkārši krievs.» A. Luncs deklarēja: «Mēs esam avantūristi, inteliģenti un vienkārši cilvēki.» Bet mistiķis Vjačeslavs Ivanovs un M. O. Geršenzons sēdēja vienā istabā un rakstīja viens otram vēstules. ««Iesim prom,» jūs rakstāt, bet es atbildu: nav uz kurieni iet,» atbild V. Ivanovs Geršenzonam.** Šķiru cīņa literatūrā visus šos gadus norisinājās visai plašos apmēros un daždažādās formās, jo buržuāziskie rakstnieki negribēja un nespēja bez cīņas padoties. Jaunās ekonomiskās politikas posms sniedza tiem cerības uz savu uzvaru. Tikai pēdējos pāris gados norisinājās krass lūzums uz proletāriskās revolūcijas pusi.

Buržuāzijai un muižniekiem līdzi aizbēgušie rakstnieki sēdēja ārzemēs un rakstīja par Padomju zemi. Tā zināmais mistiķis M. Merežkovskis visai pasaulei paziņo, ka «Maskavā izgudrots jauns nāves soda līdzeklis — cilvēkus sēdina utu pildītā maisā, un utis to saēd līdz nāvei». Buņins dziļi aizrauts ar tādu problēmu: «Vai zupa no cilvēku pirkstiem ietilpst vispārējā «menū» (ēdienu sarakstā), jeb vai viņa pieder pie speciāliem ēdieniem Padomju Krievijā.»*** Smalkā estēte Zinaīda Gipiusa, Merežkov-

* «Петербургский сборник», 1922 г.
** В. Иванов и М. О. Гершензон. Переписка из двух углов. П., 1923.
*** «Красная новь», 1921, Nr. 1.

ska cīņu biedre, bija dziļi aizrauta ar sevišķi dzejiska temata apdziedāšanu — par striķi komunistu kāršanai. Bijušais ģen. Krasnovs laida klajā vienu romānu pēc otra, kuros ienīstie lielinieki neskaitāmas reizes iznīcināti, noslaucīti no zemes virsas. Nē, daži citi «bijušie» arī bija atraduši pietiekoši oriģinālu nodarbību: viņi sēdēja Konstantinopolē un sarīkoja... utu skriešanos.

Drīz vien šiem buržuāzijas muižniecības panīkuļiem palīgā nāca Trockis. Viņš centās pierādīt, ka nekāda proletariāta literatūra un māksla nav nemaz iespējama Padomju zemē. Tāpēc jāliek visas cerības uz buržuāziskajiem rakstniekiem un revolūcijas «līdztečiem», kuriem esot vairāk vajadzīgās kultūras un citu iespēju. Diemžēl arī vecs lielinieks A. Voronskis faktiski nostājās Ļ. Trockim blakus. Viņš lielākās cerības lika uz «līdztečiem», kā arī noliedza iespējamību mākslā izpaust noteiktas idejas, jo mākslinieks radot ne ar prātu, bet ar jūtām, kuras nekādas analīzes, salīdzinājumus un loģiskus slēdzienus netaisot.* Arī Pereverzevs ar savu nedialektisko gleznas (образ) teoriju noliedz iespējamību mākslās apzinīgi izpaust kādas noteiktas politiskas idejas utt.** Vēlāk tā sauktā «literatūras frontes» («литературный фронт») grupa ar Bespalovu priekšgalā, kura starp citu pauda literatūras, mākslas izzušanu sociālistiskajā sabiedrībā... Vēl bija daždažādi novirzieni, kuri stipri kavēja proletariāta mākslas attīstību. Bet pie visiem tiem še nespējam apstāties.

Ne tikai teorētiskajā, bet arī praktiskās mākslinieciskās darbības laukā pat proletariāta rakstnieku rindās pastāvēja un arī tagadiņ vēl nav pilnīgi izdzīvoti dažādi, bieži vien vieni otriem pretēji virzieni. Piemēram, Libedinskis piekrita naturālistiskā psiholoģisma virzienam. Viņš pielietoja praksē zināmā mērā to, ko A. Voronskis, pa daļai arī Pereverzevs mācīja teorijā. Sevišķi spilgti šīs teorijas nederība izpaudās bēdīgi slavenajā Libedinska stāstā «Varoņa piedzimšana» («Рождение героя»). Vecs lielinieks nenodarbojas vis ar sociālistiskās celtniecības problēmām, bet ar savām mīlestības izjūtām pret komjaunieti. Protams, mīlēt nav nevienam aizliegts, arī vecam lielniekam ne, bet vai mums tagad visizdevīgākais laiks priekš savu šauri personīgo dzimumjūtu sīciņsīkas un garas tēlošanas?!... Protams, Libedinskis bija spiests atzīt savas kļūdas. Otrs, krasi pretējais virziens — pilnīga psiholoģijas un mākslinieciskas tēlošanas noliegšana un tikai dzīves faktu kaila un īsa zīmēšana: S. Tretjakovs, O. Briks u. c. Īss reportiera uzmetums (очерк) mākslas darba vietā. Tā ir

* А. Воронский. «Искусство видеть мир» и др.

** Skat. «Литература и марксизм», кн. 2, 1929 г., Переверзев. «Вопросы марксистского искусствоведения» и др.

mākslas likvidācijas līnija. Viņiem rados tā sauktie «litfrontieši» — teorijā ar Bespalovu, dzejā ar Bezimenski priekšgalā. Bezimenskis gan teorētiski nekur nav uzstājies par daiļliteratūras likvidāciju, izbeigšanos sociālistiskajā sabiedrībā, bet savās dzejās, it sevišķi interesantajā lugā «Šāviens» («Выстрел»), viņš cilvēku psiholoģiju un psihi vispār tēlo pārāk vienkārši un mehānistiski, bez kādām iekšējām sadursmēm, cīņām un attīstībām. Arī Bezimenskis beigu beigās atzīst savus trūkumus.

Krievijas Proletrakstnieku asociācija (РАПП) arī pārdzīvoja vairākus posmus savā attīstībā, sākot ar 1923. un beidzot ar 1932. gadu, viņas likvidācijas gadu. Protams, asociācijas lielie nopelni proletrakstniecības attīstībā ir pilnīgi nenoliedzami: viņa lieliski sekmēja principiāli politisko un arī mākslinieciski teorētisko jautājumu noskaidrošanu, proletāriskās šķiru cīņas mācības iesakņošanos mūsu literatūrā, daždažādu antimarksistisku novirzienu apkarošanu utt. Bet līdz ar to asociācijas vadībai, ar L. Averbahu priekšgalā, bija daudz svarīgu trūkumu, kuru dēļ mūsu partijas CK 23. aprīlī 1932. gadā nolēma likvidēt visas proletāriskās mākslas asociācijas — rakstnieku (РАПП), muzikantu (РАПМ), tēlojošo mākslu asociāciju (РАПХ), šo vietā nodibināt attiecīgu mākslas apvienību (союзы), kurās uzņemami visi tie mākslas darbinieki, kuri atzīst padomju varu un sekmē viņas celtniecību.

Likvidēto asociāciju pamattrūkums bija šauru grupu gars un lieliniecīskās paškritikas trūkums. Šo trūkumu dēļ minētās asociācijas ne tikai nespēja ap sevi pulcēt visus padomju varas draugus mākslas laukā, bet atbaidīja pat daudzus apdāvinātus māksliniekus komunistus. Tā, piemēram, proletrakstnieku asociācijas vadība nogāja tiktāl, ka izslēdza no sava vidus Bezimenski, kurš ar savām sociālistiskās celtniecības trieciendzejām veica milzīgu politisku darbu. Viņi nesaprata, ka kritizējami Bezimenska trūkumi, bet nevis jāboikotē viņa nenoliedzamais dzejnieka cīnītāja talants.

Līdzīgas ainas bija novērojamas arī citu mākslu nozarēs. Tā lielas, dziļas un vētrainas cīņas plosījās gleznieciības un skulptūras frontē. Revolūcijas pirmajos gados padomju varu atbalstīja gandrīz vienīgi kubisti un futūristi. Bet viņi atradās traģikomiskā stāvoklī: ar imperiālistiskās mākslas formām (futūrisms, ar itālieti Marineti priekšgalā, ir imperiālisma māksla; pats Marineti tagad raksta ne tikai himnas, bet arī «teorētiskas» grāmatas par fašismu un pret komunismu) krievu jaunie futūristi, to starpā arī nelaikis V. Majakovskis, gribēja kalpot proletariāta revolūcijai, bet darbaļaužu masas nesaprata un nepieņēma viņu mākslu. Bez tam šie revolūcijas sajūsminātie buržuāziskie inteliģenti šo revolūciju un viņas vadoni — proleta-

riātu nesaprata, tulkoja un tēloja viņus sava pilsoniskā subjektīvisma un individuālisma garā (pie kam zemniekam allaž iznāca zaļa bārzda, deguns te blakus ausij — pakausī, divu roku vietā — 5 vai 6 rokas utt.). Blakus futūrismam plauka suprematisms jeb abstraktīvisms, kura «gleznas» pastāvēja punktiņu, strīpiņu un krāsotu ģeometrisku laukumu savirknējumā. Ekspresionisms ar savām spirālveidīgu līniju un bezformīgu krāsu plankumu fantāzijām vai kā šagals zīmēja — govi slauc jumta ģēvelē, bet slaucēja galva lido gaisā («ar nemateriāliem līdzekļiem izpaust dvēseles stāvokli»). Daži no šiem ideālistiem mistiķiem piekrita vācietim Švitersam, kurš teica: «Māksla ir pat mākslinieka spļāviens.»

Drusku vēlāk no šiem «galējiem kreisajiem» virzieniem izkūņojās mērenāks konstruktīvisms. Šis gan vairāk izpaudās ne gleznieciībā (tikai plakātos), bet teātrī, poligrāfijā, mākslas rūpniecībā, pa daļai skulptūrā, arhitektūrā. Radās arī jaunas mākslinieku organizācijas: Revolucionāro mākslinieku asociācija (AXP), Stankovistu biedrība (OCT), Maskavas Mākslinieku biedrība (OMX), Oktobris, vēlāk Krievijas Proletārisko mākslinieku asociācija (РАПХ) u. c. Patiesībā visas mākslinieku organizācijas un virzienus līdz pat КРМА (РАПХ) nodibināšanai, ar nesvarīgiem izņēmumiem, var uzskatīt par buržuāzisko mākslinieku piemērošanos revolūcijai, pa daļai arī par cīņu pret revolūciju. It visu virzienu darbinieku starpā, izņemot klaji buržuāziskās veco cara Krievijas mākslinieku organizācijas (piem., kuindžisti, bojčukisti u. c.), bija daudz Padomju valsts piekritēju, kā arī pretinieku. Daudzi, subjektīvi gribēdami kalpot revolūcijai, faktiski viņai kaitēja: vieni ar saviem nevajadzīgiem sižetiem, otri — ar savu nejēdzīgo formu (tā sauktie kreisie). Vārdu sakot, šķiru cīņa šai frontē izpaudās visdažādākās formās un kombinācijās.

Mēs nevaram šeit atzīmēt visus tos dziļi kļūdīgos un antimarksistiskos teorētiskos virzienus un novirzienus Padomju zemē, kuri ļoti lielā mērā traucēja jau tā smagi, gausi dzimstošās īstas revolūcijas un proletariāta mākslas attīstību. Īsi atzīmēsim tikai pāris svarīgāko virzienu. Viskonsekventākie futūristi un konstruktīvisti (A. Gans, Čičagova u. c.) sludināja mākslas nevajadzību.*

V. Friče atzina, ka sociālistiskā sabiedrībā māksla kā ideoloģija iznīks, bet paliks tikai, vislabākajā gadījumā, māksla kā izrotājums, ornaments. Patiesībā šo pašu līniju vēlāk turpināja L. Maca, kurš nonāca pie slēdziena, ka paliks vienīgi arhitektūra un «lietu» māksla («вещное искусство»).

* А. Ган. Конструктивизм. М., 1922.

L. Macas kaitīgais iespaids bija sevišķi liels tāpēc, ka viņš visu to sludināja, būdams tēlojošās mākslas sekcijas vadītājs Komakadēmijā. Gadu atpakaļ gan viņš bija spiests atzīt savas mehānistiski likvidatoriskās kļūdas, bet plašai atklātībai vēl par to maz kas zināms, jo neviena nopietni teorētiska darba Maca pēc tam nav laidis klajā.

Protams, ka šinī frontē vēl pietiekoši plaši izplatīts f o r m ā l i s m s, it sevišķi vulgāri materiālistiskais (A. Feodorovs-Davidovs u. c.). Ideālistiskais formālisms arī vēl stiprs (A. Efross, Ternovecs u. c.), kaut gan zaudējis savu vadošo nozīmi.*

T e ā t r a laukā, protams, tāpat, ja pat ne vēl dziļāk un plašāk, gājušas pāri visādas aukas un negaisi. Revolucionārās lugas savā laikā pirmie sāka izrādīt dažādi strādnieku klubu drampulciņi, bet drīz tiem palīgā atsteidzās Proletkults, kurš Ļeņingradā dzima 1917. gada septembrī, bet Maskavā — 1918. gada februārī, pēc kam ātri izplatījās pa visu Padomju zemi. Bet teātra formas revolūciju iesāka V. M e i e r h o l d s ar savu Majakovska lugas «Mistērija Buff» uzvedumu 1918. gada Oktobra svētkos Ļeņingradā. Pēc tam iestājās pārtraukums. No jauna Meierholds pacēla savu teātra formas revolūcijas karogu 1920. gada Oktobra svētkos Maskavā, izrādot stipri pārstrādāto Verharna lugu «Ausma» («Зори»). Savos turpmākos uzvedumos Meierholds pārdzīvoja evolūciju no abstrakta, nesaprotama kubofutūrisma puses uz reālistiska (konvencionāla) rakstura konstruktīvisma pusi. Tagad nu valda šī konstrukcija (trijplatību uzbūve) veco divplatības dekorāciju vietā.

Aktiera spēle Meierholda teātrī dibināta uz tā saukto biomehāniku. Tā ir rupja mehānistiska teorija, kura cilvēku uzskata ne tikai par kustonim, bet pat par mašīnai līdzīgu aparātu. Tagad gan Meierholds apzinās savas sistēmas trūkumus un sāk pret tiem cīnīties.

3. Kas panākts?

Kā zināms, katrs mākslas darbs pastāv no satura un formas, kuri ir organiski sakausēti vienā būtībā un viens bez otra nevar eksistēt. Dialektiska divvienība, kurā saturs vai mākslas darba pamatā liktā ideja tomēr ir vadošā daļa. Daži lieli mākslinieki, kā, piem., B. Šovs, Ļ. Tolstojs, mākslas darbu vērtē vispirms pēc satura būtības — lielākas vai mazākas vērtības. Tā Ļ. Tol-

* Arī šo rindiņu autoram pagātnē ir nopietni trūkumi mākslas metodoloģijā. Vislielākās kļūdas atrodas manā priekšvārdā grāmatai: И. Гирн. Происхождение искусства. Харьков, 1923; še nekritiski pielietoja Korņilova mehānistisko reaktoloģiju un refleksoloģiju. Bet sīkāk par šīm kļūdām — citā vietā. — *R. P.*

stojs ļoti bargi kritizēja V. Šekspīru — viņa lugas tas necienīja vispirms tādēļ, ka tajās neesot liela morāliski fizioloģiska satura, ka Šekspīrs cildinot dažādu augstmaņu un valdnieku dzīvi, kura celta uz tautas nabadzības un nospiešanas pamatiem. Reizē ar to Ļ. Tolstojs kritizē arī Šekspīra lugu formu, uzbūvi: tā esot samākslota...

Arī mums, metot īsu skatu pār mūsu mākslas druvas stāvokli, jāpatur acīs šīs divas puses no vienas parādības: k o un k ā padomju māksla dara priekš sociālistiskās celtniecības? Vai māksla spējusi pacelties līdz mūsu dzīves īstenības politiski ideoloģiskiem augstumiem? Un vai esam atraduši arī noteiktas proletāriskas vai sociālistiskas formas, stilu savai mākslai? Kādas ir šīs formas īpatnības un viņas tehnikas augstums?

Mums klaji jāatzīstas, ka padomju māksla vēl nav sasniegusi mūsu dzīves īstenības augstumu, plašumu un dziļumu (kaut gan patiesībā mākslai nākas iet arī dzīves priekšgalā — tai ceļu gaismot). Vēl mums nav neviena darba, kurā būtu cienīgi attēlota mūsu leģendāri varoniskā p a g ā t n e. Tāda darba nav arī par mūsu brīnišķīgo t a g a d n i. Nav arī tāda darba, kurš, dialektiskā materiālisma un līdz ar to visu īstu zinātņu bruņots, sekmīgi mēģinātu pacelt laika aizkaru un mestu nopietnu skatu tai pasakaini lieliskajai n ā k o t n e i, kuru ceļam, kurai ejam pretī. Mums vēl nav sava Ļeva Tolstoja (M. Gorkiju še nerēķinām, jo viņš jau bija gadu desmitus pirms Oktobra revolūcijas), nav sava Šekspīra un Gētes, nav sava Bēthovena un Vāgnera, sava Mikelandželo un Leonardo da Vinči, kuri savu laikmetu un valdošo šķiru tieksmes un likteņus spēja izpaust ne tikai viņu patreizējā stāvoklī, bet tie spēja zīmēt arī tālās nākotnes ceļu kores. Mums vēl nav tādu mākslinieku. Tas jāsaka noteikti un bez kādām šaubām. Un mēs, tikai mēs to spēsim sacīt, jo mums pieder nākotne — visā savā neizmērotībā.

Bet līdz ar to visu mēs droši sakām: P a d o m j u z e m e s m ā k s l a i i r t ā d i p a n ā k u m i, k ā d u n a v i t i n e v i e n ā c i t ā p a s a u l e s s t ū r ī t ī! Mēs dzīvojam tikai piecpadsmit gadus — nesaredzams mirklis cilvēces vēsturē, pat tā sauktās civilizētās cilvēces dzīvē, kura taču sniedzas vismaz sešu septiņu tūkstošu tālajā pagātnē (senās Ēģiptes pirmās dinastijas). Padomju zemes mākslai ir milzu panākumi, neskatoties uz to, ka vēl tik nesen atpakaļ mūsu darbaļaudis bija pusdzimtbūtnieciskā stāvoklī, ka tie bija nospiesti garīgi un miesīgi, ka pār tiem valdīja policista kulaks, garīdznieka melības ģiftīgs lāsts un tūkstošgadējās tumsības un aizspriedumu smacējoša nasta.

Protams, še nav iespējams kaut cik apmierinoši parādīt mūsu mākslas panākumu lielisko ainu. Še varam īsi atzīmēt tikai atsevišķus momentus.

Daiļliteratūras laukā tomēr vēl dzīvesrosi darbojas visvecākais proletariāta vētrnesis M. Gorkijs, kura radošais ģēnijs sociālistiskai revolūcijai sniedzis tik neizmērojami daudz. Nav otra tāda liela mākslinieka, kurš būtu tik dziļi, tik asi, tik iznīcinoši ārdījis buržuāzisko netaisnības, varmācības, melu un noziegumu pasauli kā mūsu Maksims Gorkijs savā ilgajā, raženajā darbībā. Un, ja tikai 15 gadus atpakaļ lielais vētru un negaisu dziedonis stāvēja gandrīz viens pats proletariāta mākslas druvā, tad tagad še ir jau neskaitāmi simti jaunu cīnītāju mākslinieku. M. Gorkijam blakus minami ne tikai jaunie revolūcijas audzēkņi, bet arī tādi vecās audzes meistari kā A. Serafimovičs. Ja viņš nebūtu vairāk nekā uzrakstījis kā tikai savu «Dzelzu plūsmi» («Железный поток»), tad arī ar to tas guvis sev nemirstību. Šiem vecajiem meistariem cienīgi blakus stāv jaunāki un jauni proletariāta cīņu un cerību tēlotāji, kā, piemēram, Gladkovs, slavenā «Cementa» autors, Fadejevs («Разгром» u. c.), Libedinskis (kurš uzrakstījis ne tikai bēdīgi slaveno «Varoņa dzimšanu», bet kuru katrs sen jau pazīst kā «Nedēļas» autoru), Šolohovs («Тихий Дон»), Panfjorovs («Бруски»), Stavskis («Станица»), Čumandrins, Iļjenkovs, Bezimenskis, Ažarovs, Rodionovs-Tarasovs, Karavajeva, Bogdanovs, Ļaško, Berezovskis un daudzi citi. Šie un daudzi citi proletārrakstnieki un dzejnieki jau pacēlušies tik augstu savā meistarībā, ka viņu darbus — bez pārspīlējuma — bieži vien lasām ar nesalīdzināmi lielāku patiku, pat aizrautību nekā daudz slavētos klasiķus. Pie tam daži no minēto autoru darbiem sniedz nevis atsevišķa, samērā maza notikuma vai epizodes attēlojumu, bet veikliem vilcieniem zīmē ja nu ne visu laikmetu, kā, teiksim, Ļ. Tolstojs savā «Karā un mierā», tad lielus gabalus no šī visuma. Piemēram, Serafimoviča «Dzelzu plūsme» (veselas armijas varonīga atkāpšanās necilvēcīgi smagos Kaukāza un ienaidnieka uzbrukuma apstākļos) vai kā Šolohova «Klusā Dona» liela, pat grandioza aina par revolūcijas un kontrrevolūcijas cīņām Donas apgabalā pilsoņkara laikā. Panfjorovs savā romānā («Бруски») gan tēlo tikai dažu sādžu likteni sociālistiskās celtniecības laikā, bet viņš to dara tik veikli un plaši, ka patiesībā še atspoguļojas gandrīz visa padomju zemniecība savos pamatvilcienos.

Ar lielu gandarījumu atzīmējam, ka no tā sauktajiem līdzteciem («попутчики») visi spējīgākie rakstnieki cieši un noteikti tagad nostājas proletariāta revolūcijas pusē: Vsevolods Ivanovs, K. Fedins, Ļeonovs, Mališkins, J. Oļeša, Seifullina, Slonimskis, Katajevs, M. Šaginjana, Asejevs, Ogņevs, Zamoiskis, S. Tretjakovs, Ņikitins u. d. c. Pat tik konservatīvs, pareizāk, skeptisks un gausas gaitas rakstnieks kā B. Piļņaks

pietiekoši skaidri revidē savu pagātni un aizvien noteiktāk vēršas uz proletariāta pusi.

Še nav iespējams atzīmēt katra rakstnieka individuālās attīstības ceļu, kurš daudziem ir ļoti līkumains, dažādu notikumu un novirzienu bagāts. Tikai salīdzinot abus galējos punktus, skaidri var redzēt, kādu gabalu nostaigājuši šie rakstnieki. Piemēram, Ļeonovs, kaut ņemt tikai viņa plaši pazīstamo lugu «Untilovska» un no šī gala — lielo romānu «Sote» («Соть»). Tur — pilnīga nenoteiktība, inteliģentiska, pa daļai L. Andrejeva skepticisma pārpilna mētāšanās, sīkpilsoniska nevarība, pagātnes žēlabas. Bet romānā «Sote» pilnīgi droša, apzinīga sociālistiskās celtniecības izpratne, līdzi dzīvošana viņas likteņiem: priekiem un sāpēm, šaubām un cerībām.

Protams, ne mazums vēl ir tādu, kuri vēl nav nometuši savu pilsoniskā hamletisma šaubu un neticības mēteli, bet viņi jau ir mazākumā. Bet reizē ar to tikai sarkanās zvaigznes zemē ir tāda nekur nebijusi un vēsturiska parādība kā strādnieku iesaukums literatūrā. Un viņš jau tikai viena gada laikā sniedzis lielus panākumus: jau mums ir daudzi desmiti daiļliteratūras darbu, kurus rakstījusi strādnieku roka brīvajās stundās, allaž atrautās miegam, atpūtai. Bez šaubām, šie simti tūkstoši proletāriešu nākotnei gatavo lielus, īstus māksliniekus.

Teātra laukā panākumi nav mazāki nekā literatūrā. Padomju dramaturģija iz revolūcijas uguns pilnām, bet mākslinieciski vājām, naivām «aģitkām» izaugusi līdz lieliem, ievērojamiem dramatiskiem darbiem. Ar gandarījumu atzīmējams tas fakts, ka taisni proletāriskie dramaturgi stāv šīs frontes pirmajās rindās: Bils-Belocerkovskis, Afinogenovs, Kiršons, Višņevskis, Ģlebovs u.d.c. Nav tāda teātra lielajā Padomju zemē, kurā neizrādītu vai nebūtu izrādītas un nebaudītu piekrišanu vispirms šo autoru lugas. Viņu darbi atšķiras no citu autoru darbiem ne tikai ar savu ideoloģisko vērtību un izturētību, bet arī ar savu mākslinieciskō oriģinalitāti: viņās nesalīdzināmi mazāk tā šablonisma, trafareta, kuri diemžēl diezgan plaši izplatīti mūsu dramaturģijā. Šablona gandrīz nemaz nav vai ir tikai minimālos apmēros, vispirms Višņevska lugā «Pirmā jātnieku» («Первая конная»), Afinogenova «Bailēs» («Страх») un gandrīz it visās Bila-Belocerkovska lugās, sākot ar «Stūri pa kreisi» un beidzot ar «Rietumi nervozē» («Запад нервничает»).

Ievērojamus dramatiskus darbus snieguši un sniedz arī tā sauktie līdzteči, kuri aizvien dziļāk, noteiktāk ieplūst vienā kopējā sociālistiskās revolūcijas dramaturģijas varenajā straumē. Protams, ka ne visi mūsu dramaturgi attīstās vienādi ātri uz revolūcijas pusi. Še norisinās asas cīņas, kuras, protams, ir lielās šķiru cīņas atspoguļojums saimniecības un politikas frontē. Piemēram, Bulgakovs, «Turbīnu dienu» («Дни Турбиных»)

autors, vēl ne visai sen atpakaļ veda asu cīņu par savām jaunajām lugām, kurās tikpat maz padomju gara kā minētajā darbā. Tādu piemēru nav mazums, kaut gan visumā Padomju zemes dramaturgi aizvien ciešāk pulcējas zem komunisma sarkanā karoga.

Teātra formas laukā mums ir vēl lielāki panākumi. Vairs nav neviena teātra, kurā nebūtu izspiestas vecās dekorācijas un viņu vietā nevaldītu konstrukcijas, t. i., trīsmērīga celtne no cieta materiāla, un kuru, celtni, aktieri «apspēlē» izrādes procesā, staigājot pa viņu, ar citiem vārdiem, vispusēji izmantojot lugas satura, notikumu jo spilgtākai izcelšanai. Kā jau sākumā sacīts, še pirmā vieta piekrīt V. Meierholdam. Arī Taīrovs nodarbojas ar eksperimentiem, meklēšanu teātra formu laukā. Tomēr viņa meklējumi buržuāziski estētiska rakstura, tāpēc savā visumā sveši proletariāta revolūcijas teātrim, kaut gan atsevišķi graudi viņas mākslas pūrā tomēr noder arī mums.

Citkārt slavenais Maskavas Dailes teātris pēdējos gados arī sācis nopietni rekonstruēties kā repertuāra, tā arī formas un visas māksliniecisķās jaunrades laukā. Tagad arī šajā viskonservatīvākajā starp vecajiem teātriem top izrādīti proletdramaturgu darbi: Kiršona «Maize» («Хлеб»), Afinogenova «Bailes» utt. Pie tam izrādes ir tik interesantas, ka skatītāji plūstin plūst uz teātri, pat grūti tikt uz viņu — biļetes «izkampj» jau ilgi pirms izrādes... Raksturīgi, ka arī še konstrukcija (reālistiska) izskaužaudekla dekorāciju.

Mūsu teātra pirmā uzvara ir tik liela, ka pat visās kapitālistiskās zemēs progresīvākie buržuāzijas teātri jau gadus piecus sešus atpakaļ sāka pakaļdarīt Meierholda konstrukcijām.

Atzīmējams, ka strādnieku klubos un lauku lasāmmājās, kultūras pilīs pastāv ap simttūkstoš teātru jeb dramatisko pulciņu. Viņos darbojas ne mazāk kā 2 miljoni cilvēku un apkalpo vairākus simtu miljonus strādnieku un zemnieku gadā... Trīs gadus atpakaļ dzima māksliniecisķās aģitpropbrigādes, kuras veic milzīgu darbu: apkalpo visas aģitkampaņas, cīnās par darba plānu, par it visiem tekošiem politiskiem un saimnieciskiem jautājumiem.

Darba jaunatnes teātris (TPA) dzima piecus sešus gadus atpakaļ Ļeņingradā. Tagad jau ap pusotra simta šādu teātru, kuros uzstājas vienīgi strādnieku jaunatne. Šim teātrim ir nenoliedzami lieli panākumi kā repertuārā, tā arī skatuves tehnikas ziņā. Savas rupjās mehānistiski formālistiskās kļūdas viņi tagad pilnīgi apzinās un cīnās pret tām.

Neskatoties uz lieliskajiem panākumiem, Padomju zemes teātrim piemīt vēl daudz trūkumu kā satura, tā formas un jaunrades laukos. Jācīnās par vēl augstākas kvalitātes lugām, kuras

Roberts Pelše

būtu sociālistiskas zemes un viņas aizsardzības cienīgas. Jācīnās par jaunu režisoru un aktieri. Jācīnās par kvalificētiem darbiniekiem priekš laukiem, kuru ir vajadzīgs desmitiem tūkstošu.

Par grandiozo jaunu teātru celtniecības posmu še nerunāsim: katru gadu dzimst desmiti un simti teātra mākslas milzeņu gan pilsētās, gan jaunceltnēs, kalnraktuvēs, gan kolektīvu saimniecībās — it visos varenās, neaptveramās Padomju zemes stūrīšos.

Še nevaram runāt arī par paškdarbīgās mākslas Vissavienības olimpiādi Maskavā (1932. g. aug.). Olimpiādē piedalījās strādnieku mākslas pulciņi (teātris, mūzika, glezniecība, literatūra), sākot no tālās Vladivostokas, beidzot ar Baku un Tiflisu: krievi, kaukāziešu tautas, karēļi, ķīnieši, amerikāņi (Ļeņingrada), ukraiņi, ebreji u. d. c. tautas no lielās Savienības tautu brālīgās ģimenes. Te varēja redzēt, kā, padomju varas vadītas un balstītas, atdzimst un necerēti sekmīgi rada savu kultūru pat tādas tautiņas, kurām, zem cara asinskārīgā ērgļa nagiem nīkstot, nebija pat savas rakstības (čečenci, karačajevci u. d. c.).

Tēlojošo mākslu, mūzikas un kinematogrāfijas laukos arī mums ir nenoliedzami sasniegumi. Tēlojošo mākslu un mūzikas laukā gan nav vēl tādu panākumu, kurus varētu salīdzināt ar mūsu literatūru un teātri, tomēr vienu varam droši sacīt: arī šo nozaru mākslinieki savā visumā pilnīgi noteikti nostājas proletariāta pusē. Bet ar to vien vēl nepietiek, lai radītu sociālistiskās revolūcijas mākslu, — vajadzīgs dziļi — zinātniski izprast šo revolūciju, pazīt viņas nesēja dzīvi un sajūsmināties līdz aizgrābtībai, tikai tad var radīt šo jaunās cilvēces saules mākslu. Jau dzimst šī glezniecība. Jau sāk skanēt šī brīnišķīgā mūzika (Belijs, Kovaļs, Šehters, Davidenko, Šostakovičs, Čemberdži u. d. c.). Kinematogrāfijā mēs ejam pirmajās rindās. Pasaules kino nepazīst tādu talantu kā mūsu Eizenšteins un Dovženko (Ukraina). Kā Meierholds (neskatoties uz viņa metodoloģijas rupjām kļūdām) teātra laukā, tā Eizenšteins kinematogrāfijā radīja jaunus darbības principus, izsauca revolūciju šajās mākslas metodēs, kurām pakaļdarina visas pasaules progresīvie režisori.

Protams, mūsu māksla vēl tālu ne tikai no pilnības, bet pat no savu vēsturisko uzdevumu apmierinošas veikšanas. Vēl priekšā stāv asas cīņas starp ideālismu un mehānismu, no vienas puses, un dialektisko materiālismu mākslā — no otras, starp veco, satriekto, bet vēl galīgi neiznīcināto buržuāzisko ideoloģiju un visgarām uzvarošo proletāriski sociālistisko kultūru. Vēl mūsu mākslai priekšā stāv ilgas, sistemātiskas cīņas par to kvalitātes pakāpi, kura nepieciešama, otro piecgadi uzsākot. Bet

tomēr, salīdzinot mūsu mākslu ar kapitālisma tik spēji grimstošo mākslu, droši varam sacīt: viņiem lemts nīkt un mirt, mums — dzīvot un plaukt!

R. Pelše

«Celtne», 1933, Nr. 1, 75.—79. lpp.; Nr. 2, 156.—161. lpp.

STRĒLNIEKU CĪŅU ATTĒLS LATVJU RAKSTNIECĪBĀ

1

Proletāriskās revolūcijas drošsirdīgo cīnītāju — latvju strēlnieku vārds plaši minēts latvju rakstniecībā, kā buržujiski tautiskajā, tāpat arī proletāriskajā. Pārāk skaidrs, ka strēlnieku cīņas ir tik bagāta un daudzkrāsaina viela priekš mākslinieciskas veidošanas, ka arī nākotnē strēlnieku vārds rakstniecībā ne tikai neapklusīs, bet gan ar katru dienu ieņems redzamāku, spilgtāku izcilu stāvokli. Tāpēc arī ir laiks runāt, rakstīt par to, kā apgaismotas strēlnieku cīņas no rakstniekiem, dzejniekiem līdz šim latvju rakstniecībā. Tas jādara daudzējādā ziņā un pirmām kārtām tāpēc, ka par strēlnieku problēmas atrisinātājiem uzmetušies ne tikai mākslinieciski gaudeni un nevarīgi ļaudis, līdzīgi V. Dambergiem, Akurateriem, Ersiem utt., bet pat psihopāti vārda tiešajā nozīmē (K. Lapiņš-Merts*).

Arī mūsu proletāriskajā rakstniecībā būtu jāizravē viena otra nezāle, kuras traucē un kavē sekmīgu strēlnieku problēmas padziļināšanu rakstniecībā. Kritikas šinī virzienā ir bijis pārāk maz. Ar to es nedomāju iegalvot lasītājiem, ka manā rakstā atrodama atbilde uz visiem jautājumiem. Gribu sevišķi pastrīpot, ka materiāls ir tik plašs, ka vienā rakstā nav iespējams aptvert visu, kas sacīts par strēlniekiem. Tāpēc arī, runājot par Latvijas buržujiskās rakstniecības lomu strēlnieku cīņu nonicināšanā, minēsim tikai dažu buržujisko rakstnieku tipiskākos darbus.**

Latvijas buržuāzijai un viņas ideologiem nebūt nav vienaldzīga strēlnieku pagātne. Tāpēc arī pastāvīgi jātur vērā, ka cīņas par latvju strēlniekiem nebūt nav vēl galā. Zinu, ka «Latvju strēlnieku vēstures» nodrukātām grāmatām ir daudz cienītāju. Šīs grāmatas, domājams, ir izplatītākās un populārākās no visa tā, kas parādījies grāmattirgū pēdējos gados. Tomēr vēsture vēl nevar aizpildīt to robu, kuru sajūtam uz katra soļa, jo nodrukāta

* Psihopāta Lapiņa murgošanu šinī rakstā neaplūkošu. Pie gadījuma runāsim par to atsevišķā apskatā.

** Atzīmēšu, ka šī raksta autors sīkāk apskatīja latvju buržuāziskā rakstnieka lomu imperiālistiskā kara laikā garākā rakstā, kurš nodrukāts krājumā «Jaunais laiks» 1924. gadā. Turpat arī atrodami materiāli par to, kā buržuāziskie zvaniķi — dzejnieki ākstījās ap strēlnieku bataljoniem.

pagaidām ir niecīgākā daļa no visa tā, kam jāparādās drukā. Neraugoties uz to, gribu pastrīpot, ka arī iznākušie darbi spilgti atsedz Latvijas buržuāzijas kauna pilno bankrotu strēlnieku bataljonu organizēšanas un «lielās politikas» taisīšanas ziņā.

Cik kliedzoši kaujinieciski pret vāciem un slavinoši par carisko Krieviju varēja rakstīt savas kara ziņģes J. Akuraters, K. Skalbe, V. Eglīts, K. Jakobsons un daudzi citi, tikpat aktīvi un uzņēmīgi viņi tagad cenšas savos darbos — stāstos, romānos, dzejās — aizmaskot latviešu (tautiskās) buržuāzijas nodevīgo rīcību strēlnieku izkaušanā. Strēlnieku vēsture nepārprotami — ar faktisko materiālu, dokumentiem pierāda, ka Latvijas tautiskā buržuāzija (Goldmaņu, Zālīšu personās) pārdeva apbruņotos Latvijas strādniekus, bezzemniekus Nikolaja II trulajiem birokrātiem — ierēdņiem. Strēlnieku asinis tika piedāvātas cariskai valdībai par sīkām, niecīgām reformām, pēc kurām cīnījās tautiskā buržuāzija jau kopš 1905. gada. Tagadējam nacionāli domājošam rakstniekam pirmām kārtām jānovērš sabiedrības uzmanība no īstajiem vainīgiem strēlnieku izkaušanā Tīreļa purvā, Nāves salā utt. Rakstniekam arī jāmaldina jaunā paaudze par to, ka tautiskā buržuāzija, strēlnieku bataljonu organizētāja, galīgi bankrotēja 1917. gada revolūcijas laikā, ka strēlnieki pirmās revolūcijas dienās patrieca zaķpastalīgos «valstsdomniekus», atsvabinājās no tautisko virsnieku aizbildniecības un iesāka patstāvīgu — proletāriskās revolūcijas izkarošanas cīņu.

Pirmām kārtām gribu runāt par J. Akurateru, kurš visglumākais un blēdīgākais starp Latvijas buržujiskiem rakstniekiem strēlnieku pagātnes nomelnošanas ziņā. Akuraters taču bija tas, kurš kara laikā, sekojot «domnieku» asiņainām runām, ķērkstošā balsī kliedza:

Ja gribi tu karotājs būt,
Tev vajaga asiņu slāpt,
Ar visas pasaules naidu
Zobenu rokās grābt.

Kā saulei tev ugunīs degt
Un sadegt, tad būsi tu svēts,
Bet, ja tev roka grib drebēt,
Tu — nolādēts.

J. Akuraters bija aktīvs buržuāzijas aģents latvju strēlnieku daļās ne tikai kara pirmajā posmā, bet arī revolūcijas laikā. Viņam ir piedzīvojumi, novērojumi, un tāpēc būs nevietā domāt, ka rakstnieks maldās neziņas dēļ. Nebūt ne, J. Akuraters zina, saprot, kādam jābūt viņa uzdevumam, kādi ir patreizējās buržuāzijas nolūki masu apmānīšanas ziņā.

«Kā strēlnieku delegātam sapulcēs man vairākkārt nācās aizrādīt uz komunisma postu, bet, protams, veltīgi, un vasarā jau tika manāmi jaunās mācības augļi, kad krita Rīga,»* raksta par sevi Akuraters.

Jā, tiešām neveicīgs un nemākulīgs ir bijis J. Akuratera propagandas darbs strēlnieku pulkos. Velti Akuraters cenšas stādīt sevi augstākā skolotāja lomā, velti viņš tagad iedomājas maldināt sabiedrību ar savu atmiņu izklāstīšanu. Latvju strēlnieki padzina, ar negodu izmeta no savām rindām tādus «strēlniekus» kā J. Akurateru, K. Skalbi u. c., tāpēc ka buržuāzijas aģentūra strādāja kontrrevolūcijas interesēs. Mēs atgādināsim šo patiesību ar vēsturiskiem dokumentiem.

J. Akuraters un viņam līdzīgi perinājās aizmugures daļās, šeit viņi nostiprināja pēdējās buržuāzijas pozīcijas. Zem Akuratera iespaida otrās latv. strēln. brigādes pārsienamā nodaļa pieņēma lēmumu pret 17. maija rezolūciju. Drīz pēc tam šīs pašas nodaļas sapulce konstatēja:

«Akuratera iesniegtā protesta rezolūcija 26. maija sapulcē tika pieņemta vienīgi tamdēļ, ka Akuraters netika pareizi noskaidrojis 17. maija rezolūciju, bet gan sagrozījis taktisko pusi, kamdēļ sapulce izsaka pret tādu Akuratera rīcību savu protestu un pilnīgi pievienojas 17. maija padomes pieņemtajai rezolūcijai.»

Cits uzglabājies protokols runā ne mazāk patīkamas lietas priekš J. Akuratera.

«Mums jāmeklē glābiņš,» runā lielais «tautas tribūns» Latviešu strēlnieku pulku Apvienotās padomes sapulcē, «vienībā ap pagaidu valdību, jo tanī ir cilvēki, kuri bijuši trimdā. Ticēsim viņu personībai, ne programai, jo katrs, kurš nepiekrīt sociāldemokrātiem, vēl nebūt nav buržujs, bet tagad tā parasts saukāt katru gluži aiz ieraduma.» Orators grib runāt par Ļeņi'nu, bet netiek pieļauts. Beigās viņš pateicas par «vārda brīvību» un atstāj tribīni, «rokām un kājām aplaudēts».*

Mēdz teikt, ka ne katrreiz rakstnieks savos darbos atkārto sevi, savus pārdzīvojumus, ne katrreiz romānu, stāstu galvenie varoņi ir autora pārdzīvojumu un pieredzējumu kopija. Par J. Akuratera romāna «Ugunīgi ziedi» galveno personu — Pēteri Dangu to nevar teikt.

J. Akuraters strēlnieku cīņas, revolūcijas notikumus skatījis ar Dangas acīm, notikumu loģisko gaitu viņš vērtējis ar sava galvenā varoņa mērauklu. Pēteris Danga ir Akuratera kopija, un ar šī varoņa muti runā pats autors. Danga ir latvju strēlnieku pulka virsnieks, sapņotājs, īpatnis daudzu citu virsnieku vidū. J. Akuraters rādījis vairākus citus virsniekus, kuri akli un mehāniski izpilda augstākās priekšniecības pavēles, kuri

* «Atziņas». Otrā daļa, 184. lpp.
** «Latvju strēlnieku vēsture», I sēj., II daļa, 590. lpp.

vienaldzīgi pret savu nāciju un tautību, kuri sabiedrībā tur par nepiedienīgu sarunāties latvju valodā. Šo virsnieku idejisko nabadzību aizplīvuro jautra izdzīve, vīns, sievietes, dažādas izpriecas vietas un nereti zaķpastalīga izturēšanās kaujaslaukā. Citādi tas ir ar Pēteri Dangu:

> «Viņš, lielais sapņotājs, kultūras piesātinātais, degošu domu pilnais, te bija nolikts ar savām cīņām it kā pazemināju ma stāvoklī. Viņa eiropejiskais gara vingrums, plašā dzīves izpratne un dedzīgā doma bija cieņā visā pulkā. Savādnieks, sapņotājs, bet pirmais karavīrs» utt., utt.

Tādi un tamlīdzīgi Pētera Dangas raksturojumi sastopami gandrīz vai katrā lappusē. Mēs saprotam J. Akuratera centību par visu varu spēlēt eiropejiskā, kulturālā rakstnieka lomu, mēs saprotam viņa jaunāko darbu tendenci — pārvietot savus varoņus Rietumeiropas lielpilsētu atmosfērā un rādīt, kā Latvijas saimniekdēli mīlinās ar miljonārēm. Tomēr viss šis eiropejisms ir pārāk akurateriska, Pētera Dangas filozofija ir Latvijas vidusmēra inteliģenta, nomaļnieka nevarīga šļupstēšana. Dangas (Akuratera) filozofiskā nevarība un kroplība padara to pārāk smieklīgu. Protams, ka eiropejiskais Danga — kara piekritējs, tāpēc arī viņam filozofiski jāattaisno savi uzskati.

> «Eiropa ir sajutusi vajadzību pēc jaunās dzīves. Un tādēļ karš,» pārgudri prāto Danga. «Karš ir neaprimusi cilvēka ķermeņa un gara tiekšanās pēc kaut kā jauna un laba. Tā ir instinktīva cenšanās uz to, nevis apzinīga... Kara gājieni ir nacionālisma brutālākais, bet arī nepieciešamākais veids. Otrais — kulturālais var plaukt tikai vēlāk, kad cīņas jau rimušas.»

Darbs rakstīts pēc 1920. gada, un tas tikai lieku reizi pastrīpo, ka tagadējā tautiski nacionālā inteliģence pēc gadu desmitiem nav paplašinājusi savu redzes aploku, viņa ir un paliek provinciālisma labākais paraugs. «Instinktīva cenšanās» filozofēt par katru cenu, «tiekšanās pēc kaut kā jauna un laba» ļoti atgādina zemāko klasu ģimnāzistu meitenisko sapņošanu un fantazēšanu par «kaut ko». Sen zināms, ka šis «kaut kas» ir vienīgais glābiņš priekš nelabojamiem diletantiem rakstniecībā. Dangas rīcības pamatā ne šāda «eiropejiska» māžošanās, bet gan Latvijas pelēko baronu ideologu reālpolitika kara laikā, un šī pagātnes reālpolitika ir nepatīkama patreizējā brīdī. Latvijas buržuāziju kompromitējoša politika, tāpēc arī izdomāti, nedabiski virsnieku tēli, tāpēc arī apbrīnojami naiva kara filozofija. Dangas filozofijas un arī viņa visas rīcības pamatā tīri akurateriska, pelēkbaronieciska patiesība — karu līdz galīgai uzvarai, cik strēlnieku dzīvības tas arī neprasītu, jo latvju strēlniekiem jāparāda pasaulei «latviskā griba un spējas».

«Te tagad būtu vajadzīgi latvju politiķi, tālredzīgi, gaiši un tādi, kas prot domāt un redzēt rītdienu!» izsaucas Danga, un mēs varam tikai pastrīpot, ka Latvijas buržuāzijai nav bijis

tālredzīgu politiķu, visi šie Zālīši, Goldmaņi, Berģi, Meierovici un Ulmaņi ir bijuši labi cūkkopji, cariskās valdības ierēdņu zābaku tīrītāji — un tikai. Par to, lūk, vajadzēja rakstīt Akurateram. Par pelēko baronu ideologu nodevību jārunā rakstniecībai, kura pieskaras kara problēmām un latvju strēlnieku smagajām cīņām.

Revolūcija un strēlnieku masu sacelšanās pret pelēkbaronu vadību, pret strēlnieku nodevīgo izkaušanu Akuratera romānā zīmētas visneķītrākiem paņēmieniem. Strēlnieku pāriešanu revolūcijas pusē Akuraters izskaidro ar to, ka no Maskavas ieradušies latviešu aģitatori, kurus uzpirkuši ebreji un vācu aģenti. Tādu naivitāti un banalitāti var sagaidīt tikai no izvirtušās Latvijas buržujiskās inteliģences, kurai nesaprotamas un svešas latvju strēlnieku smagās cīņas imperiālistiskā kara laikā un varonības pilnie gadi daudzajās proletāriskās revolūcijas frontēs. Akurateri interesē šaurais buržujiskais nacionālisms, tas, lai, savu latvietību dievinādams, strēlnieks neaizmirstu tautisko dievu — «latvietis bez dievlūgšanas nevarēja būt svinīgs». Akuraters piemirsis tikai vienu, ka strēlnieki 1917. gada revolūcijas laikā izdzina no baznīcām melnsvārčus un Cēsu, Valmieras un daudzās citās baznīcās noturēja masu mītiņus, savus kongresus un konferences. Šo strēlnieku revolucionāro rīcību vajag censties iepotēt tagadējiem Latvijas armijas kareivjiem, jo tautiskie melnsvārči ir un paliek visriebīgākie strādnieku un mazmantīgo zemnieku atbrīvošanas kustības bendētāji.

Maza nozīme mūsu rakstniecībā kavēties pie tādiem rakstniekiem kā V. Damberga, kura romāns «Gaitniecības ceļi» godalgots no tagadējās Latvijas varasvīriem. Dambergs vēl nemākulīgāk atkārto Akuratera teoriju par strēlnieku uzpirkšanu, nemākulīgi prāto par strēlniekiem revolūcijas laikā un beigās pats nokļūst Kolčaka armijas daļās un cīnās pret revolūciju.

Latvijas saimniekdēlu tagadējā atgriešanās pie strēlnieku tēmām rāda tikai vienu, ka Latvijas buržuāzija stādījusi par savu uzdevumu mazgāt sevi vēstures priekšā. Saimniekdēls Tūls, kura personībā nav grūti saskatīt pašu tūļīgo V. Dambergu, latvju rakstniecībā visnevarīgākā, bālākā parādība. Tomēr viņš runā savas šķiras vārdā, un, lai glābtu savu šķiru, viņam jālieto visi paņēmieni priekš revolucionāro strēlnieku nomelnošanas.

Ievērības cienīgs ir Jāņa Grīziņa «Sēnas Arodbiedrību divīzija» — Panaitam Istrati (pazīstamais avantūrists rakstniecībā) veltīts romāns, kuru cauru 1929. gadu drukāja žurnāls «Domas». Ievērības cienīgs šis darbs ne jau mākslinieciskās gatavības un noskaņotības dēļ. Romāna vispārīgais novērtējums no mūsu redzes viedokļa var būt tikai negatīvs. Neraugoties uz atsevišķām atjautīgi, dzīvi uzrakstītām vietām, romāns kompozīcijas un uz-

būves ziņā runā par to, ka Grīziņš izplūdis tādos plašumos, ka autors beigās nav spējīgs sasaistīt uzmestos metus. Romāna vispārīgais vērtējums tomēr šoreiz mūs mazāk interesē. Mūs interesē šī autora attiecības pret strēlniekiem.

«Pretī garīdznieku svētībām, tankiem un gāzēm apveltītām patriotu armijām pa dzelzceļu sliedēm austrumu klajumos slīdēja strādnieku un bezzemnieku ešeloni desmito reizi glābt sašķobījušos revolūcijas ēku. Par šiem pelēkiem čomiņiem — mans romāns. Manas jūsmas auglis — lai vietā tiem, kas nepārnāca: krāšņākajam ziedam manas tautas vēsturē — dažiem desmitiem tūkstošu latvju kalpu — gājēju un strādnieku, kas, rotās un eskadronos brīvprātīgi sakususi, austrumu klajumos izmētāti, liktenīgajā gadā — pirmo reizi visā kristīgās ēras laikā — strādnieku Latvijas vārdā pagrieza visas pasaules vēstures riteni,» — tā raksta autors romāna ievadā.

Ir pareizi, ka latvju strēlnieki un viņu cīņas ir krāšņākais zieds Latvijas revolucionārās kustības vēsturē, jo strēlnieki bija Latvijas bruņotie strādnieki un laukstrādnieki, kuri brīvprātīgi, apzinīgi, ne uzpirkti, kā to apgalvo Akurateri, Dambergi un pārējie tautisko cūkkupču un andelmaņu aģenti latvju rakstniecībā, pašaizliedzīgi cīnījās pret dažādas sugas kontrrevolucionāriem, par proletāriskās revolūcijas uzvaru ne tikai Latvijā, bet visā pasaulē. Proletariāts uzvarēja Krievijā, zem starptautiskā imperiālisma bruņoto spēku spiediena strēlnieki pazaudēja savu dzimto zemi un sakārtoja savus spēkus jaunām cīņām.

Man tomēr gribētos šinī vietā pastrīpot to neīsto, pārspīlēto, kas raksturīgs Grīziņam visgarām, kur viņš runā par strēlniekiem. Saprotams, ka ne jau latvju strēlnieki «pagrieza visas pasaules vēstures riteni». Revolūcijas masu kustība, miljonu cīņa noveda pie revolūcijas uzvaras, un strēlnieku daļas bija tikai viens no šo cīnošos miljonu priekšpulkiem. Romantiski pārspīlējumi nenāk par labu mūsu strēlniekiem, romantiska, bezsaturīga jūsmošana neizbēgami ved pie rupjām kļūdām, no kurām brīvs ir bijis latvju strēlnieks savās cīņās. Grīziņa romāns ir labs paraugs tam, kā nevajag rakstīt par latvju strēlniekiem, pat tad, ja šis rakstnieks skaita sevi par strēlnieku cīņu aizstāvi. Lūk, pie kā nonāk Grīziņš:

«Sarkanos stacijas mūros iešļāca uz mirkli daļa no brīvā latvju kalpugala gara, kurš tik krasi šķīrās no ņerkstošiem, glūnīgiem, vienmēr čīkstošiem krieviņiem un tatarēniem, kas, maisiņus zem galvas palikuši, bija saguluši uz 3. klases zāles klona, jau otro diennakti gaidīdami kādu vilcienu, kas tos pavestu tuvāk mājai vai pulkam.»

Nepamatotais šovinisms, savādā izturēšanās pret «krieviņiem» rāda J. Grīziņa tuvās, radniecīgās saites ar Akuratera nacionālšovinismu, kurš ne mazākā mērā dažādi gānījies par «krieviņiem». Tādu redzes viedokli latvju strēlnieks nekad nav aizstāvējis. To pierāda strēlnieku biedriskās attiecības ar Sibīri-

jas strēlnieku daļām Februāra-Oktobra revolūcijas laikā, to jo sevišķi pastiprina strēlnieku ilgās, kopīgās cīņas ar sarkanajiem kazakiem (červonnija kazaki) pret Deņikinu un Vrangeli dienvidos. Ja strēlnieki nīda nāviniekus, reakcionāri noskaņotās kazaku daļas Rīgas frontē, tad pamatā tam bija ne nacionālās īpatnības, bet gan šķiru naids.

J. Grīziņa nākošā īpatnība ir cenšanās pārvērst strēlniekus par neorganizētu, anarhistiski noskaņotu pūli. Vienīgā spilgtākā vieta, kurā J. Grīziņš apraksta strēlnieku kolektīvu, ir skats kādā no Krievijas stacijām. Šī aina izbeidzas ar to, ka strēlnieki izmet pa logu stacijas komandanta palīgu, atsvabina arestētos.

> «Tūlīt apkārt sākās kņada, bagātīgi pildīta vārdiem par aizmugures žurkām, kancelejas gnīdām un vienoto nedalāmo, baltgvardu gaidītājiem un nezināmu personu mātēm... Smiekliem skanot, dzelzgriezējs ar smilškalnu balagāna stiprinieku pakampa komandanta palīgu aiz sarkani vatotās apkakles, divās minūtēs tas bija jau uz palodes un, smieklu pavadīts, lidoja laukā pa logu, taisni miklajā pļavā, kas atdalīja staciju no pilsētiņas.»

Aprobežosimies ar šo izrakstu. Protams, ka šādi pārspīlējumi ir dziļa vēsturiska nepatiesība par latvju strēlniekiem. Latvju strēlnieku kolektīvs atšķīrās no dažām citām Sarkanarmijas daļām ar savu iekšējo organizētību, stingrību un disciplīnu. Mums noteikti jāuzstājas pret katru mēģinājumu strēlnieku jautrību, bezbēdību, asprātību un nesaudzīgu izturēšanos pret daudzām nevēlamām parādībām, tanī skaitā arī attiecībā pret aizmugures iestāžu birokrātismu, pārvērst par vienīgo paliekošo, raksturīgo strēlnieku vēsturē. «Kā zirņi no apgāztas bļodas ripoja strēlnieki no vagoniem laukā, un pēc brītiņa to vaļējie kakli, pretenciozās galifuikas un bravūrīgi pašpuiciskās šļebenes ņirbēja visos mezglu stacijas kaktos,» — tā apraksta Grīziņš strēlnieku kolektīva ārieni. Tas viss pareizi, ka strēlnieks bija īpatnēji brašs un šad tad bravūrīgs ar savu ārieni un izturēšanos. Tomēr strēlnieku kolektīva rīcība nekad nav bijusi pašpuiciska, kā to vēlētos J. Grīziņš. Par pašpuiciskiem nodarījumiem, kādi bijuši strēlnieku dzīvē, strēlnieku kolektīvs, organizācija pastāvīgi turējusi bargu tiesu. To nevajag nekad piemirst, ka vaļējais kakls un iebuktētā cepure nekad nav devusi strēlniekam tiesību pastrādāt nesabiedriskus, pašpuiciskus darbus.

Īsais apskats rāda, ka latvju proletariāts neuzticas un nekad neuzticēsies revolucionārā strēlnieka tēla atdzīvināšanā vēstures priekšā svešas šķiras priekšstāvjiem. Vienalga, vai tie nāktu no pelēko baronu rindām (Akuraters, Dambergs), sabiedrības atkritumiem (psihopāts Lapiņš) jeb no deklasētām Grīziņkalna apkārtnes iemītnieku aprindām (J. Grīziņš), — visi viņi vienlīdzīgi nevarīgi un nespējīgi rādīt to varoņtēlu, kura radīšana rakstniecībā ir un paliek nākotnes uzdevums.

2

No piesmakušā tautiskās rakstniecības pagraba atviegloti, piegriežamies pašu strēlnieku izdevumiem. Par to tagad nenākas klusēt — strēlniekiem pašiem ir bijuši dažādos laikmetos savi laikraksti, žurnāli, savi korespondenti, dzejnieki, aktieri, mākslinieki utt., utt. Strēlnieku dzīve nebūt nav tik vienmuļa, kā tas izliekas no pirmā acu uzmetiena. Ja vienmuļība valdīja strēlnieku dzīvē carisma laikmetā, tad revolūcijas dienas radīja jaunu strēlnieka tipu, revolūcija noveda pie lielām pārgrozībām pašu strēlnieku sadzīvē.

Tomēr, vēsturiski ņemot, solīti pa solītim izsekojot strēlnieku politiski kulturālai attīstībai, negribot nāksies konstatēt, ka ne visos posmos strēlnieku pašdarbība un masu iniciatīva literatūras un mākslas laukā ir bijusi vienmērīga. Buržujiski demokrātiskās revolūcijas laikmetā (Februāra revolūcijā) partijas centrālorgāns «Cīņa» pirmajā vietā stādīja politiskās cīņas, masu organizēšanas un kopošanas problēmas. Priekš rakstniecības, mākslas jautājumiem atlika maz laika un telpas. Tas pats sakāms par «Proletariāta Cīņu» (Ļeņingradā). Revolūcijas pirmajā posmā literatūras un mākslas jautājumiem visvairāk telpu ziedojuši «Brīvais Strēlnieks» (Rīga) un «Sociāldemokrāts» (Maskava).

Ja nu pārskatām tā izdevuma literārisko produkciju, kurš vistuvāk stāvējis strēlnieku masām, cīņām frontēs, — «Brīvā Strēlnieka» birumu, tad negribot būs jākonstatē, ka pašas strēlnieku masas literāriskā darbībā ieņem niecīgu vietu. Redzamākie «Brīvā Strēlnieka» dzejnieki — J. Sudrabkalns, Andr. Kurcijs, V. Dāvids, A. Rutkis, Ludvigs Šanteklers un pat bēdīgi slavenais J. Kārkliņš producējas vēl strēlnieku izdevumā. Tas jau pilnīgi dabiski, jo redakcijā pirmā sākumā sēdēja F. Menders, M. Skujenieks — zvērināti mazinieki. Vai kāds brīnums, ja nacionālšovinisms ir valdošais revolūcijas pirmajā posmā arī strēlnieku izdevumos.

Tā zeme, uz kuras mēs stāvam,
Mums pašiem vēl jāiegūst.
Daudz ilgi mēs vergot tai ļāvām —
Tā zeme, uz kuras mēs stāvam,
Zem svešnieku jūga kūst,
Un mums, uz šīs zemes kas stāvam,
Vēl bruņas nav jānoliek —
Daudz ilgi mēs vergot tai ļāvām.
Nu mums, uz šīs zemes kas stāvam,
Kā valdniekiem jāpaliek.

Tā dziedāja «Brīvā Strēlnieka» slejās J. Kārkliņš un vientuļi, klusi skandināja savu sērīgo liras kokli Andr. Kurcijs.

Auksts avots manā sirdī plūst
Un mēnesnīcā laistās.
Es tikai sāpes stāstīt māku —
Bij dzīve šausmu sapņojums,
Kā melni zari līgojās pār mums,
Pār mūsu galvu, briesmās varenāku
Es tagad mūžu gaitu sāku.

Liriski neskaidrs, bezformīgs jūtu plūdums J. Sudrabkalna dzejā. Dzejnieks savādu, neaptveramu jūtu varā, un tomēr nav konkrētās valodas par revolūcijas varenajiem brāzieniem, nav revolūcijas, dzīvo cilvēku cīņas par varu, par savas dzīves pārveidošanu.

No jauna zeme ziedēs, gaisi zils,
Līks varavīksna bālos ūdens lokos.
Zaļš lapu miljards atšalks kokos,
Un acīs saules atspīdums vairs nesadils.
— — — — — — — — — — — —
Līdz sapņi pacelsies, līdz dvēs'le sils,
Līdz karogos plauks rožu maiga mīla,
Un kapu tuksnesis, kur nāve vīla,
Grims pagātnē kā vakars baigi zils.
(«Kapi».)

Tas rāda, ka «Brīvajam Strēlniekam» ilgus mēnešus nebija savas īpatnējas literāriski mākslinieciskas sejas. Buržujiski demokrātiskās revolūcijas posma vispārīgā jūsmošana neaptveramas demokrātijas, vispārcilvēciskas brīvības vārdā, nacionālšovinistiskas noskaņas — tas bija valdošais «Brīvā Strēlnieka» slejās. Šāds stāvoklis varēja rasties tikai tāpēc, ka populārākais strēlnieku izdevums iesākumā atradās šovinistu rokās un arī vēlāk, kad viņa virziena noteicēji kļuva mūsu biedri, kuri nepietiekoši orientējās uz strēlnieku masu līdzdarbību dzejas un stāsta nodaļās, «Brīvais Strēlnieks» neaizpildīja šinī daļā nepieciešamo robu. Tiesa, «Brīvā Strēlnieka» korespondentu rindās saskatām daudzus mūsu vēlākā laika proletāriskos dzejniekus, un šinī ziņā «Brīvā Strēlnieka» veiktajam darbam ir savi reāli panākumi, jo no strēlnieku korespondentu rindām veidojās jauns rakstnieku tips.

Revolūcijas pirmajā posmā pastāv jau strēlnieku pulku izdevumi, kuriem ciešākas saites ar pašu strēlnieku pārdzīvojumiem, konkrēto apkārtni. Kurzemes Latv. str. pulka žurnāla «Cīņas Biedrs» pirmais numurs iznācis 1916. gada 11. martā — hektografēts, 50 eksemplāru daudzumā. 6. numurs jau izdots drukātā veidā. Šajos žurnālīšos pamirdz viena otra strēlnieciska noskaņa, dzejā saskatāmi īpatnēji vilcieni, atšķirīgi no tā, ko šinī pat laikā raksta Sudrabkalns, Kārkliņš, Kurcijs, Skuju Frīdis u. c.

Tomēr jāsaka, ka arī strēlnieku žurnālīšos valdošais revolūcijas pirmā posma bezformīgais lirisma plūdums. Tas tāpēc,

ka arī pulku izdevumu vadībā iesēdās liberāli demokrātiski inteliģenti, kuriem nebija savas politiskās sejas un noteiktības. Šī nenoteiktība un politiskā bezkrāsainība vēlāk pārauga noteiktā konservatīvismā un reakcionārismā. Labākais piemērs ilustrācijai minams žurnāls «Strēlnieks», kurš sāka iznākt Smiltenē 1917. gada aprīlī podporučika Al. Rutka redakcijā un skaitījās par rezerves pulka strēlnieku žurnālu. Jāatzīmē, ka šī žurnāla līdzstrādnieku rindās sastopam vairākus latvju proletrakstniekus: K. Jokumu, J. Ozolzaru, Leonu Paegli, Jūl. Jūlianu, Al. Cepli u. c., bet līdzās viņiem Skuju Frīdis, tagad riebīgs, izburbis fašisma ideologs Latvijā, Ed. Lejgalietis un galvenais — bezmugurkaula, šovinistiskā žurnāla vadība A. Rutka personā.

«Visi veselie tautas dēli cīnās un cīnīsies, kā visu laiku tie jau cīnījušies, iekams naidnieks nebūs veikts,» raksta žurnāla ievadā redakcija. «Jūs vecie, sirmie tēvi, vārgie brāļi un mūsu māsas, jūs palikuši no kara mājās — tverat jūs pirmos stūra akmeņus un ceļat mūsu Latvijas nākotni!»

Tautiskā nacionālšovinisma nevarība jo sevišķi spilgti saskatāma 17. maija rezolūcijas novērtējumā. Svārstīgā tautiskā inteliģence, kura iesākumā maskojās demokrātisma un revolucionārības spalvās, solīti pa solītim pāriet kontrrevolūcijas pusē. Izaug nepārejams bezdibenis starp šiem inteliģentiem un sabangotajām revolucionārām strēlnieku masām.

«Augšminētā rezolūcija,» raksta «Strēlnieks», «kura gandrīz līdzīgā redakcijā bija pieņemta jau agrāk arī Rīgas Strādnieku padomē, sacēla pie visas latviešu sabiedrības, izņemot to daļu, kura grupējās ap «Cīņu», vislielāko vētru, kura vēl joprojām nenorimst. Cerams, ka 27. maijā sasauktā Apvienotā padome to noskaidros, jo tāds stāvoklis un attiecības, kādi pastāv nupat starp dažādām tautas daļām, strēlniekiem savā starpā un strēlniekiem ar virsniekiem, n e d r ī k s t palikt. Te vajadzēs lemt, pa kuriem ceļiem tiešām iet visiem jeb katram.»*

Nevar teikt, ka mūsu proletrakstnieki, kuri reprezentēti šinī žurnālītī, varētu lepoties ar saviem darbiem (J. Ozolzars, K. Jokums), kaut arī L. Paegle nodrukājis daudzmaz pieklājīgu skicējumu «Lielie brāļi un mazie brāļi». Tomēr ne tas krīt svarā. Galvenais ir tas, ka buržujiski demokrātiskās revolūcijas laikmeta bezmugurkaula inteliģence parādīja nevarību ne tikai politiskās dzīves laukā, bet arī mākslā, literatūrā. Visgarām, kur pieskāries šis gliemis, uzglabājušās nepatīkami atbaidošas paguruma, deģenerācijas pazīmes. Neviens cilvēks taču rakstniecībā nav nopietni minējis Skuju Frīda (tagad Latvijas saeimas loceklis) vārdu, un šis atbaidošais tips veselu posmu runā rezerves pulka strēlnieku vārdā. Viņa ražojumu centrā sieviete, tukšs flirts, jēli joki un vīru lakstošanās ap citu sievām jeb otrādi.

* «Strēlnieks», 1917. g., 31. maijā, Nr. 4.

«Uz mūsu dienu sievietēm es varu skatīties tikai kā uz puķēm: norauj, paod un aizmet!» saka viens no Skuju Frīda varoņiem. «Ģimnāzistes, brāl, ir vēl kā neapstrādāta zeme, kur iespējams kaisīt i labu, i ļaunu sēklu,» apgalvo cits.

Tāda ir proza, un vēl nepatīkamāk saistīt šo rakstītāju dzeju ar strēlnieku vārdu, strēlnieku izdevumiem. Skuju Frīdis dzied, acis piemiedzis:

Jel mostaties, prāti,
jel veraties, acis,
pirms likten's vēl nava
mūs nirvānā racis.

Revolūcijas mutuļu laikā, brīdī, kad strēlnieks pārkaļ savas apziņas ieročus, Ed. Lejgalietis nevarīgi žužina:

Aijā, aijā! ...
Vēsma liegā,
aijā sirdi saldā miegā!
Viņas ceļi asaroti:
viņa mīlēja tik ļoti.
Aijā, aijā ...
Dusēt saldi,
lai ar blāzmu izkvēl maldi ...
Sirds, kas sāpēs pagurusi,
nāks reiz zvaigžņu vakars klusi.

Tuvojās Oktobra notikumi. Vārdi kļuva asāki, doma koncentrētāka, konkrētāka. Gliemju cilts atvilkās savās migās, jo strēlnieks gāja uz jaunām kaujām. Tagad dzimtene, saldā jūsmošana par laimes zemīti Latviju atvirzījās nomaļus. Dienas kārtībā stājās jautājums par varu, par bruņotu sacelšanos pret buržujisko pagaidu valdību. Strēlnieks asināja savus ieročus pret apspiedēju cilti, reizē arī tautisko buržuāziju, viņas priekšpulku — strēlnieku pulku buržujiskiem virsniekiem. Velti Akurateri mēģina maldināt tagadējo lasītāju, ka strēlnieku masas glābušas atsevišķus kontrrevolucionāri tautiski noskaņotus oficierus un itin kā komunistu (lielinieku) aģenti vienīgie izdarījuši virsnieku arestus. Proletāriskā revolūcija visā pilnībā atvēra šķiru pretišķības pašos pulkos, un strēlnieki sajuta, ka viņi turpinās cīņu vieni, bez virsnieku vadības, bez pagoņaino saimniekdēlu aizbildniecības. Bet reizē strēlnieki zināja, ka viņu spēki ir dubultojušies. Tāpēc, ka strēlnieks apbruņojās ar šķiras apziņas ieročiem. Par nožēlošanu, jāliecina, ka Oktobra dienu cīņas atsevišķās daļās, strēlnieku varonība nav radusi mākslinieciskū iemiesojumu tā laika dzejā un stāstā. Uzglabājušies atsevišķi apraksti, korespondences, kuri atspoguļo strēlnieku dzīvi un rāda šo brašo proletāriskās revolūcijas kareivi.

Cīņu laikā izaug pašu strēlnieku rakstniecība — tā rakstniecība, par kuras pastāvēšanu zin paši bijušie strēlnieki, viens otrs lasītājs ārpus strēlnieku rindām, bet kura līdz šai dienai

palikusi nepieietama plašākām lasītāju masām. Daudzi materiāli šajos garajos gados pazuduši uz visiem laikiem, jo sevišķi tas būtu attiecināms uz 1918. un 1919. gada iesākuma pilsoņkara posmu. Tas izskaidrojams pa daļai arī ar to, ka strēlnieki bijuši centīgi revolūcijas karotāji ikdienas darbā, bet maz ir domājuši par to, lai atmiņa par padarīto, izcīnīto uzglabātos arhīvos, revolūcijas vēstures krātuvēs.

Pilnīgāki un daudz apmierinošāki ir materiāli par latvju strēlnieku politiski kulturālo dzīvi pilsoņkara pēdējā posmā (1919.—1920. g.). Kominternes Latsekcijas arhīvā glabājas vairāk desmitas strēlnieku daļu žurnālu burtnīciņas, kuras uzlūkojamas par ļoti vērtīgu materiālu latvju proletāriskās rakstniecības vēsturē. Šie pašu strēlnieku veidotie žurnālīši līdz šim palikuši neminēti mūsu kritikas laukā, un, ja ir runāts par strēlnieku darbiem, tad tālāk par «Cīņas Balsi» (arī plašākām lasītāju masām nepazīstams izdevums dienvidfrontē) nekad nav iets. Par strēlnieku pulku žurnālīšiem varētu daudz runāt. Pārsteidz mūs tā lielā rūpība, ar kādu strēlnieki strādājuši pie savu izdevumu ietērpa, materiāla iekārtojuma. Gandrīz visos izdevumos strēlnieki centušies savienot zīmējumu ar rakstīto vārdu, un jāsaka, ka bieži vien ar lieliem panākumiem, jo sevišķi tas attiecināms uz karikatūrām — satīru.

Latvju strēlnieku dzejas, stāsta pirmsākums meklējams šajos žurnālīšos, bet ne tik daudz atsevišķu rakstnieku darbos. Pārskatot rakstīto, jāsaka, ka ne visos darbos strēlnieku izdevumu rakstītāji ir bijuši īpatnēji strēlnieciski. Daudzos darbos — arī dzejās — par stāsta formas izveidību grūti runāt, jo pašu žurnālīšu apmēri un arī nepārtrauktās cīņas nav veicinājuši garāku izteiksmes žanru nostiprināšanos, toties apbrīnojami lieli panākumi strēlniekiem iesācējiem literāriskā apraksta (очерк) izveidībā.

Nepārspējams, dzīvs un īpatnējs strēlnieku rakstnieks kļūst tad, kad viņš runā par savām ikdienas cīņām, kad viņš runā par konkrētām parādībām un notikumiem. Daudz šādu aprakstu devusi strēlnieku spalva. Raksturīgākais jau ir tas, ka šie apraksti nav vienkārši atziņojumi par notikušo, tie nav uzlūkojami par sausu faktu savirknējumu, kādu sniedz mums parasti oficiālie kauju atziņojumi telegramās un pārskatos. Lielāko tiesu strēlnieks rakstītājs kavējas pie konkrēta notikuma savā daļā, bet reizē viņš cenšas atdzīvināt šo notikumu lasītāja priekšā mākslinieciskās izteiksmes paņēmieniem. Maldīgi būtu iedomāties, ka mūsu priekšā ļaudis ar augstu mākslinieciskās izteiksmes tehniku. Lielāko tiesu šie rakstnieki iesācēji ar samērā nabadzīgiem un ierobežotiem izteiksmes līdzekļiem, bet notikušā fakta svaigums un īpatnība, savienoti ar līdzdzīvotāja ieinteresētību un pašiem vienkāršākajiem izteiksmes un mākslinieciskās

skatīšanas paņēmieniem, atdzīvina mūsu priekšā strēlnieku pagātnes cīņas viņas konkrētībā un īstenībā.

Tādu aprakstu varētu minēt daudz. Teit atrodam aprakstus, kā «no agra rīta jau strēlnieki guļ ķēdē un vērīgi raugās uz pretinieka pusi». Ne jau katrreiz strēlniekiem uzvaras un uzvaru gaviles. Strēlnieki un viņu rakstnieki nav urrāpatrioti. Pretinieks uzbrūk bruņotos automobiļos, ar jātniekiem, un strēlnieki spiesti atkāpties. Tikai ilgās cīņās izdodas stāvokli atjaunot (iz kaujām pie ciemata Torni — «Mūsu Pulss»). Cits apraksts: strēlnieki nogādā pilsētā pretiniekam atņemtu tanku. Tanka atņemšana prasījusi daudz pūļu. Pilsēta kājās, un visi steidz skatīties tanku. Un strēlniece redz kontrastu — vieni cīnās visgrūtākajos apstākļos, bet aizmugures kalpotāji sūrojas, ka viņi sasmērējuši uzvalkus, ejot no Dņepras krasta lejā aplūkot tanku («Tanks» — žurn. «Prožektors»).

Kad citiem miers, atpūta, strēlniekam nav vaļas atpūsties. «Jau zvaigznes mirdz. Kaut kur apvārkšņa malā rūc pērkons, zibiņo un ceļas mākoņi», bet strēlnieku izlūki klusi pārceļas pār upi, negaidīti uzbrūk pretiniekam un piespiež to bēgt («Izlūkos» — žurn. «Mūsu Pulss»). Pēc līdzīga brauciena strēlnieki atgriežas ar ievainotu biedru, kuru nogādā laivā:

> «Un mēmie, vecie, caurumainie ūdens putni slaidi aizpeld no krasta. Dziļāk, dziļāk trakojošā upē. Lai ceļas viļņi, lai puto, lai kāpj pār malu laivā. Vējš smagi sit sejā un jauc sirmās viļņu galvas.
>
> Tā piepeld laiva mājas krastā. Kad visi izkāpj malā, jānes mironis kalnā.»
>
> («Strēlnieka nāve». — Olgovkā, 1920. g. 17. jūl.)

Jāsaka, ka strēlnieki sevišķi kritiski izturējās pret aizmugures iestāžu birokrātismu un bieži vien nevīžīgu rīcību svarīgākos cīņas brīžos. Arī aizmugures iestāžu darbinieku paražas, manieres ne mazumu graizītas strēlnieku darbos. Viss vecais, aizgūtais no pagātnes tādā kārtā ir pārkausēts strēlnieku kritikas ugunīs. Mazs ikdienas notikums. Strēlnieks sastop Berislavā sikšņotu aizmugurnieku ar attiecīgu piedevu (jaunkundzīti) zem rokas. Ne tikai šī izlaidība un ārējā uzpūtība uztrauc strēlnieku, bet gan vairāk tas, ka šis sikšņotais ir nepieredzēti brutāls un rupjš pret pārējiem un par sevišķi lielu varonību atrod to, ka var izbērt vecītes kartupeļus. «Lai paliek Berislava ar saviem pārīšiem — mums tuvākas kaujas ar bandītiem,» nosaka strēlnieks un turpina savu ikdienas cīnītāja gaitu («Skaista dzīve Berislavā»).

Strēlnieku dzeja nevar lepoties ar lieliem formiskiem ieguvumiem. Tomēr svaigums un spēcīgi motīvi atdzīvina un padara saistošu šo dzeju arī mūsu dienās.

> Pār zemi sarkanais strēlnieks iet,
> Tam tērauds uzvaras dziesmu dzied,

Ar dadžainiem zābakiem samīdīts top,
Kas troņus sarga un altārus ceļ.
Nāk jauni pulki — aiz pulka pulks.
Zem sarkanā karoga miljoni stāj...
Hai ho! Hai ho! Tas jaunais pulks!
Uz cīņu iet sarkano strēlnieku pulks.

(«Sarkanais strēlnieks».)

Cits autors:

Kad lejup noslīgst pagurumā rokas,
Uz brīdi klusums kaujaslaukā mīt
Un reti milzu āmurs dobji sit
No saules sakarsētā zemē dzelzu naglas,
Tad prāti skumst un domas aizklīst tālu.
— — — — — — — — — — — — —
Tas pāriet drīz, ar flinšu pirmo zalvi
Jau cīņas priekā pukst tev strauji sirds,
Sit smagi āmurs zemē dzelzu naglas,
Un ložbērēji kaujai slavu raksta.
— — — — — — — — — — — — —
Un ložbērēji skaļos smieklos raksta
Vēl vienu rindu cīņas vēsturē.

Ukrainas klajumos nonācis, strēlnieks atceras savu pagātni. Tā nav pievilcīga, iepriecinoša. Lūk, kāpēc, atrazdamies tālumā, strēlnieks neskumst pēc «dzimtenes kalniem un lejām, par jaunībā iemītām tekām»:

Pie mašīnas rata
Dienu un nakti
Stundu pēc stundas
Pa pilītei žuva
Mūs jaunības zaļokšņu spēki.

Tad nāca baigie imperiālistiskā kara gadi; «vareno» kalpi skandināja, ka dzimtenei briesmas draudot. Pilsētu strādnieki, lauku kalpi tika dzīti nepārtrauktās cīņu ugunīs. Tikai pamazām strēlnieki atsvabinājās no savu apspiedēju aizbildniecības. Tagad strēlnieki jaunas — labākas dzimtenes iekarotāji.

Dārd lielgabalu pērkons drausmi baigs,
Tarkšķ ložmetēji, spļaujot ložu krusu:
Mirkst zeme asinīs, klāj viņu nāves tvaiks —
Un viens pēc otra biedri saļimst klusu,
Bet dzīvie ceļas, tālāk kaujā trauc —
Dzirkst acīs cīņas prieks, dzer gaisu krūtis kāri,
Žņaudz rokās ieroci, un bālās lūpas sauc:
Tik pāri — visam pāri!

(«Visam pāri».)

Strēlnieku dzīvē daudz jautrības, dzīvesprieka un humora. Tāpēc arī uz katra soļa strēlniekam savs īpatnējs vārds, žests un vesela piedeva asprātīgu teicienu veidā. Strēlnieks apstājās durvju priekšā, uz kurām uzraksts «Moktevsorptilop», un pārliecināts, ka šeit tirgojas ar «Makka» papirosiem. Pēc ilgākas

klaušināšanas viņam izdodas izzināt, ka tā jau paša iestādes izkārtne.

«Čomiņ, še zaķis!»
Manas domas pārtrauc kāds biedrs. Apstājos —
ilgi nebiju smēķējis.

Arī Baltlatvijai veltīts savs vārds:

Mazinieki arklu velk
Menderkalniņā,
Ulmans ar raudādams
Baltā Latvijā.
Pārdos mežus,
Izars ežas pelēčiem,
Atdos saimniekdēlus
Poļu liekēžiem.

Nelielais pārskats par latvju strēlnieku pulku žurnālīšu literārisko ražu rāda mums strēlnieciskās dzejas un stāsta-apraksta stiprās un vājās puses. Tā ir pašu strēlnieku veidota māksla, šajos darbos dzirdam pārdzīvoto, pieredzēto, izciesto visgrūtāko cīņu apstākļos. Vispārīgais trūkums — naturālistiski tēlošanas paņēmieni. Strēlnieku darbos vērojams, kā izaug proletāriskās rakstniecības stils ar savām īpatnībām un skaidrību. Strēlnieks izteiksmē nemeklē vizuļojošus vārdus, nedabiskas gleznas — viņa galvenā prasība ir vienkāršība, dabiskums. Tanī ziņā mūsu tagadējiem rakstniekiem daudz jāmācās no šiem iesācējiem. Tomēr ar to vien nepietiek. Rakstniekam jāpārvalda tehnika, lai vienkāršība, reālā tiešamība varētu tikt pārkausēta mākslinieciskās jaunradīšanas prizmā. Šīs grūtības frontiniekiem, protams, bija grūti pārvarēt, tāpēc arī strēlnieku tēlojumos saskatāma tikai pamazītēja pāreja no vienkārša apraksta uz mākslas darbu.

Nobeidzot pastrīpošu, ka strēlnieki, viņu vadošās organizācijas uz strēlnieku žurnālīšiem raudzījās ar vislielāko nopietnību. Tā nebija tikai viegla laika nosišana, bet gan nopietns un saturīgs masu audzināšanas darbs. Pārskatot «Cīņas Balss» numurus, tagad vēl redzam, ar kādu uzmanību divīzijas Politnodaļas laikraksts seko atsevišķu daļu izdevumiem. Tā P. Lavins kādā apcerējumā raksta:

«Kā strādnieku šķiras locekļiem, mūsos dzīvo tieksme noārdītā vietā celt jaunu — pēc saviem ieskatiem un izpratnes. Šis kulturālais radīšanas darbs izpaužas dažādos veidos. Starp citu, divīzijā ir prāvs skaits literārisku pulciņu un sekciju. Visi šie pulciņi kolektīvi mācās, pēta un meklē proletārisko pamatu. Kolektīvā pamazām aug un izveidojas jaunais cilvēks. Neskaitāmām reizēm kaujas apstākļu dēļ šie mazie kolektīvi izjukuši un iznīkuši, bet labvēlīgākos apstākļos atkal no jauna atdzimuši. Vairākās daļās darbība nostiprinājusies tik tālu, ka regulāri iznāk pašiem savs žurnāls. Tādu žurnālīšu ir diezgan prāvs skaits, gan nopietna, gan humoristiska un satīriska rakstura. Un šie mazie atsevišķu daļu orgāni nav zemē metami un tukši. Bieži vien pamirdz skaistas idejas

un spilgtas gleznas iz tagadējā laikmeta dzīves» («Cīņas Balss», 1920. g., Nr. 74).

Kāda bija strēlnieku izturēšanās pret saviem izdevumiem:

«... šie frontes žurnālīši rokrakstā tiek ļoti kāri un ar lielu interesi lasīti no strēlniekiem. Tas, kas vienā otrā drukātā avīzē vai žurnālā tiek pilnīgi palaists garām neievērots un neizlasīts, to «pašu žurnālā» ar vislielāko uzmanību izlasa trīs un desmitkārt» («C. B.», 1920. g., Nr. 107).

Tāpēc arī ne tikai apsveikumi un nopriecāšanās par strēlnieku izdevumiem, bet reizē stingra, lietišķa kritika. Audzinoša rakstura kritiskus apskatus par strēlnieku daļu izdevumiem vēl tagad varam lasīt galvenām kārtām «Cīņas Balsī».

3

Lielu lomu strēlnieku cīņu pēdējā posmā (operācijās pret kontrrevolūciju 1919.—1920. g.) spēlēja laikraksts «Cīņas Balss», kurš sāka iznākt 1920. g. Jaungada priekšvakarā (pirmais numurs nodrukāts 28. dec. 1919. g.) Harkovā. Iznākšana Harkovā turpinājās ļoti īsu brīdi, strēlnieku atpūtas laikā. Pēc tam laikraksts pārvietojās vagonos un sekoja aktīvām strēlnieku daļām. Laikraksta nozīme un svars strēlnieku dzīvē kļūst saprotams, ja stādāmies priekšā īpatnējos cīņas apstākļus. Strēlnieku daļas cīnījās izolēti no visas ārpasaules, centra laikrakstus varēja saņemt pēc nedēļām. Bija pat gadījumi, kad laikraksta redakcijai vairākas dienas no vietas nebija nekādu sakaru ar ārpasauli (Jekaterinoslava). Tādos apstākļos rakstītam vārdam bija liela nozīme, un «Cīņas Balss», kura savukārt ir palikusi pilnīgi sveša un nepazīstama latvju strādniekiem ārpus Ukrainas teritorijas, izauga par nešķiramu strēlnieku ceļa biedru.

Kas attiecas uz «Cīņas Balss» literārisko produkciju, tad jāsaka, ka pilnīgi viengabala rakstniecību šeit neatradīsim, kā tas saskatāms atsevišķos frontes daļu žurnālīšos. Tas tāpēc, ka laikrakstā drukāti tādu rakstnieku un dzejnieku darbi, kuri patiesībā stāvēja tālu no reālajiem cīņas apstākļiem. Pat vairāk, atradīsim atsevišķus (kaut nedaudzus) rakstniekus, kuri jau tanī laikā atsvešinājās no proletāriskās revolūcijas un vēlāk, pārbraukuši Latvijā, pārdrukāja savus dzejoļus buržujiskos izdevumos.

Toties plaši reprezentēti teit tie mūsu proletrakstnieki, kuriem bijis vislielākais iespaids un nopelni strēlnieciskās rakstniecības izveidībā. Ražīgi līdzstrādā K. Pelēkais, K. Jokums, P. Lavins, Jūlijs Jūlians, J. Ozolzars, Ķencis Šabraks, J. Gailis.

Ne jau visiem nodrukātiem darbiem vienāda vērtība, jo sevišķi tas attiecināms uz dzeju. Pelēkais nenogurstoši rakņājas pa «cīņas ikdienību», dzejnieka vērīgais skats ietiepīgi pēta

«šķirbas blakšainas un prusakainas» Ukrainas zemnieka mājā. Bet tanī pat reizē dzejnieks droši un strēlnieciski pravieto:

... strēlnieku patronu somās
Jauni mūži un pasaules.

Tieši šinī laikā, kad tik lieli lūzumi, kad tik acīs krītoši kontrasti...

Ir skaisti ciest,
Ir skaisti dzīvot šinī vētru laikā!

Ja Pelēkā dzejas motīvi cieši piekļaujas tiem pašiem pārdzīvojumiem, par kuriem runāja iesācēji dzejnieki strēlnieku žurnālīšos, tad ne katrreiz to varēsim liecināt attiecībā pret K. Jokuma, Jūl. Jūliana šī laikmeta dzejas darbiem. Viņu darbos stipras tieksmes atrauties no konkrētās apkārtnes, meklēt siltumu ārpus zemnieciskām Krievijas un Ukrainas nomalēm — tur, kur lielpilsētu troksnis, elektrības žilbinošā gaisma mirgo pār atdzimstošo darba tautu.

Darba pilsēta dzīvo...
Dūc svilpes, dzied sirēnas, šalko darba balsis.
Liesmo ēzes, ceļas veseri, zib mašīnu rati un spoles — utt.
(K. Jokums.)

Īstāks un patiesāks K. Jokums, Jūl. Jūlians savos prozas skicējumos. Kaut arī teit visgarām stipras izplūstoša lirisma noskaņas, rakstnieki runā par konkrētām parādībām, kuras mākslinieciskā veidojumā atdzīvina mūsu priekšā daudzas interesantas epizodes no strēlnieku cīņām. Tādā kārtā neveiksmes dzejā tiek segtas ar meklējumiem izteikties nelielās skicēs, īsos stāstiņos.

Interesanta «Cīņas Balsī» satīras nodaļa. Salīdzinot tagadējos mūsu laikrakstus ar «Cīņas Balsi», jutos pārsteigts par to vienaldzību, kādu mūsu redakcijas izrāda pret satīru, jo sevišķi šis pārmetums būtu attiecināms uz «Kr. Cīņu», kuras satura atdzīvināšanā satīrai būtu ļoti liela nozīme. Protams, jāprot strādāt tā, kā strādāja savos izdevumos strēlnieki frontes apstākļos, tikai tad arī pati satīra var būt interesanta, intriģējoša. Strēlnieku satīriķiem visos gadījumos ir bijis vietā stiprs vārds, kodīga piezīme. Ne tikai pašu māju padarīšanas pulkā, rotā, pat divīzijā, bet arī Antantei, Vrangelim, buržujiskai Latvijai — visiem ir nācies saņemt pelnītu cirtienu. Tanī ziņā strēlnieku literatūra pelna sevišķu ievērību, jo pats satīriķa teiktais vārds rada ne tikai jautrību, smieklus, bet liecina par aktīvu, politiski griezīgu strēlnieciskās rakstniecības virzienu.

Metot tiltu no strēlnieku daļu žurnālīšiem mūsu šīsdienas rakstniecībā, dabiski, nostādās jautājums: par cik mūsu patreizējā rakstniecība gājusi uz priekšu savā attīstībā, par cik tagadējais strēlnieku rakstnieks virzījis uz priekšu 10 gadus atpakaļ sākto darbu?

Un pirmais, kas jāsaka sakarā ar to, ir konstatējums, ka strādāts ir par maz. Un liekas, ka strādāts par maz tāpēc, ka nav vajadzīgās pārliecības, darba perspektīvas. Vai tiešām strēlnieku likteņi tagad jau tikai vēsturnieku pētījumu objekts, vai tiešām rakstniekam māksliniekam vienaldzīgs tas neizsmeļami bagātais materiāls, kurš rodams strēlnieku pagājušo dienu cīņu gaitās?!

K. Pelēkais sakopoja savus cīņu laikmetā rakstītos dzejoļus, no kuriem daudzi drukāti «Cīņas Balsī», — tā radās vērtīgs dzejas krājums «Dubļu peļķēs atmirdzoties zvaigznēm». Ar to patiesībā arī izbeidzās Pelēkā dzejnieka-strēlnieka mūžs. K. Pelēkais turpina strādāt, no viņa spalvas radušies jauni vērtīgi darbi, bet par strēlniekiem viņš iedomājas augstos svētkos un sevišķi svarīgu kampaņu laikā. Noliktas ir vintenes, ložbēri — pagaidām, uz brīdi, protams, bet ne propagandas, aģitācijas, masu sagatavošanas ieroči priekš strēlnieku jaunām kaujām un uzbrukumiem. Kāda tiesība dzejniekiem atiet nomaļus, kāda tiesība K. Pelēkajam — dzejniekam — neizpildīt starptautiskās revolūcijas kaujas pavēles? Strēlnieku dzejniekam aktīvi jāķeras pie strēlnieku dzīves un cīņu tēmām, ejot laukā no šauri subjektīviem pārdzīvojumiem, tāpēc ka katru dienu pieaug objektīvā materiāla krājumi.

Al. Ceplis savos «Noliedzējos» drošiem vilcieniem zīmēja plašāku ainu no strēlnieku pagātnes. Jānis Gauss, neraugoties uz raksturojuma trūkumiem, nepilnībām, Al. Cepļa stila īpatnībām, nav abstrakcija, bet gan dzīvs 1917. gada revolūcijas cilvēks. Nepietiekoši kritiska pieeja samazināja arī veidotā tēla noskaņotību un izturētību. Cepļa uzstāšanās ar plašāka vēriena darbiem ir tikai apsveicama. Viņa darba metodes trūkums — nepietiekoši vērīga iedziļināšanās tajos sīkumos, ikdienas parādībās, pie kurām kavējas strēlnieks rakstnieks savos frontes žurnālīšos. Al. Ceplim katrā ziņā jāatgriežas vēlreiz pie strēlnieku tēmām — padziļināti jāstrādā pie bruņoto kalpu cīņu attēlošanas.

Vairāki strēlnieku rakstnieki pilnīgi apklusuši. Pirmā vietā minams P. Lavins, kuram strēlnieka dzejā bija savas īpatnības un kura pirmais dzeju krājums «Vētras spārnos», neraugoties uz tādiem trūkumiem kā nepietiekoša izteiksmes noskaņotība, romantiskas noskaņas, tomēr liecina, ka P. Lavins varēja izaugt par īpatnēju liriķi. Apklusis Jūlijs Jūlians, kurš frontes apstākļos bija ļoti ražīgs. Starp citu, no viņa spalvas radies dramatisks darbs «Strēlnieka nāve».

No pārējiem rakstniekiem minams J. Sudrabs, kurš uzrakstījis savā laikā pieccēlienu lugu «Sarkanais strēlnieks». Uzrakstītā luga vairāk aģitācijas darbs, autors nav pietiekoši dziļi studējis tipus. Luga rakstīta shematiski — autors centies pēc

efektiem, kas neizbēgami noved pie vispārinājumiem. Režisora Teodora Amtmaņa rokās darbs manāmi atdzīvojās, un Maskavā «Sarkanais strēlnieks» vairākkārt izrādīts Aģitteātra iestudējumā. Tā vien liekas, ka Sudrabs ar šo darbu pārtraucis tālākos meklējumus drāmā vispār.

Noslēdzot gribu minēt tos rakstniekus, kuri rūpīgi rakņājas pa strēlnieku pagātnes materiāliem, bet kuru darbos tagadējos apstākļos nepieciešams jauns pagrieziens. K. Jokuma un A. Ziediņa stāstus lasītājs izlasījis arī «Celtnes» 3. numurā. Atsevišķi K. Jokuma, Ziediņa stāsti, skices nav pelami. Viņos dzirdams pārdzīvoto dienu plašums, kontrasti, lūzumi strēlnieku dzīvē. Un tomēr tas nav tas, ko mūsdienās gaida lasītājs. Strēlnieku stāstiem, romāniem jāaug kvantitatīvi un kvalitatīvi. Rakstniekiem jāizmet plašāki meti, jārāda viengabalaina strēlnieku dzīve. Atsevišķās epizodes notēlošana, saraustīti īsi uzmetumi neizceļ lasītājam to satura bagātību, kuru sniedz mums strēlnieku vēsture.

Sociālistiskās saimniecības celtniecības cīņu dienās, kad tempi, straujums pārspēj pagājušo gadu varenību, latvju proletrakstniekam jābūt nenogurstošam, neatlaidīgam cīnītājam divās frontēs — par šīsdienas saimniecības pārveidošanu, par pagājušo revolucionāro cīņu attēlu rakstniecībā. Strēlnieku mākslai, rakstniecībai tuvākajā laikā jāpaceļas augstākā pakāpē, tikai tad viņa sagraus sikspārņu lidojumus (Akurateri, Damberģi u. c.) pār tūkstošu atsevišķu varoņtēlu kapu kopām un pār priekšzīmīgo, vienoto un nepārvaramo latvju strēlnieku kolektīvu. Pret sikspārņu lidojumiem, pret maitas kraukļu ķērkšanu paasināsim proletāriskās rakstniecības ieročus!

*

K. Jokuma un A. Ziediņa līdzšinējie darbi liecina, ka viņi tikai darba sākumā. Gribas nopietni pastrīpot, ka īsie skicējumi no strēlnieku dzīves ir tikai neliels solis uz priekšu no tā, ko sniedza mums frontes žurnālīši. Ļoti raksturīgi, ka desmit gadu laikā pēc kauju trokšņa norimšanas b. Jokums ietiepīgi raksta īsus skicējumus, no kuriem vienu otru grūti pat saukt par stāstu. Tā ir kūtrība no autoru puses — nedrošība laisties plašākos meklējumos. Pienācis laiks, kad mūsu proletrakstniekiem jāpāraug īsie skicējumi. Tas, kas bijis dabīgs un neizbēgams lūzumu, strauju notikumu, pārmaiņu laikā, lielās celtniecības apstākļos vairs neapmierina.

Labs piemērs — K. Jokuma stāstu krājums «Pavēle Nr. 325». Atsevišķi izlasītais stāstiņš ierosina, saista lasītāju. Un tomēr nobeidzot jūtam neapmierinātību, tāpēc ka autors aprakstījis tikai epizodi, tikai atsevišķu gadījumu, izmantojis pat

atsevišķu anekdoti. Kritiski ielūkojoties atsevišķos skicējumos (grūti viņus saukt par stāstiem), iesāpas sirds par nepadarīto, neizveidoto. Piemēra dēļ minēsim «Ložmetējnieku komandu». Kādai kontrastu un krāsainības bagātai vielai pieskāries rakstnieks. Februāra dienas, 17. maija rezolūcija, Oktobra revolūcija, strēlnieku cīņas pret pelēko baronu aģentūru strēlnieku pulkos (virsniekiem) utt. Bet izteikts tas nedaudzās lappusēs. Īsi, aprauti, anekdotiski uzmetumi, kuri gan ieinteresē lasītāju, bet nevada viņu dziļāku pārdzīvojumu un lūzumu pasaulē.

Attiecībā pret stilu ceļami nopietni iebildumi. Augoša, spēcīga rakstnieka tieksme neaugt pāri pagātnes rakstības paņēmieniem, kaut arī šie rakstības paraugi būtu gaiša lappuse (strēlnieku darbi frontē) latvju proletrakstniecības vēsturē, runā par zināmu konservatīvismu, sastingumu un ne ar ko nav attaisnojama mūsdienu apstākļos. Tanī ziņā K. Jokuma un A. Ziediņa stils ne katrreiz apmierina dialektiski reālistiskās mākslas satura un formas vienotības prasību. Ja Al. Ceplis savos pirmajos darbos romantiski meklējošs («Kalpos» viņš jau daudz nosvērtāks), tad K. Jokums un arī A. Ziediņš pārāk gausi izdzīvo sausi naturālistiskās izteiksmes īpatnības. Ne tikai pret romantismu vēršami proletāriskās kritikas ieroči (tā ir vienpusīga un neapmierinoša mūsu rakstniecības kritika), bet arī pret naturālistiskās izteiksmes stila pārmērībām jāpaasina mūsu kritikas ieroči.

Lai minēto rakstnieku darbos naturālistiskās stila īpatnības būtu labāk izprotamas, īsumā pakavēsimies pie konkrētām parādībām. Saprotams, ka vielas izvēles ziņā gandrīz katrs rakstnieks ir vairāk vai mazāk naturālistisks, jo daudzi no viņiem mākslas tēlos pārkausē redzēto, pārdzīvoto, izbaudīto. Bieži vien rakstnieks savos mākslas tēlos rāda mums personīgo, autobiogrāfisko. Tomēr šī vielas izvēle nebūt vēl nedod iemesla taisīt slēdzienus, ka katrs darbs, kurš tādā ceļā radies, jau naturālistisks. No svara, lai rakstnieks konkrēto, redzēto, novēroto, pārdzīvoto sniegtu mākslinieciskās pārstrādības veidā. No svara, lai rakstnieks zīmētos tēlus atbrīvotu no tā ikdienišķā, liekā, kas viņus padara mākslinieciski nedzīvus, maz saistošus.

Zem naturālisma mākslā bieži vien saprot tādu izteiksmes formu, kura sevišķu vērību piegriež aprakstāmās parādības sīkumiem. Naturālisms parasti tiešām raksturīgs ar šo sīkumainību, pārāk garlaicīgo detaļu aprakstiem un attēliem. Tomēr tas nav galvenais, jo ne katrreiz sīks tēlu raksturojums, notiekošās parādības analīze būs jau pierādījums, ka mūsu priekšā naturālistisks darbs. Svarīgākais pie naturālistiem ir aprakstāmo parādību fizioloģijas apraksts, mazākā mērā veidotā tēla sakarība ar notiekošiem procesiem, pārgrozībām sabiedrībā, pašas sabiedrības augšanas un pārveidošanās gaitā.

Jokuma stāstos smagumpunkts atsevišķā, konkrētā notikumā, kurš lielāko tiesu pilnīgi atrauts no pārējās dzīves, — vismaz autors pastāvīgi izvairījies iesaistīt šo konkrēto faktu veselā notikumu plūdumā, un, ja viņš ieminas par atsevišķa fakta saistību ar strēlnieku cīņām vispār, tad tas tiek darīts garām ejot, žurnālistiskas, bet ne mākslinieciskas skatīšanas un izteiksmes paņēmieniem. Tādā gadījumā izdevīgi izvēlēties paša stāsta varoņa nostāsta formu par pārdzīvoto, pieredzēto. Labs piemērs tam Jokuma stāsts «Komisārs». Komisārs Druva stāsta strēlniekiem, kā viņš kopā ar diviem ķīniešiem ierakts no baltgvardiem zemē un kā ar zemnieku palīdzību izglābies.

Ja lasītājs vērīgi izlasīs šo stāstu, viņam negribot būs jājautā, kāpēc gan autors stāstu nosaucis par «Komisāru», jo pats komisārs kā darbojoša, aktīvi virzoša personība ne ar zilbi no paša autora nav tēlots, protams, ja nerēķina to, ka viņš pats par sevi stāsta. Stāsts — baltgvardu mežonību apraksta paraugs, dokuments par to, kā Krievijas zemnieks vissmagākajos pilsoņkara brīžos bija par revolūciju, pret kontrrevolucionāriem. Komisāra tēla stāstā nav, jo nevar taču uzlūkot par tādu vienkāršu atzīmi, ka strēlnieki Druvu mīlējuši, «ka viņam bija vaigā iecirsta dziļa rēta un labajai rokai trūka lielā rādītāja pirksta». Autors komisāru Druvu nav parādījis kā īpatnēji dzīvu, aktīvu, dzīvi veidojošu tēlu, tāpēc nebija nekāda pamata stāstu apzīmēt «Komisārs». Druva ir komisārs, kā katrs armijas daļas komisārs, bez savām īpatnībām, cilvēciska tēla ārējām kontūrām un iekšējiem psiholoģiskiem pārdzīvojumiem. Tikpat labi šo stāstu varēja nosaukt «Komisārs un divi ķīnieši» (tas būtu pat tuvāk patiesībai). Turpretim dziļāks vērtējums pārliecina, ka stāsta smagumpunkts nav komisārs Druva, bet gan pilsoņkara laikmeta kontrrevolucionāru mežonība.

A. Ziediņa «Bataljona komandieris Krauja» labāk izdevies, vismaz komandieris nestāsta par sevi (jāatzīmē, ka Latvijas rakstniecībā kāds plānprātiņš šādā izteiksmes formā bija atradis klasicismu sakarā ar V. Damberga nemākulīgi uzrakstīto romānu «Gaitniecības ceļi»). Tomēr arī šis stāsts ierindojams līdzās daudziem Jokuma darbiem naturālistisku darbu virknē. Krauja iet, rīkojas, kustas, bet Krauja nedzīvo, Krauja neizaug lasītāju priekšā kā monolīta, viengabala, varonīga cīnītāja-strēlnieka tēls. Atliek autoram iegalvot, ārīgi uzrakstīt viņa iepriekšējo cīņu varonību, atliek autoram sevišķu uzsvaru un pat smagumpunktu pārnest uz Kraujas auguma aprakstu, žestikulāciju. A. Ziediņš nav ņēmis vērā, ka viņam lasītājiem nav jāiegalvo, bet gan jātēlo mākslinieciskās izteiksmes paņēmieniem. Ar to izskaidrojams arī tas, ka Kraujas tēls nav ne tikai pietiekoši notēlots līdz pēdējās kaujas mirklim, bet ka arī Kraujas nāves tēlojums nerada to iespaidu, ko autors domājis savā

darbā. Kaut arī Ziediņš raksta par komandieri Krauju vispār, tomēr katram skaidrs, ka Kraujas nāve ir augstākais kāpinājums stāstā un tas pats neizdevies, tāpēc ka autors ir tikai aprakstījis, bet nav tēlojis, autors ir bijis naturālists, bet ne mākslinieks reālists, kurš dažiem vilcieniem savītu Kraujas personīgo, cilvēcīgo ar apkārtnes vētrām un kontrastiem. Arī citos A. Ziediņa darbos atradīsim līdzīgus trūkumus un nepilnības, piem., «Streļķis kolonijā» un citos.

Kopējais vērtējums būtu tāds, ka K. Jokums un A. Ziediņš savos darbos nav atsvabinājušies no naturālisma stipri novecojušiem rakstības paņēmieniem. Rezultātā kustības, virzības, iekšējo pretišķību, cīņu notēlošanas vietā sastingums, statika. A. Ziediņš un K. Jokums apraksta, viņi netēlo cilvēku darbības procesā ar visām tām pretišķībām, iekšēji cilvēciskiem kontrastiem un pārdzīvojumiem. Tāpēc arī abu autoru zīmētie tēli neizveidoti, nenobeigti un atstāj shematisma, steigā uzmestu skicējumu iespaidu. Abi autori galveno vērību piegriež ārienes aprakstiem, nedroši viņi jūtas tad, kad jāpieskaras cilvēka psihei, kad jārāda cilvēka iekšējās psiholoģiskās cīņas. Tāpēc arī abu autoru darbos strēlnieku tēli viens otram stipri līdzīgi, un lasītājam grūti pateikt, ar ko atšķiras viens strēlnieka tēls no otra. Abi autori cīņu aprakstus nepietiekoši izmanto kā fonu, uz kura varētu plašiem vilcieniem tēlot dzīvu cīnītāju pasauli. Skaistās, arī labi tēlotās aizraujošās kauju epizodes tiek izmantotas kā mākslinieciskais objekts, pašmērķis («Pavēle Nr. 325»), izolēti, atrauti no pārējās pasaules.

Naturālisms dabisks pirmajā proletāriskās rakstniecības attīstības pakāpē, kad viņš pat neizbēgams kā zināma augšanas un izveidības stadija. A. Ziediņam, liekas, vēl pagrūti atrauties no tiem rakstības paņēmieniem, kuri tik dabīgi un saprotami frontes žurnālīšos, bet kuri nevar būt dominējošie sociālistiskās celtniecības, lielo saimniecisko pārgrozību laikmetā. Tas runā par to, ka A. Ziediņam nopietni jāstrādā pie sava stila izveidības un tālākizkopšanas. Naturālistiskā apraksta vietā mēs gaidām mākslinieka veidotus proletāriskās revolūcijas cīnītāju tēlus.

Kas attiecas uz K. Jokumu, tad pret viņu jāvērš asāks kritikas vārds, jo viņš ne tik daudz frontes strēlnieku izdevumu stila iespaidu varā, bet vairāk gan strādā pēc klasiķu naturālistu paraugiem un zināmā mērā kultivē mūsu rakstniecībā naturālistu rakstības paņēmienus. Es negribu teikt, ka no vecajiem naturālistiem mēs nevarētu mācīties, ka viss, kas palicis rakstniecībā no naturālistiem, zemē metams un proletariātam nelietojams (Zolā, Gonkūri u. c.).

K. Jokuma rakstības negatīvā puse tā, ka viņš līdz ar vērtīgo paņēmis arī lieko, nevērtīgo. Griežu vērību uz stāstu «Pus-

ceļā» («Celtne», Nr. 3), plakātu — «Nāve revolūcijas ienaidniekiem!». Tas ir plaši lietots tēlošanas paņēmiens K. Jokuma darbos. Domāju, ka stāstā «Pusceļā» pievestais dokuments — lietišķais pierādījums vietā un atstāj iespaidu. Tomēr, pastāvīgi lietojot vienu un to pašu paņēmienu, lasītājos rodas zināma neapmierinātība. Vairāk, K. Jokums šad tad spēlējas ar šo plakāta-dokumenta iesaistījumu stāstā. Ir gadījumi, kad viņš, piemēram, pārdrukā «Centrālā komunistiskā kluba» afišu ar parasto «grandiozo mūziku, baletu, sabiedrisku sadzīvi, ragu orķestri utt.» («Nellija no Jaunatnes savienības»).

Lieto viņš pat pilnīgi novecojušos un proletāriskā rakstniecībā nevajadzīgu tēlošanas paņēmienu:

«Alberts Dābols strādā kādā trestā. Viņš — valdes loceklis. Bet tēvam uz Arbata gastronomijas veikals.

Петр Иванович Дабол

Сыр	Чай
Масло	Сахар
Колбаса	Кофе
Ветчина	Вино» и т. д.
Дичь битая	

Šāds dokuments K. Jokumam vajadzīgs priekš A. Dābola tēva sociālā stāvokļa raksturojuma. Tas tomēr nerunā par autora oriģinalitāti, tas neizdevies patapinājums no klasiķiem naturālistiem. Tā, piem., brāļi Gonkūri savos darbos bieži vien drukāja pilnīgus afišu tekstus («Brāļi Zemgano»). Vairākkārt tēlojot savus tipus restorānos, Gonkūri stāstā jeb romānā nodrukājuši negrozītu, nesaīsinātu ēdienkarti, piemēram:

Kotletes	25 kap.
Cīsiņas	20 „
Alus glāze	10 „

Neraugoties uz jautrību, kuru izsauc līdzīgi «dokumenti», proletāriskai kritikai un reizē kopā visai mūsu rakstniecībai jāuzstājas pret naturālisma pārmērībām, pret nevajadzīgo «dokumentārismu» un arī bieži vien nevajadzīgi lieko sīkumainību.

K. Jokuma un A. Ziediņa stāsti arī tagadējā ietērpā ievērības cienīgi. Tur, kur K. Jokums mēģinājis atraisīties no kaila fakta apraksta, kur viņš mēģinājis iet laukā no naturālistiskās stila likumības, viņš radījis vērtīgus darbus («Maize»). Abu rakstnieku turpmākā interese par strēlnieku tēmām jānovirza plašākas, mākslinieciski reālistiskas radīšanas gultnē. Bet tas būs iespējams tikai tad, ja K. Jokums un A. Ziediņš pārvarēs ierūsējušos naturālistiskās rakstības paņēmienus.

Noslēdzot īso apskatu, jākonstatē tomēr viens, ka Sarkanarmijas patreizējie dzīves apstākļi ļoti maz atspoguļoti rakstniecībā. Par to signalizē krievu rakstnieki atsevišķā uzsaukumā,

runājot par tagadējās krievu proletāriskās rakstniecības attiecībām pret Sarkanarmiju. Paasinoties attiecībām starp imperiālistiskām valstīm un Republiku Savienību, noteiktāk kā jebkad stādās jautājums par proletāriskās rakstniecības tuvināšanos revolūcijas aizstāvības darba organizēšanai. Lūk, kāpēc nepieciešama proletrakstnieku tuvināšanās sarkanarmiešu patreizējiem dzīves apstākļiem. Minēto uzsaukumu parakstījuši arī b. b. R. Eidemanis (Kara akadēmija) un Kalniņš (no grupas «Rezec»).

Praktiskais sasniegums no šāda ierosinājuma jau tagad ir tas, ka proletrakstnieku organizācija atzinusi par nepieciešamu pastiprināt sarkanarmiešu literārisko pulciņu vadību, dienas kārtībā — jautājums par sarkanarmiešu rakstnieku apvienošanu, konferences sasaukšanu, rakstnieku brigāžu izvirzīšanu, kuru uzdevums iepazīties ar Sarkanarmijas dzīvi kazarmās, lēģeros, manevros, ar matrožu dzīves apstākļiem flotē.

Latvju proletrakstniecībai šinī darbā jāiet roku rokā ar krievu proletrakstniecību. Mums ir rakstnieki, kuri daudz rakstījuši par pilsoņkara tēmām vispārīgā plāksnē, mazāk pieskaroties latvju strēlniekiem (R. Eidemanis), mums ir biedri, kuri labi pārzin Sarkanarmijas patreizējos dzīves apstākļus, dzīves veidu un kuriem daudz novērojumu no mūsu armijas celtniecības darba (R. Eidemanis, Kadiķis-Groznijs), ir biedri, kuri nesen atrāvušies no Sarkanarmijas (Vold. Jakobsons), un beidzot mums aug jauna rakstnieku paaudze, kurai jāiziet sarkanarmiešu skola nākotnē. Tāpēc arī, rūpīgi pētot latvju strēlnieku cīņu vēsturi, veidojot strēlnieku rakstniecību, ne uz brīdi neaizmirsīsim strēlnieku cīņu turpinātājus, tagadējos sarkanarmiešus. Arī latvju proletrakstniecībai jāatspoguļo ne tikai Republiku Savienības celtniecība, bet arī šis celtniecības drošsirdīgais sargs — Sarkanā Armija.

P. Viksne

«Celtne», 1930. g., Nr. 3, 33.—42. lpp.; Nr. 4, 41.—46. lpp.

PAR DIALEKTISKI MATERIĀLISTISKU METODI LATVJU PROLETRAKSTNIECIBĀ

(POLEMISKAS PIEZIMES)

Jautājums par dialektiski materiālistisko metodi proletāriskās literatūras mākslinieciskās jaunrades praktikā kļuvis par akūtu dienas jautājumu. Rekonstrukcijas perioda lielie uzdevumi diktē literatūrai nepieciešamību rast celtniecības laikmetam atbilstošus mākslinieciskās jaunrades paņēmienus, kuri izveidotu mūsu rakstniecību par virzošu un ar laikmeta cīņām saskanošu faktoru. Tā kā mākslinieciskās jaunrades problēma

vēl atrodas diskusijas stāvoklī, no svara arī mums pārrunāt šo jautājumu, pamatojoties uz konkrēta mūsu proletliteratūras materiāla. Tāpēc mēs gribam apstāties pie b. P. Vīksnes raksta «Strēlnieku cīņu attēls latvju rakstniecībā» («Celtne», Nr. 4), kur aizķerti daži mākslinieciskās metodes jautājumi. Mums liekas, ka šinī rakstā izteikti ieskati, pret kuriem ceļami iebildumi.

Pievienojoties b. P. Vīksnes izteiktai domai, ka «tagadējais strēlnieku rakstnieks maz virzījis uz priekšu desmit gadu atpakaļ sākto darbu», mēs tomēr nevaram būt vienis prātis, ka pie tā vainojama vienīgi «kūtrība no autoru puses». Nav noliedzams, mūsu rakstnieki varēja darīt vairāk, nekā viņi darījuši, lai izmantotu strēlnieku cīņu bagāto materiālu savā literāriskā darbībā. Bet tas nebūs marksistiski, ja mūsu rakstniecības neveiksmes un attīstības lēnos tempus sāksim izskaidrot ar viena otra rakstnieka šaura subjektīvisma rakstura īpašībām. Ja labi sen jau apklusuši Astra un Šalkonis, kuriem vēlāk sekoja Ed. Birojs, ja nelaikā novecojis P. Sviris, kurš gada laikā nav nodrukājis nevienu dzejoli, ja nav vairs dzirdami J. Nērogs, V. Āboltiņš, J. Zobs, tad taču tur nav vainojama vienīgi šo cilvēku «kūtrība». Visam tam dziļāki sabiedriska rakstura cēloņi, kurus nebūtu lieki analizēt speciālā rakstā.

Tāpat mēs nevaram piekrist arī tam ieskatam, ka īsie skicējumi un stāsti no strēlnieku dzīves būtu atmetami. Dibinātā prasība pēc plašāka vēriena darbiem no strēlnieku dzīves nebūt neizslēdz prasību pēc stāstiem un novelēm par to pašu tematu. Varbūt dažs labs autors īsus skicējumus un stāstus arī nekad nepāraugs, tomēr tāpēc viņam pārmest kūtrību nav nekāda iemesla. Atzīstot par nepieciešamu rakstīt poēmas un romānus, jāaizrāda, ka tā tomēr nebūs vienīgā forma, kādā notēlosies strēlnieciskās cīņas. Bet, ka tas savā ziņā ir aizspriedums — atzīt romānu par augsti vērtējamu, bet tā saucamās mazās formas — stāstus, skices, aprakstus — par mazvērtīgāku žanru, tas, liekas, sevišķi nebūs jāpierāda. Vērtēt literārisko darbu pēc viņa apmēriem ir stipri riskanti: jo ir lieli un gari romāni, bet slikti uzrakstīti, tāpat kā ir īsas skices un stāsti, kuri labi uzrakstīti. Jo meistariskus skicējumus par sarkano kavalēriju uzrakstījis J. Babels, un nekur vēl nav dzirdēts sakām, ka tā nevar attēlot pilsoņkaru. Tāpat krievu klasiskās noveles un skices izveidotājam A. Čehovam neviens nav pārmetis, ka viņš rakstījis īsus stāstiņus, bet nav ķēries pie romāna. Uzsveram: mēs par dažādu žanru izstrādāšanu proletrakstniecībā, sākot ar apceri un beidzot ar romānu. Mēs arī par skici, stāstu un noveli. Cits jautājums, ka mēs arī stāstā un skicē esam nevarīgi, ka neesam neko jaunu un īpatnēju šinī laukā sasnieguši. Neraugoties uz visu to, iedrošināmies apgalvot, ka no tā, ko mums sniedza

frontes žurnāliši, esam spēruši tomēr lielāku soli uz priekšu, nekā b. P. Vīksne to domā. To noliegt nozīmētu neredzēt nekādas attīstības tendences mūsu proletrakstniecībā. Un, ja sāp sirds, ka «Ložmetējnieku komandā» autors tikai pieskāries kontrastu un krāsainības bagātai vielai, tad vēl vairāk jāsāp sirdij, ka citi autori šo vielu nemaz nav skāruši...

Visvairāk tomēr b. P. Vīksne uzbrūk «naturālistiskās izteiksmes stila pārmērībām», kuras viņš saskatījis K. Jokuma un A. Ziediņa darbos. Pie kam šīs pārmērības, pēc b. P. Vīksnes domām, izpaužas a) tēlotā notikuma atrautībā no dzīves, b) psiholoģiskā nopamatojuma trūkumā, c) nevajadzīgā «dokumentārismā», d) nevajadzīgā, liekā sīkumainībā.

Izvirzītie apvainojumi pietiekoši nopietni, lai pret tiem vērstu «asāku kritikas vārdu». Pēc mūsu domām, šo apvainojumu nopamatojumam b. P. Vīksne tomēr savācis pārāk maz faktiskā materiāla, kamdēļ viņa slēdzieniem vairāk vienkārša apgalvojuma nekā pārliecinoša pierādījuma raksturs. Mēģināsim savu domu motivēt.*

Runājot par naturālismu, vispirms jākonstatē, ka «naturālisma skola» mums neder. Neviens nestrīdēsies, ka naturālistiskās tēlošanas veids ir statisks, kurš neatbilst mūsu dinamiskajam laikmetam. Naturālisma objektīvisms un bezpartejība neļauj būt viņam kaujinieciskam un virzošam. Naturālismam ir «ļoti šaurs horizonts, jo viņa kuģim trūkst kompasa, stūres un buru, lai peldētu pa plašo vēstures jūru», — naturālisma galvenais princips pastāv iekš tam, ka «māksla nevar būt nekas cits kā verdziska gadījuma īstenības kopija, ka katrs mākslinieka fantāzijas pievienots patstāvīgs vilciens, katra mākslinieciska «izdoma» un kompozīcija ir jāatmet» (Mērings). Naturālismam nav perspektīvas, viņa paņēmieniem veidotiem tēliem nav organiskas saistības un sakarības ar notiekošiem sabiedriskiem procesiem. Bet tas vēl nedod iemesla apgalvot, ka no pasaules literatūras vēsturē slavenajiem naturālistiem mēs neko nevaram mācīties, pieejot kritiski viņu atstātiem darbiem. Nav pareizi, ka «svarīgākais pie naturālistiem ir tēlojamo parādību fizioloģijas apraksts», kā to saka b. P. Vīksne. Galvenais gan būs dialektikas un virzības trūkums naturālistu darbos. Bet savā laikā naturālisms «iezīmēja buržujiskās literatūras jaunus

* Lai novērstu pārpratumus, aizrādīsim uz sekojošo: šinī rakstā nākas operēt ar manas literāriskās produkcijas materiālu, kas nebūt nav uzlūkojams kā mēģinājums aizstāvēt un attaisnot personīgi manu literārisko darbu trūkumus. Manā līdzšinējā literāriskā darbībā viņu ir bijis ne mazums, — pieejot pie agrākās literāriskās praktikas ar stingrāku mērauklu, mēs saskatīsim tur daudz tādu elementu, pret kuriem «vēršams asāks kritikas vārds». Polemikā ar b. P. Vīksni mūs interesē vienīgi jautājuma principiālā puse. — *K. J.*

uzplūdus, viņas krasu iziešanu no tā dūksnāja, kādā šī literatūra bija iestigusi septiņdesmitos gados» (Mērings). Emīls Zolā, lai arī nebūdams revolucionārs, tomēr savos darbos izpauda progresīvas tendences. Tēlodams sava laika sabiedriskos plaisājumus, viņš meistariski zīmēja masu skatus («Ogļračos») un veselu kolektīvu dzīvi. Pie kam Zolā bieži vien piegāja parādībām ne tik empīriski, kā to daudzreiz nepamatoti mēģina apgalvot. Nebūtu nemaz slikti ar viņa rakstības paņēmieniem arī mums iepazīties. Tāpat derētu daudziem mūsu rakstniekiem piesavināties to naturālistu labo īpašību, ka pēdējie teicami pārzināja apstrādājamo materiālu.

P. Vīksnes izvirzītiem apvainojumiem citāda jēdzieniska nokrāsa. Viņš saka, ka «Jokuma stāstos smagumpunkts atsevišķā konkrētā notikumā, kurš lielāko tiesu pilnīgi atrauts no pārējās dzīves». Bet turpat tālāk spiests atzīt, ka stāsts «Komisārs» ir «baltgvardu mežonību apraksta paraugs, dokuments par to, ka Krievijas zemnieks vissmagākos pilsoņkara brīžos bija par revolūciju, pret kontrrevolucionāriem» (pastr. mūsu. — *K. J.*). Atmetot stāsta neizdevīgo virsrakstu un citus trūkumus, kur tad te atrautība no «sabiedrības pārveidošanas gaitas», kad bez baltgvardu zvērībām, bez internacionālās kopcīņas parādīta arī zemnieku uzticība revolūcijai? Šie momenti stāstā dominējošie, ko atzīst arī b. P. Vīksne. Kā tad var teikt, ka, parādot «zemnieku uzticību revolūcijai vissmagākos pilsoņkara brīžos», nav izprasta revolūcijas dialektika, ka tas nozīmē atrautību no sabiedrības pārveidības procesiem, kādi elementi patiešām raksturīgi naturālistiskā hronikā?

Tas pats zīmējas uz «Ložmetējnieku komandu», par kuru b. P. Vīksne izsakās, ka tur aizķerta bagāta viela: «Februāra dienas, 17. maija rezolūcija, Oktobra revolūcija, strēlnieku cīņas pret pelēko baronu aģentiem strēlnieku pulkos (virsniekiem)» utt. Ja visu to rakstnieks nepilnīgi, nemākulīgi notēlojis, tad tas taču vēl nedod iemeslu apgalvot, kā to dara P. V., ka tēlotie notikumi nav sakarībā ar pārējo dzīvi. Kā tie var būt notikumi, kuri «lielāko tiesu pilnīgi atrauti no dzīves», ja toreiz pozīcijās viņi bija dominējošie?

No teiktā jākonstatē, ka b. P. Vīksne nav konsekvents savos slēdzienos, kas izriet arī no viņa nepareizās domas, ka «strēlnieku daļas cīnījās izolēti no visas ārpasaules». Ja tas patiešām tā būtu bijis, tad arī nebūtu ko prasīt, lai rakstnieks ir tas, kas saista strēlnieku cīņas ar pārējo dzīvi. Bet strēlnieki taču cīnījās plecu pie pleca ar pārējām karaspēka daļām, ik dienas atradās visciešākajos sakaros ar zemniecību, tā ka apgalvojums, ka strēlnieki cīnījās izolēti no visas ārpasaules, nav ne uz ko pamatots.

Runājot par psiholoģiskā nopamatojuma trūkumu, b. P. Vīksne raksta:

«Abi autori galveno vērību piegriež ārienes apraksti em, nedroši viņi jūtas tad, kad jāpieskaras cilvēka psihei, kad jārāda cilvēka iekšējās psiholoģiskās cīņas.»

P. Vīksnes jautājuma nostādījums stipri vien mehānisks, kad viņš nodala cilvēka iekšējās psiholoģiskās cīņas no ārienes aprakstiem. Vispirms jau aizrādīsim, ka «ārienes apraksts» palīdz notēlot cilvēku daudz pareizāk nekā viņa «iekšējo psiholoģisko cīņu» apraksts. Krievu klasiskajā literatūrā mēs atradīsim ļoti daudz mūsu domu pastiprinošu piemēru. Gogolis «Mirušo dvēseļu» tipus rāda nevis viņu psiholoģiskajās cīņās, bet gan caur ārējo aprakstu. Viņš apraksta nevis Pļuškina, Čičikova psiholoģiskos pārdzīvojumus, bet gan viņu ārējo darbu. Tāpat Turgeņevs «Tēvos un bērnos» Kirsanovu un Bazarovu zīmīgi raksturo, uzrādot viņu ārējās pazīmes (kustības, tualetes piederumus). Arī revolūcijas laika literatūrā mēs tādu piemēru sastapsim bez gala. Līdzgājējs K. Fedins savā «Transvālā» rāda Svaakeru tikai viņa ārējā darbībā, ne ar vienu vilcienu nepieskaroties šī budža iekšējiem pārdzīvojumiem. Un, ja Fedins nepareizā griezienā tēlo lauku īstenību, tad ne tamdēļ, ka viņš Svaakeru nav parādījis psiholoģiskos pārdzīvojumos, bet gan tāpēc, ka nav izpratis sādžā notiekošos sociāli sabiedriskos procesus. Pie krievu proletrakstniekiem arī mēs sastapsim šādus paņēmienus. Fadejevs savā romānā «Sakāve», lai parādītu varoņa Morozko iekšējos psiholoģiskos pārdzīvojumus, raksta: «Morozko strauji pagriezās un sāka soļot uz barakas pusi, pa ceļam ar pātagu sizdams puķu galviņas.» Arī Libedinska darbos mēs sastapsim šādus paņēmienus. Ja būtu vajadzīgs, pie visa tā varētu uzkavēties vēl sīkāk.

Kādi no teiktā slēdzieni? Tā kā rakstnieks reālists savā mākslinieciskā praksē pretēji ideālistam pamatojas uz reālās apkārtnes objektīvo procesu izpratni, viņš vispirms analizē zināmas personas sociāli praktisko rīcību. Rakstnieks, kurš savā darbā pielietos dialektiskā materiālisma metodi, vienmēr īstenības materiāli objektīvam procesam savos darbos ierādīs izcilu vietu. Šie materiālās īstenības apstākļi noteic katra tēlojamā tipa «psiholoģiskās cīņas», jo «cilvēka būtība», runājot Marksa vārdiem, — «savā īstenībā ir visu sabiedrisko attiecību kopojums».

Mēs nedrīkstam aizmirst, ko māca marksisms: cilvēks ir nevis tas, ko viņš par sevi domā, bet gan tas, kādu viņš sevi parāda darbībā. Nenopamatojot iekšējās psiholoģiskās cīņas ar ārējās darbības notēlošanu, mēs nokļūsim tanī subjektīvajā psiholoģismā, kas mūs novedīs pavisam uz nepareiza ceļa. Tāpēc būs pareizāk, ja pamatosimies nevis uz psiholoģiski subjektīvā,

bet parādīsim cilvēkus viņu šķiru cīņas praksē. Jo tikai šinī sociālajā praksē pilnā mērā izpaudīsies arī katra atsevišķa indivīda psiholoģija.

Tāpēc, ja komisāram Druvam stāstā «Komisārs» bija «vaigā iecirsta dziļa rēta un labajai rokai trūka lielā rādītāja pirksta», šīs ārējās pazīmes vien jau atšķir Druvu no daža laba frenčota septiņsikšņu komisāra, kurš nebija pulvera dūmu ne ostījis. Šīs ārējās pazīmes liecina par to, ka Druva ir bijis aktīvs pirmo pozīciju kareivis, bet ne aizmugures varonis. Un, ja Druva, ierakts līdz kaklam zemē, tomēr baltgvardu nelūdzās, vai tas nerunā par viņa norūdīto izturētību? Ko mums dotu viņa iekšējās psiholoģiskās izcīņas, ja reālajā tiešamībā viņš būtu gļēvs un bezspēcīgs.

Mēs neesam atkailinātas dzīves faktu kopētāji, kā ļefisti, tomēr sakām, ka psiholoģisko satvaru nopamato reālās dzīves tiešamība, kuras dialektiskas izpratnes primātam katra mākslinieka darbā jābūt dominējošam. Turpretī, sekojot b. P. Vīksnes norādījumiem, varam novirzīties uz ideālistiskās tēlošanas metodēm, pret ko mēs cīnāmies.

Visvairāk P. Vīksne uzbrūk K. Jokuma «dokumentārismam». Šinī nolūkā pat izmanto gadus septiņus atpakaļ uzrakstītos darbus vienlīdz ar šī paša autora jaunākajiem darbiem. Vispirms jau jāaizrāda, ka visi minētie «dokumenti» neviens nav īsts dokuments šī vārda tiešajā nozīmē. Kluba slavenā afiša ir tāds pats rakstnieka fantāzijas auglis kā revolucionārā tribunāla pavēle stāstā «Pusceļā». Nekur savā rakstā P. Vīksne nav pierādījis, kamdēļ šādi «dokumenti» nav iesaistāmi stāstā. Nerunājot jau nemaz par to, ka arī šādi dokumenti ir zināmu tiešamības procesu izpausme, pareizi lietots dokuments-fakts var tikai palīdzēt izcelt reālās dzīves raksturīgus momentus. Jaunākajā pasaules revolucionārā literatūrā un arī krievu proletāriskā rakstniecībā šādi paņēmieni bieži sastopami.

Uptons Sinklers romānā «Džimijs Higinss» ievietojis XII armijas lielinieku organizācijas uzsaukumu, kurš tika izplatīts Rīgā, kad evakuējās krievu karaspēks.

J. Hašeka populārajā romānā «Drošsirdīgā kareivja Šveika piedzīvojumi» mēs arī sastopam izrakstu no «Parīzes Oficiālās Avīzes». Var jau būt, ka šis izraksts grozīts, papildināts, varbūt arī viņš īstenībā tāds nemaz nav bijis. Bet mākslinieks pielietojis šādu stilistisku paņēmienu lielākas emocionālas iedarbības nolūkā.

Žurnālā «Рост», Nr. 2, nodrukāts O. Erdberga stāsts «Zemes vieta starp zvaigznēm», kurš sastāv vienīgi no vēstulēm, telegrāmām, ievadrakstiem.

Demjans Bednijs plaši izmanto dokumentus savās satīrās. Pie kam viņa paņēmiens īpatnējs vēl tanī ziņā, ka feļetonos

iepītie dokumenti nemaz nav grozīti un apstrādāti, bet ņemti tieši telegramu un korespondenču veidā.

Stavska, Gaļina un citu proletārisko feļetonistu apcerēs mēs atradīsim daudz šķiru cīņu raksturojošu dokumentu.

Ja b. P. Vīksne domātu iebilst, ka feļetonā un apcerē pielietots dokuments ir kas cits nekā stāstā iesaistīts dokuments, tad jāaizrāda, ka starp stāstu un feļetonu-aprakstu mēs nenovelkam robežu kā starp pretējiem mākslinieciskiem paņēmieniem. Mākslinieciski veidots stāsts, feļetons, apcere vienlīdz augsti vērtējami.

Mēs varētu minēt vēl ļoti daudz piemēru kā no vecās, tā jaunās, krievu un ārzemju literatūras, kur dokumentārisms pielietots plašos apmēros. Nekur vēl nav pierādīts, ka šāds stilistisks paņēmiens proletāriskā rakstniecībā atmetams. Var būt runa tikai par to, cik ideoloģiski un mākslinieciski pareizi rakstnieks pratis iesaistīt šķiru cīņas dokumentus sava tēlojuma objektā. Mēs nedrīkstam aizmirst, ka arī dokumentārisms var būt objektīvi naturālistisks, bezpartejisks un materiālistiski dialektisks. Bet b. P. Vīksne cīnās vispār pret dokumentārismu un viņa «pārmērībām». Viņš pieiet jautājumam no formālās puses, dziļāk neizceldams tos naturālisma elementus, kuri nenoliedzami sastopami mūsu literāriskajā praktikā, jo sevišķi viņas attīstības sākumā. Bet mehāniska revolucionāro šķiru cīņu raksturojoša un virzoša dokumentārisma salīdzinājums ar gonkūrisko bezpartejiski empīrisko dokumentārismu nozīmē, ka b. P. Vīksne nav dziļāk pēc būtības izpratis pašu naturālismu un mūsu literatūras praksi.

Beidzot, par lieko sīkumainību. Pret viņas nevajadzību neviens neiebildīs. Naturālists neredz attīstības tendences, neredz galvenos virzošos faktorus, bet, nomākts no materiālu pārbagātības, pats bez noteikta pasaules uzskata, izplūst sīkumos un mazvērtīgās blakus epizodēs.

Bet nevajag ar vienkāršu sīkumainību sajaukt šķiru cīņu raksturojošu sīkumu un mākslinieciskо detaļu, kura arī izmantojama tam pašam mērķim. P. Vīksne šinī ziņā nav uzrādījis neviena konkrēta piemēra, bet apmierinājies ar kailiem apgalvojumiem. Tāpēc nav iespējams tuvāk uzkavēties pie mākslinieciskās detaļas un sīkumainības, kuri nav identiski jēdzieni. Atzīmēsim tikai, ka mākslinieciskai detaļai piekrīt ļoti liela loma, kad nedaudz sīkiem, raksturīgiem vilcieniem iespējams notēlot visīpatnējākās parādības un cilvēka rakstura pazīmes. Bet tas mākslas darbos nepieciešams, jo, runājot Voltēra vārdiem, «cenšanās visu pateikt — lūk, paņēmiens visiem apnikt».

Tādi mūsu iebildumi pie b. P. Vīksnes raksta, kurā nav pierādīts, ka mūsu tēlošanas paņēmieni ir nelietderīgi un kaitīgi.

Turpretim gan b. P. Vīksne pats pielaidis nepareizus un nemotivētus slēdzienus, kuri sašaurina, ierobežo un novirza uz nepareiza ceļa meklējumus, kādi nepieciešami stila un žanra problēmu atrisināšanā. Jo, kā tas teikts nupat publicētajā RAPP'a vēstulē par mākslinieciskās diskusijas attīstību, «rinda veco žanru, paliekot un attīstoties proletāriskā rakstniecībā, gūs viņā jaunu vērtību, piedzīvos ievērojamas pārgrozības. Vislielākā nozīme un izplatīšanās piekritīs tiem no viņiem, kuri vislabāk atbildīs proletāriskās literatūras galveno uzdevumu realizēšanai.»

Un, beidzot, ir kaitīgi izsludināt pašreiz kādu rakstnieku grupu par paraugu visai proletāriskai literatūrai, kaut kādu vienu žanru par to vērtīgo un vienīgi valdošo — kādas tendences saskatāmas b. P. Vīksnes rakstā. Jo, kā tas teikts turpat tālāk jau minētajā vēstulē, «pašreiz vēl mums nav un nevar būt absolūtu, neapšaubāmu pazīmju, izšķirot jautājumu par to, kādi žanri īsti izrādīsies visvairāk raksturīgi priekš savu stilu izveidojušas proletāriskās rakstniecības. Tāpēc vajadzīgs vispusīgi atbalstīt proletrakstnieku dažādo žanru meklējumus, dažādu žanru sacensību proletāriskā rakstniecībā. Bet katrs žanrs mums jāvērtē pēc tā, kādā mērā viņa īpatnības sekmēs proletāriskās literatūras galveno uzdevumu atrisināšanu. Turpretim pareizi nostādīt žanra problēmas mēs pratīsim, vienīgi ievērojot strādnieku šķiras galvenos uzdevumus plaši attīstīta sociālistiska uzbrukuma un kapitālistisko elementu iznīdēšanas periodā.»

K. Jokums

«Celtne», 1930. g., Nr. 6, 42.—46. lpp.

DARBA SIEVIETE LATVJU PROLETĀRISKO RAKSTNIEKU ATTĒLOJUMĀ

Nav jau mums daudz tādu tēlojumu. Šauriņa taču visa mūsu literatūra, maz manāmi rakstnieki, nevaļīgi tie paši. Žēl tikai, ka no tā telpas un laika mazumiņa, kas viņu rīcībā, ne viena vien lapas puse, ne viena vien mākslinieciskas iedvesmas stunda veltīta svešas šķiras sievietei. Tirgoņu meitai, kas revolūcijas vējos mētājas gan pa mītiņiem, gan pa frontēm, te nodod revolucionārus, vienai mīlestībai klausīdama, te glābj tos, citas mīlestības sagrābta, un beidzot pakaras, izpelnījusies no autora atzinību par tādu plašu sirdi un daudzpusīgu dzīvi (Eidemaņa romāns «Ielenktie»). Balto štāba mesalīnām — palkavnieka sievai un sevišķi atamana mīļākai, «mirdzoši skaistai, neaizsniedzamai», «karaliski cēlai», «ugunīgi karstai» čigānietei Mašai, kurai «pleci un kakls — balts gulbis, kas iz ūdeņiem kāpj», kura nāk «ar veselu smaržu mākoni, kā ceriņziedu viesulis» (Eide-

maņa stāsti «Agonija» un «Praporščika Petrova mīlestība»). Skaidrs, ka šos izjustos komplimentus Mašai sūta nevis autors, bet gan praporščiks. Un tomēr — kāpēc mūsu autoram pašam jāpaliek un lasītāji jādara par samīlējušos praporščiku līdzjutējiem? Tas piederīgāk un parocīgāk citas šķiras māksliniekam.

Maz ko atšķiras no iepriekš minētām varonēm arī Cepļa «Marusja», tikai viņa ne atamana mīļākā, bet pati bandītu atamane, ne ugunīga čigāniete, bet «laika apreibusi», «plata», «vējaina», «lielkrieviska sieva», kuras īpatnējākā nodarbošanās dziedāt «grūtsirdīgas dziesmas — par mirušu, siltu mīlestību».

Bet nu par darba sievieti.

Cepļa stāstos «Noliedzēji» un «Malienas vilki» diezgan liela vieta ierādīta kalpu meitai Mildai Blūmai, kuru autors pats daudzina par «jauno revolūcijas sievu». Šī sieviete patiesi lasa revolucionāras grāmatas, strādā padomju iestādē, skaidro vecajam Biezo Andrim par Ļeņinu un vispasaules revolūciju, visbeidzot ar ieroci rokās stājas sarkano partizāņu rindās. Bet autora sajūsmīgās atsauksmes viņa izpelnās galvenām kārtām ar citiem darbiem. Ar to, ka «viņā pamostas sen apslāpusī vienkāršā sievišķība», ka «viņa šonakt pat var atstāt Gausu gultā vienu pašu un nolikties blakus Liepiņam uz grīdas — ne lai izvirstu, bet lai dzīvotu». Tālāk ar to, ka viņa patiesi noliekas blakus Liepiņam, tikai ne uz grīdas, bet gultā, no kurienes Gauss aiz smalkjūtības izvācies. Un vēl ar to, ka vienu vakaru, Liepiņu gultā neatradusi, viņa sauc pie sevis pašu autoru, kurš nez kāpēc aicinājumu nepieņem, bet, turpat uz grīdas aizmigdams, nopriecājas: «Cik vienkārši un dabīgi sagrūst cilvēku attiecības, kuras kādreiz aizsmakdami un siekalodamies tīstīja un odekolonēja izsmalcinātie dzejas estēti un sirmie morālisti.»

Tālāk «jaunā revolūcijas sieva» iet kā pa stigu. «Viņai jau ir jaunas pazīšanās, un daudzas naktis tā nav mājās.» Pēc tam atkal Liepiņš un atkal Gauss.

Kāds tam visam sakars ar revolūciju? Autors paskaidro: «Instinktu skaidrībā viņa iet uz priekšu... lai vai cik tālu. Senās aizspriedumainās īpašības un sievišķīgās iedomības vietā viņai jau ir savs maziņš, skaists «es», kuru tā ir pratusi izaudzināt revolūcijas drudžainībā un noliedzībā.» Visbeidzot autors atklāti pasaka: «Milda Blūm ir tiešāka savā sievišķībā, un arī revolūciju viņa uzņem caur šīs cilvēcības spektru.» Prozā runājot, tas nozīmētu, ka revolūcija ir atbrīvojusi sievietes dzimuma instinktu un ka savukārt pašu revolūciju sieviete uzņem ar dzimuma instinkta palīdzību. Ja vēl būtu šaubas par šāda tulkojuma pareizību, tad tās izdzēstu citi Cepļa stāsti. Tā Andris Vītols stāsta par savu līgavu: «Viņa gāja uz mūsu sapulcēm un lasīja manas grāmatas tamdēļ, ka vasarā siena pļavā mēs bijām dzīvojuši mīlēdami...» Turpat meklē revolucionārās apziņas

avotus vēl viena Cepļa varone stāstā «Par atjaunoto tematu», sniegdama savu mīlu itāļu jūrniekiem, «lai pieradinātu viņus pie mūsu dzīves... pie revolūcijas».

Gribot negribot katrai apzinīgai darba sievietei jāceļ pret Cepli smags apvainojums par to, ka revolucionārās sievietes galveno uzdevumu viņš redz vecās dzimumu morāles ārdīšanā un pašu šo ārdīšanu saprot pavisam neproletāriski, kā nemotivētu klaiņošanu no viena vīrieša pie otra. Savu Malienas kalpa mīlu viņš par vari cenšas tuvināt rubeņu un zaķu priekiem pārošanās sezonā, vairākkārt tēlodams, ka Mildas sievišķību un Gausa vīrišķību stimulē putnu klaigas un zvēru sasaukšanās. Jāpriecājas, ka šo jaunās morāles atziņu Ceplis nepauž dzīvos, pārliecinošos tēlojumos, bet tikai patētiskās deklamācijās, kuras diezgan stipri atgādina nīkstošās buržuāzijas mākslinieku dekadentu ālēšanos. Tāpēc pat neapzinīgam lasītājam šī aģitācija maz kaitē, tikai dūšu sāju padara.

Daudz patiesāka un revolucionārāka tēlota ostas lādētāja sieva Maņa Cepļa stāstā «Cirvju dumpis». Gan arī te no dzērāja vīra glāstiem un dūrēm bēgošo, no mājsaimniecības purva izkāpušo sievieti autors neiedrošinās atstāt vienu uz slidenā jaunā taka, bet gādīgi pieved tai atstātā neapzinīgā vīra vietā jaunu, apzinīgu. Tālāk — uz tiem pašiem priekiem liek garīgi atjaunotai sievai arī miesīgi «atkopties no visiem postiem», liek sārtot viņas lūpām un «atplaukt» krūtīm, lai tās no jaunā drauga vārdiem varētu «kaist kā negudras». Bet nenoliedzams, ka maiņa te motivēta un motīvi sabiedriski, ne bioloģiski. Skaļās deklamācijas vietā te jau daži mākslinieciski izjūtu skati, piemēram, moments, kad Maņa pēdējoreiz mazgā atstājamā vīra kreklu.

> «Maņai sametās tā kā žēl lielā, salīkušā cilvēka, kurš slapjām, atlocītām rokām stāvēja istabas vidū un cilāja pelēku drēbes gabalu. Viņa taču kādreiz bij mazgājusi šos kreklus.
> — Dod, es izmazgāšu!
> Nometa mēteli, atrocīja piedurknes un stipriem pirkstiem berza sviedraino dzīvi.»

Šīs nedaudzās rindas atsver visas runas par Mildas sievišķību.

Apsūdzot Cepli par revolucionārās proletārietes kroplu attēlojumu «Noliedzējos» un «Malienas vilkos», es nebūt nedomāju sludināt askētismu vai platonisku — vienīgu un mūžīgu mīlu un prasīt no rakstniekiem tādas attēlošanu. Proletāriskai mīlai jāatspoguļojas rakstniecībā tādai, kāda viņa ir dzīvē. Un viņa ir sajūtu komplekss, kurā proletārieša intelekts, šķiras interešu apziņa nevis nomāc dzimuma instinktu, pat ne valda pār to, bet gan pārveido to, kultivē tādā virzienā, lai instinkts kļūtu par dzinējspēku, bet nevis par kavēkli darbā un cīņā. Tikai tāda

dzimumu morāles izpratne pieskaņojama patiesi jauniem uzskatiem par sievieti.

Ir mums jau rakstnieki, kuri uztvēruši proletāriskās mīlas būtību. Dziļi īpatnējos toņos izpauž viņu daži Pelēkā dzejoļi: «Nē, tā nava», «Ceļmalā», «Nelaimīgs gājums», «Mīlas reibā» u. c. Ne vēsts te no sentimentalitātes — mīlas izjūtas atplaiksnās uz bargu cīņu un skarbu darbdienu fona. Nav te arī dekrētu, kas sauc «nosviest morāles driskas»; nerakņājas dzejnieks pa jūtām, lai tās par katru cenu modernizētu, tikai neatlaidīgi tirda savu mīlu ar vienu konkrētu jautājumu:

«Vai cīņu gājums nepamests, vai neklust mūsu soļos sebos?... Tā nasta, kuru gribam nest, — vai viņa pārāk smaga nebūs?»

Un aprimstas tikai tad, kad pārliecinās:

«Sākto kopējo darbu netraucēs mūsu mīla.»

Šādas prasības mīlai uzstādot, apzinīgs proletārietis meklē sievietē pirmām un galvenām kārtām cilvēku, biedri, lieki netīksmināmies gar viņu kā bioloģisku būtni. Tāpēc tik nepatīkami aizskar proletārisko lasītāju Cepļa apgalvojums, ka viņa Gauss, Mildas mātes izžuvušo roku spiežot, atceras, kā smaržo Mildas miesa; tik pirmatnīgs izliekas Malienas vilku un viņu autora prieks par to, cik «silti un izteicoši cilājas Mildai sievišķīgās krūtis», kā viņa izliekas «vēl vairāk briestam savā sievišķībā» utt., utt. Tāpēc atpūšas lasītājs pie rindām, kurās nav šo atribūtu. Pelēkā dzejā viņu nav.

Lūk, ilgas pēc mīļotas sievietes — drauga tuvuma laikmetā, kad dažs labs jau cīņai atmetis ar roku, kad «kvēlie saucieni dzisināti, skati miermīlā blisināti», kad brīžam uzmācas šaubas, vai pašu arī neuzveiks ikdiena, kas sirdi tik rūgti tirda. «Nāciena novēlota», te gaida, ne lai aizmirstu šo ikdienu, bet lai kopējī viņu vieglāk uzveiktu.

«Kļūst man viegli, kad meitēns saka: «Ne, tā nava!»... Nava diezgan vēl vētrām trakots! Ceļš pret komūnu neiztakots... Iešu klajumā, zobus sakod's cieši.»

Dzejolī «Mīlas reibās» dzejnieks pieskaras visriskantākajam tematam, tēlodams galēja fiziska tuvuma momentu. Un taisni tāpēc te sevišķi pārsteidz proletāriskās mīlas cilvēcīgums. Nav tēlojumā nekā neveselīgi kairinoša. Tik saudzīgs maigums, dziļa cieņa pret sievieti. Un atkal tā pati ciešā pārliecība, ka mīlai jāsekmē cilvēka augšana sabiedriskam darbam:

Šinīs brīžos starp cīņu graujām
Mīlas žilbam ja mirkļus ļaujam, —
Tikai būsim kā rītgaisi tur tie,
Spožāki degsim kā uguņi, kurtie
Mūsu uzvaru godam...

Dziļš rūgtums un naids pret «ģimenes klusiem purviem», no kuriem daudz «asiņu slepu sūcas», gruzd dzejolī «Ēna». Dzejnieks jautā šo purvu bridējus: «Jūs darba priekā silāt?» Un saņem atbildi: «Sadega visa dziņa prīmusa liesmā zilā.» Uz otru jautājumu — «Kur jūsu meitenes, zēni?» vēl rūgtāka atbilde: «Dzīvajiem pakaļ velkas melna un gara ēna,» — jo «pie sieviešu ārstu durvīm nekad nav slimnieku trūcis».

Latvju darba sieviete, mūsu rakstniecību vērtējot, starp tiem, kas priecājušies par viņas cīņas možumu un kam sāpējis viņas smagais vārgs, mīļi minēs arī Pelēko.

Sievieti māti tēlo Ceplis dzejolī «Gājējas». Te daudz ultrarevolucionāru lozungu. Runā viņš par mātēm, kuru bērni «varbūt iedzimti pēdējo kauju negaisu naktīs», un cer, ka tie, «pirmo vārdu šļupstot, sacīs: biedri, uz priekšu!». Runā par tām, kas «dzemdēs prieka kliedzieniem lūpās», jo viņas — «komūnas mātes». Bet šiem utopiskajiem pareģojumiem blakus tādi naturālistiski un reizē atkal nedabīgi tēlojumi kā: «Smagi tām gājējām soļi, krūtis brieduma pilnas kā uzzeļošs lauks, vēderi uzpūsti (!) lieli.» Un visam tam pāri autora histēriskā komanda: «Ceļos krītiet... silstiet priekā, kad sieva grūta jums paiet garām!» Tik tiešām, starp visām tām mātēm, kurām nekad ne prātā nav nācis sarkt no kauna par savu mātes stāvokli, neatradīsies nevienas, kas nenosarktu dusmās par šādu «uzpūstu» cildināšanu. Darba sieviete vairās tikpat no dievmātes činas, kādā to grib celt Cepļa labā roka, kā arī no tā zooloģiskā stāvokļa, kurā viņš to grūž ar kreiso.

Un atkal pavisam savādi šim pašam tematam pieskaras Pelēkais ar dažām rindām dzejolī «Divīzija».

Izcilu vietu starp latv. proletrakstniecībā tēlotiem sieviešu tipiem ieņem kalpu sieva Mare Klusā stāstā «Plinšu sieva». Par viņu patiesi var teikt, ka tā revolūciju uzņēmusi caur savas sievišķības spektru, tikai tā sievišķība tad te jāizprot vārda dziļākā, cilvēcīgākā nozīmē.

Pirmoreiz Marē rodas niknums pret muižas varu taisni tad, kad tiek aizsaukts karā viņas vīrs. Aug šis niknums, Marei smagajās muižas gaitās līkstot, bet sevišķi rūgts uzkūso bezmiega naktīs, kad slimais «maizes devējs» taisās dzist kā mazs skaliņš, un Mare vai acis izskata, āra tumsā urbdamās, Didzi gaidīdama.

«... pēc pātagas skaudīgās šmīkstoņas var vērot, ka kāds brauc pa dubļaino ceļu... Rati pašā durvju priekšā it kā apstājas, kāds it kā vaid, un tad vēl skaudīgāk šmīkst pātaga...

Mare klausījās, un sirds tai sita pašā kakla bedrītē: likās, kāds gribēja kāpt laukā un pātaga šmīkstēja ne uz zirga, bet uz kāpēja muguras.»

Uz āru šis «meža sūrenes» rūgtums sāk izlauzties atkal sakarā ar jauniem pāridarījumiem Mares mātes jūtām, kad viņai, uz kuļmašīnas strādājot, tikko nenosmok salmu kaudzē mazais Jānītis. Kad beidzot Mari padzen no muižas, viņa jau pilnīgi nobriedusi komunistisku ideju uzņemšanai un plinšu sievas pienākumiem. «Kalpa cilvēkiem vienmēr vajadzētu turēties kopā un ar rungu rokās,» viņa nosaka atvadīdamās.

Viss izciestais pārveidojis ne tikai Mares atziņu, bet arī jūtas: viņa kļuvusi reti atsaucīga uz šķiras biedru ciešanām. Katru strādnieci māti dziļi aizkustina skats, kad Mare ar Jānīti iebrauc Rīgā.

«Ielas stūrī uz akmeņiem sēdēja mazs, nomelnojis zēns, cepuri priekšā nolicis un kā balodis žēli dūdodams.

— Redz, Jāni, kāds tur mazainis jau maizi pelna. Tu vēl ratiņos...

Viņai kauns dot pēdējo, iegrauzto plācenīti. Bet tas kalpa sievas dots, un viņa tomēr to noliks... Pa acu galam viņa vēl redz, kā to kāri sakampj abas rokas. Viņa vairās skatīties, kā to aprīs dzīvu.

Un nesmērētie ratiņi kauc jau tālumā. Mare velk, un viņai iekšā līdz kaut kas tāpat kremt un kremt, un liekas, būtu kā vilku mātei līdzi kaukšus jākauc. Arī viņa ar mazo Janci tāpat dzīvos uz ielas, tāpat stāvēs kailās ielas stūrī un ūjinās kā meža baloži. Ak, kāpēc gan ne! Vai tad viņi labāki?»

Un plinti Mare nes tai pašā dažkārt nelietīgi velti valkātā sievišķības vārdā.

«No iebrauktuvēm steidza ārā smagi piekrauti vezumi ar baltiem maisiem un steidza uz dzelzceļa piestātni. Tādi kā muižas maisi ar kviešiem, kurus Mare kopā ar citām kalpu sievām kūlusi rudens naktis caur.

Un te pilsētā tik daudz logu, un visi logi pilni mazu izbadojušos bērnu seju: tā kā Jāniša acis, tā kā citu bērnu acis sēri raugās — aizved, aizved garām baltu maizi.»

Šie izbadojušos bērnu skati dod Marei enerģiju organizēt miltiem lādētā vilciena aizturēšanu.

Naktīs sargpostenī stāvot, Mares modrībai un stingrumam ne uz brīdi neļauj atslābt doma par bērnumāju, kur viņas Jānītis kopā ar citiem — no pilsētas nomaļu ielām savāktiem bērniem. Tāpat ielu cīņu drudžainībā un atkāpšanās gurdumā viņai acu priekšā bērnumājas logs:

«Kas tur virināja vēl lodziņu? Mazais Maijuks, Andris? Pagaid, pagaidi vien, drīz, drīz nāks Mare, ak, atpakaļ... Ak, daudz varenāk nāks viņi atpakaļ. Un viņiem līdzi Maijuka, Kristapa, Janča drošie soļi skanēs, ak, uz ielām.»

Lai tuvinātu šo brīdi, «nerimst un neapklust vairs plinšu sievas nemiera soļi tālu pasaulē».

Nevarēs laikam pilnīgi atspēkot vienu pārmetumu «Plinšu sievas» autoram: Mare vienā ziņā idealizēta, viņas izjūtās pret pašas bērnu nav it kā nekā tāda, ko viņa nejustu arī pret citiem

bērniem. Grūti spriest, ciktāl te autors aizsteidzies nākotnē, izdzēsdams no mātes smadzenēm to diezgan sarežģīto sajūtu kompleksu, kas saista māti tikai pie viņas pašas radījuma un auklējuma. Viens tomēr jāuzsver — un tam piekritīs katra māte: ilga, izmisuma pilna un tomēr nesekmīga cīņa par sava bērna labklājību vislabāk pārliecina māti par egoistiskas mātes mīlas nespēku. Otrkārt, Mare mums rādīta ne ikdienas mierīgā dzīvē, bet cīņu, uzvaras jūsmu un sakāves sāpju brīžos, bet tādos brīžos vienmēr vairāk vai mazāk nobāl katra egoistiska sajūta.

Kļusā tēlojums ne visai viengabalīgs un noskaņots, ne viscaur pārliecinošs. Brīžam dzīva cilvēka — Mares tēls pazūd aiz pārāk biezi saaustiem gleznainiem salīdzinājumiem, epitetiem un metaforām.

Tomēr šie formas trūkumi nespēj aizsegt principiāli pareizo jaunās sievietes izpratni.

Kļusais tēlo ne tikai avangardā ejošo plinšu sievu, bet arī to rezerves pulku, kas aiz viņām. Lūk, muižas kalpu sievas, kas, padzīto Mari vadīdamas, «aiz savām izdilušām sedzenēm nes pa saziedējušam plācenītim un slēpj to Jāņīša ratiņos.

— Būs Jānītim vismaz uz ceļa ko pagrauzt. Diez kad vēl tiksi galā, un diez kā tur ar maizi.»

Tā nav vienkārša filantropija — tā jau šķiras solidaritātes izpausme, kaut arī elementārā veidā.

Un kalpa vīra Klāva sieva, kas grib, lai vīrs aizguļas un uz mītiņu neiet, kas, saimniekam dzirdot, bar «lielo mītiņstaigātāju». Autors līdzi Klāvam redz, kas slēpjas aiz šādas izturēšanās:

> «Tā jau kalpu sievas gudrība. Vai nu sievietis var tā līdzi izskraidīt. Mājās jādzīvo dien' no dienas, kopā ar saimnieci, nevar nekur acu pagriezt. Kā dzīvosi, ja nelabsi?... Nakti, kad saimnieki gulēs, uztrūksies un krīnīsies virsū: nu stāsti, pastāsti...»

Kāds atkal te kontrasts starp Kļuso un Cepli! Pēdējais visas kalpu sievas, izņemot Mildu Blūmu, sadzen barā, komūnā, kur tās vispirms protestē pret kopēju veļas mazgāšanu, pēc tam staigā pa virtuvi, kontrolēdamas vārītājas («Sieviešu frakcija» — ironizē autors), visbeidzot dala karotes un podus un aizmirst, kuram bija pakulu, kuram linu krekls (acīm redzot, katra ķer to labāko). Vēlāk partizāņu organizētā mītiņā viņas stāv, «rokas zem priekšautiem salikušas kā lielos svētkos», un, kaut gan visvairāk dumpojušās pret komūnas organizatoru Vīķi, tagad vēlīgi un uzticīgi uzsmaida viņam. Bet, kad vīri sāk Vīķi svaidīt gaisā, smaidi kļūst «pavisam jaunavīgi».

Rokas zem priekšautiem, vēlīgs, uzticīgs, vislabākajā gadījumā, jaunavīgs smaids — tik tālu ļauts iet revolūcijā laukstrādnieču masai.

Ar visu sacīto būtu raksturoti divi principiāli pretēji uzskati uz darba sievieti, kas izpaudušies latv. proletāriskā literatūrā.

Jāaizrāda te vēl tikai uz vienu bīstamu parādību mūsu iesācēju darbos. Par dažiem no viņiem, piemēram, par apklusušo Nērogu, jāsaka, ka tie balso par jauno sievieti, bet aplaudē vecajai. Viņa apzinīgās sievietes — aktīvistes, komjaunietes — tik nedzīvas, shematiskas (piemēram, skicē «Šķirtie ceļi»). To nu vēl var izskaidrot ar iesācēja neprašanu. Bet budžu meitas uzdzīvotājas tēlotas tik izmeklēti sulīgos naturālistiskos toņos. Un bieži vien tad lasītājam rodas šaubas, vai tik tas nav pats autors, kas budža dēla uzdzīvotāja acīm ar tādu dzīvniecisku kāri skatās uz sievieti. Vēl sliktāk, ja autoram pašam sajūk ne tikai redzes viedokļi, bet arī apskatāmie objekti. Tāds divkāršs juceklis redzams «Celtnē» nodrukātajā tēlojumā «Ziemcietis». Te vispirms paša stāsta varoņa — nez no kādas lāča migas izrauta lauku puiša domas par kopdzīvi ar sievieti:

«Precēties nebūtu slikti. Būtu pašam tāda smuka sieviņa... Gulētu zem vienas segas.»

Prātot beidzis, puisis sāk praktizēties: saņem dūšu un iekniebj vienai meitai sānos. Drusku vēlāk:

«Viņas jaunavīgās krūtis cieši piekļāvās, savādas trīsas Leksim pārskrēja un pa iekšu sirds sāka spārdīties.»

Bet, kad nu turpinājuma šiem priekiem nav, puisis atgremo to pašu sākumu sapņos, tikai nu viņš enerģiskāks: «Leksis Vilmu apskāva. No sākuma lempīgi, kautri, tad saspieda tik cieši, ka meitenes krūtis nogurkstēja kā boksa cimdi.» (Jādomā, ka salīdzinājums autora, ne tā spiedēja radīts, jo pēdējais taču vēl pārāk zemniecisks, nekvalificēts tādā virzienā.) Kādi citiem strādfakiešiem uzskati par jauno morāli, grūti spriest. Diskusijā par šo tematu ironiskas piezīmes un aplausi gan no klausītāju, gan no autora puses pavada tiklab pareizos, kā greizos spriedumus. Praksē pārējie strādfakieši maz ko atšķiras no Lekša, tikai viņa lempīgās brutalitātes vietā te stājas izveicība un salkanība.

Vilma, tā pati, kas smaidīdama saņēma Lekša kniebienu, upmalā sēdēdama, sāk tādu dialogu ar savu īsto izredzēto:

«— Kārlīt, cik aizgrābjošs vakars!

— Redzi nu, Vilmiņ, un tu negribēji braukt!»

Bet autors šo jauno pāri svētī tādiem vārdiem:

«Priekš viņiem ziemas diskusijas par mīlu izsīkušas, nu radusies pati mīla. Jo palika tumšāks, jo klusāk tie runāja un reiba laimē par sevi. Glaudās viens pie otra, vairs viens otru nedzirdēja, tikai juta.»

Šāda ražojuma nodrukāšana «Celtnē» un daudzu tamlīdzīgu ievietošana «Krievijas Cīņā» liek padomāt par to, vai mūsu redakcijas pietiekoši nopietni pieiet jaunu rakstnieku un tāpat lasītāju audzināšanas darbam. Gribas jautāt arī dažiem no mūsu vecākiem rakstniekiem, piemēram, Sīmanim Berģim, bet sevišķi skandalozam «Dieva piedzīvojumu» autoram, vai viņi nejūtas savu tiesu vainīgi šāda žanra kultivēšanā. Bet tāds jautājums plašāk apskatāms sakarā ar plašāku un specifiski literārisku tematu. Šinī rakstiņā apskatīts ļoti šaurs temats. Rakstiņa autoram tomēr likās, ka nav lieki atgādināt tikpat lasītājiem, kā rakstītājiem: attiecības pret sievieti tikpat dzīvē, kā literatūrā uzskatāmas zināmā mērā kā lakmusa papīrs, ar kura palīdzību var atklāt dažā labā proletārietī un, protams, arī proletāriskā rakstniekā buržujiskās ideoloģijas skābes.

A. Pērle

«Celtne», 1930. g., Nr. 3, 46.—49. lpp.

NEPALIKSIM VEZUMNIEKOS! MŪSU LITERATŪRAS UZDEVUMI REKONSTRUKCIJAS PERIODĀ

(Sakarā ar latvju proletrakstnieku CB plēnumu)

Latvju proletrakstnieku Centrālā biroja plēnums paredzēts šīgada decembrī. Plēnumam būs jāapspriež daudzi svarīgi jautājumi, no kuru atrisināšanas marksisma-ļeņinisma principu garā atkarājas mūsu rakstniecības turpmākā attīstība.

Lai gan no plēnuma dienas kārtības publicēšanas un uzaicinājuma par to izteikties pagājis jau labs laika sprīdis, ne rakstnieks, ne kritiķis, ne arī lasītājs vēl līdz šim nav ņēmis vārdu tieši plēnuma jautājumu pārrunai. Tas liecina par zināmu mūsu pasivitāti, kura nav attaisnojama rekonstrukcijas intensīvo tempu periodā. Bez iepriekšējas nopietnas sagatavošanās, bez vispusīgas jautājumu pārrunas plēnums nespēs objektīvi novērtēt līdzšinējo latvju proletrakstniecības praksi un nospraust rītdienas uzdevumus.

No Vissavienības latvju proletrakstnieku pirmās konferences pagājuši gandrīz divi gadi. Protams, toreiz pieņemtie lēmumi paliek spēkā arī uz priekšu. Bet šie lēmumi nosprauž tikai vispārējas mūsu rakstniecības attīstības kontūras. Laikmetiskie sociālistiskās celtniecības uzdevumi uzstāda jaunas prasības arī rakstniecībai. Jo pa šo laiku mūsu valstī notikuši grandiozi sociālo spēku pārgrupējumi, šis laiks iezīmējas ar dziļu «lūzumu», kad iesākas uzbrukums kapitālistiskiem elementiem visā frontē, kad notiek budžu kā šķiras likvidēšanas uz vienlaidus kolekti-

vizācijas pamatiem. Tamdēļ šīs konferences lēmumus nāksies risināt tālāk, izejot no konkrētās šodienas apstākļiem, bet tādu svarīgu jautājumu kā mākslinieciskās jaunradīšanas problēma vajadzēs apskatīt tikpat kā pirmoreiz. Jo toreiz šis jautājums tika aizķerts garām ejot, turpretī tagad mākslinieciskās metodes izstrādāšana kļuvusi par proletāriskās literatūras akūtāko un neatliekamāko uzdevumu.

Tāpēc mēs gribam šinī rakstā īsumā uzkavēties pie mūsu turpmākiem uzdevumiem, pie vienas otras mūsu rakstniecības problēmas un literāriskās dzīves parādības, par ko plēnumā vajadzēs runāt. Pie kam ceram aizķert kā mākslinieciskās metodes, tā arī organizatoriskos jautājumus. Metodoloģiski tas ne visai attaisnojami, bet, par cik līdz plēnumam laika atlicis pārāk maz, nebūtu ieteicams ar pārrunām vēl ilgāk vilcināties.

Vairāk vērības laikmetiski aktuālām tēmām!

Novērtējot mūsu rakstniecības līdzšinējo produkciju, mums jāvadās no revolucionārās prakses kritērija, kurš vienīgais ir pareizs un mums pieņemams: kā mūsu proletrakstniecība sekmējusi un sekmē proletariāta revolucionāro cīņu, cik stiprā mērā viņa veicinājusi konkrēto uzdevumu atrisināšanu rekonstrukcijas periodā? Jāprasa latvju proletāriskai rakstniecībai, kā viņa atspoguļojusi mūsu laikmetu, notēlojusi lielā celtniecības perioda varonību, aptvērusi grandiozās šķiru cīņas, sekmējusi lauku rekonstrukcijas procesus, parādījusi tos ļaudis, kuri cīnās par sociālisma uzvaru ļeņiniskās partijas vadībā pilsētā un uz laukiem. Mēs proletrakstniecību iedomājamies ne kā pasīvu reģistratoru, kurš saviem īpatnējiem līdzekļiem un paņēmieniem tikai reģistrē lielā laika notikumus, bet gan kā faktoru, kurš ir cīņas ierocis strādnieku šķiras rokās, partijas lozungu popularizētājs un propagandētājs, protams, atmetot šaura utilitārisma ierobežojumus.

Citāda mēraukla nav iespējama, jo proletāriskā rakstnieka produkcija iedomājama vienīgi saistībā ar šķiru cīņas praksi, padotībā sociālistiskās celtniecības uzdevumiem.

Pieejot mūsu rakstniecībai ar šādu kritēriju, paškritikas kārtā jāatzīst, ka pārāk maz mēs paspējuši darīt, lai latvju proletāriskā rakstniecība patiešām atbilstu lielās pārveides laikmetiskajām prasībām.

Bez šaubām, plēnumam nāksies konstatēt veselīgas augšanas tendences mūsu rakstniecības visās nozarēs. Mūsu literatūra aug un veidojas, pārvarēdama tās daudzās grūtības, ar kādām viņai bija un būs vēl jāsastopas savā attīstības ceļā. Šīs grūtības nav vieglās. Lai minam kaut latvju rūpnieciskā prole-

tariāta plašākas bāzes trūkumu, latvju darbaļaužu izkaisītību pa visu Padomju Savienību, asimilācijas procesu un daudz citu tamlīdzīgu momentu, pie kuru iztirzas mums te nav iespējams uzkavēties, bet kuri tādā vai citādā veidā iespaido mūsu rakstniecību. Šīs augšanas tendences labāk saskatāmas salīdzinājumā ar iepriekšējiem gadiem. Ideoloģiski audzis un nostiprinājies ir pats rakstnieks, plašāka kļuvusi viņa tematika, izveidojušies tēlošanas paņēmieni, pieaugusi literāriskā produkcija un viņas kopvērtība. Bet visa tā tomēr par maz, lai mēs varētu runāt par sevišķiem sasniegumiem.

Vispirms jākonstatē mūsu rakstniecības lielā atpalicība no dzīves.

Latvju proletrakstniecība atpaliek no dzīves tempiem, viņā neatspoguļojas pietiekošā mērā tās laikmetiskās pārmaiņas, kādas norisinās Padomju Savienībā, ar mākslinieciskо līdzekļu palīdzību viņa nepietiekoši sekmē kapitālistisko elementu iznīdēšanu un sociālisma celtniecību mūsu zemē.

Protams, šī parādība nav tikai specifiski latviska. Tas pats novērojams krievu proletrakstniecībā. RAPP'a uzsaukumā tas krasi atzīmēts:

«Aug jauni rūpnieciski rajoni un jaunas ražošanas nozares. Kolektivizācija likvidē budzi kā šķiru un «lauž sādžas idiotismu». Rodas jauna tipa ražošanas attiecības. Sociālisma celtniecības procesā notiek miljonu strādnieku un zemnieku pārveidošana un pāraudzināšana, kas ir kultūras revolūcijas galvenais saturs. Ārprātīgi pretojas šķiras ienaidnieks. Bet tanī pašā reizē proletāriskā rakstniecība ārkārtīgi atpaliek kā visu šo procesu attēlošanas ziņā, tā arī norisinošās šķiru cīņas netiešā līdzdalībā.»*

Šī atpalicība jo sevišķi uzkrītoša, ja mēs apstājamies pie mūsu prozas. Mūsu labākie prozaiķi (R. Eidemanis, Al. Ceplis u. c.) nevar uzrādīt nevienu nopietnāku darbu, kurš atbilstu augšā minētajām prasībām. Mūsu «Daiļliteratūras bibliotēkā» pārsvarā pilsoņkara tēmas un tikai pēdējā laikā sāk parādīties šīsdienas attēls (Ed. Salenieks, daļēji A. Kadiķis-Groznijs). «Kr. Cīņas» nesenā stāstu konkursa proza pārāk nevarīga savā tekošās dzīves attēlā. Vesela rinda rakstnieku (J. Eiduks, A. Ziediņš, Sīmanis Berģis) par savu darbu niecīgu procentu var teikt, ka tas atbilst proletrakstniecības momenta uzdevumiem.

Arī «Celtnē» proza ar šīsdienas tematiku stāv otrā vietā. Tas pats sakāms par drāmu, kura vispār līdz pašam pēdējam laikam slimo ar rahītu. Lugu konkurss parādīja tikai augšanas

* «Ко всем членам РАПП». — «На литературном посту», Nr. 13/14, стр. 3.

tendences, nesniegdams vēl to materiālu, kuru varētu plaši izlietot mūsu celtniecības darbā. Nerunājot jau nemaz par to, ka mēs drāmā izrādījāmies par pirmziemniekiem, arī akūtas tematikas ziņā nevarējām palepoties ar pilnasinību.

Labāks stāvoklis šinī ziņā dzejā. Šķiet, tā visvairāk centusies līdzskanēt laikmetiskām cīņām. Viņa atsaukusies uz mūsu tekošās dzīves pārveidībām, mēģinādama ierindoties uzbrūkošo kaujas nodaļu kolonās. V. Jakobsona, K. Pelēkā, K. Jakobsona, V. Rublausa dzeja centusies būt laikmetiski akūta, lai gan mākslinieciskās rūpības ignorēšana bieži vien stājusies ceļā viena otra autora labajiem nodomiem.

«Protams, kaitīgas ir visas runas par proletāriskā rakstnieka tematikas ierobežošanu. Bet galvenais loceklis, kuram mums pašreiz vajag pieķerties, — tas ir proletāriskās literatūras tuvināšana revolūcijas šodienai, proletāriskā mākslinieka strādāšana pie visvairāk vēsturiski aktuālas tematikas.»

Tā teikts jau minētajā uzsaukumā. Tas ir svarīgs norādījums, kuram mēs nedrīkstam paiet vienaldzīgi garām. Mēs nedomājam, ka rakstniecība visumā spēs sekot tik straujos tempos aulekšojošai dzīvei, tomēr jāpanāk, cik vien tas iespējams, disproporcijas mazināšanās starp konkrēto tagadnību un viņas notēlojumu literatūrā. Nebūs arī pareizi, ja teiksim, ka ar pagātnes vēsturisko materiālu nav iespējams organizēt darbaļaužu masas šodienas uzdevumu veikšanai. Al. Cepļa «Kalpi», neraugoties uz vakardienas tematikas traktējumu, cerēsim, būs vērtīgs ieguvums mūsu literatūrā. Bet tikpat droši mēs varam teikt, ka tas vien lasītāju, kurš gaida no mūsu literatūras daudz vairāk, nevar apmierināt. Ne velti Ļeņingradas apgabala proletrakstnieku konference «atraušanos no šīsdienas» arī kvalificē kā labējā novirziena izpausmi, pret kuru enerģiski jācīnās.*

Tātad vairāk vērības laikmetiski aktuālām konkrētās šīsdienas tēmām, vairāk vērības rekonstrukcijas perioda darbam un ļaudīm. Par visu to jau ne vienreiz rakstīts. Turam par pienākumu vēlreiz atgādināt.

Atsvaigosim un paplašināsim mūsu rakstniecības tematiku!

Pārāk šaurs mūsu literatūras problēmu un tēmu kompļekss, stipri ierobežots mūsu rakstnieka redzes aploks, bez politiska asuma un dziļākas marksistiskas izpratnes viņa skats. Mums grūti uzrādīt notiekošo pārgrupējumu vispusīgu notēlojumu, plašāka vēriena mūsu laikmetu aptverošu sintētisku darbu, kura sociālā iespaidotība būtu sevišķi liela. Cik daudz mēs esam

* «Лит. газета», 1930, № 21. РАПП в реконструктивный период.

nodarbojušies ar mazsvarīgu, maznozīmīgu, sabiedriski mazvērtīgu parādību apgaismošanu literatūrā, kurām pārejošs raksturs, kuras nespēj ieinteresēt un iejūsmot lasītāju. Vairums no visa tā, kas interesē latvju darbaļaudis, pie kā piekalta viņu uzmanība, visa viņu cīņām bagātā pagātne, ne mazāk varonīgā kaujinieciskā šīdiena un daudzkrāsainā rītdiena, — viss tas tik maz vēl aizķerts mūsu literatūrā. Mēs nevaram uzrādīt neviena lielāka darba, kurš būtu sevišķi saviļņojis mūsu lasītājus, iezīmējis jaunus ceļus visā mūsu rakstniecības attīstībā un paliktu kā stūra akmens jaunceļamajā proletliteratūras ēkā. Pagaidām vēl ķepējam un dedzinām tikai ķieģeļus, kuri pie tam labuma ziņā daudzreiz ne visai augsti vērtējami.

Novērtējot proletārisko literatūru, vispirms jāiziet no viņas strādnieciskās tematikas tendencēm. Katram lasītājam tiesības uzstādīt jautājumu: kā mēs esam notēlojuši latvju rūpniecisko strādnieku, revolucionāru lielinieku, jaunās dzīves izcīnītāju un organizētāju? Vai mēs esam parādījuši viņu fabrikā, iestādē, kolonijā? Un, ja krievu biedri spiesti atzīt, ka proletrakstnieki piegriež nepietiekošu vērību strādniekam aktīvistam, jaunām darba formām, strādnieka apziņas pārveidošanai un naidīgu iespaidu noskaņu iznīdēšanas notēlei, tad jāatzīstas, ka pie mums šinī ziņā stāvoklis ir katastrofisks. Latvju proletāriskās rakstniecības centrālā figūra nav latvju revolucionārais, rūpnieciskais strādnieks. Vēl vairāk — viņam mēs piegriezuši ārkārtīgi maz uzmanības, ierādot savos darbos pēdējo vietu.

Ir jau mūsu rakstnieki mēģinājuši pieskarties arī strādniekam. Pāris gadu atpakaļ Al. Ceplis «Kr. Cīņā» nodrukāja stāstu «Bēgļi», kurā aizķerts tāds svarīgs moments kā latvju strādnieku izturēšanās pēc miera noslēgšanas ar Latviju. Kāda pateicīga, interesanta, bagāta viela! Bet Al. Ceplis to apstrādāja tik neveikli, ka šis darbs palika gandrīz bez kādas ievērības. «Kr. Cīņas» stāstu konkursu novērtējot, nācās konstatēt, ka «no visiem divdesmit stāstiem neviens nav pat pa godam aizskāris, kur nu vēl notēlojis rūpniecisko strādnieku». Šur tur atsevišķās skicēs un tēlojumos figurē strādnieks, galvenām kārtām tomēr kā blakus elements. Vienīgi Sīmanis Berģis savos darbos centies parādīt strādnieku, bet tad arī nevis sociālistiskās celtniecības stalažās, bet gan kapitālistiskajā iekārtā — Amerikā. Arī tas ir labi. Sīmanis Berģis visvairāk interesējas un vistuvāk mēģina pieiet šai kardinālajai problēmai, to liecina arī viņa nepabeigtās «Kazarmas».

Mums visiem jāmobilizējas, lai likvidētu šo pārrāvumu vienā no vissvarīgākajiem frontes iecirkņiem.

Visbagātāka mūsu literatūra ar darbiem, kuros attēlots pilsoņkarš. Pie tā cīņām arvien vēl mīl atgriezties mūsu rakstnieki. Tas gluži dabīgi, jo lielais Oktobris un latvju strēlnieks vēl dos

vielu veselām rakstnieku paaudzēm. Arī mums stāv priekšā šis svarīgais uzdevums — attēlot latvju strēlnieku viņa vēsturiskās kaujās. Jāpiekrīt P. Vīksnem, kurš iepriekšējā numurā raksta, ka latvju strēlnieks vēl nav sagaidījis autoru, kas viņu būtu pareizi un pilnībā literatūrā attēlojis. Tikai nevaram būt vienis prātis ar P. Vīksni par tiem veidiem, kā tas panākams, pie kā uzkavēsimies citā reizē. Tomēr, runājot par šo jautājumu, arī jāsaka, ka pagaidām vēl atrodamies tikai darba cēliena sākumā. No tā, kas par pilsoņkaru drukāts, daudz kas maznozīmīgs, kur pārsvarā mākslinieciski vāji izveidotas epizodes bez dziļākas loģikas sakarības ar proletāriskās revolūcijas mērķapzinātību.

Priecīgāk kļūst, pārskatot un pārcilājot darbus ar lauku dzīves tematiku. Lai gan arī še trūkst plašāka vēriena «audeklu», kuri parādītu šķiru cīņas šķautnainos asumus uz laukiem analizējoši sintētiskā veidojumā, tomēr par mūsu koloniju uzrakstītās literāriskās produkcijas kopvērtība mazliet izceļas no pārējās vienmuļības. Stāstā (Ed. Salenieks) un dzejā (K. Pelēkais, K. Jakobsons, V. Jakobsons) mēģināts uztvert koloniju pretišķības, aizķert uz laukiem notiekošos procesus, parādīt tās pārmaiņas, kādas tur izveidojas. No laukiem nāk jauna rakstnieku paaudze — ar savu īpatnēju izjūtu un dzīves uztveri. Mūsu uzdevums palīdzēt viņiem piesavināties marksistiski ļeņinisko teoriju, lai tie ieslēgtos lielajā sociālistiskās pārveidības gājienā un no pasīviem novērotājiem un dzīves veida faktu reģistrētājiem izaugtu par proletāriskās revolūcijas aktīviem kareivjiem.

Sadzīves tēlojumi ar zināmu naturālisma noskaņu vienmēr ieņēmuši redzamu vietu mūsu literatūrā. «Kr. Cīņas» stāstu konkursā sešos stāstos apstrādātas sadzīves tēmas. Gandrīz katrs mūsu rakstnieks vai nu prozā, vai arī dzejā uzkavējies pie sadzīves problēmām, kuru rodas tik daudz sakarā ar veco dzīves veida formu iznīkšanu un jaunu rašanos. Arī še norisinās asas cīņas, kuras jāprot saskatīt un mākslinieciski parādīt viņu loģisko virzību. Turpretī mēs daudzreiz nogrimām sīkumos, caur virtuves nokvēpušo logu nespēdami saskatīt ārpasauli.

Tas pats notiek arī vēl tagad, jo sevišķi pie iesācējiem, kurus nomāc bagātais sadzīves materiāls un kuri nespēj orientēties viņā. Iznāk, ka mēs fotografējam atsevišķi izrautus sadzīves momentus, ar literatūras specifiskiem paņēmieniem neparādot, kā aug un kurp virzās topoši jaunais mūsu sadzīvē. Tas daļēji izskaidrojams arī ar mūsu rakstnieka vēl nepietiekoši izkopto un izstrādāto mākslinieciskō pieredzi un praksi. Turpmākā darbā, cerēsim, šī nevarība izzudīs.

Ja pie visa tā, kas teikts par mūsu rakstniecības tematiku, pievienosim vēl Latvijas tēmas, kuras figurē visu mūsu rakst-

nieku darbos, un tēmas no revolucionārā proletariāta cīņas vēstures (1905. un 1917. g.), tad vispārējos vilcienos mēs būsim minējuši galvenos pieturas punktus, kuri saistījuši latvju proletrakstnieka uzmanību. Vēl jau var minēt arī tādas problēmas kā liekā cilvēka problēma (Al. Cepļa «Dubļi»), kuras tomēr nav raksturīgas mūsu literatūrā.

Vai neizliekas mazliet par šauru latvju rakstniecības tematikas ieloks, kad dzīve tik plaša, tik daudzkrāsaina, tik dažādu cīņas un celtniecības trokšņu pilna? Šis šaurais ieloks jāsalauž ar lieliniecisku neiecietību. Latvju literatūras tematika jāatsvaigo un jāpaplašina. Kur palikušas tādas tēmas kā strādnieku cīņa par rūpnieciskā plāna un piecgades izpildīšanu četros gados, triecienbrigādes, sociālistiskā sacensība? Kur tādas tēmas kā budžu kā šķiras likvidēšana uz vienlaidus kolektivizācijas pamatiem, labības sagāde un sējas kampaņas, latvju komūnu dzīve? Cīņa pret reliģiju un alkoholu? Kamdēļ mēs neesam papūlējušies notēlot nevienu latvju strādnieku kolektīvu, ja ne stāstā un dzejā, tad vismazākais aprakstā? Kamdēļ mums nav neviena stāsta par Sarkano Armiju miera apstākļos (Kadiķa-Groznija «Ens» par tādu nevar tikt uzlūkots)? Nekur un neviens nav mēģinājis notēlot krievu un latviešu strādnieku un zemnieku attiecības.

Mēs varētu šo sarakstu turpināt. Bet arī teiktais, bez ierunām, apstiprina mūsu domu, ka apbrīnojama daža laba mūsu rakstnieka šaurā tematikas pasaulīte, kuras debesis tik zemas, horizonti tik tuvi! Ja mēs laikus un nopietni nemobilizēsimies, ja mūsu darba tempi būs tikpat lēni kā līdz šim, mēs būsim nevis proletariāta cīnošos priekšpulku pirmajās pozīcijās, bet gan dziļā aizmugurē, vezumniekos. Bet, atrazdamies tur, mēs nekad neveiksim tos uzdevumus, kādi jāveic proletāriskai rakstniecībai.

Arī žanru ziņā mūsu literatūra stipri aprobežota. Stāsts, dzejolis, skice, novele, drāma — tie ir dominējošie. Kur paliek plašā dažādība, ar ko bagāta katra ievērības cienīga literatūra?

Apcerējums (очерк) pie mums tikai pašlaik sāk ieviesties, neuzrādot vēl spilgtākus panākumus. Feļetons arī kādreiz, likās, bija iespaidīgāks nekā tagad. Parodijā mums nav nekas ievērības cienīgs. Tāpat pilnīgi neizkopta un neizveidota pie mums ir memuāru literatūra. Runāt par utopisko romānu nemaz nenākas, jo mums nav pat romāna šī vārda parastajā nozīmē.

Vai viss tas nerunā par to, ka lepoties ar kaut kādiem sevišķiem sasniegumiem būtu pārāk naivi?

Tātad atsvaigosim un paplašināsim mūsu rakstniecības tematiku, ievērosim žanru lielāku dažādību.

Par augstākas vērtības produkciju!

«Metode, kura nosaka visu to pazīmju kopību, kas atšķir proletārisko literatūru no citu šķiru literatūras, ir dialektiskā materiālisma metode. Marksisma-ļeņinisma principu praktiska pielietošana mākslinieciskās jaunrades darbā ir vienīgais pareizais ceļš, pa kuru jāiet proletāriskās literatūras kustībai. Rekonstrukcijas perioda — nesaudzīgu pēdējo un izšķirošo šķiras kauju perioda apstākļos mākslinieciskās metodes izstrādāšanas problēma nostājas proletāriskās literatūras priekšā kā svarīgākais un neatliekamākais uzdevums.»

Tā par mākslinieciskо paņēmienu izstrādāšanu teikts Ļeņingradas apgabala trešās konferences rezolūcijā par proletāriskās literatūras jaunrades ceļiem.* Konference pastrīpo, ka dialektiski materiālistiskās mākslinieciskās metodes izstrādāšana nav iedomājama bez proletliteratūras cīņas par proletariāta konkrēto, praktisko uzdevumu veikšanu rekonstrukcijas periodā.

Ap šo problēmu krievu proletāriskā rakstniecībā cīņas norisinājušās jau labi sen. Pašreiz tās ir jo sevišķi asas. Tas izskaidrojams ar to, ka krievu proletāriskā literatūra drudžaini meklē tos ceļus, kādā veidā sekmēt rekonstrukcijas perioda uzdevumu atrisināšanu. Notiek spēku pārgrupēšana ne tikai organizatoriskā, bet arī mākslinieciskās jaunrades metodu, paņēmienu, līdzekļu izstrādāšanas laukā. Izejot no tā ģenerālā uzbrukuma pastiprinājuma nepieciešamības, par kādu runāja Staļins 16. kongresā savā politziņojumā, nepieciešama šī pārorganizēšanās, «marksisma-ļeņinisma principu praktiska pielietošana mākslinieciskās jaunrades darbā» arī proletāriskā rakstniecībā.

Tikai pie mums valda nospiedošs klusums, it kā viss teiktais uz mums nemaz neattiektos. Par visu to pie mums nerunā ne rakstnieks, ne kritiķis. Tikai šur tur, kādā rakstā, recenzijā, piezīmē, garām ejot pieskaras šīm problēmām, neizceļot viņu lielo nozīmi, neiztirzājot tās sīkāk. Nevar teikt, ka agrāk mākslinieciskās metodes jautājumi nebūtu nodarbinājuši mūsu kritiku. Diezgan daudz par tiem rakstījis nelaiķis K. Kurons, cenzdamies analizēt un nopamatot mūsu rakstniecības formiskās tendences. Bet viņš bieži vien savā analītiķa darbā likās vadīties no pretrunīgi subjektīviem motīviem, caur ko arī vienā rakstniekā viņš saskatīja reakcionāro tendenču reprezentantu mūsu dzejā, bet otrā — klasiķa pazīmes. Tika mēģināts noteikt zināmas reglamentāras normas, par kurām jāsaka, ka «priekš proletāriskās literatūras tas būtu tīrā nelaime, ja atsevišķi darbi jeb arī kaut kāds pat visapdāvinātākais proletāriskais rakstnieks

* «Резец», № 17, стр. 3.

tiktu izsludināts par vienīgo normu, kaut kāda rakstnieka daļēji panākumi vai žanrs — par vispārēju likumu»*.

Visa tā rezultātā mēs daudzos savos darbos stāvam uz diezgan zema idejiski mākslinieciska līmeņa. Cik mums ir tādu labi veidotu stāstu kā R. Eidemaņa «Vaskis», «Miestiņa stāsti», Klusā «Pierobežas apriņķis», kur patiesi jūtama mākslinieka roka? Daudz vairāk gan mēs saskaitīsim kompozicionāli primitīvus, neveiklus, vai nu gari stieptus vai arī pilnīgi neizveidotus, maznozīmīgus ražojumus. Tādas elementāras prasības kā pareiza stāsta konstrukcija, samēra izjūta gleznu pielietošanā, šo gleznu skaidrība, noteiktība, vienkāršība, ar ko raksturīga klasiskā krievu literatūra, pareizs psiholoģisks notēlojums bieži vien no mūsu rakstniekiem tiek atstātas novārtā. Tā vietā lieka spriedelēšana, nemotivēta darbība, shematisms, bezidejība, sintēzes trūkums, kaila fakta reģistrācija.

Lai neteiktu, ka tie ir tikai tukši apgalvojumi, minēsim piemērus, pamatojoties uz kuriem mēs taisījām savus slēdzienus.

««Ienesiet konkrētus priekšlikumus,» sauca sapulces vadītājs. Sapulce dobji rūca. Vārdu paņēma Pēteris.»

Tā raksta iesācējs, kurš vēl nepārvalda valodu un kurš tāpēc pilnīgi nevarīgs kā mākslinieks.

«Dubļi šoruden uzbāzīgi kā tirgus mušas,» raksta cits, kuru par iesācēju vairs nevar saukt. Te lietota glezna, kura ne pēc iekšējās būtības, ne arī ārēji formiski nav pareiza un mākslinieciski motivēta.

«Strēlnieks Krauja, kuru daudzi vēl piemin, kuram l ā d i ņ a g a b a l s s a p l ē s a k r ū t i s, negribēja mirt. Viņš s a u s ā m l ū p ā m, bez balss, k l i e d z a biedru sejās, kuri uz vintenēm to i z n e s a i z k a u j a s:

— Komandieris ir te. Es palieku. Man abas rokas ir veselas.»

Tā raksta kvalificēts rakstnieks. Ja «lādiņa gabals saplēsa krūtis», vai tad jel maz iespējams vairs «sausām lūpām kliegt», kad ievainoto «iznes iz kaujas»?! Te samēra izjūtas trūkums sajaucas ar nevērīgu izturēšanos pret valodas niansēm, netiek ievērotas realitātes un ticamības robežas, kas viss padara ainu neīstu un nepārliecinošu.

Viens no mūsu labākiem prozaiķiem raksta:

«Ar pirmo vilni, kurš bija nācis no ziemeļiem un atpakaļ atpalicis, Aņa aizmaldījās līdz Maskavai — dīvainai pilsētai, kura k ā m i l z u z i r n e k l i s velk tīklus ap zemeslodi. Tur Aņa bija skraidījusi no mītiņa uz mītiņu un klausījusies, kā I ļ j a s p ē r k o n r a t o s (arī r e k v i z ī c i j a!) I ļ j i č s p r e t v e c o p a s a u l i k a r ā b r a u c.»

* «Правда», № 243.

Pasaules revolūcijas centru — Maskavu salīdzināt ar zirnekli, bet Ļeņinu tēlot, kā viņš braukā Iļjas(?) pērkonratos, nozīmē, ka autors nav pietiekoši domājis par lietojamām gleznām. Teiks, ka to visu autors ielicis kāda negatīva tipa mutē. Tur jau ir tā nelaime, ka te nešķirami savijušās autora izjūtas ar pozitīvi tēlotā tipa izjūtām. Tādā kārtā, atsedzot gleznas būtību, mēs redzam, ka tur bieži vien slēpjas naidīgi ideālistisks pasaules uzskats.

Bet tādus izteicienus kā «kaukāziskā gruziete», «skrej kā traks», «skūpstīja reibinošas smaržas», «degunā iesitās smirdīga kandžas smaka», «bira kā no pārpilnības raga», «aug kā sēnes pēc lietus», «acis kvēl kā ogles» mēs bieži vien sastapsim savos darbos, un tie liecina par nepareizām gleznām, trafaretu, liekvārdību, runā par to, ka mums jāmācās rīkoties ar vārdu materiālu.

Tas pats sakāms par dzeju. Ir dzejnieki, kuri ļoti rūpīgi strādā, kuri slīpē, vērtē, meklē, kuri izkopj mūsu dzejas kultūru. Bet ir arī dzejnieki, kuri uzlūko par sevišķu sasniegumu, ja īsākā laikā var uzrakstīt garāku dzejoli. Tādam dzejniekam ir savs neliels vārdu un gleznu arsenāls, no kura viņš ņem visiem vajadzīgiem gadījumiem, nepapūlēdamies šo arsenālu atsvaigot, papildināt, savu dzeju izkopt, pilnīgot, pacelt to uz augstāka idejiski mākslinieciska līmeņa.

Ņemsim šādus piemērus:

Solos likt bez pārdomas pie sienas,
solos triekt pie sentēviem un velna.

Cēlāji, audēji, kalpi — visi
cieti kā klints, un miljons ir viņu.
Raugāties — plecu pie pleca tie iet.

Mūsu dzīvē
daudz kas labojams:
tūļība
vēl velkas vēža gaitā,
birokrātisms
bravūrīgi pūš,
līdējība —
tvans, kas gaisu maitā.

Visi šie citāti ņemti no mūsu dzejnieku pēdējā laika dzejoļiem, un visi viņi runā par to, ka maz autori svīduši, viņus rakstot. Ja nopietni būtu padomājuši, ko un kā viņi grib runāt lasītājam, lai pārliecinātu un emocionāli iedarbotos uz viņu, tad tie būtu meklējuši citus — augstvērtīgākus mākslinieciskās tēlošanas paņēmienus. Pirmās divas rindas liecina, cik viegli autors izkliedz frāzes, kuras nodrāztas un piesērējušas ar nemarksistiskā pasaulsuzskata atribūtiem. Nākošās — cita autora rindas

runā par dzejnieka nevarību aptvert demonstrācijas plašumu un izteikt viņas spēku, jo viņš to grib panākt ar trafaretu. Kurpretī trešā autora dzejolis rada nopietnas bažas, vai vispār šis autors spēs pacelties uz laikmetiskiem uzdevumiem atbilstoša līmeņa, ja viņš nespēj rast tēlošanas formas, ar kurām skaidri un nepārprotami formulēt savu domu. Jo grūti iedomāties, ka dzejnieks grib tūļību, kura «vēl velkas vēža gaitā», labot, lai tā virzītos uz priekšu straujākā tempā, kā loģiski izriet no minētā citāta. «Birokrātisms bravūrīgi pūš, līdējība — tvans, kas gaisu maitā» — tie savā ziņā ir klasiski izteicieni, tikai negatīvā nozīmē. Nē, ar tādu dzeju mēs vienmēr būsim vezumniekos.

Mūsu dzejai jāatsvabinās no tā formas primitīvisma, paviršības, idejiskas nevarības, trafareta, samākslotības, kāda vēl tik bieži sastopama. Ne bez iemesla pats dzejnieks zīmīgi atzīstas:

Ko desmitgadu bilancē es rodu?
Vairs šodienai šī dzeja neatbilst.
Maz rindās pārskaņotās nevērīgi dodu
no tā, kas dzīvē ieskaņojas, pilst.

Jāprot «dzeju dienām līdzi virzīt», lai cik grūti tas arī nāktos. Jāprot arī rakstniekam cīnīties par vērtīgāku sava darba produkciju, lai pēc iespējas būtu mazāk brāķa. Centīsimies iedziļināties notiekošo procesu būtībā un parādīt viņu attīstības tendences. To mēs panāksim, pielietojot dialektiskā materiālisma metodi, pielietojot marksisma-ļeņinisma principus mākslinieciskās jaunrades darbā, kuri mūs izsargās no tamlīdzīgām tūļīgām dzejām.

Atzīmējot mūsu dzejas negatīvās puses, mēs nebūt negribam noliegt viņas pozitīvos sasniegumus, kurus var uzrādīt ļoti daudz. Bet, par cik šoreiz iet runa paškritikas kārtā par trūkumiem, tad arī pie šīm pozitīvām parādībām neuzkavēsimies. Tātad neaizmirsīsim: par augstākas vērtības produkciju!

Kritika novērotājas postenī

Marksistiskai kritikai proletāriskās literatūras izveidošanā piekrīt ārkārtīgi liela loma — par to še lieki runāt. Bet jārunā gan par to, ka mūsu kritika, tāpat kā literatūras prakse, stingri vien atpaliek no tagadnības uzdevumiem. Ja nākas norādīt ne uz vienu vien negatīvu faktu latvju proletāriskajā rakstniecībā, tad par to atbildīga ir arī kritika, kura ne vienmēr laikā novērtējusi rakstnieku produkciju, signalizējusi par bīstamām parādībām un mēģinājusi zīmēt mūsu rakstniecības rītdieniskās perspektīvas.

Vispirms jau jānorāda uz diezgan lielo pasivitāti un gausajiem tempiem, kādi raksturīgi mūsu kritikai. Izņemot P. Vīksni,

kurš visvairāk veicis literatūras kritikas laukā pēdējā laikā (par Kluso un Kuronu še neminēsim), pārējo kritiķu līdzdarbībai mūsu presē un citos izdevumos stipri vien gadījumu raksturs. Ja mēs sakām, ka rekonstrukcijas periods uzliek ļoti atbildīgus uzdevumus literatūrai, tad tas pats attiecināms uz kritiku. Pie krieviem kritikas laukā notiek asas kaujas (lai minam kaut diskusiju par Pereverzeva koncepciju), kuru atbalss pie mums vāji dzirdama. Krievu marksistiskā kritika guvusi ievērojamus panākumus marksistiskās literatūras zinātnes pamatu izstrādāšanā, pie mums par to nekas nav dzirdams. Kādreiz A. Zaprovskaja MAPP'a Latsekcijā ieminējās, ka laiks dialektiski materiālistiskā plāksnē pārskatīt līdzšinējo latvju literatūru un viņas kritiku. Bet par prātīgu priekšlikumu tālāk nekur neesam tikuši. Ir mums pašiem ne mazums problēmu, nerunājot jau nemaz par akūto mākslinieciskās metodes problēmu, kuras gaida savu atrisinājumu. Cik ilgi mēs vērosim, gaidīsim, klusēsim? Vai novērošana un nogaidīšana nenozīmē atteikšanos ieņemt ļeņiniskās kaujas pozīcijas tik svarīgā frontē kā literatūras kritikā?

Bet arī tur, kur izrādām vairāk aktivitātes, mēs ne vienmēr šo aktivitāti novirzām svarīgāko uzdevumu atrisināšanas virzienā. Nerunāsim par tādām recenzijām, par kurām grūti pateikt, vai viņās vairāk apzināta negodīguma jeb vienkāršas nekulturālības,* jo ar tādiem autoriem, kuriem nav drosmes atklāti uzstāties un savus uzskatus aizstāvēt, nestrīdas un nepolemizē. Te mēs gribam atzīmēt tādu parādību kā dažu mūsu vecu, cienījamu kritiķu izvairīšanos ciešāk saistīt savu jau tā samērā niecīgo darbību mūsu kritikas laukā ar latvju proletāriskās rakstniecības praksi. Lai arī cik vērtīgi un nepieciešami mums nav tādi apcerējumi kā V. Dermaņa «Revolūcija un māksla»**, mēs ar lielāku interesi tomēr izlasītu viņa piezīmes par mūsu literatūras tagadējām parādībām, lai arī cik nepatīkamas šīs piezīmes priekš daža laba rakstnieka nebūtu.

Līdzšinējā mūsu kritika stiprā mērā ir publicistiska kritika. Lai neceltos pārpratumi, steidzamies piezīmēt, ka mēs bez ierunām stāvam par marksistisku literatūras izpratni, par socioloģisku literatūras kritiku. Bet taisni tāpēc, ka socioloģiskās kritikas autoritatīvākie teorētiķi formas lielo nozīmi nebūt nenoliedz, mēs gribam aizrādīt, ka līdz šim formas momenti mūsu kritikā atstāti stipri novārtā. Bet, «cenzdamās uzrādīt sabiedrisko ekvivalentu zināmā literatūras parādībā, kritika paliek neuzticīga savas pašas dabai, ja aizmirst, ka socioloģija nedrīkst aizvērt durvis estētikai, bet gluži otrādi — ka tai jāatver šīs durvis līdz galam vaļā ... Socioloģiskā ekvivalenta uzrādījums

* «Kr. C.», Nr. 21., «Druvu trauksme».
** «Celtne», 1929. g., Nr. 2.

paliktu nepilnīgs un tātad arī nepietiekoši pareizs, ja kritiķis izvairītos novērtēt literāriskā darba māksliniecisķās īpašības. Citiem vārdiem, materiālistiskās kritikas pirmais cēliens nepadara lieku otro, bet ieskata to sev kā nepieciešamu papildinājumu» (Pļehanovs). Bet pie mums līdz šim durvis uz estētiku ļoti maz virinātas. Tāpēc ar prieku apsveicams J. Brastkalna mēģinājums «Celtnes» slejās analizēt mūsu daiļprozu no viņas socioloģiskā un estētiskā viedokļa. Tam liela nozīme taisni tagad, kad norisinās strīdi par dialektiskā materiālisma metodes pielietošanas veidu jaunrades procesā. Protams, kā b. Brastkalna, tā arī b. Vienas un pārējo biedru rakstus «Celtnes» redakcija ievieto pārrunas kārtībā un atklāj plašu diskusiju par visiem šiem jautājumiem.

Vēl jāaizrāda, ka daži latvju kritiķi joprojām nevar iesaistīties mūsu darbā, neraugoties uz to, ka tas būtu viņu tiešais pienākums. Krievu «Literāriskās enciklopēdijas» latvju nodaļu vada biedri, kuri uztur nepietiekošus sakarus ar latvju centrālo literārisko organizāciju. Vai kolektīvās domas trūkums arī nav par cēloni tām kļūdām un sistēmas trūkumam, ar ko raksturīga enciklopēdijas latvju nodaļa? Rakstnieku CB pielaida kļūdu, ka pašā sākumā šinī jautājumā neieņēma noteiktu stāvokli. Tāpat «Lielajā padomju enciklopēdijā» latvju literatūrai nav piegriezta vajadzīgā vērība, lai gan enciklopēdijas redakcija uzaicināja mūsu kritiku nākt viņai palīgā šinī darbā.

Visa tā rezultātā stāvoklis kritikas laukā jāatzīst par neapmierinošu. Kritika vēl nav izvērtusies par mūsu literatūru novērtējošu, ierosinošu un virzošu faktoru plašākā, dziļākā nozīmē. Līdzšinējā mūsu literatūras jautājumu interpretācijā arī izteikts, pēc mūsu domām, daudz apstrīdamu uzskatu.

Par jauna tipa rakstnieku!

Visas mūsu proletāriskās literatūras organizācijas, izejot no rekonstrukcijas perioda prasībām, pārorganizējas un meklē šīm prasībām atbilstošas darbības metodes un formas. Dienas kārtībā jautājumi par lielinieciskiem darba paņēmieniem organizācijā (viņas lieliniecizācija), kas panākama nesaudzīgas paškritikas ceļā, iznīdējot iedomības, pašapmierinātības, savas noslēgtības, oficiāla optimisma elementus. Par cik daiļliteratūrai kā vienam no kultūrrevolūcijas spēcīgākiem faktoriem vajadzīgi arī jauni darbinieki, tiek sperti soļi, lai sagatavotu kadrus un saistītu strādniekus aktīvā darbā, sākot ar vadošām iestādēm un beidzot ar pulciņu un studiju birojiem.

Par visu to mēs runājam un domājam ļoti maz. Vēl vairāk — pie mums daudzos gadījumos novērojama pat vienaldzīgi igno-

rējoša izturēšanās pret organizatorisko darbu un pašu organizāciju.

Taisnība, mūsu literāriskā apvienība (CB un sekcijas) ir brīvprātīga organizācija, kura pēc savas uzbūves nav analoģiska partijai. Neskatoties uz organizatoriskā jautājuma milzīgo nozīmi, mēs viņu nekad neizvirzām kā patstāvīgu mērķi, kurš eksistē savdabīgi un kuram padots viss pārējais mūsu darbā. Bet proletārisko rakstnieku organizāciju tradīcijās nekad nav bijis organizatoriskos principus pamest novārtā. Pirms CK rezolūcijas literatūras lietās, kad pirmā vietā stāvēja literatūras politikas un taktikas jautājumi, kad nācās cīnīties pret kapitulantiem, par pašas proletāriskās literatūras atzīšanu, organizatoriskam momentam piekrita kolosāla nozīme. Pēc rezolūcijas, kad dienas kārtībā nāca lozungs «mācīšanās, jaunrade, paškritika», organizatoriskā darba uzdevums bija sekmēt šī lozunga realizēšanu. Tagad, rekonstrukcijas laikmetā, organizācija ar pārkārtotām rindām atkal vajadzīga priekš tam, lai mūsu literatūra pēc iespējas drīzāk ievirzītos jaunās sliedēs.

Pēdējā gadā CB izrādījis samērā vairāk aktivitātes nekā iepriekšējā laikā. Viņa funkcijas paplašinājušās. Neraugoties uz visu to, ir CB locekļi, kuri gada laikā nav piedalījušies nevienā viņa sēdē. Laiks atsvabināties no lieka balasta.

MAPP'a Latsekcijā nomanāms pēdējā laikā pagurums un apsīkums, darbs gandrīz pilnīgi apstājies. Nerunājot par vasaru, kad mums jau par tradīciju palicis darbību pārtraukt, arī ziemas mēnešos maz bija darbības vakaru ar ierosinošu vērtību.

LAPP'a Latsekcija izrādījusi vairāk rosības. Bet arī viņai izsacīti pārmetumi par atraušanos no latviešu strādnieku organizācijām (aiziešana no Latiznama) un nevērīgu izturēšanos pret jauniešu organizāciju, neierodoties uz darbības vakariem, kuros iepriekš solīta piedalīšanās.

Klibo mūsu jauniešu literāriskās organizācijas. Ja Ļeņingradas «oktobrieši» tomēr izrāda kaut cik uz āru manāmu aktivitāti, tad no Maskavas «oktobriešiem» bez skaļām deklarācijām nekas vairāk nav dzirdams. Pēdējā laikā arī tās aprimušas, un, kad CB gribēja noklausīties «Oktobra paaudzes» darbības atziņojumu, tad tas nebija iespējams tamdēļ, ka neatradās — ziņotājs.

Kas tur par iemeslu, ka mūsu organizācijas nedzīvo, bet vārgst un nīkuļo? Mums nav kompaktu strādniecības masu, uz kurām mēs varētu balstīties un no kuru vidus smelt tos kadrus, kuri ieplūstu kā svaigas asinis mūsu organizāciju organismā. No pirmā acu uzmetiena liekas, ka nav izejas, jo pārāk maz mums neizklaidētu strādnieku kolektīvu. Un tomēr, ja mēs būtu pacentušies visā pilnībā izmantot tās pašas esošās iespējas, nebūtu paši noslēgušies un nedisciplinēti, ja izrādītu vairāk aktivitātes

sabiedriskajā un kulturālajā darbā, mums nebūtu jāsūdzas par masu inertību pret literārisko nodarbību un pašu literatūru.

Mums ir proletrakstnieki, kuri atzīst par vēlamu mūsu organizācijā nemaz nesastāvēt. Mums ir proletrakstnieki, organizācijas biedri, kuri absolūti nesajūt nekādu pienākuma apziņu pret savu organizāciju. Gada laikā šādi biedri neatrod par vajadzīgu kaut vienu reizi atnākt uz organizācijas sanāksmi. Un tāpēc gluži dibināti jākonstatē K. Jakobsona vārdiem: «Organizācija nedzīvo, ja viņa izplūdusi un katrs klīst, uz kuru pusi patīk. Nevar būt biedri uz papīra, biedri, kuri rada «lielo» literatūru, un biedri, kuri paķerami ikdienas melnajam darbam.» Vajadzīgs organizāciju iztīrīt no tādiem biedriem, kuri gan atzīst par lietderīgu būt organizācijā, bet neatzīst nekādu pienākumu pret to. Jo nav proletrakstniecības organizācijas biedra bez pienākumiem pret organizāciju.

Proletāriskais rakstnieks ir sociālistiskās revolūcijas aktīvs kareivis, kurš cīnās par darbaļaužu uzvaru ar māksliniecisku vārda palīdzību. «Tas nav proletārisks rakstnieks, kurš stāv sānis no tās politikas, kādu realizē partija, tas nav proletārisks rakstnieks, kurš nepalīdz nesaudzīgi atsegt izkropļojumus, kas kavē sociālistisko celtniecību, tas nav proletārisks rakstnieks, kurš neuzlūko sevi kā strādnieku šķiras pasaules armijas kareivi.»*

Bet mums ir rakstnieki, kuri vēsi izturas ne tikai pret rakstnieku organizācijām. Mums ir arī tādi, kuri vispār stāv ārpus kaut kādām proletariāta organizācijām, jo viņi neatrod par vajadzīgu iestāties pat arodbiedrībā. Šāds rakstnieks nostāda sevi pilnīgi ārpus proletāriskās sabiedrības un ir pilnīgi brīvs un neatkarīgs, bez kādiem sabiedriskiem pienākumiem un kontroles. Rodas neveselīgas bohēmiskas tendences, par kurām mēs kautrējamies runāt kā par kādu ļaunu slimību. Pavisam otrādi, mēs vēl cenšamies rast šādām tendencēm attaisnojošus motīvus, izcelt pagrimšanas simptomus kā sarežģītas dzejnieka psihes kolīzijas.** Slimīgas mūsu literāriskās dzīves parādības tiek apslēptas, un tanī vietā, lai ar nesaudzīgu, lieliniecisku neiecietību tās atmaskotu un ar asas kritikas nazi uzšķērstu, vājības un paguruma pazīmes tiek mēģināts attaisnot un inteliģentiskā nevarība nostādīta par paraugu, kuram jāseko.

Viss tas nevis norūda mūsu rakstniekus, kuriem jābūt dzīves spraiguma pilniem, īstiem ļeņiniešiem, nevis noskaņo tos neklusināmiem centieniem, bet gan atmiekšķē, rada nosodāmu iedomību un apkarojamu izlaidību. Tas nav sevišķi ilgi atpakaļ, kad kāds mūsu literāts, lai sagatavotu vēlamā virzienā sabiedrisko

* «Рост», № 8—9, стр. 1.
** «Celtne», Nr. 3. K. Ozoliņš. «Bdr. K. Kurons-Līcis dzīvē un darbā».

domu, «Kr. Ciņā» rakstīja, ka, latviešu proletārisko rakstnieku darbus drukājot vācu valodā, tos pieprasot krievu izdevniecības, bet latvju apgādniecība tos nedrukājot. «Kaut kas traks!» izsaucās toreiz anonīmais autors. Bija periods, kad mūsu izdevniecības apstākļi tiešām nebija apskaužami. Bet, kad nu tie uzlabojušies, kad izdevniecība visādiem līdzekļiem cenšas apmierināt strādnieku un zemnieku prasības pēc daiļliteratūras, izrādās — mūsu rakstnieku portfeļos tik daudz to nedrukāto darbu nemaz nav. Mūsu rakstnieks spēj noslēgt ar izdevniecību līgumu, saņemt honorāru, bet apsolīto darbu nenodot. Un pēc visa tā viņš nesajūt nekādu morālisku pārmetumu, šādu stāvokli viņš uzlūko par pilnīgi normālu.

Bet «runāt par dialektiski materiālistisku mākslinieciskо metodi nozīmē vispirms runāt par rakstnieka, profesionāla revolucionāra — proletārieša pasaulsuzskata līmeni, t. i., visādā ziņā arī par rakstnieka tipu. Strādnieku šķiras rakstniekam jābūt jauna un līdz šim neredzēta rakstnieka tipa paraugam, tāda rakstnieka, kurš pakāpeniski iznīdē visas šīs profesijas agrākās pazīmes.»* Mēs turpretī tās vēl kultivējam, un tās ierežģās mūsu darbā kā neatliekama sastāvdaļa.

RAPP'a vēstule, norādīdama uz līdzšinējām kļūdām proletrakstnieku organizācijā, liek priekšā lieliniecisku tās izlabot. Paškritika un nesaudzīga cīņa pret dažādām nevēlamām parādībām, pret dažādiem nošķiebieniem no pareizas politiskas līnijas literatūras laukā, pret labpusējām tendencēm, kuras izpaužas dažādos veidos mūsu organizācijā, — viss tas arī mums nepieciešams «kā ūdens, kā gaiss». Nevar teikt, ka līdz šim paškritika mūsu mākslinieciskās jaunrades un organizācijas darbā būtu ieņēmusi to vietu, kādu tai pienākas ieņemt. Bet paškritika rakstnieku pašu rindās, neatrisināmi savijoties ar mūsu visas literatūras kritiku no strādnieku un darba zemnieku puses, nodrošinās latvju proletāriskās rakstniecības tālāko attīstību un izveidos viņu par patiešām spēcīgu, sociālistisko celtniecību sekmējošu faktoru.

K. Jokums

«Celtne», 1930. g., Nr. 5, 34.—43. lpp.

PSIHOLOĢIJA DZĪVĒ UN MĀKSLĀ

Šim jautājumam ir ne tikai teorētiska un mākslinieciska, bet arī visai svarīga praktiska nozīme. Ceļam jaunu dzīvi. Bet, to darot, arī paši sevi pārveidojam, — protams, iekšēji: ideolo-

* «Правда», № 240.

ģiski un psiholoģiski. Tāpēc jautājums par psiholoģiju un emociju interesē ne tikai māksliniekus, bet arī katru apzinīgu jaunās dzīves cēlāju. Protams, vairāk gan viņš interesē tos darbiniekus, kuri tieši saistīti ar tautas izglītības un vispār kultūrdarbības lauku: māksliniekus, skolotājus, propagandistus un aģitatorus, dažādu izglītības pulciņu vadītājus, klubu darbiniekus utt. Bet še vairāk runāsim par mākslu un māksliniekiem, šiem vislielākajiem tautas masu mācītājiem jeb skolotājiem.

Padomju zemes mākslā izmanāmi divi galēji virzieni un pāris mērenu virzienu psiholoģijas jautājumā. Protams, visspilgtāk tie uztverami krievu literatūrā un mākslā. Tā sauktā kreisā fronte (Леф) jeb bijušie futūristi un tagadējie nedaudzie revolucionārfrontieši (Реф — Čužaks, Majakovskis u. c.). Viņi pilnīgi noliedz ne tikai psiholoģiju mākslā, bet faktiski arī pašu mākslu, jo tie sludina tā saukto «faktu literatūru» un «lietu mākslu» («вещное искусство»): rakstīt īsus ziņojumus, uzmetumus par celtniecību, taisīt vāģus, podus, krēslus utt. Neskatoties uz to, ka pie šīs mazās grupas pieder arī vecs komunists (Čužaks), viņas ideoloģija tomēr ir pilnīgi nemarksistiska un nedialektiska: viņu domāšanas metode ir metafiziska, no dzīves atrauta (abstrakta), viņi domā tikai divu pretstatu jēdzienu robežās «jā» un «nē» jeb «visu» vai «neko». Viņi nesaprot, ka, atzīstot «faktu literatūru» un «lietu mākslu», nemaz nevajag būt citu literatūras un mākslas veidu noliedzējiem un pilnīgiem psiholoģijas nīdējiem. Pie kam viņi nesaprot, ka mākslai pāriet tikai uz saimniecības priekšmetu ražošanu patiesībā nozīmētu mūsu revolucionārās mākslas ideoloģisku demobilizāciju un atsacīšanos no šī visai spēcīgā cīņas ieroča. Tas ir radikālu inteliģentu nemarksistisks, birģelisks sektantisms; viņš radus veco laiku nihilismam. Proletārisma un marksisma te nav. Raksturīgi atzīmēt, ka šī grupa savā laikā propagandēja pazīstamā Kručoniha aplamo teoriju par «aizprāta valodu» («заумный язык»). Šī valoda atbalstās uz dažādām izsauksmēm, neskaidrām asociācijām, kā arī uz vienkāršiem bezjēgas skaņu savirknējumiem (p. p., Дыр булщыл Убещур... Екум выскобу...»). Še nu interesanti atzīmēt to savādo faktu, ka Kručoniha nejēdzīgā «aizprāta valoda» dibinās uz fizioloģiska emocionālisma un asociatīva psiholoģisma pamatiem, t. i., uz tiem pamatiem, kurus šie paši «refi» savā «faktu literatūras» un «lietu mākslas» teorijā noliedz un karsti apkaro! Šī pretruna atkal izskaidrojama ar to, ka tiklab Kručonihs, kā arī Tretjakovs, Arvatovs un citi «refi» (bij. «lefi» jeb «krefi» un sen. futūristi) nepārvalda dialektiskā materiālisma domāšanas metodi, nav marksisti.

Otrs galējais spārns mākslā visspilgtāk nomanāms teātra laukā. Pirmajā vietā še stāv Maskavas Dailes teātris

(MXAT I). Viņš viskonsekventāk pieturas pie vecā psiholoģisma pamata likumiem mākslā. Viņš radās politiskās nospiestības laikmetā (1898. g.) un auga, veidojās ar Čehova drāmām, kuras izpauda tā laika cariskās Krievijas inteliģences dziļā paguruma un pesimisma psiholoģiju. Tāpēc še tik daudz pasīvas, bezgribas, nevarīgas psiholoģijas un vaidoša, gļēva, kunkstoša emocionālisma. Dailes teātris vēl, neskatoties uz mūsu revolūcijas enerģijas plūsmām un bangām, nespēj atkratīties no savas jaunības tradīcijām un māksliniecīskiem principiem — no gļēvulīgā, satrunējušā cariskās inteliģences psiholoģisma.

Arī literatūrā diezgan spilgti izmanāmas vecā psiholoģisma un emocionālisma pēdas. Vēl ļoti daudzi proletāriskie rakstnieki pārāk nekritiski piesavinās ne tikai Ļ. Tolstoja, Turgeņeva, bet pat arī Dostojevska daiļrakstības principus un paņēmienus. Lielā mērā ar to izskaidrojama neciešamā stieptība daudzu apdāvinātu rakstnieku darbos. Šis trūkums piemīt ļoti daudziem krievu proletrakstniekiem: Šolohovam («Тихий Дон»), Panfjorovam («Бруски»), Gladkovam («Цемент») u.d.c. Latvju proletrakstnieki daudz sīkstāki vārdos. Viņi tik lielā mērā neaizraujas ar nevajadzīgu, nogurdinošu sīkumu attēlošanu, kura beigu beigās ne tikai garlaicīga, bet pat kaitīga, jo atbaida lasītājus un sēj neticību pret proletrakstniecību. Industriāli sociālistiskās revolūcijas aumaļu laikā nevar tā rakstīt, kā rakstīja pie krieviem — Gončarova, Dostojevska vai pat L. Andrejeva un A. Čehova laikā, bet pie latviešiem — brāļu Kaudzīšu, Purapuķes un arī Andrieva Niedras, jā, pat Andreja Upīša «Robežnieku» laikmetos.

Bet kā tad jāraksta, jāglezno, jākomponē? Vai no mākslas var pilnīgi izdzīt psiholoģiju un emociju? Kuram virzienam taisnība?

Lai iespējami pareizi atbildētu, mums jāatceras Marksa-Engelsa materiālistiskā dialektika. Šī metode, pareizi izprasta un pielietota, mūs izsargā no paviršiem, vienpusīgiem un nezinātniskiem slēdzieniem.

Kur slēpjas psiholoģijas un emocijas saknes? No kādiem apstākļiem viņas atkarājas? Viņu, t. i., psiholoģijas un emocijas attiecības ar mākslu? Mākslas jautājumus nevar atrisināt atrautībā no dzīves. Psiholoģija un emocija ir dzīvē, tāpēc viņa ir arī mākslā, kura šajā dzīvē dzimst un aug. Tās ābeciskas patiesības. Bet rodas šāds pamata jautājums: varbūt no dzīves reiz pilnīgi izzudīs psiholoģija un emocija? Nē, tas nekad nav iespējams, jo emocija (jūtas), no kuras izaug psiholoģija — psiholoģisms (un arī prāts jeb intelekts), dibinās uz diviem neizskaužamiem pamata instinktiem, kuri piemīt visiem kustoņiem, to starpā arī cilvēkiem: uz sugas turpināšanas un barības (ēstgribas) instinktiem. No šiem pirmavotiem izaug sociālais instinkts,

kurš arī ietilpst emocionālismā un psiholoģismā. Bet tomēr nevaram sacīt, ka psiholoģija un emocija negrozāmas, uz mūžiem sastingušas vienā stāvoklī. Viņas pārveidojas un arī pamazinās, bet neizzūd. Šo elementu vismazāk ir industriālās zemēs, kā, piemēram, Amerikā, bet it sevišķi daudz pie lauksaimniecisku valstu iedzīvotājiem. Tāpēc arī Krievijā, šajā zemnieciskā valstī, psiholoģisma un emocionālisma tik pārāk daudz; tāpēc še pazīstama «обломовщина» (pēc Gončarova romāna «Обломов», kura varonis caurām dienām un naktīm spēj tikai gulēt, sēdēt, pīpot, iedzert un — fantazēt par darbu, bet ne viņu veikt). Tāpēc 19. gs. tikai Krievijā varēja dzimt «čehovščina» (kas nozīmē pasīvu kunkstēšanu, vaidēšanu — bezdarbīgu psiholoģismu, ar ko slimo visi Čehova lielākie varoņi). Pret šiem līdzīgiem psiholoģismiem un emocionālismiem mums jāved visstingrākā cīņa. Arī latvju literatūrai un mākslai vispār nav svešas šīs īpašības. Augšāk minējām starp citiem arī Andreju Upīti, kura lielākajos darbos vēl pārāk daudz zemnieciski gļēvā emocionālisma un laucinieciski inteliģentiskā psiholoģisma, sava «es» nevarīga taustīšana, tirzāšana. Diemžēl šīs inteliģentiskās nenoteiktības zīmogs izmanāms arī A. Upīša publicistiski kritiskos rakstos par mākslas jautājumiem (sk. «Domas», 1928. g.). Viņš nespēj pilnīgi noteikt un konsekventi taisīt p o l i t i s k i teorētiskus slēdzienus no saviem m ā k s l i n i e c i s k i teorētiskiem iztirzājumiem. Vēl sliktāk — arī viņa mākslinieciskos spriedumos izmanāms šķiru cīņas teorijas nedrošums, allažiņ vien laipošana. Bet A. Upīts pats arī atzīstas, ka «Domās» rakstot — tas dabīgi, jo viņas un līdz ar to arī viņu daiļliteratūras un kritikas nodaļas vadītājs A. Upīts taču kalpo diviem kungiem: «sociāldemokrātu un neatkarīgo sociālistu koalīcijai», kura šo žurnālu izdod (sk. «Domas», 1928. g., Nr. 8).

Diemžēl telpu trūkums mums neatļauj ielaisties visu še aizķerto jautājumu pamatīgākā iztirzāšanā.

Izeja?

Tā sauktie kreisie ieteic pilnīgi atmest psiholoģiju un emociju. Meierholds 5—6 gadus atpakaļ, sludinādams savu «biomehāniku», stāstīja, ka cilvēks esot motors. Protams, motoram nav nekādas emocijas vai psiholoģijas. Cilvēks ir gan, pēc dabas zinātnieku pierādījumiem, ķīmiska mašīna (Dž. Lebs, Sečenovs u. c.). Bet Meierholds un viņa mazākie domu biedri nezin to, ka cilvēks, būdams ķīmiski fizioloģiska mašīna, reizē ar to ir v i s s a r e ž ģ ī t ā k ā parādība pasaulē. Un diemžēl šis vissarežģītākais, gadu miljardu trauksmē radītais cilvēks ar savu domāšanas aparātu ir līdz ar to vēl vismazāk izpētīta būtne. Tāpēc cilvēku tā salīdzināt ar motoru, kā to darīja un vēl līdz šim dara daudzi «kreisie» mākslā un zinātnē (mehānisti), var tikai aiz pārprašanas vai — nezināšanas. Diemžēl maldu ceļu

iet arī E. Fross («Ķreisā Fronte», 1928, Nr. 3), kad viņš sāk sludināt savu «lietišķo literatūru», līdz ar to noliegdams visus citus daiļliteratūras veidus un virzienus. E. Fross še krīt par upuri tā sauktajiem krievu «kreisajiem» (Majakovskis, Tretjakovs, Čužaks u. c.). Viņš neievēro to, ka tagadējā padomju daiļliteratūrā tā sauktie «kreisie» tiek uzskatīti par revolucionāriem, bet nevis par proletāriskiem rakstniekiem. E. Fross lāgā neiegaumē, ka, no mūsu — no marksistiskā viedokļa skatoties, par kreiso mākslu (kā it visur) apzīmē nevis pēc formālām pazīmēm, pat ne pēc sižeta, bet pēc ideoloģiskās pareizības vai nepareizības. Piemēram, Ķaudzīši savā laikā ļoti daudz rakstīja arī par latvju kalpiem, tāpat arī Poruku Jānis («sirdsšķīstie») un daži citi, bet nevienam nenāk ne prātā viņus uzskatīt par lauku proletariāta rakstniekiem, jo šie rakstnieki izpauda buržujisku ideoloģiju (lūdzi dievus un klausi kungus), bet ne proletārisku. Mums vajadzīga visdažādākā māksla. Mums, proletariātam, vajadzīgi ir sīki feļetoni, asi, koncentrēti, aktuāli, graizoši; mums vajadzīgi īsi, spilgti šīsdienas celtnes uzmetumi, viņas tumšās un gaišās puses uztverot; mums vajadzīgs plakāts — vienkāršs, reizē izteiksmes bagāts, pavēloši aicinošs, pārliecinošs; mums vajadzīga satīra — īsa, dzeloša, trāpīga; mums vajadzīgas it visas tā sauktās mazās mākslas formas un veidi: mums jārada jauni paņēmieni, jaunas, lokanas, dzīves virpulim piemērotas formas, mums jāiet masu dziļumos un plašumos, lai varētu vislabāk, visdrīzāk līdzēt veikt to lielo darbu, kurā visi svīstam. Bet reizē ar visu to mums jāaudzē, rūpīgi jākopj arī visas tā saukto lielo formu mākslas. Mums vajadzīga ne tikai momentānā, bet arī monumentālā māksla. Politiski kulturālajā celtniecībā izmantojam kā steidzīgas aģitācijas metodes un līdzekļus (brošūras, plakāti, uzsaukumi), tā arī dziļas, pamatīgas propagandas ieročus (biezas grāmatas, augstskolas u. c.). Tāpat arī mākslas laukā. Mūsu revolūcijas ideoloģiskās rekonstrukcijas un jauna — komunistiska cilvēka radīšanas sarežģīto, ilgstošo darbu nevar veikt tikai ar «mazajām» formām vien, te vajag pielietot arī vislielākos mākslas darbus, jo vienīgi viņos iespējams pietiekoši aizkustināt un vispusīgi, dziļi iztirzāt mūsu radošā laikmeta neredzēti lielos jautājumus, neredzēti sarežģītās problēmas. Bet viss tas tomēr nenozīmē kilometriem garu psiholoģismu un zemnieciski pasīvu vai kustoniski reflektorisku emocionālismu. Vajag prast analizēt un sintezēt.

Sarežģīta ir mūsu revolucionārā dzīve. Bet vēl sarežģītāki ir mūsu mākslas uzdevumi, jo viņai šī dzīve ne tikai jāatspoguļo, bet reizē arī jāmāca. Tomēr nav ko izsamist. Gluži otrādi — varam tikai priecāties, ka mums lemts dzīvot un strādāt tik lielas dzīves mirkļos, kuros vēsturiski laikmeti krustojas, cīnās

un nošķiras, irst un ceļas. Un viss tas norit virpuļa ritumos. Mākslai jāizprot ne tikai šī irstoši topošā laikmeta varenie mērķi un dziļums, bet reizē arī viņa nesēji, rituma raksturs un rituma ātrums. Šos pamata elementus zinātniski izprotot, katrs cilvēks, katrs kultūras darbinieks un arī katrs mākslinieks spēs atrast ne tikai sava darba saturu un mērķi, bet arī vajadzīgo formu viņa ietērpam. Soli pa solim jāatkratās no vecām formām, no vecām jūtām, no vecās psiholoģijas. Apzinīgi, rūpīgi jākaļ, jāslīpē jaunā psiholoģija un jauns stils — industriālā proletariāta un sociālās revolūcijas stils. Jāprot dialektiski domāt un svērt. Jāiet ne pa labi un ne pa kreisi, bet taisni uz priekšu!

R. Pelše

«Celtne», 1930. g., Nr. 1, 24.—26. lpp.

«PADZIĻINĀTAIS PSIHOLOĢISMS» LATVJU PROLETRAKSTNIECĪBĀ

Mūsu presē līdz šim tikpat kā nav pacelts jautājums par mākslas darba metodēm, kas pašlaik plaši un karsti tiek diskutēts krievu rakstnieku aprindās. Un nezin vai būtu sevišķi liela nozīme mehāniski pārnest šo jautājumu latvju sabiedrībā kā abstraktu, teorētisku strīdu problēmu. Aktuālu nozīmi šis jautājums iegūst priekš mums par tik, par cik ar viņu konkrēti saistās mūsu proletrakstniecības turpmākā attīstības gaita, par cik arī mūsu šejienes latvju rakstniecībā nākas sadurties ar tām pašām parādībām, kas izsauca diskusiju par mākslas darba metodēm krievu biedros. Un tas ir gluži neizbēgami, par cik latvju proletrakstniecība Padomju Savienībā balstās uz tās pašas saimnieciskās bāzes, tiek veidota tai pašā paasinātas šķiru cīņas un sociālistiskā uzbrukuma procesā, ir visciešākā kārtā saistīta ar padomju literatūru visumā.

Mēs šeit nestādām par savu uzdevumu aptvert visus tos jautājumus, kas pacelti krievu biedru diskusijā. Mūsu uzdevums apstāties pie tām konkrētām parādībām Pad. Sav. latvju rakstniecībā, kas signalizē nepieciešamību būt modriem arī mūsu literatūras frontē. Nerakņājoties vēsturē, apstāsimies tikai pie beidzamā laika literāriskiem faktiem, aprobežojoties pie tam tikai ar visraksturīgāko. Starp šiem faktiem kā visspilgtāko psiholoģiskā žanra izpausmi nākas atzīmēt biedra A. Kadiķa-Groznija stāstu «Ens». Tas ir darbs, kurš rāda zināmu formas meistarību un mākslinieciskū gatavību un jau tādēļ pelna sevišķu ievērību. Mums nevar būt vienaldzīga tāda nešaubāmi apdāvināta rakstnieka kā A. Kadiķa-Groznija turpmākā mākslinieciskā attīstības gaita, jo viņš pieder pie tiem

nedaudzajiem mūsu jaunajiem proletrakstniekiem, kas jau savos pirmajos darbos rāda neapstrīdamas plastiskas tēlošanas spējas un bagātu praktiskas darbības pieredzi. Par to liecina vispirmām kārtām viņa «Graujas rīts» un «Ķaupītis», kurus varam stādīt blakus mūsu labākiem proletāriskās rakstniecības darbiem.

*

Ja krievu literatūrā strīdi par mākslas darba metodēm un pret psiholoģisko žanru vispārīgi sāka pieņemt jo sevišķi asu raksturu līdz ar pazīstamā proletrakstnieka Libedinska romāna «Varoņa dzimšana» («Рождение героя») parādīšanos atklātībā, tad viņa latviskais dvīņu brālis — A. Kadiķa-Groznija stāsts «Ens», kurš radniecīgs Libedinska romānam pēc tēlošanas metodes, ideoloģiskajā ziņā, bez šaubām, stāv vēl daudz zemāk par Libedinska kļūmo ražojumu.

Stāsta «Ens» tematiskā viela pati par sevi mums daudz nerunā: Sarkanās Armijas rotas komandieris — komunists Ens pēc sešu gadu idiliskas ģimenes sadzīves aizbraucot lēģeros saietas ar vietējo jaunatnes šūniņas sekretāri Toņu. Pēc neilga laika izrādās, ka Ens no viņas mantojis triperi. Viņš brauc atpakaļ uz pilsētu, bet idiliskā ģimenes sadzīve tagad pārvēršas par gatavu elli. Personīgās sāpes pārmāc visu. Ens sāk žūpot, skandalēt dzertuvēs, un, kad sieva paziņo par viņa dzīvi partijas šūniņas birojam, viņš aiziet no tās, vairāk atgrūsts nekā patstāvīgi. Enam draud izslēgšana no partijas.

Vai tad šāda problēma, vispārīgi runājot, nevar būt pilnīgi likumīga arī proletrakstniecībā? Bez šaubām — var. Pārmetums šeit varētu būt tikai tāds, ka tēma nav pietiekoši akūta, nav piemērota pārdzīvojamā momenta sabiedriskām prasībām. Un pats šis pārmetums varētu tapt zināmā mērā mīkstināts, ja tēma būtu saistīta ar aktuālo šīsdienas sabiedrisko cīņu gaitu. Daudz, ļoti daudz atkarājas no pieejas, no mākslas darba metodes, no tā, kā tiek apgaismoti zināmie fakti, kādā kopsakarībā tie tiek sniegti. Kā šinī ziņā ir ar b. Kadiķa-Groznija stāstu?

Autors ir izolējis savus varoņus no viņu sabiedriskās apkārtnes un praktiskās darbības loka, viņš visu laiku tur uzmanības centrā vienīgi sava stāsta varoņu iekšējos pārdzīvojumus, aprobežojoties pie tam ar viņu ģimenes dzīvi.

Otrkārt, stāsta pamatdoma ir pašos pamatos nepareiza. Autors mums raksturo stāsta varoni kā cīņās norūdītu komunistu un sīki cenšas attēlot, kā viņš kļūmās personīgās dzīves likstās zaudē līdzsvaru un slīd vienmēr vairāk uz leju, neatrodot palīdzīgas rokas, kas to atbalstītu (sieva, apvainota savā sievietes pašlepnumā, viņu atgrūž, partijas šūniņas

birojs atbalsta vietā gatavo lēmumu par izslēgšanu). Lasītājs turpretim jau pašā stāsta sākumā redz tikai mietpilsoniski idilisku ģimenes dzīvi, kurā Ens pavisam nav redzams kā partijas biedrs un sabiedrisks darbinieks. Jau no paša sākuma paliek tāds iespaids, ka Ens ir atrauts no savas šķiras un nodevies vienīgi ģimenei. Visā turpmākā gaitā lasītājs tāpat redz Enā vienīgi bezrakstura cilvēku, kuram nav nekādas sabiedriskas atbalsta bāzes. Mēģinot izskaidrot sava varoņa pagrimšanu ar dziļo psiholoģisko lūzumu, ģimenes saitēm irstot, autors izgāžas lasītāja acīs, jo pēdējais skaidri redz, ka Ena pagrimšanai par cēloni ir ne tik daudz ģimenes likstas kā atrautība no savas šķiras, ar ko izskaidrojama arī Ena plukatiskā bezraksturība, mietpilsoniskā aprobežotība un pašpieticība.

Treškārt, pateicoties šai kļūmai pamatdomai, Ens autora acīs nav negatīvs raksturs, bet tikai paslīdējis personīgās dzīves likstās. Visā tēlojumā autors aprobežojas ar pasīvu faktu konstatēšanu, viņa šķiras viedoklis nav redzams. Vēl vairāk — autors runā ar Ena muti, nosodot tos, kas nav pratuši laikā biedrisku roku sniegt un palīdzīgi pretim nākt (bataljona komisārs un komandieris — «manekeni» un birokrāti; šūniņas birojs pieiet no formālās puses; sieva atgrūž Ena samierināšanās mēģinājumus).

Apstāsimies mazliet tuvāk pie pašas tēlojuma gaitas.

Ārējās apkārtnes apraksti, par cik tie vispārīgi tiek sniegti, uzmesti mehāniski reģistrējoši, pasīvi konstatējoši: tramvaju vadi, plakātu virkne, autobusi — tas ir viss, ko Ens ierauga Ļeņina pilsētā, atgriežoties viņā pēc ilgāka laika no pilsoņu kara frontēm. Un, kaut arī autors, jūtot savu aprakstu bezkrāsainību, pēc tam apgalvo: «Jaunais visur, kauču tikai saprotošs mirkļa skats pavēršas dziļāk,» — lasītājam tas paliek neredzams. Par to vecais tā i rēgojas pretim no katras lappuses, kaut arī pasniegts vispārējā izplūdušā filozofijā, kura vienmēr ir bijusi labākais līdzeklis aizvērst uzmanību no šīsdienas akūtiem šķiras uzdevumiem:

«Miers un lauku košums zied sapņos kā nenopļauts griķu lauks.»

«Dzīve plūst kā strauja dziņa.»

«Katrs tiecas pēc noteikta dzīves mērķa.»

«Cilvēka dzīve mirgo pasaules telpā.»

«Tikai daudzkrāsainība, dzīves karstais pulss iesilda atslābušos, spirdzina pagurušos.»

«Kā salijusi dubļu peļķe viegli trīs dzīves līmenis.» Utt., utt.

Saki, lasītāj, — vai šajās lētās filozofijas «pērlēs» ir kaut mazākā iezīme, kaut mazākā noskaņa, kas liecinātu, ka viņa nāk no proletrakstnieka, partijas biedra spalvas? Tādas nav. Tā ir bezpartejiska filozofija, kura, kā zināms, vienmēr ir kalpojusi zināmas šķiras interesēs šķiru cīņas attiecību notušēšanai.

Sīkumos attēlotajā Ena un viņa sievas Ernas kopdzīvē tāpat itin nekas neliecina, ka mums šeit būtu darīšana ar komunistu, kuram aiz muguras cīņu pilna pagātne. Saticība, pieticība, apmierinātība, sabiedriska izolētība — tas viss, ko šeit iespējams saskatīt. Bet autors cenšas mums iegalvot, ka «ģimenes saticība un dzīves košums» (cik lieliski — tikpat kā no Apsīšu Jēkaba mutes!) ir tas, kas uztur Ena spēkus darba «ikdienas vienmuļībā» un nepatikšanās. Kā redzat — galvenais balsts ir ģimene un ne sabiedriskais darbs, kurš Enam tik nepatīkams. Kad Ens aizbrauc uz lēģeriem, viņš neaizmirst vēstulē «ieskandināt atšķiršanās sāpju stīdziņas», jo viņam tiešām ir tā, «it kā kas liels trūktu, it kā apkārt būtu plašs tukšums un saltums». Pat lēģeru celiņu smiltis pievakarēs viņam izliekas «pelēkas kā vakars kapsētā». Un tikai brīžiem, kad «domas izplūst» un «iešķeļas nākamo darbu atsevišķs aprēķina sīkums», viņam piemirstas «savējs prieks un rūpes», jo «vienkārši nav laika domāt par ģimeni».

Un te nu savukārt «iešķeļas» Toņa — vietējās jaunatnes šūniņas sekretāre un lasāmmājas pārzine. Toņai, izrādās, ir «brīvas un biedriskas kustības», viņai nav «sievietei piemītošā gurdinošā maiguma», viņai «stingra un vīrišķīga izturēšanās». Viņai pretim dievinātās Ernas tēls šķiet «padevīgs, salkans savā sievišķībā un varbūt pat drusku nokaltis, neaicinošs, vienmuļš». Pēc šāda raksturojuma varētu domāt, ka Toņā beidzot Ens būs atradis dzīvesbiedri, ar kuru kopā varētu iziet ārpus ģimenes dzīves noslēgtā loka. Bet izrādās, ka Enam «ātri uzbudināma juteklība» — viņš «nespēj atrast pretieroci pret zemapziņas uzmācīgajām prasībām» un, arī ar Toņu sastopoties, «neredz vairs citu savā priekšā kā vienīgi sievieti». Un viņš sevi attaisno: «Ko Erna vairāk zin kā mājību! Ko viņa grib vairāk zināt! Viņai vairāk nekā nevajag, viņa ir ieguvusi mieru, sasniegusi sasniedzamo un apmierinājusies, kā visas sievietes, kā dūkstīm aizaudzis ezers.» Viņam i domas nav par to, ka arī pats Ens pie visa tā varētu būt vainīgs, vēl jo vairāk — būdams partijas biedrs. Attaisnojums ir atrasts, un, iegūstot Toņu, Enam «pieticība, seklums un pelēcība nobružāta no acīm» — un «Ens ir atkal jauns».

Toņu autors raksturo kā «pilsētas kultūras apstarotu» (atkal šī «bezpartejiskā» kultūra!), viņas centiens — «jaunatnes sacelšana pret visu veco». Tikai priekš lasītāja tie ir un paliek

tukši vārdi, jo šie centieni netiek konkretizēti, ir redzams vienīgi «amiziers» ar Enu.

Ena attiecības pret Toņu atgādina Upīša Robežnieku Jāņa «mīlestības pārdzīvojumus» («Zīda tīklā»):

«Kails aklums apņēmis Enu.»

«Kā liesma, no pelniem izpūsta dzirksts, iededzās vienkārša dzīvnieciska kāre...»

«Prātu saistīja saldeni rūgta, slāpējoša dziņa.» Utt.

Bijušās attiecības pret sievu tagad viņam šķiet kā pieradums — «pelēcīgs, bezgaršīgs, ūdeņaini salkans», kā dzīve, kas «mehanizēta, pamatota uz ierašu, ilga sadzīves pieraduma pamata». Neskatoties uz šādu «prāta apskaidrošanu», Ens apzinīgi nespēj izšķirties ne uz vienu, ne otru pusi — «viņš bez apdoma atmeta ar roku, lai notiek, kam jānotiek». Tas jau galu galā ir visparocīgāk un vieglāk: lai vecais «liktenis» lemj!

Tāpat kā Robežnieku Jānis, Ens «nedzirdami ložņāja kā kaķis ap namu stūriem un, ilgu piepildīts, gaidīja, iekams apklusīs karstās debates, iekams nenodzisīs ugunis un Toņa nebūs brīva». Atkal izrādās, ka sabiedriskā darbā Enam ar Toņu nav nekā kopēja — Ens ložņā pa to laiku gar pakšķiem.

Kad Toņai apnikusi Ena uzbāzība un viņa to atgrūž, Enam viņa ievainotā pašmīlībā ir tikai viena doma: «Kāpēc viņš nebija to izdarījis pirmais?» Jo — «tieši tagad nāktos izsmiet meiteni, kura bija paņemta...». Un tas, neskatoties uz to, ka Ens saprot, ka «viņš kā zvērs bija pieklupis, alkstošiem guldzieniem izdzēris visu un kā pierijies, apmierinājies lops kļuvis apātisks, neciešams».

Un tad Ens saslimst ar... triperi. Tagad «paša sāpes aizklājušas visu». Un paliek it kā žēl izšķiesto spēku «pagājušās cīņās par tagadni», jo ielās viņš tagad redz tikai «miermīlību un tuklu pieticību». Mājās Ens lamājas ar sievu, sāk apmeklēt «bāru» un žūpot. Viņš «ar labpatiku novēroja bāra slinko, smaidošo dzīves atspulgu» un... bārdāmas, kuras «kā lielas saules nirst un atkal izceļas starp galdiņiem». Un, kad sieva beidzot paziņo par viņa dzīvi šūniņas birojam, viņš tur niedriski patētisku runu: «Savas dzīves turpmāko labklājību tu neuzcelsi uz cita pīšļiem, tie trunot sagāzīs pamatus. Piemini — tāda laime ilgi nepastāv. Un sirds tev nekad to nepiedos.» Ens aiziet, «lai viens kaut kur pamalē nožūtu, izkalstu un varbūt lai pazustu pavisam». Jo, pēc viņa filozofijas, «neizbēgami būs jāslimo katrai atcirstai daļai no šī veselā, ko sauc par ģimeni».

Kas teica, ka vecai — uz privātīpašuma pamatiem dibinātai ģimenei jāirst, izzūdot privātīpašumam un ģimenes saimnieciskās funkcijas pārvēršot par sabiedriskām? Komunists Ens tā nedomā. Pēc viņa domām, ne šķiras kolektīvs, bet ģimene ir tā

sabiedriskā vienība, no kuras atšķeltai daļai neizbēgami jāslimo.

Šādu un līdzīgu piemēru virkni varētu dubultot. Bet pietiks priekš tam, lai lasītājs varētu pārbaudīt manus slēdzienus. Un mēs atkārtojam savu jautājumu: teic, lasītāj, vai visā šajā īsumā un raksturīgos vilcienos uztvertajā tēlojumā ir kaut kas komunistisks? Vai šeit jel kur paspīd proletāriskā rakstnieka šķiras viedoklis?

Ka b. Kadiķim-Groznijam vispārīgi nav svešs šķiras viedoklis — ne publicistiskā, mākslinieciski nepārkausētā veidā, — bet organiski ieveidots pašā mākslas darbā, tas redzams viņa iepriekšējos stāstos (piem., «Graujas rītā» un «Sestās stīgas» pirmajā pusē). Savā turpmākajā mākslinieciskās attīstības gaitā b. Kadiķis-Groznijs vienmēr vairāk stieg subjektīvismā, psiholoģismā (stāsts «Par» un jo sevišķi «Ens»). Tas ir tas «padziļinātais psiholoģisms», kuru visā nopietnībā propagandēja daži RAPP vadošie biedri. Kā redzams, tā nav nejauša parādība tikai latvju proletrakstniecībā. Tā ir Padomju Savienības proletliteratūras vispārēja problēma — problēma par mākslas darba metodēm, kas pašlaik atrodas uzmanības centrā krievu rakstnieku organizācijās. Jo skaidrs, ka šāda mākslinieciska pieeja novada proletrakstniecību svešās sliedēs. Tas jo sevišķi pastrīpojams mūsu patreizējā attīstības posmā, kad straujā sociālistiskā uzbrukuma procesā tiek grauti beidzamie kapitālisma balsti valsts iekšienē, kad šķiru cīņa saasinājusies tā, kā tas bija varbūt tikai pirmajos revolūcijas un pilsoņu kara gados, kad proletrakstniecības tiešs uzdevums — nākt talkā šajā cīņā arī ar savu specifisko ieroci.

*

Reālisma lozungam, prasībai pēc konkrētības mākslas tēlojumā, bez šaubām, piekrīt pozitīva nozīme proletāriskās literatūras attīstībā, kaut arī nepareizi no atsevišķiem biedriem tika saprasti un formulēti atsevišķi šo lozungu konkretizējoši momenti («dzīvais cilvēks», «padziļinātais psiholoģisms», «tiešie iespaidi» u. tml.). Šis lozungs palīdzēja proletrakstniecībai atsvabināties no kosmopolitiskās abstrakcijas un shematisma, kas māca nost dzīvo saturu, neļāva uztvert un tēlot sabiedrisko procesu visā viņa konkrētībā un sarežģītās pretišķībās. Šinī posmā proletliteratūras attīstība iet milzu soļiem uz priekšu, un šeit mēs varam lepoties ar daudziem sasniegumiem, ar mākslas darbiem, kuriem piekrīt vēsturiski paliekama nozīme (runa iet ne tikai par latvju, bet arī par krievu proletrakstniecību). Gluži neizbēgami šai posmā pirmajā vietā stājas mācīšanās pie klasiķiem, jo smieklīgi būtu domāt par proletliteratūras izveidošanos, kritiski nepiesavinoties un nepārstrādājot tās

mākslinieciskās vērtības, kādas atstājusi vecās pasaules kultūra. Šo mācīšanos nebūt nedrīkstēja saprast tā, it kā priekš mums būtu visumā pieņemama viena jeb otra no vecās literatūras mākslas darba metodēm. Nevar būt nekādu šaubu, ka proletāriskais reālisms nevar vienkārši atkārtot buržujiskā reālisma mākslas metodes. Ļoti maldās tie biedri, kas domā, ka ikviens reālistisks mākslas stils jau pats par sevi reizē ar to ir arī materiālistisks pēc savas mākslinieciskās metodes. Analītiski konstatējošais, pasīvi vērojošais, reģistrējošais buržujisko klasiķu reālisms jau pēc savas dabas nespēj mums sniegt reālās dzīves faktus tādā kopsakarībā un tādā apgaismojumā, kas atbilstu proletariāta dialektiski materiālistiskam pasaules uzskatam. Ja priekš buržuāzijas raksturīgais individuālisms, gluži dabīgi, izvirza uzmanības centrā atsevišķu indivīdu ar viņa psiholoģiskiem pārdzīvojumiem, kuri tāpat parasti aprobežojas ar individuālās, pa lielākai daļai tikai ģimenes dzīves šauro loku, tad proletliteratūrai iet pa šo pašu ceļu nozīmē atdzemdināt vistipiskākās buržujiskās literatūras tradīcijas, nokļūt zem tieša viņas iespaida.

Viss tas, ko b. Kadiķis mums tēlo savā stāstā, bez šaubām, iespējams mūsu reālās dzīves apstākļos. Un ne par to iet runa. Vai tad līdz ar to tas jau nozīmē, ka šī viela un pie tam tādā veidā jāsteidz ieveidot mākslas tēlos, jāsniedz kā mākslinieciska ieguvums (jo tā, bez šaubām, proletārisks rakstnieks skatās uz savu darbu) proletāriskām lasītāju masām?

«Поэт не тот, кто ходит кучерявым барашком и блеет на лирические и любовные темы,» teica īsi pirms nāves dzejnieks Majakovskis kādā no komunistiskās jaunatnes literāriskiem vakariem. Ne ikviena viela un ne ikviens reālās dzīves fakts jau var noderēt par tēmu mākslas darbam. Un to dažkārt labāk un pareizāk ir sapratuši tādi rakstnieki kā Majakovskis, kuriem grūtās cīņās nācies pārvarēt savu pagātni, lai stātos proletariāta rindās, kuriem apzinīgi nācies uzstādīt un izlemt šo problēmu. Mūsu proletrakstnieki (kauls no pašu kaula!), kuru priekšā nav visā asumā stāvējusi šī problēma, ļoti bieži paļaujas — nu, kā mēdz teikt, uz savu «пролетарское нутро». Un še nu ātri var paslīdēt kāja.

Plehanovs vērtēja mākslu kā vienu no cilvēces garīgās satiksmes līdzekļiem.* Viņš pieved Reskina vārdus, ka skopulis nevar dziedāt par pazaudēto naudu, jo viņa dziesma nevienu neaizkustinās, viņa nevar tapt par sabiedriskā kolektīva apvienošanas līdzekli. Jo augstākas ir tās jūtas, kas izpaužas zināmā mākslas darbā, jo lielāku lomu — pie vienādiem citiem apstāk-

* Собр. соч., том XIV, стр. 138 и 149—150.

ļiem — spēlēs mākslas darbs. Var aizrādīt, turpina Pļehanovs, uz kara dziesmām un jautāt: vai tad karš arī noder kā sabiedriskās vienības līdzeklis? Pļehanovs uz to atbild, ka, izpaužot naidu pret ienaidnieku un apdziedot karotāju pašaizliedzību — viņu gatavību mirt par savu sabiedrisko kolektīvu — tieši par tik, par cik dziesma izpauž šādu gatavību, viņa noder kā sabiedriskās vienības līdzeklis zināma kolektīva rāmjos.

Cik ļoti ļoti mūsu māksliniekiem pašlaik der atcerēties šos Pļehanova vārdus! Cik ļoti ļoti mums pašlaik vajadzīgas dziesmas, kas mūsu ritmā apdziedātu mūsu sociālistiskās celtnes entuziastus — trieciennieku — tos tūkstošus un simtu tūkstošus varoņu, kuri lauž vecās tradīcijas un masu aizspriedumus ražošanas attiecībās, sociālistiskās rūpniecības un kolektivizācijas frontē, dziesmas, kas sabiedriskā izsmieklā dragātu aizspriedumu un nevīžības laužņus, dziesmas, kas palīdzētu veidot jauno sociālistiskās sabiedrības cilvēka tipu, kas palīdzētu ikvienam no mums pārvarēt sevī vecos sārņus — pārvarēt ne psiholoģiskās analizes refleksijā, bet praktiskajā sociālistiskās celtnes cīņā!

Lūk, tāda dziesma mums vajadzīga, un tādu dziesmu mums trūkst.

Pievedot šeit kā piemēru dziesmu, ar to nebūt negribu teikt, ka tas iespējams vienīgi dziesmā. Nē — šeit mobilizējamas arī visas citas mākslas formas.

Bet atgriezīsimies pie mūsu tiešās tēmas.

Nelaiķa biedra V. Fričes atstātos papīros, starp citu, atrodas arī nepabeigts raksts par «padziļinātā psiholoģisma» un «dzīvā cilvēka» lozungu mūsu literatūrā,* kurā viņš nāk pie slēdziena, ka nav proletrakstnieka uzdevums «apgaismot jautājumu par apziņas un zemapziņas attiecībām», ka šādi jautājumi savā mākslinieciskā izveidojumā dod specifisku žanru (psiholoģiskais žanrs), kuru proletrakstnieks var atstāt sīkburžuāzijas rakstniekiem ar viņu psiholoģisma tendencēm, lai tie rāda lasītājam, kā «noslēpumainajā un plašajā cilvēka garīgās dzīves laukā slēpjas sava skatiem nesamanāma dzīve» un kā no turienes kā tumša straume paceļas iracionāla ierosme, kas «vienā rāvienā» līdz nepazīstamībai pārgroza cilvēka «raksturu», piespiežot to uz «tādiem soļiem, kas tam agrāk bijuši sveši».

Šī pati problēma un šis pats žanrs noveduši sāņus arī b. Kadiķi, kaut arī tas neizriet no pašas tematiskās vielas, kura varēja tikt izveidota citādā virzienā, varēja tapt parādīta citādā kopsakarībā. Pieejot no strādnieku šķiras un viņas pasaules uzskata — dialektiskā materiālisma viedokļa, visi šie fakti, kurus

* Skat. «Литературная газета» от 4 сент. 1930 г.

mums rāda b. Kadiķis, tēlojas pavisam citādā gaismā, citāda vieta tiem piekrīt strādniecības cīņā par sociālistisko celtni, nekā mums to rāda autors.

Ja autors tiešām gribētu māksliniecisķi izveidot šo tēmu, pielietojot dialektiskā materiālisma metodi, viņam nāktos parādīt visus šos faktus viņu sabiedriskajā kopsakarībā, atsegt viņu īstos, bet ne iedomātos sabiedriskos cēloņus, neizolējot savu varoni no viņa sabiedriskās apkārtnes, šķiras kolektīva un sabiedriskās darbības loka. Bet tad jau vairs nebūtu psiholoģiskais žanrs. Psiholoģiskais žanrs un dialektiskā materiālisma metode — tās ir divas pilnīgi nesavienojamas lietas. Jo psiholoģiski bioloģiska pieeja visiem šiem jautājumiem var rasties vienīgi ideālistiskā pasaules uztverē, kas proletariātam, kā šķirai, ir sveša un naidīga. Lūk, kādēļ «padziļinātā psiholoģisma» un «dzīvā cilvēka» lozungi, novedot tos līdz viņu galējām konsekvencēm, dod tādus literāriskus ražojumus kā Libedinska «Varoņa dzimšana» un b. Kadiķa-Groznija «Ens».

Proletrakstnieks nedrīkst pārvērtēt arī tā saucamo «tiešo iespaidu» lomu mākslas darba procesā. Jo kas tad ir «tiešie iespaidi»? Tā ir tā mūsu jutekliskā apkārtnes uztvere, ar kuras palīdzību mēs gūstam savu apkārtnes izziņu. Bet jutekliskā uztvere sniedz mums tikai atsevišķu priekšmetu un parādību, pat tikai viņu atsevišķu īpašību un vienas kādas nebūt daļas izziņu. Tas ir vajadzīgs mākslas darbā, tāpat kā vajadzīgs visā mūsu praktiskajā darbībā. Bet ar to nepietiek. Nepietiek uztvert atsevišķus priekšmetus un parādības. Mums vajadzīgs izprast viņus viņu kopsakarībā, viņu savstarpējās attiecībās. Un šādu izziņu sniedz mums vienīgi domāšana. Ja zinātnē domāšanas apvienojošie slēdzieni, pamatojoties uz to pašu juteklisko pieredzi, ietverot sevī atsevišķus priekšmetus un parādības, abstrahējas no viņu individuālās konkrētības, tad māksliniecisķā domāšana ir domāšana ar konkrētu individuālu tēlu palīdzību. Bet tas nenozīmē, ka mākslas tēls ir tikai atsevišķu priekšmetu jutekliskās pieredzes rezultāts. Jutekliskā pieredze šeit nedalāmi saplūst ar domāšanas apvienojošiem slēdzieniem (общее обобщение, идея) par priekšmetu un parādību kopsakarību un viņu savstarpējām attieksmēm. Mākslas tēls, tāpat kā mākslas darbs visumā, ir individualizēts, konkretizēts vispārinājums (обобщение). Tātad «tiešie iespaidi» mākslas darbā nav vairs tiešie iespaidi — tie jau ir pārstrādāti un pārveidoti (опосредствованы) domāšanas procesā, paturot tikai ārēji savu konkrēto juteklisko formu. Izvirzīt «tiešos iespaidus» kā mākslas darba pamatu nozīmē tai pašā laikā atvirzīt otrā vietā domāšanas izšķirošo

nozīmi un vadošo lomu mākslas darba procesā, neizprast ideoloģiskā satura noteicošo nozīmi mākslā.

Tātad nepietiek ar reālisma lozungu! Vajadzīga dialektiskā materiālisma metode. Šis ir viens no centrālajiem jautājumiem proletliteratūras turpmākajā attīstībā. Un to nedrīkst par zemu novērtēt.

Proletāriskā literatūra tātad nevar būt tikai analītiski konstatējoša. Viņai ir jāsniedz sintētiski aptveroša faktu un parādību sabiedriskā kopsakarība, atsedzot zem atsevišķu konkrētu parādību formas viņu sabiedrisko būtību, viņu saistību ar vēsturiskās attīstības tendencēm.

Proletāriskā literatūra nevar aprobežoties ar pasīvi vērojošu, estetizējošu faktu reģistrāciju. Proletrakstnieks ir savas šķiras armijas kareivis, un viņa darba nozīme un vērtība apsverama pēc tā, par cik viņš palīdz dzīvi ne vien izprast, bet reizē arī pārveidot. Viņa mākslas tēliem ir jārosina un jāsauc uz šo pārveidību, jāsauc tur, kur cīņa par sociālistisko pārveidību ir viskarstāka, kur viņai piekrīt izšķirošā loma.

Bet te sākas jauna tēma.

Viena [*J. Janele*]

«Celtne», 1930. g., Nr. 5, 44.—49. lpp.

PSIHOLOĢISKĀ METODE VAI «PSIHOLOĢISMS» BEZ METODES?

Diezgan plašais Kadiķa-Groznija stāsts «Ens» vispirms parādījās «Krievijas Cīņā» un tikai pēc tam atsevišķā izdevumā. No šejienes jātaisa slēdziens, ka pats autors savam darbam piešķir zināmu paliekamu literārisku vērtību, neuzskatīdams viņu par gadījuma rakstura spalvas mēģinājumu.

Un, kā redzams, tādi nav Kadiķa-Groznija ieskati vien. Biedrene Viena «Celtnes» Nr. 5 — «Padziļinātais psiholoģisms latvju rakstniecībā» autoritatīvi novērtē:

«... Kā visspilgtāko psiholoģiskā žanra izpausmi* nākas atzīmēt biedra Kadiķa-Groznija stāstu «Ens». Tas ir darbs, kurš rāda zināmu formas meistarību un mākslinieciskū gatavību un jau tādēļ pelna sevišķu ievērību.»

Apstāsimies vispirms pie šīs «formas meistarības un mākslinieciskās gatavības». Sāksim no paša pirmā teikuma.

* Pastrīpojums b. Vienas. Turpmāk visos citātos, kur tas nav sevišķi atzīmēts, pastrīpojumi mani. — *K. J.*

«Dzīve plūst kā strauja dziņa ar jauneklīgu karstumu, apsūbējušos krastos atstājot neizskalotās atmiņas. Dažreiz savai gaitai mezglu aizmet, lai neatšķestos. Un cilvēks traucas viņai līdzi. Dedzīga straujuma neizturējis, dažs atpaliek sasāpējis, lai vēlāk, laika sadziedēts, atkal atgrieztos.»

Grūti būtu sameklēt pretrunīgākas un juceklīgākas gleznas un frāzes! Tiek salīdzinātas divas abstrakcijas — «dzīve» un «dziņa». Nav viegls uzdevums iejusties «straumē», kuras epitets «karstums» un kura, neskatoties uz «straujumu», tomēr tek «apsūbējušos» krastos. Tāpat ar to mezglu aizmešanu upē... Kā var traukties cilvēks «savai gaitai» līdzi — tāds duālisms paliek autora noslēpums. Mēs, vienkāršie mirstīgie, ja kādreiz gadās «atpalikt», cenšamies «panākt» vai «sasteigt» nokavēto, bet Kadiķim-Groznijam patīk «atgriezties».

Tā paša abzaca beigās frāze: «Iededzies censības straujumā, cilvēks atspuldzina daļu no savas idejas.» Vai tu, lasītāj, ko saproti? Man gan jāatzīstas — ne. Kāpēc atspuldzina, kāpēc tikai daļu, un kas tā par savu ideju?

Pirmā lapas puse nav nejaušība: tāda gramatika, stilistiski un loģiski «slidenumi» stāstā jāpārvar ik solī. «Neizjustas žēlas» (kā var palikt sirdī neizjustas žēlas?), «... sastāj rindā vagonu koridoros pie ūdens krāna» (no kura laika viņi vagonu koridoros?), «... skumst piemineklis par kaunu, par apsmieklu padzītai Krievijai» (kas viņam par kaunu, ko skumt, un kas tik lēti — par apsmieklu — ņēmis un padzinis Krieviju?!), «Plaši izplest augošos spārnus pāri dzīvei, lai taptu tās veidotājs» (savāda veidošana!), Ļeņingradā uz ielām autoram «Reiz reizēm pamirdz dzīves saturs» (starp fabrikas dūmiem, starp krāsām — nevaru tomēr šo «dzīves saturu» konkrēti priekšā stādīt), tāpēc nav brīnums, ja rīklē «iesprūk kliedziens» (nezin no kurienes?), tāpēc arī mēs nejutīsimies pārsteigti, kad Erna «... žigli gatavoja brokastis, paslepus iegrūzdama Ena portfeli siltāku, gardāku kumosu, bieži pat atraudama sev». Parasti brokastis tiek gatavotas vai nu uz prīmusa, vai plīts un ne no kumosiem, ko atrauj no sevis...

Visi šie piemēri izrakstīti no pāris iesākuma lapām. Un tādus — «Bērnu degunēļi ar slapju dvieli noslaucīti, un nu viņi nostājas rindā un... skatās tēvā...» — varētu minēt līdz apnikumam, bet dažādu rindu jau tā diezgan... Man šķiet, pietiks, lai izgaisinātu pasaciņu par «formas meistarību».

Pie «Ena» satura sīkumos neuzkavēšos: diezgan plaši viņu atstāsta b. Viena savā rakstā. Nevar būt domstarpību par to, ka ideoloģiskajā ziņā šis stāsts stāv zemu, jo Kadiķis-Groznijs

savus varoņus gandrīz pilnīgi izolējis no sabiedriskās dzīves un darba, neapgaismo tēlojamo personu darbību un psiholoģiju no mūsu — dialektiskā materiālisma viedokļa.

Piemēram, ko vērts viens pats beigu akords, kurā autors ar Ena muti apgalvo, ka pie visām Ena klizmām vainīga mūsu dzīve... Mūsu tagadējais celtniecības laikmets piespiež cilvēku žūpot un laisties dibenā, — lieliski, vai ne?

Bet kāpēc tādā gadījienā b. Viena tik izšķērdīga ar uzslavām par «formas meistarību un mākslinieciskū gatavību»? Kāpēc viņa tajā pašā krājumiņā ievietotos «Graujas rīts» un «Ķaupītis» stāda «blakus mūsu labākiem proletāriskās rakstniecības darbiem», lai gan formas meistarības ziņā šie stāstiņi nestāv augstāk par «Enu», kuru «formas sasniegumus» mēs tikko kā apskatījām?

Atbilde nav tālu jāmeklē. Nostādot Kadiķa-Groznija «Enu» par «visspilgtāko psiholoģiskā žanra izpausmi» latviešu proletliteratūrā un autora nemākulību un nevarību par vienu no mūsu proletliteratūras ievērojamākiem sasniegumiem, diezgan viegli rakstnieku paklusām aizvietot ar metodi un nākt pie slēdziena par «padziļinātā psiholoģisma» kaitīgumu.

Palūkosimies, kā sastāv ar b. Kadiķi-Grozniju kā psihologu.

Sākumā Arvīda Ena un Ernas ģimenes kopdzīve tiek attēlota pilnīgi idiliski:

«... Iekšēja noskaņotība, ģimenes saticība un dzīves košums, kas aizvien tika uzsildīts, mājās atgriežoties, pārmāca visas nepatikšanas.»

Ena attiecības pret darbu, neskaitot tādus vispārinājumus kā «Enam bija jāstrādā daudz, jāstrādā ar aizrautību», raksturotas sekojoši:

«Šīs sēdes līdz kaklam bija apnikušas, katrs centās drīzāk tikt svabads, lai atlikušo laiku pavadītu starp sarkanarmiešiem savās vienībās. Katrs cerēja savu nogurumu tur atspirdzināt, bet šīs ik dienas atkārtojošās cerības vienmēr ira, jo te katru vakaru radās daudz jaunu sarežģītu jautājumu, atbildes uz kuriem nebija atliekamas.»

Par partijas un sabiedrisko darbu nekas netiek minēts, sēdes un sarkanarmiešu apkārtne nogurdina. Vienīgi ģimene «pārmāc visas nepatikšanas». Liekas, ka Ena portreja pilnīgi skaidra.

Otrā nodaļa šo ģimenisko ainu vēl pastiprina:

«Ens nepiemirsa, pagaro ceļa gabalu braucot, ik lielākā stacijā nosūtīt Ernai pa kartiņai.» Tālāk: «Tās (vēstules) arī bija vienīgās, kas rada iemeslu atgādināties lielāku pienākumu ārpus možās, visu atņemošās armijas dzīves pienākumiem.»

Līdz ar to te uzduramies uz pirmo pretrunu: iepriekšējos citātos armijas dzīve nebija «visu atņemoša».

Un vēl lapu tālāk: «Vienkārši, nav laika domāt par ģimeni. Šī zināmā mērā nepatīkamā saites sajūta tomēr neizzūd...»

Sēžot lasāmmājā, «Ens palika nerunīgs, viņam negāja pie sirds aklas sarunas un bezvērtīgi smiekli. Patiesībā tad jau nebija par ko runāt un smiet, ja sarunas tik vien kā ap seklām asociācijām varēja grozīties.»

Tas viss vēl pirms Ena iemīlēšanās Toņā. Kurai portrejai lai nu ticam? Sevišķi, ja turpat, pāris rindu tālāk, autors jau sekojoši raksta par savu varoni: «Nez kāpēc Ena galvā uzausa Ernas (sievas) tēls, padevīgs, salkans savā sievišķībā un varbūt pat drusku nokaltis, neaicinošs, vienmuļš un it kā svešāds.» Vai tad tāda ir tā «iekšējā noskaņotība un ģimenes saticība»?

Mūsu «psihologs» ik rindā runā sev pretim: pamatos viņš iedomājas Enu kā nopelniem bagātu komunistu-revolucionāru, tēlo viņu kā ģimenes dzīvē iesūnojušu mietpilsoni un turpat saka, ka ģimene — «nepatīkama saites sajūta». Tiec nu gudrs!

Ena jaunā simpātija Toņa tiek tēlota kā pretstats Ernai. Toņas raksturojumam netiek žēlotas romantiskas frāzes un salīdzinājumi. Bet Erna? «Ko Erna vairāk zin kā mājību! Ko viņa grib vairāk zināt! Viņai vairs nekā nevajag, viņa ir ieguvusi mieru, sasniegusi sasniedzamo un apmierinājusies, kā visas sievietes, kā dūkstīm aizaudzis ezers. Nē, tas nav tas, kam vajadzētu būt un ko gribētu Ens.» Tā jūsmo pats Ens. Tātad viņš pret mājību, pret apmierināšanos — viņš grib ko citu... Šo citu Ens atradis Toņā: «Jaunatnes sacelšana pret visu veco, cīņa par jaunās dzīves izveidību — tas bija viņas nenolaupāmais centiens. Tālab viņa bija tik tuva un... mīļa.»

Mēs esam paraduši uz vārda neticēt.

«Bet, ja Toņa, darba aizņemta, neieradās, Ens zagšus izzuda no biedru vidus un, līzdams caur dārziem un krūmājiem, steidza uz Voiskoviciem. Ja Toņa bija aizņemta sēdē vai sapulcē, viņš nedzirdami ložņāja kā kaķis ap nama stūriem un, ilgu piepildīts, gaidīja, iekams apklusīs karstās debates, iekams nenodzisīs ugunis un Toņa nebūs brīva. Toņa atkal ļausies viņa tvērieniem piesarkusi, vijīga, smaidoša un silta kā nozagts, no cita piesavināts, neatļauts gardums.»

Ložņāt gar logiem, nepiedaloties sapulcēs, un zagt neatļautus gardumus — tiešām «cīņa par jaunās dzīves izveidību»!

Saslimstot no Toņas (kura pati nezin, ka slima) ar venerisku slimību, Enu «ne tik daudz mocīja slimības fakts, cik Toņas neattaisnojamā pieļāvība. Jaunatnes biedrene, šūniņas sekretārs ir pelnījis pārmetumu, ir pelnījis daudz vairāk...»

Un šo nelabojamo, līdz pēdējai nervu cīpsliņai mietpilsonībā iegrimušo Enu Kadiķis-Groznijs par visu varu cenšas parādīt kā varoni, attaisnot lasītāju acīs, nomelnojot Ena sievu, bataljona komisāru, partijas šūniņu. Būtu, protams, interesanti apskatīt tuvāk visus tos paņēmienus, ar kādiem tas tiek mēģināts panākt, bet tā mēs noklīstu pārāk tālu sāņus.

Pāriesim pie otras stāsta galvenās personas — Toņas raksturojumiem.

Atcerieties: «Jaunatnes sacelšana pret visu veco, cīņa par jaunās dzīves izveidību.» Skaisti, vai ne?

«Viņa bija pilsētas kultūras apstarota, spējīga patstāvīgi atrast izeju no kļūdām un daudzajiem dzīves režģiem,» — tā Toņa tiek mums rekomendēta, pie kam vārdos nav ne ēnas no ironijas.

Bet lūk, kā viņa atbild Enam, kad tas sāk šaubīties par pastaigāšanos naktī un divatā:

«Ak, cik tu, biedrīti, esi liels filozofs! Vai neatradīsi svaiga gaisa cienītājos mietpilsonības baciļus?»

Turpretim, kad Ens viņai jau apnicis, Toņa vaļsirdīgi pasaka:

«Tu mani tikpat nemīli un nekad arī nemīlēsi. To es zinu skaidri. Tu aizbrauksi, un viss, kas bijis, izkūpēs kā sasmakušie ceļa putekļi, kas tevi šurp atveda. Tev varbūt būs grūti pēc tam visu nokratīt no sirds. Tevi gaida sieva, bet tu viņu tik izšķērdīgi apkrāp.»

Kad Ens it kā satriekts no Toņas vārdiem, pēdējā skaļi iesmejas:

«Tu, muļķītis! Es esmu laimīga, ka tevi satiku, bet tu jau rūgsti. Tieši tādu, kāds tu esi, es tevi mīlu un neprasu no tevis it neko, jo es tev neko dot nevaru.»

Atdoties cilvēkam, kurš tevi nemīl, zinot, ka pati tam neko nespēj dot, — vai tāda tā «cīņa par jaunās dzīves izveidību»?

Vienā vietā tiek stāstīts par Toņas saslimšanu:

«Būdama pilsētā, viņa bija mīlējusi ar meitenes straujumu cilvēku, kas nīda pavasari un ziedus. No mīlamā cilvēka atgrūsta, izsmelta, viņa bēga atpakaļ, lai darbā apslāpētu sāpes, lai atspirgtu aizlauztās meitenes sirds, lai izkostos cauri netaisnībai uz jaunu dzīvi. Un nu, kad viņa šķitās ieejam gaišākas, brīvākas dzīves ceļos, nu bija jāpaklūp pret pārdzīvotā režģiem.»

Tātad nopietni: atdošanās cilvēkam, kurš tevi nemīl, — ieeja gaišākas, brīvākas dzīves ceļos, izejas atrašana no kļūdām!

Atkal mūsu priekšā divas Toņas, atkal autors ne tikai kā nav parādījis — nav pat līdz galam pārdomājis tēlojamās personas, bet raksta, kā ienāk prātā ... Jo pēc būtības netiek rādīti nekādi «psiholoģiski lūzumi» un viņu cēloņi, bet Toņas raksturs dots pilnīgā statikā.

Tādas un tamlīdzīgas pretrunas sastopamas arī pārējo personu tēlojumos. Vēl vairāk: pusdienas laikā «drusku nosnaudies», Ens atver acis, kad sametusies jau liela krēsla (salīdzini 17. un 18. lpp.). Sapieru izraktā skolas aka, ierīkotais fizkultūras laukumiņš un pār ezeru uzceltais tilts mūsu autoram — ātrs un pārliecinošs kolektīva darba piemērs, no kura izriet «tuvināšanās saites, kā sabiedriskās, tā individuālās». Kad kroga viesi dauza un spārda Enu, Kadiķis-Groznijs jūsmo: «... vajadzēja saprast, ka spārda pagājušais esošo.» Vai nopietni piedzērušais Ens mūsu «esošais», jeb vai autors vienkārši nespēj savest galus kopā, tāpat kā 82. lappusē, kur Erna vienā abzacā pēc kārtas «sveša un naidīga», «mierīga un neaizskarta» un «vienaldzīga»?

Var jau pielaist, ka rakstnieks savā paviršībā aizmirst, ko nupat teicis, un ņemas iegalvot gluži citu. Bet kāds visam šim pretrunu mudžeklim sakars ar padziļinātu psiholoģismu? Taisni otrādi — mūsu autoram šoreiz bieži trūcis vienkāršas loģikas, nerunājot nemaz par psiholoģiju! Ja ķerties pie darba, kurš pāri spēkiem, nekāda metode nepalīdzēs ... Un Kadiķis-Groznijs šoreiz nav varējis tikt galā ar savu uzdevumu: parādīt tos cēloņus, kuru dēļ Ens, lai arī gadījuma cilvēks partijas rindās, ar laiku nepāraug un netuvinās, bet, taisni otrādi, attālinās no partijas.

Mehāniski sekojot daudzu krievu biedru paraugam, kuri «Varoņa dzimšanas» kļūdas identificē ar «padziļinātā psiholoģisma» metodi, biedrene Viena ņem Kadiķa-Groznija neveiksmi un nemākulību par pierādījumu psiholoģiskā žanra nederībai. Viņa pati atzīstas:

«Autors ir izolējis savus varoņus no viņu sabiedriskās apkārtnes un praktiskās darbības loka.» Un vēl: «Stāsta pamatdoma ir pašos pamatos nepareiza. Autors mums raksturo stāsta varoni kā cīņās norūdītu komunistu... Lasītājs turpretim jau pašā stāsta sākumā redz tikai mietpilsoniski idilisku ģimenes dzīvi, kurā Ens pavisam nav redzams kā partijas biedrs un sabiedrisks darbinieks.»

Te nu rodas jautājums: ja, strādājot pēc «padziļinātā psiholoģisma» metodes (kā to apgalvo b. Viena), ar šādu iepriekšēju

nepareizu pieeju un nepareizu pamatdomu Kadiķis-Groznijs ir uzrakstījis sliktu stāstu, vai cita kāda metode, nemainot nepareizo pieeju un nepareizo pamatdomu, šo slikto stāstu būtu pārvērtusi labā?

Skaidrs, ka vienīgā atbilde «ne».

Bet vai «padziļinātā psiholoģisma» metode kategoriski prasa, lai stāsta pamatdoma būtu nepareiza, prasa, lai varoņi tiktu izolēti no sabiedriskās apkārtnes?

Man liekas, atkal būs jāatbild ar «ne».

Kas varētu noliegt «Ena» sabiedrisko nozīmi un mākslas vērtību, ja autors psiholoģiskās analīzes ceļā un mākslinieciskā formā mums atklātu tās izjūtas un iekšējos pārdzīvojumus, kuri (ja var ticēt Kadiķa-Groznija dažām pretrunīgām frāzēm) aizved mietpilsonības purvā Enu revolucionāru, Enu komunistu? Vai maz bijušo komunistu, bijušo partijiešu tīrīšanas laikā tika izsviesti no proletariāta avangarda rindām? Un vai viens otrs neizjustu kā brīdinājumu, neatturētos no kļūmiem novirzieniem, ja redzētu mākslinieciskos tēlos parādītu revolucionāra pagrimšanas procesu: kā aizmirstas darbs, ģimene, kā partijietis atsvešinās no sievas-biedrenes, kāpēc viņam paliek garlaicīgas sapulces un strādnieku šķiras cīņas. Ja iespējams parādīt psiholoģisko lūzumu, ģimenes saitēm irstot, kāpēc nevarētu parādīt šo lūzumu, sabiedriskām saitēm irstot?

Analizējot Kadiķa-Groznija tēlojumu, b. Viena beigās uzstāda jautājumu: «Vai šeit jel kur paspīd proletāriska rakstnieka šķiras viedoklis?»

Var tikai piekrist, ka ne. Bet atkal jāatkārto mans agrākais jautājums: kāda rakstniecības metode (un lai tur arī nebūtu ne vēsts no psiholoģisma!) proletāriskam rakstniekam ļautu uzrakstīt vērtīgu darbu, nestāvot uz šķiras viedokļa? Nešaubāmi, ka tādas metodes nav un nevar būt.

Tagad mēs nonākam tieši pie b. Vienas «metodes»:

«Ka b. Kadiķim-Groznijam vispārīgi nav svešs šķiras viedoklis — ne publicistiskā, mākslinieciski nepārkausētā veidā, — bet organiski ieveidots pašā mākslas darbā, tas redzams viņa iepriekšējos stāstos (piem., «Graujas rītā» un «Sestās stīgas» pirmajā pusē). Savā turpmākajā mākslinieciskās attīstības gaitā b. Kadiķis-Groznijs vienmēr vairāk stieg subjektīviskā psiholoģismā (stāsts «Par» un sevišķi «Ens»). Tas ir tas «padziļinātais psiholoģisms», kuru visā nopietnībā propagandēja daži RAPP'a vadošie biedri.»

Biedrene Viena raksturo Kadiķi-Grozniju kā mākslinieciski gatavu formas meistaru, nostāda viņa agrākos darbus līdzās mūsu proletliteratūras labākiem darbiem. Tātad, ja «Ens» neizdevies, vainīga metode, «padziļinātais psiholoģisms», kurš lasītājam nemanot tiek identificēts ar «subjektīvo psiholoģismu».

Acīm redzot, b. Viena nav sapratusi RAPP'a lozungu par «psiholoģismu», kurš, tāpat kā kaut kurš cits lozungs, nedrīkst tikt izrauts no sava laika un apstākļiem. Bdr. Averbahs rakstīja:* «Rakstnieka mākslinieciskā metode nevar tikt atrauta no ideoloģijas, no visa viņa (rakstnieka) kopējā pasaulsuzskata. Vēl vairāk, mākslinieciskā metode visumā un pilnīgi padota viņa (rakstnieka) ideoloģiskai nostādnei (установка).»

Pilnīgi aizmirsusi pati savu slēdzienu, ka Kadiķis-Groznijs ignorē proletārisko šķiras viedokli, b-ne Viena sāk meklēt visa ļaunuma sakni «subjektīviskā psiholoģismā».

Tālāk: kāpēc «padziļinātam psiholoģismam» jābūt «subjektīviskam psiholoģismam»? Nekādi argumenti šās «idejas» pierādīšanai b-nes Vienas rakstā nav atrodami, izņemot kailo apgalvojumu, ka «p s i h o l o ģ i s k a i s ž a n r s u n d i a l e k t i s k ā m a t e r i ā l i s m a m e t o d e — t ā s i r d i v a s p i l n ī g i n e s a v i e n o j a m a s l i e t a s»**.

Pļehanovs turpretim saka, ka «darbojošos personu psiholoģija... ir veselu sabiedrisku šķiru vai vismaz slāņu psiholoģija un ka tādā ziņā procesi, kuri norisinās atsevišķu personu dvēselēs, ir vēsturiskās attīstības atspoguļojums».

Kuram nu ticēt — biedrenei Vienai vai Pļehanovam? RAPP'a lozungi par «dzīvo cilvēku» un «psiholoģismu» bija tieši vērsti pret shematismu un trafaretu un reizē ar to pret visādām pasīvām buržuāziskā psiholoģisma tendencēm. Kaut kurā atsevišķā parādībā proletāriskajam rakstniekam jāprot saredzēt vispārējais, jo «vispārējais eksistē vienīgi atsevišķajā, caur atsevišķo. Katrs atsevišķais tā jeb citādi ir vispārējais» (Ļeņins).

Pievedot b. Fričes vārdus, ka proletrakstnieka uzdevums nav «apgaismot jautājumu par apziņas un zemapziņas attiecībām», Viena taisa slēdzienu, ka šī problēma novedusi sāņus arī Kadiķi-Grozniju.

Vispirms — mēs jau redzējām, kā Kadiķis-Groznijs tiek galā ar saviem «psihologa» uzdevumiem, tātad par kaut kādu apziņas un zemapziņas attiecību nopietņu apgaismojumu šoreiz nevar būt ne runas. Tālāk — b-ne Viena atzīstas, ka «Ena» tematiskā viela «varēja tikt izveidota citādā virzienā, varēja tapt parādīta citādā kopsakarībā». Tā jau ir tā lieta, ka «varēja» un «varēja», starp citu, pielietojot kaut vai to pašu «padziļinātā psiholoģisma» metodi, bet tikai stāvot uz šķiru viedokļa un dialektiskā materiālisma pamatiem! Tātad, lūk, uz kurieni uguns jāvērš!

Slēdzieni: neviens no proletrakstniekiem nenoliedz un nemēģina noliegt šķiru cīņu un dialektiskā materiālisma viedokļa nepieciešamību literatūrā. Bet dialektiskā materiālisma zinātniskā

---

* Сборник «Творческие пути».

** Pastrīpojums b-nes Vienas. — *K. J.*

metode nav dialektiskā materiālisma māksliniecisķā metode. Pēdējā mums kopējiem spēkiem tikai vēl jārada un jāizstrādā. Šis darbs būs sekmīgs vienīgi tad, ja mēs nemēģināsim aptumšot jēdzienus, nejauksim metodes lietderību vai nederību ar praktiskā darba ķ|ūdām, kuras neizriet no pašas metodes, ja patvarīgi neatrausim lozungus no tiem apstākļiem un cēloņiem, kādos viņi radušies. Teorētiskā trokšņošana nebūt nepalīdz proletliteratūrai veikt priekšā stāvošos lielos uzdevumus.

Nevis slavināšana par «formas meistarību un māksliniecisku gatavību», lai šīs «piedzejotās» īpašības turpat uz vietas izmantotu blakus nolūkos, bet stingra un nesaudzīga biedriska kritika, palīdzot raktsniekam nākotnē izvairīties no pielaistām ķ|ūdām, — tāds mūsu ceļš. Proletrakstnieku darbi vēl atpaliek no dzīves, viņos vēl šaurs ideju ieloks, viņi vēl pārāk neasi no šķiru cīņu viedokļa, paši rakstnieki bieži vien pakļūst zem apolitisma vai individuālistiskā psiholoģisma un estētisma tendencēm. Strādājot saskaņā ar proletrakstnieku vadošām organizācijām, mēs, bez šaubām, izstrādāsim pareizu māksliniecisko metodi un «darbā iegūsim sev vēsturiskas tiesības uz proletliteratūras hegemoniju».

K. Jakobsons

Redakcija atgādina, ka raksti par māksliniecisķās jaunrades jautājumiem «Celtnes» pēdējos numuros tiek drukāti pārrunas kārtā kā materiāli Latvju proletrakstnieku centrālbiroja plēnumam. Uzaicinām visus mūsu līdzstrādniekus un lasītājus aktīvāk piedalīties diskusijā!

«Celtne», 1930. g., Nr. 6, 46.—51. lpp.

VAIRĀK KONKRĒTĪBAS UN SKAIDRĪBAS!

Strīdēties par proletrakstniecības jaunrades metodēm tādā veidā, kā tas darīts rakstā «Vēlreiz par «padziļināto psiholoģismu» un dialektiskā materiālisma metodi», maz nozīmes.

Biedrene Viena profesoriski pamācošā tonī plaši izrunājas par vispārpazīstamām tiesībām, kuras neviens nedomā apstrīdēt, piemēram, ka dialektiskais materiālisms ir vienīgi pareizais proletariāta redzes viedoklis. Bet par pašām domu starpībām — tikai apgalvojumi, bez pierādījumiem, bez konkrētas faktu analīzes. Un, ja kādā vietā doma formulēta noteiktā tēzē, tad tūliņ seko dažādas piezīmes un iebildumi, kuri šo tēzi pēc būtības iznīcina.

Bez tam viss raksts ieturēts pārāk «augstā stilā»:

«... Galveno lomu šeit (runa iet par mākslas darba izteiksmi, formu. — *K. J.*) spēlē ne atsevišķu valodniecisku gleznu

oriģinālība un spilgtums (kā to bieži vien domā lasītāji un dažkārt arī paši mākslinieki), bet gan valodniecisko gleznu vienībā ietvertie konkrēti plastiskie mākslas tēli, kuru savstarpējās attieksmēs un kopsakarībā savukārt izpaužas mākslas darba pamatideja.»

Mēs šaubāmies, vai šo puķaino teikumu spēs atšifrēt daudzi «Celtnes» lasītāji no darbaļaužu aprindām.

Galvenais mākslas darba formā — mākslas tēli. Mākslas tēlu attieksmēs, citiem vārdiem — mākslas tēlos izpaužas mākslas darba pamatidejas. Vienkāršāk runājot, mākslas tēli līdzīgi mākslas darba saturam jeb nosaka pašu saturu. Tāda ir minētās frāzes doma.

Vai jums nepatiktos šo domu salīdzināt ar citātiem:

«Organiskā paņēmienu sakarība pavisam ne tā, ka viņi vienas sociālās apkārtnes radīti, bet tā, ka viņi pieder vienam mākslas tēlam» (skat. «Литература и марксизм», 1929, № 2, 18. lpp.).

Vai vēl:

«Literatūra, būdama valodas ražojums (произведение слова), nav ideju sistēma. Viņa aizvien ir mākslas tēlu un tikai mākslas tēlu sistēma» (skat. Pereverzeva runu literatūras teorētiķu (словесники) konferencē).

Pēc Pereverzeva domām, literatūras saturs faktiski ir mākslas tēls. Mūsu oponenta tēze gandrīz burtiski saskan ar iepriekšējiem citātiem. Izbužinātajām «marksistiskā kritiķa» vārdu sprogām spraucas cauri pereverzevisma radziņi ...

Bet šoreiz mūsu tēmā neietilpst sīkāka Pereverzeva antimarksistiskās teorijas kritika. Pāriesim pie konkrētiem polemikas punktiem.

Domu starpības «Ena» novērtējumā

Mēs apstrīdam divus apgalvojumus: 1) par «formas meistarību un māksliniecisku gatavību» un 2) ka Kadiķa-Groznija «Graujas rītu» un «Ķaupīti» var stādīt «blakus mūsu labākiem proletāriskās rakstniecības darbiem».

Nekādas konkrētas darbu analīzes šādā virzienā, nekādu faktisku pierādījumu saviem apgalvojumiem ne pirmajā, ne otrajā b. Vienas rakstā nav atrodams. Viņa pati kritizē «Enu» i satura, i formas ziņā. Kā tas saskan ar tēzi par «formas meistarību un māksliniecisku gatavību»?

Mēs no savas puses ar daudziem konkrētiem piemēriem ilustrējām formas nevarību gramatiskās izteiksmes, abstraktu, juceklīgu gleznu, mākslas tēlu loģisku pretrunu ziņā.

Ko var iebilst pret šādu analīzi?

Mums tiek pārmesti vārdu sagrozījumi citātā: «Dzīve plūst kā strauja dziņa ar jauneklīgu karstumu apsūbējušos krastos.» Te, lūk, neesot tieši lietota ne «straume», ne «upe».

Kā zināms, gleznas un salīdzinājumi vajadzīgi mākslas darbā, lai abstrakto, nesaprotamo padarītu vienkāršāku un pieejamāku. Ja runa iet par to, ka kaut kas plūst apsūbējušos krastos, tad, konkretizējot šo salīdzinājumu, viņš var asociēties tikai ar straumi vai upi, jo «apsūbējušie» krasti ir konkrēts priekšstats. Tātad nekādu «sagrozījumu» pēc būtības nav.

Tālāk mums pārmet, ka kritizējām Kadiķi-Grozniju par gleznu abstrakciju (konkrēts piemērs — «dzīves» un «dziņas» salīdzināšana). Bet turpat pāris rindu tālāk b. Viena atzīstas: «Nelaime šeit pastāv iekš tam, ka b. Kadiķis-Groznijs ar šiem vārdiem tā i nekā konkrēta nav pat domājis atsegt reālās dzīves tiešamībā.»

Pareizi. Vēl jo sliktāk i priekš Kadiķa-Groznija, i priekš viņa «formas meistarības». Bet kāpēc mēģināt attaisnot īsto vainīgo un uzvelt atbildību par šīm abstrakcijām mums?

Citējot kādu gleznu:

«Un pie šīsdienas tautiskās Latvijas dzīvīte, iesēdusies hiperboliski milzīgos redeļratos, rībina un tarkšķ uz velna paraušanu, aizsitot dzirdi, aizņemot elpu, tik pasteigt nopakaļ vakarvalstu politikas un kultūras ekspresim,» —

b. Viena atzīmē: «Arī šeit, cik vārdu, tik «abstrakciju».»

Pilnīgi konkrēta glezna, kurā salīdzināta redeļratu rībināšana un tarkšķēšana ar ekspreša trauksmi, — abstrakcija?! Interesanti būtu dzirdēt: kas tādā gadījienā tiek saprasts zem konkrētas gleznas?

Meklējot pēc pārliecinošākiem argumentiem, pagadās ceļā rindiņa: «Krūtīs tāds nemiers, ka aizžogā caurums . . .» Biedrene Viena neatšķir «ka» no «kā» un jautā: «Kas tas par caurumu krūtīs?» Vai šādas neizpratnes attaisnošanai nav speciāli izzvejota sekojošā pērle:

«Mākslinieciskās formas meistarību nevar novērtēt pēc gramatiskām kļūdām, jo tad jau mums būtu jāsviež pār kārti vai visi strādzemkoru literāriskie darbi, kuros šāda rakstura kļūdas ir stipri parasta un neizbēgama lieta.»

Mēs neesam dzirdējuši, ka kāds būtu ņēmies slavināt strādzemkorus par viņu «formas meistarību». Un neiebilstam, ja ar šo lielisko «kā» mūsu oponents pats mēģina noslēpties aiz platās strādzemkoru muguras . . . Apmēram uz tādiem pat «gramatiskiem pārkāpumiem» dibinās visi pārējie uzbrukumi, kuri formulēti zem «Apvainojums Nr. 1—4», kā to katrs lasītājs pats var pārliecināties, tāpēc pie viņiem sīkāk neuzkavēsimies.

Pie kāda savas formulas «mīkstinājuma» b. Viena tomēr nonākusi: «mākslinieciskā gatavība» un «formas meistarība» esot

jāņem «attieksmē pret mūsu latvju proletliteratūras patreizējo attīstības līmeni»*.

Vai tas jāsaprot arī attiecībā pret formulu: «... varam stādīt blakus mūsu labākiem proletāriskās rakstniecības darbiem?»

Jādomā. Pats par sevi skaidrs, ka te nevarēja celties nekādi pārpratumi bez speciālā paskaidrojuma. Tātad nopietni — b. Viena uzskata Kadiķa-Groznija ideoloģiskā un mākslinieciskā ziņā neizturēto ražojumu par līdzvērtīgu Klusā, Cepļa, Eidemaņa labākiem darbiem? Un šī doma tiek argumentēta pavisam oriģinālā kārtā: nevis analizējot un pierādot mākslas darba sasniegumus, bet kritizējot un uzrādot vienīgi trūkumus kā saturā, tā formā.

Pamēģiniet tagad šādus argumentus apgāzt!

Par «psiholoģisko žanru»

«Ens» tiek atzīmēts «kā visspilgtākā psiholoģiskā žanra izpausme».

Nenorādot, kādā nozīmē pielietots nenoteiktais un izplūdušais termins «žanrs», grūti piekrist vai nepiekrist minētām domām. Loģiski pretrunīgs pats princips klasificēt žanrus kā filozofiskus, avantūriskus, psiholoģiskus u. c. Piemēram, Tolstoja un Tugeņeva romāni ietver ne vien sadzīves, bet arī psiholoģisko žanru. Tādā nozīmē par psiholoģisko žanru var tikt uzskatīti Klusā «Plinšu sieva» un Eidemaņa «Ielenktie». Salīdzinot ar viņiem, smieklīgi izklausās «Ens» «kā psiholoģiskā žanra» visspilgtākā izpausme.

Tālāk mūsu «dialektiskā materiālisma metodes» aizstāvis visu laiku jauc žanru ar jaunrades metodi. Paklausieties:

«Ja varoņi netiktu izolēti no sabiedriskās apkārtnes, ja sakarā ar to indivīda psiholoģija netiktu izvirzīta par «vienīgo reālību», tad vairs nebūtu arī «psiholoģiskās metodes» un nebūtu psiholoģiskā žanra.»

Ne par velti RAPP'a sekretariāts savā vēstulē visiem organizācijas biedriem konstatē, ka

«no tā sauktā «bloka» puses mēs novērojam mēģinājumus sajaukt kopā žanra un metodes jautājumus, patiesībā aizvietot jautājumus par metodi ar jautājumiem par žanru» («Лит. газета», Nr. 47).

Savāda «satrāpīšanās»!

Bez tam te skaidri redzams, ka b. Viena samaldījusies terminos, ka viņa runā par buržuāzisko, subjektīvo psiholoģismu («ja ... individuālā psiholoģija netiktu izvirzīta par vie-

* Pastrīpojums b. Vienas. — *K. J.*

nīgo reālību»), lai gan polemikas saturs — proletliteratūras jaunrades metode.

Iepriekš minētajā vēstulē norādīts, ka

«kaitīgs katrs mēģinājums ierobežot proletārisko literatūru tikai dažos žanros. Kaitīgi tāpat mēģinājumi mehānistiski pārvietot vēsturiski radušos žanrus šolaiku literatūrā, nesaprotot, ka proletāriskā literatūra salauž žanru veco — skolniecisko klasifikāciju un rada savus žanrus» utt.

Jā, mēs esam pret žanru veco klasifikāciju, kā viņu mehāniski grib uztiept mūsu pretinieki. Terminu «psiholoģiskais žanrs» mēs saprotam citādi, nekā to saprata buržuāziskie teorētiķi. Mēs pilnīgi pievienojamies RAPP'a sekretariātam, ka

«... nepieciešami visādi atbalstīt dažādos proletrakstnieku žanru meklējumus, dažādo žanru sacensību pašā proletāriskajā literatūrā. Bet katram žanram mums jāpieiet no tāda redzes viedokļa, kādā mērā viņa īpatnības veicina proletāriskās literatūras pamatuzdevumu atrisināšanu.»

Biedrene Viena mēģina ierobežot proletrakstniecību viņas žanru meklējumos («... nebūtu psiholoģiskā žanra»). Šim uzskatam nav nekā kopēja ar RAPP'a līniju.

Pie vienas reizes jāatzīmē savādā «nesaprašana» no Ļeņingradiešu puses, kuri uztraucas, ka mēs asi kritizējam «Enu» kā proletliteratūras darbu, bet pavisam neredz, kur viņu ierindo raksta «Padziļinātais psiholoģisms latvju proletrakstniecībā» autors. Tāpēc esam spiesti izrakstīt vēl vienu citātu:

«Tā ir bezpartejiska filozofija, kura, kā zināms, vienmēr ir kalpojusi zināmas šķiras interesēs šķiru cīņas attiecību notušēšanai.»

Citiem vārdiem, Kadiķis-Groznijs tiek nostādīts buržuāzijas ideologa lomā, jo proletariāts nav ieinteresēts «šķiru cīņas attiecību notušēšanā». Vai Ļeņingradiešu protesti šoreiz nebūs nepareizi adresēti?

Ko nozīmē «padziļinātais psiholoģisms»?

Diskusiju par proletāriskās jaunrades metodēm krievu biedri turpina jau diezgan ilgu laiku. Šķiet, ka tāpēc nebūtu nekādas vajadzības sīki uzkavēties pie atsevišķām blakus epizodēm, atgriezties atpakaļ uz diskusijas pirmās pakāpes. Bet izrādās, ka mūsu oponents no vienas vietas argumentē ar sen atspēkotiem pierādījumiem.

Vispirms — kas tiek saprasts zem vārdiem «padziļinātais psiholoģisms» jeb «psiholoģiskā metode»?

Termini paši par sevi nenoteikti. Uz to tika griezta vērība jau diskusijas sākumā. Vairākreiz atkārtots, ka reālismu,

romantismu, psiholoģismu utt. mēs izprotam citādi nekā buržuāziskie zinātnieki. Tāpēc savā pirmajā rakstā katrā vārda galā neturējām par vajadzīgu aizrādīt, ko mēs apzīmējam ar šiem jēdzieniem. Bet, neizķerot atsevišķus teikumus no visa konteksta, mūsu pamatdoma pilnīgi skaidra: «Ens» ne tāpēc neizdevies darbs, ka tur mēģināts pielietot RAPP'a lozungu par «padziļināto psiholoģismu», bet tāpēc, ka Kadiķis-Groznijs nav šo lozungu pareizi izpratis un pietiekoši nepārvalda dialektiskā materiālisma metodi. Turpretim b. Viena mēģina mums uztiept buržuāziskā psiholoģisma metodes aizstāvēšanu un dialektiskā materiālisma metodes noliegšanu. Kailu apgalvojumu vietā griezīsimies labāk pie mūsu pirmā raksta:

«Kāda rakstniecības metode (un lai tur arī nebūtu ne vēsts no psiholoģisma!) proletāriskam rakstniekam ļautu uzrakstīt vērtīgu darbu, nestāvot uz šķiras viedokļa? Nešaubāmi, ka tādas metodes nav un nevar būt.»

«Rakstnieka mākslinieciskā metode nevar tikt atrauta no ideoloģijas, no visa viņa (rakstnieka) kopējā pasaulsuzskata. Vēl vairāk, mākslinieciskā metode visumā ir pilnīgi padota viņa (rakstnieka) ideoloģiskai nostādnei.»

«Neviens no proletrakstniekiem nenoliedz un nemēģina noliegt šķiru cīņu un dialektiskā materiālisma viedokļa nepieciešamību literatūrā. Bet dialektiskā materiālisma zinātniskā metode nav dialektiskā materiālisma mākslinieciskā metode. Pēdējā mums kopējiem spēkiem tikai vēl jārada un jāizstrādā.»

Un pēc visa tā vēl var apgalvot, ka mēs cīnoties pret dialektiskā materiālisma metodi! Tiešām viegla lieta diskutēt, atbalstoties tikai uz savas radošās fantāzijas! . . .

Beidzamā citātā bez tam skaidri redzams, ka mēs uzsveram mākslas «specifiku». Bet, par cik nav pielietots šis svešvārds, mūsu oponents liekas nekā nesaprotam . . .

«Padziļinātā psiholoģisma» vietā kā vairāk atbilstošs terminā ietvertajam jēdzienam vēlāk izvirzījās «psiholoģiskais» jeb «sintētiskais reālisms». Un, par cik strīdi tiek izcīnīti ap mākslas jaunrades m e t o d ē m, vietām parādījās apzīmējums «psiholoģiskā metode», kuru domu kopsakarībā nekādi nebija iespējams iztulkot kā pretstatu dialektiskā materiālisma metodei. Tikai vēlāk, kad RAPP'a vairākuma ieskatu pretinieki sāka noformēties literāriski politiskā frakcijā, krasi nostādīdami sevi pretim RAPP'a līnijai un apvainodami RAPP'a vadību par iestigšanu «šķiru mierā», «svešas ideoloģijas» un «buržuāziski muižnieciskās kultūras» pozīcijās, — tikai tad «padziļinātā psiholoģisma» lozungu demagoģiski dažreiz sāka identificēt ar «psiholoģisko metodi», saprotot zem pēdējās buržuāziskā psiholoģisma metodi — pretstatu dialektiskā materiālisma metodei. Nav grūti saredzēt, ka tas tika darīts frakcionāri polemiskās

interesēs. Bet tagad, pēc «bloka» un «Litfrontes» īstās dabas atmaskošanas, mums tiešām nesaprotami, kāpēc b. Viena ķeras pie šī mazvērtīgā, nepārliecinošā paņēmiena.

Savā pirmajā rakstā mēs pielietojām terminu «psiholoģiskā metode» bez sevišķa paskaidrojuma. Vai tas tiešām tik liels noziegums, un vai tam neizbēgami jāizsauc pārpratumi? Domājam — ne, ja vien šie «pārpratumi» nav vajadzīgi pavisam citos nolūkos.

«Литерат. газ.», Nr. 52, no 10. novembra pagājušā g. ievietots Vs. Višņevska runas atreferējums par mākslinieciskās jaunrades metodi:

«Izmantojot gadījienu, es paziņoju te, Maskavā, literatūras centrā, ka neesmu stūrgalvīgs vienas vai otras — «psiholoģiskās» vai «antipsiholoģiskās» metodes* piekritējs (vulgāri runājot, nodalīšanās strīdos notiek pēc šīm pazīmēm).»

Un tomēr nevienam nav nācis prātā apvainot Višņevski par dialektiskā materiālisma metodes noliegšanu...

Attiecībā pret mums jautājums nostādīts citādi. B-ne Viena ieliek terminā «padziļinātais psiholoģisms» savu īpatnējo izpratni, kura saskan ar «Litfrontes» literāriski politiskā grupējuma izpratni. Drusku iepriekš mēs jau parādījām, ka zem «padziļinātā psiholoģisma» viņa saprot «buržuāzisko psiholoģismu».

Mēs strīdamies par proletāriskās jaunrades metodi, bet mūsu oponents ņemas mums piedzejot buržuāziskās metodes aizstāvēšanu, lai gan ne ar vienu vārdu par tādu neesam nekur ieminējušies. Tā polemizējot, protams, nekādā galā netiksim.

Vēl vairāk: tagad vairs neatliek ne mazāko šaubu, ka b. Viena uzskata «Enu» par darbu, kurš sarakstīts, pielietojot «buržuāziskā psiholoģisma metodi». Vārdu pa vārdam pateikts:

«... «psiholoģiskā metode», kas nostāda uzmanības centrā atsevišķu indivīdu iekšējos pārdzīvojumus, izolējot tos no sabiedriskās dzīves prakses, pārvēršot tos par pašmērķi, par starpsienu starp sabiedrisko apziņu un lielo ārpasauli, izriet no ideālistiskā pasaules uzskata.»

Mēs par b. Kadiķi-Grozniju tik ļauni nedomājam, un šī smagā apvainojuma pierādīšanai, kurš izslēdz «Ena» autoru no proletārisko raktsnieku rindām, arī mūsu bargais kritiķis nav papūlējies atrast pietiekoši svarīgus motīvus. Mēs paliekam pie saviem agrākiem ieskatiem, ka Kadiķis-Groznijs attiecīgā mērā nepārvalda nekādu metodi un tāpēc «Enā» tik daudz kļūdu, tāpēc iznākusi tā «eklektiskā juceklība», par kuru iet runa un kuras

* Pastrīpojums mans. — *K. J.*

«aizstāvēšana» mums tiek piefantazēta, lai gan to visu laiku atmaskojām uz konkrētu faktu pamata.

Bet, ja nu pielaistu, ka «Ens» tiešām sarakstīts, pamatojoties uz «buržuāziskās psiholoģijas metodes», tas nozīmētu, ka viņš stāv ārpus proletrakstniecības rāmjiem. Ar kādām tiesībām tādā gadījienā b. Viena izmanto šo darbu kā pierādījumu «proletāriskā psiholoģisma», «psiholoģiskā reālisma» nederībai proletāriskās mākslas jaunradē? Ar kādu tiesību RAPP'a vadošajiem biedriem tiek mēģināta uztiept «buržuāziskā psiholoģisma» aizstāvēšana, ja jau no paša iesākuma nepārprotami skaidrs, ka zem «padziļinātā psiholoģisma» jāsaprot proletāriskais psiholoģisms? Tālāk seko pārmetums:

«Bdr. Jakobsons negrib saprast, ka arī psiholoģiskos procesus var saprast un attēlot ideālistiskā apgaismojumā un var tos saprast un attēlot materiālistiski dialektiskā apgaismojumā.»

Lasītāji paši lai pārliecinās, ka mēs visu laiku šo «patiesību» pūlamies ieskaidrot savam oponentam, bet viņš tiepīgi pastāv pie iepriekšējā apgalvojuma: ja jau psiholoģisms, tad katrā ziņā «buržuāziskais psiholoģisms», tad katrā ziņā «ideālistiskais pasaules uzskats», noliedzot psiholoģisko procesu materiālistiski dialektiskās apgaismošanas iespējamību.

Kādas ir RAPP'a domas par psiholoģisko procesu attēlošanu? Griezīsimies atkal pie RAPP'a sekretariāta vēstules:

«Bez šķiras revolucionārās praktikas un uz viņas pamatiem notiekošās cilvēku materiāla pārveidības attēlošanas, tātad bez to procesu attēlošanas, kuri norisinās ļaužu psiholoģijā, kuri pārkārto īstenību, nav iespējama patiesi mākslinieciskas proletāriskās literatūras radīšana.»

Tādā ziņā, kā redzams, nebūt netiek izslēgta psiholoģisko procesu attēlošana, «psiholoģiskais reālisms», bet gluži otrādi — šī attēlošana ietilpst kā nepieciešama sastāvdaļa proletliteratūras jaunradē. Bet varbūt b. Viena apvaino ne tikai mūs, bet arī visu RAPP'a vadību «dialektiskā materiālisma metodes» aizvietošanā ar «psiholoģisko metodi»?

Kādai jābūt proletliteratūras jaunrades metodei?

Ik vārda galā no mūsu pretiniekiem tiek daudzināta dialektiskā materiālisma metode.

Kādā nolūkā?

Jautājums par to, ko uzskatīt par proletārisku rakstnieku, jau sen izšķirts. Proletāriskais rakstnieks ir tas, kurš stāv uz

proletariāta šķiras viedokļa, kurš savos literāriskos darbos palīdz strādniecībai veikt dzīves pārkārtošanas lielos uzdevumus.

Strādnieku šķiras viedoklis — dialektiskais materiālisms.

Ja diskusija tiek izcīnīta par proletliteratūras jaunrades metodēm, bet ne starp proletariāta un buržuāzijas metodēm, — kā varētu uzstāties pret dialektisko materiālismu? Kur, no kā, kad tas darīts? Reizē ar to tāds rakstnieks nostādītu sevi ārpus proletliteratūras! Vai tiešām tas tik grūti sajēdzams?

Bet daudzi no tā saucamā «bloka» piekritējiem, vēlākajiem «litfrontiešiem», likās nesaprotam tik vienkāršu patiesību.

Atbilde viegli atrodama viņu jaunrades deklarācijā «Pret ko un kāpēc mēs cīnāmies», kurā tika RAPP'a vadība pēc būtības apvainota par noslīdēšanu «šķiru miera» un «svešas — buržuāziski muižnieciskās kultūras ideoloģiskās pozīcijās». Saprotams, ka RAPP'a trešā konference šos apvainojumus kategoriski noraidīja. Skaidrs, ka tamlīdzīgi apvainojumi vairs neietilpst diskusijas rāmjos par proletāriskās jaunrades metodēm, zem kāda karoga uzbrukums tika sākts... Lūk, kur «tas suns aprakts», b. Vienas stilā runājot, kā aprakts pats oportūnistu mēģinājums sašķelt proletliteratūras vienotās rindas.

No formulējuma «Dialektiskā materiālisma zinātniskā metode nav dialektiskā materiālisma mākslinieciskā metode. Pēdējā mums kopējiem spēkiem tikai vēl jārada un jāizstrādā» mūsu oponents taisa slēdzienu, ka «tas nozīmējot pateikt, ka mums vēl nav proletāriskās literatūras.* Jo kas tā gan lai būtu par proletariāta literatūru, kas nepauž proletārisku ideoloģiju.»

Vispirms, ja jau mums ir galīgi izstrādāta proletāriskās jaunrades metode, pēc b. Vienas terminoloģijas — «dialektiskā materiālisma metode», par ko tad vēl diskutēt? RAPP'a vadība tādā ziņā liek saviem biedriem lauzties vaļējās durvīs...

Tālāk — šī «oportūnistiskā» vadība pielaiž to pašu «kļūdu», ko mēs. Jau iepriekš citētajā vēstulē teikts:

«Mēs redzam, ka visi «naļitpostovcu» jaunrades lozungi pilnīgi atbilst galvenajam un pamata uzdevumam — visa proletliteratūras kolektīva apzinīgam un plānveidīgam darbam dialektiski materiālistiskās māksliniecisk**ā**s metodes izstrādāšanā.»**

Vai nav savādi: pēc b. Vienas loģikas, pati RAPP'a vadība noliedz proletliteratūras esamību, apgalvojot, ka dialektiski materiālistiskā mākslinieciskā metode tikai vēl jāizstrādā... Vai

* Pastrīpojumi b. Vienas. — *K. J.*
** Pastrīpojums mans. — *K. J.*

tas nav spilgts RAPP'a «oportūnisma» paraugs, kurš pierāda, ka «taisnība» «litfrontiešiem», kuri sevi mēģināja nostādīt pretim tādai vadībai?... Un beidzot:

«Ja proletariāta rokās jau tagad ir nemaldīgas mērauklas jebkura literāriska sacerējuma sabiedriski politiskā satura novērtēšanai, tad viņam nav vēl tādas pat noteiktas atbildes uz visiem mākslas formas jautājumiem.»

Tā teikts VK(l)P CK rezolūcijā par partijas politiku daiļliteratūrā.

Nemēģinot mehānistiski atdalīt saturu no formas, nemēģinot noliegt viņu dialektisko vienību, atkal iznāk, ka mākslinieciskā jaunrades metode vēl jāizstrādā. Ko tagad iesākt — apvainot VK(l)P CK proletāriskās literatūras esamības noliegšanā?

Mūsu oponents nebūt nav tik bērnišķīgs, kā mēģina izlikties. Turpat blakus ievietotas kārtējās atrunas un piezīmes, kuru uzdevums segt aizmuguri atkāpšanās gadījienā:

«Mēs domājam, ka dialektiskā materiālisma vispārējie principi ir pielietojami arī mākslinieciskās jaunrades darbā, protams, ne mehāniski, bet ņemot vērā viņu specifiku.»*

Nu, protams, protams. Taisni par to «specifiku» jau visu laiku iet runa. Taisni tajā «specifikā» taču ietilpst visa diskusija par proletāriskās jaunrades metodēm, bet nevis jautājumā par dialektiskā materiālisma metodes atzīšanu vai neatzīšanu.

RAPP'a sekretariāta vēstulē teikts:

«Nepieciešami, lai dialektiskā materiālisma metode konkrēti tiktu atšifrēta attiecībā pret atsevišķiem žanriem, pret atsevišķām stila problēmām un pret pašu proletrakstnieka jaunrades procesa būtību.»

Un taisni par to pamatojumu gandrīz ne vārda neatradīsiet visā b. Vienas garajā rakstā.

Kur šīs kļūdas cēloņi?

Kā zināms, Pereverzevs identificē subjektu un objektu, kāpēc galu galā nonākt tik tālu, ka noliedz kaut kādu kvalitatīvu starpību starp cēloni un sekām. No šejienes — tāpat jebkādas specifikas noliegšana literatūras attīstības cēloņsakarībā (закономерность).

«Mākslas tēlu sistēmas cēloņsakarību nosaka ražošanas procesa cēloņsakarība»** bez kaut kādiem pārejas posmiem. Lūk, kāpēc b. Vienai pilnīgi pietiek ar «dialektiskā materiālisma metodi», un viņa līdz ar Pereverzevu ignorē literatūras «specifiku», ieminēdamās par to tikai garāmejot. Jo, par cik galvenais litera-

* Pastrīpojums mans. — *K. J.*

** Pereverzevs. Runa literatūras teorētiķu konferencē.

tūras saturs kā sekas ir identisks ar cēloņa — ekonomikas saturu, par tik nav vajadzīgs ņemt vērā vēl kaut kādu tur «specifiku». Pereverzevieši aizmirst dialektiskā materiālisma viedokli, no kura raugoties sekas kvalitatīvi atšķiras no cēloņa, un tāpēc viņiem vienība (единство) pārvēršas vienādībā (тождество). Kādreizējie Pereverzeva skolnieki vārdos atteikušies no sava skolotāja. Bet izrādās, ka pēc būtības nav viegli tikt vaļā no pereverziskā mantojuma ... Žēl, ka mūsu kritika šim jautājumam nav piegriezusi gandrīz nekādu vērību.

Zīmīgs fakts: abos rakstos b. Viena, neskaitot frāzes par «dialektiskā materiālisma metodi», pilnīgi atturas no savas pozīcijas noskaidrošanas. Mēs zinām, ka patiesībā polemika krievu proletrakstnieku aprindās tika izcīnīta starp diviem virzieniem: vienā pusē, ja tā var izteikties, «psiholoģiskās metodes» un otrā «antipsiholoģiskās metodes»* piekritēji. Trešā — Toma un Beka grupa vienīgi jaucās pa vidu, ar «kreisām» frāzēm maskēdama labpusējo novirzienu.

Kurā pusē stāv mūsu «dialektiskā materiālisma metodes» piekritējs? Uz šādu jautājumu grūti dot noteiktu atbildi, jo katrā formulējumā tiek atstātas šķirības, lai pie rokas būtu kur paslēpties. Tomēr simpātijas nenoliedzami tā virziena pusē, kuram raksturīgs shematisms un racionālisms, — virziena, kurš par saviem programas darbiem uzskata Bezimenska «Выстрел» un Višņevska «Первая конная». Formāli šī pozīcija nekur netiek atklāta, un b. Viena nodarbojas ar «centrisku manevrēšanu».

Sakarā ar «Litfrontes» literāriski politiskā grupējuma atmaskošanu situācija sāk zināmā mērā noskaidroties. Nevar vairs neredzēt, priekš kā bija vajadzīgi visi tie «nejaušie» pārpratumi «padziļinātā psiholoģisma» identificēšanā ar «subjektīvo psiholoģismu». Biedrs Višņevskis no savas puses atzīstas («Lit. Avīzes» disputā, 17. oktobrī 1930. g.), ka viņš nav «stūrgalvīgs vienas vai otras «psiholoģiskās» vai «antipsiholoģiskās» metodes piekritējs». Un turpat tālāk pastāsta, ka strādājot pie darba, kurā pielietojot dziļas psiholoģiskās analīzes paņēmienus. Tātad viens no galvenākiem pretējā virziena praktiķiem un aizstāvjiem jau spiests pārnākt mūsu pusē.

Noslēgumā atkārtosim vēlreiz: jā, mēs par «psiholoģisko reālismu», par proletāriskās jaunrades metodi, kurai nav nekā kopēja ar «subjektīvā psiholoģisma» buržuāzisko pasīvi vērojošo metodi, bet kura pilnā mērā balstās uz dialektiskā materiālisma zinātniskās metodes, ņemot vērā mākslas specifiku.

Jo —

«bez šķiras revolucionārās prakses un uz viņas pamatiem notiekošās cilvēku materiāla pārveidības attēlošanas, tātad bez

* Atkārtojam b. Višņevska izteicienu. — *K. J.*

to procesu attēlošanas, kuri norisinās ļaužu psiholoģijā, kuri pārkārto īstenību, nav iespējama patiesi mākslinieciskas proletāriskās literatūras radīšana».

K. Jakobsons

Raksti par mākslinieciskās jaunrades jautājumiem tiek drukāti pārrunas kārtā kā materiāli Latvju proletrakstnieku centrālbiroja plēnumam. *Red.*

«Celtne», 1931, Nr. 2, 110.—116. lpp.

PRET POLEMISKU AKROBĀTIKU!

*Atbilde uz b. Jakobsona rakstu «Vairāk konkrētības un skaidrības!»**

Strīdi palīdz noskaidrot jautājumu, ja polemizējošās puses, aizstāvot noteiktu principiālu līniju, tiešām mēģina izprast un vispusīgi apgaismot strīdīgos jautājumus. Ne tā tas ir ar b. Jakobsonu. Viņam ir krājumā pāris desmit citātu, kuri tiek laisti apgrozībā bez kādas sakarības ar «pamatojamo domu» un apstrīdamo uzskatu, tiek laisti apgrozībā sagrozījumi un akrobātiski polemiski «kunstiķi». Ar šādu «pirkstu veiklību» pretiniekam vienmēr var uztiept vajadzīgo domu, izlasīt viņa rakstā to, kas vajadzīgs, lai tikai par katru cenu kompromitētu, «piešūtu» nemarksistiskus uzskatus u. tml.

Bdr. Jakobsons svaidās no viena jautājuma uz otru, ar akrobātisku veiklību producēdams absurdus slēdzienus. Par to mums jau nācās runāt sakarā ar pagājušo b. Jakobsona rakstu. Bet izrādās, ka šāda rakstura «produktivitāte» ar katru jaunu rakstu tikai pieņemas — viņā b. Jakobsona kritikas «specifika». Jā, tiešām neapskaužami polemizēt ar šādu oponentu!

Tā b. Jakobsons izrauj no mana raksta (sk. «Celtne», Nr. 1, 1931) sekojošu citātu:

> «...Galveno lomu šeit (runa iet par mākslas darba izteiksmi, formu. — *K. J.*) spēlē ne atsevišķu gleznu oriģinālība un spilgtums (kā to bieži vien domā lasītāji un dažkārt arī paši mākslinieki), bet gan valodniecisko gleznu vienībā ietvertie konkrēti plastiskie mākslas tēli, kuru savstarpējās attieksmēs un kopsakarībā savukārt izpaužas mākslas darba pamatideja.»

Bdr. Jakobsons nu ņemas ieskaidrot lasītājam, kā vajadzīgs saprast šeit izteikto domu. Sakarā ar šo citējumu viņš sniedz savus «komentārus».

> «Galvenais mākslas darba formā — mākslas tēli. Mākslas tēlu attieksmēs, citiem vārdiem, mākslas tēlos izpaužas mākslas darba pamatidejas. Vienkārši runājot — mākslas tēli līdzīgi mākslas darba saturam jeb nosaka pašu saturu» (pastrīp. mans. — *V.*).

* Sk. «Celtne», 1931, Nr. 2.

Jā gan — b. Jakobsonam šī lieta iznāk stipri «vienkārša»: ja jau reiz idejas izpaužas mākslas tēlos, tad — mākslas tēls un ideja ir viens un tas pats; ja jau reiz saturs nepastāv ārpus formas, bet izpaužas zināmā formā, tad forma līdzīga saturam, mākslas tēli līdzīgi idejai. Vēl vairāk, pēc b. Jakobsona mehānistiski formālistiskās loģikas — forma tādā gadījumā «nosaka pašu saturu». Tāds ir b. Jakobsona domas gājiens.

Apsveicam b. Jakobsonu ar vieglu «uzvaru»: pretiniekam «piešūta» nemarksistiska doma, ka mākslas darba forma noteic viņa saturu — un ne otrādi. Nekas, ka tas tiek panākts caur dialektisku kategoriju — formas un satura mehānistisku identifikāciju, nekas, ka tas tiek panākts ar formālās loģikas palīdzību. No svara tikai uztiept pretiniekam absurdu uzskatu.

Cik absurds ir šāds slēdziens, tas visskaidrāk redzams, ņemot attiecīgu piemēru par šīm dialektiskām kategorijām iz ekonomikas: marksistiskā izpratnē r a ž o š a n a s a t t i e c ī b a s ir zināmas sabiedriskās formācijas r a ž o š a n a s s p ē k u attīstības f o r m a. Pēc b. Jakobsona loģikas, identificējot formu ar saturu, var taisīt slēdzienu, ka ražošanas attiecības jau ir tie paši ražošanas spēki, ka ražošanas attiecības noteic ražošanas spēkus... Bet tā nu ir rupja mehānistiska kļūda. Šādu mehānisku ražošanas attiecību pielīdzināšana (сведение) ražošanas spēkiem pielaida daži biedri diskusijā pret mazinieku Rubinu, kurš savā pretmarksistiskajā ekonomikas koncepcijā atrāva saturu no formas, nostādot formu virs satura, neatkarīgi no tā. Bdr. Jakobsons faktiski atkārto abas šīs kļūdas: viņš identificē formu ar saturu un no šīs identifikācijas savukārt taisa slēdzienu, ka forma noteic saturu, stāv pāri saturam.

Jā, b. Jakobson, mākslas tēlos, viņu kopsakarībā izpaužas mākslas darba pamatidejas. Bet vai tas, ka mākslas darba ideja izpaužas mākslas tēlos, jau dod pamatu identificēt formu ar saturu, mākslas tēlu ar ideju vai — vēl vairāk — apgalvot, ka forma noteic saturu? Jo — m ā k s l a s d a r b a p a m a t i d e j a s t a č u n e k a r ā j a s g a i s ā u n n e m ē t ā j a s a p k ā r t ā r p u s m ā k s l a s t ē l i e m, ārpus mākslas darba. Nav bezformīga satura, tāpat kā nav bezsaturīgas formas. Saturs noteic formu, bet viņš nepastāv ārpus formas. Forma un saturs ir d i a l e k t i s k a v i e n ī b a, bet ne m e h ā n i s k a v i e n ā d ī b a, un nevar tos identificēt, kā to šinī gadījumā dara b. Jakobsons. Ikviens atsevišķs mākslas tēls ir tikai daļēja visa darba pamatidejas izpausme (частное выражение идей), mākslas darba ideju visumā var saprast tikai visā mākslas tēlu kopībā, viņu savstarpējās attieksmēs. Iekš tam taču pastāv mākslas darba specifika, ka mākslinieks atšķirībā no zinātnieka izteic savas domas ne tieši — jēdzienos un loģiskās kategorijās, bet izpauž viņas konkrēti jutekliskos mākslas tēlos (мышление в

образах). Tā ir elementāra patiesība, kura vēl līdz šim marksistu vidū nav apstrīdēta. Bdr. Jakobsons vārdos arī sakās stāvam par mākslas specifiku. Tikai viņš nekur nesaka, ko īsti viņš zem šīs specifikas saprot.

Ne jau par velti marksisti vērtē zināma darba mākslinieciskās īpašības (художественность) pēc tā, cik piedienīgu izteiksmi formā ir atradušas zināmas sabiedriskās idejas. Tātad starp saturu un formu ir iespējamas arī nesaskaņas, pretrunas. Saturs un forma nav viens un tas pats, bet tā ir dialektiska vienība. Bez tam nav jāaizmirst, ka mākslas darba ideja vēl nav viss saturs, bet tikai viņa kodols, būtība (сущность). Mākslas darba saturs visumā ietilpst visā tajā uzskatu sistēmā, kas izpaužas mākslas darbā (atkal tajos pašos mākslas tēlos un ne ārpus tiem), noteicot viņa formu, sniedzot zināmu sabiedrisku procesu attēlu zināmas šķiras aktīvi ideoloģiskā izpausmē.

Priekš kam tad b. Jakobsonam bija vajadzīga šāda mūsu domas falsifikācija? Ļoti vienkārši — lai saradotu mūsu uzskatus ar prof. Pereverzeva uzskatiem šajā pašā jautājumā. Bdr. Jakobsons citē Pereverzevu:

> «Literatūra, būdama valodas ražojums (произведение слова), nav ideju sistēma. Viņa aizvien ir mākslas tēlu un tikai mākslas tēlu sistēma.»

Iekš kam tad pastāv starpība starp Pereverzeva uzskatu un mūsu domām šinī jautājumā? Šī starpība pastāv iekš tam, ka, pēc Pereverzeva domām, mākslas tēli, tāpat kā mākslas darbs visumā, nekādas idejas neizpauž. Jo, pēc Pereverzeva uzskatiem, mākslinieciskā jaunrade nav domāšana mākslas tēlos (мышление в образах), nav mākslas tēlos izpausta ideju sistēma (mākslas tēli nekādas idejas neizpauž), bet gan mākslinieks tikai atveido (воспроизводит) savas šķiras sabiedrisko esamību (классовое бытие). Apziņa, domāšana, pēc šī uzskata, tikai bojā mākslas darbu. Idejas mākslas darbā ir sastopamas tikai kā tēlojamās personas, tēlojamā sabiedriskā rakstura izteiktas idejas. Domā tātad ne mākslinieks, bet tēlojamā persona. Mākslas darbs nav domāšana mākslas tēlos, bet mākslas tēlu domāšana (мышление образов). Nedomā mākslinieks, bet domā tikai viņa tēlojamie raksturi, kurus mākslinieks mehāniski atveido. Mākslinieks tātad ir kaut kas līdzīgs pārejas mehānismam, kas neapzinīgi atveido savu sabiedrisko esamību mākslas tēlos. Pēc būtības tas ir tas pats uzskats, kuru propagandē jaunrades jautājumos Voronskis un viņa piekritēji (grupa «Перевал»). Tā ir tā pati pasaules uzskata noteicošās lomas noliegšana mākslinieciskā jaunradē, pareizāk, jebkādas ideoloģijas lomas noliegšana, tā pati zemapziņas, tiešo iespaidu jeb pirmiespaidu (первичное

восприятие) kultivēšana, t. i., uzskati, kam ar marksismu-ļeņinismu nav nekā kopēja. No šī uzskata, gluži dabīgi, izriet, ka mākslas tēli paši par sevi jau ir mākslas darba saturs. Par mākslas darba formu Pereverzevs uzskata valodniecisko izteiksmi (gluži tāpat, kā to dara b. Jakobsons savā iepriekšējā rakstā, identificējot formas jēdzienu ar valodniecisko izteiksmi, pret ko mums nācās strīdēties jau pagājušajā reizē). Tālāk, pēc šiem Pereverzeva uzskatiem, mākslinieks var attēlot tikai sevi, savu šķiru, jo Pereverzevs izolē šķiru no šķiru cīņas procesa, atrauj viņu no vēsturiskās attīstības procesa un viņu konkrētiem etapiem. Šķiras sabiedriskā būtība Pereverzeva koncepcijā izvēršas metafiziskā abstrakcijā, kura reizi par visām reizēm noteikta ražošanas procesā, kādēļ arī izslēgta iespējamība, ka rakstnieks varētu pāriet citas šķiras lēģerī, ir izslēgta iespējamība, ka, piem., «līdzgājēji» (попутчики) vai arī zemniecības rakstnieki varētu pāriet proletrakstniekos — process, kuru aktīvi atbalsta mūsu partijas politika literatūras laukā. Sabiedriskā šķira tātad izrādās sevī noslēgta, statiska. Pereverzeva «monisms» mēģina izskaidrot māksliniecisko procesu tieši no ražošanas attiecībām, ignorējot šķiru cīņu, ignorējot politiku, noliedzot ideoloģiskās virsbūves savkārtējo iespaidu (обратное влияние) uz ekonomiku un visu vēsturisko procesu, kas pēc būtības nozīmē apzinīgas cilvēku darbības nozīmes noliegšanu, vēsturiskā procesa mehanizāciju un fatalizāciju. Tā ir vulgāri materiālistiska un mazinieciska koncepcija. Ne vien literatūra tiek atrauta no politikas, bet tiek izslēgtas sabiedriskās ideoloģijas formu savstarpējas iespaidošanas iespējamības, tās tiek mehāniski atrautas viena no otras. Ideoloģija tiek mehāniski pielīdzināta sabiedriskās dzīves tiešamībai, subjekts identificēts ar objektu. Mākslas darba sabiedriskais novērtējums, viņa sabiedriskā funkcija neinteresē Pereverzevu — no svara tikai ģenētiska analīze.

Tāda, vispārējos vilcienos ņemot, ir Pereverzeva pretmarksistiskā koncepcija, kuru mums šeit, kad jautājums izvirzās, starp citu, polemikas gaitā, nav iespējams sīkāk raksturot un kritizēt, tāpat nav iespējams apstāties pie jautājuma, kādā sakarībā ar šiem Pereverzeva uzskatiem, kādā īpatnējā izpausmē šie paši uzskati sastopami arī Pereverzeva skolnieku darbos (Bespalovs, Zoņins, Fohts u. c.).

Jautājam: kas tad kopējs mūsu izteiktām domām, uz kurām atsaucas b. Jakobsons, ar šiem Pereverzeva uzskatiem? Vai mums neiet runa par to, ka mākslas tēls ir zināmas sabiedriskas idejas konkrēti jutekliska izpausme, tātad tas vēl nav pats saturs, bet ir šī satura specifiska izteiksme, viņa forma (pretēji Pereverzeva uzskatam, ka mākslas tēls ir mākslas darba saturs). Pretēji Pereverzeva uzskatiem, kas noliedz mākslas darbā idejas, mēs runājam par to, ka mākslas darbā izpaužas zināmas

idejas, ka ikviens mākslas tēls izpauž zināmu ideju ne kā domu, kuru izteic viena vai otra no tēlojamām personām, bet kā paša a u t o r a ideju. Jo mākslas tēls nav mehānisks dzīves tiešamības atveidojums, bet ir d o m ā š a n a s rezultāts, viņā ir izteikts zināms vispārinājums (обобщение), ideja, jēdziens. Tas ir ne vien ārpasaules reālības attēls (отражение), bet izpauž tai pašā laikā arī rakstnieka pasaules uzskatu, viņa kā zināmas šķiras priekšstāvja a k t ī v u a t t i e k s m i pret šo reālo ārpasauli, izpaužot specifiskā formā šķiras cīņas attieksmes, sabiedriskās attieksmes zināmā konkrētā vēsturiskās attīstības etapā.

Bet b. Jakobsonam ar to vēl nepietiek. Viņam labpatīk man «piekārt» vēl sekojošu citātu iz Pereverzeva:

> «Organiskā paņēmienu sakarība pavisam ne tā, ka viņi vienas sociālās apkārtnes radīti, bet tā, ka viņi pieder vienam mākslas tēlam.»

Acīm redzot, b. Jakobsons šo citātu grib nostādīt sakarībā ar manu domu, ka mākslas darba formas izteiksmē galvenā nozime piekrīt ne atsevišķām valodnieciskām gleznām, bet gan valodniecisko gleznu vienībā ietvertiem konkrēti plastiskiem mākslas tēliem.

Vispirms, b. Jakobson, nevar tā polemizēt, kad tiek izrautas atsevišķas frāzes, pat atsevišķi vārdi no visas domu un uzskatu kopsakarības, lai tādā kārtā pierādītu līdzību ar tādas vai citādas personas domām. Bdr. Jakobsonam vajadzēja vispirms painteresēties, kādā sakarībā šis citāts iz Pereverzeva atrodas ar visu viņa uzskatu sistēmu. Tikai tā var izprast viņas saturu. Un sakarība šeit ir tāda, ka pilnīgā saskaņā ar jau augstāk minētajiem Pereverzeva uzskatiem mākslinieks tēlo un var tēlot tikai savu šķiru. Pašu mākslas tēlu Pereverzevs saprot tikai kā personas, sabiedriska rakstura tēlojumu. Šī tēlojamās šķiras sabiedriskā rakstura psiholoģija, kas tiek identificēta ar mākslinieka psiholoģiju (jo mākslinieks var tēlot tikai savu šķiru!), tad nu arī, pēc Pereverzeva domām, noteic tēlošanas līdzekļus, noteic «organisko paņēmienu sakarību».

Kādā kopsakarībā ar mūsu vispārējiem metodoloģiskiem uzskatiem atrodas mūsu doma, ka nevar vērtēt mākslas darbu pēc atsevišķām valodnieciskām gleznām, bet vajadzīgs izprast valodniecisko gleznu vienībā ietvertos mākslas tēlus un viņu kopsakarībā izpaužamo ideju? Kopsakarība šeit ir tāda, ka atsevišķas valodnieciskās gleznas mākslas darbā nav pašmērķis (pretējo var apgalvot, tikai no formālistiskā viedokļa pieejot), bet ir tikai līdzeklis izteikt savu vispārējo priekšstatu (ideju, jēdzienu) par zināmu priekšmetu, cilvēku vai jebkuru sabiedrisku procesu konkrēti jutekliskā formā. Šo mākslinieka vispārējo priekšstatu, ideju par zināmu priekšmetu, procesu utt. viņa konkrēti jutekliskā formā mēs varam izprast, tikai uzņemot atsevišķas valodniecis-

kās gleznas viņu kopsakarībā, kur tās izveidojas lielākās vienībās — mākslas tēlos, radot konkrētu priekšstatu par tēlojamo objektu. Ņemiet, kādu gribat tēlošanas objektu — dabas vai pilsētas peizāžu, ražošanas procesu, personu jeb sabiedrisku raksturu, sadzīves ainu utt., — ikviena šāda objekta konkrēti jutekliskais attēls mākslas darbā ietver sevī ne vienu, bet daudzas valodnieciskās gleznas, ar kuru palīdzību mākslinieks sniedz šī objekta konkrēti juteklisku priekšstatu — mākslas tēlu. Atkarībā no rakstnieka pieejas, no viņa ideoloģiskās attieksmes pret zināmām konkrētām sabiedriskām parādībām, no visa viņa pasaules uzskata viņš tad nu arī šinī zināmā objekta attēlā sniegs vai nu savas personīgās sajūtas un pārdzīvojumus (kuru raksturs tāpat var būt ļoti dažāds), mēģinās atsegt zināma objekta sabiedrisko būtību, vai arī, gluži otrādi, mēģinās aizmaskot, notušēt šo sabiedrisko būtību, aprobežoties ar ārējām iezīmēm utt. Tātad valodnieciskās gleznas, kuru vienībā izpaužas mākslas tēls, konkrēti juteklisks priekšstats par zināmu reālās tiešamības objektu, nenoteic tieši pats šis tēlošanas objekts (kā tas ir pie Pereverzeva), bet viņu izvēli, sakarību noteic rakstnieka ideoloģiskā attieksme pret ārpasauli, viss viņa pasaules uzskats, kas koncentrētā veidā izpaužas mākslas darba pamatidejā.

Tātad

1) par tēlošanas objektu mākslas darbā var būt un var tikt ieveidots mākslas tēlā ne vien persona, sabiedrisks raksturs (un ne tikai savas šķiras raksturs), bet viss, kas pieejams cilvēka apziņai materiālās ārpasaules reālībā un atrod tādu jeb citādu izteiksmi viņa domās un fantāzijā;

2) valodnieciskās gleznas nav pašmērķis, bet ir tikai līdzeklis sniegt tēlojamā objekta konkrēti juteklisku attēlu un izprotamas, tātad ne katra atsevišķi ņemot, bet gan tajā viņu vienībā, kas savā kopībā rada mākslas tēlus;

3) šis attēls (mākslas tēls) savukārt ir tikai līdzeklis izteikt konkrēti jutekliskā formā par tēlojamo objektu zināmu vispārinājumu (обобщение), ideju, kurā izpaužas rakstnieka ideoloģiskā attieksme pret ārpasauli, kas atrodas atkarībā no visa mākslinieka pasaules uzskata, izriet no konkrētām šķiru cīņas attiecībām noteiktā vēsturiskās attīstības posmā utt.

4) šī ideja, izpaužot tēlojamā objekta sabiedrisko būtību zināmā mākslinieka izpratnē un uztverē, viņa aktīvā attieksmē pret tēlojamiem procesiem un parādībām, noteic valodniecisko gleznu saturu, viņu izvēli, viņu vienību mākslas tēlā.

Domu un ideju izpausme tieši atsevišķās valodnieciskās gleznās parasti sastopama tikai īsos skicējumos, atsevišķos dzejoļos utt.

Liekas, skaidrs, b. Jakobson, ka jūs vienkārši maldināt lasītāju, mēģinot salīdzināt atsevišķus vārdus minētajā citējumā

iz mana raksta ar atsevišķām frāzēm iz Pereverzeva. Tāds «nieks» kā kopsakarība jums vienkārši ... aizmirsies.

Man ne prātā nenāk noliegt, ka savā laikā es, tāpat kā daudzi citi, redzēju visā Pereverzeva metodoloģiskā sistēmā tikai atsevišķas kļūdas, bet nepratu atsegt visu viņa koncepciju kā vulgāri materiālistisku un maziniecisku, ka no šāda mana uzskata savukārt izrietēja nepareiza taktiskā līnija attiecībā pret Pereverzevu, kādu es ieņēmu vēl tajā laikā, kad jau gāja diskusijas par Pereverzeva metodoloģisko sistēmu.

Pereverzeva uzskatu sistēma savā laikā, bez šaubām, bija atstājusi zināmu iespaidu arī manos metodoloģiskos uzskatos. Visjūtamāk šis iespaids izpaudās kādā referātā («Идея и образ»), kuru 1929. gada rudenī lasīju Komunistiskajā akadēmijā un kuru tādēļ netiku vēlāk publicējusi, neskatoties uz to, ka viens otrs tajā pašā laikā vāca rūpīgi kopā savus atklāti pereverziāniskos rakstus un bramanīgi laida tos atklātībā.

Teorētiski politiskajā ziņā mani uzskati nekad nav izpauduši Pereverzeva uzskatiem līdzīgu sistēmu. Vēl 1926./27. g. ziemā, atrodoties РАНИОН'a institūta pirmajā kursā, atsevišķā referātā «Эндологическое направление и марксистский метод» asi uzstājos pret vienu no pazīstamiem Pereverzeva skolniekiem (U. Fohtu), kurš toreiz jau beidza aspiranta stāžu un mēģināja teorētiski formulēt Pereverzeva metodoloģiskos uzskatus. Bet arī toreiz, karojot pret Fohtu, kurš tikai mēģināja teorētiski formulēt tos pašus metodoloģiskos uzskatus, kas daudz smalkākā un slēptākā veidā izpaudās visā Pereverzeva koncepcijā, es nepratu šos pašus uzskatus atsegt Pereverzeva darbos. Un arī toreiz, izņemot nelaiķi b. Friči, neviens no tagadējiem «ortodoksiem», kas tad atradās РАНИОН'ā, mani neatbalstīja. Nākošajos divos gados biju tā apkrauta ar organizatoriski administratīvo darbu, ka tiešais akadēmiskais darbs palika otrā vietā.

Tā, b. Jakobson, nav ko spekulēt uz manām kļūdām, kuras es nekad neesmu mēģinājusi noliegt, kad tajā pašā laikā jūsu «principiālā pozīcija», balstoties uz formālās loģikas pamatiem, aizvieto dialektiku ar ... polemisku akrobātiku.

Tēlošanas objekta un tēlošanas metodes identifikācija vai terminoloģiska juceklība?

Jau pagājušajā rakstā mēs centāmies ieskaidrot b. Jakobsonam, ka jaunrades metodi noteic pasaules uzskats, ka ikviena tēlošanas metode savukārt izpauž tādu vai citādu pasaules uzskatu. Pamatojoties uz to, mēs centāmies tālāk aprādīt, ka par proletrakstniecības jaunrades metodi var būt vienīgi dialektiskā materiālisma metode, kas izriet no proletariāta pasaules uzskata, un ne «dažādas metodes»,

ka, kāda arī būtu rakstnieka tematiskā viela, viņa tēlošanas objekts, nepieciešams, lai viņš tēlojamos procesus un parādības izprastu un tēlotu dialektiskā materiālisma apgaismojumā, t. i., pielietotu dialektiskā materiālisma metodi. Un tieši tādēļ mēs kategoriski uzstājamies pret «dažādām citām metodēm» — arī pret tā saucamo «psiholoģisko metodi», kuru dedzīgi aizstāvēja b. Jakobsons. Mēs domājam, ka to darīt bija mūsu partijas biedra pienākums, ka atzīt blakus dialektiskā materiālisma metodei vēl «kādu citu metodi» nozīmē faktiski atzīt par pielaižamu, ja ne arvien, tad šad tad, pie gadījuma, aizvietot dialektiskā materiālisma pasaules uzskatu ar «kādu citu» pasaules uzskatu, kas var būt tikai citu sabiedrisku slāņu, citas sabiedriskas šķiras pasaules uzskats.

Tagad b. Jakobsons raksta:

«Biedrene Viena profesoriski pamācošā tonī plaši izrunājas par vispārpazīstamām patiesībām, kuras neviens nedomā apstrīdēt, piemēram, ka dialektiskais materiālisms ir vienīgi pareizais proletariāta redzes viedoklis.»

Atstājot sāņus šo «profesoriski pamācošo toni», mēs jau esam gatavi nolikt spalvu, — ja jau reiz b. Jakobsons atzīst šīs «vispārpazīstamās patiesības», kam tad vairs laiku un papīru tērēt. Izrādās tomēr, ka tā nav. Izrādās, ka šī dialektiskā materiālisma metodes atzīšana joprojām ir atzīšana tikai vārdos. Pēc būtības b. Jakobsons joprojām turpina karot par «psiholoģisko metodi», mēģinot maskēt savu atkāpšanos, cenšoties no jauna mums «ieklārēt», ka «psiholoģiskā metode» jau nerunā pretim dialektiskā materiālisma metodei, ka var būt buržujiskā un proletāriskā «psiholoģiskā metode» un ka viņš, b. Jakobsons, protams, stāv par pēdējo utt.

«...Kas tiek saprasts zem vārdiem «padziļinātais psiholoģisms» jeb psiholoģiskā metode?» uzstāda jautājumu b. Jakobsons, — acīm redzot, priekš tam, lai dotu uz šo jautājumu izsmeļošu un autoritatīvu atbildi, kas izslēgtu turpmāk jebkādu pārpratumu iespējamību. Velti! B. Jakobsons joprojām turpina identificēt visdažādākos jēdzienus. Viņš turpina:

«Padziļinātā psiholoģisma» vietā kā vairāk atbilstošs terminā ietvertajam jēdzienam vēlāk izvirzījās «psiholoģiskais» jeb «zinātniskais reālisms». Un, par cik strīdi tiek izcīnīti ap mākslas jaunrades metodēm, vietām parādījās apzīmējums «psiholoģiskā metode», kuru domu kopsakarībā nekādi nebija iespējams iztulkot kā pretstatu dialektiskā materiālisma metodei.»

Biedrs Jakobsons arī šeit netiek tālāk par terminoloģiskām analoģijām, kuru nozīme un saturs tā i paliek nesaprotami ne vien lasītājam, bet arī pašam b. Jakobsonam. Tas tikai apstiprina to, ka šeit neiet runa tikai par terminiem, ka ar šo terminu

juceklību b. Jakobsona galvā saistās principiāli teorētiskā juceklība. «Padziļinātais psiholoģisms», «psiholoģiskā metode», «psiholoģiskais reālisms», sintētiskais reālisms un, beidzot, dialektiskā materiālisma metode — tie visi priekš b. Jakobsona ir identiski jēdzieni. Biedrs Fadejevs, uzstājoties LAPP'a konferencē, teica:

> «Acīm redzot, mums ir kaut kādas kļūdas, kuras izsauc zināmu neapmierinātību tādās vai citādās mūsu organizācijas daļās un kuras «blokam» dod iespēju aizraut sev līdzi vienu pulciņa daļu nepareizās sliedēs. Viens no šiem trūkumiem ir nepietiekoša jaunrades jautājumu noskaidrošana; mūsu pulciņos netiek pietiekoši uzsvērta cīņa pret tādu pašmērķīgu individuālistisku psiholoģismu, pret ko mēs visi cīnāmies un kas nozīmē novirzīšanos no mūsu pamatlīnijas. Kas no jums ir lasījis dokumentus — un tos vajadzētu visiem izlasīt, — tas atcerēsies, ka galvenais mūsu līnijā ir cīņa uz divām frontēm — pret ļefismu un pret «pašrakņāšanos». Kad šeit daži biedri no pulciņiem savās runās apliecina, ka viņi saprot mūsu metodi kā kaut kāda psiholoģiskā reālisma metodi, tas liecina, ka mēs slikti esam noskaidrojuši pozīcijas. Šis termins vispārīgi ir nepareizs, jo tas apzīmē tikpat daudz kā teikt: mitrs ūdens vai karsts uguns. Mēs nevaram aizstāvēt «psiholoģisko reālismu», mums vajag būt citai — jaunai metodei.»

Lūk, ar šādu «mitru ūdeni» un «karstu uguni» nebeidz muļķot lasītājus b. Jakobsons. Viņš polemizē ar šādu terminoloģisku analoģiju un vienkāršu terminu identifikācijas palīdzību. Un šāda nepareiza terminu lietošana var tikai nepareizi orientēt iesācējus rakstniekus, novadīt tos nepareizās sliedēs.

Jo — ko gan nozīmē lietot, piem., terminu «psiholoģiskā m e t o d e»? Tas nozīmē tikpat daudz kā apgalvot, ka tēlojamā sabiedriskā psiholoģija, psiholoģiskie procesi jau ir tas pasaules uzskats, kurš izpauž arī paša mākslinieka aktīvi ideoloģisko attieksmi pret tēlojamām parādībām, no kura izriet attiecīgā metode, ka psiholoģiskie procesi paši priekš sevis jau ir metode, ka nekādas metodes, nekāda pasaules uzskata šeit vairāk nav vajadzīgs. Bet tas jau ir pereverziānisks absurds. Psiholoģija, psiholoģiskie procesi mākslas darbā var gan būt tēlošanas o b j e k t s, bet tā nav tēlošanas m e t o d e. Lūk, kādēļ pielietot terminu «psiholoģiskā metode» nozīmē noliegt, ka pasaules uzskats noteic metodi. Lūk, kādēļ šādi un līdzīgi termini runā pretim dialektiskam materiālismam, nav «savienojami» ar dialektiskā materiālisma metodi, ko visiem spēkiem pūlas panākt b. Jakobsons. Lūk, tādēļ šādu nepareizu terminu pielietošana, nepareizi orientējot rakstnieku, var gan novest sāņus ne tikai iesācēju. Un tādēļ cīņa pret šādu terminoloģisku juceklību nav tukša, scholastiska cīņa ap vārdiem — tā ir cīņa pret dialektiskā materiālisma principu apzinīgu vai neapzinīgu, tiešu vai netiešu kropļošanu un sagrozīšanu, atverot durvis buržujiskās ideoloģijas iespaidam proletrakstniecības jaunrades metodes jautājumā.

Nav ko atsaukties, b. Jakobson, uz to, ka arī Višņevskis ir lietojis terminu «psiholoģiskā metode». Višņevskis ir apdāvināts dramaturgs, bet jaunrades jautājumos viņš šauj vienu buku pēc otra, ko nevar nezināt arī b. Jakobsons.

Tāpat nav ko atsaukties uz to, ka savā laikā, proletrakstniecības pirmajos attīstības posmos, gluži neizbēgami vēl valdīja zināma terminoloģiska nenoteiktība, tika ņemti termini no buržujiskās literatūras kritikas, ieliekot viņos savu saturu, savu izpratni. Šīs nenoteiktības sekas jau ir tās, ka RAPP'a lozungi pat organizācijas iekšienē, pulciņos dažkārt tika nepareizi saprasti un nepareizi tulkoti. Un tā vietā, lai cīnītos pret uzskatiem, kas domā, ka «psiholoģiskā metode» izpauž RAPP'a principiālo līniju jaunrades jautājumā, — tā vietā b. Jakobsons tieši ņemas aizstāvēt šos nepareizos uzskatus. Iekš tam jau, b. Jakobson, pastāv jūsu «astes filozofija», par kuru mēs runājām pagājušo reizi. Šis jūsu raksts no jauna tikai apstiprina, ka jūs pāri šai astei netiekat un RAPP'a pozīciju jaunrades jautājumā jūs izprotat nepareizi un nepareizi orientējat lasītāju un jaunos rakstniekus iesācējus, kuri taču gaida no mūsu žurnāla šajā ziņā palīdzību un atbalstu.

Cīņa par dialektiskā materiālisma metodi proletrakstniecībā ir cīņa par marksistiski ļeņiniskās pozīcijas skaidrību, par lieliniecismu mākslinieciskās jaunrades laukā. Rekonstrukcijas posms ir sociālistiskā uzbrukuma posms arī ideoloģiskajā frontē. Arī šeit ir nesaudzīgi izmēžami visādi iespaidi, teorijas un koncepcijas, kas nāk no buržuāzijas lēģera, kas iepriekšējā saimnieciskās atjaunošanas periodā šā vai citādi, starp citu, arī nepietiekošo teorētisko kadru dēļ, ir patvērušies teorētiskajā laukā. RAPP's šai cīņā ieņēma ne beidzamo vietu. «Litfrontes» bloka un citu opozicionālu grupu likvidēšana tomēr nebūt nenozīmē, ka mēs ar to jau varam apmierināties, ka joprojām nav vajadzīga nesaudzīga paškritika arī proletrakstniecības rindās. Un, ja «Litfrontes» bloks cīnījās frakcionāri polemiskās interesēs, kas, bez šaubām, ir skaidrs, tad vislielākā kļūda būtu tagad, pēc šī bloka likvidēšanas, ikvienu paškritikas mēģinājumu organizācijas iekšienē saistīt ar «Litfrontes» bloku. Pēc b. Jakobsona domām, tiešām iznāk tā, ka kritika var nākt tikai no kaut kādas opozicionālas grupas puses. Viņš raksta:

> «B-ne Viena ieliek terminā «padziļinātais psiholoģisms» savu īpatnēju izpratni, kura saskan ar «Litfrontes» literāriski politiskā grupējuma izpratni. Drusku iepriekš mēs jau parādījām, ka zem padziļinātā psiholoģisma viņa saprot «buržuāzisko psiholoģismu».»

Bdr. Jakobsons nesaprot vai negrib saprast, ka «Litfrontes» demagoģiskā pozīcija taisni iekš tam pastāvēja, lai pierakstītu visai RAPP'a vadībai un līdz ar to visai proletrakstnieku orga-

nizācijai «padziļināto psiholoģismu» kā organizācijas principiālu līniju jaunrades jautājumā. Acīm redzot, arī b. Jakobsons domā, ka tāda jau ir RAPP'a pozīcija šajā jautājumā, ka iekš tam jau pastāv dialektiskā materiālisma metode mākslinieciskā jaunradē, un tādēļ viņš tik ļoti cenšas apsargāt šo «padziļināto psiholoģismu» no jebkādas kritikas, cenšas pierādīt, ka šis pats «padziļinātais psiholoģisms» jau ir proletāriskā jaunrades metode, t. i., dialektiskā materiālisma metode. Pats to neapzinādamies, b. Jakobsons solidarizējas ar «Litfronti» šai jautājumā.

Mēs tā nedomājam. Mēs domājam un tas tika pastrīpots jau pagājušo reizi, ka «padziļinātais psiholoģisms» un «psiholoģiskā metode» neizpauž RAPP'a ģenerāllīniju jaunrades jautājumā. Mēs domājam, ka ir pareiza savos pamatvilcienos ne vien RAPP'a literāriski politiskā līnija, bet arī viņa līnija jaunrades jautājumā. Un pareiza viņa ir vispirmā kārtā tādēļ, ka viņa pareizi orientēja cīņu uz divām frontēm: pret pereverzevismu un Voronska skolu, no vienas puses, un pret ļefismu, no otras puses. Tverties pie «padziļinātā psiholoģisma» cīņā pret «Litfronti» tieši nozīmētu, vairoties no vienas galējības, mesties pretējā galējībā.

Ne vienu vien reizi cīņā pret marksismu ir mēģināts mehāniski pretimstādīt Marksa tēzi (sk. tēzes par Feierbahu) par nepieciešamību pasauli pārveidot otram, ne mazāk svarīgam uzdevumam — reālās ārpasaules izziņai un izpratnei. Mākslas laukā šīs divas galējības parasti izpaužas iekš tam, ka māksla kā proletariāta ierocis šķiras cīņā un sociālistiskā celtniecībā tiek pretimstādīta mākslai kā izziņas (познание) un reālās dzīves tiešamības attēlošanas līdzeklim. Šāda pretimstādīšana raksturo ļefismu (faktiniecisms, lozungu poetizēšana, tehnicisms, kails prakticisms), no viņas nebija brīvs arī «Litfrontes» bloks, nerunājot nemaz par viņa literāriski politisko frakcionārismu. Otra galējība — mehānistiskais objektīvisms aprobežo mākslas sabiedrisko lomu tikai ar izziņu, ar pasīvu reālās dzīves procesu attēlošanu, noliedzot mākslinieka aktīvi ideoloģiskās attieksmes nozīmi pret tēlojamiem procesiem un parādībām, nenoliedzot līdz ar to ideoloģijas vadošo lomu mākslinieciskā jaunradē, mehanizējot ne vien jaunrades procesu, bet arī visu vēsturisko procesu (Pereverzevs, Voronskis). Pareiza līnija mākslinieciskās jaunrades jautājumā iespējama vienīgi tad, ja šie divi uzdevumi tiek saprasti ne kā patstāvīgi, viens no otra neatkarīgi uzdevumi, bet kā viena un tā paša uzdevuma divas puses, kuras nevar atraut vienu no otras, nevar pretimstādīt. Jo, tāpat kā reālās dzīves pārveidošana ir iespējama, vienīgi balstoties uz pareizu vēsturiskās likumības izpratni, tā arī māksla, kā aktīvas cīņas un iespaidošanas līdzeklis, nevar tikt pretimstādīta mākslai kā dzīves izziņas un attēlošanas līdzeklim. Un, lūk, šī

pareizā cīņa uz divām frontēm arī jaunrades jautājumā ir palīdzējusi un palīdzēs arī uz priekšu proletrakstnieku organizācijai izvairīties no novirzīšanās sāņus, ieslīdot vienā vai otrā no šīm mehānistiskām galējībām. Iekš tam pastāv RAPP'a ģenerāllīnijas būtība jaunrades jautājumā, kā tas jo gaiši pastrīpots sekretariāta vēstulēs par jaunrades diskusiju.

Mēs šeit neatkārtosim tos argumentus, kuri tika izvirzīti pret «padziļināto psiholoģismu» un «psiholoģisko metodi» mūsu iepriekšējos rakstos un kurus b. Jakobsons nav pacenties atspēkot. Mēs šeit tikai no jauna pastrīpojam — jā, b. Jakobson, «padziļinātais psiholoģisms», tāpat kā pretējā mehānistiskā galējība, ved sāņus no dialektiskā materiālisma, ved iekšā ideālistiskā un tātad buržujiskā psiholoģisma purvā.

Mēs ar nolūku visu laiku karojām tikai pret «p a d z i ļ i n ā t o psiholoģismu» un ne pret «psiholoģismu» vispārīgi, kaut arī šis pēdējais termins tāpat ir stipri neveikls. Mēs to darījām tādēļ, lai nedotu iemeslu saprast mūs tā, it kā mēs v i s p ā r ī g i esam pret psiholoģijas un psiholoģisko procesu attēlošanu proletrakstniecībā. Ka psiholoģiskos procesus vajag un var attēlot dialektiskā materiālisma apgaismojumā, to pastrīpojām jau pagājušā rakstā. Un, kad mēs uzstājāmies pret «psiholoģisko m e t o d i», tad «piešūt» mums domu, ka mēs vispārīgi noliedzam psiholoģisko procesu attēlošanas nepieciešamību, var, tikai identificējot tēlošanas o b j e k t u (psiholoģiju) ar tēlošanas m e t o d i, kā to dara b. Jakobsons.

Un smieklīgs pēc visa tā ir b. Jakobsona jautājums: «Bet varbūt b. Viena apvaino ne tikai mūs, bet arī visu RAPP'a vadību «dialektiskā materiālisma metodes» aizvietošanā ar «psiholoģisko metodi»?»

Kur tad, b. Jakobson, RAPP'a sekretariāta vēstulē par jaunrades diskusiju iet runa par «psiholoģisko metodi» vai par «padziļināto psiholoģismu», par kuriem jūs laužat savus šķēpus? Vajag būt milzīgai porcijai iedomības, lai priekšā stādītos, ka viss šis polemiskais putrojums, ar kādu nāk klajā b. Jakobsons, atrodas kaut kādā sakarībā ar RAPP'a vadības līniju jaunrades jautājumos. Un vajag sirgt ar mehānistiskas identifikācijas līgu, lai visu to, ko saputrojis b. Jakobsons, pierakstītu RAPP'a vadībai, visai proletrakstnieku organizācijai.

Bet šai mehānistiskai identifikācijai nav gala: visu to, kas mums teikts par «psiholoģisko metodi», b. Jakobsons mehāniski pārnes uz b. Kadiķi un viņa stāstu «Ens», kuru mēs jau pietiekoši asi kritizējām pirmajā rakstā. No šīs kritikas jau bija skaidrs, ka mēs atrodam b. Kadiķa stāsta tēlošanas metodē ideālistiskus momentus. Mēs neesam mietpilsoņi un nebaidāmies dot attiecīgām kļūdām attiecīgu kvalifikāciju. Un tā ir bērnišķīga niekošanās, kad b. Jakobsons mēģina aprobežot no savas

puses «Ena» kritiku ar gramatiskām un loģikas (jā, te jau ir b. Jakobsona formālā loģika!) kļūdām. Bet, kad b. Jakobsons no tā atkal taisa slēdzienu, ka b. Kadiķis stāv tādā gadījumā ārpus proletrakstnieku rindām, tad tas jau iet pāri jebkādām robežām. Ja labpusējais oportūnisms objektīvi izpauž kulacības un kaitētāju ideoloģiju — vai tad tas nozīmē, ka attiecīgi biedri jau ir kulaki un kaitētāji, ka tie stāv ārpus proletariāta rindām?

Bet — tāds jau ir formālās loģikas domugājiens.

Mēs šeit neapstāsimies no jauna tuvāk pie jautājuma par žanriem. Atzīmēsim tikai, ka b. Jakobsons šinī gadījumā neredz to sakarību, kāda pastāv starp žanru (tajā nozīmē, kādā mums par to gāja runa) un jaunrades metodi. Pēc viņa domām, žanri ir pilnīgi neatkarīgi no metodes. Bet tas jau nozīmē saprast žanrus kā ārpus laika un telpas stāvošus, statiskus.

Ne Kļusā «Plinšu sieva», ne Eidemaņa «Ielenktie» nav pieskaitāmi psiholoģiskam žanram tikai tādēļ vien, ka tur ir arī psiholoģijas tēlojums. Tad jau, pēc b. Jakobsona loģikas, ir lieki runāt par žanriem vispārīgi, jo ikvienā daiļrakstniecības darbā ir arī psiholoģijas tēlojumi — tātad iznāk, ka iespējams ir tikai psiholoģiskais žanrs.

Apbrīnojama un reizē aizdomīga ir šī b. Jakobsona tieksme visus reālās dzīves procesus nogremdēt «padziļinātā psiholoģismā»!

Kas attiecas uz «Ena» novērtējumu, b. Jakobsonam visu laiku nedod miera tas apstāklis, ka mēs b. Kadiķa mākslinieciskā darbībā atrodam ne vien kļūdas un trūkumus, bet arī nopietnus ieguvumus (sevišķi, ja ņemam vērā, ka šī ir b. Kadiķa pirmā stāstu grāmata). Mums šeit nav iespējams dot pamatīgāku visu viņa stāstu analīzi — apsolos to sniegt tuvākajā nākotnē atsevišķā rakstā. Domāju, ka pēc visiem strīdiem ir vairāk kā nepieciešams dot ne vien «Ena», bet visu b. Kadiķa darbu novērtējumu.

Atstājot sāņus vēl daudz un dažādus polemiskus «kunstiķus», kurus b. Jakobsons paguvis savārstīt savā rakstā un ar kuriem nodarboties nozīmētu atbildēt uz kniepadatas dūrieniem, mēs uzskatām par vajadzīgu vēl apstāties tikai pie viena jautājuma.

Vai nu «gatava» dialektiskā materiālisma metode, jeb viņas pavisam nav!

Vai — jā, jeb — nē. Tā stāda jautājumu b. Jakobsons. Vai nu mums ir galīgi jāizstrādā «gatava» dialektiskā materiālisma metode, jeb viņas pavisam nav... un tad — tad ir pielaižams šo tukšo vietu vismaz pagaidām aizpildīt ar «psiholoģisko metodi».

Bdr. Jakobsons sniedz citējumu iz RAPP'a sekretariāta vēstules par to, ka visi «naļitpostovcu» jaunrades lozungi vērsti uz to, lai kolektīvā darbā plānveidīgi izstrādātu dialektiski materiālistisko mākslinieciskо metodi un gavilē: vai es neteicu, ka mums vēl nav dialektiskā materiālisma metodes, ka viņa vēl tikai jāizstrādā! Vai tad RAPP'a vadība nesaka to pašu!

Bdr. Jakobsons turpina savu ekskursiju. Viņš ņem sekojošu citējumu iz partijas CK rezolūcijas par partijas politiku daiļliteratūrā:

«Ja proletariāta rokās jau tagad ir nemaldīgas mērauklas jebkura literāriska sacerējuma sabiedriski politiskā satura novērtēšanai, tad viņam nav vēl tādas pat noteiktas atbildes uz visiem mākslas formas jautājumiem.»

Un b. Jakobsons atkal gavilē: vai es neteicu, ka mums vēl nav dialektiskā materiālisma metodes mākslinieciskā jaunradē! Vai tad partijas CK nesaka to pašu!

Vispirms b. Jakobsons ar savu jau pazīstamo mehānistisko formas un satura identifikāciju attiecina to, kas teikts par formu, līdzīgā mērā arī uz saturu, uz mākslas darbu visumā, neskatoties uz noteikto norādījumu, k a s a b i e d r i s k i p o l i t i s k ā s a t u r a n o v ē r t ē š a n ā m u m s j a u t a g a d i r n e m a l d ī g a m ē r a u k l a.

Lai nu kur un kā, bet ar CK rezolūcijām gan tik vieglprātīgi apieties nevajadzētu. Bet b. Jakobsonam jau neinteresē pareiza jautājuma izpratne — vajadzīgs attaisnot kārtējo polemisko «kunstiķi», un priekš tam ... var noderēt arī CK rezolūcijas.

Īstenībā, b. Jakobson, šī jūsu polemiskā akrobātika, kas vērsta uz to, lai pierādītu, ka mums vēl pavisam nav materiālistiski dialektiskās jaunrades metodes, ir jau stipri pazīstama un novecojusi lieta — savā laikā taču Voronskis gluži tādā pat veidā noliedza proletliteratūras esamību: ja jau vēl nav «gatavas» proletliteratūras ar savu izveidotu stilu, tad tas nozīmē, ka proletliteratūras vispār nav. Bdr. Jakobsons droši vien zina, ka šādas lietas tiek kvalificētas, politiskā valodā runājot.

Kopš tā laika ir pagājuši tepat vai desmit gadu. Proletrakstniecība ne vien pastāv, aug un attīstās — viņa jau iet pretim savai hegemonijai. Un tomēr — vai mēs šodien varam apgalvot, ka mums jau ir izveidots proletārisks stils literatūras laukā, ka mums jau ir kaut kāda «gatava» proletrakstniecība? Bez šaubām, tas būtu nepareizi. Bet vai tad tas jebkādā mērā apzīmē to, ka mums nav pašas proletrakstniecības? Taču ne!

Visa tā lieta jau iekš tam pastāv, b. Jakobson, ka smieklīgi ir meklēt kaut kādu «gatavu» proletrakstniecību, tāpat kā smieklīgi ir meklēt «gatavu» materiālistiski dialektisko mākslinieciskās

jaunrades metodi. Un tikpat smieklīgs ir pretējs apgalvojums: ja jau reiz nav «gatavas» dialektiskā materiālisma metodes mākslinieciskā jaunradē, tad viņas vispārīgi nav.

Šāda jautājuma nostādīšana ir caur un cauri metafiziska. Protams, mums nav un nekad nebūs ne «gatavas» proletāriskās literatūras, ne arī «gatavas» dialektiski materiālistiskās jaunrades metodes. Nav un nekad nebūs vienkārši tādēļ, ka līdzi sabiedriski ekonomiskai attīstībai mainās arī pats proletariāts un līdz ar viņu mainās un attīstās i mākslinieciskās jaunrades metode, i pati proletrakstniecība, kas taču atbilst konkrētiem proletariāta vēsturiskās attīstības etapiem.

Un tajā pašā laikā nevar būt ne mazāko šaubu, ka dialektiskā materiālisma principi mums jau tiek pielietoti arī mākslinieciskā jaunradē, jo mūsu proletāriskā literatūra savos pamatos tomēr pauž ne buržuāzisku, bet proletārisku ideoloģiju!

Bet b. Jakobsons, acīm redzot, ir cieši nodomājis atzīt dialektiskā materiālisma metodi tikai tad, kad viņa spēs dot noteiktas atbildes «uz visiem mākslas formas jautājumiem», uz kuriem mums patlaban šādas atbildes vēl nav.

Materiālistiski dialektiskā mākslinieciskās jaunrades metode nevar tikt izstrādāta tikai kā teorētiska problēma. Teorijai šeit jāiet roku rokā ar praksi. Un teorija var šeit palīdzēt praksei — atsedzot kļūdas un trūkumus un sistematizējot, apvienojot konkrētās prakses pieredzi, viņas ieguvumus.

Proletrakstniecības mākslinieciskās formas problēmas mēs nevaram atrisināt neatkarīgi no mākslas darba ideoloģijas. Un šīs ideoloģijas pareizība atkarājas no pareizas tēlojamās sabiedriskās dzīves parādību un procesu izpratnes no dialektiskā materiālisma viedokļa. Šādu ceļu iet proletrakstniecības ideoloģiskā satura attīstība, kas savukārt nevar nepārveidot arī mākslinieciskō formu. Lūk, kādēļ nevar vienkārši atmest ar roku dialektiskā materiālisma vispārējiem principiem un nevar celt «ķīniešu mūri» starp dialektiskā materiālisma zinātnisko un mākslinieciskō metodi, kā to dara b. Jakobsons.

Bdr. Jakobsons pārmet mums, ka mēs savā iepriekšējā rakstā neesam «konkrēti atšifrējuši» dialektiskā materiālisma metodi «attiecībā pret atsevišķiem žanriem, pret atsevišķām stila problēmām un pret pašu proletrakstnieka jaunrades procesa būtību». Un viņš meklē šīs «kļūdas» cēloni.

Ko jūs gan domājat — kāds ir šīs «kļūdas» cēlonis?

Bdr. Jakobsons sataisa gudru ģīmi — un raksta:

«Kā zināms, Pereverzevs identificē subjektu un objektu, kāpēc galu galā nonāk tik tālu, ka noliedz kaut kādu kvalitatīvu starpību starp cēloni un sekām. No šejienes — tāpat jebkādas specifikas noliegšana literatūras attīstības cēloņsakarībā.

«Mākslas tēlu sistēmas cēloņsakarību nosaka ražošanas procesa cēloņsakarība»* — bez kaut kādiem pārejas posmiem. Lūk, kāpēc b. Vienai pilnīgi pietiek ar «dialektiskā materiālisma metodi», un viņa līdz ar Pereverzevu ignorē literatūras «specifiku», ieminēdamās par to tikai garām ejot. Jo, par cik galvenais literatūras saturs kā sekas ir identisks ar cēloņa — ekonomikas saturu, par tik nav vajadzīgs ņemt vērā vēl kādu tur «specifiku».»

Neapstājoties pie tā, ka šeit pareizi teikts par Pereverzevu, atzīmēsim tikai, ka b. Jakobsons, acīm redzot, nekad nav acīs redzējis nevienu Pereverzeva konkrēto darbu, jo citādi viņš nepierakstītu Pereverzevam mākslas specifikas noliegšanu. Pereverzeva antimarksistiskā pozīcija mākslas specifikas jautājumā nebūt nepastāv iekš tam, ka viņš noliedz šo specifiku, bet gan iekš tam, ka viņš, gluži tāpat kā to dara b. Jakobsons, uzskata literatūru par tik «specifisku», ka viņai ar dialektiskā materiālisma zinātnisko metodi nav nekā kopēja. Pereverzevs tāpat uzceļ «ķīniešu mūri» starp mākslu kā specifisku sabiedriskās apziņas formu un visām pārējām ideoloģijas formām, gluži tā, kā to dara b. Jakobsons. Pereverzevs «specifizē» ne vien mākslas formu, bet arī viņas saturu. Mākslas saturs, pēc viņa domām, ir mākslas tēli — tātad specifisks saturs atšķirībā no visām pārējām ideoloģijas formām. Dialektiskā materiālisma izpratnē turpretim dažādām ideoloģijas formām ir kopējs saturs, un viņas atšķiras viena no otras tikai pēc savas formas.

Pereverzeva subjekta un objekta identifikācija neizriet no tā, ka viņš noliedz mākslas specifiku, bet gan no tā, ka 1) viņš mehānistiski un vulgāri materiālistiski saprot ideoloģiskās virsbūves un ekonomikas attiecības; 2) noliedz ideoloģijas aktīvi vadošo lomu mākslā.

Pēc visa tā vēl jo dīvaināk izklausās b. Jakobsona pret mani vērstā piezīme: «Biedrenei Vienai pilnīgi pietiek ar dialektiskā materiālisma metodi, un viņa, līdz ar Pereverzevu, ignorē literatūras «specifiku»...» Biedram Jakobsonam, priekš kura visa mākslas specifika pastāv «padziļinātā psiholoģismā», vismazāk būtu tiesības runāt par to, ka es aizmirstu mākslas specifiku. Un, ja b. Jakobsons domā, ka «specifika» ir kaut kāds sevišķs «papildinājums» pie dialektiskā materiālisma metodes (ne jau par velti b. Jakobsons visu laiku to cenšas «papildināt» ar «psihol. metodi»), tad mēs solidarizēties ar to nevaram un atbildam: jā, b. Jakobson, mums pietiek ar dialektiskā materiālisma metodi! Jo priekš mums mākslas specifika nav dialektiskā materiālisma metodes «papildinājums», bet gan prašana pielietot dialektiskā materiālisma principus īpatnējā darbības nozarē, prašana atsegt šajā specifiskā laukā dialektiski materiālistisko

* Citāts iz Pereverzeva.

likumību viņas īpatnējā izpausmē. Vai nu var sarunāt vēl ko absurdāku kā to, ka no dialektiskā materiālisma metodes izriet specifikas ignorēšana, viņas pielīdzināšana ekonomikai utt. Tas tiešām uzliek «kroni» visai b. Jakobsona polemikai.

Beigās b. Jakobsons vēl pārmet mums, ka mēs atturoties «no savas pozīcijas noskaidrošanas». Mēs domājam, ka šī pozīcija no mūsu puses ir pietiekoši noskaidrota. Mēs ar mierīgu prātu atstājam b. Jakobsonam viņa «psiholoģisko metodi» un apmierināmies ar dialektiskā materiālisma metodi bez jebkādiem «papildinājumiem».

Tāpat mēs domājam, ka pietiekoši skaidra ir arī mūsu pozīcija attiecībā pret «Litfronti». Un, kad b. Jakobsons izrāda stipru vēlēšanos mūs šajā blokā «ierakstīt», mēs viņa laipnos «pakalpojumus» kategoriski noraidām: ja es būtu atradusi šādu «pierakstīšanos» par vajadzīgu, tad būtu to savā laikā izdarījusi, jo nebūt neesmu tik inerta un pasīva, lai cīņas laikā stāvētu nomalē, nezinot, kur «pierakstīties».

Atļaujiet, b. Jakobson, atgādināt jums Kozmas Prutkova vārdus:

«Ikviena cilvēka galva ir līdzīga vēderam: viena sagremo viņā ieejošo barību, bet otra no viņas piesērē.»

Mēs domājam, ka b. Jakobsona galva ir no nesagremotas barības nopietni piesērējusi.

Vai RAPP'a Latsekcijā daudz šādu «ortodoksu»?

Viena [*J. Janele*]

«Celtne», 1931, Nr. 4, 238.—242. lpp.; Nr. 5, 302.—308. lpp.

PAR TEMATIKU

Rakstnieks raksta par visu. Nav pasaulē bijis jautājuma, lietas, temata, kurus rakstnieki tādā vai citādā veidā nebūtu savos darbos ietvēruši, kuri viņu prātus nebūtu nodarbinājuši. Rakstnieks raksta par visu, ko tas redz, jūt, zina. Katrs stāsts, romāns, luga, dzejolis, ja tie arī būtu ar visšaurākās nozīmes tematu, prasa no rakstnieka lielu daudzumu visdažādāko zināšanu, prasa vispusīgu erudīciju, prasa iedziļināšanos cilvēces kultūras sasniegumos un to pārvaldīšanu no sava laika attīstību virzošu ideju viedokļa. Ar vārdu — rakstniekam vajag ļoti daudz zināt. Un pie tā paša jāpiezīmē, ka rakstnieks nekad nedrīkst domāt, ka viņš pietiekoši daudz zinātu.

No jautājuma par rakstnieka zināšanām un kultūru izvirzās viņa darba tematikas nostādne. Plašāka erudīcija — plašāka tematika; lielāka pieredze — lielāka tematu izvēle.

Latvju rakstnieka stāvoklis Padomju Savienībā ir īpatnējs, salīdzinot ar visu galveno SPRS tautu rakstnieku stāvokli. Aktuālās nostādnes apjomā viņš nav tik vien kā sociālistiskās celtniecības tematu obligatoriskās pārvaldīšanas centrā, bet bez tam vēl Latvijas tematu — tiklab šāsdienas, kā vēsturisko — nenovēršamībā. Tātad latvju rakstnieka uzdevums jau tematikas ziņā vien ir lielāks nekā pārējo SPRS rakstnieku uzdevums, vispār ņemot. Šis uzdevums salīdzinot vēl nopietnāks kļūst ar to, ka latvju rakstniekam jāpārvar daudzas tikai viņam īpatnējas grūtības savā attīstībā un darbā.

Neskatoties uz to, viņam nav tiesības ne uz brīdi attaisnoties ar savu īpatnējo stāvokli un grūtībām, bet jāuzskata par obligatorisku goda pienākumu atrasties padomju rakstnieku pirmajās rindās. Vai mēs visi to pietiekoši labi saprotam?

Jautājumus, liekas, vajag stādīt pavisam praktiski. Un viens no praktiski stādāmiem mūsu rakstniecības jautājumiem ir tematikas plāna jautājums.

Latvju revolucionārai strādniecībai viņas dažādajos cīņas, uzvaru posmos ir bagāta pieredze. Tāda pati tā ir latvju strādniekiem un kolektīvistiem sociālistiskās celtniecības cīņās un darbā. Šinī pieredzē līdzpiedalījušies ir varbūt lielais vairums mūsu rakstnieku. Tātad varam samērā ar līdzšinējo paplašināt mūsu tematiku un paplašināt ievērojami, padziļinot ar problemātikas prasību.

Mūsu rakstniecības tematiku varētu dalīt divos galvenos posmos: 1) sociālistiskā celtniecībā Padomju Savienībā un 2) Latvijas temati.

Sociālistiskā celtniecība rakstniekam ir visa šālaika kultūras un dzīves izveides pamatpunktā. Vai mums pietiek ar aprakstiem un dzejoļiem, un dažādiem stāstiem? Vai varam apmierināties, neuzstādīdami vispārdrošākās pasaules pārveides problēmas savos darbos? Vai lai paliekam tikai nespodri dažu atsevišķu momentu un epizodu atspoguļotāji? Visi mēs teiksim: desmitkārt «nē!».

Tāpēc mums no sevis pašiem vispirms jāprasa romāni, stāsti, dzejojumi, lugas, apraksti visā sociālistiskās celtniecības vispusībā. Kā pirmie, pēc manām domām, prasās sekojoši temati: a) enerģijas problēmas temats; tas ir temats, kurš var ietvert cīņu, meklējumus, eksperimentus ne vien pie līdzšinējiem dažādiem enerģijas iegūšanas veidiem, bet arī pavisam jaunas, nebijušas — utopiskā apjomā ņemtas problēmas. Tā ir viela daudziem romāniem, poēmām, lugām. b) Kolektivizācijas problēma kā starptautiskās ekonomikas problēma proletariāta diktatūras posmā vai kā cīņa par jauniem zemes lietošanas veidiem, kas iznīcina sīko privātīpašumu un pārveido cilvēku. Te nevar aprobežoties, sašaurināties tikai uz latvju kolektīvu tapšanas

attēlošanu, jo tie ir tikai daļa no vispārējā, epizode. c) Pašreizējo ļoti sarežģīto šķiru cīņas jautājumu izvirzīšana romānā, stāstā, lugā. Fiziskā un ideoloģiskā kaitniecība utt. d) Purvāju nosusināšanas un stepju veldzināšanas problēma. Vispār dabas organizēšanas jautājumi — kā viņi saistās ar cilvēka kulturālo izveidošanos un pārveidošanos. e) Sociālistiskā cilvēka problēma, kurā ietilpst sadzīves, laulības, ģimenes jautājumi. Kā jūtas, piem., no kapitālistiskās zemes šurp pārcēlies strādnieks, inteliģents, speciālists — kā cieš, cīnās, aug. Vai arī otrādi: kā iet SPRS augušam kapitālistiskā zemē. f) SPRS aizsardzības problēmu temati — sakarā ar kara gatavošanos pret Pad. Savienību. g) Kā speciālas problēmas lit. darbos būtu apstrādājamas mākslas problēmas — estētikas jautājumi, stila jautājumi; kā cīnās vecie stili ar jauno, sociālistisko, meklējamo utt. h) Pie visa tā nav jāaizmirst arī starptautiskie temati — dažādu zemju, kultūru u. c. jautājumi.

Īstenībā te ir simti tematu par desmitām vissvarīgākām problēmām, kuras vēl pietiekoši nav stādītas arī citur SPRS tautu literatūrā. Bet katra diena nes arvien ko jaunu, un šo jauno vajag prast ierindot attiecīgā tematā, lai arī lit. darbu virzītu uz vēl jaunāku, jaunu, uz vēl svarīgākiem atklājumiem un pārveidi. Šo tematu daudzumu sadalot sīkākos rubricējumos, varētu sastādīt darba katalogu desmitiem gadiem — tik bagātā laikā un apkārtnē mēs, rakstnieki, dzīvojam. Mēs ne vien nevaram žēloties, ka nebūtu par ko rakstīt, bet, taisni otrādi, tiekam, tā sakot, mākti no lielā tematu un problēmu daudzuma.

Latvijas temati: vēsturiskie un pašreizējie. a) Vēl nav neviena romāna, pat stāsta no «jaunstrāvnieku» laikiem, no Veidenbauma u. c. laikmeta. b) 1905. gads viens pats uzdod tiklab romānu, kā stāstu, lugu un poēmu tematus. Viena pati 1905. gada priekšnotikumu virkne ir vesela lit. darbu cikla vērta. c) Karš, bēgļu laiki, fabriku evakuācija, t. i., veselu lielu strādniecības kolektīvu pārcelšanās jaunos apstākļos; dažādi uzskati, cīņas, bēgļu komitejas utt. vēl nav parādītas lit. darbos. d) Latvju strēlnieki — pulku nodibināšana, viņu dažādi izveides un cīņu periodi — tas nozīmē vairākus lielus lit. darbus dažādos žanros. e) Padomju Latvijas periods — problēma: kāpēc krita Padomju Latvija? Bagāts literāriskās dažādu jautājumu iztirzāšanas materiāls. f) Strēlnieku kā pasaules revolūcijas karotāju cīņas dažādās Krievijas pilsētās (Ļeņingradā, Maskavā) un frontēs, kā Kromi, Perekopa u. c. Cīņu dalībniekiem te bagāts materiāls, tāpat kā daudz vēsturisko datu. g) Kompartijas darbība pēc padomju iekārtas krišanas Latvijā: revolucionārās strādniecības cīņas pagrīdē un legāli; Rīgas Arodbiedrību centrālbiroja periods; politpārvalde, cietumi, tiesas utt. h) Sociālfašisma un buržuāzijas tematika, starptautiskā imperiālisma,

šišma iedarbība uz Latviju. i) Beidzot, temati no buržuju dzīves vēsturiskā un šāsdienas pagriezienā — materiāls komēdijām utt.

Īstenībā tie būtu tikai galvenie virzieni, kādos jānotiek tematu izvēlei. Tos vien uzskaitot, jāsaka, ka mūsu tematika ir ārkārtīgi bagāta. Bez tam tagadējais laikmets uzstāda visas galvenās problēmas, kas cilvēcē gadu simteņiem nodarbinājušas prātus — uzstāda viņas jaunā pagriezienā, sociālistiskā plāksnē. Mums ir uzdots milzums jaunu, nekad nebijušu problēmu, kurās urbties rakstniekam nākas ar vislielāko aizrautību. Latvju padomju literatūra vēl pārāk maz pieskārusies daudzām un daudzām problēmām. Bet, kad ūdens mutē nāk, jāmācās peldēt.

Cilvēce ir daudz ko sasniegusi, kas otrreiz vairs nav jāsasniedz, jāatrod, jāizgudro. Atliek tikai to zināt un attiecīgi nostādīt un piemērot sociālistiskajai dzīves izveidei. Ņemsim pavisam elementāru un parupju piemēru. Zirga kopšanā un barošanā visās zemēs ir liela prasme, ir izstrādājušies zināmi paņēmieni, pieredze. Padomju zirgs ir citādos apstākļos nekā kapitālistisko zemju zirgi; še zirgam ļoti svarīga un daudznozīmīga vērtība kā sociālistiskās izveides rīkam. Tāpēc ir pārāk vienkārši, ka vispirms jāprot piemērot, izmantot visa kapitālistiskajās zemēs līdz šim sasniegtā zirgkopības prakse, apzinīgāk izlietojot šā kustoņa enerģiju, kura atkarīga no pareizas zirga uzturēšanas jautājuma atrisināšanas. Tāpēc, ja rakstnieks, piem., uzrakstīs stāstu par to, kā kolektīvists Jānis vai Pēteris «kaujinieciski cīnās» par labu zirgu, šinī «cīņā» sasniegdams ar lielām grūtībām tos paņēmienus, kas zirgkopībā jau ir bijuši ābeces zināba, tad autors kļūs mehānisks sava temata atspoguļotājs, bet ne lietas virzītājs. Kolektīvists var arī nezināt zirgkopības sasniegumus, bet rakstnieks, kuram būtu savā lit. darbā ar tiem jāsastopas, nedrīkst tos nezināt. Viņam visā pilnībā jāpārvalda katrs praktiskais zirga kopšanas sīkums, jo citādi viņš riskē ar pierādījumu, ka līdz ar kolektīva vājo zirgu puiši nodarbojas ar visvienkāršākās Amerikas tūkstoš un pirmo atklāšanu. Tas pats ar mašīnu kopšanu, glabāšanu, pielietošanu fabrikā utt. Ja šinīs lietās tiek pārkāpti viselementārākie rakstniecības likumi, tad par pozitīviem domātie autora personāži kļūst negatīvajos un smieklīgajos un kaitē sociālistiskajai celtniecībai. Man liekas, ne viens vien autors ir bijis noslīdējis uz šā ceļa.

Sociālistiskās celtniecības tematikas jautājums tāpēc cieši saistīts ar problemātiku, ar satura padziļināšanu, kas savukārt saistās ar rakstnieka izteiksmes līdzekļu un stila izveidi, neaizmirstot pie tam valodu. Par pēdējo turpmāk.

Linards Laicens

«Celtne», 1934. g., Nr. 4/5, 315.—317. lpp.

ĻEŅINA DARBA METODE UN RAKSTNIECĪBA

Vai mēs, rakstnieki, pamatīgi esam pētījuši Ļeņina literārisko darba metodi, vai esam kaut tanī iedziļinājušies un vai protam to pielietot savā darbā, rakstot aprakstus, stāstus, romānus, dzejoļus?

Šinīs dienās bija tāds gadījums — Maskavas rakstnieku komitejā kāds jauns krievu rakstnieks lasīja savus darbus, pie kam notika šo darbu iztirze. Vienā no aprakstiem simts vai tūkstoš pirmo reizi bija stāstīts, kā fabrikā «varonīgi» tiek izpildīts plāns, kurš izejvielu nepiegādāšanas dēļ bijis apdraudēts vai par 50 procentiem. Autors neparādīja neviena dziļāka cēloņa, kāpēc plāns bijis apdraudēts un kādēļ viņš tomēr varēts izpildīt. Notika viss mehāniski, it kā trieciennieku kāds parautu aiz diega, līdzīgi darbībai leļļu teātrī. Tam blakus bija otrs stāsts, kurā mīlestības problēma bija dabūjusi tādu tikpat vecmodīgu nostādni kā Franča Hofmaņa stāstos 60 un vairāk gadu atpakaļ.

Debatēs tas pats autors sacīja, ka viņš neatzīstot, neciešot Tolstoju, Puškinu tikpat kā neesot lasījis. Uz jautājumu, vai ir lasījis Ļeņinu, autors jutās apvainots: vai vispār ir domājams padomju rakstnieks un pie tam vēl izvirzenis, kurš nelasītu Ļeņinu?!

Un beidzot, it kā radās autoram arī aizstāvis, kurš sacīja, ka rakstnieks no Ļeņina nevar mācīties rakstīt tāpēc, ka rakstnieka darba veids ir citāds, nekā bijis Ļeņina rakstniecības veids.

Šādu pieeju vispārinot, ir sacīts, ka rakstnieks, dzejnieks nevar mācīties savā darbā no zinātnieka, politiķa, ekonomista, filozofa un ka viņu darbu rakstības veids ir pavisam kas cits nekā rakstnieka darba veids, un ka viņu rakstības metode nav nekādi piemērojama rakstnieka darbā. Protams, ir jau atšķirība, bet šo starpību vajag saprast, ne pārprast.

Rakstnieks ar kaut cik noveidotu marksistisku pasaules skatīšanu sava literāriskā darba pamatos vienmēr saskarsies ar tiem pašiem pirmsākumiem, ar tiem pašiem pirmsuztveres apstākļiem, ar kādiem ir darīšana marksistiskam zinātniekam. Tiklab rakstnieks, kā zinātnieks ir pētnieki. Un pētnieks nekādus aprakstus un slēdzienus nevar dot bez fakta. Viņš nekur nevar virzīt bez šī fakta, jo bez tā viņš melos. Bet sociālistiskais reālisms var būt vienīgi ar faktu, jo viņš dod — patiesību.

Un, ja tomēr minētā jaunā rakstnieka darbos bija savirknēti arī fakti, mēs, klausītāji, tiem neticējām, jo tos nebija mērķvirzībā organiski apvienojis pētnieks. Tātad nepatiesi šis padomju rakstnieks bija juties apvainots no jautājuma par Ļeņina lasīšanu.

Marksa-Engelsa-Ļeņina institūtā atrodošies Ļeņina daudzie

raksti, kas tagad tiek publicēti «Ļeņina krājumos», katram rakstniekam var noderēt kā vislabākie, viskonkrētākie, vistiešākie darba metodes ierosinātāji. Domāju, ka nevienā literatūras klasiķa darbu analīzē mēs neatradīsim tik tiešu un skaidru literāriskā darba metodes virziena līniju kā taisni šinīs Ļeņina rakstos, neskatoties uz to, ka Ļeņins nav uzrakstījis neviena stāsta.

Cik vispusīgi, pamatīgi, asprātīgi Ļeņins ir pētījis autorus, ar kuriem darīšana viņa lielajos darbos, kā vācis materiālus, izrakstus, ziņas no visām malām! Cik sīki katra vieta pārdomāta, veidota un pārveidota, lai dabūtu to uz gadu simteņiem paliekošo un virzošo vērtību, kāda ir Ļeņina darbam.

Materiālos ir grāmatu, brošūru plāni, sīki izstrādāti atsevišķu nodaļu plāni, kas sadalīti dažādiem cipariem un burtiem virs- un apakšnodaļās un nodalījumos. Tur ir citātu daudzums dažādās valodās ar piezīmēm, vērtējumiem, pārstrīpojumiem, apšaubījumiem, uzslavējumiem. Lasāmi runu konspekti, rezolūciju projekti, tēžu veidojumi, uzsaukumu plāni, ievadrakstu uzmetumi, debatu pierakstījumi un oratoru runu koncentrēti atstāstījumi — mērķveidīgi salikti un sarindoti. Dažai visai runai vai rezolūcijai vairāki varianti, kuri vairākkārtīgi analizēti un pārdomāti, kas redzams no piezīmēm malās, pārstrīpojumiem, ierakstījumiem.

No visa redzams, kā strādājis ģeniālais meistars, kurš pašos pamatos pārvaldījis sava darba metodi.

Cik lielu svaru Ļeņins licis uz sakāmā vai rakstāmā pilnīgu izveidošanu, redzams no tā, ka daža maza runa vai tēze pārstrādāta vairākas reizes, arvien vairāk teicamo, rakstāmo izzinot un vienkāršojot un tomēr izsakot vēl vairāk.

Interesants sīkums Ļeņina faktu vākšanas un attīstīšanas paņēmienos. 1918. gada janvārī atvaļinājuma laikā, braucot pa Somijas dzelzceļu, Ļeņins vagonā dzirdējis no kādas vecas sievietes sekojošu izteicienu: «Tagad nav jābaidās no cilvēka ar plinti.» Šo izteicienu viņš ir atzīmējis kā pirmo savu izstrādājamo tēmu sarakstā (Лен. сб., XI, 8. lpp.) un no tā ir attīstījis uzsvaru par proletariāta diktatūru savā runā 3. Padomju kongresā.

Apzinīgs reālistisks rakstnieks savam literāriskam darbam materiālu un ierosmi vāks tādā pašā veidā. Šo materiāla vākšanas moments zinātniekam un rakstniekam pilnīgi saskanīgs. Tikpat kā Ļeņinam šī nejaušā frāze bija noderīga veselam politiskam apcerējumam un svarīgai argumentācijai runā, tā rakstniekam viņa varētu dot ierosmi veselam stāstam, nodaļai romānā vai dzejolim. Šādi ir lielās politiskās pārvaldes darba ierosmes avoti — tādi viņi ir arī dzejiski literāriskajam darbam. No dzīves.

No visa atzīmētā redzams, ka Ļeņina darba metodes pašā pamatā ir absolūta plānveidība. Bez iepriekšējā plāna Ļeņins nav runājis nevienu runu, bez plāna nav rakstījis nevienu ievadrakstu avīzēm, bez plāna nav ne uzsaukums, ne rezolūcija. Apjomā vismazākais darbs ir ar plānu.

Plāns — vienalga, literāriskā vai zinātniskā darbā, — nozīmē mērķvirzību un skaidrību. Plāns neļauj rakstīt ne par daudz, ne par maz — tas ir samērības noteicējs darbā. Plāns nozīmē organizētību — faktības organizētību un pārveidību.

Ļeņina darba metodes pirmā pamatmācība priekš rakstnieka ir darba plānveidība sīkumā un plašumā. Sociālisms taču ir pasaules plānveidīga iekārtošana un sociālistiskais reālisms — plānveidīgas iekārtas rakstniecība.

L. Laicens

«Komunāru Cīņa», 1934. g., 21. janvārī, Nr. 19.

SIŽETS UN KOMPOZĪCIJA

PIEZĪMES

Mūsu literatūras uzdevums ir cīnīties par meistarisku, mākslinieciski iespaidīgu un patiesu sociālistiskās tiešamības attēli — par sociālistisko reālismu. No rakstniekiem tas prasa mācīties, augt idejiski un literāriskajā meistarībā.

Mums nepieciešama literatūra ar augstu idejisko un mākslinieciško kvalitāti, lielu problēmu literatūra; un pie tam tā nedrīkst būt literatūra «izredzētiem», tai jābūt masu literatūrai, miljonu literatūrai!

Nav sevišķi jāpierāda, ka, lai radītu tādu literatūru, nepieciešama (bez visa cita) ļoti augsta, izkopta literāriskā darba prasme, nepieciešams pirmklasīgi aptvert literatūras tehnoloģiju.

Cīņā par pareizu un lielu darba prasmi mums nākas izvirzīt atsevišķus gluži praktiskus un konkrētus darba lozungus, aicinot rakstniekus pievērst uzmanību tiem literāriskā darba momentiem un tiešamības literāriskā atveidojuma līdzekļiem, kas svarīgi un līdz šim nepietiekoši ievēroti.

Viens no tādiem ir lozungs — par sižetisku literatūru. Jāuzsver, jāpastrīpo arī kompozīcijas lielā nozīme literāriskajā darbā.

Lozungu par sižetību izvirzīja Maksims Gorkijs.

Krievu biedru pārrunās par literāriskā darba jautājumiem šis lozungs pēdējā laikā uzsvērts ļoti bieži. Gandrīz tikpat bieži reizē ir izteikta doma, ka sižetība ir ļoti svarīgs priekšnoteikums,

lai literatūra kļūtu par masu literatūru — lai literatūras darbi būtu interesanti.

«Piezīmēs par jaunāko Prūsijas cenzūras instrukciju» Markss piekrītoši citē Voltēru: *«Tous le genres sont bons, excepte le genre ennuyeux»* («Labi ir visi žanri, izņemot garlaicīgo»). Ir fakts, ka garlaicīgo žanru maz apkarojam. Viņš vēl diezgan izplatīts arī latvju padomju literatūrā. Un ir fakts, ka sižetība šī «žanra» pazīmes literatūras darbos mazina.

Bet nedrīkstam uzsvērt šo sižetības nozīmi kā vienīgo. Tāda pieeja velk līdzi formālistisko uzskatu par sižeta būtību: uzskatīt sižetu tikai par formas elementu. Un līdz ar to formālistisko literāriskā darba metodi literāriskajos darbos sižeta izveidošanas dēļ deformēt, kropļot saturu.

S. Dinamovs rakstā «Par sižetisku mākslu» («Pravda», Nr. 5991) gan arī saka: «Sižetība — tas ir viens no mākslinieciskās formas pamatelementiem.» Tomēr šajā pašā rakstā viņš uzstājas ne tikai pret dokumentālistiem, kas sižetu noliedz, bet arī pret formālistu sižeta izpratni; un kā viņa piemēri, tāpat arī viņa sižeta definīcija rāda, ka sižets nebūt nav tikai formas elements. «Sižets ir mākslas darba notikumu un varoņu savstarpējā saistība» (S. Dinamovs. Turpat). Protams, še runa ne tikai par literatūras darbā «radītu» saistību, bet gan par to saistību attēlojumu, kādas pastāv tiešamībā.

Ar visu noteiktību jāuzsver, ka sižets ir reizē satura un formas elements. Sižets ir sabiedrisko attiecību attēlojums literatūrā.

Tāpat arī kompozīcija ir reizē formas un satura jautājums. Jāpiezīmē, ka dramaturģijā sižetu ļoti bieži apzīmē ar terminu — dramatiskā darbība.

Lielu nozīmi sižetam (darbībai) un kompozīcijai ir piešķīris arī Markss. To redzam no tā, ka vēstulē Lasālam, kritizējot viņa «Franci fon Zikingēnu», par kompozīciju un darbību viņš runā vispirms:

«Tagad pāreju pie «Franča fon Zikingēna». Vispirms man jāuzslavē kompozīcija un darbība, bet tas ir vairāk, nekā var teikt par jebkuru vācu šolaiku drāmu.»

Ļoti lielu nozīmi (pie tam nozīmi kā idejiskā satura elementam) darbībai (sižetam) piešķir arī Engelss. Vēstulē Minnai Kautskai lasām:

«Es domāju, ka tendencei pašai jāizriet no stāvokļa un darbības, uz viņu (tendenci) sevišķi nenorādot, un ka rakstniekam nav pienākums lasītājam gatavā veidā pasniegt attēloto sabiedrisko konfliktu vēsturisko atrisinājumu nākotnē.»

Zem tendences, protams, še jāsaprot darba virzošais

idejiskais saturs, kas vispirmā kārtā izpaužas notikumu un varoņu raksturojumā un saistībā.

Tādēļ lozungs par literatūras sižetību ļoti vietā un ļoti vajadzīgs. Jo arī kailās, no darba neizrietošas, bet viņam «piekarinātas» tendences mūsu literatūrā vēl diezgan daudz un arī še sižetība, pareizi izprasta, var daudz līdzēt.

Kas jāsaprot zem vārda s i ž e t s, apmēram zinās gandrīz katrs, kas kaut cik interesējas par literatūru. Bet, lai piešķirtu vārdam zinātniska termina nozīmi, viņa jēdzieniskajam saturam jābūt pilnīgi skaidram. Literatūrteorētiskajos un kritikas darbos sižeta definīcijas sastopamas ārkārtīgi dažādas. Nav iespējams viņas visas še apskatīt, kritizēt — nav arī nepieciešami. Pietiek norādīt, ka visas tās ietilpst starp divām sekojošām galējībām:

1. Primitīvais uzskats, ka sižets ir tās «biogrāfiskās ziņas», kuras literāriskais darbs sniedz par viņā attēlotajiem varoņiem. Še sižeta jēdziens tiek nepieļaujami sašaurināts, pielīdzinot viņu fābulai — vienam atsevišķam sižeta elementam. Tā saprasts sižets ir ļoti kails, sabiedriski nevērtīgs, varoņu pārdzīvojumu un augšanas procesi, pat attiecības viņu reālībā pie šāda uzskata ir sižetam vienaldzīgi elementi. Tas nozīmē propagandēt tukšu darbību, kāda pazīstama no amerikāņu kinofilmām.

2. Formālistu skolas uzskats, ka sižeta jēdzienu paplašina tiktāl, ka «no sižetības viedokļa «satura» jēdziens pie mākslas darba analīzes nav vajadzīgs» (V. Šklovskis). Par kompozīciju formālisti runā tikai kā par sižeta veidu. Sižets še aprij saturu un kompozīciju, pat arī stilu; un literāriskais darbs visā viņa konkrētībā formālistam ir ne vairāk un ne mazāk kā «izrisināts sižets». Bet, tā kā sižets formālistiem ir formas elements, tad literatūru viņi līdz ar to pasludina par tīro formu. Skaidrs, ka arī tāds uzskats mums pilnīgi nepieņemams.

Vispieņemamākais būtu jau citētais S. Dinamova definējums: «Sižets — tā ir mākslas darba notikumu un varoņu savstarpējā saistība.»

Tomēr domāju, ka nebūtu jāpaliek arī pie šīs definīcijas. Viņa pārāk abstrakta, viņā nav vairs saskatāms jēdziena konkrētais saturs. Tādēļ kā pamats literāriskās praktikas analīzei un teorētiskiem slēdzieniem jādod konkrētāka un skaidrāka definīcija.

S i ž e t s i r l i t e r ā r i s k ā d a r b a v a r o ņ u d a r b ī b a, p i e d z ī v o j u m i u n p ā r d z ī v o j u m i v a r o ņ u s a v s t a r p ē j ā s a i s t ī b ā u n s a i s t ī b ā a r a p k ā r t n i.

Tikai tā saprotot sižetu, varam tam atzīt visu to lielo nozīmi, par kuru runāts. Jo tad kļūst saskatāms, ka sižets ir tiešām svarīgs satura un reizē formas elements — «līdzeklis mākslinieciski izteikt literatūrā vispārinātu tipisku tiešamības saturu».

Linards Laicens

Tad arī saprotams, kādēļ padomju literatūrā «sižets no individuālistiskā pārvēršas sociālā» (V. Kirpotins — «Литературный критик», 1934. g., Nr. 4, 20. lpp.).

Sižeta dažādu izpratni un dažādu attiecību pret sižetu redzam ne tikai literatūras teorētiķu un kritiķu vidū. Arī rakstnieku pieeja, kā tā izpaužas viņu darbos, ir visai dažāda. Piedevām — dažāda ir arī atsevišķu rakstnieku meistarība sižeta veidošanā.

Lai to parādītu, apskatīsim latvju padomju literatūras pēdējos prozas darbus, jautājumu par sižetisko dzeju atstājot kā atsevišķu problēmu.

Nevar neievērot, ka viena daļa mūsu rakstnieku sižetam piegriež ļoti lielu vērību, citi turpretim par šo darba momentu interesējas visai maz. Sevišķi spilgti tieksme pēc sižetības izpaužas Ed. Salenieka un P. Ķikuta pēdējos darbos — «Cīruļu divīzijas gaitās» un «Kvēlojošā stiklā». Tieši vienaldzību pret sižetu redzam Al. Cepļa darbā «Kalpi». Bet ar to vēl nav teikts, ka tajos darbos, kur visspilgtāk saskatāma tiekšanās uz sižetību, sižets patiešām vislabāk izveidots.

Vispirms tomēr apskatīšu sižetiskos darbus.

Pētera Ķikuta «Kvēlojošais stikls» — pēc apjoma ļoti neliels stāstiņš. Viņā tomēr sižetam izmantotas veselas trīs biogrāfijas, pie tam pat itin raibas un neikdienišķas; bez tam vēl biogrāfiski momenti no divu trīs blakus personu dzīves. Bez šaubām — uz stāstiņā izmantoto fābulas pamata varētu veidot veselu romānu, pie tam pietiekoši sižetisku.

No tā visa varetu domāt, ka stāstiņā jābūt ārkārtīgam sižetiskajam spraigumam. Bet pietiek darbu izlasīt, lai redzētu, ka tā nebūt nav. Protams, lasīšanas procesā par garlaicību lasītājs nevarēs sūdzēties. Autors nepārtraukti stāsta raibus, pat avantūristiskus notikumus. Tomēr visi šie notikumi lasītājam it kā aizslīd garām — dziļāk neieinteresē. Pavisam noteikta neapmierinātības (varētu pat teikt — garlaicības) sajūta rodas beigās, kad izlasīts.

Kādi tam iemesli?

Stāstiņam ir zināmi kompozīcijas trūkumi (aizsākti, bet neizrisināti motīvi, nesamērība starp biogrāfiskajiem ievadiem un stāsta pamatveidojumu, pārliecīgs hronikālā stāstījuma izlietojums), bet ne tie še ir izšķirošie.

Ja es uzrakstītu romānu, īsi izstāstīdams vairāku citu romānu saturu, mans romāns nebūtu interesantāks par atstāstītajiem romāniem katru atsevišķi. Apmēram tā un ar tādiem rezultātiem ir rīkojies P. Ķikuts. Darbībai, sižetam nav nekādas tādas sevišķas idejiskas vai mākslinieciskas vērtības pašam par sevi. Tādu sižets iegūst tikai tad, ja tas izceļ literatūras darbā

lielu, nozīmīgu tiešamības saturu. Ķikuta stāstiņā tā nav. Fābula izskan anekdotiski, sevišķi vēl tādēļ, ka stāstīts zobgalīgi. Un pats galvenais — visai vāji ir izpildīta Engelsa prasība, ka «tendencei pašai jāizriet no stāvokļa un darbības». Ķikutam stāsta sižets izrisinās pa daļai «pa tukšo», nekas sevišķs no viņa neizriet, uz tendenci nākas «sevišķi norādīt». Bet no pašas darbības, no sižeta pašizrietošā tendence šajā stāstā varēja būt stipra; viņai vajadzēja būt stiprai; lasītājam to ir tiesības prasīt. Jo autora izvēlētā fābula ir sociāli ārkārtīgi interesanta, strādnieks, kas uzrāpjas par s.-d. līderi un pēc tam — par fabrikantu; šuvēja, kas kļūst par fabrikanta kundzi; bij. landesvērists — tagad strādnieks; bij. revolucionārais strēlnieks — arī strādnieks Latvijas fabrikā. Taisni jābrīnās, ka Ķikuts sajūt tikai vienu sižetikas pusi — notikumus, bet bij. landesvērista un bij. rev. strēlnieka attiecības, kopējo darbu un kopējo gājienu pie fabrikanta viņš kā sižeta momentu nesajūt un neizmanto.

Formas plāksnē Ķikutam varētu teikt, ka viņa sižets cieš no atsevišķu līniju nemotivētības, galvenais, no retardācijas trūkuma. Vienkāršāk: «Kur nav ko celt, tur nav ko nest.» Ķikuts neietver sižetā sociālās tēmas. Tādēļ stāstījums, darbība izrisinās «pa tukšo».

Konsekventi naratīvas (tikai stāstošas) noveles veidu Ķikuts ir mācījies no Laicena, bet iemācījies pārāk ārēji — formāli.

Ed. Salenieka m sižetības tendence ne mazāk spilgta. Bet viņš iet citus meklējumu ceļus nekā P. Ķikuts. Ķikutam fābulas izmantotas ļoti ekstensīvi; Ķikuts stāsta skaidri, neko neslēpjot, bez sevišķiem intriģēšanas paņēmieniem, bez retardācijas. Salenieka «Cīruļu divīzijas gaitās» fābula izmantota daudz intensīvāk — daudz lielāks detalizējums, gandrīz viss stāstījums sniegts «lielajā plānā», nevis apkopotā, hronikālā stāstījumā, kāds valdošais Ķikuta stāstiņā; hronikālās saistības pat tīši atmestas, radot lasītāju intriģējošas nostādnes. Šajā ziņā Salenieka sižeta veidojums daudz veiklāks, augstāk kvalificēts. Salenieka priekšrocība vēl tā, ka viņa sižets no sākuma līdz beigām ir sociālu pretišķību risinājums.

Bet tālāk jau jārunā par trūkumiem Salenieka sižeta veidojumā. Pamatkļūda tā, ka Salenieks sižetā saskata tikai divus viņa elementus: darbību un intrigu. Kaut arī sižets sniegts ar sociālu nopamatojumu, stāsta temats tā netiek pietiekoši izsmelts. «Cīruļu divīzijas gaitās» vislielākais konkrētākais trūkums sižetā ir tas, ka še gan dotas darbībā abas konfliktējošās pretpuses, bet viņu cīņa tās izšķirošajos etapos ne. Līdz ar to «nemotivēts» vai, pareizāk sakot, nepārliecinošs kļūst atrisinājums. Tāds atrisinājums, kādu še redzam, ne tikai ir formāli vājš, bet reizē ar to vājš arī saturā; no sižeta risinājuma izrie-

tošās tendences momenti paliek «i» bez punktiem vai pat tikai pa pusei uzrakstīti. Salenieks sižetu nostāda un risina diezgan veikli, bet viņam ļoti lieli trūkumi sižeta kompozicionālā aptvērumā un izveidojumā, tāpat pretišķību izmantojumā sižetam.

Tas jāpaskaidro. Bet iepriekš īsumā par kompozīcijas nozīmi un lomu vispār.

Kompozīciju sevišķi bieži uzskata par gluži ārēju formālu momentu: par tīri tehnisku literāriskā darba nolīdzsvarojumu, noapaļojumu, kam saturiskas nozīmes nav. Kategoriski jāsaka, ka tas ir nepareizs uzskats. Kompozīcija un darba idejiskā satura dziļums un nosvērtība (patiesīgums) ir ļoti ciešā un nesaraujamā saistībā. Var pat teikt, ka kompozīciju nosaka darba idejiskais saturs, autora šķiriskā tiešamības atziņa, kas līdz ar to viņā izpaužas.

Bet tas nenozīmē, ka še pastāv kaut kāda automātiska sakarība. Idejiskais saturs nerada attiecīgu kompozīciju automātiski un neizbēgami. Lai izveidotu pareizu kompozīciju, jāpārvalda literatūras tehnoloģija. Vai kompozīcija palīdzēs konkrēto dzīves procesu attēlojumā sniegt idejas skaidri un patiesi vai arī padarīs šīs idejas neskaidras, nepārliecinošas, shematizētas — tas atkarājas no autora prasmes, atkarājas no tā, cik nopietni viņš strādās pie kompozīcijas, kas ar pilnu tiesību uzskatāma par vienu no literāriskās meistarības (sevišķi prozas meistarības) galvenajiem momentiem.

Dot definīciju, kas ir kompozīcija, diezgan grūti. Jēdziena konkrētais saturs visai daudzpusīgs: statika, dinamika, lūzumi, maiņas, kontrasti, paralēles, notikumu un rīcību motivācijas, «krāsu» izvietojums utt., utt.

Samērā abstraktu formulu varētu dot sekojošu:

Kompozīcija ir atsevišķo elementu un komponentu izlase un viņu kvalitatīvs un kvantitatīvs regulējums un sakārtojums par literāru darbu kā saturiski formālu vienību.

Reālistiskā darbā kompozīcijai jāorientējas uz patiesu, tipisku reālās dzīves «auduma» atveidojumu viņa attīstības kustībā. Taisni tādēļ viņai literatūrā tik liela idejiska nozīme.

Stāstot, kā strādājusi pie romāna «Hidrocentrāle», Marieta Šaginjana ļoti pareizi saka, ka «sociālistiskā grāmatā pats svarīgākais — ne tikai dot saistību, t. i., dot tādu daļu kārtojumu, lai jūs saskatītu mērķi, bet arī prast pacelt galvenās problēmas» (Мариэтта Шагиньян — «Мой творческий опыт рабочему автору», Профиздат, Москва, 1933). Bet turpat viņa saka, ka «mums lineārs stāstījums ir garlaicīgs». «Cilvēka psiholoģija ir tāda, ka darbs pa taisnu līniju uzdevumu apgrūtina, un ļoti bieži tie biedri, kas uzdevumu ņem pa ceļam (garām ejot), veic to labāk.»

Kā redzat, te ir vesela teorija, kuru mēģināts nopamatot ar sadomātiem psiholoģijas likumiem.

Nezinu, ar tādiem pat vai ar citādiem pamatojumiem, bet pēc līdzīgas teorijas rīkojas arī Salenieks. Lai temati iznāktu pa ceļam, Šaginjana rada pat speciālu konvencionālu varoni — ne personu-raksturu, bet personu — sižetiski kompozicionālu motivējumu. Salenieks gan gluži tā nerīkojas, bet konvencionālu «Ugunskrusta grāmatu», kura vēlāk izrādās tikpat «uzpūsta» kā Šaginjanas «mākslīgais varonis», viņš rada bez pūlēm.

Salenieka kompozīcijai raksturīgi (un tā ne arvien ir viņa pozitīvā puse), ka sižeta veidojumā intriga viņam spēlē lielāku lomu nekā fābula, varoņi. Tas viegli saskatāms ne vien «Cīruļu divīzijas gaitās», bet gandrīz kaut kurā Salenieka darbā. Tādēļ Salenieka kompozīcija bieži izpaužas sižeta salauzījumā, inversijās un citādās deformācijās. Tas ir formālistu iespaids.

Nav ne mazākā iemesla rakstniekiem intrigu «aizliegt». Laba intriga ir ārkārtīgi spēcīgs lasītāja ieinteresētības un sižetiskās dinamikas faktors; ar labas intrigas palīdzību var padarīt interesantu tematiski idejiskajā ziņā gluži mazvērtīgu darbu, kaut arī tas, piedevām, būtu uzrakstīts tīri kokainā un neinteresantā izteiksmē. Kā zināms, pat Markss atpūtas brīžos labprāt lasījis Pola de Koka romānus. Taisni darbi ar labi izveidotu intrigu spēj saistīt lasītāju, neprasot no viņa iedziļināšanos, kamēr citos darbos nopietna interese rodas, vienīgi nopietni iedziļinoties.

Kā jau teicu, intrigu «aizliegt» nav nekāda iemesla. Bet nepareizi būtu izturēties ar pilnīgu vienaldzību pret jautājumu, ar kādu emocionālu ieviļņojumu palīdzību autors piesaista lasītāja interesi un vai rezultātā šī interese ir nopietna interese par materiālu ar noteiktu atziņas vērtību vai arī vienkārši sakairināta ziņkārība. Salenieka «Cīruļu divīzijas gaitās» bieži vien pārsvaru gūst pēdējais variants, pie kam nevar teikt, ka Salenieks pietiekoši rūpētos par to, lai sakairināto ziņkārību ievadītu nopietnā, dziļākā gultnē. Bet šāda iespēja ir. Un, viņu meistariski izmantojot, intrigu var padarīt par spēcīgu lasītāju audzināšanas ieroci. Negatīvi arī tas, ka Salenieks intrigas dēļ pārāk deformē sižeta materiālu.

Atturīgu un smalku sižeta izlietojumu un nosvērtu kompozīciju redzam lielākā daļā Laicena Linarda pēdējās grāmatas «Portfelis un valgs» stāstos.

«Republikas padomnieks» ir šķietami bezsižetisks kompozīcijas paraugs. Bezsižetiska šī kompozīcija liekas tādēļ, ka fābulas viņā nav un tipiskais sniegts ne individualizēti, bet maksimāli ģeneralizēts (vispārināts). Ja tekstu starp pirmo un pēdējo kompozīcijas daļu autors būtu sniedzis ar motivējumiem pie katras

daļas, darba sižetiskais raksturs būtu pietiekoši skaidrs, jo pietiekoši skaidri iezīmētos pretrunu līnija. Tagad atrast sižetiskās saistības ir atstāts pašam lasītājam. Līdz ar to kompozīcija še ir izveidota, ne sižetu tieši atbalstot, bet aizmaskojot, saraustot, intriģējot par sižetu un līdz ar to viņu paasinot. Tā kā sižeta pamatā ļoti ģeneralizēta pretišķību līnija, kas identa darba idejiskajam saturam, tad intriga še vairāk kā attaisnojama. Viņa paasina idejisko nostādni. Kompozīcijas trūkums — viņas neskaidrība vai, pareizāk, pārāk lielās prasības, ko tā uzstāda lasītājam.

Interesants sižetiskā ziņā ir «Stella pie spoguļa». Arī te faktiski nav vienotas fābulas šā vārda parastā nozīmē. Tomēr novele, bez šaubām, uzskatāma par sižetisku. Sižeta pamatā še pretruna starp Stellas sociālo stāvokli un viņa veidojamo ideoloģiju, no vienas, un oficiāli vajadzīgo ideoloģiju, no otras puses. Tādā kārtā arī še sižets un intrigas momenti saskan ar darba idejisko saturu. Tādēļ kompozīcija jāatzīst par visumā ļoti pārdomātu, pareizu. Tas izpaužas arī stila pieskaņojumā, ironiskajā, nepiederošajā beigu «morālē» utt.

Ļoti līdzīgs šim pēdējam ir sižetiskais un kompozicionālais veidojums stāstos «Augusts uz stalažām» un «Portfelis un valgs». Tikai še bagātāka individuālā fābula. Īpatnējais tas, ka abos darbos sižets ir izveidots tā, ka tai pretrunai, kura minēta, runājot par «Stellu», kompozīcija dod tīri formālu izpaudumu: sižetā visu laiku savijas divas dažādas fābulas par vienu un to pašu personu. Panākts nepārtraukts, dinamisks, bet dažādos virzienos ejošs personu raksturojums. Tādā kārtā arī še sižets tieši ceļ un padara dinamisku darbu idejiskā satura noveidošanos lasītāja uztverē, sevišķi stāstā «Augusts uz stalažām». Sižetā savītā divfābulība tieši atbilst s.-d. līderu nodevīgajai divdabju lomai strādnieku kustībā un buržuāziskajā valstī.

Stāstos «Tautas nams» un «Pēteris Ruitels augstajā namā» šādu īpatnēju sižeta komplikāciju nav — sižets tieši balstās uz fābulas, kura stāsta par Pēteri Ruiteli ļoti vienkāršā un pārsvarā sniegta biogrāfiski hronikālā stāstījumā.

Stāstījuma koncentrētība un tiekšanās uz hronikālo veidu bieži sastopama arī Laicena agrākos darbos. Pēdējā grāmatā tā ir noteikti pastiprinājusies. Laicens šajā ziņā iet galējībā. Domāju, ka «lielā plāna» stāstījuma pārliecīgā pārvēršana ar hronikālo uzskatāma par galveno kompozīcijas trūkumu Laicena pēdējā grāmatā. Līdz ar to Laicens idejiskās nostādnes sniedz kā pārāk pašas par sevi saprotamas un idejiski tematisko risinājumu sniedz pārāk šauri, izolēti. Tas mazina darbu idejiskā satura smagumu un reizē atņem sižetiem daļu sparīguma, iezīmē virzienu, kura konsekvences ir gribējis dot Ķikuts «Kvēlošajā stiklā».

Vienā ziņā Laicena sižetika ļoti pamācoša. Kaut gan Laicens ir asi tendenciozs rakstnieks, kas cenšas pēc temata liela politiska noasinājuma, viņš nebaidās no «lineārā stāstījuma», no ļoti vienkāršām un pat literatūrā banalizētām fābulām. Uz to jānorāda rakstniekiem, kas domā, ka labs sižets izveidojams, vienīgi izlietojot oriģinālas vai intrigas radīšanai stipri deformētas fābulas. Laicena praktika iet pret Šaginjanas tēzi.

Vēstulē rakstniecei Harknesai (par viņas stāstu «Pilsētas meitene») Engelss raksta sekojoši:

«Kas man Jūsu stāstā krīt acīs reizē ar reālistisko patiesīgumu, tas ir — īsta mākslinieka drosmes izpaudums. Ne tikai jūsu Pestīšanas armijas izskaidrojumā, kas krasi atšķiras no pašapmierināto mietpilsoņu izpratnes, kuri no Jūsu stāsta varbūt pirmoreiz uzzinās, k ā d ē ļ Pestīšanas armijai ir tāds atbalsts tautas masās, bet galvenā kārtā neapskaistinātajā formā, kādā Jūs ietērpjat visas grāmatas pamatu — vecu stāstu par proletārisku meiteni, ko pavedis cilvēks iz vidussķiras. Viduvējība būtu mēģinājusi fābulas šablono raksturu noslēpt ar mākslotu detaļu un izpušķojumu sablīvējumu — un tomēr tiktu atklāta. Bet Jūs sajūtat, ka varat izstāstīt vecu stāstu, jo spējat viņu atjaunot ar stāstījuma patiesīgumu.»

Še interesants un svarīgs ne tikai tas, ka asi pastrīpota literatūras lielā atziņas nozīme. Ne mazāk svarīgs skaidri formulētais norādījums (kurš atkal un atkal jāņem vērā cīņā pret formālistu teorijām), kā atjaunojami un atsvaigojami novalkātie sižeti un fābulas — kā tie atjaunojas un atsvaigojas ne literatūrtehnisku triku ceļā, bet gan sniedzot tos jaunā — dziļākā, patiesākā stāstījumā. Bez tam, protams, pārveidojoties dzīvei, no kuras rakstnieki tās smeļ. Tāpat redzam, ka taisni lineāro stāstījumu Engelss uzskata par droša un spēcīga mākslinieka ceļu un par dažādiem samākslojumiem izsakās visai skeptiski.

It sevišķi tomēr gribas pastrīpot vēl vienu no visa šī citējuma izrietošu domu. Proletāriskajam rakstniekam taču jāspēj stāstīt dziļāk un patiesāk, nekā to darījuši citu šķiru rakstnieki, tāpēc tam pieejams un atļauts viss literatūras līdzšinējais fābulu krājums. Nolietoto fābulu nav. Protams, ne kaut kuru no šīm fābulām ir vērts un ir vajadzīgs piesavināties. Fābula ir elements sižeta veidošanai. Sižeti un līdz ar to fābulas jāizvēlas tādi, lai tie atļautu vislabāk un vispilnīgāk pacelt tos tematus, kādi rakstniekam sociāli svarīgi.

Pareizi atrast un izvēlēties fābulu un sižetu par zināmām tādā vai citādā ziņā sociāli raksturīgām personām (t. i., reālistiskas fābulas, ne fābulu shēmas) — tas ir svarīgs moments rakstnieka darbā, no kura veikšanas atkarājas ļoti daudz. Arī par to runā Markss vēstulē Lasālam par «Franci fon Zikingēnu».

«Bet es sev jautāju: vai Tevis ņemtais temats ir derīgs šīs kolīzijas attēlošanai?» Markss uzstāda jautājumu. Pēc tam, sīki analizējis Lasāla sižeta pamatus, sižeta (un reizē — varoņu) tipiskumu un lomu laikmeta vēsturiskajos apstākļos, viņš nonāk pie slēdziena, ka sižeta pamatelementiem vajadzēja būt citādiem — tipiskākiem un mazāk vienpusīgiem (ievest zemniecības priekšstāvjus, viņu revolucionāro darbību). Un tālāk — kāda nozīme ir sižeta pareizam nopamatojumam:

«Tad Tu būtu varējis un daudz lielākā mērā izteikt taisni vismodernākās idejas viņu tīrākajā formā.»

Te skaidri redzams, ka Markss sižetu nebūt neuzskata vienīgi par formas elementu, bet par tiešu faktoru ideju izpaudumā; viņš norāda, ka nepareizs, slikts sižetu izveidojums nozīmē vēsturisko apstākļu, vēsturiskās īstenības izkropļojumu.

Par kompozīciju to tikpat nepārprotami izsaka kādā vietā Engelss. Runājot par literatūras darba kompozīciju (vēstulē Minnai Kautskai), viņš nerunā vis no formālās estētikas viedokļa un nejautā vienkārši, vai darbība neattīstās par strauju. Viņš šaubās, «vai šajā ... sacerējuma daļā darbības m o t i v ē j u m s vietām neattīstās drusku par strauji» (pastrīpojums mans. — *E. F.*). Skaidri redzams, ka Engelss še nedomā par abstraktiem estētikas likumiem, bet gan par to, vai darbības straujums nav panākts uz viņas motivētības rēķina — vai kompozīcijas prasības sižetu (darbību) nepadara kailu.

S ī m a ņ a B e r ģ a romānā «Ziemeļu pionieri» sižets un kompozīcija ir ļoti vienkārši un stingri. Kaut arī tas varētu likties pārsteidzoši — ir jāatzīst, ka sižeta un kompozīcijas veidojuma principos S. Berģa romānam un Laicena stāstiem daudz kopēja. Arī Berģis dod lineāru stāstījumu, fābulas un viņām cieši piekļaujošos sižetu kā tiešu darba idejiskā satura nesēju; sižetu ņem ļoti vispārinātu, kompozīcijā diezgan bieži (kaut gan retāk nekā Laicens) blakus stāstījumam «lielā plānā» ierāda vietu hronikālajam stāstījumam; kompozīciju visumā veido bez sevišķiem tehniskās meistarības paņēmieniem, bet reizē tā, ka viņa liekas vienīgi «dabīgā» kompozīcija, izrietoša tieši no stāstošā satura. Savu romānu Berģis ir nosaucis par «šķiru cīņas romānu», un šī cīņa tiešām aizpilda romānu no sākuma līdz beigām. Tēlojot cīņas norisē abas pretējās puses, Berģis to dara visvienkāršākajā kompozīcijas tehnikā — pārmaiņus sniedzot vienas un otras puses notēlojumu. Intrigu izlieto tikai atsevišķos nedaudzos momentos. Še pa daļai redzam, ka «sižets no individuālistiskā pārvēršas sociālajā». Nevar tomēr teikt, ka Berģis būtu nopietnu vērību piegriezis tām problēmām pašā sižetā un kompozīcijā, kas sakarā ar to izvirzās.

Protams, kompozīcijas vienkāršība un stingrība, nebaidoties pat no zināmas primitivitātes, nebūt nav noraidāma. Viņu

nevar likt pamatā, izskaidrojot zināmu «sausumu» Berģa darbā. Bet, lai romāns lasītāju tiešām saistītu, viņš prasa ļoti lielu māksliniecisko spēku izteiksmē, raksturu veidojumā, dialogā, masu tēlojumā, aprakstāmo notikumu analīzē. Bet tādu momentu kritika šajā rakstā nav vietā.

Sižetika un kompozīcija Rob. Eidemaņa stāstos no grāmatas «Ap saules lēktu», kā samērā agrāk sarakstītos, paliek sīkāk neapskatīta. Atsevišķajos stāstos te redzam šajā ziņā lielu dažādību, grāmata prasītu plašu analīzi. Sevišķi tādēļ, ka Eidemaņa literāriskajos darbos šie momenti spēlē visai lielu lomu, sevišķi meklējumi kompozīcijas ziņā (tāpat kā Cepļa stāstos).

Negaidīti vienkārša kompozīcija ir Al. Cepļa darbam «Kalpi». Bet kompozīcijas vienkāršība, protams, ne arvien nozīmē stingru kompozīciju, kā tas ir «Ziemeļu pionieros». Al. Cepļa darbā par kompozīcijas stingrību nenākas runāt. Darba sižets ir atstāts saraustītā, tikko uzskicētā, kompozicionāli nesakausētā stāvoklī. Protams, ka tādēļ «Kalpus» par romānu tomēr var saukt. Tik šauri nodefinētas romāna teorijas, kas «Kalpus» izslēgtu, nav. Diskusijai — romāns vai ne — sevišķas nozīmes nebūtu. Formas ziņā romāns ir visbrīvākais un variablākais žanrs, tādēļ «Kalpu» tilpums un tematiskais plašums dod pilnīgāku tiesību uzskatīt šo darbu par romānu, jo dominējošu kāda cita žanra pazīmju tam nav.

Interesantas problēmas izvirzās, analizējot «Kalpus» no sižetības viedokļa. Še tās jāformulē visai īsi.

Sižeta veidošanai Ceplis «Kalpos» nav piegriezis gandrīz nekādu vērību. Tas nav jāpierāda, jo tas acīm redzami.

Atzīmēju, ka sižetība ir viens no svarīgākiem elementiem, kas padara literatūras darbu interesantu, rada tam ceļu masās. Šajā ziņā sižetiskā veidojuma trūkumi «Kalpiem» nenāk par labu. Bet nedrīkstam šo momentu pārspīlēt. Sižetika nav vienīgais, uz ko var pamatoties darba interesētība. Var lasītāju valdzināt ar bagātu atziņas saturu, izkoptu, emocionālu izteiksmi, ar interesantu personāžu etc. Tikai, protams, vairāku līdzekļu eksistence nav vēl iemesls vienu no tiem atmest, sevišķi tādēļ, ka visi tie saskaņojami.

Jāatzīmē problēma, kas pacēlās rakstnieku apspriedē. Vai Cepļa lirisms labu sižeta veidojumu neizslēdz?

Cepļa izteiksmē, tēlojumā lirisma ir daudz. Pie tam — šis liriski izteiksmīgais tēlojums pašlaik ir «Kalpu» stiprā puse. Sižets — sevišķi, ja darbam dramatiska kompozīcija, — ved uz kāpinājumu, uz dramatiskiem momentiem. Lirisms un dramatisms zināmā mērā heterogēni elementi, viņu sakausējums parasti dod melodramatisku noskaņu; ja Ceplis būtu uz to gājis — nebūtu ko priecāties. Bet, lai dotu sižetu, pat dramatiskā

kompozīcijā, šāds sakausējums n a v n e p i e c i e š a m s. Lirikas un laba sižeta ietvere vienā kompozīcijā ir pilnīgi iespējama, bet gan ne ar lirisko tēlojumu kā noteicošu arī raksturu veidojumā. To rāda pats Cepļa romāns. Visi sižeta veidojumam nepieciešamie elementi viņā ir (fābulas, vispārējā divu pretspēku cīņas ekspozīcija, pat dramatiskas situācijas, kuras gan tagad notēlotas līriski), tikai — neattīstītā veidā. Sižets «Kalpos» ir noslēpts, saraustīts, sižetiskās sakarības vai nu neatklājas un nenoskaidrojas nemaz, vai arī autors tās uzrāda aposteriori — vēlu, tad, kad darba sižetiskajā noasinājumā, spraiguma pacelšanā tam nav vairs nozīmes. Noklusētās sakarības netiek arī izmantotas intrigai. Romāna kompozīcija iet pret sižetu. Liriskais izteiksmes veids ir ģeneralizēts par darba noteicošo stilu, dodot arī «lirisku nekārtību» kompozīcijā. Protams, šī stila vienība ir Cepļa pretsižetības ieguvums. Bet to varēja panākt arī citādā ceļā.

Ko vēl darbs zaudē neizveidotā sižeta dēļ?

Domāju — diezgan daudz.

Autors neuzstāda pretenziju, ka «Kalpi» — darbs, kam jāattēlo vesels laikmets. Uz tādu prasību nebalstīsimies.

«Rudeņos, kad 1905. gada atmiņas iet pār Latviju, ceļos dun jauno kalpu a u g o š a i s nemiers.» Tā ir autora dotā «Kalpu» tematiski idejiskā satura formula — ar manu pastrīpojumu.

A u g o š u nemieru romāns parāda ļoti vāji — taisni tādēļ, ka nav sižeta, sižetiskā kāpinājuma. Lai šo augošo nemieru (tāds bija) parādītu, sižetiskais kāpinājums kļūst par reālistiska, patiesa attēlojuma n e p i e c i e š a m ī b u.

Engelss zināmā gadījumā jautā, vai darbības motivācija neattīstās drusku par strauju. Ceplim var jautāt, vai viņa «Kalpa» tēlojumā darbība neattīstās pārāk nepietiekoši — vai kalpus var pareizi tēlot, netēlojot tos darbībā. Tāda darbība-dinamika būtu jārāda ne vien piedzīvojumos, bet arī varoņu savstarpējā saistībā, saistībā ar sabiedrisko apkārtni, varoņu attīstībā. Tad romāna pamatā būtu šķiru cīņa viņas sižetiskajās izpauduma formās (divas pretpuses un antagonisms vai aktīva cīņa viņu starpā) — kā kontrolfābula, kā galvenā sižetiskā līnija, kura sociāli nostāda pārējās.

Izsakot tādas domas, nebūt nav nepieciešams piemirst vai ignorēt to faktu, ka autora pamatnolūks nevis tēlot laikmetu, bet kalpus. Jāatgādina, ka taisni doma notēlot kalpus, atsakoties no laikmeta tēlojuma, ir romāna pamatkļūda. Jebkura laikmeta patiesā notēlojamā dominante ir šķiru cīņa. Notēlot laikmeta šķiru cīņu nozīmē notēlot laikmetu no viņa svarīgākās, raksturīgākās puses. Un otrādi. Un, lai notēlotu kalpus imperiālistiskā kara priekšvakarā, jātēlo šķiru cīņa uz laukiem šajā laikmetā — jo (neaizejot no reālisma pastorālā idilē) nevar tēlot kalpus

ārpus šķiru cīņas. Taisni tādēļ, ka «Kalpos» pārāk maz sižeta, kas še varēja būt vienīgi šķiru cīņas sižets, — taisni tādēļ «Kalpos» ir zināmas pastorālās idiles ieskaņas, kas atsevišķos momentos tuvina tos Akuratera «Kalpu zēna vasarai» un viņas pseidorevolucionārajam «lepnā» kalpa rezonierismam (Saltāja attiecības pret Klāvānu pirms algas konflikta; viņa attiecības pret Smeiļu Elzu u. c.). Un bez tam — taisni tādēļ, ka «Kalpos» pārāk maz sižeta, kas varēja būt vienīgi šķiru cīņas sižets, tāda aina kā muižas kalpu streiks izskatās pārāk idiliska, nepārliecinoša. Jo nav sižeta, kas izceltu to kopējo notikumu plūdumu, uz kura pamatiem izaug šādi notikumi; pļāvēju streiks ir izrauts no vēsturiskā «konteksta».

Varētu uzrādīt vēl daudzus momentus, kas rāda, ka sižeta trūkumi darba vērtību šajā konkrētajā gadījumā, bez šaubām, mazina. Visi tie apstiprinātu jau agrāk izteikto, ka sižets nav tikai formas elements, bet reizē arī svarīgs idejiski tēliskā satura moments.

Jau minēts, ka «Kalpu» kompozīcija iet pret sižetu. Tagad varam teikt, ka līdz ar to viņa mazina darba vērtību. Sižeta elementu «Kalpos» ir diezgan daudz, bet tie nav kompozicionāli apvienoti un sakausēti.

Bez tam — kalpu kompozīcija romāna centrā nostāda Saltāju. Tā kā taisni Saltājam visvairāk pasīva rezoniera īpašību, tad šis apstāklis atslābina romāna sižetu, bet arī dod nepatiesu nokrāsu kalpu raksturojumam, ienesot viņā šo inteliģentisko rezonierību.

Pirms rakstu noslēgt — pāris piezīmju.

1. Visi pozitīvie vai negatīvie izteikumi par apskatītajiem darbiem šajā rakstā ir vienpusīgi, jo pamatojas tikai uz dažiem atsevišķiem momentiem. Viņus nedrīkst pieņemt par autora uzskata izpaudējiem attiecībā uz šiem darbiem visumā. Tāpat vienpusīgi ir atsevišķu autoru satuvinājumi un pretimnostādījumi.

2. Viena atsevišķa darba sižeta un kompozīcijas analīzei vajadzīgs diezgan liela apjoma raksts. Tādi raksti nepieciešami. Šajā rakstā nepilnīgas ne vien teorētiskās piezīmes, bet vēl vairāk konkrēto darbu analīze. Sevišķi attiecībā uz kompozīciju, kura ietver sevī ļoti daudzus izlases, kārtojuma un regulējuma momentus. Še turpretim apskatīta viņas loma gandrīz vienīgi attiecībā pret sižetu. Vispār — rakstā mēģināts izcelt tikai nedaudzus ņemtā temata momentus, kuri likās šodien svarīgākie mūsu rakstniecībai. Nolūks — izsaukt par tiem zināmu interesi, pārdomas un varbūt pārrunas. Vajadzīgi detalizēti raksti par literatūras tehnoloģijas jautājumiem. Proletariāta rakstniekam sižeta un kompozīcijas problēmas sevišķi svarīgas. Jo viņa uzdevumi ir ārkārtīgi lieli un sarežģīti. Viņam jāattēlo ne vien

atsevišķas personas, kā tas ir bijis lielākā daļā agrāko laikmetu literatūras darbu, bet veseli kolektīvi: revolūcijas sagatavošanā, revolucionārajās kaujās un — beidzot — sociālisma celtniecības darbos, kur cīņa pret šķiras ienaidnieku savijas savā starpā un savijas ar cīņu pret vecās pasaules iespaidiem pašu cīnītāju apziņā. Te nepieciešami darbi, kas veidoti ar ārkārtīgu meistarību vispār, sižeta un kompozīcijas ziņā atsevišķi.

Labs sižets, sniegts labā kompozīcijā, ir līdzeklis patiesi attēlot laikmeta veidotāju darbu un piedzīvojumus — patiesās šo laikmetu veidotāju savstarpējās attiecības, patiesās viņu attiecības ar apkārtni, kas patiesi parāda cilvēku un notikumu attīstības tendences, viņu virzienu.

Emils Fross

«Celtne», 1934. g., Nr. 4/5, 317.—327. lpp.

DRAMATURĢIJA UN TEĀTRIS KRUSTCEĻOS

Padomju dramaturģija un teātris patlaban pārdzīvo smagus, sarežģītus mirkļus; visa padomju māksla, bet it sevišķi teātris stāv jaunu ceļu priekšā.

Šajos 13 gados mūsu teātra māksla pārdzīvojusi dažādus posmus: aģitācijas posms (агитки) pilsoņu kara laikā, abstraktu revolucionāru lugu posms — revolūcija kādā nezināmā zemē vai pat uz Marsa (vispirms tulkojumi: Tollers, Kaizers, Martinē u. c., drusku vēlāk oriģināli: Lunačarskis, Faiko u. c.), vēsturiskas lugas, sadzīves komēdijas un pēc tam tikai — pēdējos 2—3 gados — sociālistiskās celtniecības lugas. Attiecīgus posmus pārdzīvoja arī lugu formālais ietērpums teātrī. No gluži abstraktā, allaž pilnīgi nesaprotamā kreisā konstruktīvisma izkūņojās konvencionāli (условно) reālais konstruktīvisms. Blakus šim gan pastāv arī naturālistiski reālistiskais konstruktīvisms. Tagad vairs nav neviena nopietna teātra, kurš nepieturētos pie konstruktīvisma principiem, t. i., divmērīga krāsota audekla vietā pielieto trijmērīgu konstrukciju jeb uzbūvi. Starpība še tā, ka nokrāsoto audeklu jeb dekorāciju (greznojumu) var tikai skatīt, kamēr konstrukciju ne tikai skata, bet aktieri arī staigā pa viņu (обыгрывают), tātad lietderīgi to izmanto. Konvencionāli reālistiskais konstruktīvisms atšķiras no naturālistiski reālistiskā konstruktīvisma ar to, ka šis pēdējais tiecas sniegt dzīves īstenības fotogrāfiju (Maskavas Dailes teātris), kamēr pirmējais šo īstenību manāmi pārveido, sniedz dzīves ekstraktu, viņas koncentrāciju (jeb sabiezējumu, piem., Meierholds). Mūsu teātra mākslas attīstība,

protams, ies pa konvencionālisma ceļiem, kuri ir izteiksmes līdzekļu, formu, krāsu bagātāki, lokanāki un tāpēc spēj sevī vislabāk ietilpināt revolūcijas notikumu lieliskumu, sociālistiskās celtniecības pasakaino bagātumu... Še nevaram ielaisties šo virzienu sīkākā iztirzājumā un viņu trūkumu kritikā. Vēl tikai atzīmēsim, ka padomju teātra formālie panākumi ir tik lieli, principiāli dziļi un spilgti, ka visās pasaules malās (Eiropā, Japānā, Amerikā) attīstās pakaļdarinājumi mums, t. i., tam virzienam, kuru reprezentē Meierholds, šis revolūcijas teātra formas revolucionārs.

Patreizējie padomju dramaturģijas panākumi arī nenoliedzami lieli. Sevišķi izaudzis viņas p r o l e t ā r i s k a i s spārns. Pēdējos pāris gados blakus nedaudzajiem vecākajiem proletdramaturgiem (Bils-Belocerkovskis, Afinogenovs u. c.) radusies vesela rinda jaunu apdāvinātu dramaturgu: Kiršons («Рельсы гудят»), Bezimenskis («Выстрел»), Višņevskis («Первая конная») u.d.c. Mums tagad ir krietni daudz ievērojamu, mākslinieciski vērtīgu un ideoloģiski pilnīgi apmierinošu lugu par sociālistisko celtniecību pilsētā, pa daļai arī uz laukiem. Lielajā Padomju zemē vairs nav ne tikai tāda pilsētas teātra, bet arī neskaitāmu sādžu un aulu teātra šūniņu, kur neuzvestu sociālistiskās celtniecības lugas. Šīs lugas raksta ne tikai proletāriskie dramaturgi, bet arī tā sauktie līdzteči (попутчики). Daudzi no pēdējiem (V. Ivanovs, Nikuļins, Faiko, Smoļins, Romašovs u. d. c.) vairs nav ar mieru iet zem «līdzteču» karoga — viņi pieprasa sev proletāriskā dramaturga nosaukumu (skat. nesenās I Viskrievijas dramaturgu un komponistu konferences protokolus).

Bet kādēļ tad runājam par krustceļiem?

Par dramaturģijas un teātra krustceļiem runājam tādēļ, ka tagad vairs nepietiek ar sociālistiskās celtniecības attēlojumiem v i s p ā r — tagad vajadzīgi k o n k r ē t u uzdevumu un k o n k r ē t u darba stūru attēlojumi. It sevišķi spilgti šī vajadzība kļuva redzama pēdējā gadā, kad sociālistiskā celtniecība spēra milzu soļus uz priekšu, sniedza lieliskus panākumus un reizē ar to izbīdīja pilnīgi noteiktus paņēmienus un formas cīņā par «piecgadi četros gados». Šie paņēmieni, kā zināms, ir sociālistiskā sacensība, triecienu brigādes, kampaņas utt. Cīņā par «piecgadi» ierauti miljoni strādnieku un desmiti miljoni zemnieku. Reizē ar miljonu neredzētu sajūsmu un aktivitāti, apziņu, iniciatīvu celtniecībā ievesta pilnīgi konkrēta un noteikta personīga atbildība, kura sākas ar pēdējo strādnieku un beidzas ar fabrikas direktoru un tautkomisāru. Tādā kārtā sasniegta — no vienas puses — grandiozā celtniecības darba sadalīšana, konkrētizācija visos sīkumos: neko vairs nedara «vispār», bet pilnīgi noteikti, konkrēti, vienmēr pēc vajadzības izceļot gan vienu,

gan otru uzdevumu, kopojot spēkus, līdzekļus un uzmanību uz šiem izcilu stāvošiem vissteidzīgākajiem un acumirklī valstiski vissvarīgākajiem uzdevumiem. No otras puses — milzīgu masu neredzētā pašdarbība, kura pāri atsevišķiem cehiem, pāri atsevišķām darbnīcām un fabrikām, pāri atsevišķiem kolektīviem un komūnām, rajoniem un apgabaliem, saplūst vienā vienīgā brīnišķas darba sajūsmas jūrā.

Visi šie fakti prasa arī no mākslas pilnīgi konkrētu, bet nevis nenoteiktu, vispārēju palīdzību: jāaģitē par trieciendarbu brigādi, par konkrētu darba plānu, par konkrētas produkcijas labuma pacelšanu, par kolektivizāciju, par sējas kampaņu, par vispārēju un obligatorisku skolu utt., utt. Bez tam cīņa kultūras frontē arī top aizvien sīvāka — cīņa ar alkoholu, reliģiju, par jauniem dzīves veidiem utt. Valsts un sociālistiskās celtniecības aizsardzības jautājums arī ar katru dienu top konkrētāks un asāks, jo visas pasaules fabrikanti, baņķieri, muižnieki ar savu nožēlojamo sulaiņu — s.-d. palīdzību aizvien noteiktāk, aizvien atklātāk gatavojas uz cīņu pret pirmo darba republiku... Visi šie un daudzie citi fakti prasa arī no mākslas, pirmkārt, no teātra, lai tas piemērotos šiem konkrētiem jautājumiem, šiem konkrētiem cīņas priekšmetiem un paņēmieniem. Pie tam še krīt svarā arī mūsu celtniecības tempi, kuri ar katru dienu top ātrāki, un mūsu dzīve trauc uz priekšu viesuļa virpuļos. Svarā krīt arī mūsu zemes milzīgais plašums un sociāli kulturālo apstākļu lielā dažādība.

Nu, lūk, revolucionāri proletāriskā māksla, piemērodamās šiem uzdevumiem, šiem apstākļiem, cenzdamās vissekmīgāk izpildīt šīs prasības un sevi attaisnot grandiozās celtniecības priekšā, aizvien lielāku vietu ierāda tā sauktajām mazajām formām (estrāde, dzīvā avīze utt.). Šīs formas ir vislokanākās, vispiekļāvīgākās, viņas visātrāk un visvieglāk var izmantot sociālistiskās celtniecības veicināšanai kā pilsētā, tā arī uz laukiem. Daži darbinieki tā aizraujas ar mazajām formām, ka sāk noliegt lielo formu (lugu, operu utt.) vajadzību mūsu dzīvē. Tas, protams, ir ekstrēms, kura vienpusība acīm redzama.

Aizvien lielāku un svarīgāku vietu sev iekaro masu pašdarbības teātris un pašdarbības mākslas vispār (dramatiskie pulciņi, kori, orķestri utt.). Ja profesionālo teātru Padomju Republikā ir ap 400, tad pašdarbīgo dramatiski muzikālo pulciņu ir ap 75 000, kuri sevī apvieno ne mazāk kā 1 500 000 cilvēku, t. i., tiešu aktīvu dalībnieku. Pulciņi apkalpo milzīgu strādnieku un zemnieku auditoriju — ap 200 milj. cilvēku gadā. Uz laukiem šie pulciņi ir vienīgie mākslas nesēji, ja nerunā par pāris desmitiem ceļojošu profesionālu teātra kolektīvu, kuri periodiski apbraukā sādžas un pat vistālākos kalnu aulus un kišlakus. Ja neaizmirstam arī ceļojošos kinematogrāfus (3000), tad

tomēr pašdarbīgie mākslas pulciņi, ieskaitot arī literāriskos, glezniecības un sienas avīžu pulciņus (pavisam kopā ap 100 000), ikdienīgās mākslas šūniņas, kuras aptver visu strādnieku un zemnieku miljonu masas, dzīvo viņu dzīvi, elpo viņu gaisu.

Reizē ar skaitlisko pieaugumu dažādie mākslinieciskās pašdarbības pulciņi spēji aug arī mākslas ziņā. Tikai reti kādu lugu izrāda bez jebkādiem patstāvīgiem pārstrādājumiem un piemērojumiem vietējiem apstākļiem. Dzīvās avīzes materiāli bieži vien top gatavoti tā, ka lai viņos varētu ietilpināt vajadzīgos vietējos faktus, iestāžu un organizāciju nosaukumus, cilvēku uzvārdus utt. Visus šos pārstrādājumus un papildinājumus veic vietējie pulciņi. Strādnieku klubos un lauku lasāmmājās pamazām dzimst arī savas īpatnējās, šo iestāžu apmeklētājiem piemērotas ārējā ietērpa *mākslinieciskās formas*. Šie strādnieku klubi un lauku lasāmmājas iespaido arī ceļojošos profesionāļu mākslas kolektīvus (teātri, estrādes, koncertu ansambļi). Bez tam strādnieku masas aizvien vairāk pilda pilsētas profesionālos teātrus un tā spiež sev piemērot kā repertuāru (lugas), tā arī viņa ārējo ietērpu (konstrukcija, aktieru spēle, mūzika).

Tāpēc nu, lūk, mēs varam droši sacīt, ka dzimst jauns *masu teātris*, jauna *masu māksla*, kura reizē ar to sevī ietver arī jau sociālistiskās mākslas elementus. Kā jau redzējām, šī māksla pastāv no divām lielām daļām: no profesionālās un pašdarbības (самодеятельное искусство) mākslām. Abi šie spārni pamazām vairāk un vairāk tuvojas viens otram, aizvien ciešāk organiski vienojoties, aizvien ciešāk kopā saaugot, savstarpēji apaugļojoties, pārveidojoties, bet tomēr pilnīgi sevi nezaudējot. Bet pašdarbības mākslas svars pieaug ātrāk nekā profesionālās mākslas svars.

Reizē ar šīm parādībām dzimst vēl daži citi svarīgi jautājumi. Tā, p. p., *masu lugas* jautājums top aizvien asāks. Ar katru dienu skaļākas top balsis, kuras pilnīgi noliedz tagadējās lugas, ne tikai kā psiholoģiskas un tāpēc proletariātam nepieņemamas, bet arī kā individuālistiskas un tāpēc antiproletāriskas. Šie cilvēki saka, ka proletāriska luga nedrīkstot pamatoties uz atsevišķu indivīdu — varoņu tēlojumiem, bet tikai uz masu darbības izpausmes. Protams, mūsu revolūcija, mūsu industrializācijas un kolektivizācijas grandiozais darbs naigi sokas, miljonu roku risināts, miljonu masu pašdarbībā. Bez šīs apzinīgās masu aktivitātes mēs būtu pazuduši jau pat 10—13 gadu atpakaļ. Bet tomēr pilnīgi nedialektiski domā tie, kuri noliedz kuru katru atsevišķa cilvēka īpatnību, viņa spējas, viņa kultūru, sagatavotību, piedzīvojumus un viņa raksturu. Tā domāt nozīmē cilvēkus pielīdzināt zemāko kustoņu valstij, kurā,

kā zināms, valda liela nospiedoša indivīdu vienādība. Pie tam mūsu dramaturģija taču nenostāda savus «varoņus» pilnīgā pretstatā kolektīvam, kā to dara un darīja buržuāzija, it sevišķi sīkburžuāzija (p. p., Ibsena «varoņi», kuri vieni paši ceļ savas pilis un torņus, vai kā Maksis Štirners, kurš viens pats gribētu apgāzt elli un debesis). Patiesībā katrs atsevišķais cilvēks aizvien izpauž savas šķiras ideoloģiju un psiholoģiju, kā to jau sen atzīmēja Pļehanovs. Arī Ļeņins bieži vien uzsvēra atsevišķa cilvēka nozīmi un viņa lielo atbildību sabiedriskā darbā. Tāpēc proletāriskā ideoloģija prasa dialektiski saskaņot atsevišķo cilvēku ar kolektīvu. Sociālisms kurmet atsvabina katra cilvēka personību no simtiem kavēkļu, kas traucēja viņas attīstību, kas to nospieda, pat mina dubļos (kā tas ir pie kapitālisma, viņa ražošanas iekārtā un procesā, atkarībā, nabadzībā, beztiesībā un vispusējā nospiestībā). Tikai sociālisms iznīcina visus šos smacējošos apstākļus un sniedz iespēju personībai brīvi attīstīties, uzplaukt un uzziedēt nekad neredzētā spēkā, vispusībā un krāšņumā. Jo sociālisms ir, kā teica Fr. Engelss, «lēciens iz nepieciešamības valsts brīvības valstī». Bet šai vispusējā brīvē ziedošā cilvēka personība zaudēs visas tās nelietīgās, zemiskās īpašības (patmīlība, skaudība, šaursirdība, egoisms), kuras piemīt kapitālistiskam privātīpašniekam; sociālisma cilvēka neaptveramī skaistā, lieliskā personība būs kolektīvisma saules staru caurausta. Tagadējā sociālistiskajā sacensībā jau dzimst šī jaunā, brīnišķā komunistiskā cilvēka dīgļi.

Bet ar šiem aizrādījumiem vien tomēr netop izšķirts jautājums par jaunām šolaiku lugām. Nenovēršami tomēr jādzimst tādām lugām, kurās darbojas simti un tūkstoši cilvēku. Minētā Višņevska luga «Первая конная» jau ir viena no tāda tipa lugām: še patiesībā darbojas milzu masas, kurās atsevišķais cilvēks harmoniski (saskanīgi) saplūst ar visu kolektīvu. Višņevska luga gan nav vēl tāds inscenējums, kuru var uzvest vienīgi zem klajas debess — uz ielām, laukumiem — un kuru krievi sauc par «массовое действо», masu uzvedums — varētu teikt latviski. Bet reizē ar to šī Višņevska luga tomēr jau ir par lielu, par sarežģītu priekš tagadējā teātra skatuves (tāpēc arī neviens teātris neizrāda šo darbu bez lieliem izlaidumiem). Kur izeja? Jāceļ jaunas teātra ēkas, kurās ietilpst 5—10 tūkstoši cilvēku, bet, vissvarīgākais, kurās skatuve būtu celta uz pilnīgi citiem principiāliem pamatiem un uz tagadnes tehnikas panākumiem. Jaunā skatuve jāceļ tā, ka viņu pēc vajadzības varētu sadalīt vairākās daļās un tās izmantot savstarpēji neatkarīgi, kā arī spētu uzņemt spēles līdzdalībnieku lielas masas; kinematogrāfs, radio un daudzi citi tehniski līdzekļi arī še pielietojami vispilnīgākajā mērā... Vārdu sakot, jaunās teātra ēkas

jautājums stājas dienas kārtībā; viņš vispusīgi izstrādājams un apspriežams visplašāko masu priekšā un līdzdarbībā.*

Reizē ar visiem šiem jautājumiem par revolucionāri proletāriskās mākslas un teātra jauniem uzdevumiem un jaunām formām uzmācas jautājums par plānveidību mākslā. Visa mūsu tagadējā celtniecība norit iespējami plānveidīgi un organizēti. Pastāv daudzas speciālas iestādes, kuru vienīgais uzdevums ir plānot, regulēt un organizēt visu valsts saimniecību. Sociālisms atšķiras no kapitālisma ne tikai ar ekspluatācijas iznīcināšanu, bet arī ar savu plānveidību un organizētību. Marksistiski domājot, t. i., atceroties marksisma pamatlikumu par «bāzi» (tautsaimniecība) un «virsbūvi» (ideoloģija, pie kuras pieder arī māksla), mums top saprotams, ka teātris un māksla vispār nevar ilgi palikt ārpus šī likuma un ārpus dzīves nelokāmām prasībām. Mākslinieciskā nodarbība mūsu zemē nav vis personīga, bet gan dziļi sabiedriska lieta, ne nevainīga, tukša rotaļāšanās, bet — atbildīga sabiedriska funkcija. Tas ir smags, bet reizē arī sajūsminošs uzdevums. Bet diemžēl ļoti daudzi vēl nesaprot un neatzīst šīs vienkāršās patiesības. Mākslinieki pieraduši strādāt, no sadzīves atrauti, savos šauros kabinetos noslēgti. Tas tā bija gadu simteņus ilgi kapitālistiskajā sabiedrībā, kurā valda privātīpašums un viņa īpašnieks, kurš katrā citā cilvēkā — īpašniekā redz tikai sev konkurentu. «Cilvēks cilvēkam zvērs,» kā teica pazīstamais 17. gadu simteņa angļu filozofs Hobzs. Diemžēl šī buržuāziskā individuālisma tradīcijas vēl valda arī revolucionāro un proletārisko dramaturgu un citu mākslinieku rindās. Uzmācas arī jautājums par kolektīvu darbu mākslā, kā tas jau lielā mērā ir zinātnē. Tāpēc še priekšā stāv vēl nenogurstoša cīņa par jaunu mākslinieciskās nodarbības principu un paņēmienu piekopšanu. Bet reizē ar to gan jāatzīmē, ka mākslas pasaulē vairāk kā citur kaitīgs formālisms, birokrātisms, shematisms, kuri mākslu bendē, pārvērš par sausu papīri, smaržojošu ziedu pārvērš par novītušu, satrunējušu, pretīgu lapiņu sainīti.

Vispēdīgi nevaram paiet garām šķiru cīņai mākslā, vispirms dramaturģijā, kā visaktīvākajā mākslas nozarē. Mūsu lielā, neticami skaistā jaunā dzīve un jaunais cilvēks dzimst neredzēti dziļās un asās cīņās. Privātīpašums un viņa negantā, zemiskā, zvēriskā ideoloģija dzīvo ilgus gadu tūkstošus (vismaz sākot ar senās Ēģiptes valsti, ap 7 tūkst. gadu atpakaļ). Savā uzvaras gājienā sociālisms grauj šo privātīpašuma spoku valsti tiklab pilsētā, kā uz laukiem. Bijušie fabrikanti, tirgotāji, nepmaņi, muižnieki, žandarmi, budži, melnsvārči un daudzi simt-

* Kā mums ziņo, tad Ļeņingradas Strādn. jaunatnes teātris (TPAM) dabonot attiecīgu summu naudas sava teātra ēkas celšanai priekš 6000 skatītājiem.

tūkstoši citu melnās pagātnes kalpu kā riebīgi mūdži, rīta saules staru graizīti, lien laukā no saviem tumšiem perēkļiem un dodas izmisuma cīņā pret sociālismu un viņa kareivjiem. Kā fakti rāda, šie iznīcībai lemtie izmanto it visus līdzekļus — arī literatūru, dramaturģiju, mūziku, glezniecību. Bez tam daudzi «līdzteči» un vecās paaudzes mākslinieki, nesaprazdami proletariāta pasaules uzskatu, tomēr cenzdamies viņam pieslieties, bieži vien rada ideoloģiskus kropļus. Tāpēc mums visiem jābūt modriem arī mākslas pasaulē. Jāorganizē arī sistemātisks audzināšanas darbs starp mākslas darbiniekiem, reizē ar to organiski saistot viņus ar fabrikām un darbnīcām, ar lauku komūnām un kolektīviem. Savā kabinetā, kā kurmis alā paslēpies, mākslinieks vairs mūs neapmierina — dialektiskā materiālisma šķēpa bruņotam viņam jāmetas lielās celtniecības okeāna bangās un jācīnās līdzi miljoniem. Viņam jāmācās p r o l e t ā r i s k i nīst un mīlēt, p r o l e t ā r i s k i ārdīt un celt.

R. Pelše

«Celtne», 1930. g., Nr. 6, 23.—26. lpp.

MŪSU DRAMATURĢIJAS PROBLĒMAS

1. VLT «Skatuves» repertuārs

Mūsu teātra repertuārā līdz šim bijušas četras skatuves darbu kategorijas:

1) latvju padomju lugas;
2) latvijas progresīvāko un revolucionāro rakstnieku skatuves darbi;
3) latvju klasiskā dramaturģija;
4) tulkotais repertuārmateriāls.

Apvienojoši dati, cik latvju teātra izrādes ir notikušas Padomju Savienībā un kādas lugas izrādītas, nav pieejami. Bet zināmai ilustrācijai, kā pie mums atrisināts repertuāra jautājums, var noderēt (studijas un vēlāk Valsts Latvju teātra) «Skatuves» repertuāra pārskats.

«Skatuves» repertuārā ir figurējušas 8 stabilas latvju padomju lugas, kas izrādītas pavisam 38 reizes. Bez tam 2 improvizācijas, izrādītas pavisam 4 reizes, un 2 speciāllugas-revijas, kas izrādītas 6 reizes. Tātad pavisam 12 latvju padomju oriģināldarbi, kas izrādīti 48 reizes.

Otrās un trešās grupas darbu repertuārā ir bijis 19, izrādīti 164 reizes. Ja atskaitām komēdijas, tad še paliek 11 lugas ar 85 izrādēm. Neapstrīdamu klasisku darbu viņu vidū maz. Noteikti revolucionāras lugas — 3 (13 izrādes).

Divdesmit trīs tulkotās lugas ir izrādītas 264 reizes. Tulkojumu vairākums — no krievu valodas.

Kādus slēdzienus pamato «Skatuves» repertuāra analīze?

Apskatot «Skatuves» repertuāru hronoloģiskā kārtībā, strauji mazinās Latvijas «progresīvo» rakstnieku darbu svars, mazinās arī tulkojumi no Vakareiropas valodām, pieaug latvju un krievu padomju dramaturģijas nozīme teātra darbā. Varam teikt, ka šodien esam tiktāl, ka Latvijas «progresīvo» darbi mūsu teātrim nav vairs nepieciešami. Zināms korektīvs teātra pēdējo gadu repertuārizvēlē jāienes, piegriežot vairāk vērības Vakareiropas revolucionārajiem dramaturģijas darbiem. Daudz nopietnāk nekā līdz šim jānostāda jautājums par klasiskās latvju literatūras izmantošanu, veidojot lielā stila sociālus inscenējumus («Mērnieku laiki», Blaumanis u. c.), kas varētu ieņemt vietu «Skatuves» repertuāra «dzelzsfondā».

Apskats rāda, ka latvju padomju dramaturģijas oriģināldarbi izrāžu skaita ziņā sekmīgi sacenšas kā ar latvju klasisko dramaturģiju, tāpat arī ar Latvijas «progresīvo» darbiem, neskatoties uz to, ka divi no pēdējiem ir sniegti atjaunotos — pārstrādātos inscenējumos. Latvju padomju oriģināldramaturģijas perspektīvas rāda tulkoto darbu «liktenis» teātrī. Tulkotās lugas ir piedzīvojušas vislielāko izrāžu skaitu, un šai parādībai ir tikai viens izskaidrojums, kas slēpjas viņu revolucionārajā saturā. Ka tiešām tā, to pierāda Lavreņeva «Lūzums», kas aizsniedzis maksimālo izrāžu skaitu: luga izrādīta jau 38 reizes. Tādā kārtā «Skatuves» repertuāra analīze rāda, ka, sniedzot noteikti revolucionārus, sociālistiskus darbus un paceļot viņu dramaturģisko kvalitāti, latvju padomju dramaturģija mūsu teātrī jau tuvākajā laikā var iekarot noteicošo stāvokli. Jācīnās par to, lai tas notiktu pēc iespējas drīz.

2. Mūsu repertuārfonds

«Skatuves» repertuārs tomēr nebūt nesakrīt ar mūsu teātru repertuārfondu. Daudzas «Skatuves» izrādītās lugas mūsu pārējiem teātra kolektīviem nav pieejamas. No otras puses — daudzas latvju padomju izdevumos pieejamas tulkotās un oriģinālugas vienu vai citu iemeslu dēļ «Skatuves» repertuārā nav uzņemtas.

Latvju padomju izdevumos ir izdevies reģistrēt pavisam 69 viencēliena un vairākcēlienu lugas. No tām 59 ir oriģināli un 10 tulkojumi. Tas ir diezgan prāvs skaits. Tomēr «Prometeja» veikalā pašlaik var iegādāties nevis 69, bet tikai 22 lugas — 3 tulkotas un 19 oriģinālugas. Tas nozīmē, ka visas pārējās ir izpārdotas, izņemtas no apgrozības vai arī grāmatās

nav iznākušas, bet atrodamas vienīgi avīzēs un žurnālos, pa lielākai daļai samērā senos gadagājumos, kuru komplekti jau grūti sadabūjami. Par reālo mūsu teātru (sevišķi mūsu provinces teātru) repertuārfondu tādēļ uzskatāmas galvenā kārtā šīs 22 tiešām pieejamās lugas, pieskaitot klāt vienīgi vēl dažus jaunākos, līdz šim nenodrukātos darbus.

Arī īsā pārskatā par līdzšinējiem sasniegumiem un darba metodēm latvju padomju dramaturģijā galveno vērību nākas piegriezt šīs grupas lugām. Tikai izņēmuma kārtā jāapskata dažas no izpārdotajām vai citādu iemeslu dēļ pašlaik nepieejamām, lai uz viņu pamata atzīmētu tādas attīstības tendences, kas pārējos darbos tik spilgti neizpaužas. Sniegt sīku un visus darbus aptverošu līdz šim radītās dramatiskās literatūras apskatu un vērtējumu paliek latvju padomju literatūras vēsturnieka uzdevums.

Bet runāt par 22 tulkotām un oriģinālugām kā par mūsu reālo repertuārfondu nozīmē vēlreiz atkārtot, ka šis fonds ir pārāk mazs, mūsu šodienas prasības neapmierinošs, ka dramaturģijas laukā latvju padomju rakstnieki nav bijuši pietiekoši aktīvi.

Bet arī lugu mākslinieciskais līmenis vairākumā neatbilst mūsu teātra un strādniecības masu šodienas prasībām, daudzas no šīm lugām ir novecojušas tematiski un problēmu ziņā. Tā reālais repertuārfonds samazinās vēl vairāk.

3. Lugu tulkojumi

Vieglāko un vienkāršāko iespēju paplašināt mūsu repertuārfondu — paplašināt viņu ar vērtīgiem darbiem tulkojumu ceļā esam izmantojuši maz un slikti. Pēdējos 10 gados ir izdotas, liekas, tikai divas tulkotas lugas: «Skatuves» lokalizētais Ņeverova viencēliens «Sieviešu tiesības» un «Bezdievja» konkursā godalgotā K. Imonena luga «Āmurs» Ozoliņa tulkojumā.

Taisnība, labu sadzīves komēdiju trūkums arī krievu padomju literatūrā visu laiku ir bijis asi sajūtams, tikai pašā pēdējā laikā var runāt par nopietnākiem sasniegumiem šajā virzienā. «Skatuves» lokalizētās «Sieviešu tiesības» tomēr jāatzīst par samērā tukšu un shematiski uzbūvētu joku, ar kura izdošanu mūsu teātri daudz gan nav ieguvuši. Tehniski ludziņa piemērota arī vājākiem drampulciņiem, jo izrādāma ļoti viegli un viņā tikai 4 darbojošās personas.

Par samērā labi izvēlētu varētu atzīt Imonena «Āmura» tulkojumu, jo lugai interesants temats un krietni augstāka mākslinieciskā kvalitāte, tā ka mūsu drampulciņu repertuārā tai varētu ierādīt diezgan redzamu vietu. Tehniskajā ziņā tomēr

viņa diezgan nepiemērota. Sešas ainas ar dažādu komplicētu skatuves iekārtu daudziem drampulciņiem ļoti grūti būs sniegt. Nebūs arī viegli samobilizēt 14 aktīvus līdzspēlētājus un bez tam vēl statistus.

Agrāk (t. i., pirms vairāk nekā 10 gadiem) tulkotās lugas pa lielākai daļai ir visai mazvērtīgas, vismaz lūkojoties no padomju dramaturģijas tagadējā attīstības stāvokļa. Tādas ir vairākumā Sibīrijas Izglītības nodaļas nacionālo mazākumu izglītības apakšnodaļas Latvju sekcijas izdotās lugas, kā Barancevičа «Zem zemes», Bena «Spiritiskais seanss» u. c. No šodienas viedokļa nopietnas vērtības nav arī vēl pārdošanā esošajai V. Krjažina trīscēlienu melodrāmai «Sarkanais gailis», kuru Ed. Biroja tulkojumā 1923. gadā izdevusi Kr. KP Pleskavas gub. Latsekcija.

Lai nostiprinātu un uzlabotu mūsu repertuārfondu, galvenais uzdevums ir cīņa par strauju un sekmīgu latvju oriģināldramaturģijas attīstību. Bet oriģināldarbu un vērtīgu tulkojumu izdošanu nedrīkstam nostādīt vienu otrai pretī. Krievu padomju literatūra ir spēcīgākais un sasniegumiem visbagātākais padomju literatūras zars. Arī pie vissekmīgākās latvju padomju dramaturģijas attīstības viņa var un varēs sniegt mums ļoti daudz vērtīga un ierosinoša. Dramaturģiskās pieredzes apmaiņai un proletariāta starptautiskai tuvināšanai mums nepieciešami sekot arī labākajiem sasniegumiem cittautu revolucionārajā un sociālistiskajā dramaturģijā.

Tas fakts, ka 10 gadu laikā izdotas tikai divas tulkotas lugas, mūsu praktisko pieeju šim jautājumam raksturo negatīvi. Šādu raksturojumu pastiprina vēl tas, ka arī mūsu kritika visu laiku nekā neraksta par krievu un citu tautu revolucionārās un sociālistiskās dramaturģijas un teātra centieniem un sasniegumiem.

Neveselīgā, mūsu dramaturģijas un teātra attīstībai kaitīgā izolēšanās visdrīzākajā laikā ir jālikvidē.

Mūsu kritiķiem jāuzņemas pienākums iepazīstināt mūsu teātra, literatūras un kultūras darbiniekus ar cittautu vērtīgākiem dramaturģijas un teātra meklējumiem un sasniegumiem. Jāveic zināms darbs arī cittautu labāko dramatisko darbu izdošanai tulkojumos.

Lai novērstu pašplūsmu un gadījumraksturību tulkojumu izvēlē, še jāveic saskaņots darbs izdevniecībai «Prometejs» un VLT «Skatuve» repertuārorgāniem, pieaicinot arī kritiķus un rakstniekus, ļoti nopietni pārskatot cittautu jaunākos sasniegumus, izvēlētos darbus nododot pietiekoši kvalificētu tulkotāju rokās.

Taisnība, visai daudz tulkotās dramatiskās literatūras mēs nevaram izdot. Bet tādēļ jo vairāk tulkojamo darbu kritiskai izvēlei jāpiegriež sevišķi liela vērība. Jāizdod darbi, kam mūsu

teātru un dramaturģijas attīstībā var būt nopietna nozīme, kas raksturotu zināmu attīstības strāvu un cēlienu labākos sasniegumus. Ar tādiem izdevumiem mēs dosim vērtīgu repertuārmateriālu mūsu teātriem un vērtīgus ierosinājumus mūsu dramaturgiem.

«Prometejam» vajadzētu aizsākt speciālu cittautu dramatisko darbu sēriju. Kopā ar dramatiskiem darbiem būtu jāsniedz arī koncentrēti kritiski teorētiski apskati par autoru un viņu darbu īpatnībām, par viņu vietu un lomu revolucionārās un sociālistiskās dramaturģijas attīstībā.

4. Galvenās strāvas mūsu dramaturģijā

Turpmāk vēl vairāk nekā līdz šim galvenajai mūsu teātru attīstības bāzei tomēr ir jābūt mūsu oriģināldramaturģijai. Tādēļ nepieciešami vērtēt viņas līdzšinējos sasniegumus, izvirzīt galvenās turpmākā darba problēmas.

Darba grupas — rakstnieku grupas, kam kopīgi literāriskā darba principi, pat kopēji meklējumi literāriskās tehnikas izkopšanā, latvju padomju literatūrā ir izveidojušās visai vāji. Sīkāka tādas parādības iemeslu analīze šajā rakstā nevar ietilpt, tas arī nav viņa uzdevums. Zināmā mērā šī parādība izskaidrojama ar mūsu literatūras attīstības nepietiekošo tempu un plašumu vispār; atsevišķi ar to, ka mūsu literatūrā nepietiekoši atraisīta diskusija konkrēti par literatūras teorētiskajiem un praktiskajiem darba jautājumiem. Bet šāds izskaidrojums vien būtu pārāk nepietiekošs un virspusējs. Dziļākai minētās parādības iemeslu noskaidrošanai nepieciešami paveikt līdz šim «atmatā» atstātu paškritikas uzdevumu — noskaidrot RAPP'a kļūdaino ieskatu un (literatūras) vadības metodu iespaidu uz mūsu literatūru un sevišķi uz mūsu kritiku.

Mums nav plašāka rakstnieku kolektīva, kas par savu galveno literāriskā darba lauku uzskatītu dramaturģiju. Tādēļ saprotami, ka vēl mazāk var runāt par noteiktām darba grupām mūsu dramaturgu vidū.

Tas tomēr nenozīmē, ka visos mūsu dramatiskajos darbos būtu viens un tas pats stils, izpaustos vieni un tie paši darba principi. Taisni otrādi. Šajā ziņā redzam diezgan lielu dažādību. Tas rāda, ka priekšnoteikumi rakstnieku darba grupu izveidošanai mūsu dramaturģijā — tāpat kā citās literatūras nozarēs — ir pietiekoši. Pie tam jāatzīmē, ka dramaturģijā (par cik tā apzinīgi orientējusies uz zināmām teātra sistēmām) šīs dažādības izpaužas pat spilgtāk nekā citos mūsu literatūras žanros.

Tādēļ šajā pārskatā, kaut arī tas nav domāts kā vēsturisks pētījums, bet vienīgi līdzšinējo sasniegumu summējumam un

analīzei, dramatiskie darbi jāmēģina apvienot zināmās grupās pēc autoru vadošajiem darba principiem, kādus tie izpauduši teorētiskajos formulējumos vai dramaturģiskajā praksē. Turpmākajā apcerējumā tāds sagrupējuma mēģinājums ir izdarīts, runājot par reālistisko drāmu, romantiskajām lugām un konvencionālo dramaturģiju, papildus — par mūsu komēdiju un par «mazajām formām». Jautājums par skolu dramaturģiju paliek še neapskatīts.

Kāds saturs gribēts ielikt katrā no šiem apzīmējumiem — par to turpmāk, runājot par grupām atsevišķi.

Uzskaitītais sagrupējums, protams, nevar būt absolūts un neapstrīdams. Sagrupējuma motīvs nav bijis piestiprināt katram autoram zināmu etiķeti, lai pēc tam būtu ērti, lai nevajadzētu vairs domāt, analizēt viņa darbus.

Pastrīpoti jāsaka, ka no šī lētā rakstnieku un dramaturgu apdarīšanas veida mūsu kritikai jāturas tālu; pret tādu «metodi» jācīnās.

Bet tas nenozīmē, ka atsevišķo autoru īpatnējiem darba veidiem, par cik tādi izpaudušies, nav jāatrod apzīmējumi. Tikai jāietur noteikums, ka sagrupējumi un viņiem pieņemtie apzīmējumi jāpamato konkrētā analīzē.

Mums jāmācās analītiski noskaidrot un pazīt ne tikai katra rakstnieka un viņa darba sociālās saknes un sociālo vērtību, kuras tiešais pamats ir darba idejiskais saturs, darba atziņas funkcija, bet arī viņu īpatnības, t. i., formālos momentus, darba sociālās vērtības netiešos faktorus. Tikai tad mūsu kritika būs pietiekoši dziļa, visas rakstnieku problēmas aptveroša, konkrēta. «Darba novērtējums, neanalizējot viņa t. s. formālās puses, nekad nevar būt pilnīgs un pareizs, jo forma mākslā, tāpat kā visur citur, nav kaut kas tīri ārējs, saturam vienaldzīgs.»

Padomju dramaturgiem ir vieni, kopēji uzdevumi, to mēs jau apzināmies pietiekoši skaidri. Pietiekoši skaidri mēs zinām arī to, ka forma un saturs ir nešķirami, zinām formas un satura neatdalāmību. Vajadzīgs, lai mēs zinātu tikpat skaidri un noteikti, ka mākslas līdzekļi šo uzdevumu veikšanai var būt, ir un drīkst būt dažādi, īpatnēji katram rakstniekam un katrai rakstnieku darba grupai. Bet to mēs vēl ne vienmēr pietiekoši skaidri un noteikti apzināmies. Ne vienmēr mēs apzināmies pietiekoši skaidri un noteikti, ka forma un saturs nav identiski.

Runāt par visiem tiem kļūdainajiem slēdzieniem un teorijām, kas izaug no neskaidrības šajā jautājumā, še nav vieta. Še jāatzīmē un jāpastrīpo vienīgi tas, ka no šīs neskaidrības aug konkrētās kritikas trūkums, intereses trūkums par rakstnieku un dramaturgu darbu literāriski mākslinieciskajām īpatnībām, nevēlēšanās viņas izpētīt, izprast un novērtēt.

Vai ar to teikts, ka mums jākļūst par formālistiskiem estētiem? Vai ar to ieteikts visiem skapjiem noslaucīt putekļus, piestiprināt labskanīgu «ismu» etiķetes un pret visiem palocīties — visi skaisti un pilni bagātību? Ne viens, ne otrs ar to nav ne teikts, ne ieteikts.

Cīnoties par nopietnu literatūras un dramaturģijas formālo momentu pētījumu kritikā, par literāriskās tehnikas piesavināšanos un par augstāku literārisko meistarību, cīņa pret formālismu ir noteikti jāpaasina un jāpaceļ uz augstākas — marksistiskās literatūrzinātnes pakāpes.

Literatūras, atsevišķo literatūras strāvu un atsevišķo darbu formālo momentu izziņai nav jākļūst par pašmērķi, nav jāved uz formālistisko literatūras stilistisko un kompozicionālo īpatnību pielūgšanu, bet taisni otrādi. Ne vien saturisko momentu, bet arī formālo momentu izziņa mums vajadzīga tādēļ, lai rakstniekus nekritizētu pēc vispārējām shēmām, bet lai katram rakstniekam pieietu individualizēti, lai kritizētu no augstākā viedokļa, kādu mums sniedza padomju literatūras un marksistiskās literatūrzinātnes līdzšinējās attīstības rezultāti.

Šīs attīstības augstāko rezultātu formulējums ir lozungs — s o c i ā l i s t i s k a i s r e ā l i s m s, kas ietver sevī arī revolucionāro sarkano romantiku. Šis lozungs dod to augsto viedokli, no kura vispilnīgāk pārskatāma visa literatūras līdzšinējā attīstība, no kura jāpārskata arī latvju padomju dramaturģijas līdzšinējā attīstība — viņas meklējumi, sasniegumi un kļūdas. No šī viedokļa jāapskata arī atsevišķās strāvas mūsu dramaturģijā. Pie tam jānoskaidro, kādā mērā mūsu dramaturģijā un viņas atsevišķajās strāvās ir veidojušās un augušas uz sociālistisko reālismu virzošās tendences, lai šīs pozitīvās tendences atbalstītu un noskaidrotu, lai negatīvās tendences apkarotu.

Tikai tāda kritika veicinās strauju un veselīgu mūsu dramaturģijas turpmāko augšanu.

Še mēģināts sniegt zināmu dramaturgu sagrupējumu pēc viņu darba principiem un atsevišķo darba grupu principu analīzi un novērtējumu. Pie tam mazāk ir cerēts sniegt neapstrīdamas patiesības. Galvenais nolūks ir bijis radīt pamatu padziļinātai konkrētai pārrunai par dramaturģijas darba jautājumiem, kādas mums līdz šim nav bijis un kurā būtu jāpiedalās ar visu aktivitāti p i r m ā k ā r t ā mūsu dramaturgiem.

5. Mūsu reālistiskā drāma

Runājot par r e ā l i s t i s k o d r ā m u, d r ā m a s jēdziens še lietots viņa plašākajā nozīmē, t. i., ietilpinājot tajā arī «skatu lugu» *etc.* Arī r e ā l i s m a jēdziens lietots nevis atsevišķa

vēsturiski noteikta literatūras virziena apzīmējuma, bet viņa plašākajā nozīmē.

Šādā izpratnē zem r e ā l i s t i s k ā s d r ā m a s apzīmējuma apvienojams mūsu dramatisko darbu lielākais vairums. No tiem kā raksturīgākos še apskatīsim S. Berģa, Ed. Salenieka, K. Jokuma, R. Bancāna, Edm. Burnevica un Dzirksteles dramatiskos darbus.

Par vienu no ievērojamākiem darbiem mūsu reālistiskajā drāmā vēl arvien jāuzskata S. Berģa «R i e ž u p ļ ā v ē j i» (četri cēlieni; izdevniecība «Prometejs», Maskavā, 1926. g.).

Darba tematisko un idejisko saturu īsi un noteikti formulē viņa palīgvirsraksts: «Kalpu atmoda piektā gadā». Autors tēlojis 1905. gada revolūcijas un viņai sekojošās reakcijas notikumus Latvijas laukos, dramatiskās darbības centrā nostādot kalpus, viņu saimniecisko un politisko cīņu.

Muižas kalpu dzīve un cīņas latvju padomju literatūrā ir tēloti ļoti maz, dramaturģijā — nemaz. Tematiski S. Berģa «Riežu pļāvēji» stāv pilnīgi atsevišķi — ir vienīgais tāds darbs mūsu literatūrā. Bet muižas kalpu loma 1905. gada revolūcijā bija ievērojami liela; 1905. gada pilnvērtīgs attēlojums vēl arvien uzskatāms par svarīgu un nepaveiktu uzdevumu ne vien mūsu dramaturģijā, bet arī mūsu literatūrā vispār. S. Berģa tematiskais tvēriens un mākslinieciskais nolūks tādēļ jāatzīst par ļoti nozīmīgu.

Ļoti interesantam vēsturiskam momentam veltīta R. B a n c ā n a trīscēlienu drāma «G a i d ī t i e u n n e g a i d ī t i e» (Baltkrievijas Valsts izdevniecība, Minskā, 1929. g.). Viņā autors tēlo tās pārvērtības sociālajās attiecībās uz laukiem, kas norisinās Latvijā 1919. gadā, padomju varai atkāpjoties, ienākot baltajai armijai. Notiek strauja darbaļaužu nospiešana jaunā verdzībā. Otrs lugas temats — sarkano partizāņu darbība balto aizmugurē, apspiesto sasliešanās pretī.

Ed. Salenieka, K. Jokuma, Edm. Burnevica un Dzirksteles dramatiskajos darbos ir padomju tematika.

E d. S a l e n i e k s dramaturģijā ir bijis viens no mūsu produktīvākajiem rakstniekiem. Še atzīmēsim divas viņa pēdējās lugas: «S a r k a n a i s p a t ē r ē t ā j s» (drāma 3 metos; «Prometejs», 1928) un «F r o n t e b e z l o ž b ē r i e m» (šodienu sadursmes 3 cēlienos; SPRS Tautu centrālā izdevniecība, Minskā, 1929. g.).

Temats abās lugās viens un tas pats, bet pietiekoši svarīgs — kooperācijas un privāttirdzniecības cīņa sādžā. Dažādi ir k o n k r ē t i e a p s t ā k ļ i, kuros šī cīņa norisinās. «Sarkanajā patērētājā» cīņas un sarežģījumu centrā ir komjaunieši. Abās lugās tieši vai netieši parādīts, ka kooperācija uzvar, neskatoties uz spekulantu pretcīņu ar visiem līdzekļiem.

K. Jokuma «Druvu trauksmē» (luga četros cēlienos; SPRS Tautu centrālā izdevniecība, Maskava — Harkova — Minska, 1930. g.) un Edm. Burnevica «Žurkās» temats ir mūsu laikmeta lielākais lūzums uz laukiem — sādžas kolektivizācija. K. Jokums tēlo pašu cīņu par kolektivizāciju — kolektīva organizēšanu un cīņu ar budžu pretdarbību. Edm. Burnevics — cīņu jau organizētā kolektīvā: budžu un bībelnieku mēģinājumus kolektīvu sagraut kaitniecības ceļā, komjauniešu un pionieru lomu kolektīva aizstāvībā un patriarhālās ģimenes skaldīšanos šajos cīņas apstākļos.

Dzirksteles «Triecienkomplektos» (luga nav izdota, izrāda VLT «Skatuve») tēlota cīņa fabrikā pret kaitniekiem un slinkumu, huligānismu un citām verdziskās psiholoģijas paliekām. Cīņas aktīvais spēks — trieciennieki un jaunie padomju speciālisti.

Lūk, idejiski tematiskā raksturojumā mūsu reālistiskās drāmas labākie darbi.

Kādas viņu īpatnības atļauj ieskaitīt tos reālistiskajā drāmā?

Visos šajos darbos redzam orientēšanos uz reālistiskā teātra sistēmu un visas reālistiskās literatūras raksturīgākās pazīmes: individualizētas personas ar zināmu stāvokli mūsu (vai agrākā) laika sabiedrībā, reālistiskās fābulas, sadzīves formu respektēšanu dialogā utt. Cik noteikti un konsekventi reālisma principi šajās lugās izturēti, kāds autoru reālisma tuvākais raksturojums, par to nāksies runāt turpmāk — sakarā ar atsevišķām dramaturģijas problēmām.

6. Mūsu romantiskās lugas

Romantisku lugu mums daudz mazāk. Taisnība, izsekojot mūsu dramaturģijas attīstības gaitu, varētu atzīmēt arī lielāku skaitu, bet še apskatīsim tikai trīs raksturīgākās — J. Sudraba, Ed. Šillera un J. Daumanta lugas.

J. Sudraba «Sarkanais strēlnieks» (skatu luga 5 cēlienos, ar noskaņu; grāmatapgādniecība «Strēlnieks», Maskavā, 1923. g.) un Ed. Šillera «Klints un akmens» (dramatiska poēma astoņās darbībās; «Prometejs», 1928. g., Maskavā) ir tematiski diezgan radniecīgas lugas. Abās autori ir centušies dažādos posmos un dažādās situācijās notēlot Latvijas revolucionāro strēlnieku cīņas par Oktobra revolūciju, par Padomju Latviju, par SPRS. Tikai Šillers savas dramatiskās poēmas beigu daļā tēlo arī strēlnieku cīņu sociālistiskās celtniecības frontē, kamēr Sudrabs lugas izskaņā rāda nākotnes revolucionāro kauju uzausmu. Abi autori tēlo strēlniekus kā

internacionālus revolūcijas cīnītājus, kuri tomēr visasāko naidu patur pret latvju nacionālo buržuāziju.

J. Daumanta «Pēdējais karalis» ir fantastiski utopiska luga. Darbība norisinās pēc tam, kad visā pasaulē ir jau uzvarējusi sociālā revolūcija. Uz kādas mazas salas okeānā, līdz ar saviem galminiekiem un miesas sargiem apcietinājies, dzīvo Pēdējais karalis. Autors tēlo, kā ilgas pēc plašas un pilnskanīgas dzīves un karaļa despotisms sagrauj uzticību un disciplīnu karaļa galmā un noved pie sacelšanās. Lugas tematisku izveidojumu, liekas, iespaidojusi Edgara Po novele «Sarkanās nāves maska».

Kādas šo dramatisko darbu īpatnības dod tiesību pieskaitīt viņus romantiskām lugām?

«Pēdējā karalī» tādu tiesību dod lugas fantastiski utopiskā tematika. Pie tam jāpastrīpo, ka luga nav reālistisku notikumu pārnesums fantastiskos apstākļos, jo arī atsevišķās detaļas nav veidotas reālistiski, bet pēc dažādiem vēsturiskās un romantiskās drāmas paraugiem. Arī centrālais varonis — jaunais pilots — ir caur un cauri romantisks, nenoteiktu «zilās puķes» ilgu apgarots, tāpat arī pozitīvās blakus personas. Romantisks, kaut gan citādā ziņā, ir arī negatīvais personāžs.

Abos pārējos darbos pamattematika ir vēsturiski reāla. Ka abas lugas tomēr romantiskas, dod tiesību apgalvot šo tematu dramatiskais apstrādājums, sākot no raksturiem un situācijām, beidzot ar stilu. Dialogs nekur nav reālistiskais. Autori neorientējas uz sarunu valodu, bet uz pacilātu dzejiskās izteiksmes formu. Ed. Šillers šajā ziņā ir bijis konsekvents un uzrakstījis lugu saistītā valodā. Saistītā valoda izlietota arī J. Sudraba lugas izskaņā.

Arī romantisko lugu pozitīvo un negatīvo momentu sīkāku iztirzu sniegsim sakarā ar atsevišķām mūsu dramaturģijas problēmām.

7. Mūsu konvencionālā dramaturģija

Vārds «konvencionāls» še lietots krievu vārda «условный» nozīmē.

Arī konvencionālo rakstības veidu latvju padomju dramaturģijā nevar uzskatīt par sevišķi bagātīgi reprezentētu, tomēr mūsu klubu teātru repertuārā un spēles sistēmā konvencionālisma principi ir iesakņojušies diezgan dziļi.

No šā veida lugu grāmatām jānosauc divas: Al. Cepļa «Vārpu sacelšanās» (Latvju izdevniecība, Maskavā, 1927. g.) un Linarda Laicena «Vajātais teātris» («Prometejs», Maskavā, 1933. g.). Katrā grāmatā ietilpst četras

lugas. Pirmajā: «Jaunie», «Vārpu sacelšanās», «Kolonists debesīs» un «Stāsts par vintenēm». Otrajā: «Alfa un Auto», «Kompromiss», «Ķīnas dziļumi» un «Karš».

Linarda Laicena lugās konvencionālās dramaturģijas principi izpaudušies ļoti spilgti un konsekventi, pie kam autors noteikti orientējies uz konvencionālo teātra sistēmu un mēģinājis konvencionālisma principus teātrim un dramaturģijai arī teorētiski nopamatot, uzskatot tos par visieteicamākajiem un pieņemamākiem zināmos vēsturiskos strādnieku cīņas apstākļos un zināmu teātra uzdevumu veikšanai.

Al. Cepļa lugās konvencionālisma principi izpaudušies mazāk spilgti un konsekventi, vietvietām viņās diezgan daudz arī romantisko lugu elementu (sevišķi «Stāsts par vintenēm»), un pa reizei — tāpat kā Laicena bērnu lugās — darbībā figurē arī animiskās personifikācijas.

Laicens dod sekojošu konvencionālā teātra principa teorētisko formulējumu:

«Nevienā inscenējumā nav iespējams skatītājam dot īstu īstenību. Atliek sasniegt tikai īstu īstenības iedomu, ilūziju.»

Šos pašus principus Laicens attiecina arī uz dramaturģiju.

Kā Laicena, tāpat arī Cepļa konvencionālās lugas domātas galvenā kārtā pašdarbības teātrim. Tādā kārtā, runājot par mūsu konvencionālo dramaturģiju, jārunā par mūsu «mazo formu» dramaturģiju.

8. Mūsu komēdija

Visproduktīvākais rakstnieks komēdijas žanrā ir Ed. Šillers, kas devis veselu rindu viencēliena un vairākcēlienu komēdijas: «Mīļie bēguļi» (viencēliens; Maskavā, 1921. g., Tautas izglītības komisariāts, Nacionālo mazākumu izglītības nodaļa, Latviešu apakšnodaļas izdevums), «Pēdējais spredikis» (komēdija divos cēlienos, trijās ainās; Latvju izdevniecība, Maskavā, 1926. g.), «Sētnieks Brīvības bulvārī» (komēdija vienā cēlienā; Latvju izdevniecība, Maskavā, 1927. g.), «Kaķpēdiņš un Vabulīte» (komēdija divos cēlienos; Latvju izdevniecība, Maskavā, 1925. g.) un «Komēdijas» (Latvju izdevniecība, Maskavā, 1925. g.). Pēdējā ietilpst tā pati komēdija «Kaķpēdiņš un Vabulīte» un bez tam divas viencēliena komēdijas: «Republikas labā» un «Konspiratīvais dzīvoklis».

Izņemot «Republikas labā» un «Pēdējais spredikis», visās pārējās Šillera komēdijās ir buržuāziskās Latvijas tematika. «Mīļie bēguļi» — satīra par buržuāzijas zemes liekulīgo labdarību, uzņemot bēgļus, kas pēc tagadējās Latvijas nodibināšanās

atgriežas no SPRS. «Sētnieks Brīvības bulvārī» — nacionālās buržuāzijas ordeņu drudža izsmējums. «Konspiratīvais dzīvoklis» — karikatūrisks sociālistu mānijas un provokatorisko apcietinājumu tēlojums. Divcēlienu komēdija «Kaķpēdiņš un Vabulīte», kas uzrakstīta, izmantojot K. Skalbes pasaku «Kā es braucu Ziemeļmeitas lūkoties», — parodiski satīrisks pamflets pret Latvijas mietpilsonisko pieticību, kurā pilnīgi nogrimis arī K. Skalbe. Baltlatvijas temati, kā redzams, Šillera komēdijās visumā nozīmīgi un aktuāli.

Viencēliens «Republikas labā» vērsts pret padomju iestādēs ielavījušamies blēžiem un strādnieku valsts interešu nodevējiem. «Pēdējā spredikī» attēlots, kā latvju kolonijas komjaunieši izmuļķo un atmasko apkārtceļojošu mācītāju un citus bībelniekus. Arī padomju temati tātad izvēlēti pietiekoši nozīmīgi.

Bez Ed. Šillera darbiem mūsu izdevumos pašlaik pieejamas vēl tikai divas komēdijas: K. Jokuma «Cilvēks bez krekla» (nopietns joks vienā cēlienā; grāmatizdevniecība «Prometējs», Maskavā, 1929. g.) un Edmunda Burnevica četrcēlienu komēdija «Midzenis» (Baltkrievijas valsts izdevniecība, 1929. g.).

K. Jokums savā viencēlienā tēlo sociāldemokrāta — Latvijas valdības delegācijas locekļa vilšanos Padomju Savienībā, še neatrodot cerēto strādnieku nabadzību. Kad, meklējot bezkrekla strādnieku, beidzot izdodas tādu atrast, tad izrādās, ka tas tikai dienu iepriekš iebraucis no Latvijas.

Edmunda Burnevica «Midzenis» ir visplašākā mūsu komēdija. Lugas temats — cīņa uz laukiem pret kapitālisma elementiem, kas mēģina noturēties un pat iesakņoties uz jauniem pamatiem, nodibinot viltus arteli. Kā lauku kapitālistu vadonis uzstājas bagāts dzirnavnieks.

Komēdija patiesībā ir arī Al. Cepļa «Kolonists debesīs» (grāmatā «Vārpu sacelšanās»). Satīra še vērsta pret reliģiju, žūpību un c. sadzīves ļaunumiem. No nedrukātām komēdijām atzīmējamas «Skatuves» repertuārā uzņemtais Ķikuta viencēliena pamflets pret Latvijas sociālfašismu un J. Sudraba trīscēlienu komēdija.

9. Sociālistiskais reālisms dramaturģijā

Plašāk apskatīt sociālistiskā reālisma teorētiskās problēmas še, protams, nav iespējams. Bet tas arī nav tik nepieciešams, kā varētu varbūt likties. Ļoti maldās, kas domā, ka pastāv tāda iespēja — saformulēt sociālistiskā reālisma tēzes-prasības, kā pagatavo mēru, un pēc tam eksaminēt — mērot mūsu dramatiskos darbus, vai viņi šīm prasībām atbilst vai ne, par katru

pateikt, cik punktos tas šīm prasībām atbilst. Nostāties uz tāda ceļa nozīmētu pieteikties par ceļabiedru Averbaham.

Nav, protams, jākultivē sekls pozitīvisms. Nav jāatvairās no vispārēja plaša rakstura teorētiskiem jautājumiem. Bet paši šie teorētiskie jautājumi marksistiski jāatrisina nevis tīri teorētiskās spekulācijās, bet konkrētu literatūras darbu analīzes ceļā.

Sociālistiskā reālisma lozungs, izteikts prasības formā, ir ļoti vienkāršs un katram saprotams: literatūrā patiesi, reālistiski, dziļi atspoguļot, attēlot dzīvi. Tikpat vienkārši, ja nedzenamies pēc pārgudriem formulējumiem, ir izsakāms kritiķa uzdevums. Nevis mērot literatūras darbu pēc kaut kādām iepriekš sagatavotām shēmām, bet palīdzināt viņu ar dzīvi.

Arī pats sociālistiskā reālisma lozungs nav sadomāts, bet radies konkrētu parādību pētīšanas ceļā. Viņš formulēts, pamatojoties uz buržuāzijas literatūras labākajiem sasniegumiem, kurus analizējuši Markss un Engelss, pamatojoties uz padomju literatūras sasniegumiem, ievērojot jaunās mākslas veidotāja — proletariāta vēsturisko lomu un uzdevumus, un atspoguļo literatūrzinātnē to faktu, ka dzīvojam strauji topošu sociālistisku attiecību zemē, kas nevar neizpausties arī literatūrā.

Tādā kārtā sociālistiskā reālisma lozungs noformulē un summē pasaules literatūras līdzšinējos labākos sasniegumus. Viņš norāda perspektīvas padomju literatūras turpmākai attīstībai uz strauji pieaugošo sociālistisko attiecību pamatiem, reizē sekmējot šo attiecību nostiprināšanos ekonomikā un cilvēku apziņā.

Par cik krievu padomju literatūrā ir kvantitatīvi un kvalitatīvi augusi patiesa sociālistisko attiecību un jaunā sociālistiskā cilvēka attēle — viņā ir auguši un nobrieduši sociālistiskā reālisma elementi. Tāpat tas arī latvju padomju literatūrā un atsevišķi latvju padomju dramaturģijā, kura tāpat attīstās strauji uzvarošā sociālisma apstākļos. Mūsu uzdevums — šos sociālistiskā reālisma elementus izcelt un attīstīt, cīnīties pret visām kļūdām un trūkumiem, kas viņu attīstību traucē, vienalga, vai tie būtu maldīgi rakstnieku uzskati vienā vai otrā jautājumā vai arī literāriski dramaturģiskā analfabētisma momenti.

Pirms pāriet pie dramaturģijas darbu sīkas analīzes no sociālistiskā reālisma viedokļa, jānoskaidro vēl tikai viens jautājums.

Mēs zinām, ka pamatus sociālistiskā reālisma lozunga formulēšanai deva pirmā kārtā reālistiskās literatūras labākie sasniegumi, bet mūsu dramaturģijas darbiem še dots iedalījums reālistiskos, romantiskos un konvencionālos. Vai ir tiesīgi (правомерно) apskatīt arī romantiskās lugas un konvencionālo dramaturģiju no sociālistiskā reālisma viedokļa, vai tā nav absurda nodarbošanās? Vai nav pareizāk romantiskos un konvencionālos

darbus no sociālistiskā reālisma viedokļa vienkārši noraidīt kā nepieņemamus? Vai sociālistiskais reālisms un romantika nav tādā pat antagonismā kā reālisms un romantika buržuāzijas literatūrā? Vai tādā pat antagonismā pret sociālistisko reālismu nav arī konvencionālisms?

No šiem jautājumiem nevar izvairīties, uz viņiem jādod noteiktas atbildes, reizē paplašinot un padziļinot jēdzienu par sociālistisko reālismu.

Buržuāzijas reālistiem raksturīga s a s k a ņ a ar sabiedrisko apkārtni un iekārtu, apmierinātība ar viņu, tādu, kāda tā ir. Tas izpaužas viņas ierobežoti patiesā (statuārā, metafiziskā), mīlas pilnā notēlojumā, kuram pa reizei piejaucas zināmi romantisma apskaistinājuma, idealizācijas elementi, pa reizei zināmi ierobežotas kritikas elementi (naturālisms).

Buržuāzijas romantiķiem turpretī raksturīga nesaskaņa ar sabiedrisko apkārtni, novēršanās no reālās īstenības ideālākas dzīves tēlojumos. Buržuāzijas augšupejas laikā ideālā dzīve bieži ir diezgan praktiski nākotnes projekti un romantiķa valdošais noskaņojums — voluntārs. Buržuāzijas pagrimšanas laikā ideālā dzīve, ko tēlo romantiķis, ir vai nu idealizēta senatne, vai vienkārša fantāzija, vai, beidzot, pašapmānīgs tagadnes idealizējums un aplakojums, tīšām nevēloties redzēt un saskatīt dzīves «tumšās» puses. Labākajā gadījumā — sīkpilsonisks tagadnes noliegums utopisku ideālu vārdā. Kā redzams, visos gadījumos romantiķa skati ir vērsti projām no reālās dzīves — kaut kur miglainā, nepārredzamā nākotnē, kaut kur sāņus vai — atpakaļ.

Tāds abu virzienu raksturojums, protams, ir drusku shematisks (jo vēsture un literatūras attīstība nav tik vienkāršas), bet visumā tomēr pareizs. Tas rāda, ka buržuāziskais romantisms mums tiešām nepieņemams, bet nepieņemams arī buržuāziskais reālisms. Ne viens, ne otrs tie neatbilst sociālistiskā reālisma prasībai pēc patiesa un dziļa dzīves attēlojuma.

Tiešām — vai varam pieņemt reālistisku literatūru, kurā valdošā būtu mietpilsoniskā apmierinātība ar to, kas šodien jau sasniegts, kura statuāri tēlotu šodien jau sasniegto, cenšoties to idealizēt, apskaistināt, saucot mūs šodienas sasniegumos «atpūsties»? Protams, tāda literatūra, tāds reālisms mums nepieņemams. Tāda literatūra būtu proletāriāta cīņas nodevība, tādu literatūru pieņemot, mēs atteiktos no saviem nākotnes ideāliem. Mums vajadzīga literatūra, kas sauc mūsu nākotnes ideālus realizēt, kas palīdz viņus realizēt.

Tiešām, vai varam pieņemt romantisku literatūru, kas mūs nostādītu nesaskaņā ar tagadni, kas mūs orientētu projām no reālās dzīves — no šķiru cīņas, no sociālisma celtniecības — uz pagātni vai nepamatotiem, utopiskiem sapņiem par nākotni?

Arī tādu literatūru pieņemot, mēs nodotu proletariāta cīņu, mūsu nākotnes ideālus.

Tā redzam, ka dilemma — reālisms vai romantisms — ir metafiziska dilemma, kas nevar dot vadošu skaidrību mūsu literatūras jautājumos.

Vajadzīga dialektiska pieeja. Un tādu pieeju mums dod proletariāta ideoloģija un viņa vēsturiskais stāvoklis. Tādu pieeju mums dod marksisma tēze, ka vajadzīgs ne tikai iegūt atziņas par pasauli, bet pasauli pārveidot, un proletariāta revolucionārā prakse: uzvara pār buržuāziju, proletariāta diktatūra, sociālisma celtniecība. Šī proletāriāta vēsturiskā prakse balstās uz reāliem vēsturiskās attīstības likumiem.

Mēs neatsakāmies no tagadnes tiešamības, jo viņas reālie sabiedriskie spēki nodrošina iespēju realizēt mūsu nākotnes ideālus. Mēs neatsakāmies no saviem nākotnes ideāliem, jo viņu realizēšanas garantijas ir tagadnes reālajos sabiedriskos spēkos. Mums tiešamība un nākotnes ideāli nav atrauti viens no otra, nav antagonismā, kā tas ir buržuāzijai; mūsu šķiras praksē tiešamība un nākotnes ideāli ir dialektiska vienība. Mēs tagadnes tiešamību nenoliedzam, bet pārveidojam. Mēs nākotnes ideālus nesapņojam, bet ceļam.

Kā šķiras praksē dialektiska vienība ir tiešamība un ideāls, tāpat mūsu literatūrā iespējama un vajadzīga reālisma un romantikas dialektiska vienība. To mēs saucam par sociālistisko reālismu literatūrā. Skaidrības dēļ sakām, ka sociālistiskais reālisms ietver arī revolucionāro sarkano romantiku, jo reakcionāro romantiku (pagātnes idealizācija) viņš neietver.

To noskaidrojot, iegūstam diezgan skaidrus norādījumus, kā no sociālistiskā reālisma viedokļa kritizēt mūsu dramaturģijas reālistiskos un romantiskos darbus. Kritikas asumam jāvēršas pretī buržuāzijas literatūrai un ideoloģijai raksturīgajiem reālisma un romantisma elementiem. Par pozitīvajām prasībām runāts jau agrāk.

Par konvencionālās dramaturģijas kritiku būs jārunā tālāk, citā sakarībā.

10. Tematika

Mūsu dramaturģijas apskats pa grupām, kas sniegts kā tematisks apskats, liecina, ka visā visumā mūsu dramaturgi ir centušies apstrādāt lielus un nozīmīgus mūsu laikmeta tematus. To var teikt ne vien par drāmām, bet arī par komēdijām.

Tas, protams, nenozīmē, ka laikmeta svarīgie temati ir veikti, izsmelti. Patiesībā pie viņiem strādāt mūsu dramaturgi ir tikai aizsākuši. Ja tas būtu vajadzīgs, varētu še uzskaitīt lielu

daudzumu tematu, kurus mūsu dramaturgi nav pat aiztikuši. Arī tie temati, pie kuriem strādāts, nav nebūt izsmelti. Īstenībā jārunā tikai par pirmajiem mēģinājumiem šos tematus veikt. Paveikto novērtēt augstāk — tas nozīmētu nenovērtēt mūsu dramaturģijas lielos uzdevumus, neredzēt viņas grandiozās attīstības perspektīvas.

Orientācija uz laikmeta lielo notikumu attēli — mūsu dramaturģijai stiprs pamats. Šādas orientācijas nostiprinājums — viņas ievērojams sasniegums.

Ļoti plaši gan ir izplatīts uzskats, ka nav galvenais, par ko rakstnieks raksta, bet gan — kā viņš to dara. Šādā uzskatā izpaužas pa daļai formālisma iespaids, pa daļai vienkārša temata jēdziena neizpratne. Jāzina, ka tādi apzīmējumi kā «pilsoņkarš», «celtniecība» vai tml. nekādu tematu vēl neizsaka. Še norādīts tikai laikmeta notikumu apjoms, no kura ņemts temats. Temats būs kaut cik norādīts tikai tad, ja būs runa, piem., par «latvju revolucionāro strēlnieku lomu Oktobra uzvarās», par «kāda priekšzīmīga trieciennieka darbu industrijas giganta celtniecībā» u. tml. Bet «viena strēlnieka loma pilsoņkarā», «viena strēlnieka piedzīvojumi pilsoņkarā» un «viena strēlnieka pārdzīvojumi pilsoņkarā», piem., būs trīs d a ž ā d i temati trīs dažādiem literāriskiem darbiem, kaut arī viņos par centrālo figūru būtu ņemts viens un tas pats strēlnieks.

Tas nozīmē, ka par tematiem nevaram runāt formālistiski, saprotot viņus tikai kā zināmas neatkarīgas shēmas, uz kuru pamata izrisinās literāriskā vai dramaturģiskā darba tēlojums. Redzam, ka pašā tematā jau ietveras zināma pieeja tēlojamām parādībām, zināms viņu vērtējums.

Sociālistiskā reālisma pamatprasība ir — dziļi patiess tiešamības attēlojums. Tādēļ no dramaturga mums jāprasa, lai savos darbos viņš tēlotu nevis tiešamības «kaktiņus», sekundārās parādības, bet pirmā kārtā tās parādības, kas mūsu laikmeta tiešamībā svarīgākās, noteicošās. Tātad jau tēlojamā objekta, temata izvēle mums no sociālistiskā reālisma viedokļa nevar būt vienaldzīga. Bet, kā redzējām, temats rāda ne tikai to, vai rakstnieks pareizi saskatījis galveno un svarīgāko sava laikmeta un savas apkārtnes parādībās, bet viņā ietveras arī jau noteikta pieeja šīm parādībām. Tādēļ dramaturģijas tematikai piegriežama visai nopietna vērība. Jau tematika rāda rakstnieka pozīciju šķiru cīņā. Jo sniegt dziļi patiesu, reālistisku dzīves attēlojumu nozīmē sniegt patiesu dzīves attēlojumu no proletariāta (šķiru) cīņas viedokļa. Prasīt no dramaturģijas (tāpat kā no kaut kura cita mākslas un ideoloģijas veida) kaut kādu «pāri» šķirām vai «malā» stāvošu patiesību — tā būtu nemarksistiska blēņošanās. Proletariāts mūsu laikmetā ir cilvēces priekšpulks, vienīgi no proletariāta cīņas pozīcijām dramatur-

gam iespējams saskatīt un attēlot mūsu laikmeta dziļāko patiesību, jo vienīgi proletariātam šī patiesība ir vajadzīga un pieņemama. Proletariāta rokās patiesība ir ierocis cīņā pret buržuāziju un kapitālismu sociālistiskās sabiedrības celtniecībā. Literatūrai jābūt patiesai, tad arī viņa būs ierocis proletariāta cīņā. Literatūrai jābūt ierocim proletariāta cīņā, tad viņa būs arī patiesa.

Mēs esam paraduši mūsu dramatisko literatūru vērtēt diezgan zemu. Arī še nāksies par viņu teikt daudz asi kritiska. Bet tādēļ jo vairāk jāatzīmē tas, kas viņā pozitīvs.

Pārskatot mūsu dramaturģijas tematiku, ir redzams, ka visā visumā tā ir sociāla dramaturģija, kas necenšas ierauties šauri individuālu pārdzīvojumu lokā, bet nostājas uz šķiras viedokļa un grib būt ierocis proletariāta cīņā. Tas ir iepriekšnoteikums viņas tālākiem sasniegumiem un nozīmē, ka mūsu dramaturģija visā visumā ir nostājusies uz tā ceļa, kas ved uz sociālistisko reālismu. Būtu liela kļūda, ja mēs to nenovērtētu kā svarīgu mūsu dramaturģijas sasniegumu.

11. Raksturi un apstākļi

Dramaturģijas apskatā no sociālistiskā reālisma viedokļa šo nodaļu var uzskatīt par centrālo.

Zināmi raksturi, kas darbojas zināmos apstākļos, ir dramatiskā darba konkrētais (idejiskais un fābuliskais) saturs.

Jautājums par raksturiem un apstākļiem arī visspilgtāk atklāj reālistiskās, romantiskās un konvencionālās dramaturģijas savādības. Sevišķi, ja stilu (formālistiski) neapskatām kā patstāvīgu elementu, bet gan kā momentu raksturu veidojumā.

Jautājumā par to, kā tēlot raksturus un apstākļus, lai mākslas darbs patiesi atspoguļotu dzīvi, mums ir ģeniāli vienkāršs Fr. Engelsa dots formulējums: tēlot tipiskus raksturus tipiskos apstākļos.

Ja gribētu še noskaidrot, ko īsti saukt par tipisku, būtu vajadzīgs diezgan plašs iztirzājums. Bet patiesībā tas ir pietiekoši saprotams arī tāpat.

Iesāksim ar jautājumu par tipiskajiem raksturiem vai — pareizāk sakot — vispirms ar jautājumu par raksturiem vispār.

Katram zināms, ka, ņemot dramaturģiju visā plašumā, raksturu loma viņā ir visai liela (vēl vairāk nekā literatūrā vispār). Raksturi — varoņi, personas, skatuves tēli, kā nu viņus arī sauktu, — savstarpējās attiecībās, darbībā veido lugu. Lugas darbība, no vienas puses, un lugas raksturi, no otras, ir neatdalāmi saistīti. Raksturi nosaka lugas darbību un idejisko saturu, bet

gan vienīgi tādēļ, ka paši raksturi — uz skatuves, tāpat kā dzīvē — ir tas, kādās attiecībās tie stājas ar apkārtni.

Raksturus var tēlot no dažādām pusēm. Maldīgi ir domāt, ka literāriskā darbā vai dramaturģijā raksturus var notēlot absolūti, vispusīgi. Tādēļ, lai tēlotu patiesi, jāprot izcelt galveno, svarīgāko personu attiecībās (t. i., raksturos).

Katrs varonis (raksturs) vienā un tajā pašā laikā ir vienpatnis un sabiedrības elements. Katrs varonis (persona) ir reizē individuāls un tipisks. Katra varoņa (personas) dzīvē ir privātā un sabiedriskā puse. Tas nozīmē, ka varoņu raksturojumā iespējamas ļoti dažādas variācijas.

Ir iespējams varoni tēlot vienīgi (t. i., galvenā kārtā) uz viņa individuālās privātdzīves pamata, vai nu privātdzīvi no sabiedriskās dzīves atraujot, vai pat nostādot viņu sabiedriskai dzīvei pretī. Iespējams varoni (raksturu) tēlot vienīgi (t. i., galvenā kārtā) uz viņa sabiedriskās dzīves pamatiem. Iespējams arī starp sabiedrisko un privāto dzīvi ieturēt raksturojumā zināmu (tādu vai citādu) līdzsvarojumu. Rakstniekam ir visas šīs iespējas, tādēļ ka cilvēkā (un tāpat mākslas tēlā) ir vienība starp individuālo un sabiedrisko.

Kā nu raksturus tēlot?

Lai to noskaidrotu, ir jāņem vērā mākslas atšķirība no zinātnes.

Ja zināmā zinātniskā darbā izpētītas un aprakstītas vienīgi cilvēka fizioloģiskās funkcijas, tā būs jāuzskata par pilnīgi tiesīgu (правомерный) rīcību, un nekādi pārpratumi še necelsies.

Ja dramaturgs attēlos varoni vienīgi viņa fizioloģiskajās funkcijās, tas nebūs zināma rakstura (varoņa) fizioloģisko funkciju attēlojums, bet būs tāda rakstura attēlojums, kam piemīt vienīgi fizioloģiskās funkcijas.

Paskaidrojumi šim piemēram nav vajadzīgi.

Dramatiskā darbā attēlotu raksturu skatītājs nekad neuztvers kā neattēlota rakstura vienu pusi, bet gan kā labi vai slikti attēlotu vienpusīgu raksturu.

Rakstura attēlojums ir viens no tiem pamatjautājumiem, kuru praktiskajā atrisināšanā sociālistiskajam reālismam ar buržuāzijas dramaturģiju nav pa ceļam.

Buržuāzijas dramaturģija arvien tēlo raksturus galvenā kārtā no viņu individuālistiskās, no viņu privātdzīves puses, no sabiedrības atrautus vai pat nostādītus sabiedrībai pretī. Tā ir individuālistiska dramaturģija, kuras uzmanības centrā ir cilvēka šauri personīgās tieksmes, izjūtas utt. Šāda literatūra ir dabīga un saprotama sabiedrībā, kura bazējas uz individuālistiskajiem privātās uzņēmības, konkurences, «visu kara pret visiem» principiem. Šāda dramaturģija aug no kapitālistiskās

iekārtas un savukārt palīdz kapitālistisko iekārtu nostiprināt. Mums šāda dramaturģija nav vajadzīga, mums viņa nepieņemama.

Mums vajadzīga dramaturģija, kuras tēlos vienība starp atsevišķo un vispārējo, starp individuālo un sabiedrisko (kas buržuāzijas literatūrā lielā mērā sarauta) ne vien būtu atjaunota, bet kur vienībā starp individuālo un sabiedrisko sabiedriskajam būtu pārsvars. Jo mēs zinām, ka cilvēks, būdams indivīds, reizē ir kolektīva — sabiedrības loceklis un ka sabiedriskā, sociālā puse cilvēka dzīvē ir primārā, noteicošā; mēs zinām, ka sabiedriskā būtība nosaka apziņu, sociālais nosaka individuālo. Un — mēs dzīvojam zemē, kur veidojas sociālistiskais cilvēks.

Buržuāzijas sabiedrībai un buržuāzijas literatūrai tipiskais raksturs ir individuālistiskais raksturs.

Mūsu sociālistiskās valsts sabiedrībā tipiskais raksturs ir tāds, kur starp individuālo un sociālo ir vienība, pie kam sociālais ir dominējošais (lielākā vai mazākā mērā) raksturs, kur sociālās puses svars pieaug, kur individuālais atbalsta sociālo un sociālais individuālo; mūsu sociālistiskās valsts sabiedrībai tipisks ir spēcīgs, augošs raksturs. Tādi raksturi darbībā un veidošanās procesā jāattēlo mūsu dramaturģijai, ja viņa grib būt dziļi patiesa, reālistiska dramaturģija. Viņai jāatrisina problēma par jauno cilvēku dramaturģijā.

Bet, shematiski uzskaitot tēlu veidošanas iespējas, nācās norādīt vēl trešo ceļu: personas tēlot vienīgi (galvenā kārtā) uz viņu sabiedriskās darbības pamatiem. Šis ir viens no konvencionālās dramaturģijas pamatprincipiem, reizē viens no tiem konvencionālās dramaturģijas principiem, kuri to visvairāk atšķir no reālistiskās un romantiskās dramaturģijas. Romantiskās dramaturģijas princips ir raksturus ignorēt, personas tēlot kā zināmu ideju nesējas.

Kādas ir šī principa sekas dramaturģijas praksē, un kā konvencionālā dramaturģija novērtējama no sociālistiskā reālisma viedokļa?

Kā piemērs var noderēt Laicena dramatiskie darbi, kur konvencionālās dramaturģijas principi (orientējoties arī uz konvencionālo inscenējuma sistēmu, par ko še sīkāk nerunāsim) ir izturēti ar lielu konsekventību.

Še redzam, ka personu tēlojumu balstīt vienīgi uz viņu sabiedriskajām funkcijām, atteikties no varoņu dzīves personīgās puses tēlošanas nozīmē atteikties no tādiem dramaturģijas mērķiem kā raksturu tēlojums un sabiedrisko attiecību tēlojums, par cik šīs attiecības nav tieši politiskās un saimnieciskās attiecības. Raksturu vietā stājas zināmi politiski ekonomiskai

iekārtai raksturīgi funkcionāli tēli, sabiedrisko attiecību vietā – atkailotas saimnieciski politiskās attiecības. Līdz ar to darbību tiešie motivējumi nav vairs psiholoģiski, bet saimnieciski un sociālpolitiski. No kādiem tematiem un no kādām problēmām konsekventais konvencionālisms līdz ar to atsakās — nav jāpaskaidro, jo tas ir acīm redzams. Dabīgi, ka arī uz dramatiskā darba uzbūvi šāds tēlojuma veids jūtami atsaucas. Parasti atkrīt intriga. Bieži nav arī varoņa.

Persona reālistiskā lugā ir raksturs, persona romantiskā lugā — zināmas idejas nesēja, persona konvencionālā lugā – zināmas saimnieciski politiskas funkcijas nesēja.

Kādas iespējas paliek konsekventās konvencionālās dramaturģijas rīcībā?

Galvenā konvencionālās dramaturģijas orientācija — tēlot vispārējā kopsakarībā saimnieciski politisko mehāniku. Konsekventai konvencionālai dramaturģijai ir tas pats saturs, kas publicistikai un zināma veida aprakstiem. Viņas īpatnējā spēja, ka, tāpat kā publicistikai, tā aprakstam, viņai iespējams neaprobežoti plašs tematiskais tvēriens.

Vai konvencionālā dramaturģija saskaņojama ar sociālistiskā reālisma principiem? Uz to bez liekas šaubīšanās var atbildēt ar «jā». No šķiras viedokļa pareizi, patiesi izprastu saimnieciski politisko mehāniku un viņas dialektiskās pārveidošanās gaitu konvencionālajā dramaturģijā var izteikt pareizi. Arī Laicena lugās redzam visumā pareizu kapitālistiskās saimnieciski politiskās mehānikas noskaidrojumu. Tā viņu vērtība.

Plašāk iztirzājams būtu jautājums par šāda veida lugu dramatisko vērtību — iespaidību. Tā kā viņās nav individualizētu tēlu-raksturu, tad daudziem liekas, ka šādas lugas var pie mākslas darbiem nepieskaitīt. Tas, protams, ir pārpratums, kura autoriem nevajadzētu pieskaitīt beletristikai lielu daļu reportāžu un sevišķi filozofisko un publicistisko dzeju.

Domāju, ka konvencionālisma principu lielākā nozīme ir nevis viņu konsekvencēs, bet gan pareizā viņu izlietojumā reālistiskajā dramaturģijā — ne raksturu veidojumā, bet telpas, laika un citu dramaturga «traucēkļu» pārspēšanā.

Svarīgi atzīmēt, ka konsekventai konvencionālajai dramaturģijai n e p a l i e k nekādu l ī d z e k ļ u, lai veiktu vienu no sociālistiskās dramaturģijas pašiem galvenajiem uzdevumiem — lai attēlotu jauno, sociālistisko cilvēku. Skaidrs, ka, atsakoties no raksturu tēlošanas, tas nevar būt iespējams. Tas – konvencionālās dramaturģijas lielākais trūkums.

E. Fross

«Celtne», 1933. g., Nr. 9, 709.—722. lpp.

MŪSU KONKRĒTĀS KRITIKAS TRŪKUMI

(Referāts kritiķu ražošanas apspriedē)

1

Referāta temats bija mūsu konkrētās kritikas trūkumi. Bet grūti norobežot konkrēto kritiku no kritiķu teorētiskām pozīcijām, no principiāliem pamatiem, uz kuriem balstās konkrētā kritika. Bija paredzams, ka par kļūdām un trūkumiem teorētiskos rakstos runās b. Vīksne. Bet viņš pakavējās tikai pie Brastkalna kļūdām un pie savējām. Par citiem literatūras teorētiķiem aprobežojās ar norādījumu, ka arī tie auguši zem Pļehanova iespaida, ka viņu darbos būs saskatāmas dažas kļūdas, kuras visas jāpēta un jākritizē. Tāpēc šī referāta otrā daļā būs jāskatās atpakaļ uz teorētiskiem rakstiem, kuru mums pagātnē vairāk nekā tagad. Viņos jāmeklē tās saknes, no kurām aug konkrētās kritikas trūkumi.

Mūsu kritika vāji un pat nemaz nav atzīmējusi un apkopojusi tādus faktus kā dažu rakstnieku nogrimšana psiholoģismā. Še kā negatīva parādība jāatzīmē «Ens». Par viņu attīstīta vesela diskusija, kura palikusi bez noslēguma. Apmēram tāpat ir klājies Salenieka stāstam «Soli pa solim». Ļeņingradas rakstnieku produkcija nepilnīgi kritizēta. Aizķerts tikai «Ens», «Literāriskā viktorīna» un «Trīs svaru kausi». Šī kritika nav bijusi sistemātiska un nav pietiekoši saistīta ar attiecīgās grupas teorētisko pozīciju novērtējumu. Vasarā CB noraidīja Eiduka dzejoļu krājumu. Krājums pastāv galvenām kārtām no sen drukātiem dzejoļiem, kurus kritika agrāk nebija novērtējusi.

Pavirša jūsmošana par celtniecību ir Šillera, Priednieka, Eidemaņa un pa daļai V. Jakobsona dzejā. Sevišķi atzinīgi kritika ir runājusi par Eidemani. Bet Eidemana dzejā ir pazīmes no vispārcilvēcīgā humānisma un objektīvisma.

Te daži mūsu konkrētās kritikas negatīvi paraugi.

Eidukam bez nenodrukātā dzejoļu krājuma ir vēl «Revolucionārais tribunāls». Atsauksmi «Celtnē» devis Pelše. Novērtējumā kā galvenais — konstatējums: var lasīt ar interesi, aizrautību. Paliek iespaids, ka grāmatā sevišķu ideoloģisku kļūdu nav. Kas lasījis Brastkalna kritiku un zina Eiduka ideoloģiskos nošķiebienus, nevar ticēt, ka viss tik labi. «Revolucionārā tribunāla» temats — partizāņu darbība. Pelše apgalvo, ka stāsts lasāms ar interesi. Bet arī sižeta ziņā spilgtākas epizodes neatrast. Kas lasījis Cepļa «Malienas vilkus», Upīša «Ziemeļu vēju», Rihtera «Sarkanos izlūkus», atradīs «Revolucionārā tribunālā» līdzību. Galvenais tomēr stāsta ideja. Partizāņu darbība tēlota aplam. Sarkanie partizāņi sastopas ar oficieriem, pačamda, pabaida, izģērbj, iznerro, lai vēlāk sastaptos un tiktu

pazīti pēc oficiera uzvalka, lai rastos saspīlēti traģiskas epizodes. Partizāņi tiek diskreditēti jau pirmajā epizodē, tāpat tālāk. Nolūks viņiem — iebaidīt pelēčus. Citi nolūki izput. Liela loma mīlestības dēkām, varoņu pašanalīzei. Izturēšanās pret sievieti lopiska. Maz uzmanības citiem — vissvarīgākajiem faktiem, piemēram, kā pāraug saimniekmeita par revolucionāri u. c. Empiriski vai kariķēti tēloti partijas biedri. Ir nacionāldemokrātisma elementi (propagandista runa jauniešiem revolūcijas laikā: Kangars, Melnais bruņinieks, asinīs mirkstošā dzimtene utt.). Izturēta komunista runai tādai nevajadzēja būt. Ja par stāstu ir varēts pateikt tikai to, ka viņš interesants, tas nozīmē — kritika nav signalizējusi kaitīgas tendences.

Kadiķim un Saleniekam daudz patiesības pateikts. Bet summējošā novērtējuma tikpat nav. Diskusijā starp K. Jakobsonu un Vienu «Celtnes» redakcija savas pozīcijas nav atklājusi. Salenieka stāsta analīze ievietota kā lasītāju atsauksme. Nav noteikta autoritatīva konstatējuma par to, kurp ved «Ena» un «Soli pa solim» tendences, par to, cik aplams un kaitīgs tas slēdziens par partijas kadriem, kurš izriet no minētajiem tēlojumiem. Nav pietiekoši apgaismota sakarība starp subjektīvā psiholoģisma metodi, kuru pielietojuši abi autori, un starp šo slēdzienu.

Tālāk — recenzijas par Eidemaņa «Ejam tālāk uzbrukumā». Dauges recenzijā no kritikas ne vēsts. Viena domā, ka krājumā nekā ideoloģiski nepareiza nav. Slavē Eidemaņa vienkāršību un sirsnību. Kritiskās analīzes maz. Viena cildina dzejoli par ķīnieti, veļas mazgātāju. Patiesībā šinī dzejolī daudz miglainas romantikas, pasīvi estetizējoša uztvēruma, piemēram, Šanhajas tēlojums:

> Kāpj iz kauju svelmes daiļa un valdzinoša
> Šanhaja — Šanhaja, ilgu pilsēta tālā,
> Priecīgās straumēs Jancze skalo tai kājas.

Uz tādu pilsētu dotos arī kurš katrs buržujisks ekskursants. Tā ir šķiru cīņas parādību «pulierēšana». Par celtniecību Eidemaņa dzejā tāda pat «pulierēšana»:

> Skaitļu žogiem pāri puto ziedi,
> Puto neuzvarams celtnes prieks.

Cīņa pret grūtībām Eidemanim — «dziesmu kauja». Citreiz, domādams, laikam šķiru cīņu tēlot, Eidemanis apdzēš šķirisko ar tādām tēzēm:

> Kur cilvēks cīnās, cieš, tur mani brāļi.

Šķiru cīņas mērķi nepiedodami sašaurināti dzejolī «Ar tevi un ar zvaigznēm runādamies». Ļeņins ganu zēna sapnī atkal rādīts kā kāds zemnieku Kristus, kurš noglauž rudzu vārpas un apsveic ganiņu. Dialektiskus kontrastus meklēdams, Eidemanis

nereti izceļ un apstrādā nesvarīgus, nemaz vai maz sastopamus. Piemēram, dzejolītis par proletārieti atpūtas mājā.

Nav aizrādījuši recenzenti uz acīs durošos eklektismu Eidemaņa dzejā. Ar to nav teikts, ka krājumā nav nekā vērtīga. Vērtīgais ir uzsvērts recenzijās. Bet kritika dzejnieku pārāk glaudījusi. Tas kavē viņa augšanu.

Tālāk — Cepļa «Lietuvēs» Vīksnes raksturojumā. Kā būvēta Vīksnes recenzija? Vīksne apgalvo, ka Ceplis «aug un nobriest lielinieciskā virzienā», «droši soļo revolūcijas kareivju rindās», ir «atradis pareizu ceļu uz sociālistiskās iekārtas celtniecības lietuvēm», ka aplams ir to biedru uzskats, kuri «meklē literārisku oportūnismu» atsevišķos Al. Cepļa darbos.

Motivēti šie recenzenta apgalvojumi vāji. Bdr. Vīksne apskata krājuma tematiku. Tā apsveicama. Kāda iznāk darba ideja, tas nav noskaidrots. Kļūdas uzrādītas: gausums, darbu maz, nav starp viņiem plašu tēlojumu, daži stilistiski paņēmieni. Nav iztirzāti tādi spilgti trūkumi idejiskā saturā un mākslinieciskā ietērpā, kādi sastopami tēlojumos «Zilais zirgs», «Tvaikveži un ģitāras», «Lietuvēs».

«Zilajā zirgā» mietpilsonībā grimstošs budjonovietis tēlots kā tipiska, bieži sastopama parādība. Pilsoņkara cīnītāju novēršanās no sabiedriskām cīņām personīgās avantūrās Ceplis izskaidro vai nu ar to, ka šī laikmeta pazīme bijusi «instinktu vaļība», vai arī ar to, ka viņa varonis salasījies bruņinieciskus romānus. Varoņu šķirisko būtību viņš nerāda. Stāsta beigās savu slēdzienu par pilsoņkara cīnītāju mietpilsonību vispārina vēl plašāk, attiecina uz «daudziem», īpaši vadošiem, atbildīgiem biedriem. Tēlojuma noskaņojums tas pats, kas krājumā «Naivais ar rokasgranātu».

Stāstā «Tvaikveži un ģitāras» konflikts starp diviem jauniešiem pamatots uz tā, ka «viņai balta gulta, spogulis, ģitāra». Iznāk tā, it kā ārpus šīs istabas sienām abiem jauniešiem domstarpību nebūtu. Nesvarīgākais kontrasts padarīts par galveno, konflikta cēloņi rādīti sekli. Komjauniešu cīņa koncentrējas ap sadzīves jautājumiem.

«Lietuvēs» — titulstāsts — neizdevies. Ar samākslotām gleznām («Sarkanās dūres») nevar atsegt cīņas asumu celtniecības frontē. Kritizējamā recenzijā še minētie trūkumi nav izcelti. Ar to šie tēlojumi it kā tiek pielīdzināti pārējiem krājumā ievietotiem — daudz labākiem darbiem. Nav parādīts, ka arī šinīs pēdējā tipa darbos Ceplis stiprs tiktāl, ciktāl viņš atsakās no literāriskām koka kājām, un kļūst vājāks, tiklīdz sāk tiekties pēc mākslotas oriģinalitātes (piem., autora rezonēšana ar mūžīgiem «varbūt», mākslotība gleznās).

Baltlatvijas literāriskās parādības arī nav nopietni vērtētas. Zaprovskaja «Kliedzošajos korpusos» par trūkumu uzskata

tikai to, ka varonis no 1905. gada laikiem. Neanalizē, par ko īsti kliedz Laicena korpusi. Neatzīmē, ka varoņa prātojumi stāsta beigās ir sīkpilsoņa dekadenta, ne revolucionāra prātojumi. Galā varonis domā tikai, lai tiktu ārā, — no cietuma iznāk salauzts. Nesalauztos revolucionārus Laicens maz rāda. Neproporcionāli plaša vieta ierādīta bioloģiskam momentam.

Granta dzejoļu krājumā Laicena trūkumi atkārtojas. Laicenu nekritizēdami, mēs nepalīdzam augt viņa skolniekiem.

Daudzreiz vienkārši neprotam analizēt. Atstāstām saturu, citējam un domājam, ka lasītāju vai autoru jau esam pārliecinājuši.

Raiņa problēma nav virzīta uz priekšu, bet gan atpakaļ, salīdzinot ar Klusā tēzēm par Raini.

Pelšes rakstā «Celtnē» — «J. Rainis 1905. gada negaisos» daudz pretrunīgu un aplamu apgalvojumu. Pelše apgalvo, ka Rainis bijis nešaubāms proletariāta dzejnieks, proletariāta saimes loceklis, bet nevis «mazo brāļu» draugs. Vēlāk pats min Raiņa idejisko novēršanos no proletariāta šķiras līnijas: individuālismu un pesimismu viņš izskaidro un attaisno ar to, ka 1) Rainis dzīvojis buržujiskās inteliģences vidū un tāpēc juties tik vientuļš, 2) darbaļaužu masas vēl snaudušas dziļā miegā, tāpēc vadoņi jutušies kā vientuļi taurētāji. Neviens no šiem izskaidrojumiem nav marksistisks, ļeņinisks. Sevišķi bīstams, oportūnistisks pēdējais. Viņš atgādina ekonomistu uzskatus par masu apziņas līmeni, uzskatus, kurus sagāza Ļeņins jau trīsdesmit gadus atpakaļ.

Nacionāldemokrātismu Raiņa 1905. gada dzejā Pelše izskaidro ar to, ka arī partija tolaik uzstādījusi tikai demokrātiskas prasības, kuru realizēšana neaizķer kapitālisma pamatus. Par mūsu kritikas trūkumiem Latvijas kreisās rakstniecības novērtē runāja b. Vīksne.

Slēdziens par mūsu konkrēto kritiku: viņa vēl vāji pielieto marksistiskās dialektikas metodi, literatūras faktus novērtēdami, mēs gluži nepietiekoši atsedzam viņu šķiras būtību.

Ir, protams, mums arī apmierinoši konkrētas kritikas paraugi, piemēram, «Celtnes» recenzijas par Eidemaņa «Akmeņu sacelšanās», par V. Jakobsona un Priednieka dzejoļu krājumiem, Eiduka «Trešā svara kausa» analīze u. c. Tomēr šādu faktu vēl pārāk maz, lai mūsu kritiku uzskatītu par marksistiski audzinošu.

2

Kāpēc tik zems mūsu konkrētās kritikas līmenis? Šo jautājumu nevar atrisināt, neapskatot mūsu kritiķu teorētiskās pozīcijas. Teorētisko kļūdu daudz. Referātā nespēšu viņas izsmeļoši analizēt.

Sāku no Brastkalna kā «Aktīva» locekļa. «Aktīva» domas par Brastkalna kļūdām ir izteiktas. Vīksnes kritika par rezolūciju nenāca negaidīta. Jau agrāk grupa juta, ka grupas lēmumā par Brastkalnu ne viss pareizi. Rezolūcijas beigu daļa neizturēta. Ticēt Brastkalna solījumiem nevajadzēja. Ţāpat ievada daļā nebija jādod pozitīvais novērtējums. Arī tagad mēs nesakām, ka Brastkalns nekā pozitīva nebūtu devis. Bet runāt par pozitīvo tagad, kur Brastkalns neatzīst savas kļūdas, ir nepareizi. Kļūdu raksturojums nav pietiekošs. Aplam, ka neesam kļūdas skatījuši viņu kopsakarībā. Gājām tālāk par b. Vīksnes analīzi. Brastkalna jaunākā laika produkcijā esam saskatījuši tādas kļūdas, ko nav atzīmējis savā rakstā Vīksne.

Jāpakavējas pie citiem bijušās «Darbdienas» grupas rakstiem. Zaprovskajas rakstos atkārtojas kļūdas jautājumā par proletliteratūras uzdevumiem: literatūrai nevajag atrisināt problēmas, bet fiksēt. Tālāk uzdevumi nesniedzas.

Ka Klusā uzskati nav nemaldīgi, to liecina tas, ka Ķenča un Zaprovskajas darbi ar visām viņu kļūdām nodrukāti «Darbdienas» krājumā. Tomēr Klusā darbi literatūras teorijas un kritikas laukā ir vērtīgākais. Klusais vairāk kā jebkurš ir balstījies uz ļeņiniskās dialektikas pamatiem. Zināmas kļūdas būs arī Klusā rakstos, jo Pļehanova iespaids nevar neizpausties arī te.

Tagad par mūsu kritikas pamatlicējiem.

Noteicošo lomu kritikas laukā ieņēma b. Knoriņš. Kā savus domubiedrus viņš žurnālā «Красная печать» min Kuronu, Pelši un Vīksni. Kā izcilus kritiķus rakstā par latviešu literatūru «Celtnē» (1931. g.) min atkal Kuronu un Vīksni.

Vīksne savukārt apgalvo, ka Knoriņa pozīcija pareiza, ka Knoriņš gājis par Pļehanovu tālāk, ka viņa raksta pamatā («Jaunajā Laikā») proletariāta diktatūras laikmeta dialektika. Vai tas tā ir?

Rakstā «Māksla un jaunā ekonomiskā politika» («Skatuve un Dzīve») pamatdoma: pilsoņkara labākā izpausme literatūrā — konstruktīvisms, futūrisms un bezobjektīvisms. Kāpēc tā? Knoriņš motivē: sīkpilsoniskās inteliģences diktatūra mākslā, jo proletariātam nav bijis spēku šai frontei. Tālāk: kara komunisma laikmetā nav bijis sadzīves, ir bijis tikai process, skrejošs ģeometrisks punkts. Šodiena bijusi atrauta i no vakardienas, i no rītdienas. Jepas laikmetā, pēc Knoriņa domām, viss pārgrozās: tiek sasietas saites ar vakardienu. No vecām sadzīves formām kara komunisma laikmets bija it kā atrauts. Tagad tiek sasietas saites ar zemniecību. Iznāk, ka kara komunisma laikā nav bijis saites ar zemniecību. Strādniecību sāk tēlot kā šķiru kapitālistiskā iekārtā. Nu proletariāta māksla kļūst reālistiska, kļūst konkrēta. Un vēl proletariāta mākslai arī jāsasien saites ar savu

vakardienu, jānodibina jaunās mākslinieciskās tehnikas sakari ar futūrismu un konstruktīvismu.

No nepareizas politiskās nostādnes, ka kara komunisma laikmets kaut kas pilnīgi atrauts no iepriekšējā un sekojošā posmiem, izriet nepareizi slēdzieni par proletliteratūras jautājumiem — tiek pārvērtēta futūristu un konstruktīvistu loma.

Rakstā «Dialektiskā materiālisma metode mākslā un kritikā» («Jaunais Laiks») b. Knoriņš uzsver, ka nav jāpārspīlē tiešais ekonomikas iespaids. Beigās nonāk šinī jautājumā pie koncepcijas: mākslu iespaido valdošā psiholoģija, valdošā ideja — *«idée fixe»*. Kā saprot šo valdošo ideju Knoriņš?

Analizēdams 60.—70. gadu valdošo ideju — nacionālismu, b. Knoriņš nez kāpēc sevišķi uzsver to, ka Auseklis būtu apvainots, ja viņa dzejā meklētu ekonomiskos faktorus, ka viņš pats ir juties kā visas tautas pravietis. «Tikai mēs, vērotāji, domātāji», izprotot, ka nacionālo atmodu, tautiskās idejas radījusi latv. nacionālās buržuāzijas nodibināšanās. Jau šis pretstādījums — Auseklis un «tikai mēs» — it kā mazina šķiriskā vērtējuma nozīmi. Bet turpat arī b. Knoriņš pats bez kāda atšifrējuma apgalvo: «Viņš (Auseklis) izteica jauno — augoto latviešu sabiedrības spēku ...» Senatni latv. buržuāzija izvirzījusi par savu vairogu «cīņā, lai līdzi taptu vāciem». Kā šo pašu nacionālo ideju, šo pašu senatnes kultūru latv. buržuāzija izlietoja, lai aizsegtu šķiru pretišķības pašā latviešu tautā, kā valdošās šķiras ideoloģija kļūst par valdošo ideoloģiju, to raksta autors i nemēģina noskaidrot.

90. gados literatūrā dominē ētikas problēmas, bet 900. gados politika bija latviešu sīkpilsoniskās dzejas kvintesence — turpina b. Knoriņš. Šo sīkpilsonisko literatūru «vēl pabalsta strādnieku aristokrātija, kurai ir nepieciešama sava literatūra un kura ar ticību pieņem to, ko viņai sniedz sīkpilsoniskā inteliģence, un pievienojas tās subjektīvam novērtējumam. Sīkpilsoniskā literatūra kļūst par proletāriskās masas audzinošu un revolucionarizējošu faktoru.»

Te par valdošo ideoloģiju tiek uzskatīta sīkpilsonības ideoloģija. Ne vārda par proletariāta ideoloģiju kā par patstāvīgu faktoru. Proletāriskās masas audzina un revolucionizē sīkpilsoniskā literatūra.

Mūsu laika *idée fixe* atkal politika. Tanī pusē — pelēkbaronības ideoloģija. «Un rakstnieks uzsūc šo valdošo ideoloģiju un kalpo savam valdniekam — pelēcim, tas pats rakstnieks, kas vakar meklējis sev strādniecības karogu.»

«Bet šajā pusē proletariāta cīņa ir tik liels faktors, viņa katra miesās un asinīs — un rakstīt par kaut ko citu, būt ārpus šīs cīņas, nozīmē būt aklam, kurlam, nozīmē būt nespējīgam uz-

tvert laikmeta garu.» Tanī pusē tātad ir tikai valdošā ideoloģija un viņas kalpi — sīkpilsoniskie rakstnieki. Strādnieku šķiras ideoloģija nav minēta, šī šķira savu rakstniecību neveido, kreisās rakstniecības pazīmju nav. Šajā pusē tātad nav proletariātam naidīgas ideoloģijas, nav ļoti redzīgu un dzirdīgu cilvēku, kas «laikmeta garu» pilnīgi uztvēruši, bet uztvēruši no savas šķiras viedokļa, kuru «miesās un asinīs» ir gan proletariāta cīņa, bet kā viņiem naidīgs un nīstams faktors.

No šāda viedokļa skatoties, pilnīgi dabīgi jānonāk pie tādiem līdzgājēju novērtējumiem, kādus sniedz b. Knoriņš raksta turpmākajā daļā:

Piļņaka «Trešā galvaspilsētā» — «smenovehistiska dvaša», tas mazina «lielā darba vērtību par 50%. Čapigins sniedz savu grāmatu «Pa zvēra taku» kā auksts tēlotājs, bet viņa ir caurcaurēm reakcionāra.» «Tā ir dzīves nomalē stāvoša rakstniecība, tā ir sīkpilsoniskās rakstniecības revolucionārās daļas dāvana proletariātam. Proletariātam no šīs dāvanas nav iemesla atteikties», viņam tikai jāuzņem tā «ar zināmu kritiku». Kādai jābūt šai «zināmai kritikai» attiecībā pret smenovehistisko dvašu, kādai pret «caurcaurēm reakcionāro» Čapigina dāvanu — b. Knoriņš nenoskaidro. Sīkāk apstādamies pie Piļņaka «Divu galvaspilsētu» novērtējuma, b. Knoriņš citē garāku izvilkumu no šī darba — viņa «kvintesenci»; Piļņaka nopelns, pēc Knoriņa domām, tas, ka viņš saskatījis revolūcijas laikmeta kontrastus. Tādu kontrastu viņš, piem., rāda sliežu bīdītājā, kuram pie jostas somiņā evaņģēlijs un «Komunisma ābece» un kurš kaļ šo ābeci tāpat, kā kādreiz kalis evaņģēliju, lai varētu «samierināt ābeci ar evaņģēliju, jo tas ļoti bija vajadzīgs priekš viņa dvēseles».

«Tāda zemnieciskā Krievija zem strādniecības diktatūras,» nobeidz b. Knoriņš.

Patiesībā šis piļņaciskais kontrasts pavisam neīsts. Patiesās revolūcijas laikmeta pretrunas viņš nebūt neatspoguļo. Bēdīgas izredzes būtu tai diktatūrai, kuras vadībā zemnieku masa kaļ «Komunisma ābeci», kā kādreiz kalusi evaņģēliju, un tiecas samierināt šīs nesamierināmās pretrunas.

Nepilnīgs ir vairākkārtējais Knoriņa apgalvojums par Piļņaku, Bloku, Ērenburgu, Ivanovu, kā šie rakstnieki vēro revolucionārās pārvērtības, simpatizē tām, tēlo, bet n e i z p r o t viņas. Visi šie rakstnieki kaut kā izprot visas parādības, ko tēlo. Bet tā nav proletāriska izpratne. Šo momentu Knoriņš nav pietiekoši uzsvēris.

Nepilnīgs ir vairākkārtējais Knoriņa apgalvojums — mēģināsim izskaidrot katru literārisku sākumu ar ekonomiku, bet atļausim piedienīgu vietu katra vēsturiska darbinieka un tam-

līdz arī «rakstnieka īpatnībai». Te kā literatūras darba iespaidotāji faktori paliek ekonomika un rakstnieka īpatnība. Nav vairs runas pat par valdošo ideoloģiju, *idée fixe*, un pavisam nav runas par šķiru cīņu ...

Prasīdams zināmu brīvību mākslinieka individualitātei, b. Knoriņš šo prasību konkretizē kā tiesību no mūsu literatūras «tehniskā arhīva» lietot v i s u s paņēmienus. Šķiras viedoklis attiecībā uz mākslinieciskо tehniku te atkal pilnīgi izpaliek. Pareizi uzsvērdams, ka proletāriskiem rakstniekiem jābūt saistītiem ar dzīvi, jābūt viņas organizatoriem, b. Knoriņš nokļūst tālāk ģēniju teorijas sliedēs. Sevišķi citēdams Špengleru. No citāta izriet, ka liels filozofs ir tikai tas, kas reizē ir arī «valstsvīrs, diplomāts, plašu apgabalu organizators, kāda liela koloniāla, transporta jeb tirdzniecības uzņēmuma vadītājs», cilvēks ar «dziļām un pravietiskām domām». Knoriņš konstatē: «Mēs pilnīgi piekrītam viņa (Špenglera) pamatdomai.» Saskaņā ar šo pamatdomu tad autors raksta beigās ar īpašu uzaicinājumu darboties latv. literatūras laukā griežas tieši tikai pie «plašu tautas masu» organizatora — «armijas komandiera un valstsvīra» Eidemaņa un pie Sīmaņa Berģa, atgādinādams tiem viņu nopelnus plaša mēroga darbā.

Slēdziens: b. Knoriņa teorētiskās pozīcijas literatūras jautājumos nevar uzskatīt par marksistiski dialektiskām. Šķiru cīņas moments viņa koncepcijā pavisam nepietiekoši izcelts, aizslēpts aiz valdošās idejas. No tā izriet konstruktīvistu un futūristu, līdzgājēju Piļņaka, Ērenburga u. c. lomas nekritiska novērtēšana. No tā paša izriet arī nekritiskā pieeja dažu latv. rakstnieku darbiem. Piem., atsauksme par Cepli cildinoša (skat. «Darbā» recenziju par «Noliedzējiem»).

Šis sīkpilsoniskām, anarhistiskām tendencēm bagātais darbs raksturots kā patiesas revolūcijas gaitas, īsto revolūcijas varoņu tēlojumus. Gluži dabīgi, ka kritiķis, kurš saskata Piļņaka darbos spilgtu diktatūras laikmeta pretrunu attēlojumu, jūsmo par Cepļa pirmajiem darbiem, kuros ļoti stipri piļņaciskie iespaidi, nevar saredzēt proletāriskas mākslas pirmelementus, piem., Klusā tēlojumos un Pelēkā dzejā. Tā b. Knoriņa kritika ir bijusi maz audzinoša, sevišķi priekš tiem rakstniekiem, kurus viņš cildina.

Pēdējā laikā b. Knoriņš maz uzstājas latviešu literatūras kritikas laukā. «Celtnē» ievietotā rakstā par latviešu literatūru daudz nemarksistisku vērtējumu.

Auseklis te atkal spilgtākais s a v a l a i k m e t a priekšstāvis, kura «darbu nozīme un iespaids sniedzas tālu pāri viņa laikmeta robežām», «viņa darbi plaši pazīstami tautas masās līdz pat imperiālistiskam karam».

Kāpēc taisni līdz imperiālistiskam karam? Vai kara laikā un pēc tam Baltlatvijā viņu daudz plašāk nepopularizē latviešu buržuāzija? Kādās tautas masās viņš pazīstams? Ar kādiem līdzekļiem buržuāzija panāk to, lai viņas ideologi kļūtu pazīstami darbaļaužu masās? Par to Knoriņš nerunā. Pārvērtē viņš arī Ausekļa kā buržuāzijas ideologa revolucionāro spēku, rakstīdams, ka Auseklis bijis «nesamierināms nacionālists, cīnīdamies pret vācu baroniem».

Gluži nenozīmīgs, nešķirisks vērtējums dots vairākiem rakstniekiem, piem., Plūdonim, Austriņam, Ezeriņam u. c. Joprojām nekritiski tiek cildināti Ceplis, Eidemanis, Sviris, uzskaitot, piem., gandrīz visus abu pirmo darbus kā labākos darbus, ar atzinību citējot vienu no Eidemaņa visneizturētākām gleznām («Zemnieku Kristus pakulu biksēs»). Raksturīgi arī tas, ka kritikā un pie tam «izcilā vietā» b. Knoriņš min tikai Vīksni un Kuronu. Klusais noklusēts. Kurona galīgi nemarksistiskie uzskati viņam sagādājuši «izcilu vietu» mūsu kritikā.

Otrs no vecākiem kritiķiem Pelše. Arī viņš savus uzskatus par mākslu izteicis jepas pirmajos gados rakstā «Pārejas laikmeta ekonomika, komunisms un māksla» — «Sarkanajā Zvaigznē».

Te pavisam neļeņiniski uzskati politiskos jautājumos. Lielinieki Oktobrī bijuši o b j e k t ī v i spiesti nostāties masu kustības priekšgalā, Oktobra revolūcijas saimnieciskie pamati bijuši maznozīmīgi, galvenais cēlonis — masām apnicis karš. Jepa — plaša privātkapitāla attīstība, kura «nīcina un turpinās nīcināt sociālistiskās iekārtas atliekas».

Tālāk — par proletariāta un vispār darbaļaužu masu apziņas līmeni, ideoloģiju.

Masu apziņa jau revolūcijā un pilsoņkarā bijusi nenobriedusi, nedziļa, nevispusīga. Masu psihē apziņas stari gulstas tikai kā «plāna, liega gaismas kārtiņa pār tumsas drausmiem bezdibeņiem». Jepas laikmeta strādniekiem jādzīvo buržuāziskā apkārtnē un psiholoģiskā atmosfērā ilgus gadus. Te pamati vēl tālākam «garīgam pagurumam, nolaidībai, neticībai, varbūt pat izsamisumam».

J e p a t i k a i atkāpšanās, sakāve — tāds ir raksta kopnoskaņojums. Pelše tomēr aicina uz proletāriskās psihes, proletāriskās ideoloģijas izveidošanu. Bet iznāk tā, ka šo jaunās ideoloģijas ēku jāsāk celt tukšā vietā, it kā uz kailas zemes. Autors apgalvo, ka savas daudzmaz izkoptas ideoloģijas strādnieku šķirai neesot pat ne grāmatās. Tā ar vienu spalvas vilcienu tiek izstrīpots no proletariāta ideoloģijas krātuvēm tāds mantojums kā marksisms-ļeņinisms. Lai motivētu apgalvojumu, ka proletariātam nav savas ideoloģijas ēkas, Pelše savirknē desmitiem

neatrisinātu jautājumu par «proletārisko ētiku». «Kādā dzīvoklī komunists drīkst dzīvot? Cik lielu algu drīkst saņemt? Kādām jābūt ģimenes attiecībām?» u. tml.

Mākslas uzdevums, pēc Pelšes domām, palīdzēt veidot jauno komunistisko psihiku un ideoloģiju, rādīt jauna cilvēka tipus, paraugus. Māksliniekam jābūt «cilvēku psihes smalcinātājam», tāpēc pašam jābūt «ar smalkāku nervu sistēmu, daudz jāzina, jāpārdzīvo visos aplokos, bieži vien pārkāpjot viduscilvēkiem atļauto, iespēju un aizspriedumu nosprausto». Un tātad ne nodziļināšanās marksistiskā teorijā un piedalīšanās šķiru cīņas praksē audzina proletārisko mākslinieku, bet gan dekadentiska izsmalcināšanās pārdzīvojumos, kas vidusmēra cilvēkam neatļauti vai neiespējami.

Meklēdams literatūrā paraugus proletrakstniekam, Pelše pieiet literatūras faktiem no tīri vispārcilvēciska viedokļa. Meterlinka darbi viņu neapmierina nebūt ne tāpēc, ka viņos izpaužas sveša ideoloģija, bet gan tikai tāpēc, ka viņu iespaids nav paliekošs. «Zilais putns» sniedz «daudz dziļu, skaistu, brīžiem pat aizraujošu pārdzīvojumu». Bet šie iespaidi drīz nozūd — «kā vijolīšu smarža, dzestram vējam uzpūšot».

Kā vislabāko paraugu pozitīvo tipu tēlošanā Pelše uzskata Tolstoju. Tas sev iekarojis «miljonus piekritēju visās pasaules malās, visās šķirās un nācijās» ar to, ka «viņa varoņi nodarbojas gandrīz vienīgi ar pašanalīzi». To tad nu no viņa lai mācās proletrakstnieki.

Skaidrs, ka no šādām teorētiskām pozīcijām nevar izrietēt marksistisks konkrēto latviešu literatūras faktu vērtējums. Tāpēc mēs tādu arī nerodam augšā analizētā Pelšes rakstā par Raini un recenzijā par Eiduku.

Kurona darbi īpašu analīzi nez vai prasa. Viņa brošūra «Revolucionārās Krievijas rakstniecība ceļā uz rītdienu» pauž atklāti trockistiskus uzskatus mākslas jautājumos. Tikpat atklāti atsakās Kurons no šķiru cīņas principa mākslā, aicinādams uz šķiru «savstarpēju tuvināšanos» («šķiru konverģence»).

Kurona vērtējumi par konkrētām literatūras parādībām galīgi eklektiski. Kurons maz kritizēts. Nekrologā par Kuronu «Celtnē» pat atzīmēts, ka b. Knoriņš devis atzinīgu atsauksmi par augšminēto Kurona brošūru.

Mūsu konkrētās kritikas trūkumi referātā apgaismoti. Mēģināts arī rādīt viņu kopsakarību ar nepareizām koncepcijām literatūras teorijas jautājumos. Šo koncepciju dziļāka analīze jādod turpmāk apspriedes diskusijā un varbūt arī presē.

A. Pērle

«Celtne», 1932. g., Nr. 6, 568.—573. lpp.

PAR MŪSU KRITIKU

Jāatzīst, ka latvju padomju kritikas laukā pēdējā pusotra gada laikā gūti neapstrīdami panākumi: pārvarēti rupji metodoloģiski trūkumi, sasniegta lielāka specializācija un kritikas aploka paplašināšana (literatūra, dramaturģija, glezniecība, mūzika), uzlabota latvju valoda utt. Citiem vārdiem sakot, mūsu kritika kļuvusi filozofiski daudz pareizāka, mākslinieciski vispusīgāka un dziļāka.

Tomēr tas nenozīmē, ka visi trūkumi pārvarēti un visi uzdevumi veikti. Par nožēlošanu, trūkumu paliek vēl daudz. Vispirms atzīmējams lielāku kritisku darbu trūkums. P. Vīksnes darbs par Sudrabu Edžu patiesībā taču ir sarakstīts 10 gadus atpakaļ. Atliek tikai samērā nelieli raksti (J. Eiduka, P. Dauges, Vienas) un mazas recenzijas. Tas ir pārāk maz. To mums vajag atzīmēt un atzīt bez kādām ierunām. Vai trūka tematu? Autoru? Tematu bija pārpilnām. Vispirms nav izpildīti daudzi 1934. gada padomju latvju un latgaļu rakstnieku konferences konkrēti tematiski norādījumi, piemēram, pārāk maz rakstīts par latvju literatūras mantojumu (ir tikai raksti par Raini un Veidenbaumu), tāpat nepietiekoši par Marksa, Engelsa un Ļeņina mākslas uzskatiem, par latvju literatūras un kritikas vēstures jautājumiem; nav pacelts un pienācīgi izstrādāts neviens svarīgāks teorētisks jautājums, izņemot tikai L. Laicena un Vienas īso polemiku, kurā tikai garām ejot top aizķertas patiešām īsti svarīgas problēmas (par sociālistiskā reālisma būtību un dažādu mākslinieku individuālām īpatnībām).

Bet pāriesim pie kritikas darbu konkrētas novērtes. Vairāk atzīmēsim trūkumus nekā panākumus, jo tas ir lietderīgāk.

Vissvarīgākie, protams, ir politiski ideoloģiskie un metodoloģiskie trūkumi. Vēl taču nav izbeigta šķiru cīņa mūsu lielajā Padomju zemē ne saimniecības, ne politikas, ne kultūras laukos. Vēl nepieciešama visstingrākā politiski ideoloģiskā modrība. It sevišķi sarežģīts šis jautājums ir mākslā, kura sevī ietver itin visu cilvēka domu, jūtu, ideju, paradumu pasauli. Ideoloģija vispār ir konservatīvāka nekā ekonomika. Sevišķi sarežģīta un konservatīva ir cilvēka jūtu, paradumu, ētikas un morāles pasaule. Še tad nu arī vecās pasaules ģiftīgās atliekas visdziļāk iesakņojušās, ieaugušas un visgrūtāk izravējamas. Pie tam še ir arī labi daudz vēl nepietiekoši noskaidrotu jautājumu. Stipri citādi tas ir mūsu ekonomikas laukā, kur sociālistiskās formas jau gluži tuvu pilnīgai uzvarai. Tāpēc, lūk, mākslas druva šajā ziņā ir vissarežģītākā, un še vajadzīga liela modrība un vispusēja ideoloģiska

apbruņotība, lai spētu it visu laikā pamanīt un pareizi apgaismot. Pie tam vēl jāatceras tas, ka māksla, starp citu, ir tāda ideoloģijas nozare, kurā lielākā vai mazākā mērā atspoguļojas visas pārējās cilvēces ideoloģiskās formas, kā vēl esošās, tā arī senāk bijušās (kas, protams, attiecas vispirms uz vēsturiskiem darbiem). Tāpēc no visa sacītā viegli saprast, cik liela modrība un vispusēja sagatavotība vajadzīga kritiķim, redaktoram un arī māksliniekam. Kritika, kura nav pietiekoši vispusēji apbruņota, nekad nevar būt arī pietiekoši autoritatīva.

R. Apinis un F. Fross savā kritikā («Celtne», 8, 1934. g.) par J. Eiduka un A. Kadiķa-Groznija lugu «Strēlnieki pagriež stobrus» līdzi lugas autoriem pietiekoši neizceļ latvju buržuāzijas šovinistisko patriotismu un verdzisko kalpību krievu carismam. Kā atceramies, latvju buržuāzijas deputāts valsts domē Goldmanis 1914. gada vasarā īsi pēc imperiālistiskā kara pasludināšanas draudēja Vācijas karapulkus noslīcināt... latvju tautas asinīs. Ne lugas autori, ne kritiķi nav izmantojuši šo visspilgtāko šovinistiskās līdelības izpausmi. Bez tam kritiķi nepareizi pārmet lugas autoriem, ka tie savā darbā rāda Latvijas sociāldemokrātijas darbību, lai organizētu šo latvju strēlnieku bataljonu «stobru pagriešanu». Kā b. J. Bērziņš-Ziemelis pierāda, Latvijas s.-d. pirmajā kara gadā bija izlaidusi vismaz 40 dažādus lielinieciska rakstura uzsaukumus 500 000 eksemplāros. Tā ir visai plaša un faktiska «stobru pagriešanas» organizēšana.

Še neapstāšos pie b. Vīksnes grāmatas par Sudrabu Edžu, jo lasītājs var iepazīties ar manu recenziju par šo darbu. Tas pats sakāms arī par P. Vintiņa priekšvārdu Ed. Veidenbauma dzejoļu krājumam un L. Laicena pēcvārdu latvju «Dainu» izlasei.

A. Karnīts, rakstīdams par «Franču literatūras šodienu» («C.», 5, 1935. g.) nepareizi apgaismo inteliģences un sīkburžuāzijas svārstības cēloņus un raksturu. Viņš gandrīz nemaz neizceļ sīkburžuāzijas sociālo un ekonomisko stāvokli kapitālistiskā sabiedrībā kā šīs svārstības pamata cēloņus, bet min tādus ideālistiskus un nenoteiktus cēloņus kā «bažas par cilvēces kultūru», «naida pieaugšana pret demokrātiju» utt.

Arī rakstā «A. Čehovs un viņa laikmets» («C.», 10, 1934. g.) b. Karnīts pielaiž dažādas nepareizības. Tā viņš apgalvo, ka Čehovs lugā «Vectēvs Vaņa» izturoties noraidoši pret muižniecību. Katrs zina, ka Čehovs, tēlojot muižniecības degradāciju, reizē skumst par muižnieciskās kultūras bojā eju. A. Karnīts itin nemaz nemin arī «čehovščinu», t. i., pasīvo, glēvo psiholoģismu, kurš piemīt daudziem Čehova darbiem, bet it sevišķi viņa lugām. A. Karnīts apgalvo pat gluži pretējo. «Viņa darbi dina-

miski plūstoši,» saka b. Karnīts par šo rakstnieku. Par A. Čehovu mums nav iemesla ko nebūt slēpt: viņa darbos ir tik daudz pozitīva, ka, arī runājot taisnību par viņa trūkumiem, tas tomēr uz visiem laikiem paliks liels mākslinieks, kurš atsedzis cariskās Krievijas dzīves kroplumu un to inteliģences grupu slimības, kuras neredzēja vai noraidīja vienīgi pareizo revolucionārās cīņas ceļu.

A. Vanadziņš rakstā «VL «Skatuves» mākslinieciskās jaunrades ceļi» («C.», 10, 1934. g.) mēģina laisties teorijas padebešos. Tāda nodarbība ir riskanta lieta. Katra mākslinieciska teorija, bet it sevišķi teātra, kā sintētiskās mākslas veida teorija, lielā mērā ir filozofiska parādība. Vajag pilnīgi pārzināt marksisma filozofiju, t. i., dialektisko un vēsturisko materiālismu. Teātra teorija sevī ietver arī psiholoģiju, ko arī teātra teorētiķim vajag puslīdz labi pārzināt. Par nožēlošanu, b. Vanadziņš mazliet piemirsis šīs vecās patiesības. Tāpēc arī viņa rakstā atrodam tādus nepareizus apgalvojumus, ka jūtas esot prāta un gribas produkts (kaut arī tikai uz skatuves aktiera darbībā). «Aktierim jāiziet tieši no sevis, no sava subjektīvā «es»,» teorētiskā sajūsmā māca b. Vanadziņš. Par nožēlošanu, jāsaka, ka A. Vanadziņš, domādams pacelties marksisma teorijas dzidrajos augstumos, patiesībā še nolaidies subjektīvā ideālisma purvājā. Aktieris savā rīcībā nekad nedrīkst vienpusīgi iziet tikai no sava «es». Materiālistiskā dialektika cilvēka jūtas, prātu un gribu — visu viņa subjektīvo «es» un objektīvās īstenības attiecības uzskata par pretējību dialektisku vienību, bet nevis par absolūtiem pretstatiem, kā tas izriet no b. Vanadziņa vārdiem.

E. Frosa kritiskajos rakstos metodiski trūkumi allažiņ top par metodoloģiskiem trūkumiem. Sevišķi neapmierinošs ir b. Frosa raksts «Jācīnās par literārisko meistarību» («C.», 9, 1934. g.). Vispirms — haotisms rakstu uzbūvē: autors lēkā no viena jautājuma uz otru, lai atkal atgrieztos atpakaļ, te runā par kompozīciju, te — par valodu, drīz atkal atgriežas atpakaļ pie kompozīcijas utt. Tas pārāk apgrūtina raksta lasīšanu un saprašanu. Bet galvenais, principiālais trūkums šajā rakstā ir tas, ka viņā stipri manāmi izpaužas analīzes metodes trūkumi, nenoteiktība, kas pāriet metodoloģijas trūkumos: b. Fross vēl nav pilnīgi atsvabinājies no formālisma atliekām. Viņš vēl pietiekoši neprot darba formas analīzi organiski saistīt ar viņa saturu, tātad arī ar dzīves īstenības dažādiem konkrētiem apstākļiem un faktiem. Viņš pietiekoši skaidri neizprot, ka «literāriskā meistarība» nav atraujama no mākslas darba satura. Šai ziņā solis uz priekšu ir E. Frosa raksts «Dzejnieks Jānis Sudrabkalns» («C.», 3, 1935. g.). Še viņš jau mēģina vispirms uztvert dzejas idejisko saturu un autora pasaules uzskata pamatlīnijas

viņu mainībā, attīstībā. Bet īsti noteikti, konsekventi tas viņam tomēr vēl neizdodas, un iznāk savāda mētāšanās te uz vienu, te otru pusi. Tas redzams arī E. Frosa recenzijā par K. Jokuma grāmatu «Saule graudos». Tāpēc saprotams arī tas, kādēļ E. Fross savā kopējā rakstā ar R. Apini par lugu «Strēlnieki pagriež stobrus» varēja stipri nepareizi sacīt, ka «dramatiskā darbā jāattēlo ne tik daudz, k a s notiek zināmā laikmetā, bet k ā tas notiek». Formālisma zīmogs še diezgan gaiši saredzams.

Bdr. L a i c e n a rakstā «Kā veidots un rakstīts romāns «Limitrofija»» («C.», 8, 1935. g.) atrodam daudz dažādu praktisku aizrādījumu, metodisku padomu, kā krājami materiāli, kā tie apstrādājami utt. Laicens ir tik piedzīvojis, kvalificēts un populārs rakstnieks, ka viņa padomi un aizrādījumi pelna vislielāko ievērību. Jaunāki rakstnieki un arī kritiķi var no tā daudz ko mācīties savā jaunrades darbā. Bet reizē ar to b. Viena tomēr bija spiesta taisīt dažas principiālas piezīmes pie b. Laicena raksta, pilnīgi pareizi atzīmējot tā marksistiski teorētiskos trūkumus. Lasot b. Laicena raksta teorētiskās daļas, kā arī atcerot ies viņa mākslinieciskos darbus — romānus, dzejas, lugas, — jāatzīst, ka viņos izmanāmi dažādi pretēji elementi, prātnieciski konstruktīvistiski un shematiski formālistiski paņēmieni. Pat vienā pašā romānā «Limitrofija» atrodami visi šie dažādie rakstības paņēmieni un stilu elementi, kaut gan vadošais stils še tomēr ir reālisms. Biedrenei Vienai taisnība, ka Linards Laicens nepiešķir pietiekošas nozīmes cilvēkam, viņa darbībai, viņa apziņai un gribai, raksturam un emocijām. Tāpēc arī viņš dažkārt pietiekoši rūpīgi neapstrādā savus romāna darboņus un nepaceļ tos līdz spēcīgu, spilgtu personību rakstura augstumiem. Šīs pretējības un trūkumi skaidri izmanāmi arī b. Laicena dzejā, kurā, sevišķi pēdējā laikā, lielu lomu spēlē prātnieciskā shēma. Piemēram, «Subtropija»: dažādu koku, puķu, stādu un citu parādību sauss uzskaitījums, kurā no dzejas mākslas ir tikai pāris elementu — ritums un līdzskaņa, bet nav daudzu citu elementu, kā emociju, gleznu ar konkrētām asociācijām utt.

Tungs kā mieturs piecžuburīgs raugās
Pakails apkārt — kamparkokam blakus,
Vielu lielisku, kas aizklāj koku spraugas,
Tēraudīgus tehnikai dod krāsas — lakus ...

Ne mazāk spilgts piemērs šajā ziņā ir L. Laicena pēdējais darbs «Klimats», kurš sarakstīts dienasgrāmatas veidā un top vests pirmās personas, t. i., «es» vārdā. Še trūkst vienota sižeta, pavediena, arī vadošā ideja izplūstoša, shematiska prātošana, shematiski konstruktīvistiska uzbūve. Kā formā, tā arī saturā gaiši izmanāmas formālisma ieskaņas.

Bet L. Laicens ir tik liels mākslinieks ar savu visai īpatnēju stilu, ka par viņu jārunā ar visnopietnāko uzmanību un vispusību. Konsekventi un droši cīnoties pret formālismu un naturālismu — par sociālistisku reālismu, tomēr nedrīkstam ne uz mirkli aizmirst to, ka ikkatrs nepareizs solis, ikkatrs pārspīlējums še var būt ļoti kaitīgs — var rasties individuālu stilu noliegšanas, nivelēšanas briesmas, kuras atnestu lielu postu mūsu mākslai. Tāpēc arī tik īpatnēja un izciļa mākslinieka, kāds ir b. Laicens, darbi un viss viņa bagātais, garais un arī kļūmīgais attīstības ceļš, viņa jaunrades speciālās īpatnības, kā arī trūkumi ir sīki, vispusīgi, dziļi analizējami un apsverami sevišķos rakstos. Viss līdz šim par b. Laicenu sacītais uzskatāms tikai par iepriekšējām piezīmēm.

Vēl daudz sarežģītāka ir Raiņa problēma. Pēdējā gadā gan publicēti dažādi svarīgi materiāli un b. Vienas raksts par šo lielo mākslas meistaru, kurš, neskatoties uz visām kļūdām, tomēr bija ģēnija zīmoga zīmēts. Bet visa tā ir pārāk maz, lai kaut cik pilnīgāk, dziļāk izprastu un sistematizētu latvju proletariāta un visas darba tautas dziedoņa tik sarežģītos, tik dziļi individuālos garīgās attīstības ceļus un mākslinieciskās personības pārsteidzoši bagātās īpatnības.

P. Dauge savās «Celtnē» drukātās piezīmēs par Raini ir nesalīdzināmi noteiktāks nekā savā mutiskā referātā 1935. gada pavasarī. Viņš pelna vēl tikai vienu pārmetumu — pārmetumu par to, ka viņa rakstā puslīdz manāmi izskan tendence notušēt, vismaz mazināt ģeniālā dzejnieka, bet neveiklā politiķa nacionālistisko kļūdu negatīvo nozīmi. «Pārmest Rainim viņa tautas un tēvijas mīlestību gan, domāju, neviens neuzdrošināsies,» raksta b. Dauge. «Tā ir viņa neaizskarama tiesība. Šī mīlestība viņā ir ieaugusi no mazām dienām un uzplaukusi tautas dziesmu rožu dārzā.» Še jāatceras, ka katra sabiedriskā šķira un grupa savādi mīl tautu un tēviju, jo arī še darbojās šķiru cīņu likums. Otrkārt, atsauksme uz dzejnieka bērnību un «tautas dziesmu bagāto rožu dārzu», vislabākajā gadījumā, var tikai izskaidrot Raiņa tautas un tēvijas mīlestības saknes. Bet paklausīsimies, ko b. Dauge tālāk saka: «Domstarpības ceļas tur, kur sākas runa par Raiņa politisko viedokli Latvijas nacionālās pašnoteikšanās atrisinājumā.» Par nožēlošanu, b. Dauge še piemirst, ka pati tautas un tēvijas mīlestība arī ir šķiriski politiska, bet nevis, teiksim, vispārcilvēciski ētiska parādība un ka tā nav šķirama no nacionālās pašnoteikšanās jautājuma. «Tālo noskaņu», «Vētras sējas», «Jaunā spēka» un «Klusās grāmatas» autors ir ne tikai pārāk liels, vispusējs mākslinieks, bet viņš ir latvju proletariāta priekšpulka līdzcīnītājs, ko neviens, itin nekas un itin nekad nespēj tam atņemt, to noliegt, iznīcināt. To nespēj izdarīt arī viņa paša vēlākās kļūdas, trūkumi, kādēļ mums tie

nemaz nav slēpjami vai notušējami. Tāpēc varam droši sacīt, ka imperiālistiskā kara laikā lielais latvju proletariāta dziedonis negāja revolucionāru, lieliniecisku un arī Latvijas Sociāldemokrātijas ceļu. Bet vienā ziņā nu gan P. Daugem taisnība: jā, mēs būtu varējuši savu dzejnieku izraut no ienaidnieka lēģera, bet to nedarījām — «mēs visi bijām aizmirsuši, ka Rainis mums bija tikai viens — viens vienīgs»... Jā, tā ir rūgta, bet tik novēlota patiesība!...

Arī mākslinieciski metodoloģiskā ziņā mūsu kritika daudz grēko. Rakstu, recenziju autori bieži vien pārāk maz domā par sava raksta uzbūvi un formas izkoptību. Še nereti redzama nevīžība un paviršība. Recenziju lielākā daļa pārāk niecīgā mērā izceļ un apgaismo it visus mākslas darba elementus, sākot ar ideju un saturu, beidzot ar tēliem, kompozīciju un stilu. Visvairāk gan mēdz runāt par saturu, mazāk par sižetu, vēl mazāk par tēliem un raksturiem, bet nemaz vai gandrīz nemaz par valodu un dialogu (lugā), par kompozīciju (struktūru), par ritumu, emociju, atskaņām, gleznām un citām dzejas sastāvdaļām, ar stila pazīmju un konkrētu īpatnību izcelšanu un salīdzinājumiem parasti neviens nenodarbojās, it kā tāda uzdevuma kritiķim nemaz nebūtu, it kā cīņa pret formālismu nozīmētu mākslas darba formas nozīmes pamazināšanu, it kā stila problēma nemaz nestāvētu padomju mākslinieku priekšā. Piemēram, pat b. b. Fross un Apinis savā garā kritikā par lugu «Strēlnieki pagriež stobrus» divas trešdaļas ziedo saturam, bet tikai apmēram vienu trešdaļu — formas jautājumiem. Taisnība, dažos citos jautājumos b. Fross atkal rīkojas gluži pretēji: vienpusīgi un tāpēc nepietiekoši auglīgi aizraujas tikai ar formas jautājumiem, kā to jau augstāk atzīmēju.

Ņemsim, piemēram, gleznieciības kritiku. L. Laicens, rakstīdams par somu mākslas izstādi Maskavā, starp citu, saka: «Šis gleznotājs, redzams, uzņēmis franču iespaidus.» Kādēļ? Kāda virziena mākslinieks? Par to ne vārda, kamēr katrs zina, ka Francijā vienmēr bijuši simtiem ievērojamu mākslinieku un desmitiem dažādu, savstarpēji cīnošos novirzienu, skolu, stilu — impresionisms, ekspresionisms, kubisms, sirreālisms utt. Tāpēc vārdi «franču iespaids» noskan tukši, nenozīmīgi. Konkrētāk b. Laicens raksta par K. Veidemaņa gleznu izstādi («C.», 5, 1935. g.). Starp citu viņš saka, ka K. Veidemaņa gleznās esot «par maz gaismas un gaisa... vispār par maz kontūru». Jāatzīst, ka šīs b. Laicena prasības ir savstarpēji pretrunīgas. Taisnība, gaisma un gaiss — gleznieciībā visai nepieciešami elementi, bet speciāli tos uzsver un izceļ kā vadošos impresionisti (*«plein air»*). «Galvenā persona bildē ir gaisma,» teica viens no impresionisma tēviem — franču gleznotājs E. Manē. Kāds konkrēts priekšmets vai cilvēks priekš viņiem bija vienīgi tikai gadī-

jums visā pilnumā izmantot un pielietot gaismas un gaisa rotaļu «*plein air*'a» («pilna gaisa») principus un paņēmienus... Tātad tāda Laicena prasība pēc gaismas un gaisa neviļus atmiņā sauc... impresionismu! Bet b. Laicens reizē prasa arī pēc kontūrām. Lūk, šī prasība nu atkal ir impresionisma naidniece. Pretruna. Kā to saprast? Bez tam zemāk viņš it kā izteiktos pret impresionismu, rakstīdams: «Vai K. Veidemaņa izstādē nebūtu jānostāda uz kantes (?! — *R. P.*) jautājums par to, vai industriālos sižetus var gleznot impresionistiskā tehnikā ar naturālistisku skatījumu?» Jautājums ļoti svarīgs — patiesībā viena no padomju mākslas pamata problēmām. L. Laicenam taisnība, kad tas prasa pēc noteiktākām kontūrām sociālistiskās celtniecības gleznās, kuras attēlo mūsu lielrūpniecības milzeņus, grandiozās spēka stacijas, mašīnas un arī viņu radītāju portrejas. Mākslinieka jāsniedz nevis kādas izplūstošas, miglainas «hieroglifiskas», bet pilnīgi reālas, ne sīkas naturālistiskas, bet reālistiskas gleznas un kontūras. Tas — pirmkārt. Otrkārt, K. Veidemani būtu nepareizi nosaukt par pilnīgu impresionistu. Taisnība, viņš ir franču impresionista P. Sezāna «skolas» audzēkņa Končalovska skolnieks, bet, sev par godu, tas jau ir pa daļai pietiekoši atsvabinājies no visiem vienpusējiem sava skolotāja iespaidiem, tajā pašā laikā piepaturot vajadzīgo, derīgo (Končalovskis ir liels krāsu meistars).

P. Irbīts ir daudz drošāks par L. Laicenu, kurš diezgan uzmanīgi uzstāda dažādus jautājumus. Bet b. Irbīts bez ierunas un kategoriski izšķir visas svarīgākās problēmas. Viņš paziņo, ka naturālisms esot «... sastindzis» formālisms, formālisms — «tikai bez izdomas, bez jaunrades tieksmēm». P. Irbīts še netieši uzslavē formālismu, piešķirot tam izdomas un jaunrades tieksmes. Nē, b. Irbīt, formālisms ir izdomas un attīstības, pilnīgas jaunrades nabadzības, neauglības un garīga sastinguma, stindzinošas ierobežotības simbols. Formālisms ir vārdu, krāsu, līniju, skaņu sausa, iekšēji, garīgi mirusi akrobātika.

«Sociālistiskais reālisms prasa pēc aktīvi iedarbīgiem tēlojošiem līdzekļiem,» pareizi raksta b. Irbīts. Bet kā to panākt? P. Irbīts raksta itin vienkāršu recepti: «Un to var panākt satura un formas dziļā sakausētībā.» Tā ir apmēram tāda pati recepte, kādu sniegtu Vācijas vai Amerikas izsalkušam bezdarbniekam ar tukšām kabatām un vēderu, ja tam vienkārši pasacītu: draugs, ej mājā pusdienot. P. Irbīša v i s p ā r pareizā un ābeciskā tēze konkrēti neatbild uz strīdu jautājumu. Tāpēc būs pareizi sacīt, ka sociālistiskais reālisms prasa s a t u r a k o n c e n t r ā c i j u (sabiezinātību) un tai p i e m ē r o t u f o r m u. Tas ir pietiekoši saprotami.

Arī t e ā t r a k r i t i k a sirgst ar visām tām pašām slimībām. Trūkst pietiekošu speciālu zināšanu, plašāku salīdzinā-

jumu un perspektīvu. Trūkst arī vienkāršas rūpības un lietišķības. Sekas ir analīzes paviršība un teātra kritikas kvalifikācijas pazemināšana.

L. Laicens nav īsti nopietni izturējies pret savu recenziju par R. Eidemaņa lugu «Vilki»: viņš to pārāk vienpusīgi slavē («C.», 1, 1936. g.). Nav sniegta arī daudzmaz rūpīga dramatiskā pavediena un scēniskā izpildījuma analīze.

Jautājumu un materiālu nepietiekoša pārzināšana, par nožēlošanu, arī vēl sastopama. Jāievēro, ka visniecīgākais kritiķa trūkums šajā ziņā uzreiz laupa lasītāja acīs uzticību un autoritāti. Tā E. Fross, runājot par L. Lorenča darbiem, saka, ka cūkkopei Aņai, priekšzīmīgai trieciennieccei, vajadzējis cīnīties pret savu biedreņu nolaidībām, laiskumu tikai sabiedriskā ceļā (b. Fross pat divreiz atkārto šo savu padomu). E. Fross piemirst, ka pret sliņķiem cīnās arī administratīvajā kārtā. Bet vēl lielāku kļūdu nodara E. Fross savā priekšvārdā L. Laicena darbu krievu izdevumam, kad tas raksta, ka pirms 1905. gada latvju literatūrā «valdošais virziens bija reālisms». To pašu kļūdu atkārto b. Frosa raksta kritiķe b. Zaprovskaja. Acīm redzot, viņiem abiem nav jausmas par 1905. gada «priekšpavasara» atmosfēru, kāda valdīja Latvijas dzīvē un arī literatūrā, kura šo dzīvi atspoguļoja un arī apaugļoja, savukārt iejūsmināja. Viņi nezina — viņu jaunība tos še nodod, — ka tajos neaizmirstamos laikos ne tikai proletāriskā un demokrātiskā jaunatne, bet zināmā mērā arī vecākā paaudze dzīvoja varenas sajūsmas pacilātībā.

Ar steidzīgu kāri «aprija» K. Skalbes romantiski revolucionāro satīru «Kā es braucu Ziemeļmeitas lūkoties», bet ar nesalīdzināmi plašāku un dziļāku sajūsmu visos izrīkojumos, ballēs, koncertos, sapulcēs deklamēja (J. Duburs ar to vien kļuva slavens!) Raiņa dzejoļus, kuri mirdzēja un sprēgāja revolucionārā romantikā. Bez tam tulkoja un pat ar nelegālo partijas aparātu izplatīja tādus retus, pat nepārspēti spilgtus revolucionārās romantikas darbus kā M. Gorkija «Vecene Izergila», kā «Dziesmas par ērgli,» «Vētras putnu» . . .

Tāpat maldās b. Fross, kad tas raksta, un b. Zaprovskaja, kad tā piekrīt, ka arī reakcijas laikā valdījis reālisms. Atkal viņi nezina, ka šais niknos, tumšos gados, kuri nepārspēti dziļi un aizgrābjoši attēloti Raiņa neaizmirstamajā «Klusajā grāmatā», taisni neticami nospiedoši pārvaldīja dekadentisms. Ne velti J. Jansons tad sarakstīja savu vēsturisko grāmatiņu «Fauni vai klauni?» (Pēterburgā, 1908). Reakcijas asinsslogs bija tik briesmīgs, ka vairākus gadus no vietas nevarēja parādīties klajā neviena J. Raiņa grāmata. Tā «Klusā grāmata» iznāca 1909. g. beigās un tūliņ arī tapa konfiscēta; otrs, cara cenzūras izkrop-

ļots izdevums — zem nosaukuma «Vēja nestas lapas» — varēja iznākt tikai 1911. gadā.

Melna veļu laiva nakti brauc,
Zaļas veļu aires rakstā klaudz:
Daudz, daudz, vēl daudz... —

tā toreiz dziedāja Rainis par šo pusnakts mošķu laiku.

Nezin kur b. Fross ņēmis savu savādo apgalvojumu, ka ekspresionisti pieturoties pie «klasiskas formulas» — «cilvēks ir labs», kurai nu piekrītot arī J. Sudrabkalns. To varētu nosaukt gan par ideālistisko humānistu, bet ne par ekspresionistu «formulu» un pie tam vēl «klasisko». Ekspresionisma «klasiskums» gan pastāv iekš kā gluži cita, bet ne atziņā, kas nepavisam nav tipiski raksturīgi šai juceklības «teorijai». Ekspresionisms, kā zināms, cīnās pret īstenības objektīviem, nepārkāpjamiem likumiem un viņu izpausmes veidiem vispirms formās, krāsās, līnijās, kustībās. Šai cīņā ekspresionisms noiet līdz pilnīgi mistiskam un nesaprotamam haosam.

Še nav iespējams uzkavēties pie citiem apskatāmā jautājuma nepārzināšanas un kritikas diletantisma piemēriem. Vēl tikai dažus vārdus par latvju valodu mūsu kritikā. Latvju un latgaļu padomju rakstnieku Vissavienības konference par šo jautājumu saka: «Uzlikt kritiķiem par pienākumu rūpīgi strādāt pie tādu valodiskās izteiksmes līdzekļu izveidošanas, kas viņu kritiku darītu pieejamu un interesantu visplašākajām lasītāju masām.» Tik noteikta un lietišķa ir konferences direktīva. Daudzi kritiķi ir sekojuši šim aizrādījumam, bet, par nožēlošanu, ne visi. Šo «sabotantu» pirmajās rindās, cik negaidīti tas arī izliktos, stāv b. Zaprovskaja. Viņa pārāk rupji grēko pret latvju valodas likumiem: tai allažiņ nepareiza vārdu un teikumu daļu kārtība, nepareizā nozīmē lietoti vārdi, neuzmanīga rīcība ar vietnieku vārdiem utt. «Tiek noklusēta un nepareizi novērtēta visa tā dziļā pārveidība, kas Laicena darbos notikusi, Laicena spēks un temperaments, ar kādu tas lauzies cauri pretrunām.» Reti nevīžīgi rakstīts teikums. Vispirms sieviešu kārtas galotnes vienskaitlis «noklusēta un nepareizi novērtēta» attiecināts uz sieviešu kārtas vārdu «pārveidība» un arī uz diviem vīriešu kārtas vārdiem: «spēks» un «temperaments». Kas te nu iznāk? Lūk, kas: «Tiek noklusēta un... novērtēta... pārveidība... spēks un temperaments.» Nav šaubu par to, ka b. Zaprovskaja nesaprastu šādu valodas nepareizību, bet autore še bijusi tikai nepiedodami neuzmanīga un nevīžīga. Tālāk. Pēc vārda «pārveidība» vajadzēja labāk rakstīt nevis «kas», bet «kura», jo tā iznāk lasītājam saprotamāk un vieglāk. Bet še ir vēl rupjākas kļūdas... «Laicena spēks un temperaments, ar kādu tas lauzies cauri pretrunām...»

Vietnieku vārds «kāds» še lietots vienskaitlī, kaut gan patiesībā tas attiecas uz diviem vārdiem («spēks» un «temperaments»). A. Zaprovskaja nav nopietni studējusi latvju valodu, maz domā par tās formu, likumiem un garu, nerunājot jau nemaz par daiļskanību.

«Laicena revolucionārajos darbos a r ī Fross neatrod nekā...» b. Zaprovskaja nenojauž, ka vārdiņš «arī», šai vietā rakstīts, var tapt attiecināts kā uz iepriekš viņa stāvošiem vārdiem, tā arī uz vārdu «Fross»; pēdējā gadījumā autora doma gūst stipri citādu nozīmi. Tāpēc vajadzēja rakstīt tā: «A r ī Laicena revolucionārajos darbos Fross... Frosa kritiķa stils (šeit zināma vaina gulstas, bez šaubām, arī uz tulkojumu) ir ļoti pretenciozs un vietām pilnīgi nesaprotams.» Biedrene Zaprovskaja še, acīm redzot, runā par b. F. kā par kritiķi. Tāpēc katras pārprašanas novēršanai vajadzēja rakstīt «Frosa — kritiķa», lai lasītājam ne uz mirkli nevarētu iešauties prātā doma, ka top runāts par cilvēku, kurš kritizē Frosu. Bez tam, šo teikumu izlasot, nevar lāgā saprast, ko b. Z. gribējusi teikt, jo pēc viņas iznāk, ka Frosa «stils... ir nesaprotams»; patiesībā b. Z. gan būs gribējusi sacīt to, ka šajā stilā izteiktās d o m a s nav saprotamas, bet to nojaušam, tikai lasot nākošo patstāvīgo teikumu. Vēl ir viens trūkums šajā b. Z. teikumā: iekavās ieņemto teikuma daļu vajadzēja ievietot pašās beigās, bet ne vidū, kas pārāk apgrūtina jau tā neveiklā teikuma lasīšanu un saprašanu.

«Ir savādi ap sirdi, turot rokās un pārskatot šo neparasto...» Biedrene Zaprovskaja šeit nenojauš, ka nevar sacīt — «ir savādi... turot...», bet ka vajadzēja teikt — «t o p savādi... turot rokās...», jo citādi iznāk, ka jau pirms šīs turēšanas vai vismaz viņas pašā pirmajā mirklī jau uzreiz i r, bet nevis tikai t o p savādi šīs turēšanas gaitā un rezultātā («C.», 12, 1934. g.).

«Lai šī izolācija nebūtu dominējošā, jo šī izlūka dzīves specifiskā īpašība nav priekš mūsu revolucionārām cīņām, saistītām ar darbaļaužu masām, raksturīgāka, vajag dot plašāku šo cīņas un dzīves tēlojumu, ne t i k a i i z l ū k u g a i t a s vien» (pastrīpojums autores). Šis b. Zaprovskajas teikums ir tik nepareizi uzrakstīts, ka nav nemaz vērts to analizēt («C.», 5, 1935. g.). «No Rihtera izlūku stāstu materiāla, ja tikai drusku paplašinātu viņa rāmjus, varētu dot lielisku, saistošu romānu, kas attēlotu veselu cīņas posmu ar viņa varoņiem.» To «rāmju paplašināšanu» var attiecināt tiklab uz pašu Rihteru, kā arī uz viņa stāstu materiālu (tāpēc vajadzēja labāk lietot nevis «viņa rāmjus», bet «pēdējā rāmjus»). Nav saprotams, kas ar ko tur «cīnās».

A. Zaprovskajas, kā arī daudzu citu valodā nereti sastopami arī rusicismi: «i e n e s t a s jaunas epizodes» («sniegtas»,

«radītas» vietā), «dabas zināšana» («pazīšanas» vietā). Biedrenei Zaprovskajai, kā arī dažiem citiem nav ne jēgas par starpību starp «pazīt» un «zināt» — viņi vienkārši pakļ̄darina krieviem... Daži mūsu kritiķi vārdu «izvairīties» (piem., izvairīties kļūdas) vietā lieto «izbēgt», «kļūt» vai «tapt» vietā «palikt» utt.

E. Fross labi pārvalda latvju valodu, viņas likumus un arī vispārējo garu. Bet viņš par varītēm grib būt oriģināls. Frosa vislielākā nelaime valodas lietā ir ārkārtīgi karstā mīlestība uz svešvārdiem. Pat pietiekoši sagatavotam lasītājam bieži vien nākas vest smagas cīņas ar b. Frosa svešvārdu sērgu: «tēlojuma komponenti (kompozīcijas elementi)», «deskriptīvi (aprakstoši) gabali», «meditācijas (dzejiskas pārdomas)», «rezignācijas aizgrimstošās pagātnes tēlojumā», «konteksta situācijā», «izlietotas latvju valodas destrukcijas», «Rezultātā — daudzās replikās nemotivēti kropla valoda», «darbu sižetiski kompozicionālā veidojuma problēma», «shematiski *Vorgeschicht*'u motivējumi (*Vorgeschichte* — stāstījums par agrākiem notikumiem)», «Dialogos gandrīz nekur neredzam teikumus bez sarunu valodas intonācijas», «naratīvie motīvi», «ekstātisks humānisms». Pietiks! Kas tā par valodu? Vai tā ir populāra masu žurnāla valoda? Te izskan arī tieksme pēc ārīga zinātniskuma. Un gribot negribot nāk prātā vēsturiskais Gētes «Fausta» arhīvu ķirpis Vāgners un arī mūsu «tautiskais» Pietuku Krustiņš iz «Mērnieku laikiem» ar savu pārspīlēto mīlestību uz svešvārdiem — mīlestību, kurai b. Frosa rakstos dažreiz nav svešas arī formālisma skaņas. Ne tikai ģeniālais rakstnieks un prātnieks Ļ. Tolstojs, bet arī vislielākais tagadnes cilvēks — Ļeņins rakstīja visvienkāršākajā un saprotamākajā valodā.

Mums vēl nav ne tikai marksistiski ļeņiniskas latvju literatūras vēstures, bet mums nav pat garāku nopietnu, metodoloģiski izturētu atsevišķu rakstu par šiem jautājumiem. Mūs nekādi nevar apmierināt 30—40 gadus atpakaļ rakstīti raksti, uzmetumi. Mūs nekādi nevar apmierināt Klaustiņa, Zeiferta, Plūdoņa vai pat A. Upīša literatūras «vēstures». Tāpēc, tiklīdz nākas runāt par latvju literatūras pagātni — par A. Pumpuru, J. Apsīti, brāļiem Kaudzīšiem, R. Blaumani, J. Poruku vai par latvju tautas dziesmām, vai pat par 1905. gada laikmetu — mēs uzreiz nonākam smagā stāvoklī: neviens principiāls jautājums (rakstnieka šķiras piederība, virziens, stils utt.) nav izšķirts, un katram raksta autoram jārīkojas uz savu roku. Patiesi neciešams stāvoklis! Pie tam taču skaidrs priekš mums — vienīgi padomju kritika spēj īsti zinātniski apgaismot un izšķirt šos jautājumus.

Gandrīz itin nemaz nav rakstīts par citu padomju tautu

mākslu, kā arī par latvju pašdarbības mākslu. Pārāk maza un nepietiekoša rūpīgi sastādīta mākslas hronikas un bibliogrāfijas noda|a.

Par citiem mūsu kritikas trūkumiem vēlreiz jāpastrīpo: daudz ko esam panākuši, bet visa tā nav gana. Mūsu kritikai, ar maziem izņēmumiem, vēl trūkst vispārējas, plašas un dzi|as jautājuma pārziņas un nostādnes. Daudz vēl šaurības un reizē arī abstraktības, maz pilnīgi lietpratīgas konkrētības. Vēl pārāk bieži redzama nespēja jautājumus pacelt līdz lieliem faktiskiem un teorētiskiem augstumiem, sniegt plašu aptvertni un aicinošu perspektīvu. Daudz vēl vienkāršu metodoloģisku trūkumu. Pilnīgi izdzīvots un pārvarēts nav arī formālisms kritikā.

R. Pelše

«Celtne», 1936. g., Nr. 5, 361.—367. lpp.

MĀCĪSIMIES KRĀT UN APSTRĀDĀT LITERĀRISKO VIELU

1

Proletāriskā revolūcija ievirzīta jaunā attīstības posmā. Šo posmu īsi raksturojot, var teikt, ka viņa galvenā īpatnība — visas mūsu rūpniecības un lauksaimniecības pārkārtojums, jaunierīcība, galvenais lozungs — iznīcināt kapitālisma atliekas, saimnieciski panākt buržujiskās valstis un aiziet viņām garām, nostiprināt sociālismu visos politikas, ekonomikas un kultūras virzienos.

Sociālistiskā jaunierīcība saistīta ar kultūras līmeņa vispārējo paaugstinājumu. Iestājies laikmets neatvairāmi prasa, lai mēs sevišķu vērību piegriežam kultūras revolūcijas vispusīgam atrisinājumam. Tiesa, kultūras uzdevumus mēs arī agrāk neizlaidām no acīm. Un tomēr varbūt tikai tagad, kad jo sāpīgi sajūtam savu nabadzību, kulturālo un tehnisko atpaka|palicību, spēku trūkumu, mēs īsti apskārstam kultūras revolūcijas milzīgā apmēra, plašuma un dzi|uma nepieciešamību, saprotam, kādus zaudējumus ciešam savas nekulturālības un vecās — nepārveidotās privātīpašuma psiholoģijas dē|.

Mūsu ce|š galvenos vilcienos nosprausts. Nākotnes uzdevumi liekas skaidri. Viņu veikšana turpretī — tas mums jāsaprot — nav ne viegla, ne vienkārša, tā prasa, lai mēs liekam darbā visus spēkus. Grūtības, sarežģījumi gaida mūs uz ikkatra so|a. Jaunais dzimst sāpēs. Un tomēr, neraugoties uz visām grūtībām, sāpēm, sarežģījumiem, ir jāatzīst, ka ar katru dienu grimst, iet bojā vecais, bet uzvar, top jaunais. Elektrifikācijas tīkls plešas plašumā. Vecos atpaka|palikušos ražošanas veidus

izskauž jaunā — augstākā tehnika. Saskaņā ar tehnikas un zinātnes visjaunākajiem sasniegumiem tiek celtas jaunas fabrikas, izsvaidītie atsevišķie rūpniecības uzņēmumi apvienoti spēcīgos kombinātos. Aug rūpniecības proletariāts.

Rūpniecības attīstība nevar nepārveidot arī mūsu lauksaimniecību. Tiešām, tikpat lieli, ievērojami procesi norisinās arī še. Kolektivizācija, padomju saimniecību attīstība, milzīgās graudu fabrikas bez žēlastības iznīcina vecos laukus, sādžu. Budžu saimniecībām jātiek un viņas tiks iznīcinātas, bet pārējās — individuālās, sīkās, sadrumstalotās uz brīvprātīgiem pamatiem pārorganizētas kolektīvajās lielsaimniecībās.

Mēs dzīvojam vēl šķiru sabiedrībā, kad sabiedrības saimnieciskā attīstība, ražošanas un apmaiņu līdzekļu izmaiņa izsauc šķiru pārkārtojumus un noteic viņu savstarpējo cīņu. Augšminētās ekonomiskās pārveidības, mūsu uzbrukums kapitālisma paliekām tāpēc dabīgi saistīti ar šķiru cīņas uzplūduma, asuma pieaugšanu. Naivi būtu domāt, ka budzis, nepmanis, birokrāts bez cīņas atstās savas pozīcijas un labprātīgi ļausies iznīcinātīes. Nē, viņi to nedarīs un nedara. Viņi pretodamies ne tikai ārda, kur var, bet ķeras pat pie teroristiskiem aktiem. Ar vārdu sakot, viņi gan apslēpti, gan atklāti ar niknumu cīnās pret mums it visās frontēs.

Šinī rakstā mēs nebūt negribam tuvāk un sīkāk raksturot pārdzīvojamās laikmetiskās dienas. Uz milzīgām pārveidībām mūsu dzīvē — pārveidībām, kuras nebūt nenorisinājās gludi, bez pretišķībām, zem nerimstošu triumfmaršu skaņām, bet gan ar lielām grūtībām un cīņu, īsi norādījām tikai tādēļ, lai apjēgtu, kādi lieli k u l t ū r a s uzdevumi mums jāveic, un šī raksta turpmākajā gaitā pareizi novērtētu mūsu literatūru. Reizē ar to mums vēl jāizprot arī augšminēto saimniecisko pārveidību r e v o l u c i o n ā r ā loma. Jāsaprot, ka saimnieciskie pārkārtojumi pārkārto, pāraudzina arī viņu veicēju, darītāju, t. i., mūsu apstākļos strādnieku šķiru, viņas psihi, jo, pēc marksistu ieskatiem, cilvēks, darbojoties uz savu apkārtni, izmainot to, līdz ar to izmaina arī pats sevi, savu psiholoģiju, ideoloģiju. Tādi «audzinātājs tiek pats pāraudzināts», saimnieciskā rekonstrukcija veic, prasa arī mūsu apziņas, paražu, dzīves veida, kultūras rekonstrukciju. Kā ekonomikā mēs iznīcinām ekspluatatorisko privātīpašumu, tikpat enerģiski jātop iznīdētiem arī visiem tiem sārņiem, kurus privātīpašums radījis mūsu psihē. Mākslas literatūras uzdevums — sekmēt mūsu jūtu un apziņas pārveidības procesu.

Mūsu jaunās iekārtas būvei vajadzīgi plaši, kulturāli cēlāju kadri. Lai ņemtu aktīvu dalību sociālistiskā celtniecībā, plašas strādnieku masas, jauni un jauni slāņi tiecas uz augšu, grib kļūt kulturāli. Šī tieksme jāapmierina ne tikai strādnieku

fakultātēm, skolām, augstskolām, dažādiem kursiem, populārai sabiedriskai, zinātniskai un tehniskai literatūrai, bet arī mākslai, teātrim, kino, dzejai, prozai un kritikai.

Literatūra — ass šķiru cīņas ierocis. Ar saviem mākslas tēliem viņa spējīga dzīvāk un paliekamāk iespaidot ļoti plašas masas. Tāpēc propagandai, kuru viņa sekmīgi ved ar īpatnējiem mākslas līdzekļiem, liela, audzinoša nozīme. No proletāriskās literatūras mēs tādēļ arī prasām, lai viņa propagandē, popularizē un virza tālāk strādnieku varas ideju, lai viņa rāda mums sociālistiskās celtniecības darbu viņa konkrētos apstākļos, šķiru cīņas pretišķībās, sasniegumos, grūtībās, kļūdās. Mūsu literatūra nav laika kavēklis, bauda. Mūsu rakstnieks nedrīkst būt pasīvs novērotājs, viņam jābūt aktīvam aģitatoram, propagandistam. Proletāriskās literatūras uzdevumi nav mazie. Viņai jāpalīdz darbaļaužu masām pārveidot savu dzīvi, savstarpējās sabiedriskās attiecības, dzīves veidu, attiecības pret darbu, jāmodina apziņa turpmākajām cīņām un sasniegtā nostiprināšanai, jākopo un jāvirza savukārt minētās masas zem Komunistiskās partijas vadības pretim sociālismam.

Par proletliteratūras mūsdienu lomu un nozīmi pastāv visai pretrunīgi ieskati. Ir, kas šo lomu, nozīmi pārvērtē, ir, kas viņu galīgi noliedz. Mēs te pie šīm ieskatu pretrunībām neuzkavēsimies. Atzīmēsim tikai, ka noliegt literatūras svarīgo lomu mūsu kultūras, cilvēku pārveidības darbā var tiešām tikai «kreisais» frāžu varonis. Protams, šo lomu nevajag pārspīlēt, viņu vajag pareizi izprast. Savā laikā jau vācu ievērojamais marksists, vēsturnieks un literatūras kritiķis Fr. Mērings norādīja, ka literatūrai strādnieku šķiras cīņā ne tālu nepiekrīt tā lielā loma, kāda viņai bija, piemēram, Vācijas un Krievijas buržuāzijas atsvabināšanās kustībā. Mūsu revolūcijas gaita viņas 13 pastāvēšanas gados tikai apstiprinājusi šīs domas pareizību.

Literatūras nozīmi mūsu apziņas izveidībā mēs pareizi novērtēsim vēl tad, ja neaizmirsīsim sekojošus Ļeņina vārdus:

«Runājot par sociālismu, nevar runāt par apziņas pamatu likšanu visplašākās strādnieku masās tajā nozīmē, ka viņas ņemušas grāmatiņas, izlasījušas brošūru, — apziņa iekš tam, ka viņas ķērušās ar savu pašu enerģiju, pašu rokām pie neredzēti smagā darba, izdara simtiem kļūdu un no katras kļūdas pašas cieš un norūdās darbā» (Ļeņins, XXIII, 251. lpp.).

Citēju Ļeņinu, lai mēs kultūras darbu neizprastu pārāk šauri, «literāriski», lai mēs visu viņas smagumu neuzveltu literatūrai, neprasītu no literatūras to, ko viņa nevar dot. Viss tas tomēr nebūt nenozīmē, ka mums savai literatūrai nebūtu jāuzstāda diezgan augstas prasības. Mūsu literatūras sabiedriskais un mākslas kritērijs nedrīkst būt pārāk zems. Mums pilnīgi tiesība prasīt, lai literatūra, kura grib sevi saukt par proletārisko, ir

akūta, aktīva, virzoša, lai viņa izteic strādnieku cīņu, ieskatus un mērķus. Mūsu rakstniekiem nevajadzētu izlaist no prāta, ka «proletariāts nevar sajūsmināties un nekad nesajūsminās par tādu mākslu, kura asā pretrunā ar visām viņa domām un jūtām, ar to, kas viņam dzīvē visvērtīgākais» (Mērings).

Būsim atklāti — mūsu latvju proletāriskā literatūra vēl pārāk maz izpauž strādnieku jūtas, domas, centienus. Vispār viņa ir tālu no tā, lai veiktu savus uzdevumus. Mūsu literatūras atpakaļpalikšanu no dzīves, viņas tēmu šauro ieloku, apstrādātās vietas un literatūras tehnikas nabadzību var neredzēt tikai aklais. Nevar nosaukt citā vārdā kā tikai par kaitīgu uzpūtību*, pārmērīgu cildināšanu naivi komisko apgalvojumu, ka mūsu šejienes latvju proletāriskā literatūrā ir jau darbi, kuri pārsniedz nacionālās robežas(?!) (skat. Pauges recenziju par «Celtni» — «Kr. Cīņā», Nr. 95, 1929. g.). Jājautā, vai nebūtu gan labāk, ja mūsu «klasiķu» darbi pārsniegtu savu šaurāko sabiedrisko pamatu, noteiktāk izrietētu no strādnieka lielinieka jūtām un domām, lai tiem nebūtu kauns saukties par proletāriskiem. Kas attiecas uz pasaules slavu, tad ar to var vēl uzgaidīt. Bez tam, atvainojiet, Pinkertoni, Kocebu, Uedsli arī pārsnieguši nacionālās robežas, pasaulsslaveni, bet lepoties mums ar to nenāk ne prātā! Ja grib runāt par mūsu literatūru, tad vajag prast marksistiski analizēt, argumentēt.

No mūsu literatūras, protams, nevar prasīt, lai viņa absolūti atbilst strādnieka lielinieka psihei. Nevaram prasīt arī pirmklasīgus talantus. Ar šādām prasībām mēs tikai attālinātos no īstenības, no tā ceļa, pa kuru notiek mūsu literatūras formēšanās. Nav jāaizmirst, ka mūsu šejienes latvju proletliteratūras laukā nav vēl radies strādnieciski norūdīts centrs un tik drīz arī laikam neradīsies. Vismaz uz to pagaidām nevaram nekādas cerības likt. Mūsu — tā sauktie proletāriskie rakstnieki nāk pagaidām un galvenām kārtām no zemniecības un komunistiskās inteliģences. Tai literatūrai, ko viņi mums sniedz, nav viengabalains raksturs. Mūsu literatūrā novērojamas dažādas sabiedriskas psihoideoloģiskas tendences, dažādi ieplaiksnojumi, tādi «mākslas virzieni», kurus proletariāts laikam nekad gan neuzsūks sevī. Kas attiecas uz pirmklasīgiem talantiem, tad viņi nav domājami bez plašām un dziļām zināšanām, bez tā, ka viņi nebūtu sava laikmeta izglītotākie cilvēki. Turpretī mūsu rakstnieku kulturālais līmenis ne ar ko nepaceļas pāri vidusmēra lasītāja līmenim, kas izskaidrojams ar to, ka mūsu rakstnieki nāk no zemākiem — pirms revolūcijas apspiestiem, kulturāli maz izglītotiem slāņiem un vēl tagad nevar iegūt vajadzīgās zināšanas.

---

* Šāda uzpūtība krasi nosodīta CK rezolūcijā par partijas politiku daiļliteratūrā.

Grūts un sarežģīts ir mūsu proletāriskās literatūras tapšanas ceļš. Šīs grūtības vajag redzēt un saprast. Viss tas tā. Bet vai tādēļ atsacīties no prasībām, lai mūsu — ar Oktobra revolūciju dzimusī literatūra ciešāk saistās ar strādnieku masu dzīvi, aktīvāk palīdz izveidot jauno sociālistisko cilvēku, mākslinieciski spēcīgāk, asāk, dziļāk un sirsnīgāk tver mūsu jūtu un domu pasaulē, ir kolektīvistiskāka? No prasībām, lai viņa nesaudzīgi cīnās pret veciem sārņiem, stiprina strādnieku šķiras vienību, saikni ar vidējo zemniecību? Lai viņa ar netaupošu taisnību, spēcīgu dzīvot gribas sparu cīnās par citu — labāku iekārtu? Tak ne!

Gribētos jau nu beigt mūsu rakstnieku vecāko paaudzi uzskatīt par mācekļiem. Laiks viņiem atstāt skolas solu. Meistari vajadzīgi, un būtu prieks, ja mums tādi būtu. Mūsu «vecāko» rakstnieku līdzšinējais mākslinieciskās izvirzības un augšanas temps tomēr ir tāds, ka jāšaubās, vai viņi jel kādreiz kļūs par meistariem — par meistariem, kuri var mācīt citus, no kuriem var mācīties. No šiem «mūžīgiem skolēniem» mēs pat neprasītu vairāk kā tikai, lai viņi reiz top par daudzmaz kvalificētiem strādniekiem, kuru gaume un zināšanas nepieļauj ne stilizētas, ne tīri naturālistiskas bezgaršības, acīs krītošas kļūdas, kuri ar lietpratību rūpīgi noslīpē savus darbus. Laiks būtu literārisko diletantismu, šī vārda sliktajā nozīmē, un bieži vien pat analfabētismu izskaust.

Mēs gribam, lai mūsu rakstnieki paši virzās un virza arī citus. Lai viņi nopietnāk, kritiskāk pieiet pie sava darba, lai viņi mācās un, piesavinoties, pārstrādājot visu iepriekšējo pieredzi, top par noteiktiem materiālistiem dialektiķiem. Lai viņi nebūtu kā uz vietas stāvoši ūdeņi. Proletāriskās literatūras virsvadonību nevar iekarot, ja mūsu rakstnieki sāks uzlūkot sevi par ideoloģiski un mākslinieciski nobriedušiem, par «klasiķiem», kuriem vairs nekas nav jāmācās, nekur nav jāevolucionē. Tādas tendences ir manāmas, un tās ir bīstamas.

Mēs nebūt neizlaižam no acīm tos nelabvēlīgos apstākļus, kuri traucē mūsu rakstniecības spēcīgo attīstību. Zinām, ka mūsu rakstniekam nav viegli uzkrāt vajadzīgo vielu, pienācīgi iedziļināties viņā un, kā pienākas, apstrādāt to. Bet par šiem nelabvēlīgiem objektīviem apstākļiem daudzkārt jau runāts. Tie gandrīz visur tiek uzsvērti. Par rakstnieka subjektīvo vainu turpretī mēs tikpat kā nerunājam. Tas nepareizi. Mēs nevaram pieļaut rakstniekam izvairīties no personīgās atbildības. Lai cik nelabvēlīgi būtu apstākļi, mūsu rakstniekiem, vismaz vienai daļai, ir iespējams noteiktāk pašizglītoties, labāk organizēt savu pieredzi, pielietojot zināmas pūles un uzņēmību, uzkrāt akūtu un interesantu vielu un to mākslinieciski rūpīgāk apstrādāt. Tas tomēr netiek darīts vai arī tiek darīts tik niecīgi, ka mūsu rakst-

nieks nebūt nepāraug savu lasītāju. Rezultātā — tagadējā cīņā lasītājs tikpat kā neko neiegūst no literatūras. Rakstītājs maz ko redz, apjauš labāk nekā lasītājs. Mums nav tādu literārisku darbu, kuri ieviļņotu sabiedrību, radītu pārdomas, strīdus, atstātu dziļāku iespaidu uz prātu un emocijām. Tas tāpēc, ka mūsu rakstnieku teorētiskais un mākslinieciskais līmenis vēl ļoti zems, tāpēc ka mūsu rakstnieku darbi nebūt neatrodas savas šķiras avangarda posteņos, ir diezgan tāli no aktuālām tagadnes tēmām un problēmām.

Ja padomju republiku proletārisko literatūru vadošām organizācijām nākas atzīt, ka krievu proletāriskā literatūra atpaliek no dzīves, no rekonstrukcijas perioda uzdevumu veikšanas, tad to vēl jo vairāk nākas teikt par mūsu — latvju proletārisko literatūru. Te ir plaisa daudz platāka. Redzot šo plaisu starp mūsu ne visai spēcīgo literatūru un straujo, pārgrozību bagāto dzīvi, mēs nevaram nevēlēties, lai šī plaisa izzustu, lai krasti saslēgtos. Dibināta ir vēlēšanās, lai mūsu literatūra izvirzās mūsu cīņas priekšposteņos, lai viņa top varena, virzoša, krāsu un gammu bagāta. Ir jācīnās par to, lai tagadējā pārejas laikmetā tiktu izstrādāts noteikts proletārisks stils, lai mūsu literatūra pareizi, mākslinieciski spēcīgi attēlotu sabiedrības pārveidotāju — strādnieku šķiru, īsto laikmeta varoni — aktīvo, kulturāli augošo strādnieku.

Par mūsu literatūras satura un apstrādājuma trūkumiem netiek runāts pirmo reizi. Par to pietiekoši rakstīts arī «Celtnē». Bieži vien tas tomēr tiek darīts pārāk pavirši, pie kam bez vispārējām frāzēm gandrīz nekas netiek teikts par to, kā novērst šos trūkumus. Tā S. Berģis savā rakstā «Rakstniecība un dzīve» («Celtnes» 1929. g. 3. numurā), konstatējot, ka mūsu rakstniecībai «nav drosmes ķerties pie plašākām, jaunākām tēmām, pie mūsu sulotās ikdienas, pie šķiru cīņas viņas akūtos, degošos veidos», izeju no šī stāvokļa redz tikai jaunos rakstnieku kadros. Pēc viņa vārdiem, «ļaudīm no darba, no masas jāstājas pie rakstīšanas — tiem, kas paši šo dzīvi un cīņu veic, kas piesātināti no viņas starojošām strāvām, no iekšējā cīņas impulsa». Tikai tad būs labi. Citas izejas S. Berģis neredz. Mūsu tagadējie rakstnieki lai met spalvu pie malas. Tur tikpat nekas neiznāks.

Mums nenāk ne prātā apstrīdēt domu par to, ka mūsu literatūrā jāierauj jauni rakstnieki no fabriku strādnieku vidus. Mūsu literatūrai jātop strādniekotai. Uz turieni mums jāstūrē. Viss tas tā. Rodas tomēr jautājums: vai šie jaunie rakstnieki, ja viņi radīsies, rakstīs jau tūlīt gludi, bez vainām un trūkumiem? Bez tam mēs tak jo labi zinām un saprotam, ka ar šo jauno rūpniecisko uzņēmumu strādnieku rakstnieku kadru rašanos lieta nebūt nav tik viegla. Apstākļi ir tādi, ka mums uz

viņiem, liekas, vēl diezgan ilgi būs jāgaida. Vēl daudz un daudzus gadus mums nāksies iztikt ar tiem pašiem rakstnieku kadriem, kādi viņi mums nu ir. Darot visu, lai pie mūsu rakstniecības saistītu fabrikas strādnieku, mēs tomēr tajā pašā laikā nevaram atmest ar roku mūsu tagadējai rakstniecībai, nevaram atbrīvot no pienākumu sajūtas tagadējos rakstniekus, pieļaut viņiem iedomāties, ka viņi var rakstīt kaut kā, jo tie, kuri pēc viņiem nāks, rakstīs labāk.

Kopā ar mūsu rakstniecības pašreizējiem kadriem, vismaz ar šo kadru dzīvāko, aktīvāko daļu, ar tiem, kuri meklē, mācās, asina savus ieročus, cenšas būt savam laikam un savai šķirai noderīgi, mums jāmeklē ceļš, kā novērst mūsu literatūras trūkumus, jāatrod, kas darāms, lai mūsu proletāriskā literatūra izvirzītos no tagadējā stāvokļa, lai viņa pienācīgi augtu, nostiprinātos, atbilstu saviem uzdevumiem. Tie plaši un daudzpusīgi jautājumi. Visus tos mēs te aptvert nevaram. Šis raksts ir mēģinājums rast atbildi uz atsevišķiem konkrētiem jautājumiem par to, kas būtu darāms mūsu literatūras tematikas, vielas uzkrāšanas un literāriskā apstrādājuma uzlabošanas laukā.

2

Šejienes latvju proletāriskās literatūras tematikas, vielas un literāriskā apstrādājuma trūkumus ļoti labi raksturo mūsu žurnāla «Celtnes» proza.

Ar retiem izņēmumiem «Celtnē» līdzdarbojušies gandrīz visi mūsu prozaiķi. Drukāti gan tie, kuri raksta jau gadus desmit, gan tie, kuri pirmo reizi nāk klajā. «Celtnes» proza bijusi diezgan plaša. Nodrukāti pavisam 13 autori.

Žurnālam jāatbilst dienas uzdevumiem. Sakarā ar to arī žurnāla daiļprozai jābūt akūtākai, jāinteresējas par dienas uzdevumu problēmām un jautājumiem. Daiļliteratūras grāmatas dzīves tempiem spēj sekot jau daudz gausāk. Protams, ne katrreiz visjaunākais, visinteresantākais tiek pateikts žurnālā. Un tomēr, it sevišķi mūsu apstākļos, mēs dibināti gaidām un ceram, ka ievērojamākais, vērtīgākais kā mūsu prozas, tā drāmas, dzejas un kritikas laukā vispirms parādīsies «Celtnē».

«Celtnē» nodrukāti mūsu prozaiķu vissvaigākie darbi. «Celtnes» prozu tomēr nevar nosaukt par akūtu, mūsu domu un jūtu spēcīgi ierosinošu. Vispirms nākas jau aizrādīt, ka žurnāla prozā pārāk liela vieta ierādīta senai — pirmsoktobra revolūcijas tematikai (Rob. Eidemanis — «Ūdensvads», A. Munkens — «Pilieni», S. Berģis — «Kazarmas dumpo», Al. Ceplis — «Pļāvēju streiks», J. Eiduks — «Trešais svaru kauss»). Pie pilsoņu kara tēmām kavējušies K. Jokums («Pusceļā») un A. Ziediņš («Ba-

taljona komandieris Krauja»). Pārējiem prozas darbiņiem rakstnieki vielu kaut arī ņēmuši no tuvākās tagadnes, nevar tomēr teikt, ka viņi būtu piegriezušies mūsu šķiras cīņas, sociālistiskās celtniecības, masu, cilvēku dzīves pārveidības akūtām tēmām un problēmām, piegriezušies pie tām ar gaišāku, tālākredzošu skatu. Žurnālā nodrukātās prozas tematika — tad, kad viņa nav pārāk vakardienā, — atrodas uz nenozīmīgu atzaru līniju sliedēm. Kā vienā, tā otrā gadījumā mūsu prozaiķu apstrādātā viela nav ne sevišķi īpatnēja, ne svaiga. Sociālistiskā sacensība, triecienkustība, kadru, kultūras svarīgākās problēmas un vispār pilsētu rūpnieciskais proletariāts viņa gaitās, cīņā, pārdzīvojumos palicis ārpus mūsu rakstnieku redzes aploka. Vienīgie biklie mēģinājumi tēlot strādnieku saskatāmi S. Berģa «Kazarmas dumpo» un «Vinkļotāji», Al. Cepļa «Lietuvēs» un A. Munkena «Pilieni». Priekš proletāriskās rakstniecības žurnāla, viņa vairāk kā pusotra gada pastāvēšanas laikā, tas ir pārāk maz. Ja nu mēs ņemam vērā vēl to, ka šajos mēģinājumos liela vieta ierādīta pirmsrevolūcijas — kapitālistiskās iekārtas strādniekiem, neizlaižam no acīm minēto skicējumu trūkumus, to, kā rakstnieki tikuši galā ar saviem nodomiem, tad lieta top vēl bēdīgāka. Ar pilnu tiesību mēs varam teikt, ka īsts mūsdienu strādnieks latvju proletāriskā literatūrā nav nemaz parādīts. Mūsu prozaiķiem tas nerunā par labu.

Daudz dzīvāk mūsu rakstnieki uztver un apstrādā lauku tēmas. Stāvoklis šajā nozarē tomēr arī nebūt nav apmierinošs. Lauku attiecībās mūsu rakstnieki arī nebūt neuztver svarīgāko, galvenāko, virzošo. Dzīves pārgrozību sarežģīto mezglu viņi palīdz atšķetināt ļoti gausi, nemākulīgi. Mūsu rakstnieks nav aktīvs, spēcīga temperamenta nenogurstošs šķiru kauju priekšpulka cīnītājs. Mākslinieciskā ideoloģija seko uz kruķiem mūsu politiskai ideoloģijai.

Šie vispārējie slēdzieni, kuri no cita redzes punkta var būt arī savādāki, — konkrētu literārisko darbu analīzes rezultāts. «Celtnes» prozas īsā analīze, domāju, apstiprinās to.

Vispirms pamēģināsim iztirzāt tos darbus, kuru tematika attiecināma uz pirmsrevolūcijas laikmetu.

Rob. Eidemaņa «Ūdensvads» («Celtne», Nr. 1, 1929. g.) ir tikai nodaļa no stāsta. Stāsts aptvērumā (skat. Rob. Eidemaņa «Akmeņu sacelšanās». Daiļliteratūras bibliotēka, Nr. 3) par pilsoņa kara epizodi Krimā; «Celtnes» nodrukātā nodaļā rakstnieks turpretī tēlo tikai pirmsrevolūcijas laikmetu.

No nodaļas, protams, nevar spriest par visu darbu. Bet tas mums arī nebūt nav vajadzīgs. Lasītājs lai atceras, ka mēs šinī rakstā gribam runāt tikai par mūsu rakstnieku prozas darbos izlietoto un izlietojamo vielu un tās apstrādājumu. Tādējādi mēs atstājam sāņus daudz ievērojamu lietu, bez kurām nevar

iztikt pie vispārējas, izsmeļošas literatūras darba analīzes, bet kuras še ievērosim ļoti maz. Tas nav ideāls stāvoklis, bet citas izejas mums nav — raksta griezienā par atsevišķu nodaļu mēs varam teikt tikpat daudz kā par visu stāstu, jo mēs abstrahējam no rakstnieka nodomiem, darba kompozīcijas utt.

«Ūdensvada» pamatā — šķiru pretišķības Melnjūras piekrastes miestiņā starp muižnieku uzņēmēju Denisovu un vietējiem tatāriem. Būtu loģiski, mākslinieciski dibināti, ja rakstnieka novērojumi, «faktiskais materiāls» tiktu sevišķi koncentrēti šajā sociālo pretišķību virzienā. Kā par brīnumu, tas tā nebūt nav. Mēs gaidām, lai rakstnieks, pieliekot visas pūles, apstrādāto vielu ciešā saistībā ar tematu jo spilgti, materiālistiski taustāmi, konkrētā, tēlainā uzskatāmībā mums rāda jo sevišķi tur, kur viņa tieši saistīta ar šīm sociālām pretišķībām. Eidemanis «Ūdensvadā» turpretī daudz konkrētāk, tēlaināk runā par Krimas dabu un citām neitrālām lietām nekā par cilvēkiem, cilvēku attiecībām. Sociālām pretišķībām rakstniekam ir tikai viens abstrakts vārds — «kundzība», «kundzības likums». Šis vārds īsā stāsta nodaļā tiek atkārtots 17(!) reizes. Tas jau tā, kur grūti parādīt to, kas atsevišķs, noteikts, zināms, tur piegriežas tam, kas vispārējs, abstrakti ideāls un lirisks! Rakstnieks 17 reizes pastrīpojis savu mākslinieka nevarību zināmā virzienā.

Kādu mākslinieciski taustāmu vielu un kā Rob. Eidemanis mums parāda «Ūdensvadā»?

Vispirms Krimas dabu: kokus, parku, jūru, kalnus, smaržas, krāsas utt. Daba, dabas radītā noskaņa «Ūdensvadā» dominē pār visu. Par dabu rakstnieks runā jau gleznaini. Koki «cirtaini un kupli»; no lauriem, no cipresēm, no mirtēm «rūgti salda, gandrīz reibinoša smarža». Parks «kā zaļas kupenas samests». Jūra vai nu ir «zaļa un mierīga», «kā nokaunējies kucēns laiza klinšu kājas», viņā «nebēdīgi kūļeņo delfīni, sprauslodami vieglprātīgā priekā», vai arī «uzreiz paliek melna kā darva», «saslienas viļņos un, krēpes kratīdama, metas pret klintīm», «vārās, krāc, dauza viļņu galvas pret klintīm» ... Kalni — «biezas vilnas cepures uz ausīm uzvilkuši», «rudeņos dzeltensarkani», «kā tatārietes spilgti raibās čadrās». Piemēru pietiks.

«Ūdensvadā» tēlotā krāsu, smaržu bagātā Krimas daba dvašo, dzīvo. Rakstnieks viņu tēlo izjusti, plastiski. Nav šaubu — rakstnieks kā vielu še izlieto konkrētus novērojumus. Tikai reāli paliekoši izjustais, uztvertais dod iespēju rakstniekam tēlot priekšmetīgi, plastiski, taustāmi. Bez tā rakstnieka tēli nedzīvi, vārgi, sadomāti. Pat visapdāvinātākā, visdīvainākā fantāzija bez reālas uztveres — neauglīga.

Uztvere, izjūta, novērojumi cilvēkiem, protams, nav vienādi. Viņi ļoti dažādi. «Ūdensvada» teritorijas ielokā viens, teiksim,

novēros jautru dzīvi Krimas vīna pagrabos, otrs — darbu jūrmalā, vīndārzos, tabaku plantācijās, trešais — ūdensvada tehnisko ierīci utt. Bez tam vienu un to pašu lietu arī var uztvert, izjust ļoti dažādi. Jautro dzīvi vīna pagrabos daži novēros ar labsirdīgu sajūsmu, citi ar īgnu sašutumu. Strādnieki jūrmalā, vīndārzos, tabaku plantācijās vienam būs draugi, biedri, otram viņi var būt pilnīgi vienaldzīgi, trešam — ienaidnieki. Tikpat dažādi var tikt uztverta arī tehniskā ierīce. Strādnieks par viņu nedomās to, ko par viņu domās uzņēmējs vai zinātniski tehniskais inteliģents. Tas arī nemaz citādi nevar būt. Pārāk dažādi ir cilvēku sabiedriskie piedzīvojumi, pārdzīvojumi, pārāk dažāda viņu šķiru piederība. Rakstnieka šķiras būtība ir tā, kas piešķir viņa novērojumiem, uztverei, izjūtai, domām noteiktu nokrāsu, raksturu. Rakstnieka tēlojumiem ir noteikts šķiras raksturs. Tāpēc šie tēlojumi vai nu mums tuvi, radnieciski, vai arī vienaldzīgi, sveši, naidīgi.

Rob. Eidemanis «Ūdensvadā» sniedz mums dabas konkrētu, reālu, izjustu attēlojumu. Šī konkrētība, reālība pati par sevi apsveicama. Mūsu rakstniekiem savos darbos vajadzētu jo sevišķi pēc tās censties, iegaumējot, ka tas reizē ar dialektiski materiālistiskā pasaules uzskata izkopšanu panākams tikai tad, kad rakstnieks māk novērot, uzkrāt konkrētās īstenības bagātu vielu. Par rakstnieku vispār var būt tikai tāds, kurš iespaidu jūtīgs, kuram ir zināmas atveidināšanas un iztēles spējas. Tas tā. Tikai ja mēs apmierinātos ar to, ka zināmam cilvēkam piemīt neapšaubāmas rakstnieka dāvanas, ar to, ka viņš savu darbu galvenos vilcienos reālists utt., tad mēs atrastos uz nepareiza ceļa. Nepietiek ar to, ka mēs, piemēram, konstatējam, ka Eidemanis «Ūdensvadā» sniedzis izjustu, konkrētu, reālu, spilgti gleznainu dabas attēlojumu. Loģisks un dabisks ir turpmākais jautājums, kā rakstnieks uztvēris, ar kādu skatu mūsu gadījumā, teiksim, vērojis Krimas dabu un ar kādiem literāriskiem līdzekļiem viņš to attēlo. Rodas arī jautājums, vai dabas novērojumiem, tēlojumiem «Ūdensvadā» ierādīts pienācīgais apjoms, vai viņi nav lieki, neaizēno galveno utt.

Vadoties no šā viedokļa, pret Eidemaņa dabas tēlojumiem «Ūdensvadā» ir jau daudz ko iebilst.

Daba nav nebūt neitrāls, krāsains, smaržains peizāžs, par kuru «dzejiskai dvēselei» atliek tikai sajūsmināties. Daba cilvēkam ir ļauna vai laba, draudzīga vai naidīga. Ļaudis, vadoties no saviem darba un dzīves apstākļiem, dabu nebūt nenovēro estētiski pasīvi, bet gan uztver praktiski, aktīvi. Daba vai nu palīdz, vai arī strādā pretī mūsu nodomiem. Ar dabu mēs esam pastāvīgā karā, jo cilvēks tak ir nodomājis kādreiz valdīt pār viņu. Ar vārdu sakot, arī dabas uztvere, izjūta var būt i buržujiskā, i sīkpilsoniskā, i strādnieciskā. Ka Eidemaņa «Ūdensvada»

dabas uztverē nav nekā īpatnēji strādnieciska, tas, domāju, man sevišķi jāpierāda nebūs. No visa teiktā lasītājam, ja viņš tikai drusku padomās, būs skaidrs, ka Eidemanis Krimas dabu novērojis ar jūsmojoša inteliģenta, zaļumnieka tūrista acīm. Novērojis, uztvēris ārēji, pasīvi, estētiski. Proletāriskā rakstniecībā šāda uztvere sveša. Proletāriskam rakstniekam jānodziļinās lietu būtībā, jābūt aktīvam, jo viņa šķira nav dzīvi baudoša, bet gan dzīvi pārveidojoša šķira. Kas attiecas uz estētismu, tad pareizi norāda Fr. Mērings, ka «šķirai, kuras intelekts un griba atrodas tādā pastāvīgā un spēcīgā spraigumā kā tagadējai strādnieku šķirai, estētiskās attiecības pret lietām atiet uz relatīvi pēdējo plānu».

Runājot par «Ūdensvada» ar dabu, dabas izjūtu saistīto rindu literārisko veidojumu, nākas teikt, ka šis veidojums nav viengabalains, izturēts. Bez reāliem, mākslinieciski izteiksmīgiem, kaut arī pasīvi vērojošiem, bet tomēr noteiktiem vilcieniem nākas atzīmēt arī impresijā izplūdušu, sentimentāli salkanu liriku. Eidemanis, piemēram, raksta arī šā:

> «Tik labi sapņot par mīlu pie jūras, kur apstājas laiks.» — «Un vēlu vakarā divi sirmi kā nelgas skūpstās pie jūras aiz cipresēm, kuru galotnēs smiedamies šūpojas austrumnieciskais mēness.» — «Jūra tāda pati kā divdesmit gadus atpakaļ. Vai atceries, mīļā?»

Pietiks. Šāda izteiksme arī ir tāda pati, kā divdesmit, ja ne divsimt gadu atpakaļ. Viņa, tā vien liekas, aizgūta ar visu to smejošo mēnesi utt. no seniem sentimentālistiem, dabas lirikiem. Vismaz laikmetiski jauna tur nekā nav.

Ar to nobeigsim raksturot rakstnieka attiecības, refleksus pret dabu. Atstāsim arī pašam lasītājam ko padomāt. Gribas griezt vērību tikai vēl uz vietu «Ūdensvadā», kur krāsas dabā rakstniekam runā par vīnu.

> «Dzeltenā krāsa kliedz: — Labs ir dzeltenais soterns Denisova pagrabos! — Sarkanā: — Pērkat kabernē, tumši sarkanu, kā asinis! Viegli sārtas krāsas atgādina saldo, smaržīgi rožaino muskatu.»

Proletāriskam rakstniekam ar šādiem salīdzinājumiem vismaz vajadzētu būt uzmanīgam, padomāt par viņiem pirms laist klajā. Salīdzinājumam tad ir nozīme, ja viņš kaut ko svešāku, mazāk uzskatāmāku padara ar kaut ko ikdienišķīgāku, pazīstamāku, uzskatāmāku. Tur, kur vārds pats par sevi neizsauc zināmas asociācijas, tur tos rada, atdzīvina salīdzinājums. Rodas jautājums: vai Eidemanis ar saviem salīdzinājumiem strādnieku šķiras lasītājos modina, rada šādas pazīstamas asociācijas vai ne? Jāsaka, ka ne. Stipri jāšaubās, ka mūsu lasītājs tik tuvi pazīs visus šos soternus, kabernē un muskatus, ka viņi gleznaini stādīsies priekšā sev to, ko rakstnieks gribējis teikt. Kon-

taktu te rakstnieks arī drīzāk radīs ne ar mūsu šķiras ļaudīm.

Atgriezīsimies pie «Ūdensvada» pārējās vielas. Nerunāsim daudz par nedzīviem priekšmetiem. Viņu uztvere, atveidojums cieši iesaistās rakstnieka vispārējā dabas uztveres kompleksā. Ne ar dialektiķa materiālista skatu vērotas, cilvēku roku radītās nedzīvās lietas no sava redzes viedokļa atveidotas priekšmetīgi, gleznaini, diezgan svaigām un spilgtām kontūru linijām. Baznīciņa — «balta, ar zaļu lakatiņu apsējusies, sēd viņa pie jūras — par spīti minaretam, kurš, piekalnē klintīs iespiedies, aiz skaudības un bada augstu gaisā izliecis tievu, garu gulbja kaklu, jūrā ieskatīties gribēdams»; miestiņš — «kalnu piegāzē apgūlies balts kā kazu pulks»; viesnīcas — «dzeltenbrūnām cepurēm jau no liela tāluma māj pretim vasarniekiem un kuģiem». Ar vārdu sakot, rakstnieks arī šinī virzienā runā par lietām, kuras viņš pazīst. Vienīgi ūdensvads, kurš stāsta cilvēku sabiedriskās attiecībās ieņem jo svarīgu vietu, palicis vairāk abstrakts jēdziens nekā konkrēti uztverta un attēlota ierīce. Ir pamats domāt, ka rakstnieks viņu nav vis redzējis, bet izprātojis un nav papūlējies sāvu izdomu padarīt par reālību.

Teiktais runā par to, ka rakstnieks vielas izvēlē, uzkrāšanā nav bijis aktīvs. Tas, kas ārēji kritis tūrista kūrortnieka acīs, to viņš apraksta. Ka tas tā, to apliecina jau vienkārši «Ūdensvada» priekšmetu reģistrs. Šajā reģistrā dominē viesnīcas, vīna pagrabs, vīns, miestiņa ielas, parki, baznīcas, kapsēta utt. Viņā turpretī nav ne vietējo iedzīvotāju dzīvokļu, ne darba rīku, ne sabiedrisko iestāžu.

Par «Ūdensvada» vielas un viņa apstrādājuma trūkumiem jo spilgti runā arī cilvēku un viņu sabiedrisko attiecību attēlojums. Šķiru rakstura konflikts — tas ir galvenais stāstā. Nevar noliegt — rakstnieks, tēlojot šo konfliktu, ideoloģiski vadās no strādnieku šķiras viedokļa. Psiholoģiski turpretī vajadzīgo vielu šī konflikta mākslinieciski pilnasinīgam iemiesojumam viņš uzkrājis nav. Raksturīgi, ka arī te Eidemanis reāli, mākslinieciski suloti raksta par Denisovu, tēlo viņu jau zināmā mērā kā noteiktu tipu, bet turpretī ir pilnīgi vārgs un nespēcīgs tur, kur jārakstura šī muižnieka uzņēmēja pretspēki, tie, kuriem galu galā piederēs uzvara un nākotne. Par Denisovu rakstnieks zin pateikt, ka viņš sirms, sver vienpadsmit pudus, jautrs, ka viņam biezas uzacis, uzmanīgi pētošas, pelēkas acis. Šī trana dzīves raksturojumā rakstnieks nekautrējas pat no intīmi pikantām lietām. Eidemanis no Rablē buržujiski vaļīgā stila, protams, tālu, bet mēģināts šajā virzienā tiek. To mēs sakām par to vietu, kur Denisova bandas nekaunīgas uzdzīves tēlojums vīna pagrabā aiziet līdz spēcīgā, resnā, sārtā priestera «kvēpināj amam traukam».

«— Tētiņ, kur tavs kvēpināj amais trauks?
Un tētiņš paceļ talāru, zem kura tikai kaila miesa, un klanīdamies staigā ap Denisovu.»

Attiecībā pret Denisova tēlu R. Eidemanis pieturējies pie populārā, vērtīgā noteikuma — neizstāstīt, bet gan parādīt sava «varoņa» dzīvi. Apstrādājumā tomēr arī še jūtams diezgan liels robs. Denisova tēlojums pārāk humāns, bezpartejiski objektīvistisks, sīkumu piebārstīts. Rezultātā Denisova — ekspluatatora plēsīgā daba netiek sabiedriski dziļāk raksturota un parādīta. Tā vien liekas, ka rakstnieks še pielietojis «dzīvā cilvēka» lozungā no dažiem iepīto nepareizo Staņislavska principu: «Tēlojot ļauno, meklē, kur viņš ir labs.» Atraisīties no shematisma pa šo nedialektisko ceļu nav ne ieteicams, ne iespējams.

Pārējos sociālā konflikta dalībniekus — vietējos iedzīvotājus tatārus Eidemanis tēlo ļoti paviršām, shematiskām līnijām. Te vairāk tiek deklamēts nekā tēlots. Tikpat saņurcīti shematiski, nobružātā tonī tiek tēlots Osmans, nacionālās kustības propagandists, pirmais, kurš sacēlies pret «kundzības likumu». No sākuma viņš it kā mēģināts tēlot:

«Osmans bija viens no pirmajiem miestiņa iedzīvotājiem, kurš apstiklojis acis. Tās laikam nebija vienkāršas brilles. Caur šīm brillēm, Bahčisarajā mācīdamies, Osmans bija ieskatījies savas tautas pagātnē un, kā viņam likās, atradis kundzības likuma atslēgas.»

Pašķidrais tēlojumiņš beigās pilnīgi izplūst abstraktu vārdu sliktā savirknējumā:

«Tā Osmans aizgāja atpakaļ pasaulē, nesašķobījis kundzības likumu un aiznesdams sev līdzi sapni par Anatolijas sauli...
Osmans nebija atradis kundzības likuma atslēgas. Osmans bija aizgājis pasaulē meklēt pēc jaunām atslēgām.»

Tikko citētā rakstības veida priekšrocības ir tās, ka šādi iešvunkojoties var turpināt bez jēgas un gala. Šāda rakstības metode neprasa sevišķu zināšanu, atbrīvo rakstnieku no vielas uzkrāšanas, viņas studijas utt. Tikai tas, kas viegli nācis, tas viegli arī iet. No šādiem miglas tēliem, nedzīviem homunkuliem atmiņā, protams, nekas nepaliek. Skaidrs, ka ieteikt šādu rakstības metodi nevar. Mūsu rakstniekiem jāiet pa daudz grūtāku ceļu, viņiem jāsasniedz tāda rakstība, kad viņu stāstu personāži ne tikai kaut kā velk dzīvību garlaicīgās lappusēs, bet, gluži otrādi, psihofiziski turpina priekš mums dzīvot arī tad, kad esam aizvēruši grāmatu. Viņu no dzīves ņemtiem tēliem jābūt dzīves virzībai uz augstāku pakāpi.

Neuzmanīgs, mūsu domu gaitā, argumentācijā neiedziļinājies lasītājs var jautāt, kādi slēdzieni izriet no sacītā par «Ūdensvada» literārisko vielu un viņas apstrādājumu. Tiem, kuriem šie slēdzieni nav likušies diezgan skaidri izteikti visā mūsu

iepriekšējā analīzē, varam viņus formulēt īsākā, skaidrākā, noteiktākā formā.

«Ūdensvads» nav faktu, konkrētu novērojumu, uztveres, piedzīvojumu, pārdzīvojumu bagāts. Rakstnieka laboratorijā — «raganu ķēķī» kā viela stāstam bijusi tūristiski vasarnieciski novērotā Krimas daba un ar viņu saistītās emocijas, ārēji novērots miestiņš Melnjūras piekrastē, cilvēku uzvešanās, atsevišķās, diezgan pabālās atzīmes plus ne visai dziļi ekonomiski jēdzieni un rakstnieka radošā fantāzija. Priekš stāsta viņa izdomas lokā tas ir par maz. Konkrētās vielas trūkums jūtams sevišķi tur, kur iet runa par vietējiem iedzīvotājiem un nacionālistisko inteliģentu Osmanu. Nav nodziļināšanās arī miestiņa ekonomikā un šķiru attiecībās. Vielas aktīvā uzkrāšana stāstā nav manāma. Tur, kur stāstam aptrūkst vajadzīgās vielas, rakstnieks mēģina tikt cauri ar savu «radošo fantāziju». Šīs nabadzīgās fantāzijas auglis — abstrakti bāla, vārga, ūdeņaina, bezgaršīga deklamācija. «Ūdensvads» liecina, ka mūsu rakstnieku literāriskās vielas uzkrāšanas frontē nav viss kārtībā. Pasīvi tiek pievākti visādi nevajadzīgi sīkumi, vajadzīgais turpretī atstāts pilnīgi sāņus.

Apstrādājuma galvenie trūkumi atrodas ciešā sakarībā ar vielu. Kā vielas izvēlē, tā arī viņas uztverē, apstrādājumā mēs nejūtam proletāriskā cīnītāja temperamentu. Eidemaņa reālisms apsveicams, bet viņu nevar nosaukt par proletārisku. Eidemaņa — reālista rakstībā ieskanošie nevajadzīgie neitrāli estētiskie, mums svešie humāni objektīvistiskie, pasīvi vērojošie vilcieni no proletāriskās rakstniecības izskaužami. Mūsu reālisms nav objektīvistiskas, bet gan lielinieciski partejiskas, dialektiski materiālistiskas dabas. Eidemaņa rakstībā nav jūtams organiski viengabalaini izturēts stils. Reālistiskos vilcienus atšķaida neskaidri impresionistiskie, ūdeņaini romantiskie, bezgaršīgi liriskie, buržujiski sīkpilsoniskā stila sliktākie paraugi. Atzīmējams vēl būtu arī, ka Eidemanim «Ūdensvadā» nav izdevies notēlot pirmsrevolūcijas Krimas jūrmalas miestiņa kolorītu. Šis kolorīts ļoti neskaidrs un vietām stipri vien vairāk atgādina tagadni nekā pagātni. Pār miestiņu nav manāma laikmetisku krāsu, smaržu, skaņu, kustības vienība.

Vispār stāsts neizdevies. Mūsdienām lieks, nevajadzīgs.

Beigās mums gribas aizrādīt vēl uz vienu detaļu. Eidemanis ļoti bieži personificē, atdzīvina dabu, nedzīvās lietas. Tas vecs, diezgan plaši izlietots poētikas paņēmiens. Un tomēr — vai arī šinī ziņā proletāriskam rakstniekam nevajadzētu būt uzmanīgākam? Dabas atdzīvināšana atrodas diezgan ciešā sakarā ar seno maģisko domāšanas veidu — animismu. Dabīgi, ka mūsu cīņā par reālistisku, cēloņsakarisku, dialektiski materiālistisku pasaules uzskatu šāds paņēmiens, ja viņu sāk pārāk nekritiski

izlietot, var izrādīties par lielu traucēkli. Mēs, protams, neprotestējam pret rakstnieka poētisko savvaļu, kad viņš mums stāsta, ka viesnīcas m ā j ar cepurēm, baznīciņa a p s ē j u s i e s ar lakatu utt. Bet, kad rakstnieks šajā ziņā neapjauž nekādu kritēriju, sāk stāstīt, piemēram, ka, Osmana stāstā klausoties, akmeņi s i l a, un neatrod par bezgaršīgu likt stāstam virsrakstu «Akmeņu s a c e l š a n ā s», tad mums ir iemesls aizrādīt, ka šāda rakstnieka patvaļīgi safantazējumi ved projām no materiālisma.

Atsakos no nodoma rakstā kaut īsumā apskatīt visu «Celtnes» prozu. Šo atsacīšanos nav ko nožēlot. No šādas visu žurnāla prozu aptverošas analīzes demonstrācijas lasītājs, kurš neatsakās patstāvīgi domāt, kuram nav viss jāsagremo, patiesībā maz ko iegūtu. Doma ierosināta, zināms kritērijs parādīts. Tas ir galvenais. Bez tam mūsu raksta doma, viņa slēdzieni nebūt neatrodas atkarībā no tā, cik še plaši iespējams apgaismot šā raksta autora laboratorisko darbu. Varu apgalvot, ka raksta slēdzieni dibinās uz ļoti plaša materiāla, kuru sistematizēt un publicēt šeit nav nekādas iespējas. Tādēļ tikmēr, kamēr nav radies cilvēks, kurš, dibinoties uz atsevišķu vai virkni prozas darbu, neapstrīd domu par mūsu prozas tematikas, literāriskās vielas un viņas veidojuma lieliem trūkumiem, mākslinieciskо nespēcību, nelielo sabiedrisko nozīmi, — tikmēr, domāju, pilnīgi pārliecinoši vispārējiem slēdzieniem var būt arī atsevišķi raksturīgi piemēri.

No «Celtnes» prozas ar pirmsrevolūcijas tematiku šajā rakstā sīkāk analizēsim vēl tikai kā ļoti raksturīgu šā gada 2. numurā nodrukāto J. E i d u k a stāstu «Trešais svaru kauss». Tātad mēs šeit neko sīkāk neteiksim par tādiem darbiem kā A. M u n k e n a «Pilieni» un S. B e r ģ a «Kazarmas dumpo». Izņemot pirmsrevolūcijas strādnieku dzīvi aiztverošo tematiku, viņos nekā iepriecinoša nav. Minētajos skicējumos nav nekā tāda, kas dotu mazāko iemeslu domāt, ka minētie rakstnieki literāriskās vielas iegūšanas un viņas apstrādāšanas laukā būtu jau uz īstā ceļa — ceļa, kurš ved pretim plašākām perspektīvām. Nē, šo rakstnieku trūkumi nebūt nav mazāki par mūsu pārējo rakstnieku trūkumiem. Šos trūkumus katrs rakstnieks, protams, rāda mums savā īpatnējā variācijā. Kopējais šajos trūkumos tomēr ir tas, ka proletāriski noteikts mākslinieciskais ceļš visiem vēl jārod, dialektiskā materiālisma metode mākslā vēl jāiegūst.

Attiecībā uz A. Munkena un S. Berģa minētajiem darbiņiem var vēl piezīmēt, ka Munkens atrodas ārpus mūsu dzīves konkrētās tiešamības, raksta par Ameriku un ka tādēļ būtu aplami par viņu spriest, vadoties no mūsu rekonstrukcijas perioda apstākļiem un uzdevumiem. Kas attiecas turpretim uz S. Berģa «Kazarmas dumpo», tad pilnīgi pievienojos tiem lasītājiem, kuri

domā, ka tādas no garākiem stāstiem izrautas, pašas par sevi nenoslēgtas, šā tā apgrebtas vietas «Celtnei» drukāt nevajadzētu. Viņas tiešām nekā nedod. Mēs varam tikai prasīt, lai šis sen iesāktais, gadiem vilktais darbs reiz tiek pabeigts un laists atklātībā. Tad par viņu varēs arī runāt sīkāk.

Pamatelementos neiztirzāsim še arī A. Cepļa stāstu «Pļāvēju streiks» («Celtne», 1930. g., Nr. 2). Stāsts, kuram nevar noliegt zināmas pozitīvas īpašības, mūsu slēdzienus negroza. Ļoti labi tomēr zinādami, ka, ja neko neteiksim par šo darbu, mums uz vietas pārmetīs, ka mēs atstājam neievērotu mūsu spējīgākā prozaiķa darbu, kas, kā teikts, jānostāda par paraugu dzīves īstenības reālā atveidojumā. Daži spējīgi apgalvot, ka šis darbs apgāž domu par mūsu prozas tematikas, vielas, literāriskā veidojuma ļoti lieliem trūkumiem, tāpēc gribot negribot šim darbam jāziedo dažas rindas.

Nevar noliegt — Ceplis atrodas jau uz zināmas mākslinieciskas attīstības pakāpes. «Pļāvēju streikā» literāriski tehnisko trūkumu, protams, mazāk kā daža laba iesācēja darbā. Un tomēr Ceplis nebūt nav tas cīrulis, kurš taisa mūsu rekonstrukcijas perioda literārisko pavasari. Šis putns pagaidām nogaida laiku ļoti mierīgos krastos, tālu no mūsu uzbudinošām, pretišķību un grūtību pilnām laikmetiskām dienām. Ar tīri «klasisku» tempu viņš raksta savus «Kalpus», apstrādā vielu, kura literatūras pazinējam atsevišķos variantos tīri labi pazīstama, kurai pašlaik nav akūtas nozīmes.

Pagātnes dzīves fakti «Pļāvēju streikā» novēroti diezgan pareizi un mākslinieciski loģiski vispārināti. Literāriskās kokkājas nosviestas malā. Vielas stāstam neaptrūkst, un nav arī sastūķēts lieki nevajadzīgais. Nevar teikt, ka vielas uztvere «Pļāvēju streikā» būtu sevišķi dziļa, jaunu atziņu atklājoša, ierosinoša. Spējīgs materiālists dialektiķis Ceplis nav. Un tomēr proletāriskam redzes viedoklim viņš «Pļāvēju streikā» jau daudz tuvāk nekā Eidemanis savā «Ūdensvadā». Tā ir pozitīva parādība. Bet mēs ar to neapmierināmies. Mēs gribam, lai rakstnieks prot vielu savam darbam ar strādniecisku aci saskatīt mūsu pārgrozībās vizmojošā ikdienā. Ceplis pagaidām to nedara vai, kā to liecina viņa mākslinieciski neizdevies stāsts «Lietuvēs», par ko plašāk vēlāk, nav uz to spējīgs.

«Pļāvēju streika» tēlojums reālistisks, plastiski reljefs, bez liekvārdības, konkrēts un vienkāršs. Pie Cepļa, kurš mīl rakstīt arī par lietām, ko viņš nepārzin, nav izjutis, un kurš tāpēc bieži kļūst manierisks, tā ir ļoti iepriecinoša parādība. Tēlojums nav pilnīgi svabads no literāriskiem iespaidiem, nav gluži arī bez citiem trūkumiem, bet tos var atstāt neievērotus, ja tikai Ceplis sāk saprast, ka «īsta vārdu māksla vienmēr ļoti

vienkārša, gleznaina, fiziski gandrīz taustāma. Rakstīt vajag tā, lai vārdos izteikto lasītājs apjaustu kā fiziski taustāmu. Tāda meistarība iespējama tikai tad, kad rakstnieks pats personīgi pārzin to, ko viņš tēlo. Ja viņš raksta nepietiekoši vienkārši, skaidri, tad viņš pats vāji redz to, par ko raksta, raksta pārāk izrotāti — raksta nesirsnīgi. Raksta daudzvārdīgi, tas arī nozīmē, ka viņš pats vāji saprot to, par ko runā» (M. Gorkijs). Ka Ceplis būtu izpratis šo Gorkija vārdu dziļo patiesību, mums, protams, kamēr parādās bez zināmas paškritikas tik paviršī, neizjusti darbi, kā, piemēram, «Lietuvēs», apgalvot nav nekāda iemesla.

Stāstā «Pļāvēju streiks» atzīmētās pozitīvās īpašības, kā jau minēju, nebūt negroza mūsu ieskatus par šejienes latvju proletāriskās prozas trūkumiem. «Pļāvēju streikā» vispirms nenācās jau nebūt atzīmēt tādu meistarību vielas uztverē un veidojumā, ka labāku nav ko vēlēties. Nē, sasniegts ir tikai pats nepieciešamākais. Otrkārt, šeit mēs nebūt nevadāmies no kaut kādiem vispārējiem mākslinieciskiem principiem, bet gan no ļoti noteikta kritērija, proti, no mūsu literatūras rekonstrukcijas perioda un kultūras revolūcijas uzdevumiem. Domāju, ka tikai lišķis vai arī vīrs ar pārgudri cietu pauri varētu apgalvot, ka «Pļāvēju streiks» minētā perioda uzdevumiem atbilst. Patiesībā stāsts, kurš atkārto jau zināmu atbildi uz vecu jautājumu, tematikas un vielas ziņā neko nedod tagadējā laikmeta izpratnei. Šādu gadiem ilgu sēdēšanu pie pagātnes tematikas krievu biedri dibināti atzīmē kā literārisku oportūnismu. Proletāriskās literatūras virsvadonību, vairoties no strādnieku šķiras šīsdienas revolucionārās prakses, mēs neiekarosim. Nenoliedzam jau nebūt pagātnes tematiku. Mēs tikai dibināti prasām, lai rakstnieks, tēlojot pagātni, reizē ar to palīdz rast mums atbildi arī uz tagadnes neskaidriem jautājumiem, domām un jūtām. Pagātnes tematikai tikai tad ir nozīme, kad viņa mūs viļņo, ierosina, kad viņa, kaut arī aplinkus, pa saviem īpatnējiem mākslas ceļiem pieskaras tam, kas mūs interesē, nedod miera. Cepļa stāstam šādas spēcīgas ierosmes nav. To mēs nevaram uzskatīt citādi kā tikai par trūkumu. Šis trūkums jāatzīmē sevišķi vēl tādēļ, ka to nākas konstatēt arī pie citiem mūsu prozaiķiem, tādēļ ka tā pamatā atrodas rakstnieka atrautība no tiešās dzīves. Ir jādomā par to, kā šādus trūkumus novērst.

J. E i d u k a stāsts «Trešais svaru kauss» dod mūsu rakstam ļoti bagātu, pateicīgu vielu. Stāsta literāriskās vielas, viņas izpratnes un apstrādājuma trūkumi tik raksturīgi, spilgti saskatāmi, ka nav grūti no viņiem izlobīt pamācošus slēdzienus.

Mums nav sevišķi jālauza galva, no kurienes rakstnieks smēlis vielu stāstam, kādu dzīves pieredzi, faktus viņš izmantojis. Stāstam «Trešais svaru kauss» piesprausta autora piezīme, kurā norādīts, ka, stāstu «sacerot, ar attiecīgu atvēli, izmantotas

S. O. Gruzenberga atmiņas «Dzīvais mironis», pie kam noslēguma dialogi pievesti gandrīz vai burtiski» (skat. С. Г. «В тисках террора». М., 1926, стр. 23—26).

Šajā piezīmē vēl teikts, ka «Trešais svaru kauss» var tikt nosaukts par patiesīgu stāstu. Pret šo apgalvojumu mēs gribam strīdēties. Rakstnieks, kaut arī izmantojis patiesu notikumu, patiesīgu stāstu nav sarakstījis. Viņš, kā mēs to domājam pierādīt, nav bijis spējīgs ieskatīties dziļāk dzīves īstenībā, viņu mākslinieciski pārliecinoši attēlot.

Izmantojot stāstam cita pieredzi, nostāstu, J. Eiduks droši vien gribējis tēlaini, pārliecinošāk, plašāk, dziļāk un pareizāk atsegt aprakstītā notikuma — 1905. gada reakcijas terora cēloņsakarīgo šķiras būtību. Citādi — kāda nozīme gan būtu atkārtot to, kas no cita jau pateikts?

Literārisku avotu izlietošana (kāda loma viņiem rakstnieka darbā, literāriskās vielas uzkrāšanā, par to vēlāk, raksta noslēguma daļā) dod iespēju izdarīt zināmus kontrolējošus salīdzinājumus. Šinī gadījumā arī tas drusku atvieglo manu uzdevumu. Ja es, piemēram, domāju, ka R. Eidemanis savā «Ūdensvadā» ir tālu no dzīves īstenības, viņas pareizas uztveres un izpratnes, ka šo īstenību var labāk, pareizāk attēlot, tad, lai to pierādītu, jārunā ļoti plaši un pie tam — kas vēl var zināt, cik pārliecinoši tas katru reizi iznāk. Mūsu dzīves pieredze tak tik nevienāda. Kas attiecas uz Eiduka stāstu, tad mēs lasītāju varam noraidīt jau pie zināmiem materiāliem, kuri dod iespēju salīdzināt viena dzīves uztveri, izpratni ar otra — liberālā advokāta Gruzenberga ar proletāriskā rakstnieka J. Eiduka.

Ko mēs varam teikt, salīdzinot J. Eiduka stāstu «Trešais svaru kauss» ar Gruzenberga atmiņu atsevišķo skicējumu «Dzīvais mironis»? Kā mēs arī nesimpatizētu savam cilvēkam, mums tomēr nesaudzīgi jāsaka, ka viņš, proletāriskais rakstnieks, no dzīves īstenības, viņas pareizās izpratnes daudz tālāk, nekā liberālais advokāts. Gruzenbergs, protams, nav spējīgs vadīties no mūsu šķiras redzes viedokļa. Viņa redzes aploks diezgan aprobežots. Dabīgi gaidīt un prasīt no proletāriskā rakstnieka dziļāku dialektiski materiālistisku dzīves — šinī gadījumā 1905. gada kustības, reakcijas terora izpratni. Par nožēlošanu, izrādās, ka liberālais advokāts aizēno proletārisko rakstnieku. Pēdējais savā pasaules uztverē noslīdējis daudz zemāk par pirmo. No Gruzenberga empīriski (novērojoši) aprakstītās 1905. gada lauku kara tiesas epizodes mēs šo to varam iegūt. Viņā vērīgi nodziļinoties, mūsu acu priekšā šis tas atdzīvojas no ciešanu, cīņu un sakāves bagātās pagātnes. Ne tā tas ir ar Eiduka stāstu. J. Eiduks Gruzenberga aprakstīto epizodi savā stāstā padarījis tikai banālāku, seklāku, novazājis. Viņš, droši vien gribēdams mūs tuvināt dzīves īstenībai, patiesībā attālina no tās.

Uzrādīsim tikai raksturīgos faktus, kuri apstiprina mūsu izteiktās domas pareizību.

J. Eiduka stāsta «Trešais svaru kauss» galvenā atšķirība no Gruzenberga atmiņām, kuras viņš diezgan pamatīgi kopē, ir tā, ka rakstnieks notikuma galveno personu cenšas it kā rādīt viņa sabiedriskajā apkārtnē. Vispār tur, kur Gruzenbergs stāsta, J. Eiduks mēģina tēlot. Reizē ar to rakstnieks it kā mēģina parādīt to cēloņsakarību, kura ved pie zināma notikuma. Viss tas būtu tikai apsveicami. Paraudzīsimies tomēr, kā J. Eiduks to izdara.

Savās atmiņās Gruzenbergs pastāsta, ka Liepājas važonim Ichokam Simsonam — tāds revolucionārās epizodes galvenās personas īstais vārds, — kuru viņš aizstāvējis lauku kara tiesā, draudējis nāves sods tāpēc, ka viņa — Simsona vadībā grupa revolucionāru sarīkojuši bruņotu uzbrukumu cietuma konvojam un atsvabinājuši vairākus politiski apcietinātos — latviešus. Simsona līdzdalību bruņotā uzbrukumā apliecina sevišķi kāds bodnieks. Aizstāvim nav cerību glābt Simsonu no nāves soda. Tiesā Gruzenbergam nejauši tomēr izdodas kompromitēt galvenā liecinieka atmiņas spējas, jo bodnieks īsi pirms inkriminētā notikuma bijis nopietni slims un ārstējies vājprātīgo un nervu klīnikā. Norādot, ka šinī gadījumā var notikt kļūmīga tiesas kļūda, var tikt notiesāts gluži nevainīgs cilvēks, advokāts ļoti pazemīgi lūdz attaisnot Simsonu. Tiesa Simsonu pierādījuma trūkuma dēļ arī attaisno. Apsūdzētā pārdzīvojumi tomēr ir tik lieli, spriedums tik negaidīts, ka viņa psihe neiztur, viņš pēc sprieduma nolasīšanas nedzīvi sastingst, nereaģē uz apkārtni, ne redz, ne dzird. «Ar plati atvērtām, pārakmeņotām acīm, bez domu un jūtu dzirksteles, ar pusatvērtu muti, kā automāts viņš, uz vietas sastindzis, turpināja nekustoši sēdēt.» Tikai pēc ilgāka laika Simsons atjēdzas no sava sastinguma.

Gruzenbergs sevišķi netēlo, vairāk atstāsta kailu faktu. Notikums nav ikdienišķs, bet viņā nav nekā tumša, neskaidra. Fakts ietver sevī pietiekoši daudz noteiktu, raksturīgu vilcienu, ka nav, nebūs grūti, ja mums nav tikai ņemtas kaut jebkuras iztēles spējas stādīties sīkāk priekšā kā notikuma sabiedriskos cēloņus, tā arī viņa galveno dalībnieku. Būtu pārāk bēdīgi, ja mēs pēc tam, kad esam izgājuši noteiktu šķiru cīņas skolu, nebūtu spējīgi izprast 1905. gada šķiru kauju ekonomiskos un politiskos cēloņus. Tiem jābūt skaidriem. Kas turpretī attiecas uz aprakstītā notikuma galveno dalībnieku, tad mēs, važoņi, ebreju Simsonu nevaram iedomāties citādāku kā tikai kā apzinīgu, aktīvu revolucionāru, kurš savā rīcībā vadās no revolucionārās apziņas, biedriskās solidaritātes un disciplīnas. Par to runā uzrādītie fakti. Simsons, bruņotās grupas vadonis, kopā ar citiem atsvabina vairākus politiskos cietumniekus — cittautiešus. Ap-

cietināts neatzīstas, līdzbiedrus nenodod, tiek tiesāts viens. Fakts, cilvēka sabiedriskās uzvešanās iezīmētie vilcieni ir tādi, par kuriem mēdz teikt, ka viņi paši par sevi runā gaišu valodu. Tagad paraudzīsimies, kā šo diezgan gaišo faktu uztvēris un iztēlo proletāriskais rakstnieks J. Eiduks.

Velti meklēt J. Eiduka stāstā 1905. gada šķiras kauju plašāku marksistiski sintezējošu izpratni. Eiduks pārāk vājš sociologs un mākslinieks, lai būtu uz to spējīgs. Viņu jau arī nebūt neinteresē tik daudz notikuma sabiedriskā puse kā atsevišķs psiholoģisks fakts — Simsona galīgais apstulbums tiesā. Notikuma sabiedrisko būtību J. Eiduks turpretī patiesībā aptumšo, aizplīvuro. Cara valdības, reakcijas teroru Eiduks nekā neraksturo, aizstāvi idealizē, bet revolucionāru Simsonu padara par mierīgu mietpilsonisku iedzīvotāju.

Raksturīgākie piemēri. Eiduks notikuma tuvāko sabiedrisko apkārtni ierobežo ar šaurajiem ģimenes rāmjiem, stāsta sižetisko dzinējspēku mēģina atrast ģimenes radu attiecībās. Paraudzīsimies tik, kā Eiduks apietas ar notikuma galveno dalībnieku. Vispirms viņš to izolē pilnīgi no sabiedriskās apkārtnes, biedriem. Pietiks — tā viņš domā, — ja mēs ap viņu radīsim sievu un vecu tēvu, bet kaut kur tālumā sievasbrāli, kuru ietupināsim cietumā. Tālāk, ebreju Ichoku Simsonu Eiduks pārkrusta par latvieti Pēteri Sirsonu. Ar to tiek pastrīpots — rakstnieks ir radošs. Tūlīt var redzēt, ka viņš nebūt nenoraksta. Bez tam, ja ebrejs sāks darboties latviešu rakstnieka stāstā, tas var radīt liekus sarežģījumus. Ebrejs droši vien apprecēs ebrejieti. Un ej tad nu izpētī ebreju sievietes radnieciskās jūtas, viņas attiecības pret brāli. Velns sazin kā viņi auguši, dzīvojuši. Viņu pagātnē droši vien nav nekā pievilcīga. Nav ne draudzes skolas, ne bērzu smelksnes. Cita lieta turpretī, ja galvenā persona latvietis. Tad viņš droši vien apprecēs latvieti, īstu saimniekmeitu ar albumu rokā. Tādas sievietes radnieciskās jūtas — un tās rakstniekam kā uz delnas. Tad viņš var sukāt vaļā pēc vecu veciem mīlestības stāstu iecienītiem paraugiem. Apmēram šādā stilā:

> «Arturs! Draudzes skola. Jaunības dienas. Bērzu smelksne. Meža strauts. Salauzta laipa... Mācības uzdevums nesaprotams? Krilova fābula grūta? Pamāj tik ar pirkstu — Arturs pacietīgs izskaidrotājs. Bet vai nebija arī kādreiz dusmīgs? O jā! Kārtībnieka godā ticis, pašā pirmajā vakarā ielicis viņu kaktā. Par ko? Nevarēja atcerēties. Toreiz bija sāpīgi, bet tagad — tīksmi.»

Jautāsiet, priekš kam viss tas, priekš kam šis sievasbrālis? Ak naivo lasītāj, nu tad tak rakstniekam nebūtu par ko stāstīt. Apdomā pats, tad būtu jāstāsta tīri neticamas lietas. Tiesa, par šādām neticamām lietām stāsta Gruzenbergs. Bet tas nav paraugs, un rakstnieku vis neapmānīs — viņš zin, kur īstā ādere.

Baigā reakcijas laikmetā likt cilvēkam, lai viņš piedalās bruņotā uzbrukumā, atsvabina personīgi nepazīstamus cilvēkus? Eiduks neies to darīt, viņš tam netic, viņam to neiestāstīs. Tāpēc jau arī viņa stāsta varonis Sirsons piedalās — gribot negribot tā iznāca — sava sievasbrāļa glābšanā. Rakstnieks jūt, ka tā viņš piekļuvis īstām dzīves āderēm, ka viņa priekšā veras plašumi. Jā, ģimene ir ass, ap kuru viss griežas! Galvenais — rakstnieks jūtas savā elementā. Viņš tad, piemēram, ļoti pamatīgi var papļāpāt par sava varoņa sievu, kurai gadās «tik daudz nelaimes vienā gadā — pirmajā laulības cēlienā». Ej sazin, ko sieviete jūt, domā un pārdzīvo, ja cietumā sadzīti personīgi nepazīstamie revolucionāri, kā viņa tad uzvedas, kādi šinī gadījumā viņas refleksi pret ārpasauli. Turpretī, ja cietumā likts mīļš brālis, tad viņa, kā Eiduks to nofotografējis, uzvedas šādi: vispirms neizlaiž ne uz mirkli albumu no rokām, un tad

«... pieceļas. Pieiet pie loga. Paver gardīnes. Nolaiž. Apstājas pie spoguļa. Atglauda pelnu pelēkās matu šķipsnas. Pārvelk ar pirkstu dzimumplankumiņam lūpu stūrītī un atsviež plecam uzgulušo matu pīni. Garlaikodamās uzsēstas gultas malai...»

Redziet, ar kādu mākslinieciski detaļu rakstnieks, runājot par saviem mīļi tuviem tēliem, uz reizi var paspīdēt.

Jokus pie malas. Teiksim skaidri — J. Eiduks, pārvēršot noteiktu revolucionāru ebreju Simsonu par mierīgu iedzīvotāju — tautieti Sirsonu, revolucionārā notikuma cēloņus no sabiedriskās arēnas pārceļot uz sīkpilsonisku ģimenes istabu — uz patiesu 1905. gada notikumu, gribot negribot uzrakstījis neglītu paskvilu.

Paskvila dibinās uz viltojumiem. J. Eiduka stāstā tiešām — tur, kur jūtas kaut mazākais mezgliņš, — mēs nevaram atrast neviena neviltota vilciena. Sirsona saistīšanu nelaimīgā sievasbrāļa atsvabināšanā rakstnieks, piemēram, attēlo tā:

«— Pēter, vai tu nezini kādu uzticamu važoni? — Anna steigšus ieprasās.

Jautājums negaidīts un nesaprotams. Sirsons nespēj atbildi izdabūt.

— Nav vajadzīgs! — svešais pārtrauc pieceldamies. — Tātad astoņos no rīta. Kungu un Tirgus ielas stūrī. Nr. 41?

Pēteris pieceļas sēdus. Tas viņa numurs. Par ko še tiek spriests?

— Labvakar! — Mārtiņš piesteidzas sniegt Pēterim roku. — Sieva jums izstāstīs. Tāda maza padarīšana. Bet nu man jāsteidzas.»

Domāju — tik «organizētā ceļā» neviens revolucionārs gan nebūs atsvabināts. Tas iespējams tikai Eiduka stāstā.

Kā dzīves īstenības viltojums uzskatāms arī aizstāvja Gruzenberga attēlojums.

Vai nav jābrīnās? Noteiktu revolucionāru, kā mēs redzējām, Eiduks kompromitē, liberālu advokātu Gruzenbergu turpretī

cenšas salkani idealizēt. Ja no tā nekas neiznāk un Gruzenbergs, kā mēs to redzēsim vēlāk, tiek no stāsta iekšējās loģikas galīgi kompromitēts, tad rakstnieks to nebūt nav gribējis.

Neraugoties uz to, ka rakstniekam Gruzenberga atmiņās sniegts pietiekoši daudz vielas un pieturas punktu paša memuārista raksturojumam, J. Eiduks nav bijis spējīgs izprast šī advokāta būtību, parādīt mums viņa īsto raksturu. Nenodarbosimies arī mēs ar to. Piegriezīsimies tikai tuvāk J. Eiduka radītam Gruzenberga tēlam.

Rakstnieks šā vai tā izturas pret saviem tēliem. Tur, kur patoss, — tur, var teikt, rakstnieks gandrīz vienmēr dzīvo līdzi ar savu intīmāko būtību. Gruzenberga tēlojums Eidukam tik tuvs, ka rakstnieks par viņu neapvaldīti jūsmo.

Proletāriskam rakstniekam, piemēram, nebūt nav ko sajūsmināties par sīkpilsonisku humānismu (cilvēkmīlestību). Eiduks turpretī šo lietu tik komiski, vecmodīgi nopietni ņem pie sirds, ka kļūst jautri. Viņam trūkst humora sajūtas. Pietiks, ja no rakstnieka patētiskās izteiksmes atsvaigosim pāris vilcienu:

> «Trīsas pārskrien pār Gruzenberga pleciem. Kā elektrizēts viņš pietrūkstas kājās.
>
> — Man vairāk nav jautājumu! — iesaucas aizstāvis un steidzoši sāk rakstīt savā bloknotē. Uzbudināts berzē pieri un dzīslās jūt asinis verdoši saceļamies. Viņš aicināts aizstāvēt cilvēka dzīvību. Viņa rokās nolikts Pētera Sirsona zaļoksnīgais mūžs. Viņš iecirtīsies nagiem un plēsīsies par katru aizstāvamā dzīves un dzīvības mirkli!»

Nedomājiet, ka tas teikts ironiskā tonī. Nē, Eiduks pati nopietnība. Ko lai saka par šādu izteiksmi? Tur, kur cilvēks — jādomā, augstāko spēku — «aicināts» un viņa rokās — droši vien likteņa — «nolikts» cilvēka mūžs, tur laikam rakstīt var tikai šādā stilā.

Nelaime tikai tā, ka šādā stilā nav iespējams parādīt ne tiesas prāvas šķiru cīņas raksturu, ne aizstāvja sabiedrisko pozīciju. Eiduks to jau arī nemaz nemēģina darīt. Rakstnieku, kā jau iepriekš aizrādīju, nebūt neinteresē šķiras spēku, šķiras ļaužu sadursme. Viņam no svara kaila psiholoģiskā kolīzija. Tas fakts, ka cilvēks tiek attaisnots un tajā pašā reizē, kā Eiduks to iedomājies, jūk prātā.

Rakstnieks iet pa ļoti vecu un iemītu taku. Viņš steidz pie beigu efekta pa vistaisnāko, bet diemžēl arī visnepareizāko ceļu. Šajā steigā Eidukam nav no svara, kas īsti ir Sirsons — revolucionārs vai nenozīmīgi bēdīgs cilvēciņš. No svara — ka šim cilvēkam draud nāves sods, ka viņš tiek attaisnots un tomēr jūk prātā. Prātā jukšanai bēdīgi nenozīmīgais cilvēciņš pat parocīgāks. Kā tāds Sirsons arī tiek tēlots mājā, cietumā un tiesā.

Tālāk — nav no svara, kas par cilvēku ir aizstāvis, no kādiem sabiedriskiem iemesliem viņš vadās, kādu lomu viņš spēlē

šķiru cīņas konfliktā. Sižetiski šim cilvēkam jāpanāk Sirsona attaisnošana, jāsakāpina beigu efekts. Ar to viņa loma izspēlēta. Ar vārdu sakot, Eiduks uz notikumu un viņa dalībniekiem raugās nevis ar marksista, bet gan ar mazpilsētiņas apdzīvotāja skatu. Pēdējo vienādi vairāk interesē ārišķība, bet ne dziļākā iekšējā būtība.

Ja rakstnieks vadās no nepareiziem ieskatiem, tad viņa darbā viscaur sajūtama kā mākslinieciskā, tā arī dzīves neīstenība. Tādā darbā nav formības, nav stila. Viņš — maiseklis. Tāds maiseklis ir arī J. Eiduka pseidoproletāriskais stāsts «Trešais svaru kauss».

Eiduka radītais Gruzenbergs — raksturs neizturēts, neīsts. Viņš ne šis, ne tas. Grūti iedomāties šādu tukšības uzpūstu advokātu. Nav saprotams, par ko šis cilvēks cīnās. Šo neskaidrību sevišķi pastrīpo J. Eiduka sacerētā neloģiskā aizstāvja runa. No vienas puses, Eiduks aizstāvi idealizē, no otras, — pašam neizprotot, gremdē nost.

Fakti. Savās atmiņās Gruzenbergs atstāsta arī savas runas īsu konspektu. Šo konspektu diezgan plaši izmanto Eiduks. Viņš aizstāvja runu tikai citādi akcentē, iepin viņā tādus vilcienus, kas nekā neskan.

Īstais Gruzenbergs, protams, ne domāt nav domājis lauku kara tiesu ne brīdināt, ne iebiedēt. Norādot, ka nevar uzticēties lieciniekam, par kura atmiņu nevar galvot, ka var tikt notiesāts gluži nevainīgs cilvēks, viņš padevīgi izlūdzas žēlastību. Pieminot leģendu, ka eļļas piliens var nomierināt satrakoto jūru, viņš savu runu nobeidzis tā: «Izlūdzos tikai pilienu cilvēcības. Un no visas sirds ticu, ka šis mazais cilvēka žēlastības piliens darīs brīnumus: viņš nomierinās sabangoto stihiju un glābs nevainīgā cilvēka dzīvību.»

Īstais Gruzenbergs no sava redzes viedokļa loģisks. Latvija sabangota, nenomierināta. Viņu nomierināt var žēlastības eļļas piliens. Tāds viņa runas beigu akords. «Eļļas» iepinums runā motivēts, gleznai loģisks pamats.

Paraudzīsimies tagad, ko Eiduks liek runāt savam Gruzenbergam. Eiduka Gruzenbergs izrunājas ne tikai ļoti nesimpātiski, bet arī neloģiski. Te būs piemēri:

> «— Jūsu uzdevums, tiesnešu kungi, — arvien vairāk iejūsmināmies, Gruzenbergs paceļ balsi, — ir noslāpēt nemiera ugunis un nodibināt zemē mieru un kārtību*. Piedzīvojuši jūras braucēji stāsta, ka nemierā trakojošu jūru, kas katru brīdi draud noguldīt virpuļojošā jūras gultnē varenākos okeāna milzeņus, spējot nomierināt viļņos izgāzti eļļas plūdi**. Bet vai tam, kas iedrošinātos tādā brīdī ar uguni spēlēties.

* Pastrīpojumi viscaur mani. — *J. B.*

** Vārdi «virpuļojošā» jūra un eļļas «plūdi» tiek pastrīpoti, lai lasītājs grieztu vērību uz Eiduka «stila niansēm».

— Tiesnešu kungi! Mazā Latvija ir tāda viesuļa saviļņota jūra, kas, eļļas pārplūdināta, sāk nomierināties, un posts tam, kas, degvielu piesātinātu jūru savaldīdams, sāktu rīkoties ar uguni rokās!»

Pēc šitik dumjas un cūcīgas izrunāšanās (pēc veciem likumiem, Gruzenbergs varētu saukt Eiduku pie atbildības par difamāciju [apmelošanu presē]) Eiduks turpina aizstāvi tēlot šādā garā:

«Abas rokas brīdinoši pacēlis, sasarcis, iekšējās ugunīs karsdams, pārliecības iedvesmināts, advokāts risina straujo domu arvien tālāk, aizraudamies no spilgtiem piemēriem, gleznainiem salīdzinājumiem. Atgrūdis acīm uzmācošās, slapjās matu cirtas, runātājs uzmet skatu tiesas galdam un ar vēl varenāku plūdumu turpina runu, kurā ieinteresējies pat vienaldzīgi aukstais tiesas priekšsēdētājs. Kā pavasara palos kalna upes plūdums aizstāvja pacilātā runa atgrūž, saārdot prokurora argumentus un brīdina pielaist nelabojamu tiesas kļūdu, brīdina spēlēties ar uguni, kur apkārt tik daudz spēji uzliesmojošu degvielu.»

No vienas puses, kā jau teicu, Eiduks idealizē aizstāvi. Par to runā arī tikko citētais abzacis. «Kā pavasara palos kalna upes plūdums aizstāvja pacilātā runa,» saka autors. Runa patiesībā ļoti nekrietna. No otras puses, Eiduks savam aizstāvim liek runāt tādas cūcības, kas Gruzenbergu nostāda ļoti nekrietnā gaismā.

Eiduka Gruzenbergs, par kuru rakstnieks, kad viņš stāstījuma pavedienu ņem personīgās rokās, jūsmo — vispirms ļoti negodīgi glaimo lauku kara tiesai («Jūsu uzdevums, tiesnešu kungi, ir noslāpēt nemiera ugunis un nodibināt zemē mieru un kārtību»). Tālāk aizstāvis ar sevišķu uzsvaru un pilnīgi lieki trīs reizes ar vieniem un tiem pašiem vārdiem mēģina iebaidīt tiesu, lai viņa nespēlējas ar uguni tad, kad Latvija, eļļas pārplūdināta, sāk nomierināties. Kas tā ir par nomierinošu eļļu, ar ko pārplūdināta Latvija 1905. gadā, tas Eiduka stāstā skaidri pateikts nav. Mēs šo gleznu turpretī nevaram iztulkot nekā citādāk kā tikai tajā garā, kādā viņu lietojis Gruzenbergs. «Eļļa» — žēlastība. 1905. gadā lauku kara tiesu un soda ekspedīciju terora, nemitīgu slepkavību apstākļos teikt, ka Latvija žēlastības pārplūdināta, — nu to var tikai liekulis, reakcionārs. Ja tāds ir aizstāvis Gruzenbergs, tad viņa īstā vieta aiz lauku kara tiesas galda, bet nevis uz aizstāvja sola. Tiešām jābrīnās, ka šāds aizstāvis uzņemas aizstāvēt revolucionāru, cilvēku, par kuru viņš noteikti zina, ka viņš piedalījies bruņotā uzbrukumā. Neuztraucies, lasītāj! Nav tik traki. Viss tas notiek jau tikai Eiduka stāstā.*

* Interesanti atzīmēt, ka J. Eiduka «Trešais svaru kauss» krievu tulkojumā («Ленинград», 1930, Nr. 2) no Gruzenberga runas pilnīgi strīpota visa tā saeļļotā biezputra. Žurnāla redakcija ar savu māksliniecisko ožu sajutusi, ka te nav viss kārtībā.

Domāju, ka rakstnieka paviršību, to, ka viņš dziļāk nepārdomā to, ko ņemas tēlot, esmu atklāti pienaglojis. Mazākais niecиņš liecina, ka Eiduks nekā nesarīmē galus kopā. Viņa stāsts — maiseklis, kurā sabāzts, kas tik bijis pie rokas.

Ar vielas nepareizu, paviršu seklu uztveri mēs stāstā «Trešais svaru kauss» saduramies ik uz soļa. Ka šī kaite organiska, dziļi ieēdusies, par to nepārprotami runā stāsta bezgaršīgais virsraksts. Bezgaršīgais tāpēc, ka ideoloģiski nepareizs. Eiduka stāsta virsraksta ideja proletāriskā rakstnieka necienīga. Eiduks, ja grib, var izņemt patenti uz izgudrotiem trim svaru kausiem. Ideja, tiesa, nav pārāk jauna. Pie vecās iekārtas rakstnieku droši vien palielītu. Mums turpretī gribētos noteikti noprasīt: vai Eiduks gan nopietni domā, ka šķiras tiesā, šķiras cīņas konfliktā, ārpus šķiru spēku samēra iespējama kāda trešā — neitrāla izeja? Nav ko muļķot lasītājus ar ērmīgiem svariem. Teiksim skaidri. Sirsona prāvā valdošā šķira panākusi savu: iznīcinājusi revolucionāru. Nekāda trešā svaru kausa nav.

Ja Eiduks ar savu triju svaru kausu ideju gribējis pastrīpot, ka ar cilvēku var notikt visādi neparedzēti gadījumi, tad jāsaka, ka viņa jaunatklājums pazīstams jau no ķeizaru Hamurabi laikiem. Lieki norādīt, ka tādā gadījumā svaru kausu var būt simti, tūkstoši, miljoni.

Beigsim uzskaitīt stāsta «Trešais svaru kauss» vielas izpratnes trūkumus. Viņu pārāk daudz. Tā mēs varētu vēl, piemēram, aizrādīt, ka cilvēka prātā jukšana notiek pēc zināmiem psihofizioloģiskiem likumiem, ka stāstā nevajadzīgi, lieki iepīti ebrejiskie motīvi utt. Pāriesim tomēr pie slēdzieniem.

Stāsts «Trešais svaru kauss» jo sevišķi pastrīpo domu, ka mūsu rakstnieki ļoti vāji literāriskās vielas uzkrāšanas, viņas pareizas izpratnes un mākslinieciski apstrādājuma laukā. Stāsts liecina, cik tālu dažreiz mūsu — tā sauktais proletāriskais rakstnieks atrodas no dialektiski materiālistiskās dzīves izpratnes. Tādi stāsti kā «Trešais svaru kauss» izdzēš jau katras robežas starp šejieni un Latvijas sīkpilsonisko rakstniecību.

Stāsta «Trešais svaru kauss» lielie trūkumi, no vienas puses, izskaidrojami ar rakstnieka paviršību. Interesanto dzīves notikumu rakstnieks jau tamdēļ vien nomuļļā, ka netur par vajadzīgu nodziļināties ne 1905. gada ekonomiskos, ne politiskos apstākļos, ne cilvēku šķiras psiholoģijā un viņu dzīves veidā. Liekot cilvēkam jukt prātā, pat tad rakstnieks kontroles pēc netur par vajadzīgu ieskatīties psihiatrijā. Rakstnieks viscaur palaižas uz savu radošo fantāziju. Tai jāizvelk ķerra! Nabadzīte arī velk gaismā un gāž grāvī visu nabadzīgo rakstnieka bagāžu. Radošo fantāziju vajag mācēt audzināt!

Stāsta galvenā vaina meklējama tomēr rakstnieka pasaules

uzskatā. «Trešais svaru kauss» — sīkpilsoniskās ideoloģijas un psiholoģijas izpausme. Visas īpašības nāk no šejienes. Sīkpilsoniskā aprobežotība neļauj Eidukam saskatīt lietas īstā gaismā, ieraudzīt sava stāsta trūkumus, jo paškritika viņai sveša. Eidukam, kā daudziem no mūsu rakstniekiem, pirmām kārtām noteikti jācīnās par lieliniecisku pasaules uzskatu mākslas pasaulē. Citādi ceļš ved uz purvu.

Kas attiecas uz stāsta «Trešais svaru kauss» literārisko apstrādājumu, tad to noteikuši abi iepriekšējie momenti: paviršība un dialektiski materiālistiska pasaules uzskata trūkums. Apstrādājumā no proletāriskā stila redzes viedokļa nevar atzīmēt nekā pozitīva. Stāstījumā trūkumi taisni ir tie, kuri vispirmām kārtām rada sašutumu pret autoru. Mēs tūlīt jūtam, ka stāstītājs pats ļoti sekls. Nav ne jausmas no tā, ka stāstu stāsta noteikts proletārietis vai cilvēks, kas nesaudzīgi prot atmaskot dzīves trumus, bet nevis šā tā brauc pa virsu.

Stāsts uzrakstīts nodrāzti impresionistiski naturālistiskiem izplūdušiem vilcieniem. Šur tur mēs jau atzīmējām Eiduka stila negatīvās īpašības. Bezgaršīgu naturālistisku sīkumainības kopēšanu sevišķi pastrīpo tā vieta stāstā, kur Sirsona sieva ne no šī, ne no tā, bez kaut kādas māksliniecīskās vajadzības, «pārvelk ar pirkstu dzimumplankumiņam lūpu stūrī». Stāsta valoda nodrāzta, pagātnes ieskatus izteicošu gleznu piebārstīta. Sastopami arī tīri valodnieciski grumbuļi. Eiduks, piemēram, raksta: «Valgas sniega pūkas apķep telefona stabiem, vētras aplauzto priežu stumburiem.» Ir gan tām sniega pūkām ko turēt, kad uz viņām sāk lidot telefona stabi un priežu stumburi!

Stāstu «Trešais svaru kauss» «Celtne» varēja drukāt tikai ar lieliem labojumiem. «Celtnē», protams, nodrukāti vēl sliktāki stāsti, piemēram, Rublausa «Pionieris Vendis». Un tomēr vai nebūtu laiks mūsu žurnālam uzstādīt augstāku kritēriju? Vai nav laiks drukāt tikai to, kas vajadzīgs, bet ne visu to, ko daudzmaz vien var nodrukāt?

Es saprotu — formulēt uzdevumus, saprast viņu svarīgumu nav pārāk grūta lieta! Daudz grūtāk šos uzdevumus veikt. Bet veiksim tos tikai tad, kad gaiši apzināsimies mūsu literatūras trūkumus. Laiks beigt ne tikai nevietā nejēdzīgi slavēt mazvērtīgus darbus, bet arī maigi šļupstēt par trūkumiem. Par viņiem jārunā gaiša un skaidra, lieliniecīski paškritiska valoda.*

J. Brastkalns

«Celtne», 1930. g., Nr. 4, 46.—50. lpp.; Nr. 5, 50.—56. lpp.; Nr. 6, 35.—41. lpp.

* Kas mūsu rakstniekiem praktiski būtu darāms literāriskās vielas uzkrāšanas un apstrādāšanas laukā, par to kādā turpmākajā «Celtnes» numurā.

LATVJU PROLETRAKSTNIECĪBAS JAUNIE UZDEVUMI

(Sakarā ar Vissavienības latvju proletrakstnieku 3. konferenci)

Latvju proletrakstnieku konferencei, kura paredzēta tuvākajā nākotnē, būs jāatrisina daudz svarīgu latvju proletāriskās rakstniecības problēmu. Konferencei piekritīs jo sevišķi liela nozīme sakarā ar to, ka viņai nāksies uzkavēties kā pie literāriskās politikas, tā mākslinieciskās jaunrades jautājumiem. Jo abu šo kategoriju jautājumi, kuri, protams, uz visciešāko saistīti, nav pie mums, kā nākas, pārrunāti, cīņa pret dažādiem novirzieniem no proletrakstniecības ģenerālās līnijas nav bijusi pietiekoši enerģiska. Tāpēc arī daudzas literāriskas parādības, par kurām krievu organizācijas jau sen skaidrībā, mums vēl nāksies pārvērtēt, lai mūsu rakstniecības tālākā izveidošanās varētu norisināties pa marksistiski ļeņiniskās attīstības ceļu.

No otrās latvju proletrakstnieku konferences pagājuši trīs gadi. Pa šo laiku Padomju Savienībā ir notikušas dziļas pārgrozības. Padomju Savienībā iestājies sociālisma periods, iznīdētas tiek kapitālisma pēdējās paliekas. Norisinās strauja kultūras revolūcija, kurā ierauti miljoniem darbaļaužu. Pats par sevi saprotams, ka otrās konferences lēmumi vairs neatbilst tagadējam rekonstrukcijas periodam, kurš uzstāda proletāriskai rakstniecībai, kā vienam no ļeņiniskās kultūrrevolūcijas priekšpulkiem, jaunas prasības. Mūsu priekšā nostājas daudz svarīgāki un komplicētāki uzdevumi. Tāpēc arī mūsu rindu pārkārtošanai jānorit saskaņā ar rekonstrukcijas perioda straujajiem tempiem. Latvju proletrakstniecībai jābūt marksistiski ļeņiniski izturētai, tai jāmāk pielietot savā jaunrades praksē dialektiskā materiālisma metodi, ar kuras palīdzību latvju proletāriskā rakstniecība spētu aktīvi cīnīties par sociālisma galīgu uzvaru mūsu zemē.

Pamatojoties uz Vissavienības Proletārisko rakstnieku asociācijas literāriski politiskiem un mākslinieciskiem principiem, ieturot pareizu proletrakstniecības ģenerālo līniju, uzsākta ir arī latvju proletāriskās rakstniecības rindu pārkārtošana. Strādnieku un kolektīvistu trieciennieku iesaukums literatūrā ir svarīgākais moments šinī pārkārtošanas darbā. To sapratušas mūsu literāriskās organizācijas — tās paplašina savas rindas ar jauniem spēkiem. Trieciennieku iesaukums nozīmē to, ka proletrakstniecībā aug jauni strādnieciski kadri, kuriem iesaukuma rezultātā jāsastāda proletāriskās literatūras vadošais kodols. Masu sekcijas uz vietām ievērojami paplašinājušas savas rindas taisni uz iesaukuma rēķina. Zināmus rezultātus devis iesaukums MAPP'a Latsekcijā. Diezgan plaši iesaukumu organizēja Sibīrijas proletārisko rakstnieku Latsekcija, kuras nodibināšanās jau uzlūkojama par ievērības cienīgu faktu mūsu literāriskā

dzīvē. Runājot par iesaukumu, jāatzīmē arī Vissavienības latvju strādzemkoru apspriedes korespondentu iesaukums. Korespondentu apspriedes iesaukums visskaidrāk rāda, kur meklējami mūsu rakstniecības jaunie kadri, kā pārkārtojamas un ar ko papildināmas mūsu rindas.

Aktivizējies ir arī masu darbs saskaņā ar pārdzīvojamā posma prasībām. Ja agrākos gados latvju rakstnieku organizācijas apmierinājās galvenām kārtām ar izrīkojumiem klubos, tad tagad masu darbs kļuvis daudz plašāks un vispusīgāks. Mēģināts tiek nodibināt ciešākus sakarus ar fabrikām (Maskavas un Sibīrijas sekciju pasākumi), tuvāk saistīties ar latvju strādnieku kolektīviem ražošanā. Ir tikušas organizētas brigādes uz lauksaimniecības kolektīviem, paši rakstnieki centušies aktīvi piedalīties ražošanas procesos. Visu to latvju proletrakstnieku konferencei nāksies ierakstīt mūsu rakstniecības kustības aktīvā. Pēc mūsu domām, iesāktais ceļš ir pareizs, gūtie panākumi jānostiprina un jāizveido tālāk.

Novērojot latvju rakstniecības līdzšinējos sasniegumus, nāksies konstatēt, ka latvju proletāriskā rakstniecība pēdējos gados ir pamazām augusi, pārvarēdama tās daudzās grūtības, kādas viņai nākas sastapt ne mazums savā attīstības gaitā. Tiek pārvarēti pagātnes literatūras satura un formas iespaidi, aug proletrakstniecības līmenis, tiek meklēti jauni žanri, mēģināts radīt ipatnēju — savam laikam atbilstošu stilu, attēlot šīsdienas celtniecību, pārvarēt shematismu, iznīdēt veco tradīciju iespaidu. Latvju proletāriskā rakstniecība cenšas kļūt par aktīvu šķiru cīņas un sociālistiskās celtniecības ieroci.

Ievērojamus sasniegumus mēs varēsim uzrādīt izdevniecības laukā. Te vispirms jāmin žurnāls «Celtne», kurš nu jau regulāri iznāk trešo gadu. Žurnāls audzis kā satura, tā tilpuma ziņā. Tuvākajā nākotnē paredzams žurnālu vēl paplašināt. Mums iznāk «Daiļliteratūras bibliotēka», kurā parādījies labākais, kas mums ir. Pēdējos pāris gados iznākušas vairākas dzejoļu grāmatas. Šie panākumi izdevniecības laukā jo sevišķi izceļas, ja atminamies neseno pagātni, kad atsevišķas daiļliteratūras grāmatiņas iznākšana bija diezgan reta parādība. Ne velti rakstnieku otrajā konferencē (1928. g.) nācās konstatēt, ka stāvoklis izdevniecības laukā pārāk neapmierinošs, ka izdevniecības jautājuma nokārtošanai jāsper steidzīgi soļi. Tagad šinī ziņā daudz kas grozījies mums par labu. Tas viss, kopsummā ņemot, runā par latvju proletāriskās kultūras pieaugumu Padomju Savienībā.

Un tomēr, neraugoties uz visiem šiem sasniegumiem, panākts ir samērā maz, ja salīdzinām ar tām milzu lielajām prasībām, kādas tiek uzstādītas latvju proletāriskai rakstniecībai. Ja mēs pieiesim ar stingru paškritikas mērauklu pie mūsu literāriskās dzīves parādībām un līdzšinējās literāriskās prakses, nāksies

atzīties, ka daudz kas nav padarīts, daudz kas veikts tikai pirmuzmetumā, bet vienā otrā iecirknī būs saskatāmi pat ievērojami robi mūsu literatūras frontē.

Vispirms jāsaka, ka ne latvju proletrakstnieku CB, ne sekcijas uz vietām nav attīstījušas pietiekoši enerģisku cīņu pret labējā oportūnisma un mums naidīgu šķiru ideoloģijas iespaidiem. Centrālajam birojam, kā vadošai organizācijai, ir trūcis lielinieciski kaujinieciskās neiecietības pret dažādiem novirzieniem no proletrakstniecības ģenerālās līnijas — viņš nav bijis visā pilnībā operatīvs, ideoloģiskās cīņas vadošs štābs. Jo kā citādi lai izskaidrojama tā parādība, ka pret Ļeņingradas proletrakstnieku Latsekcijas oportūnistisko vadību uzsākta enerģiska cīņa tikai pēdējā laikā, lai gan dažādi oportūnistiski mietpilsoniski simptomi šīs sekcijas vadošo biedru literāriski praktiskā darbībā ir bijuši saskatāmi vienmēr. Kā lai izskaidro to parādību, ka ne CB, ne viņa oficiālais orgāns «Celtne» nav sistemātiski atmaskojuši dažādos antiļeņiniskos ieskatus, kuri izpaudušies mūsu proletrakstniecības praksē un teorijā. Kā nopietns mīnuss, bez šaubām, atzīmējams tas fakts, ka CB lēmums «nesaudzīgi cīnīties pret pereverziski mazinieciskо koncepciju un viņas epigoņiem latvju apstākļos» nav radis konkrētu iemiesojumu. Dažādos literāriskos nogrupējumus, kuriem nekā nav kopēja ar proletārisko rakstniecību (Voronskis, Pereverzevs, «Litfronte»), kā arī šo nogrupējumu latviskos epigoņus mēs neesam laikā atmaskojuši un nesaudzīgi apkarojuši. Visnesaudzīgākās kaujas ideoloģiskajā frontē pret dažādiem ideālistiski mazinieciskiem un antimarksistiskiem uzskatiem, pret kuriem tik enerģiski cīnījušās krievu rakstnieku organizācijas, pie mums ir vāji atbalsojušās. Daudzos svarīgos jautājumos mēs pat neesam izteikuši savus ieskatus, esam bijuši nevis aktīvi cīnītāji, bet gan pasīvi novērotāji. Tādi momenti kā cīņa pret Pereverzevu, «Litfronti» nav pie mums fiksēti attiecīgos literāriskos dokumentos, mēs savus ieskatus neesam izteikuši šinīs tik svarīgos literāriski politiskos jautājumos. Lielinieciska paškritika latvju literāriskās organizācijās nav kļuvusi par neatdalāmu mūsu ikdienišķā darba sastāvdaļu. Visa tā rezultātā kļūdas laikā nav tikušas atzītas, strīdīgos jautājumos nav rasta skaidrība, dažādi oportūnistiski gruži krājušies gadiem un piesērējuši mūsu literatūras teoriju; tanī vietā, lai atsegtu mazāko kļūdu, atmaskotu katra nošķiebiena oportūnistisko būtību, nesaudzīgi apkarotu katru antimarksistisko uzskatu, mēs bieži vien visam tam esam pagājuši garām klusēdami. Bet Ļeņins jau vairāk gadus atpakaļ ir teicis, ka šķietami «ņiecīgai» kļūdai var būt visbēdīgākās sekas. «Tikai tuvredzīgi ļaudis,» rakstīja Ļeņins, «var atzīt par nelaikā paceltiem un liekiem frakcionārus strīdus un šo strīdu niansu stingru nodalīšanu. No vienas vai otras nianses nostip-

rināšanās var atkarāties Krievijas sociāldemokrātijas nākotne uz vairākiem gadiem» (V sēj., 135. lpp., 1. izd.). Arī tagad dažādas teorētiskas nianses ir ne mazāk kaitīgas, jo tās nozīmē mums naidīgas ideoloģijas iespaida nostiprināšanos. Oportūnistiskās kļūdas un šo kļūdu notušētāji, kuri tādā jeb citādā veidā atspoguļo sīkburžuāzisko uzskatu iespaidu uz mūsu proletārisko ideoloģiju, kavē cīņu par marksistiski ļeņinisku uzskatu skaidrību literatūras teorijas un prakses jautājumos.

Tāpēc konferencei nāksies saasināt uzmanību šinī virzienā — cīņu par Marksa un Ļeņina mācību principu skaidrību likt savas darbības centrā.

Runājot par latvju proletāriskās rakstniecības produkciju, jāsaka, ka, neraugoties uz visiem pēdējo gadu panākumiem, ar tiem apmierināties nevar. Viņa neaptver jauno celtniecības un paasinātas šķiru cīņas posmu visdažādākos viņu veidos. Latvju proletāriskā rakstniecība nav vēl kļuvusi par plašu masu kustību, strādnieciskais kodols viņā pārāk niecīgs un pieaug stipri neapmierinoši. Maskavas latvju dzejnieku ražošanas apspriede jau norādīja uz daudziem mūsu dzejas trūkumiem, šķiru pārkārtošanas lozungu aplamu izpratni, vispārcilvēciskās ētikas meklēšanu, nacionālisma tendencēm šķiras principu vietā, faktu sīkpilsonisku apdaiļošanu utt., utt. Mums liekas, ka prozaiķu un dramaturgu ražošanas apspriedei, kurai būtu pēc iespējas drīzāk jāsanāk, nāksies konstatēt to pašu arī par prozu un drāmu. Tikai pie visa tā vēl vajadzēs piemetināt, ka disproporcija starp rekonstrukcijas perioda straujiem tempiem un latvju proletrakstniecības prozas aktuālību ir vēl lielāka.

Vāji norisinās diskusija par jaunrades jautājumiem. Savā laikā, kad tika publicēta RAPP'a vēstule par mākslinieciskās jaunrades problēmām, MAPP'a Latsekcija to nemaz neapskatīja. «Celtnē» uzsāktā diskusija noritēja neorganizēti — tā izvērtās profesoriskās abstrakcijās. Diskusiju kā cīņu dēļ dialektiskā materiālisma metodes mūsu literatūras un teorijas praksē neprata novērtēt pat veselas organizācijas (LAPP'a Latsekcija). Vāja diskusija un pat atteikšanās no tās liecina par mūsu rakstniecības ne visai augsto lieliniecisķās kultūras un idejisko līmeni.

Tieši jau kā liels robs latvju proletrakstniecībā uzlūkojams trieciennieku attēla trūkums. Savā laikā CB griezās ar uzsaukumu pie latvju proletrakstniekiem, uzsverot, ka jāparāda strādnieki trieciennieki, jāattēlo viņu grandiozās kaujas saimnieciskā frontē, lai ikviens mācītos strādāt un cīnīties par mūsu celtniecības plānu realizēšanu tā, kā cīnās trieciennieki.

«Ja veiksim šo uzdevumu,» tika teikts uzsaukumā, «mēs pierādīsim, ka patiešām apzināmies tagadējā laika lielos un atbildīgos pienākumus, ka mēs izpildām partijas direktīvas, ka mēs esam sociālistiskās celtniecības aktīvie dalībnieki. Aprakstīsim

to visu uzmetumos, feļetonos, apcerēs, stāstos, dzejā, lugā, romānā. Aprakstīsim tā, lai visi šie darbi sekmētu sociālistisko celtniecību, palīdzētu izprast un pārveidot pasauli. Veidosim patiešām spēcīgu uzvarošā lieliniecisma literatūru.»

Šinī pašā virzienā mūsu rakstnieku domu koncentrēja arī «Celtne» speciālā ievadā. Bet kādi visam tam rezultāti? Izņemot nelaiķa K. Jakobsona pirmo nedrošo mēģinājumu un jauniesaukuma uzmetumus, mums vairāk nekā nav. Tas liecina, ka mēs neesam veikuši vienu no galvenajiem rekonstrukcijas perioda un piecgades trešā izšķirošā gada uzdevumiem; tas liecina, ka mūsu proletrakstniecība pirmo nopietnāko eksāmenu nav izturējusi.

Arī mūsu kritika, ar maziem izņēmumiem, nav pagriezusies ar seju pret latvju rakstniecības šīsdienas konkrētiem uzdevumiem. Daudzas akūtas, konkrētas latvju proletrakstniecības problēmas nav nemaz mēģinātas apskatīt un iztirzāt. Teorētiski kritiskā doma ir atrāvusies no konkrētās tagadnības. Atklāti jākonstatē, ka tas ir bīstams simptoms, jo teorijas atraušana no prakses mūs novedīs uz nepareiziem ceļiem. Minēsim kaut kādu trūkumu kā mūsu iesaukuma un vispār jauno rakstnieku literāriskās produkcijas nenovērtēšanu. Tāpat literāriskiem pulciņiem vēl līdz šim pašam pēdējam laikam nav izstrādāta mācību programa, par ko jāvaino kā CB, tā mūsu teorētiskie spēki. Ja pie visa tā vēl pievienosim atsevišķus gadījumus, kad dziļākas analīzes vietā kritika apmierinājusies ar kategoriskiem apgalvojumiem, atsevišķu rakstnieku cildināšanu vai nemotivētu nopelšanu, tad kļūs saprotams, ka arī kritikas laukā daudz kas būs jāpārvērtē. Marksistiski ļeņiniskā metodoloģija prasa, lai mēs pareizi novērtētu viskomplicētākās parādības, lai pieietu no šķiras viedokļa pie katras sabiedriski literāriskas akcijas, lai cīnītos par dialektiskā materiālisma principiem kā svarīgos, tā «mazsvarīgos» jautājumos.

Lai patiešām izveidotu «lielu lieliniecisma mākslu», iespaidīgu šķiru cīņas un sociālisma celtniecības ieroci, arī latvju proletrakstniecības iecirknī jāuzsāk pastiprināta cīņa par mūsu literatūras māksliniecīskās kvalitātes pacelšanu, par tās augstāku idejisku līmeni, pret uzpūtīgu, nosodāmu, apkarojamu iedomību pret kaitīgu likvidatorismu, kurš rodas sakarā ar lielām grūtībām, kādas jāpārvar latvju proletrakstniecībai. Jāapstiprina uzbrukums pret proletariātam naidīgām tendencēm, kādā veidā tās arī izpaustos. Lozungs «par lielu lieliniecisma mākslu» nebūt nenozīmē dažādu pretišķību apslēpšanu, literatūras jautājumos pastāvošo domstarpību noklusēšanu, kā tas, par nožēlošanu, bieži vien pie mums līdz šim ir bijis. Tas ir kaujinieciskš lozungs, caur un cauri polemisks, saistīts ar kaujinieciskās literāriskās

kustības «naļitpostoviešu» iepriekšējiem mākslinieciskās jaunrades lozungiem.

Latvju proletrakstniecības mākslinieciskās kvalitātes, viņas pilnasinības jautājums nostājas mūsu priekšā jo sevišķi asi. Arvien biežāk sāk atskanēt balsis, ka latvju proletrakstniecības skolnieciskie gadi pārāk ieilgst. Patiešām, daudzi mūsu rakstnieki, kuri nu jau raksta vairāk kā desmit gadus, mākslinieciskās attīstības ziņā mīņājas uz vietas vai pat iet atpakaļ. RAPP's turpina enerģisku cīņu par mākslinieciski augstvērtīgu, sava laika un šķiras lielu ideju piesātinātu literatūru. Lai tāda būtu arī latvju proletrakstniecība, jāpastiprina cīņa par tās pacelšanu uz augstāka idejiska līmeņa, par marksistiski leņiniska pasaulsuzskata izkopšanu, jo, runājot arī par mākslinieciskās jaunrades metodi, jautājumam par pasaulsuzskatu piekrīt izšķirošā nozīme. Mums vajadzīgi tādi literāriski darbi, no kuriem varētu mācīties, kuri virzītu uz darbību, lai uz viņiem balstītos pie direktīvu sastādīšanas, lai bez viņiem nevarētu iztikt audzinātāji, lai simti un simti tūkstoši pārbaudītu viņus savā praksē. Reizē ar to tā būs arī cīņa par satura un tematikas dialektisku vienību. Jo tagad mums bieži nākas dzirdēt domas, kuras vājo, diletantisko formu attaisno ar darba laikmetisko saturu. Šādu ieskatu aizstāvji nesaprot, ka laikmetiskās tematikas un viņas mākslinieciskā izveidojuma jautājumi priekš rakstnieka dialektiķa uz visciešāko saistīti, ka tos nevar atraut vienu no otra.

Latvju proletrakstnieku rindu pārkārtošanai jānorisinās daudz ātrākā gaitā, nekā tas noticis līdz šim. Jāturpina strādnieku, kolektīvistu trieciennieku, bijušo strēlnieku un sarkano partizāņu iesaukumus literatūrā. Vislielākā vērība jāpiegriež līdzšinējā iesaukuma organizatoriskai aptverei — iesaukums jāapbruņo ar dialektiskā materiālisma metodi. Lielāka vērība jāpiegriež audzināšanas darbam ar iesaukumu — vecākiem rakstniekiem jāuzņemas pārstāvniecība pār iesaucamiem, jāizdod attiecīga mācības literatūra priekš trieciennieki em latviešu valodā. Visdrīzākajā laikā jāizstrādā literārisko pulciņu paraugprograma, jāturpina literāriskā konsultācija «Celtnē», jāizdod trieciennieku sarakstītas grāmatas, jāiztirzā un jānovērtē sistemātiski žurnālā un laikrakstos trieciennieku literāriskā produkcija.

Viens no vissvarīgākajiem un neatliekamākajiem uzdevumiem ir parādīt piecgades varoņus trieciennieki, viņu cīņas sociālistiskā celtniecībā, lai no šīm cīņām mācītos simti un tūkstoši pārējo darbaļaužu uzvarēt sociālisma celtniecības frontē. Ja mēs šo uzdevumu neveiksim, tas liecinās, ka mēs nespēsim pārkārtoties, ka atpalicība no rekonstrukcijas tempiem arvien pieaugs; tas nozīmēs, ka latvju proletrakstniecība neattaisnos uz viņu liktās cerības. Cerēsim, ka latvju proletrakstnieki apzinā-

sies šī uzdevuma svarīgumu un drīzāk likvidēs radušos robu. Trieciennieku notēlošana saistīs latvju proletrakstniekus ciešāk ar sociālistiskās celtniecības procesiem, dos iespēju organizatoriski ieslēgties fabriku ikdienas darbā, palīdzēs izprast un aptvert proletrakstniecības galveno tematu, kāds pēc būtības ir trieciennieku — sociālistiskās sacensības entuziastu notēlošana literatūrā.

Latvju strādniecības cīņas visciešāk saistītas ar Padomju Savienības strādniecības cīņām. Lielāko rūpniecības centru daudzos uzņēmumos strādā latviešu strādnieku kolektīvi, kuri te ieradušies jau imperiālistiskā kara laikā, evakuējušies no Latvijas. Padomju Savienības strādnieki uzsākuši rakstīt savu «fabriku vēsturi». Latvju strādniekiem jāpiedalās šīs vēstures rakstīšanā, viņiem jāapgaismo tās cīņas, kādas norisinājušās, šīs fabrikas iekarojot. Latvju strādnieku kā kvalificēta darbaspēka loma Padomju Savienības rūpniecības attīstībā nav mazā. Evakuācijas periods, pilsoņkara posms, bēgļu atgriešanās laikmets, saimnieciskās dzīves atjaunošanas laiks — tie latvju strādniecības cīņu vēsturē ir piedzīvojumiem bagāti periodi, kuri nevar palikt neatspoguļoti, tāpat kā nedrīkst palikt neaprakstīta latvju strādnieku līdzdalība jaunu fabriku celšanā. Latvju proletrakstniekiem visā šinī darbā visdzīvāk jāpiedalās, viņiem jāparāda, ka latvju strādnieki, atstādami šauro «dzimteni» Latviju, šo dzimteni ir izcīnījuši Padomju Savienībā. Pretēji Latvijas postam un bezdarbam mums jārāda, kā mēs augam un ceļam. Šādai tematikai, šādiem literāriskiem darbiem būtu liela politiski revolucionizējoša loma.

Tāpat mūsu rūpnīcās un kolektivizētos laukos trieciennieku pirmajās rindās soļo ne mazums bijušo latvju strēlnieku. Ja latvju strēlnieku cīņas pilsoņkara frontēs vēl līdz šim nav pietiekoši apgaismotas, kā to nesen aizrādīja kādā savā uzsaukumā proletrakstnieku CB, tad par tām cīņām, kuras strēlnieki izcīna jau vairāk kā desmit gadus sociālistiskās celtniecības frontēs, vispār nekas nav zināms. Latvju proletāriskās rakstniecības uzdevums parādīt latvju strēlniekus sociālistiskās celtniecības laukā. Speciāla literāriski sabiedriska rakstu krājuma izdošanai spertos soļus, lai attēlotu bijušo strēlnieku darbu un sasniegumus sociālistiskā celtniecībā, var tikai apsveikt. Iepazīstināt latvju un krievu proletārisko sabiedrību ar veco Perekopa varoņu cīņām un uzvarām sociālistiskās celtniecības frontēs, saistot to visu ar pilsoņkara kaujām, mūsu tiešais un neatliekamais uzdevums.

Bet latvju strēlnieku cīņas pilsoņkarā arī arvien vēl paliek neapgaismotas. Strēlnieku nostaigātie ceļi, strēlnieku neskaitāmās kaujas daudzajās pilsoņkara frontēs ir viens no visspilgtākajiem latvju strādniecības cīņu posmiem viņas atsvabināšanas

kustības vēsturē. Tie ir momenti, kuri dzīvos audžu audzēs, tās ir cīņas, no kurām mums jāmācās iet kaujās par sociālisma galīgu uzvaru visā pasaulē. Tāpēc strēlnieku attēlam uz priekšu latvju proletrakstniecībā jāieņem daudz lielāka vieta, nekā tas ir bijis līdz šim, sniedzot ne tikai īsus fragmentus un epizodes, bet arī veselus cīņu posmus un laikmetu aptverošus sacerējumus — romānu, lugu, poēmu utt. veidā. No svara šim jautājumam piegriezt lielāku uzmanību taisni tagad — sakarā ar pilsoņkara vēstures izdošanu. Jo šīs vēstures lappusēs arī latvju strādnieku cīņām jātiek vēsturiski pareizi un vispusīgi apgaismotām. Un proletrakstnieki te var daudz ko darīt.

Daudz lielāka vērība nekā līdz šim mums jāpiegriež jaunrades diskusijas problēmām. Daudzi latvju proletrakstnieki nav vēl sapratuši diskusijas lielo nozīmi: katru šinī virzienā izteiktu asāku vārdu, pretēji pastāvošiem ieskatiem formulētu domu uzreiz uzņem pārāk sāpīgi, uzlūko par «nebiedrisku» uzbrukumu. Ir mums rakstnieki, kuriem šķiet, ka viņi aizsnieguši mākslinieciskо pilnību, kuri jūtas sevi olimpiskos augstumos un katru kritiski teiktu vārdu uzlūko kā personīgu apvainojumu. Visam tam nav nekā kopēja ar lieliniecisku cīņu dēļ augstvērtīgas proletāriskas rakstniecības.

Mums vajadzīga diskusija vispirms un pirmām kārtām par mūsu jaunrades jautājumiem. Jo mazāk mums organizācijā būs organizatoriski politisko funkciju, jo vairāk mums būs ne tikai vajadzīgo, bet tieši nepieciešamu «mākslinieciskās jaunrades frakciju un grupu». Vairāk jādiskutē, vairāk jāstrīdas, vairāk jāpolemizē par mākslinieciskās jaunrades jautājumiem. Ļeņingradas sekcijas atteikšanās no diskusijas par jaunrades jautājumiem tikai liecina, ka sekcijas vadošie biedri nav izpratuši vienu no svarīgākiem savas organizācijas uzdevumiem. Reizē ar to atteikšanās liecina, ka organizācijas idejiskais un mākslinieciskais līmenis stāv uz ne visai augstas pakāpes. «Mākslinieciskā diskusija — tā ir cīņa dēļ metodes, šķiras naidīgu iespaidu un tradīciju pārvarēšana, kaitīgu teoriju sakāve» («На литпосту», № 23, стр. 4.). Tāpēc, kategoriski noraidot tādus mākslinieciskās jaunrades principus, kuri runā pretī dialektiskā materiālisma pasaulsuzskatam, diskusija pie mums jāpastiprina, jāpaceļ uz augstāka idejiska līmeņa. Tā jāuzlūko kā skola, kā mākslinieciskās pieredzes un prakses savstarpēja biedriska apmaiņa, kā ļeņinisma piesavināšanās uz konkrēta materiāla iztirzas pamata. Diskusijai jābūt kolektīvai paškritikai cīņā par lielinieciskū, aktīvi virzošu literatūru, par marksistiski ļeņiniskas literatūras zinātnes izveidošanu.

Ciešā sakarā ar diskusiju stāv ražošanas apspriedes. Līdz šim tikai MAPP'a Latsekcija ir sarīkojusi vienu ražošanas apspriedi, kas ir pārāk nepietiekoši. Apspriede uzdeva rezumēt

pārrunas materiālus speciālā rezolūcijā. Par nožēlošanu, lēmums, kā jau tas pie mums ne vienreiz vien ir noticis, palicis tikai uz papīra. Ražošanas apspriedes nepieciešams uz priekšu padarīt par proletrakstnieku organizāciju pastāvīgu darba metodi. Ražošanas apspriedēm jāmobilizē proletliteratūra cīņai par partijas ģenerālo līniju, jākļūst par mākslinieciskās jaunrades kolektīvu darba veidu, pamatā liekot maksimāli konkrētas literāriskas parādības.

Latvju marksistiskās kritikas laukā jāpanāk, lai tā uz visciešāko tiktu saistīta ar latvju proletāriskās rakstniecības ikdienas praktiku. No dialektiskā materiālisma viedokļa jānovērtē visas līdzšinējās teorijas un uzskati latvju literatūras vēstures jautājumos. Jānoskaidro un jāpanāk noteikts uzskats līdz šim strīdīgos jautājumos. Jāpārskata līdz šim mūsu literāriskā kustībā pielaistās kļūdas, jākvalificē tās, lai pie tām nenāktos atgriezties kā pie problēmām. Jāsniedz raksti par akūtiem literatūras ikdienas jautājumiem, neatstājot neapgaismotu nevienu svarīgāku parādību. Jāraksta plašākas monogrāfijas par atsevišķiem rakstniekiem un viņu darbiem, visnopietnāko vērību piegriežot iesācēju un trieciennieku iesaukuma produkcijai. Pastiprinot cīņu pret proletariātam naidīgiem ideoloģiskiem noskaņojumiem, kritikai jācīnās par mūsu literatūras pacelšanu uz augstākas mākslinieciskas un idejiski politiskas pakāpes, palīdzot izcīnīt dialektiskā materiālisma principiem atbilstošu jaunrades metodi. Jāorganizē plaša strādnieciska kritika kolektīvu pārskatu, atsauksmju, lasītāju apspriežu utt. veidā.

Arī Latvijas literatūras laukā mums jāpastiprina darbības apmēri. Pamatojoties uz proletrakstnieku organizāciju vadošo orgānu un Latvijas Kompartijas direktīvām, jāietur stingra partijas līnija, nesaudzīgi cīnoties pret labējo oportūnismu kā galvenām briesmām pašreizējā posmā, tā arī pret «kreisiem» nošķiebieniem un nacionāldemokrātismu. Oportūnisma tendences, kuras visspilgtāk izpaudušās Ļeņingradas proletrakstnieku Latsekcijas literatūras politikas un prakses jautājumos, apkarojamas ar vēl lielāku neiecietību nekā līdz šim.

Tie ir daži galvenie uzdevumi, kurus minam sakarā ar priekšā stāvošo konferenci. Mēs nedomājam, ka aizķertos jautājumus esam apgaismojuši visā pilnībā. Bet arī no teiktā, liekas, katram būs skaidrs, cik liels darbs veicams latvju proletrakstniecībai. Rekonstrukcijas periods uzstāda arvien lielākas prasības, uzliek arvien atbildīgākus uzdevumus latvju proletrakstniekiem. Šīs prasības uzstāda latvju strādniecība, kura savos trieciennieku salidojumos noteikti pastrīpo:

«Līdz šim tikai nedaudzi rakstnieki saistījušies ar fabrikām. Mēs neredzam jūsu darbā mūsu tempus. Nav vēl nevienas grā-

matas par latvju triecienniekiem. Mēs gaidām no jums, biedri rakstnieki, lai jūs realizētu savus solījumus.»

Bez šaubām, rakstnieku vairākums gluži labi apzinās, ka šīs prasības ir pilnīgi dibinātas. Latvju proletāriskais rakstnieks nebūt nebaidās no darba grūtībām. Bet līdzšinējie rakstnieka darba apstākļi ir tādi, kuri nebūt nesekmē viņa darbu. Jau otrā proletrakstnieku konference atzīmēja, ka «vairākums no latvju rakstniekiem vēl tomēr atrodas visai neapmierinošos priekš viņu jaunrades darba apstākļos. Darbs fabrikās, padomju iestādēs, Sarkanarmijā, kas vispirmā kārtā ir ar sajūsmu darāms sociālisma celtniecības un tikai pēc tam arī eksistences darbs, aizņem mūsu rakstniekiem ne tikai normētās 8 stundas, bet bieži vien nesamērojami vairāk, nepametot literāriskai jaunradei ne brīdi.» Pēdējos gadus daudz neķas šinī ziņā nav grozījies, izņemot to, ka nesalīdzināmi pieauguši ir uzdevumi un prasības. Sakarā ar to arvien krasāk paceļas rakstnieku profesionālisma jautājums. Ja mēs uzliekam rakstniekam zināmus pienākumus, darām viņu atbildīgu par zināmas kultūrrevolūcijas frontes iecirkni, tad arī viņš jānostāda tādos darba apstākļos, kuri garantētu maksimumu literāriskās produkcijas.

Beidzot pāris vārdu par mūsu literārisko organizāciju struktūru. Līdzšinējās organizācijas formas caurmērā ir atbildušas pārdzīvotā posma prasībām. Bet jaunie uzdevumi, kuru realizēšanai jākopo visi spēki, uzliek mums par pienākumu pārkārtoties arī organizatoriski. Te pirmām kārtām nākas norādīt uz CB, kuru derētu konstruēt uz citiem pamatiem, nekā tas darbojas līdz šim. Lai CB darbība būtu rosīgāka, elastīgāka, lai būtu centrs, kurš spēj sekmīgi vadīt latvju proletrakstniecību nospraustu uzdevumu veikšanai, jāorganizē padome, kura aptvertu visas sekcijas un litpulciņus. Padome no sava vidus izvirzītu darba biroju jeb sekretariātu. Šāds uzbūves veids dotu iespēju sasaukt paplašinātus padomes plēnumus, kooptēt darbā atsevišķus biedrus un izstumt no biroja darba nespējīgos un nederīgos.

Protams, uz viskategoriskāko jānoraida šur tur pastāvošie ieskati, ka mūsu literāriskām organizācijām nav nekādas nozīmes. Šādas tendences kādreiz pastāvēja LAPP'a Latsekcijā. Jo kā citādi lai izskaidro to apstākli, ka minētā sekcija savās oficiālās rezolūcijās atsakās rēķināties ar CB lēmumiem, ka viņas atsevišķi biedri (J. Eiduks) par latvju proletrakstnieku centrālo organizāciju, kura vēlēta rakstnieku konferencē, var runāt tikai kā par «tā saucamo(!) latviešu proletārisko rakstnieku CB». Var apkarot savas organizācijas kļūdas, cīnīties pret vadošo orgānu šķietami nepareizo politiku, bet apstrīdēt pašas organizācijas nozīmi pašreizējos apstākļos var tikai biedri, kuri nopietni sasirguši ar oportūnismu. Pats par sevi saprotams, ka pie

Ļeņingradas atsevišķiem biedriem šādi ieskati nav nejaušība. Tie gluži saskanīgi ietilpst tanī oportūnistisko uzskatu koncepcijā, kāda izveidojusies pēdējos gados LAPP'a Latsekcijā viņas nepareizas vadības dēļ. Arī šādi maldīgi ieskati, kuri tikai var dezorganizēt mūsu jau tā ne visai stingrās rindas, neiecietīgi jāapkaro.

Mums jācīnās par idejiski izturētu, politiski saasinātu, mākslinieciski augstvērtīgu mūsu šķiras literatūru. To mēs panāksim, ja būsim nesaudzīgi pret katru novirzienu no partijas un proletrakstniecības ģenerāllīnijas, ja proletāriskais rakstnieks saistīs savu ikdienas darbu ar savas šķiras revolucionāro praksi, ja viņš būs aktīvs cīnītājs, materiālists dialektiķis, kurš soļo savas šķiras avangarda rindās. Lieliniecisma lielā māksla ir tāda māksla, kura izprot vēsturiskos procesus, kura sauc un organizē uz cīņu par pasaules pārveidošanu, par sociālisma uzvaru.

Par tādu mākslu, par tādu literatūru mums jācīnās.

«Celtne», 1931. g., Nr. 10/12, 629.—635. lpp.

PAR MĀKSLINIECISKO MEISTARIBU, PAR AUGSTVĒRTĪGIEM MĀKSLAS DARBIEM!

«Jūs, kas saucaties par inteliģentiem, mākslas cilvēki! Šausmas redzēt, kā jūs svārstāties šinī pēdējā stundā. Es neesmu komunists, man ir daži atsevišķi iebildumi, dažas domstarpības. Bet šodien es tās atstāju sāņus. Drīzāk vajag pasteigties! Es esmu revolucionārs tāpēc, ka zinu: idiotismā un vecuma nespēkā nonākusī iekārta nevar radīt nekā augstvērtīga. Ja jūs neapturēsiet fašisma uzbrukumu, tad rīt viņš izdos pavēli par obligatorisko kretinizāciju. Satrieciet taču tos, kas izdzēš prātu!»

Tā rakstīja gleznotājs O z a n f a n s vēsturiskās februāra demonstrāciju un streiku dienās Parīzē. Tā raksta Francijas revolucionāro rakstnieku un mākslinieku asociācijas biedrs, kurš vēl nedaudz gadu atpakaļ bija cieši saistīts ar buržujisko mākslu.

I d i o t i s m s, k r e t i n i z ā c i j a — tāds ir buržujiskās iekārtas un mākslas beigu cēliens. To atzīst pat paši šīs mākslas godīgākie priekšstāvji, atklāti pārejot proletariāta lēģerī, uzaicinot satriekt iekārtu, kas šo idotismu dzemdē. Viņi nevar sacelties pret civilizēto barbarismu, pret buržujiskās iekārtas un mākslas idiotismu, kas tos nokauj kā māksliniekus. Pret to ir sacēlušies tādi vispasaules apjomā pazīstami rakstnieki kā R o m ē n s R o l ā n s, A n d r ē M a l r o, B e r n a r d s Š o v s, T e o d o r s D r e i z e r s u. c., nerunājot jau par daudziem jaunākiem — ar proletariātu cieši saistītiem revolucionāriem rakstniekiem. Un, sacelļoties pret to, ir tikai viens ceļš — k o p ā ar

proletariātu. Par to runā arī Ozanfans. Jo proletariāts ir vienīgā šķira, kas spēja apaugļot mākslu ar lielām idejām un plašām nākotnes perspektīvām, dot pamatu un saturu radošam mākslinieciskam darbam. Jo proletariāts ir vienīgā šķira, kas iznīcina šķiras, kas iznīcina buržujisko iekārtu ar viņas kretīnismu.

Padomju māksla jau tagad ir kļuvusi par ievērojamu faktoru proletariāta starptautiskā cīņā. Tas vēl un vēlreiz liek mums apzināties to lielo atbildību, kas gulstas uz padomju rakstniekiem un māksliniekiem, kuriem ir visas iespējas buržujiskās mākslas degradācijai pretimstādīt tiešām augstvērtīgus mākslas darbus.

Nesen notikušajā latvju un latgaļu padomju rakstnieku Vissavienības konferencē visā asumā tika nostādīts jautājums par mākslisko kvalitāti. Māksliskā meistarība nerodas pati no sevis, pašplūsmas ceļā. Tā nav arī tikai talanta jautājums. Talants bez augstas māksliskās kultūras, bez neatlaidīga darba šīs kultūras piesavināšanā un pārstrādāšanā neizbēgami nositīs neauglīgi savu enerģiju, «atklājot» sen atrastas Amerikas.

«Proletāriskā kultūra nerodas nezin no kurienes, viņu neizdomā cilvēki, kas saucas par proletāriskās kultūras speciālistiem. Tas viss ir blēņas. Proletāriskai kultūrai vajag rasties likumveidīgi (закономерно), attīstot to zināšanu krājumus, kurus cilvēce izstrādājusi kapitālistiskās sabiedrības, māksliniecisķās sabiedrības, ierēdnieciskās sabiedrības jūgā» (Ļeņins). Ļeņiniskā nostādnē proletāriskā kultūra, māksla, viss jaunais nerodas no nekā, bet izaug, attīstās no vecā, cīņā un pretišķībās ar šo veco. Jo «tiešām lielas revolūcijas dzimst no pretišķības starp veco, starp pavērsumu uz šī vecā pārstrādāšanu un visabstraktāko tieksmi uz jauno, kuram jau vajadzīgs būt tik jaunam, lai viņā nebūtu ne grana no agrākā» (Ļeņins). Mūsu sociālistiskā dzīves īstenība un marksisma-ļeņinisma teorija pilnā mērā dod mūsu rakstniekiem iespēju ne vien pašos pamatos pārstrādāt veco literārisko mantojumu, bet reizē arī padarīt savā darbā par vadošo un noteicošo šo jauno, kurā «nav ne grana no agrākā». Ne vārdiem un rezolūcijām, bet neatlaidīgā darbā jāpārvar bogdanoviski proletkultiskās tendences, kuras nenoliedzami bremzējušas latvju padomju literatūras uzplaukumu. Jāpārvar tendence kanonizēt, pārvērst par principu nabadzīgu un aprobežotu mākslas formu, neizprotot, ka formas nabadzība savukārt kļūst par šķērsli padziļināta politiski idejiskā satura izpausmei. Panākumus var dot tikai organiskas attīstības un augšanas ceļš, kur formas problēmas tiek virzītas un risinātas ne patstāvīgi, bet vistiešākā atkarībā no politiski idejiskā satura.

Kritika šinī ziņā atpaliek vēl pat no literatūras frontes, uz priekšu tā nedrīkst aprobežoties tikai ar satura analīzi — tai vajadzīgs dot reizē arī vispusīgu formas analīzi (sižets un kompozīcija, mākslinieciskie tēli, valoda, žanrs), jo mākslas darbs tikai tāpēc ir mākslas darbs, ka saturs, idejas šeit izpaužas konkrētos mākslas tēlos, ka saturs šeit atrodas tiešā atkarībā no prasmes izteikt to augstvērtīgā formā. Cīņā par mākslisko meistarību kritikai vajadzīgs ieņemt virzošo un vadošo lomu, jo formas ignorēšana no kritiķu puses ir rupja teorētiska kļūda, jo ikviena forma ir s a t u r ī g a forma, jo saturs nepastāv ārpus formas.

Ļoti daudzi mūsu rakstnieku darbu trūkumi vēl vienmēr saistās ar nepietiekoši dziļu un vispusīgu dzīves īstenības izpratni. Rakstnieks nepietiekoši pēta dzīvi (un kritiķis slikti viņam palīdz). Vēl vienmēr ir sastopami rakstniecības darbi, kuri ir tikai zināmas politiskas tēzes ilustrācija. Mums ir beletristikas darbi, kuros no politiskās puses viss ir vislabākajā kārtībā: ir direktors, šūniņas sekretārs un fabrikas komitejas priekšsēdētājs, ir vecie strādnieki un komjaunieši, vecie un jaunie inženieri, ir šķiras ienaidnieks, ir tādi, kas pārkārtojas un kas atpaliek. Autors nekā nav aizmirsis. Un viss pareizi attēlots. Bet darbs atstāj lasītāju aukstu, darbs nedod viņam dziļāku un spilgtāku dzīves īstenības izpratni un izjūtu. Jo rakstnieks nav pētījis dzīvi viņas iekšējās pretišķībās, viņas attīstībā. Viņš vienkārši ir a i z v i e t o j i s dzīvi ar politisku tēzi, ilustrējot to ar atsevišķiem konkrētiem faktiem. Bet partijas lozungi, marksisma-ļeņinisma teorija nav dogma, bet gan ass un spēcīgs ierocis dziļai, pareizai dzīves īstenības, viņas virzības, viņas attīstības tendenču izpratnei visā viņu konkrētībā, daudzkrāsainā dažādībā. Izmantojot šo aso ieroci, nopietni un vispusīgi iedziļinoties dzīves īstenībā, rakstniekam vajadzīgs s i g n a l i z ē t partijai, sabiedrībai par tiem jauniem procesiem, par tām j a u n ā m tendencēm, kādas izpaužas dzīves praksē. No paviršas pieejas šinī ziņā jābrīdina vispirmā kārtā sekmīgais, ražīgais, nopietnas tēlotāju spējas uzrādošais jaunais rakstnieks D z i r k s t e l e. Nav brīvs no tā arī Jokums savos agrākos darbos (izņemot strēlnieku stāstus). Dzirkstele lielā steigā raksta vienu stāstu pēc otra, parasti tie ir tematiski ļoti aktuāli, viņos ir dzīvs, darbības piesātināts vēstījums, tiek izcīnītas asas sadursmes ar šķiras ienaidnieku. Rakstnieks diezgan labi pārzina ražošanas procesu, ir viens otrs labs ķēriens arī raksturu tēlojumos. Bet viņa stāsti uzrakstīti bez nopietnas iedziļināšanās materiālā, bez rūpīga piestrādājuma pie raksturu izveidošanas. Politiskā tendence neizriet no paša materiāla — viņa tiek no ārienes «ienesta», personām viņu politiskā loma, viņu šķiras iezīmes tiek «uzlīmētas kā kārpa uz vaiga». Bet Dzirkstelem reizē ir labas tēlotāja un novērotāja

spējas, kuras bez nopietna darba var pāraugt vienkāršā beletristiskā diletantismā. Dialektiskā materiālisma tēzes nav vajadzīgs «ienest» dzīves īstenībā, bet vajadzīgs prast pašu šīs dzīves īstenības dialektiku. Iekš tam jau pastāv marksisma-ļeņinisma teorijas spēks, ka viņa pareizi atspoguļo dzīves attīstības likumību. Un tādēļ rakstniekam nav vajadzīgs tēlot dialektiskā materiālisma tēzes, bet vajadzīgs patiesi tēlot dzīvi, izprast tendences, uz kurām vajadzīgs balstīties, un tendences, pret kurām vajadzīgs cīnīties. Kad rakstnieks raksta, vajadzīgs, lai viņam «būtu ko teikt», lai viņam būtu savi nopietni dzīves vērojumi. Partijas lozungi, dialektiskā materiālisma teorija ir neatsveramsatbalsts, lai pareizi orientētos dzīves praksē, lai to pareizi izprastu. Bet nevar ar tiem aizvietot šo dzīves praksi. Tā pieiet jaunrades darbā nozīmē vadīties no sociālistiskā reālisma lozunga. Turpretim RAPP sholastiskais dialektiskā materiālisma metodes lozungs, nesaistot to ar dzīves praksi, ir vienu otru pavedinājis uz šādu «politisku tēžu lološanu».

Konference izvirzīja daudz jautājumu, kuri pagaidām vēl nepietiekoši tika apgaismoti un iztirzāti pašā konferencē, kas uzskatāma tikai kā iepriekšējās sagatavošanās darbs uz Vissavienības padomju rakstnieku kongresu. Pie tādiem jāpieskaita vispirmā kārtā jautājums par shematismu, tipu problēma, Latvijas literatūras frontes, literāriskā mantojuma un kritikas vēstures problēmas, atsevišķi konkrēti mākslinieciskās meistarības jautājumi u. c. Tālāk veidojamas arī valodas problēmas. Lai cik svarīga arī būtu cīņa pret mūsu valodas piesātināšanu ar rusicismiem, ar to vien nevar aprobežoties. Nopietni jāstāda jautājums par valodniecisko līdzekļu izmantošanu raksturu tēlojumos. Cīņa pret vietējiem dialektiem un nepazīstamiem provinciālismiem nebūt nenozīmē, ka literāriskā tēlojumā dažādām personām vajadzīgs runāt vienā un tanī pašā valodā. Bet mums vēl bieži sastopams, ka strādnieks, zemnieks, inženieris un politisks darbinieks, baskājis, gleznotājs un buržujs runā vienā un tanī pašā valodā. Stingra vārdu izlase nenozīmē valodas nabadzību, valodas kolorītam ir ļoti liela nozīme.

Sociālistiskās celtniecības zeme vēl vienmēr atrodas kapitālistiskā ielenkuma lokā. Šķiras ienaidnieks iekšienē ir sakauts, bet vēl nav galīgi likvidēts — viņa armijas paliekas vēl pūžņo mūsu jaundzīves porās, atsevišķās vietās ārda viņas audus, cik spēdams kaitē, maskojas. Kapitālisma paliekas vēl nav likvidētas cilvēku apziņā. Tādēļ ne uz brīdi nedrīkstam atslābināt savu politisko modrību, cīņu pret pretļeņiniskiem novirzieniem teorijā un praksē, pret visiem varbūtējiem šo virzienu recidīviem.

Konference ir likusi stingru pamatu latvju padomju literatūras frontes spēku konsolidācijai, un šo procesu vajadzīgs droši un noteikti virzīt tālāk. Konsolidācija nenozīmē bezprincipiālu ģimenisku «pašmājību» — mūsu rakstniecības spēki konsolidējami lielinieciski cīņai ar mākslas ieročiem. Lietišķā ražīga darba atmosfērā tiks izskaustas pēdējās grupisma paliekas, ikviena tieksme «sadot» bijušiem pretiniekiem un aizsargāt no katras kritikas «savējos».

Konference taustāmi atsedza, ka mūsu literatūras fronte, neskatoties uz atsevišķiem sasniegumiem, ir nepiedodami atpalikusi. Jo īstenībā mēs tikai šodien sākam no tās vietas, no kuras krievu rakstnieki sāka divus gadus atpakaļ pēc vēsturiskā CK lēmuma. Un mēs nedrīkstam sev prasīt otrus divus gadus, lai šo posmu nostaigātu, — mums tas jāpanāk daudz drīzākā laikā. Daudz un rūpīgi nāksies piestrādāt pie mūsu literārisko kadru izveidības, jauno rakstnieku audzināšanas, ciešāk nāksies ieslēgties sociālistiskās celtniecības praksē, stiprināt saites ar lasītāju.

Un tādēļ — pie darba, pie ražīga darba! Par biedrisku paškritiku, pret grupisku neiecietību. Par lielinieciski modrību un neatlaidību, par mākslisko meistarību un augstvērtīgiem mākslas darbiem!

Viena [*J. Janele*]

«Celtne», 1934. g., Nr. 7, 534.—538. lpp.

II

PAR LITERATŪRAS UZDEVUMIEM UN RAKSTNIEKU DARBU

LATVJU PROLETRAKSTNIEKA PIEDAUZĪŠANĀS AKMEŅI

...Уж я глазами гусей стерегу,
Уж я руками кудель пряду,
Уж я ногами дитя качаю...
(Krievu tautas dziesma)

Jau diezgan daudz rakstīts un runāts par daiļliteratūras uzdevumiem rekonstrukcijas laikmetā. Nav domstarpības par to, ka daiļliteratūrai jābūt vienam no spēcīgiem ieročiem, kas sekmē mūsu celtniecību, kas organizē un ierosina masas, palīdz veidot jaunu kolektīvistisku psiholoģiju, kas ne tikvien atspoguļo esošo, atgādina bijušo, bet prot pašķirt arī nākotnes aizsegus, prot rādīt perspektīvas. Tikai pie šiem noteikumiem daiļliteratūra ir sekmējošs, vadošs faktors.

Sacītais norāda, cik liela atbildība gulstas uz biedriem, kuri darbojas literāriskā laukā. Viņiem ne tikvien jāizprot esošais — viņiem jābūt arī «gaišreģiem». Viņiem jāuztver galvenais, kodolīgākais un jāprot tas pasniegt rekonstrukcijas laikmetam atbilstošā formā. Saturam un formai organiski jāsakūst.

Tātad milzu uzdevumi: atspoguļot auļojošo tagadni, pavērt durvis uz nākotni.

Līdzekļi šī uzdevuma atrisināšanai — nopietns, nenogurstošs darbs, paškritika, pašmācīšanās.

Kā latvju proletrakstnieki tiek galā ar šiem uzdevumiem?

Uz to b. S. Berģis drusku šaržētā veidā atbild: «Rakstniecība... nodarbojas ar... blusu ķeršanu... Moca... fantāziju pie desmitkārt nogrābstītām tēmām, rausta aiz diedziņa... noplūkāto... tipisko mietpilsoni, atgaršo... primitīvas situācijas, kur viss beidzas labi — kā pa šņori... Nav drosmes ķerties... pie mūsu sulotās ikdienas... Nav tieksmes rādīt dzīvu, aktīvu cilvēku...» («Celtne», 1929. g., Nr. 3, 26. lpp.)

Biedrs Berģis šeit, bez šaubām, sabiezējis krāsas, jo apvērtēt visu mūsu rakstniecību tikai tādā veidā nozīmē viņai

izrakstīt nabadzības apliecību. Bet, ka šinīs vārdos atrodama arī diezgan liela patiesība, to nevarēs noliegt. Patiešām, pat pārlaižot paviršu skatu beidzamā laikā izdotām grāmatām, jākonstatē, ka viņās dominē tas pats pārdzīvotais, atmiņā glabātais (Rihtera «Sarkanie izlūki», Jokuma «Pavēle Nr. 325», Eidemaņa «Akmeņu sacelšanās», Berģa «Apsūbējis kalns» utt.). Labākas tendences parāda mazākie darbiņi (piem., no «Kr. Ciņas» stāstu konkursa), bet viņi kā sava apjoma, tā formas ziņā nevar dot kaut ko noapaļotu, atmiņā paliekošu, tie paslīd lasītāju acīm garām, un atkal rodas un paliek iespaids, ka mūsu rakstnieki tiešām dzīvo tikai pagātnē.

Mans nolūks nav analizēt mūsu rakstniecības jaunāko produkciju pēc viņas formas un satura, bet gan caur īsām piezīmēm griezt uzmanību uz tiem iemesliem, kas liedz mūsu proletrakstniecībai daudzuma un labuma ziņā augt piecgades tempos.

Vispirms mums nav tā saukto profesionālo rakstnieku. Visi mūsu literāti ir aktīvi darbinieki citās — ar rakstniecību nesaistītās celtniecības nozarēs. Saprotams, rakstnieks nevar stāvēt nomaļus vienkāršā vērotāja un faktu reģistrētāja lomā, viņam jābūt dzīves degpunktā, jāņem dalība politiski ekonomiskās un idejiskās cīņās, ne tikai jāatspoguļo, bet aktīvi jāatrisina dzīves pretišķības. Bet, ja rakstnieks tādā mērā ieiet vispārējā darbā, ka sāk aizmirst savus tiešos rakstnieka uzdevumus, savu literārisko nodarbošanos sāk stādīt trešā — piektā — desmitā vietā, sāk uzskatīt literatūru kā nodarbošanos vaļas brīžos, kā «atvēsinošu limonādi vasaras karstumā» (runājot Deržavina vārdiem), tad šāds stāvoklis jāuzskata par augstākā mērā nenormālu. Pie tādiem apstākļiem latvju proletliteratūrai nav izredzes pacelties uz augstāku pakāpi, proletrakstnieks nevar iegūt augstāku literārisku kvalifikāciju.

Kā pirmo un galveno attaisnojošo motīvu šinī gadījumā mēdz pievest, ka latvju proletrakstniekiem nav materiāli iespējams dzīvot no sava literāriskā darba produkcijas. Šī ieruna, bez šaubām, pilnīgi pamatota, jo mūsu izdevniecību materiālais stāvoklis tiešām nepieļauj maksāt tādu honorāru, kas kaut cik nodrošinātu rakstnieka eksistenci. No tam rodas arī tādas dziļi nenormālas parādības, ka labākie un lielākie darbi pirmkārt parādās krievu valodā (kā tas, acīm redzot, notiks ar Cepļa «Kalpiem») un daudzi rakstnieki raksta tikai krievu valodā (Straujāns, Kalniņš). Bet velt visu vainu tikai uz šo apstākli, aiziet no rakstniecības un noenkuroties kaut kādā vairāk nodrošinātā vietiņā rakstnieks arī nevar. Tas būtu nekas cits kā dezertēšana no grūta darba posteņa vai arī literāriskā darba nozīmes nenovērtēšana un noniecināšana.

Literāriskā frontē, tāpat kā jebkurā citā frontē, nevar iztikt bez varonības, bez pašuzupurēšanās. Un tikai gluži maldīgas

domas, ka šī fronte ir mazsvarīga, ka te nav cīņas arēna, bet kaut kāds atpūtas stūrītis, atļauj dažiem biedriem ar mierīgu sirdi aiziet no literāriskas darbības.

Blakus dažu rakstnieku pašu tendencei nogrimt citā darbā jāatzīmē tā pārliecīgā un dažkārt pilnīgi nevajadzīgā uzkrava, ko rakstniekiem uzveļ partijas, padomju, sabiedriskās u. c. organizācijas. Bieži, pārāk bieži rakstnieka (sevišķi latvju rakstnieka) pamatuzkrava pavisam netiek ņemta vērā. Rakstniekam uzkrauj dažnedažādas sīkas tehniskas funkcijas: protokolu pārrakstīšanu, biedru maksu vākšanu, kancelejisku darbu, ko ar labām sekmēm var izpildīt ikkurš katrs. Ievēlē dažādos sabiedriskos amatos, svaida pa dažādām kampaņām. Un rakstnieks pa lielākai daļai ir tik «kautrīgs», ka neprot citus pārliecināt, cik daudz laika viņam jāziedo priekš sava literāriskā darba. Bieži vien jāsaduras ar rakstnieka lomas galīgu neizprašanu no daudzu biedru puses.

Šiem biedriem liekas, ka protokolu pārrakstīšana ir daudz svētīgāks darbs nekā literāriskā jaunradīšana. Vēl tagad var sastapt biedrus, kuri pie vārdiem «romāns», «stāsts», «dzeja» velk lūpas ironiskā čokurā, piemiedz acis un ar pasaules gudrā izskatu velk caur zobiem: «E, gurķošanās, laika nosišana . . .» Pazīstamais krievu dramaturgs Kiršons reiz izteicās, ka kāds no viņa agrākiem cīņas biedriem, ar roku uz pleca sizdams, labsirdīgi vaicājis: «Kad tad tu, drauģel, no tās lugu rakstīšanas atgriezīsies īstā partijas darbā?» Tātad b. Kiršona tagadējā nodarbošanās ir viss, ko vien gribat, tikai ne mūsu celtniecību sekmējošs darbs!

Beidzamais, ko gribu atzīmēt, ir daudzu apdāvinātāko latvju proletrakstnieku atrautība no latvju darbaļaužu masām — no rūpnīcām, no kolonijām. Saikne ar masām, masu noskaņojumu, interešu vajadzību tiešā uztvere rakstniekam gluži nepieciešama, lai viņš no tiem izlobītu galveno, rastu radošo impulsu un dotu virzošu un pārveidojošu impulsu masām. Ir bijuši mēģinājumi šo saikni nodibināt, ir noturēti daži saiknes vakari fabrikās, ir notikuši dažu biedru izbraukumi uz kolonijām. Bet visam tam ir un paliek gadījuma raksturs.

Augšā uzrādīto iemeslu rezultātā notikusi daudzu mūsu vecāko proletrakstnieku apklušana vai daļēja apsīkšana. Kā rakstnieks un dzejnieks nav dzirdams Sviris, galīgi apklusis kādreiz sprakstošais Šmits-Birojs, mazāk parādās kādreiz pārāk ražīgais Ed. Šillers un vesela rinda citu. Pa vecāko rakstnieku iemīto ceļu aiziet daudzi no jaunās paaudzes. Nodibinājis «Ciema trestu», aizgāja Zobs. Nērogs salauza savu literārisko spalvu pie «Budža meitas». Apklusa kaut kur provincē pa asfaltu dunošiem soļiem staigājošais Grants. Un beidzot, arī V. Āboltiņš

pakāris savu kokli Augstākās tautsaimniecības padomes sienās un ar publicista mēli runā par «padomju naftu» un «ATP kārtējo plēnumu»...

*

Mūsu proletrakstniecība vēl nav attīstījusi visus savus spēkus. Vēl viņa savā vairumā plūst pa samērā šauru gultni — sīku stāstiņu, tēlojumu un dzejoļu veidā, bez plašāka vēriena, bez veselu posmu un laikmetu mākslinieciskā aptvēriena.

Bet plašāka vēriena darbi mums nepieciešami. Neviena literatūra nav augusi, nav salauzusi savus nacionālos rāmjus, paliekot skiču, fragmentu, īsu tēlojumu rāmjos. Krievu literatūra kļuva par pasaules literatūru, pateicoties Turgeņeva, Dostojevska, Tolstoja romāniem. Arī tagadējā krievu proletliteratūrā romāns ieņem ļoti redzamu vietu. Romāns ir tas literatūras veids, kas spēj parādīt veselus laikmetus, veselus ļaužu kolektīvus viņu pretrunīgā attīstības gaitā un šodienā, spēj uzstādīt un atšķirt dziļas, komplicētas problēmas. Lasītāju masa tāpēc vispirms tver pēc romāna.

Latvju proletrakstniecībai ir jāsper plašāks solis. Viņai jāstāda par mērķi savu Fadejevu, Panfjorovu un Šolohovu audzināšana. Tikai tad viņa radīs kapitālās literāriskās vērtības, liks drošu pamatu, uz kura attīstīsies nākamās Padomju Latvijas proletāriskā literatūra.

Bet tas nevarēs notikt, kamēr mūsu rakstnieki ar visu sirdi un galvu neatdosies literāriskai darbībai, kamēr viņi būs padoti stihijai, kura tos svaida no viena darba uz otru. Latvju partijas un sabiedriskām organizācijām jāsaka stingrs, noteicošs vārds, jāizbeidz rakstnieku enerģijas nelietderīgā, anarhistiskā izšķiešana.

Ap latvju rakstniekiem nepieciešami radīt kaut cik normālu darba atmosfēru, lai viņiem būtu iespējams noapaļot savu darbu saturu, atšķetināt problēmas un slīpēt formu, lai laistu klajā apkopotus un sakausētus darbus. Lai rakstnieks spētu koncentrēt savas domas un darbu daudzmaz vienā virzienā, lai viņš nelīdzinātos tai auklei, kura ar acīm gana zosis, ar kājām šūpo bērnu, ar rokām vērpj linus...

MAPP'a Latsekcijai jāveic nopietnāks audzināšanas darbs savu biedru starpā. Tā demobilizācijas atmosfēra, kura tur valdīja beidzamā laikā, ar skubu jāizkliedē. Nevar ļaut rakstniekam atiet no sava darba. Katrs, kas svārstās, kas šaubās par literāriskā darba vērtību un vajadzību, jāpatur cieši acīs — viņš jāmundrina, jāierosina. Jālaiž darbā individuāli un kolektīvi iespaidojumi, lai biedram pierādītu, kāds ļaunums ceļas no tā, ka viņš atraujas no rakstnieka darba.

Tikai pie šādiem noteikumiem augs mūsu literatūra, vairosies rakstnieku kadri uz fabriku un lauku jauniešu rēķina, tikai tad mūsu rakstniecība ieslēgsies piecgades straujos tempos un kļūs par lielu, nopietnu, sociālistisko celtniecību stimulējošu faktoru.

Ed. Klusbergs

«Celtne», 1930. g., Nr. 1, 27.—29. lpp.

GRUZDĒŠANA VAI ŠVIRKSTOŅA?

(Aprautas piezīmes par mūsu litorganizācijām)

Novērojot mūsu literārisko organizāciju darbību, ļoti savāda, lai neteiktu vairāk, šķiet pieeja masu darbam: taisnību sakot, pēc būtības viņš pavisam novārtā, neskatoties uz to, ka plānos un runās tas aizvien izvirzās pirmajā vietā.

Vai varbūt kāds ņemsies apgalvot pretējo?

Palūkosimies!

MAPP'a Latsekcijā bieži dzird sarunājamies, kāpēc publika neierodas uz sekcijas darbības vakariem. Bet publika savukārt brīnās, kāpēc rakstnieki neierodas uz publiskiem vakariem. Piemēri nav tālu jāmeklē: Jaungada izrīkojums klubā ar apsolīto plašo mākslas daļu. Rakstnieki iztrūka ...

Šogad Maskavā vēl nav bijis neviena literāriska vakara. Teiks — telpas! Bet pērngad klubu neremontēja, — vai tad viņu atlika daudz vairāk, ja atskaita tradicionālo Preses dienu? Beidzot, vai nu tik vien telpu kā klubā ...

Un tad — paši paņēmieni! Atcerieties 11. janvāra izrīkojumu Ļeņingradas Latiznamā. Iepriekšējos sludinājumos gandrīz bulvāriska reklāma, ārkārtīgi solījumi, bet izrīkojumu vakarā — tukšums ... Gribētos gandrīz teikt: labi, ka ne tikai uz skatuves, bet arī zālē ...

Vai ar tādiem paņēmieniem var strādniecību audzināt? Literāti paši sevi diskreditē. Māksla darbaļaužu acīs top vienvērtīga balagānam.

Ļeņingradieši sūdzēsies par publikas vienaldzību. Nepareizi. Maskavā visos sagatavotos literāriskos vakaros apmeklētāju katrreiz pietiekoši. Galvenā mūsu kļūda, ka nopietnas pieejas, dziļa ikdienas darba vietā tiek pielaista bezpriekšmetīga švirkstoņa!

«Oktobra paaudzes» Maskavas grupā nepūš citi vēji. Tāpat uz darbības vakariem paši biedri ne visai steidzas ierasties. Bet strādniecība šo «Oktobra paaudzi» neredz pat ne Oktobra dienās ...

Ļeņingradā man ilgi nav gadījies būt. Un, jādomā, labi, ka nav... «Krievijas Cīņā» Latiznams ieņem izcilu vietu kā

sabiedriskās darbības centrs. Par viņu raksta un ziņo, vajag vai nevajag. Bet literāti — viņi šim centram met līkumu: rakstnieki no turienes aizgājuši, rakstnieki nepiedalās, rakstnieki Ļeņingradas «oktobriešu» grupai referātus sola, bet nedod... Pat žurnālā «Celtne» ļeņingradieši nesteigdamies strādā līdz...

Abos mūsu proletāriskos centros neko nedzird par strādnieku literāriskiem pulciņiem...

Es zinu — mani ļoti viegli atspēkot: nav masu, nav laika, nav iespēju!

No vienas puses, vēl piebildīšu: un nav organizētības. Jo organizētu darbību mēs atzīstam vienīgi no tribīnēm.

Kāpēc Maskavā nevaram ne tik daudz kā nodrošināt literārisko daļu dzīvajā avīzē? Kāpēc uz sekcijas sapulcēm ierodas tikai pieci seši cilvēki, lai gan biedru skaits ap divdesmit? Bet, ja mums nav pa spēkam šī pirmā pakāpe, kāda runa var būt par dziļāku masu darbu!

Literārisko fronti aizvieto gadījums, jo — vai MAPP'a Latsekcijas birojs var kādam ko pavēlēt?...

Atrunāties nav grūti: pie krievu biedriem tāpat. Nevajag sajaukt rakstnieku un partijas organizāciju vadības un disciplīnas ziņā. Literāta pirmais uzdevums — produkcija...

Nestrīdos — pie krievu biedriem nav labāk. Bet vai mūsu apstākļus var salīdzināt ar viņu apstākļiem. Tur — milzīgas strādniecības masas, tur — rakstnieku simtiem, tur — citas masu apkalpošanas metodes. Dzīvajās un sienas avīzēs ir kam strādāt bez literātiem, kuri nebūt nav vienīgais priekšpostenis kultūrfrontē. Vai mūsu rakstnieks var būt tikai rakstnieks un ne sabiedriskā darba aktīvists?

Latviešu prese bieži un pareizi uzbrūk provinces pilsētu un lauku kultūrdarbiniekiem, ja viņi nepiedalās vienā vai otrā kampaņā un izrīkojumā. Bieži tiek prasīts gandrīz neiespējamais. Vai literāriskā frontē šīs prasības nav vietā? Vai te izņēmuma likumi?

Un savādi: neskatoties uz spēku trūkumu, rakstnieku organizācijas dažreiz uzņemas funkcijas, kuras tieši uz viņām nemaz neattiecas, nu kaut vai to pašu «Celtnes» izplatīšanas un abonentu vākšanas kampaņu, lai cik svarīga arī tā nebūtu... Vai pie šī darba nevar piesaistīt citus kulturālus spēkus, kuri pie mums samērā gandrīz nemaz netiek izmantoti un reizē ar to pazūd nacionālam darbam? Jeb vai literatūras izplatīšanās vajadzīga vienīgi pašiem rakstniekiem? Un vai nebūtu iespaidīgāka aģitācija masās ar literārisku produkciju dzīvajās avīzēs, sienas avīzēs, drampulciņu inscenējumos? Slikts tas armijas komandieris, kurš neprot rīkot, bet pats metas cīņā, atstājot savus kareivjus bez vadības. Pulkus neglābs viņa personīgā drošsirdība...

Slēdzieni: organizācija nedzīvo, ja viņa izplūdusi un katrs klīst, uz kuru pusi patīk. Nevar būt biedri uz papīra, biedri, kuri rada «lielo» literatūru, un biedri, kuri pieķerami ikdienas melnajam darbam.

Vairāk paškritikas un disciplīnas! Mūsu nelielais daudzums vienīgi tad var pāriet labumā, ja darbu smagums vienmērīgi sadalīts, ja, ejot uzbrukumā vienā virzienā, tu zini, ka aizmugure nodrošināta un pretiniekam netiks atklāta apiešanas iespējamība, ja vadības rīkojumi tiek izpildīti.

Tuvāk strādniecībai — jānoorganizējas pašiem, lai organizētu masas!

Redakcijas piezīme. Jautājumā par rakstnieku līdzdalību žurnāla izplatīšanā redakcija pieturas pie cita viedokļa.

K. Jakobsons

«Celtne», 1930. g., Nr. 1, 45.—46. lpp.

LATVJU PROLETĀRISKĀ DZEJA REKONSTRUKCIJAS PERIODĀ

Latvju proletāriskā dzeja savā attīstībā pārdzīvojusi dažādus posmus. Bet nav mēģināts viņas izveidības gaitu un virzību pēdējā laikā plašāk iztirzāt un noskaidrot saskaņā ar rekonstrukcijas perioda uzdevumiem, ar sociālisma pamata cēlāju prasībām.

Tāda nevērība nav pelnīta kaut vai tādēļ, ka latvju proletliteratūrā dzeja cenšas iet priekšgalā, cenšas pirmā tematiski un ar viņas rīcībā esošiem mākslinieciskiem līdzekļiem atveidot mūsu laikmetu, paust proletariāta priekšpulka idejas.

Krievu proletāriskās literatūras teorija un kritika piegriezusi dzejai daudz nopietnāku vērību. Taču arī tur strīdos par mākslinieciskās jaunrades metodēm galvenā loma piekrita prozas darbu paraugiem. Bet interese pret dzejas problēmām krievu literatūrā ir stipri pieaugusi — tas aizvien vairāk sāk atspoguļoties kritikas rakstos, diskusijās, jaunrades platformās, dzejnieku ražošanas apspriedēs.

Jau labu laiku atpakaļ krievu biedri konstatēja krīzes stāvokli proletāriskā un vispār padomju dzejā. Vēl šī gada sākumā RAPP'a dzejnieku ražošanas apspriedē b. Seļivanovskis pastrīpoja, ka stāvoklis nav daudz mainījies, neraugoties uz to, ka parādījušies vairāki (D. Bednija, A. Bezimenska, A. Hidaša u. c.) nopietni dzejas darbi, kas liecina, ka krīze pamazām tomēr tiek pārvarēta.

Daudzas no tām pazīmēm, kas raksturoja krievu padomju dzejas krīzi, atrodamas arī latvju prolet. dzejā. Dažas ieradušās tur jau labi sen atpakaļ, bet sevišķi liek sevi manīt tagad,

rekonstrukcijas periodā. Ja «krīzi» meklējam dzejas paustā ideoloģijā, šeit mūsu dzejnieku darbos retāk būs sataustāmi tieši sīkburžuāziskās pārdzimšanas procesi, kuri pie atsevišķiem krievu dzejniekiem izpaudušies daudz spilgtāk. Un visai lielu tematiski mākslinieciskū «pilnasinību» mūsu dzeja nav uzrādījusi arī iepriekšējos attīstības posmos. Tādēļ tas, ko krievi sauc par krīzi, mūsu valodā skanēs pirmām kārtām kā atpalicība no dzīves tempiem, no sociālistiskās celtniecības un šķiru cīņas prakses. Lai ar šo parādību cīnītos, mums droši jāatklāj proletāriskās dzejas trūkumi, skaidri jāredz grūtības, kas stāv viņai priekšā.

Tematiskajā ziņā SPRS latvju proletāriskā dzeja bijusi samērā aktuāla: viņā atspoguļojās sociālistiskās celtniecības, lauku kolektivizācijas, šejienes un aizrobežas šķiru cīņas šīsdienas vispārējie jautājumi, kaut arī nepietiekoši dažādos veidos un pagriezienos. Tas, protams, jau ir zināms pamats, kuru vajag nostiprināt un aizvien paplašināt. Daudz sliktāk ar temata piepildījumu. Mūsu dzejas specifiskie ieroči vēl pārāk truli. Formēt ar viņu palīdzību celtniecības darbā ierauto masu pasaulsuzskatu, ierosināt aktīvai darbībai, cīņām mēs protam ļoti vāji. Pašam dzejniekam vēl stāv priekšā uzdevums — piesavināties dialektiskā materiālisma pasaulsuzskatu, lai uz viņa pamata izveidotu jaunrades metodi. Sāpīgi sajūtams vispārējās un tieši mākslinieciskās kultūras trūkums. Dzejnieks nav iesaistīts kā ražotājs — ar saviem īpašiem darba rīkiem — strādnieku šķiras cīņā par sociālismu. Vajadzīga nopietna pārkārtošanās, lai atpalicību iznīdētu, lai dzeja pilnībā veiktu savus sabiedriskos pienākumus.

Ir sevišķi no svara, kā mūsu dzejnieki izturēsies šinī atbildīgā brīdī. Pārkārtošanās grūtības nepārvarētas izpaužas dažādos veidos. Proletāriskās dzejas vērtīgākā produkcija caurmērā maza. Vairāki pazīstami dzejnieki pēdējos gados galīgi apklusuši, citi klusē ilgāku laiku no vietas. Tas sit mūsu dzejai krietnu robu tanī momentā, kad nepieciešams, lai visi spēki būtu cīņas laukā. Citi raksta urrāoptimiskus, nolakotus dzejoļus standartus, aizvirzīdamies no nopietnas iekšējās pārbruņošanās prasībām. Ja dažos darbos parādās estetizācijas pazīmes, šaura orientācija uz mākslas «gardēžu», baudītāju garšu, tad citi noiet līdz vulgārismam. Daži mūsu izdevumos nodrukātie dzejoļi raksturo dzejas kultūras katastrofisku krišanu, kaut arī pēdējā slēpta aiz dzejas tehnikas ārišķīgas «pārbruņošanās». Diezgan parasta parādība pat vecāku dzejnieku darbos ir diletantiska kalšana, aizņemšanās, tapināšana no tuvākiem darba biedriem gan tematikas, gan dzejas tehnikas ziņā. Dzejā bieži vērojams eklektisms, kas, pēc Plehanova vārdiem, ir «neauglīgs kā jumprava, kura novēlējusi sevi dievam». Viena otra ražīga dzejnieka darbā brī-

žam nav atrodami nekādi dzejas elementi. Šādi ražojumi, šāda ražošana nesekmē cīņu par marksistisko pasaulsuzskatu, par materiālistisko pasaulsizjūtu dzejniekos, par dialektiskā materiālisma metodi dzejā. RAPP'a sekretariāta «vēstulē par jaunrades jautājumiem» sacīts:

«Rakstīt daudz un ātri vēl nebūt nenozīmē darīt proletariātam vajadzīgu darbu. Lubeniecisms, sprakstoša frāze, paviršība u. tml. tikai kompromitē proletārisko literatūru strādnieku acīs.»

Šie dažkārt saucamie «formas trūkumi» patiesībā izriet no dzejas satura nepilnības vai pat aplamības. Organiski neizjustie, sevī dziļi nepārkausētie dzīves iespaidi dzejnieka literāriskā produkcijā izpaužas racionālistiskos, kaili shematiskos tēlos. Šo «bērnu slimību» izcieš patlaban arī dažs labs no tiem rakstniekiem, kuri nopietni cenšas pārbruņoties, iesaistīties rekonstrukcijas laika tematikā, dot aktuālus, šīsdienas prasībām atbilstošus darbus. Ietiepīgi mēģinājumi turpināt darbu agrākā garā — ar veco vien pieredzi un idejisko bagāžu, ar vecām metodēm, veciem līdzekļiem — noved pie tā, ka dažu dzejnieku darbos uznirst ne paša revolūcijas cīnītāja, bet gan viņas līdzgājēja — jūsmotāja vai skeptiķa izjūtas un pārdomas.

Pašreizējais mūsu nopietns uzdevums izveidot dzeju, kura atspoguļotu cīņu par sociālismu visā viņas dažādībā, kura spētu aizraut šinī cīņā plašas masas; rūpēties, lai dzejnieks aktivizē šādā virzienā visu savu produkciju, padara viņu īsti lieliniecisku, kaujiniecisku. Jācīnās par sociālistiskā darba un šķiru cīņas tematiku, lai dzejnieki atsauktos uz šīsdienas jautājumiem un lai paši mācētu stādīt šīsdienas p r o b l ē m a s. Dzejā svarīga vieta jāieņem jaunajām sociālistiskā darba attiecībām, trieciendarbībai, darba varoņiem trieciennieciem. Jāparāda un jāatmasko šķiras ienaidnieks kā šaipusē, tā viņpus robežas, sevišķi Baltlatvijā, jāpotē šķiru naids un cīņas griba.

Daudz še mums priekšā vēl nestaigātu ceļu. Jāmeklē jauni dzejas žanri, jāuzveic neparastu, nepārzināmu materiālu pretestība. Visā augumā nostājas dzejnieka darba meistarības problēmas, par kurām latvju proletāriskā literatūrā nopietni nebija runāts. Pirmā Maskavas latvju prolet. dzejnieku ražošanas apspriede šiem jautājumiem vēl varēja tikai pieskarties. Apsveicamas un atbalstāmas būtu rakstnieku jaunrades grupas, kur tādas dibinātos un stādītu par savu uzdevumu atklāt un apstrādāt jaunus žanrus, jaunu vielu, savstarpējā biedriskā sacensībā meklējot un izstrādājot proletāriskās dzejas vienotu dialektiski materiālistisko stilu. Dzejnieki jāpieradina strādāt kopēji, kolektīvi, kas nebūt neliek tiem zaudēt savu māksliniecisko patstāvību, savas dzejas balss augstumu un tembru.

Trieciennieku iesaukums literatūrā dos ne vienu vien jaunu dzejnieku. Jau pāris pirmie viņu darbiņu apkopojumi «Celtnē»

(Nr. 6, 8) parāda, ka še sagaidāms daudz svaiguma, ka līdzšinējie tematikas rāmji paplašinās. Bet jaunie kadri tāpat nāk literatūrā ar neizveidotu pasaulsuzskatu un tiem pašiem meistarības trūkumiem, kādi bija jāpārvar iepriekšējai proletārisko dzejnieku paaudzei, un vēl ar jaunām papildu grūtībām, ko nosaka sarežģītais un straujais rekonstrukcijas laikmets. Tādēļ liels darbs priekšā k r i t i k a i, kurai jāanalizē līdzšinējā produkcija un jārāda tālākvirzošās tendences mūsu dzejā, jāorientē jaunais dzejnieks līdzšinējos un turpmākos meklējumos. Kritika to visumā pagaidām tikpat kā nav darījusi. Dažkārt viņa tādu izpratni ir pat traucējusi — ar nepareizām, bet visai kategoriskām sentencēm.

Daži kritiķi izvairās, citi pat atsakās dziļāk ieskatīties tagadējās dzejas attīstības procesos aiz tā iemesla, ka mūsu dzeja, lūk, esot pārāk sekla un nedodot šādai analīzei pietiekošu materiālu. Tā ir tipiski baltrociska spriedelēšana, laiskums un nevarība saredzēt sīkumā lielo, uztvert attīstības tendences dialektiskā procesā pilnīgi vēl neizpaustā veidā, palīdzēt iznīdēt neveselīgos dīgļus, kopt un sekmēt derīgo, augšup virzošo.

Proletāriskās dzejas uzdevumi kļūst aizvien sarežģītāki, uzmanība un prasības pret viņu — nopietnākas. Bet dzejnieks pats vēl nejūtas kā ražotājs, kā zināmas nozares atbildīgs darbinieks. Dzejas produkcija tam parasti trešā, piektā vietā starp pārējiem sabiedriskiem pienākumiem. Daža laba kvalificēta dzejnieka priekšā nopietni stājas l i t e r ā r i s k ā a m a t a jautājums. Blakus un kopā ar proletāriskās literatūras masu kustības veidiem, blakus strādnieku trieciennieku iesaukumam literatūrā, mums vajadzīgi rakstnieki profesionāļi, kuri būtu atbildīgi tieši par šo ideoloģijas nozari, par viņas attīstības un izveidības gaitām. Tas jāpanāk ne tādēļ, lai rakstnieku-dzejnieku atrautu no sociālistiskās celtniecības darba, bet gan lai viņu tanī iesaistītu ar viņa specifiskiem ieročiem, lai padarītu to atbildīgu par savu darbu, lai varētu no viņa prasīt tāda daudzuma un tāda labuma produkciju, kāda nepieciešama šinī svarīgā ideoloģisko cīņu iecirknī.

Vajadzīgs, lai dzejai un dzejnieka darbam tiktu piegriezta lielāka uzmanība. Vajadzīgs, lai paši dzejnieki un kritiķi izdiskutētu dzejas nopietnākās konkrētās ražošanas problēmas, kuras šeit esam tikai aizķēruši. Vajadzīgs arī, lai dzejnieki apgaismotu savu darbu un viņa grūtības tā, kā to pagājušajā «Celtnes» numurā dara, piemēram, Latvijas proletāriskais dzejnieks Linards Laicens. Mūsu dzejas tālākai augšanai jānorisinās dzīvā domu apmaiņas, pārrunu, biedriskas paškritikas un sacensības atmosfērā.

«Celtne», 1931. g., Nr. 9, 540.—542. lpp.

PAR SKAIDRĪBU PROLETDZEJNIEKU DARBĀ!

Maskavas proletdzejnieku pirmā ražošanas apspriede beigusies. Izvēlētai komisijai ar referentu priekšgalā jāapstrādā apspriedes materiāli, jānovērtē kā proletdzejas noietie ceļi, tā jānosprauž viņas tuvākie mērķi un uzdevumi.

Kamēr šo darbu paveiks, droši vien paies ilgāks laika sprīdis. Bet ir lietas, par kurām jārunā nekavējoties. Vispār jāsaka, ka mūsu dzejnieki (protams, ne viņi vien, bet šoreiz runa tikai par dzejniekiem) pārāk pavirši, gausi, būtu teicis — nosodāmi vienaldzīgi savu ieskatu un principu izpausmē un viņu aizstāvēšanā. Par drukātu vārdu nemaz nerunāju. Tur gandrīz vai visi «uz mutes sisti». Zināms, aizbildinās ar nevaļu, ar to, ka «tā jau kritikas darīšana». Bet pat sapulcēs un apspriedēs ir laba daļa, kura dziļdomīgi klusē. Un raksturīgi, ka klusē taisni tie, kas visvairāk tiek kritizēti.

Ražošanas apspriede panāca zināmu lūzumu. Izteicās ne tikai biedri, kas aktīvi darbojas proletdzejas laukā, bet arī pēdējos gados apklusušie — b. b. Ed. Birojs un P. Sviris. Jāatzīmē, ka abi, lai ar «iebildumiem», solās tuvākajā nākotnē aktivizēties.

Toties jāgriežas pie daudziem dzejniekiem ar noteiktu prasību: biedri, jūsu līdzšinējā darbība tika asi kritizēta un apstrīdēta. Pēdējais laiks katram nākt klajā ar saviem principiem un metodi jaunrades darbā, pat ar savas lomas deklarēšanu proletāriskās literatūras darbalaukā (zem pēdējā saprotot arī organizāciju). Jo mums ir cilvēki, kuri skaitās par MAPP'a biedriem, bet tur nerādās veseliem mēnešiem. Ir «tīrasiņu» proletdzejnieki, t. i., dzejo tikai par strādniekiem un fabrikām, bet organizācijā MAPP'ā pat nedomā sastāvēt. Dzejo, ieslēgušies savos kabinetos, masu darbam atmetot ar roku. Lūk, visiem šiem biedriem reiz jānāk dienas gaismā un jāpaziņo par savām «platformām».

Ražošanas apspriedes gaitā izvirzījušies jautājumi, uz kuriem daudziem dzejniekiem visādā ziņā jāatbild.

Tātad,

bdr. P. Veini! Par tevi apspriedē tika izteiktas apmēram tādas domas, ka tu esot proletdzejā prozaisku rīmju taisītājs, ka zem tava iespaida mūsu dzejas kultūra varot tikai degradēt.

Bez šaubām, tavi personīgie ieskati pavisam pretēji, ko tu, starp citu, liec manīt savā epigramā «Sīkumos iestigušie». Tā kā tevi MAPP'a Latsekcijas sapulcēs maz var sastapt, tad bez vārda runas tev jānāk klajā mūsu presē.

Bdr. Ed. Šiller! Tava peļamā īpašība — klusēt. Tu tiki apvai-

nots «ultraoptimismā», «braukšanā parādībām pa virsu» utt. Nāc ļaudīs ar savu *credo!*

Bdr. Roni! Mēs zinām, ka tu savā laikā biji pazīstams kā latvju «kreisists». 1930. gadā tu iestājies MAPP'ā. Tātad zināma evolūcija. Interesanti: kāpēc tu nepiedalies sekcijas darbā, tikai apmierinādamies ar «svinīgo» uzņemšanas aktu? Kur tava literāriskā produkcija? Priekšlikums skaidrs: klibošanu mēs nedrīkstam pieļaut. Izskaidrojies!

Bdr. V. Rublau! Pret tevi tika vērsti vai vissmagākie lādiņi. Visos tavos dzejoļos figurē tikai pilsēta. Bet ar ko tas izskaidrojams, ka līdz pat pēdējam laikam tu mierīgi turpini savu «viensētnieka» darbu? Kāpēc tu uzskati proletrakstnieku organizāciju pilnīgi par lieku? Kas zina, varbūt tu esi atradis, ka tavs ceļš vispareizākais. Tad nekautrējies — nāc atklātībā ar saviem atklājumiem! Varbūt arī pārējie proletāriskie literāti tad likvidēs organizāciju un sekos pa tavām pēdām.

Bet interesantākais tomēr tas, ka ražošanas apspriedē tika konstatēts — Rublaus nav audzis, viņš mīņājas gadiem uz vietas. Ir domas, ka tavs pirmais dzejolis («Vakars lielpilsētā»), kas parādījies 1921. gadā, reizē ar to arī labākais.

Bdr. Rublau, tev jārunā!

Latvju strādnieku trieciennieku apspriedes arvien krasāk nostāda jautājumu: latvju proletrakstnieki, jūsu tempi pārāk gausi, jūsu darbs mūs galīgi neapmierina. Tie ir skarbi vārdi, bet patiesi. Nepietiekoša mūsu literāriskā produkcija — tas tiesa. Bet galīgi neciešami mūsu augšanas tempi, mūsu cīņa par lieliniecisku pasaulsuzskatu, par dialektiski materiālistisko metodi jaunrades darbā, par dažādu kļūdu un trūkumu (kā ideoloģisku, tā stilistisku) novēršanu. Un šeit jāsaasina uzmanība sekošajā jautājumā: kāpēc dzejnieki paļaujas tikai uz «oficiālajiem» kritiķiem, kāpēc nemetas paši cīņā par šiem jautājumiem? Te jāņem piemērs no krievu biedriem dzejniekiem un rakstniekiem, kuri izcīnījuši un izcīna vissīvākās kaujas daždažādākos principiālos jautājumos. Bet pie krievu biedriem mēs taču nesastopam to kritikas klasisko pasivitāti, kādu mēs redzam «pašu mājās».

Vēl jāatzīmē, ka apspriedē tika runāts par daudziem jautājumiem, par kuriem līdz šim gandrīz nekur ne vārds nav minēts. Piem., svešu iespaidu aizgūšana, pat veselu gleznu piesavināšanās. Tā b. K. Pelēkais demonstrēja piemērus, kā b. J. Eiduks, pievācis Ed. Biroja literārisko mantojumu (kas izkaisīts pa sen aizmirstiem «Kr. Cīņas» numuriem), izmantojot to tagad savos darbos... Par grafomānijas tieksmēm, kas parādījušās b. B. Vosa dzejoļos.

Asi tika kritizēta arī b. R. Eidemaņa līdzšinējā dzejas darbība, pie kam viņa pēdējā krājumā «Ejam tālāk uzbrukumā»

dzejas tika novērtētas gandrīz pilnīgi pretēji b. P. Dauges recenzijai.

Lūk, par visiem šiem jautājumiem jārunā dzejniekiem pašiem! Līdzšinējais stāvoklis pilnīgi neciešams.

Ed. Salenieks

«Komunāru Cīņa», 1931, 3. IX, Nr. 122.

LATVJU LITERATŪRAS TEORĒTIĶI, JUMS VĀRDS

Jautājums par jaunrades metodi ir svarīgākais jautājums, par kuru jābūt skaidrībā katram proletārrakstniekam. Nepareizas metodes pielietošana vai vienīgi pareizās, proletārrakstnieka jaunrades metodes — dialektiskā materiālisma nepareiza izpratne noved pie tā, ka zem proletārrakstnieka spalvas rodas darbi, kuri neatbilst tagadnes prasībām, nemobilizē proletariātu uz neatlaidīgāku cīņu par sociālisma celtni, kuri neparāda reālo dzīvi viņas daudzpusībā, dziļumā, pretrunu vienībā, bet slīd pa parādību virspusi vai atkal mehāniski nodala cilvēku kā bioloģisku būtni no sabiedriskā cilvēka, izrāda slimīgu interesi pret atsevišķu cilvēku iekšējiem pārdzīvojumiem un sajūtām (Libedinskis — «Varoņa dzimšana», Kadiķis-Groznijs — «Ens» u. c.).

Pie jautājuma par pareizas jaunrades metodes piesavināšanu pirmkārt un vispārīgāk jāatduras literātiem jauniesācējiem, kas tikko iesaukti literatūrā. Viņiem, kam nereti trūkst pat nepieciešamās rakstniecības tehnikas zināšanu, ļoti grūti izrakt no polemisko un diskusijas rakstu kaudzes par jaunrades metodi (domāju, galveno, nepieciešamo), uz kā balstoties viņi spētu virzīties uz priekšu jaunrades darbā. Vēl sliktāks stāvoklis tiem jauniesācējiem latviešiem, kuriem dažādu iemeslu dēļ nav pieejami krievu literatūras teorētiskie žurnāli, jo, balstoties tikai uz to, kas parādījies latvju izdevumos par dialektiskā materiālisma metodes pielietošanu rakstniecībā, katram jauniesācējam būs grūti tikt uz pareiza ceļa.

Jautājums par dialektiskā materiālisma metodes piesavināšanu ir reizē jautājums par materiālistiskā pasaules uzskata izveidošanu. Te atkal ļoti daudz grūtību latvju jauniesācēju rakstnieku priekšā, jo viņi savā vairumā turpina nākt no laukiem un viņu ideoloģijā daudz neproletārisku sārņu.

RAPP'a valdes pēdējais plēnums savā rezolūcijā atzīmēja, ka «RAPP'a prese, atsevišķi ņemot, konkrētā kritika, līdz šim vēl ļoti maz vērības piegriezusi trieciennieku iesaukumam literatūrā, trieciennieku jaunradei utt.». Pie tam plēnums sevišķi pastrīpoja trieciennieku mākslinieciskā pasaulsuzskata līmeņa pacelšanu. «Plēnums atrod par vajadzīgu visnesaudzīgāk cīnīties pret neapšaubāmi oportūnistiskām tieksmēm — aprobežot

darbu ar trieciennieķiem tikai ar nepolitisku formāli izprastu «literāriski mākslinieciscu» mācīšanos un paturēt līdzšinējo, ļoti nepietiekošo trieciennieku jaunrades mākslinieciscu pasaules uzskata līmeni.»

Arī mūsu labākie literatūras teorētiķi vēl pārāk maz darījuši, lai noskaidrotu mūsu izdevumos (pirmkārt, «Celtne») jautājumu par dialektiskā materiālisma metodes pielietošanu literatūrā. Tiesa, te daudz vēl kā strīdīga, nenoformēta, tomēr galvenie izejas punkti, kuru iztirzā viņi (teorētiķi) varētu daudz ko darīt, arī šeitan nosprausti. Bet vairākums rakstu, kas ievietoti «Celtnē» literatūras teorijas jautājumos, jautājumu par dialektiskā materiālisma metodi stāda pārāk nekonkrēti. Piem.: «Centīsimies iedziļināties notiekošo procesu būtībā un parādīt viņu attīstības tendences. To mēs panāksim, pielietojot dialektiskā materiālisma metodi, pielietojot marksisma-ļeņinisma principus mākslinieciskā jaunrades darbā» («Celtne», 1930. g., Nr. 5, 40. lpp.). Bet, ko nozīmē «iedziļināties notiekošo procesu būtībā», kā šo tēzi izprast jauniesācējiem, tas nav atšifrēts. Labākas konkrētas kritikas paraugus uzrāda literāriskās konsultācijas nodaļa, kur tiek pieiets ar tiešām pareizu metodi: uz konkrēta materiāla parādīt, kas nepareizi, nedialektiski, pavirši attēlots viena vai otra autora darbos. Turpretim ļoti maz paliekama dod tāda šķēpu laušana, kāda notika vairākos «Celtnes» numuros starp b. b. Vienu un K. Jakobsonu, kur nopietnu jautājumu iztirza pārgāja abpusējā galvas mazgāšanā, novirzienu piekabināšanā, kur stila asums no raksta uz rakstu pieauga, kur diskusijas pamatkodols aplipa ar grūti atdalāmām frāžu čaumalām.

Iesauktie literatūrā negaida. Viņi grib mācīties un raženi strādāt. Bet jaunrades metodes jautājumos viņiem vēl ļoti grūti notvert aiz pareizā pavediena. Latvju proletrakstnieku CB te steidzoši jānāk palīgā, tiešām jāmobilizē labākie teorētiskie spēki jaunrades metodes un metodoloģijas jautājumu noskaidrošanai.

Ed. Klusbergs

Red. piezīme. Ievietojot b. E. Klusberga rakstu, «Sib. Cīņas» redakcija neatbalsta viņa izvirzīto tēzi, it kā diskusija starp b. b. Vienu un K. Jakobsonu «Celtnē» būtu izpaudusies tikai «abpusējā galvas mazgāšanā, novirzienu piekabināšanā» utt. Gluži otrādi, šī diskusija deva lasītājiem un literātiem iesācējiem daudz un dotu vēl vairāk, ja viņa būtu novesta līdz galam, ja «Celtnes» redakcija sniegtu šīs diskusijas kopsavilkumu.

«Sibīrijas Cīņa», 1931, 23. VII, Nr. 65, Novosibirskā.

Konrāds Jokums

ĻEŅINGRADAS LATVJU PROLETRAKSTNIEKU KONFERENCE UN CIŅA PRET NACIONĀLDEMOKRĀTISMA TENDENCĒM LATVJU PROLETLITERATŪRĀ

Ļeņingradas apgabala pirmā latvju proletrakstnieku un litkoru konference sanāca 1931. gada oktobrī. Viņa atzīmējama kā diezgan ievērojama mūsu literāriskās dzīves parādība. Konference sanāca brīdī, kurš raksturīgs ar straujiem sociālistiskās celtniecības tempiem, kad Padomju Savienībā iestājies sociālisma periods. Proletāriskās diktatūras zemē nesaudzīgā cīņā tiek iznīdētas kapitālistisko elementu pēdējās paliekas, straujā kultūrrevolūcijas procesā ierautas miljoniem darbaļaužu masas. Proletāriskās revolūcijas pārdzīvojamais posms uzliek arī proletāriskai rakstniecībai daudz atbildīgākus un sarežģītākus uzdevumus nekā līdz šim. Latvju proletāriskai rakstniecībai jāpārkārto savas rindas saskaņā ar rekonstrukcijas perioda uzdevumiem, viņai jāpiesavinās marksistiski ļeņiniskais pasaulsuzskats, jāprot pielietot savā jaunrades praksē dialektiskā materiālisma metode. Mūsu proletāriskai rakstniecībai jākļūst par spēcīgu šķiru cīņas, par sociālistiskās celtniecības ieroci, kāda tā nebūt vēl nav.

Ļeņingradas latvju proletrakstnieku konferences uzdevums vispirms bija novērtēt līdzšinējos mūsu rakstniecības literāriski praktiskās darbības sasniegumus un trūkumus, jo sevišķi Ļeņingradas proletrakstnieku Latvju sekcijas literāriski politisko līniju un rakstnieku mākslinieciskо produkciju. Vajadzēja jo sīki iztirzāt un analizēt tās labpusēji oportūnistiskās kļūdas, kādas pielaidusi sekcijas vadība, lieliniecisкās paškritikas kārtā atsegt šīs kļūdas un attiecīgi tās kvalificēt, lai turpmākā darbā tās vairs neatkārtotu. Vajadzēja nospraust mūsu rakstniecības turpmākos uzdevumus, lai pārkārtotās rindās enerģiski cīnītos par latvju proletāriskās rakstniecības tālāku attīstību un izveidošanu.

Latvju proletrakstnieku Centrālā biroja priekšstāvji arī centās saasināt konferences uzmanību šinī virzienā. Tie vispirms atzīmēja, ka, neraugoties uz zināmiem mūsu rakstniecības pēdējo gadu sasniegumiem, šie sasniegumi tomēr ir niecīgi, salīdzinot ar tām lielajām prasībām, kādas uzstāda rekonstrukcijas periods arī latvju proletāriskai literatūrai. Latvju proletrakstniecības rindu pārkārtošana norit pārāk lēni un neapmierinoši, strādnieku trieciennieku iesaukums literatūrā nav vēl devis sevišķi jūtamus rezultātus. Tāpat mūs nevar apmierināt līdzšinējā literāriskā produkcija, kura vēl samērā niecīga, mākslinieciski vāja, tematiski stipri šaura.

Lai patiešām veidotu «lielu lieliniecisma mākslu», CB priekš-

stāvji uzsvēra kā galvenos sekojošos uzdevumus, kuri arī mūsu rakstniecībai tuvākajā laikā visādā ziņā jāatrisina:

jāpaātrina latvju proletrakstniecības rindu pārkārtošana, jāturpina latvju strādnieku trieciennieku iesaukums literatūrā;

vislielākā uzmanība jāpiegriež jauniesaukuma audzināšanas darbam, kādā nolūkā sperami steidzīgi organizatoriski praktiska rakstura soļi;

visa uzmanība jākoncentrē ap vienu no vissvarīgākajiem uzdevumiem — piecgades varoņu trieciennieku notēla atrisināšanu. Tas līdz šim nav veikts, un tamdēļ faktiski mūsu rakstniecībā ir liels robs, kura likvidēšanai jāmobilizē visi spēki;

latvju proletrakstnieku uzdevums visaktīvāk piedalīties «fabriku vēstures» sastādīšanā, jo sevišķi piegriežot vērību latvju strādnieku līdzdalībai cīņās par proletāriskās revolūcijas uzvaru Padomju Savienībā;

latvju proletrakstniecībai vislielākā vērība jāpiegriež latvju strēlnieku cīņu vispusīgam attēlam, kas jo sevišķi no svara tagad, sakarā ar «pilsoņkara vēstures» izdošanu;

cīnoties pret tādiem mākslinieciskās jaunrades principiem, kuri runā pretī dialektiskā materiālisma pasaulsuzskatam, jāpastiprina mākslinieciskā diskusija, tā jāpaceļ uz augstāka idejiska līmeņa;

jāpraktizē rakstnieku ražošanas apspriedes, pārvēršot tās par proletrakstnieku organizāciju pastāvīgu darba metodi, par mākslinieciskās jaunrades kolektīvu darba veidu;

kritikai jāpastiprina cīņa pret proletariātam naidīgiem ideoloģiskiem noskaņojumiem, jācīnās par latvju literatūras pacelšanu uz augstākas mākslinieciskas un idejiskas pakāpes;

no dialektiskā materiālisma viedokļa jāpārvērtē visas līdzšinējās teorijas un uzskati Latvijas literatūras vēstures jautājumos, uz visciešāko jāsaista marksistiskā kritika ar proletrakstniecības ikdienas praktiku;

ņemot vērā rakstniecības specifiku, jāorganizē sociālistiskā sacensība starp atsevišķiem rakstniekiem un literāriskām organizācijām.

Tie bija galvenie momenti, ko atzīmēja CB priekšstāvji, uz ko vērsa konferences uzmanību, uzsverot, ka «mums jācīnās par idejiski izturētu, politiski saasinātu, mākslinieciski augstvērtīgu mūsu šķiras literatūru. To mēs panāksim, ja proletāriskais rakstnieks saistīs savas ikdienas darbu ar savas šķiras revolucionāro praksi, ja viņš būs aktīvs cīnītājs — materiālists dialektiķis, kurš soļo savas šķiras avangarda rindās. Lieliniecisma lielā māksla ir tāda māksla, kura izprot vēsturiskos procesus, kura sauc un organizē uz cīņu par pasaules pārveidošanu, par sociālisma uzvaru. Par tādu uzvaru mums jācīnās» (no Centrālā biroja rezolūcijas projekta).

CB priekšstāvji norādīja arī uz tām kļūdām, kādas pielaidis Centrālais birojs savā darbībā, analizēja šīs kļūdas un politiski tās kvalificēja. Starp citu tika atzīmēts dziļais robs mūsu kritikas frontē, kur laikā netika dots pretsitiens pereverzeviski mazinieciskās koncepcijas elementiem mūsu kritikā.

Visvairāk tomēr nācās griezt konferences uzmanību uz nacionāldemokrātisma tendencēm, kuras noteikti izpaudušās Ļeņingradas proletrakstnieku organizācijas Latsekcijās atsevišķu vadošu biedru līdzšinējā literāriski praktiskā darbībā. Šīs tendences taisni ap konferences laiku bija pieņēmušas tādu veidu, ka izvērtās par draudošām labpusējā oportūnisma briesmām, pret kurām bija jāasina visa uzmanība, jāvērš nesaudzīga lielinieciska kritika. Jau pašā konferences sākumā kļuva skaidri redzams, ka taisni ap šo jautājumu būs jāizcīna visasākās cīņas, jo, neraugoties uz acīm redzamām oportūnistiskām kļūdām, kādas pielaidusi sekcijas vadība, atsevišķi sekcijas biedri (A. Kadiķis-Groznijs, J. Eiduks) ne tikai negribēja tās lielinieciski atzīt, analizēt un politiski kvalificēt, bet gan nostājās marksistiskās ortodoksijas «aizstāvju» pozās, lai uzbruktu CB līnijai, izmantojot pēdējā kļūdas.

Tāpēc uzkavēsimies sīkāk pie jautājuma par nacionāldemokrātisma tendencēm mūsu proletrakstniecībā, lai parādītu, cik bīstamas ir šīs tendences priekš mūsu proletrakstniecības turpmākās attīstības.

Nacionāldemokrātisma tendences latvju proletrakstniecībā visvairāk izpaudušās b. J. Eiduka literāriskās politikas praksē un mākslinieciskā produkcijā. Mums noteikti jāpasvītro, ka runa neiet par atsevišķiem neveikliem, neizdevušamies formulējumiem. Neveiklības un kļūdaini formulējumi atrodami arī pārējo latvju proletrakstnieku literāriskā produkcijā, un neviens nedomā tikai tāpēc izsludināt mūsu rakstniecību par nacionāldemokrātisma purvu. Jautājums grozās ap zināmu uzskatu latvju rakstniecības jautājumos — ap uzskatu, kurš izveidojies ilgākā laika posmā un kurš ar dažādiem paņēmieniem tiek uzspiests latvju proletrakstniecībai. J. Eiduks līdz šim tik veikli manevrējis, ka pat vesels rakstnieku kolektīvs izrādās par bezspēcīgu atsegt pielaisto kļūdu nopietnību. Lūk, kāpēc arī maldīgi ir domāt, ka pēc Ļeņingradas apgabala konferences rezolūcijas pieņemšanas, kura nedod vispusīgu J. Eiduku kļūdu un sakarā ar to arī Ļeņingradas sekcijas kļūdu kritiku, kaut jebkādā ziņā var mazināt nacionāldemokrātisko tendenču kritikas asumu. Vēl vairāk, mēs redzam, ka notiek nepielaižama krievu organizāciju maldināšana ar to, ka nacionāldemokrātisma tendences meklējamas pie baltkrievu, igauņu utt. rakstniekiem, bet ne pie Ļeņingradas latvju proletrakstniekiem.

J. Eiduka apcerējumā par Rūd. Blaumani rakstā «Latvju

rakstnieks pasaules literatūrā», dzejolī «Literāriskā viktorīna» u. c. nepārprotami izteikti nacionāloportūnistiski uzskati, par kuriem jau runāts «Celtnē» un proletrakstnieku sapulcēs. J. Eiduks šķiru cīņas principa vietā par noteicošo faktoru ir izvirzījis tautības principu. Tikai no šī principa izriet J. Eiduka cīņa par latvju proletrakstniecības vietu pasaules literatūrā. Vienīgi no šī principa izriet uzskats, ka R. Blaumanis ir tikai latvju arāju rakstnieks, ka viņa lirika ir t a u t a s ieguvums, ka R. Blaumanis kā klasiķis atšķirams un pretstādāms Latvijas buržuāziskai rakstniecībai. Tikai no šī principa izriet uzskati, ka Auseklis, J. Rainis utt. tāpat tautas dzejnieki. Šāds jautājuma nostādījums ne ar ko neatšķiras no tā, ko sludina Latvijas buržuāziskie rakstnieki, kuru uzdevums nomaskot buržuāziskās rakstniecības šķiras būtību. Šādi uzskati ne ar ko neatšķiras no to uzskatiem, kuri ceļ pieminekļus R. Blaumanim Latvijā un propagandē teoriju par Blaumaņa mākslas objektīvismu, par viņa mīlu pret savu tautu utt.

Saprotams, ka šķiru principa noliegšana rakstniecības parādību izskaidrošanā noveda arī pie tā, ka J. Eiduks jau vairākus gadus no vietas, nerēķinoties ar Latvijas Kompartijas lēmumiem, ir nodarbojies ar Latvijas neatkarīgo sociālistu popularizēšanu un aizstāvēšanu gan rakstos, gan arī runās. Te pilnīgi maldīgi iedomāties, ka J. Eiduka «dialektiskie lēcieni» neatkarīgo sociālistu jautājumā gadījuma, nejaušības parādības. Šī rīcība izriet no J. Eiduka uzskatiem latvju rakstniecības jautājumos. Tāpēc arī ir nepieciešams redzēt, ka J. Eiduks zināmu sīkburžuāzisku rakstnieku slāņu piesaistīšanu proletrakstniecībai izprot nevis kā principiālu cīņu par svārstīgajiem, «neatkarīgajiem» (ne J. Eiduka izpratnes nozīmē) kapitālistiskajās zemēs, par proletāriskās rakstniecības līdzgājējiem SPRS, bet izprot to kā veikalniecisku sadarbību (делячество). Tas nozīmē atteikties no lieliniecisma cīņas principiem, tas nozīmē arī pašos pamatos vulgarizēt Harkovas konferences lēmumus.

J. Eiduka koncepcija par «tautas» rakstniecību noveda arī pie tā, ka viņa literāriskā produkcijā arvien vairāk sāk izzust šķiru cīņas motīvi. Tā vietā romantiska pagātnes idealizācija, piem., stāsts «Trīs svaru kausi», «Literāriskā viktorīna» un citi dzejoļi, kuru dēļ «Prometejs» noraidīja J. Eiduka iesūtīto dzejoļu krājumu. Iet baumas, ka J. Eiduks centīgi strādā pie savas izdevniecības radīšanas. Būs ļoti interesanti, ja SPRS radīsies izdevniecība, kura drukās darbus, līdzīgus J. Eiduka noraidītajiem dzejoļiem, kura ražos vairumā tik neizturētus izdevumus, kāds ir bijis «Trieciennieks». Acīm redzot, Ļeņingradas latviešu proletrakstniecības darbā saskatāmi ne tikai tie trūkumi, par kuriem rakstīts «Celtnes» iepriekšējos numuros, kā Latvijas Kompartijas lēmumu ignorēšana, latvju proletrakstnieku CB

lēmumu neievērošana un dezorganizatoriska rīcība mūsu darbā, — izjūtams, ka Ļeņingradas latvju proletrakstniecības darbā nepietiekoša partijas organizācijas vadība.

Mūsu darba un cīņas apstākļos nav grūti uzminēt, kurp ved J. Eiduka nacionālistiski oportūnistiskie uzskati. «Celtnes» lasītājiem zināms, ka J. Eiduks savos rakstos ir izvirzījis prasību par to, ka krievu izdevumos (vārdnīcās) plaši jāatver durvis ne tikai vecākai latvju buržuāzisko rakstnieku paaudzei, bet jo sevišķi šīs rakstniecības izvirtušākai daļai, kā Grēviņiem, Vulfiem, Virzām utt. Tādas J. Eiduka prasības «Celtnes» redakcija savā laikā ir noraidījusi kā bezprincipu prasības. Ja iepriekš minētais raksts parādījās ar redakcijas piezīmi, tad pilnīgi divainas prasības sāka atkārtoties sekojošos J. Eiduka apcerējumos. Redakcijas strīpojumi tika izkliegti kā paškritikas ierobežošana un apspiešana, tāpēc arī nebūs lieki pakavēties pie jautājuma par to, kādu bagāžu zem «paškritikas» maskas J. Eiduks ir mēģinājis iedabūt mūsu rakstniecībā. «Celtnē» bija nodrukāts J. Eiduka raksts par «Latviešu konversācijas vārdnīcu», raksts labots, īsināts, strīpots, tātad ierobežota «paškritika». Paraudzīsimies, kādi bijuši šie ierobežojumi. Redakcija nav nodrukājusi šādu vietu J. Eiduka rakstā:

«Sevišķi skaidri tas jūtams vārdnīcas pirmajos sējumos, kuros aiz akla naida pret visu komunistisko ignorēti pat vārdi un jēdzieni, kuriem citādi b ū t u j ā a t r o d v i e t a katrā tamlīdzīgā izdevumā. Kā savādāk, piem., var izskaidrot to faktu, ka vārdnīcā izlaisti proletārisko rakstnieku Sīmaņa Berģa un Alvila Cepļa vārdi, noklusēti žurnāls «Darbs» (1925. g.), rakstnieku grupa «Darbdiena», viens no krievu ievērojamākajiem proletdzejniekiem — Bezimenskis u. c.?»

Latvju komunisti nedomā, ka viņiem jācīnās par savu darbu apgaismojumiem buržuāziskās valsts izdevumos. J. Eiduks tomēr nopietni nodarbināts ar šo problēmu:

«Turpmākā darbā redzama lielāka i e c i e t ī b a p r e t p o l i t i s k i e m p r e t i n i e k i e m, jo redaktori, acīm redzot, nonākuši tomēr pie atziņas, ka, p i l n u v a ļ u ļ a u j o t savai p o l i t i s k a i ī s r e d z ī b a i, viņi sastādīs ne konversācijas vārdnīcu, bet savu draugu un tuvinieku «radu rakstus».»

Vai nav pietiekoši skaidrs, ka biedrs J. Eiduks cīnās pēc i e c i e t ī b a s no proletariātam naidīgas šķiras priekšstāvju puses. Kas gan kopīgs šādiem uzskatiem par ļeņinisko uzskatu šķiru cīņas izpausmes jautājumos? Pārāk naivi ir runāt par buržuāzisko rakstītāju «īsredzību», pārāk naivi prātot par to, ka konversācijas vārdnīcas autori sastāda savu draugu «radu rakstus» — buržuāziskie zinātnieki apzinīgi un rūpīgi izstrādā savas šķiras «radu rakstus», un, kas to nesaprot un negrib saprast, neizbēgami nokļūst buržuāziskās ideoloģijas varā.

«Tā radusies dažiem (?!!) vārdnīcas redaktoriem atziņa sniegt pēc iespējas vairāk faktiskā materiāla, informēt un — atturēties (??) no slēdzieniem un novērtējumiem. Kur tas darīts, vārdnīca tikai iemantojusi.»

«Pārējā informācija par mūspuses rakstniecību samērā lietišķa, kaut stipri aprauta un nepilnīga... Stipri nepilnīga informācija turpretim par politsabiedriskiem darbiniekiem.»

Kā katrs var pārliecināties, «Celtnes» redakcija atsevišķos gadījumos tiešām ierobežojusi J. Eiduka rīcību, bet mēs gan nedomājam, ka tā ir paškritikas apspiešana. Buržuāziskos uzskatus mēs cenšamies iznīdēt visiem līdzekļiem, ja vajadzīgs, neļaujot tiem izteikties mūsu izdevumos. Šīs vietas mēs nodrukājām tikai tāpēc, lai parādītu, ka nacionāldemokrātisko tendenču briesmas mūsu rakstniecībā ir daudz lielākas, nekā tas izliekas no pavirša acu uzmetiena. J. Eiduks atklāti prasa, lai Latvijas fašistiskos izdevumos būtu pilnīga informācija par latvju politsabiedriskiem darbiniekiem, tā pamatā tiek nostādīts iecietības princips pret politiskiem pretiniekiem.

Stāvoklis kļuvis nopietns tāpēc, ka Ļeņingradas latvju proletrakstnieku apgabala konference nenovērtēja nacionāldemokrātisko tendenču briesmas latvju proletrakstniecībā, ka pēc konferences netiek darīts nepieciešamais, lai cīnītos pret buržuāzijas iespaidu latvju proletrakstniecībā. Konference neizlaboja «Mūsu domstarpību» autora nacionāldemokrātisko tendenču aizstāvības līniju.

Konference neveica tos uzdevumus, kādi viņai bija jāveic. Konference nelika savas darbības centrā tās svarīgākās problēmas, kādas pašreiz nodarbina krievu un latvju proletrakstniecību; viņa nesaasināja uzmanību pret tām kļūdām, kādas pielaidusi savā darbībā Latsekcijas vadība. Konference lielinieciski neatsedza un nenorādīja tās noteiktās nacionāldemokrātisma tendences, kādas tik krasi iezīmējas Ļeņingradas proletrakstnieku Latsekcijas vadošo biedru literāriski politiskā darbībā.

Pie tā vispirms vainojams ĻPRA Nacionālās nodaļas oficiālais priekšstāvis Oļešičs, kurš apsveikšanas runā konferencei deva nepareizu virzienu, noklusēdams šīsdienas literatūrpolitikas un mākslinieciskās jaunrades galvenos jautājumus, akcentēdams blakus momentus. Šis biedrs ne vārda neteica par to, ka mums jāturpina savu rindu pārkārtošana, jāattēlo piecgades varoņi trieciennieki, jācīnās par dialektiskā materiālisma metodi latvju proletliteratūrā, nesaudzīgi jāapkaro dažādi proletāriskai ideoloģijai naidīgi iespaidojumi un nošķiebieni no partijas ģenerālās līnijas. Viņš ne tikai ne vārda neminēja par labpusējā oportūnisma briesmām latvju proletrakstniecībā, kuras izpaudušās nacionāldemokrātisma tendenču veidā, bet gan pat

apgalvoja, ka šādas tendences Ļeņingradas Latsekcijā nemaz ... nepastāvot un neesot nekad pastāvējušas.

Tādā kārtā rakstniecības problēmas jau pašā konferences sākumā tika atrautas no partijas saimnieciski politiskiem uzdevumiem, un latvju proletrakstniecībai kā galvenais uzdevums tika uzstādīts tikai vēstures (strēlnieku, fabriku) problēmu apgaismošana. Sociālistiskās saimniecības celtniecības problēmas, latvju proletrakstnieku uzdevumi sociālisma celtniecības frontē palika neminēti, jautājums šinī virzienā netika saasināts, partijas triecienuzdevumi sociālisma celtniecības frontē netika nostādīti rakstniecības darba pamatā. Reizē ar to šī uzstāšanās bija spilgts paraugs, kā atsevišķi proletrakstniecības darbinieki izkropļo paškritikas principu. ĻPRA priekšstāvis ne tikai nenovirzīja konferences domu uz to, ka vienīgi nesaudzīgas paškritikas ceļā labojami līdzšinējie latvju proletrakstniecības trūkumi un kļūdas, — runa bija uzbūvēta tā, lai apslēptu Ļeņingradas Latvju proletrakstnieku sekcijas līdzšinējā darba oportūnistiskās kļūdas. Tas nozīmēja novadīt kritiku no Ļeņingradas sekcijas darba trūkumiem uz CB kritiku J. Eiduka garā. Par cik konference bija organizēta tā, ka konferenci apsveica un uz apsveikumiem atbildēja J. Eiduks, par tik arī CB priekšstāvjiem nācās kritizēt ĻPRA priekšstāvja runas saturu ne konferences sākumā, bet gan savās runās sakarā ar jautājuma par latvju proletrakstniecības uzdevumiem apspriešanu.

Viens no lielākajiem trūkumiem Ļeņingradas konferences darbā bija tas, ka konference nenovērtēja ĻPRA priekšstāvja kļūdaino, apolitisko uzstāšanos, ka konference uz vietas nelikvidēja katru mēģinājumu ierobežot paškritiku, ka konferences dalībnieku viena daļa savās runās atkārtoja ĻPRA priekšstāvja runas kļūdas.

Bet, kā jau minēts, šī biedra uzstāšanās bija pilnīgi neatbildīga, vēl vairāk — tā kvalificējama kā oportūnistiska, kura, kaut arī tika no CB priekšstāvju puses atmaskota, tomēr nevarēja neatstāt savu negatīvo iespaidu uz visu konferences turpmāko darba gaitu.

Nerunāsim daudz par to, ka konference nemaz nepakavējās pie Latsekcijas biedru literāriskās produkcijas. Tādi idejiski un mākslinieciski mazvērtīgi darbi kā J. Eiduka «Trešais svaru kauss», A. Kadiķa-Groznija «Ens», nerunājot nemaz jau par «Rudenīgo mīlu» un tamlīdzīgiem ražojumiem, netika nemaz minēti. Tāpat nekas netika teikts par «Oktobra paaudzes» un citu jauniesācēju literārisko produkciju, izņemot tikai apgalvojumu, ka «daži jaunie rakstnieki griež uz sevi vispārēju uzmanību». Pats par sevi saprotams, ka šāda uzlielīšana var tikai kaitēt mūsu iesācēju turpmākai attīstībai. Šinī gadījumā pilnīgi nepareizi tiek izprasts pats audzināšanas princips, kad biedris-

kas kritikas un norādījumu vietā jauno iesācēju kļūdas un trūkumus noklusē, apmierinoties ar kaitīgu cildināšanu.

Konferencē pilnīgi tika noklusēti mākslinieciskās jaunrades jautājumi. Izņemot vienu biedru (F. Pilaberi), kurš arī tikai norādīja, ka par šo jautājumu visādā ziņā jārunā, pārējie konferences delegāti pie šīs problēmas nemaz neuzkavējās. Bet lieki runāt par to, kāda liela nozīme šim jautājumam taisni mūsu apstākļos. Māksliniecisķā diskusija pie mums norit neapmierinoši, daudzi strīdīgi jautājumi nav nemaz diskutēti. Un, ja arī apgabala konference neapstājās pie mākslinieciskās jaunrades problēmām, ja viņa neuzlūkoja cīņu dēļ dialektiskā materiālisma metodes mūsu literatūras teorijā un praktikā par vienu no svarīgākajiem jautājumiem, tad tā nav nejaušība. Jo atminēsimies, ka ĻPRA Latsekcija diskusijā par jaunrades jautājumiem nemaz nepiedalījās, aizbildinoties ar «biedriska toņa» trūkumu pašā diskusijā. Vājā diskusija un pat atteikšanās no tās tikai liecina par mūsu rakstniecības ne visai augsto lielinieciskās kultūras un idejisko līmeni.

Tāpat konference nesaasināja uzmanību uz trieciennieku attēlošanas nepieciešamību, neraugoties uz to, ka šinī mūsu rakstniecības frontes iecirknī ir robs. CB jau savā laikā par to signalizēja, viņa priekšstāvis arī konferencē uzsvēra, ka piecgades trieciennieku parādīšana latvju proletrakstniecībā ir viens no neatliekamiem šīsdienas uzdevumiem, kura veikšanai jāmobilizē arī Ļeņingradas latvju proletrakstniecības spēki. Kā vislabāk un visdrīzāk atrisināt šo uzdevumu, par to konference nerunāja. Turpretī gan b. Eiduks gluži miermīlīgā garā centās iestāstīt, ka pie šīs problēmas strādāts tiekot, materiālus vācot, bet tas esot ilgāka laika uzdevums. Sak, tēlosim trieciennieķus tad, kad piecgade būs jau sekmīgi izpildīta... Tā saprast proletrakstniecības šīsdienas uzdevumus nozīmē tos nemaz nesaprast.

Neminēsim citus svarīgus jautājumus, kurus konference pavisam neapskatīja. Arī teiktā pietiek, lai nāktu pie slēdziena, ka konference attaisnoja uz viņu liktās cerības.

Bet katram, kurš izlasījis konferences rezolūciju par latvju proletrakstniecības uzdevumiem rekonstrukcijas periodā (sk. «Celtnes» šinī Nr.), var rasties jautājums:

«Vai tikai augšminētie konstatējumi ir vien pamatoti? Jo rezolūcijā taču visas šīs problēmas ir minētas.»

Lai neceltos pārpratumi, jāpaskaidro sekojošais. Rezolūcijas projektu par latvju proletrakstniecības uzdevumiem rekonstrukcijas periodā iesniedza Centrālais birojs jau pirms konferences. Cik dīvaini tas arī izklausās, šīs rezolūcijas projekts pirms konferences Latsekcijas kopējā biedru sapulcē visos punktos vienbalsīgi tika noraidīts. Citiem vārdiem sakot, tika

noraidīti arī punkti par to, ka jāturpina latvju strādnieku trieciennieku iesaukums literatūrā, ka nekavējoties jāuzsāk latvju trieciennieku attēlošana, jāpiedalās pilsoņkara un fabriku vēsturē, jāpastiprina cīņa pret proletariātam naidīgu ideoloģiju, jācīnās par mūsu literatūras pacelšanu uz augstākas idejiski mākslinieciskas pakāpes, izveidojot dialektiskā materiālisma principiem atbilstošu jaunrades metodi. Konferencē b. J. Eiduks uzstājās ar koreferātu un savām tēzēm, motivēdams koreferāta nepieciešamību taisni ar to, ka CB tēzes sekcijas sapulcē vienbalsīgi noraidītas kā nepieņemamas.

Konference šīs tēzes tomēr pieņēma. Konferences delegātu vairums saprata, ka noraidīt CB tēžu projektu un pieņemt b. J. Eiduka tēzes nozīmētu pielaist lielu politisku kļūdu, kuru pēc tam būtu grūti labot. Bet tēzes tika pieņemtas ar dažiem papildinājumiem un grozījumiem divos punktos, sakarā ar ko tika izdarīta ne mazāka kļūda, nekā vispār noraidot šīs tēzes. Grozīti tika taisni tie rezolūcijas punkti, ap kuriem konferencē norisinājās sīvas cīņas: nacionāldemokrātisma un CB politiskās līnijas jautājumā. (Organizatoriska rakstura papildinājumus rezolūcijas beigu daļā iesniedza biedrs Eiduks.)

Konferences sākumā Ļeņingradas proletrakstnieku organizācijas vadošie biedri vispār noliedza kaut jebkādas kļūdas savā literāriskās politikas darbībā. Viņi atcerējās ĻPRA priekšstāvju uzstāšanos un apgalvojumus, ka Latsekcijā nekādu nacionāldemokrātisma tendenču nav. Nācās pielikt daudz pūļu, minēt rokām taustāmus faktus, atgādināt visrupjākās oportūnistiska rakstura kļūdas, lai pierādītu, ka sekcijas vadībā, sekcijas vadošo biedru literāriskā un praktiskā darbā ir tomēr izpaudušās noteiktas nacionāldemokrātisma tendences. Biedrs J. Eiduks bija spiests atzīt daļu no savām labpusēji oportūnistiskām kļūdām, kuru viņam ne mazums, kā to redzējām iepriekš. Tādā svarīgā jautājumā kā neatkarīgo jautājums, telegramas sūtīšanā Upītim, «Literāriskā viktorīnā», recenzijā par Latvijas konversācijas vārdnīcu, dažādos priekšvārdos ir pielaistas kļūdas, kuras atsedzamas, analizējamas un politiski kvalificējamas. Tās ir noteiktas labpusēji oportūnistiskas kļūdas, viņas krasi izpaudušās nacionāldemokrātisma tendencēs, kuras Eidukam vajadzēja lielinieciski atzīt, bet konferenci politiski kvalificēt.

Par nožēlošanu, b. Eiduks šīs kļūdas atzina tikai pēc sīvām kaujām un tad arī tikai formāli, kurpretī konference tās nav pietiekoši novērtējusi un kvalificējusi, kas ir viena no konferences lielākām kļūdām.

Jo, kā konference raksturo Ļeņingradas latvju proletrakstnieku organizācijas līdzšinējo darbību,

«ĻPRA Latsekcija savā darbībā visumā pieturējusies pie VK(l)P, RAPP'a un MORP'a ģenerālās līnijas literatūras politikā,» teikts rezolūcijas 7. punktā, «vedot roku rokā ar napostoviešiem cīņu pret pereverzevismu, litfrontovismu, gorbačevismu, nacdemokrātismu u. tml.»

Vienkāršā valodā runājot, tā ir tukša lielība, aiz kuras mēģināts noslēpt oportūnistisku politiku. Vai tiešām politiski praktiskas darbības līnija neatkarīgo jautājumā, kura runā pretī Latvijas Kompartijas politikai, ir VK(l)P un KPRA līnija? Vai telegramas sūtīšana Upītim, kurš pēc tam šo telegramu nodrukāja «Sociāldemokrātā», saskan ar KPRA līniju? Vai Blaumaņa apoloģētisms kritikā un dzejā nozīmē pareizu šķiru cīņas pozīciju? Vai visas pārējās kļūdas, kuru ne mazums tika minēts konferencē, ir tik sīkas un maznozīmīgas, ka viņām var vienaldzīgi paiet garām? Pēc mūsu dziļākās pārliecības, šīs kļūdas ir jāatsedz un nesaudzīgi jākritizē.

Kā izpaudusies ĻPRA Latsekcijas cīņa pret pereverzevismu un viņa iespaidu latvju proletrakstniecībā? Galvenām kārtām telegramās un rezolūcijās, kurās bez protestiem nekas nav vairāk pateikts. Neviens no ļeņingradiešiem nav mēģinājis parādīt pereverzevisma elementus mūsu kritikā, atmaskot tos, analizēt, atsegt viņu maziniecisko būtību, lai tādā ceļā tos sakautu, kā tas notika pie krievu biedriem, kuri ilgās, asās diskusijās un neskaitāmos rakstos un brošūrās sagrāva Pereverzeva mazinieciski ideālistisko koncepciju. Vienīgi rakstā «Mūsu domstarpības» (sk. «Celtne», 1931. g., Nr. 10) tas mēģināts darīt, bet tik bezprincipiāli, vulgāri, antimarksistiski, nevarīgi, ka kļūst skaidrs, kamdēļ šie biedri «cīnījušies» pret pereverzevismu tikai ar protestiem un rezolūcijām — pēdējās ir aizvietojušas principiālu argumentāciju, lieliniecisku domu, kuras ĻPRA Latsekcijas vadībai visu laiku trūcis. Par nožēlošanu, arī konferencē mēs nedzirdējām principiālas Pereverzeva latvju epigoņu kritikas. Nebija pat mēģinājuma nopamatot izvirzītos apvainojumus. Un pavisam jau anekdotisks izklausās apgalvojums, ka vesta cīņa... pret nacionāldemokrātismu! Jājautā: kur, kad, kādā veidā? Pret nacionāldemokrātismu ĻPRA Latsekcija nav pat cīnījusies ar protesta telegramu palīdzību, bet gan, kā jau minēts, šo nacionāldemokrātismu ar «līdzjūtības telegramām» kultivējusi. Un pēc visa tā tiek rakstīts rezolūcijā, ka sekcijas principiālā līnija bijusi lieliniecisku pareiza! Te oportūnisms jau nostājies kaujinieciskā pozā.

Bet kā konference kvalificē tās kļūdas, kuras pielaidusi sekcijas vadība? Paklausieties:

«Reizē ar to atzīmējamas arī kļūdas ĻPRA Latsekcijas vadībā, kas izpaudušās a) «neatkarīgo» rakstnieku nepareizā novērtējumā 1928. gadā; b) b. J. Eiduka atsevišķas kļūdas viņa

agrāko gadu krit. lit. rakstos (priekšvārds Blaumaņa grāmatai, telegrama Raiņa nāves gadījumā, «Literāriskā viktorīna» u. c.), kuras draudējušas izvērsties par nacionāldemokrātisma tendencēm.»

Jājautā: kur še lielinieciska paškritika, kur kļūdu politiskais kvalificējums? Te principiāli svarīgas kļūdas noklusētas, nomuļļātas, tās nav lielinieciski līdz galam atzītas un nosodītas. Tas kvalificējums, kādu devusi kļūdām šinī svarīgā jautājumā konference, ir nepietiekošs, paviršs, liberāls, tas novirza uzmanību sānis no briesmām, kādas draud mūsu rakstniecībai, tātad ir caur un cauri oportūnistiskas.* Tas nozīmē, ka biedri nedomā turpmākā darbā kļūdas izlabot. Bez tam šāda liberāla izturēšanās pret politiskām kļūdām nozīmē arī to, ka tās var būt aktīvas, kaujinieciskas un tamdēļ jo sevišķi bīstamas. Tamdēļ cīņa pret nacionāldemokrātisma tendencēm latvju proletrakstniecībā jāpastiprina, pret tām jāvērš nesaudzīga lielinieciska kritika.

Sakarībā ar visu to raksturīgs konferences rezolūcijas punkts par CB darbību. Ja ĻPRA Latsekcija savā darbībā visumā pieturējusies pie pareizas līnijas literatūras politikā, tad latvju proletrakstnieku CB darbība — pēc konferences rezolūcijas attiecīga punkta — no vienām kļūdām vien sastāvējusi. Mēs nebūt nedomājam CB kļūdas slēpt un attaisnot. Jau ne vienreiz vien esam atzīmējuši, ka viena no lielākām CB un «Celtnes» kļūdām bija tā, ka laikā netika uzsākta cīņa pret pereverzevismu un viņa iespaidu latvju kritikā. Sakarā ar to kritikas laukā cēlās liels robs. Protams, ar to vien arī nav izsmeltas CB un «Celtnes» kļūdas. Tās pietiekoši skaidri un noteikti formulētas šinī numurā ievietotā rezolūcijā par «Celtnes» darbību. Bet mums noteikti jāiebilst pret konferences lēmumu, kurā ar nolūku sabāzts viss kas, lai tikai varētu pierādīt, ka «CB pielaidis savā darbībā rupjas labpusēji oportūnistiskas kļūdas». «Celtnes» konkrētā kritikā esot pielietota pereverzevisma metode, apspiesta paškritika, piekopta komuzpūtība. Par pereverzevismu mēs jau esam izteikušies citā vietā, atzīmēdami, kur šīs koncepcijas elementi meklējami. Tie atrodami pietiekošā mērā arī J. Eiduka kritiskos mēģinājumos. Bet, ja runā par paškritikas apspiešanu «Celtnē», tad vispirms gan apvainojums jāvērš pret pašiem Ļeņingradas sekcijas vadītājiem. Jo kas protestēja pret atsevišķu biedru rakstu drukāšanu «Celtnē», kad mēs uzsākām diskusiju par mākslinieciskās jaunrades jautājumiem? Kas uzstājās vispār pret šo biedru pielaišanu žurnālā, lai gan šie biedri

* Šo kļūdu konference varbūt arī pielaida tamdēļ, ka pie rezolūcijas balsošanas piedalījās tikai 16 delegāti no 48. Balsoja galvenām kārtām sekcijas aktīvs, kurš pats šīs kļūdas līdz šim atbalstījis.

drukā savus darbus krievu marksistiskos izdevumos, strādā krievu proletrakstnieku vadošos orgānos. Mēs nesaudzīgi kritizējām un kritizēsim, apkarosim šo biedru kļūdas, noraidot J. Eiduka cīņas paņēmienus. Saprast paškritiku tā, kā to saprot b. Eiduks, nozīmē izkropļot pašu paškritikas ideju. Neviens mūs nepārliecinās, ka tā ir paškritikas apspiešana, ja neievietojam b. Eiduka oportūnistisko rakstu. Un pilnīgi komiski jau izklausās, ka pie CB rupjām labpusējām kļūdām pieskaitīts arī b. J. Lojas raksts, kad tanī pat laikā ne ar vārdu nav minēts J. Eiduka raksts par Veidenbaumu, kurš kļūdaināks un arī kaitīgāks priekš mūsu rakstniecības tālākās attīstības.

Reizē ar to mēs noteikti pastrīpojam, ka konferences dalībnieku nospiedošā vairuma CB kļūdu kritika bija lielinieciska, pareiza kritika. CB darbā līdz šim bijuši lieli trūkumi, kurus var labot vienīgi nesaudzīgas paškritikas ceļā. Latvju proletrakstnieku kolektīva aktivizēšana nepieciešama, tāpēc arī mēs domājam, ka, jo dzīvāka un lietišķāka ir mūsu pagājušā darba kritika, jo drošāks ir pamats priekš rakstniecības darba turpmākās izveidošanas. Mēs nedomājam kaut jebkādā ziņā mazināt CB kritikas nozīmi ar tām nepareizībām, kuras izpaudās atsevišķu biedru runās un kuras ieviesušās arī CB kļūdu formulējumā konferencē pieņemtajā rezolūcijā. Nav šaubu, ka rezolūcijas atsevišķi punkti attiecībā pret CB ir formulēti nepareizi un tos nāksies labot Vissavienības konferencei. Tāpat mēs nešaubāmies, ka atsevišķu biedru kritika bija uzbūvēta tā, lai turpinātu CB darba jaukšanu, nevis mūsu rakstniecības konsolidēšanu. Šāda kritika (J. Eiduks) proletrakstniecībai lieka un nevajadzīga. Neraugoties uz visu to, neraugoties uz to, ka rezolūcijas atsevišķus punktus mēs atzīstam par nepareizi formulētiem, mēs domājam, ka paškritika, kura norisinājās ap CB līdzšinējo darbu, bija pozitīva parādība konferences darbā.

Ļeņingradas konferences darbībā paškritika no sekcijas vadošiem biedriem tika izprasta tā, ka ar CB kritiku jānomasko Ļeņingradas sekcijas oportūnistiskās kļūdas. Paškritika tika izprasta tā, ka pastāvošās principiālās domstarpības izcīnāmas nevis dziļi nopamatotas domu apmaiņas ceļā, bet gan apdullināšanas, draudu, dažādu negaidītu paņēmienu pielietošanas ceļā.

Gala iznākums ir tas, ka konference pagāja pilnīgi vienaldzīgi garām jautājumam par to, kā Ļeņingradas sekcija ir pildījusi CB rīkojumus, kā Ļeņingradas latvju proletrakstnieku kolektīvs ieslēdzies kolektīvā darbā. Konference atzina gan par nepieciešamu lemt par to, kādas bijušas CB attiecības ar krievu proletrakstniecības vadošajām organizācijām, bet pagāja pilnīgi vienaldzīgi garām tam faktam, ka J. Eiduks visu laiku vedis CB diskreditēšanas un neatzīšanas politiku. Tas ir atklāti izpaudies

J. Eiduka runās un rakstos («Резец»), un konference neturēja par vajadzīgu nekavējoši pārtraukt šādu rīcību, attiecīgi kvalificējot J. Eiduka dezorganizatorisko izturēšanos. J. Eiduks ar visu savu līdzšinējo rīcību ir nostādījis sevi ārpus latvju proletrakstniecības vadošo organizāciju lēmumiem un rīkojumiem. CB ir vēlēta organizācija, un katrs, kas savos rakstos mēģina balstīties uz latvju proletrakstnieku Vissavienības II konferences lēmumiem, lai iegaumē, ka CB vēlēts šajā konferencē. CB atbildēs par saviem trūkumiem un kļūdām konferences priekšā, bet reizē ar to CB konstatē to parādību, ka J. Eiduks dažādiem paņēmieniem centies diskreditēt konferencē vēlēto CB, ka J. Eiduka rīcība ir bijusi mūsu darbu traucējoša rīcība. Tas tika ziņots arī Ļeņingradas apgabala konferencei, kura neturēja par vajadzīgu likvidēt nepielaižamo, nosodāmo Ļeņingradas atsevišķu biedru līdzšinējo rīcību.

Latvju proletrakstnieku kolektīvs ir radošs kolektīvs, tāpēc arī apgabala konferencē nevarēja ierobežoties vienīgi ar polemiku un strīdiem par vispārprincipiāliem jautājumiem. Apgabala konferencei vajadzēja lielinieciski kritizēt Ļeņingradas sekcijas biedru literārisko produkciju. Ar lielinieciskas kritikas paņēmieniem vajadzēja atsegt tās neveselīgās parādības, kuras jo sevišķi raksturīgas bijušas priekš atsevišķiem Ļeņingradas latvju proletrakstniekiem. Neraugoties uz CB priekšstāvju mēģinājumiem pastiprināt kritiku šinī virzienā, jautājums par mākslinieciskās produkcijas kritiku tika apiets. To vislabāk liecina rezolūcija, kurā pēc asas CB priekšstāvju uzstāšanās nācās minēt J. Eiduka skandalozo «Literārisko viktorīnu», bet pārējās kļūdas ir noklusētas un palikušas neminētas. Patreizējos apstākļos nevar nerunāt par J. Eiduka literārisko produkciju, kurā spilgti izpaudušās nacionāldemokrātisma tendences. J. Eiduks ir ienesis buržuāziskās rakstniecības iespaidus ne tikai rakstniecības teorijā un kritikā un literatūras politikā — šie buržuāziskās ideoloģijas iespaidojumi spilgti izpaudušies daudzos J. Eiduka darbos, iesākot ar dzejoļu krājumu «Rudenīgā mīla» un nobeidzot ar «Trim svara kausiem» un «Literārisko viktorīnu». Kā var runāt par paškritiku mūsu apstākļos un vienaldzīgi paiet garām nacionālistiski oportūnistiskām tendencēm mākslas darbos, kā var necīnīties pret literatūras darbiem, kuri novirza latvju proletārieti viņam naidīgas ideoloģijas iespaidu varā?

Bez visa tā J. Eiduka iespaidotā Ļeņingradas proletrakstniecība visus šos gadus lielā mērā stāvējusi ārpus mūsu rakstniecības triecienuzdevumiem. Rakstniecības atrautība no partijas pamatuzdevumiem zināmos revolūcijas attīstības posmos — viens no lielākiem latvju proletrakstniecības trūkumiem, jo vairāk tas saskatāms atsevišķu Ļeņingradas latvju proletrakstnieku darbos, par J. Eiduka produkciju nemaz nerunājot, kurš sociā-

listiskās celtniecības vareno tempu laikmetā nevarīgi skandina vecromantisma kokli. Kadiķa-Groznija «Ens» nopietni kritizējams, jo autors kļūdaini atrisinājis atsevišķa indivīda (komunista) attiecības pret proletariāta diktatūras laikmeta sabiedrību, pret proletārisko kolektīvu. Kāpēc šādas parādības netiek sīki jo sīki iztirzātas tajos kolektīvos, ar kuriem saistīti līdzīgu darbu autori? Vēl vairāk — kā tas gadās, ka apgabala konference, neraugoties uz latvju proletrakstnieku centrālo organizāciju priekšstāvju norādījumiem, paiet pilnīgi vienaldzīgi garām šādām parādībām?

Lieta grozās nevis ap atsevišķu biedru darbu formālu kritiku, bet gan ap jautājumu, kā audzināt jauno latvju proletrakstnieku paaudzi uz līdzšinējo mūsu mākslas darbu kritikas pamatiem. Tāpēc arī noteikti noraidāms katrs mēģinājums apiet mākslinieciskās jaunrades problēmas. Tāpēc mēs arī atzīstam par nenormālu to stāvokli, kāds radies latvju proletrakstniecībā. Ļeņingradas Latvju proletrakstnieku sekcija apzinīgi atteicās no līdzdalības diskusijā par mākslinieciskās jaunrades jautājumiem, kas pēc būtības nozīmē aizstāvēt oportūnistisku pozīciju vienā no svarīgākajiem proletrakstniecības jautājumiem; Ļeņingradas apgabala latvju proletrakstnieku konference nodeva Ļeņingradas sekciju biedru līdzšinējās literāriskās produkcijas novērtējumu, nenorādīja arī, kādā virzienā aktivizējama Ļeņingradas sekcija; Ļeņingradas sekcija arī pēc konferences nav attīstījusi nepieciešamo aktivitāti mūsu rakstniecības celtniecības darbā.

Pēc konferences turpina ieilgt nenormālais stāvoklis, kad ĻPRA Latsekcijas biedri nedod nekādas literāriskas produkcijas mūsu periodikai (neraugoties uz uzaicinājumu). Pārskatot «Kom. Cīņas» un «Celtnes» 1931. gada literārisko ražu, skaidri redzams, ka ĻPRA Latsekcijas biedri, atskaitot vienīgo b. J. Eiduka dzejoli «Celtnes» 1. numurā, g a d a l a i k ā n e k o n a v s n i e g u š i m ū s u i z d e v u m i e m. Tāda parādība nav citādi izskaidrojama kā vienīgi ar to, ka Ļeņingradas latvju proletrakstnieki nevēlas piedalīties mūsu kopējā cīņā par latvju proletrakstniecības tālāku izveidošanu.

Latvju proletrakstniecībai noteikti jāpārkārtojas saskaņā ar rekonstrukcijas perioda uzdevumiem. Nesen notikušais KPRA 5. plēnums nosprauda tos ceļus, pa kādiem jāvirza šis pārkārtošanas darbs. Plēnums pastrīpoja, ka jāpanāk krass lūzums proletrakstnieku organizāciju darbā. Tas vispirms būs panākams, lielinieciski attīstot paškritiku. Taisni tamdēļ, ka mums jāveic lieli un atbildīgi uzdevumi, ka jāveido liela lielinieciska māksla, paškritikai mūsu literārisko organizāciju darbā jāierāda daudz redzamāka vieta, nekā līdz šim tas ir bijis. Atzīt kļūdas, bet šīs kļūdas neanalizēt, nenovērtēt, kā tas notika Ļeņingradas

proletrakstnieku konferencē, nozīmē kļūdas atzīt tikai formāli, nozīmē nepareizi saprast paškritiku. Ar paškritikas palīdzību mums jāaudzē jauni rakstniecības kadri, jāpaceļ pati mūsu rakstniecība uz augstākas pakāpes.

Reizē ar to plēnums pastrīpoja nepieciešamību nesaudzīgi cīnīties par idejiski augstvērtīgu, partejisku literatūru. Mūsu turpmākā darba centrā jāliek mākslinieciskās jaunrades prakse, kura pie mums arvien vēl ir stipri neapmierinoša. Mums jācīnās par dialektiski materiālistisko jaunrades metodi, attīstot plašu diskusiju par mākslinieciskās jaunrades jautājumiem. Biedriskas sacensības ceļā mums jācīnās par latvju rakstniecības tālāku attīstību. Cīņa par idejiski augstvērtīgu, partejisku literatūru ir viens no mūsu proletrakstniecības pārkārtošanas svarīgākiem momentiem. Tāpēc mums jābūt jo sevišķi neiecietīgiem pret dažādiem proletāriskai ideoloģijai kaitīgiem iespaidiem. Šie svešie, naidīgie iespaidi pie mums ir izpaudušies sevišķi asi nacionāldemokrātisma tendenču veidā. Neredzēt to, noklusēt šīs tendences nozīmētu liberāli izturēties pret ļeņinismam naidīgiem uzskatiem. Bet mums taisni jāpastiprina cīņa par ļeņinisma principiem kā literatūras teorijā, tā praksē. Bez cīņas pret dažāda veida naidīgiem ideoloģiskiem strāvojumiem nav iedomājama cīņa par latvju proletrakstniecības rindu pārkārtošanu, par viņas pāriešanu uz augstākas pakāpes. Tamdēļ, konsolidējot visus mūsu rakstniecības spēkus uz ļeņinisma principu pamata, mobilizējot viņus cīņai par šo principu realizēšanu teorijā un praksē, veidosim mūsu latvju proletrakstniecību par spēcīgu šķiru cīņas ieroci, celsim «literatūras Magņitostroju».

K. Jokums
P. Vīksne

«Celtne», 1932. g., Nr. 1, 63.—73. lpp.

LATVJU PROLETRAKSTNIEKU CENTRĀLĀ BIROJA REZOLŪCIJA SAKARĀ AR ŽURNĀLA «CELTNE» REDAKCIJAS ZIŅOJUMU

1. Pasaules kapitālisma sistēmas krīzes laikmetā SPRS Kompartijas vadībā sekmīgi veic sociālisma celtniecības uzdevumus; paasinātas šķiru cīņas apstākļos pret sakauto kapitālistisko šķiru atliekām SPRS proletariāts sekmīgi nobeidz sociālistiskās ekonomikas pamatu uzbūves darbu, budžu kā šķiras likvidēšanu uz vienlaidu kolektivizācijas pamatiem, proletariāta materiāli kulturālā stāvokļa uzlabošanu. Šie ieguvumi sasniegti nepārtrauktā cīņā pret labpusējo oportūnismu kā galvenajām briesmām mūsu partijā un «kreisajiem» nošķiebieniem no partijas ģenerāllīnijas un pret samierinātājiem.

2. Latvju proletariāts SPRS neatlaidīgi cīnījies par sociālistiskā sektora uzvaru mūsu zemes ekonomikā. Bijušie Latvijas strādnieki, laukstrādnieki, drošsirdīgie cīnītāji pilsoņkara frontēs — bijušie latvju strēlnieki tagad neatlaidīgi ceļ sociālistisko saimniecību, latvju proletariāts sociālistiskās sacensības, trieciennieku kustības aktīvs līdzcīnītājs jaunajā cīņas frontē. Straujiem tempiem ir norisinājusies latvju koloniju kolektivizēšana, izvedot budžu kā šķiras likvidāciju... Latvju kolektīvistu skaits nepārtraukti vairojas, tādā kārtā padomju varai uz laukiem radīts stingrs atbalsts. Neraugoties uz to, cīņa nav nobeigta, proletariāta uzbrukums pret sakautajiem kapitālistiskiem elementiem turpinās, šķiru cīņa paasinātā veidā noārda pamatu pamatos vecās attiecības latvju kolonijās.

3. Sociālisma celtniecības apstākļos atbildīgi un lieli uzdevumi veicami latvju proletāriskiem periodiskiem izdevumiem. Žurnāls «Celtne», pareizi aizstāvēdams partijas ģenerālo līniju un cīnīdamies par to, ir veicis lielu masu organizēšanas un audzināšanas darbu SPRS. Tas jo sevišķi attiecināms uz latvju koloniju kolektivizēšanas darbu, kuram žurnāla slejās ierādīta liela vieta. Tādā kārtā redakcija ir mobilizējusi cīņai par latvju zemnieku kolektivizēšanu mūsu rakstnieku un mākslinieku kadrus. Cīņā par sociālistisko saimniecību ir auguši un rūdījušies jauni rakstnieku kadri, kuri rekrutējas galvenokārt no strādnieku un zemnieku korespondentu rindām. Neilgā pastāvēšanas laikā žurnāls ir iekarojis plašas lasītāju masas un izvēršas par latvju proletrakstniecības organizējošu un audzinošu centru.

Cīnoties par partijas principiem Latvijas rakstniecības jautājumos, žurnāls ir sekmējis proletāriskās rakstniecības nostiprināšanos un norūdīšanos cīņā pret šķiras pretiniekiem.

4. Cīnoties pret labpusējisma briesmām rakstniecībā un kritikā (V. Jakobsons — «Saimnieks un kalps», J. Eiduka vairāki darbi) un «kreiso» nošķiebienu noskaņām (ļefisms, litfrontisms utt.), žurnāls «Celtne» pareizi uztvēris buržuāzijas un buržuāzisko iespaidojumu draudus latvju proletrakstniecībā. Ar zināmu novēlojumu iesāktā cīņa pret nacionāldemokrātiskām tendencēm, pret mēģinājumiem propagandēt mūsu izdevumos Latvijas «neatkarīgos» sociālistus visā pilnībā atsedz tās briesmas, kādas apdraud patreiz latvju proletrakstnieku darbu. Sekmīgi norisinās cīņa pret Ļeņingradas Latvju proletrakstnieku sekcijas atsevišķu biedru kļūdām, kuras pastiprina nacionāldemokrātisma tendences latvju proletrakstniecībā (J. Eiduks). Līdz galam izvestā cīņa pret samierināšanas līniju, kādu ieturējusi līdz šim Ļeņingradas sekcija pret nacionāldemokrātisma tendencēm latvju proletrakstniecībā, dos iespējamību latvju proletrakstniekiem lielinieciski pārkārtot savas rindas.

5. Jautājumam par jauno rakstnieku audzināšanu ierādāma jo liela vieta, tāpēc arī jāatzīst par pareizu tas darbs, kuru līdz šim veikusi «Celtnes» redakcija šinī virzienā, kā literāriskās konsultācijas noorganizēšana, jauno rakstnieku iesaukuma darbu drukāšana žurnālā.

6. Neraugoties uz šiem sasniegumiem, «Celtnes» līdzšinējā darbā atzīmējami lieli trūkumi, kuru pamatā žurnāla atpalicība no mūsu sociālistiskās saimniecības celtniecības tempiem un sakarā ar to no to prasību pildīšanas, kādas nostājas proletariāta priekšā sociālistiskās celtniecības apstākļos. Atpalicība ir bijusi ne tikai mākslinieciskā laukā, bet jo sevišķi tas bijis vērojams teorijas un kritikas laukā. Teorētiskā darba pacelšana līdz partijas šīsdienas prasību augstumam ir viens no žurnāla pamatuzdevumiem, kurš žurnālam jāveic, likvidējot atpalicību.

7. Žurnāla redakcija savā darbā ir pielaidusi labpusēji oportūnisku kļūdu, neieņemot laikā noteiktu stāvokli cīņā pret pereverzevismu, nesaudzīgi necīnoties pret pereverzevisma elementiem latvju proletrakstniecības teorijā un kritikā (J. Brastkalns — Ķencis Šabraks, Viena-Janele, J. Eiduks). CB uzlūko par kļūdu redakcijas piezīmi pie atreferējuma par KPRA plēnumu, jautājumu par Pereverzeva skolu uzlūkojot par diskusijas jautājumu («Celtne», 1929. g., Nr. 3). Nav noorganizēta cīņa pret deborinismu, Trocka, Voronska u. c. uzskatiem, nav atsegts šo oportūnistisko uzskatu izpaudums un iespaidojums latvju rakstniecībā. Nav apgaismoti Pļehanova filozofiskie uzskati, tāpat arī nav kritizētas Pļehanova kļūdas mākslas jautājumos, atsedzot, kādu iespaidu uz latvju proletrakstniecību atstājuši Pļehanova nepareizie uzskati. Arī pašā žurnālā ievietotos rakstos ne katrreiz ir bijuši pietiekoši izturēti literatūras parādību vērtējumi, kuri pārskatāmi un labojami turpmākajā darbā.

8. «Celtnes» redakcija nav piegriezusi vajadzīgo vērību mākslinieciskās jaunrades diskusijas noorganizēšanas darbam. Iesāktā diskusija nav laikā padziļināta, diskusijas problēmas nav saistītas ar latvju proletrakstniecības tekošajiem uzdevumiem. Tādā kārtā mākslinieciskās jaunrades diskusija nepietiekošā mērā ir bijis latvju proletrakstniecību audzinošs un virzošs faktors. Sakarā ar to arī redakcija nav izmantojusi visas iespējas no strādnieku un kolektīvistu rindām jaunaugošo rakstnieku audzināšanai. Redakcija nav izmantojusi visas iespējas strādnieku kolektīvu iesaistīšanai redakcijas darbā, rīkojot pēc iespējas izbraukumus un paplašinātas redakcijas sēdes.

9. Liels trūkums ir tas, ka «Celtne» līdz šim nav pietiekoši tuvinājusies rūpniecības celtniecības problēmām, ka latvju proletrakstniecība neapmierinoši atrisinājusi trieciennieku iesaukuma, trieciennieku attēlošanas problēmu mūsu rakstniecībā.

10. Aizstāvot Latvijas rakstniecības jautājumos visā visumā pareizu līniju, žurnāls «Celtne» nav piegriezis vajadzīgo vērību Latvijas proletāriskās rakstniecības jautājumiem, nav bijusi pietiekoši plaša sociālfašistiskās un fašistiskās rakstniecības kritika. Žurnāls nav atrisinājis vairākas problēmas, kuras saistītas ar J. Raiņa literārisko darbību. Politiska kļūda pielaista, ievietojot «Celtnē» mirušā buržuāziskā rakstnieka P. Blaua ģīmetni ar piezīmi, bez šī rakstnieka darbības politiska novērtējuma.

Pamatojoties uz visu iepriekš sacīto, CB uzdod redakcijai 1) nekavējoši ķerties pie uzrādīto trūkumu un kļūdu izlabošanas, 2) mobilizēt visu latvju proletrakstniecību cīņai par ļeņiniskā posma izcīnīšanu mūsu rakstniecībā, 3) mobilizēt visus latvju proletāriskos teorētiskos spēkus cīņai par ļeņinisko teoriju un partejību latvju proletrakstniecībā, 4) uzlikt par pienākumu kritikai sniegt vispusīgu ļeņinisku latvju proletrakstnieku darbu novērtējumu, sekmējot konkrētas kritikas izveidību.

Atzīstot, ka latvju strādnieku un kolektīvistu prasības sociālistiskās celtniecības apstākļos ar katru dienu pieaug, CB nolemj

1) reorganizēt žurnālu «Celtne», sākot ar 1932. gadu, pārvēršot to par sabiedriski zinātnisku, mākslas teorijas, kritikas un literatūras žurnālu;

2) paplašināt žurnāla apmērus, pārvēršot to par mēneš-žurnālu un pavairojot drukas lokšņu skaitu no 4 uz 6 loksnēm;

3) žurnāla redakciju apstiprināt sekojošā sastavā: P. Vīksne (atb. redaktors), J. Pilats, K. Pelēkais, K. Jokums, A. Grants, Al. Ceplis, A. Pērle.

Latvju proletrakstnieku Centrālais birojs

«Celtne», 1932. g., Nr. 1, 80.—81. lpp.

KOLEKTĪVA ED. ŠILLERA DZEJU KRITIKA

1933. gadā 20. un 29. I MLPR orgbirojs sarīkoja kolektīvu Ed. Šillera vēl neizdotā dzeju krājuma «Uzvaru gājiens» kritiku.

Ievada vārdos b. K. Pelēkais norādīja, ka šis darbs ir jauns pasākums un ka arī turpmāk izdevniecība «Prometejs» nodos iesniegtos darbus iepriekšējai kolektīvai kritikai, kurā jāpiedalās pašiem rakstniekiem un kritiķiem. Izdevniecība domā, ka vajadzīgs, lai viņas darbība nebūtu izolēta, bet par izdodamajiem un noraidāmajiem darbiem lai rastos zināma sabiedriskā doma.

Apskatāmo Ed. Šillera dzeju krājumu nolasa Ed. Birojs.

Referents E. Fross, apskatot visu dzeju krājumu viņa kopībā un konkrēti analizējot vairākas atsevišķas dzejas, uzsver sekojošo:

Krājuma pozitīvā puse tā, ka autora uzmanība viscaur pievērsta sociālistiskajai celtniecībai pilsētā un laukos, izņemot pāris dzeju par revolūciju un pilsoņkaru, un ka sociālistiskā celtniecība skatīta kā revolūcijas un pilsoņkara cīņu turpinājums. Pozitīvi vērtējama arī dzeju krājuma optimistiskā pamatnoskaņa.

Dzeju krājuma galvenie trūkumi ir tie, ka revolūcijas un pilsoņkara cīņas ar cīņām sociālistiskās celtniecības frontēs sakūst kopā abstraktā cīņas patētikā. Šillers nesaskata un neizceļ proletariāta cīņas dialektiku, pietiekoši neuzrāda, ka celtnieciskā cīņa ir cīņa uz augstākas pakāpes, citiem līdzekļiem un citām metodēm, ka citāda arī šķiras ienaidnieka pretdarbība, grandiozā sociālistiskā celtniecība Šillera dzejā parādīta pārāk abstrakti — uzskaitīti gan celtniecības objekti, bet nav parādīts jaunais cilvēks cēlājs, nav parādīta arī tagadnes šķiras ienaidnieka seja, nav parādītas celtniecības darba reālās grūtības un viņu pārvarēšana, kādēļ uzvaras gājiena gaita liekas pārāk viegla un svētdienīga. Otrajā piecgadē, kad visi darbaļaudis jāpadara par apzinīgiem sociālisma cēlājiem, mums jāprasa, lai dzeja parāda, kā cilvēks, pārveidojot dabu, reizē pārveido sevi. Šillera dzejas pamattrūkums, īsi sakot, ir abstraktība dzejās par konkrētu tematiku. Tā pati abstraktība izpaužas arī dzejas formiskajā veidojumā, kas cieš arī no pārāka vecu tradīciju iespaida leksikā, ritmikā un metrikā. Dzejas pamatā nejūtam sociālistiskās celtniecības praksi, pieredzi.

Autors saka, ka iebildumu par dzejas abstraktību atzīst par pareizu. «Esmu ierauts tādā padomju darbā, kas nedod iespēju celtniecību vērot personīgi. Esmu spiests celtniecību redzēt caur avīzēm, caur citu prizmu, nav personīgās pieredzes. Formā neesmu lauzies, neesmu meklējis sarežģītas formas, bet centies visu izteikt pēc iespējas vienkāršos, saprotamos vārdos. Ir grūti izstrādāt jaunu formu, ja neredz jaunu saturu viņa konkrētībā. Bez tam nāku no cita laika — no vecākās paaudzes. Pa daļai i forma, i saturs velkas līdzi no tiem laikiem, no kuriem nāku. Vajadzīga sociālistiskās celtniecības prakse un personīgā pieredze.»

Pelēkais. Debatēs vajadzētu izteikties par meistarības līmeni, par mākslinieciskoo vērtību, par to, kādā mērā šī dzeja padziļina pieeju dzīvei, kā to prasīja referents.

Birojs. Par autora un referenta izteiktajām pamatdomām nebūs jāstrīdas, tām jāpiekrīt. Bet vajadzīgs to tālāk konkretizēt. Ed. Šillera dzejā nav dramatikas, konkrētais materiāls neapaug ar dzejisku izdomu, virsraksts dod akordu, ko pati dzeja variē.

Jāatrod šo trūkumu pamati, jāizprot, kā tie rodas, kā strādāt turpmāk, kā tos pārspēt. Šillers izteicās nosodoši par formas meklējumiem, par laušanos. Bez pietiekoša pamatojuma. Pats tomēr sācis lauzt pantu, lietot asonanses, bet lauž vecās četrrindas un lauž nevietā, nemotivēti. Visvieglāk lasās «Hadžibeja naids», kur rindas nav lauztas. Tajā arī visvairāk konkrētības. (Ed. Šillers: «Rakstīts pēc pieredzes.») Kā pārspēt abstraktību, kas arī mana vājība? Mēģinu faktus s t u d ē t, lai radītu pamatus, no kuriem fantāziju var sviest drusku tālāk.

B r a s t k a l n s. Jāievēro, ka var būt arī abstrakta filozofiska dzeja un lirika. Abstraktība ir, bet tai jāmeklē sociāli izskaidrojumi un izskaidrojumi autora pasaulsuzskatā — ideālismā. Autors pulierē dzīvi, referents to neteica. Nerāda pretišķību vienību, neparāda, ka uzvaras gājiens saistīts ar grūtībām. Tas pozitīvi, ka rakstīts vienkārši un saprotami. Tomēr jāraksta tā, lai būtu izteiksmīgi, lai iespiestos atmiņā. Autoram sliktas metaforas. Dažas dzejas tik sliktas, ka banalizē tematu (piem., «Zemkora bēres»). Ja krājumu gribētu izdot, dažas dzejas vajadzētu izlaist.

Al. C e p l i s. Nāk prātā daži Žarova dzejoļi, kas tādi pat abstrakti. Nedomāju, ka abstraktību varētu izskaidrot tikai ar atrautību no celtniecības. Šillera dzejas par Latviju arī abstraktas, bet daudz stiprākas. Pie celtniecības dzejām daudz jāstrādā. Vajadzīgs studēt, iedzīvoties. Jaunajam laikmetiskajam saturam gan jāmeklē atbilstoša forma, bet no b. Šillera prasīt dzejā lielus jauninājumus nebūtu vietā. Ja Šillers varētu pastrādāt, pašā darba procesā atsvaigotos arī tehnika. Vajadzētu Šilleru kontraktēt, dot kaut trīs mēnešus atvaļinājuma darbam. Šillera dzeja ir lasāma un drukājama. Kā jau teicu, arī Žarovs ir abstrakts, bet ne katrreiz tas tik bīstami. Pozitīva ir saprotamība. Var lasīt priekšā tautai. Būs iespaids.

V i n t i ņ š. Šillera kļūdas nav vienīgi viņa kļūdas, un Šillers nedarīja pareizi, tik viegli piekrītot referentam, ka dzeju trūkums — abstraktība. Šillers nav padomājis, kā viņš ir strādājis līdz šim un kā grib strādāt turpmāk. Nekur nav teikts, ka dzeja nedrīkst būt abstrakta, bet vajadzīgas tās īpašības, kas dzeju padara par dzeju. Daudzu latvju — un ne tikai latvju — dzejnieku vājība ir neizmērojama aiza starp saturu un formu. Šillers raksta tāpat un vēl sliktāk nekā 20 gadus atpakaļ. Te nav formas vienkāršība, bet viņas elementārība, un tā ir liela starpība. Šillers saka, ka ierauts padomju darbā un nevar sekot notikumiem. Te jāaizrāda, ka, piem., Serafimovičs nav piedalījies notikumos, kas aprakstīti «Dzelžainā straumē», bet tomēr ir devis spēcīgu un ļoti reālistisku darbu, dziļi sociāli patiesu. Revolucionāra patosa dzejniekam (tādam abstraktam dzejniekam) jau avīzes vien dod ļoti daudz materiāla. Un vai tad

mums nav vajadzīga dzeja, kas parāda ne atsevišķu varoni un gadījumu, bet visu procesu viņa kopībā? Galvenā nelaime — Šillers nav padomājis, ka nevar vairs rakstīt ar tiem mākslinieciskiem līdzekļiem kā 15 gadus atpakaļ. Nedrīkst atsacīties no meklējumiem, tādi ir nepieciešami.

P. Ķikuts. Šillers jau strādā diezgan ilgi, viņš ir romantiķis, kam raksturīgi patoss, abstrakcija, perspektīvas. Jārunā par to, kā Šillers varētu labāk strādāt, neatsakoties no tā, kas viņš ir. Tas, kā Šillers pašlaik raksta, labākajā gadījumā, ir stāvēšana uz vietas. Jāpiekrīt Birojam, ka lauzt veco četrrindu pantu Šilleram ir nevajadzīgi. Viņa saturs — romantiska jūsma — to neprasīja. Tā ir iznākusi vienkārša padošanās modei. Šillers saka, ka celtniecību neredz, bet par celtniecību viņš raksta un neraksta par to, ko redz, kas ap viņu. Arī par kancelejas darbu, par «papīra žurkām» var rakstīt. Arī abstrakta dzeja var būt labi uzrakstīta, ja uzrakstīta jauna, var būt pat zinātniska dzeja. Pantu lauzīšana u. c. momenti rāda, ka autors ar vecajiem darba paņēmieniem nav mierā. Mums viņam jāpalīdz. Autors saka visu apkārtnes, citu vārdiem, bez jauna liriskā akcenta, kas dzejā nepieciešams, kas piedod pantam viņa pirmreizējību. Arī vecam vārdam un vecai domai, sniegtiem pantā, ir jādod pirmreizējības iespaids. Šillera dzejās tā nav. Krājumā ir par maz dzejas. Nav jūtams, ka autors iekvēlotu, degtu par to, ko viņš saka. Varbūt autors uz savu dotību pamata vislabāk varētu strādāt, ja izstrādātu, attīstītu tālāk savu četrrindu pantu, sniedzot viņā tādu drusku impresionistisku notēli kā «Hadžibejā».

E. Fross (gala vārds). Zinātniskas dzejas nav bijis un nebūs. Še — pārpratums. Var būt gan dzeja, kas izlieto zinātnes slēdzienus. Taisnība, var būt abstrakta subjektīvā un filozofiskā dzeja. Uzstājos ne pret to un ne pret abstraktību vispār, bet pret abstraktību dzejās ar konkrētu tematiku. Pret to, ka, piem., dzeja par namu celšanu kļūst par abstraktu jūsmojumu. Nekā nevar piekrist b. Brastkalnam, kurš runā par Šillera ideālismu, šādu savu uzskatu nekā nepamatojot. Šillera dzejā tādi pamatojumi nav arī atrodami. Domāju, ka nav arī pareizi tādēļ vien jau runāt par pulierēšanu, ka autors pietiekoši neparāda grūtības, kā to jau atzīmēju. Pulierēšana ir parādību apskaistināšana, kādu Šillera dzejā gandrīz nesastopam. Zināmā svētdienība izskaidrojama kā atrautība no celtnes, nevis kā pulierēšana. Ja b. Birojs, runājot par dzejisko izdomu, saprata to tā, ka katrā ziņā dzejniekam jāstrādā ar fantāziju, tad kā prasība tā jānoraida, kas, protams, nenozīmē, ka fantāzija aizliegta. Ja tā ir prasība — tematu izdomāt cauri visās viņa saistībās un pretšķībās, tad, protams, tā pieņemama. Biedrs Ķikuts pareizi runāja par dzejas pirmreizību un lirisko akcentu. Beigu pamācībai

nevar piekrist. Biedrs Vintiņš deva pareizu un vajadzīgu jautājuma nostādījumu, bet beidza ar nepareizu, klaji formālistisku slēdzienu. Nopietni kritizējama, man liekas, tā pozīcija, kādu ieņēma Al. Ceplis. Viņš atturējās no biedriskas kritikas, kādu Šilleram no viņa bija tiesība sagaidīt. Viņa runā bija tāds moments, it kā no Šillera vajadzētu prasīt un sagaidīt mazāk nekā no citiem.

Te it kā par neapšaubāmu uzskatīja, ka biedrs Šillers ir romantiķis. Te ir pārspīlējums. Es domāju, ka Šillera dzejā ir gan romantisma elementi, bet nevar saukt par romantiķi dzejnieku, kas — kā Šillers — visu uzmanību veltī savam laikmetam, laikmeta pārvērtībām un sabiedriskajai apkārtnei.

Par Šillera dzeju pozitīvajām pusēm un par viņu konkrētajiem trūkumiem še izpaudās diezgan liela vienprātība. Nav nozīmes šos vērtējumus atkārtot. No mūsu dzejas šodienas attīstības viedokļa Šillera dzejas — it sevišķi vienas daļas — idejiskā un mākslinieciskā vērtība ir nepietiekoša. Šilleram ļoti noteikti jāstrādā, lai virzītu savu dzeju uz priekšu. Grāmata, protams, izdodama. Labojumus un īsinājumus autors izdarīs pats un saskaņā ar izdevniecības recenzentu, izdarot arī papildinājumus, kādus autors paredz.

Autors (gala vārds). Ar meistarību latviešu dzejā vispār ir diezgan vāji, no kura dzejnieka gan te daudz varētu mācīties? Noraidu b. Brastkalna mēģinājumus padarīt mani par ideālistu vienīgi uz tā pamata, ka es esot romantiķis. Šāds vakars ļoti vērtīgs, dod ierosinājumus, kā tālāk strādāt. Jo kritika, izņemot Brastkalnu un vēl kādu Klusā piezīmi, par manu darbu visu laiku ir klusējusi, lai gan strādāju jau sen un nevaru arī teikt, ka lasītājos-klausītājos nebūtu piekrišanas.

-ss.

«Celtne», 1933, Nr. 4, 341.—343. lpp.

MASU DARBS, SAGATAVOJOTIES UZ RAKSTNIEKU KONGRESU

I

Vissavienības padomju rakstnieku kongress būs notikums, kāda pasaules vēsturē līdz šim nav bijis. Viņam būs liela nozīme ne tikai priekš padomju literatūras, bet arī liela vispasaules nozīme.

Partija un strādnieku šķira rakstniekam ierāda vietu sociālisma cēlāju pirmajās rindās. Partija un strādnieku šķira padomju rakstniekam dod lielus uzdevumus un plašas iespējas viņu veikšanā, bet reizē uzstāda arī lielas prasības un uzliek

rakstniekam lielu atbildību. Pašlaik tuvākā un tiešākā ir prasība pienācīgi sagatavoties uz Vissavienības kongresu. Kongress ir atlikts no septembra uz 1934. gada maiju taisni tādēļ, ka pietiekošs sagatavošanās darbs nebija veikts.

Noteikti jāsaka, ka līdz septembrim latvju rakstnieki un latvju strādnieciskā sabiedrība kongresa sagatavošanas darbu bija veikuši vēl daudz nepietiekošāk nekā krievu biedri. Lēmums kongresu atlikt mums tādēļ jo vairāk apsveicams. Latvju padomju literatūrā jo vairāk šim lēmumam var būt visai liela pozitīva nozīme. Bet, lai tā tas tiešām būtu, tad mums laiks līdz 1934. gada maijam ir jāizmanto patiešām aktīvam, enerģiskam darbam. Tā pasivitāte konferences sagatavošanā, kāda bijusi līdz šim, ir radikāli jāsalauž.

Pēc tam jāatceras, ka mums jāsagatavojas ne tikai uz Vissavienības padomju rakstnieku kongresu, bet arī uz atsevišķu latvju rakstnieku konferenci, kura sasaucama īsi pēc kongresa un kurā atrisināmi visi īpatnējie latvju padomju literatūras attīstības jautājumi.

Sagatavošanās darba uzdevumi ir visai lieli un daudzpusīgi. Sagatavošanās darbā mums jāatrisina vesela rinda svarīgu teorijas un prakses jautājumu un jāpanāk cieša sadarbība starp rakstnieku un lasītāju masu.

Padomju literatūra ir attīstījusies saskaņā ar Ļeņina norādījumu, ka literatūrai jākļūst par daļu partijas un par visas strādniecības kopus lietu. Panākumi šajā ziņā ir lieli un līdz šim nekur nepieredzēti. Bet pareizi un labi sagatavoties uz kongresu nozīmē panākt vēl vienu jaunu un varenu pavērsienu šajā virzienā.

Tādēļ arī rakstnieku kongresa sagatavošanai ir jābūt ne vien tikai rakstnieku un viņu organizāciju lietai, bet visas strādniecības kopus lietai. Visām darbaļaužu organizācijām — ar kultūras organizācijām priekšgalā — viņā aktīvi jāpiedalās.

Tādā ceļā ir jāpanāk, lai rakstnieku saites ar visplašākajām darbaļaužu masām kļūtu vēl daudzkārt stiprākas. Jāpanāk, lai, sanākot uz savu kongresu, rakstnieki sajustu, ka viņiem jāapspriež ne tikai sava, ne tikai rakstnieku lieta, bet visas strādniecības lieta. Un jāapspriež tā ar lielu atbildības sajūtu strādnieku šķiras priekšā, ar pārliecību, ka viņiem lielo padomju literatūras uzdevumu veikšanā ir drošs strādnieku šķiras visplašākais, visaktīvākais atbalsts.

Tas viss nozīmē, ka līdz kongresam ne vien jādisputē un jāskaidro speciālie literatūras un rakstnieku darba jautājumi. Tas nozīmē, ka jāpaveic arī milzīgs masu darbs un ka šis darbs ir ne mazāk svarīgs.

Kam šis darbs jāveic? Kādām jābūt šī darba metodēm un tiešajiem uzdevumiem?

2

Kongresa sagatavošanai organizējamā masu darba uzdevumus shematiski var sadalīt divās grupās: 1) literatūras popularizācija un 2) literatūras aktīvistu izvirzīšana no darbaļaužu masām.

Latvju padomju literatūrai ir jānodrošina vēl daudz plašākas lasītāju masas, nekā tas ir līdz šim. Lai to panāktu, jācīnās pret grāmatu sadārdzināšanu, jāuzlabo grāmatu izplatīšanas aparātu darbs, jācīnās par bibliotēku iekārtošanu un uzlabošanu latvju klubos, skolās un kolektīvos. Tomēr pats galvenais līdzeklis še ir literatūras propaganda.

Visplašākajās darbaļaužu masās ir jānoskaidro literatūras būtība, viņas uzdevumi sociālisma celtniecībā, viņas sasniegumi un trūkumi, viņas galvenās problēmas mūsu laikā. Jāpadziļina literatūras izpratne masās. Jo tā ir vienīgā drošā un pilnvērtīgā metode literatūras propagandai un popularizācijai.

Pie tam jāsaprot, ka nevar uzstāties masās ar abstraktām «vispārējā veida» deklarācijām par literatūras būtību, nozīmi, uzdevumiem, sasniegumiem, trūkumiem un attīstības tendencēm. Šādas deklarācijas bieži panāk pretējo un interesi par literatūru nevis paceļ, bet mazina.

Par literatūru jārunā ne kā par abstraktu kategoriju, bet kā par konkrētu darbu kopumu, kas pilnīgi rāda mūsu literatūras pašreizējo stāvokli un arī viņas attīstības tendences, t. i., viņas paredzamo tuvāko nākotni. Šie konkrētie darbi jāizskaidro, jāanalizē, jāvērtē. Pamatojoties uz sasniegumiem un trūkumiem, kas viņos izpaužas, jārunā par literatūras būtību, nozīmi un uzdevumiem. Apskatot viņus pareizā perspektīvā, pareizi izceļot attīstības iespējamības un tendences, šāds literatūras popularizējums nebūs nekāds rāpojošs empīrisms, bet patiesa literatūras tuvināšana masām, masu iepazīstināšana ar literatūru.

Otrais uzdevums — izvirzīt literatūras aktīvistus no strādnieku, kolektīvistu un skolu jaunatnes masām ir veicams vienīgi ciešā sakarā ar literatūras popularizāciju un uz to atbalstoties. Šo uzdevumu nepieciešams izprast un veikt visā plašumā, jo mūsu literatūras turpmākajā attīstībā tam ārkārtīgi liela nozīme.

Zem literatūras aktīvistu izvirzīšanas mēs saprotam veselu rindu konkrētu uzdevumu. Aktivizēt un nostiprināt pastāvošos litpulciņus un organizēt jaunus, mobilizējot jaunus dalībnieku kadrus. Nostiprināt korespondentu pulciņus un visu korespondentu tīklu, reizē paceļot korespondentu vērību literatūras jautājumiem — panākot, lai korespondenti uzmanīgi sekotu vietējo dramatisko un litpulciņu darbam, klubu un lasāmmāju dar-

bam literatūras popularizācijā, bibliotēku komplektēšanā utt. Izveidot lasītāju aktīvistu grupas pie bibliotēkām un lasītavām. Fabrikās, kur kompakti latvju strādnieku kolektīvi, izvirzīt literatūras aktīvistus, kuriem jācīnās par latvju literatūras uzņemšanu fabriku klubu bibliotēkās. Tāpat kolektīvos jāizvirza atsevišķi literatūras aktīvisti un literatūras aktīvistu grupas, kas uzņemtos aizgādniecību par kolektīvu bibliotēkām.

Reizē ļoti liela vērība jāpiegriež uzdevumam strauji pacelt latvju darbaļaužu aktīvu piedalīšanos strādnieku vēstures, fabriku vēstures un latvju kolektīvu vēstures materiālu krāšanā un kopošanā.

Lai latvju padomju literatūra kļūtu par masu literatūru šī vārda visplašākajā nozīmē, ir nepieciešams, lai katrā vietā, kur dzīvo un strādā latvju darbaļaudis, viņas popularizācijai strādātu entuziasma bagāti literatūras aktīvisti.

Pats par sevi saprotams, ka vispirmā kārtā par tādiem literatūras aktīvistiem ir jākļūst visiem klubu, bibliotēku, lasāmmāju un kolektīvu kultūrdarba vadītājiem, skolotājiem un visai pārējai strādnieciskajai inteliģencei. Bet, ka tā tas būtu jau tagad, par nožēlošanu, nevaram teikt. Kongresa sagatavošanas kampaņai še jārada noteikts lūzums.

3

Masu darbs jāorganizē tā, lai — no vienas puses — nodrošinātu literatūrai plašu, uzmanīgu, saprotošu masu auditoriju, reizē nodrošinot rakstniekiem iespēju ar saviem darbiem palīdzēt sociālistiskajā celtniecībā, un — no otras — lai nodrošinātu masu aktīvu atbalstu literatūrai, lai nodrošinātu lasītāju palīdzību rakstniekam. Tas nozīmē, ka visa masu darba pamatā ir jābūt lozungam — izveidot jaunas attiecības starp rakstnieku un viņa lasītāju.

Pie mums, Padomju Savienībā, starp rakstnieku un viņa lasītāju strauji veidojas jaunas attiecības, kādas iespējamas vienīgi sociālistiskajā valstī. Kampaņai jāpaveic liels darbs, lai šīs jaunās attiecības strauji attīstītu tālāk, lai pārkārtotu viņas tā, ka pēc iespējas nekas nepaliktu pāri no tām stihiskajām pircējapārdevēja attiecībām, kādas pastāv starp lasītāju un rakstnieku kapitālistiskajās valstīs. Jāpanāk, lai latvju darbaļaužu masas Padomju Savienībā latvju padomju literatūru patiešām uzskatītu par savu literatūru, lai katrs strādnieks un kolektīvists apzinātos, ka te viņam jāmeklē savu cīņu, sasniegumu un centienu attēls, ka te viņam jāmeklē sociālisma celtniecības tagadnes un nākotnes problēmu nostādījums un atrisināšanas mēģinājumi — ka no mūsu literatūras tas viss ir jāprasa, bet reizē

viņai jāpalīdz, lai tā spētu visu to sniegt. Un lai katrs strādnieks un kolektīvists apzinātos, ka rakstnieku ciešā sadarbībā ar masām mums iespējams veidot literatūru, kam ne vien liela nozīme sociālisma celtniecībā un jaunā — sociālistiskā cilvēka veidošanā še, Padomju Savienībā, bet arī kapitālisma revolucionārai sagrāvei ārpus SPRS robežām.

Rakstnieku kongresa sagatavošanas kampaņā tādēļ vislielākā vērība jāpiegriež visām tādām sarīkojumu formām, kuras rakstniekiem dotu personīgu kontaktu ar lasītāju, lasītājam — ar rakstnieku. Nepieciešams, lai, ejot uz savu kongresu, rakstnieks būtu skaidrībā ne vien par literatūras teorētiskajiem jautājumiem, bet arī par savām attiecībām ar lasītājiem: kādus darbus visvairāk lasa, kā lasītāji šos darbus novērtē, kas tajos interesē un liekas vērtīgs, kas ne, kādu tematu un problēmu apstrādājumus darbaļaudis lasītāji meklē literatūrā, kādas ir viņu prasības literatūrai, viņu pasūtījumi. Tāpat mūsu rakstniekiem jāzina, vai lasītāju masām viņu darbi pietiekoši saprotami jeb vai tie liekas pārāk primitīvi un vienkārši, bez pietiekoša dziļuma.

Lasītājiem ir jādabon zināt, kādus uzdevumus stāda sev rakstnieki — ko tie ar saviem darbiem ir gribējuši teikt, attēlot; un sarunās ar lasītājiem jānoskaidro, cik labi vai slikti tas ir izdevies.

4

Viens no svarīgākajiem traucēkļiem latvju kultūrdzīves attīstībā Padomju Savienībā ir latvju darbaļaužu izklaidētība citu tautu vidū pa ļoti lielu teritoriju, lielu kompaktu latvju masu trūkums. Ar šo traucēkli jārēķinās arī rakstnieku kongresa sagatavošanas kampaņā. Reizē tomēr jāzina, ka tas nebūt nav nepārspējams traucēklis. Viņš nav jāpadara par aizbildināšanās iemeslu bezdarbībai, bet gan par iemeslu jo lielākai aktivitātei. Viss, kas vajadzīgs mūsu darba grūtību pārspēšanai, ir aktivitāte un lielākā lokanība darba metodēs.

Krievu biedri sarīko partijas aktīva satikšanos ar rakstniekiem, lai partijas darbiniekiem dotu ierosinājumu un materiālu pastiprinātam darbam masu mobilizēšanā uz dzīvāku interesi par literatūru. Kaut gan šaurākas, bet arī mums ir zināmas iespējas literatūras tuvināšanā masām izmantot partijas darbinieku un partijas šūniņu lielo respektu un iespaidu strādniecībā. Atbalstīt literatūras popularizācijas darbu — viņu tiešs pienākums un vislabākās iespējas.

Vēl plašākus uzdevumus konferences sagatavošanā un (it sevišķi) uzlabotā gādībā par jauno literatūras kadru priekšzīmīgu audzināšanu krievu biedri stāda arodorganizācijām. Atsevišķu

latvju strādnieku arodbiedrību nav. Bet tādēļ ne mazāk varam panākt, lai arodbiedrības sniegtu pilnvērtīgu atbalstu arī latvju litpulciņiem, kas darbojas pie atsevišķiem uzņēmumiem. Līdz šim arodorganizācijas šo savu uzdevumu ir pilnīgi ignorējušas. Jāpanāk, lai ilgāk tas tā vairs neturpinātos.

Galvenais masu darbs kongresa sagatavošanā tomēr ir jāveic mūsu kultūras organizācijām un iestādēm.

Visvieglāk veicams šis darbs tādos mūsu kultūras centros kā Maskava un Ļeņingrada, kur dzīvo arī lielāks skaits rakstnieku, kur pastāv pat rakstnieku organizācijas. No šiem centriem arī jāprasa visvairāk. Kampaņas organizēšanā viņiem jārāda priekšzīme pārējām vietām.

Rakstnieku organizāciju, mūsu preses un izdevniecības galvenais tiešais uzdevums ir organizēt dzīvu, bagātu diskusiju par literatūras un literāriskā darba jautājumiem — gan «Celtnes» un avīžu slejās, gan arī speciālās sanāksmēs. Jāuzstāda un jārealizē tādi darba plāni, lai līdz kongresam rakstnieku sapulcēs — ražošanas apspriedēs būtu izdisputēti visi aktuālie padomju literatūras attīstības jautājumi. Sevišķi pastrīpojams, ka jācenšas rīkot nevis slēgtas diskusijas un apspriedes, bet jācenšas literatūras jautājumu diskusijas organizēt visplašākajā darbaļaužu masu auditorijā.

Pārējām kultūras organizācijām galvenā vērība jāpiegriež tam, lai sarīkotu pēc iespējas plašas, literatūrai veltītas darbaļaužu konferences un organizētu rakstnieku satikšanos ar strādniekiem, kur tas iespējams — strādnieku darbvietās. Ne mazāk nopietna vērība jāpiegriež satura bagātu, interesantu literārisku vakaru organizēšanai, kur tas iespējams — ar pašu rakstnieku piedalīšanos.

5

Nepieciešams pastrīpot, ka, rīkojot literāriskās konferences, vakarus un citādas sanāksmes, sastādot viņu programu, noteikti jācīnās pret šablonu, pret kancelejas stilu un pret abstraktām aģitatoriskām runām. Jāpanāk, lai pēc iespējas sniegtu klausītājiem pašus literatūras darbus, lai runātu par konkrētiem rakstniekiem un konkrētiem viņu darbiem, lai no lielās jautājumu un problēmu bagātības, kas saistās ap mūsu literatūru, izvēlētos un apgaismotu tos, kuri masām vistuvāki, par kuriem darbaļaudis visvairāk interesējas. Tikai tā būs panākama nopietna literatūras popularizācija un darbaļaužu aktīva piedalīšanās pārrunās par literatūru.

Dažādus sarīkojumus organizējot, protams, būs jārēķinās ar vietējām iespējām. Dot gatavas obligatoriskas shēmas tādēļ nav iespējams. Patiesībā tas nav arī vajadzīgs. Še mēģināsim tikai

sniegt ierosinājumus, kādus ceļus iet, organizējot literatūrai veltītus sarīkojumus un uzstādot viņu programu.

Kā lielākajos centros, tāpat provinces pilsētās un uz laukiem, kur vien pastāv latvju bibliotēkas, viņu nenoraidāms pienākums ir sarīkot lasītāju konferences. Lasītāju konferencēm rakstnieku kongresa sagatavošanā jākļūst par vienu no vissvarīgākajām masu darba formām. Kur vien iespējams šādu referātu noorganizēt, konferences dienas kārtības pirmajā punktā jāliek referāts par latvju padomju literatūras uzdevumiem un viņas attīstības stāvokli. Ja nav referenta, kas varētu uzņemties šādu plašu un samērā grūtu referātu, tematu var vienkāršot un sadalīt vairākiem referātiem. Visvienkāršāk ir organizēt vairākus referātus par mūsu laikmeta svarīgāko tematu atspoguļojumu latvju padomju literatūrā, kuri kopsummā dos viņas diezgan pilnīgu novērtējumu. Visur, kur var rēķināties ar plašāku masu kaut cik dzīvu piedalīšanos, konference var ilgt vairākus vakarus, katru reizi ievadot ar referātu par vienu no atsevišķajiem tematiem. Kā svarīgākos referātu tematus varam norādīt, piem., sekojošos: «Revolucionāro cīņu attēls latvju padomju literatūrā» (1905. g., 1917. g., Oktobra revolūcija), «Pilsoņkara un latvju revolucionāro strēlnieku attēls», «Sociālistiskās celtniecības attēls: lauki, pilsēta», «Inteliģence, viņas pārkārtošanās, jauno kadru problēma literatūras attēlojumā», «Strādnieku stāvoklis un organizēšanās cīņai cariskajā Krievijā (Arājs-Bērce u. c.), Amerikā (Sīmanis Berģis), tagadējā Latvijā (Latvijas revolucionārie rakstnieki un latvju padomju rakstnieki), Vakareiropā (A. Grants, Linards Laicens) un kolonijās (Linards Laicens)», «Jaunatnes un bērnu literatūra» utt. Protams, ka atsevišķus tematus pēc vajadzības var apvienot. Paralēli atsevišķiem vai apvienojošiem referātiem par mūsu literatūras sasniegumiem jāorganizē bibliotekāra referāts par jautājumu, kādus mūsu rakstniekus visvairāk lasa un kā par viņu darbiem atsaucas. Pie tam sevišķa vērība jāpiegriež jautājumam, kādas lasītāju grupas (vīrieši, sievietes, jaunatne) zināmu rakstnieku visvairāk lasa, kā par rakstnieku atsaucas jaunatne un kā pieaugušie lasītāji. Bibliotekāra referāts noderēs par tiešu ievadījumu lasītāju diskusijai. Bibliotekāra pienākums ir diskusiju jau iepriekš rūpīgi sagatavot, organizējot (individuāli propagandējot) uz uzstāšanos bibliotēkas lasītājus aktīvistus. Bibliotekāram arī rūpīgi jāvāc viņa referātam vajadzīgie materiāli, kur līdz šim tas nebūtu darīts. Gan jāvāc no lasītājiem rakstiskas atsauksmes, gan arī pašam jāpieraksta visi spriedumi par rakstniekiem un viņu grāmatām, kas izpaužas sarunās. Tāpat nepieciešams, lai bibliotekāru sakrātie materiāli un pēc iespējas sīki lasītāju konferenču atreferējumi tiktu atsūtīti uz «Prometeju» rakstnieku organizācijai.

Nedrīkst būt nevienas latvju bibliotēkas, kas līdz konferencei nenoorganizētu vienu vai vairākas lasītāju konferences.

Pats par sevi saprotams, ka visur, kur to var noorganizēt, lasītāju konferencēs jāpiedalās arī rakstniekiem.

Lasītāju konferenču sarīkošanā liela aktivitāte jāparāda ne vien bibliotēku un lasāmmāju vadītājiem, bet arī latvju skolotājiem un kolektīvu kultūrdzīves jautājumu darbiniekiem.

Šajās konferencēs bibliotekāram un tām organizācijām, kam par bibliotēku jārūpējas, jādod pārskats lasītājiem par bibliotēkas apgādi ar grāmatām un visu nepieciešamo.

Otrā — visplašāk praktizējamā masu darba forma ir literāriskie vakari. Arī tos ir iespējams sarīkot un jāsarīko ikkatrā latvju kultūrdzīves punktā — klubos, skolās, lasāmmājās, kolektīvu sarkanajos stūrīšos utt.

Literārisko vakaru programā ieteicams sniegt īsu referātu (ar sekojošu diskusiju) par dažiem latvju padomju literatūras spilgtākajiem darbiem un sakarā ar tiem par viņas uzdevumiem. Pēc referāta jālasa (jādeklamē) izvēlēti dzejas un prozas darbi. Ieteicams organizēt arī labi sagatavotus desmitminūšu referātus, kuri uz nolasīto darbu pamata noskaidro literatūras būtību un nozīmi. Protams, ja vien iespējams, šajos vakaros var sniegt arī īsāku lugu izrādes.

Ļoti daudzos mūsu kultūrdzīves centros ir iespējams sarīkot arī referātus un diskusijas par atsevišķām literatūras problēmām. Kā svarīgākos tematus šādiem sarīkojumiem varētu atzīmēt — «Sociālistiskā reālisma lozungs un literatūras uzdevumi otrajā piecgadē», «Sociālistiskais reālisms un sarkanā romantika latvju padomju literatūrā» utt.

Par vienu no vissvarīgākajām masu darba formām jāuzskata rakstnieku atskaites lasītāju masas priekšā. Tā kā viņu sarīkošanai vajadzīga vairāku vai vismaz viena rakstnieka klātbūtne, tad šāda veida sarīkojumu iespējas provinces centros un kolektīvos būs atkarīgas no tā, cik plaši būs organizēti rakstnieku brigāžu un atsevišķu rakstnieku izbraukumi. Šo izbraukumu organizēšanā aktīvi jāpiedalās kā lielāko centru, tāpat vietējām kultūras organizācijām. Ja no abām pusēm būs pietiekoša iniciatīva, tad arī šajā ziņā varēsim daudz panākt. Jāievēro, ka rakstnieku atskaites rada tiešu rakstnieku un lasītāju kontaktu un tādēļ ir visefektīvākais līdzeklis rakstnieku tuvināšanā masām, rakstnieka jauno attiecību izveidē ar viņu lasītājiem, masu ieinteresēšanā par literatūru un reizē ievērojams atbalsts vietējiem literatūras aktīvistiem, korespondentu pulciņiem un litpulciņiem.

Jo plaši rakstnieku un kritiķu atskaites par savu darbu organizējamas lielākajos centros, kur viņas jāizvērš padziļinātās

diskusijās (ar masu piedalīšanos) par visiem galvenajiem literatūras attīstības un literāriskā darba jautājumiem.

Visus sarīkojumus un referātus sagatavojot, jāņem vērā tie pamatmomenti, uz kuriem norādīts raksta sākumā.

6

Masu darbs rakstnieku kongresa sagatavošanai nedrīkst būt kampaņa, kura «pāriet» un «nepaliek ne pēdas». Viņas paliekošam rezultātam jābūt daudz lielākai masu interesei par literatūru nekā līdz šim. Šai padziļinātai interesei jāpamatojas uz padziļinātu izpratni. Otram rezultātam jābūt — daudz lielākai kultūrdarbinieku aktivitātei literatūras izmantošanā un popularizēšanā nekā līdz šim.

Kampaņas rezultāti ir jānostiprina organizatoriski. Ir jāpanāk bibliotēku uzlabošana un straujš «Celtnes» abonentu skaita pieaugums. Ir jāizveido plašs literatūras aktīvistu kadrs, kas šos panākumus ne vien uzturētu arī turpmāk, bet nepārtraukti padziļinātu.

Uz padomju rakstnieku kongresu jāgatavojas visiem latvju darbaļaudīm un viņu organizācijām!

Uz kongresu jāiet rakstniekam kā visplašāko masu priekšstāvim!

E. Fross

«Celtne», 1933. g., Nr. 8, 659.—663. lpp.

KĀ MĒS GATAVOJAMIES UZ LATVJU PADOMJU RAKSTNIEKU KONFERENCI

Viens no katras literāriskās organizācijas pašreizējiem svarīgākajiem uzdevumiem ir gatavošanās uz Vissavienības padomju rakstnieku kongresu. Uz kongresu, kuram piekritīs starptautiska nozīme, kurš demonstrēs padomju literatūras augšanas straujos tempus un viņas kolosālos sasniegumus, nopietni jāgatavojas ne tikai rakstniekiem. Šinī sagatavošanās darbā jāiesaista darbaļaužu visplašākās masas, padomju literatūras lasītāji un cienītāji.

Sakarā ar to pieauguši arī latvju padomju rakstnieku organizāciju uzdevumi. Paralēli ar gatavošanos uz Vissavienības kongresu latvju padomju rakstniekiem jāgatavojas arī uz savu konferenci, kura noslēgs zināmu posmu mūsu padomju literatūras attīstībā un nospraudīs tālākās virzības kores.

Šo svarīgo uzdevumu tad arī likusi savas turpmākās darbības pamatā Maskavas latvju padomju rakstnieku organizācija. Gatavošanos uz kongresu un latvju padomju rakstnieku konferenci viņa izprot kā visu rakstnieku mobilizāciju intensīvam jaunrades un organizatoriskam masu darbam, visplašāko darbaļaužu slāņu saistīšanu ap literatūras jautājumiem, krievu un

latvju padomju literatūras propagandu. Šo uzdevumu tā cer veikt gan rakstnieku ražošanas apspriežu un plašāku literārisku sanāksmju, gan ar literārisku vakaru, lasītāju konferenču un tamlīdzīgu pasākumu organizācijas ceļā.

Vairums Maskavas latvju padomju rakstnieku pašreiz intensīvi strādā pie jauniem literāriskiem ražojumiem. Bez jau publicētajiem un drukā nodotajiem darbiem daudziem aizsākti plaša vēriena sacerējumi, kurus cer līdz konferencei pabeigt. Latvju padomju rakstnieks saprot, ka konkrēta literāriska produkcija un pie tam mākslinieciski augstvērtīga un ideoloģiski izturēta produkcija, ko tas sniegs, būs vislabākā sagatavošanās uz kongresu.

Reizē ar to tiek veikts arī organizatorisks audzināšanas darbs, kurš ietver sevī vispusīgas nodarbības momentus. Referātu un ražošanas apspriežu ceļā nodomāts apskatīt mūsu rakstniecības svarīgākos jautājumus. Šinī virzienā jau notikušas sanāksmes, kurās pārrunāta sociālistiskā reālisma problēma (A. Zaprovskajas referāts). Vienā no tuvākajām ražošanas apspriedēm paredzēts apskatīt latvju padomju dzeju, pieaicinot šinī darbā pēc iespējas vairāk latvju dzejnieku, pārrunās balstoties kā uz atsevišķiem dzejoļu krājumiem, tā arī vērību piegriežot mūsu periodikas dzejai. Šai ražošanas apspriedei sekos latvju padomju daiļprozai veltīta sanāksme, kura iztirzās mūsu prozas sasniegumus un trūkumus. Kā tālākie jautājumi paredzēti — bērnu un jaunatnes literatūra, kapitālistiskās iekārtas attēls latvju padomju rakstniecības labākajos darbos, mūsu apraksta problēma, latvju padomju komēdija u. c. tamlīdzīgi jautājumi. Par visu to sīki jāpārrunā, jāatbild uz svarīgiem un akūtiem jautājumiem, lai konferences darbība noritētu pēc iespējas sekmīgāk.

Dramaturģijas kā vissvarīgākās, bet reizē ar to arī mūsu apstākļos visneapmierinošāk atrisinātās problēmas apskatīšanai piegriežama jo sevišķa uzmanība. Šinī nolūkā jau sasaukta dramatiķu, rakstnieku, skatuves darbinieku ražošanas apspriede. (E. Frosa referāts), kura uzlūkojama kā ievads nopietnam sistemātiskam darbam šinī virzienā. Mūsu teātriem, klubu drampulciņiem, lauku skatuvēm vajadzīgs repertuārs, kurš laikmetiski saskanētu ar šīsdienas sociālistiskās celtniecības prasībām. Uz Maskavas Latvju padomju rakstnieku orgbiroja iniciatīvu pie latvju valsts teātra «Skatuve» noorganizēta dramatiska darbnīca. Šīs darbnīcas uzdevums — tuvināt rakstniekus skatuvei, organizēt palīdzību dramatiķiem, jo sevišķi iesācējiem, sekmēt rakstnieku un skatuves darbinieku kopēju cīņu par robu likvidēšanu repertuāra frontē. Ņemot vērā dramaturģijas jautājumu ārkārtīgi lielo nozīmi pašreizējos apstākļos, orgbirojs izvirzījis šim darbam pie teātra savu speciālu priekšstāvi — b. Frosu.

Paralēli rakstnieku ražošanas apspriedēm nodomāts sasaukt lasītāju konferences, kurās apskatīt akūtus šīsdienas rakstniecības jautājumus. Ņemot vērā šādu konferenču lielo audzinošo nozīmi, viņu sagatavošanai orgbirojs piegriezīs vislielāko vērību, strādājot ciešā kontaktā ar Maskavas Centrālo klubu un latvju bibliotēku.

Rakstnieku un lasītāju tuvināšanai, latvju padomju literatūras propagandai sarīkos vairākus literāriskus vakarus. Kā tāds minams oktobra beigās sarīkotais literāriskais vakars, kurā piedalījās arī Ļeņingradas un Harkovas priekšstāvji. Literatūras tuvināšanā lasītājiem šādiem vakariem milzīga nozīme.

Kā jaunu paņēmienu savā darbā Orgbirojs cer praktizēt rakstnieku atskaites vakarus, kuros paši rakstnieki atziņos par savu literārisko darbību lasītājiem un iepazīstinās tos ar savu jaunāko produkciju. Tāpat paredzēti divi latvju padomju kritikas atskaites vakari. Visam tam vajadzēs sekmēt jo ciešāku sakaru nodibināšanos kā starp pašiem rakstniekiem, tā arī starp rakstniekiem un lasītājiem.

Maskavā darbojas arī vairāki latvju literāriskie pulciņi. Paškritikas kārtā jākonstatē, ka viņu darbība stipri vāja. Nevar teikt, ko Orgbirojs viņiem būtu piegriezis vajadzīgo vērību. Tāpēc nodomāts sasaukt litpulciņu dalībnieku salidojumu, novērtēt līdzšinējo pieredzi, pārkārtoties, lai līdz pavasarim, kad sanāks konference, būtu iespējams uzrādīt daudz vairāk sekmju nekā līdz šim. Sakarā ar to, ka mums būs tagad arī sava noteikta litpulciņu programa, paredzams, ka litpulciņu darbība atdzīvosies. Litpulciņu darbam jāpiegriež daudz vairāk vērības, jo ar litpulciņu darbu faktiski saistīta arī mūsu jauno kadru audzināšana.

Orgbirojs strādā un arī uz priekšu strādās visciešākajā kontaktā ar izdevniecību «Prometejs». Par savu uzdevumu viņš uzlūko arī rūpes par to, lai rakstniekiem piešķirtu jaunrades atvaļinājumu.

Visus šos lielos un atbildīgos uzdevumus, protams, būs iespējams veikt tikai tad, ja paši rakstnieki izrādīs daudz vairāk aktivitātes un rosības, nekā tas ir bijis līdz šim.

Ko.-Jo. [*K. Jokums*]

«Celtne», 1933. g., Nr. 10, 797.—798. lpp.

PAR DAŽIEM MŪSU RAKSTNIECĪBAS JAUTĀJUMIEM

Nolemts, ka jūnijā sabrauks un sanāks Vissavienības padomju rakstnieku kongress. Cerams, ka šinī kongresā piedalīsies arī daži padomju rakstnieki un kaut arī ar padomdevēju balstiesībām.

Kāpēc tikai ar tādām?

Atbildes vietā šoreiz mēģināšu jautāt. Jautāt par dažiem sasprindzētiem, bet reizē dīvainiem notikumiem latvju padomju daiļrakstniecības praktikā. Var būt, ka, kaut arī vēlu, bet tie, kam jāatbild, atbildēs.

1. Par jubilejām un pašatskaitēm.

Mūsu rakstnieku jubilejām atšķirībā no vecajām piemīt vairāk rakstnieka darba pašatskaites raksturs. Padomju rakstnieku vismazāk var interesēt buržujiski tradicionālā individuālā slavināšana, jo padomju rakstnieks veic proletāriskās revolūcijas un sociālisma celtniecības slaveno darbu.

Pēdējos mēnešos arī daži latvju revolucionārie un padomju rakstnieki ir svinējuši savas jubilejas pašatskaites kārtā. Hronoloģiski — Linards Laicens, K. Pelēkais, Rob. Eidemanis. Laikrakstu korespondenti ziņoja, ka minētās jubilejas-pašatskaites noritējušas kārtīgi, kā pienākas.

Bet te man gribas minēt par tām dīvainībām.

Visi minētie rakstnieki patreiz pastāvīgi dzīvo Maskavā. Bet, izņemot Linardu Laicenu, kura jubileju atzīmēja arī Maskavas Latvju centrālklubs, visi rakstnieki vispirms brauca uz... Ļeņingradu.

Kāpēc Maskavas rakstnieku jubilejas un vienkārši pašatskaites vēl bez jubilejām netiek rīkotas arī pašā Maskavā?! Kāpēc maskavieši neuzstājas savu tuvāko lasītāju priekšā?

Rakstnieku pašatskaites ir ļoti vajadzīgas, bet kādēļ viņām patreiz līdzi velkas tādas dīvainas organizatoriskas «astes»? Kas tā par ģeogrāfiju?

2. Par lasītāju konferencēm.

Ne tikai krievu padomju rakstnieki notur ar savu literārisko varoņu — dzīvo cilvēku piedalīšanos īpašas apspriedes.

Neaizmirsīsim, ka Vladimirs Stavskis konferēja ar sava «Razbeg» varoņiem — dzīviem cilvēkiem — Kubaņā.

Tad partijas organizācijas, arodsavienības, rūpnīcas, skolas, klubi u. c. organizācijas sasauc plašas rakstnieku jaunāko darbu iztirzas — novērtes-konferences, nerunājot par šaurākām, varētu sacīt, akadēmiska rakstura literāriskās produkcijas iztirzām pašu rakstnieku organizācijās.

Padomju rakstnieks runā par savu lasītāju, pazīst savu lasītāju — un otrādi.

Bet literāriskās «pašu mājās»?

No pag. gada vasaras sākot, ir iznākuši tādi darbi kā Cepļa romāns «Kalpi», Mizzes aprakstu grāmata «Drāts», Laicena stāstu krājums «Portfelis un valgs», Ed. Šillera dzejoļu krājums «Uzvaras gājiens», Sudrabu Edžus lielā poēma «Dumbrienā» u. c. darbi, arī tulkojumi — Fadejeva «Sakāve» u. c.

Bet kāpēc šie jauniznākušie darbi nav līdz šim, atsevišķi ņemot, iztirzāti nevienā lasītāju konferencē?

Nevienā rūpnīcā un latvju kolektīvā?

Vai minētie rakstnieki zina, ko par viņu darbiem saka lasītājs?

Tie taču ir ļoti sasprindzēti jautājumi. Kas sagāzīs šo «Ķīnas mūri» starp latvju padomju rakstniekiem un lasītājiem?

3. Par mūsu daiļrakstniecības internacionālām saitēm.

Sakarā ar Vissavienības padomju rakstnieku kongresu republiku, novadu, apgabalu rakstnieku orgbiroji un attiecīgās izdevniecības samērā diezgan rosīgi veic RS tautu daiļliteratūras darbu savstarpēju tulkošanu un izdošanu. Tuvākajā nākotnē krievu valodā blakus tiem, kuri izdoti agrāk, varēs lasīt labākos uzbeku, gruzīnu, ukraiņu, kazahu, čuvašu, baltkrievu, asīriešu, tatāru, armēņu u. c. tautu daiļliteratūras darbus.

Bet, vai daiļliteratūras centrālo izdevniecību — GJHL, «Sovetskaja literatura», MTP, «Molodaja gvardija» plānos ir ieslēgts arī kāds padomju latvju rakstnieka darbs vai kolektīvs almanahs, par to taču nekas nav zināms...

Bet tajā pašā reizē Maskavā daiļliteratūras tulkotāju aprindās runā, ka vēl Bela Ilehs vai Johanness Behers, vai Hidašs, vai cits kāds nekrievu rakstnieks nav savu darbu lāgā uzrakstījis, kad to jau tulko un iespiež. Kāpēc? Tāpēc, nerunājot par visu citu, ka minētos biedrus pazīst izdevniecības, tāpēc, ka viņu darbu tulkošanu un izdošanu organizē vadošās literāriskās organizācijas.

Tātad literāriskās organizācijas organizē, saista ar izdevniecībām — cittautu rakstnieki mierīgi var rakstīt savā mātes valodā, zinot, ka viņi savu internacionālo lasītāju atradīs.

Bet ko šinī ziņā ir darījuši un veikuši (arī cīnījušies) latvju padomju rakstnieku vadošie orgāni?

Līdztekus nupat minētajam jautājumam izvirzās arī jautājums par internacionāliem literāriskiem vakariem.

Bet ko arī šinī ziņā varētu atbildēt mūsu rakstniecības vadošie orgāni, mūsu klubi? Kāds viņu aktīvs un bilance?

4. Vēl par tīri pašmāju lietām.

Te vesela jautājumu grupa.

Daiļrakstniecības izdošanas plāna apskatīšana, piedaloties rakstniekiem. Līgumu noslēgšanas prakse. Literāriskie konkursi un viņu rezultāti. Dažādo daiļliteratūras žanru ražošanas apspriedes. Literāriskā konsultācija un jauno rakstnieku audzināšana. Atsevišķu rakstnieku un brigāžu komandēšana — pretēji jaunrades atvaļinājumiem — uz rūpnīcām un latvju kolektīviem «pa latvju izdevniecības un periodisko izdevumu līniju», kā arī atsevišķu latvju rakstnieku iesaistīšana rakstnieku brigādēs vispār.

Tie nebūt vēl nav visi sasprindzētie jautājumi.

Vēl ir tādi kā, piem., bērnu daiļliteratūra, latvju rakstnieku saistīšana ap valsts teātri «Skatuve», rakstnieku iesaistīšana «Prometeja» aģitbrigādēs, «mazo formu» darba radīšana kopā ar komponistiem, dziedātājiem, aktieriem (arī drampulciņiem), rakstnieku plānveidīga piedalīšanās radiopārraidēs (Maskava, Smoļenska, Ļeņingrada) un attiecīga daiļliterāriskā repertuāra sagatavošana, kur rakstnieki paši nevar piedalīties.

Šie un vēl citi ir akūti jautājumi. Šiem un vēl citiem jautājumiem piemīt organizatoriskas (galvenām kārtām) dīvainības.

Un te izvirzās divi pamatjautājumi: vai latvju padomju rakstniekiem, kā līdz šim, strādāt kā sīkuzņēmējiem («kustariem»), vai viņi beidzot tiks organizēti, kontraktēti, materiāli nodrošināti, lai plānveidīgi un kā īsti ideoloģiskās frontes trieciennieki neatlaidīgā, augstvērtīgā darbā risinātu augšup minētos sasprindzētos jautājumus?

Vai «Prometeja» kultsektoram ar viņa mākslas vienībām, periodisko izdevumu redakcijām, «Skatuvei», Maskavas Centrālklubam un 7. februārī š. g. reorganizētam Vissavienības Latvju padomju rakstnieku orgbirojam kopā ar rakstniekiem, dziedātājiem, režisoriem, aktieriem, komponistiem nevajadzētu tuvākajā nākotnē sasaukt vienotu mākslas darbinieku ražošanas apspriedi, lai nopamatotu visu mākslas spēku sadarbību? Lai šādas apvienotas ražošanas apspriedes tiktu sasauktas regulāri.

Lai pēc pirmās šādas apspriedes izkristalizētos rakstnieku konkrēta iesaistīšanās vajadzība dažādu atkal konkrētu literārisku darbu veikšanā uz attiecīgu juridiski materiālu līgumu pamata no «Prometeja», «Skatuves», Centrālkluba puses un reizē uz sociālistiskās sacensības līguma pamatiem starp atsevišķiem rakstniekiem.

Vai šāds pirmais solis neatvieglotu manis minēto jautājumu sasprindzētību un nepamazinātu tās dīvainības, kuras es minēju un rezumēju šinīs savās piezīmēs?

K. Priednieks

Red. piezīme. Sakarā ar latvju padomju rakstnieku konferenci un Vissavienības padomju rakstnieku kongresu, kas sanāks jūnijā, redakcija uzsāk plašāku pārrunu par mūsu literatūras organizatoriskiem un mākslinieciskās jaunrades jautājumiem. Uzaicinām latvju rakstniekus, kritiķus un arī lasītājus piedalīties pārrunā, lai palīdzētu nopietnāk sagatavoties uz latvju rakstnieku konferenci, kuras organizēšanas priekšdarbi stipri novēlojušies.

«Komunāru Cīņa», 1934, 4. IV, Nr. 77.

ROSĪGĀK GATAVOTIES UZ PADOMJU RAKSTNIEKU KONGRESU

K. Marksa izpratnē literatūra ir viens no specifiskiem dzīves reālības šķiriskas izpazīšanas līdzekļiem un viens no spēcīgākiem ieročiem šķiru cīņā par pasaules pārveidošanu.

Tas, bez šaubām, ir viens no iemesliem, kālab Markss un Engelss ļoti augstu stādīja idejiski mākslinieciski vērtīgus darbus un vispār ļoti mīlēja rakstniecību.

Rakstnieka daiļdarbs, kā zināms, iedarbojas ne vien uz cilvēka prātu, bet sevišķi uz jūtām — ne vien informē, iepazīstina, pārliecina, bet arī iejūsmina, aizrauj un audzina attiecīgā virzienā.

No tā redzams, ka visos laikos, it īpaši tādos asos šķiru cīņas laikmetos kā tagad, daiļliteratūrai piekrīt sabiedriskajā dzīvē ļoti svarīga loma.

Ļoti lieli un atbildīgi uzdevumi stāv padomju rakstniecības priekšā otrā piecgadē, kuras politiskais pamatuzdevums, kā zināms, ir galīgi likvidēt kapitālistiskos elementus un šķiras vispār, galīgi iznīcināt iemeslus, kas rada šķiru starpību un ekspluatāciju, pārvarēt kapitālisma atliekas ekonomikā un cilvēku apziņā, izveidot visus SPRS darbaļaudis par apzinīgiem un aktīviem bezšķiru sabiedrības — sociālisma cēlājiem.

Šinī grandiozā darbā, kura ģenerālplānu apstiprināja vēsturiskais VK(b)P 17. partijas kongress, SPRS tautu rakstniecībām nāksies veikt svarīgus un atbildīgus uzdevumus — visiem spēkiem graut kapitālisma atliekas, iznīcināt buržujiskos aizspriedumus, netikumus cilvēku apziņā un audzināt, veidot sociālistiskus darbiniekus.

Tādā sakarībā uz 25. jūniju sasaucamajam Vissavienības padomju rakstnieku kongresam piekrīt izcila nozīme. Tas būs kongress ar lielu starptautisku nozīmi. Uz viņu gatavojas ne vien visu SPRS tautu padomju rakstnieki, bet revolucionārie rakstnieki arī ārpus mūsu zemes robežām.

Gatavojoties uz Vissavienības kongresu, patlaban norit vesela rinda republiku un apgabalu rakstnieku konferences. Notikusi, starp citu, arī vācu padomju rakstnieku konference. Gaidāma arī latvju padomju rakstnieku Vissavienības konference.

Līdz Vissavienības padomju rakstnieku kongresam atlikuši nepilni 3 mēneši, līdz latvju padomju literātu konferencei, domājams, arī daži mēneši. Tātad ļoti īss laika sprīdis.

Tātad patlaban ir beidzamais laiks prasīt, ko mūsu rakstnieku organizācijas ir darījušas kongresa un konferences sagatavošanai un kas vēl ir jāveic.

Ļeņingradas Latvju padomju rakstnieku organizācija, sagatavojoties uz kongresu un konferenci, savu darbību ir koncentrējusi trijos virzienos: a) literāriskā ražošana (jaunrade), b) jaunu kadru audzināšana un c) literatūras propaganda.

Kas še ir veikts? Ar kādiem literāriskiem darbiem Ļeņingradas latvju padomju rakstnieki iet uz Vissavienības kongresu? Vispirmām kārtām te jāatzīmē A. Kadiķa-Groznija krievu valodā sarakstītais plašais stāsts par padomju Rīgu — «Na beregah Daugavi», kas tuvākajās dienās iznāks no drukas. Tālāk jāmin šīsdienas Baltlatviju attēlojošais A. Ziediņa dramatiskais darbs «Rekords», ko jau uzved Ļeņingradas Latvju valsts teātris. Vēl jāmin J. Eiduka (kopā ar A. Kadiķi-Grozniju sarakstītā) luga «Strēlnieki pagriež stobrus», P. Ķikuta krievu izdevumos iespiežamais jaunais stāsts par tagadējo Baltlatviju, un tas tad arī viss no prāvākiem darbiem. Vai tas pietiekoši? Literārisku darbu vērtību, zināms, nenosaka ne viņu vairums, ne grāmatu biezums. Kaut arī te pieminētie darbi — cik ar viņiem esmu pazīstams — pieder pie šo autoru labākiem sacerējumiem, tomēr nav nekāda iemesla apmierināties ar sasniegto. Sasniegtais tikai rāda, ka autori var un viņiem vajag rakstīt daudz nopietnāk, rūpīgāk un labāk.

Bet kur pārējo Ļeņingradas latvju padomju rakstnieku darbi? Kur Edm. Burnevica jaunā luga par jaunajiem laukiem? Kur Vold. Vosa dzejas par otrās piecgades darba varoņiem? Kur M. Kapiņa stāsti par sociālistisko skolu? Kur Čāgana stāsti? Viņus neredzam un par viņiem neko nedzirdam. Kur, beidzot, mūsu litpulciņu darbinieku apraksti, feļetoni? Viņu vai nu ļoti maz, vai viņi vēl stipri nepilnīgi (izņēmums Hamaņa jaunākie dramatiskie darbi, kuri rāda, ka autors attīstās).

Vai Edm. Burnevics pēc pirmās neizdevības ar stāstu būtu metis spalvu kaktā? No kura laika tad lielinieki baidās no grūtībām un kļūdām? Mums ir visas tiesības prasīt, lai dramaturgs Burnevics gādātu par to, lai lauku skatuves jaunu sezonu uzsāktu ar jaunu idejiski mākslinieciski pilnvērtīgu Burnevica lugu! Mums ir visas tiesības prasīt, lai arī Voss, Kapiņš un Čāgans nāktu klajā ar jauniem literāriskiem darbiem. Ja var runāt par kādiem nebūt «objektīviem» klusēšanas iemesliem, tad varbūt vienīgi Kapiņš, kas strādādams, studēdams un slimodams nav ticis pie spalvas. Bet pārējie? Vai nevar atkārtoties joks, kāds bija kādreiz ar kādreizējo rakstnieku organizācijas biedru D. Rožkalnu, kurš dūšīgi cīnījās nevis par idejiski mākslinieciski vērtīgu darbu sacerēšanu, bet gan par to, lai organizācijā būtu... biedru kartes ar parakstu un zīmogu, kas apliecina, ka tāds un tāds tiešām rakstnieks? Grūti bija šim biedram ieskaidrot, ka iznākusi grāmata, iespiests stāsts ir rakstnieku būtības vienīgā «pašapliecība».

Jaunu kadru sagatavošanā ir veikts samērā ievērojams darbs. Noorganizēti Latiznama litpulciņš, litkoru pulciņš Hercena institūtā, strādfakā un darbskolā. Pie rosīgākajiem Ļeņingradas litpulciņiem, kas darbojas pēc plāna un sistemātiski, pieder pedtehnikuma litpulciņš, Latiznama litpulciņš un Hercena institūta zinātniskais pulciņš. Visi litpulciņu vadītāji, izņemot Hercena institūtu, ar augstskolas izglītību. Metodiskais darbs, cik tas noskaidrojies, pulciņa sēdes apmeklējot, nevar tikt uzskatīts par apmierinošu. Šī iemesla dēļ noorganizēts pol.-liter. seminārs, kura apmeklēšana pulciņu vadītājiem obligatoriska. Seminārā, izmantojot arī krievu padomju metodologus un filozofus, tiks izstrādāti visi svarīgākie marksistiski ļeņiniskās metodoloģijas pamatjautājumi.

Bēdīgāks stāvoklis apgabalā. Vecākais, bet arī visneaktīvākais litpulciņš ir kolektīvā «Strēlnieks». Ir reizreizēm palīdzēts izstrādāt viņam darbības plānu, programu, ir instruktors, bet darbība neapmierinoša. Vainojams te ĻLPR orgbirojs, kas nav noorganizējis sistemātisku palīdzību pulciņam. Pārāk inerts savā darbā bijis arī pulciņa vadītājs Ziemelis. Nesen nodibinājies litpulciņš kolektīvā «Celtne». Te nepieciešama nekavējoša palīdzība darbības attīstīšanai un nostiprināšanai. Darbojas litpulciņš Pleskavas septiņgadīgā darbskolā. Viņa darbība nav ne vadīta, ne instruēta.

Ir iespēja tuvākajā laikā nodibināt litpulciņu Pleskavas klubā, liekot par pamatu «Dzīvo Vārdu», un Jermolinas kolektīvistu jaunatnes skolā.

Vistuvākajā laikā ĻLPR orgbirojs izsūta rakstnieku brigādes apgabala litpulciņu darbības pārbaudei un instruēšanai, lasītāju konferenču noorganizēšanai utt.

Tiek sperti noteikti soļi apgabala litpulciņu darbības aktivizēšanai un pacelšanai pienācīgā augstumā. Kā pats galvenais panākums te ir tas, ka ar 1. aprīli visi apgabala litpulciņu vadītāji tiek atalgoti. Šis atalgojums, pateicoties Ļeņingradas apgabala Izpildkomitejas atvēlētiem līdzekļiem, ir tāds, kas atvēl piesaistīt par pulciņu vadītājiem augstākās kvalifikācijas spēkus (docentus). Pats svarīgākais tagad ir nodrošināt visiem apgabala litpulciņiem spējīgus un enerģiskus vadītājus, sameklējot darbiniekus uz vietas vai — ja tas atsevišķos gadījumos neiespējami — komandējot periodiski vadītājus no pilsētas.

Nav nekādu šaubu, ka pulciņu vadītāju atcelšana, viņu periodiskā kontrole un instruēšana lielā mērā pacels litpulciņu vadītāju atbildības sajūtu, stipri atdzīvinās un pacels pulciņu darbību.

Bez tam jauno rakstnieku vieninieku un visu litpulciņu darbinieku apkalpošanai ĻLPR orgbirojs noorganizējis literārisku

konsultāciju, kura sniedz plašas rakstiskas atsauksmes par iesūtītiem darbiem. Atzīmējams tikai, ka šī konsultācija vēl netiek pienācīgi izmantota. Acīm redzot, kā litpulciņu vadība, tā paši pulciņu dalībnieki vēl pienācīgi nenovērtē literāriskās konsultācijas nozīmi un vērtību.

Revolucionārās rakstniecības propagandas laukā ĻLPR orgbirojs ir strādājis, sarīkojot vairākas lasītāju konferences (viskuplākā pedtehnikumā) un atsevišķus literāriskus vakarus. Vislabāk izdevušies L. Laicena un R. Eidemaņa literāriskie vakari, autoriem piedaloties. Šajos vakaros plašā Latiznama zāle bijusi pārpildīta. Tas liecina par lielo interesi, kāda valda darbaļaudīs, īpaši jaunatnē, par rakstniecību.

Latvju revolucionārās literatūras propagandai krievu darbaļaudīs tiek turpināta revolucionāro rakstnieku darbu izdošana krievu valodā. Tuvākajā laikā iznāk no drukas L. Laicena Kopotu rakstu 1. sējums (dzeju izlase un dramatiskie darbi). Sagatavots drukai Laicena jaunais romāns «Limitrofija». Iznāk no drukas A. Kadiķa-Groznija «Na beregah Daugavi».

Ar šo īsumā atzīmēto, protams, neaprobežojas viss ĻLPR darbs. Ļeņingradas latvju padomju rakstnieku darbs ir izpaudies arī aktīvā līdzdalībā veselā rindā sabiedriski politisku pasākumu (valsts latvju teātris, latvju radiobiļetens utt.).

Vai padarītais darbs ir pietiekošs? Vai sagatavošanos uz kongresu var uzlūkot par apmierinošu? Nekādā gadījumā! Paveikta ir tikai daļa no tā darba, kas visādā ziņā jādara.

Vislielākais trūkums ĻLPR orgbiroja darbā ir tas, ka ļoti maza vērība ir piegriezta ražošanas (jaunrades) jautājumiem. Nav rīkotas plašākas ražošanas apspriedes par jaunajiem dramatiskiem darbiem («Strēlnieki pagriež stobrus», «Andrejs Vecpļāpa», «Rekords»), kas gan nav vēl parādījušies drukā, bet redzēti uz Ļeņingradas Valsts latvju teātra skatuves. Vistuvākajā laikā šis trūkums novēršams, sarīkojot kopā ar teātri plašu dramaturgu ražošanas apspriedi. Attiecīgs lēmums par to gan jau sen ir taisīts, bet «izpildīšana» nav «pārbaudīta». Arī tas rāda, ka mēs vēl neesam pārkārtojušies, kā nākas.

Nav sarīkoti arī disputi par valodas jautājumiem, kurus iekustinājis M. Gorkijs ar saviem vērtīgiem rakstiem. Valodas tīrības jautājumi mums, protams, vēl aktuālāki nekā krievu padomju rakstniekiem. Sarīkojot pārrunas par šiem jautājumiem, aktīvā darbā iesaistāmi arī mūsu avīžnieki, valodnieki un pedagogi.

Tāpat svarīgi ir sarīkot apspriedes par bērnu un jaunatnes literatūras jautājumiem, ņemot par pamatu iztirzai «Mazo Kolektīvistu», «Darba Bērnus», «Literatūras hrestomātijas» u. c. izdevumus.

Novārtā nevar tikt pamesti arī kritikas jautājumi, latvju literatūras vēstures jautājumi (sakarā ar litpulciņu programām, darbskolu literatūras vēstures programām utt.).

Īpaša vērība piegriežama cīņai par literārisko darbu idejiski māksliniecisku pilnvērtību. Par pamatu apspriedēm te ņemami biedru jaunākie literāriskie darbi un Vissavienības padomju rakstnieku orgkomitejas pēdējā plēnuma lēmumi.

Ar še aprādītiem uzdevumiem, zināms, ne tuvu netiek izsmelti visi tie panākumi, kādi stāv šodien ĻLPR organizācijas priekšā. Jāturpina sekmīgi uzsāktais darbs ar lasītājiem (tuvākā lasītāju konference par Cepļa «Kalpiem»), jāpastiprina litpulciņi apgabalā, jāpanāk, ka arī Ļeņingradas litpulciņu vadītāji tiktu atalgoti utt.

Šos darbus varēs veikt Ļeņingradas latvju padomju rakstnieki pilnā apjomā tikai tad, ja visi biedri apzināsies to atbildību un pienākumu, kuri uz viņiem gulstas šinī darbā, ja visi biedri būs aktīvi līdzdalībnieki kopējā darbā un nevis nomaļus vērotāji. Par nožēlošanu, ir arī tādi. Ir atsevišķi biedri, kuri neparāda savu aktīvību ne literāriskā jaunradē, ne literatūras organizācijas darbā. Tiem beidzamais laiks ieslēgties vispārējā darbā. Gals darāms ir atsevišķu cilvēku oportūnistiskai «nogaidei» un «atlikšanai». Tā, piemēram, kāds biedrs bija pret litpulciņu programu izstrādāšanu, liekot priekšā «nogaidīt», kamēr «Maskava atsūtīs». Ja būtu klausīts šim biedram, litpulciņi vēl tagad «nogaidītu» programas... Šis pats biedrs bija par «nogaidīšanu» jubilejas vakaru rīkošanā Laicenam un Eidemanim. Un šis pats biedrs, neraugoties uz vairākkārtējiem atgādinājumiem, «nogaida» vākt līdzekļus lidmašīnai «Latvju strēlnieks»...

Lidmašīnas «Latvju strēlnieks» uzcelšana ir katra latvju darbcilvēka goda lieta. Ziedojumu vākšanā Ļeņingradā kā pirmie ieslēdzās rakstnieki (sarīkojot internacionālu literārisku vakaru), izvirzījās arī ziedojumu vācēji trieciennieki, kā, piemēram, Edm. Burnevics, kas viens pats savācis vairākus simtus. Pa simtam ir savākuši arī daži citi biedri. Pārējie devuši solījumu savākt ne mazāk par simtu, bet... «sten», «sten» un «sten». Vai tas savienojams ar proletāriska rakstnieka godu? Dažu rakstnieku stenētāju vārdi «Kom. Cīņā» bija jau publicēti. Viņus varētu publicēt pa otram lāgam, bet ar to vien «Latvju strēlnieks» gaisā nepacelsies.

Acīm redzot, starp rakstniekiem ir veicams arī noteikts iekšējs politiski audzinošs darbs. ĻLPR organizācijas komfrakcijai par to jāpadomā.

Biedrs Saulītis, runādams par «Prometeja» kultsektora gada darbību, atzīmēja, ka Maskavas latvju padomju rakstnieki uz Vissavienības kongresu negatavojas. Ļeņingradas latvju pa-

domju rakstnieki šo dibināto pārmetumu zināmā mērā attiecina arī uz sevi. Nekādā ziņā neapmierināties ar nelielajiem panākumiem, rosīgi un daudz plašāk un dziļāk jāsagatavojas uz Vissavienības padomju rakstnieku kongresu!

Šinī darbā jāpielieto sociālistiskās sacensības un trieciennieciības metodes, kas mūsu rakstnieku organizāciju darbā bieži vien vēl ir tikai skaisti lozungi, kuri netiek realizēti.

J. Eiduks

«Komunāru Cīņa», 1934, 6. IV, 8. IV, Nr. 79, 80.

III

LITERATŪRAS VĒRTĒJUMI DAŽĀDOS ORGANIZATORISKOS PASĀKUMOS

STĀSTU KONKURSS[1]

(KRITISKAS ATZĪMES)

1

Celtniecības darbā un pieaugošās šķiru cīņas laikmetā rakstniecība nevar klusēt. Viņa, kaut gan vēl kautri, nedroši, bāliem vilcieniem, tomēr cenšas attēlot lielo laikmetu, rādīt notiekošos lūzumus (sabiedrībā, sadzīvē, cilvēku psihē) un tālākās perspektīvas, zīmēt jaunās gaitas un jaunos kopdarba darītājus, iemiesot topošo un rītdienas ausmā virzmojošo sabiedrību, viņas materiālos pamatus un sadzīves veidus

Pilnīgi pareizi, ka jauno rakstniecības stādiņu augsmi un briedumu mēģina atbalstīt sabiedriskās organizācijas un laikrakstu redakcijas. Tā saprotams arī «Krievijas Cīņas» pagājušajā gadā sarīkotais īso stāstu konkurss. Jādomā, ka rakstniekus ne tik daudz vilināja izsolītās naudas prēmijas kā īsta tieksme parādīt mākslinieciskās spējas, savu topošo gatavību sacensties jaunās dzīves un sadzīves attēlā un iegūt pienācīgu un pareizu novērtējumu kā no redakcijas, tā kritikas un lasītājiem.

Par nožēlošanu, šoreiz, sevišķi pēdējais, nav panākts.

Vispirms īsumā jāapstājas pie mūsu sarīkojamo dažādo (lugu, stāstu, romānu) konkursu vecmodīgās, aizspriedumainās p i e e j a s. Tiek uzturēta vecā tradīcija: autoru vārdu slēpšana un maskošanās ar sekrētību, kur patiesībā viss tas mūsdienai pretīgs, kaitējošs un traucē jaunās rakstniecības augšanu.

Dažam labam darbam tādi trūkumi, kas izlabojami un novēršami, ja žūrija vai redakcija, skatīdama darbus cauri tūlīt pēc viņu saņemšanas, aizrādītu autoram uz viņa kļūdām vai nepilnībām un lūgtu tās izlabot, bet nevis darbus turētu sevišķā mijkrēslī līdz «lielajai tiesas dienai», kad tiks pasludināts «negrozāmais spriedums».

---

[1] *Red. piezīme.* Raksts ievietots pārrunas kārtā.

Ir taču liela aplamība, ja mēs savu konkursu žūrijas pielīdzinām buržujiskās «demokrātijas» tiesnešiem, ar kuriem valdošā šķira visādi māžojas, maskodama savas tiesas šķiru būtību, gan slēgdama tos sevišķos burķinos, gan izolēdama no sabiedrības un preses iespaida, iespaidodama tos pavisam brutālā kārtā sev vēlamu lēmumu pieņemšanā. Savām — no mūsu sabiedriskām un politiskām organizācijām izvēlētām žūrijām mums jāuztic darbu objektīvs un kompetents novērtējums bez visas tās māžošanās, kaut arī viņas zinātu autoru vārdus. Mūslaikos nav pielaižams, ka tie biedri, kas sastāda žūriju, pat iedomātos pielaist tādu varbūtību, ka viņi tiek «iespaidoti» no «nevēlamas» ārpuses, vai drīkstētu savus spriedumus taisīt, vadoties no kādiem personīgiem motīviem, simpātijām vai antipātijām pret vienu vai otru autoru. Un beigu beigās: kur gan tāda žūrija der, kas pēc iepazīšanās ar darbu nevarēs pateikt, bez sevišķas vārda atmaskošanas, kas viņas autors, ievērojot mūsu nelielo rakstnieku skaitu un viņu rakstniecīgās īpatnības? Tāda žūrija jātrenc pie velna, jo viņa līdz ar to demonstrē savu nekompetenci.

Jo redzami šī kļūda parādījās pirmajā lugu konkursā, kur darbi tika turēti slēpībā līdz iznākumu pasludināšanai, un tad... tad izrādījās, ka gandrīz neviens no godalgotiem darbiem nav publicējams bez sevišķiem pārlabojumiem un pārstrādājumiem. Bet pārstrādājumi var būt arī tādi, kas stipri izmaina zināma darba sabiedrisko un mākslinieciško vērtību, tā ka pat žūrijas iepriekšējais (tāds tad viņš iznāk) lēmums var būt aplams un nepareizs: zemāk godalgotie darbi var ieņemt pirmās vietas vai arī otrādi.

Arī «Krievijas Cīņas» redakcija gājusi pa šo maldu ceļu, turēdama autorus aizmaskotus, lai tikai plašās lasītāju masas kāds «neiespaidotu» (vai nu autors, vai viņa radi). Vēl vairāk — viņa pie iznākumu pasludināšanas vaļsirdīgi atzīstas, ka vasarā, lūk, notikusi pirmā Vissavienības latvju korespondentu apspriede, kura pieņēmusi zināmu lēmumu par atsevišķiem darbiem, bet viņa šo lēmumu visu laiku turējusi zem pūra, lai neiespaidotu lasītāju masas tādā vai citādā virzienā.

Vai vēl lielāku naivumu var izrādīt?

Par žūriju šoreiz bija paši lasītāji. Bet kas tad ir šo lasītāju aktīvs, ja ne strādkori un zemkori, un kā lai viņi nobriedina savu spriedumu par drukājamiem darbiem, ja ne caur savstarpēju domu izmaiņu? Uz kādām «nevainīgām jaunavām» tad cerēja «Krievijas Cīņas» redakcija, ja ne uz lasītāju un rakstītāju masu aktīvu?

Taisni otrādi: ja redakcija gribēja ap šo konkursu kā sabiedrisku pasākumu koncentrēt lasītāju aktīva uzmanību, tad viņai ne tikai kā nevajadzēja nepielaist, bet pašai

izsaukt, ierosināt un veicināt drukājamo darbu novērtējumus jau pa konkursa laiku. Tad viņai konkursa beigās nebūtu nācies tik daudz drukāt oficiālus lūgumus un uzmudinājumus, lai lasītāji iesūta savus spriedumus, un vairākkārt jāatceļ konkursa iznākumu termiņš. Bet — pats galvenais — tad būtu panākta tā audzinošā proletrakstniecības veicināšana un plašo lasītāju masu pareizā darbu novērtēšana, kas tik nepieciešama mūsu kultūrdarbam. Pretējā gadījumā mēs pārvēršam tādu tik plaša sastāva žūriju kā lasītāju masas par nekompetentu, tīri gadījuma rakstura spriedēju, kura lēmumi nevis veicina proletārisko rakstniecību, bet sekmē literārisku nezāļu audzes mūsu vēl neiekoptajā proletliteratūras līdumā.

Mūsu paškritikas laikos pavisam aplam baidīties no iespaidošanas, no atklātības, jo visa mūsu dzīve patreiz daudzējādā ziņā tieši atkarājas no pareizas iespaidošanas. Un pret katru nepareizu iespaidošanu mums ir stipri atklātības līdzekļi. Katram nepareizam novērtējumam visās dzīves nozarēs tiek dots pienācīgs pretspars.

Pie turpmāko konkursu rīkošanas mums radikāli jāsalauž šie vecie aizspriedumi un konkursi jāpārvērš par īstu atklātības darbu, kurā piedalās kritika, sabiedriskais aktīvs un plašās masas, lai žūrija kopslēdzienā varētu sniegt patiešām vispusēju, galīgu un pareizu spriedumu.

Praktiski tas sniegtu: 1) novērstu patreizējo «literārisko badu», jo mums izsludināti veseli trīs konkursi (īso stāstu, lugu un romānu) un rakstnieki, kā redzams, savus darbus gatavo un iesūta konkursu žūrijām, kur viņi gulēs līdz spriedumu termiņam, kamēr mūsu žurnālam un divām centrālajām avīzēm nav pienācīgā literāriskā materiāla; 2) izglābtu rakstnieku no tām kļūdām, kuras pirms darbu publicēšanas uz žūrijas vai redakciju aizrādījumiem viņi varētu izlabot; 3) žūrijas spriedumi būtu pienācīgi sagatavoti, iegaumējot atklātības (kritikas, sabiedriskā aktīva) pareizos aizrādījumus un novērtējumus pirms spriedumu pasludināšanas.

Attiecībā uz pārrunājamo «Krievijas Cīņas» stāstu konkursu saskaņā ar nupat pievesto uzstādījumu jātaisa divi vispārēji slēdzieni:

1. Ja «Krievijas Cīņas» redakcija nebūtu kautrējusies no «ārējā iespaida», no korespondentu aktīva un iepriekšējās lasītāju domu izmaiņas, bet būtu pa konkursa laiku ierosinājusi un drukājusi lietišķas kritikas un aizrādījumus, tad konkursa stāstu raža, bez šaubām, nebūtu tik sēnalaina un ušņaina; tad vairāku nevērtīgu darbu un mazvērtīgu uzmetumu parādīšanās atklātībā būtu novērsta; tad stāstu kopiespaids būtu vērtīgāks un cildenāks.

2. Ja redakcija būtu kritiskāk un audzinošāk šo darbu vei-

kusi, tad vairāki samērā labi darbi būtu izglābti no tām kļūdām un nepilnībām, pie kurām turpmāk apstāšos, — sūtot darbus pirms viņu nodrukāšanas autoriem atpakaļ pārlabošanai pēc viņas aizrādījumiem. Jo beigu beigās tas taču redakcijas galvenais uzdevums proletrakstniecības laukā — izkopt, vadīt un audzināt.

Nevar arī neatzīmēt, ka nodrukāto darbu lielākais vairākums pavisam vāji rediģēti stilistiskā, gramatiskā un vienādas pareizrakstības ziņā: viņi čum un mudž no liekvārdības, nevajadzīgas stieptības, avīžnieciskiem spriedelējumiem, valodas čumuriem, gramatiskām un viekāršām drukas kļūdām. Daudzi puslīdz vērtīgi darbi tāpēc vien zaudē to mākslinieciskо vērtību un gatavību, kādu viņiem vajadzētu piešķirt, ja viņi būtu pienācīgi rediģēti un izlaboti. Tā rediģējot, mēs audzinām literārisku nemākulību un kultivējam nepiedodamu paviršību, kas izskaužamas no proletāriskās rakstniecības ar karsētu dzelzi.

2

Rakstnieki atsaucīgi ņēmuši tematiku no mūsu šodienas: šķiru cīņa uz laukiem un Baltlatvijā, sadzīves kolīzijas un mietpilsonisko trumu un atlieku traucējošā piegarša jaunajā dzīvē.

Lauki ieņem pirmo vietu. Viņiem veltīti veseli seši stāsti: «Pēdējais sobelis», «Auzu cilpa», «Derības», «Cauri purvam», «Konflikts» un kļūmīgie «Dieva piedzīvojumi».

Tikpat izcilu vietu ieņem sadzīves tēlojumi un dzimumu attiecību jautājumi: «Mietpilsonis», «Republikas šķērsielā», «Sarežģīts jautājums», «Negods», «Lidotāja joks» un «Viņu dienu atraugas».

Šķiru cīņai Baltlatvijā veltīti — «Mēnesis atvaļinājuma un desmit latu» un «Ziemas salā», partizāņu cīņai 1919. g. — «Gotburgas mežos» un 1905. gada sodekspedīcijām — «Melnalkšņu grava».

Pilsēta maz aizskarta. Nav tikpat kā nemaz rādīts rūpnieciskais strādnieks un viņa cīņas kapitālistiskajā pasaulē, ne arī lielie darbi mūsu zemes industrializācijas frontē. Ja neskaita humoreskā «Šautene» kariķēto un laucinieciski klumzīgo un visādi padumjo Pēteri Lociņu (kā strādnieks viņš nemaz nav iedomājams, drīzāk atpakaļpalicis lauku Miķelis) un padomju ierēdni pavisam vājajā skicītē «Atskaņa» (kurš diezin kāpēc sevi dēvē par strādnieku un ievadā pastāsta, ka strādājot fabrikā, bet patiesībā ir tipisks padomisks «vidussķiras» cilvēks), no visiem divdesmit stāstiem neviens nav pat pa godam aizskāris, kur nu vēl notēlojis proletariāta mugurkaulu, rūpniecisko mašīnu strādnieku, kura smagie soļi dun

visspēcīgāk tiklab mūsu Republiku Savienībā, kā kapitālistiskajā ārpasaulē.

Tā ir bēdīga pazīme.

Bija nesen laiki, kad rakstnieku apspriedēs lauzījām galvas, kas parādīs un notēlos mūsu lauku dzīvi, mūsu jauno sādžu. Toreiz likās, ka par strādnieku rakstīt vieglāk nekā par zemnieku, ka strādniecisko rakstnieku kadri plašāki par tiem, kas nākuši vai nāk no darba zemniecības.

Tagad turpretim jāatzīst, ka no lauku jaunatnes, no lauku aktīva (caur mācības iestādēm vai tāpat) izvirzījušies daudzi jauni un pie tam apsološi spēki. Tāpat jāatzīst, ka daudzi no vecākās rakstnieku paaudzes jo labi var tēlot laukus — ne šabloniskos blaumaniski niedriskos zemniekus, bet mūsu šīsdienas topošo kolektīvo sādžu.

Par rūpnieciskā proletariāta tēlotājiem tapuši maz. Vecie vēl beržas, bet dilst. Vecie maz saistīti ar mūsu rūpniecību un strādniecību. Ja viņi par tiem raksta, darbi iznāk vāji un kokaini, jo rakstnieki aktīvi neietilpst šinī darbā. Jaunie strādnieciskie kadri vāji nāk klāt. Kamēr krievu proletrakstniecība smeļ aizvien jaunus spēkus no fabriku jaunatnes, no strādkoru un fabriku šūniņu aktīva, latvju rakstniecība nav gandrīz nevienu jaunu rakstnieku no fabrikām ieguvusi. Vai tas tāpēc, ka Republiku Savienībā latvju strādnieku maz? Nē, ne tāpēc, kaut gan latvju strādnieku izkaisītība pa daudzām fabrikām un nomalēm ir arī liels šķērslis. Galvenā vaina — maz vērības līdz šim piegriezušas šim degošajam jautājumam attiecīgās iestādes un rakstnieku organizācijas, maz darīts, lai fabriku latvju jaunatni ierautu korespondentu pulciņos, lai viņas uzmanību saistītu latvju kultūrdarbam.

Arī jauniešu organizācija «Oktobra paaudze» no sava vidus nav vēl izvirzījusi nevienu strādniecisku rakstnieku.

Šī parādība ļoti svarīga un noteikti prasa, lai par viņu skaļi runātu un darītu uzmanīgus tos, kam tas nākas zināt.

Ārpus augšminētām rubrikām paliek stāsti: «Dubļi» — kāda «bijušā cilvēka», degradējušā kņaza baskāja atriebība tiem, kas viņus izdzinuši no vasarnīcām un siltās dzīves, un «Bez mugurkaula» — paskvila, «korespondence no laukiem», šinī gadījumā no Pleskavas, kurā ar rupju nemākulību pindzelē vietējos darbiniekus par «melniem velniņiem», kas diezin kāpēc cīnās pret kādiem tur ideāliem večiem. Satura ziņā tiklab viens, kā otrs gabaliņš nepielaižami: 1) pārāk daudz esam mīlinājušies ap šiem «bijušiem cilvēkiem», kas aiziet no dzīves vai uzstājas kā viņas traucēkļi, — laiks rakstīt par tagadnes cilvēkiem, kas dzīvē ieķērušies ar abām rokām un stūrē viņu uz priekšu; bez tam autors stāsta «āķi» — bijušā kņaza strādnieka un tagadējā zāģētavas pārziņa Agopa nožņaugšanu — pārāk

uzkrītoši sakombinējis, lai pārliecinātu, ka izbadis un kliens klaidonis varētu nožņaugt bijušo partizāni un sīkstu darba cilvēku, kaut arī dzērumā; 2) korespondence no Pleskavas pārāk tendencioza, naiva un bezzobaina, lai viņu ievietotu kaut vai sīkajā feļetonā.

3

Stāsti pēc viņu literāriskā apstrādājuma un mākslinieciskās gatavības ļoti nevienādi. Tomēr neviens no viņiem nepaceļas pāri vidusmēra līmenim. Pat gatavākajos pielaista tāda nemākulība un neizturētība gan stilā, gan kompozīcijā, gan ideoloģiskā nosvērtībā, kas bojā kopiespaidu un mazina viņu vērtību.

Lai gan «Krievijas Cīņas» redakcija savos vairākkārtējos uzaicinājumos lasītājiem aizrādīja, ka pie stāstu novērtējuma jāņem vērā tiklab viņu saturs, kā mākslinieciskā gatavība, tomēr tie samērā nedaudzie lasītāji, kuri atbildes iesūtījuši un pēc kurām redakcija taisīja savu spriedumu pie godalgu izsniegšanas, darbus vērtējuši vienīgi pēc viņu satura, kailās fābulas. Citādi nav izskaidrojama tā paviršība, ka godalgotos iekļuvuši tāds literāriski negatavs uzmetums kā «Mēnesis atvaļinājuma un desmit latu», tāds traģiski muļķīgs joks kā «Lidotāja joks» vai tāds gluži nepiedienīgs gabals kā «Dieva piedzīvojumi», kamēr sabiedriskā un mākslinieciskā ziņā samērā daudz vērtīgaki darbi palikuši ārpus atzīstības robežām (piem., «Mietpilsonis», «Ziemas salā»).

Tas tikai lieku reizi pierāda, kā var «izgāzt cauri» tik savā ziņā kompetentu žūriju kā lasītāju masas, ja tiek pielietota nepareiza pieeja un šī žūrija izolēta no savstarpējās domu apmaiņas un kritiskās domas ievirzīšanas pareizā virzienā.

Pēc manām domām, darbi vērtības ziņā, ievērojot viņu saturu un literārisko apstrādājumu, būtu sadalāmi šādi:

Pirmā kategorija: nodrukājamie darbi ar zināmu vērtību	Otrā kategorija: mazvērtīgākie darbi vai kuri vēl jāpārstrādā	Trešā kategorija: pavisam nepielaižamie, bez kādas sabiedriskas vai mākslinieciskas vērtības
I. Latvijas tēmas		
Gotburgas mežos Melnalkšņu grava Ziemas salā	Mēnesis atvaļinājuma un desmit latu	

II. Lauku tēmas

Pēdējais sobelis	Cauri purvam	Konflikts
Auzu cilpa		Dieva piedzīvojumi
Derības		

III. Sadzīves tēmas

Mietpilsonis	Negods	Lidotāja joks
Sarežģīts jautājums	Viņu dienu atraugas	
Republikas šķērsielā		

IV. Pilsētas tēmas

Šautene	Atskaņa

V. Dažādas tēmas

Dubļi	Bez mugurkaula

Raksta apmērs neatļauj tuvāk apstāties un pārrunājamos darbus sīkāk iztirzāt. Aizrādīšu tikai uz svarīgākām parādībām, raksturīgākām īpašībām un acīs krītošām nepilnībām un kļūdām.

Sākšu ar O. Rihteru — pirmās un otrās godalgas ieguvēju.

O. Rihters patiešām iekarojis redzamu vietu mūsu proletāriskajā rakstniecībā. Viņa «Sarkanie izlūki» radīja mūsu literatūrā sevišķu kauju un spilgtu sadursmju žanru. Rihters sniedza to īpatnējā, kaut gan vēl neizkoptā un vietām grumbuļainā stilā. Viņš prata labi stāstīt — tā stāstīt, ka lasītājs ne tikai redz, bet dzīvo līdzi notiekošam. Prata tēlot — tā tēlot, ka gleznas iespiežas atmiņā uz ilgu laiku — svaigām krāsām, spilgtas, nenovazātas un nesamocītas.

Bet slikti, ja rakstnieks uzreiz uzšaujas kā spilgta raķete zināmos augstumos un nespēj vairs tālāk lidot. Tad var kā raķete drīz izšvirkšķēt un neglābjami krist atpakaļ.

«Gotburgas mežos» ir turpinājums vai atsevišķa nodaļa no izlūku stāstiem. Tā pati heroika, tā pati aizraujošā fābula, bet viņa var sākt apnikt, ja rakstnieks aizvien nesniedz jaunus ieguvumus, jaunas, spilgtas vietas, svaigas krāsas un neņem lasītāja izjūtas savās rokās, neliek tām veidoties pēc savas gribas, bet atļauj ar parastu remdenību mehāniski sekot vārdu rindām un sajust zināmas trafaretības piegaršu. Tad rakstniekam draud atkārtošanās, stila nenovazātība, tipu vienādība — vienā vārdā: literāriska spiestuve, no kuras nāk laukā svina zaldātiņi pēc viena šablona.

Par «Gotburgas mežiem» to vēl nevar sacīt. Bet nav vairs tā spilgtuma, kas bija «Karēlijas mežos» un pirmajos cīņu tēlojumos.

Vēl ir laiks — Rihteram jāsaņemas, lai viņš nesastingtu uz vietas vai neslīgtu atpakaļ, lai viņš neizrakstītos. Tad neglābs ne fābula, ne heroika.

Pavisam vājš kā stāsta kompozīcijā, tā stilistiskā apstrādājumā O. Rihtera otrais stāstiņš «Mēnesis atvaļinājuma un desmit latu». Ne vēsts vairs no dzīvā, cīnošā cilvēka — līdz apnikumam nodrāztas lelles, stāsta uzbūvē pārspīlēts šablonisкums un lieka raudulība, it kā patreizējā šķiru cīņa Latvijā notiktu kādā leļļu teātrī, it kā tur vairs nebūtu dzīvu raksturu tiklab cīnītāju, kā apspiedēju pusē. Ne Austriņš, ne Alma nav parādīti kā aktīvi un reāli cilvēki, bet no avīžu slejām salīmēti manekeni, kuriem apstādīti apkārt līdzcietīgi un palīdzīgi biedrīši (pat vecais ormanis uz ielas stūra) un nostādīti pretim salmu vīri: kā no kluča iztēsti spiegi, policisti, tiesnesis un fašistu līderis Arvēds Bergs — savā brutalitātē dumji muļķi, savā šķiru cīņā neatjautīgi tūļas. Pozitīvie tipi — tīrie eņģeļi, trūkst tikai aiz pleciem spārniņu, pretspēki — melni kā velni ar visiem tāda žanra bezgaršības atribūtiem. Tas ir palētināts un mūsdienās nepiedienīgs sarkanās «*Gartenlaube*'s» vai «Ņivas» izdevums, kurš nesaudzīgi izskaužams no mūsu literatūras.

Simpātisks autora nodoms rādīt Baltlatvijas šķiru cīņu. Un lasītāju atsaucīgā atziņa liecina, cik tuva un mīļa viņiem šī cīņa, kaut arī viņa tēlota tik nemākslinieciskiem vilcieniem, ar tik nabadzīgu izdomu. Bet tāpēc nedrīkst uz šo dziļo simpātiju spekulēt un sniegt pavisam bezgaršīgus un novazātus tēlojumus. Ne tikai mākslinieciskajā ziņā tas bīstami, arī politiskā ziņā tas kaitīgi, jo lasītājā rada nepareizas ilūzijas un neīstus priekšstatus par to sarežģīto, grūto un visādi aso cīņu, ko ved mūsu biedri aiz Zilupes līnijas. Arvēds Bergs nav tāds stupīds muļķis, ne arī izspiedzes aģenti tādi neglābjami ķūļi, kā tas stāstiņā rādīts, nē, tie ir viltīgi un slīpēti ienaidnieki uz visām kantīm.

Kam daudz dots, no tā var prasīt. O. Rihteram spilgtas rakstnieka dāvanas. Tās nedrīkst atlaist atmatā, Rihters nedrīkst noslīdēt literāriskā smērēšanā: viņam jāaug — jāmācās, jāpiestrādā un jāaug.

Nepretenciozs un pelēks, bet simpātisks ir kāda jauna, nepazīstama autora darbiņš par kalpu cīņu Baltlatvijas laukos («Ziemas salā»). Kaut gan uzrakstīts stipri naturālistiski, ar daudzām valodas kļūdām, tomēr autors prot bez pārspīlējumiem, bez krāsu sakrecināšanas parādīt kalpu izsūkšanas apstākļus, viņu apziņas pieaugšanu. Sākumam pietiek. Vēlams, lai rakstnieks mēģinātos tālāk un sniegtu ko garāku, pilnīgāku.

Ar siltu jūsmu uzrakstījis M. Kapiņš «Melnalkšņu gravu» par 1905. g. sodekspedīciju. Autors ne tikai pieturējies pie stingrā reālisma stila, pat vietu nosaukumus (Kazdanga, Rudbārži) un notikuma gaitu atstāsta bez liekiem izpušķojumiem. Tas drīzāk atmiņas nekā stāsts, bet atmiņas spirgtas un dzīvas, uzrakstītas izturēti un labi baudāmā valodā.

Reālistiem draud viens grēks — krist šaurā naturālismā, tīrā fotografēšanā un, pašiem nemanot, iestigt vecos tēlošanas, nodilušas valodas valgos. M. Kapiņš no tiem šinī darbā laimīgi izbēdzis un žirgti uzrakstījis savas vai cita atmiņas.

4

Stāsti par lauku dzīvi un turienes šķiru cīņu daudz mērenāki, rēnāki, kaut gan tur patreiz notiek jo asas sadursmes un jauni tapšanas procesi.

V. Murevskis parāda labas rakstnieka dāvanas, kaut gan viņš stipri paviršs un neaizvīdīgs pie savu darbu noslīpēšanas. Viņa godalgotais stāsts «Pēdējais sobelis» daudz cieš no liekas stieptības (priekš kā tā garā izrunāšanās stāsta sākumā un beigās Maskavā uz Sarkanā laukuma?), nenosvērtības un zināmas tipu kokainības. Riskantākos momentos (budžu sadzīves tēlojumā, aģitācijā par iestāšanos komūnā) viņš viegli pabrauc pa virsu un izmanto to pašu novazāto trafaretu: viņa budzis dzer kandžu un apkrāpj mazmantīgo Kalniņu tikpat tipiski, kā tas citos stāstos tūkstoš un vienu reizi jau malts; viņa jaunietis tiek ievests komūnā ar Zvirgzdas neizbēgamo vārdu jūru, ko tas lej kā no proklamācijas; viņa spekulants Kļava kā no apputējuša plaukta noņemts. Bet visumā stāsts interesants un pārstrādājot atdzīvināms.

L. Lorenca «Auzu cilpa» labāk nostrādāta, bet sīkāka savā kompozīcijā un pavirša sadursmes ainā ciema sapulcē pie sēklas dalīšanas. Pamattips Dambīts tomēr svaigs un neapbružāts, tikai budzis Bisnieks vietām «staigā uz koka kājām».

Interesants pēc sava sižeta Ed. Saleniека īsais stāstiņš «Derības» par nesavtīgu partijas darbinieku, kas diloņa sagrauzts un slims aizbrauc uz pavisam atpakaļpalikušu latvju koloniju, kur nekāds sabiedrisks darbs neveicas, un visiem par brīnumu gūst labus panākumus.

Pārāk sīks un neizstrādāts gabaliņš «Cauri purvam», no kura gandrīz puse jānostrīpo, lai viņu ievietotu un arī tad ne stāstu konkursā, bet feļetonā vai, kā saka, «zem strīpas».

Pavisam nesaprotami, kāpēc redakcija konkursā pielaidusi tādus niekus kā «Konflikts» un «Atskaņa».

Tikpat grūti izskaidrojama «Dieva piedzīvojumu» nodrukāšana. Šis vecā meistara darbs atzīmējams drīzāk par nedarbu:

nekādi nav attaisnojama garā izrunāšanās par dieva minhauzenisko ceļojumu pa latvju kolonijām, mācītāju un budžu dzimtām, kur viss iet kā mūžīgās orģijās: ēd — pārēdas, plītē un pārdzeras. Garajam stāstam viscaur kā pamatstīga velkas seksuāla kairināšanās ap kailu sievieti un dzimumu sakariem gan dabīgos, gan nedabīgos veidos. Autors gluži nevietā ņemas aprakstīt dažādas dziļi aizskarošas, katras estētiskās sajūtas aizvainojošas vietas un lietas.

Teiks — antireliģiozs, budžu un melnsvārču rīcības atklājošs darbs. Vājš attaisnojums. Ja mēs citādi ar viņiem neprotam cīnīties kā tikai tādiem līdzekļiem, tad vājas mums izredzes. Kulturāli pārākā šķira nekad nav savu nekulturālo pretinieku kloākas tīrījusi, viņās ar tādu labpatiku nogremdēdamās.

5

Stāsti par sadzīves tēmām pēc literāriskā apstrādājuma ir labākie.

Bez šaubām, Ed. S a l e n i e k a «Mietpilsonis» ir pats labākais no konkursa stāstiem tiklab stila, kompozīcijas, kā izstrādājuma ziņā un būtu ļoti augstu vērtējams, ja... ja vien būtu līdz galam izturēts.

Kad pirms tā no numura uz numuru vilkās pelēkie, vienmuļie feļetoni, palika pavisam sāja apziņa. Tad kā pēkšņs un priecīgs pārsteigums parādījās «Mietpilsonis» — svaiga, īpatnēja valoda, interesanta, akūta tēma, izturēts, oriģināls stils. Un tipi! Mēs tik daudz sūrojamies, ka neviens no rakstniekiem nav parādījis īstu, izturētu komunistu un pie tam vēl sievieti, kas nav shēma vai proklamācija, bet dzīvs mūsdienu cilvēks. Vai Taņa Oginskaja nav tāda? Vai Juzis Kotovičs nav viņas pretstats — ārēji glums kā zutis, priekšzīmīgs karjerists uz visas līnijas, frāžains mūslaiku varonis. Tiesa, Juzis pārspīlēts, Juzis nav tik izdevies kā Taņa. Bet arī tas liels ieguvums, jo kā mūsu, tā krievu proletrakstniecības kritikai nācies bieži pastrīpot, ka n e g a t ī v i e t i p i proletrakstniekiem izdodas daudz pārāki un patiesāki nekā p o z i t ī v i e, ka pēdējie būvēti no frāzes vai salipināti no avīzes ievadraksta.

Bet ar Salenieku ir tāda nelaime: viņš uzsāk ļoti labi, ved izturēti līdz zināmai vietai un tad pēkšņi un tīri nemotivēti dod tādus kūleņus, ka iemetas «pupās».

Arī šoreiz interesanti uzsāktais stāstiņš beidzas ar muļķīgi izdomāto «aprakto mantu» (it kā tāda tipa karjeristi būtu tik naivi un ļautos sevi ķerstīt uz tādas dzeņaukstes pātagas makšķeres): pārspīlēto revolvera scēnu, plēšanos, žņaugšanu, šķērītēm — kā lubinieciskā briesmu romānā. Taņu mēs uzreiz vairs nepazīstam: histēriska «šausmu nakts» un murgi,

histēriska sufrāžiste, ne tā simpātiski izturētā lieliniece, kas stāsta sākumā.

Žēl! Un tik maz vajadzēja — aizsūtīt Saleniekam stāstiņu atpakaļ, lai viņš beigas pārstrādātu.

Maz no lasītājiem balsis dabūjis otrs interesents un labi uzrakstīts nepazīstama autora tēlojums «Sarežģīts jautājums» par vecu partijas biedru, kas ilgā dzīves un katorgas biedra prombūtnē aizraujas no jaunas meitenes. Vecais biedrs, kaut gan idejiski tuvs un mīļš, zaudējis savu sievišķīgo pievilcību un maigumu, un vecais katordznieks aizmirstas.

Patiess, silti izjusts un labi uzrakstīts.

Nelaiķa K. Kurona stāsts «Republikas šķērsielā» uzrakstīts sabiezinātām krāsām, ņuceklīgi, saraustīti, ar liekiem valodas izbužinājumiem un saskrūvētu jūtelību.

Ja tādi stila vingrinājumi saprotami un šādi vai tādi attaisnojami, tad neglābjami autors pats grēko pret to pamatnoteikumu, kuru viņš tik kategoriski citiem uzstādīja: satura konkrētā saistība ar mūsdienas īstenību, mērķveidīgu uztveri — pret sīkpilsoniski blankistiskām tendencēm.

Ja kurpnieks Sidorenko (sīkražotājs un visstupīdākais mietpilsonis) visu mūžu mirkst priestera Anastasija murgos un māņos un tikai mirst ar šīsdienas blāvu atspīdumu sejā, tas saprotams, jo revolūcija uzvanda augšā pat sabiedriskās sīkzvirbuļu pažobeles un met tur savu starmetēju. Bet, ja autors ar savu mākslinieciski draugu Dzindri ņemas idejiski vadīt «saules parolisti» — kurpnieka meiteni Ņutu uz tādām bezpriekšmetīgām stalažām, kur viņi paši nezina, ko grib un pēc kā cenšas; kad viņi šos centienus iemieso tik nenoteiktā un jau buržuāzijas atmodas laikmetā novazātā jēdzienā kā cilvēks ar lielo burtu (ko tad darīs ar tiem centieniem, kad jaunā ortogrāfija lielos burtus atmainīs?), tad varam prasīt: un vai tas viss?

Ņuta — priekšzīmīga pioniere vai komjauniete. Ņuta grib ārdīt veco ģimenību, kur «aiz žultainām ģerānijām lizdojas žultaini un paēduši pilsoņi». Ņutā «līdzšinējās sievietības noliegums». Tātad viņā briest jauna sievietība līdzās tai trauksmei «iet palīgā visai pasaulei». Tas dabīgi un neizbēgami, tā jaunatnes fizioloģiskā prasība. Bet kāda tad ir tā jaunā sievietība, ko propaģē autors ar biedru? Vai tikvien kā «sviest telefonā cīruļotas pavēles» autoram un tad abiem dzert mātes pasniegto zemeņu tēju, skatīties pa logu un skaitīt jaunceļamās mājas stalažas? Esat pārliecināti, ka ne. Un kāda tad ir tā «palīdzība visai pasaulei»? To autors nerāda. Viņi abi ar savu draugu Dzindri citu neko nepaspēj kā tikai uzlikt šausmīgi kliedzošu virsrakstu tai gleznai, ko Dzindris krāsos: saules paroliste, ap kuru, rītdienīgo, betons izplēn. Rītdienīgo? Pēc kā — pēc virsraksta? Bet virsrakstu māksla ir tikai izkārtņu māksla, kurai ar īsto

mākslu maz kopēja. Aiz apsološas izkārtnes vajag pasniedzoša, pilnasinīga satura, kura stāstā nav.

Vēl stāsta konkursā iesprukušas divas nelaimīgas mīlestības (tā i raksta: stibas), kuras mums pasniedz Jūl. Ozolzars. Vienā («Negods») viņš nošaujas, otrā («Lidotāja joks») viņa nozāļojas. Ja pirmajā vēl samanāms «kaut kas no rakstniecības», tad otrais ir pavisam prasts joks, drīzāk huligānisks stiķis, ko var pastāstīt vecpuišu sabiedrībā pie alus glāzes, kad pikantas anekdotes izsīkušas.

Jūl. Ozolzars raksta daudz. Producējas viņš gan «Krievijas», gan «Amerikas» «Cīņās». Raksta prozu, dzeju, dramatiskus darbus. Bet visi tie kā ar neasu cirvi notēsti mieti: saturā neglābjams primitīvisms, kokaini tipi, nedzīvas sarunas, valoda it kā no domrakstu burtnīcas. Būtu jāapskauž tāda censība, ja viņa nebūtu tikpat traģiska kā tās augšpieminētās mīlas, — viņa kultivē to neglābjamo mākslinieciško nevarību un literārisko paviršību, kas kā ušņas cenšas iedzelt proletrakstniecības laukā un nomākt katru spilgtāku stādiņu no jauno rakstnieku spalvām. J. Ozolzars vairs nav jaunietis, kas var augt un papildināties. Viņš arī, kā redzams, to nemaz necenšas darīt — tikai raksta. Jāapbrīno mūsu laikrakstu redakcijas, kuras tik labprātīgi drukā visu, ko viņām piesūta.

Ko M. Kapiņš domājis rādīt savās «Viņu dienu atraugās»? Ka vēl Padomju Republikā ir ļaudis, kuri rīko piedzeršanos, spaidīšanos un izvemšanos? Ja tik vien, tad nav vērts. Ja nav plašākas perspektīvas, ja autors neprot radīt lasītājā pozitīvas emocijas kontrastā pret šo cūcību, tad par tādām orģijām nav ko rakstīt, vēl mazāk — ar tām piedalīties sacensībā.

Vēl drusku par «Šauteni», par kuru jau raksta sākumā minēju. Tas nav stāsts, bet humoreska par tēmu: katram savs buržujiņš, ko plucināt. Neesmu pret humoresku rakstīšanu — būtu taisni vēlams, lai mūsu rakstnieki neaizmirstu arī šo žanru, jo pateicīgas vielas mūsu laikos un mūsu dzīvē ļoti daudz. Bet vielu jāprot izmantot un humoresku tā uzrakstīt, ka viņa līdz ar jautri asprātīgo saturu neizķēmo dzīves īstenību.

Šī humoreska nav slikti uzrakstīta un būtu diezgan labi izdevusies, ja autors par visu varu neņemtos iegalvot, ka viņa Pēteris Lociņš ir strādnieks. Kur tad viņš izrāvis tādu «pirtsveci», kas savā aprobežotībā un tūļībā stipri vien atgādina Andrieva Niedras vaļinieka Mārtiņu no humoreskas «Bads un mīlestība»? Autors ļoti maldās, ja viņš domā tādus atrast tagadējā strādniecībā, kura tik augstu kvalificējusies politiskā, sabiedriskā un ražotības ziņā un iet tik steidzīgiem soļiem uz priekšu, ka padomju inteliģentam stipri jāsaņemas, lai tiktu viņai līdzi.

Pirmais īso stāstu konkurss nesniedz daudz vērtīga. Kā jau aizrādīju, darbi nepaceļas pāri viduslīmenim. Pielaistas organizatoriskas kļūdas no rīkotāju puses. Žūrija savu spriedumu pieņēmusi vienpusīgu. Par to visvairāk sāp. Ne tikai rakstnieks mums jāaudzina — jāaudzina arī lasītājs, jāizkopj viņā īstas mākslas sapratne un gaume.

Bet arī tad viņā atrodam veselīgus dīgļus — tēlot mūsu šodienu, cīnīties līdzi lielajam laikmetam, veikt grūto uzdevumu mākslas laukā. Bet arī tad — kādā kontrastā šie stāsti un tēlojumi ar Baltlatvijas buržujisko mākslu, kas drukājas tehniski glītos žurnālos — «Daugava», «Domas», «Zaļā Vārna»! Bet, ja mēs ņemam viņu dienas presi, viņu avīzes, kāda tur literāriska bagāža mākslas zemstrīpas rubrikā?! Tulkoti salonu un piedzīvojumu romāni, pikantērija un tautisko skribentu pavirši tintes plūdi. Tātad salīdzinājumā esam virspusē.

Bet vai proletrakstniecība maz drīkst pielaist kā salīdzinājuma mērauklu baltlatvisko literatūru? O nē! Lokomotīves gaitu nevar pielīdzināt gliemezim. Mums cita dzīve, cita pasaule — mums citi tempi un perspektīvas.

Pirmais solis pasmags. Nākošo spersim drošāk un cildenāk.

S. Berģis

«Celtne», 1930. g., Nr. 1, 29.—37. lpp.

RAKSTNIEKU BRIGĀDES

Rekonstrukcijas laikmetam piemērotas darba metodes, kādas, starp citu, ir dažāda veida brigādes, sāk pielietot arī rakstnieku organizācijas. Organizējas rakstnieku brigādes, kuras dodas uz fabrikām un kolektīviem, lai rakstnieks aktīvi piedalītos lielajā celtniecības darbā. Rakstnieks tuvojas sava darba objektam, iepazīstas ar viņu, uzkrāj materiālus, kurus pēc tam izlieto laikmetisko darbdienu attēlam apcerējumu, stāstu, romānu, lugu veidā.

Vienlaidus kolektivizācijas rajonos strādā vairāki desmiti rakstnieku, starp kuriem minami Anna Karavajeva, Matē Zalka, Dorohovs, Dementjevs, Dorogoičenko un vesela rinda citu. Šos rakstniekus komandēja rakstnieku organizācijas caur «Hļebocentru» un citām saimnieciskām organizācijām.

Padomju rakstnieku federācijas Ļeņingradas nodaļa kopēji ar Valsts izdevniecības filiāli noorganizējušas astoņas rakstnieku brigādes. Proletrakstnieks Libedinskis un Cumandrins jau vairāk kā pusgadu strādā «Sarkanajā Putilovā», L. Seifuļina un Olga Forša strādā Ļeņingradas tekstiluzņēmumos.

Rakstnieku grupa, kuru sastādīja K. Fedins, M. Kazakovs,

Sajanovs un citi, izbrauca uz Ņižņijnovgorodu, «Seļmašstroju», Baku un citiem rūpniecības rajoniem.

Valsts izdevniecība 1930. gadā plānveidīgā kārtā paredz nosūtīt uz rūpniecības uzņēmumiem un kolektīviem 50—100 rakstnieku. Līdzekļus komandējumiem asignēs Valsts izdevniecība. Tuvākajā laikā tiks izstrādāts braukšanas plāns, kā arī noteikumi un laiks, cik ilgi rakstnieks varēs uz vietas strādāt.

Līdzšinējā praktika rāda, ka rakstnieka darbība fabrikā un kolektīvā var izpausties visdažādākajā veidā. Daudzi rakstnieki piedalās propagandas, aģitācijas un organizatoriskā darbā. Viņi veic praktiski visus tos uzdevumus, kādus uzliek tagadējais laiks katram kultūras darbiniekam pilsētā un uz laukiem. Rakstnieki uzstājas ar ziņojumiem ciemu sapulcēs, mītiņos, trūcīgo apspriedēs, piedalās lasāmmājas darbā. Reizē ar visu to rakstnieks novēro straujo lūzumu, dažādu pārmaiņu, celtniecības sajūsmas un šķiru cīņas piesātināto dzīvi, uzkrāj materiālus, lai pēc tam mākslinieciski attēlotu visu to savā literāriskā produkcijā.

Mūsu rakstniekiem jāseko krievu biedru paraugam. Kā tas būtu praktiski atrisināms?

Vispirms latvju proletrakstniekiem caur savām attiecīgām organizācijām jācenšas piedalīties kādā no jau organizētām krievu brigādēm, lai ar tām kopēji izbrauktu uz vietām.

Reizē ar to vajadzīgs organizēt arī patstāvīgas 2—3 cilvēku brigādes, kuras izbrauktu uz latvju kolektīviem un kolonijām.

Bez tam nepieciešams brigādēm izbraukt uz latvju strādnieku kolektīviem pilsētās, lai iepazītos un kulturāli apkalpotu latvju strādnieku grupas uzņēmumos.

Ieteicams atsevišķiem rakstniekiem saistīties ar atsevišķu uzņēmumu latvju strādnieku kolektīviem, lai iepazītos un izpētītu viņu dzīves un darba apstākļus.

Te, bez šaubām, pacelsies ierunas, ka pie mūsu apstākļiem tas nav iespējams, jo gandrīz visi mūsu rakstnieki saistīti ikdienišķā darbā. Brigāžu organizēšana jāveic ciešā saskaņā ar attiecīgām krievu organizācijām uz vispārējiem noteikumiem, tad iebildumi atkritīs.

Latvju proletrakstnieku CB jau ievadījis sarunas ar RAPP'u šinī jautājumā. Paredzams, ka trim četriem MAPP'a Latsekcijas biedriem izdosies šovasar izbraukt uz latvju kolonijām.

Mūsu rakstnieku organizācijām nopietni jāpadomā par rakstnieku brigāžu organizēšanu. «Celtnes» redakcijas brigāžu sūtīšanas pasākumam jāpārvēršas par regulāru, sistemātisku mūsu rakstnieku organizāciju darbu.

Cik visam tam liela nozīme, par to še runāt nenākas.

Ko.-Jo. [*K. Jokums*]

«Celtne», 1930. g., Nr. 2, 52.—53. lpp.

LITERĀRISKĀ KONSULTĀCIJA

KO DEVIS JAUNIESAUKUMS DZEJĀ*

Jauniesaukums nāk «Celtnē» ar mūsu dienu tematiku. Trijos žurnāla numuros nodrukāti deviņi dzejoļi. Astoņi no tiem runā par SPRS celtniecību, viens par gaidāmo Vispasaules Oktobri. Celtniecība tēlota i kā pilsētas industrijas uzvaras gājiens (Degļa «Āmuru runa», Tēraudkalna «Gaišā rītdiena», V. Zariņas «Kazahstānas stepēs»), i kā lauku un lauku darbaļaužu sociālistiskā pārveidība kolektivizācijas gaitā (Oktobrīnas «Gājputns», V. Āboliņa «Divi kalpa rīti», Fausta «Dumpo», P. Ķeira «Sibīrietēm komjaunietēm»).

Dažos dzejoļos mēģināts ietilpināt revolūcijas un celtniecības tematus visā viņu plašumā (Tēraudkalna «Radio» un «Gaišā rītdiena», Aivara «Šodien»). Vairums jauniesaukto rīkojas citādi: norobežo atsevišķus iecirkņus celtniecības frontē, ņem atsevišķus konkrētus momentus, atsevišķas problēmas un cenšas rādīt, kā šinī atsevišķajā izpaudies kopējais, kā vienu kopējā uzdevuma daļu veicam Kazahstānas stepēs, kā Kuzbasa melnais zelts pār Obu trauc, kā raucas urmāna[1] biezokņi («Āmuru runa»), kā bijušais trūcīgais zemnieks kļūst par kolektīva cēlāju («Gājputns»), kā «kalps stāj triecientempu kaujas joslā» («Divi kalpa rīti»), kā aug Sibīrijas komjauniete-traktoriste-trieciniece-studente («Sibīrietēm komjaunietēm»).

Visi še minētie jauniesauktie neapšaubāmi cenšas paust savā dzejā proletāriskus uzskatus, revolucionāras idejas. Bet kā viņiem tas izdevies? Cik noteiktas, cik skaidras šīs idejas?

Oktobrīnas «Gājputnā» pacelts jautājums par pilsētas un lauku attiecībām. Trūcīgais kolonists Siliņu Pēteris savā laikā nevar noprast, vai pirms vai pēc revolūcijas atstājis savu posta mītni un devies uz «trauksmaino ostu», lai tur «kaltu zārku pagātnei», sagaidītu «sulīgu pavasari». Bet, kad nu tiešām pavasaris atnācis, Siliņš kā gājputns pārlido atpakaļ savā dzimtenē «nabags un sērs», «vārgs». Liekas, tā būs bijusi kapitālistiskā pilsēta, kas viņu izvārdzinājusi. Bet nākošās rindas noskaidro, ka, Siliņam kolonijā pārnākot, tur jau «kolektīvs ežas dzēš». Tātad jādomā, ka gājputns nāk no padomju ostas. Autors konstatē arī, ka, novārdzis un nabags atnākdams, viņš tomēr «sirdī atnesis daudz». Ko īsti? Domājams, norūdību raksturā, organizētību darbā, kas gūta pilsētā, jaunas idejas, kas tāpat pilsētā smeltas. Bet nenoskaidrots paliek, kā nu šīs īpašības saskaņojamas ar to vārgumu un sērumu. Šī neskaidrība un liriskās dabas gleznas — dzimtenīgo bērzu šalkas, egļu klanīšanās, sme-

* Skat. «Celtni», 1931. g., Nr. 6 un 8; 1932. g., Nr. 1.

[1] Par *urmānu* sibīrieši sauc silu, mūžamežu. — *Sakārtotāji.*

jošie pavasari un pumpuri — draud noskaņot lasītāju pret pilsētu trauksmainām ostām, kuras gājputnu izvārdzinājušas, par dzimtenīgajiem Druvienas siliem, rasotām miglām. Šo noskaņu pastiprina beigu dialogs. Gājputni (tiešajā nozīmē) aicina Siliņu sev līdzi. Tas atsakās kategoriski: «Pēteris vairs nemēros ceļu uz ostām.»

Autora nodoms nevainojams: rādīt, ka Padomju valstī lauki vairs neatbaida viņu iedzīvotājus, zeme vairs nav pamāte tam, kas viņu kopj, pilsēta vairs nav tāla — valdzinošā un maldinošā laimes zeme. Zūd pretišķības starp laukiem un pilsētu. Bet viss tas te palicis tikai pa pusei, neskaidri izpausts, nodomātās idejas vietā dzejolī tā i sūcas iekšā proletariātam naidīga doma par «zemes svētību» un «pilsētas lāstu»; stāsts par lauku darba cilvēku, kurš pilsētā norūdījies par lauku dzīves pārveidotāju, gandrīz izvēršas stāstā par «pazudušo dēlu», kurš beigu beigās tomēr atgriežas dzimtenē pie «zemes mātes krūts» un vienīgi te īsto laimi rod. Te dzejoļa autorei, šķiet, kaitīgu pakalpojumu būs izdarījuši agrāk lasītie sīkpilsoniskie dzejnieki — Akuraters, Saulietis, Skalbe (pēdējā iespaids, starp citu, samanāms arī dzejoļa formā — pantmērā. Salīdzini: «Šūpojiet mani, Daugavas viļņi» un «Rudens miglā pār skujotiem mežiem» utt.). Idejiski neizturēts ir arī apgalvojums dzejoļa beigās: «Bēdas aiznesa gājputni līdz.» Sevišķi, ja ņemam viņu sakarībā ar iepriekšējām rindām, kur kolektīva uzvara patiesi pārāk skaļa, smejoša, viegla rādīta, gandrīz atkal vai pretstatā pilsētas darbam, kur «āmura glāsts smags», rokas sūrkst. Jaunie autori, ja vien viņi paši piedalās celtniecības darbā, vismaz vaļējām acīm to vēro, zina, ka ne pilsētā, ne uz laukiem neviena uzvara nenāk bez smaguma, ar smaidiem vien, nevienas bēdas neaiznes gājputni, visas pašiem mums jāpārveic. Dzejā, kā ikvienā mākslas darbā, jārāda šīs dzīves īstenība.

Fausta dzejolī «Dumpo» prieks par uzvarām jaundzīves veidošanā kaut kā mehānistiski atdalīts no ikdienas. Autors apgalvo, ka «vakaros istabā pie lampiņas nespodrās gaismas» viņam «aizmirstas ikdienas bēdas, ikdienas baismas», ka «no avīzes rindām skopām» ceļas jaundzīves ainas. Iznāk atkal tas, ko autors droši vien i nebūs gribējis teikt: proti, ka ikdienas bēdas un baismas kaut kas tāds, kas nav saistīts ar tiešo apkārtējo celtniecības darbu, nav radies šinī darbā, nav uzveicams šinī darbā, bet aizmirstams, tikai laikrakstu ziņās gremdējoties.

Nākotnes iekārtu, topošo jaundzīvi iesācēji dzejoļu autori, mācīdamies no vājākiem «veco» dzejnieku paraugiem, rāda pārāk nenoteiktu, izlīdzēdamies ar vārdiem, kuri jau sen nodrāzti buržuāziskajā dzejā: «skaista un gaiša rītdiena», «dzīve... jāceļ plaša un skaista» (Tēraudkalna «Gaišā rītdiena»), «nākotne pretim jau skan» (Aivara «Šodien»),

Kazahstānas stepēs «jauna dziesma ieskanējās», kura «modina stepi uz jaunu dzīvi» (V. Zariņas «Kazahstānas stepēs»). Tikpat nenoteiktus lozungus met Tēraudkalna radio visu zemju apspiestiem: «Mosties uz nemieru, uz kultūras trauksmi, uz augsmi», «tikai cīņā gūs brīvību visiem, visiem» (redaktors te izlabojis — darbaļaudīm). Mūsu jauniesaukums nevar žēloties, ka nebūtu brīdināts no šīs kļūdas. Uz to aizrādīts 1930. g. «Celtnes» konsultācijās, par to ir pārmests arī mūsu vecākajiem proletdzejniekiem. Jaunās dzīves formas vairs nav jāizfantazē, nav vairs nekas miglains, netverams — viņas jau veidojas mūsu acu priekšā. Nopietnākie dzejnieki mēģināja viņas konkretizēt pilsoņkara laikā, kad vēl nebija beigts graušanas darbs. (Lai tikai apskatās šīsdienas jauniesācējs, ar kādu drosmi mēģina uzminēt šīs nākotnes dzīves konkrētās formas Ed. Birojs dzejolī «Par nākotni» — krājumā «Es dziedu revolūcijai».)

Pareizi dara, piemēram, tas iesācējs, kurš ieskatās arteļa rijā un kūtī un parāda lasītājam to jauno, ko viņš tur ieraudzījis — Ļeņina lampiņu, — liek saskaitīt kolektīva govju pulku (Fausta «Dumpo»).

Vēl vieglāk bija izvairīties no kļūdas Tēraudkalna dzejolī «Radio». Mēs taču labi zinām, ka SPRS radio var mest tikai ļeņiniskos, tikai Kominternes lozungus: ne par nemieru vispār, bet par bruņotu sacelšanos, ne par kultūras trauksmi un augsmi kā pirmo un galveno momenta uzdevumu, bet gan par diktatūras iekarošanu kā par iepriekšnoteikumu katrai kultūrai un augsmei, ne par nenoteikto brīvību, bet par bezšķiru sabiedrību, par sociālismu, par komunismu. Iemiesot šos lozungus gleznās jāmāk, jāmācās, nepadarot viņus nenoteiktākus, izplūstošākus.

Ķeiris ir mēģinājis rādīt komjaunietes trieciennieces raksturīgākās īpatnības. Tās viņa dzejolī izpaustas kā 1) poza — tēraudzirgā sēdēšana, putilovieša seglos sēdēšana, 2) pasīva iespaidu uztveršana — klausās motora dziesmu, motora smieklus, 3) ārējais izskats — cirtaini mati, dzeloši vai kvēloši skati u. tml. Tikai vienā pantiņā minētas viņas rūpes par darbu: «Nācu, lai zinības gūtu. Traktoru biedrene vada ... pati mācīju braukt.» Šīs rindas patiesi raksturo komjaunieti. Visas pārējās augšā uzskaitītās pazīmes tikpat labi piestāvēs arī temperamenta pilnai buržuāzijas «aktīvistei», kura nesēž vis «putilovieša» seglos, bet, teiksim, amerikāņu filmā pie amerikāņu automobiļa stūres. Trieciennieci komjaunieti ar necirtainiem matiem, bez dzelošiem, kvēlošiem skatiem var iedomāties gluži labi. Tās īpašības, bez kurām trieciennieces nav iedomājama, vērīgāk un rūpīgāk jāmeklē.

Tagad par dzejoļu idejas māksliniecisko ieveidojumu.

Vairāki dzejoļi (Aivara «Šodien», Zariņas «Kazahstānas ste-

pēs», Tēraudkalna «Gaišā rītdiena», Āboliņa «Divi kalpa rīti», Oktobrīnas «Gājputns») būvēti uz kontrasta starp pagātni un tagadni vai arī šodienu un rītdienu. Paņēmiens pats par sevi apsveicams — viņa mērķis rādīt dzīvi maiņu, pretstatu dialektiskās attīstības gaitā. Jābrīdina tikai 1) no vienmuļīguma, šabloniskuma, kad katrs autors katru šādu kontrasttēlojumu ietur hronoloģiskā plānā: sāk ar pagātni, vakardienu, tad pāriet uz tagadni vai nākotni, 2) no zināmas disproporcijas, ja tā varētu izteikties, starp abām kontrastā nostādāmām ainām plašuma ziņā dzejoļos «Gājputns» un «Kazahstānas stepēs» jaunās dzīves tēlojumam ierādīts tikpat vien vietas, cik pagātnes ainām. Te nu vēl jāņem vērā augšminētais norādījums, ka taisni jaunās šīsdienas-rītdienas tēli un gleznas vairākos dzejoļos iznākuši stipri nenoteikti, bāli. Tam blakus jāuzsver, ka šinīs pašos dzejoļos pagātni izdevies parādīt konkrētākos vilcienos. Tā «Gājputna» pagātnes stāstā ir vairākas dzīves gleznas: «dienas kā ubadze vīzēs», «noskrepis zirģelis», «vārgule govs». Turpretim, kolektīva šodienu tēlojot, autore netiek tālāk par ežu ārdīšanas vai dzēšanas gleznu, kura pati par sevi nebūt nav slikta, bet nu jau mūsu dzejā kļuvusi diezgan nonēsāta. Tāpat Kazahstānas stepju pagātne V. Zariņas dzejolī atzīmēta ar četriem konkrētiem momentiem: tuksneša smiltis un vējš, neaizskartie rūdas slāņi zemes dziļumos, saules vizma, klāni, ledus gāles, klejotāju cilšu nometnes. Kazahstānas tagadne — tikai jauna dziesma, jaunu eju meklēšana, mošanās uz jaunu dzīvi.

Kā notikusi pārēja no vakardienas uz šodienu, par to dzejoļu autori pavisam maz runā. Tiek minēti tikai pāris dzejoļos Oktobriskie vēji, Oktobra dienas, vētra — atkal ļoti nenoteiktas un daudzlietotas gleznas.

Pavisam citādi piegājis celtniecības tematam Deglis. Viņa «Āmuru runa» tikai par tagadni. Pagātnes ainas te tikai pāris reižu švītro šīsdienas apvāršņus, ne vienkopus saistītas, bet atsevišķiem celtniecības momentiem pretstādītas. Urmāna biezoknī snaudošie, klusie klajumi minēti tikai tāpēc, lai konstatētu, ka šie biezokņi raucas, šis klusums tiek lauzts. Tāpat citā vietā tagadējo trieciennieku basām kājām ietās gaitas atgādinātas tikai tādēļ, lai pārliecinātu, ka «nebaida trieciennieku aukstuma grādi». «Āmuru runā» tagadnes-pagātnes kontrasti, pārmijus doti, iznākuši spilgtāki un koncentrētāki nekā pārējos dzejoļos.

Interesants mēģinājums ir Fausta «Dumpo» uzbūve. Te autors vienotram pretimstāda divējādus zemnieku dumpjus: tos, par kuriem melš baltgvardi, un zemnieku sacelšanos «pret stūrīti savu». Šim pretstādījumam vajadzēja būt par dzejoļa serdi, mugurkaulu, to autors ir gribējis teikt arī ar virsrakstu. Tomēr visas pārējās dzejoļa gleznas nebūt nav cieši koncentrētas ap

šiem diviem pretpoliem, divējādiem dumpjiem. Lai to panāktu, kolektivizācijas gaitu tēlojot, bija vairāk jāuzsver vecā ārdīšanas moments.

Divu jauno autoru — Tēraudkalna un Aivara dzejoļos ideja ietērpta lozungos. «Augstāk tempus!», «Trieciennieku brigādē katrs lai stājas!», «Šīsdienas lozungs — panākt un pārspēt!», «Tikai cīņa sniegs brīvību darbaļaudīm!» — neapšaubāmi pareizi konstatējumi. Bet, ja dzejnieks grib ar savu dzeju iespaidot lasītāju citādāk, nekā iespaido avīžraksts vai plakāts ar lozungu, tad viņš nedrīkst aprobežoties ar vienkāršu lozunga ierakstīšanu dzejolī. Viņam šis lozungs kaut kā jākonkretizē, jāatsvaigo, jāpadara spilgtāks. Iesācējam, kurš nodomājis izveidot šādu apkopojošu lozungu stilu, rūpīgi jāmācās no šo stila meistariem: Majakovska, Bezimenska, Johannesa Behera, Linarda Laicena, arī Ed. Biroja.

Ar dažu piemēru analīzi rādīsim jau te, kā dzejnieks lozungu konkretizē, spilgtāku padara.

Vācu dzejnieks Behers savā poēmā «Pie Ļeņina kapa» atkārto Kominternes lozungu: «Organizējiet fabrikās revolucionārās šūniņas,» — bet tūliņ turpmāk raksturo šo šūniņu būtību ar vārdiem: «... proletārisko masu sirdstakti, gribas kvēli, domu centrālstaciju.» Turpat otrs Kominternes lozungs: «Bez žēlastības atmaskot fabrikās savu darba biedru priekšā pļāpīgo sociālnodevēju šeptēšanos!» Lasītājam nebūs grūti atrast citātā tos vārdus, ar kuru palīdzību autors piešķir šim lozungam īpatnēju, pret sociālnodevējiem vērsta nicinājuma nokrāsu. Citos gadījumos dzejnieks padara vispārējo, sen pazīstamo lozungu dzejiski nozīmīgu ar to, ka nedod viņu, tā sacīt, kailu, blakus citiem tādiem pat lozungiem, bet ierāda viņam vietu dzejā tikai kā apkopojumam pirms vai pēc konkrētu faktu, konkrētu gleznu un tēlu virknes. Tādu lozungu pielietojumu redzam, piemēram, vienā no še analizējamiem dzejoļiem — «Āmuru runa». Te autors lozungu «Panākt un pārspēt» bija lietojis pēc tam, kad iepriekšējās rindās jau dots diezgan plašs celtniecības straujo tempu attēls. Bez tam šis pats lozungs te dots arī variācijā: «Drīzāk Eiropai vecajai pāri!» Redaktors vēl no savas puses daudzlietoto formulējumu «Panākt un pārspēt» apmainījis pret citu — «Garām un tālāk». Pēdējā formulējumā vairāk dinamikas, kustības konkrētības, pie kam lozunga principiālais saturs nav mainījies. Krievu dzejnieks Bezimenskis kādā aģitdzejolī veikli sakausē kopā divus aktuālus lozungus. Mums jāiznīcina ežas starp šaurajām, izklaidētām zemes strēmelēm. Mums jāizskauž no darba zemnieku psihikas privātīpašnieciskās tieksmes, kuras nožogo cilvēku no cilvēka. Bezzemnieks nu aicina īsi un gleznaini «уничтожить чересполосицу нив и сердец». Vēl citos gadījumos lozungs gūst dzejisku svaru ar to, ka autors

lieto kādus īpatnējus dzejas tehnikas paņēmienus, piem., skaņu kombinācijas, kā to novērojam Laicena dzejoļu rindā-lozungā: «Sagraujot varu ar varu,» — kur asā *r* skaņa atkārtodamās patiešām saasina arī pašu lozungu.

Te nebūt nav izsmelti visi raksturīgākie paņēmieni, kādus sastopam apskatāmā stila dzejā. Bet šo piemēru pietiks, lai pārliecinātu iesācēju, ka ar vienkāršu lozunga ierakstīšanu dzejoļa rindā, ar viņa ielāgošanu dzejas taktī vien vēl nekas mākslinieciski jaunradošs nav panākts, ka lozungs dzejiski izteiksmīgs padarāms ar dažādiem īpatnējiem paņēmieniem, kuru pielietošanu var mācīties no labāko dzejnieku darbiem.

Pārējos apskatāmos dzejoļos kā galvenais māksliniecīskās izteiksmes veids lietota glezna, gan simbolistiskā, gan tiešā nozīmē uztverama. Te nu atkal un atkal jāuzsver prasība: vairīties no izbalējušām, nodrāztām gleznām. Vējš un vētra kā revolūcijas simboli, dūmakas, tumsa un tvans kā pagātnes grūtību simboli — viss tas līdz apnikumam dzirdēts, tāpat kā jaunās ejas un jaunās dziesmas, augstu ceļamie cīņas karogi u. tml. Dažus samērā svaigus un spilgtus salīdzinājumus jau minējām no Oktobrīnas dzejoļa sākuma rindām. Apsveicams arī tāds gleznainības veids, kuru no še konsultējamiem autoriem lietojuši galvenām kārtām divi (Fausts — «Dumpo» un Deglis — «Āmuru runa»). Tādas rindas kā «pat arteļa rijā jau Ļeņina lampiņa spulgo», «arteļa kūtī stāv divi simts raibaļas slaidas» vai arī — «Vēji. Nikns sals uz Obas. Sešdesmit grādi. Sprakst. Ledus plīst» neapšaubāmi gleznainas. Bet tas panākts bez netiešā nozīmē lietotiem vārdiem, bez simboliem, bez mākslinieciskiem salīdzinājumiem, bez dzejiskiem epitetiem. Panākts, vienkārši konstatējot atsevišķus zīmīgus faktus, kas kopainu padara visai spilgtu. «Āmuru runā» arī netiešā nozīmē uztveramās gleznas samērā labāk izdevušās («Oglēm un rūdas lavām vārds», «Melnais zelts pār Obu trauc» u. tml.); tā gleznainības ziņā šis dzejolis uzskatāms par vislabāko no visām trim jauniesaukumu lapiņām.

Autoru un lasītāju uzmanība jāgriež vēl uz vienu parādību gleznu izvēlē. Vieni dzejnieki savus salīdzinājumus, metaforas, simbolistiskās gleznas smeļ galvenām kārtām vai vienīgi tikai no lauku dzīves, no dabas parādībām. Otri sāk meklēt šīs gleznas jau industrijas pasaulē. Katram pazīstama Raiņa revolucionārā simbolika, kur šiem simboliem viela ņemta tikai no dabas parādībām («Lauztās priedes», «Pastara diena», «Ziemeļtēva ledus pils» u. c.). Šī vienpusība liecina, ka dzejniekam tuva un mīļa tikai lauku daba, ar pilsētu, ar viņas tehniku viņš nav saaudzis. Bet pilsētas proletariātam, revolūcijas vadonim, šī tehnika tuva un tagad, padomju iekārtā, arī mīļa. Tuva un mīļa kļūst mūsu dienās un mūsu valstī arī katram lauku darba

cilvēkam. Tāpēc proletariāta dzejniekam jāmācās sniegt gleznas arī no industriālās dzīves, no tehnikas faktiem.

Mūsu jauniesācēju darbi šinī ziņā bieži vien vēl ļoti vienpusīgi. Tā Oktobrīnas «Gājputns» izplūst dabas gleznās, kuras šad tad pat atdarina viena otru: rīts aust — atkārtojas divreiz, šalc bērzi, šalko sils, smejas pumpuri, smejas pavasaris, pārāk iepletusies arī pati gājputnu lidojuma glezna. No tehnikas, no darba dzīves tikai viena glezna — tradicionālais āmurs. Izpalicis pat traktors, kurš mūsdienu dzejā gan jau kļuvis ne mazāk tradicionāls kā āmurs. Dabas gleznu daudzums pats par sevi nebūtu uzskatāms par kļūdu. Bet te viņas visas skatītas ne trūcīgā, darba nomāktā zemnieka acīm, bet gan no pasīva skaistummīļotāja viedokļa. Līdz nāvei nodzītam «gājputnam» nekad nevar likties, ka egles viņam klanās, bērzi šalko dzimtenīgi u. tml.

Citādāk pieiet dabas gleznai V. Āboltiņš («Divi kalpa rīti»). Dzejoļa pirmajā un pēdējā pantā viņš sniedz vienu un to pašu lapkriša ainu, bet pūlas rādīt kalpa uztverē. Dzejoļa sākumā autors apgalvo, ka kritušās lapas ožot pēc budža sviedru kāres. Labais nodoms — piešķirt dabas uztverei it kā šķirisku nokrāsu te, protams, nav izdevies, glezna iznākusi neīsta, sadomāta. Tomēr nodoms pats par sevi apsveicams. Pēdējā pantā kalps, novēlēdams tās pašas rudenīgās lapas trūdēšanai, līdz ar to it kā atkratās no pagātnes drūmās romantikas, no šī drūmuma, šīs rudenības idealizēšanas, lai dzīves un darbapriecīgs skatītos uz priekšu. Te dabasglezna it kā labāk izmantota nekā pirmoreiz.

Raksturīgs šinī dzejolī vēl arī mēģinājums kalpa šķiras apziņas un spēka atmodu tēlot ar gleznainiem salīdzinājumiem no tehnikas, industrijas pasaules. Kalpi slien plecus «kā ceļamkrāni skaņos muskuļus», un, «kā «Krasins» ledu, kalps šķeļ to, kas vecs». Pirmais salīdzinājums pārspīlēts, otram it kā nejaušības raksturs. Tomēr atkal un atkal jāaizrāda, ka principā šis mēģinājums pilnīgi motivēts. Viņš jāatkārto turpmākajā praksē, tikai apdomīgāk izvēloties gleznai derīgus tehnikas atribūtus.

Dzejoļos vairāk tādu neskaidru un aplamu gleznu, kādu atzīmējām «Divu kalpu rītu» pirmajā pantā. Piemēram, Oktobrīnas dzejolī «sulotie sviedri», Fausta dzejolī apgalvojums, ka «jaunceltnes ... ierosme dvašo un dvingo» (redaktors izstrīpojis) u. tml. Lai padomā autori, kā sviedri var būt suloti vai nesuloti un ko labu var gaidīt no jaunceltnēm, kuras jau no sākta gala dvingo.

Dzejoļu ritumā, pantu uzbūvē, atskaņās iesācēji, protams, izrāda vēl maz veiklības. Šie dzejas elementi gan vēl nepietiekoši izpētīti, lai varētu dot autoriem noteiktus padomus. Tomēr pāris piemēros rādīsim, kā te varētu bēgt no vienmuļības, mek-

lēt svaigumu, izvairīties no nejaušībām. Pēdējā prasība sevišķi uzsverama, jo tā vien liekas, ka, piemēram, dzejas ritumu jaunie autori bieži vien izvēlas tādu, kāds prātā iekrīt, nemaz neapsverot viņa īpatnības.

Kazahstānas stepju pagātnes tēlojums ieturēts smagnējā, vilcīgā ritumā. Te jaucas divbalsienu un trīsbalsienu pēdas ar četrbalsienīgām: *tūkstošgadu, Kazahstānas, apakšzemes, nezināmas, klejotāju.* Šo vārdu gausais svars it kā velk uz leju, pieplacina pie zemes visu dzejoli un smagu sajūtu rada arī lasītājā. Tiktāl viss būtu labi. Bet Kazahstānas atmodas tēlojumam tāds gausums un smagums vairs nav piemērots. Tomēr dzejoļa ritums gandrīz nemainās. Trīsbalsienīgo vārdu skaits pieaug, četrbalsienīgie arī neko nepiekāpjas. Un diezgan drūmi un vienmuļi noskan tā jaunā dziesma «Karagandas dziļajās ejās». Kā gara, žēla nopūta skan arī Oktobrīnas stāsts par «gājputnu». Te atkal smagās, lejup slīdošās (pirmais balsiens uzsvērts, nākošie neuzsvērti) trīsbalsienu pēdas kopotas krietni garās rindās. Kolektivizēto lauku ritmu ar viņām grūti atdarināt. Ieklausieties tikai: «Kopdzīvi veidojot vienotos laukos...», «Pēteris vairs nemēros ceļu uz ostām...». Vienmuļība un nogurums skan no šīm rindām. Turpretim tanīs dzejoļa daļās, kur autors apzinīgi vai neapzinīgi, vairāk vai mazāk pielāgoti šo vienmuļību lauzis, lasītājam vieglāk samanīt jaunās dzīves tempus.

Reiz, kad pavasars saulē smēja,
Priekā šalkoja sils;
Kolektīvs, Druvienas ežas ārdot,
Ielauzās dzīvē skaļš.

Te otrā un ceturtā rinda saīsinātas un no garajiem vārdiem patīrītas. Rodas iespaids, ka patiesi asāka, dinamiskāka kļuvusi arī tēlojamā dzīve. Dzejoļa beigās rindas vienmuļīgais ritums lauzts ar to, ka rindā ietilpināti vairāki teikumi vai pauzēm nodalīti teikuma gabali:

Siliņu Pēter! Steidzies mums līdz!

Vai arī:

Dzīve nu grožos! Aust rīts...

Ar iesācējiem runājot, nākas izcelt arī šādus elementārus paņēmienus, kuri palīdz izvairīties no rituma un intonācijas vienmuļības. Sistemātiskāk viņš pielietots Degļa dzejoļa otrajā un ceturtajā pantā, un te jāuzsver, ka bez šī ķēriena «āmuru runa», vienādi nomērotajās četrrindās iežņaugta, būtu skanējusi maz uzmudinoši. Vairākos dzejoļos (piemēram, «Divi kalpa rīti») rindas, bez kāda izņēmuma, kā skaldīt noskaldītas: nevienas rindas bez pauzes beigās, maz vai nemaz svarīgāku paužu rindu iekšpusē. Vairāk dažādības rindas gramatiskajā uzbūvē te būtu nācis dzejoļiem stipri par labu.

Pavisam savrup šinī ziņā stāv Tēraudkalna dzejoļi, kuri cenšas iespaidot lasītāju ne ar muzikālo ritmu, bet gan ar sarunu valodai tuvu intonāciju. Rindas te atdalītas viena no otras un savstarpēji apkopotas ne ar vienādu balsienu skaitu, ne ar vienmērīgu uzsvērto balsienu sadalījumu, ne ar atskaņām — viņas nodalītas un kopotas ar loģisko paužu palīdzību. Jāatzīmē, ka Tēraudkalnam šī rindu dalīšana ir daudz dabīgāka iznākusi, nekā to parasts redzēt Veiņa vai Vosa dzejoļos.

Grūtā atskaņu māksla konsultējamiem autoriem vēl pasveša. Tēraudkalns no viņām izvairās, varbūt pat apzinīgi atsakās, jo vingrinās tādā stilā, kas, kā jau aizrādījām, cenšas tuvināties sarunu valodai, kurā atskaņas nav nepieciešamas. Turpretim Oktobrīnas un Zariņas dzejoļos šādas noteiktības nav. Šur tur pagadās pa atskaņai vai atskaņu kopai, kuras uz vispārējā bezatskaņu fona nekādu motivētu lomu nespēlē. Tas pats sakāms arī par Ķeira dzejoli. Aivars, Fausts, Deglis un Āboltiņš lieto atskaņas sistemātiskāk. Atskaņotas tiek divas rindas no četrrindas (Deglis) vai arī pa pāriem visas četras rindas (Fausts). Atskaņu izvēlē šādi trūkumi: nav atmests vecum vecais niķis paķert rindas beigām vārdu nevis tādēļ, ka viņš tur loģiski un mākslinieciski nepieciešams, bet tikai tāpēc, ka par vari jādabū atskaņa. Tāda varmācība izdarīta «Divos kalpa rītos», kur vārds «jož» (pirmajā un pēdējā pantā) nepieciešams tikai viņa atskaņas brālim «ož». Atskaņoti tiek no vietas vien vienādas gramatiskas kategorijas vārdi, piemēram, «Divos kalpa rītos» un «Āmuru runā» — darbības vārdi ar darbības vārdiem (ož — jož, dilst — silst, plīst — svīst, zveļ — ceļ, trauc — jauc), Fausta dzejolī lietvārds ar lietvārdu (rainiskā atskaņa — «gaismas — baismas»). Šāds paņēmiens jau sen nokritizēts kā pārāk elementāra, lēta, mākslinieciski maziespaidīga atskaņošana. Un pareizi dara Fausts, kad atskaņo: vārdiem — ārdam, tura — buras, laidars — slaidas. Te atskaņa sarežģītāka un spilgtāka vispirms ar to, ka katram atskaņu pāra vārdam sava īpatnēja gramatiskā seja. Otrkārt, atskaņojamo vārdu pēdējā balsienā ne visas skaņas vienādas: «vārdiem — ārdam» nesaskan pēdējie patskaņi, «slaidas — laidars» ir nevienādi līdzskaņi. Šis paņēmiens jaunlaiku dzejā plaši pielietots, un ar viņu jauniesācējam sīki jāiepazīstas no tiem mūsu dzejnieku darbiem, kuri uzskatāmi kā paraugs atskaņu mākslas atsvaigošanā. Latviešu proletdzejā tādus sarežģītākas atskaņošanas paraugus var atrast, piemēram, Pelēkā dzejoļos (aizcirtās — skaists ir tas; švirkstam — neskaudīšu, ja ir kas tiem; vārdus kad no ārpasaules ver — vārpas saujā sver u. tml.).

Vienā, kaut arī plašā rakstā nav iespējams apgaismot visus ar jauniesaukumu dzeju saistītos jautājumus tik pilnīgi, lai

rakstu izlasījušais autors tūliņ jau būtu spējīgs izlabot savas dzejas trūkumus. Konsultācijas raksta mērķis būtu sasniegts, ja jauniesaukuma uzmanība būtu saasināta ap aizķertajiem jautājumiem, ja autori sīksīki izdomātu līdz galam katra sava dzejoļa domu, rūpīgi paši analizētu katru savu gleznu, apzinīgāk izturētos pret tādiem dzejas elementiem kā ritums un atskaņas. Tas viņus spiedīs nopietni mācīties, studēt dzejas teoriju, pētīt atzīto dzejnieku produkciju, lai izmantotu viņu sasniegumus.

A. Pērle

«Celtne», 1932. g., Nr. 1, 36.—40. lpp.

CELSIM LITERATŪRAS MAGNITSTROJU! PIELIETOJOT SOCIĀLISTISKO SACENSĪBU, CĪNĪSIMIES PAR AUGSTVĒRTĪGU LATVJU PROLETLITERATŪRU!

Ļeņinpils latviešu proletrakstnieku otrā konference pieņēma priekšlikumu par sociālistiskās sacensības līguma noslēgšanu starp Ļeņingradas un Maskavas proletrakstnieku latviešu sekcijām un apstiprināja arī šī līguma projektu.

Jaunrades darbs, strādnieku-trieciennieku iesaukuma organizēšana proletliteratūrā un teorētiskā līmeņa pacelšana — lūk, galvenie uzdevumi, kuri ieslēgti sacensības līguma projektā.

Sacensības līgumam piekrīt sevišķi liela nozīme. Organizējot savu darbu sacensības kārtībā, latvju proletrakstniecībā jānovērš tie trūkumi, kādi līdz šim pastāv. Organizējot sacensību, tiks organizēta sekmīga cīņa par partijas lozungu realizēšanu, tiks rasta garantija to lēmumu izpildīšanai, kuri pieņemti latviešu proletrakstnieku Centrālbirojā, kā arī atsevišķās rakstnieku organizācijās.

Sacensības līgumam jābūt ierocim, ar kura palīdzību iespējams proletrakstniecības darbā iesaistīt proletariāta masas, audzināt jaunus kadrus.

Tuvākajās dienās tiks publicēts līguma projekts, kuru konferences uzdevumā izstrādājusi ĻPRA Latsekcijas brigāde.

Līgums, kura galīga pieņemšana notiks Vissavienības latvju proletrakstnieku konferencē, jāapspriež ne tikai proletrakstnieku organizācijām un litpulciņiem, bet arī latviešu proletāriskai sabiedrībai, iesniedzot savus priekšlikumus, kā proletrakstniekiem organizēt darbu, lai lielinieciski realizētu nospraustos uzdevumus.

Fabriku un rūpnīcu litpulciņiem, strādkoru brigādēm, kā arī atsevišķiem strādniekiem, tāpat kolektīvsaimniecību strādkoru

pulciņiem un litkoru grupām nekavējoši jāiesniedz savi priekšlikumi.

Tikai ar masu līdzdalību nodrošināsim šī līguma izstrādāšanu un viņa sekmīgu realizēšanu.

J. Jaunrodziņš

«Komunāru Cīņa», 1932. g., 1. IV, Nr. 76.

DZEJNIEKU RAŽOŠANAS APSPRIEDE

Lietišķas paškritikas tonis valdīja Maskavas latviešu proletdzejnieku ražošanas apspriedē. Šo toni ieturēja visi: tiklab paši ražotāji dzejnieki, kā arī kritiķi un gluži tāpat «patērētāji».

Apspriedes dienas kārtībā ietilpa kā pašreizējā dzejas stāvokļa analīze, tā arī turpmāko darbības plānu nospraušana, jaunu darbības metodu rašana. Visu šo darbu veikt neizdevās — pārāk neizpētīta, pārāk maz novērtēta izrādījās pat līdzšinējā proletdzejas raža, pārāk pasīva, taisni vienaldzīga viena ražotāju un kritiķu daļa. Pilnīgi izdevās panākt tikai vienu: saasināt uzmanību uz mūsu dzejas daudzajiem, bieži vien bīstamiem trūkumiem.

Sasniegumus tiklab referātā, kā arī debatēs atzīmēja visai īsi:

Pēdējo gadu dzejā pārsvarā rekonstrukcijas laikmeta tematika. Dažā ziņā te dzeja pat aizsteigusies priekšā prozai. Dzejā mums ir jau mēģinājumi tēlot sociālistisko darbu, trieciendarbu, kur proza mums trieciennieku tēlojumus vēl nav sniegusi. Dzejas stilā saskatāma nosvēršanās uz dialektikas cauraustu reālismu. Individuālistisko romantismu pārvarēdams, uz šāda reālisma pusi pavirzās V. Jakobsons. Tādā pašā virzienā attīstās K. Priednieks, raisīdamies vaļā no patētiskās miglainās frāzes. Ar vēl lielākām sekmēm, kaut gan ne bez recidīviem, pa šo ceļu iet Ceplis, atmezdams kosmiskās abstrakcijas, kailos lozungus, samākslotās gleznas. Sistemātiski strādā pie dialektikas elementu izkopšanas savā reālistiskajā stilā Pelēkais.

Apsveicams arī pavērsums dzejas žanrā: mūsu labākie dzejnieki sāk piegriezties episkai dzejai, atzīdami, ka lirikā vien lielo darbu laikmets nav ietverams.

Kā labākos latv. proletdzejas paraugus min Pelēkā «Viensētniekus», «Brigadieri» un dažus citus, Cepļa «Entuziastus» un vairākus liriskos dzejoļus no pēdējā krājuma, pa daļai K. Priednieka «Kaujas par padomju kviešiem», vienu otru Eidemaņa un V. Jakobsona dzejoli.

Bet visas augšā uzskaitītās apsveicamās parādības latvju proletdzejā kā sasniegumi apzīmējamas tikai relatīvā vārda nozīmē. Tās ir veselīgas tendences, tas pareizs meklējumu ceļš,

viens otrs labāk izdevies mēģinājums. Runāt par ideāliem proletdzejas paraugiem mums vēl nenākas. To konstatēja apspriedes dalībnieki, uzrādīdami veselu virkni lielu robu, bīstamu kļūdu mūsu dzejā.

Svarīgākie no šiem trūkumiem:

1. Rekonstrukcijas laikmeta tematika vienpusīga. Rūpniecības strādniekam, sociālistiskai fabrikai ar viņas darba metodēm latv. proletdzejnieki vēl maz vērības spējuši piegriezt. Atskaitot Cepļa «Entuziastus», mums te tikpat kā nekā nav. Zīmīgs arī tas fakts, ka nedaudzajos Priednieka, V. Jakobsona un Eidemaņa dzejoļos, kur runa par pilsētas celtniecību, tā domāta galvenām kārtām kā patērēšanas vērtību — dzīvojamo ēku, ne rūpnīcu celšana.

Dzejnieki reti kad uzstāda konkrētas problēmas, biežāk iztiek ar ļoti vispārēju tematu. Par kolektivizāciju vispār mums jau dzejots labu tiesu. Bet nav nekur aizķertas, piemēram, tādas problēmas kā bijušā vidējā zemnieka pārvēršanās kolektīvā no proletariāta sabiedrotā par proletariāta atbalstu vai arī bijušā kalpa izveidošanās no rīkojamā, bīdāmā un bikstāmā izpildītāja par darba rīkotāju, organizatoru, vai arī darba zemnieces izjūgšanās no mājsaimniecības ilksīm un iesaistīšanās sabiedriskajā darbā utt., utt. Maz vērības piegriezts arī grandiozajiem starptautiskās revolūcijas tematiem.

2. Daudz vājāka nekā tematikā ir latv. proletdzeja idejiskā izveidojumā. V. Jakobsona dzejolis «Kalps un saimnieks», kurā izpaužas galīgi aplama šķiru pārkārtošanās lozunga izpratne, ir gan rupjākais, bet nebūt ne vienīgais grēks pret šķiru cīņas principiem dzejā. Vairākos Eidemaņa un V. Jakobsona dzejoļos sastopam vispārcilvēciska daiļuma, vispārcilvēciskas ētikas meklēšanu. Tādi ir Eidemanim gandrīz visi dabas dzejoļi. Tādas rindas ir Eidemaņa «Mirstošajā kareivī» un V. Jakobsona «Cilvēkā», kur abi dzejnieki raksturo nākotnes cilvēku kā pasīvu baudītāju, kā estētu — pretstatā mūsdienu «nežēlīgajam» cīnītājam. Pašu šķiru cīņu Eidemanis brīžam tēlo kā kādu vienkārša humānisma aktu («Vēstule jaunības draugam Latvijā» — priekšpēdējais pants). Nacionālisma tendences šķiru principa vietā skan Eiduka dzejolī (vēl nenodrukātajā) «Literāriskā viktorīna»; mietpilsoniskas pedagoģijas paraugi atrodami viņa bērnu dzejoļos. Individuālistisko siržu plaucēšanu un ziedēšanu Priednieka dzejā diezgan labi raksturo Vienas recenzija «Celtnē». Bet arī Eidemaņa dzejoļos netrūkst šādu motīvu («Klusuma sacelšanās», «Ar tevi un ar zvaigznēm runādamies»). Individuālisms izpausts vairākās rindās Granta dzejolī «*O, sole mio!*». Nekautrīgs indivīda lomas pārvērtējums Priednieka dzejolī mirušajam Kuronam. Ciešā sakarībā ar

nepārveikto individuālismu stāv pesimisma noskaņas. Tādas izpaudās savā laikā V. Jakobsona dzejolī «Bilance». Tagad jauns dzejnieks Grants nāk klajā ar cietumdzeju krājumu («Asfalts»), kurš Apsesdēla drūmās skepses piesātināts. Pie kam bēdīgākais tas, ka autors pats neapzinās šīs skepses anarhistisko nevarību, raksturo pēcvārdā šo pesimismu kā aģitējošu, lozungojošu, cīņas sparu vairojošu spēku. No otras puses, celtniecības dzejai bieži vien skan cauri *urrāoptimisms*, *faktu apdaiļošana*, «*pulierēšana*». Šillera dzejā ar šo bīstamo kļūdu sastopamies vai ik uz soļa («Ikkatra diena augstāk vada mūs pa gaiši platām celtniecības kāpnēm», «Mēs ejam, kāpjam, ceļamies, kas sagraujams, to grauj», «Simts trūkumi mūs nespēj lauzt un liekt, kad prieks mūs nes ar varenības irkļiem»). Lasot šo dzeju, tā vien liekas, ka nevis mēs ceļam sociālismu, bet sociālisms nāk mums virsū kā rožains mākonis. Tamlīdzīgs noskaņojums valda arī daudzās Priednieka dzejās. Komūna tur īstā leiputrija («Komūnas govju slaucēja»), ar budzi galā tikšana lēta («Pārdomu pārdomās»), triecienbrigādei sliņķus uzvarēt vēl vieglāk («Viens rudens dienvidus krastā», 6.). Pārāk viegli jūsmo par celtnes piecgadi arī Eidemanis (piemēram, «Ieskatoties celtnes piecgadu plānā»).

3. Mūsu dzejā bieži vien *trūkst dialektiskās parādību uztveres*. Dzīves kontrasti te bieži vien *mehānistiski* skatīti, rādīti, atrauti viens no otra, pretišķību vienību neatskārstot, neizsekojot, kā viņas pāraug viena otrā. Ja dzejnieks sāk tēlot tehnikas uzvaras gaitu, viņas lomu dzīves pārveidošanā, viņš bieži vien aizmirst cilvēka — šīs tehnikas valdnieka lomu tajā pašā procesā (Eiduka «Jaundzīves darbdienā» u. c.; Rublaua «Nakts maiņa» u. c.). Problēmu par personīgo laimi un sabiedriskiem pienākumiem vairāki atrisina gluži mehānistiski: šodien sabiedriskais darbs, personīgiem priekiem, «pavasarošanai», mīlai u. tml. tikai druskas — rīt, parīt varēs nodoties šiem priekiem (V. Jakobsons, Ceplis, Grants). Tāpat varmācīgi mehānistiski saskalda V. Jakobsons pārejas laikmeta cilvēka psihi: šodien viņš nežēlīgs, nākotnē viņš kļūs «maigs» un «cēls». Celtniecības grūtības un darba sparu mūsu dzejnieki pa lielākai daļai rāda statiski, konstatējot vienu no šiem momentiem otram blakus (Eidemaņa «Ieskatoties celtnes piecgadu plānā» u. c.). *Pāraugšanas procesu* bieži tēlo galīgi nepārliecinoši. Pāreju no tumšās pagātnes uz gaišo nākotni Priednieks raksturo tā: «Saules slota laika ēnas dzēš («Ziemotā pilsētas nomalē šodien»). Tikpat nepārliecinoši tēlota sievietes pārveidošanās viņa dzejolī «Es aizvakar partijā uzņemta tiku». Neticams izklausās Eidemaņa stāsts par lūzumu partijas sapulces noskaņojumā («Partdiskusija»). Paši kontrasti bieži vien stipri nedabīgi, meklēti, māksloti. Piemēri: Vilhelms Tells

un entuziasti Cepļa dzejojumā «Entuziasti»; vecā un jaunā estētika Priednieka dzejolī «Divi prieki»; atpūtas mājas komforts un proletārieša apziņa Eidemaņa dzejolī «Atpūtas mājā» u. d. c.

4. Ar dialektikas trūkumu parādību uztverē un tēlošanā stipri vien izskaidrojams tāds formas trūkums kā neskaidra, izplūstoša vai arī galīgi mehānistiska kompozīcija. Atsevišķo dzejoļu daļu sakārtojums bieži vien nemotivēts, sakarību grūti izlobīt. Vēl grūtāk atrast domu vai jūtu gaitā noteiktu kāpinājumu. Tādu dzejoļu daudz Priednieka krājumā «Sirdis celtnē», tādu netrūkst arī Eidemanim («Mašīnai ceļu», «Sarkanais vilks» u. c.), tādi gadās arī Pelēkajam («Laikmets») un Ceplim, par tādiem dzejniekiem kā Eiduku, Veini, Šilleru nemaz i nerunājot. — Gleznainas izteiksmes līdzekļi stipri neizkopti. Epiteti, salīdzinājumi, metaforas bieži vien romantiski izplūstoši, nereti pat banāli novazāti: «Lai bango dziļumi, lai vētra kauc — pret daiļo rītdienu mēs pagriezuši stūri», «vētrains nemiers pērkoņo pa soliem», «acīs uzdzirkst cīņas kvēle», «nākotne ceļas kā mirdzoša arka», «šaubu kovārņi pār galvu ķērc» — Eidemanim; daudz tamlīdzīgu gleznu V. Jakobsona dzejoļos «Strēlnieks no Dobeles», «Nakts sapulce», «Ložmetējkalnā», «Indija» u. c., ne mazāk Priednieka dzejās. Otrs gleznu trūkums — viņu vienmuļība, nabadzība, Eidemanis vietā un nevietā lieto epitetu «daiļš», Priednieks vēl biežāk — «silts», abi viņi un arī citi atkārto darbības vārdus «san», «šalko» u. tml. Traktoru tēlojot, mūsu dzejnieki gandrīz bez izņēmuma min tikai skaņas, trokšņus (dūc, ļuktina, auro, rēko, dzied utt., utt.). Tikai pāris dzejnieki redzējuši traktora dūmus. Ļeņina piemiegto aci pirmais laikam minēja Pelēkais. Nu šo detaļu atkārto Ceplis, bet sevišķi cītīgi — reizes piecas — Eidemanis. Eidemanim vēl nelāga paraža atkārtot pašam savas gleznas: «Rindās burtu kareiviskā cilts» («Ieskatoties celtnes piecgadu plānā»), «Burts burtam līdzās kareiviski stāj» («Vēstule dēlam»), «Stāj burtam līdzās kareiviski burts» («Viesos pie Ļeņina»). Pelēkā un Cepļa gleznām šad tad piemīt citāds trūkums — tās pārāk abstraktas, grūti saprotamas: «reidos tālajos lai zeme ietu», «vakardiena jāizlād jaunu ešelonu dzelzij», «rūda kliedz elektrovados» u. tml. (Ceplis); «cauri ikdienas lūžņām celtniecības kadros», «mēļotāju klubu slāpē laika mūri» u. tml. (Pelēkais). — Vēl mazāk izkopti tādi dzejas izteiksmes līdzekļi kā ritums un atskaņas. Stipri bezrūpīgs šinī ziņā Priednieks. Viņš vai nu raksta vienmuļā ritmā vienmuļos četrrindu pantos (vairums dzejoļu krājumā «Sirdis celtnē»), vai arī mēģina galīgi dezorganizēt dzeju, atsakoties no viņas specifiskām pazīmēm.

Rituma variācijas, rituma «plosīšana» Eidemaņa dzejā galīgi nemotivētas. Šad tad tas gadās arī Cepļa dzejā pat labākos darbos. Visvairāk bagātības un lokanības rituma ziņā atrodam Cepļa un sevišķi Pelēkā darbos. Zināmi sasniegumi te arī V. Jakobsonam. Atskaņas rūpīgāk par citiem izkopj Pelēkais. Vispār jautājums par ritumu un atskaņām latv. dzejā tikpat kā nav cilāts.

5. Pie šādiem lieliem trūkumiem mūsu dzejas idejiskā saturā un formā nevar būt runas par kādu izveidojušos proletdzejas stilu. Daudzos dzejoļos uzduramies uz galīgu stila trūkumu, galīgu nesaskaņu starp saturu un formu. Zīmīgs piemērs — kritiķu saslavētais Eidemaņa dzejolis «Li Čun-li». Te laipnā ķīnieša veļas mazgātāja pāraugšana par kaujinieku un iz kauju svelmēm kāpjošā Šanhaja apdzejota tik rāmā ritumā, tādās gleznās («daiļa», «valdzinoša», «ilgu pilsēta tālā», «priecīgās straumēs Jandze skalo tai kājas»), ka rodas brēcoša nesaskaņa starp domu un viņas ietērpu vārdos (šo nesaskaņu sevišķi spilgti izjūtam pēdējā no citētajām rindām, kur skaņu izvēle *c—s—dz—s* patiešām labi atdarina maigu vilnīšu skalošanos gar skanīgiem oļiem, bet nekad ne kauju trokšņus Šanhajā un ap to).

Jebkāda stila trūkst ne tikai atsevišķiem mūsu dzejas darbiem, bet arī atsevišķiem dzejniekiem. Šavs īpatnējs stipri noskaņots stils ir Pelēkajam, īpatnējs, tikai mazāk viengabalīgs Ceplim, nevar noliegt stila īpatnības V. Jakobsonam. Bet nav vēl paspējuši savu stilu izkopt ne Priednieks, ne Eidemanis. Priednieks vēl joprojām atrodas zem dažnedažādo dzejnieku iespaidiem, kuri konstatēti jau Vienas recenzijā. Eidemaņa dzejā saklausāmi i Verharna («Karš»), i Laicena («Mītiņruna», «Parāde», «Mašīnai ceļu» u. c.), i Raiņa («Sarkanais vilks», «Mītiņruna»), i Aspazijas («Rūpīgās rokas») iespaidi. Tie nomāc paša Eidemaņa toni. Granta dzejā stipri manāms Laicena un Kurcija iespaids.

Augšanas tempi mūsu dzejniekiem vispār pārāk lēni. Nemaz nav manāma augšana, piemēram, pie tādiem dzejniekiem kā Rublaus, kuram zināmas spējas nekādā ziņā nevar noliegt. Maz iemesla priekam dod jaunie dzejnieki. Tie mācās ne no labākajiem paraugiem, bet gan no Eiduka un Veiņa. Vistipiskākais piemērs te Voss.

Domstarpības radīja tikai divi no augšējiem referātā izteiktiem apgalvojumiem. Pirmais par citu dzejnieku iespaidiem. Te daži biedri (Priednieks, pa daļai Viena) apgalvo, ka dzejniekiem jāmācās vienam no otra, viena sasniegumi jāpiesavinās arī citiem, nedrīkst tikai kopēt citus. Citi apspriedes dalībnieki (Pelēkais, Brastkalns) pierāda, ka mūsu dzejnieki uzņem svešus iespaidus, tos nepārstrādādami. Tā ir vienkārša pakaļ-

darināšana, ne mācīšanās (citēts tiek, piem., Eiduks, kurš kopē Ed. Biroju). Pelēkais uzsver, ka mācīšanās laiks mūsu dzejniekiem pārāk ieilgst (Priednieks, Veinis, K. Jakobsons), Rublaus sastindzis gastjeviskā proletkultismā. Bez tam mūsu dzejas kultūra atrodas uz tik zema līmeņa, ka mēs vēl nedrīkstam runāt par sasniegumu piesavināšanos, — mēs vēl pārdzīvojam dzejā zināmu sociālistisko elementu «pirmuzkrāšanas» laikmetu. Par citu rakstnieku iegūto sasniegumu piesavināšanos un pārstrādāšanu var gan runāt tur, kur jau izveidojusies, nobriedusi mākslas kultūra. Mums šinī ziņā jābūt stipri uzmanīgiem, lai neapsīktu pašreizējos niecīgos sasniegumos.

Iebildumus izsauc arī daži referātā un debatēs citētie gleznu paraugi, kurus citētāji uzskata kā nesaprotamus. Vispārējā doma: gleznai jābūt saprotamai, bet tā nedrīkst arī būt primitīva. Ne ikreiz vissaprotamākā glezna būs arī mākslinieciski visvērtīgākā. Taisni otrādi: lasītājiem bieži vien vairāk patīk V. Jakobsona un Eidemaņa vājākie dzejoļi (piem., «Strēlnieks no Dobeles» un «Li Čun-li») nekā to pašu dzejnieku labākie darbi vai arī Cepļa un Pelēkā dzejas. Pirmajos gleznas banālākas («karogs šalko visās pusēs», «kāpj iz kauju svelmes daiļa un valdzinoša Šanhaja — Šanhaja, ilgu pilsēta tālā» u. tml.), lasītāji tās, zināms, vieglāk saprot. Bet viņiem visādā ziņā jāmācās saprast arī komplicētākas, līdz ar to bagātākas gleznas.

Summējot visus augšminētos trūkumus tematikā, idejiskā un mākslinieciskā izveidojumā, konstatējot bez tam vēl dažu nebūt ne mazāk spējīgo dzejnieku (Biroja, Svira) apklušanu, paceļas jautājums, vai šie trūkumi raksturo tikai dzejas atpalicību (Ceplis, Priednieks, Sviris) vai uzskatāmi jau kā zināmi krīzes elementi (Pelēkais). Tiek izteiktas domas, ka dažu mūsu dzejnieku — Šillera, Eiduka, V. Jakobsona dzejā saskatāmi tādi elementi, kas rada bažas, vai šiem dzejniekiem nedraud izvēršanās par «iekšējiem līdzgājējiem» (Pelēkais). Kā iekšējo līdzgājēju dzejas pazīmes minēti nacionālisma elementi Eiduka darbos, paviršā, urrāoptimistiskā pieeja celtniecības jautājumiem Šillera dzejā, pesimisma ieskaņas V. Jakobsona dzejoļos, viņa kolektivizācijas jautājuma izpratne «Saimniekā un kalpā».

Pelēkais vēl īpaši pastrīpo, ka formas trūkumi, kuri mūsu dzejā tik rokām taustāmi, ir ļoti bīstama parādība. Viņus nevar apskatīt savrup no dzejas idejiskā satura, viņi jāuzskata arī kā šī idejiskā satura trūkumi. Priednieks un Ceplis noraida bažas par krīzi dzejā. Runa var būt tikai par atpalicību un augšanas grūtībām. Par «iekšējo līdzgājēju» rašanos, pēc abu minēto biedru domām, jārunā uzmanīgāk. Kā līdzgājēji būtu uzskatāmi tādi dzejnieki, kas novirzās no celtniecības tematikas, ieslēdzas intīmu pārdzīvojumu lokā (Cepļa domas). Tādu mums nav.

Kā mūsu dzejas trūkumu cēloņus apspriede min 1) dzejnieku vājo saistību ar ražojošām masām, ar kolektīviem un sevišķi ar fabriku, 2) nevaļu nodoties dzejas darbam, kvalificēties šinī darbā, 3) sīkrūpnieciskos darba paņēmienus. Pēdējo apstākli sevišķi uzsver referents un b. Ceplis. Ceplis salīdzina mūsu dzejnieku darba metodes ar krievu biedru organizēto darbu. Mūsu dzejnieki nesaņem nekādus sociālos pasūtījumus, ražo, kas katram ienāk prātā un kā katrs iedomājas.

Priekšlikumi. Jārod iespēja ciešāk saistīties ar fabrikām un kolektīviem, jānodrošina kvalificēšanās iespējas, jāsāk strādāt organizēti. Lai panāktu pēdējo, jāmēģina organizēt jaunrades grupas. Te gan paredzamas grūtības, jo pašreiz tādu grupu nav, nav izstrādātu platformu, uz kurām šīs grupas varētu apvienoties. Cīņai pret sīkrūpnieciskiem ražošanas paņēmieniem jāizpaužas iekš tam, ka dzejas pirms drukāšanas jāiztirzā kopā ar citiem dzejniekiem un kritiķiem, vislabāk arī ar lasītājiem.

Dziļas domstarpības izpaužas jautājumā par kritikas lomu dzejnieku un lasītāju audzināšanā. Kā referātā, tā debatēs tiek uzsvērtas mūsu kritikas vājības: tā pārāk nekonkrēta, paviršа, sevišķi dzejas specifisko elementu analizē. Daudzreiz kritika pie tam vēl nestingra novērtējumos, piemēram, Knoriņa, Vienas un it sevišķi Dauges atsauksmes par Eidemaņa dzeju. Tāda nepelnīta slavēšana, svarīgu trūkumu noklusēšana maldina lasītāju un samaitā ražotāju. Galīgi paviršs, pretrunām un aplamībām pilns ir «Celtnē» ievietotais Pelšes raksts par Raiņa dzeju. Vairāki biedri (J. Brastkalns un Pērle) pārmet «Celtnes» redkolēģijai, kura pārāk nekritiski izturas tiklab pret dzeju, kā pret kritiku, ko ievieto žurnālā. Ar Šillera un Veiņa pantiem, ar tādām kritikām kā minētais Pelšes raksts nevar audzināt ne jaunos dzejniekus, ne lasītājus. Pelēkais atzīst pārmetumus par dibinātiem, sevišķi attiecībā uz Pelšes rakstu. Pārmetumu par kritikas neobjektīvo, nestingro pieeju atsevišķiem dzejniekiem ņemas atspēkot b. Viena. Viņa pēdējā laikā nākusi pie slēdziena, ka labāk audzina tā kritika, kura izceļ sasniegumus. Arī Gorkijs brīdina no rakstnieku pēršanas par viņu trūkumiem. Tāpēc recenzijā par Eidemani kritiķe piegājusi dzejniekam citādi nekā savās agrākās recenzijās Eidemaņa prozai un Priednieka dzejai. Pārējie apspriedes dalībnieki atzīst šādu eksperimentēšanu par kritikas necienīgu. Kritiķim objektīvi jāizceļ visi svarīgākie sasniegumi un trūkumi. Brastkalns atrod, ka dzejas tehnikas, rituma, pantmēra atskaņu analīze nebūt nav kritiķa uzdevums. Lasītāju poētikas studēšana neinteresē. Kritiķa pienākums pret dzejnieku un lasītājiem — noskaidrot pirmām kārtām dzejas sociologisko būtību. Mūsu — latviešu proletdzejas teh-

nikā, vispār formā, nekā spilgta, īpatnēja nav — Brastkalna uzskatus referents noraida kā galīgi mehānistiskus. Viņš, pēc viņas domām, varmācīgi atšķeļ formu no satura, it kā proletāriskā ideja dzejā būtu iespējama bez īpatnējas formas. Vienkāršam lasītājam nav vajadzīga poētikas terminoloģija — tas tiesa, — bet poētikas būtības izpratne stipri veicina dzejas idejas izpratni. Ja mūsu lasītāji intuitīvi ir uztvēruši Niedras, Poruka, Plūdoņa, Raiņa dzeju, tad tas vēl nenozīmē, ka mierīgi jāgaida, kamēr viņi tikpat intuitīvi uztvers topošās proletdzejas īpatnības. Vecā, intuitīvi uztvertā bagāža te stipri kavē uztvert jauno. Kritiķa uzdevums analizēt jauno gleznu, jauno ritumu, jaunās atskaņas utt., lai palīdzētu lasītājam tās izprast un izjust. Prakse rāda, ka lasītāji kāri uztver šādu analīzi. Kritiķis nedrīkst aizbildināties ar proletdzejas zemo līmeni. Viņam šis līmenis jāceļ uz augšu.

Te Salenieks asi pārmet mūsu mācību iestādēm, pedtehnikumam un sevišķi Hercena institūtam, kuru uzdevums gatavot latv. izglītības darbiniekus, arī literatūras pazinējus, vidutājus starp rakstniekiem un lasītājiem, bet kuri šo uzdevumu pavisam novārtā pametuši.

Pēdējā apspriedes vakarā «apklusušie» dzejnieki, Sviris un Birojs, noskaidroja savas klusēšanas iemeslus. Sviris pārāk dziļi ierauts citā darbā, par dzeju nav laika ne padomāt. Birojs aizgājis no latviešu literatūras nebiedriskās un neobjektīvās kritikas dēļ pret bijušo «Darbdienas» grupu. Viņš atzīst par galīgi nederīgu Knoriņa metodi: maz sekot literatūrai, bet laiku pa laikam saslavēt vienus un sadot otriem. Tagad arī Birojs galīgi nogrimis citā darbā. Tomēr abi klusētāji cer atkal ķerties pie spalvas. Abiem padomā temati no Sarkanarmijas dzīves.

Par saviem turpmākajiem darba plāniem ziņo arī citi dzejnieki:

Priednieks domā turpināt savu dzejojumu par partizāni Kuzmu un rakstīt poēmu par pionieriem. Ceplis — ķerties pie latvju strādnieku trieciennieku attēlošanas, kā arī pabeigt uzsākto darbu par Fabriciusu.

Tēzes izstrādāt uzdod MAPP'a Latsekcijas birojam kopā ar referentu. Vairāki biedri iesniedz priekšlikumus turpmāk organizēt apspriedes par atsevišķu dzejnieku darbiem vai atsevišķām šaurākām problēmām.

Kā pirmais apspriedes sasniegums jāatzīmē konkrētība, lietišķība pašreizējā stāvokļa analīzē. Stipri mazina tiklab debatu vērtību, kā arī slēdzienu pilnību un nozīmi tas fakts, ka vairāki dzejnieki (Eidemanis, V. Jakobsons, Veinis) viņā nemaz nepiedalījās, daži (Grants, Šillers) ļoti vāji piedalījās. Nebija turējuši par vajadzīgu ierasties arī kritiķi Vīksne un Pelše. Tāda izturēšanās pret dzejnieka ražošanas apspriedi liecina, ka paši

ražotāji un kritiķi nebūt vēl neskatās uz rakstnieka un kritiķa darbu kā uz kādu sabiedrisku pienākumu. Viņi jūtas vairāk kā «brīvmākslinieki», neinteresējas pat par savas organizācijas soļiem, neatbild par viņu sekām. Un tas tomēr ir simptoms, ka MAPP'a Latsekcijas veselība visai stiprā nav. Viņa uzlabosies tad, ja pieaugs organizācijas locekļu, sevišķi vadošo biedru atbildība par saviem sabiedrisku darbinieku un vadoņu pienākumiem. Tikai tad arī pirmās dzejnieku ražošanas apspriedes kritiskā balss nepaliks tukša skaņa. Tikai tad šī kritika tiks padziļināta, tikai tad viņai sekos nopietna pārkārtošanās dzejnieku ražošanas darbā.

A. Pērle

«Celtne», 1931. g., Nr. 9, 562.—564. lpp.

LATVJU FEĻETONISTU RAŽOŠANAS APSPRIEDE

3. oktobrī sanāca Maskavas latvju feļetonistu ražošanas apspriede, kurā piedalījās vairāk kā divdesmit feļetonistu un interesentu.

Lielais dalībnieku skaits liecina, ka «sīkais feļetons» interesē diezgan plašas masas. Pēdējā laikā novērojams redakcijai iesūtamo feļetonu skaitliskais pieaugums. Pieaug arī feļetonistu skaitliskais sastāvs.

Ievadot apspriedes darbību, b. Jokums atzīmē, ka šoreiz jāiztirzā tie feļetoni, kuri nav nodrukāti. Apmēram pusgada laikā uzkrājušies vairāk kā 40 feļetonu. Bet nākošajā feļetonistu apspriedē apskatīsim un iztirzāsim nodrukātos darbus. Turpmāk feļetonistu apspriedes jāsasauc biežāk un jāpiegriež ļoti nopietna vērība feļetonistu audzināšanas darbam.

Biedrene Pērle savā referātā vispirms pakavējās pie tiem nenodrukātiem feļetoniem, kurus pēc pamatīgas pārstrādāšanas un izlabošanas varētu nodrukāt.

Visu nenodrukāto feļetonu galvenais trūkums — viņos stipri klibo idejiskais saturs un maz piegriezta vērība feļetonos aprakstīto jautājumu nostādnei tādā griezumā, lai feļetons virzītu un aktivizētu masas cīņā par aprakstīto ļauno parādību likvidēšanu un novēršanu. Bieži vien, izlasot feļetonu, nevar saprast, ko autors gribējis teikt, pret ko īsti viņš uzstājas. Nav arī saskatāms, kādā pozīcijā nostājas pats autors, aprakstot feļetonā vienu vai otru nevēlamu parādību. Piem., izlasot feļetonu «Nevaru ilgāk klusēt», reizēm i smiekli nāk, jo feļetonā viena otra vieta uzrakstīta diezgan asprātīgi un atjautīgi, bet beigās tomēr grūti pateikt, ko autors īsti domājis un ko viņš gribējis pateikt. Autors feļetonā ļoti izplūst, un beigās iznāk, ka viņam nav par ko rakstīt un tāpēc jāklusē.

Lauku feļetonā «Liekā» autors ņēmies un sastiķējis visu feļetonu no 5—6 atsevišķiem gabaliņiem, atsevišķām domām un jautājumiem. Kaut gan autors feļetona vidū minējis kolektīva priekšsēdētāja nolaidību, tomēr viss feļetons vērsts tikai pret komjaunieti Veru. Lasot feļetonu, rodas iespaids, ka autors aiz personīgiem iemesliem gribējis «sadot» komjaunietei, un tā ir feļetonā visrupjākā kļūda.

Arī feļetonā «Jaunā amatā» atkārtojas tā pati kļūda, kas ir feļetonā «Liekā». Autors savirknējis faktus par vienu dzērāju, bet nav parādījis kolektīva aktīvu un sabiedrību, no kuras šis dzērājs atkarīgs. Feļetonā nav parādīts, ka šis dzērājs ir atkarīgs no kolektīva sabiedrības un viņas priekšā atbild par saviem darbiem, tāpēc feļetonam nav nekādas sabiedriskas nozīmes.

Feļetonā «Speciālists» ņemta ļoti akūta tēma. Runa par dienas zagli, kurš izvairās no darba, simulēdams saģiftēšanos. Bet autors nav spējis parādīt un atsegt iesākto domu līdz galam. Feļetonā dažas vietas uzrakstītas labi un asprātīgi, bet beigas maznozīmīgas. Feļetona varonis beigās nopietni saģiftējas kādā ēdnīcā pie pusdienu galda un nomirst. Iznāk, ka kāda neredzama būtne feļetona varoni pārmāca un viņš saņem savu pelnīto sodu. Nav parādīts, kā sabiedrība cīnās pret dienas zagli un viņu iespaido. Feļetons neaktivizē lasītāju, un viņam maz sabiedriskās nozīmes.

Sīkāk iztirzājusi labākos nenodrukātos feļetonus, biedrene Pērle pāriet pie vājākiem.

Neskaidrs paliek, ko autors gribējis teikt feļetonā par latklubu izbraukumiem zaļumos — «Griez ceļu — latvieši brauc!». Bez tam feļetons uzrakstīts pārāk augstā stilā. Pie visvājākajiem feļetoniem tomēr jāpieskaita «Vienpadsmit» un «Pamatlikums», kuri vienkārši galīgi nesaprotami.

Bez minētajiem feļetoniem ir arī tādi, kuri daudz labāk uzrakstīti par pirmajā kategorijā minētajiem. Bet autoru kļūda pastāv iekš tam, ka viņi jautājumus nostāda nepareizi, ar kājām gaisā. Tā feļetonā «Cik ilgi, Katilīna!» autors asprātīgā valodā uzrakstījis savas domstarpības ar sievasmāti rakstniecības jautājumos. Autors apraksta kritiķu apspriedē iztirzātās domstarpības, bet neparāda savu viedokli. Tikai beigās izsaka maldīgo domu, ka idejiskie strīdi nevietā un nevajadzīgi, jo nav pietiekoši daudz produkcijas. Feļetonā sarunātas daudzas lietas, kurām nav idejiska kopsakara.

Feļetonā «Reiboņas» autors aģitē pret piespiedu asortimentu kooperācijā. Nav skaidrs no jautājuma nostādnes, pret ko īsti jācīnās un kas ir tie reiboņas.

Tālāk b. Pērle apstājas pie pārspīlējumiem feļetonos. Tā feļetonā «Bātne» visi kolektīvisti pataisīti vienādi, nav parādīts kolektīva aktīvs. Feļetona beigās autors brēc pēc prokurora, jo

pats nav varējis tikt galā ar feļetonā minētajām nekārtībām. Šajā feļetonā ir pārāk liela vienpusība idejā un gandrīz noliedzoša izturēšanās pret kolektīviem vispār.

Idejiskā satura trūkums bieži saistīts ar nemākulību uzbūvēt feļetonu tā, lai izceltu svarīgāko. Daudzreiz feļetonisti paņem un uztver labus faktus, bet neprot viņus apstrādāt, un feļetons stipri cieš formas nabadzības dēļ.

Arī feļetonā «Nemiernieki» autors sastiķējis kopā kluba ēdnīcu, kādu lauksaimniecības kolektīvu un avīzes lasītājus. Domas nav savstarpēji motivēti saistītas. Feļetonā nav redzams, kā domas reprezentē autors.

Bez kāda ironizējuma uzrakstīts feļetons «Slinkojošām preses izplatīšanas brigādēm». Šeit sajauktas divas domas, divi jautājumi — par antireliģisko darbu un preses izplatīšanu.

Feļetonā «Uzvarēsim» autors 14 punktos aizskāris 14 atsevišķus jautājumus un savārstījis daždažādākās lietas. Uzrakstīts augsta stila frāzēs, kuras atstāj komisku iespaidu. Pārāk liela idejiska neskaidrība un slikta kompozīcija, kaut gan feļetonu rakstījis kāds labi pazīstams preses darbinieks.

Feļetonā «Par brīnumiem» ir tādi pat trūkumi, kādi uzrādīti, apskatot feļetonus «Reiboņas» un «Bātne». Ievadam veltīta puse no feļetona, kur autors cenšas noskaidrot brīnumus dažādos laika un vēstures periodos. Centrā izvirzīts Latiznams, bet nav nekādas sakarības viņam ar visiem pārējiem feļetonā minētajiem brīnumiem.

Augšminētie trūkumi un kļūdas piemīt arī pārējiem, šeit neminētajiem feļetoniem. Daži no viņiem nosaukti par «sīkajiem feļetoniem» aiz pārpratuma.

Stāvoklis daudz negrozās, kad mūsu feļetonisti ķeras pie ārzemju tēmām.

Daudz vispārēju frāžu, kuras ņemtas no avīžu ievadrakstiem, maz konkrētības, spilgtuma, asprātības.

Feļetonā «Vēstule Paulam Kalniņa kgam» autors nospredikō starptautiskajam proletariātam lietas, kuras jau sen zināmas. Autors nav savu materiālu apstrādājis mākslinieciskiem līdzekļiem.

Arī feļetons «Visi pie pumpjiem» uzrakstīts parasta avīžraksta veidā, un tikai pats sākums un dažas vietas beigās ir feļetoniskas.

Feļetonā «Nekulturālie lielinieki» autors cenšas pierādīt, ka lielinieki patiesībā tik nekulturāli nemaz nav. Bet kam tas vajadzīgs? Feļetonā ļoti maz asprātību, un viņš uzrakstīts pārāk nefeļetoniski.

Referāta beigās b. Pērle norāda, ka arī nodrukātos feļetonos daudz trūkumu. Galvenie trūkumi visiem feļetoniem ir — feļetonos pārāk maz izcelti sabiedriski nozīmīgie fakti un daudz vē-

rības piegriezts sīkumiem. Mūsu feļetonisti pārāk maz mācās no vecajiem feļetonu un satīras meistariem, piem., Koļcova krievu presē, Roziņa-Āža un Jansona-Brauna latvju presē.

Daži feļetonisti jauniesācēji turpretī mācās no Zoščenko, kura humoreskas ir tukša izpļāpāšanās, rakstītas mietpilsoņu smīdināšanai.

Feļetonistiem nopietna vērība jāpiegriež labu paraugu studēšanai un feļetonu uzbūvei labāko feļetonistu darbos.

Turpmāk «Kom. Cīņas» redakcijai vajag feļetonistus konsultēt un neuzkrāt tik daudz neizlietotu feļetonu, lai viņus iztirzātu ražošanas apspriedēs. Tāpat vajag praktizēt individuālo konsultāciju, izsaucot Maskavā dzīvojošos feļetonistus uz redakciju. Vajag ļoti nopietni padomāt par feļetonistu kvalifikācijas pacelšanu un biežāk organizēt arī presē kritikas par ievietotiem un neievietotiem feļetoniem.

Debatēs b. Grante aizrāda, ka sapulcējušies būtu daudz vairāk guvuši, ja nenodrukātie feļetoni būtu nolasīti un sīkāk iztirzāti. Turpmāk nevajag sakrāt tik daudz feļetonu, bet biežāk rīkot ražošanas apspriedes un viņās iztirzāt iesūtītos feļetonus.

Biedrs Pilabers norāda, ka feļetoni tiek pārāk pavirši izstrādāti. Feļetonistu darbu apgrūtina konsultācijas trūkums. Ražošanas apspriedēs nepieciešams dot feļetonistiem norādījumus, kā strādāt un no kā mācīties. Biedrenes Pērles minētie paraugi no Roziņa-Āža un Jansona-Brauna darbiem nav visiem pieejami, tāpēc nopietna vērība jāpiegriež krievu labāko feļetonistu darbiem.

Biedrs O. Pērle norāda, ka nenodrukātie feļetoni ar pārāk sīku, maznozīmīgu tematiku, kurai ļoti maza sabiedriska nozīme. Krievu biedriem tematikas izvēles ziņā daudz lielākas iespējas. Feļetonistiem vajag pieiet drošāk pie faktu apstrādāšanas feļetonā un pielietot pēc iespējas vairāk pārspīlējumu un asprātību. Mūsu feļetoni pārāk sīki un maznozīmīgi. Ražošanas apspriedes jāsasauc biežāk, un sīkāk jāiztirzā feļetonu trūkumi.

Biedrs Jokums atzīst, ka redakcija līdz šim feļetonistu audzināšanai piegriezusi maz vērības. Pēc iespējas ir konsultēti biedri ar vēstulēm, bet tas ir pārāk maz.

Turpmāk jāsasauc ražošanas apspriedes biežāk un b. b. jau iepriekš daudzmaz jāiepazīstina ar iztirzājamo materiālu. Arī šī vakara apspriede būtu devusi daudz labākus rezultātus, ja biedri jau iepriekš būtu kaut cik iepazinušies ar iztirzājamiem feļetoniem. Turpmāk feļetonisti vairāk jāatbalsta viņu darbā un jādod pēc iespējas rakstiskas un mutiskas konsultācijas. Ļoti nopietni jāņem vērā referenta aizrādījumus, ka feļetonos galvenais trūkums — idejiskā satura nabadzība.

Mūsu dzīvē ir daudz tādu īpatnēju parādību, kuras jāgraiza ar visasāko satīras nazi, un tāpēc maldās tie biedri, kuri

uzsver, ka latviešu feļetonistiem darbalauks daudz šaurāks un ka viņi cieš no tēmu nabadzības. Mēs zem feļetona nedrīkstam saprast tikai tukšu pačalošanu un nedrīkstam būt kā pasīvi dzīves parādību novērotāji un aprakstītāji. Koļcovs vienmēr atlasa saviem feļetoniem ļoti svarīgus notikumus, viņš nav pasīvs novērotājs, bet gan aktīvi cīnās pret ļaunajām parādībām. Aprakstot feļetonos mūsu-klubu darbu un trūkumus, mums iztirzājamie fakti jāpaceļ principiālos augstumos.

Mēs nedomājam, ka nodrukātiē feļetoni būtu pilnība un paraugs, bet viņi tomēr ir ciešamāki un labāk apstrādāti par tiem, kurus mēs šodien iztirzājam.

Daži feļetonisti daudz piestrādā pie saviem feļetoniem, bet daudzi raksta pārāk paviršī un maz pie saviem darbiem piedomā. Viņi raksta bez kāda domu sakopojuma, bez kādiem tēlošanas paņēmieniem. Nopietni jāmācās gramatika un valoda. Rakstniekiem un korespondentiem jānāk palīgā kuplināt feļetonu nozari.

Biedrs Pelēkais aizrāda, ka galvenais nav tematikas sīkumi, bet gan tas, kā viņus apstrādā. Autoriem savos darbos vajag panākt idejisku asumu un augstu, idejiski pareizu nostādni. Maldīgs ir to biedru uzskats, kuri domā, ka mums nav par ko smieties. Turpmāk ražošanas apspriedēs vajag nolasīt nodrukātos darbus un viņus sīki analizēt.

Mums jāmācās no labākajiem krievu feļetonistiem un satīras moments feļetonā jāatstāj kā galvenais.

Visiem nopietni jāpadomā par satīras kultūru un saviem darbiem jāņem paraugi no krievu un latviešu satīras meistariem. Jāņem un jāizstudē tagadējā Baltlatvijas satīra, jāiztirzā, kāpēc viņa tik sekla.

Satīriskā dzeja mums pārāk bāla, bez dzēlīgas asprātības. Pārāk stipri pārspīlējumi, ja viņi tiek pielietoti nepareizā griezienā un virzienā, nevajadzīgi uzbužina sīkumus, padara feļetonu mazvērtīgu.

Biedrs Brastkalns aizrāda, ka daži no pēdējā laikā nodrukātiem feļetoniem ir ar pārāk zemu vērtību. Starp nenodrukātiem feļetoniem ir daļa tādu, kurus vajadzēja pārstrādāt un nodrukāt. Tematika dažos feļetonos ir vērtīga, bet viņi vāji apstrādāti, un pie dažiem jautājumiem nepareiza pieeja.

Mūsu feļetonisti neprot graizīt ļaunās parādības no mūsu šķiras viedokļa un dziļāk ieskatīties un pareizi novērtēt sabiedriskās parādības. Turpmāk jāsarīko ražošanas apspriedes feļetonistu iepazīšanai ar mūsu klasiķiem.

Biedrs Kristaps norāda, ka audzināšanas darbs ir bijis nepietiekošs. Turpmāk redakcijai vajag palīdzēt feļetonistiem vākt vajadzīgo materiālu. Redakcijai vajag uzkrāt ienākušo materiālu un dot feļetonistiem viņu apstrādāt.

Nosodāmi pavirši izturas pret feļetonistiem tie mūsu rakstnieki, kuri arī šovakar nav ieradušies ražošanas apspriedē. Liela daļa feļetonu nav nodrukāti aiz tā iemesla, ka viņi nepietiekoši apstrādāti. Turpmāk feļetonistiem vajag daudz nopietnāk piestrādāt pie saviem darbiem un tad viņus sūtīt uz redakciju.

Biedrs Pērle gala vārdā norāda, ka maldīgas to biedru domas, it kā no Roziņa-Āža un Jansona-Brauna darbiem nevarētu daudz mācīties aiz tā iemesla, ka viņu stils novecojies un viņu darbiem tikai vēsturiska nozīme. No mūsu vecajiem biedriem mums jāmācās viņu stils un valoda.

Tikpat nepareizi to biedru uzskati, kuri saka, ka mūsu feļetonos pārāk daudz sīkumu un tāpēc feļetoni mazvērtīgi. Var arī sīkus faktus un notikumus tā apstrādāt, lai viņus izceltu un feļetons gūtu sabiedrisku nozīmi.

Dažus feļetonus, kuri nav nodrukāti, piem., «Nemiernieki», «Cik ilgi vēl, Katilīna», «Bātne», «Brīnumi» un citi, varēja pārstrādāt un nodrukāt.

Apstrādājot feļetonam uzkrāto materiālu, daudz atkarājas no tā, kādā griezienā autors pavērš apstrādājamo faktu, kā viņu apgaismo un apstrādā.

Ķencim nav taisnība, ka nenodrukātie feļetoni ir labāki par nodrukātiem.

Starpība starp nodrukātiem un nenodrukātiem feļetoniem ir diezgan liela. Nodrukāti ir diezgan bieži to pašu autoru darbi, kuri ietilpst arī nenodrukātos. Pie kam daži no viņiem ir sabiedriski nozīmīgi, ir asprātīgi, piem., Kina feļetons par strādnieku klaiņotāju.

Ņemot vērā referātā un debatēs izteiktos norādījumus, feļetonistu ražošanas apspriede pieņem sekojošus lēmumus:

1. Ražošanas apspriedes sasaukt regulāri reizi mēnesī un jau iepriekš iepazīstināt biedrus ar iztirzājamiem feļetoniem.
2. Pie «Kom. Cīņas» redakcijas noorganizēt feļetonistu konsultāciju un dot b. b. aizrādījumus rakstiski un mutiski.
3. Turpmākās ražošanas apspriedēs iepazīstināt feļetonistus ar labākiem feļetonu paraugiem krievu un latviešu literatūrā.
4. Sarīkot pārrunas par satīras kultūras jautājumiem (krievu feļetonisti, latvju padomju feļetonisti un Baltlatvijas feļetonisti).
5. Turpmāk dot autoriem pārstrādāšanai tos feļetonus, kurus pēc pārstrādāšanas varētu nodrukāt. Norādīt uz biedru kļūdām un konsultēt viņus.
6. Laiku pa laikam par nodrukātiem feļetoniem ievietot avīzē kritikas.
7. Nākošajā ražošanas apspriedē iztirzāt nodrukātos feļetonus.

Feļetonistu ražošanas apspriede deva biedriem daudz jaunu ierosinājumu un norādījumu kvalifikācijas pacelšanai un savu

spēju izveidošanai. Mums turpmākajā darbā jāņem vērā dotie aizrādījumi un ar daudz lielāku enerģiju un uzcītību jāpiestrādā pie saviem darbiem, lai no viņiem neviens neceļotu uz redakcijas papīru kurvi, bet visi iespiestos «Kom. Cīņas» slejās un ar savu aso satīras pātagu nesaudzīgi pērtu visus, kuri ar saviem darbiem traucē sociālisma celtniecību.

Kabe

«Komunāru Cīņa», 1932. g., 10. un 11. X, Nr. 235—236.

DZEJNIEKU RAŽOŠANAS APSPRIEDE

Maskavas Latvju padomju rakstnieku orgbiroja sarīkoto dzejnieku ražošanas apspriedi (3. dec.) ievadīja b. Zaprovskaja ar referātu «Sociālistiskā reālisma elementi latvju padomju dzejā».

Pēdējo gadu dzeju krājumi un «Celtnes» gadagājumi rāda, ka mūsu dzeja ir stipri augusi, ka viņa jau drusku māk strādāt. Tas nozīmē, ka viņa nepaliek kaut kur nomaļus un tādēļ visas problēmas, kas aktuālas padomju literatūrā vispār, ir aktuālas arī mūsu dzejai, svarīgas viņas attīstībai.

Dzejas uzdevumi — attēlot dzīvi un cīņu, dot konkrēto, izejot no vispārības, un vispārējo, pamatojoties uz konkrēto. Še izvirzās pirmais plašākais jautājums: vai var stādīt dzejai visus tos pašus uzdevumus kā prozai, vai dzejas darbības lauks nav jānorobežo šaurāk, vai viņa var tikt galā ar visām problēmām, ko stāda proletāriskā literatūra? Uz to varēs atbildēt, runājot par atsevišķajiem dzejas žanriem.

Dzejas īpatnība ir viskoncentrētākā, visskopākā izteiksmes forma, visemocionālākais saturs. Pie tam, protams, tagadnes īstenības izziņas padziļināšanai viņa var izlietot dažādus līdzekļus no pagātnes dzejas arsenāla. Latvju padomju dzejā ir pagātnes un tagadnes cīņu attēle, viņu sakarības attēle (Pelēkais), ieskaņas par nākotni, uz kuru ejam, par kuru cīnāmies (Eidemanis). Viņai ir dzīves konkrētība, bet arī vispārinoši laikmeta kopsavilkumi. Pēdējo trūkums, ka ne arvien tie pietiekoši pamatojas konkrētībā, bet izvēršas lozungos, maz pārliecinošā dzejnieku pārliecības izpaudumā (Priednieks, Šillers, Grants). Ne visur ir vajadzīgā mēra sajūta dzejas līdzekļu izlietošanā. Daži tā pārblīvē gleznām, ka cieš dzejas plūdums, domugājiena skaidrība. Bet ar jūtām vien tālu nevar tikt. To rāda Granta impresijas. Dzejas līdzekļi, novesti līdz galējībai, vēršas pret sevi.

Mūsu dzejā var atzīmēt vairākus žanrus.

1. Par politisko un plakātisko dzeju sauc tādu, kur šie momenti ir dominējošās žanra īpašības, jo politiska ir katra mūsu dzeja. Pastrīpoti aģitatorisks, plakātains dzejas veids ne vien

bija ļoti svarīgs pilsoņkarā, bet arī tagadnes jaunajos apstākļos. Lozungu mūsu dzejā diezgan. Bet ar to nepietiek. Vajadzīgs gleznu spilgtums, asums, atjautība, kā to dažreiz esam redzējuši Behera dzejā. Mūsu politiskā dzeja bāla un vāja, bieži pārvēršas kailu lozungu dzejā, kā Granta uzsaukumos, vai ļoti nogludināta, ar vienmuļu, vecu ritmu (Bergs), vai pārāk izstiepta garumā, pārgremota (Šillers). Dziesmā un politiskā dzejā jābūt domas īsumam, spilgtumam, lokanībai, satīras atjautībai. Mums to trūkst. Politdzeja — mūsu vājākais žanrs, lai gan dzeja vispār mums ļoti politizēta. Behers uzstājas par īsu, viegli atminamu politdzeju. Politdzejā mums sava specifiska problēma — Baltlatvijas motīvi. Tikai reti mūsu dzejnieki to labi atrisina. Eidemanim un Ceplim vietām ieskanas dzimtenīgas sēras. Dzejnieki ir gribējuši sabiedriski nenozīmīgo lirismu saistīt pie Baltlatvijas, bet tas ne visai izdevies. Šillers ar problēmu grib tikt galā pārāk viegli: Volga lielāka par Daugavu — un viss. Dzejnieki it kā izvairās tēlot Padomju Savienības dabu.

2. Dziesma-dzeja. Dziesmainības momenti stiprāki Šillera dzejā, bet parasti trūkst koncentrācijas. Ir dziesmains ritms. Piedziedājumu mūsu dzejā nav, izņemot atsevišķus gadījumus pie Cepļa un Laicena. Mūsu dzejā dziesmainības trūkst. Še varētu mācīties pie Gaidaša, kurš tomēr aizraujas no pārliecīgas vienkāršības.

3. Personīgā lirika. No šī žanra mūsu dzejnieki it kā vairās. Jautājums jāstāda ne kā jautājums par individuālismu, bet par jaunā cilvēka attēli. Eidemaņa un Pelēkā dzejā ir mēģinājumi, bet tie radušies it kā kontrabandas ceļā, no pārējās dzejas atšķiras. Bet vajadzīgs, lai arī viņos būtu laikmetība.

Jautājums par personīgo liriku — par personīgo izjūtu pārveidošanos jaunajos apstākļos ir svarīgs jautājums arī mūsu dzejā. Tāpat tā saucamās problēmas, par kurām, sociālismu ceļot, varam runāt jau citādi — bez vecās melības. Birojs «Skumju oratorijā» ir interesanti pacēlis jautājumu par dabas spēku pakļaušanu cilvēkam. To vajadzētu virzīt tālāk. Agrāk izblamētās kosmisko sfēru problēmas tagad vairs nenostājas pretī dzīves konkrētībai un šķiru cīņas uzdevumiem, arī par tām varam jau citādi runāt.

4. Filozofiskā jeb kopsavilkumu dzeja nav mūsu literatūrā plašāk attīstījusies, bet viņas sākumi atrodami pie Cepļa, Eidemaņa, Laicena «Asfaltā».

5. Episkā jeb stāstījuma dzeja sniedz tēlojumu vēsturiskā gaitā, vienalga, par lieliem vai maziem notikumiem. Mūsu dzejā tādi darbi ir — Ceplis, Pelēkais. Rodas plašāki dzejojumi, dzeju cikli, virknes. Tas ļoti svarīgi. Tā ir laušanās tālāk, mēģinot paplašināt dzejas rāmjus. Arī mūsu dzejai stāstījuma, sižeta dzeja ir svarīga problēma. Viņā īsi, spilgti, koncentrēti var dot lielu

stāstu. Tas nenozīmē, ka viņa jānostāda pretī prozai. Cepļa «Entuziastos» bija vairāk i e s p a i d i par parādībām. Pēdējās viņa sižeta dzejas izstrādātas daudz rūpīgāk. Priednieka sižetiskie «Kvieši» daudz labāki, nekā esam paraduši no viņa lasīt, labāki nekā pēdējās pārvienkāršoti samākslotās dzejas «Celtnē».

Visos šajos virzienos vajadzīga lielāka drosme un iniciatīva. Žanru kopējs apskats rāda, ka dzeja ar saviem līdzekļiem, savu žanru robežās, neņemot palīgā prozu, var atrisināt visas problēmas un visus tematus, kas izvirzās literatūras priekšā.

J a u n m e k l ē š a n a s p r o b l ē m a s. Še ietilpst vairākas tiešas un konkrētas problēmas.

1. Dabas apdzejas nozīme. Eidemaņa dzejā un prozā redzama tieksme pēc dabas lirikas. Bet ne pie viņa vien šajā virzienā jūtam nedrosmi. Ģinkels dzejo pat par neaizmirstulēm. Nedrosme nepamatota. Jauno cilvēku nevar audzināt un neaudzina atrauti no dabas. Še pamatjautājums — par pareizu atsevišķo momentu sakarību.

2. Simbolisma momenti. Neder tādi simboli kā saule, ziedi, prieks Granta dzejā. Simboliem jābūt konkrētākiem un noteiktākiem.

3. Vecās dzejas izmantošana. Daži mūsu dzejnieki pa reizei mācās no Raiņa. Principā pret to nebūtu jāuzstājas jau viņa bagātās valodas dēļ. Bet jāprot izmantot. K. Bergam Raiņa iespaids traucē. Cepļa dzejā atradu dažus labi izmantotus Raiņa elementus. Nepārkausēti Raiņa iespaidi pa reizei Eidemaņa dzejā: «Manu gaišo vārdu dziesma» («Manu jaunu dienu zeme»). Nekāds pretstats Rainim še nav dots.

Daži dzejnieki ir mēģinājuši izmantot tautas dziesmas paņēmienus. Ceplis to ir darījis dažreiz izdevīgi, dažreiz ne. Arī tas nav principā noliedzams. Pozitīvs var būt dziesmainais iespaids. Jāsargās no pārvienkāršošanas. Nedrīkst aizmirst, ka latvju tautas dziesmu vairākumam raksturīga nospiestības noskaņa.

Raksturīgākie mūsu dzejas trūkumi ir pārsmalcinātība, saspīlētas, neīstas, pretenciozas gleznas, pie kam estētisko bieži pierakstām tikai pretiniekiem, tā viņus apskaistinot. Sastopami arī neizdevīgas stilizācijas momenti, kas padara dzeju neasu.

4. Romantisma (Heines) elementi. Pareizs romantisma elementu izlietojums Pelēkā «Bezmiega naktī», Cepļa «22. maijā», neizdevies Biroja «Janvāra balādē».

Biroja dzeju trūkumi — zināms haotisms (lai gan tagad jau vairāk organizēts), dažādi ritmi un tematiska daudzplākšņainība vienā dzejā, dažreiz beheriska, auksta, samākslota vienkāršība.

Mūsu dzejas sasniegumi un tālākais augums. Pelēkajam, Ceplim lieli sasniegumi, bet pie tiem nevar apstāties. Nepietiek,

ka Pelēkais sniedz «pelēciski» labas dzejas un Ceplis — «cepliski» labas. Rodas zināma vienmuļība, sevis atkārtošana, ierobežotība. Jālaužas pašiem sev cauri, jāaug tālāk. Cepļa pēdējās dzejās tas jūtams. Grūtāk to teikt par Pelēko. Viņam daudz prātojuma elementu, kuri reizēm lietoti bez vajadzības.

Arī lielāku dzejojumu un ciklu problēma ir tālāklaušanās problēma.

Viens dzejas augšanas virziens ir — paliekot vienplākšņainībā, augt uz koncentrētību, spraigumu, otrs virziens — uz plašāku dzejojumu.

Pie Laicena dzejas būtu jāpakavējas atsevišķi.

Stingrās formas problēmas rodas sakarā ar to, ka mūsu laika dzeja necieš vairs izlaidību formā — ritmā, gleznās etc., kā agrāk, kā Granta impresijās. Vajadzīga formas stabilizēšana, viņas stingrība, nostrādājums, kaut gan ne vecās dzejas formas rāmjos. Šādu tendenci redzam sevišķi Laicena, arī Cepļa, Pelēkā dzejā. Te vārdus grūti ielikt vai izņemt. Tie — augšanas momenti. Mūsu dzeja aug. Jāizmanto viss, ko sniedz pagātnes dzeja, vajadzīga arī jaunmeklēšanas drosme.

Debatēs uzstājas vairāki biedri. Birojs. Ar referātiem par konkrētiem jautājumiem neesam izlutināti. Pašlaik tomēr no kritiķiem jāprasa vairāk, jo viņi vairāk prasa no dzejniekiem. Kritiķi uz dzeju dzīvi neatsaucas. Pietiekoši neravē arī nezāles. Arī tādēļ nav pietiekoši strauja augšanas procesa. Prasām un prasījām, lai kritiķi palīdz augt, lai neatstāj dzejniekus «neziņā». Referents neteica, no kā vajadzētu mācīties. Vienlaidus noliedzot Latvijas dzeju, gadās, ka iespaidi nāk kontrabandas ceļā. Salenieks kādreiz bija zem tieša tautas dziesmu iespaida. Mēs tautas dziesmas un pasakas par maz pētām. Referente pietiekoši nepateica, nepierādīja, kādēļ daudzplākšņainība manā dzejā neapvienojas.

Laicens. Apstrīdu, ka katrs līdzeklis, novests līdz galam, vēršas pret sevi. Tā iznāk konsekventības noliegums. Nepiekrītu, ka dzejas tālākaugšanas problēma ir lielāku ciklu, lielāku dzejojumu problēma. Arī mazās formās dzejnieks var izveidoties liels. Jautājums par formas stabilizēšanu ir ļoti svarīgs. Es negribētu pieņemt kā atrisinājumu stabilizēšanos klasiskajā formā, kāda šur tur jūtama, sevišķi dziesmās. Dzeja-dziesma ir svarīga prasība. Bet mūsu mūziķi še mūs spiež uz vienmērīgo klasisko pantu. Dažās vietās referents tīšus Raiņa un tautas dziesmu elementu izlietojumus nostādīja kā Raiņa un tautas dziesmu iespaidus.

Izveidot laikmeta dzīvē un cīņā ieskanīgu dabas un personīgo liriku — plašs, neizmantots darbalauks. Tas labā nozīmē atšķaidīs lozungojuma sausumu un pārliecīgo intelektuālismu,

kas mūsu dzejā. Es pēdējā laikā vienmēr sev prasu, kur «lakstīgala un roze» — emocionalitāte, gleznu dzīvums.

A. Pērle. Vajadzēja vairāk piemēru, vairāk analīzes. Paceltās problēmas nebija apvienotas. Problēmu par romantikas un lirikas mešanu uz Baltlatviju nevajadzēja tā izolēt. Ko nozīmē, piem., Cepļa cīņa pret romantiku, liriku? Tā nav viņa varoņu, bet autoru cīņa, jo varoņiem (piem., kolektīvistiem) tādas problēmas nav. Apkopoti vajadzēja runāt arī par iespaidu jautājumu. Cepļa «Entuziastos» ir daudz nevajadzīgi izlietotu literāriskās erudīcijas momentu. Laicens deva interesantu referentes domu turpinājumu. Iznāca, ka līdzšinējie temati labai dzejai neder, un tur izlīdzēs atšķaidīšana ar lakstīgalu un rozi. Referentei vajadzēja runāt par paraugiem, kādā pagriezienā būtu jādod personīgā un dabas lirika.

Fross aizrāda, ka sociālistisko reālismu varēja gan neminēt, bet sniegt nostādnēs. Referātā viņa tomēr bija ļoti maz, jo referente jautājumus apskatīja izolēti, it kā literatūra būtu autonoma, nemeklējot literatūras īpatnējo augšanas tendenču izskaidrojumus šodienas sabiedriskajās pārveidībās, līdz ar to atņemot sev iespēju šīs tendences nopietni izskaidrot. Literatūra jāizskaidro, pamatojoties uz dzīvi.

Zaprovskaja galavārdā aizrādīja, ka dzejnieki varbūt prasa no kritiķiem pārāk daudz. Paši viņi savas darba problēmas sajūt akūtāk. Dzejas un kritikas līmeņi lielā mērā nosaka viens otru. Referātu izstrādāt bija grūti. Piestrādāts daudz, bet vajadzēja vēl vairāk. Nav sajūtas, ka tāds referāts bija dzejniekiem vajadzīgs. Varbūt vajadzēja iepriekšēju sadarbību ar dzejniekiem, citādu darba atmosfēru. Par dzejnieku attīstības gaitu un sasniegumiem būs jāreferē dzejas referentam rakstnieku konferencē. Kā redzams, izvirzās daudz tēmu un problēmu. Tās vajadzētu turpināt apstrādāt, pie kā es labprāt ņemtu dalību. Dzejas augšana plašumā — tikai viens no augšanas ceļiem. Attiecībā uz formas stabilizāciju varbūt varētu piemērot citur lietojamo lozungu, ka vajadzīgs ne vien celt, bet arī piesavināties. Gatavas formas, protams, nebūs, dzeja turpinās attīstīties. Apspriedēs nevajadzētu paļauties tikai uz referentu, bet piestrādāt visiem, tad rezultāti būtu lielāki.

E. F.

«Komunāru Cīņa», 1933. g., 9. un 10. XII, Nr. 282—283.

LATVJU LITPULCIŅI

Kā zināms, vasaras sezonā mācības iestāžu litpulciņi darbību pilnīgi pārtrauc, lielāks vai mazāks atslābums iestājas arī darba vietu un klubu litpulciņu darbā. Tādēļ litpulciņu rudens darbība jāuzskata par jauna darbgada sākumu.

Kādi pašlaik ir preses un sabiedrisko organizāciju uzdevumi, lai nodrošinātu litpulciņiem sekmīgāku darbu jaunajā darbgadā?

Pirmais un galvenais uzdevums — novērtēt, pārbaudīt līdzšinējo darbu, summējot darba sasniegumus, analizējot kļūdas un trūkumus, uz līdzšinējās darba pieredzes pamata meklēt, pārrunāt līdzekļus un metodes, lai līdzšinējās kļūdas un trūkumus novērstu, lai padarītu litpulciņus par pilnvērtīgām jaunu literatūras kadru skolām, mobilizēt sabiedrības un attiecīgo organizāciju uzmanību.

Kā laikā sniegts un apsveicams ierosinājums pārrunām par mūsu litpulciņu līdzšinējo darbu un par viņu turpmāko nostiprināšanu jāatzīmē P. Ķikuta raksts «Kom. Cīņas» 209. n-rā, kur autors izvirza nenoliedzami pareizu pamattēzi, ka turpmāk pulciņu darbs jāorganizē plānveidīgāk, apgādājot pulciņus ar programām.

Blakus pareiziem konstatējumiem, ka «literatūras jauno kadru audzināšanā latvju padomju rakstnieki darījuši ļoti maz», ka jaunu rakstnieku piestiprināšana atsevišķiem vecākajiem rakstniekiem ir devusi visai neapmierinošus rezultātus, autors tomēr izsaka arī nepārbaudītu un nepamatotu apgalvojumu, ka litpulciņu darbības plānveidīgā nokārtošanā un viņu apgādāšanā ar programām «ne Maskavas, ne Ļeņingradas latvju rakstnieku orgbiroji neko līdz šim nav darījuši».

Tā kā šie jautājumi var interesēt visu latvju litpulciņu dalībniekus un arī plašāku sabiedrību, tad vispirms — īsu informāciju.

Kā zināms, pie Vissavienības rakstnieku orgkomitejas pastāv metodcentrs. Starp citu, viņa uzdevumos ietilpst arī paraugprogramu izstrādāšana litpulciņiem visā Padomju Savienībā, kā arī litpulciņu apgāde ar vadošām instrukcijas vēstulēm.

Lai plašo darba pieredzi, ko teorētiski pārstrādā Orgkomitejas metodcentrs, izmantotu arī latvju litpulciņu darba pacēlumam, Maskavas latvju padomju rakstnieku orgbirojs ar metodcentru ir nodibinājis pastāvīgus sakarus, organizējot ar latvju litpulciņu apgādi ar metodcentra instrukcijas vēstulēm.

Pēdējās dienās notika metodcentra sēde, kur galīgā veidā pieņemts un apstiprināts litpulciņu programu projekts. Tuvākajā laikā programas būs nodrukātas un līdz ar to kļūs pieejamas izmantošanai darbā.

Skaidrs tomēr, ka negrozītā veidā šīs programas nebūs liekamas latvju litpulciņu darba pamatos. Bet tikpat skaidrs, ka viņas sniegs vadošās līnijas un visai vērtīgu materiālu attiecīgi īpatnēju programu izstrādāšanai, kādas nepieciešamas mūsu litpulciņiem. Tādēļ stabilas paraugprogramas latvju litpulciņiem būs jāizstrādā tikai pēc tam, kad būs jau pieejami metodcentra paraugi. Pēc viņu iznākšanas šis darbs nekavējoši tiks veikts.

Sagaidīt metodcentra darba publicēšanu — nav tomēr vienīgais priekšnoteikums latvju programu izstrādāšanai. Lai izstrādātu labas programas, jāveic arī vēl zināmi priekšdarbi. Pats galvenais — pārbaudīt un novērtēt mūsu litpulciņu līdzšinējo darbu, lai izlietotu šī darba pieredzi.

Šajā virzienā kaut kas ir darīts. Visu Maskavas latvju litpulciņu darbība ir pārbaudīta, un īsu viņas novērtējumu sniegs tuvākie (darbā esošie) «Celtnes» numuri.

Darba novērtējumi, piedaloties Rakstnieku orgbiroja priekšstāvim, ir apspriesti pulciņos, reizē izstrādājot vadošās līnijas pulciņu turpmākajai darbībai. Tagad, pulciņiem uzsākot jaunu darbgadu, uz šo pārrunu pamata tiek uzstādīti darba plāni, un visi Maskavas latvju litpulciņi šogad uzsāk strādāt uz konkrētu, īsākam vai garākam laikam sastādītu darba programu pamata. Bez tam darba pamatproblēmu pārrunai Maskavas Latvju padomju rakstnieku orgbirojs savā darba plānā ir paredzējis šoruden pēc visu pulciņu darbības atjaunošanās sasaukt Maskavas latvju litpulciņu dalībnieku kopēju apspriedi.

Protams, izstrādājot litpulciņu programas, būtu vēlams ņemt vērā līdzšinējo praksi ne tikai Maskavas, bet arī citos latvju litpulciņos, sevišķi vēl tādēļ, ka jāizstrādā paraugprogramas latvju pulciņiem visā Padomju Savienībā. Par nožēlošanu, jāsaka, ka ne vien par attālāko provinces pilsētu litpulciņu līdzšinējo darbību mums ir ļoti nepietiekošas ziņas, bet gandrīz nekas nav zināms arī par otra lielākā latvju centra — Ļeņingradas litpulciņiem. «Celtnei» pirms dažiem mēnešiem bija piesūtīti kāda Ļeņingradas litpulciņa fotouzņēmumi, bet pieprasītais darbības pārskats ir veltīgi gaidīts. Nekā par savu darbību nav ziņojuši arī pārējie Ļeņingradas pulciņi. Pēc tā būtu jāspriež, ka līdzšinējais darbs viņos nav ticis novērtēts. Nekā konkrēta par to nesaka savā rakstā arī b. Ķikuts, lai gan, runājot par litpulciņu turpmāko darbu, pamatā būtu jāliek līdzšinējā darba pieredze. Kaut arī līdzšinējais darbs izrādītos visai nepietiekošs un kļūdains, no viņa gūtās pieredzes mums nav iemesla atteikties, — to darīdami, mēs tikai zaudētu.

Kaut ko dabūjām zināt par Ļeņingradas latvju litpulciņu darbību vienīgi no Ād. Tejora raksta «Ļeņingradas litpulciņi pārkārto darbu» «Kom. Cīņas» 15. jūlija numurā. Bez tam nesen lasījām sludinājumu, ka pie Ļeņingradas Latiznama, sākot ar septembri, darbosies literārisks paraugpulciņš.

Ād. Tejora raksts tomēr nesniedz pat ziņas par to, cik litpulciņu īsti Ļeņingradā darbojas, nerunājot par atsevišķo pulciņu darbības novērtējumu. Bet paziņojums, ka, «sākot ar jauno mācības gadu, uz padomju rakstnieku Latsekcijas lēmumu litpulciņu vadība pāriet Latiznama zināšanā», stāvokli nevis noskaidro, bet padara vēl neskaidrāku, jo pats lēmums ir diezgan

nesaprotams. Taisnība, lēmums ir paskaidrots, motivēts: Latiznams «atalgo speciālu darbinieku. Pulciņu vadītājus speciāli instruēs — tiem sniegs attiecīgus metodiskus un organizatoriskus norādījumus, viņus vadīs plānu nospraušanā un pat atsevišķu sarunu sagatavošanā. Reizē ar to būs galīgi novērsts konkrētās vadības trūkums, kāds bija šogad, kad Orgbirojs nemaz nezināja, kā strādā atsevišķi pulciņi.»

Bet kas ar to visu ir gribēts teikt?

Ja Orgbirojs tiešām «nemaz nezināja, kā strādā atsevišķi pulciņi», tad tas, protams, ir visai bēdīgi. Bet vai tad lēmums šo stāvokli padara labāku? Lēmums, liekas, jāsaprot tā, ka turpmāk Orgbirojam to arī nemaz nepienāksies zināt, ka viņam būs dota formāla tiesība litpulciņus ignorēt. Bet, ja nu tā, ja plānu nospraušanā un pat atsevišķu sarunu sagatavošanā litpulciņu vadītājus vadīs speciāls Latiznama darbinieks, ja vispār litpulciņu vadība ir pārgājusi Latiznama zināšanā, kādēļ tad b. Ķikuts savā rakstā pulciņu programas prasa nevis no Latiznama, bet no Ļeņingradas Rakstnieku orgbiroja? Acīm redzot, litpulciņu vadības jautājumā Ļeņingradā pastāv liela neskaidrība. Tā ir jānovērš. Ceram, ka Ļeņingradas Rakstnieku orgbirojs visā drīzumā pārbaudīs pulciņu līdzšinējo darbu un par pārbaudes rezultātiem, kā arī par nodomiem un perspektīvām turpmākajā darbā un viņa vadībā informēs arī mūsu presi.

Mēs domājam, ka atteikties no pulciņu darba vadības rakstniekiem un viņu organizācijai nav tiesības. Ļeņingradas Latvju padomju rakstnieku orgbiroja lēmums — vismaz tādā redakcijā, kā to sniedz Ād. Tejors, — ir nesaprotams un tāds, kam nevar pievienoties. Organizatoriskā un materiālā gādība par pulciņiem ir to uzņēmumu arodbiedrību, skolu un klubu pienākums, pie kuriem pulciņi pastāv. Ja Latiznams var iet viņiem palīgā, algojot speciālu darbinieku instruktoru visiem Ļeņingradas latvju litpulciņiem, tas ir ļoti labi. Bet tas nedrīkst un nevar nozīmēt, ka Latiznama zināšanā pāriet pulciņu vadība. Pulciņu idejiski literāriskajai vadībai ir jāpaliek Rakstnieku orgbiroja rokās, kuram par to jāatbild, reizē cīnoties, lai uzņēmumu arodbiedrības un mācības iestādes patiešām rūpētos par attiecīgu darba apstākļu radīšanu litpulciņiem.

E. Fross

«Komunāru Cīņa», 1933. g., 17. IX, Nr. 215.

LITPULCIŅU PROGRAMU JAUTĀJUMI

Vēl joprojām darbs ar iesācējiem rakstniekiem un literatūras lasītāju masām ir jāuzskata par neatrisinātu jautājumu. Vadības trūkuma dēļ šis jautājums kļuvis ne tikai par piesātinātu, kā teiktu mūsu latvju satīriķis Ed. Šillers, bet pat

par galīgi iekonservētu jautājumu. Rakstnieku birojs pie viņa vairākkārt «apstājies», jautājums jau sen esot «stādīts», bet, kad apskatāmies, nepatīkami ieraugām, ka jautājums «palicis gaisā karājoties». Skaidrs, no «stādīšanas» nekas nav izaudzis — mūsu lielo rakstnieku sirdis ir bijušas tik cietas, ka tur minētais jautājums nekādas saknes nav laidis. Tāpēc mūsu literāriskā masu kūstība nekust no vietas un arī rakstnieku birojs stāv vēl pie šī jautājuma kā «apstājies». Pat satīriķi cieš klusu un neuzpilina nevienas lāsītes satīras, kas šīs sirdis atveldzētu. Ļaudis runā, ka mūsu satīriķi paši esot pārāk izkaltuši...

Balsis no vietām tomēr sauc — it kā brieži brēktu pēc skaidra ūdens — pēc literārisko pulciņu programām, sauc jau vairākus gadus.

Pie litpulciņu programām arī esot strādāts vairāk gadu, saražoti dažādi projekti, bet par projektiem tā i palikuši, jo nav bijis, kas viņus pārvērš par programu.

Šogad vienā no nesenām rakstnieku biroja sēdēm, apskatot litpulciņu jautājumu, tika atzīts, ka lietderīgāk organizēt divējāda tipa pulciņus, proti: 1) lasītāju litpulciņus, kuru mērķis iepazīties ar literāriskiem darbiem un mācīties izprast viņus, un 2) daiļrades litpulciņus, kuru mērķis palīdzēt veidoties jauniem rakstniekiem. Pēdējie tiek organizēti tur, kur ir biedri, kas ne tikai jau lasījuši literāriskos darbus, bet arī mēģinās rakstīšanā, var jau piegriezties dziļākiem literāriskās meistarības pētījumiem.

Tika izteiktas domas, ka lasītāju litpulciņu programai pamatos jābalstās uz mūsu vidusskolu literatūras programām, padarot viņas apjoma ziņā pieejamas pašizglītības darbam. Šādu litpulciņu programa vēl nav izstrādāta.

Programa daiļrades pulciņiem pamatos ir izstrādāta. Cerams, ka drīzumā varēs viņu nosūtīt uz vietām.

Šai programā trīs pakāpeniski nodalījumi: literāriskā sacerējuma pamatjēdzieni, literatūras žanri un literatūras stili. Pirms tiem īss ievads par literatūras būtību. Katrs nodalījums ietver vairākus tematus, pavisam 14 temati. Tematu var izstrādāt pulciņā vienā jeb vairākās nodarbībās, skatoties pēc tā, cik nodarbību var būt pulciņam visā gadā, un arī atkarībā no tā, kādi temati vairāk interesē pulciņu, piem., dzeja, valoda, stāsts, inscenējums vai cits.

Programā temata izstrādājums ietver pamatjautājumus iztirzājamā jēdziena noskaidrošanai, padomju literatūras uzdevumus šinī laukā (piem., personu tēlu veidošanā, dzejā, valodā u. tml.) un literārisku paraugu iztirzāšanu. Tā, piem., tematā par valodu tiek apskatīti pamatjautājumi, kas sastāda gleznainas valodas jēdzienu, jautājumi par vārdu krājumu, padomju literatūras

uzdevumi valodas izkopšanā, īpaši latvju valodā, un atsevišķu literārisku sacerējumu valodas iztirza (pēc iespējas arī krievu).

Paraugi iztirzai tiek uzrādīti jo plaši, lai būtu uz vietām ko izvēlēties, nevajag tikai katrā pulciņā ņemt pārāk daudz paraugu. Pulciņam iepriekš jāvienojas par to, kādus paraugus katram tematam viņš varētu ņemt no uzrādītiem, jo literatūras uz vietām bieži trūkst. Paraugi jāizlasa iepriekš nodarbības.

Pulciņa biedru sacerējumi jāiztirzā īpašās nodarbībās.

Šeit pievedu daiļrades litpulciņu programas tematus.

Nodarbību temati

Ievads: Literatūras būtība

I. Literāriska sacerējuma pamatjēdzieni
1. Temats
2. Sižets
3. Personu tēli
4. Priekšmetu un dabas tēli
5. Kompozīcija
6. Valoda

II. Literatūras žanri
1. Daiļpublicistika: apraksts, feļetons, memuāri u. c.
2. Daiļproza: stāsts, novele, romāns u. c.
3. Dzeja: dziesma, dzejoļu veidi, poēma u. c.
4. Dramaturģija: inscenējums, drāma, komēdija, traģēdija u. c.
5. Kritika: recenzīja, apcerējums u. c.

III. Literatūras stili
1. Pagātnes literatūras ievērojamākie stili un viņu šķiriskā būtība: reālisms, naturālisms, romantisms, simbolisms u. c.
2. Padomju literatūras pamatstils — sociālistiskais reālisms.

P. Olmane

«Celtne», 1935. g., Nr. 1, 66.—67. lpp.

JAUNO RAKSTNIEKU KURSI

Maskavā no 29. dec. — 10. janv. notika latvju jauno rakstnieku kursi, kurus organizēja Latvju rakstnieku birojs kopā ar «Prometeja» kultsektoru. Pirms kursu sākšanās kursu dalībnieki piedalījās rakstnieku biroja paplašinātā sēdē 25.—28. decembrī.

Tas bija pirmais plašākais mēģinājums sniegt organizētu palīdzību jauniem rakstniekiem viņu kulturālā līmeņa pacelšanā, literāriskās meistarības izprašanā. Šinī nolūkā kursos galvenā vērība tika piegriezta valodas un poētikas jautājumiem. Lekcijās un semināros b. b. A. Pērle un E. Fross sīki jo sīki iztirzāja jauno rakstnieku darbu kļūdas un trūkumus, paverot tiem plašākas perspektīvas ar spilgtiem mākslas meistarību paraugiem. Valodas vēsturē kursantiem palīdzēja ieskatīties b. Loja. Ar savu mākslinieciisko pieredzi dalījās b. b. Linards Laicens un K. Pelēkais. Latvju klasiskā mantojuma vērtējumiem tika organizēts b. Eiduka ievadītais disputs par Blaumani un b. Vīksnes lekcijas par Raini. Ar jaunākām parādībām Vakareiropas literatūrā kursanti iepazinās b. Zaprovskajas lekcijās, tāpat b. Vīksnes lekcijās par Latvijas literatūru. Krievu padomju jaunākai literatūrai tika veltīti īpaši uzaicinātu krievu kritiķu pārskati: b. Krasiļņikova — par dzeju, b. Šiškeviča — par prozu, b. Mlečina — par dramaturģiju.

Kursanti iepazinās arī ar vairākām lugām dažādu teātru iestudējumos: «Vilki» LVT «Skatuvē», M. Gorkija «Ienaidnieki» Dailes teātrī, N. Pogodina «Aristokrāti» Reālistiskajā teātrī, Romašova «Kareivji» Mazajā teātrī, «Cilvēciskā komēdija», pēc Balzaka, Vahtangova teātrī. Bez tam kursanti apmeklēja L. Tolstoja muzeju, Tretjakova galeriju un jauno «Pravdas» tipogrāfiju.

Kursos nodarbojās 26 jaunie rakstnieki un 4 labākie «Kom. cīņas» korespondenti. Uz kursiem gan bija aicināti vairāk biedru, bet dažādu iemeslu dēļ nebija varējuši ierasties. No vietām iztrūka 9 aicinātie, tikpat arī no Maskavas. Tam par iemeslu ne tikai biedru apkrautība ar darbiem, bet kursu vajadzības nenovērtēšana no dažu biedru puses, kā to, kuriem bija jāatsvabinās no darba, lai apmeklētu kursus, tā arī to, kuriem bija jāatsvabina. Sevišķi maskavieši pietiekoši neizmantoja iespējamību piedalīties kursos.

Pēc kursantu pašu atsauksmēm, kursi deva daudz jaunu ierosinājumu turpmākam jauno rakstnieku darbam, turpmākām studijām. Šāds pasākums jāturpina arī uz priekšu.

Visiem skaidrs, ka kursi vien nevienu par rakstnieku nepadarīs, ka, lai par tādu kļūtu, iesācējam pašam jāmācās, jāvēro, jāpēta, jāstrādā — tas galvenais. Tomēr sabiedriskā palīdzība augšanas procesā no liela svara. Jāaizrāda tikai uz to, ka šādi jauno rakstnieku kursi ir tikai viena no šīs sabiedriskās palīdzības formām. Vispirms jāattīsta uz vietām masu literāriskais darbs: grāmatu lasīšana, kolektīva grāmatas un literārisko parādību apspriešana, literārisko pulciņu darbs utt. Viss tas dod ierosmi, izvirza jautājumus tālākai pētīšanai, atrisināšanai.

Palīgā te var nākt redakcijas, rakstnieku birojs, «Prometeja» literāriskās konsultācijas birojs. Jauno rakstnieku kursi turpmāk būtu ieteicami kā tālākais solis tiem biedriem, kuri ir strādājuši, pierādījuši darbos savas augšanas spējas, attīstījuši un piekopuši jau citas sabiedriskās palīdzības formas savai literāriskai augšanai.

Mūsu jaunie rakstnieki nāk no strādnieku un zemnieku vidus. Viņi ir aktīvi partijas, komjaunatnes, padomju darbinieki, sociālistisko uzvaru līdzcīnītāji. Šis ciešais sakars ar masu cīņām, masu kulturālo darbu ir drošs pamats jaunam rakstniekam dzīves pareizai izpratnei un attēlojumam. Nekādā ziņā nevajag pāragri steigt profesionalizēties. Vajag tikai prast savu darbu organizēt tā, lai pie literāriskā darba varētu strādāt sistemātiski. Pagaidām tikai daži no jauniem strādā literatūrā kaut cik sistemātiski.

Nākošiem kursiem jāparāda, kuri no jauniem rakstniekiem būs darbos tuvinājušies tam mērķim, kas dod lielo tiesību saukties par rakstnieku un uzliek lielo pienākumu būt par «dvēseļu inženieri».

P. O[lmane]

«Celtne», 1936. g., Nr. 1, 65.—67. lpp.

LATVJU PADOMJU RAKSTNIEKU KONFERENCES ORGANIZĀCIJAS KOMISIJAS PAPLAŠINĀTĀ SĒDE

ATREFERĒJUMS

Orgkomisijas sēde notika 29. un 30. oktobrī ar sekojošu dienas kārtību: 1. Latvju padomju rakstnieku uzdevumi sakarā ar padomju rakstnieku kongresa un latvju rakstnieku konferences sasaukšanu. 2. Lasītāju konferenču organizēšana. 3. Literārisko pulciņu darbība. 4. Konferences dienas kārtības apstiprināšana. 5. Dažādi jautājumi.

Sēdi atklājot, b. Vīksne paskaidro, ka komisija, kurā ietilpst divi rakstnieki no Ļeņingradas, divi no Maskavas un viens «Prometeja» priekšstāvis, sastādījās pirms padomju rakstnieku kongresa pārcelšanas. Komisijai bija paredzēti vairāk organizatoriski uzdevumi, kā paredzētās latvju padomju rakstnieku konferences noorganizēšana, dienaskārtības izstrādāšana u. c., un tādā nostādnē arī notika pirmā sēde. Tagad darbs jāpaplašina, lai konferenci pamatīgi sagatavotu. Šī sēde nebūs pēdējā. Nākas apskatīt arī plašākus literatūras jautājumus, kur vajadzīgs rast kopējus uzskatus praktiskajam darbam.

Pēc tam apspriede pieņem dienas kārtību un reglamentu.

1

Vīksnes ziņojums par orgkomisijas un «Celtnes» uzdevumiem:

Padomju rakstnieku kongresu pārcēla tādēļ, ka literatūrai liela, partijai svarīga starptautiska nozīme. Uz šo momentu literatūras novērtējumā jāpamatojas arī mums. Latvju padomju literatūrai nav tik lielas starptautiskas nozīmes kā krievu literatūrai, bet tomēr nozīme pāri SPRS robežām, jo mēs piederam pie nācijas, kam tur sava buržuāziska republika. Mums, tāpat kā krievu biedriem, uz kongresu ļoti nopietni jāsagatavojas.

Latvijas buržuāziskajā literatūrā ir depresija, krīze, ko paši atzīst, pat «Zaļās vārnas» gadagrāmatā. Mūsu rakstniecībai ir principiāla atšķirība: mūsu revolucionārā rakstniecība še un tur soli pa solim, kaut ar kļūdām, bet nepārtraukti aug. Šī tēze jāpastrīpo. Cīņa pret fašistisko un sociālfašistu rakstniecību jāpaasina.

Mēs pēdējā laikā esam stipri atrauti no krievu literatūras. Līdz kongresam tas jāizlabo. Jāizdod krieviski plašāks mūsu literatūras krājums, kurš parādītu mūsu sasniegumus un noskaidrotu mūsu uzdevumus pret sociālfašistu un buržuāzijas literatūru. Jau pirms kongresa mums jānostājas līdzās krievu rakstniecībai.

Nopietni jānovērtē trūkumi, kuru mūsu kritikā, teorijā, daiļliteratūrā daudz.

Pēdējā gadā panākts lūzums uz sociālistiskās celtniecības tematiku. Tas — sasniegums. Ļeņingradas lasītāju konferences pareizi norādīja, ka atpalicis kolektivizācijas sektors. Redakcijas kļūda, ka še nav bijis attiecīga stimulējuma. Vispār mums ir panākumi, bet no uzdevumiem atpaliekam vairāk nekā krievi, sevišķi kritikā, teorijā un dzejā. Arī daiļliteratūrā daudzi temati un problēmas nav atspoguļoti. Mums ievērojami sasniegumi aprakstā. Bet nav stādītas un atrisinātas lielas problēmas, kā romānos «Поднятая целина», «Энергия». Tur redz, kā izaug cilvēki. Arī mums jādod lielāka vēriena darbi, kur dziļas problēmas. Tos «Celtnei» un izdevniecībai jāņem vērā.

Ļoti atpaliek dzeja. Vesela rinda mūsu dzejnieku, kam jau vārds, apraujas, dzejo pārāk gausi — nav intensitātes. Dzeju vajadzētu akūtu, kas ieinteresē.

Literatūras teorija un jo sevišķi vēsture mums vāja vieta. Neviena problēma nav pārrunāta līdz galam. Nav literatūrteorijas grāmatu, kur jaunie rakstnieki varētu atrast atbildes uz viņus interesējošiem jautājumiem. Kritika, bez šaubām, vāji, nepietiekoši dziļi atsaucas uz mūsu literatūras konkrētajām parādībām. Visa kritika, kas šajā ziņā vērsta pret «Celtni», ir pareiza. Arī krieviem lieli trūkumi, bet mēs atpaliekam no viņu

sasniegumiem. Būs jāpārrunā, kā no šī stāvokļa iziet. Kritikā, teorijā nav vēl izaudzis ap vienotiem principiem noskaidrojies kolektīvs. Kauju vai citādā ceļā tas būs jāpanāk. Arī «Celtnes» līdzstrādniekos tādas vienības nav. Tas saistīts ar grupējumiem pagātnē, kuriem būtu jāiet pāri. «Celtnes» trūkums, ka nav izveidots kritiķu kolektīvs. Esam viņa veidošanās sākumā. Kad tāds būs, varēsim runāt par lielākiem kolektīvdarbiem, kādi mums vajadzīgi. Šis tas tomēr «Celtnes» kritikas-teorijas daļā ir grozījies. Esam mēģinājuši no grāmatnieciskas kritikas pāriet uz dzīvāku kritiku. Sniedzām rakstus par Maskavas litpulciņiem. Ir aizsāktas rakstu sērijas par literatūru klubos, par avīžu literatūras nodaļām. Vajadzētu rakstīt arī par organizāciju darba trūkumiem. Tālāk paredzēts apskatīt atsevišķu rakstnieku darbus — ne tikai pazīstamo, bet arī iesācēju attīstības novērtēšanai. Lielāki raksti paredzēti par Marksa uzskatiem literatūras jautājumos, par dzeju, par aprakstu. Apsolīti ir raksti par Lorencu, par Eidemani, Ziediņa raksts par bērnu literatūru. Vajadzīga lielāka aktivitāte Latvijas literatūras jautājumos, vairāk jāstrādā MORP'a komisijai.

J o k u m s ziņo par MLPR orgbiroja darbu konferences sagatavošanā (par šo jautājumu sniedzām 1933. g. 10. numurā b. Jokuma rakstu).

E i d u k s ziņo par Ļeņingradas Latvju padomju rakstnieku orgbiroja darbību.

Viena no pamatprasībām partijas CK 23. aprīļa lēmumā ir iznīcināt grupību, mītiņošanu, deklarēšanu, lai rakstnieks strādā un sniedz ideoloģiski un mākslinieciski pilnvērtīgus darbus. Tomēr zināmi organizatoriski darbi rakstnieku organizācijām jādara. Ļeņingradā pirmajā laikā bija lēmuma pārpratums. Nestrādāja ar litpulciņiem, nesasauca lasītāju konferences utt. Kad sanāca plašāka rakstnieku apspriede, bija jākonstatē, ka litpulciņi atstāti pilnīgi novārtā, viņu darbs ir slikts, vājš arī darbs lasītāju vidū. Jūnijā Latiznams nodibināja litsektoru, kas kopā ar rakstnieku orgbiroju sāka strādāt trijos virzienos: 1) organizēt litpulciņu vadību un programas; 2) organizēt strādniecisko lasītāju (lasītāju konferences par grāmatām un periodiku); 3) veikt literatūras propagandu, sarīkojot latvju un internacionālus rakstnieku vakarus. Ir dotas litpulciņiem programas un sasaukta viņu vadītāju apspriede, kurā visi gan nepiedalījās. Ik mēnešus litpulciņus apmeklēja kāds no orgbiroja vai rakstnieku aktīva. Visenerģiskāk strādā Latiznama pulciņš. Otrā vietā — pedtehnikuma litpulciņš, kas izlaidis savu žurnālīti. Darba skolā stāvoklis slikts, jo daļa administrācijas un literatūras skolotāju domāja, ka pulciņš nezin vai vajadzīgs. Hercena institūtā ar literatūru nodarbojās trīs pulciņi: literatūras, recenzentu un zinātniskais pulciņš. Vajadzēs varbūt pilnīgi vai daļēji apvienot.

Strādfakā stāvoklis pagaidām nenoskaidrots. Grūtības tādas, ka nav vadītāju, no kuriem būtu tiesība prasīt pilnu atbildību, un vispār ar kadriem stāv vāji. Krievu litpulciņu vadītājus algo arodbiedrības. Mums to nav izdevies panākt. Summas atalgojumiem būtu jādabūn citur. Varbūt varētu palīdzēt latviešu organizācijas, kā «Prometejs».

Ir notikušas vairākas sabiedriskas jaunu literatūras darbu iztirzas un trīs lasītāju konferences. Šo darbību paredzēts turpināt. Gribam sarīkot plašas apspriedes par «Celtni» un «Komunāru Cīņu», piedaloties šo izdevumu priekšstāvjiem, kā arī atsevišķu rakstnieku vakarus. Paredzēts atdzīvināt latvju literatūras darbu izdošanu krievu valodā. Drīzumā iznāks Laicena Kopotu rakstu tālākie sējumi un divi nacionālo mazākumu literatūru almanahi, kuros paredzēta vieta arī latvju literatūrai. Ir izdevniecības piekrišana kritisku rakstu krājumam par nacionālajām literatūrām, kurā katrai no tām būs ierādītas ap trīs drukas loksnes. Jāpārrunā, kā nodrošināt krājumam pienācīgu materiālu. Ļeņingradas latvju rakstnieku organizācija strādā tiešā kontaktā ar citu tautu rakstniekiem.

Tālāk b. Eiduks informē par Ļeņingradas rakstnieku literārisko darbu un atzīmē, ka konstatējama noteikta aktivizēšanās.

P e l ē k a i s sniedz izsmeļošu ziņojumu par grāmatizdevniecības līdzšinējo un paredzamo produkciju.

Izdevniecība ir kaut cik pacēlusi darbu ar autoriem. Grāmatas neizdod bez iepriekšējām recenzijām, ja darbs nav izdodams, sniedz konsultācijas. Ir sarīkotas trīs iepriekšējas sabiedriskas iztirzas — par Priednieka un Šillera dzeju grāmatām un Eiduka bērnu dzeju. Paredzēts iztirzāt Salenieka stāstu. Pēdējās dzeju grāmatas kritizē kā vājas; viņas tomēr labākas, nekā bija, kad tās saņēma izdevniecība. «Celtne» slikti (tīri informatīvi) recenzē. «Komunāru Cīņa» — aktīvāk, kaut arī ne no vienām pozīcijām. Ir paaugstināta atlīdzība autoriem, kaut gan krieviem līdzi netiekam. Viņi paceļ honorārus uz tirāžas rēķina, mūs iežņaudz vecais autoru atlīdzības likums. Ir iesākta autoru kontraktācija. Daudz izdarīt te grūti. Doti daži jaunrades atvaļinājumi, bet plašu iespēju šajā ziņā nav. Ir bijušas brigādes, izbraukumi; tos paredzēts turpināt. Bēdīgi, ka šogad nevarējām aizsūtīt literātu līdzi teātrim. «Prometejs» ir sarīkojis vairākus konkursus: «Komunāru Cīņas» stāstu, feļetonu, dziesmu konkursi, lugu konkurss. Konkursu panākumi vāji.

Starp izdevniecības daļām nav saskaņas. Tā jāpanāk, tad iespējas būs lielākas. Jāvirza darbs uz rakstnieku profesionalizēšanos.

Nākošā gada daiļliteratūras izdošanas iespējas neaizsniedz šogad jau izdoto lokšņu skaitu, ir šauras, jo jau tagad uzstādītas lielākas prasības. Biedrs Vīksne liek priekšā izdot almanahu,

arhīvu, atsevišķu rakstnieku kopotus rakstus. Šo iespēju vēl nebūs. Nākošajā gadā citi steidzami izdevumi, kas jāveic bez paplašinātas tehniskās bāzes, — tas beletristiku ierobežo. Bet tas nedrīkst rakstniekus demobilizēt. Vajadzīgs darbus pamatīgāk nostrādāt, vajadzīgs, lai izdevniecībai rastos arī zināms portfelis. Pēc nākošā gada iespējamības paredzamas krietni plašākas. Pagaidām būs jāizdod pirmā kārtā oriģināldarbi, sevišķi tie, kas nav parādījušies periodikā. Tomēr Serafimoviča «Dzelžainās straumes» tulkojums būs jāizdod, jo tas jau sen paredzēts un nepieciešams. Literatūras teorijas lauks grāmatu ziņā neapkopts. Tuvākajā laikā izredzes nav labākas. Būtu ļoti vajadzīga mācības grāmata rakstniekam. Tas ļoti akūts jautājums. Pašlaik literatūras teorijā un vēsturē nāksies veikt zināmu zinātnisku darbu, sastādot mācības grāmatas skolām, bet autori vēl neaktivizējas, gaida programas, kuras novilcinās tādēļ, ka nav noskaidrotu atzītu slēdzienu: jo tajā laikā, kad krievu biedri strādāja, veica lielu darbu, mums bija dziļš vasaras klusums. Grāmatas sabiedriski apspriedīsim. Vīksne un daži citi biedri bija runājuši, ka vajadzētu uz kongresu izdot diskusijas krājumu. To pašlaik nevarēs. Tas arī nav tik nepieciešami. Periodikai uz izstieptu, maz problēmas stādošu rakstu rēķina vajadzētu sniegt koncentrētus, problēmām bagātus rakstus.

L a s i s ziņo par «Komunāru Cīņu».

Sakarā ar rakstnieku konferences sagatavošanu avīze ir sniegusi informāciju, dažus rakstus — atkarībā no tā, kā ir strādājušas organizācijas. Organizatoriskā darba, aktivitātes nav bijis. Esam devuši ražošanas atvaļinājumus Dzirkstelem, Saleniekam, Jokumam, paredzēts Bergam. Organizēti feļetonu un stāstu konkursi. Pirmā rezultāti ir ļoti vāji. Stāstu ziņā stāvoklis labāks. Cik varējām, nodrukājām. Katrā numurā nevaram. Vairāki stāsti vēl redakcijas portfelī. Daži gan atkritīs kā nevērtīgi. Stāstu konkursu varēs noslēgt. Recenziju ziņā esam darījuši vairāk kā agrāk. Recenzijas grūti rast. Rakstniekiem — redakcijas darbiniekiem arī nākošajā gadā dosim ražošanas atvaļinājumus. Centīsimies konferences gatavošanu vairāk atbalstīt. Noslēgsim stāstu konkursu, griežoties pie Maskavas organizācijas. Vajadzētu panākt, lai arī citās «Prometeja» vienībās strādājoši autori varētu kur aizbraukt, un nodrošināt tiem iespēju materiālu apstrādāt. Tagad izdevniecībai būs periodikas un neperiodikas nodaļas, t. i., periodika tiek organizatoriski apvienota. Manevrējot kadriem, darbiniekiem rakstniekiem varēs dot iespējas strādāt.

K a d i ķ i s. Organizācijās nav aktivitātes, bet līdz konferencei jāpaveic liels darbs. Domāju, ka citi biedri neiebilstu pret to, ja radītu plašāk strādājošu orgkomisiju, lai tā nebūtu vienīgi tehniskajam darbam, kā jautājumu nostāda b. Vīksne.

Svarīgs ir izdevniecības jautājums. Nekad nedzirdam no izdevniecības atbildīgus vārdus. Dzirdam par iekšējo «haotiku». Honorāra jautājums nav izšķirošais, bet tomēr svarīgs. Izdevniecība maz interesējas par rakstniekiem: lai atsūta, tad vai nu izdos, vai ar pāris pretrunīgām recenzijām nosūtīs atpakaļ. Autoriem iznāk pastrādāt lielu darbu bez garantijām, vai to vispār gribēs izdot, kā tas bija ar b. Maksti. Rakstnieka līmenis izdevniecībai zināms, tādēļ var dot zināmas garantijas. Mēs taču iepriekš nevaram pateikt, ar kādu tematiku izdos nākamajā gadā grāmatas «Prometejs». Izdevniecība pasīva, nesaistās ar autoriem, nestimulē darbu.

Mums vajadzētu še nostādīt zināmas problēmas. Vīksne pareizi saka, ka svarīga mūsu apraksta problēma. Apraksts gan ienesa rūpniecības tematiku, bet arī paviršību. Svarīgs jautājums ir dramaturģija. Teātrim vajadzētu kopā ar autoriem sīki pārrunāt tematiku, dot arī iespēju strādāt. Uz to jāgriež vislielākā vērība, lugas jārod. Uz konkursu vien nevar gaidīt. Burnevics ir spējīgs, bet viņam jāpalīdz. Vajadzīgs pacelt atsevišķas stāstu problēmas, radīt sociālo pasūtījumu, tad rakstnieks lai raksta.

Vai nav konservatīvisms, ka tik ilgi glabājam materiālus par strēlniekiem, arī atmiņas. Vajadzētu izdot atsevišķas brošūriņas. Tam būtu liela audzinoša nozīme jaunatnei.

Izdevniecība reizēm ir nevajadzīgi skopa, skatās uz kapeiku. Tā var iznākt, ka nauda būs, bet grāmatu nebūs. Piem., kad gribēja brigāde braukt uz Baltās jūras kanālu, tad naudu nedeva — un nekas neiznāca.

Laicens. Ziņojumi nopietni, interesanti, sniedz ierosinājumus. Par jaunajiem kadriem. Mūsu sapulcēs viņus neredz. Tā viņi var pietiekoši neuzaugt vai augt slikti un grūti. Kādēļ tas tā, neņemos atbildēt. Domāju, ka jaunajiem kadriem nepietiekoša interese par literatūras darbu. Jeb vai viņi strādā tik noslēgti? Tāds individuālisms nav domājams. Jauno kadru jautājums ir ļoti nopietns. Vajadzēs meklēt ceļus un līdzekļus, kā panākt, lai jaunie kadri augtu. Sevišķi svarīgs latvju padomju rakstniekiem ir jautājums par valodas tīrību un izkopšanu, bet arī tam jaunie autori nepiegriež pietiekošu vērību.

Svarīgs arī jautājums par lieliem literatūras darbiem un par viņu tematiem. Domāju, ka vajadzētu sabiedriski uzstādīt zināmus lielus, mums vajadzīgus tematus, kā to dara krievu biedri, lai tad cīnītos par viņu veikšanu literatūrā. Kā par ļoti svarīgu biju domājis par tematu «Maskava». Krievu biedri tagad šo tematu ir uzstādījuši un cīnās par viņa izsmeļošu atrisināšanu lielos episkos literatūras darbos.

Aprakstam ir sava nenoliedzama nozīme un vērtība, bet, kā mēs pašlaik rakstām aprakstus, viņu apjoms atļauj problēmas

tikai garām ejot aizskart, ne izsmelt. Donbasā jaunie rakstnieki sev stāda jaunā, sociālistiskā cilvēka tematu — attēlot viņu rūpniecībā, kolektīvā. Arī mums jāstāda šis temats uz latvju materiāla pamata. Literatūrai jāstāda arī tehnikas problēmas un cīņas par viņu atrisināšanu. Arī tas dos iespēju reizē parādīt tagadējo jauno Padomju Savienības cilvēku viņa darbā un dzīvē. Mums vajadzētu noorganizēt kādu svarīgāko problēmu apstrādāšanu, diskutēšanu. Mums tās pašas problēmas, kas citām padomju tautu literatūrām. Mums arī jāstāda sev līdzvērtīgi uzdevumi.

Lai paceltu izdevniecības produkciju, man liekas, vajadzētu atrisināt problēmu, lai tipogrāfija veic vairāk. Viņas izlaidums kvantitatīvi zems. Arī mums, kā rakstniekiem, būtu jāpiegriež vērība šim jautājumam.

Pašlaik iznākošās latvju grāmatas ir dārgas un prasa piemaksu. Tagadējās cenas traucē grāmatas izplatīšanos. Vajadzētu atrast iespēju vismaz daļai grāmatu nolikt zemas cenas, izlaižot lielākās tirāžās, pamatojoties uz zemo cenu, un ar labas propagandas palīdzību izplatīt tās visplašākajās masās. Domāju, ka interesantām grāmatām 4—5 tūkstoši nebūtu liela tirāža.

Še paceļas balsis pret konkursiem. Varbūt varētu labākās grāmatas ik pa laikam premēt bez konkursa.

Vīksne. Daži paskaidrojumi par maniem priekšlikumiem izdevniecībai. «Celtni» esam samazinājuši. Paralēli «Celtnei» tādēļ vajadzētu izdot vienā sējumā (ap 20 dr. loksnes) labāko darbu almanahu. Mēs nevērīgi izturamies pret veco literatūras mantojumu. Vajadzīgs arī mūsu pašu literatūras arhīvs, kaut arī neliels. Še vajadzētu veikt zināmu teorētisku, kritikas un kārtošanas darbu. Arī es būtu gatavs pie tā līdzi strādāt.

Ziediņš. Ļeņingradā apskatījām lasītāju konferencē pirmos 5 «Celtnes» š. g. numurus. Publika nebija plaša, bet aktīva. Domas bija dažādas. Redakcija tomēr darbu ir organizējusi. Bija arī domas, ka nevajadzēja drukāt, piem., b. Staļina runu, kas agrāk bija «Komunāru Cīņā». Daži sabiedriski raksti ļoti aktuāli un vērtīgi, kā b. Laša raksts. Bija arī domas, ka pārkārtošanās uz 23. aprīļa lēmumu pamata nav pietiekoša. Par beletristiku izteiktās domas Vold. Voss savā atstāstījumā ne visai pareizi atreferē. Sudrabu Edžus stāstam par Latviju pamatnostādījums pareizs. Lorencs pazīst savu materiālu, tipi tādēļ labi, tikai pasausi. Kāda biedrene runāja par aprakstu neinteresantību. Apraksts tiešām mums vēl problēma, viņš jāpaceļ, varbūt jāstrādā pie tādiem krājumiem kā «Люди Сталинградского Тракторного». Mūsu dzeja arī vēl neapmierina lasītājus, vajadzētu vairāk emocionalitātes un konkrētības. Tādēļ ļoti grūti atrast dzeju, ko varētu dot bērniem. Dzejā zināma

abstraktība, grūts, sarežģīts ritms. Būtu jāorientējas uz zināmu vienkāršību. Šajā jautājumā ir interesants Fadejeva raksts. Biedrs Vīksne runāja par darba kolektīvu kritikā. Domāju, ka arī beletristikā jāveido darba kolektīvs, jo nopietnas problēmas vienam bieži nav pa spēkam. Piemērs še ir Eiduka-Kadiķa-Groznija luga, kur arī Laicens nācis palīgā. Luga ir lasīta un pārrunāta. Laicens runāja par aktuālu tematiku, par jautājumu pacelšanu plašākā griezienā. Tas vajadzīgs. Gribu saasināt uzmanību par jaunā — sociālistiskā cilvēka attēlošanu. Jautājums pareizi jānostāda, lai to nesaprastu tā, kā saprata «dzīvā cilvēka» problēmu. Jaunais cilvēks jāņem kā celtniecības darba darītājs, viņš jāparāda arī Sarkanajā Armijā. Atsevišķs lozungs par jaunā cilvēka attēlošanu nebūtu jāpieņem.

Vajadzētu izdot nelielus krājumiņus, kur uz konkrēta materiāla pamata spilgti un vienkārši būtu atspoguļoti mūsu kolektīvi, — krājumiņus, ko varētu lietot arī skolās (piem., «Strēlnieku»). Tāpat par kādu fabriku, kur vairāk latvju strādnieku. Jautājumā par strēlnieku atmiņām Kadiķim gluži nepiekrītu. Še būtu jādod vairāk nekā tikai atmiņas.

Beidzot, par rakstnieku darba sabiedrisko pārbaudi. To vajadzētu labi organizēt, lai pārbaude būtu uz augsta līmeņa, kaut kas līdzīgs tīrīšanai. Būtu jāorganizē zināmas komisijas, kas nopietni apskatītu rakstnieku darbu un dotu norādījumus. Tai būtu jābūt sabiedriskai lietai, tas paceltu interesi vairāk nekā vienkāršas lasītāju konferences. Tādas komisijas sastādīt nebūtu grūti. Ļeņingradā, piem., biedri Heilis, Eizenšmits paši neraksta, ir veci partijas biedri un literatūras sapratēji.

Ķikuts. Visvairāk vajadzētu runāt par pašu literārisko darbu. Vīksne pareizi teica, ka jāpaasina cīņa pret fašistu literatūru. Vienīgi ar kritiku to nevar. Tas jādara arī ar literāriskiem darbiem. Te stipri jāpārvērtē līdz šim darītais. «Celtnē» galvenā kārtā iet apraksti, ne reālistiski stāsti. Rakstnieki iet pa mazākās pretestības ceļu. Apraksts prasa mazāk iedziļināšanās. Rakstniekiem pašiem jābūt problēmu bagātākiem, aktīvākiem. Mūsu lasītājs ļoti aug. Dažreiz strādnieks aprakstos sniegto zina labāk. Rakstnieks paliek lasītājam aiz muguras. Daži padomju rakstnieki it kā sevišķi cenšas rakstīt par Latviju, kuru tie uz pieredzes pamata vismazāk pazīst. Tagadējās Latvijas tematika še iznāk it kā bēgšana no sarežģītās celtniecības tematikas uz tematiku, kas šķiet vieglāka (Ziediņš, Sudrabu Edžus u. c.). Rakstniekam jāraksta par to, ko tas vislabāk zina. Lasītājs grib, lai grāmata palīdz dzīvi labāk izprast, pašam augt, pārveidoties. Kritika uz šīm pamatproblēmām negriež vērību, neierosina un neorganizē rakstniekus uz zināmām problēmām, bieži rakstnieki sacerējumā (piem., dzejolītī) paņem nesamērīgi lielu problēmu vai nesniedz nekādu problēmu. Vajadzētu — ejot pāri grupē-

jumu tradīcijām — izsaukt cīņu, diskusiju par darba jautājumiem. Tādu diskusiju redzam pie krievu biedriem, piem., par dramaturģijas jautājumiem. Arī par sociālistiskā reālisma problēmu mums būtu jārunā konkrētāk, nekā tas ir izdevies b. Zaprovskajai. Jādiskutē darba jautājums, sociālistiskā reālisma dīgļi — sākumi mūsu literatūrā, lai tos attīstītu. Svarīgs arī tīri teorētisks problēmu noskaidrojums. Kritiku vajadzētu pārorganizēt uz latvju literatūras konkrētajām problēmām. Vērīgi to ir pasācis Fross, rakstot par dramaturģiju. Te gan ir vājāki pamati — pašas dramaturģijas sasniegumu ziņā. Vajadzētu tā apskatīt stāstus. Nezinu, vai būtu jārunā par rokasgrāmatu rakstniekiem, kā to darīja Pelēkais, bet vajadzētu gan krājumu par teorijas problēmām. Stāstos un aprakstos bieži redzams, ka rakstnieks raksta pārāk viegli, maz nostrādā, reizē viegli pārslīd pāri problēmām. Ierosinoša grāmata par literatūras teorijas problēmām še daudz palīdzētu. Laicens teica, ka par maz darīts, lai ieinteresētu jaunatni par literārisku darbu. Pareizi. Pati jaunatne tomēr interesējas. Bet mums nav teorētisku grāmatu. Nav arī monogrāfiju par tādiem rakstniekiem kā, piem., Eidemanis, kas strādā jau 25 gadi. Labi, ka raksts par Eidemani ir «Celtnes» plānā. Nezinu, vai būtu vajadzīgi, interesanti un jaunos audzinoši rakstīt par Lorencu, kura darbos maz problēmu. Nevajadzētu jaunos sist tik vieglprātīgi, kā sita Hamani, apvainojot viņu plaģiātā, bet jautājumu pietiekoši nenoskaidrojot. Nupat analizējām jaunu viņa darbiņu. Hamanim tomēr ir dramatiķa pieeja, viņš redz parādības darbībās.

Stāsta konkursa darbi tomēr rāda problēmu trūkumu, kā, piem., Salenieka stāstā. Te nav parādīta cilvēka augšana. Biedrs Ziediņš raksta par Latviju, bet ne par Berezņikiem, kurus itin labi pazīst. Tā rodas zināma romantika un jautājumu vienkāršošana. Arī Latvijas rakstnieki, kas pārnākuši uz šejieni, pēc 3—4 gadiem, ieaugot šejienes dzīvē, par Latviju varbūt nerakstīs, lai neelementarizētu Latvijas toreizējo tagadni. Ir diezgan pamācoši, ka «Salambo» Flobērs ir uzrakstījis pēc grāmatām, bet «Bovarī kundzi» — pēc dzīves.

P e l ē k a i s. Arī Ķikutam ir tendence problēmas elementarizēt. Runājot par to, ka rakstnieks ķeras pie apraksta kā pie vieglākas formas, Ķikuts laužas vaļējās durvīs. Pie svarīga, sociāli pasūtīta darba nevar ķerties bez priekšdarba. Par tādu priekšdarbu uzskatu aprakstu. Pie mums apraksta līmenis nav pietiekošs, arī redzamo rakstnieku darbos. Pret aprakstu nav jācīnās. Nedomāju arī, ka rakstnieki Latvijas tematiku ņem, no grūtas tematikas bēgdami. Mūsu rakstnieki raksta ne rindiņu dēļ, bet lai izteiktos par to, par ko viņi, dziļi ieinteresēti, grib izteikties. Ja par Latviju drīkstētu rakstīt tikai tie, kas nupat no Latvijas, tad Laicens, Ķikuts nedrīkstētu ķerties, piem., pie

strēlnieku tematikas. Kaut gan uz pieredzi pamatojoties, rakstnieks visspēcīgāks, tomēr tieša zināma materiāla pieredze nav absolūti nepieciešama. Tādas aizgaldas, kādas mums ceļ Ķikuts, nevar pieņemt. Še izpaužas zināms rāpojošs empīrisms. Uzskatu aprakstu galvenā kārtā kā materiālu uzkrāšanu. Mūsu apraksts mēģina pieiet arī ar mākslinieka skatījumu, kaut gan ne arvien tas izdodas. Kad tiešamība nepietiekoši izpētīta un dziļu problēmu darbu vēl nevar sniegt, sniedz aprakstu. Uzstājos pret tēzi, ka aprakstiem piegrieztā vērība jāpārslēdz uz citu veidu. Aprakstu varētu uzskatīt par zināmu pusfabrikātu. Bez tam aprakstam ir vēl cita svarīga loma — zinātniskais skatījums.

S t ū r ī t s. Runāšu par «Celtni». Starp citiem, «Celtnei» ir svarīgs uzdevums: iekarot mūsu literatūrai latvju lasītāju kontingentu. Nerunāšu speciāli par literatūru, bet par šo «Celtnes» lomu. No 19 sabiedriski politiskiem rakstiem — 4 pilnīgi vispārēji, bez cenšanās sasaistīt tematu ar latvju jautājumiem. «Celtne» it kā orientējusies uz krievu žurnālu «Большевик». Piem., Knoriņa raksts, kas faktiski tulkots. Latvju lasītājam no Knoriņa būtu gribējies citādu — plašāku apskatu. Vidusmēra lasītājam šis raksts par augstu. Ostrova rakstā «Oktobra revolūcija un zemniecība» par latvju zemniekiem nav nekā, lai gan mūsu masas ir galvenā kārtā zemniecības masas. Pavisam savādi, ka Apiņa rakstā par Sarkanarmijas 15 gadiem gluži nekā nav par strēlniekiem. Rozenberga raksts par revolucionāro likumību rakstīts par ļoti aktuālu jautājumu. Šis jautājums ļoti aktuāls arī latvju lasītājam, bet autors še nekā neraksta par īpatnēji glumo latvju budzi, tādēļ raksts nav karojošs, lasītāju noteikti neierosina. Tāpat latvjiem īpatnējais nav uzsvērts arī Tomasa rakstā par partijas tīrīšanu. Vajadzētu orientēties uz tāda tipa rakstiem, kādi ir Laša un Celma raksti.

Par literatūru vadošo rakstu trūkst. Zaprovskajas rakstā gan ir pacelti daudzi jautājumi, pacelti diezgan pretrunīgi, bet uz viņiem, kā autore to konstatē, neviens nav atsaucies. Še vajadzēja o r g a n i z ē t domu izmaiņu. Šos trūkumus novēršot, mēs «Celtnes» nozīmi ļoti paceltu. Paceļot skolas darbu (apgāde ar grāmatām), pieaugs arī pieprasījums pēc literatūras. Šogad mums ir 8 jaunas latvju vidusskolas. Jāpanāk, lai nerastos literatūras bads. Laicens vakar pareizi nostādīja jautājumu par tirāžas pacelšanu. To izvest tomēr diezgan grūti. Mums ir tādas augšanas grūtības kā nepietiekoši papīra resursi, kādēļ dažreiz nākas izvēlēties — izdot vienu grāmatu 4000 eksemplāros vai 4 grāmatas, katru 1000 eksemplāros. Dažreiz jāizvēlas pēdējais. Pārkārtojot darbu, mums jābūt gataviem uz lieliem literatūras pieprasījumiem. Dārdzības jautājums nav tik svarīgs, kā liekas. Mums ir 250 klubi, kolektīvos gandrīz tikpat daudz skolas —

tātad mums ir daudz noņēmēju ar valsts līdzekļiem. Atsevišķos lasītājus varam apkalpot lielā mērā ar sarkano stūrīšu, ceļojošo bibliotēku utt. palīdzību.

M i z z e. Še tika runāts par MLPR orgbiroja labajiem nodomiem kongresa un konferences sagatavošanā. Pagaidām tomēr darbs norisinās tikai rakstnieku organizācijā. Maskavas latvju klubs nekā vēl nav domājis, ko tas šajā ziņā darīs. Nav arī noorganizējis litpulciņu, lai gan Orgbirojs vadītāju ir jau devis. Tas še jāatzīmē. Biedrs Vīksne nerunāja par to, kādi ir «Celtnes» pārkārtošanās rezultāti uz partijas CK 23. aprīļa lēmuma pamata. Domāju, Vīksne to konkrēti pateiks galavārdā. Vadošo rakstu par literatūru nav bijis. Zaprovskajas raksts ir ievietots diskusijas kārtībā. Bet arī diskusijā klusums. Otrā rakstā Zaprovskaja pastrīpo, ka neviens neko neiebilst — tātad visi ar viņu solidāri.

Rakstnieku atskaites nav vēl notikušas. Jāpievienojas Ziediņam, ka tas būtu ļoti vērtīgi. Tām partijas organizācijām, kur lielākā skaitā ieiet latvju rakstnieki, tuvākajā nākotnē būtu jāapskata literatūras jautājumi. No Ļeņingradas Hercena institūta gaidām darbus un darbiniekus literatūras kritikā. Palika neskaidrs, kādas īsti ir Ļeņingradas Rakstnieku orgbiroja attiecības ar Latiznamu, kā īsti ir nokārtots pulciņu vadības jautājums.

Arī aprakstā var stādīt dziļas problēmas. Pretējais uzskats nepareizs. Jāiebilst pret Pelēko, ka apraksts — sagatavošanās. Mūsu apraksti vāji un pavirši tādēļ, ka daži autori raksta, tikai pāris reižu aizbraucot uz fabriku.

Sudrabu Edžus stāsts gan nepilnīgs, bet budža ekspluatatoriskā daba ir parādīta. Nav taisnība, ka par Latviju var rakstīt tikai tie, kuri pašlaik tur bijuši. Tie vēl Latvijas problēmas nav parādījuši pietiekoši dziļi. Kur zemgrīdnieku cīņas attēle? No Ķikuta romāna to it kā varētu gaidīt, bet vai viņa tur būs? Ja viņas nebūs, tas būtu ļoti liels romāna trūkums. Latvijas biedriem šī attēle jāsniedz.

Nepiekrītu Ķikutam par biedru Hamani. Viņš savās lugās lielus gabalus bija norakstījis no krievu autoriem. To nevar ne aizstāvēt, ne kultivēt, par to jāper. Arī Vosa audzināšanā ļeņingradieši ir pielaiduši kļūdas. Man liekas, te ir apkārtstaigāšana jaunajiem rakstniekiem, nav pietiekošas viņu kritikas.

P e l ē k a i s. Iepriekš, runājot par aprakstu, izsacījos nenoteikti. Principiāli neuzskatu aprakstu par pusfabrikātu. Par pusfabrikātu jāuzskata mūsu konkrētā līdzšinējā aprakstu produkcija.

S t ū r ī t s. Gribēju atzīmēt, ka «Celtnē» laba hronika. Tomēr domāju, ka, rakstot par Vakareiropas literatūru, vajadzētu sniegt arī izvilkumus-tulkojumus.

Ķ i k u t s. Arī apraksta žanram ir savas robežas. Uzsvērt tikai to, ka rakstniekam ir v i e g l ā k un l a b ā k rakstīt par to, ko pazīst pēc pieredzes. Nepareizi arī, ja darbā par vienu zināmu tematu (s.-d. līderi) obligatoriski prasa otru tematu un gadījumam, ja tas nebūtu sniegts, darbu jau iepriekš nosoda. Runājot par pieredzes nozīmi, nesludināju nekādu rāpojošo empīrismu, bet prasīju, lai raksta bez neskaidrībām un pretrunībām, kaut arī sīkām, kādas ieviešas daudz vieglāk tad, ja trūkst personīgas pieredzes. Rakstniekam savu pieredzi vajag novērtēt. Gatavojoties uz rakstnieku kongresu, mums nopietni jāuzstāda sociālistiskā reālisma problēma un tās darba problēmas, kas ar viņu sakarā.

E i d u k s. Pret Ķikuta pamatprasību — rakstīt patiesību nevar būt iebildumu. Var iebilst pret tēzi par personīgās pieredzes nepieciešamību. Ja gribētu balstīties vienīgi uz to, tad nāktos ļoti ierobežoties — varētu sniegt tikai daļējo. Jāpētī plašāk, izlietojot dokumentus, laikrakstus, politiski ekonomiskus sacerējumus un citus materiālus. Rakstnieka uzdevums — tēlot īstenību ar specifiskajiem mākslas līdzekļiem, lai to pārveidotu. Blakus personīgai pieredzei še vajadzīgs zinātniskais pētīšanas darbs. Vienīgi ar to starpību, ka pētījuma rezultāti jāsniedz kā mākslinieka. Pareizi ir tas, ka labu darbu var uzrakstīt vienīgi par to, ko labi pazīst. Kopā ar Kadiķi-Grozniju strādājot pie lugas par strēlniekiem, arī izlietojām ne tikai personīgo pieredzi.

Vajadzīgs kā stāsts, tāpat arī apraksts. Viņus pretim stādīt nav iemesla. Mizze sacīja, ka sīkumiem literāriskā darbā niecīga nozīme. Šis ieskats nebūtu pareizs. Bieži atsevišķa detaļa var apgaismot darba tematu kā ar prožektoru. Un mākslinieka uzdevums taisni ir apgaismot to, ko lasītājs citādi varbūt neredzētu.

Jautājums par pārkārtošanos uz 23. aprīļa lēmuma pamata ir pirmā dienas kārtības punkta pamatjautājums. Pašreizējais stāvoklis mūsu litorganizācijās ir neapmierinošs, pārkārtošanās tikai sākumā, līdz kongresam vēl jāpanāk ļoti daudz. Esam pārkārtojušies mazāk nekā krievi, ejam viņiem nopakaļ. Uzkrīt Maskavas rakstnieku aktivitātes trūkums šodienas apspriedes apmeklēšanā. Arī tas rāda, ka pārkārtošanās nepietiekoša. Vai iemesls grupības atliekas? Jāpanāk sastrādāšana uz partijas norādītajiem principiālajiem pamatiem. Ko Vīksne gribēja teikt, sakot, ka komisijai tīri tehniskas funkcijas? Arī krievu orgkomitejai ir uzdevums — sasaukt kongresu. Bet tas ir jāsagatavo, un tas nav tīri tehnisks jautājums.

Kā Mizze to jau minēja, «Celtne» pārkārtošanās ziņā vēl maz ir darījusi. Daiļliteratūras materiāla ziņā žurnāls šogad liekas mazāk interesants nekā pagājušajā gadā. Neviena no pastāvošām žurnāla nodaļām nebūtu izmetama, varbūt gan jārada

jaunas. Tā kā arhīvmateriālu krājuma, kādu prasīja Vīksne, acīm redzot, nebūs, arī «Celtnei» vajadzētu ierādīt zināmu telpu šādiem materiāliem. Materiālu, ko svarīgi celt gaismā, ir daudz. Vajadzētu arī nodrukāt Marksa un Engelsa vēstules par literatūru. Viņas vajadzīgas visiem mūsu pedagogiem, litpulciņu vadītājiem un visai augošajai inteliģencei. Teicams redakcijas nodoms sniegt novērtējumus par atsevišķiem rakstniekiem, neaizmirstot arī jaunos.

Domāju, ka, sarīkojot rakstnieku atskaites, nevajadzētu kaili kopēt partijas tīrīšanas komisijas. Vajadzētu drusku citādu pieeju — atskaites plašu masu priekšā. Lai rakstnieks pastāsta savu attīstību un darba grūtības, derētu arī kāda kritiķa runa. Nezinu, vai slēdzienus vajadzētu vēl speciāli formulēt un pierakstīt. Tā pasākums varētu izvērsties par zināmu komandēšanu.

L a i c e n s. Še izvirzījās jautājums par rakstnieka profesionāļa darbu un reizē jautājums, kāpēc ne arvien rakstām visvajadzīgāko. Daļa rakstnieku, piem., Ceplis, tematikā dzīvo vēl aiz 1917. gada. Raksta uz vecās pieredzes materiāla pamata, bet šodienas celtniecības tematika gandrīz tikai aprakstos. Bet apraksta apjoms neatļauj apgaismot problēmas plašā vērienā. Ar to es apraksta formu nenoniecinu. Mēs Latvijā viņu izvirzījām, jau pirms vēl tā bija izvirzījusies šeit. Kādēļ nerodas lielāki darbi, bet paliekam apraksta un ne visai izdevušos stāstu robežās? Tas tādēļ, ka latvju padomju rakstnieki pārāk aizņemti citā darbā, nav profesionāļi, nepietiek laika izpētīt materiālu un problēmas. Bet ir arī tā, ka rakstnieks varētu sniegt lielu pieredzi, bet neprot to literāriski izveidot. Piemēram, es pats. Pēdējos 4 gados esmu uzrakstījis maz. Kad tagad sēstos pie darba kā profesionāls rakstnieks, ir īpatnējas grūtības: mans rakstības veids ir kļuvis sausāks, mazāk satur emocionālo elementu. Tādas grūtības ir mums visiem. Es pret to sāku karot apzinīgi. Izeja rakstniekiem varētu būt tāda: zināmu periodu strādāt politiski sabiedrisku darbu, otru periodu — ražošanas darbu. Ražošanas atvaļinājumu par maz, lai attīstītos amata ziņā. Runājot par personīgo pieredzi un pētniecību, jāsaka, ka rakstīt var par visu, bet labāk padodas tas, ko esi redzējis savām acīm. Šajā ziņā Ķikutam taisnība.

Atskaites vajadzīgas. Pie tam lielas auditorijas priekšā, ne šaurā rakstnieku sapulcē. Ir derīgi zināt, ko saka tāds lasītājs, kurš prot jau par rakstnieku spriest. Ne lēmumi, ne komisijas nav vajadzīgi. Auditorija pati ir tā sabiedriskā tiesa.

S. B e r ģ i s. Man divkārt grūti runāt — nedzirdēju ne referātus, ne vakarējās debates.

Mēs te sākam runāt pārāk sīki. Maz par svarīgiem jautājumiem. Uz kongresu jāgatavojas.

Savāds liekas pie mums pastāvošais klusuma laikmets. Kāpēc tie biedri — Vīksne, Lasis, — kuriem politiskā atbildība, neuztraucas? Jauni rakstnieki nerodas. Vecie izklīduši kur kurais. Pagājušajā gadā bija strīdi, šogad strīdu vairs nav. Par sociālistisko reālismu nerunājam un nestrīdamies. Kritika arī, — kad krievu literatūrā viss izstrīdēts, mēs pēc tam braucam vaļējos vārtos. Referāts par dramaturģiju bija interesants, bet Fross vēl drusku bailīgi piegāja jautājumiem.

«Celtne» vāja. Uz tām prasībām, kādas uzstāda lasītājs, nav pietiekoši reaģēts. Nav darba ar jaunajiem rakstniekiem. Agrāk nodibinātās saistības satrūkušas. Laicens maldās, ka mēs rakstām brīvbrīžos. Arī to mums nav. Rakstniekiem nav iespējams izbraukt uz fabrikām. Tāpēc nav konkrētu materiālu. Krievu rakstnieku apstākļi ir citādi. Mums tādu apstākļu vēl nav. Par Maskavas latvju rakstnieku darbu nekur nav nekādas informācijas. Tāda būtu vajadzīga.

Z i e d a i n i s. Gribu runāt par HEMZ'a rūpnīcas vēstures darbu. Pagājušajā gadā tika uzsākts plašs masu darbs. Tika sarīkots atmiņu vakars, materiālus nodrukāja «Komunāru Cīņa», bet ar to arī darbs apklusa. Tagad strādā trīs četri biedri, piem., b. Štāls, bet nespēj materiālu mākslinieciski ieveidot. Strādājām kopīgi. Daļa materiāla ietilpa aprakstā «Surama». Te daudz palīdzēja «Celtnes» brigāde. Vēlāk noorganizējās kolektīvs — Lenerts, Puriņš u. c. Rīgas «Uniona» strādnieki. Stāstīja savas atmiņas, piedzīvojumus. Ja Ukrainas izdevniecība HEMZ'a vēsturi ir nostādījusi otrā vietā, tad latvju literatūrā viņai būtu jāstāv pirmajā vietā. Ja līdz kongresam varētu to uzrakstīt, tas būtu liels sasniegums. Te jāpārrunā, kādu palīdzību varētu sniegt «Prometejs».

Vēl pāris vārdu par nacionālo literatūru tuvināšanos. Kad atbrauca Ceplis un Sudrabu Edžus, sarīkojām vakaru. Pēc tam Ukrainas avīzēs un žurnālos sāka parādīties latvju rakstnieku darbi. Mūsu izdevumiem nebūtu jāpaliek parādā.

Harkovas latvju klubs literatūras jautājumiem piegriež mazu vērību. Kad iebrauca brigāde, klubs sāka kaut ko darīt, bet tagad atkal ir noklusis.

F r o s s. Diezgan daudz runājām par vienkāršiem jautājumiem. Personīgajai pieredzei ir savas priekšrocības, bet arī savas noteiktas robežas. Literatūra ir atziņas forma, un atziņa nevar pamatoties vienīgi uz personīgo pieredzi. Bet literatūras specifika ir viņas tēliskajā konkrētībā. Vajadzīgs, lai konkrētais attēlojums būtu pārliecinošs, tikai tad pārliecinās arī darbā ieveidotās idejas. Arī sīkas kļūdas var tēlojumu padarīt nepārliecinošu. Konkrētā tēlojumā sīkumus nedrīkst ignorēt, bet nedrīkst arī tos nostādīt pretim idejām.

Savu pārteikšanos b. Pelēkais izlaboja. Reportāža (apraksts), protams, nav pusfabrikāts, bet pilntiesīgs literatūras žanrs. Nav arī pareizi viņa īpatnības meklēt īsumā vai problēmās neuzstādošā un neatrisinošā aprakstījumā. Reportāžas īpatnība ir tā, ka, problēmas uzstādot un risinot, še paralēli ar literāriskajām izlietojamas arī zinātnes un publicistikas metodes.

Gribu īsumā runāt par mūsu kritikas tuvākajiem uzdevumiem. Tas nozīmē — runāt par aktuālajām mūsu literatūras problēmām.

Piekrītu, ka apraksta problēma mūsu literatūrā ir aktuāla. Bet to nedrīkst uzskatīt par iemeslu aprakstu kā žanru izcelt pāri citiem literatūras žanriem. Es domāju, ka ne mazāk aktuālas mums ir arī stāsta un dramaturģijas problēmas. Pie kam katrs no šiem žanriem ir aktuāls īpatnējā veidā un katrs citādu iemeslu dēļ.

Apraksta jautājumu uzskatu par aktuālu tādēļ, ka apraksts pēdējā laikā mūsu literatūrā kvantitatīvi ļoti izaudzis, bet kvalitatīvi daudz mazāk. Še rodas zināma disproporcija, kurai jāpiegriež vērība, jo citādi mēs ar laiku varam nonākt pie apraksta diskreditēšanās lasītāju priekšā. Tas nozīmē, ka kritikai jāpiegriež aprakstam ļoti nopietna vērība. Jāpiezīmē, ka mūsu apraksts nav vienveidīgs, bet attīstās dažādos virzienos, kurus še tuvāk neraksturošu. Kritikai uzmanīgi un nopietni jāanalizē šīs dažādās attīstības tendences, lai izceltu viņās pozitīvo.

Stāsta jautājumu es uzskatu par aktuālu tajā ziņā, ka pašlaik mūsu literatūrā parādās d a u d z jaunu stāstu, ņem vārdu jauni stāstu rakstnieki, izpaužas ļoti noteikti saskatāma tendence pāriet uz liela apjoma stāstu un uz romānu. Šo tendenci, protams, nevar apskatīt kā formālu tendenci. Še, acīm redzot, jārunā par to, ka mūsu rakstnieki cenšas pāriet uz plašākiem tematiem un uz dziļāku viņu izstrādājumu. Tādēļ arī rodas vajadzība sniegt lielāka apjoma darbus. Kritikai šim straujajam attīstības procesam jāseko visai uzmanīgi, lai palīdzētu — sevišķi jaunajiem autoriem — sekmīgi augt, lai norādītu nevēlamās tendences, kur tādas izpaužas, un palīdzētu apzināt un tālāk izkopt pozitīvos momentus.

Dramaturģijas jautājums uzskatāms par aktuālu tajā ziņā, ka mūsu dramaturģija it sevišķi atpaliek no tām grandiozajām pieaugošajām prasībām un uzdevumiem, kādus tai uzstāda mūsu augošais profesionālo un pašdarbības teātru tīkls, t. i., plašās darbaļaužu masas, kuras ir šo teātru skatītāji un kuru kulturālās prasības strauji palielinās. Tādēļ darbam dramaturģijas laukā ļoti nopietni jāmobilizējas, jāmobilizējas arī kritiķiem. Pie VLT «Skatuves» ir sākusi veidoties t. s. dramaturģiskā darbnīca, kurai jākļūst par nopietnu darba kolektīvu, piedaloties ieinteresētajiem rakstniekiem, kritiķiem un teātra darbiniekiem.

Domāju, ka būtu svarīgi šādus darba kolektīvus veidot, arī pamatojoties uz kopēju interesi par citiem žanriem.

Izceļot šos konkrētos kritikas uzdevumus, es nebūt nedomāju noliegt, ka izšķiroši svarīga nozīme ir principiālo pamatjautājumu noskaidrošanai. Sociālistiskā reālisma problēmas esam noskaidrojuši vēl gluži nepietiekoši. Domāju tomēr, ka arī principiālie pamatjautājumi vissekmīgāk un visproduktīvāk noskaidrojami taisni uz konkrētās literatūras prakses un darba problēmas pamata.

Par HEMZ'a vēstures jautājumu mums še nevajadzētu daudz runāt, bet katrā ziņā vajadzētu konkrēti norunāt, kā mēs harkoviešiem palīdzēsim, jo darba lielā nozīme ir nenoliedzama.

L a s i s. Vajadzētu vairāk pieķerties svarīgākajam ķēdes loceklim un vairāk runāt par to, kā organizatoriski panākt labākus darba apstākļus, nekā mums ir. Ražošanas atvaļinājumi ir paliatīvs līdzeklis, kaut ne bez rezultātiem. Viņi jāturpina, jāpaplašina. Jāpaceļ rakstnieku marksistiski ļeņiniskā audzināšana, lai rakstnieki pareizi redzētu aprakstāmās parādības. Vēl redzam idejisku nevarību. Jācenšas pacelt tipogrāfijas jaudu. Jānovērš disproporcija starp cehiem. Rakstniekiem un viņu birojiem jānāk palīgā. Plašāki līdzekļi izdevniecībai ir tikai pēdējos pāris gados. Specifiska skopuma gan nav. Grāmatu tirāžu lieluma ziņā būs vajadzīga specificēta pieeja. Nedomāju, ka konkurss atbaida. Stāstu konkurss ir mobilizējis dažus līdz šim nerakstījušus autorus. «Komunāru Cīņai» turpmāk lielāka vērība būs jāpiegriež vietējai presei, bet vietējiem darbiniekiem vairāk jāņem vērā sniegtie aizrādījumi.

P e l ē k a i s. Uz nākošo gadu izdevniecības perspektīvas nav pietiekošas. Turpmāk būs labāk. Jāstrādā ar lielāku perspektīvu. Strēlnieku vēsture «nāves punktam» ir pāri. Pašlaik 20 loksnes drukā. HEMZ'a vēsture jāizdod. Ja varbūt nepaspēsim līdz kongresam, nebūs tik slikti. Galvenais — pamatīgi jāpiestrādā. Pievienojos Frosa priekšlikumam. Kadiķa uzbrukumi bija ļoti asi. Ar Makstu norunātajā darbā bija nopietnas kļūdas. Autors to atzina. Solīja no lielā darba izveidot divus. Bet atnesa lielu pirmo sējumu, kurā trūka ideoloģiskās nostādnes, bet bija daudz nepārstrādāta, lieka materiāla. Izdevniecība nav vienkāršs starpnieks starp lasītāju un rakstnieku, bet atbild par darbu vērtību. Daļa rakstnieku nemīl mūsu iepriekšējās iztirzas. Izdevniecībai tomēr jāstrādā vadoši. Ja tā vēl nav, tad tas jāpanāk. Vai sagaidāma skolmeistarība izdodamajās bērnu grāmatās? Ar pedagogu un literātu kritiku par Eiduka «Maiņu» gribam ierosināt pārrunu par bērnu literatūras jautājumiem. Izdevniecībai stāda prasības. Bet disciplīnas autoriem ir ļoti maz. Raksturīgs šajā ziņā bija stāvoklis ar Cepļa «Kalpiem». Janvārī Ceplim bija jānodod stāsts, bet neesam to saņēmuši. Iznāk, ka rakstniekam

viss jādod, bet no viņa nekā nevar prasīt. Voss kādreiz sarīkoja skandālu par nenodrukāto «Lielā plāna» tulkojumu, kas bija ārkārtīgi vājš. Būtu slikti, ja avansi kultivētu paviršību. Rakstniekos rodas tendence strādāt vienīgi uz līgumu pamata (Priednieks). Nedrīkstam izdot pārāk vāju produkciju. Sevišķu skopumu gan nevarēs mums pārmest. Arī litpulciņiem būs jāpalīdz. Rakstniekiem jāpalīdz, šī palīdzība arvien jāpastiprina, bet paturot iespēju — pirms izdošanas kritizēt.

Eiduks. Pelēkais pareizi runāja no saimnieka viedokļa. No autora viedokļa tas viss izskatās drusku citādi. Pie Maksta griezās kā pie speciālista zināmā laukā. Vajadzētu tomēr paredzēt zināmu kompensāciju par padarītu darbu. Citādi iznāk, ka uzdod sastādīt kopojumus, kurus pēc tam atrod par nevajadzīgiem, bet autors ir ieguldījis darbu un līdzekļus (par pārrakstīšanu). Pret autoriem, kas netur līgumus, jācīnās sabiedriskā un juridiskā ceļā. Jāievēro kā rakstnieku, tāpat arī izdevniecības intereses.

Vīksne. Strēlnieku vēstures materiāli nav nozaudēti, vēsture iznāks. Esmu forsēšanas pretinieks. Uz dienas kārtības ir sējums par 1919. gadu, tātad ar ļoti atbildīgu tematiku. Taisnība — virzās uz priekšu lēni. Atmiņas, kas daudzmaz lietojamas, parādīsies. Varētu runāt tikai par labāko atmiņu izdošanu grāmatiņās. Tādu jautājumu varbūt tiešām var uzstādīt, bet ne kā pašas vēstures decentralizēšanas jautājumu.

Stāstīju konferences organizācijas komisijas vēsturi. Sākumā tomēr nedomāju, ka mēs piesavināsimies visas literatūras vadības funkcijas, bet tikai idejisko vadību. Tagad nostājas jautājums par visu to funkciju uzņemšanos, kādas ir krievu orgkomitejai. To varam še lemt un saskaņot ar attiecīgām organizācijām.

«Celtne» nav vēl pietiekoši pārkārtojusies. Nepareiza ir tomēr pārkārtošanās izpratne, kas izpaudās Mizzes runā. Viņas izpratnē pārkārtošanās jautājumā inteliģences problēma nespēlē nekādu lomu. Turpretim CK lēmuma pamatā ir stādīts jautājums par mūsu attiecībām pret inteliģenci. Inteliģences jautājumā «Celtnes» līnija pareiza. Citronu mēs «Celtnē» neielaidām. Mēs sniedzām Ziemeļa-Bērziņa rakstu pret Citrona politiski nepareizo nostādni. Nodrukāts arī mans raksts par inteliģences jautājumu. Kritizētāji, tanī skaitā b-ne Mizze, negrib to redzēt, negrib redzēt, ka tie ir pārkārtošanās raksti. Varbūt citi varēja uzrakstīt citādi, es uzrakstīju tā. Grupība šajā rakstā ir zem sitiena, kaut gan nav izspīlēti cilvēki. Mans raksts par Andreju Upīti — arī pārkārtošanās raksts. Pārkārtošanās prasa atteikties no ārēji kliedzošas frāzes, pāriet uz padziļinātu analīzi. Zaprovskajas raksti nestāv zemāk par veselu rindu rakstu krievu izdevumos. Konkrētā kritika nav pietiekoša, nav bijis laika un

iespējas. Jābūt p a d z i ļ i n ā t a i kritikai. Mizzes kritika ļoti paviršа. Ir tomēr arī milzu trūkumi. Tas attiecas arī uz citiem mūsu kritikas uzdevumiem. Fross strādā nopietni, ļoti daudz; nopietni strādā Zaprovskaja, kaut gan ir trūkumi. Pelše no literatūras nav aizgājis. Jāatsakās no veciem trokšņošanas, «grupovščinas» paņēmieniem. Frosa rakstā atsevišķas tēzes neatrod pareizo lauzumu mūsu konkrētajos jautājumos. Šie jautājumi jānopamato filozofiski. Visumā kritikai jāpārkārtojas, nevis tikai atzīstot rezolūcijas, bet filozofiski un zinātniski padziļinot darbu. Sociālistiskā reālisma problēmā vajadzīgs milzu darbs, ne sprakšķošs raksts. Orgbiroju — sevišķi Ļeņingradas — ziņojumos nebija dzirdams, ka žurnāls ir mūsu žurnāls. Pēc notikušajām cīņām neesam mēģinājuši Ļeņingradiešus atbīdīt. Ja Eiduks, Kadiķis-Groznijs, Ziediņš sniegtu mums stāstus, tie būtu vērtīgāki nekā mūsu šogad nodrukātie. Ļeņingradieši savu plānu, kurš nebūt nebija liels, nav izpildījuši. «Celtni» ceļam ar jauniem rakstniekiem. Jaunos «Celtne» ir izvirzījusi. Dzejā sliktāk.

Aprakstam liela pozitīva nozīme. Caur viņu aug jaunie rakstnieki. Tas ir politiski aktīvs, aktuāls žanrs, kas laikā spēj reaģēt. Tomēr jāstrādā arī pie lielākiem darbiem — stāstiem, romāniem.

Nopietnāku vērību vajadzētu piegriezt biedru aktivitātes pacelšanai, kas orgbiroju ziņojumos netika pastrīpots. Še nav, piem., Šillera, Priednieka u. c. Še vajadzīgs sabiedrisks iespaidojums. Orgbirojiem vajadzētu uzņemties arī zināmu masu apkalpošanu kolektīvos, rūpnīcās.

Jāvienojas par komisijas funkcijām un jāpieņem rezolūcija.

K a d i ķ i s ieteic griezties pie «Prometeja» kultsektora ar priekšlikumu pārskatīt komisijas un «Celtnes» redakcijas sastāvu, piesavinot komisijai tās funkcijas, kas ir krievu orgkomitejai, un padarot «Celtni» par komisijas orgānu.

Pārējie apspriedes dalībnieki pievienojās Kadiķa ierosinājumam.

2

Apspriede noklausās b. Z i e d i ņ a referātu par lasītāju konferenču organizēšanu, kuram seko pārrunas.

3

E. Fross īsi analizē un salīdzina divas krievu litpulciņu programas. Pēc īsām pārrunām nolemj, ka programa latvju litpulciņiem izstrādājama, ņemot par pamatu Padomju rakstnieku savienības orgkomitejas programu. Programas izstrādāšanai ievēlē komisiju: b. b. E. Frosu, S. Berģi un Stūrīti.

4

Nolemj paplašināt latvju padomju rakstnieku konferences dienas kārtību, atsevišķi apskatot latvju padomju dzejas jautājumus.

E. F[ross]

«Celtne», 1934. g., Nr. 1, 65.—73. lpp.

LITERĀRISKĀ GADA SEKMES UN NEVEIKSMES

Mums ir slikta tradīcija, ka periodikā drukājamie darbi gandrīz vienmēr ir palikuši ārpus kritikas redzes loka. Bet bez tiem pārskats par mūsu literārisko ražu nevar būt pilnīgs. Jo tekošā literāriskā produkcija vistiešāk un sajūtamāk atspoguļo tiklab pavērsumus atsevišķu rakstnieku darbos, kā arī jaunu spēku augumu mūsu literatūrā; jo periodikā parasti izmēģina spalvu jaunie iesācēji. Īstā laikā teiktam uzmudinošam vai brīdinošam vārdam priekš viņiem var būt sevišķi liela nozīme. Atkāpjoties no augšminētās nevēlamās tradīcijas, mēģināsim — cik un kā nu tas īsā pārskatā iespējams — aptvert arī mūsu periodikas gada ražu. Un vispirmā kārtā to, jo atsevišķās grāmatās iznākušie darbi gandrīz vai visi jau ir vērtēti mūsu žurnālā.

Vispirms atzīmējama vesela grupa jauno literātu, kas pagājušajā gadā ar sevišķu sparu un ne bez sekmēm izvirzījušies mūsu periodikā, reprezentējoties ar paprāviem un pat vairākiem darbiem. Kā tādi vispirmā kārtā būtu minami Ed. Durevskis, J. Deglis, T. Vītoliņš, J. Svēre, J. Kins un V. Ziedainis.

Ed. Durevskis ar «Taiga atkāpjas» ienāk mūsu literatūrā kā nobriedis politisks darbinieks, kurš mēģina mākslinieciski ieveidot — pagaidām aprakstā — savu bagāto praktisko pieredzi mūsu sociālistiskās jaunceltnēs. Viņa apraksts par Solikamskas raktuvēm pieder pie labākiem aprakstiem mūsu pagājušā gada literāriskā ražā. Autors ir labs vērotājs, kurš prot uztvert galveno, neiegrimstot nevajadzīgos sīkumos, — viņu interesē plaši apvārkšņi un problēmas. Neskatoties uz to, ka apraksts par daudz pieblīvēts specifiskiem, bieži vien krieviskiem terminiem, ka valodā, teikumu uzbūvē pat redakcijas labojumi nav spējuši galīgi izskaust rusicismu, neskatoties uz to, aprakstā ir krietni daudz tādu vietu, kas saista ar savu svaigo, gleznaino izteiksmi. Autora jūsma aužas cauri visam aprakstam — tā ir himna mūsu sociālistiskām jaunceltnēm. Neskatoties uz to, ka autors prot tēlot cilvēkus darbībā, prot

uztvert asus konfliktus un raksturīgas situācijas, sižetiski darbs nav izveidots — trūkst sižetiskas viengabalības. Nevar arī teikt, ka autors būtu bijis sevišķi rūpīgs raksturu veidojumā, — lielāka rūpība, vispusība, daudzkrāsainība šai ziņā ievērojami paceltu darba vērtību. Atsevišķi vilcieni raksturu tēlojumā (Demka, Šilovs, vācu inženieris Dr. Klauss) nešaubāmi liecina, ka autors arī šai ziņā var gūt ievērojamus panākumus. Tādēļ ar lielu interesi tekošajā gadā gaidīsim viņa «Celtnei» apsolīto stāstu par Magņitogorsku.

J. Deglis vairuma ziņā ir bijis ražīgāks par Durevski — nodrukājis divus aprakstus: «Izšķirošās dienās» un «Uguņi stepē». Viņam tomēr trūkst Durevska plašā tvēriena, prasmes uztvert galveno, neiegrimt neraksturīgos sīkumos, neizplūst. Viņš slīd pa virspusi, izplūst garlaicīgos dialogos, pārliecīgi izstiepj bieži mazraksturīgas ainas, kuras viena ar otru slikti saistītas. Daudz vispārēju frāžu. Sevišķi tas sakāms par «Uguņi stepē», kur autors izvēlējies ļoti pateicīgu un interesantu tēmu — MTSt. noorganizēšanos Altaju stepēs. Personu daudz, bet neviena no tām neiespiežas lasītājam atmiņā, izņemot bijušo baju aitu ganu Babošu. Viņa stāsts par savu pagātni ir vislabākais aprakstā. Beigas aprakstam aprautas, neloģiskas: autors stāsta, ka pie ugunsgrēka vietas remontdarbnīcā kopā ar citiem pienāk Babošs, bet pēc dažām abzacēm to pašu Babošu tai pašā vietā atnes asiņojošu. Arī valoda Deglim ir daudz bālāka, gleznām nabadzīgāka. Atdzīvina viņu autora humors, «kreptīgi» izteicieni un žargons atsevišķu personu izteiksmē, ko autors tomēr neprot lietderīgi izmantot, piesātinot tēlojumu nelatviskiem vārdiem. Starp valodas gleznām, kuru nav visai daudz, sastopamas arī neizdevušās, kā, piem.: «Puisis kliedza un, zirgu sitot, locījās kā pagrabā izstīdzējis kartupeļu laksts.» Apraksts «Izšķirošās dienās» ir mazliet viengabalaināks, bet arī varbūt tikai tādēļ, ka tas ir krietni īsāks. Deglis, bez šaubām, var rakstīt labāk, viņam ir novērojumi, bet vajadzīgs dziļāks tvēriens, rūpīgāks, visos sīkumos neizstiepts dialogu un situāciju veidojums, sižetiski vienots darbības risinājums, ierobežojot personu skaitu un daudz rūpīgāk viņas raksturojot.

V. Ziedaiņa apraksti «Satikšanās ar veco Kažoku», «Manas brigādes meitas», «Pēc sešpadsmit dienām» ir vienkārši, nepretenciozi, vairāk liriski nekā sižetiski. Autors maz rāda personas darbībā, vairāk pats stāsta par tām. Vēstījums risinās bez sevišķiem sarežģījumiem un konfliktiem, viņā nav rūpīgi izvēlētu un veidotu situāciju, bet autors stāsta par saviem varoņiem ar tādu siltu sirsnību, ka aprakstus var izlasīt ar interesi. Ziedainim ieteicams stingrāk pieturēties pie principa — rādīt personas darbībā.

J. Svēre reprezentējies ar vienu prāvāku — «Ziemupes

asākie cīņas mēneši» un pāris mazākiem stāstiem — «Ierāvēja gals» un «Pineklis». Vājākais no tiem ir pirmais, kurš par daudz stiepts, izplūst sīkumos, nenoteikts personu veidojumā. Acīm redzot, tik plaši darbi autoram vēl nav pa spēkam. Abi pēdējie stāstiņi vairāk koncentrēti, viengabalaināki, bet arī bez kādām dziļākām problēmām. «Ierāvēja gals» būtu labāks bez epiloga, kurš mākslīgi piekārts.

T. Vītoliņš devis lugu «Ļaudis pie celtnes» un divus stāstus — «Skaudība» un «Melānija». Labākais no tiem stāsts «Skaudība», par kuru jaunais autors ir pelnījis dziļu atzinību. Dzīvā, saistošā notikumu risinājumā autors parāda, kādos smagos iekšējos konfliktos un lūzumos dažkārt nākas izdzīvot savstarpēju skaudību, nenovīdību, kapitālistiskās konkurences paliekas mūsu apziņā. Stāstā nav nekā lieka, tas lasās viegli un ar neatslābstošu interesi. Vecā Dauguļa personā ir parādīts pašaizliedzīgs apzinīgās strādniecības priekšstāvis, kas šķiras interesēs prot pārvarēt personīgā apvainojuma sajūtu arī tad, kad tam nodarīta netaisnība. T. Vītoliņam ir liela interese par savu varoņu psiholoģiju. Pēdējo viņš prot tēlot ciešā saistībā ar dzīves īstenību, neizplūstot izolētā, izsmalcinātā psiholoģizēšanā. Tā ir laba liecība par jaunā rakstnieka augšanas iespējamībām. Daudz sliktāks ir tā paša autora stāsts «Melānija». Jāsaka atklāti, ka šis stāstiņš autoram nav izdevies. Vītoliņš stāsta par brigadieri Melāniju, kura, izturoties nesaudzīgi pret disciplīnas pārkāpumiem no citu biedru puses, pati kādu rītu nokavē ierasties darbā. Tas meiču tik ļoti satriec, ka viņa nolemj pamest savu darba vietu, — tik neciešamas un apkaunojošas priekš viņas ir domas par to, ka darba biedri nosodīs viņas pārkāpumu, kurš priekš viņas kā brigadieres ir vēl jo smagāks. Pretēji autora nolūkam darbs lasītājam it kā runā: lūk, kā saspīlēta disciplīna un sociālistiskā sacensība var nobremzēt pat krietnus un pašaizliedzīgus strādniekus! Konflikts, kuru autors ir izvēlējies stāsta sižetam, ir par daudz sīks un nekādi neattaisno to traģismu, ar kādu stāsta varone uzņem šo konfliktu. Labi autors tēlo tās dziļi biedriskās savstarpējās attieksmes, kādas attīstās sociālistiskā trieciendarbā un kuras palīdz arī Melānijai pārvarēt savu mazdūšību. Vispārīgi Vītoliņam lietas un notikumi neaizsedz cilvēkus, ko ne vienmēr var teikt par dažiem citiem mūsu rakstniekiem. Tā paša autora ludziņa «Ļaudis pie celtnes» komiskā veidā rāda budzisko elementu musinošo iespaidu neapzinīgākos būvstrādniekos. Darbības risinājums diezgan veikls. Ludziņu var izmantot pie gadījuma pilsētu klubu drampulciņi.

J. Kins nācis klajā ar vairākiem stāstiem: «Ziemeļi un dienvidi», «Sapņotāji», «Māte». Priekš jaunā rakstnieka, kurš tikko sācis rakstīt, tā ir krietna produkcija. Kins tēlo mūsu jaunatni

viņas augšanas un izveidības procesā, kas silti apsveicams. Autors ņem atsevišķus cilvēkus un faktus tādus, kādus mēs tos redzam dzīves īstenībā, samērā veikli risinot savu vēstījumu. Viņš vēl neprot apkopot, apvienot, tipizēt, dziļāk skatīt sabiedriskos procesus un viņu virzošos spēkus, rādīt asi veidotus sabiedriskus konfliktus un raksturus. Tādēļ viņa stāstiņi pagaidām vairāk atstāj ar zināmu veiksmi veidotas, literāriski izstrādātas un paplašinātas korespondences iespaidu. Arī tas ir ieguvums, kas pie neatlaidīga darba var dot daudz vērtīgākus mākslinieciskus rezultātus. Plašāku redzes loku, dziļāku skatu, neatlaidīgu zinātgribu un mācīšanos pie literatūras lielmeistariem no sirds vēlam Kinam un pārējiem mūsu jauniem literātiem. Un ne tikai jauniem.

No šīs sparīgās jauno literātu grupas, kura ieņem diezgan redzamu vietu mūsu šīgada literāriskā ražā un uz kuru gribētos likt turpmāk lielākas cerības, pārejam pie rakstniekiem, kas jau krietni sen pazīstami mūsu literatūrā. Tā ir, tā sakot, mūsu literātu vidējā paaudze, protams, pēc literāriskā darba un ne mūža gadiem rēķinot. Šeit jāpaļaujas vienīgi uz atmiņu, jo, par nožēlošanu, vākt, uzkrāt un uzglabāt bibliogrāfiskas ziņas par mūsu rakstniecību — to mēs vēl vienmēr neuzskatām par vajadzīgu darīt.

O. Rihtera garākā stāstā «Mežs» jūtams vecais trauksmīgais Sarkanarmijas izlūks — šoreiz sociālistiskās celtniecības laukā. Tēma — cīņa par ražošanas plānu, cīņa pret budžiem un kaitētājiem meža darbos. Kā vienmēr, autors prot atjautīgi stāstīt un veikli risināt sižetu. Tomēr sižetiskās vienības ziņā šis darbs netiek līdzi izlūku stāstiem. Atsevišķas darba daļas var svabadi nolaist, pārvietot utt., netraucējot notikumu saistību. Tas liecina, ka darba kompozīciju autors nav izdomājis, izplānojis, paļaujoties uz savu stāstīšanas prasmi, aizmirstot, ka šinī tēmā daudz grūtāk izveidot saistošu, koncentrētu sižetu, balstoties tikai uz personīgo pieredzi. Aizraujošo un dziļi saistošo notikumu tēlojums iepriekšējos izlūka stāstos nav pieradinājis autoru iedziļināties notikumu un personu sabiedriskā būtībā, vispusīgi to aptvert un tēlot viņu daudzkrāsainā dažādībā, izcelt vienojošo un tipisko. Nav šaubu, ka Rihters to visu spēj dot. Slaveno sarkano izlūku ar viņu neatlaidību, izturību un uzņēmību ļoti ļoti gribētos redzēt arī mūsu rakstniecības virzošā priekšpulkā. Visai pievilcīgo gabaliņu «Spridzinātāji» — izvilkumu no garāka stāsta — atstāsim līdz visa stāsta publicēšanai.

Ed. Saleniekš arī šinī gadā ir bijis ievērojami ražīgs. Divi stāsti un viencēliens, neskaitot jau agrāk drukāto un tagad pārstrādātā veidā atsevišķā grāmatā izdoto stāstu «Jautrais rudens», par kuru mūsu žurnālā jau runāts. Saleniekam jau ir aiz muguras krietns literāriskā darba stāžs. Viņš ir stipri īpat-

nējs rakstnieks, kuru grūti saradot ar jebkuru citu no mūsu literātiem. Tieši tādēļ mums ir pamats pieiet autoram ar krietni augstākām prasībām, nekā to darījām pirmajā literātu iesācēju grupā. Un, šādi pieejot, autora jauno lielāko stāstu «Pie lielpilsētas vārtiem» nekādi nevar uzskatīt par izdevušos. Stāsts ir bezmērīgi stiepts, ar tik daudz dažādiem sīkiem un raibiem notikumiem pieblīvēts, ka var izsaukt kurnēšanu vispanesīgākajā lasītājā. Saleniekam pavisam nav mēra sajūtas: saistošas, pievilcīgas ainas viņam jaucas ar samākslotiem «trikiem», akrobātisku kūleņošanu; simpātiskais, veselīgais, priekš Salenieka tik īpatnējais humors izteiksmē nereti pāriet jocīgu vārdu kumuros, staipītos virknējumos, par kuriem neviens nevar lāgā izprast, ko īsti autors gribējis teikt; blakus mākslinieciski iespaidojošam, jautram konkrētu faktu tēlojumam uzbāzīga moralizēšana. Es atļaujos sev tik asi izteikties tādēļ, ka tā ir Salenieka slimība, kas tam traucē mākslinieciski augt un asināt sava humora bultas. Jo padomju lasītājs ļoti ļoti mīl arī bezbēdīgi un no sirds izsmieties. Un mēs nešaubāmies, ka Salenieks var rakstīt lieliskas sociālistiskās sabiedrības humoreskas, par kurām mūsu lasītājs būs bezgala pateicīgs. Kolektīvu dramatiskie pulciņi būs autoram pateicīgi par viencēlienu «Neticami, bet fakts», kuru augšminētās likstas maz aizskārušas. Un pavisam jau labs (tikai mazliet lieki samežģināts) stāstiņš «Barometrs krīt».

K. Ozoliņš (Dzirkstele) devis divus stāstus — «Ikdienas darbā» un «Pārveides dienās». Pēdējais stāsts dod labu liecību par Dzirksteles literārisko attīstību: koncentrēti, saistoši, nestiepjot un neizplūstot autors tēlo raksturīgu ainu kolektīvu saimnieciskās nostiprināšanas cīņā. Nelielā stāstā autors raksturīgiem vilcieniem pratis iezīmēt pat atsevišķas personas (Andžs, Augusts, Sīpols, Sīpoliene, Zeltiņš), kuras nesaplūst vienkopus, neraugoties uz viņu prāvo skaitu. Padziļinot personu veidojumu, kas nav panākams bez dziļas sabiedrisko procesu izpratnes un literāriskās meistarības piesavināšanās, autors jau tuvākajos gados var gūt ievērojamus panākumus. Krietni vājāks ir stāsts «Ikdienas darbā», kur par daudz stipri liek just sevi raksturīgākie Dzirksteles agrāko gadu darbu trūkumi: stiepts, vāji koncentrēts vēstījums, nevajadzīgi pieblīvēti sīkumi, kas notušē raksturīgāko un galveno, pēc vienas liestes veidotas personas. Gribas ticēt, ka šis etaps paliek rakstniekam aiz muguras.

Čāgans pēc ilgiem gadiem no jauna nācis klajā ar stāstu «Aina Virga». Darbības un personu veidojumā šeit jaucas reālistiski un naivi avantūristiski vēstījuma paņēmieni, pie tam pēdējie ar lētu kriminālromānu piegaršu. Ja autors būtu pratis izturēt stāstu reālistiska vai arī tīri avantūristiska vēstījuma rāmjos, tas nāktu darbam tikai par labu.

P. Ķikuta dzīvā, atjautīgā valodā uzrakstītais, satīris-

kiem vilcieniem cauraustais stāsts «Kvēlošais stikls» atsedz stūrīti Baltlatvijas sabiedriskās attiecības, dodot šinī gadījumā labu liecību par jauno autoru. Darbā jūtams tiešs Linarda Laicena iespaids.

A. Ziediņš pēc ilgāka laika pamēģinājis spalvu. Nemākslotais, ļoti vienkāršā, tīkami skaidrā valodā uzrakstītais gabaliņš «Jaivas mežos» lasās viegli un dzīvi, lai gan ir tikai neliela ceļojuma apraksts. A. Ziediņam derētu sistemātiskāk vingrināt spalvu.

Minēsim vēl dažus iesācējus, kuri reprezentējušies ar atsevišķiem darbiem. Leopolda Lorenca valodnieciski rūpīgi izstrādātais darbiņš «Kad atkrīt šaubas» pārāk vienkāršoti un tādēļ nepārliecinoši atrisina viensētnieka šaubas par iestāšanos kolektīvā. Īstenībā zemnieka privātīpašnieciskā daba ir daudz sīkstāka. Tēmu vajadzēja dziļāk un vispusīgāk izstrādāt, rādīt konfliktu, pēc kura psiholoģiskais lūzums būtu tiešām pārliecinošs. Z. Spure «Pēdējā granātā» izvēlējusies ļoti asu, savā traģiskumā satricinošu vielu no Padomju Latvijas krišanas dienām. Nevar teikt, ka jaunais autors literāriski būtu pratis tikpat asi apstrādāt pateicīgo materiālu. Tomēr pati notikumu gaita Spures stāstā tik ļoti saista lasītāja uzmanību, ka apstrādājuma trūkumi nekrīt acīs. Jaunā autora nopelns, ka šis traģiskais moments atradis atspoguļojumu mūsu literatūrā. Al. Maskevičs nāk ar svaigu tēmu pie mums nepelnīti aizmirstā literāriskā žanrā (humoreska «Dzīvojam bez bēdām»). Nevar tikai teikt, ka autors būtu ticis galā ar savu tēmu un būtu pratis izcelt izvēlētā žanra īpatnību: humoreskā par maz humora. E. Mizzes diezgan gludi ritošais apraksts «Apburtā vieta» neatsedz dziļāk tēlojamo konfliktu, pietiekoši neatmasko izgudrojuma bremzētājus, pret kuriem arī partijas tīrīšanas komisija izrādās bezspēcīga.

Ja nemaldos, pirmoreiz ar saviem literāriskiem darbiem nāk klajā P. Akmens un P. Dambīts.

P. Akmens stāstā «Viensētnieks Krastiņš» dziļāk un pareizāk kā Leopolds Lorencs izpratis un attēlojis zemnieciski privātīpašniecisko psiholoģiju. Viņš tikai nav pratis materiālu mākslinieciski pietiekoši pārkausēt, rādīt notikumus konkrētā darbībā (nepietiekoši koncentrēts vēstījums, stieptas sarunas, diezgan daudz vispārēju frāžu). P. Dambīša «Vecais invalīds» sākumā nevajadzīgi stiepts: ambulatorijas apraksts izplūdis nevajadzīgos sīkumos, atstāstot pat parastos anketas jautājumus. Arī vēstījums par slimības gaitu varēja būt vairāk koncentrēts. Par to stāsta otrā puse konkrēta, pievilcīga, saistoša.

Ja mūsu literātu jaunā paaudze galvenā kārtā interesējusies par sociālistiskās celtniecības tēmām, tad vecākiem rakstniekiem

pārsvarā vēsturiskā tematika. Tā Sīmanis Berģis pagājušajā gadā devis stāstus no 1905. gada revolūcijas laikiem («Zveja un medības», «Mežsarga māja») un cīņām Padomju Latvijas frontē («Nākat drīz atpakaļ»). Autora stiprā puse — sasprindzēts, kāpināts notikumu risinājums, kaujinieciskā trauksme. Tieši tādēļ, ka viņam labi padodas darbība un notikumu risinājums, šķiet, ka tam būtu vērts vairāk piegriezties drāmai, vērīgāk izturēties pret personu raksturojumiem, kas pašlaik ir viņa darbu vājā puse. Al. Ceplis tekošā gada periodikā arī devis divus stāstus: «Dzirnavas» un «Jānis». Abos stāstos autors turpina to pašu līniju, kas pasākta «Kalpos», t. i., aug pretim lielākai vienkāršībai un mākslinieciskai skaidrībai. Par izvilkumiem, kas publicēti no garākiem stāstiem, šeit nerunāsim, atliekot to līdz tam laikam, kad šie darbi tiks pilnībā publicēti. Tā paša iemesla dēļ neapstāsimies pie Linarda Laicena jaunā romāna «Limitrofija», no kura pagaidām ir nodrukātas tikai atsevišķas nodaļas. Nelielā stāstā «Divi Oktobri» Linards Laicens dod, kā vienmēr, asprātīgu mazpilsētas luterāņu mācītāja raksturojumu revolūcijas posmā. Jāpiezīmē tikai, ka autors nepareizi izvirza revolucionāra lomā ģimnāzijas valodas skolotāju tikai tādēļ, ka tas cīnās pret reliģiju un propagandē nacionālās valsts patstāvību. Autora frāze «Pienāca dienas, kad Petrogradā tika aiztriekta satversmes sapulce un Kerenska valdība» nepareizi apgaismo vēsturisko pusi, jo Kerenska valdība tika aiztriekta 1917. gada oktobrī neatkarīgi no satversmes sapulces padzīšanas, kura notika vairāk mēnešus vēlāk, 1918. g. janvārī, t. i., jau padomju varas laikā. Šī frāze var izsaukt pārpratumu vēl jo vairāk tādēļ, ka pati Oktobra revolūcija un viņas iespaids skolā stāstiņā nekādi nav atspoguļoti.

K. Jokums pagājušajā gadā nodrukājis patētiski lirisko «Kādas himnas beigas» no aprakstu grāmatas «Saule graudos», kontrastējot kolektivizācijas uzvaras gājienu Purapuķem.

Bez tiem atsevišķās grāmatās iznākušiem darbiem, kas tika atzīmēti kā ieguvums pirmajā pusgadā uz latvju padomju rakstnieku konferenci, ir nākuši klāt jauni vērtīgi darbi, kas mums dod pilnu tiesību uzskatīt šī gada literārisko ražu par labāko, salīdzinot ar visiem iepriekšējiem gadiem. No jauna šinī gadā uzrakstīti un nodoti drukā tādi darbi kā Linarda Laicena romāns «Limitrofija», Al. Cepļa «Sarkanās Vedingas karogs», Rob. Apiņa un K. Jokuma luga «Avantūra», K. Jokuma aprakstu krājums «Saule graudos», Ed. Salenieka «Līvijas stāsti», K. Berga dzeju krājums.

Dzejas laukā pagājušajā gadā visaktīvākais bijis Rob. Eidemanis, kuru mīl mūsu lasītāji viņa kaujinieciskuma, jauneklīgā sparā kūsājošā dzīvesprieka un sirsnīgās

vienkāršības dēļ. Nav domas, nav jūtu stīgas, kuras neskartu viņa lielinieciskās jūsmas un trauksmes cauraustā dzeja. Par to var pārliecināties, pārskatot kaut vai šinī burtnīcā ievietoto dzejoļu virkni, kura noslēdzas ar Padomju zemei veltīto «Dzimtene mana»:

Redzi, kautiņā uzveikts Spānijas ogļuracis,
tevi pie vārda minot, smiedamies nāvē iet.
Vakara dziesmu klusu gaudens, pie zemes placis,
nēģeris melnais par tevi, mana saulainā, dzied.

Kā ļoti īpatnējs dzejnieks pazīstams K. Pelēkais. Viņa nedaudzie pagājušā gada dzejoļi, kuru lielākā daļa arī nodrukāta šinī burtnīcā, runā, ka Pelēkais ar lielu nopietnību strādā pie savas dzejnieciskās izveidības. Kritika jau tika atzīmējusi viņa dzejoli «Cilvēks». Šeit gribētos griezt uzmanību uz viņa jauno dzeju «Sibīrija», kura liecina par autora plašām mākslinieciskās attīstības iespējamībām, kuras ritmā dzirdas it kā taigas šalkoņa:

Skatu tevi, aizgulētā, tevi, pirmatnēji šmaugā,
brīva raisies manā priekšā, možu redzu tevi augam.
Tālā, senā trimdas traktā dzirdu ķēžu žvagu sausu,
zinu līdumnieka mūžu, celmos nokārtu un gausu.

Un reizē jautāsim: kamdēļ šie Pelēkā dzejoļi pēc vienprātīgas atziņas spēcīgāki, spilgtāki iespaido lasītāju nekā viens otrs no pārējiem tā paša autora dzejoļiem? Vai vainīga tikai gleznainā izteiksme, svaigā, spilgtā doma un izjūta? Vai tad visa tā nav arī pārējos dzejoļos? Mūsu kritika nav griezusi vērību uz to, ka Pelēkais sadrupina savu dzejoļu vienību un reizē ar to sadrumstalo, atslābina viņu iespaidu uz lasītāju. Pārskatiet šeit nodrukātos Pelēkā dzejoļus «Gaitnieks» un «Žirgtā dzīve» un pamēģiniet pateikt: kas šos dzejoļus kompozicionāli vieno, kāda ir viņu pamatideja? Jūs to nevarēsiet pateikt vienkārši tādēļ, ka ne vien katrs atsevišķs pants, kas pats par sevi saistošs un pievilcīgs, bet pat vienā un tai pašā pantā autora doma pārlec no viena priekšmeta, vienas idejas uz otru, te aizvirzās tālu sāņus u. tml. Citiem vārdiem, dzejolim nav stingras kompozīcijas, viņš ir saraustīts, gabalos sadrupināts. Tikpat sadrupināts paliek arī iespaids uz lasītāju, neskatoties uz to, ka dzejolī daudz spilgtu domu, skaistu, iespaidīgu gleznu utt. Dzejoļos «Cilvēks» un «Sibīrija» autors ir pratis no tā izvairīties — tie ir kompozicionāli vienoti, vienas domas caurausti. Tas ir jautājums, par kuru Pelēkam vajadzīgs ļoti ļoti nopietni padomāt.

Augšminētie slēdzieni par dzejas kompozīciju attiecināmi arī uz Al. Ceplā dzeju. Ar retiem izņēmumiem, gandrīz katrs pants viņa dzejā eksistē patstāvīgi. Tā ir slikta iezīme, kas runā

par to, ka dzejolim nav vienības, nav izveidotas kompozīcijas.*

Daudz strīdu izsaukusi pagājušā gada periodikā publicētā Linarda Laicena dzeja, pie kuras nākas tuvāk apstāties. Visus šos gadus Laicens ne vien ir palicis uzticīgs saviem 1923. gadā publicētiem «Dzejas principiem», bet pastāvīgi gājis uz priekšu reiz nospraustā virzienā. Šajos «Dzejas principos» Laicens runā par to, ka dzejai vajag būt aktīvi virzošai, cīnītājai par noteiktu mērķi. Un, tā kā tas nav iespējams vecā formā, izmantojot agrāko ideoloģiju simbolus, tad L. aicina samazināt līdz minimumam epitetus, salīdzinājumus, tiešās valodnieciskās izteiksmes gleznainību, nepazeminot mākslinieciskā tēlojuma līmeni. Sekojot šiem principiem, Laicens ar apbrīnojamu konsekvenci un mākslinieciski pašierobežošanos ne vien savā dzejā, bet arī savā daiļprozā cītīgi dzen laukā epitetus, salīdzinājumus, valodnieciskās gleznas, atstājot plastisko tēlu veidojumu. Daiļprozā pēc visa tā tomēr vēl paliek mākslas darba īpatnību noteicošie plastiski veidotie tēli. Dzeja savus tēlus tomēr vairāk rada tieši ar gleznainas valodnieciskās izteiksmes palīdzību, mazāk viņā plastisku tēlu konkrētības. Un tādēļ, gluži dabiski, iznāk, ka Laicens izskauž dzejā to, kas dzeju dara par mākslu (ritums, atskaņas utt. paši par sevi vien vēl nedara dzeju par mākslas darbu). Tādēļ Laicena dzejā, sevišķi pēdējā laikā, vienmēr vairāk vietas ieņem jēdzieniska abstraktība. Te Laicens draud nonākt līdz tādai galējībai, kura pārvēršas pati savā pretstatā...

Tas, protams, nenozīmē, ka Laicens, kaut vai dzejā, jau ir nonācis šai galējībā. Mēs ar nolūku saasinām jautājumu, novedot to līdz galējām konsekvencēm. Laicenu attur no šīs ļefiskās galējības cenšanās ne vien paturēt, bet, kā viņš pats saka, nepazemināt mākslinieciskā tēlojuma līmeni. Un tādēļ šīs ļoti noteiktās Laicena tendences iespaids asāk izpaužas dzejā,

* Es saprotu, piem., b. Mazo, kurš «Kom. Cīņā» savā recenzijā par «Celtni» žēlojas, ka vienīgā žurnālā nodrukātā Cepļa dzeja garlaicīga, rezignējoša. Minēto Cepļa dzeju lasot, tiešām rodas zināma garlaicības sajūta, bet ne tādēļ, ka viņa rezignējoša (arī rezignācija var būt interesanta). Garlaicības, vēsuma sajūta, šo Cepļa dzeju lasot, rodas tādēļ, ka autors šinī 14 pantu garajā dzejolī katrā jaunā pantā (kas pats par sevi visai interesants) dažādās variācijās atkārto vienu un to pašu domu, kas jau faktiski izteikta pirmajā pantā. Tādēļ autora doma dzejā neattīstās, pamazām atsedzoties lasītājam, saistot viņa interesi, kāpinot viņa jūtu saviļņojumu, bet mīņājas uz vietas. Acīm redzot, autors domājis, ka pati šī domas atkārtošana dažādās variācijās radīs vajadzīgo kāpinājumu, bet tas nu tā nav. Dzejas iespaids un lasītāja interese caur to nevis pastiprinās, bet gan tiek sadrumstalota, atslābst. Sinī ziņā der pamācīties pie Raiņa labākiem revolucionāriem dzejoļiem: ikkatrs dzejolis vienotas domas caurausts, ikkatra jauna rinda neatkārto, bet tālāk šķetina domas pavedienu, kāpina jūtu spraigumu, skarot vienas un tās paša stīgas — kā āmuru sit uz galvas vienai un tai pašai naglai, dzenot to vienmēr dziļāk. Un iespaids rodas vienots, kāpināts, nesadrumstalots.

ņemot vērā viņas augšminētās īpatnības, mazāk jūtami daiļprozā, kura arī, bez šaubām, būtu daudz krāšņāka un bagātāka, ja Laicens viņā nebūtu tik askētiski ierobežojis savus mākslinieciskās izteiksmes līdzekļus un valodas bagātību.

Spilgtākais piemērs šai Laicena tendencei dzejā ir viņa «Subtropijas pavasars», kurā Laicens ir ietvēris tepat vai veselu botānikas kursu. Buržujiskais modernisms, buržuāzijas degradācijas laikmeta literatūra pārvērš valodnieciskās gleznas, kā arī citus mākslas formas elementus par pašmērķi, ieslīgstot galējā estetizējošā formālismā. Apzinīgi atgrūžoties no šī krasta, Laicens ir veidojis savu izteiksmes formu, padarot savu mākslinieka spalvu par proletariāta cīņas ieroci. Visos šajos gados Laicens kā mākslinieks ir nemitīgi audzis, nostiprinoties uz proletāriskām pozīcijām. Un tādēļ jo vairāk viņam vajadzīgs pārvarēt šo iekšējo pretrunu, kas tam nāk līdzi no pagātnes. Pareizi uzstājoties pret formālistisko estētismu, pret visiem liekiem «skaistinājumiem», Laicens aizmirst, ka bez proletariātam tiešām svešiem un naidīgiem formālistiskiem trikiem un skaistinājumiem var būt gleznaina, emocionāli spēcīgi iespaidojoša izteiksme, kura, organiski saistīta ar mākslas darba saturu, tieši no tā izriet. Proletariāts neatmet pagātnes mākslinieciskō izteiksmes līdzekļu bagātības, bet pārveido viņas tā, lai tās ar visu savu iespaidošanas spēku kalpotu sociālistiskās apziņas un dzīves īstenības izveidošanai.

Laicens ir ļoti īpatnējs un liels vārda mākslinieks, kas vairāk kā jebkurš no mūsu rakstniekiem pārvalda pagātnes mākslinieciskō izteiksmes līdzekļu bagātības visā viņu dažādībā. Tas atspoguļojas viņa darbā, neskatoties uz viņa askētisko nihilismu. Laicens ir valodas meistars, kurš ne vien pārvalda, bet ir arī krietni kuplinājis mūsu valodu. Un nav mūsu nolūks dot jebkādus priekšrakstus viņa mākslinieciskajā darbā. Mēs tikai vēlamies, lai Laicena darbi runātu uz mums ar visu to iespaidošanas spēku un izteiksmes līdzekļu bagātību, uz kādu Laicens ir spējīgs. Jo to prasa lasītājs, to prasa mūsu topošā daudzkrāsainā sociālistiskās dzīves īstenība.*

---

* Apstājoties tik plaši pie Laicena dzejas, mums nākas kategoriski norobežoties no tās novērtes, kādu devis Laicena darbam b. Mazais savā recenzijā par «Celtni», kas ievietota «Komunāru Cīņā» (sk. Nr. 208—212, 1934. g.). Viņam pietiek dažu rindiņu, lai «novērtētu» visu Laicena darbu: «Literatūrā b. Laicens ir paudis «ļefisma» — šī sīkbirģelisko (acīm redzot, jābūt «sīkbirģeliskā». — *V.*) frāžu revolucionārisma uzskatus, kas būtībā ir oportūnistisks» (acīm redzot, jābūt «oportūnistiski». — *V.*). «Kā dzejā, tāpat arī prozā spīd cauri shematisms.» Viņa (t. i., Laicena. — *V.*) mehānisms (acīm redzot, domāts «mehānicisms». — *V.*) izpaužas sekojošā pantā: «Mehānistiska ir arī b. Laicena skaistuma izpratne...» — «... Prātojums pilnīgi nemarksistisks, radniecisks mehānicismam.»

Runājot par Ed. Šilleru, gribas apstāties pie viņa beidzamā dzejoļa «Sargvietā», kurš mums šķiet ļoti nozīmīgs

---

Pietiek — Laicens ir iznīcināts, b. Mazais atņem elpu un noslauka sviedrus. Šos «izsmeļošos» spriedumus un slēdzienus b. Mazais taisa uz atsevišķu rindiņu pamata. Mehānicisms tiek «piešūts» Laicenam, pamatojoties uz sekojošām rindiņām no «Sējēja dziesmas»:

Nu vieno lauku platība.
Nu iznīkst vergs un patība.

«Platība nevieno,» pamāca b. Mazais. «Muižniekam ir ļoti liela platība. Vieno kopīgais sociālistiskais darbs.» Pirms tam b. Mazais pārmet Laicenam, ka tas ir «vairāk prāta nekā jūtu dzejnieks». Bet pats viņš, burtiski tulkojot ikvienu dzejisku gleznu, vērtē dzeju kā publicistisku rakstu. Kuram gan, braucot pa mūsu kolektivizētiem laukiem, nav uzkritusi tā patīkamā pārmaiņa, ka neseno šauro strēmeļu vietā nepārredzamā plašumā klājas zaļojošie kolektīvu sējumi bez kādām robežu ežām. To arī izpauž Laicena glezna par vienojošo lauku platību. Un, ja b. Mazajam arī tā par maz, tad lai viņš neaizmirst, ka zeme ir viens no galvenajiem zemnieka ražošanas līdzekļiem, kuru apvienošana ir tā paša sociālistiskā darba pamats, par kura vienojošo lomu runā b. Mazais savos «komentāros». Kam vajadzīga šāda — pēc būtības nepareiza uz punktiem ķeršana?

Mehānicismu «piešuj» b. Mazais Laicenam arī par sekojošām rindiņām:

Vai nekultivēts skaists var būt
Mums dabas estētikā?

Kamdēļ tas ir mehānicisms — tas saprotams vienīgi b. Mazajam. Un nepietiek šeit atsaukties uz Majakovski un Uaildu (starp kuriem savukārt nav nekā kopēja), ka tie teikuši to pašu. Es personīgi šinī gadījumā Laicenam nepiekrītu — domāju, ka skaista un ļoti skaista var būt arī nekultivēta daba. Bet, par cik Laicens runā par šo skaistumu sakarā ar mūsu sociālistiski plānveidīgo dabas pārveidošanu, man nav ko iebilst (nerunājot jau par pilnīgi nepamatotu mehānistiskā novirziena «piešūšanu»). Pamatoti ir b. Mazā pārmetumi Laicenam sakarā ar Puškina un lirikas noliegšanu. Trešo reizi b. Mazais pieraksta Laicenam mehānicismu sakarā ar sekojošām rindiņām: «Lieliskā daba! Vai arī viņā pašā nebija savs prāts, savs instinkts, sava stila izpratne un izveide? Vai cilvēks no viņas arī nevarēja mācīties kultūru?» Šīs rindiņas runā pretim augstāk citētām paša Laicena rindām. Bet kādēļ tā ir «natūrfilozofija» un mehānicisms? Biedrs Mazais atkal aizmirst, ka viņam nav darīšana ar filozofisku traktātu, bet ar daiļliteratūras darbu, kurā dabas un nedzīvu priekšmetu personifikācija pieder pie gleznainas, dzejiskas izteiksmes un tēlošanas līdzekļiem Nelaupīsim taču dzejniekam visus viņa poētiskos ieročus! (Domāju, ka arī b. Mazais lieto tādus parastus izteicienus kā, teiksim, «saule lec», «lietus nāk», labi zinādams, ka saule nekur «nelec» un lietum nav kāju. Gatavā mistika — vai ne?) Tātad galu galā b. Mazais cenšas iespaidot Laicenu tieši tanī virzienā, pret kuru viņš domājas cīnīties, apvainodams Laicenu mehānicismā par viņa «ļefisma drumslām»!

Biedram Mazajam piekrīt neapstrīdams nopelns tai ziņā, ka viņš pirmais nācis klajā ar «Celtnes» kritiku. Varam solidarizēties ar b. Mazo atsevišķās kritiskās piezīmēs. Un, ja tomēr nākas tik sīki apstāties pie b. Mazā raksta, tad ne tādēļ, lai «aizsargātu» «Celtni» vai Laicenu no kritikas, bet gan tādēļ, ka tās kļūdas, kādas pielaidis b. Mazais dzejas nodaļā un jo sevišķi b. Laicena kritikā, izvēršas ne vien par kritikas, bet reizē arī par literatūras politikas kļūdām, par «rapiskās» literatūras kritikas paņēmienu recidīviem. Ar to es negribu teikt, ka nevar un nevajag Laicenu kritizēt — arī par viņa «ļefisma drumslām». Bet nevar tā kritizēt, kā to dara b. Mazais.

dzejnieka attīstībā. Šī dzejoļa īpatnība izpaužas tai organiski pārkausētā vienībā, kādā šinī gadījumā mūsu priekšā nostājas dzejnieks Šillers un satīriķis Sprunguļu Juris. Tēlojot satīriski humoristiskā noskaņā dziļi traģisku momentu (uz nāvi notiesātā pēdējais rīts pirms soda izpildīšanas hitleriskajā Vācijā), dzejnieks netieši ir izpaudis tik dziļu notiesātā ticību strādnieku šķiras nākotnei, niciņāšanu pret tagadējiem Vācijas saimniekiem, ka piedod dzejolim tādu īpatnēju izteiksmību, kādu dzejnieks nekad nav sasniedzis, mēģinot tieši izpaust minētās sajūtas. Aina satricinoši konkrēta, kad notiesātais ironiski stāsta, par ko viņu apvaino Vācijas tagadējie valdnieki:

Ka manā mēlē sarkana ģifts —
es Vācijas svētumus mēdot,
ka manā sirdī un asinīs
tik Ļeņins un Telmans sēdot.

Un notiesātais turpina nesatriecamas pārliecības pilns:

Es stāvēju sargos modris un drošs
šim Vācijas austošam rītam
un redzēju savu galvu es pats
no ešafota krītam.

Mums šķiet, ka dzejnieks šeit atradis izteiksmes formu, kurā viņš var gūt ievērojamus panākumus, atsvabinoties no patētiskas frāžainības, kas to parasti māc dzejiskā izteiksmē.

Pēc vairākiem gadiem no jauna sastopam mūsu dzejas laukā P. Sviri ar «internacionāliem motīviem». Simpātiskākais no tiem izjustos toņos uzrakstītais «Kubas salas biedri pie Dņeprogesa». «Neparedzētai sacensībai Donbasā» kompozicionālas vienības. Pēc vairāku gadu klusēšanas no jauna iestājies dzejas laukā arī Vilis Āboltiņš, kura jūsmīgajā dzejā gribētos redzēt vairāk tēlojošas konkrētības. K. Priednieks savā dzejā par daudz impresionistiski saraustīts. Virknējot iespaidus, viņš katrā jaunā rindā pārlec uz citu priekšmetu, ainu, domu. Labākais — poēma «Barikādes Amsterdamā», bet arī tur gandrīz katra rinda patstāvīga. Domas un gleznas jaucas viena caur otru straujāk kā kinožurnālā, kas nervozē lasītāju un izjauc jebkādu iespaida vienību. Visu to nevar teikt par «Delegātu Andreju» un «Pārtikušo kolektīvistu Vasiliju Smorodinu Maskavā», tikai abiem pēdējiem dzejoļiem maz kas kopējs ar dzeju. Daudz asāk nekā daiļprozā dzejas laukā jāstāda jautājums par dzejnieku jauno paaudzi, jo, izņemot P. Ķikutu un K. Bergu, kuri jau senāk sākuši rakstīt, jauni dzejnieki nav klāt nākuši. P. Ķikuts savos trijos nodrukātos dzejoļos koncentrēts, pietiekoši veikls tehnikā un tomēr šķiet bālāks kā stāstā. K. Bergs ar sīkstu neatlaidību laužas cauri pirmiem putekļiem dzejas laukā un bijis samērā ražīgs. Viņam gribētos novē-

lēt vairāk dzejnieciskas iedrosmes, dedzības un krāsu spilgtuma parādību uztverē. Pēteris Kalpadēls un K. Beierbahs (reprezentēti katrs ar vienu dzejoli) tikko sper pirmos neveiklos soļus dzejas laukā. Un tomēr gribas viņus apsveikt kā Latvijas revolucionāro dzejnieku jaunās paaudzes vēstnešus. Uz priekšu būtu vēlams šīs saites stiprināt un paplašināt.* Pie Meinharda Rudzīša neapstāsimies, jo par viņu dots sīks vērtējums iepriekšējā burtnīcā.

Nav iespējams šeit sīkāk apstāties arī pie mūsu satīras un satīriķiem, jo raksts jau tā stiepjas garumā. Minot vārdā tikai tos, kas drukājušies pagājušajā gadā, šķiet viņu diezgan daudz: Sprunguļu Juris, Freds Krastiņš, Kristaps, Ko.-Jo., Žanis Žilets, Aspers, K. Pelēkais, Kabe, Onufrijs, J. Kins u. c. Visražīgākais, akūtākais un vispusīgākais bijis Sprunguļu Juris, kuram par lielu nopelnu jāpieraksta, ka viņš gandrīz vienīgais apstrādājis satīrā lauku kolektīvo saimniecību sāpīgos jautājumus. Sevišķi labi uzrakstīta viņa satīra «Par piesātinātiem literatūras jautājumiem». Kā asprātīgi un labi izdevušies satīras gabali atzīmējami Aspera vienīgais feļetons «Lūzumi», Ko.-Jo. «Rūdolfs Blaumanis par latvju padomju rakstniecību». Un tomēr tā visa pārāk maz. Un sevišķi maz «Celtnē». Mazā satīrisko darbu produkcija, acīm redzot, pa daļai izskaidrojama arī ar to, ka lielākā daļa augšminēto satīriķu strādā citās rakstniecības nozarēs un satīrā tikai starp citu. Satīriķu kadru kopošana un audzināšana top par akūtu un neatliekamu mūsu literatūras jautājumu.

Satīriķu jautājums, tāpat kā lielākā daļa no pārējiem Sprunguļa Jura atzīmētiem «piesātinātiem literatūras jautājumiem», paliek dienas kārtībā.

Pavisam neapstāsimies šoreiz pie tulkojumiem, par kuriem vajadzētu atsevišķi runāt.

Tātad esam pārstaigājuši visu mūsu literārisko ražu pagājušā gada periodikā («Celtne», «Komunāru Cīņa» un arī «Kolektīvista gada grāmata»). Kādi lai būtu slēdzieni?

---

* Biedrs Mazais savā recenzijā «piesienas» K. Beierbaham ar diezgan šaubīgiem komentāriem. Dzejoļa rindas

Ja forma paliek vecā,
jauns saturs nevar tapt —

b. Mazais komentē: «Var gan. Viņš sākumā attīstās vecā formā, un tikai tad, kad tā viņam palikusi par šauru, viņš salauž vai atmet, vai galīgi pārveido veco formu.» Tātad tomēr, b. Mazais, — jauns saturs vecā formā var gan sāk ties, ras ties, bet nevar tapt. Ja tā nebūtu, tad taisnība būtu sociāldemokrātiem un nekādas revolūcijas nevajadzētu — viss notiktu mierīgas evolūcijas ceļā. Tas vēl jo pareizāk, par cik Beierbaham iet runa par sa bied rības un ne mākslas formu. Vai tad bija vērts, b. Mazais, profesorisko šķēpu lauzt un «piešūt» autoram ideoloģisku kļūdu, aizmirstot pie tam, ka zinātniskām un dzejiskām formulām nevar uzstādīt vienādas prasības.

Vispirms, kas zīmējas uz tematiku, atkrīt iepriekšējo gadu nemitīgās raizes par to, ka mūsu literatūra neaptver akūtās sociālistiskās celtniecības, rūpniecības un kolektivizācijas tēmas. Periodikā šīs tēmas ieņem pirmo vietu. Un tomēr — par šīm tēmām mums vēl vienmēr nav darbu, kas idejiski mākslinieciskā ziņā paceltos kaut vai līdz mūsu rakstniecības labāko darbu līmenim. Jo vecākie rakstnieki pie šīm tēmām nav strādājuši. Nav darba, kas būtu veltīts speciāli partijas dzīves tēmām, zinātnes un tehnikas problēmām, samērā maz aizskarti arī sadzīves jautājumi. Nav izmantota visa literārisko žanru dažādība. Bet galvenais jautājums ir un paliek idejiski māksliniecisķās kvalitātes jautājums, kas periodikā nostājas pavisam asi.

«Aprakstot vienu sev pazīstamu bodnieku, ierēdni, strādnieku, literāts pagatavo vairāk vai mazāk izdevīgu viena cilvēka fotogrāfiju, kurai nav sabiedriski audzinošas nozīmes, un viņa gandrīz nekā nedos, lai paplašinātu, padziļinātu mūsu cilvēka un dzīves izpratni.» Šo Maksima Gorkija vārdu patiesību nevar vien diezgan atgādināt mūsu jaunajiem literātiem, uz kuriem šie vārdi tieši zīmējas. Jo īstenībā tā ir robeža, kur mākslas darbs pārstāj būt par mākslas darbu, neskatoties uz to, ka ārēji tam it kā piemīt zināmas mākslas darba iezīmes. Pastrīpoti zobgalīgā veidā šo pašu domu izpauž kāds vecs pants, kas neviļus uzglabājies atmiņā:

Ak stabi, stabi, resnie stabi,
Jūs zemē rakti dziļi ciet!
Ak spāres, spāres, slaidās spāres,
Jums jumtā gali kopā iet!

Tas, protams, nezīmējas tikai uz spārēm un stabiem. Tas zīmējas vispārīgi uz literatūras darbiem, kas netiek tālāk par lietām, kuras zināmas ikvienam un katram. Arī mūsu dienās tas attiecas uz tiem literatūras darbiem, kas netiek tālāk par vulgāri, paviršī izprastām politābeces patiesībām. Tas nenozīmē, ka par šīm politābeces patiesībām nav vajadzīgs rakstīt, tas nenozīmē, ka katrā darbā vajag atklāt jaunas Amerikas. Gluži otrādi — par šīm nenovecojošām politābeces patiesībām var un vajag rakstīt tā, lai lasītājam viņas nostātos priekšā jaunā gaismā kā dziļa, līdz šim pietiekoši neizprasta dzīves patiesība, no dzīves faktiem izrietoša pašā dzīvē iemiesota attīstības likumība, kuru lasītājs līdz šim nav pratis dzīvē saskatīt un kura tagad pārliecinoši runā no pašiem mākslas tēliem, un tādēļ viņu nav vajadzīgs lasītājam ar pirkstu acīs bakstīt. Un, kad lasītājs žēlojas par mūsu jauno (un arī dažu vecāku) literātu darbu zemo līmeni, žēlojas, ka šie darbi nedara viņu bagātāku, nepadziļina

viņa dzīves izpratni, nepaceļas pāri paša lasītāja dzīves izpratnes līmenim, tad tas tikai citā veidā izpauž Gorkija vārdu patiesību, pret kuru vēl nevērīgi izturas vairums mūsu jauno rakstnieku. Jo arī «fakts vēl nav visa patiesība, tas tikai materiāls, no kura vajag izkausēt, celt gaismā īstu mākslas patiesību. Nevar cepināt vistu ar visām spalvām, bet faktu dievināšana noved pie tā, ka pie mums sajauc nejaušo un nesvarīgo ar galveno un tipisko. Vajag iemācīties izplūkt spalvas no fakta nesvarīgā ārējā tērpa, vajag prast izcelt fakta nozīmību» (Gorkijs). Daudz mūsu literātu vēl «cepina vistu ar visām spalvām»!

Un, lai tas tā nebūtu, vajadzīga vispusīga un dziļa dzīves zināšana un izpazīšana, vajadzīga kultūra — kultūra un vēlreiz kultūra! Viņas vēl nav mūsu rakstniekiem — par to vajag runāt skaļi un atklāti. Un mēs atkal ņemam palīgā Gorkiju, kurš asprātīgi nosauc dažu mūsu rakstnieku viedokli par «redzes cini» (krieviski vārdu spēle: «точка» un «кочка»), salīdzinot to ar purva cini, no kura raugoties apvārsnis tepat vai ar roku aizsniedzams. Mūsu dienās jauns literāts viegli nāk pie vārda un, nodrukājis dažus darbiņus, sāk jau uzskatīt sevi par gatavu rakstnieku un maz vien vairs rūpējas par savu tālāko izveidību, par savu kulturāli mākslinieciskā līmeņa pacelšanu, par sava darba tehniku u. c. tamlīdzīgām lietām, no kā atkarājas, vai viņš tiešām izaugs par rakstnieku jeb mūžīgi paliks skolnieka — iesācēja stāvoklī. Tādēļ plašāku kultūru, dziļāku dzīves izpratni, lielāku mākslinieciskā iedrosmi! Drošāk tvert mūsu daudzpusīgi bagātās dzīves īstenībā! Sistemātiski vingrinot spalvu, daudz un neatlaidīgi strādāt pie sava kultūras līmeņa pacelšanas!

Viena [*J. Janele*]

«Celtne», 1935. g., Nr. 1, 54.—60. lpp.; Nr. 2, 137.—142. lpp.

TIPISKUMA PROBLĒMA UN LATVJU PADOMJU LITERATŪRA 1935. GADĀ

Ziņojums par daiļprozu un drāmu latvju rakstnieku biroja paplašinātā sanāksmē

Tipiskuma problēma pieder pie reālisma pamatproblēmām. Tāda viņa paliek arī sociālistiskā reālismā, protams, citādā nostādnē. Šeit tā ir vispirmā kārtā sociālisma un sociālistiskā cilvēka attīstības problēma, kad ne vien apstākļi un visa sabiedriskā bāze, bet arī senākās cilvēka jūtas un jēdzieni iegūst jaunu saturu un nozīmi, jo arī cilvēks ir kļuvis un vēl vienmēr top gluži cits. Cilvēks ir mērķis un saturs mūsu cīņā par sociālismu. Un mūsu literatūrai piekrīt ievērojama loma sociālistiskā cilvēka izveidē. Rakstnieks — dvēseļu inženieris — nevar izpildīt savu uzdevumu, neizprotot un neatsedzot mūsu sabiedrības un cilvēka

attīstības likumības dziļākās iespējamības, tālākās tendences. Jauno cilvēku nevar izdomāt. Viņa attīstības potences var saprast, vienīgi izejot no dzīves tiešamības. Un mūsu rakstnieku uzdevums — patiesi tēlot dzīves tiešamību. Bet dzīves tiešamības tēlojums nevar būt patiess, nevar būt reālistisks, ja tas nav uztverts viņas raksturīgās īpašībās, tipiski, ar dzīves īstenības dziļākām attīstības potencēm un tendencēm, bet uztverts no virspuses, pavirši, naturālistiski. Partija jau pie pirmiem stahanoviešu kustības soļiem saskatīja viņas visdziļākās potences, vistālākās attīstības perspektīvas — to, ka šī kustība sagatavo pāreju no sociālisma uz komunismu, lauž ceļu pretstatības iznīcināšanai starp pilsētām un laukiem, starp fizisko darbu un garīgo darbu. Lūk, kādēļ stahanoviešu kustībai nedrīkst paiet garām neviens rakstnieks, ja viņš grib mūsu dzīves šodienā saskatīt rītdienu, saredzēt tālākās perspektīvas, ja viņš grib tēlot mūsu dzīvi tipiski, reālistiski. Jo tipisks nav tikai tas, kas visbiežāk sastopams, bet tas, kas visasāk un visspēcīgāk izpauž zināmas parādības sociālo būtību. Un tādēļ tipiskuma problēma literatūrā ir dziļi p o l i t i s k a problēma.

Bet tēlot tipiski jeb, kā Engelss saka, rādīt «tipiskus cilvēkus tipiskos apstākļos» nozīmē tai pašā laikā tēlot tos, cik vien iespējams, jutekliski konkrēti, rādīt plastiskos tēlos, lai lasītājs varētu tos it kā sajust, redzēt, dzirdēt, taustīt, rādīt tos visā v i ņ u i n d i v i d u ā l o i z p a u s m j u d a u d z k r ā s a i n ā d a ž ā d ī b ā, kur viena parādība nekad nelīdzinās otrai, cilvēks patur visu savu individuālo īpatnību. Bez tā literatūras darbs nav māksla, tam nav dzīvības elpas, nav mākslinieciskas iespaidošanas spēka. Vajadzīgs, lai mākslas tēla idejiskā būtība, viņa vēsturiskā satura izpratne neizplūstu vārdos, kailā retorikā, bet iegūtu redzamās dzīves miesu un asinis. Gēte, piemēram, izteicies, ka aprakstu vajag dot tik dzīvi, lai klausītājiem varētu likties, ka viņi redz šo dzīvi paši savām acīm. Gēte asi nosoda jauno dzejnieku tieksmi aprobežoties ar savu subjektīvo sajūtu izpausmi. Runājot par vienu no sava laika jauniem dzejniekiem, Gēte saka: «Viņš, bez šaubām, ļoti apdāvināts cilvēks — par to nav nekādu šaubu, bet viņš sirgst ar mūsu laikmeta vispārējo slimību — ar subjektīvismu, un es viņu gribētu no tā izārstēt. Es devu viņam uzdevumu, lai to pārbaudītu. «Aprakstiet man,» es viņam teicu, «jūsu atgriešanos uz Hamburgu.» Viņš tūliņ ķērās pie lietas un nekavējoši sāka runāt labskanīgā dzejā. Es pabrīnījos, bet tomēr nevarēju viņu uzslavēt. Viņš man neaprakstīja atgriešanos no Hamburgas, bet tikai sajūtas, kādas pārdzīvo dēls, atgriežoties pie saviem vecākiem, radiem un draugiem, un viņa dzeja tikpat labi varēja būt atgriešanās uz Mezenburgu vai Jēnu kā atgriešanās uz Hamburgu.» Šeit Gēte izteicis divas no reālistiskā tēlojuma pamatprasībām: 1) tēlot

reālās ārpasaules tiešamību, neaprobežojoties ar savām subjektīvām sajūtām; 2) tēlot tik konkrēti, lai aprakstāmā parādība nezaudētu savu individuālo īpatnību. «Kad gribi dziedāt,» turpina Gēte, «tad dažas skaņas uzreiz izdodas dabīgi un viegli, citas turpretim sākumā liekas ārkārtīgi grūtas; bet priekš tam, lai kļūtu par dziedātāju, vajag šīs grūtības pārvarēt un pārvaldīt visas skaņas. Gluži tāpat tas ir ar dzejnieku: kamēr viņš izpauž savus nedaudzos subjektīvos pārdzīvojumus, viņu vēl nevar saukt par dzejnieku, bet, kad viņš pratīs pārvaldīt visu pasauli un atrast tai izteiksmi, tad viņš taps par dzejnieku. Un tad viņš ir neizsīkstošs un spēj būt vienmēr jauns — tai laikā, kad subjektīvā daba ātri izteic to nedaudzo, kas bijis viņas iekšienē, un iet bojā, nogrimstot mākslotībā ... Visi laikmeti, kuri iet atpakaļ, kurus apņēmis pagrimums, ir subjektīvisma pilni, par to visiem laikmetiem, kas iet uz priekšu, ir objektīvs virziens.»* Ja Gēte to saka par dzeju, tad vēl jo lielākā mērā tas attiecināms uz prozu, jo dzeja parasti mēdz būt subjektīvāka, sevišķi lirika. Ģeniālais rakstnieks rūgti ironizē par tiem, kas iedomājas, ka savus mākslas tēlus viņi rada no sevis, kuri dižojas ar savu «oriģinalitāti»: «Visos laikos ir runāts un atkārtots, ka katram vajag censties izpazīt pašam sevi. Savāda prasība, kuru līdz šim laikam neviens nav varējis apmierināt un kuru īstenībā nevienam arī nevajag apmierināt. Cilvēks ar visām savām tieksmēm un jūtām ir saistīts pie pasaules — pie pasaules, kas ir ap viņu, un viņa uzdevums ir izpazīt šo pasauli un piespiest to kalpot sev, par cik tas nepieciešams viņa mērķiem.»** Un vēl: «Pat lielākais ģēnijs nebūtu tālu ticis, ja viņš iedomātos ražot visu no sevis paša. Bet to nesaprot ļoti daudzi labi cilvēki, un pusdzīves viņi klīst, miglā taustīdamies, sapņojot par oriģinalitāti. Es pazinu māksliniekus, kuri lielījās ar to, ka viņi nekādus meistarus neņem sev par paraugu un par saviem darbiem viņiem jāpateicas vienīgi sava paša ģēnijam. Muļķi! It kā tamlīdzīgas lietas būtu iespējamas.»*** Pats Gēte saka par sevi, ka, ja viņš varētu norādīt uz visu to, par ko viņam savos darbos jāpateicas lieliem priekštečiem un laika biedriem, tad, atskaitot visu to, ļoti maz kas paliktu pāri, ko viņš varētu saukt par savējo. Bet dažs mūsu rakstnieks svētā naivumā dižojas ar savu simtprocentīgo oriģinalitāti un uzskata par savu galveno pienākumu «norobežoties» no klasiķiem. Tāds rakstnieks kroplo savu darbu, dzenoties pēc oriģinalitātes. Bet sociālistiskais reālisms nozīmē —

---

* Иоган Петер Эккерман. Разговоры с Гете. «*Academia*», 1934. g., 290.—292. lpp. Silti ieteicam mūsu rakstniekiem iepazīties ar šo visai interesanto grāmatu.

** Turpat, 463. lpp.

*** Turpat, 844. lpp.

pārstrādāt, aptvert visu, kas pozitīvs vēsturiskā literatūras attīstības gaitā. Un vispirmā kārtā tos posmus pagātnes literatūras attīstībā, kas reālistiski patiesi tēlo dzīves īstenību. Un lāča pakalpojumu izdara mūsu literatūrai tā vulgāri socioloģiskā kritika, kas pieiet pagātnes lieliem rakstniekiem ar abstraktām socioloģiskām shēmām, notušējot un aizsedzot visu to, kas viņu darbos ir patiesi liels un mākslinieciski vērtīgs.

Vēl tikai dažas dienas atpakaļ mūsu partijas centrālorgāns speciālā redakcijas rakstā asi nosodīja jaunā padomju komponista Šostakoviča operu «Mcenskas apriņķa lēdija Makbet»*. Mūzika šinī operā ar nodomu pasniegta «pilnīgi ačgārni» — «tā, lai nekas neatgādinātu klasisko operas mūziku, nekā nebūtu kopēja ar simfonisko skanīgumu, ar vienkāršu, vispārpieejamu muzikālu valodu». Tas ir tas pats kreisais izlēciens, kas teātrī un mākslā vispārīgi noliedz vienkāršību, reālismu, tēlu saprotamību, dabisku vārdu skanīgumu. Šis kreisais kroplums nāk no tā paša avota, no kurienes rodas kreisais kroplums gleznicībā, dzejā, pedagoģijā, zinātnē. Šī sīkburžujiskā «jauninašanas» tieksme ved sāņus no īstas mākslas, īstas zinātnes, īstas literatūras. Sociālistiskā reālisma vietā tiek pasniegts visrupjākais naturālisms, autors savu mūziku it kā tīšām aizšifrējis, visu viņā sajaucis.

Un, kad daži mūsu dzejnieki ar lielu troksni un sparu uzstājās latvju rakstnieku biroja paplašinātā sēdē, lai «principiāli» aizsargātu sarežģītas, aizšifrētas, lasītājam nesaprotamas gleznas savā dzejā, tad — vai viņi to grib vai ne — viņi zināmā mērā saradojās ar šīm formālistiskām pozīcijām. Gleznu uzdevums ir padarīt konkrētākus un līdz ar to saprotamākus, emocionāli iespaidīgākus atsevišķus izteiksmes momentus tēlojuma procesā. Ja viņas šo savu tiešo uzdevumu nepilda, bet savukārt uzdod lasītājam jaunu, patstāvīgu mīklu, tad līdz ar to viņas novirza lasītāja uzmanību sānus no tēlojuma pamatlīnijas, traucē to uzņemt, sadrumstalo kopiespaida vienību. Šeit jau attīstās zināmi formālisma elementi, jo glezna nav vairs palīglīdzeklis mākslinieciskā izteiksmē, bet kļūst zināmā mērā par pašmērķi.

Ne mazāk kategoriski jāuzstājas pret to «teoriju», ar kuras palīdzību šie biedri mēģina «principiāli» attaisnot savas sarežģītās un nesaprotamās gleznas. Jo, lūk, rakstīt saprotami nozīmējot pazemināt sava darba idejiski mākslinieciskō līmeni līdz masu izpratnes līmenim. Bet rakstniekam, lūk, vajagot pacelt masas līdz savam kultūras līmenim. Arī šī «līmeņa teorija» nav nekas jauns — tā jau sen novazāta no Igoriem Severjaņiniem, visādu sugu un pasugu dekadentiem un simbolistiem. Tas bija

* «Правда», 28 janv. 1936. g. — sk. rakstu «Сумбур вместо музыки».

viņu parastais jājamais zirdziņš, ka, lūk, par gudrām un ģeniālām idejām nav iespējams rakstīt «pūlim» saprotami. Īstenībā, kā zināms, saprotami nevar rakstīt tad, ja ir ideju tukšums un vajadzīgs šo tukšumu aizplīvurot ar nesaprotamību vai arī ideju juceklība, kuru, protams, arī nevar izteikt nejuceklīgi. Ļeņinu saprot miljoni — visģeniālākās domas viņš prot izteikt vienkārši un saprotami. Un mums joprojām jāmācās no viņa arī šinī ziņā. Ir bēdīgi, ja rakstnieks nedomā par tiem miljoniem, priekš kuriem viņš raksta, vai arī necer uz miljoniem lasītāju. Šai nevērībai pret padomju lasītāju ir jāpieteic karš uz visas līnijas. Vienkāršība un skaidrība ir ikvienas lielas mākslas iezīme, kas, protams, nenozīmē piemērošanos atpalikušu lasītāju slāņu gaumei.

Šinī pašā sakarībā nākas runāt par L i n a r d a L a i c e n a jaunāko noveli «K l i m a t s»*. Laicenu redzami nomoca jaunas formas problēma. Un tas nebūtu nekas slikts, ja Laicens šajos formas meklējumos reizēm nenomaldītos abstrakcijās, kur forma tiek atrauta no viņas sociālā satura, kā tas jo lielā mērā noticis «Klimatā». Silti apsveicama «Klimata» ideja — mēģinājums sniegt zinātnisku utopiju, pavērt tālākas nākotnes perspektīvu, rādīt sociālistiskās sabiedrības sekmīgo cīņu pret dabas spēkiem, rādīt, ka nav robežu dabas pārvarēšanā, dabas iekarošanā no cilvēka. Pat tādu, kā varētu likties, ārpus cilvēka spēkiem stāvošu dabas parādību kā klimats ir iespējams pilnīgi pārveidot. Un galvenais šinī gadījumā nebūtu tas, par cik ir zinātniski pamatota tā konkrētā klimata pārveidošanas hipotēze, kuru Laicens tēlo. Nelaime šinī gadījumā ir tāda, ka tēlojuma procesā gandrīz pilnīgi izzūd sociālā bāze. Brigāde, kas cīnās par šo klimata pārveidi, tāpat ir rādīta izolēti. Tēlojuma procesā ir gan saprotams, ka viss tas norisinās sākumā mūsu Padomju Republiku Savienībā, bet vēlāk — Eiroāzijas republiku savienībā (par kuru arī nav zināms, kā tā radusies). Bet vai tad Laicens nezina, ka mākslas darbā nepietiek pateikt — vajag p a r ā d ī t, padarīt tēlojamo lasītājam taustāmu, redzamu. Un tieši šinī ziņā Laicens grēko daudz. Novelē ir daudz abstraktas filozofijas, kuras uzdevums parādīt, ar kādām grūtībām tiek lauztas «prāta robežas» — esošie priekšstati par iespējamo un neiespējamo. Autors mēģina parādīt, kā rodas un izveidojas pati klimata pārveides ideja. Un tā, neskatoties uz visu filozofiju, ir tēlojuma konkrētākā daļa. Pati šīs idejas realizācija ir vairāk konstatēta nekā parādīta. Cik nesamērīgas, kompozicionāli haotiskas un neattaisnotas ir dažādas noveles daļas, par to var spriest jau pēc tā, ka ceļojuma apraksts uz Padomju Savienību, kam nav nekādas organiskas saistības ar tēlojuma pamatideju, ieņem vairāk

* Sk. «Celtne», 1935. g., Nr. 9.—12.

kā ceturto daļu no visa noveles apjoma. Formas problēma, kā gluži patstāvīga estētiska problēma, velkas kā sarkans pavediens cauri visai novelei. Pie tam šī problēma tiek attiecināta uz visām apkārtējās dzīves un dabas parādībām. Novele uzrakstīta dienasgrāmatas formā, viņā izsvaidīts daudz interesantu un arī nepareizu domu, un tas viss pasniegts tik haotiski un nekonkrēti, ka padara noveli masu lasītājam nepieejamu. Laicena «intelektuālisms» šeit draud viņu novest galējā formālismā. Ja Laicens beidzot apzinātos, ka viņam nepieciešams tikt vaļā no degradējošā kapitālistiskās Eiropas mākslinieciskā modernisma dažādiem «ismiem», nenožogojoties ar tiem no mūsu sociālistiskās dzīves īstenības, — tā jau būtu zināma garantija pret līdzīgām kļūmām turpmākajā jaunrades darbā. Savā laikā Žils Verns savas zinātniskās utopijas prata rakstīt tik saprotami, konkrēti un aizraujoši, ka jaunatne vēl tagad to lasa ar lielu interesi. Kāpēc Laicenam vajadzīgs aizšifrēties no padomju lasītāja ar nesaprotamiem hieroglifiem?

Pamēģiniet, piemēram, izprast autora domu šādā prātojumā (kas nebūt nepieder pie sarežģītākiem): «Un cik elementāra mācība mums ir šodien mācība par cilvēka stilu! Tā ir viena no pirmām mācībām mūsu bērniem. Tā ir mācība par atsvabināšanos. Jo katrs stils ir atsvabināšanās no liekā. Bet kas tad ir liekais? Liekais ir tas, kas nav harmoniskā formā. Harmoniskā ar ko? Ar metodes pielietošanas rezultātiem. Un nekad nevarēs būt līdz galam.»

Šāda veida formālistiskas abstrakcijas šai nelielā novelē ir diezgan bieži sastopamas. Viņas var stiept, atkārtot un turpināt bez gala.

Par visu to jārunā atklāti un nesaudzīgi. Jo no Laicena mēs gaidām patiesi lielus mākslas darbus. Bet «Klimats» ir neizdevies eksperiments Laicena jaunrades ceļā.

Kāds biedrs plēnumā man uzdeva jautājumu, uz kuru nepaguvu atbildēt gala vārdā novēlotās sēdes beigās, kad visi jau bija līdz beidzamam noguruši. Bet jautājums pelna ievērību. Ap viņu lauza galvas ne viens vien no mūsu rakstniekiem. Šis jautājums skan: «Vai jaunu saturu var izteikt vecā formā? Un kā saprast to, ka jaunam saturam vajadzīga jauna forma?» Šis jautājums ir svarīgs tādēļ, ka dažs mūsu rakstnieks nomocās, mēģinādams izspiest no sevis «jaunu formu». Ja visi mūsu rakstnieki būtu piesavinājuši to, par ko gāja runa augstāk — proti, ka rakstnieks tēlo dzīves īstenību un tēlo to viņas konkrētā, plastiski jutekliskā, individualizētā izpausmē, rāda «tipiskus raksturus tipiskos apstākļos», tad šis jautājums nedarītu tādas galvassāpes. No augstāk teiktā jau būs pietiekoši skaidrs, ka no sevis mēs nekā neizspiedīsim. Arī jaunu formu ne. Un rakstnieks, kas pie tā nomocās, ir uz nepareiza ceļa. Viņam neizbē-

gami jākrīt subjektīvismā, mākslotībā, jo viņš novēršas no vienīgā dzīvā avota — reālās dzīves.

Jā, bet kā tad būt ar marksistiski ļeņinisko dialektiku par satura un formas vienību, par to, ka jauns saturs lauž, pārveido arī veco formu? Vai tad mūsu dzīves tiešamība nav guvusi jaunu sociālu saturu? Un vai šī jaunā satura izpausmei nav vajadzīga jauna forma?

Te mēs savukārt atbildēsim ar jautājumu: jā, bet vai tad mūsu dzīves jaunais — sociālistiskais saturs izpaužas vecā formā? Vai tad vecā — kapitālistiskā iekārta nav sagrauta pašos pamatos? Vai tad jaunās sabiedriskās iekārtas sociālistiskā būtība neizpaužas arī jaunā formā, visā savā individuālā konkrētībā? Vai šīs jaunās formas nav acīm redzamas, rokām taustāmas? Vai Stahanovi, Busigini, Vinogradovas u. c. nav konkrēti, dzīvi cilvēki, kuru sociālā būtība izpaužas jaunos darbos, kuru jaunās tieksmes un vēlējumi ir jau atraduši un vēl vienmēr rod konkrētu izpausmi? Vai tad viss viņu individuāli cilvēciskais tēls nav cits? Vai tad tas, ka mēs esam sagrāvuši šķiru pamatus, pašas izsūcēju šķiras un likvidējam kapitālisma paliekas ekonomikā un cilvēku apziņā, — vai tad viss tas neizpaužas pilnīgi konkrētās individuālās formās? Vai tad viss tas nedod māksliniekam iespēju sniegt savu mākslas tēlu jauno sociālistisko būtību arī jaunā, konkrētā individuālā izpausmē, jaunā plastiski jutekliskā veidojumā? Un vai, balstoties uz tautas valodu, folkloru un pagātnes klasiķu literārisko meistarību, mēs nevaram atrast piemērotus vārdus, gleznas, krāsas un skaņas, lai visu to sniegtu lasītājam maksimāli konkrētos individuālos tēlos, šo tēlu savstarpējās attieksmēs literatūras darba sižetiskā veidojumā?

Citiem vārdiem — atbilde skan: uzmanīgāk, vērīgāk skatīsim jauno dzīvi! Viņā pašā meklēsim arī jaunās formas. Un nav vajadzīga nekāda ākstīšanās, izgudrojot, no sevis izspiežot kaut kādas nekad un nekur nebijušas un neredzētas formas! Tikai dievi «rada» no nekā! Daba un cilvēki pārveido esošās formas, sniedzot esošos elementus jaunos savienojumos un sadalījumos, saka Markss, citējot Pjetro Veri.

Latvju padomju literatūras augums 1935. gadā tiklab vairuma, kā arī idejiski mākslinieciskās kvalitātes ziņā ir ievērojami augstāks nekā jebkurā no iepriekšējiem gadiem. Literatūras kadru konsolidēšanās process vēl vienmēr turpinās. Ir nākuši klāt ne vien jauni iesācēju vārdi — atjauno savu literārisko darbību arī rakstnieki, kuri ilgu laiku klusējuši (Straujāns).

Vislielāko popularitāti pagājušajā gadā gluži pelnīti iekarojis Cepļa stāsts «Zeme». Savā jaunrades ceļā Ceplis ir pārvarējis dažādas kļūmes. Sākot ar «Kalpiem», viņa attīstības tendences iegūst noteiktu virzību uz pilnasinīgu reālistisku

tēlojumu, uz mākslinieciskū skaidrību un vienkāršību; no epizodisma uz plastisku tēlu un raksturu izveidošanu. Un panākumi, kādus ieguvis Ceplis, ir pamācoši un ievērības cienīgi. Jo Ceplis nekādā ziņā nav panācis savas «Zemes» popularitāti, spekulējot uz atpalikušiem lasītāju slāņiem, piemērojoties viņu gaumei. Nē, Cepļa ceļš ir organiskas idejiski mākslinieciskas izveidības un augšanas ceļš. Un viņa «Zemes» popularitāte ir gaiša liecība par to, cik lieliski izaudzis mūsu padomju lasītājs. Viņa mākslinieciskās prasības ir augstākas par mūsu literatūras līmeni un ne otrādi.

Ceplis izvēlējies ļoti plašu un atbildīgu vēsturisku tēmu — latvju koloniju nodibināšanās un izveidošanās Krievijā. Un ar atzinību jāmin, ka tieši šīs problēmas vēsturiskā raksturojumā un atrisinājumā Ceplis guvis vislielākos panākumus. Vēsturiskā perspektīvā sniegtās ainas atspoguļo raksturīgus momentus šķiru atttiecībās, ir saistošas, spilgtas un patiesas. Ceplim ir apskaužami spilgta tēlojuma izteiksmes gleznainība, sociālo kontrastu raksturojumi, tikai sižetiskās darbības risinājumā varētu vēlēties vairāk koncentrētības un spraiguma. Darbojošās personas, neskatoties uz viņu vairumu, iezīmētas īpatnējiem vilcieniem un nesaplūst vienkop. Pietiekoši skaidri sniegtas arī viņu šķiriskās iezīmes, kuras nav shematiski abstrahētas, bet organiski izpaužas individuālo tēlu īpatnībā. Neuzstādot šinī ziņā autoram nekādas sevišķas pretenzijas, mēs tomēr domājam, ka viņš šeit nav izmantojis visas spilgta mākslinieciska raksturojuma iespējamības. Personu raksturojums, bez šaubām, būtu iznācis spēcīgāks, ja autors 1) būtu vairāk koncentrējis uzmanību uz vienu atsevišķu raksturu katrā sociālā grupā; 2) nebūtu vairījies no pārspīlējumiem, padarot zināmas sociālas un rakstura īpašības par dominējošām (pagaidām tas panākts gandrīz vienīgi budža Caunes raksturojumā); 3) būtu plašāk izmantojis portretu kā mākslinieciskā raksturojuma līdzekli, kompozicionālā vienībā ar citiem līdzekļiem tēlojot personu stāvu, seju, apģērbu, kustības, žestus un manieres; 4) būtu vairāk kondensējis sociālās pretišķības pašās tēlojamās personās un viņu darbībā, padarot reizē bagātāku un vispusīgāku darba sižetisko uzbūvi (pašlaik sociālās pretišķības sniegtas vairāk aprakstoši, apstākļu raksturojumā, mazāk personu darbībā). Neapstājoties sīkāk pie otra lielākā Cepļa darba «Sarkanās Vedingas karogs», minēsim tikai, ka arī šis darbs ir ne mazāk nozīmīgs Cepļa attīstībā. Ja autors būtu arī šeit izvairījies no epizodisma, būtu dziļāk un plašāk izstrādājis aizsākto problēmu, ar savu tematisko aktuālību šis darbs varbūt būtu pārspējis «Zemi».

Linarda Laicena «Limitrofijā», tāpat kā Cepļa «Zemē», pārsvarā ir laikmeta un apstākļu raksturojumi. Ir tomēr zīmīgi, ka «Limitrofija» ir pirmais Laicena darbs, kurā plašā

laikmetiskā vērienā sniegti diezgan daudzu personu raksturojumi. Gan arī šinī darbā, koncentrējot uzmanību uz limitrofijas apstākļu, partiju cīņu un šķiru attiecību raksturojumu, personu tēli tiek vairāk aprakstīti, mazāk radīti darbībā (izņemot varbūtu Koku un Mariannu), un tādēļ daži no tiem, tā sakot, nepietiekoši «ar miesu apauguši». Taču tipiskiem vilcieniem iezīmēta, par individuālām personām izveidota vesela rinda raksturu: Marianna, Midägi, Skalds, Lengers, pa daļai Koks, Ernesta, Mekons. Ikkatra no šīm personām iegūst sevišķu nozīmi tai ziņā, ka reprezentē noteiktu sabiedrisku slāni limitrofijas iekšējās attiecībās un partiju cīņās. Un, ja viņu darbība būtu organiskāki saistīta ar apstākļu raksturojumu, piedodot līdz ar to visam romānam vairāk iekšējas dinamikas, personu raksturojums, bez šaubām, iznāktu daudz spilgtāks un vispusīgāks. Pavisam nav reprezentētas kaut cik noteikti izveidotas personas strādniecības un darba zemniecības raksturojumos, kas jau tādēļ vien padara šos raksturojumus bālākus un mazāk iespaidīgus. «Limitrofijā» Laicens vispusīgi un raksturīgos vilcienos ir parādījis kapitālistisko robežvalstiņu demokrātijas posmā (bāli priekš Laicena spalvas, vairāk konstatēts nekā tēlots fašistiskais apvērsums romāna beigās). Tēlojamā izteiksmē Laicena spēcīgais sarkasms mainās ar sausi avīžniecisku faktu konstatāciju, asi uztverti sabiedriski kontrasti neizpaužas spēcīgā darbības dinamikā, bet aprakstošā vēstījumā. Neatkārtojot jau agrāk teikto par Koka raksturojumu un vairākiem citiem trūkumiem, atzīmēsim tikai, ka Laicena «intelektuālisms», kura negatīvās īpašības, atraujoties no dzīves īstenības, sevišķi asi izpaužas «Klimatā», jo lielā mērā jūtams arī «Limitrofijā», padarot tēlojumu sausu, emocionāli maz iespaidīgu.

Rihtera izlūku stāstu pārstrādātais un paplašinātais jaunizdevums «Pa ienaidnieka aizmuguri» aizrauj lasītāju ar sižetiski saspringtu vēstījumu, strauju darbības dinamiku, varonīgu un pašaizliedzīgu cīņas trauksmi, lieliniecisku neatlaidību, kas pārvar visus šķēršļus. Dziļš biedriskums un vislielākā nesavtība raksturo savstarpējās attiecības, kur vadošais princips ir un paliek revolucionārās cīņas intereses. Un tādēļ Rihters tik mīļš, jo sevišķi jaunatnei. Viņa izlūku stāstos ir lapas puses, kas uz laikiem iespiežas lasītāja atmiņā. Šeit runā autora nešaubāmi spēcīgais talants, kas traucas vienkārši, nemāksloti izteikt pieredzēto un pārdzīvoto. Rihters aizrauj lasītāju ar savu trauksmaino darbību un gribas spēku, ar lielu mīlestību pret savu šķiru un tikpat dziļu, nesamierināmu un nesaudzīgu naidu pret apspiedējiem, pret šķiras ienaidnieku. Rihtera darba mākslinieciskā vērtība ievērojami paceltos, ja viņam būtu izdevies individualizēt, vispusīgi raksturot kaut tikai vienu divus no izlūku tēliem. Pašlaik visi tēli saplūst vienkop, jo tiem trūkst

individuālās sejas. Un tas ir Rihtera darba lielākais mākslinieciskais trūkums. Pārāk maz autors piegriezis vērības arī sabiedriskās apkārtnes raksturojumam. Negatīvāks, mazāk viengabalīgs ir pagājušajā gadā uzrakstītais darbs «Es stāstu», kaut arī tur netrūkst raksturīgi spilgtu un aizraujošu momentu. To apsološas ir nedaudzās nodaļas, kas publicētas no jauna garāka stāsta «Meži šalc». Autors redzami sāk sevi disciplinēt, kļūst ievērojami sistemātiskāks.

Pie labākiem darbiem pagājušā gada literāriskā ražā pieskaitāms arī Ed. Saleniека «Knislis», kas uzskatāms kā ievērojams pavērsums autora darbā un nopietns ieguvums mūsu literatūrā, jo sevišķi bērnu un jaunatnes literatūrā. Autors šeit ir atsvabinājies no formālisma elementiem izteiksmē, kā arī no mākslīgi izpūstiem konfliktiem un samežģījumiem sižetiskā veidojumā, kas jo lielā mērā piemīt arī pagājušajā gadā «Celtnē» publicētajiem Salenieka darbiem. «Knislī» Salenieks ir ievērojami izaudzis, nostājies uz cietas zemes, viņa humors kļuvis dzeļošs, viņš smejas sakostiem zobiem. No sīkiem notikumiem izaug spilgts, reālistisks apstākļu un personu raksturojums un īpatnējs laikmeta kolorīts nabadzīgās, nospiestās baltkrievu sādžas dzīves tēlojumā pirmskara cariskās Krievijas apstākļos. Saistoši un pārliecinoši autors tēlo bērna psiholoģijas veidošanos latvju darba zemniecības ģimenē un galvenā kārtā skolā. Cariskās birokrātijas mežonīgo dresūru, garīdzniecības varu, nacionālo apspiestību, kulaku izsūkšanu un varmācību, muižnieku patvaļu autors parādījis tik patiesi, pārliecinoši un raksturīgi, ka, neskatoties uz grāmatas humoristisko noskaņu, no viņas dveš pretim nospiedošs smagums un dziļš naids pret kapā iedzīto carisko Krieviju. Atsevišķas samākslotas gleznas, senākā tieksme uz mākslīgiem samežģinājumiem atsevišķās situācijās liek autoru brīdināt, ka viņš vēl nav nostiprinājies jaunajās pozīcijās. Autors nav savā darbā kaut cik noteikti parādījis arī vēsturiskās attīstības tendences.

Pārejot pie dramatiskā žanra, par labāko darbu šinī žanrā uzskatāma Rob. Eidemaņa luga «Vilki», kura reizē pieder arī pie mūsu labākiem literāriskiem darbiem pagājušajā gadā. Roberts Eidemanis tēlo Latvijas apstākļos tik parasto un raksturīgo zemnieku ģimenes diferenciācijas procesu. Ja Andrejs Upīts savos «Robežniekos» plašā laikmetiskā vērienā parādījis šī procesa norisināšanos sīkzemniecībā, tad Eidemanis parāda, ka šim procesam neizbēg pat bagātu saimnieku — budžu ģimenes. Vai mazums Latvijā bagātu saimnieku, kuru brāļi klīst par pusgraudniekiem vai pat kalpiem, jo pēc vecu vecās tradīcijas mājas manto vecākais dēls. Triju brāļu attīstības ceļš Eidemaņa lugā tad arī parāda trīs galvenās diferenciācijas līnijas: 1) lauku buržuāzijas izveidošanos (Pēteris), 2) pāreju pilsētas

inteliģencē, kuras raksturīgākais ceļš — saaugšana ar pilsētas buržuāziju (Jānis), un, beidzot, 3) deklasēšanās, proletarizācija un pāreja proletariāta lēģerī (Eduards). Un šinī ziņā nevar piekrist, piemēram, Pelšem, kurš uzskata, ka galvenā sižetiskā līnija «Vilkos» norisinās starp Pēteri un tēvu. Ja tas tā būtu, tad «Vilku» tēma būtu tā pati, kas Blaumaņa «Indrānos». Galvenā sižetiskā līnija «Vilkos», bez šaubām, norisinās starp Pēteri un Jāni, no vienas puses, un Eduardu — no otras, jo ģimenes attiecības šeit ar laiku pāraug šķiru attiecībās — attiecībās starp buržuāziju un proletariātu. Lauku sabiedrības sociālās attiecības ir raksturotas plašā vērienā, aptverot veselu laikposmu pirms sociālistiskās revolūcijas. Triju brāļu raksturojumi sniegti tipiski dzīvi un īpatnēji, ietverot šajās personās, viņu likteņos un darbā pašas laikmeta pretišķības. Strauja sociāla dinamika, asi konflikti un spēcīgas kaislības ir raksturīgi priekš Eidemaņa arī šinī darbā. Šī rakstnieka Eidemaņa pozitīvā īpašība viņa darbos nereti izvēršas par ārēju, no tēlojamo personu darbības, attiecībām un likteņiem organiski neizrietošu efektu. Zināmā mērā tas ir noticis arī «Vilkos». Lugas sižets pārsātināts ar satricinošiem notikumiem (rijas nodedzināšana, Eduarda ievainošana un arests, tēva un mātes nāve, Eduarda «liktenīgā» mīla). Laba daļa no tiem varēja pilnīgi izpalikt — tēlojums caur to kļūtu tikai organiskāks. Lai nerastos pārpratumi, piezīmēsim, ka neesam pret spēcīgu kaislību un sociālu konfliktu izsauktiem spilgtiem notikumiem, kuri var būt arī pārspīlēti. Tikai tiem vajag būt attaisnotiem arī personu raksturojumos un savukārt personu raksturojošiem. Šinī gadījumā vairākiem no šiem notikumiem ir gluži ārēja efekta nozīme. Ir nācies dzirdēt domas, ka Eduards kā raksturs nav attaisnots. Šāds uzskats rodas tādēļ, ka daži biedri jau no paša sākuma uzņem Eduardu kā apzinīgu proletariāta cīnītāju, kas, bez šaubām, nepareizi. Sākumā autors mums rāda Eduardu kā protestantu, kā deklasējošos raksturu, kas no viena krasta aizgājis, pie otra nav vēl piestājis. Šādas domas rodas arī tādēļ, ka Cilvēks salmenīcā, kurš reprezentē pilsētas proletariātu, parādīts tikai no ārienes, kādēļ pirmajā plānā negribot izvirzās Eduards. Nevar uzskatīt par pareizu arī to, ka lauku kalpus reprezentē vienīgi saimniekiem iztapīgais Stūrainis. Tanī laikposmā, kuru Eidemanis tēlo, laukstrādnieku atmoda un organizēšanās jau bija krietni uz priekšu gājusi. Visumā jāsaka, ka dzejnieks un prozaiķis Eidemanis šinī darbā ar ievērojamiem panākumiem reprezentējas arī kā dramaturgs. Un pagaidām grūti teikt, kurā no šiem žanriem viņš visspēcīgāks.

Rob. Apiņa un K. Jokuma «Avantūra» ir otrs ievērojams darbs mūsu pagājušā gada dramaturģijā. Latvju strēlnieku loma kreiso eseru sacelšanās laikā 1918. gada vasarā Maskavā

un imperiālistu organizētā kontrrevolucionārā apvērsuma avantūras atmaskošanā — tāda ir lugas dramatisma piesātinātā, saistošā un aktuālā tēma, kas mūs pārnes pilsoņkara posmā pēc sociālistiskās revolūcijas. Vēsturisko notikumu un apstākļu raksturojums pamatvilcienos jāatzīst par pareizu un īstenībai atbilstošu. Iebilst nāktos tikai pret to, ka pēcrevolūcijas Maskava kara komunisma posmā parādīta gandrīz vai vienīgi kā mietpilsoņu un bijušo cilvēku Maskava. Sakarā ar to arī sacelšanās likvidēšanā izcelta vienīgi latvju strēlnieku kā bruņota spēka loma, nesaistot tos pietiekošā mērā ar pārējiem revolūcijas spēkiem (epizodiski tikai pāris vietās parādās krievu sarkangvards). Vispārīgi jāsaka, ka lugai stipri kaitē pārliecīgais dokumentārisms un protokolisms, kas viņā ienes daudz naturālistisku elementu. Pieturēšanās pie vēsturiskās īstenības nebūt neizslēdz personu un faktu tipizāciju, vispārinājumu, apkopojumus. Šī protokolistiskā pieeja sevišķi uzkrītoša strēlnieku raksturojumos. Nezin kādēļ autori uzskatījuši par pienākumu sevišķi rūpīgi izcelt pašpuicisko žargonu strēlnieku sarunās:

«Skaties, ka bikses nenošļūk.»

«Aizturi maujamo!»

«... Ka es tevi tūlīt nepataisu par mēslu čupu.»

«... Ja vajadzīgs, redzu ar dibenpusi tikpat labi kā ar acīm.»

«Es tevi ieslapināšu.»

«Pievaldi žaunas, citādi es tev ...»

Tās ir tikai dažas «pērles» strēlnieku sarunās pirmajā ainā. Ja visas izrakstītu, iznāktu vesela vārdnīca. Nerunājot jau par to, ka šādu «stila ziedu» kultivēšana ir noteikti noraidāma un kaitīga arī valodnieciskā ziņā, jautāsim: kādā ziņā šis no zagļiem, prostitūtām un pašpuikām patapinātais žargons raksturo strēlniekus kā apzinīgus revolūcijas cīnītājus? Nekādā. Šis žargons neraksturo, bet gan kropļo, kariķē strēlnieku tēlus. Un atsaukšanās uz to, ka tā bija, nav mākslinieka, bet protokolista atbilde. Kas paliktu pāri no «Čapajeva» Petjas, ja viņš sāktu runāt šādā žargonā? Kas paliktu pāri no Rihtera izlūkiem, ja tie darītu to pašu? Lugas sižets sniedz bagātīgu materiālu, lai parādītu strēlniekus kā pašaizliedzīgus, nesavtīgus un varonīgus revolūcijas cīnītājus, kādi viņi tiešām bija. Autori nav pratuši izmantot šīs iespējas — strēlnieku tēli ir stipri nivilēti un parādīti uz samērā zema līmeņa, nesniedzot neviena kaut cik izveidota strēlnieku rakstura. Ievērojami labāk ir tēlots komandieris Bērzs, kurš izdara revolūcijai lielu pakalpojumu. Taču arī viņš kā raksturs paliek neatsegts, un pat viņa rīcība tā i paliek nemotivēta. Kā bijušais cariskās armijas virsnieks — palkavnieks Bērzs, kurš beidzis Berlīnes Ķeizarisko mākslas akadēmiju, nonācis revolūcijas lēģerī? Par to nekas nav zināms.

Ar Bērza pagātni mēs iepazīstamies tikai pēc... anketas. Sociāla raksturojuma momentiem plašāk ierādīta vieta baltgvardu raksturu tēlojumos. Slīpētais spiegs Reilis, Kokarts, Renārs tēloti raksturīgāki un vispusīgāki. Un, neskatoties uz minētiem lieliem trūkumiem strēlnieku raksturu tēlojumos, lugas notikumu gaita ir tik saistoša un aizraujoša, dramatiski kāpināta un izveidota, ka luga iegūst ievērojamu sabiedrisku vērtību un interesi kā latvju strēlnieku varonīgo cīņu dokuments. Cik daudzkārt šī interese tiktu pavairota, ja autori būtu plašāk izmantojuši bagātā sižeta iespējamības!

Mums jārunā vēl par trešo lugu — J. Straujāna dramatiskām epizodēm no 1905. gada revolūcijas «Jau pagājusi baiga nakts». Jā, arī šinī lugā — lugā par 1905. gada revolūciju notikumu gaita, šķiru attiecības, apstākļi visumā pareizi uztverti. Žēl, ka autors nav papūlējies ņemt pamatā nevienu no raksturīgām 1905. gada problēmām, kas ievērojami padziļinātu lugu idejiskā ziņā, radītu lielāku vienību, kuras pašlaik lugai trūkst. Un arī šinī lugā ir stipri bēdīgi ar personu raksturojumiem. Lugā īstenībā nav kaut cik dziļāki, vispusīgāki izveidotu raksturu. Labākie — partizānis Griška, saimnieks Plauks — ar veiksmi iezīmēti, bet pārāk epizodiski parādīti. Un tādēļ luga visumā iegūst stipri naturālistisku piegaršu.

Vispārīgi jāsaka, ka līdz šim mums daudz vairāk veicies apstākļu un notikumu attēlē, kur mēs varam uzrādīt diezgan daudz spilgtu lapas pušu, raksturīgu notikumu aprakstu, šķiru cīņu un pilsoņkara tēlojumu. Un tieši tas runā par to, ka personu raksturojumiem mums uz priekšu nāksies piegriezt daudz daudz lielāku vērību. Un, ja labākie pagājušā gada literāriskie darbi tiešām ienes mūsu literatūrā svaigu, jaunu strāvu, tad šī svaigā strāva jo lielā mērā tiek ienesta, pateicoties spilgtiem, spēcīgiem raksturu tēlojumiem. Tikai tie pa lielākai daļai ir pagātnes, ne mūsu sociālistiskās sabiedrības cilvēki. Tomēr tas liecina, ka ledus ir lauzts, ka ne visi mūsu rakstnieki izvēlējušies vieglāko ceļu.

Nesen tika apbalvots ar Ļeņina ordeni jaunais krievu rakstnieks N. Ostrovskis — grāmatas «Kā rūdījās tērauds» autors. Ar ko ievērojams šis darbs? Uz to bez svārstīšanās varam atbildēt: ar to, ka šinī darbā parādīts jaunā — sociālistiskā cilvēka veidošanās process. Pāvela Korčagina personā spilgti parādīts šī sociālistiskās sabiedrības cilvēka raksturīgās īpašības, parādītas konkrēti, dažādos apstākļos, dažādos pilsoņkara un sociālistiskās celtniecības posmos. Pāvels Korčagins ir vienkāršs komunistiskās jaunatnes aktīvists, kurā spilgti koncentrētas šīs jaunatnes labākās īpašības, kas izveidojušās vecās lielinieciskās gvardes vadībā, nesavtīgā un nesaudzīgā lielinieciskā cīņā par sociālisma uzvaru. Un tai pašā laikā Pāvels Korčagins kļūst

lasītājam cilvēciski tuvs un taustāms ar savām cilvēciskām īpašībām; personīgā dzīve nav nodalīta no sabiedriskās, kā tas, par nožēlošanu, vēl bieži mūsu literatūrā sastopams un kas pārvērš personu tēlus par nedzīvām shēmām. Korčagina tēls ir tādas siltas un īstas cilvēcības jūtu apdvests, sociālistiskās celtniecības ikdienā šīs jūtas atrod tik spilgtu un konkrētu izpausmi, tik pārliecinoši tiek parādīta viņu sociālistiskā būtība, ka nevar būt nekādu šaubu — šis tēls radīs mūsu jaunatnē karstu vēlēšanos būt tādiem kā Pāvels Korčagins. Un tas jau nozīmē ļoti daudz. Šeit rakstnieks nav vairs «skrūvju piegriezējs», bet top par «dvēseļu inženieri» vārda pilnā nozīmē.

Latvju padomju literatūrā mēs nevaram uzrādīt līdzvērtīgu jaunā — sociālistiskā cilvēka rakstura tēlojumu. Jāsaka, ka mēs šeit vēl neesam tikuši laukā no shēmas, no abstrakcijas, neesam vēl visai tālu aizgājuši no savā laikā izdaudzinātiem «dzelzs-cilvēkiem» ādas kamzoļos, kā Ērenburgs kādreiz mēģināja raksturot lieliniekus. Mēs vēl neprotam parādīt cilvēkus konkrēti, viņu individuālā īpatnībā. Pārāk bieži mēs aizmirstam, ka tēlojamiem cilvēkiem mēdz būt arī jūtas, aizmirstam par sociālistisko humānismu. Bet vai tad humānisms sociālistiskā iekārtā nav vienīgais ī s t a i s humānisms? Vai šeit pirmo reizi vēstures attīstības gaitā cilvēks nav iekarojis savas cilvēciskās tiesības?

Rihtera izlūki, piemēram, dažā ziņā stipri radniecīgi Pāvelam Korčaginam. Bet viņiem trūkst individuāla tēla konkretības, tie nav plašāki, vispusīgāki izveidoti, dažādos apstākļos un dažādās situācijās parādīti.

Jaunā — sociālistiskās sabiedrības cilvēka tēls tātad mūsu literatūrā pagaidām ir tikai atsevišķiem vilcieniem iezīmēts. Vai varbūt mēs varam uzrādīt spilgtu veca revolucionāra, zemgrīdnieka tēlu? Izrādās, ka arī tāda nav, kaut gan šeit mums ir reti bagāta pieredze. Un tādēļ šis uzdevums izvirzās kā mūsu rakstnieku neatliekams goda pienākums.

Viena [*J. Janele*]

«Celtne», 1936. g., Nr. 2, 117.—121. lpp.; Nr. 3, 198.—203. lpp.

RAKSTNIEKU BIROJĀ

Vissavienības Latvju padomju rakstnieku birojs 10. aprīļa paplašinātā sēdē apskatīja vairākus svarīgus tekošā darba jautājumus.

J a n e l e - V i e n a ziņo par V i s s a v i e n ī b a s p a d o m j u r a k s t n i e k u v a l d e s o t r o p l ē n u m u (šī gada marta sākumā), apstājoties galvenā kārtā pie plēnuma lēmumiem par literatūras k r i t i k u. Viņa atzīmē svarīgākos jautājumus, kuriem plēnums piegriezis izcilu vērību, lai uzlabotu kritiķu darbu.

Kritiķu darbā jāpastiprina plānveidība, starp viņiem jāsadala galvenās tēmas. Jāpārskata (un jāuzskaita) mūsu kritikas kadri, jācenšas pareizāk izmantot atsevišķus biedrus. Kritiķi jāieslēdz ražošanas atvaļinājumu plānā; viņi jāsūta komandējumos. Pie Hercena Pedagoģiskā institūta (Ļeņingradā) pastāv latvju literatūras pētīšanas pulciņš, kura biedri iesaistāmi sistemātiskā preses darbā. Jāorganizē apkopojoši raksti par literatūru pēc žanriem, tēmām, posmiem utt. Jāpastiprina darbs literatūrvēsturiskās attīstības galveno posmu pētīšanā. Jāpiegriež daudz lielāka vērība SPRS tautu literatūrai, kā arī ārzemju rakstniecībai.

Pārrunās tiek norādīts, ka ne visi latvju periodiskie izdevumi pienācīgu vietu ierādījuši kritikas jautājumiem un jo sevišķi bibliogrāfijai. Katrs jauns darbinieks kritikas laukā būtu rūpīgi audzināms, lai viņš «pēkšņi nepazustu» (Salenieks). Latvju padomju literatūra, žurnāls «Celtne» un jaunākie izdevumi gandrīz nemaz nav apgaismoti krievu presē — uz priekšu tas nekādā ziņā nav pielaižams. Jāierosina jautājums par rakstu krājumu izdošanu, kas būtu veltīti Rainim un latvju padomju rakstniecībai (Olmane).

Pieņemot b. Vienas priekšlikumus, birojs (uz b. Vīksnes priekšlikumu) nolemj uzaicināt periodisko izdevumu redakcijas piegriezt lielāku vērību kritikai, organizēt bibliogrāfijas nodaļas «Kom. Ciņā», «Sibirijas Ciņā», «Mazajā Kolektīvistā». Maskavas latvju klubā tuvākajā laikā organizējams vakars, kurā jāatziņo par Vissavienības Padomju rakstnieku savienības valdes otro plēnumu.

Stūrītis informē par lugu konkursa gaitu. Pēc dzīvām debatēm birojs atzīst, ka žūrijas komisijas darbība bijusi vāja — viņa gandrīz nemaz nav organizējusi dramaturgu darbu. Žūrijas komisijai tiek uzdots 10 dienu laikā rezumēt galīgos konkursa rezultātus. Birojs uzdod b.b. Sīmanim Berģim un Saleniekam palīdzēt noslēgt konkursu.

Sīmanis Berģis ziņo par latvju padomju dramaturģijas stāvokli. Lai gan gausi, tomēr jauni dramatiski darbi rodas (piemēram, «Avantūra»). Konkursi lielu svētību nenes; teātriem jākontraktē dramaturgi. Ļoti sāpīgi jūtams komēdijas trūkums. Komēdija jārod; daži dramaturgi būtu komandējami uz laukiem. Jāraksta inscenējumi, jāvāc un jāapskata klubu un lauku drampulciņu materiāli. Lugu tulkošanā valda pašplūsma, arī tulkojumi nav spīdoši.

Pārrunās b. Fross pastāsta, pie kādiem principiem pieturējusies «Skatuve», izvēloties tulkojamās lugas. Dramaturgu (jo sevišķi to, kas raksta mazākus darbus) honorāra palielināšanai piegriežama lielāka vērība, lai stimulētu viņu jaunrades darbu.

Pelēkais informē, ka izdevniecība «Prometejs» šogad

lugu izdošanai paredzējusi apmēram 25 loksnes. Starp citu, b. Sīmanim Berģim uzdots sastādīt mazo formu krājumus. Arī nākošu gadu dramatiskiem darbiem paredzēts apmēram 25—26 loksnes.

L a i c e n s atzīmē, ka nepielaižami Ed. Biroja latviskošanas paņēmieni lugas «Pēc balles» tulkojumā. «Avantūra» — ievērojams sasniegums, tomēr strēlnieks viņā parādīts kā «čoms»; tas noved konfliktā ar lugas ideju.

S a l e n i e k s uzsver, ka jo sevišķi liela uzmanība jāpiegriež b ē r n u l u g ā m — viņu mums gandrīz nemaz nav. Pēc zināma laika (1—2 gadi) «Prometejam» labākos dramatiskos darbus vajadzētu premēt.

J a n e l e - V i e n a konstatē, ka teātris «Skatuve» tiklab kā nemaz nav piegriezis vērību k l a s i ķ u dramatiskiem darbiem (arī cittautu). Mākslinieciski augstvērtīgu darbu izrādes daudz palīdzētu pacelt teātra mākslinieciskо kultūru. Gada laikā pilnīgi iespējams sniegt vismaz vienu klasisko lugu. Vajag dramatizēt arī «Mērnieku laikus».

Savos lēmumos birojs, starp citu, norāda, ka, mazākais, vienam kritiķim jāspecializējas teātra jautājumos. Pirms ķerties pie lugu tulkošanas un iestudēšanas teātrim jāorganizē apspriedes, lai, darbus rūpīgi pārskatot, varētu izvēlēties labākos utt.

Tālāk birojs nolemj organizēt 4 r a k s t n i e k u b r i g ā d e s, kurām šovasar jāapmeklē Rietumapgabals, Baškīrija, Ukraina un Zieme|kaukāzs.

Laicens liek priekšā R a i ņ a j u b i l e j a s sagatavošanas darba plānu. Tiek izvēlēta centrālā komisija (b. b. Saulīts, Vīksne un Dauge), kas vadīs Vissavienības apmēros visu Raiņa jubilejas sagatavošanas darbu, un Maskavas komisija (ar b. Daugi priekšgalā).

Š t r a u s s (Strēlnieku vēstures komisija) uzaicina rakstniekus piedalīties strēlnieku atmiņu apstrādāšanā, dažādu krājumu sastādīšanā utt. Birojs apsola šajā darbā visaktīvāko atbalstu un uzaicina Strēlnieku vēstures komisiju izstrādāt sīkāku konkrētā darba plānu.

Enads [*E. Salenieks*]

«Celtne», 1935. g., Nr. 5, 386.—387. lpp.

RAKSTNIEKU BIROJĀ

10. maijā notika Maskavas Latvju padomju rakstnieku biroja paplašināta sēde.

Vispirms apskatīja izdevniecības iesniegumu par to, ka rakstnieki Ed. Šillers un Al. Ceplis nav izpildījuši ar izdevniecību noslēgtos līgumus. Birojs atzīst, ka no rakstnieku puses nepie-

ciešama lielāka korektība pret izdevniecību. Ja objektīvu apstākļu dēļ, kā tas ir bijis šoreiz, līgumus nevar izpildīt, jāziņo par to izdevniecībai un jāvienojas par jauniem termiņiem, lai izdevniecībai neatņemtu katru iespēju darbu plānot. Darbus Al. Ceplis pašlaik ir nodevis, bet jautājums par viņa rakstiem «Kritušo piemiņas grāmatai» vēl noskaidrojams. Bdr. Šilleram jādod izdevniecībai un rakstnieku organizācijai rakstisks solījums, ka apsolītos darbus patiešām nodos laikā, kādu tas pašlaik atzīst par pietiekošu viņu paveikšanai, t. i., līdz 1. augustam.

Tālāk — dzejnieka K. Pelēkā ziņojums par savu darbu. Bdr. Pelēkais vispirms izsaka domu, ka rakstnieku ziņojumus par savu darbu vajadzētu rīkot plašākā auditorijā. Šādā šaurā sabiedrībā būtu jārunā vienīgi par dažiem atsevišķiem jautājumiem — par apstākļiem, kas rakstnieka darbu vai nu stimulē, vai traucē, kuri būtu jārada vai jānovērš.

Pavisam īsi, dažos vārdos, Pelēkais sniedzis savu «literārisko biogrāfiju». Pirmais ierosinājums uz dzeju, kas licis sajust dzejas lielo iespaidības spēku, viņam bijis Leimaņa Jāņa sastādītais krājums «Nākotnes skaņas». «Biju toreiz 9 gadus vecs,» saka K. Pelēkais, «un grāmata iespaidoja ļoti, sevišķi Ed. Veidenbauma dzejas.

Esmu laikam tā saucamais biogrāfijas dzejnieks, kas visvairāk un vislabāk raksta par to, ko pats tieši piedzīvojis un pārdzīvojis. Esmu audzis no 1905. gada satīras, kura uz mani ir atstājusi ārkārtīgi lielu iespaidu. Sāku ar satīrām, gribēju kļūt par satīriķi. Drukājos no 1912. gada žurnālos «Gailis», «Spēriens», «Lietuvēns», «Zvārguļa Zobgaļa kalendārā».

Piektā gada satīrā it kā nebija sevišķi spilgtu personību, tā bija dažā ziņā masu kustība. Jāatzīmē, protams, Rainis. Raiņa dzeju arvien esmu augsti cienījis, bet viņš nav mani sevišķi stipri emocionāli iespaidojis. Vairāk iespaidojis ir, piem., Apsedēls ar savu pesimistisko protestu un satīru. Viņa anarhismu gan jau arī toreiz sajutu kā negatīvu elementu. No cittautu dzejniekiem ir iespaidojuši Heine, Ļermontovs, Ņekrasovs, Saša Čornijs. Iespaidoja zināmā mērā arī Zvārguļu Edvards, kurš bija mans pirmais literāriskais skolotājs. No Zvārguļu Edvarda redaktora prakses varētu mācīties, kā jāaudzina jauni dzejnieki.

Kad sāku rakstīt, man radās jautājums: kas ir tas īpatnējais, jaunais, ko gribu izteikt, un kas dos man tiesību palikt literatūrā. Analizējot sajutu, ka mani jo sevišķi nodarbina cilvēka lieluma problēma. Nodarbina jautājumi par kolektīvu, par cilvēka lomu viņā. Tādu motīvu manā dzejā ir daudz, šo problēmu esmu apstrādājis dažādās variācijās. Vēl mani nodarbinājis jautājums par cilvēka vārdu un darbu saskaņu. Mazajās parādībās man arvien ir gribējies saskatīt to lielo, kas viņās izpaužas. No

formas, meistarības jautājumiem mani it sevišķi ir nodarbinājusi problēma par dzejas un prozas tuvināšanu. To esmu mēģinājis darīt visu laiku, bieži staigādams kā pa asu šķautni — pie pēdējās robežas starp dzeju un prozu.

Ir dzejnieki dziesminieki, kā, piem., Al. Bloks, V. Kamenskis. Ir dzejnieki oratori, kā Majakovskis. Mana dzejas pieeja, manas dzejas tonis — tā ir it kā sarunu biedra pieeja un tonis. Pie kam šis sarunu biedrs cenšas pierādīt, pārliecināt, iejūsmināt, stāsta un strīdas.

Tehniski vien nostrādāta un iekšēji auksta dzeja man liekas nepārliecinoša. Mācīdamies esmu strādājis un vingrinājies ļoti daudz. Esmu tulkojis šo to no Heines, Gētes, vairāk no Sašas Čornija, Demjana Bednija, Fadejeva prozu utt. Esmu vingrinājies arī dažādās noslēgtajās formās. 1918. gadā esmu uzrakstījis veselu sonetu ciklu, pie tam tīši eksperimentēdams par ikdienas tematiku. Tāpat esmu rakstījis trioletas, kvintas — gan latviski, gan krieviski. Krieviski tomēr nevaru atrast savu īpatnēju valodu. Arī pārtulkot savas dzejas krieviski nevaru tā, lai tulkojums būtu apmierinošs. Klasiķus bērnībā un jaunībā esmu «rijis» lielā daudzumā. Tagad lasu mazāk, bet labāko. Domāju, ka dzejniekam, rakstniekam ļoti daudz jāstrādā pie zinātnes un filozofijas jautājumiem. Pēdējos gados lasīt ir bijis iespējams par maz.

Kādas manas tagadējās tendences dzejā? Cenšos vairāk iedziļināties parādību būtībā. Tas būtu saskatāms tādos dzejoļos kā «Cilvēks», «Valdošā šķira», «Partija», «Vecie strēlnieki». Nospiež tas, ka strādāt pēdējos gados varu pārāk maz.

Manas attiecības ar kritiku ir diezgan vēsas, kaut gan pret viņu esmu ļoti uzmanīgs. Tas tādēļ, ka ļoti reti kritika uzrāda trūkumus, kurus pats nezinu. Liekas, ka katram dzejniekam vajadzīgs izaudzināt sev vienu kritiķi — sevi pašu.

Pēdējā laikā man pārmet sadrumstalotību kompozīcijā. Mācos un kādreiz varbūt varēšu to pierādīt arī teorētiski, bet galvenā kārtā jāpierāda būs ar darbiem, ka tas ir nepareizs apgalvojums.

Mani tuvākie projekti ir šādi. Gribu vismaz līdz nākošā gada rudenim nobeigt dzeju krājumu «Valdošā šķira», kuram jau sen vajadzēja būt gatavam. Gribu sakārtot Klusā kopoto rakstu sējumu. Treniņa dēļ gribu tulkot Šolohova «Поднятая целина». Bez tam gribu rakstīt lielāku darbu — jādomā, dzejas formā, — par Sibīrijas latvju dzīvi un poēmu par Šilfu-Jaunzemu. Uz 1937. gadu, atzīmējot 25 gadu darbību literatūrā, gribētu izdot dzejoļu izlasi, kurā ievietotu arī daļu agrākā laika dzejoļu — satīras, kara laika dzejoļus.

Nemīlu izspīlēt plānus un nemīlu tos publicēt. Bet jūtu, ka plānu realizācija nemaz vairs nevirzās uz priekšu. Pagājušajā

vasarā, atgriezies no Sibīrijas, gribēju uzrakstīt vismaz dzejoļu ciklu. Materiāls bija sakrāts un pārdomāts. Daudz darba nemaz nevajadzēja. Tomēr šo plānu nav izdevies realizēt.

Vairāk ir nācies būt citu rakstnieku audzinātāja lomā. Mani neviens neaudzina. Ja līdzšinējais mans darbs rāda, ka ir vērts, vajadzētu runāt par to, kā iegūt iespēju strādāt dzejas darbu, vajadzētu runāt par profesionalizāciju. Citādi dienas darbā nopietnu pienākumu ir tik daudz, ka dzejā lietišķi strādāt nav ieiespējams. Domāju, ka arī rakstniekam, ja viņu par tādu atzīst, ir jādod iespēja strādāt. Tādēļ gribu pacelt jautājumu par profesionālizēšanos un ceru, ka Rakstnieku birojs mani atbalstīs. Redakcijas darbā esmu strādājis kopsummā vairāk par 13 gadiem, «Prometeja» darbā vien ap 6 gadi.» Biedrs Pelēkais noslēdz, izsakot domu, ka tā jau nu gluži nebūs, ka pa šo laiku viņš nebūtu izaudzinājis nevienu jaunu darbinieku.

Pēc Pelēkā ziņojuma notiek īsas pārrunas, izsakās b. b. Vīksne, Hermanis, Olmane, Zaprovskaja, Salenieks. Kopējais uzskats ir tāds, ka par Pelēkā literāriskā darba speciālajiem jautājumiem jārunā citreiz — ar nopietnāku sagatavošanos un plašākā sapulcē, bet tagad jāpārrunā tikai Pelēkā ierosinājums. Izdevniecības vadītājs Hermanis izsakās, ka Pelēko varēs atbrīvot tikai tad, ja izdosies atrast citu līdzvērtīgu darbinieku, kas spējīgs viņu aizvietot. Visi citi runātāji izsakās, ka tā jautājumu nevar nostādīt. Iznāk, ka bez Pelēkā izdevniecībai būtu jāapstājas. Aizvietot var katru, ja vien grib, un nav nebūt obligatoriski, ka izdevniecībā jāstrādā tieši rakstniekam. Pelēkajam ir jādod iespēja profesionalizēties.

Par Pelēkā literāriskā darba jautājumiem īsumā runā vienīgi P. Vīksne. «Pelēkais teica rūgtus vārdus par kritiku,» saka b. Vīksne. «Kādreiz, ap 1920. gadu, esmu piegājis Pelēkā dzejai pietiekoši tuvu un nopietni. Biju pirmais, kas norādīja Pelēkā vietu un lomu mūsu rakstniecībā, un domāju, ka norādīju pareizi. Man ir iespaids, ka Pelēkais šo kritiku neuzņēma tā, kā būtu bijis vajadzīgs. Tad nāca mūsu iekšējās cīņas, un šajā laikā es par Pelēko nekā neesmu rakstījis. Nācās toreiz aizstāvēt Cepli, kuru mēģināja atstumt pie malas. Nedomāju, ka šī klusēšana ir bijusi gluži pareiza rīcība, bet lielākā vaina še darbdieniešu pusē. Attiecības bija nenormālas. Tomēr es domāju, ka minētajā savā kritikā es pareizi norādīju tādus trūkumus, kas patiešām ir traucējuši Pelēkā dzejnieka darbu, traucējuši viņam kļūt par tādu virzošu, vadošu, kulturālu dzejnieku, kādi mums nepieciešami, kādu mums maz. Par Pelēkā pēdējā laika dzeju esmu labās domās. Pelēkam ir ko teikt, viņš prot teikt, viņam ir pašam savi izteiksmes līdzekļi. Par trūkumiem varētu runāt, iztirzājot darbus sīkāk. Pelēkais raksta pārāk maz. Pret šo stāvokli ir jācīnās. Pelēkā darba apstākļi ir nenormāli, tie jāgroza.

Pelēkā plāni ir simpātiski. Jādod viņam iespējas tos realizēt. Jau gadus 12 atpakaļ esmu no Pelēkā prasījis lielākus darbus par strēlnieku cīņām. Strādājam pie strēlnieku vēstures. Te daudz arī tādu lielu problēmu, pie kurām Pelēkais nav vēl ķēries. Iznāk, ka uzraksta par strēlniekiem kaut ko Čaks, bet no sava viedokļa: strēlnieki — pašpuikas. Pūlas rakstīt Ķikuts, kuram tas daudz grūtāk, jo pats nav līdzi dzīvojis šos notikumus. Būtu ļoti svarīgi, ja mēs Pelēkam varētu dot tādu uzdevumu, lai uz SPRS 20 gadu jubileju mēs dabūtu no viņa lielāku noapaļotu darbu par strēlniekiem. Interesants arī darbs par Sibīrijas latvju zemniecības likteņiem. Jautājums par Pelēkā darba apstākļu pārgrozīšanu ir mūsu attīstības, mūsu kultūras jautājums. Mūsu kadri nav plaši: vairāki biedri ir miruši. Jaunie aug lēni. Jākonstatē, ka Pelēkam izdevniecībā nav dota iespēja, lai viņš kā rakstnieks augtu, un jautājums par viņa profesionalizēšanos jānostāda ļoti nopietni.»

Rakstnieku birojs pieņem lēmumus: 1) enerģiski atbalstīt b. Pelēkā profesionalizēšanos un 2) pēc viņa atgriešanās no ražošanas atvaļinājuma sarīkot plašāku viņa atziņojumu ar nopietnu viņa darbu apspriešanu.

E. F.

«Celtne», 1935. g., Nr. 7, 553.—554. lpp.

LATVJU PADOMJU RAKSTNIEKU PAPLAŠINĀTAIS PLĒNUMS

25.—28. decembrī notikušais latvju padomju rakstnieku paplašinātais plēnums saviļņoja mūsu vecākās un jaunākās paaudzes rakstnieku rindas. Nav iemesla šaubīties, ka mūsu rakstniecība, kura 1935. gadu iezīmēja ar lielu soli uz priekšu, sevišķi prozā, kā daudzuma, tā kvalitātes ziņā pēc šī plēnuma pacelsies vēl uz jaunas — augstākas pakāpes, kļūs plašāka, dziļāka, krāsu bagātāka. To pierādīja plēnuma ļoti dzīvā gaita un apņemšanās, kas izskanēja gandrīz visu runātāju vārdos — strādāt ar lielāko rūpību, pārdomāt līdz galam katru tēlojamo raksturu, katru gleznu un strādājot padziļināti mācīties.

Jau pie pirmā dienas kārtības punkta — b. Vienas referāts par prozas un b. Zaprovskajas referāts par dzejas produkciju 1935. gadā — izcēlās dzīvas, vietām pat asas debates, kur tika apspriesti daži no kardinālākiem literatūras teorijas jautājumiem un novērtēti mūsu izcilākie literāriskie darbi. Vairums runātāju pakavējās pie problēmas — rādīt tipiskus raksturus tipiskos apstākļos — problēmas, kura bija centrālā b. Vienas referātā. Ja b. Fross, polemizēdams ar referenti, uzskatīja, it kā b. Viena prasītu no katra literāriskā darba tikai šīs vienas problēmas

izšķiršanu (tādas nostādnes referātā nebija) — šo vienīgo «tipiskuma olekti», un līdz ar to mazliet novērsās no šīs, priekš mums patiešām centrālās problēmas, tad pārējie biedri it pareizi uzsvēra tipa svarīgumu, tipiskuma politisko nozīmi. Tikai tie darbi, kuros ir dzīvi, spilgti tipi, iegulstas dziļi atmiņā. Tādu tipu nav, piemēram, Cepļa «Kalpos», kurpretim dažos agrākos Cepļa darbos (kā to norādīja b. Vīksne) sastopami daži tipiskāki raksturi (Gauss). Pie tam tika teikts, ka rādīt tipiskus raksturus tipiskos apstākļos nebūt nenozīmē rādīt kaut kādu caurmēra (vidēju) raksturu kādos vidēji ņemtos apstākļos; gluži otrādi, tipiem jābūt tik daudziem un dažādiem, kādus tos savā īstā konkrētībā izvirza mūsu daudzkrāsainā dzīve.

Saturīgā runā b. Pelše apskatīja jautājumu, kā vērtēt rakstnieku. Pie katra mākslinieka jāpieiet, skatoties pēc viņa konkrētas personības. No visiem jāprasa vienādi augsta ideoloģiska izturētība, bet mākslinieciskā vērtībā desmitkārt vairāk jāprasa, piemēram, no Laicena, salīdzinot ar jauniesācēju. Definējot sociālistisko reālismu, norādot, ka te var ietilpt dažāda rakstura stili, b. Pelše uzsvēra, ka Laicena romāns «Limitrofija» un Eidemaņa drāma «Vilki» ir darbi, kuri saskan ar soc. reālisma principiem.

Dzīvas domu apmaiņas izsauca taisni šie divi augšminētie darbi. Eidemaņa drāmu vairums runātāju atzina par mūsu literatūras ievērojamu ieguvumu, līdz ar to kritizēdami atsevišķas nepilnīgas vietas. Tikai Sīmanis Berģis asi kritizēja «Vilkus», īpaši Edvarda personības dēļ, uzskatot, ka «Vilkos» Eidemanis nav neko paliekamu sniedzis. Tāda pat domu apmaiņa norisinājās ap Laicena romānu «Limitrofija», kurš ir redzamākais ieguvums mūsu 1935. gada literāriskā ražā. Nedalīti labvēlīgu atsauksmi ieguva Cepļa «Zeme».

Daudzi runātāji (Tēraudkalns, S. Berģis, Ceplis, Ķencis-Šabraks) pakavējās pie kritikas, pareizi aizrādīdami, ka kritika vāji audzina jaunos rakstniekus, nepalīdz novirzīt grāmatas līdz lasītājiem, nepalīdz tiem izprast vienu vai otru darbu. Kritika bieži vien uzskata par it kā nevienam nesaprotamām tādas glezna, kuras pati nav spējīga saprast. Tāpēc kritiķiem jāmācās un jāaug jo sevišķi. «Vāja ir teātra kritika,» sacīja b. Ķ. Šabraks. Biedrs J. Svēre beidzot norādīja, ka 1935. gada literāriskā produkcija parāda ievērojamu rakstnieku mākslinieciskās kultūras pieaugumu arī pie dažiem jauniesācējiem.

Rosīga diskusija izcēlās arī pie dzejas problēmām. Biedrs Vīksne uzsvēra, ka mūsu apstākļos, kad dzeja, salīdzinot ar prozu, ir stipri atpalikusi, dzejas problēmas ieņem centrālo vietu (tāpat kā krievu literatūrā). Biedri Pelēkais un Voss asi uzstājās pret referentes b. Zaprovskajas tēzi — dot visiem uzreiz saprotamu, pēc būtības tātad primitīvu dzeju. Dzejai jābūt ļoti

koncentrētai, viņai jāliek lasītājam padomāt, viņai nevis jāpiemērojas vidējā lasītāja izpratnes līmenim, bet jāvirza tas uz augstākas atziņas pakāpes. «Arī Rainim un Puškinam ir diezgan komplicēta, filozofiska dzeja, bet vai tos neizprata un neizprot strādniecība?» (Voss.) «Nav jāsajauc gleznas sarežģītība ar gleznas samākslotību,» pilnīgi pareizi sacīja b. Pērle. Gleznas sarežģītība nozīmē domu bagātību gleznā. Gleznām organiski jāsaaug ar saturu. Kur tas ir, tur redzam īstu mākslas darbu, kā, piemēram, Cepļa dzejās «Strēlnieka nāve» un «Šī zeme pieder man». Tālāk b. Pērle norādīja uz ievērojamu stila gluduma pieaugumu un domas padziļināšanos pēdējās Vosa dzejās. Piekrizdama daudziem runātājiem, ka Vilis Āboltiņš savās pēdējās dzejās ir spēris ievērojamu soli uz priekšu savā mākslinieciskā izveidībā, b. Pērle līdz ar to uzskata, ka Āboltiņa dzeja vietām izplūst un pāriet retorikā.

Ne mazāk dzīvas debates sekoja b. Pelēkā referātam par jauno rakstnieku audzināšanu. Tā kā plēnumā piedalījās ap 30 rakstnieku jauniesācēju, kuri līdz ar to iesāka īslaicīgus literāriskus kursus, tad, itin dabīgi, šis jautājums palika par vienu no svarīgākiem plēnumā. Izteicās visi jaunie rakstnieki un daudzi no vecās rakstnieku paaudzes, konkrēti pakavēdamies pie tā, kas traucē augt un attīstīties jauniesācējiem rakstniekiem.

Sīmanis Berģis un Ed. Salenieks, papildinot b. Pelēko, runāja par to, cik bieži jauniesācēji paviršī strādā. Paviršība — viena no lielākām nelaimēm. Ir ļoti daudz faktu, kad rakstnieks «uztriepj» stāstu, dzeju vai lugu vienā piesēstienā un pat nepārrakstot sūta tik prom uz redakciju, kur to lai izlabojot. Tik paviršī strādā, piemēram, b. b. Kārkliņš, Ranka, arī daži citi. Viens no apdāvinātākiem jaunākiem rakstniekiem ir O. Rihters, kurš tomēr nepilnīgi pārvalda vēl rakstniecības tehniku.

Lielākā daļa rakstnieku iesācēju pareizi uztvēra referenta pamattēzi, ka galvenais pie mākslinieciskās meistarības iegūšanas — neatlaidīga, dziļa mācīšanās. Ne ar kādām gatavām receptēm rakstnieku izaudzināt nav iespējams. Rakstniekam pašam ārkārtīgi daudz jāzina, jāredz, jāpārlasa, jāpārdomā, jāraksta un jāpārraksta. Viens no Raiņa padomiem rakstniekam jauniesācējam bijis: «Tev jāsasmērē ārkārtīgi daudz papīra, tad iemācīsies labi rakstīt.» Līdz ar to daži biedri (Voss un it sevišķi Ziedainis) mēģināja visu vainu par savām neveiksmēm uzkraut redakcijām, kuras viņiem it kā neesot palīdzējušas, pat bremzējušas viņu darbu. Tāda ačgārna nostādne dabūja pelnīto pretsparu pirmkārt no pašu jauno rakstnieku puses.

Tika izvirzīti daudzi praktiski priekšlikumi, kā labāk palīdzēt rakstniekam augt un attīstīties. Viena no labākām palīdzības formām ir konsultācijas, caur darbu iesūtīšanu konsultācijas birojam, kurš jau apskatījis 33 darbus un devis daudz vērtīgu no-

rādījumu jauniesācējiem. Tai pašā laikā daži žēlojās par to, ka iesūtītie darbi ilgi guļ pie konsultantiem. Kopslēdziens bija tāds, ka rakstiskā konsultācija jāturpina, dodot ātri atbildes uz iesūtītiem darbiem. Lielu palīdzību rakstniekiem pie valodas mācīšanās dos «Prometeja» izdotās Raiņa dzejas un «Latvju dainu» izlase. Šiem izdevumiem jābūt pirmām jaunā rakstnieka rokasgrāmatām. Dibināta bija daudzu prasība, lai tiktu izdota latvju literatūras vēsture, poētika un sinonīmu vārdnīca, kā arī lai rakstnieku birojs palīdzētu rakstniekiem komplektēt nelielu bibliotēku no darbā visvajadzīgākām grāmatām, sevišķi priekš tālā provincē dzīvojošiem biedriem. Visur, kur tas ir iespējams, jāorganizē literāriskie pulciņi, plānveidīgi jāvirza viņu darbība un jāattīsta visi literāriskā masu darba veidi: lasītāju apspriedes, atsevišķu grāmatu un «Celtnes» apskate šais apspriedēs utt. Taisni no šiem darbības veidiem var ikkatrā vietā sākt.

Jauno rakstnieku kadri ir diezgan lieli — ap 50 cilvēku. Turpmāk galvenā vērība griežama uz tiem, kuri izrāda vislabāk augšanas pazīmes, sekmīgi strādā un mācās.

Gala vārdā b. Pelēkais uzaicina visus kvalificētākos rakstniekus audzināt jaunajos. Jaunie aug, viņiem ir tieksme augt, un, ja kādam par to bija zināma skepse, tā tagad izzūd.

Trešajā dienas kārtības punktā — par izdevniecības darbu — b. Hermanis pieveda datus par izdevniecības plāna izpildīšanu 1935. gadā, par plānu un darbības izredzēm uz 1936. gadu. Visi biedri, kuri piedalījās debatēs, atzīmēja krietnus sasniegumus izdevniecības darbībā. Viens no galveniem sasniegumiem — latvju literatūras klasiskā mantojuma un Latvijas progresīvo rakstnieku darbu izdošana, kā J. Raiņa dzeju izlase, E. Veidenbauma dzejas, «Latvju dainu» krājums un beidzot A. Upīša romāns «Ziemeļu vējš». Pieaudzis izdoto grāmatu skaits, drukas lokšņu skaits, un uzlabojies grāmatu izveidojums. Papildinot referentu, biedri norādīja uz nepieciešamību izdot Puškina darbu izlasi, SPRS tautību literatūras almanahu un Latvijas kreiso rakstnieku darbus. Laicens aizrādīja, ka izdevniecības budžetā ir par maz asignējuma beletristikai. Profesionālo rakstnieku honorārs nenodrošina iespējamību atrasties pietiekoši augstā kultūras līmenī. Kārkliņš, Indriksons un citi runāja par izplatīšanas uzlabošanu, par to, kā labāk novirzīt grāmatu līdz lasītājam.

Ar plašu b. Vīksnes referātu par Latvijas literatūru bija izsmelts beidzamais dienas kārtības punkts. Dziļi saturīgā runā b. Sviris papildināja referentu, sīki norādīdams uz tagadējās Latvijas fašistiskās literatūras galvenām iezīmēm. Vēlu naktī 28. decembrī plēnums nobeidzās.

Plēnumu noslēdzot, bija jūtams, ka mūsu rakstnieki stāv liela jaunrades pacēluma priekšā, ka jaunajam — 1936. gadam jābūt

par augstvērtīgas literāriskās ražas gadu. Tāda pārliecība vēl vairāk nostiprinājās, kad 10. janvārī beidzās jauno rakstnieku kursi, kad jaunie rakstnieki šķīrās ar cietu apņemšanos strādāt, strādāt un mācīties, augt un iekarot ar labiem mākslas darbiem savu vietu latvju padomju literatūrā.

Ed. Klusbergs

«Celtne», 1936. g., Nr. 1, 63.—65. lpp.

APSPRIEDE PAR LATVJU LITERATŪRAS KRITIKU

notika 29. februārī. Ar plašu pārskatu par latvju literatūras kritiku pēc beidzamās latvju rakstnieku konferences uzstājās b. R. Pelše.

Referents konstatē, ka mūsu kritika pacēlusies uz augstākas pakāpes metodoloģiskā ziņā, kļuvusi daudz konkrētāka, vispusīgāka. Agrāk, piemēram, nemaz nebija kritikas par teātri, gleznie cību, saka b. Pelše, tagad to teikt nevar. Rakstos nav vairs senākā diletantisma, bet reizē ar sabiedriski politisko mākslas darbu analīzi izjūtama mākslas specifikas, viņas īpatnējo likumu izpratne.

Ir vēl arī diezgan lieli trūkumi. Kad runā par kritiku, tad gribas meklēt lielākus darbus, garākus rakstus, grāmatas. Tādu ir maz. Ir tikai viena grāmata — b. Vīksnes apcerējums par Sudrabu Edžus dzīvi un darbu. No «Celtnē» ievietotiem rakstiem vērtīgākie ir b. b. Vienas un Dauges raksti par Raini, pie kam b. Vienas raksts ir principiālāks, dziļāks un arī pareizāks. Tāpat jāatzīmē nopietnie apcerējumi par Hervēgu un Freiligrātu, vērtīgie b. Laicena un b. Vienas raksti par «Limitrofiju». Pārējie raksti jau ir vairāk recenzijas, kuras ne vienmēr uzrakstītas ar vajadzīgo nopietnību un iedziļināšanos. Par lielākiem pamattrūkumiem mūsu kritikas laukā jāatzīst tas, ka nav izdoti un nav pat sagatavoti izdošanai raksti par Ļeņina uzskatiem mākslas jautājumos, nekas nav izdots latvju literatūras un kritikas vēstures jautājumos, maz vēl padarīts literāriskā mantojuma problēmu atrisināšanā. Bez visu šo problēmu šādas vai tādas izšķiršanas nevar būt runas par mūsu kritikas līmeņa pacelšanu pietiekošā augstumā. Tālāk b. Pelše sīki pakavējas pie konkrēto darbu kļūdām un trūkumiem (sīkāk par visu b. Pelšes rakstā turpmākos «Celtnes» num.).

Anna Lācis. Neapmierina teātra kritika «Celtnē». Patiesībā ir jāsaka, ka teātra kritikas nemaz nav. Reiz «Skatuves» darbībā bija tāds kā pagurums — nāca viena neizdevīga luga pēc otras. Kritikai vajadzēja par to runāt. Tagad «Skatuve» progresē — arī to kritika neredz. Teātra darbinieki grib no kri-

tikas mācīties. Bet parasti tā tik pavirši tiek rakstīta, ka nav ko mācīties. Vienīgi par «Pūt, vējiņi!» izrādi bija vērtīga un pamācoša kritika. Tā vajadzētu rakstīt visas recenzijas. Teātra kritikai nav jābūt tikai priekš centra. Jāredz arī perifērija. Vai prese ziņoja, kāds stāvoklis savā laikā bija Smoļenskas teātrī? Nē. Teātra repertuārs bijis tāds, ka neiztur nekādu kritiku, teātra kolektīvs — darba nespējīgs. Tagad mums sastādīts jauns repertuārs un paveikts liels darbs. Mūsu presē, «Celtnē», tas nekādi nav ticis atzīmēts, ne veicināts.

B a n c ā n s. Uzrakstīt kritiku par teātra izrādi ir daudz grūtāk kā par literārisku darbu. Teātra darbs ir kolektīvs, sintētisks darbs. Ja kritiķis kritizē tikai tekstu vai arī tikai to, ko viņš noskatījies zālē, tas ir gaužām nepietiekoši. Nav mums kvalificētu teātra kritiķu. Parasti recenzijā par izrādi divas trešdaļas ir veltītas pašai lugai un tikai pašās beigās — izpildījumam. Tāpēc no tās nevar mācīties. Mūsu vēlēšanās būtu, lai kritiķi un literāti tuvāk ieskatītos, kā luga iepriekš tiek sagatavota, iestudēta, tad daudz trūkumu varētu novērst priekšlaikus un pati kritika būtu objektīvāka, lietišķāka un tiešām pamācoša.

S v i r i s. Mūsu kritikas līmeņa pacelšanā ļoti no svara sakopot Ļeņina un arī Engelsa un Marksa uzskatus par mākslas jautājumiem. Tas būtu tas pamats, ar ko vajadzētu sākt, ķeroties pie lielāku darbu sagatavošanas. Kritika ir augusi, bet tomēr pietiekoši netiek apskatīta un pat atzīmēta mūsu pašu produkcija, nerunājot jau par literārisko mantojumu. Tāpat ļoti maz tiek recenzēta jaunākā, vērtīgākā krievu literatūra. To vajadzētu ņemt vērā. Tad dažos rakstos, piemēram, Vienas rakstā par pagājušā gada literārisko produkciju, lielāka vērība ir piegriezta meistarības jautājumiem un otrā vietā atstāta satura analīze. Patiesībā mākslinieciskai vērtēšanai jābūt saistītai ar saturisko un idejisko vērtēšanu.

V i e n a. Biedrs Pelše aizskāra jautājumu par vulgāro socioloģismu. Par to ir jārunā, jo šie uzskati ir bijuši stipri mūsu kritikas pagātnē. Tāpēc nav brīnums, ja viņu elementi ir uzglabājušies vēl līdz šai dienai. Bet b. Pelšes nostādnes te nav visai skaidras. Viņš neiziet no dzīves īstenības, neiziet no Ļeņina atziņas teorijas kā pamata mākslas darba vērtēšanā. Vulgārais socioloģisms pastāv iekš tam, ka iepriekš tiek izstrādātas abstraktas socioloģiskas shēmas un tad pielietotas pie mākslas darba analīzes. Mazāk tas izpaužas kritikā par tagadnes literatūru, kur literatūras kritika ir pieradusi ņemt par pamatu to, cik pareizi literāriskā darbā atspoguļota dzīves tiešamība.

Runājot par romantismu, b. Pelše pareizi atzīmē, ka vajadzīgs par to runāt konkrēti, sakarībā ar noteiktiem vēsturiskās attīstības posmiem. Bet nepareizi viņš novērtē to tikai kā

izteiksmes formu, pielietojot arī vārdu «stils» šai pašā nozīmē. Stils ir satura un formas vienība. Romantisms, reālisms utt. ietver vienlīdz i satura, i formas būtību. Par naturālismu b. Pelše izteica domas, it kā bez tā mākslā nemaz nebūtu iespējams iztikt. Pagātnē buržujiskā kritika saprata naturālismu kā neestētisku momentu, rupju, piedauzīgu parādību attēlošanu mākslā. Mēs saprotam to kā parādību šauru protokolismu, dzīves skatīšanu tikai no virspuses, faktu paviršu tēlošanu. Tāpēc ir liela starpība, kā tēlo naturālists un kā reālists. Naturālists nezina, kāpēc viņš rāda visus sīkumus, reālistam turpretim katrs sīkums ir izmeklēts noteiktam uzdevumam.

Par Eidemaņa «Vilkiem» nevaru piekrist Pelšem, it kā lugas galvenais konflikts, galvenā sižetiskā līnija norisinātos starp Pēteri un tēvu. Tā tas ir Blaumaņa «Indrānos». Eidemaņa lugas pamatproblēma ir zemnieka ģimenes diferenciācijas process. Galvenā sižetiskā konflikta līnija norisinās starp Pēteri un Jāni, no vienas puses, un Eduardu, kurš deklasējoties pāriet proletariāta lēģerī, no otras puses. Par teātra kritiku ir pareizi, ko te biedri teica. Liels trūkums — kritiķu kadru šaurība. Vajadzīgs nopietnāk stādīt jautājumu par kritiķu kadru paplašināšanu un audzināšanu. Gribu atzīmēt vēl vienu mūsu kritikas uzdevumu, par kuru nerunāja b. Pelše. Patreiz krievu presē notiek asa cīņa pret formālismu. Tam jārod atskaņas arī mūsu kritikā, jo arī mēs neesam brīvi no formālisma elementiem. Šai ziņā signalizējoša parādība mūsu literatūrā ir b. Laicena «Klimats». Te ir jāsaasina sabiedriskā doma, lai viens otrs jaunais rakstnieks neiedomātos iet pa «Klimata» ievilkto sliedi. Vairāk jāsaasina arī politiskā doma ap mūsu žurnāla un grāmatu produkciju. 12. «Celtnes» numurā ir tikušas nodrukātas Svēres dzejas par Kirovu, kuras uzrakstītas ļoti banāli, pretenciozi, bez politiskas pieejas, bez politiskā takta un mēra sajūtas. Redakcijas politiskā kļūda, ka šie dzejoļi parādījušies «Celtnē». Tāpat ar vislielāko noteiktību ir jāuzstājas pret šī paša autora histēriskiem attaisnošanās rakstiem.

H e r m a n i s. Bdr. Pelše plaši un sīki apskatīja kritikas produkciju, pareizi atzīmēja augšanu, bet lielākus, principiālākus jautājumus, ar kuriem kritikai vajadzētu turpmāk nodarboties, viņš tomēr neizvirzīja. Patiesībā kritika tomēr ļoti mazā mērā ir veikusi savus lielākos uzdevumus. Latvju literatūras mantojuma jautājumā izdarīts ļoti maz. Raiņa problēmā vēl lielas neskaidrības. Par lielu trūkumu jāuzlūko arī tas, ka nav bijis pamatīgāku rakstu par Latvijas rakstnieku pārgrupēšanos, pārorientēšanos pēc fašistiskā apvērsuma. Jādod novērtējums soc.-dem. rakstniekiem. Arī Plūdonim nevar paiet garām ar klusēšanu. «Celtnes» apmēri šauri, tas tiesa, bet «Prometeja» izdevniecības plānā ir paredzēts izdot kritisku rakstu krājumus. Tagad

viss atkarājas no darbinieku mobilizēšanas. Jāpiesaista vecie kritiķi — Knoriņš, Ziemelis-Bērziņš, Dermanis u. c.

Vīksne plašāk pakavējās pie vairāku biedra Pelšes nostādņu atspēkošanas, kādas bija izvirzītas referāta daļā par grāmatu «Sudrabu Edžus». Tālāk b. Vīksne atzīmē, ka latvju literatūras mantojuma jautājumā 1935. gads ir pavērsuma gads. Izdoti Rainis, Veidenbaums, Sudrabu Edžus, «Latvju dainu» izlase. Bet tas, protams, par maz. Tālāk šis darbs jāveic vēl plašāk un dziļāk.

Kritikas laukā ir bijuši robi. Pilnīgi pamatots pārmetums par teātra kritiku. Uz priekšu būs jāpiegriež lielāka vērība, lai mēs ar savu kritiku tiešām spētu celt uz augšu mūsu teātrus. Gandrīz vai nemaz mums nav arī mūzikas kritikas, kaut gan mums ir sava mūzikas produkcija. Tāpat ar Latvijas rakstniecības jautājumiem: te mums rokas ir saistījusi «Celtnes» apmēru ierobežotība un arī nepietiekoša orientēšanās turienes pašreizējos apstākļos. Mūsu padomju latvju rakstnieku rindās ir iezīmējies jūtams sakustējiens, bet kritika tam netiek līdz. Dzejnieki aug, bet dažkārt ķeras pie tādām problēmām, kuras nespēj celt. Protams, tas ir laikā jāredz un laikā uz to jāreaģē. Kritikai priekšā stāv lieli uzdevumi, tāpēc ļoti apsveicams tas, ka uz priekšu būs iespējams izdot atsevišķus litkritikas krājumus.

Kritiķu un rakstnieku apspriede sniedza daudz vērtīgu norādījumu un koriģējumu tajā ceļā, pa kuru turpmāk jāiet kritikai, deva jaunu ierosmi un norādīja plašākas praktiskās iespējas veikt tos lielos uzdevumus latvju literatūras kritikas laukā, kuri jau ilgi gaida savu atrisinājumu.

-da

«Celtne», 1936. g., Nr. 3, 225.—227. lpp.

PADOMJU LATVJU DZEJA PAGĀJUŠAJĀ GADĀ

Mūsu dzīve ik dienas top spilgtāka, daudzkrāsaināka, bagātāka. Tas ir sociālisma, viņa cēlāju un vadītāju nopelns. Katrā jaunā mūsu dzīves parādībā ir liela vienkāršība, skaidrība, saprotamība, bet reizē ar to dziļums un daudzpusība.

Stahanoviešu kustība katram savā darba nozarē ir saprotama un pieejama, bet reizē viņa ir milzu solis uz priekšu visā mūsu dzīvē, viņa izteic jaunu, dziļu procesu sociālisma attīstības gaitā.

Padomju demokrātisma paplašināšanas principi, kas izteikti beidzamos partijas lēmumos un padomju kongresos, izpauž sociālisma uzvaru un šķiru sabiedrības likvidēšanu. Tas ir skaidrs pat ikvienam pionierim. Bet šī pati acīm saredzamā un viegli izprotamā patiesība liecina par ļoti svarīgiem un sarežģītiem

pārveidojumiem visā mūsu un ne tikai mūsu, bet visas pasaules vēsturē un atsevišķā cilvēka psiholoģijā.

Padomju Savienības plašo, brīvi augošo un strādājošo darba masu kultūras līmenis un prasības aug tik spēji, ka kultūras darbinieki un viņu produkcija — grāmatas, teātri, utt. — nespēj šo masu prasības apmierināt. Aug pašu plašo masu aktivitāte kultūras laukā. Sāk izzust pretstatība starp garīgo un fizisko darbu.

Viss tas priekš mums, kas paši līdzi dzīvojam un strādājam, liekas ļoti dabīgi un savā grandiozumā vienkārši. Bet cik daudz nopietnu un svarīgu problēmu gan mūsu zemes iekšienē, gan visas cilvēces attīstībā ir saistīts ar mūsu ikdienas attīstības gaitām!

Un atkal un atkal jāatkārto, ka sociālistiskā literatūra, arī latvju padomju literatūra atpaliek no dzīves un nespēj vēl aptvert tās dziļo daudzpusību.

Kā lai vērtējam mūsu poēzijas sasniegumus un trūkumus, vadoties no sociālistiskās dzīves prasībām? Prozā — romānos un stāstos — it kā vieglāk stādīt prasības, vieglāk tos novērtēt, jo šeit ir vieglāk salīdzināt pašu dzīvi ar viņas izpratni rakstnieka darbos. Poēzijā parasti daudz lielāka loma piekrīt ne vien tiešu faktu atspoguļošanai, bet arī pārdzīvojumu izteiksmei. Poēzijā izteiksmes līdzekļi ir vairāk koncentrēti.

Nevar teikt, ka padomju latvju dzeja būtu stāvējusi uz vietas. Beidzamā laikā mūsu dzejā ir nopietni strādāts. Ja agrākajos gados tika domāts gandrīz vienīgi par saturu, par to, kas izteicams, tad tagad dzejā ir domāts un strādāts arī pie tā, kā izteikt. Un viena otra neveiksme bieži vien ir izskaidrojama ar to, ka nav vēl atrasts vajadzīgais līdzsvars, harmonija starp šiem k a s un k ā tiek izteikts.

Ka latvju dzejnieki ir piegriezuši lielu vērību dzejas izveidojumam, tas sevišķi manāms Pelēkā, Cepļa dzejās. Arī satura ziņā dzeja kļuvusi dziļāka, daudzpusīgāka. Vērā ņemama Sudrabu Edžus episki stāstošā dzeja, jaunās, arī filozofiskās problēmas Pelēkā, Cepļa un Laicena dzejā, aktuālo jautājumu padziļināšana Eidemaņa dzejoļos u. c. Tomēr mūsu dzeja nestāv vēl mūsu laika uzdevumu augstumos. Un, pārrunājot jautājumu par svešiem iespaidiem padomju literatūrā, sevišķa vērība jāpiegriež mūsu dzejas trūkumiem. Jāatzīmē, ka mūsu dzejnieki, piegriezdamies formas izstrādājumam, dažreiz ir devuši formai pārsvaru par saturu, — padarot smagu formu, ir padarījuši smagu arī saturu, domu — grūti izlobāmu. Mūsu dzīves katram saprotamā vienkāršība un reizē ar to dziļums, daudzpusība un sarežģītība nav atrisināti dzejā tā, kā šīs problēmas to prasa. Ne visi dzejnieki ir izpratuši, ka vienkārša, visiem saprotama dzeja var būt arī dziļu domu dzeja. Dziļas domas, lielas problēmas vajag prast

skaidri izteikt, tad viņas būs saprotamas. Dzejas uzdevums taču ir šīs problēmas darīt saprotamākas, izjūtamākas, pieejamākas. Tiesa, ne visi lasītāji tūliņ izpratīs vienu otru dzejoli viņa izteiktā dziļumā. Bet rakstīt vajag tā, lai pamatdoma būtu katram saprotama. Tad arī mazāk attīstīts lasītājs, pēc kāda laika pārlasot, sapratīs dzejoli daudz labāk un dziļāk.

Ja piegriežamies Raiņa dzejolim «Lauztās priedes», tad ne katrs lasītājs uz reizi sapratīs šā dzejoļa dziļo, sabiedrisko simboliku, bet tomēr arī konkrētais priežu brašums, lepnums un spīts katrā pamodinās brīvības un cīņas apziņu. Bet mūsu lasītājs nemaz vairs nav tik pelēks un neizprotošs, kā to dažreiz iedomājamies. Neskatoties uz domu dziļumu un lielām problēmām, lielu dzejnieku darbi pa lielākai daļai ir bijuši saprotami plašām masām. Mūsu dzejai, kas apzinīgi saistīta ar tautu, tas jo sevišķi jāņem vērā.

Formas, gleznu sarežģītība, samākslotība dzejā ļoti ātri noved pie svešu, nevēlamu iespaidu uzņemšanas. Arī tādas parādības ir saskatāmas mūsu dzejnieku darbos, kad jautājums par Eiropas kultūras izmantošanu tiek saprasts tā, kā to izprot mietpilsoņi, — ārzemju prece labāka par mūsu pašu mantu. Literatūrā šī «ārzemju prece» ir formālisma, ekspresionisma un visādu citu modernismu saskalas, kas zem jaunu ceļu meklēšanas, oriģinalitātes un kultūras maskas dažreiz lielīgi tiek pasniegtas mūsu rakstnieku darbos. Latvju literatūrā šīs parādības visspilgtāk izpaustas Pētera Ķikuta dzejā.

Negatīva parādība ir arī dzejnieku mīņāšanās uz vietas, tikai vecu motīvu, uzkrātās meistarības atkārtošana, paļaušanās tikai uz savu prasmi un popularitāti. Katra uz vietas stāvēšana arī dzejā ir atpalikšana no lielajiem uzdevumiem. Īsi pakavēsimies pie atsevišķiem mūsu dzejniekiem, viņu darbu trūkumiem un strīdu jautājumiem.

LINARDA LAICENA JAUNĀKĀ DZEJA

Dzeja Linarda Laicena rakstniecības darbā ieņem ja ne pirmo, tad tomēr ievērojamu vietu. Laicens arī šeit uzstājas kā viena no latvju revolucionārās dzejas spilgtākām personībām.

Laicena pēdējos dzejoļos varam saskatīt zināmu nevienādību. Ir rakstnieki, kuri dod lieliskas deklarācijas, bet sliktus darbus. Laicenam strīdīgi un neizdevušies ir tie dzejoļi, kuros viņš izteic savas deklarācijas, labāki tie, kuros viņš vienu otru no savām deklarācijām aizmirst. Lai saprastu, kādas ir šīs deklarācijas, kuras, pēc mūsu domām, bremzē patlaban Laicena dzeju, ir jāatskatās drusku atpakaļ un jāsazīmē Laicena kā dzejnieka attīstības ceļš.

Linardam Laicenam ir nācies dzejā cīnīties vaigu vaigā vistiešāk pret latvju reakcionārās buržuāzijas pēckara un pēcrevolūcijas literatūru. Šīs cīņas arī ir noteikušas Laicena dzejas pamatidejas. Savā nelielā rakstā «Dzejas principi», kas izdots atsevišķā grāmatiņā, Laicens pareizi raksturo grimstošās buržuāzijas mākslu. «Bet vai tiešām vecā pasaule būtu stipra un neuzvarama, vai tiešām vecā kultūra, kapitālisma piezīdināta māksla nāks varā? Taisni vecā pilsoniskā māksla ir tas labākais spogulis, ka tas tā vairs nevar notikt... Mākslinieks ir nodots galējā šīberības kalpībā, spiests ražot to, kas patīk ekonomiski brūkošai spekulantu sabiedrībai, izteikt viņas pēc izbaudas kaucošo psihiku.»

Laicens šeit dod nesaudzīgu buržuāziskās literatūras virzienu kritiku, un ar viņa slēdzieniem mēs varam būt vienis prātis. Laicenam tiešām nācās cīnīties pret buržuāziskās dzejas salkano daudzvārdību, idejisko tukšumu, dzīves un dzejas ārēju skaistināšanu. No sākuma Laicens bija tik nikns pret šo mānīgo, liekulīgo mākslu, ka bija gatavs dzīves vārdā iznīcināt mākslu pavisam. «Attaisnoto» «Rakstnieku stāstā», kurā ielikts spēcīgs naida lādiņš pret buržuāzijas izķēmoto mākslu, viņš izsaucas: «Dzīve tātad vajadzīga tāda, lai nebūtu jāprasa pēc mānības — mākslas. Tāpat kā tagad gāžam mācītāju un baznīcu mānību un krāpšanu, tā būs jāgāž arī māksla, jo cilvēkam baznīca arī bijusi reiz tas, kas tagad opera, teātris, koncerts.»

Bet Laicens pats tūliņ ir uztvēris lielo mākslas spēku un nozīmi cīņā. Uzstājoties pret buržuāziskās mākslas dzīves skaistinājumiem un saldinājumiem, viņš «Dzejas principos» saka:

«Tagadnes dzejai jābūt viņas izteiksmē, stilā koncentrētai, saspringtai līdz pēdējai iespējai. Jo mazāk epitetu, jo mazāk salīdzinājumu, jo mazāk tieši ievesto tēlu, jo labāk, tomēr caur tēlu daudzumu samazināšanu nedrīkst samazināties tēlainība pati. Tas nozīmē — ar vislielāko līdzekļu ekonomiju jāpanāk visaugstākais, galējākais uzstādītā māksliskā mērķa sasniegums.»

Par mākslas līdzekļu ekonomiju, par to, ka mākslai vajag būt saspringtai, arī nav ar Laicenu ko strīdēties. Bet doma — «jo mazāk epitetu, jo mazāk salīdzinājumu, jo mazāk tieši ievesto tēlu, jo labāk», — šī doma noved pie tādas dzejas sasprindzināšanas, ka viņa izteic savu saturu ne vairs tēlos, bet tādos domu sablīvējumos, kas tuvinās sentencēm jeb paradoksiem. Ja seko šiem principiem līdz galam, tad dzeja var būt tikai ļoti kodīgs ekstrakts jeb izsausināta uzskaite. Šādi elementi ir sastopami Laicena agrāko gadu dzejā. Viņi saprotami un attaisnojami tur, kur autors meklē stiprāku vārdu dinamītu, lai grautu veco pasauli. Bet arī agrākos gados Laicens ir stiprāks tur, kur pretī visiem apgalvojumiem par naidu pret tiešu gleznainību un lirismu viņš šo gleznainību pats lieto. Bez gleznainības, bez tie-

šiem tēliem pavisam nevar iztikt tur, kur jāatspoguļo tagadnes pozitīvās cīņas un sociālistiskā celtniecība, kur jārāda jaunais cilvēks jaunās gaitās un jūtās. Tāda uzskaite, kādu, sekodams saviem saspringtiem dzejas principiem, Laicens dod «Subtropijas pavasarī», lasītāju apmierināt nevar. Un ne tāpēc, ka lasītājs būtu par maz attīstīts vai nejustu cienību pret autoru, bet gan tāpēc, ka šis stādu uzskaits nomāc paša autora ideju — ideju, kura, līdz galējībai novesta, arī ir apstrīdama. Domu koncentrētākais un reizē vismazāk dzejiskais pagājušajā gadā ir Laicena deklaratīvais dzejolis «Politika» («Celtne», 1935, Nr. 11). Rindās

Vakar dzeja — šodien zveja
liras iedulķotā dīķī.
Izvelk līķi.
Ak tu — beigtā estētika!
Dzeja plika —

varam salasīt un izprast ķengāšanos ne tikai pret salkano pilsonības dzeju, bet pret gleznu, jūtu liriku vispār. Lai atceramies Laicena 1934. g. («Celtne», Nr. 1) polemisko un izsmejošo dzejoli par liriku, kurā teikts:

Un daudzi slāpst pēc lirikas:
tiem jūtu maz, kas ziedošas
caur pantiem, vārdiem skanētu,
lai saldi justos viņa, tu
un lielā auditorija,
kam lozungs liru norija!

No šīs nicinošās vārdu spēles (ne bez formālistiskas piegaršas) tiek tālāk taisīts slēdziens:

Un nevajag tam jaunajam
par skumjām sirdīm glaunajām...

Bet prieks, skumjas un lirika, dabas apbrīnošana spēlē sevišķu lomu mūsu tagadējā dzīvē. Mēs ne tikvien priecājamies par to, kas tiek no cilvēka rokas pārveidots (par to Laicens priecāties atļauj), bet arī par vistiešākajām dabas un dzīvības ainām. Šī Laicena diskusija liekas samākslota un vairāk no strīdu gara izsaukta, ja lasām Laicena paša dziļi liriskus un tieši gleznainus dzejoļus. Tāds dzejolis kā «Uz mājām vajag soļus griezt» («Celtne», 1935, Nr. 11) ir tiešām klasisks lirisks dzejolis, uz kuru kā liriskas dzejas piemēru var norādīt katram dzejas cienītājam:

Uz mājām vajag soļus griezt —
Jau kalnos vakarblāzma dziest.
Zum ziedu lapās kamene...
Kā es, tā beidzamā vēl te,
Mauj govs, kūp dūmi arumos.
Ir mākons blāvs, sniegs augstumos.
Un mēness vienmēr spodrāks tiek — —
Ak nakts —

Kā kalns pār kalniem nāk,
Un līdzenāk un līdzenāk
Iet kontūras —
Un noplokas.

Bet jaunākajos Laicena dzejoļos — neatkarīgi no strīdiem par un pret liriku — ieviešas jaunas, savādas noskaņas, tās pašas noskaņas, kuras visspilgtāk izteiktas prozas darbā «Ķlimats». Tās ir zināmas šaubas par apkārtni, šaubas un vietām izsmiekls pašam par sevi, nedrošība, pasīva, pie Laicena neparasta padošanās laika stihijai. Tas izpaužas atjautīgi un interesanti uzrakstītajā dzejolī «Grotesks» («Celtne», 1935, Nr. 11):

Man patīk pasaule tā, kā tā laika zirgā
Mums nesas aulekšiem, — un viņas astes astrā
Es ķēries līgojos un ziedu dzejas birgā
Kā spoža komēta, kā strausa spalvu astra!

It kā nemiers, nezināšana, malā stāvēšana, zināma vientulība un, izejot no tā, sevis izsmejoša un apšaubāma filozofija atkārtojas arī dzejolī «Par galējo» («Celtne», 1936, Nr. 1). No šejienes izriet vārdu spēles, vārdu kontrasti:

Kā es, kāds blandās
Gar ēnu malēju.
Jel rimsti, sirds:
Aiz sprandas — tu!

Ķaut kas nenoskaidrots, neapmierinošs moca patlaban dzejnieku. Tāpēc viņš blakus «sirdij» liek prozaisko «sprandu», tāpēc viņš «Ķlimatā» prātu ne vienu vien reizi salīdzina ar bizojošu vērsi, kam aste gaisā un kas piecērt kāju; tāpēc viņš, liekas, vientuļi iejaucies starp «miljoniem un svešiem».

Šāds pārdomu, spītības un sevis analizēšanas laiks var būt zināms etaps, lūzums dzejnieka gaitā, kas vedīs uz priekšu — uz skaidrību, uz drošāku iejaukšanos dzīvē. Un tad atkritīs arī šaubas par liriku un katra iespītība un sevis krimšana būs lieka . . .

PĒTERIS ĶIKUTS

Pēteris Ķikuts savos pagājušajā gadā «Celtnē» drukātos dzejoļos uzstājās droši un bramanīgi. Viņam nekādu šaubu par sevi nav. Iedomu vizmu pilns viņš ļoti vieglprātīgi pieiet padomju dzejas problēmām un arī dzejas tehnikai un latviešu valodai. Ķikutam, kurš izaudzis svešā kultūrā, zem simbolisma un ekspresionisma iespaidiem, ir ļoti bīstami pie mums, Padomju Savienībā, kur tiek uzsvērta cieņa pret īstām un lielām kultūras vērtībām, iedomāties, ka viņa līdzi nestā kultūra ir pārāka par to, kas šeit padomju latvju literatūrā radīta. Uz Ķikutu mēs likām cerības. Viņš ir uzrakstījis arī vienu otru

labu dzejoli («Vēstule manam dēlam», «Vēstule Baltlatvijas kareivim»), kuros viņš tiešām balstās uz Padomjzemes labākiem iespaidiem. Šos iespaidus vajadzēja censties padziļināt, izprast tos viņu vienkāršībā un daudzpusībā. Un šeit Ķikutam bija daudz ko mācīties no dzīves, no visas padomju un arī latvju literatūras, uz kuru Ķikuts parasti noskatās no augšas uz leju. Ķikutam ir bijis laiks un iespēja nostāties stingri uz kājām un parādīt dzejā, ka viņam visi tilti uz pagātni ir uzspridzināti. Slēpties aiz emigranta nezināšanas, kad dotas visas iespējamības ierindoties jaunā dzīvē un darbā, pašam Ķikutam tagad būtu apkaunojoši. Tāpēc labāk uzklausīt dažu rūgtu vārdu un dziļāk šo to pārdomāt par mūsu laiku un mūsu dzeju nekā augstprātīgi dižoties ar savu «kultūru». Šinī gadījumā vajag Pēterim Ķikutam šo to atgādināt un brīdināt.

Liekas, Ķikuts būs nepareizi uztvēris mūsu prasību par dzejas idejiski māksliniecisko līmeņa pacelšanu, dzejas līdzekļu labāku izkopšanu un būs piesavinājies to vieglo, neīsto, ārējo spīdumu, kas izpaužas liekulīgās manierēs, samākslotā oriģinalitātē, ārējā žonglēšanā ar «mācītiem vārdiem» un «augstām formām» un kas tik raksturīgi priekš Vakareiropas grimstošās sabiedrības mākslas «atjaunošanas» teorijām. Ne Ķikuts vien, bet vēl viens otrs padomju literatūrā, mūzikā un gleznie cībā tika gājis pa šo ceļu. Pret šādām parādībām tika vērsti «Pravdas» raksti, kuri atmaskoja formālisma un pagrimstošās buržuāzijas mākslas iespaidus. Ķikutam vieglāk kā citiem būtu bijis palīdzēt atmaskot šīs mākslas iespaidus. Bet izrādās — viņš pats viegli pakļūst zem tās iespaida.

Kā izpaužas šie iespaidi Ķikuta dzejā?

Pirmkārt, revolucionāru tēmu banalizēšanā un vieglprātīgi dendiskā pieejā tām. It kā ar steku rokā pastaigājoties pa dzejas lauku, viņš viegli skar šīs tēmas. Un tāpēc revolucionārā tematika viņa dzejā bieži vien liekas nevietā un ar savu neīstenību izsauc sarūgtinājumu, sašutumu. Sāksim no dzejoļa «Jumtu dārzi» («Celtne», 1935, Nr. 4), kurš pretenciozi nosaukts par «laikmetīgu balādi». Ļoti grūti izprast autora ideju. Viņš, it kā spēlējoties ap māju jumtu gleznu, grib pārvērst to par simbolu, saistītu ar revolucionārām noskaņām. No sākuma ir tiešām viegla parunāšanās («Jūs mīlat parunāt labprāt, es — arī...»), un šai viegli sāktā runā Ķikuts piesien «jumtu» filozofijai kosmiskas problēmas:

Uz jumtiem raugoties,
es naktī kosmu jūtu
un domāju: kā būtu,
ja viss tā tālāk ies
caur gadu gadiem cauri, —
vai domu pasaulēm
pat kosmā nekļūs šauri?

Šim kosmosam pievienojas simbolistiska skaistināšana, kas taisīta pēc vācu un citu neoromantiķu, simbolistu paraugiem:

Tad —
ilgas sajūtu
pēc krāšņiem jumtu dārziem,
kas stīdzot augstumos
kā fantastiskās vāzēs.

No šīs pašas krātuves ņemtas uz lasītāja mietpilsoņa garšu vulgāri spekulējošās un vairākkārt atkārtotās rindas:

... līdz bezgalības virpām (atskaņa uz «tirpām». — *A. Z.*),
kur zvaigzne zvaigzni skauj.

Pēc šāda ievada autors, varonis un «es» «cieš» lielpilsētas augstā restorāna jumta dārzā. Tas, ka viņš tiek izvadīts kā nemaksātājs, liek draudēt ar Marksu, kura vārdā tiek izsaukts milzīgi liels un bargs «caur fabrikskursteņiem» kāpjošs rēgs (kā var kāpt rēgs caur fabrikskursteņiem? Tad jābūt ļoti daudz šādiem rēgiem. — *A. Z.*). Tā nobaidījis «kungus», orators pāriet uz Padomju zemi un ļoti viegli turpina iesākto jumtu filozofiju. Šiem jumtu dārziem nu ir jāgādā cīņai spēki:

Es jumtu dārzus gribu,
kas cīņai spēkus gādā!
Ar saules elektrību
lai sirds kā motors strādā
un dzirkstī sapņu zibu!

Šeit liela pretenzija uz vismodernāko padomju dzeju. Bet iznācis ir grūti izprotams mistrs, kurā redzama nepārdomāta pieeja nopietnām problēmām, vulgāra mētāšanās izpušķotiem albumdziesmu paņēmieniem, kuriem revolūcijas tematika ir nevietā un nevajadzīgi piesieta. Par izmocīto valodu un stilu, kad autors par vari grib būt revolucionārs, lai liecina sekojošs pants:

Ne rēgs, bet īstenība —
te mūsu varas griba:
te dārzos darba šķira,
bet izsūcējs te mira.
Lūk, rēga patiesība!

Kā lai nepārņem niknums, kad autors izlieto mums tuvas un dārgas revolucionārās dzejas vārdu, lai izteiktu savas nejaušās, pārspīlēti iedomīgās, ar revolūciju nekādi nesaistītās asociācijas un izdomu burbuļus?

Vēl lielāku sašutumu izsauc «kompleksīvā poēma» «Mans kameras biedrs».

Daudzvārdīgi, liekvārdīgi, ar pastrīpotu «literāriskumu» autors atmin savu kameras biedru Latvijā. Nav slikta ideja —

rādīt šī cilvēka attīstību uz revolūciju (tā, jādomā, autors ir gribējis darīt), bet šī attīstība nav parādīta. Ir pateikti tādi fakti: cietuma kameras biedrs ir dzimis pie Volgas, bet cietumā nokļuvis pie Daugavas. Viņš bijis vācu gūstā, tur mīlējis Hildu, atgriezies Rīgā, sācis cīnīties un nokļuvis cietumā. Uz šāda pamata var uzcelt lielu poētisku darbu. Pantu ir pietiekoši daudz sarakstīts. Bet šie panti nekā neparāda un nepadziļina. Viņi mīdās uz vietas un kavē viens otram. No visas garās poēmas var atstāt pāri pantu, nekāda ļaunuma nebūs. Kā šis kameras biedrs top par revolucionāru un vai viņš tiešām tāds ir — kādu cīņu tas ir vedis un grib vest, tas nav ne izjusts, ne parādīts Ķikuta poēmā. Tā lielā paviršība, lielmanīgā nevīžība, ar kādu šis «dzejas darbs» apstrādāts, drīzāk liek to uzņemt kā izsmieklu, parodiju un ne kā nopietni domātu darbu par ļoti interesantu tēmu. Par lielo nolaidību, slēptu zem izsmalcinātības aizklāja (arī šeit par mīlu tiek dziedāts simbolistu garā — «zvaigzne zvaigzni skauj»), liecina lielākā daļa pantu. Lai par sevi runā šāds pants:

Ar vārda audiem,
pie dzejas sēdot,
lai smaganas glaudām
kā ēdot.

Nez vai autors pats sapratīs šo «smaganas glaudošo» pantu?

Ar latviešu valodu, ar dzejas tehnisko izveidojumu tādas pat neveiksmes:

Ar tevi laime tiepās —
t u p a l i k i a t k a l a p a k š
(kas par latvisku izteicienu! — *A. Z.*),
bet ielās smaržoja liepas
un kaisīja ziedu lapas.

Un tad tās samāksloti meklētās atskaņas (apakš — lapas). Viss tas liecina par to, ka autors neizturas nopietni pret savu darbu un lasītāju. Mums ir zināms, cik augsti Ķikuts vērtē savu «kultūru», kurai nav nekā kopēja ar augstām prasībām, kādas mēs uzstādām padomju dzejai.

Ķikuta «Dziesmu motīvi», «Par zvejniekiem» un «Kalni dejo» («Celtne», 1935, Nr. 10) ir ciešamāki, jo viņi nepretendē izteikt politiski revolucionārus motīvus, bet arī viņi ir epigoniski. Estetizētu, samāksloti skanīgu dzejoļu ir vairāk.

Nopietnāki būtu ņemams dzejolis «Tilts» («Celtne», 1935, Nr. 11), kurā ir šādas labas rindas par leitnanta Šmita tiltu pār Ņevu Ļeņingradā:

Es piespiežos cieši margām,
es pārvēršos granīta stabā,
kas tilta stiprumu sargā
Padomju dzimtenes labā!

Bet šī nopietnā un labi izteiktā doma tiek izbojāta ar impresionistisko saskaldību, kur nejaušais tikpat svarīgs kā galvenais. Jau pašā sākumā rindas

Es sajūtu Golfstraumi silto
vēdinām baltu buru —

liecina, ka «Golfstraume» un «baltā bura» ir tikai «smukuma pēc», kā izrotājums piešūtas dzejolim. Īstā un gribētā doma top no šīs samākslotības aizsegta; padomājiet tik par «modernisko» padomju tilta salīdzinājumu:

Bet tilts tik dūc un gaudo
kā Havajas ģitāras stīga(!).

Šai iedomīgai pozēšanai dzejā uzliek kroni beidzamais pants, kas pilnīgi pazudina labi domātu dzejoli, un asociācijas:

Un pilns es ar iedomu vizmu
Kā tilts jūtos spējīgs
dūkt tālu krastu dziesmu,
Es — Ļeņingradas dzejnieks.

Šīs iedomas smacē to, kas Ķikutā vērtīgs, — viņa dzejnieka gribu un tieksmi mēģināt pasniegt revolucionārās tēmas nevis «rīmētos» lozungos, bet īstā dzejiskā valodā. Bet nekritiska pagrimstošās buržuāzijas literatūras «dzejisko līdzekļu» pielietošana noved Ķikutu pie satura, idejas izkropļošanas. Arī šie «dzejiskie līdzekļi», kuru dēļ tiek kropļota dzeja un valoda, izrādās izburbējuši.

Vienu otru neveiksmi varētu Ķikutam piedot, ja šī dzīšanās pēc ārējās «modernības» neķraudētu pavisam nomākt Ķikuta dzejnieka dzirksti. Mēs daudz ko attaisnojam, ja dzejnieka darbā ir īsta sirsnība, aizrautība, trauksme uz priekšu, kas liecina, ka viņš kļūdās, nopietni strādājot, un ka neizdevības var tikt pārvarētas. Būtu liels prieks, ja Ķikuts spētu no savas dzejas nokratīt «liekuļoto iznesību», kura nepiestāv Ķikutam, un sāktu patiešām rādīt, ka viņš spēj izteikties kā revolucionārs latvju dzejnieks.

PELĒKĀ DZEJA

Pelēkais neraksta daudz dzeju, bet katrā, ko viņš nodrukā, tas savu domu stingri iekaļ tēlā un rūpīgi savu darbu nostrādā. Pelēkā dzejā ir dziļas domas, ir asa satīra un atjautība. Vēl arvien nepārspēts savā filozofiskā dziļumā un tēlu izteiksmībā ir viņa dzejolis «Cilvēks» («Celtne», 1935, Nr. 6). Pelēkais savā dzejā agrāk bija ļoti vienkāršs, un viņam šī vienkāršība pat tika pārmesta. Bet vienmēr pat vienkāršākā Pelēkā dzejolī bija rindas, kuras vairākas reizes bija jāpārlasa, lai viņas saprastu,

un ne katrreiz autora ideja tika izprasta no lasītāja tā, kā autors pats to bija domājis.

Beidzamā gada dzejoļos, kuri valodas, formas ziņā vēl rūpīgāk nostrādāti, ir zināma smaguma sajūta, pieaug grūtības viņu izpratšanā.

Kāpēc Pelēkā dzejā sakarā ar viņas rūpīgāku izveidojumu aug arī dzejas sarežģītība?

Protams, nevar apgalvot, ka viss, kas uz reizi saprotams, ir arī tas labākais dzejā. Bet tomēr, kā likums, lielu mākslinieku dzeja, ja arī uz reizi nav bijusi izprotama visā dziļumā, tomēr tā ir bijusi skaidra un sniegusi lasītājam tādus iespaidus, kas palīdz skaidrāku darīt dzejnieka domu un ideju. Tā, ja piegriežamies kaut Gētes «Fausta» pirmajai daļai (par otro jārunā citā sakarībā un atsevišķi), tad lasītājam, kas Gētes darbā uztvers tā dziļo filozofisko domu, šī doma ar katru nākošo lapas pusi tiks skaidrāka, gleznaināka. Bet arī tas lasītājs, kas šo domu visā dziļumā neuztvers, bet kuru saistīs personību — Fausta, Mefistofeļa, Grietiņas ārējās attiecības, — arī tas atradīs saviem iespaidiem saprotamu izteiksmi un varbūt, nākošo reizi lasot, uztvers dziļāk arī ideju. Izteiksmes skaidrība palīdz domā iedziļināties.

Pelēkais savā dzejā lieto tiešas gleznas, kuras ar jeb bez salīdzinājuma izteic ideju, domu. Un viņa grūti izskaidrojamā sarežģītība izriet, pēc mūsu domām, no diviem cēloņiem. Pirmkārt, katrā Pelēkā dzejolī ir izteikta diezgan nopietna un dažkārt pat sarežģīta pamatideja. Bet ne jau šī ideja ir vienas vai otras vietas nesaprašanas cēlonis. Šīs idejas un domas, pārveidotas gleznās, top smagākas un grūtāk uztveramas, pateicoties nepietiekoši spilgtai simbolikai. Gleznas ir vai nu pārāk smagas, vai vieglas, sasmalcinātas, vai arī sablīvētas un traucē idejas skaidrību. Tā tas ir dzejolī «Paziņa» («Celtne», 1935, Nr. 10), kur ideja pareiza, daudz asprātīgu un labi mērķētu gleznu un vārdu, bet daudzas gleznas ir atšifrējamas ar lielu piespiešanos. Bieži vien Pelēkais dod tik daudz sīku, bet, bez šaubām, raksturīgu gleznu domas paskaidrošanai, ka šīs gleznas sāk iespaidot pašas par sevi un liek aizmirst pamatdomas pavedienu. Tā pat labākajā Pelēkā dzejolī «Cilvēks» rindas

> No magnolijas pērtiķacis zalgo,
> glūn tramīgi no alas troglodīts —

ar savu konkrēto izteiksmību liek novērsties no filozofiskās domas, iespaido ne kā simbols, bet kā tieša glezna — mēs redzam pērtiķi, magnoliju un troglodītu un aizmirstam, priekš kam autoram šie tēli bija vajadzīgi. Otrkārt, katra atsevišķā dzejoļa pantā Pelēkā gleznas bieži vien ir šaurākas par domu, glezna tai neatbilst, nonāk kontrastā ar ideju. Liels un mazs, sīks un

nozīmīgs tiek kopā jaukti. Tā dzejolī «Gaitnieks» («Celtne», 1935, Nr. 1):

Laiks tāds, ka vai no kājām gāž,
var jēgt ir papīra čauksta:
kā vilciens tāles vaļā vāž,
kā kuģis ziemeļu ledū brāž,
kā stratostats raujas augstu.

Tas «papīra čauksts» par sīku priekš tālēm, ziemeļu lediem, stratostatiem.

Šeit pievienojas dažkārt arī samākslotība, skaistinājuma meklēšana, formālisma elementi, kas vēl vairāk dzeju režģī. Tādas rindas šinī pat dzejolī kā

Pa tumsu, kad dubļiem traišķīšos,
uzsmaidot spīdošam praulam,
es mirkļus metīšu draiski šos
pilsētai, ciematam, aulam —

ir grūti iztulkojamas. Spīdošs prauls, tumsā mesti mirkļi nez vai mūs pārliecina. Bet viņi bija vajadzīgi formālistiskas oriģinalitātes dēļ. Un tad rodas tādi dzejoļi kā «Žirgtā dzīve», kur katrs vārds un katra glezna atsevišķi saprotami un var pat likties skaisti, piem.:

Kas gadiem nesastapās,
nu roku rokai sniedz;
Un sakļāvušās lapās
kvēl vaļā vēries zieds.

Bet šīs gleznas nepalīdz domu darīt skaidru. Tā var nonākt pie tā, ka tiek meklētas skaistas gleznas, kuras tikai sevi izteic un izsauc zināmas asociācijas, sajūtas, bet neved pie skaidras, apzinīgas dzejas darba uztveres.

Tas nenozīmē, ka jāatsakās no dzejas noslīpēšanas, oriģinālu gleznu meklēšanas. Bet šīs oriģinālās gleznas nedrīkst būt dominējošas viņu skaistumam retuma jeb cita kāda iemesla pēc. Gleznām liela nozīme dzejā, bet ar gleznainības palīdzību vien nevar izteikt saturu, sevišķi, ja tas nav tikai iespaidi un neskaidras noskaņas, bet nopietnas domas un idejas. Gleznām jābūt šīm domām pieskaņotām (lielu, dziļu domu nespēj nest sīka glezna), ar viņām jāapietas apdomīgi, lai tās, cik interesantas un spilgtas arī būtu (dažreiz pat pateicoties šim spilgtumam), nenomāktu pamatdomu, saturu.

ALVILS CEPLIS

Ceplim beidzamā laikā lieli sasniegumi prozā. Dzejā tik spēja attīstība nav manāma, kaut arī šeit, salīdzinot ar iepriekšējo, Ceplis ir gājis uz priekšu. Savā dzejā viņš ir atsaucies

Anna Zaprovska

uz šodienas akūtiem jautājumiem, pratis ciešāk saistīt pagātnes cīņas ar tagadnes celtniecību, stipri piestrādājis pie dzejas formas.

1935. gadā iznācis neliels Cepļa dzeju krājums «Mani draugi». Bez tam vēl viņš drukājis savas dzejas «Celtnē».

Ceplis ne vienu reizi vien ir mēģinājis rakstīt garākas dzejas, kurās atrisinātas lielākas problēmas jeb attēloti sižetiski notikumi. Sādām dzejām, bez šaubām, liela nozīme, tādas dzejas var uzlūkot par vienu mūsu dzejas tālākattīstības veidu. Šī Cepļa sižetiskā dzeja vēl arvien ir saraustīta, sadrumstalota. Tāds, piem., ir pagarais dzejojums «Ložmetējkomandas atmiņas». Atmiņas par pagātnes cīņām šeit mijas ar sociālistiskās celtniecības motīviem. Tikai materiāls netiek dots pakāpeniskā sižeta risinājumā, bet mainošās epizodēs. Pie tam šīm epizodēm grūti sekot — viņas domātas kā atmiņas, kuras viegli uztveramas tiem, kas kopā ar autoru gājuši pilsoņu karā caur Rostovu, Bataisku, Umaņu. Bet tiem, kas šajās cīņās nav piedalījušies, grūti dzejolī iejusties. Tas tāpēc, ka dzejolis uzrakstīts saraustīti, viņa epizodes ir kā atsevišķas domu gājiena, atmiņu izšķiltas dzirkstis, kas atgādina, met gaismu uz pagātni, bet neattēlo viņu sakarīgos posmos un vēsturiskā attīstībā. Tas sarežģī Cepļa dzeju. Viņu lasot, gan nav jāatšifrē gleznas, kā Pelēkā dzejā, bet, lasītājam pašam atceroties, jāsaista kopā atsevišķas gleznas un epizodes. Šinī ziņā labāki ir dzejoļi «Sastapšanās palātā Nr. 4», «Cik laba dzimtene mana», sevišķi pēdējais. Te ļoti pārliecinoši, soli pa solim rādīts bijušā Latvijas kareivja prieks par dabūtu zemes stūrīti, vēlākās grūtības un vilšanās, protests, kas noved pie revolucionāras pārliecības un cietuma. Ļoti vienkārši, sirsnīgi attēlots šis stāsts dzejā (pat salīdzināt nevaram ar tematā līdzīgo Ķikuta «kompleksīvo poēmu» — «Mans kameras biedrs»), rūpīgi nostrādāts — ne vārda par maz, ne par daudz. Dažos citos dzejoļos vēl sastopam zināmu daudzvārdību, no kuras nav brīvs arī labi uzrakstītais dzejolis «Ļeņina karogi sauc». Šinī dzejolī ar lielu mēra sajūtu rādīta partijas sargposteņa loma. Bet šinī dzejolī nav sižetiskā kāpinājuma. Tāpēc viņš liekas drusku par garu, katrs pants neiespiežas atmiņā, un stilistiski labi izstrādātie atkārtojumi pat nogurdina, jo viņi nav uzrakstīti saistoša refrēna veidā. No labākiem dzejoļiem var nosaukt «Šī zeme pieder man». Meklējot labāku izteiksmi, noslīpējot dzejas formu, tiecoties pēc vārdu daiļskanības, arī Ceplis savā dzejā dažreiz aizraujas no formālistiskiem skaņu un vārdu skandinājumiem, no zināma estetizējuma. Tā nebūt ne sliktā dzejolī «Strēlnieka nakts cehā» lasām sekojošas rindas:

Zied baltas ievas ap Gauju,
Pie Daugavas balti dārzi...

Un bendēm balts strīķis baltajās saujās:
Bendes tos, kas ceļas uz kauju,
Pie baltā bērza kar.

Šeit atkārtotais vārds «baltais» ir iepīts tīri formālistiski, estētiski, neizdevīgi satura ziņā: baltās ievas, baltie dārzi, baltie bērzi rada vieglu, pavasarīgu sajūtu, kura nebūt nesaskan ar bendēm un kāršanu. Lasot šo pantu, negribas domāt par tādām šausmām. Tāpat «romantiski» pretenciozs ir atkārtojošais «vilku vējš» dzejolī «Kauja pie Kalkas», nepietiekoši asprātīgi skan balto ģenerāļu nosaukšana «Ložmetēja komandas» atmiņās par «kreklu zagļiem». Šis apzīmējums neizriet no visa stāstījuma tā, lai tiešām paliktu par izsmejošu palamu.

No «Celtnē» nodrukātām dzejām, kas neietilpst krājumā «Mani draugi», der atzīmēt «Kristapu Zīli», dzejolis, kas katru iesildīs un iepriecinās. Un tomēr nez vai vajadzēja šo īso dzejolīti saskaldīt trijās daļās? Dzejolī «Metro» arī manāma meklēšana pēc zināma ārēja skaistuma, kas ne vienmēr panākts. Skaisti jau skan tādas rindas:

Straujāk, liekas, nu vilcieni mainās,
Kaislāk marmora pilīm dzirkstot.

Marmora pils kaislums — tas skan drusku dekadentiski. Šī tēla pretstats nav visai loģisks. Tajā pat dzejolī tālāk ir rinda:

... mans laikmets akmenī silst.

Zināms, laikmets var būt attēlots, iecirsts akmenī. Bet parasti akmens ir auksts, un teikt, ka «laikmets akmenī silst», ir nepārliecinoši. Tātad Cepļa dzejai varētu uzstādīt šādas prasības: vairāk viengabalības, nepārvērst dzejas izkoptību «manierē», neatšķaidīt dzeju, dzenoties pēc daiļskanības, atteikties no neīstiem tēliem un simboliem, kādi vēl Cepļa dzejā ir sastopami.

ROBERTS EIDEMANIS

Roberts Eidemanis ir tāds padomju latviešu dzejnieks, par kuru droši vien vismazāk nāksies strīdēties: viņa dzejas saprotamību, popularitāti, lielo aktualitāti un jūsmu, ieviļņošanas spēju neviens neņemsies apšaubīt.

Eidemanis prot sasaistīt kopā mūsu dzīves visdaudzpusīgākos momentus — dziedāt par uzvarām, prieku, izteikt vissiltākās intīmās jūtas (draudzību dzejolī «Atvadīšanās»), dzīvi attēlot dabas ainas (piem., «Maija pērkons»), un viss tas tiešām saskaņā ar mūsu dzīves pamatsajūtu — cīņas, prieka, augšanas garu.

Vēl der atzīmēt vienu pozitīvu Eidemaņa dzejas īpašību pre-

tēji Cepļa dzejas saraustībai un Pelēkā tēlainības sīkumainībai, kas bieži aizklāj galveno ideju, tas ir, dzejas viengabalainību, idejas skaidrību un personu tēlu izveidošanu dzejas darbā. No beidzamiem tādiem tēliem iespiežas atmiņā «Ēriks Šulcs» («Celtne», 1935, Nr. 8) — mežonīgi nobendētais vācu komunists. Derētu vēl plašāk rādīt dzejā šādus mūsu laika cīnītāju, cēlāju tēlus, vairāk un plašāk izceļot jaunā cilvēka dzīves, rakstura īpašības, cīņu ar grūtībām, virišķību, neatlaidību. Bet, runājot par mūsu dzejas augstajiem uzdevumiem, nākas runāt arī par Eidemaņa dzejas trūkumiem. Eidemanim ir labi un ir sliktāki, mazāk izdevušies dzejoļi. Eidemaņa dzejā vienu otru reizi rada bažas atkārtošanās momenti. Eidemaņa jaunības spraigumam dzejā ir paliekama vērtība. Bet, kad daži motīvi sāk atkārtoties, kad lasītājam liekas, ka viņš kaut ko tamlīdzīgu Eidemaņa dzejā jau ir lasījis, tad zināmas izjūtas sāk likties jau kā šablons, vairs ne tik spilgtas kā agrāk. Tādi dzejoļi kā, piem., «Es tavās acīs lasu, jaunatne» («Celtne», 1935, Nr. 7) nav slikti, bet viņi lielā mērā atkārto iepriekšējos dzejnieka motīvus.

Ja pie dažiem iepriekšējiem dzejniekiem runājam par dzejoļos sablīvētām sīkām gleznām (Pelēkais), tad Eidemaņa dzejā bieži sastopam pārāk daudz vispārinājumu, nekonkrētus momentus, kas draud pāriet retorikā. Tā dzejolī «Dzimtene mana» («Celtne», 1935, Nr. 1) doma par Padomju dzimtenes varenību atsevišķos momentos izteikta pārāk vispārēji. Tāpēc Eidemanis dzejā ir jābrīdina no atkārtošanās, no vispārinošu momentu nepietiekošās konkretizācijas. Taisni no Eidemaņa, no dzejnieka ar lielu dzejas prasmi, mēs varam prasīt savu panākumu nostiprināšanu, uz priekšu soļojot.

Drusku sentimentāla un vēsturiski neīsta liekas «Dziesma par mazo komunāru» («Celtne», 1935, Nr. 3), uzrakstīta pēc Viktora Igo parauga. Mūsu mazajiem lasītājiem šī dziesma, bez šaubām, patiks, bet šos mazos lasītājus viņa var arī drusku nepareizi iespaidot. Eidemanis nav spējis pārvarēt Viktora Igo sentimentālo humānismu. Kaut gan dzejoļa beigas Eidemanis ir pārstādījis vairāk cīņas garā, tak paliek nesaprotami un neticami, ka mazais zēns varējis ar savām žēlabām mīkstināt sirdis Versaļas bendēm:

> Es lūdzu uz desmit minūtēm, kungs,
> man ļaujat aizskriet uz māju —
> tur tīfa murgos māmiņa kunkst.
> Es teikšu tai: nebēdājies!
> No gūsta un nāves es izbēgu,
> es eju, lai atkal reiz pārnāktu!

Nez vai mūsu jaunie komunāri neprāto: vai gan vajadzēja tos bendes kungus tā lūgties un vai vajadzēja tik augstsirdīgi

atpakaļ nākt? Šie motīvi bija pateicīgi priekš lielā humānista Igo, bet mūsu dienās tie skan naivi un nepārliecinoši.

Vēl der atzīmēt Eidemaņa dzejā atsevišķus samākslinātus gleznu momentus, kas šur tur izriet no gleznu ārējām skaistināšanas tendencēm. Tā neīstas, lieki estetizētas liekas šādas rindas dzejolī «Serenāde» («Celtne», 1935, Nr. 1):

Strauti tur mirdzošas strūklas cilā,
vēsma tur maiga kā mīļās glāsts.

Arī Eidemaņa dzejas valodā varam atrast vienu otru nolaidību. Tā, piem., nevar teikt, ka dzejolī «Saruna ar jauniešiem» («Celtne», 1935, Nr. 1) būtu izdevušās šādas atskaņas:

... šai kluba istabā, kur sirmo Apins,
Vai īstenība tas jeb savāds sapins?

Vārda «sapins» forma ir izskaidrojama tikai kā atskaņa uz «Apins». Eidemanis bieži lieto pārāk «nodrāztas» un vieglas atskaņas, kā «brūk — mūk», «grib — zib», «plaukt — augt» («Saruna ar jauniešiem» — «Celtne», 1936, Nr. 1). Pašas šīs atskaņas nav ne sliktas, ne labas. Eidemanis savā dzejā ļoti labi prot «atjaunot» vecas, it kā «nodrāztas» atskaņas, kuras, pareizi lietotas, neskan vulgāri. Bet šinī gadījumā autors gājis pa vieglāko ceļu, un šīs atskaņas neskan jaunā kontekstā.

Nepatīkami skan arī apostrofētie vārdi, kā «naivie ļaud's» (dzejolis «Saucošs tilts» — «Celtne», 1935, Nr. 1) jeb «būs atkal kāds gruzis acīs man lec's» («Saruna ar dēlu» — «Celtne», 1935, Nr. 1). Tātad arī Eidemanim lasītājs stāda augstākas prasības, apzinādamies, ka Eidemanis var šīs prasības pildīt.

*

Mūsu jauno dzejnieku darbos vecākās paaudzes kļūdas un neveiksmes izpaužas vēl spilgtāk. Šeit pievienojas vēl savu spēku pārvērtēšana, cenšanās strādāt ar tādu dzejas vielu un līdzekļiem, kuri vēl nav pietiekoši piesavināti. Šo jauno «nelaimes» visspilgtāk izpaužas J. Svēres dzejās, kurās ļoti daudz nepamatotu vārdu vizuļu, formas pretenciozitātes, kas noved pie satura, domas izplūduma, neskaidrības. Svēre, kā redzams, sistemātiski nestrādā pie dzejas, grib tvert visjaunākos iespaidus, gribēdams būt oriģināls, pazaudē savu patstāvību un oriģinalitāti. Ar šādu tieksmi pēc formas ārējās skanības, ar nepietiekošu pārdomu un savu dzejoļu novērti, ar politisku neskaidrību izskaidrojami tie politiski ļoti kļūdainie dzejoļi par biedra Kirova nāvi, kuri ievietoti «Celtnē», 1935. g., Nr. 12, un kurus, bez šaubām, publicēt nevajadzēja.

Viļa Āboltiņa dzejā var atzīmēt jau vienu otru labi izdevušos un skanošu pantu, kā, piem., dzejoli «Padomju lidonis»

(«Celtne», 1935, Nr. 10) un «Diktatūras dēliem» («Celtne», 1935, Nr. 2). Viņa patoss un apvienojošie, iespaidus kopsavelkošie momenti dzejā ir spilgti un mēģina būt jauni, nenodrāzti. Bet apkopojoša, patosa dzeja, ja viņa negrib būt lozungus skandinoša, ir grūta dzeja. Šeit viegli nokļūt uz vulgāra ceļa, dziedot no jauna sen dziedātas un apnikušas frāzes.

Vilis Āboltiņš šinī ziņā ir brīdināms. Viņa dzejoļos nav vajadzīgās gleznainības, kas atdzīvina domu, nav salīdzinājumu, simbolu, un tāpēc Viļa Āboltiņa dzejai draud frāžainība. Lai uzturētu un izstrādātu tiešām lielu un dziļu, ne vulgāru un frāžainu, patosa — apkopojuma, kopsavilkuma dzeju, vajag, lai viņa būtu dziļu ideju caurausta un iestiprinātu šīs idejas lasītājā ar tēlu palīdzību. Šeit Vilim Āboltiņam daudz jāstrādā, ja viņš savu dzeju grib iesāktā virzienā turpināt.

Ļoti bēdīga parādība mūsu dzejā ir tā, ka tāds dzejnieks kā Šillers gandrīz pavisam apklusis un beidzamie viņa dzejoļi, kas parādījušies mūsu presē, neliecina par augšanu un neļauj spriest par viņa tālākām iespējamībām. Ed. Šillera klusēšana ļoti sarūgtina, viņš devis daudz vērtīgu dzeju un dziesmu, un arī uz priekšu negribētos domāt, ka viņš būtu no literāriskā darba «atsvabināms».

Ozolam-Priedniekam grūti pārmest klusēšanu, kaut gan viņa dzejoļi beidzamā laikā maz drukāti. Ozols-Priednieks nav no jaunajiem dzejniekiem. Jaunu un labāku darbu gaidīšana no Ozola-Priednieka — jau ilgus gadus — top jau neērta. «Celtnē» parādījušies dzejoļi lielu prieku nesola. Šajos dzejoļos, kā liekas, ir minēts par visu, kas mūsu laikā interesants un aktuāls. «Mūsu joņošā laikā» («Celtne», 1935, Nr. 10) tiek runāts par mūsu jaunās dzīves sasniegumiem, dzejolī «Uzvarētāju ballē» («Celtne», 1936, Nr. 1) — par stahanoviešu prieku un dzejolī «Partbiļete» («Celtne», 1936, Nr. 2) — par partijas biedru lielo atbildību. Bet visi šie dzejoļi maz saista un ieviļņo lasītāju. Pirmajā pārāk daudz jau dzirdētas vispārējās frāžainības; otrs konkrētāks, bet viņā maz tēlainības, pasniegts tikai atstāstījums, un arī trešais ir gluži deklaratīvs. Neīsti liekas salīdzinājumi, kā

> Un manas dziesmas
> kā pirmais maijs,
> kā sarkani ziedi,
> kas mētrās.

Slikti šie vārdi neskan. Bet mētrās sarkani ziedi sastopami reti. Sarkanas ir parasti neīstās papīra puķes, kurām mētras mēdz pušķot. Šāda neīstenība ir visā Priednieka dzejā. Šeit grūti dot padomu, jo tādu daudz ir dots, — dzejnieka darbā nepieciešams liels lūzums.

Tāda ir mūsu dzeja, tādas viņas vājās puses. Par viņas trūkumiem varam runāt tik droši un nesaudzīgi tāpēc, ka tā ir mūsu — padomju darbaļaužu dzeja, tāpēc, ka mūsu dzeja augot pārvarēs savus trūkumus un nelaimes.

A. Zaprovskaja

«Celtne», 1936. g., Nr. 5, 353.—360. lpp.; Nr. 6, 463.—468. lpp.

MASKAVAS LATVJU RAKSTNIEKU SAPULCE 25. APRĪLĪ

Ar pārskatu par krievu biedru diskusiju formālisma un naturālisma jautājumos uzstājās b. Zaprovskaja. Referāta sākumā b. Zaprovskaja norādīja uz mūsu dienu lielajām pārgrozībām, kuras mākslai un literatūrai uzliek lielus uzdevumus un lielu atbildību. Referente sniedza krievu rakstnieku sapulču rezultātu kopsavilkumu. Dažāda grupēšanās krievu rakstniekos ir jau izdzīvota. Rakstnieki ir salējušies vienotā kolektīvā un iet plecu pie pleca ar visiem pārējiem sociālisma cēlājiem. Arī starptautiskā revolucionārā rakstniecībā ir pārspēti sektantiskie novirzieni, kurus savā laikā zināmā mērā ietekmēja agrākā prolet. rakstnieku organizācija (RAPP). Klasiķu ignorēšana, noraidoša izturēšanās pret līdzjutējiem utt. bija ļoti kaitīga politika literatūras laukā. Vācu proletāriskā literatūrā tika noklusēti Feihtvangera darbi, noliegts Heinrihs Manns un citi. Tagad visu kreiso rakstnieku vienotā fronte literatūrā tuvina tos proletariātam, revolūcijai. Heinrihs Manns vēstulē Beheram raksta, ka viņš vēlas iet vienotā frontē kopā ar proletariātu.

Prasība, lai mūsu rakstnieki mācītos no klasiķiem un arī no tagadējiem revolucionāriem Vakareiropas rakstniekiem, tika nepareizi saprasta. Daži sāka domāt, ka no Vakareiropas literatūras vajag ņemt visu, arī degradējošo buržuāzijas literatūru, kā Prustu, Džoisu un citus. Tāpat kā mūzikā, rakstnieki sāka pakaļdarināt Eiropas literatūrā esošām formālisma un naturālisma tendencēm.

Formālisms, kādā mākslas nozarē arī viņš parādītos, ir galīgs satura tukšums un ideju nabadzība, ir tukšuma slēpšana izskaistinātā formā. Formālisms izpaužas visdažādākos veidos — kā pie kura rakstnieka. Vai nu tas ir formālistiski naturālistiskais Džoiss, kurš atteicās parādības kaut kādi vērtēt, grupēt, izvēlēties, bet apmierinās ar redzētā vienkāršu fiksēšanu, vai nu tas ir Prusts ar savu psiholoģiskumu, kura liels piekritējs bija Voronskis, vai nu Hemingvejs, kurš dod primitīvus darbus, un daudzi citi — visiem tiem ir kopējs «pamats», vienāda dzīves vērtēšana un skatīšanās paņēmiens.

Pārejot pie latvju literatūras, referente apstājas pie b. Lai-

cena. Laicenu kritizēt ir diezgan grūti. Lai to izdarītu, ir jāanalizē visa viņa attīstības gaita. To vajadzētu kādreiz izdarīt. Viņa grāmatā «Attaisnotie» ir stipri ekspresionisma iespaidi, bet šī grāmata kā akmens tika iemesta Latvijas rakstniecības purvājā. Sasprindzinātais naids te ir spilgti izteikts. «Mēbelīgā Rīga» jau ir vājāka. Te ir vairāk vārdu spēle, izteiksme nav vairs tā saistīta ar saturu. Ir vesela rinda Vakareiropas kreiso rakstnieku, kuri noņemas ar pastāvošās kārtības, valdošās kultūras asu kritiku. Bet mūsu dienās ar kritiku vien vairs nepietiek. Ir jāredz un jārāda arī pozitīvi tipi, pozitīvie spēki, kuri grauj veco un rada jaunu. Arī Laicens «Limitrofijā» ir visu sniedzis parodizētā veidā. Pozitīvais nav pietiekoši parādīts. Varētu likties, ka «Klimatā» Laicens būs devis to pozitīvo un optimistisko, kas veidojas tagadnes klēpī, tomēr tas nav noticis. Grāmatā ir nepareizs tagadnes atspoguļojums, ir mūsu dzīves kariķējums. Laicena vājība ir — tagadnes, mūsu šīsdienas dzīves nesaprašana. Es personīgi Laicenu augstu cienu, viņš jāstāda blakus Vakareiropas labākiem revolucionāriem rakstniekiem, bet Laicens ir jākritizē, jo viņa rakstības paņēmieni ved uz formālismu.

Mūsu māksla, protams, nenoliedz formu meklējumus un sarežģītas problēmas, bet mākslai jābūt pamatotai, skaidrai, pieejamai un saprotamai. Cīņa pret formālismu ir arī cīņa pret paviršu darbu.

Naturālisms ir formālisma otrā puse. Tas bieži vien aizsedz kultūras trūkumu, rakstnieks iet pa visvieglāko ceļu, aprakstot to, kas redzēts, bet neizvirzot nekādas problēmas, nerādot savas attiecības pret dzīvi, neuzņemoties līdzatbildību par notiekošo. Šādi darbi, kas rakstīti, it kā malā stāvot, nedzīvo ilgu mūžu. Kiršona «Чудесный сплав» vairs neiespaido. Akūtās problēmas te nav padarītas par raksturīgām, tipiskām, laikmetīgām problēmām. Savā darbā rakstniekam ir vajadzīga dziļa pārliecība, patiesīgums un sajūsma. N. Ostrovska un Furmanova darbos ir daudz trūkumu, bet šie darbi mūs dziļi ieviļņo. Mēs varam rakstniekam piedot zināmu formas neveiklību, bet nekad satura tukšumu, žonglierēšanu ar vārdiem, avantūrismu. Rihtera darbos ir lieli trūkumi valodas, stila ziņā, bet viņa grāmatas tiek visvairāk lasītas. Tas tāpēc, ka te ir sajūsma, sirsnība, patiesīgums, līdzdzīvošana un līdzatbildība. Viņam ir nopietni jāpalīdz, viņš neprot savā literāriskā darbā izlietot izdomu un plānveidību.

Ir jācīnās pret biedriskuma trūkumu mūsu vidū, jādara gals aizdomībām, emigrantisma noskaņām, bohēmisma tendencēm.

Pelēkais. Būtu nepiedodama augstprātība, ja kāds uzņemtu notiekošos strīdus kā «kārtēju kampaņu» vai pat kā nevajadzīgu «kašķēšanos», «vainu meklēšanu». Ir jāsaprot, ka prasības, kuras izpaužas mūsu partijas presē, stāda Padomjvalsts darbtauta, ka viņa ir dzīvi ieinteresējusies arī par vārda

mākslu, ka viņa uzdod mums to pacelt augstākā pakāpē. Šī apziņa izpērk katru sīku sarūgtinājumu, kas nenovēršami rodas diskusijas gaitā.

Runājot par mūsu tagadējo literatūru, jāatzīst, ka bieži vien rakstnieka saprašanās ar lasītāju bijusi iluzora: klusuciešana uzņemta kā piekrišana. Bet nupat jau mums vairs nav nekādu «izredžu» uz to, ka lasītājs klusēs, tieši otrādi — viņš kļūs aizvien skaļāks, drošāks savos slēdzienos un prasībās.

Rakstnieka dziļākā traģēdija, atkārtoju, ir tā, kad viņš neredz, nejūt savu darba patērētāju. Esmu centies iedzīties diezgan dziļos kaktos, lai tik redzētos ar viņu un runātos no sirds. Pret lasītāja norādījumiem esmu bijis aizvien stipri jūtīgs. Un cik gan bieži uzmanīga klausītāja vai lasītāja spriedums nepavisam nesaskan ar «literāriskajās aprindās» pieņemtajiem!

Centrā masu lasītāju pa daļai aizvieto kritika. Man nav nekādas gribas noliegt šīs kritikas nopelnus. Bet mūsu kritiķu saistība ar masām tikpat problemātiska, cik rakstnieku saistība. Tātad kļūst iespējama «mākslīga vide» ar īpatnēju žargonu, kurā saprotas tikai paši literāti — rakstnieki un kritiķi. Parasti vien arī strīdi, diskusijas norisinās šinī pārmērīgi literāriskajā gaisā. Kad saprašanās starp rakstnieku un kritiķi nav, paliek neskaidrs, vai tas tāpēc, ka kritiķis runā tautas vārdā, vai tāpēc, ka viņš bijis atrāvies pat no sava kritizējamā, nav sekojis viņa attīstības procesam, abi pazaudējuši līdzšinējo kopējo — kaut arī stipri konvencionālo, viņiem vien saprotamo valodu.

Kritiķis cenšas runāt tēžveidīgi, dot kategoriskus slēdzienus, bet izvairās rādīt analīzi, uz kuras pamata slēdzieni taisīti. Radusies neuzticība, ka kritiķis patiešām nopietni vēlētos ieskatīties rakstītāja darbnīcās, lai pēc tam palīdzētu ar lietišķu padomu.

Tagad mazliet par sevi. Savā nelielajā literāriskajā produkcijā nebūt nejūtos tik pašapzinīgs un iepūtīgs, kā dažs to iztēlo. Nekad un nekur neesmu noliedzis mācību pie klasiķiem un šā laika labākajiem dzejas meistariem. Pats esmu daudz mācījies, sākot no Veidenbauma, pārejot uz Ļermontovu, Heini, Ņekrasovu, beidzot ar Majakovski un citiem padomju dzejniekiem. Bet, ja šejienes latvju literatūrā tikai pie nedaudziem būs atzīmējama tieksme tīši sarežģīt, formālistiski samežģīt literārisko formu, tas vēl nenozīmē, ka uz katru no mums paceltie jautājumi neattiecas. Dažus manus dzejoļus kritiķi ir nepareizi tulkojuši. Skaizdamies uz viņiem, esmu tomēr novērojis, ka brīžam tāpat viņus izpratis arī lasītājs. Tātad galvenā vaina meklējama manī pašā. Jāraksta tā, lai dzejoli nevarētu nepareizi izprast, ne iztulkot.

Mani apvaino, it kā es uzstājies pret vienkāršības prasību. Es visu savu literārisko mūžu esmu cīnījies pret vārdu ekvilibris-

tiku, esmu slāpis pēc vienkāršības, pēc dziļākas vienkāršības dzejā, kurai nebūtu vienas dienas mušas liktenis, — kā es varētu uzstāties pret vienkāršības prasību! Esmu gan runājis pret paviršību konkrētā literāriskā darba analīzē, ar kuru gribot negribot tiek vulgarizēta pareiza tēze.

Esmu aizvien stingri juties seglos tur, kur rakstu par labi pazīstamām, dziļi pārdzīvotām parādībām. Tur vai katrs vārds jau iepriekš apjēgts, katra glezna apmīļota, darbs tikai viņas pareizi iesaistīt kopējā dzejas audumā. Par tādiem dzejoļiem, par viņu saturu un formu, ar lasītāju man viegli izdevies saprasties. Bet, kad rakstu par Dņeprostroju vienas dienas «pieredzes» rezultātā, kad gribu attēlot jaunās parādības uz laukiem, kolektīvam cauri izskrējis, jūtu, ka trūkst vārdu visīsākajam dzejolītim. Rakstu viņu grūti un bez dziļāka ieviļņojuma, Uzmanīgs kritiķis saskatīs izmocītajā darbiņā i formālisma, i naturālisma, i dažādu citu «ismu» pazīmes. Tā tas ir arī pie citiem rakstniekiem.

Rakstnieks, kurš jūtas amatrīkiem nodrošināts, var pazaudēt slāpes pēc iedziļināšanās padomjdzīves īstenībā, celtniecības varonīgajās darbdienās. No tam jābrīdina ikviens vārda mākslinieks.

Mums runāt ir nozīme tikai tad, ja diskusijas rezultātā panāksim organizatorisku pārkārtošanu, rakstnieku tuvināšanu dzīvajai dzīvei, nopietnāku pieeju literāriskai produkcijai vispār.

Diskusija ir devusi pareizu virzienu mūsu turpmākiem meklējumiem: viņa mūs spiedīs uz priekšu daudz vairāk mācīties un rūpīgāk strādāt. Pierādīsim, ka mēs tiešām raisāmies vaļā no kļūdām, ka cenšamies augt līdzi prasībām, kuras dibināti kļūst aizvien augstākas.

Āboltiņš. Mūsu dzejā trūkst izjūtas, lielu sociālu ideju, jaunas sadzīves faktu pārzināšanas un to ieveidošanas dzejā tā, lai saviļņotu lasītāju. Cilvēks grib skatīt lielus notikumus, bet psiholoģisms uzliek savu ķetnu lielam faktam un padara to neiespaidīgu. No šī sastingušā psiholoģisma vajadzēs raisīties vaļā. Pelēkā dzeja «Cilvēks», kur pirmcilvēks saistīts ar šodienas cilvēku, nekādu iespaidu neatstāj. Lietotas pārāk sarežģītas un smagas gleznas. Nepiedodami, ka mēs vulgarizējam tiešamību, nepietiekoši strādājam, lai domu izteiktu tik pilnasinīgi, kā tas vajadzīgs. Tas ir bijis arī mans trūkums. Ķikuts cenšas rakstīt par aktuālām tēmām, bet viņa spoguļi ir greizi, un iznāk tikai mūsu lielo ideju kariķēšana.

Rēja. Vecajiem rakstniekiem aiz muguras ir zināms noiets ceļa gabals, bet arī viņi nav bez trūkumiem, bez naturālistiskām un formālistiskām kļūdām savos darbos. Rakstnieku un jo sevišķi jauniesācēju darbā ir jāsastopas ar lielām grūtībām.

Trūkst kultūras, trūkst teorētisko zināšanu. Vienīgo jūtamo palīdzību es saņēmu rakstnieku kursos. Vajadzētu organizēt atsevišķu latvju rakstnieku darbu, kā arī krievu un ārzemju rakstnieku labāko darbu iztirzāšanu, kas mācītu mūs, kā vajag vērtēt un ko no tādiem darbiem var mācīties. Man, piemēram, ļoti patika rakstnieks Henrijs, bet Fross brīdināja neaizrauties, un vēlāk es pats sāku šo rakstnieku vērtēt savādāk.

J u l.-J e. Ir nepatīkami dzirdēt no Vīksnes un Zaprovskajas par emigrantu noskaņām. Es nejūtos te kā emigrants un nedomāju, ka tā justos arī citi. Tas būs par stipru teikts. — Šīs diskusijas spiedīs rakstniekus augstāk celt savu kulturālo līmeni, spiedīs izkopt marksistisko pasaules uzskatu. Ne Laicens, ne Ķikuts šajā ziņā nav tik stipri, lai spētu celt nākotnes problēmas. — Es Latvijā pielaidu formālistiskas kļūdas, nepareizi sapratu Majakovski un nepareizi vērtēju citus.

P ē r l e. Nebiju paredzējusi, ka man nāksies aizstāvēt Laicenu. Kritizējot viņa formālismu, nedrīkst aizmirst viņa sasniegumus. Daži jaunie rakstnieki plēnumā nepareizi uztvēra norādījumu uz L. sarežģītību. Kursos izteicās, ka neesot saprotama L. valoda «Gūstekņa stāstā», dzejolī «Politika». Izrādās, ka L. valodā nesaprot dažkārt taisni tos dzīvos, sulīgos vārdus, kas no tautas mutes nākuši. Tagad Āboltiņš saka, ka nesaprotot Pelēkā dzejoli «Cilvēks». Tie ir bīstami simptomi. Nedrīkst sajaukt vienkāršību ar primitīvismu. Pēdējo nereti manām mūsu literatūrā. Tā Āboltiņa dzejoļos blakus sirsnīgām emocionālām rindām ir sausi, elementāri konstatējumi, šabloniskas gleznas. Nevar rakstīt tā, lai lasītājam nemaz nebūtu jādomā. Rainis un Puškins nav elementāri. Majakovskis ir dzinies pēc svaiguma, pēc īpatnībām dzejā, ir bieži vien rakstījis tā, ka lasītājam krietni jāpadomā, bet viņš ir tuvs un mīļš mūsu darbaļaudīm.

L a s i s. Pārrunas norit ne visai dzīvi. Iepriekšējā sapulcē tās bija rosīgākas. Krievu rakstniekos redzējām cenšanos novērst savas kļūdas, sekot partijas direktīvām. Pelēkā runā trūka paškritikas. Kāpēc viņš lēni aug, kas viņa augšanu kavē, par to ne vārda. Tāpat Āboltiņš par sevi it neko nepateica. Bet vajadzēja katrā ziņā runāt par grūtībām, kādas ir darbā, kā uz priekšu domāts realizēt to, ko partija no rakstniekiem tagad prasa. Jul.-Je. teica, ka viņam sāpīgi dzirdēt par emigrantisma noskaņām. Bet tādas tomēr ir. Izdevniecība veic lielu darbu, izdodama literārisko mantojumu — latvju tautas dziesmas u. c. Tomēr daži biedri «brīnās», kāpēc gan izdodot «tautiskas ziņģes». Ir vēl daudz citādu kļūdainu noskaņojumu, kuri uz visnesaudzīgāko apkarojami. Sirsnības un draudzības rakstnieku vidū arī nav. Pelēkā runā bija dūriens Zaprovskajai. Ironiskā veidā tika runāts par nopietniem jautājumiem. Arī tie ir noskaņojumi, kurus vajag izskaust, lai rastu reiz patiešām drau-

dzīgu un saskanīgu sadarbību. Jāsaasina cīņa arī pret bohēmisma tendencēm un visām nevēlamām un neciešamām parādībām rakstnieku vidū.

Vīksne. Rakstnieki maz iesaistījušies diskusijā. Jul.-Je. neredz emigrantisma noskaņas. Tās nevar attiecināt uz visiem, bet tādas noskaņas ir, piemēram, Laicenam, Svērem, Ķikutam. Emigrantisma tendences pieņem pat tādas formas kā Laicena tēze par to, ka šeit neesot iespējams izaugt rakstniekam. Jul.-Je. mani ir nepareizi sapratis. Es teicu, ka ne ikreiz marksistiskais pasaulsuzskats ir mākslinieciskā darba vērtības noteicējs. Dažreiz bezpartejisks rakstnieks, kurš nav vēl līdz galam piesavinājies marksistisko pasaulsuzskatu, bet ir izpratis tiešamību, var dot augstvērtīgus mākslas darbus. Mūsu pārrunas daži biedri nepareizi izprot. Kolīdz kādam pieskaras ar kritisku vārdu, tas jūtas aizvainots, un attiecības par jaunu saasinās. Mums jāpanāk visu nevēlamo noskaņojumu izskaušana un mūsu nelielā rakstnieku kolektīva sakausēšana par tādu kolektīvu, kurš tiešām spētu veikt tos uzdevumus, kādus uzliek lielais laiks un ko no mums prasa partija.

«Celtne», 1936. g., Nr. 5, 383.—386. lpp.

LATVJU PADOMJU RAKSTNIEKU KONFERENCĒ PIEŅEMTĀ REZOLŪCIJA

Noklausoties biedra Vīksnes ziņojumu un apspriežot jautājumu par latviešu padomju rakstnieku 1936. gada literārisko produkciju, konference konstatē zināmus sasniegumus mūsu rakstniecības attīstībā (jauni stāsti un romāni: Cepļa «Zeme», Ķihtera «Meži šalc», Jokuma «Strēlnieki un granātas»; dzejoļu krājumi: Eidemaņa «Ar paceltu galvu», Laicena «Politika un lirika»).

Neraugoties uz šiem sasniegumiem, mūsu literatūras laukā atzīmējama vesela rinda trūkumu, kā, piemēram, sociālistiskās celtniecības un stahanoviešu kustības vāja atspoguļošana, laikmeta nepietiekoša raksturošana vēsturiskos stāstos un romānos, vāja kompozīcija, vāja tipu izveidošana, naturālisma un formālisma elementi dažu rakstnieku prozā un dzejā.

Kritikas nepietiekoši augstais līmenis nevarēja pienācīgi sekmēt mākslas augšanu un jauno rakstnieku attīstību — daudzas aktuālas problēmas palikušas neatrisinātas (piemēram, socioloģisma jautājums, folkloras apgūšana, klasiskās literatūras mantojuma novērtēšana, literārisko problēmu noskaidrošana atsevišķos literatūras posmos un laikmetos).

Biroja darba galvenie trūkumi bijuši sekojošie: politiskās modrības nepietiekoša saasināšana attiecībā pret nevēlamām

un kaitīgām parādībām rakstniecībā, nepietiekoša cīņa par grupisma elementu un palieku izskaušanu, nepietiekoša cīņa pret kaitīgo kontrrevolucionāro tēzi, ka PSRS-bā nevar attīstīties latviešu rakstniecība; literārisko izdevumu redakciju nepietiekoša vadība, kādēļ guvuši iespēju drukāt savus neķītros rakstus sociālismam naidīgi un kontrrevolucionāri elementi, nepietiekoši konkrēta rakstnieku darba vadīšana, nepietiekoša kontrole pār pieņemto lēmumu un plānu izpildīšanu.

Konference uzliek par pienākumu birojam piegriezt nopietnu vērību jauno kadru audzināšanas darbam, cīņai par savu rindu vienību, pret grupisma elementiem un atliekām rakstnieku rindās, piegriezt vērību nesaudzīgai cīņai pret sociālismam naidīgām tendencēm literatūrā, par augstvērtīgu, mūsu laikam atbilstošu literatūru, par konferencē izvirzīto konkrēto priekšlikumu apkopošanu un realizēšanu, par rakstnieku darba apstākļu uzlabošanu.

«Celtne», 1937. g., Nr. 4, 313. lpp.

IV

LITERATŪRVĒSTURISKI MATERIĀLI

KLUSAIS PAR RAINI

Klusais Raiņa dzejai ir devis vērtīgu analīzi latvju literatūras vēstures lekcijās Rietumtautu komuniversitātē, Latvju strādīfakā un pedtehnikumā 1922.—1927. gadā. Par nožēlošanu, šīs lekcijas nav uzrakstītas. Palikušas tikai dažas atzīmes, lekciju konspekti, tēzes. Vienu šādu konspektu pasniedzam mūsu lasītājiem. Viņā uzmesti tikai pieturas punkti pāris stundu ilgai lekcijai, kur konspektā šauri atzīmētās domas tika sīkāk nopamatotas, ilustrētas ar daudziem piemēriem no Raiņa darbiem.

Agrārkrīze un līdz ar to šķiru krasāka nogrupēšanās uz laukiem turpinās joprojām 19. gs. beigās un 20. gs. sākumā; tai pašā laikā jo ātrā tempā attīstās pilsētas rūpniecība un rūpniecības proletariāts, piem., Rīgā, pieaugdams skaitā, no dažiem desmitiem tūkstošu uz 60 000 — 1900. gadā un 70—80 000 — 1905. gadā.

Pēc Jaunās strāvas faktiskās likvidēšanas, 1897. gadā, sākas proletariāta nogrupēšanās savās partijas organizācijās. Šķiru attiecības kā uz laukiem, tā pilsētās paliek ne tikai asākas, bet arī skaidrākas. Šķiru cīņa iegūst noteiktāku raksturu, kontrasti kļūst jo lieli. Sabiedrības pretējās šķiras saslienas jo noteikti viena pret otru, notiek pirmās ielu cīņas un strādnieku apšaudīšana Rīgā 1899. gada maijā, izklaidēdamas pēdējās «ekonomistu» ilūzijas par iespēju ar sīkām ekonomiskām prasībām un savstarpēju izpalīdzību izšķirt strādnieku jautājumu. Rīgas strādnieks jau 6 gadus pirms Pēterpils strādnieka nāk pie atziņas, ka vienīgi atklātajā šķiru cīņā, sagraujot veco politisko un tad arī saimniecisko iekārtu, atrisināms šis jautājums.

Tā lauksaimniecības krīze, paasinādamās un līdz ar to paasinādama šķiru pretišķības, izvēršas beidzot 1905. gada revolūcijā. Gan tiesa, 1905. gada revolūcija Latvijā nav izskaidrojama tikai ar vietējiem apstākļiem, bet viņa nav arī pietiekoši izskaidrojama bez agrārkrīzes un viņas sekām Latvijā.

Tomēr 19. gs. beigas un 20. gs. sākums atdalāmi šajā krīzes laikmetā kā atsevišķs posms, kurā revolucionārā situācija

sasniegusi visaugstāko pakāpi. Tā tas sabiedriskajā dzīvē, un tā tas arī literatūrā. Kā Latvijas sabiedriskā dzīve, tā literatūra veidojusies dialektiski, vietējiem spēkiem cīnoties. Latvju literatūrā vai, pareizāk, ideoloģijas vēsturē jau gadu desmitiem (sākot kaut no «jaunstrāvnieku» un «jaunlatviešu» cīņām) kontrasti auguši augumā un nu nonākuši pie tādiem kontrastiem kā revolucionārie soc.-dem. (Fr. Roziņš, Jansons-Brauns, P. Stučka) un melnsimtnieciskie žurnālistikā, J. Rainis un A. Niedra literatūrā.

Bet šie asie kontrasti, noteiktas uzskatu pretišķības ir tikai viena puse. Otrs — tas ideju un noskaņu ārkārtējais plašums, dažādība un bagātība, kas ar šo strādnieku šķiru cīņu parādās Latvijā, un proti, caur Fr. Roziņu u. c., visnoteiktāk izpaužas it sevišķi ilegālā žurnālistikā un caur J. Raini latv. literatūrā. Te atveras plaši jo plaši apvāršņi. Kā visa agrākā sabiedriskā dzīve, tā arī agrākā literatūra liekas kā mazā gliemeža vāciņā ievilkusies, salīdzinot ar šo revolūcijas laikmeta ideju plašumu. — J. Rainis vēl tagad ir ražīgs rakstnieks un arī ņem dalību Baltlatvijas politiskajā dzīvē, tomēr i kā dzejnieks, i kā politisks domātājs viņš ir jau gandrīz galīgi *izveidojies* 1905. *gada revolūcijas laikmetā* — visus gadus pēc tam Rainis dzīvojis ar šo 1905. gada laikmetā uzņemto bagātīgo ideju un saskaņu krājumu, neuzņemdams vairs nekādus tiešus iespaidus no politiskās dzīves vēlāk, visus ilgos 15 gadus emigrācijā nebūdams nevienā sapulcē, kā Rainis teicis, vai arī uzņemdams viņus caur 1905. gada revolūcijas atmiņu prizmu. Ja ievērojam, ka Rainis ir pirmām kārtām sabiedriski aktīvs dzejnieks, te meklējams Raiņa dzejas varenums un spēks 1905. gada revolūcijas un turpmākos revolūcijas gados («Tālas noskaņas», «Vētras sēja» un «Klusā grāmata») un Raiņa dzejas nespēks jaunā — vispasaules revolūcijas laikmetā, kuru Rainis nav sapratis, būdams sastindzis uz 1905. gada revolūcijas pirmā posma («Krievijas proletariāts ir sācis nepareizi» — Raiņa vēstule 1918. gadā par Oktobra revolūciju).

1905. gada revolūcija bija nacionālā revolūcija; vispasaules revolūcijas situācija vēl nebūt nebija izveidojusies, un internacionālisma jautājums gan bija noskaidrots teorijā, bet praktiskā revolūcijas darbā viņam nepiekrita vēl liela loma, tāpat tas arī Raiņa dzejā. 1905. gada revolūcija Latvijā bija cīņa pret ārējiem nacionāliem ienaidniekiem: *vācu* muižniecību un *krievu* birokrātiju; un savā iekšienē šī cīņa 1905. gada revolūcijas pirmajā posmā arī bija nacionāla, jo apvienoja zem revolūcijas, s.-d. sarkanā karoga, ar maz izņēmumiem (kuriem piekrīt vēl ārkārtīgi maza loma, salīdzinot ar ārējiem ienaidniekiem), visas latv. ļaužu grupas. Revolūcijas otrā posmā šī apvienība gan sāka stipri plaisāt, bet šis posms 1905. gadā vēl tikko sākās,

tā ka šos proletāriskos revolūcijas sākumus 1905. gada revolūcijā uztveram tikai 1917. gadā, un arī Rainis viņus nevarēja noteikti uztvert 1905. gadā. Bet, ja tā, kāda varēja būt tālāk šī revolūcijas attīstība (spriežot pēc šī pirmā revolūcijas posma), ja reakcija nebūtu uznākusi? Latvija, izdzinusi savus ārējos apspiedējus (vācu muižniekus un krievu birokrātus), izveidojās savās nacionālās robežās mierīgā ceļā par sociālistisku zemi, jo viņas pamatšķirai ir absolūts pārsvars, un, otrup, 1905. gadā arī reakcionārās latv. grupas aktīvu pretestību diez ko neizrādīja. Tā mierīgā — parlamentārā ceļā nacionālos rāmjos izveidojušās sociālistiskās brīvvalstis jau apvienojās tikai pēc tam plašākās, internacionālās apvienībās. Tādu attīstības gaitu Rainis tēlo «Indulī un Ārijā», arī kara laika dzejās, «Krauklītī» u. c. Turpretim tagadējā revolūcija, būdama pirmām kārtām vispasaules revolūcija, vispirms cenšas nojaukt nacionālu valsts noslēgtību («cīņa pret visas pasaules imperiālistiem, ne tikai vācu, ne tikai krievu imperiālistiem» — jau lielinieku rezolūcija 1915. g. Cimmervaldes konferencē). Vispasaules karš, kurā tika ierauta ne tikai Eiropa, bet arī Amerika, padarīja galīgi turpmāko un arī Latvijas revolūciju iespējamu tikai kā vispasaules revolūciju. Te meklējams galvenais pamats nesaprašanām, kuras izauga arvien lielākas starp 1905. gada nacionālās revolūcijas dzejnieku Raini un jaunlaiku — internacionālās revolūcijas darbiniekiem lieliniekiem.

No šīs J. Raiņa revolūcijas izpratnes (nacionālās revolūcijas) izriet arī viņa ētiskie uzskati. Ja jau atsevišķās zemēs pēc ārējo apspiedēju izdzīšanas un proletariātam esot pārsvarā, pāreja uz sociālismu notiek mierīgā ceļā, tad nekāda varmācība un asins izliešana no proletariāta puses nav atzīstama; proletariātam ar savu tikumisko, kulturālo pārākumu, pašaizliedzību jāpārliecina arī pārējās šķiras par jaunās iekārtas labumu un pārākumu par veco iekārtu un tā jāpārvelk vecā sabiedrība savā pusē, jāpārvar tā ar kulturāliem līdzekļiem. Šī ētika — ideālisms, pašaizliedzība un riebums pret varmācību šķiru cīņā izpaužas it sevišķi Antiņā («Zelta zirgs»), Gatiņā («Pūt, vējiņi!»), Indulī un Vizbulītē («Indulis un Ārija»), Magonē («Krauklītis»), arī Jāzepā («Jāzeps un viņa brāļi») u. d. c., arī Oktobra revolūcijas laika dzejās, piem., «Cīņai jābūt skaistai, tīrai» utt. (krājumā «Sveika, brīvā Latvija», dzejolī «Kad man jautāja, kurai partijai taisnība»).

No šīs Raiņa revolūcijas attīstības izpratnes galu galā atkarājas arī viņa tīri mākslinieciskā darbība (jo, liekas, arī Rainis saprot pirmām kārtām savu mākslinieciskō darbību kā revolūcijas zaldāta darbību, kur Raiņa uzskatiem var tikai piekrist). Aizvirzoties no noteikta šķiru cīņas viedokļa, no uzskata, ka tikai izšķirošā cīņā vieniem no pretspēkiem tiekot galīgi samī-

tiem, attīstība var iet tālāk, iedomājoties, ka, savstarpēji izlīgstot vai brīvprātīgi padodoties, izlīdzinās kontrasti un pretišķības — zūd tas dramatiskais elements, bez kura drāma nav iespējama. Drāmas darbībai jāvirzās nevis uz pretspēku savstarpēju izlīdzināšanos, bet pretišķību paasināšanos, kas galu galā noved pie neatvairāmas izšķirošas cīņas. Tāda ir sabiedriskās dzīves dialektika, un drāma ir tas mākslas veids, kurā šī dialektika spēj visspilgtāk izpausties. Un Rainis, kas līdz 1905. gada revolūcijai uztvēra dzīvi no šķiru cīņas viedokļa, dialektiskā attīstībā, dinamiski — jo pats bija visaktīvākais revolūcijas darbinieks, — Rainis kā mākslinieks arī visdzīvāk sajuta, ka priekš šīs revolucionārās dzīves tēlošanas vairs nespēj pilnām noderēt lirika, bet ka te vajadzīga jauna forma — drāma. «Uguns un nakts», kur pretspēki izšķirošā cīņā sakrusto šķēpus, arī kā mākslas darbs paliek starp Raiņa drāmām pirmajā vietā. Par cik Rainis atkāpies no šī revolucionārā šķiru cīņas viedokļa, par tik arī viņa drāmās izzudis dramatiskais elements, un viņas arī kā mākslas darbi nav vairs tik spēcīgi, līdz beidzot Rainis raksta liriskas drāmas, kuru forma jau vairs neattaisno savu saturu, kā tas bija «Ugunī un naktī».

Rainis kā dzejnieks — kā jau teicu — izveidojies jau laikmetā tieši pirms 1905. gada. Kā Raiņa aktīvā dalība Jaunajā strāvā un pēc tam trimdas gadi jāuzskata kā priekšspēle viņa turpmākai dzīvei — revolūcijas gadiem un gariem emigrācijas gadiem, tā viņa trimdā uzrakstītās «Tālas noskaņas» ideju un noskaņu ziņā ir visbagātākais Raiņa krājums; tālākos krājumos Rainis tikai risina tālāk to, ko viņš uzsācis jau te.

Visā dzejas vairumā te izskan a) cīņas ideālisms — cīnīties, neraugoties uz citu gļēvumu vai neapziņu (dzejoļos «Bij dziļa ziema», «Viņš to zināja», «Kalnā kāpējs», «Taurētājs», «Vienīgā zvaigzne», «Jaunekļiem» u. c.), bet tad arī b) mocošā vientulības apziņa («Sirds tik grūta») un c) individuālisms («Viens»), tad d) filozofiskā dzeja, kurā izskan dziļa vienpatņa traģēdija («Cilvēks un sāpes», «Dziļākās domas»), e) riebums pret dzīves seklumu («Agri no rīta»). Šī vientulība trimdā, sāpes un dzīves seklums tomēr nenomāc un nesalauž, bet vēl vairāk f) norūda («Cieta sirds»), tā ka ar vēl lielāku g) spītību un nesalaužamību var iet cīņā («Pazudušais dēls», «Lauztās priedes»), un, beidzot, h) drausmīgi spēcīgs, pravietisks nāves pareģojums vecajai iekārtai («Pastara diena»). Blakus tam i) jo griezīga sabiedriska satīra, arī dzejas, kurās izpaužas k) mīlestības jūtas un l) dzimtenes mīlestība. Revolūcijas un sekojošajā reakcijas laikā sarakstītās grāmatās («Vētras sēja», «Klusā grāmata») tikai a, f, g, h elementi attiecināti uz visu proletariātu un tāpēc vēl daudz spēcīgāki nekā «Tālās noskaņās», tāpat jo plaša sabiedriskā satīra par filistriem, zelta vidusceļa gājējiem, arī

tiem, kas sīkos darbos pazaudē zvaigznes (maziniekiem). Šīs grāmatas revolucionārajam proletariātam paliks kā lielākais mantojums no latv. literatūras uz laiku laikiem — pat tad, kad Rainis varbūt būtu nosēdies starp tiem, par kuriem te pats satīras rakstījis. — Emigrācijas vientulībā tomēr apklust šī spēcīgā satīra, arī visi citi revolūcijas laikmeta elementi; nu izrisinās veselos krājumos tās noskaņas, kas bija tikko ietrīcējušās un pavisam apklusušas revolūcijas krājumos: filozofiskā dzeja, kurā jo gleznaini izteikts dialektiskais pasaules uzskats («*Ave, sol!*», «Čūsku vārdi», arī «Gals un sākums»), vientulība un diezgan spēcīgi pastrīpots individuālisms («Gals un sākums», drāma «Jāzeps un viņa brāļi»), mīlestība («*Addio bella*», «Sudrabota gaisma»), dzimtene («Tie, kas neaizmirst», «Sveika, brīvā Latvija», «Daugava»).

Vēl pāris vārdu par Raiņa estētiku. Tā laikam izpaudusies dzejolī «Kad man jautāja, vai darba tautai vajag mākslas» un atbild uz to jautājumu:

> Tik darba tautai vajaga skaistuma,
> Tik tā to nebauda, bet tanī dzīvo.

Buržuāzijai māksla ir baudas, izklaidības līdzeklis, viņa bauda to kā no ārienes dotu augli, pati, kā vienmēr, palikdama bezdarbībā, pasīva. Atbrīvotais proletariāts ikvienu savu darbu strādās ar daiļuma sajūtu — kā mākslinieks, kas savā mākslinieka darbā sajūt jaunradīšanas prieku. Māksla būs viņa paša darbā. Darbs un daile vairs nebūs šķirti . . .

Tas ir pilnīgs pretstats simbolistu un neoromantiķu uzskatam «māksla priekš mākslas».

Pēc visa tā tomēr gluži aplam būtu domāt, ka Rainis Baltlatvijā jau atradis savu iedomāto «brīvo Latviju». Ar tādām cerībām gan varbūt braucis Rainis 1920. gadā uz Latviju, bet saduršanās ar dzīves tiešamību Rainim bijusi jo sāpīga (krājumā «Mājās»). Sadurotiès ar šo «demokrātiskās Latvijas» tiešamību, Rainim uz brīdi tiešām liekas, ka vienīgi padomju vara var glābt no šī stāvokļa. «Pārdroša doma» (1920. g.) ir vienīgā dzeja, kurā Rainis konkrētāk pieskaras padomju varai un saka, ka tā «nākamus laikus ievadījusi», jo gribējusi «ne jūgu vieglināt, ne pātagu īsināt», «bet pātagu pašu pušu lauzt». Te pēc ilgiem laikiem mēs atkal sadzirdam seno revolucionāru. Dzirdam uz brīdi 1905. gada cīņas drosmi un riebumu pret bailīgiem sīku darbiņu tvarstītājiem. Bet gadi pēc tam aizgājuši, un Rainis tomēr nav spējis kāpt šo drošo soli. Emigrācija un Baltlatvijas sīkā ikdiena, atrautība no praktiskā revolūcijas darba salauzuši arī 1905. gada lielo proletariāta dzejnieku Raini.

«Celtne», 1930. g., Nr. 2, 38.—41. lpp.

RAINIS PIEDER DARBA TAUTAI

Runa Raiņa jubilejas vakarā

Biedri! Šodien paiet 70 gadu, kopš piedzimis Rainis — lielākais latvju rakstnieks, viens no lielākajiem 1905. gada revolūcijas cīnītājiem, Rainis, kas modernizējis latvju valodu, Rainis, kas ievadījis veselu laikmetu latvju kultūrdzīvē. Ja latvju darba tautai jāsumina kāds no lielākajiem nacionālās kultūras darbiniekiem, tad tas ir Rainis, neskatoties uz viņa politiskajām kļūdām.

Arī ērgļiem dažreiz iznāk nolaisties pie vistām, bet nekad vistām nepacelties pie ērgļiem. Rainis bija īsts ērglis, bet tiem Latvijas fašistiem, kas tagad Latvijā grib izsludināt Raini par savējo, nekad līdz ērgļiem nepacelties.

50 gadu atpakaļ, kad latviešu rakstniecībā Lautenbahi u. c. spēlēja lielu lomu, uz Latvijas sabiedriskās dzīves skatuves parādījās Rainis. Kad sākās Jaunā strāva, šīs Jaunās strāvas pirmajās rindās bija Rainis. Šī gadu simta sākumā Rainis kā pilnīgi izveidojies cilvēks nostājās kā dzejnieks ar ārkārtēju dzejas spēku.

Raiņa dzejas literārisko vērtību nevar noliegt neviens. Pilsonība jau sen meklēja izlobīt no viņa dzejas tikai nacionālistiski estētiskos elementus, tā mēģināda ma viltot viņa dzejas būtību. Ja tagad notiek cīņa ap Raini, tad tā nav jauna parādība. Darba tautas sirdī Rainis ir dziļi iesakņojies. Lai iekarotu darba tautas sirdi, fašisti grib izsludināt Raini par savu. Tas neizdosies ne Ulmanim, ne Bērziņam, ne kādam citam. Rainis pieder tikai mums, darba tautai.

Mēs, latvju komunisti, zinām, ka ne vienmēr Rainis gāja ar mums, bet atļaut Raini izsludināt par nacionālistisku dzejnieku — to mēs nevienam neatļausim. Varbūt kāds no mums arī ir palīdzējis šo darbu darīt ar to, ka atteicies no Raiņa, redzēdams viņa kļūdas. Bet tas nebija nekad mūsu uzskats.

Mēs neļausim šķirt Raiņa dzejā nacionālo no sociālā jeb estētisko no sociālā.

Mēs, latviešu komunisti, esam un paliekam latvji, vēl vairāk — mēs esam vienīgie īstie latvju tautas priekšstāvji. Nevienam citam nav tiesības runāt visplašāko latvju tautas masu vārdā kā tikai mums! Mūsu pagātnē ir tā tautas kultūra, no kuras izlobījās jaunā — sociālistiskā, pārvarēdama veco. Mūsu pagātnē ir tās cīņas, kuras noritēja 1905. gadā, un arī tās cīņas, kuras noritēja daudz daudz agrāk, grūtos cīņu laikos pret bīskapu un baronu varu, jo te cīnījās latvju tauta, latviešu zemnieks, latviešu kalpi pret muižniekiem, pret baroniem. Šinīs cīņās ir izaudzis latvju proletariāts, kurš prata pacelties līdz cīņai par

vispasaules revolūciju. Nākotnē ir Padomju Latvija, sociālistiskā Latvija.

Mums, komunistiem, nav vienaldzīgs Latvijas liktenis, mums tuvi Baltijas jūras smilšu krasti, mīļa Latvijas darba tauta.

Mums, komunistiem, nav sveša latvju kultūra. Latvju rakstniecību, sākot no Ausekļa un beidzot ar Raini, Laicenu, Upīti un Eidemani, nav radījusi pilsonība, bet latvju darba tauta. Mēs esam cīnījušies par šo kultūru un gribam viņu pārveidot par sociālistisku. Mēs neesam nekad atteikušies un neatteiksimies no latvju tautas dziesmām un arī no Lāčplēša un Induļa teikām.

Mēs cīnījāmies par Latvijas tautas pašnolemšanas tiesībām tad, kad Ulmaņi, Goldmaņi un Bērziņi kalpoja ar sirdi un dvēseli caram un Kerenskim.

Tamdēļ mēs varam teikt — nacionālās brīvības ideja mūs nešķir un nekad nav šķīrusi no Raiņa, mēs tikai ejam tālāk kā Rainis un cīnāmies par īstu latvju darba tautas brīvību.

Raiņa piemiņas vakarā mums jāsaka — zemē, kur mūsu tēvi ir dzīvojuši, vēl darba tautas smok zem baznīckungu un fašistu valdības. Viņi vēl nespēj no tās atsvabināties, bet, ja vēlreiz vācu baroni un junkuri gribēs iekarot šo zemi, tad lai katrs, kas domā par tautas brīvību, prasa, lai visiem tiek atvērtas robežas un dotas iespējas stāties cīnītāju rindās. Tad redzēsim, kas ir par tautas brīvību, kas aizstāv Raiņa idejas, kas ir vācu hitleriešu kalps, pret kuriem Rainis visu mūžu ir cīnījies.

Raiņa lozungs bija iztīrīt zemi no mošķiem — šo lozungu var izpildīt tikai latvju darba tauta, kad viņa sacelsies pret kangariem fašistiem.

Mēs gribam latvju kultūru padarīt vēl plašāku un lielāku, tā ir radīta no cīnošās darba tautas, no latviešu strādnieku un zemnieku apspiestiem slāņiem. No bērna kājām mēs esam auguši ar Veidenbauma un Raiņa dzejām, daudzus no mums ir modinājusi Raiņa dzeja, tā pieder tikai mums!

Rainis nebija reālists, viņš bija romantiķis un simbolists, bet vai mums romantisms ir svešs? Rainis bija simbolists, humānists, viņš domāja par cilvēku, viņš mīlēja cilvēci.

Viens no populārākajiem pasaules literatūras darbiem SPRS ir Romēna Rolāna «Žans Kristofs». Šinī darbā izpaužas tā pati romantika, kas iet cauri visai Raiņa dzejai.

Rainis pēc savām idejām pieder pie vispasaules ievērojamākajiem rakstniekiem. Tās pašas idejas, kas vadīja Romēnu Rolānu, Anrī Barbisu un Gorkiju, — tās vadīja Raini. Dažreiz jābrīnās — to, ko slavē pie Rolāna, to noliek pie Raiņa. Tāds kritērijs jāatmet, viņš ir kaitīgs tādēļ, ka tas no mums atņem to lielo spēku, kāds ir Rainim, tautas masu darbu modinātājam, organizētājam, augšā cēlājam.

Pasaules literatūrā ir vesela rinda rakstnieku un dzejnieku,

kuri neiet vēl līdz galam ar mums, ar komunistiem, — vai mums vajag tamdēļ jau no viņiem atteikties? Nekādā ziņā! Un mēs redzam, ka daudzi no tiem tagad, kad tuvojas jauna kara briesmas, kad uzbrūk fašisms darba tautai, piegriežas revolūcijai.

Tikai tamdēļ buržuāzija grib piesavināties Raini, ka Rainis ir saaudzis ar darba tautu, ka bez viņa nevar tikt pie darba tautas dvēseles. Vajag vai nu pārspēt Raini, vai savu gara nabadzību apslēpt ar Raini. Pārspēt Raini — to viņi nevar, un savu gara nabadzību apslēpt ar Raini — to mēs viņiem neļausim! Un mūsu uzdevums ir šodien parādīt Raini kā mūsu dzejnieku, parādīt Raini kā cīnītāju. Rainis cīnījies un mācījis tautu iztīrīt zemi no vācu baroniem, no šķesteriem. Ja mēs pratīsim parādīt šo Raini, kurš tad no fašistiem varēs teikt — mēs arī esam par Raini. Tas nenozīmē to, ka mēs teiksim, ka Rainim nebija kļūdu. Mēs zinām, ka viņam bija kļūdas, bet Raiņa nozīme simtreiz lielāka par viņa kļūdām. Ja ir ļaudis, kuri saka — Rainim ir kļūdas, vai vērts par viņu cīnīties, tad mēs sakām — ir vērts, jo Rainis pieder tikai mums! Mums ir iemesls svinēt Raiņa dzimšanas dienu kā lielākos kultūras svētkus!

Vairāk kā 30 gadu atpakaļ iznāca Raiņa pirmā dzeju grāmata — «Tālas noskaņas zilā vakarā». Tās bija jaunas idejas, ar kurām toreiz nāca Rainis, un visa darba tauta uzņēma šo mazo grāmatiņu kā tuvojošos revolūcijas priekšsajūtu. Laikam gan nekad jauna dzejnieka pirmai grāmatai nav bijis tāda iespaida, kāds bija šai Raiņa grāmatai.

Tad sāka nākt viens pēc otra «Vētras sējas» dzejoļi, kuri tika lasīti visās strādnieku sapulcēs un mītiņos, viņi aizkustināja un modināja. Katra cilvēka dzīvē, kad viņš no bērna top par politisku darbinieku, ir kāds lūzums. Daudziem šis lūzums bija saistīts ar Raiņa dzeju. Tādu iespaidu darīja viņa dzeja manī pašā, un tādu iespaidu viņa atstāja uz daudziem.

«Vētras sējas» dzeja bija īsta revolūcijas dzeja, kuru saprata plašākās masas tajā laikmetā, kad viss sāka kustēties un šķobīties. Viņa atstāja vislielāko iespaidu uz visplašākajām tautas masām. «Tas jaunais laiks, kas šalkās trīs, — tas nenāks, ja ļaudis to nevedīs», — vai tas nebija modinājums un ierosinājums? Man liekas, ka katrs, kas dzird šo dzejoli, teiks — tas pieder mums. Cik mīļš šis dzejolis! Bez viņa tanī laikā nenotika neviena sapulce, nedz mītiņš.

Varbūt kāds teiks — tas bija 1905. gadā. Tas bija ne tikai 1905. gadā, tas bija visgrūtākajā reakcijas laikmetā, kurā Rainis prata modināt latvju darba tautu. Vai varēs kādreiz kāds aizmirst viņa «Klusās grāmatas» «Māsiņas dziesmu»? Kas varētu aizmirst visu šo grāmatu, šo naidu, šo spēku, kas ir šinī grāmatā?

Ulmaņiem un Bērziņiem mēs gribam pateikt: «Drukājiet šos dzejoļus, mēs viņus izplatīsim!»

Lugas «Uguns un nakts» nozīme visā latviešu kultūras attīstībā ir sevišķi liela, jo līdz ar šo darbu pacēlās uz jaunu pakāpi latvju teātris un visa kultūras dzīve. Ar šī darba izrādīšanu jaunā demokrātiskā strāva parādīja savu pārspēku pār veco — māmuļisko strāvu. Dažreiz mēģina teikt, ka lugā «Uguns un nakts» nacionālie elementi ir pārāk stipri, — tas tomēr tā nav. Arī šo darbu mums nav vajadzīgs nekā izlabot. «Uguns un nakts» rāda Latvijas nacionālo un sabiedrisko attīstību. Mēs šo attīstību ņemam tādu, kāda viņa ir.

Ja es sākumā runāju par nacionālo jautājumu, es domāju par «Uguni un nakti». Vai Rainis paliek pie nacionālā? Nē, viņš iet tālāk. Nevar atteikties no nacionālā un to noliegt, vajag tikai tam pacelties pāri — uz pasaules revolūciju un humānismu. Raiņa Kangars — vai tas nav arī fašistu simbols? Cīņa ar Melno bruņinieku — tā ir šīsdienas cīņa.

Senā «Induļa un Ārijas» teika — vai viņa nav aktuāla tagad, vai viņa neatklāj dažus Latvijas valdošo grupu noslēpumus? Mūsu uzdevums ir Raiņa dzejas kristālu pagriezt tā pret sauli, lai viņš spīdētu mums.

«Jāzeps un viņa brāļi» ir vēlāk radies darbs, kad dažiem no mums bija tendence paiet viņa jauniem darbiem garām. Arī no šī darba mums nav iemesla atteikties. Šajā darbā mēs atrodam skaistas rindiņas, kuras rāda viņu autora lielo humānismu.

Biedrs Dauge teica, ka «brīvajā» Latvijā Rainis maz ko vērtīgu sarakstījis. Tas tiesa. Tomēr viņa spēks nebija salauzts, viņa spēks bija tik iesnaudies.

Kara laikā Rainis negāja to ceļu, kuru gāja Romēns Rolāns, Anrī Barbiss un Gorkijs. Raiņa nebija arī starp tiem, kuri kliedza par karu. Rainis nekad neorientējās uz dažādām starptautiskām kombinācijām, — Rainis orientējās uz darba tautu, un tādēļ mēs nevaram arī šā laika Raini nekad pieskaitīt nacionālistiem. Viena Raiņa kļūda bija tā, ka viņš Latvijas neatkarību no Eiropas valstīm uzņēma kā neatkarību.

Rainis drīz redzēja, ka tā «brīvība», kas pastāv Latvijā, nav brīvība. Par to stāsta tie, kas ar Raini šinīs gados ir tikušies, to stāsta viņa dzeja.

Rainis ir filozofs un humānists, šinī ziņā viņš ir rāda visiem lielākiem pasaules rakstniekiem. Rainis kā sociāls rakstnieks stāv pāri daudziem no tiem rakstniekiem, kuri tagad atrodas kreisās rakstniecības rindās. Šie ideāli, kuri iet cauri Raiņa dzejai, vienmēr modinās uz cīņu, uz cīņu pret karu, modinās uz cīņu pret cilvēci nīstošo hitlerismu. Rainis pacēlās kā liela

figūra, kura apgaismos vēl daudzus gadus darbaļaudis, vēl daudzus gadus rādīs tiem ceļu.

Rainis pieder tikai mums. Viņš pieder latvju rakstniecībai Padomju Savienībā, pieder Latvijas darbaļaužu kultūrai. Un katram no rakstniekiem, kas celsies cīņā, nāksies vienmēr mācīties no Raiņa. Latvju darba tauta, latvju jaunatne vienmēr un vienmēr atgriezīsies pie Raiņa asajām rindām. Raiņa dzejai ir nemirstoša nozīme.

V. Knoriņš

«Celtne», 1935. g., Nr. 9, 680.—683. lpp.

RAINIS ZEM CENZŪRAS SARKANĀ ZĪMUĻA

(Trīs nepublicēti dokumenti)

Laikam gan neviens no latvju revolucionāriem dzejniekiem nebūs tik daudz cietis no cenzora sarkanā zīmuļa kā J. R a i n i s.

Cariskā «rupuča» sarkanais zīmulis jo bieži ir strīpojis ne vien atsevišķus vārdus un rindas atsevišķos Raiņa dzejoļos, bet šņāpis daudzreiz vairākus dzejoļus un pat veselus dzeju krājumus.

Centrālā vēsturiskā arhīvā (Ļeņingradā) glabājas dokumenti, kuri rāda, kādas spīdzināšanas bija jāizcieš revolucionāram vārdam cariskās Preses pārvaldes kabinetos. Starp šiem vēl nepublicētiem dokumentiem mēs atrodam dažus dokumentus, kuri liecina par tiem žņaugiem, kādus nācās izciest Raiņa dzejai.

I

Pirmais no šiem dokumentiem attiecas uz 1905. gadu. Šinī gadā, kā zināms, «Pēterburgas Avīzes» iespieda atsevišķa pielikuma veidā vairākus Raiņa revolucionāros dzejoļus. Arī visumā avīze revolūcijas laikā runāja diezgan drošu un brīžiem pat revolucionāru valodu. Tas bija pietiekošs iemesls, lai iekšlietministrs (kuram bez tam ausīs bija nākušas daudzas sūdzības un denunciācijas no Baltijas baroniem un tādiem latvju mācītājiem kā Zanders) ierosinātu «Pēterburgas Avīžu» slēgšanu.

Šinī nolūkā iekšlietministrs 1905. gada augustā iesniedza valdošam senātam 33 lappuses biezu rakstu, kurā nopamato «Pēterburgas Avīžu» s l ē g š a n a s nepieciešamību.

Starp daudz un dažādiem motīviem avīzes apturēšanai (uzskaitīta vesela rinda ievadrakstu, politiski sabiedrisku apcerējumu) tiek minēti arī daži revolucionāri dzejoļi, kuri parādījušies «Pēterburgas Avīžu» literāriskā pielikumā.

Blakus Linarda Laicena dzejolim «Daudziem» iekšlietministrs min J. Raiņa dzejoļus, par kuriem raksta sekojošo:

«Literāriskā pielikumā Nr. 18 uz sevi griež vērību dzejolis «Vecu ļaužu stāsti», kurā tiek runāts par saules varu pār ziemu. (Tālāk seko dzejoļa atstāstījums.) Tāda pat satura otrs dzejolis, kurš saucas «Tā nepaliks». (Seko dzejoļa citējums.)»

Beigās aizrādīdams, ka avīze izpauž «sociāldemokrātiskās partijas un pat ebreju Bunda uzskatus», iekšlietu ministrs taisa šādu slēdzienu: «No daudzajiem izrakstiem nevar neredzēt, ka avīze «Pēterbugas Avīze» pilnīgi apzinīgi un stingri ietur opozīciju pret visu pastāvošo valsts iekārtu, virzienu, kuru izved dzīvē ar stingru konsekvenci no numura numurā.»*

2

Otrs dokuments vēsta par J. Raiņa «Klusās grāmatas» iznīcināšanu. 24. jūnijā 1909. gadā Pēterburgas Preses lietu komiteja nosūta Galvenajai preses pārvaldei kopiju no raksta, kuru tā nosūtījusi Pēterburgas tiesu palātai.

Šinī rakstā tiek vēstīts par Raiņa «Kluso grāmatu»:

«Pieminētajā krājumā ir vairāki dzejoļi, kuros autors izpauž savu līdzjūtību strādnieku šķiras cīņai pret pastāvošo kārtību un pat uzaicina masas apvienoties un turpināt cīņu. Tādi ir dzejoļi:

a) «Ceļš uz jaunu» (citēts krievu tulkojumā);
b) «Par lielumu» (citēts);
c) «Uzvarā miers» (citēts);
d) «Atkal nakts» (citēti divi pēdējie panti);
f) «Darbu darbi» (citēts daļēji);
g) «Rokas» (citēts pants, kurš sākas: «Man vaj'ga reiz cilvēkus redzēt»);
h) «Pirts». Autors salīdzina periodu, kas sekoja atbrīvošanas kustībai, ar pirti, kurā tauta izmazgāta un izsvīdēta, bet pēc tam griežas pie tautas: «Iznāc nu laukā spēcīga» (citēts līdz beigām).

Dažos dzejoļos autors idealizē strādnieku šķiras mērķus un slavē viņas tieksmes un cīņu. Tādi ir dzejoļi:

a) «Savādā valodā», kurā teikts: «Bet tie mazie un zemie» (tiek citēts līdz beigām);
b) «Jaunais nams» (citēts pilnīgi);
c) «Patiesība» (citēts viss);
d) «Laimīgi jaunekļi» (atsevišķi citējumi);

* Дело I отд. Канцел. Гл. Упр. по делам печати. Об издании в городе С.-Петербурге газеты на латышском языке под названием «Pēt. Av.», Nr. 22.

e) «Lielāki par Romu» (citēts);
f) «Birokrāts» (citēts).

Atrodot, pamatojoties uz sacīto, pieminētā grāmatā nozieguma pazīmes, kurš sodāms uz Kriminālnozieguma likuma 129. paragrāfa pirmā punkta pamata no 1903. gada, S.-Pēterburgas Preses lietu komiteja nolēma 1) saukt pie likumīgas atbildības, vadoties no pieminētiem likumiem, vainīgos pie grāmatas nodrukāšanas; 2) dibinoties uz IV Pagaidnoteikumu neperiodiskai presei 3. nodaļas punkta pamata no 26. aprīļa 1906. gada, uzlikt grāmatai arestu.

Par šo paziņojot papildus mūsu rakstam no 23. šī gada jūnija zem Nr. 976, Komitejai ir tas gods pazemīgi lūgt Jūsu augstību ierosināt tiesas vajāšanu pret grāmatas autoru J. Raini (vārds, uzvārds, kārta un viņa dzīves vieta Komitejai nav zināmi) un pret citām personām, kuras var izrādīties vainīgas šinī pat lietā.» (Parakstījis priekšsēdētājs A. Kateņins, apstiprinājis sekretāra vietā grāfs Golovins.)*

Kā redzams no turpmākiem dokumentiem, 1909. gada 16. jūnijā tiesu palāta nolēmusi uzlikt grāmatai arestu. Piespriežot izdevējam (?) — goda pilsonim Jēkabam Kārļa dēlam Biezam cietumsodu, šinī pat spriedumā nolemts «Kluso grāmatu» i z n ī c i n ā t.

Beidzamais dokuments, kurš stāsta par J. Raiņa «Klusās grāmatas» «likteni», pieder Pēterburgas gradonačaļņikam, kurš 1911. gada 9. jūnijā ziņo Galvenajai preses pārvaldei sekojošo:

«Pamatojoties uz rakstu no 9. februāra šī gada zem Nr. 1838, man ir tas gods paziņot Galvenajai preses pārvaldei, ka 28. aprīlī šinī gadā Pēterburgas gradonačaļstva tipogrāfijā Komisija iznīcinājusi, saplēšot gabalos *(posredstvom razrivaņija na časķi)* arestētos grāmatas eksemplārus latviešu valodā: Rainis — «Klusā grāmata». Šīs grāmatas divi eksemplāri še tiek pievienoti.» (Parakstījies gradonačaļņika vietā viņa palīgs — viņa ķeizariskās augstības galma kamerjēģers.) (Paraksts.)

3

Trešais dokuments stāsta par represijām pret Raiņa grāmatu «Vēja nestas lapas». Par šo grāmatu cenzors M. Remiķis raportē priekšniecībai 16. janvārī 1912. gadā: «Šinī dzejoļu krājumā ietilpst daudz dzejoļu no tā paša autora krājuma zem nosaukuma «Klusā grāmata», kurš izņemts no apgrozības. Šajos dzejoļos tiek likts manīt (намекает) par 1905. gada no-

* Дело о книге на латышском языке — J. Rainis «Klusā grāmata», Nr. 113/1909.

tikumiem un iedzīvotāju mierīgie elementi tiek izsmieti un ironizēti. Tā kā priekš grāmatas atļaušanas nāktos izdarīt daudz strīpojumu (15., 17., 28., 34. un 35., 40., 48., 58., 67., 82., 92., 94., 97. lappusēs), tad es atrastu par labāku krājumu (publiskai) izpildīšanai n e a t ļ a u t.» Uz raporta malas rezolūcija: «Piekrītu», 21. janvārī (paraksts).

4

Ceturtais dokuments ļoti vērtīgs tanī ziņā, ka no viņa dabūjam zināt, ka jau Raiņa p i r m o dzejoļu grāmatu denuncējis melnais Veinbergu Fricis un Vidzemes gubernators arī no savas puses spēris soļus Raiņa dzejoļu noliegšanai.

Cariskās cenzūras arhīvos (Centr. vēst. arhīvā Ļeņingradas nodaļā) uzglabājies še publicējamais cenzora Remiķa raports par Raiņa «Tālām noskaņām zilā vakarā».

-je-

Cenzora Remiķa raports par Raiņa «Tālas noskaņas zilā vakarā»

Šie Raiņa (Pliekšāna) dzejoļi pēc viņu nodrukāšanas savā laikā izsauca daudz pārrunu, sūdzību, paskaidrojumu un pārspriedumu latviešu avīzēs. Vieni no dzejoļu recenzentiem tos slavēja kā labākos liriskos dzejoļus, kādi kaut jebkad parādījušies latvju valodā, otri, aizrādīdami uz dzejas spēku un skaistumu, sacīja, ka dzejoļu autors savos dažādos tēlos viņa teikās (сказках) attēlojot un cildinot sociāldemokrātus. Tā, starp citu, latvju dienas avīzes redaktors-izdevējs Veinbergs toreiz sūdzēja Galvenajai pārvaldei, ka tanīs trīs baltās lilijās, par kurām iet runa vienā no dziesmām, autors esot domājis sociāldemokrātus, pie kam Veinbergs savas domas centās pierādīt savā laikrakstā «Rīgas Avīze».

Uz Vidzemes gubernatora ierosinājumu, kurš aprādīja, ka dzejoļu autors Pliekšāns, kā Krilovs savās fabulās, varēja tēlot un droši vien arī tēloja sociāldemokrātiju, runādams par puķēm un dzīvniekiem. Raiņa (Pliekšāna) dzejoļi «Tālas noskaņas zilā vakarā» no Galvenās preses pārvaldes tika aizliegti pārdrukāt un izlaist otrā izdevumā.

Visu augšā sacīto vērā ņemot, es domāju, ka nevajadzētu pielaist Raiņa (Pliekšāna) dzejoļu lasīšanu biedrību sapulcēs, sevišķi šajos laikos, Rīgā, Vidzemes un Kurzemes guberņās, kaut arī pēc pastāvošiem noteikumiem šī jautājuma izšķiršana uzticēta Rīgas mācības apgabala kuratoram.

18. sept. 1905. g. *M. Remmiķis*

«Celtne», Nr. 10, 1935. g., 773.—774. lpp.

P. STUČKA JAUNĀS STRĀVAS LAIKMETĀ

Nupat P. Stučkas arhīvā atrastie daži jaunie materiāli plašāk apgaismo vienu no vismazāk izpētītiem posmiem — Jaunās strāvas laikmetu Latvijas sabiedriskajā vēsturē. Mūsu publicējums iekrīt lielākā latviešu komunista P. Stučkas dzimšanas dienā. Pirms 70 gadiem — 14./27. jūlijā 1865. gadā — P. Stučka ieraudzīja dienas gaismu. Jaunā strāva bija pirmais sabiedriskās darbības lauks, kurā P. Stučka uzstājās kā šīs kustības vadonis. Tomēr Jaunās strāvas laikmets nav mūsu partijas tapšanas laikmets. Šis posms ir apzīmējams kā mūsu partijas priekšvēsture, bet pašas Jaunās strāvas ideoloģija un literatūra — kā demokrātiskā radikālisma ideju un legālā marksisma mistrojums.

P. Stučka pilnīgi pareizi «Strādnieku šķiras partijas sākotnes» ievadā atzīmē, ka «visgrūtāk attēlot ir jaunstrāvas laikmetu». Te galvenā grūtība ir ne vien attiecīgu materiālu, bet pašu šo materiālu ļeņiniski marksistiskās analīzes trūkums. Deviņdesmitos gados sabiedriskā dzīve Latvijā noritēja zem Jaunās strāvas zīmoga. Pareiza ir J. Jansona-Brauna doma, ka Jaunās strāvas laikmets nebija «strādnieku kustības posms tagadējā nozīmē», bet ka tā «bija galvenā kārtā inteliģences kustība».

Partijas un Latvijas revolucionārās kustības priekšvēstures izpratnei mums jāievēro politiski sabiedriskās un ekonomiskās īpatnības, kādas raksturoja toreizējo Latviju. Mēs nevaram pavilkt līdzības zīmi sabiedriskajām attiecībām 80. un 90. gados Latvijā un Krievijā. Šie divi gadu desmiti ir latviešu inteliģences atsvabināšanās laikmets no kapitālistiskā «tautiskuma» un «jaunlatvietības» uzskatiem. Bet vēl šajos gados nenodibinās nedz noteikti marksistisks virziens, nedz marksistiska strādnieku organizācija. Revolucionārā masu kustība un revolucionārās organizācijas izceļas Latvijā vēlāk nekā pārējā Krievijā.

Ļeņina vadībā krievu marksisti pareizi nostādīja revolūcijas pamatjautājumus: Krievijas saimnieciskās evolūcijas ceļš, tuvojošās revolūcijas saturs un raksturs, sīkburžujiskās «narodņiku» ideoloģijas teorētiskā un politiskā kritika, proletāriskā sociālisma uzdevumi revolūcijā. Latvijā nedaudzie marksisti — jaunstrāvnieki 80. un 90. gados tādas dziļas principiālas cīņas neizkaroja. Mūsu Jaunajai strāvai bija daudz seklāks saturs, tā neizstrādāja kaut ko programai vai principu deklarācijai līdzīgu.

P. Stučka par Jaunās strāvas virzienu izsakās: «Tā bija savā ziņā pa daļai ekonomisks, tā sakot, utopisks marksisms, kas vēl neskaidri iztēlojās marksistiskās inteliģences galvās.» Toreizējā jaunstrāvnieku izplūdusī organizācija, kā izsakās P. Stučka, «patiesībā sabruka, patlaban mēģinot nodibināties».

Pārāk daudz šinī kustībā bija sīkpilsoniska «radikālisma», nenoteiktības un šķiru cīņas neizprašanas, lai izvirzītu noteiktu revolucionāro darbinieku kodolu.

Jaunā strāva nebija un nevarēja būt īsto revolucionāri marksistisko principu paudēja un latviešu strādnieku šķiras vadītāja. Tā bija pārāk izplūdusi kā pēc saviem mērķiem un politiskiem centieniem, tā pēc inteliģentiski sīkpilsoniskā sastāva. Ja krievu revolucionārā inteliģence bija spējīga izvirzīt no sava vidus teorētiskus spēkus, tādu gigantu kā Ļeņins, tad jāievēro, ka šai inteliģencei jau toreiz bija liela pieredze revolucionārā cīņā pret carismu. Noteikts diferenciācijas process Jaunajā strāvā vēl nebija noticis, kad tās dalībnieki jau bija izklaidēti pa cietumiem un trimdā, bet pati Jaunā strāva likvidēta un «Dienas Lapa» slēgta.

*

Jaunās strāvas ideoloģiskais un organizatoriskais centrs bija «Dienas Lapa», pareizāk, tās redakcija. P. Stučka vadīja laikrakstu kā atbildīgais redaktors divreiz: 1888.—1891. g. g. un 1895.—1897. g. g. Laikraksts tika slēgts 1897. g. vasarā sakarā ar plašajiem jaunstrāvnieku arestiem, par kuriem Žandarmērijas pārvaldes pārskatā par 1897. g. sacīts, ka «uzieta slepena sabiedrība, kura stādījusi sev par mērķi attīstīt patvaldības aģitāciju starp latviešu iedzīvotājiem un strādniekiem». Bet par «Dienas Lapu» tanī pašā pārskatā sacīts, ka tā «no paša sākuma aizstāvēja latviešu tautas nabadzīgāko šķiru intereses».

«Dienas Lapas» 28. decembra 1895. g. numurā ievietots paziņojums «Saviem lasītājiem!», parakstīts no atbildīgā redaktora P. Stučkas. Tanī redaktors paziņo, ka «no šīs dienas parakstoties par «Dienas Lapas» atbildētāju redaktoru un iestājojoties arī par šīs lapas līdzizdevēju» un ka avīzē nebūs virziena maiņas. Attiecoties uz laikraksta programu, sacīts, ka «mūsu programa nav no gaisa grābta, bet pašas dzīves radīta», ka uz frāzēm dibinātas idejas zūd un mainās, bet ne tā «tās strāvas un centieni, kas cēlušies sadzīves apstākļos, interešu cīņās». Tikai tādā ezopiskā valodā toreiz varēja izsacīties par saviem principiem atbildīgais redaktors P. Stučka, aicinot līdzstrādniekus un lasītājus rast «jo dienas jo ciešāku sakaru» kopējā darbā.

P. Stučkas atstātos papīros atrasti daži dokumenti no viņa darbības otrā perioda «Dienas Lapā». Šiem dokumentiem ir zināma principiāla nozīme. Viņi apgaismo «Dienas Lapas» redakcijas darbību, līdzstrādnieku kadrus un finansiālo stāvokli īsi pirms laikraksta slēgšanas. Jaunatrastie dokumenti ir sekojoši: noraksts no «Dienas Lapas» izdevēja P. Bisenieka rēķina par 1895. g., noraksts no P. Stučkas rēķina par

1895. un 1896. g. g., «Dienas Lapas» redakcijas rēķins par 1896. g., J. Pliekšāna-Raiņa rēķins par komisijā nodotām grāmatām 1895. gadā, brīveksemplāru saņēmēju saraksts par 1895. gadu, «Dienas Lapas» izdoto honorāru rēķins par 1895. gadu un P. Stučkas un P. Bisenieka līguma projekts par kopēju «Dienas Lapas» izdošanu, tipogrāfijas un grāmatveikala vadīšanu.

P. Bisenieka rēķins, kurš sākās ar 1895. g. 1. jūliju un noslēgts 30. novembrī 1895. g., aptver laikmetu, kad P. Stučka vēl n e b i j a iestājies «Dienas Lapas» redakcijā un uzņēmies līdzizdevēja pienākumus. Mums zināms no P. Stučkas paziņojuma «Saviem lasītājiem!» laikraksta 1895. g. 28. decembra numurā, ka «jau no dec. 1. d. š. g. pie «Dienas Lapas» darbojamies tanī pat redakcijas sastāvā». Stučkam šī rēķina noraksts bija vajadzīgs, lai iegūtu pilnīgu pārskatu par «Dienas Lapas» stāvokli pirms savas iestāšanās par līdzizdevēju. P. Stučkas apstiprināšana par atbildīgo redaktoru notika tikai pēc mēneša, kad par to tika paziņots lasītājiem. No tam varam spriest, ka līguma projekts sastādīts un parakstīts, domājams, novembra beigās 1895. gadā.

No P. Bisenieka rēķina redzams, ka viņš piecu mēnešu laikā iemaksājis resp. aizdevis 4157 rbļ. Atskaitot dažus atmaksājumus, finansēšana prasīja ap 757 rbļ. mēnesī. Mums ir zināms no dienlapistu atmiņām, ka «Dienas Lapa» nebija P. Stučkam nekāds ienākumu avots, bet ka viņš no saviem līdzekļiem un advokatūras honorāra ir piemaksājis avīzes vajadzībām.

P. Stučkas rēķinā nav uzrādītas finansēšanas iemaksas. Tas ir izrakstīts no «Dienas Lapas» ekspedīcijas un aptver 1895. un 1896. gadu. Rēķinā ir uzdotas dažādas sīkākas summas par saņemto «Pūru, IV», «Mazo bibliotēku», grāmatām, aktīm, sludinājumiem u. c. lielākas summas, pavisam 690 rbļ., izdotas 1896. g. aprīlī un jūlijā. P. Stučka aizdevis ekspedīcijai trijos maksājumos, 1896. g. aprīlī un maijā, 850 rbļ. Šamērā ievērojamu vietu šai rēķinā, kā arī J. Pliekšāna-Raiņa rēķinā ieņem operācijas ar «Pūru, IV» u. c. literatūras izplatīšanu.

«Dienas Lapas» ekspedīcijas vestais r e d a k c i j a s rēķins par 1896. g. satur dažādus redakcijas vajadzībām izdarītus maksājumus, avīžu abonementus, pasta izdevumus, honorāru izmaksas. Redakcijas vajadzībām ierakstīts pavisam 4875 rbļ., no kādas summas izdots 1944 rbļ. 23 kap. Izdarīti lielāki maksājumi, neuzrādot saņēmēju. Vairākas izmaksas, kopsummā 354 rbļ., ierakstītas «stud. Jansonam». Tāpat nelielas summas izmaksātas J. Kovaļevskim, Vesmanim, Pungam u. c.

Par komisijā nodotajām — «Pūrs, IV», Zudermaņa «Gods», Aspazijas «Zaudētās tiesības» — grāmatām J. Pliekšāna-Raiņa rēķinā uzdots 86 rbļ. 80 kap. Tā kā dažādo grāmatu eksemplāru

kopskaits pārsniedz 1500, bet ienākusī summa visai niecīga, tad jādomā, ka rēķinā uzņemtas tikai tās summas, kuras pienākas J. Pliekšānam-Rainim no samaksātiem eksemplāriem. Tādi maksājumi izdarīti no A. Herteļa, L. Pauļa, Vāgnera, Šulca.

Redakcijas honorāru rēķinā par 1895. gadu, kurš noslēgts ar 5258 rbļ. lielu izdevumu, atrodas «Dienas Lapas» aktīvākie līdzstrādnieki: Fr. Roziņš, J. Kovaļevskis, Vidiņš, Sirmais, Sprūdis, Krumbergs, J. Pļavnieks u. c. Visbiežāk honorējies Fr. Roziņš, kurš saņēmis ap 300 rbļ. Honorāru saņēmējos atrodas arī dzejnieki Zeiferts-Teodors un Augenberģis-Ezerietis.

Zināma interese pienākas brīveksemplāru saņēmēju sarakstam. Mēs šinī sarakstā, kurš aptver 200 adresātu, atrodam daudzus no pazīstamākiem jaunstrāvniekiem. Tā tika «Dienas Lapa» piesūtīta Driegam, Pungam, L. Paulim, «stud. J. Jansonam Maskavā», P. Daugem, «semināristiem» u. c. No rakstniekiem un sabiedriskiem darbiniekiem sarakstā uzdoti R. Blaumanis, A. Alunāns, Fr. Mierkalns, Zeiferts-Teodors, G. Savelis, Velme u. c. Brīveksemplāri arī sūtīti dažādām palīdzības biedrībām un pagastu valdēm, kādai tējnīcai, nabagu patversmei u. c. adresātiem. Tomēr no šī Jaunās strāvas aktīvistu saraksta tikai pavisam niecīgs skaits izvirzījās kā 1905. g. revolūcijas dalībnieki un partijas darbinieki. Visa lielā inteliģences plūsma pēc Jaunās strāvas arestiem ātri vien izsīka mietpilsonības smiltainē un purvājā.

Līgums, kurš 1895. g. novembrī tika noslēgts starp «zemnieku Pēteri Reiņa d. Bisenieku un tiesību kandidātu Pēteri Jāņa d. Stučku», paredz kopēju, uz vienlīdzības pamatiem, «Dienas Lapas», tipogrāfijas un grāmatveikala pārvaldīšanu. P. Bisenieks nodod no viņiem abiem dibinātai «sabiedrībai» viņam piederošos augšminētos uzņēmumus, bet P. Stučka iemaksā attiecīgu naudas summu. Kā zaudējumi, tā peļņa no kopējā uzņēmuma tiek dalīti divās vienlīdzīgās daļās. Līgumā P. Bisenieks uzņemas nekavējoši griezties pie Preses pārvaldes, lai P. Stučku apstiprina kā «Dienas Lapas» līdzizdevēju. Līgumā paredzēti noteikumi, zem kuriem iespējama izstāšanās no «sabiedrības» un kopīpašuma likvidācija. Līguma projektā atrodas P. Stučkas personīgi izdarīti konkretizējoši labojumi.

Tanī pašā — 1897. gadā, kad uz cara pavēli Ļeņins tika izsūtīts uz Sibīriju, notika — dažus mēnešus vēlāk — Jaunās strāvas darbinieku plaši aresti un «Dienas Lapas» aizliegšana. Kā kustības vadītājs P. Stučka saņēma lielāko sodu — izsūtīšanu uz pieciem gadiem Vjatkas guberņā, Slobodskas pilsētiņā. Tagad iesākās jauns posms ne vien P. Stučkas dzīvē, bet visā Latvijas sabiedriskajā kustībā. P. Stučka trimdā izauga par noteiktu revolucionāru un marksistu, bet Latvijā nedaudzie revolucionārie inteliģenti un apzinīgie strādnieki lika pamatus

strādnieku nelegāliem pulciņiem un līdz ar to — partijai. Tagad kustībai bija dota jauna bāze, tā ievirzījās revolucionārās masu cīņas virzienā. Šo notikumu sagatavošanai sava zināma loma pieder arī P. Stučkas un Jaunās strāvas darbībai.

J. Hermanis

«Komunāru Cīņa», 1935. g., 24. VII, Nr. 30.

VAI ED. VEIDENBAUMS RELIĢIOZU DZEJU AUTORS?*

Latvju rakstniecības vēsturē Eduardam Veidenbaumam uz laikiem pieder ievērojama vieta. Savos vērtīgākajos dzejas darbos viņš pirmais strādnieku šķiras izjūtu, pārdomu un ideju paudējs, viens no pašiem pirmajiem latvju marksistiem, kas jau ģimnāzista gados sācis strādāt pie plašākām masām domāta aģitācijas raksta (par privātīpašumu, kapitālismu un strādniecību), kurā noskaidrota strādnieku šķiras cīņas būtība un viņas galvenie uzdevumi. Eduards Veidenbaums — latvju bezdievju pionieris — savos labākajos un neapšaubāmi patstāvīgos dzejoļos parāda kapitālistiskās iekārtas seju viņas riebīgajā īstenībā, ārda buržuāzijas morāli un ētiku, aicina darbaļaudis «dzīves asinskaujā doties, kur uzvara nāk stipram censoņam».

Jau pieminēto apcerējumu par šķiru attiecībām, kas sarakstīta 1886. g. vasarā, Veidenbaums nobeidz ar sparīgu aicinājumu: «Mosties, mosties reiz, svabadais gars!»

Tātad jau šinī laikā ja ne galīgi uzrakstīts, tad iecerēts ir neaizmirstamais dzejolis, kurā dzejnieks dedzīgi aģitē:

Tumšos varmākus zemē triec,
Svētos liekuļus, garīdzniekus,
Kuri melš krāpdami debesu niekus,
Ticības māņus pie malas liec!

Zemē kungus, kas lepnībā sēž,
Šķērdībā putina miljonu sviedrus!
Zemē kundzības draugus un biedrus,
Kas savus brāļus spaida un plēš!

(E. V., Kop. raksti, 1926. g., 205. lpp.)

Mēs redzam, ka gandrīz vai pusgadsimteni atpakaļ sarakstītais dzejolis neko nav zaudējis no savas aktuālības un tādās kapitālistiskās zemēs kā Baltlatvijā nezin vai tiek pieļauts publiskai deklamēšanai strādnieku izrīkojumos vēl šodien.

* Redakcijas piezīme. Redakcija nav vienis prātis ar autoru jautājumā par Ed. Veidenbauma pasaulsuzskata izveidību un atzīst, ka b. J. Eiduks nav pietiekoši nopamatojis savus slēdzienus. Reizē ar to redakcija pastrīpo, ka Veidenbauma darbu analīze Latvijas buržuāziskos izdevumos ir tik nezinātniska un mazvērtīga, ka R. Egles un citu «izčākstējušie» uzskati sagāžami, atsedzot viņu šķiras (buržuāzisko) raksturu.

Tas pats jāsaka par tādiem Veidenbauma — proletāriskās dzejas pioniera darbiem kā «Pa rožu ziediem mājās rotājoties», «Kur klusā naktī lakstīgala dzied», «Pie neskaidrās Mētras», «Kam velti dārgo laiku tērē», «Daudz godīgu cilvēku», «Ja gribi tikt pie labas vietas», «Virs zemes nav taisnības», «Ej un cīnies tik pēc naudas», «Tauta, tauta, gaišā latvju tauta», «Dažs visu mūžu nomocās» un vēl dažiem.

Šie dzejoļi asi kritizē un izsmej pastāvošo sabiedrisko iekārtu («Ja gribi tikt pie labas vietas», «Daudz godīgu cilvēku pasaulē dzīvo», «Virs zemes nav taisnības, dūrei tik spēks», «Ej un cīnies tik pēc naudas» u. c.), izsmej baznīcu un garīdzniecību, ietver sevī aicinājumu uz cīņu par jaunas iekārtas radīšanu («Mosties, mosties reiz, svabadais gars!», «Pa rožu ziediem mājās rotājoties» u. c.) un ģeniālā vienkāršībā izsaka tos centienus un domas, kas 80. g. beigās neapjausti un vārdos neformulēti šaudās jau katra apzinīgāka strādnieka un radikāla inteliģenta smadzenēs.

Tā Eduarda Veidenbauma dzeja, norakstos izplatīdamās, izskan kā signāls mostošā proletariāta šķiras cīņai un gūst nepieredzētu popularību darbaļaužu un sīkburžuāziskās inteliģences lasītājos.

Eduards Veidenbaums ir pirmais dzejnieks, kurš pauž Jaunās strāvas — strādnieku šķiras cīņas sākotnes centienus, un tālab ar pilnu tiesību viņš var tikt uzlūkots par proletāriskās dzejas pionieri.

No liela svara atzīmēt, ka taisni augšminētās dzejās (un labā skaitā subjektīvu izjūtu dzejoļu, kā arī dabas lirikā) Eduards Veidenbaums ir pilnīgi patstāvīgs un īpatnējs dzejnieks, kurpretim t. s. Trimpus un dzīru dziesmās, kā to jaunākajā laikā pierāda K. Straubergs («Piezīmes pie Veidenbauma dzejas» — rakstu krājumā «Antīkā pasaule», R., 1924. g.) un Rūd. Egle («Ed. Veidenbaums dzīvē un darbos» — priekšvārdā «Ed. Veidenbauma raksti», C. un R., 1926. g.), ir stipri jūtami Horācija un pa daļai Anakreona iespaidi.

Sevišķi jūtami, pa lielākai tiesai tematiskā un pa daļai ideoloģiskā ziņā, Horācija iespaidi dzejoļos — «Laiks ātrāki steidzas kā vagona rats» (sal. ar Horācija «Iznīcību» Veidenbauma tulkojumā), «Iedzer, brāli! Ātrām kājām» (sal. ar to pašu H. dzejoli), «Jau ziedoņa vēsmas» (sal. 3. pantu ar H. «Iznīcības» 5. pantu), «Tumsa un migla» (sal. 2. pantu ar H. «Iznīcības» 6.—7. pantu un «Dzīves padoma» 5. pantu), «Lai nedomā cilvēks» (sal. 2. panta 1. rindu ar H. «Dzīves padoma» pēdējo pantu), «Upes malu liepas ēno» (sal. ar H. «Nerūpējies par daudz»).

Anakreona motīvi un iespaidi turpretim atrodami dzejoļos — «Vai karš būs ar vāciešiem, krieviem» (sal. ar A. «Man nav nekāda daļa, Kā Giges valda Sardos, Nav mantkārības manī, Un

tirāni lai dzīvo. Man tīk ar jaukām mirrēm Un smaržām bārdu svaidīt, Man tīk ar rožu vijām Likt apvīt sevim galvu. Tik šodiena man patīk, Jo rītdienu kas zina? Mums stundas priekam dotas: Nāc kaulus met un iedzer, Un Liejam dod ziedu, Līdz slimība tev sacīs, Ka dzert vairs nevajaga.» — K. Strauberga tulk. «Antīkā pasaule», 215. lpp.), «Par spīti grūtiem laikiem», «Īsts filozofs nav pesimists», «Kādēļ par niekiem vaimanas celt» un vienā otrā citā.

Dažos pantos iespaidojumi ir tik stipri, ka šos dzejoļus var pieskaitīt vienīgi pie t u l k o j u m i e m. Protams, ka te nav vainojams Veidenbaums, bet viņa rakstu kopotāji, kas acīm redzamus atdzejojumus iesprauduši starp oriģināliem.

No šīs kļūdas nav brīvs arī samērā rūpīgais Ed. Veidenbauma rakstu pilnizdevums Rūd. Egles redakcijā, kur, piem., starp oriģināliem dzejoļiem atrodam:

Iežūpot, pasirot
Anakreons prot;
Kā tad nedzers mūzu dēls,
Kad to nespiež vecums vēls?

(224. lpp.)

Šis dzejolis ne tikvien «stipri atgādina», kā R. Egle mīksti izsakās, pazīstamo «buršu» dziesmu, bet ir gandrīz vai burtisks viņas tulkojums:

Trinke, singt Anakreon,
Trinke, singt Horac;
Darum trinkt, o, Musensohn,
Denn die Vorwelt tat's.

(«Latv. grāmata», 1925. g., V, 369. lpp.)

Jautājums par Horācija un Anakreona iespaidu Veidenbauma dzīru dziesmās — kas būtu rūpīgi izpētāms un izsmeļoši noskaidrojams — mūs šoreiz interesē tikai tik daudz, lai aprādītu, ka vienīgi p a t s t ā v ī g ā un neapšaubāmi v e i d e n b a u m i s k ā ir ievērojamā dzejnieka s a b i e d r i s k ā dzeja. Fakts šis, man šķiet, izceļ Veidenbaumu mūsu acīs vēl lielāku un viņa nozīmi latvju literatūrā padara vēl s v a r ī g ā k u.

Šo piezīmju uzdevums turpretim ir apšaubīt par Ed. Veidenbaumam piederošiem tos 4 «reliģiozos dzejoļus», kas ievietoti kopotu rakstu jaunizdevumā.

Ed. Veidenbaums — marksists, ateists un ... reliģiozi dzejoļi?! Veidenbaums — proletāriskās dzejas pionieris un ... dievticīgs dzejnieks?! Vai tas maz iespējams?

Jautājums tomēr diezgan nopietns. Rūd. Egle apgalvo: «Dievticība izpaužas (V.) dzejās — «Vēl neesmu dubļos tik dziļi es slīcis», «Gods dievam augstībā», «Te pasaulē mokas un vaimanas valda» (Ed. V., Raksti, 153. lpp.). Šiem dzejoļiem var pievienot ceturto — «Rau, svētku eglīte tik koši».

Uz jautājumu «Vai Eduardam Veidenbaumam patiešām ir reliģiozi dzejoļi?» pozitīvi atbildot, ir nepieciešami noteikti p i e r ā d ī j u m i.

Šie pierādījumi varētu būt šādi: 1) Ed. Veidenbauma darbu un pasaules uzskatu analīze un raksturojums, kas kopslēdzienā noved pie tā, ka reliģiozi dzejoļi... harmonē ar pārējiem dzejnieka rakstiem un... nerunā pretim viņa ideoloģijai; 2) dokumenti, kas rāda, ka dievticīgā satura dzejoļi parādījušies drukā ar Veidenbauma parakstu, autoram dzīvam esot; 3) liecības, ka reliģiozie dzejoļi atrasti oriģinālā pēc V. nāves viņa paša vai tuvinieku (radu, draugu, paziņu) rokrakstos; 4) objektīvu personu neapšaubāmas liecības, ka attiecīgi dzejoļi viņiem vai trešajām personām autora priekšā lasīti, rādīti, atstāstīti u. tml.

Bez šiem pierādījumiem, kas katrs par sevi pilnvērtīgs, varētu vēl pielaist tādas netiešas liecības kā stila analīze*, vairāki viens ar otru saskanoši noraksti, trešo personu norādījumi u. c. tml. faktus, k o p s u m m ā ņemtus.

Attiecībā uz 2 augšminētiem dzejoļiem («Rau, svētku eglīte tik koši» un «Gods dievam augstībā» pirmo pantu) n e v i e n u no augšminētiem pierādījumiem nelaiķa rakstu kopotājs Rūd. Egle n e p i e v e d un pievest nevar. Vēl vairāk, viņš pats a p š a u b a šos dzejoļus kā Veidenbauma spalvai piederošus.

Visa balstīšanās, uztiepjot Ed. Veidenbaumam reliģiozu dzejoļu autorību, notiek, labākajā gadījumā, uz norādījuma pamata, ka šīs dzejas jau agrāk sastopamas drukā, un uz vienkāršu apgalvojumu, «pēc stila spriežot, tā neapšaubāmi V. dzeja», sliktākajā — uz to, ka viņa kaut v i e n u vienīgu reizi (kā, piem., «Gods dievam augstībā» vai «Rau, svētku eglīte tik koši») jau kaut kur parādījusies drukā zem Veidenbauma vārda, nemeklējot pēc iemesliem, kālab no viņu iespiešanas izvairījušies (pat kopotos rakstos) citi V. cienītāji.

Rūd. Egle, acīm redzot, pats apzinās to bezrūpību, ar kādu starp īstiem V. dzejoļiem ievietoti stipri apšaubāmi darbi, un tālab meklē sev atbalstu vispārējā spriedelējumā, ka «Veidenbaums, neraugoties uz ateiskiem ieskatiem, visvairāk mierinājuma ir atradis skepses krimstai dvēselei «reliģiozā apziņā» (E. V., Raksti, 152. lpp.). Ar tik dīvainu prātojumu (V. — reliģiozs... ateists!) var lielīties vēl tikai otrs Veidenbauma rakstu rediģētājs (Ed. Treimanis), kurš atrod, ka «V. ir 1) sāpju dzejnieks, pesimists, 2) filozofisks, 3) individuāls, 4) satīrisks, 5) Trimpus, 6) proletāriešu, 7) kosmopolitisks, 8) dabas,

* Līdz pat jaunākam laikam stila analīzei vien nav stingra zinātniska pamata. Par to liecina kaut nesenie kuriozi — Ņekrasova poēmas «Светоч» pilnteksta «atrašana», publicēšana un kā viltojuma izņemšana no apgrozības.

9) mīlestības un 10) reliģiozs dzejnieks» (E. V., Raksti, 1926. g., 709. lpp.) ... Šādi «teoretizējumi», protams, stāv uz tik «stingriem» pamatiem, ka labāk viņiem nemaz nepiedurties!

Kā redzam, tad apšaubīt Veidenbaumu kā reliģiozu dzejoļu autoru mēs varam aiz šādiem vispārējiem iemesliem: a) nav nekādu pierādījumu, ka tādi dzejoļi kā «Rau, svētku eglīte tik koši» un «Gods dievam augstībā» ir Veidenbauma sacerēti; b) reliģiozi dzejoļi ir pretimrunājoši Veidenbauma ateista pasaules uzskatam un c) stilistiski daži no tiem (piem., «Rau, svētku eglīte tik koši») ir tik s v e š i V., ka pat R. Egle spiests «šaubīties, ka tā būtu Veidenbauma dzeja» (E. V., Raksti, 749. lpp.). Tas pats sakāms par «Gods dievam augstībā» pirmo pantu.

Bet pakavēsimies pie katra no šiem dzejoļiem atsevišķi.

Dzejolim «R a u, s v ē t k u e g l ī t e t i k k o š i» Veidenbauma «Rakstos» R. Egle piesprauž šādu komentāru: «Pirmo reizi iespiests V. kopotos rakstos 1908. gadā. I e p r i e k š ē j o d z e j o ļ u i z d e v u m o s u n n e k u r p e r i o d i k ā n a v s a s t o p a m s. Vērojot stilu, ir i e m e s l s š a u b ī t i e s, ka tā būtu V. dzeja. Arī senākajos rakstos tās neesot bijis. Varētu vēl pielaist, ka tā dzejnieka papīros vai Treimanim uzglabājusies no skolas laikiem.» (Retinājums Eiduka.)

Tātad par to, ka šī nav V. dzeja, neminot nemaz to faktu, ka nav uzglabājies dzejas oriģināls jeb citas liecības, ka V. patiešām šādu dzeju sacerējis, runā a) Veidenbaumam sveša dzejas ideoloģija, b) stils (rūp. to salīdzināt ar V. dzejoļiem, lai uzkrītoša būtu viņa lielā atšķirība, — neviens no raksturīgajiem epitetiem, nevienas valodas īpatnības u. tml.), c) fakts, ka dzejolis līdz pat 1908. g., kad gandrīz vai visi V. dzejoļi bija iespiesti, nekur nav drukāts un d) nevienā V. dzeju norakstā nav atrodams.

Kādas ir liecības, ka «Rau, svētku eglīte» tomēr būtu V. dzejolis? Viens vienīgais fakts, ka šis dzejolis i e t i c i s (varbūt aiz pārskatīšanās?) Treimaņa rediģētajos Ed. V. kopotos rakstos 1908. gadā. Uz kāda pamata viņš tur ievietots? Tas līdz šim nevienam, izņemot Treimani, nav zināms. Bet Treimanis klusē... Klusuciešana, protams, arī ir liecība, bet viņa nerunā par labu tam, ka «Rau, svētku eglīte» būtu V. garabērns.

Dzejolis «G o d s d i e v a m a u g s t ī b ā» drukā parādījies pirmo reizi 1893. g. «Mājas Viesa» pielikumā un pēc tam n e v i e n ā no līdzšinējiem V. dzeju kopojumiem nav uzņemts. Par to, ka šis dzejolis būtu iespiests «M. V.» piel. no oriģināla vai arī ka viņš būtu sastopams norakstos, nekādu norādījumu nav.

Dzejolis skan šādi:

Gods dievam augstībā,
Skan eņģeļu biedrībā,

Kad kūtī Betlemē
Dzimst glābējs pasaulē.
Nu cilvēcei nobeidzies tumsības laiks,
Tai Pestītājs radījies, kalpības draugs,
Viņš pārvarēs ļauno, kas peklē reiz kauks, —
Un cilvēcei tuvosies dievības vaigs.

(E. V., Raksti, 249. lpp.)

Nevajag nemaz būt speciālam V. dzejas pazinējam, lai kategoriski pateiktu, ka pirmajam pantiņam nav nekādas — ne stilistiskas, ne «gara radniecības» ar V. dzeju. Dzejoļa beigas turpretim stilistiski izliekas veidenbaumiskas (četrpēdu amfibrahijs, kurā sarakstīts vairums V. dzejoļu, epiteti). Ritmiskā pāreja no pirmā uz otro pantu (no trīspēdu jamba uz četrpēdu amfibrahiju), lēciens no neatskaņota panta uz atskaņotu mākslinieciski nemotivēts, un stipri jāšaubās, vai tāds mākslinieks kā Veidenbaums viņus pielaistu.

Bet, ja nu mēs apšaubām dzeju kā V. piederošu, tad, pilnīgi dabīgi, var pacelties pretjautājums ne vien attiecībā uz šo, bet arī dažiem citiem apšaubītiem pantiem: kas viņu autors? Uz to, man šķiet, var būt vienīgā atbilde: literatūras vēstures pazīst tīšus viltojumus. Starp V. draugiem un cienītājiem ir arī tādi, kas, paši dievticīgi un konservatīvi būdami, labprāt gribētu arī savu lielu draugu redzēt, ja ne vairāk, tad vismaz dažos dzejoļos, pēc «sava vaiga un līdzības». To gaiši mēs redzam no A. Dauges tendenciozām atmiņām, tas jūtams Ed. Treimaņa stāstījumos, kā to pilnīgi objektīvi konstatē pat R. Egle.

Ka divi augšā apskatītie dzejoļi varētu būt falsificēti, tā, protams, ir tikai hipotēze, bet viņai nebūt nav nedrošāks pamats kā hipotēzei, uz kuras pamata šādi dzejoļi uzņemti Veidenbauma kopotos rakstos ...

Viens, kas ir skaidrs, — ja pār «Rau, svētku eglīte tik koši» kā V. dzejoli varam vilkt strīpu, tad pār «Gods dievam augstībā» jāliek liela jautājuma zīme.

Dzejolis «Vēl neesmu dubļos tik dziļi es slīcis» pirmo reizi drukā parādījies V. dzeju Londonas izdevumā (1900. g.), ar virsrakstu «Ticīgo apmierinājums». Zem šāda virsraksta dzejolis no reliģioza pārvēršas, ja ne gluži par antireliģiozu, tad ironisku. Patiešām:

Vēl neesmu dubļos tik dziļi es slīcis,
Vēl spēks man ir atgriezties, labākam būt:
Iz sirds vēl dievības gaišums nav nīcis,
Vēl dvēsele augstākas iegribas jūt.
Ik katram ir uzdevums grūtības nest —
Tā dieva prāts, mūs radot, spriedis.
Nevienam nav atļauts prom dzīvību mest,
Kaut daudz tas ar' dzīvojot raudājis, cietis.
Mums augstāks mērķis aiz zvaigznēm
ir sprausts,

Kaut šaubas un šaubīties cilvēka prāts.
Lai jaunam ar' līķa palags tiek austs,
Lai asarās pārlieku skumdināts,
Bet tomēr mums jātic, ka nekrīt ne mats,
Ko neredz un nezina dievības acs.
Mums jādzīvo, jātic, ka nemirstīgs gars,
Ka ziedēs pēc nāves vēl pavasars,
Tā raižu un grūtību niknajos karos
Mums debesu likumībā dvēsele staros.

(E. V., Raksti, 246. lpp.)

Iejūtoties Veidenbauma dzejā un viņa zinātniskos rakstos, ir neiespējams pat pielaist, ka V. šo dzejoli būtu domājis savādāk kā satīrisku.

No pirmās līdz beidzamai rindai še ir ņirgāšanās par baznīcas mācību: «atgrieztīes» nav vēl par vēlu, jo līdz pat nāvei tas ir arvien izdarāms; ticīgo uzdevums ir nest grūtības, jo tā spriedis radītājs jau no dzimšanas; mums, ticīgajiem, jācieš un jāmokās, apzinoties — kaut arī prāts šaubītos! — ka viņā saulē ies labāk; «mums jātic, ka nekrīt ne mats» bez dieva ziņas un pēc nāves «debesu līksmībā dvēsele staros». Manis retinātās vietas ir veidenbaumiska sarkasma apdvestas un tikai lieku reizi pastrīpo, kādā garā autors šo dzejoli liek saprast.

Apgalvot, ka V. šo dzeju būs domājis kā dievticīgā dzeju, nozīmē Veidenbaumu izvarot. Tas — acīm redzami.

Ed. Treimanis un R. Egle ņemas aprādīt, ka dzejnieks pats virsrakstu nevarējis likt, jo tas dzejai piešķirot parodijas nokrāsu. Bet tas ir arī vienīgais arguments! Norādījumi par to, ka Veidenbaums pats neesot dzejām devis virsrakstus, ir pretrunīgi.

Ed. Treimanis Veidenbauma Kopotos rakstos, I, 1907. g., 46. lpp., liecina: «Atskaitot «Tik ērkšķiem bij kaisīts tavs darbīgais mūžs», Veidenbaums pats nevienam no saviem oriģinālāldzejoļiem nav virsraksta licis.»

Apcerējumā «Eduards Veidenbaums» («Dienas Lapas» pielikumā, Nr. 118, 1893. g.) turpretim piemetināts: «Reti kādam dzejolim Veidenbaums uzzīmējis uzrakstu, tik tur, kur tas nepieciešami bijis vajadzīgs: no 7, 8 garākiem vai īsākiem dzejoļiem tikai kādi 4 ar uzrakstu.» Kā tāds dzejolis, kuram autors pats devis virsrakstu, te minēts «Mefistofeļa padoms» («Kam velti dārgo laiku tērē»).

Bet te nu paceļas jautājums Treimanim: kālab viņš, zinādams, ka V. «pats nevienam no saviem oriģinālāldzejoļiem nav virsrakstu licis», izdodams Veidenbauma «Dzejas», 1896. g. ievietojis veselu rindu dzejoļu ar virsrakstiem, piem., «Mefistofeļa padoms», «Māteram», «Grūtā brīdī» («Iedzer, brālīt! Ātrām kājām»), «Horācija garā» («Upes malu liepas ēno»)?

Acīm redzot, d a ž u s virsrakstus (piem., «Māteram», kas neapšaubāms) Veidenbaums oriģināldzejoļiem tomēr ir devis, un tādi varēja būt arī norakstā, no kura iespiests Londonas izdevums, kurš, kā v i s t u v ā k a i s oriģinālam, ņemts par pamatu Egles rediģētam Veidenbauma rakstu pilnizdevumam. Tā, kamēr netiek pierādīts, ka dzejolis «Vēl neesmu dubļos tik dziļi slīcis» autoram ir bijis bez virsraksta «Ticīgo apmierinājums», mums ir pilna tiesība uzturēt spēkā pretēju hipotēzi, vēl vairāk tālab, ka pretinieku motīvi ir stipri pretrunīgi un izčākstējuši.

Atliek vēl dzejolis «T e p a s a u l ē m o k a s u n v a i m a n a s v a l d a», kas pirmoreiz iespiests Londonas izdevumā ar virsrakstu «Dievbijīgo apmierinājums». R. Egle arī te apgalvo, ka «tas sastādītāja likts». Pierādījumi? Tādus viņš nepieved. Viens, kas tomēr jāatzīst: divi viens otru atgādinoši virsraksti Londonas izdevumā ir uzkrītoši. Varētu varbūt pielaist, ka virsraksts «Dievbijīgo apmierinājums» rediģētāju pakaļdarināts, bet pierādījumu tādai varbūtībai nav.

Man liekas, ka arī bez visa virsraksta dzejoli «Te pasaulē mokas un vaimanas valda» par reliģiozu var iztulkot vienīgi tad, ja nepiegriež vērību acīs krītošām satīriskām vietām un pretrunām dzejā.

Pirmā panta 3 pēdējās rindas patiešām nevar savādāk uzņemt kā ironiski domātas:

... Tur dusi, līdz sauks tevi eņģeļu balss
Uz jaukāku dzīvi, kad mirušie celsies
Un debesu valstībā līksmību smelsies.

Dzejoļa beigās autors pasaka:

... Cik laimīgs ir tas, kas sasniedzis ostu
U n n e j ū t vairs mokas un dzīvības postu.

(E. V., Raksti, 241. lpp.)

Pretruna te skaidri taustāma, ja augšējās 3 rindas uzņem kā nopietni domātas. Turpretim, ja augšējo citātu par mirušo celšanos un eņģeļu balsīm uzskatām par i r o n i s k u, tad pretruna i z z ū d, jo dzejoļa beigās autors nopietni un pārliecināti pasaka, ka ar kapu n o s l ē d z a s cilvēka j u š a n a un viņš vairs itin neko nejūt un, protams, nedzird arī «eņģeļu balsis», kas sauc uz «jaukāku dzīvi».

Man šķiet, ka šinī dzejolī sameklēt Veidenbauma «dievbijību» var tikai tie, kas par «varas makti» grib dzejnieku iztaisīt pēc savas d i e v b i j ī g ā s «sejas un līdzības...».

Slēdziens? Tas ir īss: l e ģ e n d a i p a r Ed. Veidenbaumu kā r e l i ģ i o z u d z e j u a u t o r u j ā d a r a b e i d z o t g a l s!

J. Eiduks

«Celtne», 1931. g., Nr. 3, 171.—174. lpp.

JĀNIS ASARS

Jānis Asars, sākot apmēram ar 1900. gadiem, ir viens no ievērojamākiem darbiniekiem latviešu sabiedriskajā kustībā un kultūras laukā — zinātnieks, rakstnieks, mākslas un literatūras vēsturnieks, teorētiķis un kritiķis, orators, Latviešu s.-d. strādnieku partijas darbinieks. Viņa darbība atstājusi dziļas pēdas latviešu kultūrā un arī latviešu strādnieku šķiras kustībā. Viņa slavenajai piemiņai veltīts šis diezgan nepilnīgais biogrāfiskais apskats.

Jāņa Asara jaunība un skolnieka gadi. Jānis Asars dzimis 1877. gada 16. februārī Valmieras apriņķa Kauguru pagasta Mickēnos. Viņa tēvs strādāja kā kalps pie savas sievas radiniekiem. Mazajam Jānītim bijusi ļoti vēriga galva: 4 gadus vecs tas jau iemācījies lasīt. Vietējo pagasta skolu sācis apmeklēt 8 gadu vecumā. Jānītim vēl pagasta skolu apmeklējot, tēvs palika par Driļļu māju rentnieku tanī pašā pagastā, tāpēc, ģimenes materiālajiem apstākļiem uzlabojoties, Jānis sāka apmeklēt Valmieras reālskolu (pēc dažām ziņām, proģimnāziju) un pēc tam, 1891. gadā, pārcēlās uz Rīgas Nikolaja ģimnāziju, kuru nobeidza 1896. gadā.

Jau ģimnāzijā Jānis Asars iesāka darboties sabiedriski un literāriski. Viņš piedalījās skolnieku tā sauktos «vakarnieku» pašizglītības pulciņos, kuri atradās zem Rīgas Latviešu biedrības tautiskā iespaida. Viņš vēlāk nāca sakaros ar Rīgas garīgā semināra audzēkņiem un palika par viņu pulciņa vadītāju. Par šo skolnieku un semināristu pulciņu darbību un viņu idejisko attīstību nelaikis J. Kažmers (Pops) savās «Revolucionāra atmiņās» raksta sekojošo:

«Pēc ilgākas meklēšanas izdevās iepazīties un nākt sakaros ar Jāni Asaru, kurš tanī laikā mācījās ģimnāzijā. Viņam bija savi domu biedri, bet noteikta pulciņa vēl nebija. Izmantojām legālās iespējamības — Latviešu biedrības Zinību komisiju... Zem Jāņa Asara vadības sākām tos pulcināt atsevišķos pulciņos. Sākumā piegriezām vērību vairāk dabas zinībām, vēsturei un pamazām pārgājām uz tautsaimniecību. Pulciņā kopēji lasījām «Dienas Lapu», Jansona «Jauno strāvu», «Pūru» un citas grāmatas. Izdevām pat savu zem Zinību komisijas firmas mazu rakstu krājumu «Pret sauli»*. Viens otrs no skolnieku pulciņu dalībniekiem piegriezās marksistiskiem uzskatiem, palika par centīgu jautājumu vakaru apmeklētāju... Pārdaugavā — Jonatāna biedrībā arī mēs, skolnieku-marksistu pulciņš, pirmo reizi dzirdējām atklāti uzstājoties pirmos latviešu marksistus: Roziņu-Āzi, Jansonu-Braunu, Stučku un Pliekšānu (Raini).»**

* Acīm redzot, J. Kažmera (Popa) atmiņās kļūda. Pēc pareizām ziņām, krājums saucās «Vārpas». — *V. D.*

** «Proletāriskā revolūcija Latvijā», 1, 59. lpp.

Vilis Dermanis

Tā redzam, ka Jānis Asars savā garīgajā attīstībā savus pirmos nopietnos sabiedriski politiskos iespaidus guvis no tā politiskā virziena, kurš toreiz audzināja latviešu strādnieku avangardu un latviešu demokrātisko inteliģenci, t. i., no pirmajiem latviešu legāliem marksistiem, no «Dienas Lapas», no tā dēvētās Jaunās strāvas. Jānis Asars ģimnāzista gados gan nebija marksists, bet viņa attīstībai bija doti ierosinājumi, lai tā turpmāk virzītos pretim marksistiskā pasaules uzskata piesavināšanai.

Darbojoties skolnieku pulciņos, Jānis Asars strādājis rosīgi līdz skolnieku žurnāla «Uz Priekšu» izdošanā. Kopā ar dažiem citiem skolas biedriem viņš sastādījis rakstu krājumu «Vārpas», kuru izdeva divās burtnīciņās, zem Rīgas Latviešu biedrības Zinību komisijas firmas, pie kam izdošanas izdevumus sedza paši skolnieki, kuri arī paši grāmatiņas izplatīja — ne retumis gluži par velti — starp skolniekiem un strādniekiem. «Vārpās» ievietotas vairākas Krilova fābulas Asara tulkojumā. Tā Asars pirmoreiz stājās atklātībā kā rakstnieks.

Jānis Asars kā students. Pēc ģimnāzijas beigšanas Asars 1896. gadā iestājās Rīgas Politehniskā institūta ķīmijas nodaļā. Politehniskajā institūtā Jānis Asars pieslējās latviešu radikālajiem studentiem, kuri jau pirms 1900. gada bija apvienojušies savā organizācijā ar nosaukumu «Zemgalieši». Tie bija antagonisti, pretstats dažāda veida patriotiskajiem korporeļiem, kuri savās korporācijās, greznojušies sevišķām cepurītēm un lentēm, bravūrojās ar savu patriotismu, iedzeršanu un cīkstēšanos rapieriem. Šīs studentu korporācijas bija politiskās reakcijas un arī morāliskās pagrimšanas perēkļi studentu vidū. «Zemgalieši» turpretim piekopa citādu dzīvi: tie rīkoja savā starpā nopietnus politiskus priekšlasījumus un diskusijas, arī par marksisma jautājumiem, bija lielākā vai mazākā mērā sakarā ar strādnieku kustības darbiniekiem un atbalstīja reizēm ar savu izrīkojumu ieņēmumiem Rīgas Latviešu sociāldemokrātisko organizāciju. Daļa «Zemgaliešu» vēlāk bija aktīvi sociāldemokrātiskās kustības darbinieki un pat vadoņi, piemēram, Jānis Ozols, viens no redzamākiem Latviešu sociāldemokrātiskās strādnieku partijas vadoņiem, sākot ar 1899. gadu, J. Treimanis, pastāvīgais partijas «finanсministrs» (kasieris) un konspiratīvo uzņēmumu organizētājs, J. Priedītis, J. Grīnbergs un Blūmentāls — sociāldemokrātiskie propagandisti un citi organizācijas darbinieki. Protams, «Zemgaliešu» vidū atradās arī zināms skaits mutes varoņu, kuri vārdos lepojās ar savām simpātijām strādnieku šķirai, bet darbos nedarīja nekā strādnieku kustībai par labu. Tomēr caurmērā «Zemgalieši» ieturēja radikāli demokrātisku un sociāldemokrātiskai kustībai simpatizējošu virzienu, kurš tad nu arī darīja uz Jāni Asaru pozitīvu iespaidu

viņa politisko uzskatu izveidošanā, tuvinot viņu strādnieku kustībai pēc 1900. gada. Kā radikāli noskaņots students, Asars 1899. piedalījās Rīgas «studentu nemieros», kuri uzskatāmi kā Krievijas vispārējo «studentu nemieru» atbalss. Kā citās Krievijas augstskolās, tā arī Rīgas Politehniskajā institūtā studenti noturēja mītiņus, kuros uzstādīja augstskolu autonomijas un politisko brīvību prasības. Dēļ aktīvas līdzdalības nemieros institūta valde izslēdza Asaru uz vienu gadu no institūta. Pēc tam viņš darbojās kā mājskolotājs kādā mežkunga muižā Igaunijā. Pēc gada viņu uzņēma atkal Rīgas Politehniskajā institūtā. Bet 1902. gada marta sākumā uz reakcionārā rakstnieka Jāņa Purapuķes denunciācijas pamata viņu arestēja par diviem priekšlasījumiem Aizkrauklē un Skrīveros. Maija sākumā viņu pret zologu atsvabināja no cietuma un nolika zem policijas uzraudzības, noliedza uzturēšanos Rīgā, pēc kam Jānis Asars uzturējās Jelgavā, vēlāk Majoros. 1903. gada 22. maijā viņam piesprieda administratīvā kārtā par piederību pie «noziedzīgas sabiedrības» 4 mēnešu cietuma sodu, kuru atsēdējis viņš oktobrī nometās uz dzīvi Rīgā. Bet Politehniskajā institūtā Asaru vairs neuzņēma, un viņš to tāpēc arī nav beidzis. Kā redzams no revolūcijas arhīva materiāliem, 1904. gada 18. maijā Jānis Asars nostādīts zem sevišķas policijas uzraudzības dēļ aizdomām par uzbrukuma mēģinājumu nacionālistiski reakcionārās «Rīgas Avīzes» redaktoram Fr. Veinbergam un tikai 1904. gada novembrī atsvabināts no šī apvainojuma. Šis fakts laikam stāvēja sakarā ar baumām, ka pret Fr. Veinbergu izdarīts uzbrukuma mēģinājums nolūkā viņu nogalināt, pie kam, acīm redzot, viņš pats būs denuncējis Jāni Asaru (kuram pats par sevi saprotams, ar šādu šķietamo uzbrukumu nav bijis it nekā kopēja), lai tādējādi to kā bīstamu idejisku pretinieku nodabūtu uz kādu laiku pie malas.

Jāņa Asara rakstnieciskā darbība. Studenta gados attīstījās visā pilnībā Jāņa Asara plašā literāriskā un sabiedriski kulturālā darbība. 1898. gadā viņš sāka līdzstrādāt atjaunotajā «Dienas Lapā», «Mājas Viesī» un «Mājas Viesa Mēnešrakstā», koncentrējot sevišķi pēdējā savu ražīgo literārisko darbību. «Mājas Viesim» un sevišķi «Mājas Viesa Mēnešrakstam» piekrita toreiz ievērojama loma latviešu kultūrkustībā. Šo abu periodisko izdevumu redaktors P. Zālīts, kurš gan nebija ne marksists, ne sociālists, bija kopojis ap «Mājas Viesa Mēnešrakstu» un «Mājas Viesi» toreizējos ievērojamākos latviešu rakstniekus un zinātniekus. Te ievietoja savus darbus J. Rainis, Sudrabu Edžus, Blaumanis, Poruks, Pērsietis, Zvārguļu Edvards, Upīts-Birznieks un citi; no zinātniekiem — Bruņinieks, Jirgens, K. Balodis. «Mājas Viesa Mēnešraksts» plaši popularizēja jaunlaiku mākslu ne tikvien ar teorētiskiem ap-

cerējumiem, bet arī ievietodams mākslas gleznu un skulptūrdarbu reprodukcijas. Dabas zinātņu laukā «Mājas Viesis» un «Mājas Viesa Mēnešraksts» stāvēja uz jaunlaiku zinātnisko pētījumu un uzskatu pamata. «Mājas Viesis» un «Mājas Viesa Mēnešraksts» apkaroja arī latviešu tautisko nacionālismu — tautiskās pagātnes, tautisko brunču, nekalto rotu, tautisko «tikumu» cildināšanu; karoja šinī ziņā pret tautisko laikrakstu — «Baltijas Vēstneša», «Balss» un «Tēvijas» virzienu, kuram «tautiskās kultūras» propaganda bija politiskas cīņas līdzeklis pret jaunlaiku zinātnisko kultūru un arī pret strādnieku kustību. Protams, ka toreiz, kad nebija it nekādas legālas latviešu strādnieku preses, Jānim Asaram kā rakstniekam vienīgā vieta bija šie progresīvie laikraksti. Savā literāriskā darbībā viņš, pirmkārt, bija apdāvināts un dedzīgs dabas zinātņu popularizētājs. No viņa dabas zinātniskajiem apcerējumiem, kuri ievietoti «Mājas Viesa Mēnešrakstā», visievērojamākie ir «Spektranalīze» (1899), «Justs Lībigs» (1903), «Vilhelms Ostvalds» (1904), «Jaunākie panākumi elektrībā» (1904). Bez tam viņš pārtulkoja latviski Lazāra-Kona «Ķīmiju». Asaram pašam piemita dziļas slāpes pēc zinātnes, un tās viņš ar saviem rakstiem centās ierosināt arī tautas masās. Šīs Jāņa Asara cenšanās atspoguļojās, piemēram, viņa rakstā par lielā ķīmiķa Lībiga laikmetu, kuru Asars tā raksturo:

«Darba cilvēku tas prasīja ar stipru gribu, skaidrām acīm, brīvu no pagātnes tradīcijām, viscaur pozitīvu praktiķi un individuālistu, kura stiprums būtu ne tikvien iemācīties, ko paaudžu paaudzes jau mācījušās, bet kam slāptu pašam skatīties, pašam radīt un ne no grāmatām, bet no dabas parādībām tikt pie jaunas atziņas.»

Jānis Asars uzstājās par zinātņu vīru daudzpusību, kuras vajadzību viņš savos rakstos (un runās) sludināja arī masām. Asars stāvēja par tādu zinātnieka tipu,

«kam nekas cilvēcīgs nav svešs, bet kas interesējas tiklab par sāļu kausējumiem, kā par gribas brīvību, tiklab par ķīmiskām hipotēzēm, kā par starptautisko valodu, tiklab par zinātni, kā par mākslu».

Beidzot, Asars apcerēja dabas zinātnes to ciešajā sakarā ar dzīvi. Viņa izpratnē zinātne ir cilvēces vēsturiskās attīstības produkts un savukārt iespaido, virza uz priekšu šo attīstību. Tikai šādā veidā zinātnei piekrīt vērtīga nozīme cilvēku sabiedrības kultūrā.

Jānis Asars pārrunājamā laikmetā rakstījis arī apcerējumus par filozofiju, piemēram, par «Moderno dabas filozofiju» (1902), par Herbertu Spenseru, par Kantu (1904). Šinīs apcerējumos Asars izceļ attiecīgās filozofijas saturu un vēsturisko nozīmi, piemēram, Ostvalda enerģētikas būtību, Spensera filozo-

fijas vispusību, pozitīvismu un attīstības idejas, Kanta kriticismu, ideālismu un tikumības filozofiju (ētiku). Tomēr Asars nav pratis novērtēt kritiski no materiālisma viedokļa šīs filozofiskās sistēmas, pats nav vēl atraisījies no viņu ideālisma vai ideālistisko piedevu iespaidiem. Tā viņš pats aizraujas no Ostvalda enerģētikas filozofijas, raksturodams šinī ziņā pareizi Ostvaldu:

«Pret dabas zinātnisko materiālismu viņš runāja, pret vielas un spēka duālismu, par vienīgo pamatprincipu atzīdams enerģiju, turpretim matērijas jēdzienu atmezdams kā galīgi lieku.»

No pievestā enerģētikas filozofijas pareizā raksturojuma gaiši redzams, ka Ostvalds (kurš savos ķīmiskos pētījumos bija materiālists) ar savu enerģētiku, noliegdams matēriju, nostājies uz ideālisma viedokļa, kuru Asars pat nav mēģinājis kritizēt.

Attiecībā uz Spenseru Jānis Asars, taisni tam piekrizdams, konstatē, ka Spensera filozofija noved «pie jēdzieniem, kuriem nevar atrast vairs tālāku cēloņu, kuri jāņem kā absolūti, tālāk vairs neattīstāmi».

Tiesa, ka Spensera filozofija pie tādiem slēdzieniem noved. Bet viss tas jau taisni ir Spensera pozitīvisma ideālistiskā daļa, kurpretim dialektiskais materiālisms tādas «absolūtas» un «neatzīstamas» lietas neatzīst.

Tāpat Asars nemaz nepieskaras ar materiālistisku kritiku Kanta filozofijai, par kuru Ļeņins savā darbā «Материализм и эмпириокритицизм» izsakās, ka tās «pamatvilciens ir materiālisma savienošana ar ideālismu, kompromiss starp vienu un otru, nevienādu, pretēju filozofisku virzienu savīšana vienā sistēmā»*.

Acīm redzams, ka ap 1902. gadu, kad Asars nāca klajā ar saviem rakstiem par filozofiju, viņš pats nav vēl stingri stāvējis uz materiālistiskā uzskata pamatiem. Tomēr viņa filozofiskajiem apcerējumiem bija nenoliedzama pozitīva nozīme tolaik, kad par filozofiskiem jautājumiem latviešu «tautiskā» prese gandrīz nemaz nerakstīja, un, ja arī kādreiz rakstīja, tad jau katrā ziņā atraidīja vispār jaunlaiku dabas filozofiju un evolūcijas jeb attīstības ideju.

Šinī laikmetā Jānis Asars sniedzis arī vērtīgus rakstus par alkoholisma jautājumiem un atturības kustību. Atturība no alkoholiskiem dzērieniem Asaram bija nopietna sabiedriska lieta, tāpēc ka viņš to lietošanā redzēja sabiedrībai kaitīgas sekas: organisma saindēšanu, smadzeņu darbības pagausināšanu, dzenuļus noziegumiem, avotu netiklībai. Alkohola kaitīgo iespaidu uz cilvēka organismu un smadzenēm Asars pierādīja ar zināt-

* В. И. Ленин. Соч., т. XIII, 162. lpp.

niskiem pētījumiem. Viņš savā rakstā «Alkohols un organisms» (1901) uzsvēra, ka «pretalkoholiskā kustība tapusi no vispārīgi filantropiskas, ētiskas — zinātniska». Viņš saredzēja arī alkoholisma saimnieciskos un sociālos cēloņus, kauču gan par tiem viņš noteikti rakstīja tikai savas darbības vēlākajā periodā. Tā rakstā par pretalkohola kongresu Stokholmā (1907) viņš saka:

«Kapitālisms pumpē alkoholu tautā, un kapitālistiskās kārtības vadoņi labi zina, ka, jo vairāk tauta dzer un izvirst, toties vairāk viņa visam padodas. Tikai kapitālismam, lielrūpniecībai sagrābjot alkohola fabrikāciju savās rokās, tas tapa par tautas mēri 19. gadu simtenī.»

Protams, ka Asars nemeklēja vienīgo cēloni noziegumiem un netiklībai alkoholā, viņš saprata, ka to pamatcēloņi ir sociāli — iedzīvotāju zemais materiālais stāvoklis, nabadzība, slikti dzīvokļu apstākļi un tā tālāk. Bet par šiem sociālajiem cēloņiem viņš rakstīja tā garāmejot, tāpēc ka viņu interesēja atturības kustība kā sabiedriska kustība, kuras mērķis ar kultūrpropagandas līdzekļiem pāraudzināt masas pret alkoholismu. Jau minētā rakstā «Alkohols un organisms» Asars izteicās, ka atturības lieta cēlusies no strādnieku šķiras, ka atturībai jātop par visas tautas lietu.

«Žūpības posts,» turpina Asars, «arī tad nebūs izravēts, bet būtu ceļš vaļā, kā to mazināt arī ar kultūrsaimnieciskiem iespaidiem.»

Jāņa Asara uzskatiem par alkoholismu vēl tagad ir paliekama nozīme, bet sevišķi liels svars bija viņa pretalkoholisma propagandai un aģitācijai kā rakstos, tā runās toreiz, kad žūpība varēja aptumšot un tiešām aptumšoja vienai proletariāta daļai šķiras apziņu un tādējādi kaitēja tā revolucionārai cīņai pret carismu.

Reizē ar rakstiem atturības lietā Asars daudz rakstīja par sieviešu jautājumu. Viņš arī sastādīja 1905. gada «Latviešu sieviešu petīciju». Asars savos rakstos par sieviešu jautājumu vispirmām kārtām uzstājās no vispārdemokrātiskā viedokļa par sieviešu juridisko un politisko vienlīdzību, par viņu tiesību bez kādiem ierobežojumiem baudīt izglītību un arī augstāko izglītību, ieņemt visādus amatus utt. Viņš taisni uzsvēra: «Sieviešu bezties īgums kaitē ne vien viņām pašām, bet arī vīriešiem un visai cilvēcei.» Bet, nākdams ciešos sakaros ar strādnieku kustību un darbodamies tanī (sākot ar 1903. gadu), Asars jau noteikti konstatēja sieviešu jautājumā pretējības starp buržuāzijas un strādnieku šķiras sievietēm. Tā rakstā «Sieviešu kustība dažādās kultūras zemēs» (1904) viņš uzsver:

«Tā arī sieviešu kustībā tagad jau, acīm redzot, no agrākās vispārpelēkās masas izšķiras divas galvenās strāvas — pilsoņu sieviešu kustība un darbaļaužu sieviešu kustība.»

Rakstā par starptautisko sieviešu kongresu (1904) viņš atmasko buržujiskās sieviešu kustības mērenību, pilsoniskumu viņu prasībās. Un «Latviešu sieviešu petīcijā» līdzās vispārējās juridiskās un politiskās vienlīdzības prasībām visām sievietēm Jānis Asars uzmetis veselu programu strādnieku likumdošanai fabriku strādniecēm un kalponēm. Šī sieviešu petīcija bija jau 1905. gada revolucionārās kustības radīta, kad Asars, kā Latviešu s.-d. strādnieku partijas darbinieks, fabrikas strādnieču un kalpoņu prasības izstrādāja, pamatojoties uz sociāldemokrātijas minimālprogramu. Visumā jāatzīst, ka Asara rakstiem sieviešu jautājumā bijusi augsta vērtība latviešu kultūrkustībā un arī latviešu strādnieku šķiras sieviešu mobilizēšanā uz cīņu par viņu proletāriskajām tiesībām.

Visplašāko, visražīgāko un visdaudzpusīgāko literārisko darbību Jānis Asars attīstīja mākslas un literatūras jautājumos, rakstīdams tiklab par latviešu, kā arī par cittautu mākslu un literatūru. Viņš rakstīja par mākslas un literatūras vēsturi, par dažādu tautu gleznieciību un mākslas amatnieciību, par mākslas izstādēm, teorētiskus apcerējumus par mākslas saturu, būtību un stilu, plašas kritikas vai īsas recenzijas par daždažādu rakstnieku daiļliteratūras darbiem, recenzijas par latviešu teātra izrādēm, apskatus par latviešu un cittautu teātru stāvokli. Viņa plašākais darbs par mākslu ir «Mākslas un kultūras sakars XIX gadu simtenī» (1903), kurš sākumā tika drukāts daudzos «Mājas Viesa Mēnešraksta» numuros. Šis apcerējums gan nav oriģināls pētīšanas rezultāts, bet pārstrādāts no mākslas vēsturnieka Riharda Mutera plašā darba «Gleznieciības vēsture XIX gadu simtenī» (vācu valodā). Šis Asara darbs attēlo XIX gadu simteņa mākslas vēsturi ciešā cēloniskā sakarībā ar kultūras attīstību un pēc sava bagātā satura ir it kā maza enciklopēdija, kurā atraduši raksturojumu visdažādākie skulptori, gleznotāji, komponisti un mūziķi, visdažādākie mākslas virzieni — klasicisms, romantisms, subjektīvisms, impresionisms, naturālisms, reālisms utt. Viņa pārējie raksti par mākslu un atsevišķiem māksliniekiem gleznotājiem (krievu, somu un holandiešu gleznotāji, bez tam Lenbahs, Beklins, Libermans, latviešu Rozentāls, Purvīts, Valters, Arturs Baumans) tikai vēl papildina teorētiski un konkrēti šīs «enciklopēdijas» raksturojumu virkni. Savos teorētiskajos un kritiskajos apcerējumos vai recenzijās par daiļliteratūru Jānis Asars aptvēris veselu galeriju rakstnieku: no latviešu rakstniekiem — veco Elberfeldu, Apsīšu Jēkabu, Raini, Aspaziju, Sudrabu Edžu, Doku Āti, Blaumani, Teodoru, Upīti-Birznieku, Treimani, Skalbi, Viktoru Eglīti, Haraldu Eldgastu, Linduli un citus; no krievu rakstniekiem — Gogoli, Tolstoju, Kravčinski, Čehovu, M. Gorkiju, V. Brjusovu; no cittautu rakstniekiem — E. Zolā, Ibsenu, Bjernstjernu-

Bjernsonu, Knutu Hamsunu, Elēni Keju, Šilleru, Gēti, Zudermani, Hēbeli, Meterlinku u. c. Jānis Asars arī tulkojis vairākus daiļliteratūras darbus no oriģinālvalodām, piemēram, Helēnes Belau romānu «Sieviete», Meterlinka drāmu «Peleass un Melisande» un apcerējumus «Skrejošās stundas», Cēzara Flaišlena, Bodlēra un dažu citu dzejnieku dzejas. Beidzot, 1907. gadā, nāca klajā Jāņa Asara «Vispārīgā pasaules rakstniecības vēsture» (pirmās burtnīcas), kurā viņš bija nospraudis sev uzdevumu sniegt latviešiem visu tautu rakstniecības vēsturi no tās senlaikiem līdz jaunākajiem. Diemžēl gara slimība un agrā nāve (1908) pārtrauca šo patiesi diženo nodomu izpildīšanu.

Samērā īsā rakstā apskatīt un novērtēt kritiski daudzmaz izsmeļoši šo Asara ārkārtīgi daudzpusīgo darbību mākslas un literatūras laukā nav iespējams. Šādam nolūkam vajadzīgs sevišķs, plašāks raksts. Apcerēšu tikai galvenos vilcienos Jāņa Asara īpatnību, stilu, teorijas un metodi mākslas un literatūras jautājumos.

Jānis Asars pēc savas rakstnieka īpatnības pats ir mākslinieks un dzejnieks. Kā tāds viņš dziļi izjūt to, par ko raksta, dziļi tam dzīvo līdz. Viņa teorētiskie un kritiskie apcerējumi šinī laukā paši par sevi ir pilni dzejas. Viņa viegli plūstošais, gleznainais, skaistais stils attīstās, raisās it kā rotājoties, ne retumis pārsteidzot ar saviem salīdzinājumiem, pretstatījumiem un valodas brīvi raisošos ritumu. Tas ir īpatnējs Asara stils, pēc kura, nezinot raksta autoru, pa lielākai daļai iespējams noteikt, ka tādu un tādu rakstu sacerējis taisni Jānis Asars. No viņa apcerējumiem par mākslu un literatūru bieži vien rodas gleznas iespaids, kurš arī paglabājas atmiņā.

Mākslas un literatūras darbu iekšējā analīzē Jānis Asars uzstājas par to, ka tiem jābūt rūpīgi izstrādātiem māksliniecisķā stila ziņā, psiholoģiski dziļi pamatotiem. Rakstā par R. Blaumaņa lugu «Indrāni» Asars izsakās:

«Bet lieta tā, ka blakus vienkāršībai jābūt psiholoģiskam dziļumam, jābūt lielākam dziļumam tagadējās drāmās ... Mēs gribam individuālus cilvēkus, gribam ieskatīties viņu dvēseles dzīvē, tanīs dziļumos, kur valda momenti, kuri noteic arī mūsu jūtas un gribu.»

Tādi lieli rakstnieki kā Henriks Ibsens, par kuru Jānis Asars daudz rakstījis, vai kā L. Tolstojs Asaru sevišķi pievelk taisni tāpēc, ka to ražojumos dziļi attēlojusies cilvēku individuālā dvēseles dzīve. Jānis Asars prasa arī no pašiem māksliniekiem rakstniekiem, lai tas, ko viņi tēlojuši, būtu viņu pašu psihikā dziļi izjusts, pārdzīvots, vārdu sakot, lai mākslas ražojums atspoguļotu viņu dziļo individualitāti. Ja mākslas darbā nav izpaudusies tā radītāja dziļā individualitāte, tad tas arī nav pietiekoši māksliniecisķi vērtīgs un nepanāk vajadzīgo iespaidu.

Novērtējot drāmas būtību, Jānis Asars prasa dziļu dramatismu, kurš, pēc viņa domām, rodas no dziļiem temperamentiem, raksturu un kaislību konfliktiem un kura realizēšanai drāmā ir vajadzīgs, lai pats dramaturgs būtu ar augstu literārisku kultūru. Jānis Asars ir pret to, ka ar ārējiem skanošiem efektiem (kā, piemēram, R. Blaumaņa «Pazudušajā dēlā» ar ārprātīgu veceni, ar pērkoņa negaisu un šāvieniem) panāk drāmas atrisinājumu. Šo pieķeršanos ārējiem efektiem Asars pārmet arī Hauptmanim un citiem, toties augsti vērtēdams Ibsenu taisni par to, ka viņa drāmās notikumi atrisinās no darbojošos personu raksturu sadursmēm.

Jāņa Asara izpratnē mākslas un literatūras darbiem jābūt sabiedriski vērtīgiem. Un tādi tie ir tikai tad, ja atspoguļo dzīvi, «laika garu» un centienus, izpauž sabiedriskus ideālus. Šo patiesību Asars uzsver bieži savos apcerējumos. Tā rakstā «Māksla un tikumība» (1902) viņš spriež:

«Mākslinieks jau pats par sevi nav domājams ārpus laikmeta, un tā viņam ir dabiska un nepieciešama lieta, ka viņa darbība meklē pēc kādas nozīmes dzīvē, grib panākt iespaidu uz dzīves attīstību. Viņš nevar citādi kā kalpot zināmiem centieniem pēc tā, kas labs, liels, daiļš, brīvs — kas ir viņa ideāli.»

Apcerējumā «Henriks Ibsens — jaunlaiku klasiķis» (1903), raksturojot Ibsenu kā tagadnes (t. i., Asara laikmeta) lielāko dramatiķi, Asars skaisti paskaidro, kāpēc Ibsens ir tas lielākais: «Viņa drāmās vairāk nekā kur citur ir dzīvs tapis mūsu laika gars, tur atskan mūsu dienu sirds pukstieni.» No šāda viedokļa Asars bez žēlastības drāž virsū tādiem rakstniekiem, kuri ar saviem seklajiem ražojumiem cenšas «tautas nedaiļās jūtas kutināt un viņas garšu samaitāt» (Jāņa Asara recenzija par Rūdolfa Blaumaņa lugu «No saldenās pudeles»). Viņš ar dziļu ironiju izzobo nevērtīgus literāriskus ražojumus, atmasko tādu rakstnieku svārstību, kuri nevar nostāties ne pa labi, ne pa kreisi, kā, piemēram, kritiķis Teodors, atmasko reakcionārus mākslā (latviešu gleznotājs Valters) vai literatūrā (piemēram, Andrievu Niedru). Īsi sakot, pēc Asara uzskatiem, mākslai, literatūrai jāaudzina sabiedrība, jāceļ tā uz augstāka tikumības līmeņa, jāvirza pretim labākai, daiļākai nākotnei. Tāpēc viņš savā rakstā «Māksla un tikumība» pilnīgi atraida principu «māksla mākslas dēļ», apzīmēdams to par formālu un iekšķigi tukšu.

Attiecībā uz dažādiem mākslas virzieniem Jānis Asars nezvērēja uzticību nevienam no tiem, bet viņš tos, pirmkārt, apskatīja kā vēsturiskās attīstības rezultātus, otrkārt, novērtēja pēc to progresīvās lomas kultūrā. Tā pareizi viņš uzskatīja romantismu XIX gadu simteņa pirmajā pusē kā pret aristokrā-

tisko mākslu cīnījošos jaunās buržuāzijas virzienu.* No jaunlaiku mākslas virzieniem jaunromantismā viņu pievelk tā nesamierināšanās ar esošo, ilgas pēc jauna un trauksme uz priekšu. Asars neatraidīja arī simbolismu. Viņš nepiekrita gan tam simbolismam, kuram simbolistiskā forma ir līdzeklis novērsties no reālās dzīves, paust pat misticismu. Bet Asars atzina reālistisko simbolismu, kurš simbolos attēlo subjektīvi izjusto reālo dzīvi. Rakstā par Čehovu (1904) Asars saka:

«Ne ārēji aprakstāmais ir visreālākais, bet vislielākā un vienīgi īstā realitāte ir subjektīvais pārdzīvojums. Bet tādā nozīmē arī simbolisms, kā pārdzīvotāja attieksme pret pārdzīvoto, ir reāls, bet forma — simbols.»

Tāds reālistiskais simbolisms ir arī literāriska izteiksmes forma J. Rainim, viņa revolucionārajām idejām.

Jānis Asars neizturējās gluži noraidoši pat pret literāriskā individuālisma priekšstāvjiem — Meterlinku, Bodlēru un citiem. Viņš meklēja māksliniekos dziļu īpatnību, individualitāti, spēcīgus talantus, viņu darbos — dziļus, skaistus, oriģinālus tēlojumus. Redzams, ka nevis individuālistisko ideju, bet taisni tikko aprādīto īpašību dēļ Asars patiesi skaistos dzejiskos tēlojumos pasniedzis latviešu lasītājiem dažu šo rakstnieku darbus.

Jāņa Asara simpātijas noteikti sveras lielo rakstnieku naturālisma un reālisma pusē. Par šiem virzieniem viņš apcerējumā par Ļ. Tolstoja drāmu «Tumsības vara» izsakās šādi:

«Patiesi īstenības māksla — reālisms un viņa konsekventais veids naturālisms no tautas pašapziņas pamošanās nav šķirami.»

Te Asars izprot, ka naturālisms un reālisms ir virzieni, kuri tēlo dzīvi no tautas masu interešu viedokļa, kauču šādā izpratnē ir tikai kodols patiesības, bet ne visa patiesība. Jo naturālisms attīstījās kā sīkburžuāzijas ideoloģiskais virziens mākslā, arī reālisms ir un var būt sīkburžujisks, ja tas nenostājas uz proletariāta interešu pamata. Asars simpatizēja ne reālismam, kā kailu ārēju, patiesu dzīves faktu tēlošanas metodei, bet gan — padziļinātam reālismam, par kura būtību viņš, raksturodams Čehovu, izteicās šādi:

«Viņš ir viens no tiem, kuri ir padziļinājuši reālismu. Jo tik daudz pamata jau ir iegūts, ka paplašināt savu tēlojamo pasauli pāri par to, kas redzams un taustāms, un, ievelkot tanī dvēseles dzīvi, vēl nenozīmē atstāt tiešās patiesības dzīvi.»

Kādi Jāņa Asara izpratnē bija mākslas vēsturiskie dzinējspēki un ikreizējā laikmeta mākslas satura sociālie

* Jāaizrāda, ka līdzās šim progresīvajam jeb liberālajam romantismam bija arī reakcionārs romantisma veids, kurš centās uzglabāt, propagandēt konservatīvos muižnieciskos ideālus un derēja kā kaujas ierocis pret progresu. — *V. D.*

pamatnoteicēji? No marksisma viedokļa šķiru sabiedrībā šie dzinējspēki un noteicēji ir šķiru intereses, šķiru antagonisms un šķiru cīņa, kam visam pamatā ir sabiedrības šķiru struktūra, kura savukārt balstās uz saimnieciskiem apstākļiem — ražojamo spēku attīstības. Šķiru sabiedrībā māksla un līdz ar to literatūra pēc sociālā satura ir šķiru māksla, kurā izpaužas šķiru pretējības, šķiru psiholoģija un šķiru ideoloģija. Mākslas un līdz ar to literatūras šķiru raksturs gan neatņem tām vēsturisko, sabiedrisko un estētisko nozīmi vēlākos laikmetos. Jo lieli mākslas darbi uzglabājuši cauri laikmetu laikmetiem savu vērtību, kā tas redzams Padomju Savienībā, kur muzeji pilni senlaiku, viduslaiku un renesanses skulptūrdarbiem un gleznām, kur tādi rakstniecības milži kā Šekspīrs, Gēte, Šillers, Puškins, Tolstojs un neskaitāmi daudzi citi atrod lielu cienīšanu.

Cik Jāni Asaru viņa literāriskajos darbos par mākslu un literatūru vadījusi marksistiskā metode, cik daudz viņš šinī laukā pamatojies uz vēsturiskā materiālisma un uz šķiru principa?

Kā jau redzējām, apskatot viņa filozofiskos rakstus, Asars vēl 1902. gadā šinīs jautājumos nav stāvējis uz dialektiskā materiālisma. Dabiski, ka sabiedriskos un līdz ar to mākslas un literatūras jautājumos Asars vismaz līdz 1903. gadam nav pielietojis marksisma vēstures metodi, t. i., vēsturisko materiālismu. Bet jau savā 1903. gadā klajā nākušajā darbā par mākslas un kultūras sakaru XIX gadu simtenī viņš licis kultūras un mākslas attīstībai pamatā saimniecisko attīstību un šķiru intereses. Lai teikto raksturotu daži piemēri no šī darba. Viņš, piemēram, raksta: «Tātad ar trešās šķiras — pilsoņu uzvaru XIX gadu simtenis jāuzsāk. Un māksla ar cīņu pret rokoko.»* Viņš raksturo holandiešu un angļu mākslu XIX gadu simteņa pirmajā pusē kā trešās šķiras, t. i., buržuāzijas mākslu, zīmīgi izteikdamies par angļu mākslu šādi:

«Un angļu pilsonim vajadzēja savas — īpašas mākslas... Agrākās stīvās galma un mācīto dejas nebija pēc viņa garšas. Viņš grib mākslā redzēt pats sevi un dzirdēt dievinām taisni to, kas viņu atšķir no aristokrātijas.»

Tomēr šinī darbā vēsturiskā materiālisma un šķiru principu pielietošana ir tikai pirmais Asara pasākums šinī ziņā, tie nav nebūt viscaur katras parādības, piemēram, tādu virzienu kā impresionisma, plenārisma izskaidrošanā lietoti, nav arī nebūt diezgan gaiši, noteikti izvesti. Tas pats sakāms par Asara daudziem citiem rakstiem par mākslu un literatūru 1903. un 1904. gadā. Tā, runājot par Ibsenu kā laika gara, laika centienu izpaudēju, Asars pat neieminas, ka Ibsens stāv uz sīkburžujis-

* Rokoko — aristokrātiskais mākslas stils.

kas ideoloģijas pamata (fakts, kurš nebūt nenoliedz šī lielā dramaturga darbu augsto literārisko un sabiedrisko vērtību). Arī E. Zolā raksturojumā Asars nav pratis uztvert, ka Zolā literāriskais virziens — naturālisms bija sīkburžuāzijas literāriskais cīņas ierocis pret lielburžuāziju, līdzeklis — atmaskot buržuāzijas un valdošo aprindu trumus.

Daudz kas no Jāņa Asara nestingrības, nepilnības vēsturiskā materiālisma un šķiru principa attiecināšanā uz mākslas un literatūras jautājumiem izskaidrojams ar toreizējiem cenzūras apstākļiem, kuri neatļāva klaji un droši runāt un rakstīt par šķiru cīņu, šķiru ideoloģiju utt. Bija jāraksta tā, lai lasītājs varētu saprast «starp rindiņām». Un tomēr — viens iemesls Asara nestingrībai, nepilnībai šinī ziņā bija tas, ka viņš, strādnieku kustībā ierauts, bija tikai nostājies uz vēsturiskā materiālisma viedokļa, bet nestāvēja uz tā vēl diezgan droši. Bet pa šo ceļu attīstījās un nostiprinājās Asars tālāk. Jau 1905. gada sākumā savā rakstā «Dionīsijs un Prometejs» Asars ar īstu pravieša skatu paredz proletariāta lomu mākslas attīstības nākotnē, teikdams:

«Var droši pareģot — mākslas gars taps citāds, reālāks, dzīvāks. Māksla uzņems visu to kā mantojumu, kas formas ziņā panākts kā smalkāks un dziļāks, bet šinīs formās viņa lies jaunu saturu un no jaunas paaudzes, ne «alus kausa filistriem» nesta, radīs jaunu ziedu laikmetu latviešu kultūras vēsturē.»

Toreizējos cenzūras apstākļos te ar jēdzienu «jaunās paaudzes» domāta taisni strādnieku šķira.

Savā lielākajā darbā par literatūru — «Vispārīgā pasaules rakstniecības vēsture» (1907) Jānis Asars literatūras attīstības un satura izskaidrošanu jau pamato ar vēsturisko materiālismu, ja arī ne visur pilnīgi izdevīgi. Diemžēl agrā nāve neatļāva Asaram šo metodi plašāk sevī izkopt un pielietot dažādu mākslas problēmu iztirzāšanā.

Nonācis pie vēsturiskā materiālisma atziņas, Jānis Asars nekrita vienpusībā — nemēģināja izskaidrot katra zināma laikmeta mākslu un literatūru tikai ar šī paša laikmeta saimnieciskajiem apstākļiem. Asara izpratnē mākslai ir savi — viņā iemītoši (imanenti) attīstības likumi, par kuriem viņš saka:

«Mākslas darbu raksturs veidojas ne tikvien no ārējās «ekonomikas», bet arī no savu radītāju individuālā likteņa un no mākslas īpašiem estētikas likumiem.»

Šis Asara uzskats, acīm redzot, veidojies A. Lunačarska kļūdainā mākslas teorijas iespaidā, jo Lunačarskis savā apcerējumā «Основы позитивной эстетики» uzsver, ka «būtu tomēr paviršība apgalvot, ka mākslai nav savu pašu attīstības likumu». Jānis Asars nav noskaidrojis estētisko likumu cēlonisko atkarību no vēsturiskās attīstības. Jo tie nebūt nav tādi, kas diez kā paši

no sevis dzimuši, — arī tie ir agrākās cilvēku vēsturiskās attīstības produkts.

Tālāk, Jānis Asars savos darbos atkārtojies, pareizi uzsvēris, ka katra laikmeta mākslā, literatūrā atrodami agrāko laikmetu, kultūras, mākslas, literatūras iespaidi, kuri tādā kārtā ir viens no faktoriem, kas veido ikreizējos mākslas un literatūras darbus.

Novērtējot visumā to lomu, kas piekritusi Asara literāriskai darbībai mākslas un literatūras jautājumos, jāliecina, ka viņš ar to darījis lielu progresīvu iespaidu uz latviešu kultūras attīstību un arī uz latviešu strādnieku šķiru. Viņš popularizējis mākslu tās dažādos veidos visplašākajām tautas masām, padziļinājis, izsmalcinājis mākslas jautājumu izpratni, pacēlis mākslas un literatūras kritiku uz augstākas pakāpes. Un, ja arī tagad no marksistiski ļeņiniskā viedokļa var dažam labam Asara uzskatam kritiski pieskarties, tad tomēr daudziem viņa plašajiem uzskatiem šinī laukā ir paliekama nozīme. Taisni tagad proletāriskās mākslas jautājumos no māksliniekiem un rakstniekiem tiek prasīts daudz kas, par ko uzstājies Asars, — tiek prasīta augsta kultūra, plašums, daiļa forma, psiholoģisks dziļums, dramatisms, paša mākslinieka dziļa īpatnība, dziļi pārdzīvotais, dziļi izjustais mākslas (un līdz ar to literatūras) darbos un lai sociālisma idejas cauraustos visos mākslas darbos.

Jānis Asars kā politisks darbinieks, sevišķi 1905. gadā. Jānis Asars bija ne tikvien rakstnieks, bet arī liels, aktīvs politisks darbinieks dažādās to laiku biedrībās un, sākot ar 1903. gadu, arī sociāldemokrātijas rindās. Lai izprastu Asara darbību biedrībās, jāmet mazliet skats toreizējo latviešu biedrību vēsturē. Jau pirms 1900. gada pastāvēja Latvijā dažādas legālas biedrības, piemēram, dziedāšanas, izglītības, labdarības, savstarpējās palīdzības un citāda veida biedrības, no kurām vairākums pēc sava sastāva bija demokrātiskas — biedru lielākā daļa viņās bija amatnieki, demokrātiskā inteliģence un strādnieki. Šinīs biedrībās attīstīja rosīgu darbību dienlapisti-jaunstrāvnieki, uzstādamies ar saviem priekšlasījumiem, runām un paskaidrojumiem biedrību sarīkotos priekšlasījumu un jautājumu vakaros. Pēc «Dienas Lapas» darbinieku arestiem, 1897. gadā, reakcija uz kādu laiku gandrīz pilnīgi pārtrauca demokrātisko biedrību priekšlasījumu un jautājumu vakarus, kuru sarīkošana tomēr, reakcijai mazliet atslābstot un strādnieku kustībai atdzīvojoties, atkal atjaunojās jau pirms 1900. gada. Rīgā — latviešu kultūras un strādnieku kustības centrā — par svarīgākajām biedrībām šādu vakaru sarīkošanai palika atturības biedrība «Auseklis», Pārdaugavas Latviešu labdarības biedrība un Jonatāna Savstarpējā palīdzības biedrība. Divās pēdējās biedrībās politiskā vadība bija pa daļai sociāl-

demokrātijas darbinieku rokās, arī «Auseklī» par biedriem bija zināms skaits sociāldemokrātu, kuri iespaidoja šīs biedrības darbību, kauču viņas vadība (zobārsts Mierkalns, rakstnieks A. Deglavs, kara ārsts Liepiņš un citi) savā vairumā bija sīkpilsoniska. Jānis Asars, uzstājoties ne retumis divās pirmajās un arī citās biedrībās, koncentrēja savu politisko darbību galvenā kārtā «Ausekļa» sarīkotos priekšlasījumos un jautājumu vakaros. Te viņš attīstīja savas lieliskās runātāja spējas, būdams toreiz varbūt viens no lielākajiem latviešu oratoriem. Asaram kā runātājam piemita daudzas īpašības kā rakstniekam. Viņa runām bija dzīva, tekoša, gleznaina valoda; viņš iztirzāja runas jautājumu vispusīgi, dziļi, ļoti populāri, ne retumis ar lielu atjautību, humoru un asprātību, aizraudamies, sajūsmināmies, pats dziļi līdzi dzīvojot apcerējamam priekšmetam, pārliecināmies, aizraudams, ieliesmodams, dažkārt tīri apburdams klausītājus. Savos priekšlasījumos un jautājumu izskaidrojumos Asars aptvēra tos pašus daždažādākos tematus, kurus viņš apcerēja savos rakstos. Sevišķi jāatzīmē kāds no Asara priekšlasījumiem — «Patiesība un meli rakstniecībā un dzīvē», kurš arī nodrukāts viņa kopotos rakstos. Šinī priekšlasījumā viņš nesaudzīgi graizīja latviešu buržuāzijas nepatiesīgumu, sadzīves melus, puskoklēcējus, glēvulību, nostādot visam tam pretim gatavību droši stāvēt par to pārliecību, tiem ideāliem, ko katrs atzīst. Viņš atkal uzsvēra te zemāko šķiru, «jaunās paaudzes» lomu. «Vairāk gaismas, vairāk patiesības!» apgaroti sauca Asars. Šis viņa priekšlasījums nevarēja lepoties ar kādu dziļu filozofisku motivējumu. Filozofiskā ziņā tam var daudz pieķerties kritiski. Tas drīzāk izteica paša Asara dziļo iekšējo tikumisko būtību, dziļo personīgo ideālismu, gatavību stāvēt par savu iegūto pārliecību. Šinī ziņā priekšlasījumam, kurš vairākas reizes tika nolasīts, bija spēcīgs, uz darbību ierosinošs iespaids klausītāju masās. Un vispār Asars kā tautas tribūns ar savām runām audzināja, vislabākajā nozīmē, tūkstošus un tūkstošus.

1903. gadā J. Ozols ievilka Jāni Asaru aktīvā partijas darbā. Asars uzstājās kā galvenais runātājs 1903. gada 1. Maija sapulcē, mežā, kur piedalījās kādi 300 Rīgas strādnieki. Aculiecinieki, kuri rakstījuši par Asaru biogrāfiskas atmiņas, stāsta, ka viņam, redzot pirmo reizi dzīvē šo lielo nelegālo revolucionāro sapulci, aiz sajūsmas nobirušas «asaras liekajā bārdā» (ar kuru runātāji dažreiz maskojās, lai tos nepazītu spiegi). Asars turpmāk uzstājās arī kā propagandists skolnieku un strādnieku nelegālajos pulciņos. 1904. gada 26. septembrī Asars kā partijas runātājs turēja galveno runu Bieriņu muižas mežā, kur bija sapulcējušies ap 2000 Rīgas strādnieku. Sapulce nobeidzās svinīgā demonstrācijā ar 2 sarkaniem karogiem pa Torņkalna ielām. Tie bija priekšvēstneši 1905. gada revolūcijas vētrām.

1905. gada revolūcija rāva, protams, līdzi arī Jāni Asaru. Viņš kā propagandists piedalījās nelegālajos pulciņos, runāja vēl pirms oktobra dienām daudzos masu mītiņos, ievietoja Latviešu s.-d. strādnieku partijas nelegālajā centrālorgānā «Cīņa» vairākus savus rakstus.

Jānis Asars vēl pirms oktobra dienām visdzīvāk piedalījās legālo biedrību kustībā. Viņam, kā vienam no iniciatoriem un organizatoriem, piekrita ievērojama loma Rīgas demokrātisko biedrību apvienošanā Rīgas Latviešu biedrību savienībā, kura septembrī aptvēra 23 biedrības. Šai Savienībai bija sava nozīme 1905. gada demokrātiskajā kustībā Rīgā. Savienība izteica protestu pret kazaku nometināšanu Rīgā, izlaida jautājumu listi par strādnieku apstākļiem, lēma piedalīties atjaunotās tautskolas programas izstrādāšanā, protestēja pret Buligina valsts domes projektu, nolēma sekot latviešu presei, lai tā darbotos demokrātiskā virzienā, nolēma rūpēties par statūtu izstrādāšanu dibināmajām arodnieciskām un citām biedrībām un pieņēma vēl vienu otru derīgu lēmumu.

Pienāca vētrainās oktobra dienas 1905. gadā. Rīgā darbi apklusa varenā ģenerālstreika dēļ. Pa ielām vēlās demonstrāciju viļņi. Lielākajās telpās un Grīziņkalna laukumā, Lēģerlaukumā, notika milzu mītiņi, kuros Jānis Asars, kā s.-d. strādnieku partijas runātājs, kā iecienītākais tribūns, runāja līdz aizsmakumam.

10. novembrī sākās visas Latvijas tautskolotāju kongress, kurā Jānim Asaram piekrita ievērojama loma. Kongresā piedalījās ap 1000 tautskolotāju no pilsētām un no laukiem. Kongress bija revolūcijas radīts un savukārt darīja tālāku iespaidu uz revolūcijas gaitu Latvijā, sevišķi uz laukiem. Kongress pieņēma rezolūcijas par satversmes sapulces sasaukšanu, par Baltijas pašvaldību un tās orgānu demokratizēšanu, par baznīcas šķiršanu no valsts un no skolas, arī par ticības mācību izmešanu no skolas, par skolu administrācijas boikotēšanu. Bez tam kongress pieņēma tautskolas jauno programu, kuru nelegālās s.-d. skolotāju organizācijas uzdevumā bija izstrādājis Jānis Asars. Šī jaunā programa bija īsta revolūcija tautskolas mācībās. Tā ietvēra šādus priekšmetus: mātes valodu, dabas mācības, matemātiku, krievu un vācu valodu, vēsturi, ģeogrāfiju, dziedāšanu, zīmēšanu, pat likumu došanu un izmeta reliģiju kā obligatorisku mācības priekšmetu. Un kā programa stādīja tautskolas mērķi?

«Tautas laime un labklājība — lūk, visu centienu A un O! Šim mērķim būs kalpot visām cilvēcīgām iestādēm. Arī tautskolai!» rakstīja Jānis Asars programas ievadā.

Programa noteica visu priekšmetu mācīšanu mātes valodā, ierādot krievu valodai vietu tikai kā atsevišķam priekšmetam.

Beigu daļā autors uzsvēra, ka tautskola ir zemāko šķiru lieta un ka no viņām atkarājas tās nākotne.

«Un, ja mēs ņemsim tautskolas atjaunošanu savā ziņā, tad jel to vienu mācību būs šis 1905. gads uz visiem laikiem mums iededzinājis sirdī: «M ū s u l i k t e n i s s t āv m ū s u r o k ā s!»»

Tā noslēdza tautskolas jauno programu Jānis Asars.

Šī programa bijusi mācību pamats revolucionizētā latviešu tautskolā 1905. gada beigās un vēl 1906. gada sākumā, kad simtiem latviešu tautskolotāju, atgriezušies no skolotāju kongresa, mācīja pēc tās, iekams asiņainā reakcija nebija viņiem ņēmusi iespēju to darīt. Daudzi no viņiem, skolotāju kongresa iespaidoti, metās arī revolucionārajā cīņā uz laukiem, piedalījās veco pašvaldības iestāžu gāšanā un revolucionāro rīcības komiteju dibināšanā; daudzi no viņiem krita šinī cīņā. 1917. gadā, pēc buržujiski demokrātiskās Februāra revolūcijas, atkal pēc šīs «jaunās programas» veidoja savu programu latviešu tautskola un daudzi demokrātiskie latviešu skolotāju kongresi. Tagadējais Latvijas fašisms, protams, izskaudis katras atliekas no Asara vēsturiskā darba par tautskolu un pārvērtis pēdējo par agrāko laiku melnsvārču un fašisma iestādi.

1905. gada 19. un 20. novembrī Rīgā notika otrs ievērojams kongress — latviešu zemnieku delegātu kongress, kurā Jānim Asaram bija viena no vadošajām lomām. Viņš kopā ar J. Brigaderu un J. Kroderu bija kongresa prezīdija loceklis. Viņš turēja lielu apsveikšanas runu, teikdams vēsturiskos vārdus: «Jāturas kopā ar to tautas daļu, kas vēlas tālāku revolūciju.» Kongress pieņēma rezolūcijas (kurām pa lielākai daļai ir Asara pamatteksts) par satversmes sapulces sasaukšanu, par plašām vietējām pašvaldībām ar pašnoteikšanās tiesībām, par veco pagastu pašvaldības orgānu gāšanu un jaunu dibināšanu uz demokrātiskiem pamatiem, par revolucionārajām rīcības komitejām kā revolucionāriem pagaidu varas orgāniem līdz demokrātisku pašvaldību nodibināšanai. Attiecībā uz agrārjautājumu kongress nolēma, ka viņa ievēlētais

«Centrālbirojs sasauks Rīgā latviešu pagastu satversmes sapulci, kura izstrādās galīgu projektu un izšķirs zemes jautājumu saskaņā ar kalpu šķiras patiesām interesēm».

Reakcijas drīza uzmākšanās bija iemesls, kādēļ šāda pagastu satversmes sapulce zemes jautājuma izšķiršanai nav tikusi sasaukta. Kongress ievēlēja Centrālbiroju no 5 locekļiem, no kuriem viens bija Jānis Asars. Zemnieku delegāti, no kongresa atgriezušies, dzīvi piedalījās lauku revolucionārajā kustībā. Vecās pagastu valdes tika gāztas un to vietā tautas sapulcēs vēlētas revolucionāras rīcības komitejas. Pagastos nodibinājās bruņota milicija. Vietu vietām izcēlās plaša bruņota sacelšanās

(Lielvārdē, Koknesē, Cēsīs, Aizputē, Tukumā, Talsos un citur).

Kādas bija Jāņa Asara kā zemnieku kongresa dalībnieka un kongresa ievēlētā Centrālbiroja locekļa attiecības pret šo kustību? Asars tanī tiešu dalību neņēma, jo viņš strādāja Rīgā. Bet viņa attiecības pret revolūciju uz laukiem izteikušās «Uzsaukumā pagastu rīcības komitejām un visai lauku sabiedrībai», kuru 8. decembrī pieņēma minētais Centrālbirojs, sēdē piedaloties Latviešu s.-d. strādnieku partijas Centrālkomitejas priekšstāvjiem. Uzsaukums aicināja uz nopietnību, vienprātību un drošību lauku kustībā, uzsverot: «Atpakaļ mēs nevaram iet un neiesim!» Uzaicināja neatdot ieročus, lika priekšā rīcības komitejām ņemt savā pārziņā nodokļu šķirošanu un vākšanu, pagastu tiesas, dzimušo, laulāto un mirušo reģistrāciju (tāpēc, ka baznīca šīs funkcijas bija zaudējusi), milicijas dibināšanu un izdzīto muižnieku muižu zemju un mežu pārvaldīšanu. Pie tam uzsaukums uzstājās pret muižu nevajadzīgu dedzināšanu (kur to nedara nepieciešamu aizsargāšanās) un pret muižas zemes dalīšanu, uzsverot, ka

«jāgādā tikai, lai visas priekšrocības, ko baudīja muižu zeme, kristu, lai muižnieki nebūtu cits nekas kā gruntnieki, zemes īpašnieki».

Tāds īsumā ir uzsaukuma saturs.

Uzsaukums atklāja to patiesību, kura zināma Latvijas 1905. gada revolūcijas pazinējiem, proti, ka revolūcija uz laukiem negāja pietiekoši tālu — nenoveda pie visas muižnieku zemes konfiskācijas. Bet par tādu virzienu nav darāmi atbildīgi vienīgi zemnieku Centrālbirojs un Jānis Asars, par to ir atbildīga Latviešu s.-d. strādnieku partija, kura nesaprata pareizi agrārjautājuma nozīmi, zemniecības prasības un zemniecības lomu buržujiski demokrātiskajā revolūcijā un tāpēc neprasīja muižnieku zemes konfiskāciju. Kāda jau uzrādītā vieta zemnieku kongresa rezolūcijās — vieta, kur teikts, ka zemes jautājums izšķirams «kalpu šķiras interesēs», — tāpat atklāj Latviešu s.-d. strādnieku partijas nepareizo viedokli par zemnieku prasībām un lomu 1905. gada revolūcijā, jo zemes jautājuma atrisināšana Baltijā bija vajadzīga ne tikai kalpiem un laukstrādniekiem, bet arī trūcīgai zemniecībai: revolūcija taču bija ne proletāriska, bet buržujiski demokrātiska, kuras galvenā sociālā iezīme ir agrārrevolūcija. Aiz nule apcerētā nepareizā Latviešu s.-d. strādnieku partijas stāvokļa arī Asars ieņēma «Uzsaukumā» izpaudušos nepareizo stāvokli agrārjautājumā.

Rīgā darbodamies, Jānis Asars 1905. gada novembra un decembra dienās piedalījās Rīgas revolucionārajā kustībā un s.-d. organizācijas dzīvē, kā runātājs arodbiedrību sapulcēs, masu mītiņos, sevišķi novembra un decembra ģenerālstreiku laikā, un

partijas legālajā dienas laikrakstā «Pēterbugas Latvietis»* kā viens no tā redaktoriem un galvenajiem līdzstrādniekiem. Asars strādāja milzum daudz, vadīdams «Pēterburgas Latvieša» lauku nodaļu, ievietodams laikrakstā daudz ievadrakstu, kuri izpauž viņa toreizējos uzskatus par revolūciju. Tā viņa rakstā «Revolūcija uz ilgāku laiku», kurš pārstrādāts pēc Fr. Mēringa raksta toreizējā Vācijas s.-d. mēnešrakstā «*Die Neue Zeit*», Asars apskata Krievijas revolūciju kā buržujiski demokrātisku, aprāda, ka strādnieki kā revolūcijas izcīnītāji nevar jaunajā Krievijas satversmē ierakstīt proletariāta diktatūru, ka cīņai jābūt ilgstošai, lai proletariāts galīgi uzvarētu, un izteicās, ka Krievijas proletariāts ir Eiropas proletariāta avangards.

Jāņa Asara pēdējie dzīves gadi (1906—1908). Jau decembrī, soda ekspedīcijām mācoties virsū Baltijai, Asars, kā daudzi citi latviešu revolucionāri, bija spiests atstāt Baltiju, lai glābtos no nāves. Viņš jau decembra beigās aizbrauca no Rīgas uz Iekškrieviju pie kāda drauga, pazīstama muižas pārvaldnieka, bet no turienes 1906. gada sākumā pārcēlās uz Pēterburgu, kur dzīvoja nelegāli, nodarbodamies kā redaktors un līdzstrādnieks daudzajos tur viens pēc otra izdotajos latviešu laikrakstos: «Pēterburgas Atbalsī», «Tautas Tiesībās», «Patiesībā», «Ņevas Viļņos», «Progresā», «Pēterburgas Vēstnesī», «Darba Vēstnesī», «Brīvajā Vārdā» un citos. Tie bija mazinieciska virziena s.-d. laikraksti, kurus izdeva privātizdevējs Jurjāns. Asars, atrauts pavisam no strādnieku kustības (viņš pat nemaz nepiedalījās Pēterburgas s.-d. grupā), noslēdzies galīgi redakcijā, bibliotēkā un savā istabā, nedabūdams daudzmaz revolucionāru ierosinājumu no kontakta ar revolucionārajām masām, noslīdēja mazinieciskajā virzienā, kura dīgļi viņam piemita jau agrāk. Rediģējamos laikrakstus pildīja ar saviem rakstiem ja ne vienīgi, tad lielā mērā pats Asars. Viņa raksti attiecās, vienkārt, uz ārzemju strādnieku kustības jautājumiem. Tādi raksti, piemēram, bija «Vācijas strādnieku partija lielo spaidu laikmetā», «Aroda biedrību un ģenerālstreika jautājums vācu sociāldemokrātijā», «Kautskis par partiju un arodniecisko kustību», «Arodnieciskā Internacionāle», «Kooperatīvas biedrības», «Strādnieku arodnieciskā kustība Dānijā» un citi. Otrkārt, Asars rakstīja arī par dažiem Krievijas revolūcijas jautājumiem — mazinieciskā apgaismojumā. Tā apcerējumā «Krievu zemnieki un sociāldemokrātija» viņš zemes nacionalizāciju un

* Rīgā izdotā laikraksta savādais nosaukums «Pēterburgas Latvietis» izskaidrojams ar to, ka grāmatizdevējs A. Gulbis bija dabūjis koncesiju šī laikraksta izdošanai Pēterburgā. Gulbis koncesiju pārdeva Latviešu s.-d. strādnieku partijas CK, kura lielo ģenerālstreiku dēļ, kas pārtrauca dzelzceļa satiksmi, pārcēla laikraksta izdošanu uz Rīgu. — *V. D.*

municipalizāciju apcer mazinieciski, izteikdamies pret pirmo un par pēdējo. Rakstā «Divi ceļi vai divi ceļa gabali» viņš s.-d. organizācijas jautājumā demokrātisko centrālismu un Krievijas s.-d. strādnieku partijas šķelšanos lielinieku un mazinieku frakcijās apskata no parastā mazinieciskā viedokļa. Ne raksti par ārzemju strādnieku kustību, ne par Krievijas revolūcijas jautājumiem neliecina vairs par to dziļo īpatnību, oriģinalitāti, kas piemita Asara rakstiem par zinātni, mākslu, literatūru un zināmā mērā — par 1905. gada revolūciju. Asara vadītiem Pēterburgas latviešu laikrakstiem tomēr bija tā nozīme, ka tie grūtajos cenzūras apstākļos Baltijā deva latviešu strādniekiem pārskatus par ārzemju strādnieku kustību, par ārzemju politiku un bagātīgu informācijas materiālu par revolucionāro kustību un politisko dzīvi vispār Krievijā un atsevišķi Baltijā.

Jānis Asars strādāja milzum daudz, dzīvoja vienkārši, gandrīz nabadzīgi, mazā istabiņā, kur vieta tikai gultai, mazam galdiņam un kādam krēslam, neēda kārtīgi pat pusdienas. Viņš tanī pašā laikā intensīvi strādāja pie savas marksistiskās tālākizglītības. Pavadīdams Pēterburgas publiskajā bibliotēkā daudzas stundas, rakstīdams tur daudzus no saviem apcerējumiem laikrakstiem, viņš studēja nopietni un taisni ar aizgrābtību K. Marksa «Kapitālu», lasīja Fr. Mēringa lielo darbu vācu valodā «Vācijas sociāldemokrātijas vēsture». Viņš turpat krāja arī materiālus savam darbam «Kā Baltijas muižniecība tikusi pie savām privilēģijām».

Lai izvairītos no spiegiem, kuri to sāka apsēst, Jānis Asars 1906. gada rudenī pārcēlās uz Somiju, dzīvoja sākumā Helsingforsā, vēlāk kādā mazā pilsētiņā — Ekanesā Helsingforsas tuvumā. Somijā dzīvodams, viņš vadīja mēnešrakstu «Rīts», arī to pildīdams pa lielākai daļai ar saviem rakstiem, un sarakstīja te jau iepriekš apskatīto «Vispārīgo pasaules rakstniecības vēsturi», kā arī «Kā Baltijas muižniecība tikusi pie savām privilēģijām» un «Spīdzināšanas Baltijā». Ar šiem 2 pēdējiem darbiem, kuri rakstīti ar īstu žulti, Asars izteica uzkrājušos īgnumu, protestu un bargu tiesu pret Baltijas muižniecību, pret šausmīgajām soda ekspedīcijām un carisma asiņaino teroru Baltijā. Šinī ziņā šiem Asara abiem darbiem bija ievērojama vērtība, un tajos viņš, kauču jau saguris un pa daļai slims, vēl zināmā mērā pacēlās sava politiskā un rakstnieciskā talanta augstumos. Bet ilgi vairs viņam nebija lemts strādāt.

Jau 1907. gada sākumā, pēc viņa paziņu liecībām, viņā bijušas manāmas garīga paguruma un gara slimības zīmes, kuras vairojās, tā ka beidzot Somijas draugi to ievietoja Dr. Saliniusa somu klīnikā. Smagais un nervozais žurnālista darbs, mūžīgās rūpes par materiālo eksistenci, neveselīgā dzīve šaurā istabiņā un šaurās redakcijas telpās, smagie psihiskie pārdzīvojumi jūtī-

gajā dvēselē no soda ekspedīciju zvēriskām izrēķināšanām ar revolucionārajiem cīnītājiem, bailes un slapstīšanās no spiegiem — viss tas sagrauza Asara fizisko organismu un nervus. Kauču Dr. Saliniusa klīnikā viņš sācis mazliet garīgi uzlaboties, tomēr nav bijušas cerības uz izveseļošanos. Uz ārstu padomu viņa piederīgie to 1908. gada sākumā pārveda uz Rīgu, ievietoja pazīstamajā Dr. Šēnfelda privātajā nervu klīnikā. Grūti tagad spriest — vismaz man nav par to liecību pie rokas, — aiz kādiem īsti iemesliem Asaru pārveda uz Rīgu, kur taču viņu gaidīja žandarmērija. Šēnfelda nervu klīnikā Asara apziņa esot sākusi noskaidroties. Tomēr arī cariskajai administrācijai, kura bija saodusi Asara ierašanos Rīgā, bija skaidra apziņa par to, ka 1905. gada tautas tribūnam un Baltijas muižniecības un soda ekspedīciju negantību atmaskotājam nevar ļaut izveseļoties vai vismaz mierīgi nomirt. Tāpēc uz administrācijas pavēli Asaru pārveda uz Aleksandra augstumu psihiatrisko kroņa klīniku, kur viņš nomira 1908. gada 31. augustā.

Ziņas par viņa nāvi bija pilnīgi izsludinātas tikai Pēterburgas latviešu laikrakstā «Zemeļblāzma». Rīgā policmeistars bija galīgi izstrīpojis šīs ziņas laikrakstu sludinājumu nodaļā, un tikai vietējo ziņu nodaļā bija īsa atzīme par Asara nāvi. Nevienam laikrakstam nebija atļauts ziņot Asara apbedīšanas dienu, tomēr ziņas par to pa dažādiem ceļiem ātri izplatījās strādniekos un demokrātiskajā inteliģencē. Tāpēc apglabāšanas dienā uz viņa pavadīšanu bija ieradušies daudz strādnieku, demokrātiskās inteliģences un delegācijas ar vaiņagiem, sarkanām lentēm un uzrakstiem, kurus īpaši piekomandēts policists nogrieza vai izgrieza ar nazi. Runāt pie kapa, izņemot mācītāju, bija pilnīgi noliegts. Tikai melnsvārcis Šmithens, kurš nekaunējās sevi dēvēt par Asara «skolas draugu» (laikam lai iegūtu klātesošo uzmanību), turēja «bēru runu», žēlodamies, ka Asaram pēdējā laikā bijis tāds savāds mirdzums acīs un ka viņš gājis «maldu ceļus». Visi pavadītāji policistu un spiegu bara uzraudzībā bija spiesti klusēt. Cariskās reakcijas kalpi nevarēja pielaist revolucionārā tautas tribūna atklātu godināšanu, viņam galīgi šķiroties no dzīves.

Jāņa Asara darbības nozīme. Tā šinī rakstā jau virākkārt apskatīta sakarā ar Asara darbības atsevišķiem periodiem un momentiem. Atliek tikai uzsvērt sekojošo. Jānis Asars ieņem un ieņems Latvijas kultūrattīstībā un zināmā mērā arī strādnieku kustībā izcilu vietu kā zinātnes, mākslas un literatūras popularizētājs, teorētiķis un kritiķis, kā liels cittautu bagātās kultūras propagandētājs latviešu sīkajā kultūrdzīvē, kā viens no lielākajiem latviešu tautas tribūniem, kā apgarots 1905. gada revolūcijas tribūns, kā Baltijas muižniecības un asiņainās reakcijas literāriskais soģis. Kā tāds viņš mūžam būs dārgā piemiņā

latviešu kultūras darbiniekiem un latviešu proletariātam. Lāsts reakcijai, kura viņu kā ielauztu ziedu noveda pāragrā kapā!

V. Dermanis

Grām.: R. Endrups un A. Feldmanis. Revolucionārās cīņās kritušo piemiņas grāmata. M., 1936, 466.—478. lpp.

RAKSTNIEKA UN REVOLUCIONĀRA JUBILEJA

Darba un nepārtrauktu cīņu ritumā aiziet gads aiz gada. Liekas, ka nesen vēl minējām Sudrabu Edžus vārdu viņa 65 gadu dzimšanas dienā, un negribot jāatzīstas, ka pagājuši no tām dienām atkal pieci gadi. Jā, ātri steidzas gadi, un daudzi domā, ka 70 gadi ir tas laiks, kad cilvēkam jāsāk domāt par atpūtu, mierīgāku dzīvi.

Ne tā domā mūsu sirmais proletāriskās rakstniecības darbinieks Sudrabu Edžus. Latvijā iztēlo, ka rakstnieks materiāli nodrošināts un nodzīvo pēdējās dienas valsts apgādē; daudziem gribētos, lai viņš nerakstītu un atstātu mierā «Umskas latvju konsulātu», Latvijas prezidentus, tautiskos Linkolnus un Vašingtonus, tīri latviskos varmākas, varmācības un nelietības algotos aģentus — melnsvārčus mācītājus. Tā tas pieskanētu J. Janševsku radītai morālei, tā tas būtu pieņemamāks arī Latvijas sociāldemokrātiem.

Sudrabu Edžus savas dzīves 71. gadā, tāpat kā daudzus gadus atpakaļ, nepārtraukti darbojas latvju proletrakstniecības laukā, nenogurstoši viņš strādā pie jauniem darbiem. Tādā kārtā Latvijas buržuāzija ne vienu reizi vien vēl iepazīsies ar rakstnieka cīnītāja spalvas asumu. Lūk, kāpēc Latvijas buržujiskie rakstnieki cenšas iestāstīt sabiedrībai, ka Sudrabu Edžus pagātnē ir bijis dzejnieks, bet tagad viņam šīs tiesības, lūk, J. Janševskis noņemot:

«Viņa pāriešana komunistos, kā arī kādā komunistiskā darbā izteiktās vēlēšanās, ka viņš, ja iekļūtu tagad Latvijā, tad šejienes nekomunistiem «sistu žokļus un lauztu sprandus», dzimtenei neatļauj viņu šinī dienā sveicināt. Mēs varam tikai pieminēt, ka mums reiz bijis mīļš, sirsnīgs dzejnieks Sudrabu Edžus, kas devis dažus dzejiskus ražojumus, kuriem uz visiem laikiem paliks redzama vieta mūsu rakstniecībā.»

Saprotams, ka J. Janševskim stipra pārliecība, ka viņu Latvijas sabiedrība pilnvarojusi runāt augstākā tiesneša valodā, ka viņš vienīgais var runāt «mēs», «mums» vārdā.

Latvijas proletariāts nav pilnvarojis J. Janševskus un «Pēdējā Brīdī» rakstītājus runāt strādnieku šķiras vārdā. Tāpēc arī Janševska prātojumi nav nekas cits kā Latvijas reakcionārās

buržuāzijas uzbrukums sirmajam dzejniekam. Sudrabu Edžus nav rakstījis savas «komunistiskās karikatūras» par Latvijas strādniekiem, darba zemniekiem, darba inteliģenci, Sudrabu Edžus nav darba Latvijas nonicinātājs. Latvju rakstniecības simpātiskākā, cilvēciskākā personība — Sudrabu Edžus labāk kā daudzi no tagadējiem jaunajiem zina un saprot, kas slēpjas aiz Kviešu, Celmiņu un citu veikalnieku trulajām sejām, kuras zem dažādu «prezidentu» nosaukumiem līdz nejēdzībai tiek izbāztas buržuāzijas izdevumos.

Ja Janševskis un kompānija nezina, kādu ētiski sabiedrisku ideālu nesēji ir tagadējie Latvijas buržuāzijas ideologi, lai viņš piegriežas Sudrabu Edžus «Maitas putniem». Tas ir viens no tiem meistara darbiem, kādi nav atrodami tagadējā Latvijas rakstniecībā. Sudrabu Edžus zīmējis dzīvus, «dzimteniski» noskaņotus, patriotiski domājošus tautiešus. Paraugieties tikai dažādajos Florenčos, Adatiņos un daudzos citos, kuri tagad spriež un lemj par Latvijas likteņiem, un negribot būs jāsaka, ka tādu gara nabadzību un ierobežotību, kāda patreiz nomāc Latvijas sabiedriskās domas izveidību, mēs nebijām piedzīvojuši pat cariskās reakcijas laikmetā, — kļūs saprotams, no kādas pasaules nākuši šie tautiskie valdītāji.

Sudrabu Edžus mākslinieciskās tālākveidības grūtības saskatāmas lielā atrautībā no Latvijas buržujiskā spekulanta, kuram dzejnieks gadu desmitus sekojis uz katra soļa. Atrautība no mākslinieciskās izveides objekta, no dzīvā «tautieša» tagadējos apstākļos ir par cēloni tam, ka rakstnieks savos pēdējā laika darbos ne katrreiz dod pietiekoši noslīpētus mākslas tēlus. «Maitas putnos» turpretim Sudrabu Edžus ir patiess, mākslinieciski noskaņots un sabiedriski aktīvi graizošs. Tas, lūk, nepatīk tagadējiem Latvijas valdniekiem, un Sudrabu Edžus darbus pat neielaiž Latvijā. Ja tas tiktu izdarīts, tad domājams, ka Janševskis uzietu «Maitas putnos» arī sevim līdzīgus veclaika cilvēkus, kuri nespēj tālāk skatīt par savas tautiskās būdas slieksni.

Sudrabu Edžus jubilejas dienā mēs gribam jo sevišķi izcelt tos elementus rakstnieka mākslinieciskās izveidības gaitā, kurus buržuāzija un līdz ar viņiem sociāldemokrāti pasludina par ārpus mākslas stāvošiem. Nu tiešām, kā gan var «savā un Stučkas jubilejā ... izsmiet mūsu pirmos mirušos valstsvīrus»! Izrādās, ka Sudrabu Edžus droši iet laukā no buržujiskās morāles, tautiskās pieklājības rāmjiem — viņš asi, griezīgi runā par tautiskās vadonības idejisko kroplību un nevarību. Tas šad tad ir traucējis dziļi mākslinieciskā tēlu izveidību, tāpēc ka rakstnieks pastāvīgi ir bijis aktīvs, aģitējošs. Viņa vārds vērsts pret tagadējo buržujisko iekārtu Latvijā, viņa mākslinieka līdzekļi mobilizēti cīņai pret buržuāzijas varmācību, pret valdošās buržuāzijas ideologu — tā dēvēto vadoņu idejisko tukšumu un trulumu.

Vai tā ir vēsturiska nejaušība, ka Sudrabu Edžus, pagājušā gadu simteņu romantiskās dzejas spilgts priekšstāvis, gadu desmitus soļo proletāriskās revolūcijas cīnītāju pirmajās rindās? Vai tā ir nejaušība, ka tautiski romantiskais liriķis gadu desmitus nesaudzīgi apkaro Latvijas buržuāzijas tukšumu un iedomīgo uzpūtību? Priekš Janševskiem un viņam līdzīgiem, jā, tā ir nejaušība. Tas ir nepatīkams pārsteigums priekš tiem, kuri visu savu mūžu ir bijuši laipotāji, kuri līdzīgi zirnekļiem pinuši tīklus priekš katra sabiedriska progresa iesaistīšanas tautiski konservatīvās morāles pinekļos.

Priekš proletariāta nav nejaušība, ka Sudrabu Edžus aktīvs proletāriskās revolūcijas cīnītājs. Vai jūrmalā zvejnieka būdā dzimušais Dullais Dauka, kura tēls radies 30 gadus atpakaļ, nav labākais pierādījums tam, ka Sudrabu Edžus veidotajos mākslas tēlos jau pirms 1905. gada revolūcijas dzirdami tie plaisājumi, tā sabiedriskās apkārtnes bangošana, kura pārauga varenā masu cīņā. Dullais Dauka, ganu zēns, trūcīga zvejnieka bērns, soli pa solim nonāk asā konfliktā ar šauro, mietpilsoniski kluso, Janševsku dievināto apkārtni. Konflikts pāraug sadursmē, un Dauka dodas nezināmā plašumā meklēt atbildi uz sasāpējušiem, neatminētiem jautājumiem. Sudrabu Edžus, nebūdams vēl marksists, dzīvi rāda mums tās pretišķības, kuras nobriest Latvijas lauku sabiedrībā pagājušā gadu simteņa beigās.

Tādus pat nemiera un protesta tēlus atrodam dzejojumā «Atmiņas par divām dzimtām, veco Dūdaku, skroderi Dzelmi un mani pašu» (1898. g.). Arī šinī darbā Sudrabu Edžus rādījis mums augošo nemieru lauku apstākļos. Tikai tad, kad pilsētas proletariāta idejas apaugļoja lauku darbaļaužu spontāni pieaugošo nemieru, kustība kļuva apzinīgi revolucionāra, un lauku Dullie Daukas, skroderi Dzelmes roku rokā ar pilsētas proletariātu ir gadu desmitus cīnījušies par revolūcijas uzvaru. Vai kāds brīnums, ka Daukas, Dzelmes mākslas tēlu autors pats apzinīgi nostājies revolūcijas kareivju rindās!

Tāpēc arī mēs sakām, ka labākais, vērtīgākais, kas atrodams Sudrabu Edžus pirmsrevolūcijas darbos, pieder proletariātam. Tautisko spekulantu, ierāvēju, bagāto lauku saimnieku Sudrabu Edžus zīmējis kā negatīvu, atbaidošu parādību Latvijas sabiedriskajā dzīvē jau toreiz, kad viņš vēl nebija pilnīgi atbrīvojies no tautiski romantiskās ideoloģijas iespaida varas. Tikai tad, kad Sudrabu Edžus nāca sakaros ar apzinīgi organizēto revolucionāro kustību, viņš pārliecinājās, ka vienīgais sabiedrības atbrīvotājs ir proletariāts. Tāpēc arī sirmais rakstnieks savas dzīves 71. gadā noteiktāk kā jebkad teiks Latvijas veikalniekiem valdītājiem, ka viņš arī turpmāk ziedos visus savus spēkus buržujiskās iekārtas, buržujiskās ideoloģijas ārdīšanas darbam. Tāpēc arī Sudrabu Edžus noteiktāk kā jebkad apstiprinās,

ka viņš ir noārdījis visus tiltus, kas viņu varētu saistīt ar buržujiskās iekārtas stiprinātājiem un cēlājiem — tagadējās Latvijas buržujiskiem rakstniekiem.

Latvijas revolucionārā jaunā paaudze nenogurstoši asina ieročus cīņai pret tagadējo buržujisko iekārtu. Latvijas proletariāts par jaunu sakārto savas rindas cīņām pret tautiskiem varmākām. Viņš apzinās, ka šinī cīņā viņš nav viens un izolēts, ka labākie, drošsirdīgākie pagājušo cīņu cīnītāji, atrazdamies arī ārpus Latvijas teritorijas, vērīgi seko revolucionārās kustības nobriedumam. Viņu rindās atrodas arī sirmais latvju revolucionārais rakstnieks — Sudrabu Edžus, kuram ne tikai 70 dzīvības, bet reizē arī 50 rakstnieka darba gadi aiz muguras.

Novēlam Sudrabu Edžum vēl ilgus gadus neatlaidīga, nenogurstoša darba mūsu rakstniecības celšanas darba laukā. Tagad, kad Republiku Savienībā dzīvojošie latvju revolucionāri attīsta plašu kampaņu par Latvijas revolucionārās kustības atbalstīšanu, mēs aicinām visus latvju darbaļaudis vienoties kopīgam darbam pret augošo fašistisko kustību Latvijā, par proletāriskās revolūcijas uzvaru ne tikai pie mums, bet arī ārpus robežas.

«Celtne», 1930. g., Nr. 5, 27.—29. lpp.

KĀ ES UZRAKSTĪJU «DULLO DAUKU»

Gadus 40 atpakaļ, mācīdamies poļu valodu, izrakstīju no Varšavas poļu rakstnieku darbus, starp citu, arī Boļeslava Prusa rakstus. Viņos atradu vairākus stāstiņus bērniem, no kuriem man visvairāk patika «Anteks», t. i., Antiņš. Patika tāpēc, ka tas modināja manī atmiņas par sen pagājušiem laikiem, kur pazinu bērnus pagastskolā, kas bija mācījušies ābeci tādos pat apstākļos un pie tādiem pašiem kupriem un klibiem skroderiem kā Antiņš un tāpat tikuši kalpināti dažādos mājas darbos. Arī nodoti amatā pie šāda vai tāda meistara, no kuriem lielākā daļa uz mata līdzinājās Antiņa kalējam.

Antiņš bija ziņkārīgs, viņš daudz ko gribēja zināt, piem., kas tur aiz meža kūļeņo, te ceļas, te krīt. Viņam izskaidroja, ka tie ir vējdzirnavu spārni, un ar to tam pietika. Saslima māsiņa. Kaimiņiene pūšļotāja deva mātei padomu, lai izkurinot krāsni un iestumjot meiteni, slimība izsvīdīšot.

«Tak tā viņu izcepsiet!» Anteks vaimanāja.

Un izcepa arī. To, zināms, būtu paredzējis katrs bērns.

Viņu nodeva mācībā pie kalēja. Tur tas izkala pakavu, dzērājam meistaram neesot mājās, un apkala zirgu.

Biju toreiz karsts «tautietis», t. i., cienīju tēva valodu, tautas dziesmas un pasakas un skaitīju latviešus par ne mazāk

apdāvinātiem nekā citas tautas, pat labprāt stādīju tos augstāk un ļoti priecājos, ka no pagastskolas varēju atcerēties tāda Lapsas Jāņa no Ģerķiem, tāda Mārtiņa Lazdiņa no Plitēm, kuri bija ne tikai pārsteigti, bet varen ieinteresēti, izdzirdējuši par zemes lodveidīgu apaļumu un viņas griešanos ap sevi un sauli.

Mans tēvs bija pagastskolotājs. Skolas namam muižnieks iedeva vecu ēku. Vienā galā divās istabās dzīvojām mēs, t. i., mani vecāki ar ģimeni, otrā turēja, kā toreiz mēdza teikt, skolu. Muižnieks vēl dāvināja veselu kravu grāmatu, starp tām «Atlasu» ar septiņpadsmit landkartēm un ģeogrāfijas mācības grāmatu.

Tēvs garus vakarus nosēdēja pie grāmatām un pa dienu skaidroja vai lasīja mums priekšā par zemes veidu un griešanos. Vakaros pielīdu pie puikām gulēt. Tur pārrunājām dzirdētos brīnumus, uzstādīdami jautājumu, kā tas var būt ar to zemes griešanos, — kam cilvēki un viss, kas nav ierakts labi dziļi, nebirst no zemes nost? Visvairāk mūs interesēja tas, ka zemes apaļumu varot novērot uz jūras. Kā lai turpu nokļūst? Tad jau varētu iesēsties laivā un aizbraukt labi tālu jeb ziemu aizskriet pa ledu, bet tā — uz ticību? Varbūt melots. Cits vēl ieminējās kaut ko par acu apmānīšanu. Bet Mārtiņš Lazdiņš apņēmās, kad būšot Rīgā, noskriet līdz jūrai, uzkāpt augstākā kokā un novērot no turienes. Tēvs vasaru šo ņemšot līdzi, kad braukšot sviestu pārdot.

No šiem diviem zēniem un Antiņa jau iznāca galvenais uzmetums «Dullajam Daukam». Tiem pievienoju Jāni Grīnberģi, kuru nodeva mācībā pie dzērāja skrodera. Pamācījies kādu laiku, tas aizbēga no meistara pie mātes un ar viņas veco šujmašīnu sāka šūt apakšbikses, kuras bija gana ārdījis un lāpījis pie «principāla». Šujmašīnu izārdīt, iesmērēt un salikt tam bija skaidrais nieks.

Tad vēl «Dullajā Daukā» ietilpst piektā figūra. Dzīvoja mums līdzās kāds Celmiņš jeb Ceimers, lāgā neatminējos, — zēns, par mani veselu galvu lielāks, — man toreiz varēja būt gadi pieci vai seši. Pie sienas tiem karājās vecs pulkstenis, pilnīgi invalīds, gulēt vien gulēja. Kādu dienu, Celmiņam uz ilgāku laiku aizgājušam darbā — mātes arī nebija mājās, — zēns piestūma galdu pie sienas zem pulksteņa, nokabināja vienu svaru, nokabināja otru, nocēla no naglas pulksteni un, no galda nokāpis, sāka ārdīt veco invalīdu. Noņēma rādītājus, «ciparblatu», izgrieza dažas skrūvītes, zobratiņus salika uz galda plāksnes — citu pa labi, citu pa kreisi, te tālāk no sevis vai tuvāk — un ņēma meistarēt. Āmuriņa, t. i., stundu sitēja kātiņu izlieca taisnu, kādu tur plāksnīti izdauzīja līdzenu līdzenu, katru daiktiņu apskatīja vērīgi, ieliektās vietas izlīdzināja, maigi strādādams ar āmuriņu, tad sāka vākt daiktus kopā un — savāķa. Uz-

kāra pulksteni atpakaļ, piekabināja svarus, iekurināja vēzēkli, iekustināja — un pulkstenis sāka iet. Gāja! Aizstūma galdu parastā vietā. Skatāmies abi, kā strādā invalīds, raugāmies pulkstenī, veramies viens otram acīs, brīnāmies, priecājamies. Te uzreiz — tavu švirkstēšanu... Pulkstenis tapis traks! Švirkst! — strādā pa augšu, viens svars sāk nākt uz leju un — tingš... tangš! — sāk sist stundas. Ak tavu prieku!...

Pienāk māte, ierauga pulksteni ejam. Kas ta nu lēcies? Kā ta šis iedomājies strādāt? Zēns klusē — redzams, ka bailes, vēl pastāstīs tēvam, bet tas ātrs ar siksnu.

I tēvs pabrīnījies — būšot kaut kas bijis aizmeties. Vēlāk tomēr nāca gaismā, tikai tēvs neparko negribēja ticēt — tāds knēvelis, vēl drīkstēšot aiztikt tādu dārgu un sarežģītu lietu.

«Dullais Dauka» ir pārāks par «Anteku» tāpēc, ka viņš neapmierinājās ar izskaidrojumu vien. Viņš sākumā pat neticēja tādiem brīnumiem, šaubījās, grāmata arī varēja melot. Viņš gāja meklēt apstiprinājumu tam, ko dzirdējis gan pie mācītāja, gan skolotāja. Viņš tagad šaubījās mazāk, sāka ticēt, ka zeme ir apaļa kā lode. Tikai miera tam nebija: iekšā kaut kas nemitīgi sauca pēc pierādījuma — acīm jāredz! Un Dauka gāja meklēt pierādījumu, sēzdamies nikna kaimiņa laivā, nejautādams, kas viņam no tā var atlēkt. Tāda nieka laiva pret lielo pierādījumu! Viņš devās jūrā pētīt. — No Anteka būtu iznācis profesors, lekciju lasītājs, piekritējs šim vai tam zinātniekam, bet no Daukām attīstās Edisoni, Humbolti, Kolumbi.

Sudrabu Edžus

«Mazais Kolektīvists», 1935. g., Nr. 3, 25.—27. lpp.

ATMIŅAS PAR BIRZNIEKU-UPĪTI

Birznieka-Upīša vārdu pazinu jau Kurzemē. Biju lasījis viņa stāstus. Sevišķi man patika «Pelēkā akmeņa stāsti», kā «Šūpotnes», «Tumšas dienas» u. c. 1907. gada pavasarī, pusziemas nodzīvojis Permā un nekādu darbu nevarēdams atrast, apspriedos ar bijušo «Apskata» izdevēju un redaktoru Rozēnu, kurš reālskolā pasniedza vācu valodu, — kā būt, ko darīt? Viņš man, zināms, varēja palīdzēt tikai padomiem, jo pašam arī jo drīzāk bija jāpošas prom no Krievijas, un uz viņa ieteikšanu aizrakstīju divas vēstules uz Baku, vienu inženierim Strautmanim, otru Birzniekam-Upītim. Biju ar mieru uzņemties tur vai vārtsarga amatu. Un pēc kāda laika saņēmu vēstuli no Strautmaņa un otru ar ceļa naudas sūtījumu no Birznieka, lai braucot droši — Baku jau darbs atradīšoties, ja arī varbūt ne vārtsarga, tad kāds cits.

Un tad paša maija mēneša sākumā sēdos tvaikonī un devos lejup pa Kamu, tad līdz Kazaņai, kur bija jāpāriet uz citu

tvaikoni. Pārgulējis dažas naktis pie latvju dzejnieka Līgusoņa Nozarīša, devos tālāk. Astrahaņā pārsēdos uz kuģa un 1907. gada 20. maijā laimīgi piestājos pie viena no daudzajiem kuģu tiltiem. Tad, pēc Birznieka sīka apraksta, aizbraucu pa dzelzceļu līdz Sabunčiem un no turienes kādā diližansā uz Balahaniem — iekšā naftas smeltavu torņu pašā biezoknī, kurš iesniedzās uz vakariem un ziemeļiem kā milzīgs, melns mežs. Benkendorfa rūpnīcu parādīja līdzbraucēji.

Birznieka dzīvoklī bērni mani apstāja no visām pusēm: es gan būšot atbraucis no tālienes? Varbūt Ernsta Fedoroviča brālis? Tikai viņa pašlaik neesot mājās, izgājis darīšanās pa rūpnīcu. Bet lūk — kur tas jau nākot. Paskatījos — kā tad, starp ēkām un smeltavu stāviem nāca tā ap gadu trīsdesmit vecs cilvēks, saules nobronzēts, ar melnām ūsām, melnu zoda bārzdu un kaili noskūtu galvu, cik varēja vērot no cepures neapsegtā pakauša. Nāca, mazliet smaidīdams, pienāca klāt, un sasniedzāmies rokas, kā kad būtu veci paziņas.

Iegājām dzīvoklī — gara veranda ar ārpusē apputējušiem drāšu pinumiem aizsargātiem logiem, bibliotēka un vairāk istabu, no kurām pirmajā pašā vidū atradās liels galds. Mājastēva pirmās rūpes bija mani pacienāt jeb, pareizāk, paēdināt krietnām pusdienām, kuras atnesa pavecīga sieviete. Netrūka i vīna, baltā un sarkanā. Birznieks stipra dzēriena nelietoja, lēja tikai klāt glāzei dzeramam ūdenim, kurš te ne visai gaumēja. Vakarā pārnāca Driega (Birķis), kurš strādāja pie latvieša Tīdemaņa un kurmet uzturējās pie Birznieka. Pa vakariem izklāja kauru pāri galdam un gulēja līdz rīta agrumam, lai tad «liktu hodu vaļā uz darbu».

Kādu dienu Birznieks man pateica, ka esot darbs un dzīvoklis. Jāaizbraucot uz pilsētu pie inženiera Strautmaņa, tur dabūšot zināt. Iedeva vēl sākumam naudu, vairāk palagu utt. Un tā otrreiz nokļuvu tabeļnieka godā (pirmo reizi Sibīrijā) pie dzelzceļēku pārziņa. Tur jaunā, vēl neapdzīvotā mājā man ierādīja istabu. Baku nav mazums mušu. Es viņas skaudu laukā, izdauzīdams ar saliektu avīzi, tā ka nevienas pašas nepalika istabā. Aizgāju darīšanās, bet pārnākot atrodu četras mušas. Pa atslēgas caurumu nebija līdušas, papīris esot priekšā. Kur cēlušās? Tātad kāds būs čamdījies. Kas cits kā slepenie! Pastāstīju Birzniekam. Bet tas no tā iztaisīja veselu anekdoti, smējās ilgi par manām mušām. Drošinādams, ka te neesot ne Liepāja, ne Rīga, ne arī to pilsētu policisti. Lai es labāk uzrakstot lūgumrakstu naftas rūpnieku valdei, tur viņu skolām vajadzīgs viens dziedāšanas skolotājs, varbūt izdošoties. Tā arī izdarīju. Tas bija vasaras sākumā. Bet gaidi nu līdz septembrim! Tomēr gaidīju. Septembrī vēl nekāda gala vārda nebija. Ko darīt? Pie Birznieka bieži atnāca inženieris Kruševs. Vai šis nezinot kādas man

noderīgas vietas? Kaut arī par mājskolotāju. Izstāstīja par manām mušām — mācēja viņš stāstīt! Izsmējās abi, pēc kam Kruševs uzreiz noprasīja man, vai es negribot uzņemties skolas pārziņa vietu Dagestānā. Tur šā sievasbrālis esot par laukskolu inspektoru. Labs ir! Un tā es braucu uz Dagestānu. Birznieka izrīkots ar spilvenu, palagiem, spilvenu pārvelkamiem un padomu, kā, ja mani naftas rūpnieku padomes valde izvēlēšot par dziedāšanas skolotāju, lai brauktu labāk atpakaļ. Dagestānā nepaliku ilgi — tikai vienu mēnesi. Inspektors Zamjatins izrādījās par pilnīgu draņķi, īsts cara kalps un kontrrevolucionārs tips. Braucu atpakaļ — un pašā laikā: tūliņ bija jāiestājas darbā otrā Sabunču skolā un vēl vienā citā.

Ar Birznieku tikāmies bieži.

Vai es nesākšot rakstīt? «Tik ko lai rakstu?» jautāju. Viņš manī pavērās izbrīnījies. «Par ko lai raksta?» tas sacīja norādams. Te tak dzīve pulsējot tūkstošiem pulsu, lai grābjot tikai iekšā, smelšoties materiālu pilnām riekšavām, projām viņš no manis nebēgšot.

Bet ilgi es nevarēju iesākt rakstīt, tad viņš man deva pārrediģēt Gogoļa «Как поссорились Иван Иванович с Иваном Никифоровичем», kuru bija tulkojis kāds Mūrnieks, un pašam uzdeva tulkot Garšinu, Čehovu. Tad arī ņēmu tulkot, strādādams visas brīvdienas.

Vienu vasaru Birznieka nebija mājās, ceļoja pa Eiropu. Bet pa vēstulei saņēmu gan no Itālijas pilsētām, gan no Konstantinopoles un Ankāras. Pirms tam bija apceļojis Franciju un Parīzes Sorbonā klausījies lekcijas.

Kā Birzniekam tagad klājas fašistu valstī, man nav zināms. Tagad man nāk prātā, ka viņš, Birznieks-Upīts, ar devīgu roku pabalstīja toreiz Raini, kad pēdējais uzturējās Lugāno. Un ne tikai Raini.

Daudzi atceras neaizliedzīgā bakieša. Ziedoja ne mazumu Driega, sekodams draugu paraugam, bet visvairāk pabalstu uz ārzemēm sūtīja Birznieks-Upīts... Viņš cienīja Raini, viņš mīlēja latvju rakstniecību. Kurš kritiķis tur, Latvijā, viņa «Pelēkā akmeņa» saturā ir atradis vai meklējis Birznieku, cilvēku-humānistu? Pa latvju rakstniecības lauku daudz apkārt izdauzījies, R. Klaustiņš vairāk nav pratis kā atrast Birzniekā-Upītī — impresionistu!...

No Balahaniem Birznieks pārcēlās uz Zihu (Зих).

Pie pašas jūras. Tur ūdens ir dzidri skaidrs, mazuts netiek klāt, tāpēc vispirmā peldu vieta. Turpu ciemos nokļuvām vai nu gar jūrmalu, vai ar Benkendorfa firmas tvaikoni, kurš tur piestāja pie gara, apmargota tilta.

Reiz kara laikā jau pie Birznieka Zihā satikām arī Andreju Upīti, Pāvilu Rozīti un vēl vienu otru rakstnieku, esmu jau

aizmirsis, kuru. Visi sēdējām ap galdu. Andrejs Upīts lēja tēju glāzēs. Birznieks neviena nelaida projām nepacienājis; daudzreiz Zihā tiku pārgulējis nakti, tad Birznieks stiepa ārā uz balkona kauras, taisījām guļu. Bet jūra murkšķēja, šļupstēja tālumā, sūtīdama mums liegas, sātas, maigas vēsmas.

Sudrabu Edžus

«Celtne», 1937. g., Nr. 6—7, 496.—498. lpp.

AINAS NO MANAS DZĪVES

Vienu vasaru ar Lukeviču aizgājām uz Nodagu «zaļumiem». Tur pirmo un pēdīgo reizi redzēju Raini. Bija atbraucis pie Roziņa sērst, vēl neprecējies. Citi sēdēja, citi stāvēja ap izklātu lakatu ar uzkožamiem, to starpā Driega no Liepājas, kuru pēc gadiem satiku Baku. Vēl piederēju pie sātībniekiem, bet jautrībās piedalījos i dziedādams, i deklamēdams. Starp citu noskaitīju tur *«Andra moi enepe, mūza, politropon, hos mala pollā planhtē, epēi Troiēs hieron ptoliehron ēpersen»* utt. — visu lappusi. Man piemita tāda paraža — citēt no galvas veselus gabalus no lasītiem dzejojumiem, lai būtu kur būdams. Vēlāk sieva smējās, ka es lieloties, bet viņa maldījās, — pa mežiem staigādams, skaitīju no galvas Mickeviča «Konradu Vallenrodu», Šillera *«Die Burgschaft»* un citas poēmas, kā Madalienes draudzes skolā biju radis. Tas bija vienkārši man tāds ieradums, kurš uzstājīgi prasīja atkārtošanās, kā, piem., bērnībā vajadzība skriet uz mežu izkliegties, cik varams, stiprā un augstā balsī.

Roziņš, zālē izstiepies, smaidīja, manī caur brillēm lūkodamies, un sacīja: «Tas nu bija labi krietns gabals no Homēra «Odisejas».» Iepazīstināja ar Raini, kurš stāvēja tam līdzās melnā ģērbā un platmalē. Esot vēlāk Roziņam teicis, ka mani derētu iedabūt viņu sabiedrībā. Satiksmē ar tādiem vīriem es droši vien būtu iedzīvojies viņu ideoloģijā un sācis studēt nopietnus rakstus.

No Tērbatas Roziņš man rakstīja par Veidenbaumu, tas teicis, ka es esot pilnīgi neatzīts, no kritikas pie malas nobīdīts dzejnieks. Licis mani sveicināt. Piebilda arī, ka man tiešām derētu iepazīties ar sabiedriskām zinātnēm, kas man kā rakstniecības darbiniekam stipri noderētu.

*

Plūdoni es atzinu ievērojamu dzejnieku, bet līdzās tam iedomīgu cilvēku, kurš pirmajā dzejoļu krājumā lielīgi teicās zēģelēt pāri vecajam dzejas līmenim līdz īstās iedvesmas krastiem — kaut ko tamlīdzīgu saturā, kad arī ne pilnīgi izteiksmē. Viņa dzejoļi man tā nepalika atmiņā kā Veidenbauma. Toreiz visai cildi-

nāja Plūdoņa «Atraitnes dēlu», kurš, dzīdamies pēc augstākās izglītības, trūkumā izdilst un nomirst. Es tam pretim nostādīju tādu pašu sākumā nīkuli, vēlāk fiziska darba strādnieku, aizceldams to uz Ufas guberņu.

Ap to pašu laiku saņēmu no Janševska, kurš bija pārcēlies uz Liepāju, uzaicinājumu ierasties pilsētā «Hamburgas» viesnīcas restorānā, kur es noteiktā dienā un stundā atradīšot priekšā Zeifertu un Pīpiņu-Vizuli. Aizbraucu, viesnīcā satiku abus minētos vīrus, iepazināmies un aizgājām pie Janševska. Pie viņa pārrunājām rakstniecības jautājumus, ka nekaitētu latviešu labāko rakstnieku darbus pārtulkot citās — i lielo, i mazāko tautu valodās. Zeiferts pats strādāja līdzi dažos Vācijas žurnālos, kur rakstīja par mūsu literatūru, — priecājās, ka arī es esot sācis iepazīstināt poļu sabiedrību ar latviešu rakstniecības vēsturi, un, ja jau reiz sākts par to ieinteresēt cittautiešus, kāpēc gan tad ne no Ernsta Glika un Fīrekera laikiem.

Vēl tur tika apspriestas daudzas citas lietas, kas man no atmiņas pilnīgi ir izdzisušas.

Tā iepazinu augumā lielo, plecīgo, sirsnīgi omulīgo Pīpiņu un mazo, nopietno Zeifertu. Pēdējais ar ārieni un gludi piesukātiem, melniem matiem maz ko atgādināja dzejnieku.

*

Kādu vasaru Pīpiņš, toreiz vēl Alšvangas divklasīgās ministrijas skolas pārzinis, ieradās pie manis Gramzdā. Alšvandznieki bija un, liekas, vēl tagad ir katoļi. Sauca tos «suitus» (suiti, rindā, ka var pumpas izskaitīt!). Katoļu mācītāji vienīgi līdz ar pagastskrīveri bijuši vienīgie inteliģentākie kaimiņi, ar kuriem saticies. Mīlēja viņš jautru sabiedrību. Tur viņš man stāstīja par sevi, ka, būdams Ālūksnes draudzē par skolotāju, tas sācis mēģināties dzejā, bet arvien tie atraduši ceļu nevis kāda žurnāla vai laikraksta slejās, bet — papīru kurvī. Brīnījies, kā tas izskaidrojams, ka šis, pazīdams dzejas likumus un vispār visu, kas uz dzeju zīmējas, neesot spējīgs uzrakstīt krietnu dzejoli. Kur taču piedevām, labi redzot no citu dzejoļiem, kad dzejnieks ir meklējis ne tikai atskaņas, bet pat saturu un ne tā izteicies, ne tā zīmējis gleznās, kā būtu vajadzējis. Mēģinājies, strādājis, labojis — nekā! Un tad sācis aizrādīt uz kļūdām un sasniegumiem mūsu rakstnieku darbos, tā iekļūdams kritiķos. Un neesot ko šaubīties, ka dažam labam kritiķim un kritiku rakstītājam papīru kurvjos guļot neatzītie dzejoļi.

Ar Pīpiņu vēlreiz tikāmies 1900. gadā Vembera sarīkotā skolotāju konferencē Liepājā. Starp citiem i viņš uzstājās ar vienu runu, neatminos — kādu. Bet pēc konferences aizgājām pie advokāta Kreicberga, kur Jurkovskis jau bija sarīkojis cienīgu

uzņemšanu. Netrūka i Bebru Jura. Pavadījām omulīgu vakaru. Pēc tam ... nē, pēc tam Pīpiņa vairs netiku redzējis.

Vembers rīkoja ne vien skolotāju konferences, bet arī kursus krievu valodā vājākajiem. Tādi kursi tika izsludināti Priekules skolā pie Švanberģiem, tēva un dēla. Gāja baumas, ka tikšot lasītas lekcijas ne par pedagoģiku vien, bet arī par citiem audzinātāju izglītībai noderīgiem un nepieciešamiem priekšmetiem. Kad tā, tad katrā ziņā jāpieteicas. To tad arī darīju.

Noteiktā dienā aizgāju uz Priekules skolu. Apjautājos, no kurienes un kādi ir tie profesori. Jaunais Švanberģis sprauslā. Sāksies tās lekcijas, tad redzēsi. Atskanēja zvaniņš, sagājām klasē. Skatos uz durvīm, gaidu profesoru, savu mūžu tādu vīru neesmu redzējis. Priekšā bieza burtnīca, rokā abos galos nodrāzts zīmulis, kabatā līdzi katram gadījumam spalvas nazis. Te durvis atdarās un ienāk klasē, tagad auditorijā, divi jauni cilvēki, viens krieva izskata cilvēks ar gaišiem, kupliem matiem un iedzeltenu bārdeli, žaķetē, otrs mazliet garāks, pogainā, ierēdņa zilganmelnā frakā, kafijbrūnās, gaišmūsainās biksēs. Tas bija skolotājinstitūtu beigušais Dievkociņš ...

Še tev profesori, še tev lekcijas par zinātniskiem jautājumiem. Ko tāds tev varēs dot? Es no matemātikas nezināju mazāk nekā viņš, tāpat no ģeogrāfijas, vēstures, botānikas, zooloģijas, bet no rakstniecības mazliet vairāk, no valodām mazliet vairāk, es lasīju cītīgi «Semeinij uņiversitet», kas nesa profesoru lekcijas, un lai es tur sēžu un apbrīnoju tos divus pilsētskolu pedagogus, no kuriem Dievkociņš tūliņ uzstājās ar deklamāciju, nolasīdams «auditorijai» gandrīz kā Strahovičs mums seminārā, bet netiku skaidrībā, vai lektors — minētajā brīdī deklamētājs — to darīja, mums rādīdams, kā dzejas gabali jālasa jeb cik viņš ir veikls mākslas lasīšanā.

*

Pats arī dažreiz aizlaidos uz Rīgu. Reiz ieeju redakcijā, satieku druknu vīru, vecā Dimā sejā, platā rudens mētelī, skatās manī ne bez smaida, jautā, kāpēc es nēsājot līdzi tādu resnu un zarainu kūju, — pats biju nogriezis Gramzdas mežā, nodarināj is, nomizojis, zaru pamatnītes noasinādams, un tad pār lampas cilindru raibu apdedzinājis prāvas paegles stumbrēnu.

— Dēļ trakiem suņiem, — atteicu.

— Ha, ha, ha! — tas iesmējās. — Suņiem? Un es domāju, ka trakiem cilvēkiem.

— Vai tad divkāju suņu trūkums? — jautāju. — Sevišķi te, Rīgā.

— Ja nu tā, — piekrīt Šepskis, jo tas izrādījās viņš — komponists.

Iz..āk no blakus istabas Rūdolfs Blaumanis, iepazīstamies.

Pēc tam viņa vairs netiku redzējis. Pirms tam gan reiz. Toreiz es tā pēc fotogrāfijas vēl nepazinu. Braucu no Kokneses uz Rīgu. Sēž, redzu, otrā pusē ieliņai jauns cilvēks naģenē, varen ūsots, pelēkā mētelī, klāsta uz sola līdzās sev aprakstītas papīrloksnes. Skatos — dzejoļi. No viena vēl atminos: «Sirds tai krūtīs iepukst diktāk.» Sākot domāju, ka kāds dieva dots dzejnieks ved uz Rīgu savus ražojumus, bet vēlāk sapratu, ka tam no redakcijas bija atsūtījuši pa pastu manuskriptu izskatīšanai, kuru uzdevumu tas izdarīja vagonā. Zināms, ka minētais savārstījums ieskrēja papīru kurvī vai arī kaut kur citur, jo Blaumanis, tikko kaligrāfiski norakstītos pantos pavēries, nolika glaunā, gludā papīra loksni kreisā pusē uz sola, ķerdamies pie nākamās.

Turpat iznāca kāda melnmataina pamaza auguma sieviete. Zālītis iepazīstināja: Aspazija. Noskatījās manī cienīgā — nesapratu, vai kā daždien izlutināta turīga saimniekmeita jeb kā atzīta dzejniece, kura tādiem, kāds esmu es, kas, pēc viņas domām, vēl apzog Raini, ar nevērību skatās tikai pāri un — novēršas. To viņa darīja, pagrieza man muguru un aizsteidzās blakus istabā.

Ļoti var būt, ka es no Raiņa valodas biju piesavinājis kādu man tīkamu jaunu vārdu — es to mēdzu darīt, spriezdams, ka, ja jau kāds vecs vai jaundarināts apzīmējums rakstniecībā ir ticis ievests un paliekami ierindināts citu nosaukumu virknē, tad tāds ir tautas kopējs īpašums un tātad arī katram rakstniekam un dzejniekam atļaujams izteiksmes līdzeklis.

Bet kā nu uz to viens un otrs raugās.

Tātad es jau toreiz biju, zināms, gluži neapzinīgi, kolektīvisma piekritējs, kurpretim Aspazija jau ar mātes pienu bija iesūkusi un savā organismā un, protams, arī atziņā uzņēmusi privātīpašnieku ideoloģiju par privātīpašuma neaiztiekamības sankcionēto svētumu.

Tai pašai sugai piederēja arī Lautenbahs-Jūsmiņš, par kuru man kāds Tērbatas teoloģiskās fakultātes students stāstīja, ka latviešu valodas un arī rakstniecības lektors savu klausītāju priekšā izteicies, ka Sudrabu Edžus esot viņa — Lautenbaha epigonis un daudz ko no šā tapinājis. Viņam gan, redzams, piemita tā slimība, kas dažam cilvēkam vienu kādu priekšmetu liek redzēt simtu eksemplāros... Sen man nepatika latviešu «ak», ko vecos laikos tā sauktie baznīcas kungi un mūsu tautas valodas bojātāji priekš sava ganāmā pulka bija pārstrādājuši no vāciešu «ah», Lautenbaha darbos vai nedarbos tad atradu interjekciju «ai», no tautas mutes — «ai zaļā līdaciņa!». Un sāku pielietot viņu. Tā, lūk, es kļuvu par «Zalkšu līgavas» autora epigoni.

Sudrabu Edžus

«Celtne», 1937. g., Nr. 6—7, 488.—491. lpp.

KĀ ES KĻUVU PAR RAKSTNIEKU

Pirmo stāstu es rakstīju, kad man jau bija 26 gadi, kad bija apklusušas frontes un baltgvardi sakauti, kad pēc visām grūtībām un bada ļaudis atkal sāka smiet. Tas bija 1924. gadā. Es veseļojos pie biedra Zīles, netālu no Pleskavas. Pie Zīles atbrauca no Maskavas arī viņa draugs — rakstnieks Eferts.

Kādu vakaru mēs visi trīs gājām gar Veļikajas upes krastmalu. Saule jau bija norietējusi, un viegla migla steidza pār ūdeņiem. Es stāstīju:

— Tas bija 1920. gada ziemā. Mani, Eini, Ziediņu, Ādolfu Gubenu mežos ielenca baltgvardi. Izlauzušies naktī caur ķēdēm, mēs iebrukām mūsu ķērēju mājās, ar varu izrāvām no staļļiem četrus zirgus un aulekšojām uz fronti. Līdz frontei 60 verstis . . .

— Rihter, tu uzraksti visu to! — iesaucās Eferts.

Es apstājos.

— Es jau neesmu rakstnieks, — saku, — es esmu izlūks.

— Tas nekas, tas vēl labāk, raksti atmiņas.

Es atkal pretī:

— Nē, nē! Neparko!

Bet Eferts klusu un mierīgi:

— Paies gadi, un daudz kas aizmirsīsies, augs jaunatne, kas nezinās nekā no jūsu cīņām, bet uzrakstītais paliks. Raksti gan.

Taisnību sakot, man jau sen smeldza kaut kas krūtīs, lai rakstītu, un tagad, vēl Eferta pamudināts, es ķēros pie spalvas un papīra. Es rakstīju stāstu «Sarkanie izlūki». Stāstā es tēloju četrus sarkanos izlūkus, kas, ielenkti mežos no baltgvardiem, nezaudē dūšu, bet, nogaidījuši nakti, ar kauju izlaužas caur balto ķēdēm. Stāsts iznāca vairāk kā divdesmit lapas garš. Es rakstīju viņu veselu nedēļu.

— Labs stāsts, brīnišķi labs stāsts, — izlasījis teica Eferts, — bet tikai vēl šur tur nesaprotams, būtu labi, ja viņu vēlreiz pārrakstītu, iznāktu vēl labāks . . .

— Ēh! — Man dūša apšķebinājās. Bet padošanās arī vairs nevarēja būt; ja sācis, par atkāpšanos nedomā.

Rakstīju no jauna, ņemdams vērā visus Eferta norādījumus. Rakstīju un svīdu.

Pa to laiku Eferts jau bija aizbraucis uz Maskavu. Aizsūtīju stāstu viņam.

Atnāca atbilde: stāsts pieņemts drukāšanai. 1926. gada sākumā viņš tika nodrukāts rakstu krājumā «Darbdiena».

Tanī laikā es pats jau biju Maskavā. Kad «Darbdienu» es saņēmu redakcijā un ieraudzīju tur savu vārdu, es paliku ļoti priecīgs. Es steidzos mājās, lai ātrāk tiktu pie lasīšanas. Bet,

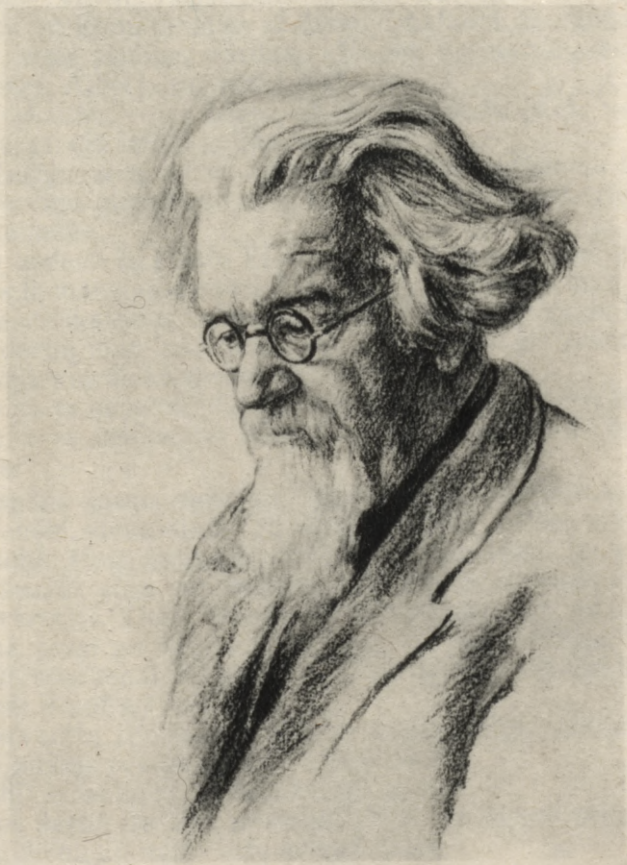

Sudrabu Edžus

tikko izgāju uz ielas, mani pārņēma nepārvarama kāre izlasīt stāstu uz vietas, uz karstām pēdām.

Aizrāvies aiz kādiem vārtiem, es lasu. Es lasu, un manās acīs atkal Melnupes, Gubeņu, Logovas meži. Un atkal es redzu sen kritušos izlūkus — Eini, Ziediņu, Ādolfu. Un atkal es dzirdu Eiņa vārdus: «Erni, nepadodies! Mūsu uzvara!» Un atkal es redzu Žoržu un Konu cīnoties ar divsimt baltiem. Es redzu Žoržu un dzirdu viņa pēdējos vārdus: «Nāciet un ņemiet, bet nāks Ernis, Villers, Alberts un ņems jūs! . . .»

— Es rakstīšu, — es teicu tad sev turpat uz ielas. — Einis, Žoržs, Kons un citi izlūki paliks nemirstīgi.

Jā, es turēju savu vārdu. Es rakstīju stāstu «Ziemeļu fronte». Es rakstīju viņu piespiezdamies, ielikdams šinī stāstā visu savu enerģiju un māku.

Kad es nodevu šo stāstu Efertam, viņš bija ļoti priecīgs. Viņš teica: «Tas ir mākslas darbs.» Viņa uzslava piedeva man jaunus spēkus, un, neskatoties uz to, ka es biju Sarkanarmijas komandieris un darba man bija daudz, es atkal ķēros pie rakstīšanas. Es uzrakstīju vairāk kā desmit stāstus.

Šinī laikā es saņēmu bēdīgas ziņas, ka biedrs Eferts nomiris. Eferta nu vairs nebija, un man deva aizrādījumus b. b. Sviris un Jokums.

Bet uznāca jauna nelaime. Ilgās cīņas, peldēšana ziemas laikā pār upēm, ievainojumi, Karēlijas gājiens — viss tas atstāja savu iepaidu. Mani sagrāba sirds un nervu kaite. Es saslimu. Nu bija jāuzsāk cīņa par veselību. Tā bija interesanta cīņa. Es paliku uzvarētājs. Tiesa, bija minūtes, kad likās, ka nu man beigas, bet nē, atkal un atkal es teicu sev: tas, kas izstaigājis krustām un šķērsām ienaidnieka zemi, kas uzvarējis tik daudz balto, padosies nu slimībai? Nē!

Lai pārvarētu slimību, es ieturēju visur stingru režīmu.

— Vajadzīgs svaigs gaiss! — teica ārsti.

— Labi! — es teicu. — Būs svaigs gaiss!

Iestājos darbā Baškīrijas zvejniecības trestā par rajona pilnvaroto, lai dienu un nakti būtu svaigā gaisā.

— Nedrīkst smēķēt! — teica ārsti.

— Labi! — es teicu.

Bet tas viss nebija tik viegli. Septiņpadsmit gadus dzinis savā organismā ģifti — nikotīnu, pamēģini nu uzreiz nedot! Notika jauna cīņa ar nikotīnu. Un atkal es uzvarēju. Viskritiskākos brīžos, kad, liktos, nebija vairs spēka izturēt, es ņēmu papirosu pirkstos un jautāju: «Tu mani pārvarēsi, pārvarēsi? . . .»

Tā runādams, es viņu lauzīju un sviedu ugunī.

Svaigs gaiss, laba pārtika, nesmēķēšana darīja savu iespaidu — es izveseļojos un drīz vien jutos tikpat stiprs un spēka pilns kā tad — lielo cīņu dienu laikos.

Palicis vesels, es sāku atkal rakstīt. Es uzrakstīju stāstus «Mežs», «Jurgensa nodevība», «Mūsējo desmits», «Vienpadsmitā reize», «Kanders», «Elza», bet bērniem — «Es stāstu» un «Pridka».

Daudzi prasa: vai mani izlūki esot izdomāti?

Atbildu: nē, mani izlūki nav izdomāti. Kritušos izlūkus Eini, Žoržu, Konu un citus drīz visi redzēs — trešajā «Kritušo piemiņas grāmatā». Viņi atdeva savas dzīvības par brīvi.

Pašreiz es rakstu lielu stāstu «Meži šalc». Šinī stāstā es tēloju izlūku agro bērnību un jaunību.

Bet, atzīstos, man nebūt nav viegli rakstīt. Esmu izlūku Žorža, Eiņa, Ota draugs un biedrs — tāds pats meža kalpa dēls kā viņi, gandrīz bez kādas izglītības. Un prasības — dot vērtīgus darbus — arī mums, rakstniekiem, tagad tiek uzstādītas arvien stingrākas. Lai gan man jau ir 36 gadi, esmu stingri nolēmis iestāties literāriskā augstskolā, lai gūtu vairāk zināšanu un varētu rakstīt arvien labākus, arvien vērtīgākus stāstus.

O. Rihters

«Mazais Kolektīvists», 1936. g., Nr. 1, 18.—19. lpp.

PLESKAVAS «DZĪVĀ VĀRDA» 10 GADU JUBILEJA

Uz Gogoļa ielas stūra mazs plakāts ziliem burtiem ziņoja, ka kokstrādnieku teātra telpās notikšot pirmais latvju literāriskais vakars.

Paši literāti sanāca aukstajās telpās un sprieda par vakara izredzēm:

«Ja būs 20 apmeklētāju, vakaram jānotiek!»

Bija ieradušies 23! Mēteļos un puskažociņos ievilkušies, tie sēdēja nekurinātā zālītē un ar necerētu uzmanību noklausījās Eferta-Klusā referātu par proletārisko literatūru. Pacietīgi klausījās arī pārējo toreizējo Pleskavas latvju literātu — Sudrabu Edžus, K. Siliņa, K. Pelēkā, Ed. Biroja un J. Gaiļa-Sarkanā darbus...

Drīzumā notika vēl otrais literāriskais vakars. Un tikai pēc tam, 1922. gada agrā pavasarī, dzima Pleskavas latvju darbaļaužu dzīvā avīze «Dzīvais Vārds». Nosaukumu deva Pelēkais. Viņš bija patlaban atbraucis no latvju strēlnieku sanatorijas. Tur, Veļikije Lukos, strēlnieki ar ļoti labiem panākumiem bija izdevuši vispirmo «Dzīvo Vārdu».

Pirmais atbildīgais redaktors bija J. Andersons-Bērziņš, kurš kā īsts kaujinieks žurnālists bieži vien bez politiskā ievada un plašāka marksistiska «zemstrīpas raksta» gādāja arī par kodīgu «sīko feļetonu» un satīrisku inscenējumu. Redakcijas

kolēģijā oficiāli skaitījās bez tam vēl Purēns, J. Gailis-Sarkanais un Ed. Birojs.

«Dzīvā Vārda» popularitāte pieauga. Katrā numurā nāca klāt jauni līdzstrādnieki. Kā ļoti spējīgs satīriķis izvirzījās nelaiķis Banders — Sīpolu Ješka. Aizvien jauniem, interesantiem paņēmieniem tika atsvaigota materiāla pasniegšana. Bija tur improvizētas redakcijas sēdes, telegramu un radiogramu saņemšana pašā «Dz. V.» izlaišanas brīdī, un reiz ieradās un uzstājās pat vesela «Baltlatvijas delegācija», kurā ietilpa tādi «spīdekļi» kā ģenerālis Radziņš, Viktors Eglīts un Virza ar saviem jaunākajiem oriģnāldarbiem. Nolasītie darbi bija tiešām īsti, un autoriem būtu lieli brīnumi, kā gan šejienes darbaļaudis par viņu svētā nopietnībā sacerētiem rakstiem un dzejām tik ļoti sirsnīgi smejas... Un ar atzinību minēja dramatisko pulciņu, kurš kopā ar kori gādāja arī turpmāk par tematiski pieskanīgiem «mākslas pielikumiem». Ar lielu rūpību tika reiz sagatavota sabiedriskā tiesa par Pleskavas ūdensvadu, kurš strādāja vēl pārāk nekārtīgi...

Marksistiskā diskusiju kluba zālīte vienmēr bija pārpildīta no «Dzīvā Vārda» abonentiem.

Pirmo jubileju svinot, 50. numurs tika izlaists Puškina teātra telpās, Pleskavas lielākajā zālē...

Žēl, ka no šī pirmā darbības posma nav uzglabājies nekāds arhīvs, ne protokoli, tā ka tagad nav pietiekoši iespējams izsekot «Dzīvā Vārda» tapšanas un attīstības gaitai.

*

Šo atceramies mēs, trīs no «Dzīvā Vārda» dibinātājiem, tagad pēc 10 cīņu un darba gadiem dodoties uz Pleskavu — uz «Dzīvā Vārda» jubileju.

Esam «veci pleskavieši». Divi no mums, pirmo reizi Pleskavā būdami imperiālistiskā kara laikā, iepazinušies toreiz vienīgi ar... katorgas cietumu, kaut gan katorgu vēl neizpelnījušies.

Otro reizi Pleskavā ierodoties, mēs redzējām bijušā katorgas cietuma ēkām jau lielus, gaišus logus. Tur bija ierīkota kokapstrādāšanas rūpnīca.

*

Tagad, braucot caur pilsētu, redzam jaunceltās fabrikas, jauno elektrostaciju. Pleskava industrializējas. Viņai ir savi īpatnēji sasniegumi ādu rūpniecībā, linu apstrādājamo mašīnu būvniecībā. Arī še latvju trieciennieku var atrast piecgades frontinieku pirmajās rindās. Pleskavas litkoru pulciņam, Stučkas iesaukumam neatliekams pienākums — aprakstīt trieciendarba sasniegumus, attēlot labākos trieciennieku.

*

«Dzīvais Vārds» ir tiešām dzīvs, īpatnējs kultūrdarba veids, kura desmitgadīgā pieredze nav pietiekoši novērtēta un pielietota citos klubos.

Laiks būtu to darīt.

Šādu pārliecību mēs gūstam, kad nacmazākumu kluba «Darbs» ēnainajā, rūpīgi uzkoptajā dārzā, piedaloties redakcijas kolēģijas sēdē, iepazīstamies ar veikto darbu. Ar grūtībām, kādas jāpārveic tagadējā «Dzīvā Vārda» vadībai.

Ne visas no šīm grūtībām ir veiktas. Trūkst vēl dzīvas saistības ar rūpnīcām un kolektīviem. Caur to svinīgajā 150. numurā iztrūka trieciennieku raporti. Pastiprinot organizatorisko darbu, šī saistība turpmāk tiks radīta.

*

«Dzīvā Vārda» abonentus 10. jūlija vakarā sveic elektrības apstarota Padomju Latvijas sarkanā zvaigzne. Uz kluba vasaras telpu ieejas durvīm lozungs:

«Dzīvā Vārda» pirmais redaktors Baltlatvijas katorgā.

Stiprināsim Latvijas proletāriskās revolūcijas veicināšanas fondu!

Baltlatvijas valdība grauj saeimas strādnieku-zemnieku frakciju.

Nost ar buržuāzijas teroru!

Lai dzīvo strādnieku šķiras dzīvais vārds!

Zālē mūs sveic senais lozungs:

Lai dzīvās dzīves dzīvais vārds ir mūžam jauns un spārnots!

Jubilejas numura redakcijā tiek uzņemti priekšstāvji no vietējām partijas un sabiedriskām organizācijām, kā arī Maskavas viesi — «Prometeja», «Celtnes» un rakstnieku priekšstāvji. Sūtot cīņas sveicienus savam pirmajam redaktoram, Rīgas katorgas centrālē smokošajam J. Bērziņam-Andersonam, «Dzīvā Vārda» dalībnieki ievēlē viņu par goda redaktoru. Tiek pieņemta asa protesta rezolūcija pret strādnieku-zemnieku frakcijas graušanu Baltlatvijas saeimā.

Pēc atbildīgā redaktora b. Valdmaņa īsā ievadraksta nāk apsveikumi. «Dzīvo Vārdu» apsveic gan mutiski, gan rakstiski vietējo partijas un kultūrizglītības iestāžu priekšstāvji, avīze «Pskovskij kolhoznik», «Prometejs», «Celtne», «Komunāru Cīņa», Maskavas, Smoļenskas, Kaļiņinas latvju klubi, bijušie «Dzīvā Vārda» līdzstrādnieki no Maskavas un citām pilsētām. Klusē vienīgi Ļeņingradas Latiznams un rakstnieki, no kuriem neviens sveiciens, bet arī palīdzību darbā varētu gaidīt...

Vairākos rakstos tiek apgaismots «Dzīvā Vārda» desmitgadu darbs un tā sasniegumi.

Vēlā laika dēļ vēl daudz no jubilejas numura materiāliem jāatliek uz nākošo numuru.

Literāriskā nodaļā savas dzejas lasa Sudrabu Edžus, K. Pelēkais un Ed. Birojs. Un klausītāji dažā agrāk jau drukātā darbā tagad izjūt jaunu spilgtumu.

Kluba koris b. Pakalnietes vadībā nodzied vairākas dziesmas.

Tiek godalgots trieciennieks — «Komunāru Cīņas» abonentu vācējs b. Alksnis.

Kluba «Darbs» kultpolitpadome izsniedz atzinības rakstus «Dzīvā Vārda» atbildīgajam redaktoram b. Valdmanim un aktīvākajam līdzstrādniekam b. Rācenājam.

Numurs «izlaists» viss — līdz sludinājumiem par komunistiskajiem brīvdarbiem latvju skolas sakņu dārzos, bet dalībnieki vēl neizklīst ...

Sudrabu Edžum jāapsolās nākošajā vakarā pastāstīt, kā viņš sācis rakstīt, kā uzrakstījis savu «Dullo Dauku» un citus jauniešu stāstus. Stučkas iesaukums grib iepazīties ar mūsu rakstnieku darba pieredzi. Un vairākus vakarus līdz vēlai naktij «vecie pleskavieši» lasa «jaunajiem pleskaviešiem» savus darbus un stāsta, kā tie radušies.

Ed. Bl.

«Celtne», 1932. g., Nr. 7, 650.—653. lpp.

NO NEMIERA SIROTĀJA LĪDZ INDRIĶIM PĀRTICNIEKAM

Redakcijas piezīme. Rakstā aizķertās strīdu vietas redakcija uzskata par nepietiekoši izdebatētām.

Klusā darbus nedrīkst noklusēt. Nevis tāpēc, ka viņš būtu sniedzis nepārspējamus proletliteratūras paraugus. Pārāk īsa bija viņa rakstnieka gaita, un pat šajā nepilnajā gadu desmitā viņš nekad nevarēja nodoties sistemātiskiem meklējumiem proletliteratūras laukā. Un tomēr Klusā darbi, atskaitot pašus pirmos, visvājākos, modina un rūda lasītājā proletārisku apziņu, mobilizē viņa gribu, vairo aktivitāti proletariāta cīņās par dzīves pārveidošanu. Dzīves dialektiku, viņas nemitīgo attīstību, viņas pretrunas un vienību atsedz katrs Klusā darbs: pirmie — vājākie, nepilnīgi, vēlākie, vairāk nobriedušie, dziļāk, spilgtāk. Visdziļākā, visspilgtākā dialektika ieslēgta arī pašā tanī faktā, ka pirmajos Klusā darbos vēl atrodam tādus elementus, kas proletariātam sveši, pat naidīgi, bet ar katru vēlāko darbu Klusais atkratās no

visa liekā, svešā, meklē, atrod un izpauž tos elementus, «caur kuriem proletariāts kā šķira jo varens cīņā pret kapitālismu» (K l u s ā «Par mākslu un skaistumu», «Jauni rīti»).

Mēģinu izsekot šo dialektiku.

Malienas kalpi

Ganu zēns Mārcis, tas pats Mārcis kā pusaudzis-kalps, kalpa vīrs Klāvs, muižas kalpone Mare, vēlākā plinšu sieva, Latgales bobulis Dumpja Donāts — lūk, Klusā pirmā krājuma «Nemiera sirotājs» galvenie tipi. No kalpu gala nākuši, ar kalpu galu neškirami saistīti arī profesionālie revolucionārie trimdinieki («Zaļums», «Atgriežoties»). Starp revolucionārajiem kaujiniekiem, kas atkāpjas, balto spēku un zaļo bandu vajāti («Aizejot», «Nemiera sirotājs»), ne mazums lauku kalpu. Vienā stāstiņā rādīti miestiņa amatniekzeļļi, kādā citā — nediferencēta zemnieku masa («Malienas bezzemnieki») un, visbeidzot, maznozīmīgā tēlojumā «Mājās» — nīkstošais sīksaimnieks. Skaidrs, ka ne zemniecību un ne sīkpilsonisko inteliģenci tēlo te Klusais v i s p i r m s, kā to savā laikā apgalvoja kritiķis Knoriņš (krājumā «Jaunais laiks»), bet gan vispirms kalpus.

No lauku tematikas Klusais neatsakās arī savos vēlākos darbos. Un atkal tā ir lauku proletāriešu pasaule, kuru viņš tēlo. «Pierobežas apriņķis», «Biedrs Indriķis» — labākie Klusā darbi. Viņu varoņi — revolucionārie kalpi, vai nu tieši no laukiem nākuši, vai cik necik pilsētas dūmos apkvēpināti. Tās nav atvases no saimnieku celma — tie proletārieši no paaudžu paaudzēm. Ne pagātnes atmiņas, ne nākotnes sapņi tos nesaista pie sava kaktiņa, sava zemes stūrīša. Tie nav reti zemes īpašnieku masā iekaisīti vieninieki. Tie plašas masas priekšstāvji. Šīs masas svarīgā loma revolucionāro cīņu vēsturē nenoliedzama. Nekādi nevar sacīt, ka šī loma mūsu literatūrā jau pietiekoši būtu apgaismota. Tāpēc gluži dabīgi, ka ne tikai Klusais, bet gandrīz visi mūsu proletāriskie rakstnieki kavējas pie Latvijas kalpu likteņiem, kas tik cieši saistīti ar visas šķiras, ar visa proletariāta likteņiem, ar revolūcijas likteņiem. Un par rakstnieku, kas cieši apzinās šo saistību, kas pareizi novērtē lauku proletārieša šķiras apziņas, cīņas gatavības pakāpi, nebūt nevar teikt, ka viņš, lauku tematikai nododamies, kļūst neuzticīgs proletariāta hegemonijas idejai. Arī to nevar teikt, ka rakstniekam, kurš, tēlodams lauku proletārieti, nerāda viņa pārvēršanos par pilsētas strādnieku, tūliņ jau sveša atziņa par industriālā proletariāta «mesiānisko lomu» (tā pārmeta Klusajam b. Knoriņš krājumā «Jaunais laiks»). Rūpniecības proletariāta uzdevums daudz sarežģītāks nekā vienkārša pārējo darbaļaužu masu uzsūkšana sevī. Savus

šķiras biedrus — lauku proletāriešus viņš audzina, organizē, nebūt negaidīdams, kamēr viņi saradīsies pilsētā un fabrikā. Viņš tos uzmeklē turpat uz laukiem, viņš pārraida turp savas atziņas un apziņu pa visādiem ceļiem un vadiem. Kur avangards šo uzdevumu sekmīgi veic, tur plaisa starp viņu un pārējiem viņa šķiras slāņiem nemitīgi sašaurinās. Revolucionārā kustība Latvijā rādīja, ka Latvijas lauku proletārieši iz sava vidus spēj nostādīt avangarda rindās simtus un atkal simtus cīnītāju — tieši no arkla.

Klusā pirmajā krājumā trūkums nebūt nav tas, ka viņš tēlojis lauku proletāriešus, pie tam nomales kalpus. Par trūkumu, vienpusību gan jau jāuzskata tas, ka viņš tēlojis, ar retiem izņēmumiem, tikai laukus. Bet galvenais Kl. trūkums tas, ka savos pirmajos darbos viņš lauku proletāriešiem un revolucionāriem inteliģentiem tik maz vēl piešķir to īpašību, ar kurām viņu šķira «jo varena cīņā pret kapitālu». Šinī ziņā kritikas pārmetumi bija diezgan dibināti, un Klusais, kā redzams no viņa vēlākiem darbiem, šos aizrādījumus ir ņēmis vērā.

Neaizpildīts robs

Pilsētas strādnieks patiešām reti figurē Klusā darbos — pilsētas dzīves, viņas revolucionāro cīņu attēls tur reti dots un ne ikreiz izdevies. Pilsētā norisinās «Plinšu sievas» otrs cēliens; bez tam Klusajam ir pāris tēlojumu par nelegālo partijas darbu pilsētā, interesantākais no tiem «Provokators». «Plinšu sievā» pilsētas strādnieki maz izcelti, bet iespaidi no pašas pilsētas sniegti gluži laucinieciskā Mares vai paša autora uztverē:

«Visa Rīga dūca un skanēja kā tukšas, izmaltas dzirnavas...* Pa ceļam viņa iegriezās katrā darbnīcā, kur tik vēl kala kāds āmurs — kā pēdējais dzenis izdegā... Kā bite saules pārpilnā pļavā izskrējusi un apreibusi, Mare nokrita uz sola bulvāra malā.»

Vēl uzkrītošāk šis kontrasts starp tēlojamo objektu un tēlošanas paņēmieniem liriskajā fragmentā «Aizejot»:

«Pie pašām kājām gulēja plašas fabrikas. Kā pusaizsērējušu ezeru skaidrās dzīles bijīgi raudzījās viņu plašo logu stikli no nodzeltējušu jumtu un sienu režģa. Un tās bija it kā dziļumos nogrimušas, apburtas skaistas pasaules, ko viņi slēpa aiz sevis.»

Citādi jau tēlota pilsēta stāstiņā «Provokators». Gan arī te vēl it kā nav industriālās pilsētas ritma, kā aizrāda Klusā kritiķi. Bet tikai tad, ja šo ritmu meklējam vienīgi fabriku, mašīnu

* Pastrīpojumi citātos viscaur mani. — *A. P.*

trokšņos un tempos, ielu dārdoņā u. c. pilsētas tehnikas atribūtos. Ja turpretim ņemam vērā, ka šim ritmam vajag kaut kā atbalsoties arī pilsētas strādnieku psihikā un rīcībā, tad to gan jau atradīsim, piemēram, nelegālajos partijas darbiniekos Kārlī un Krišā tēlojumā «Provokators». Te vispirms stingri uzsvērta starpība starp naivo lauku puisi Krišu, kurš «nebija vēl labi kalts priekš pilsētas bruģa», kurš skatās spiegam acīs un neuztver, vientiesīgi atbild uz provokatora jautājumiem un vēlāk uz brīdi notic viņa meliem. Tad tēlots moments, kur sabirzt un izšķīst Krišа naivā paļāvība, mezglu pakaļ mezglam atrisinot sarežģīto notikumu gaitu, līdz noskaidrojas dīvainā aresta cēlòņi.

«Krišs jūt, ka tam platmale līp pie pieres. Viņam uz laukiem nebija nācies tik intensīvi strādāt. Dažas sekundes, varbūt minūtes, varbūt desmit minūtes — laika aprēķins bija tagad apjucis... Un kur nu bija palicis Krišа naivums!...»

Vēlreiz min Klusais pilsētas iespaidu uz strādnieka psihiku stāstā «Pierobežas apriņķis», līdzinādams Ješku ar Zauri:

«Ješka zin — Zauris ir drusku pasmags uz celšanos. Visu pusmūžu nobraukājis uz lauku kuļmašīnas un, kā tā, palicis dažreiz grūti iekustināms... Bet Ješka... pametis acis tālāk apkārt. Viņš vispār pa pasauli vairāk maisījies. Rīgā ne tikai gaisu paostījis, i kroņa zosis pabarojis... cietumā par politiku sēdējis...»

Viņš tāpēc kustīgāks, apķērīgāks nekā Zauris.

Tas gandrīz viss, ko Klusais par pilsētu rakstījis.

Klusais pats atzina savu vienpusību. Bet viņš bija pārāk stingrs paškritikā, pārāk īsts mākslinieks, lai, nebūdams pietiekoši saaudzis ne ar pilsētas tehniku, ne ar industriālā strādnieka psihiku, piekravātu savus darbus ar zavodtrubām, mašīnām, riteņiem un dzelžainām mesijām. Bet, kā proletariāta rakstniekam, kurš no šīs pasaules nav izaudzis, jāsaaug ar viņu, to Klusais gaiši apzinājās. Viņš tik pārliecinoši skubināja latvju proletārrakstniekus iet uz fabrikām, strādāt fabriku sienas avīzēs, ne tikai mācīt strādkorus, bet arī mācīties no tiem. Viņš pats būtu gājis šo ceļu un pēc pamatīgas iepazīšanās ar fabrikas, ar strādnieku dzīvi ķēries pie viņas attēlošanas. Ja Klusais būtu nodzīvojis līdz mūsu dienām, mums varbūt būtu kāds mākslinieciskс tēlojums par grandiozajiem rekonstrukcijas procesiem, kas pēdējos gados norisinās ražošanas tehnikā, ražotāju attiecībās pret darbu un citam pret citu. Tā domāt liek ne tikai viņa uzskati šinī jautājumā, bet arī nupat raksturotie mēģinājumi piegriezties revolucionāro pilsētas strādnieku tēlošanai un vienmēr lielākās sekmes šinīs mēģinājumos. Tagad šis robs Klusā darbā neaizpildīts.

Kā pārveidojās «nemiera sirotāji»

Viegli pierādīt, ka pat pirmajos Klusā darbos galvenā vieta ierādīta lauku proletāriešu tipiem. Bet ar to vien vēl nebūt nav teikts, ka viņu autors jau stingrs proletārisks rakstnieks. Biedrs Knoriņš savā te jau minētajā recenzijā pareizi aizrāda, ka daudziem Klusā tipiem vēl piemīt sīkpilsoniska jūtoņa, ka daudzos Klusā tēlojumos vēl manāms sīkpilsonisko jaunromantiķu iespaids. Šāds apgalvojums patiess, bet tā vēl nav visa patiesība.* Lai vērtējums būtu pilnīgs, vispusīgs, te jāuzsver, ka jau šajos pirmajos visvājākajos darbos Klusais sāk atkratīties no šā iespaida. Sīkpilsoniski romantiskie noskaņojumi (pasīvas skumjas un ilgas, vientulības sajūta u. tml.) viņa varoņu psihikā tiek pārvarēti, bet, pašu šo pārvarēšanas procesu tēlojot, Klusā stilā vēl sīksti turas jaunromantisma paņēmieni. Tāpēc šie Klusā tēlojumi iznāk nenoskaņoti, maz pārliecinoši.

Bet pilnīgas statikas nav arī šajos darbos, arī te virzība, augšana. Pat skumjos, vientuļos kalpu zēnus («Mārcis», «Senie brīži») — pasīvos sapņotājus skarbā dzīves īstenība rauj augšā no šiem sapņiem. Cik romantiski skaists arī nenāk Jāņu vakars, visa tā iejūsma izsīkst Mārča sausajā konstatējumā: «Saimniekam svētki, ne tev.» Tas Mārcis, kurš tīšām nekāpj ārā no vēsās rasas, lai uz akmens sildītu sasprēgājušās, sūrstošās kājas, nav vairs naivais sapņotājs, kāds viņš bija tēlojuma sākumā. Viņš meklē arī ceļu ārā no savas vientulības un pasivitātes. Ne viņam vienam laupīti bērnu svētki ar viņu zibeņiem un pērkoniem. Un Mārcim ataust vēl neskaidra atziņa, ka viņam jāturas kopā ar kalpu bērnu kolektīvu — gan tad «zibens būs mūsu».

Tikai pati šī apziņas mošanās tēlota ne viscaur pārliecinoši, ne bez sentimentālas frāzes, ne bez romantikas atribūtiem — «pīpenes ziediņiem», kuru «baltās ziedlapiņas... vēja plūsmas aiznes, kamēr rokā paliek tikai dzeltena, kaila galviņa» u. tml. Kolektīvā — sestdienas brīvdarbos — atkratās no sava vientulības pesimisma arī Zaļums — norūdīts revolucionārs, bijis arī fabrikas strādnieks, kurš jau «kā vientuļš kalpa zēns» mācījies «dzīvot vistumšākajā apakšzemes sprostā un sapņot visgaišākos sapņus par saules pilsētu». No pilsoņkara frontes svešā mazpilsētā atgriezies, viņš sirgst mietpilsoniskās apkārtnes

* Pavisam jau aplams ir R. Pelšes spriedums (recenzijā par «Jauno laiku» žurnālā «Darbs», Nr. 1):

«... V. Knoriņš īsti meistariski, dziļi un spilgti uztvēris un parādījis Klusā psiholoģisku, dažkārt pat idejisku radniecību ar pilsoniskiem jaunromantiķiem individuālistiem: Akurateru, Jaunsudrabiņu un citiem» (pastrīpojums mans. — *A. P.*). Šāds slēdziens ne tikai nav pierādāms ar Klusā darbu analīzi, bet ar tādu noteiktību nav formulēts arī Knoriņa recenzijā. Nav gan arī dzirdēts, ka Knoriņš ko būtu iebildis pret šādu viņa recenzijas tulkošanu.

dzīves tukšumā un «savādā pliekanumā», nerod sev biedrus ne darbā — padomju kancelejā, ne klubā, ne svētku demonstrācijā. Zaļuma sirgšana vienā ziņā patiešām stipri atgādina sīkpilsoniska inteliģenta individuālista pārdzīvojumus: viņa enerģija krietnu laiku izplēn pasīvās skumjās par neskaskaņu starp ideālu un reālo apkārtnes dzīvi. Pats šis Zaļuma ideāls, protams, pavisam nelīdzinās sīkpilsonības ideāliem. Zaļums alkst kolektīva darba un prieka, to viņš gūst it kā nejauši, «no vientulības un bezdarbības glābdamies», komunistiskos brīvdarbos. Tomēr Zaļuma jaunās atziņas izpaužas tikai deklarācijā, kurā nav nekā mākslinieciski pārliecinoša. Ja vēl ņem vērā šīs deklarācijas caurcaurēm romantisko stilu, tad jāatzīst, ka Klusais te veltīgi nopūlas velnu ar Belcebulu izdzīt. Tēlošanas paņēmieni te rāda, ka mākslinieks Klusais atpaliek vēl no revolucionāra darbinieka Eferta. Tikai vēlākos darbos šīs pretrunas izvēršas vienībā, un tas ir atkal visai interesants dialektisks process.

Jau pirmajā krājumā ietilpst arī tādi darbi, kuros Klusais savu varoņu augšanu tēlo spilgti pārliecinoši. No tiem raksturīgākie «Kalpa vīrs Klāvs» un «Plinšu sieva». Klāva apziņas atmodā nav nekā anekdotiska, kā to apgalvoja b. Knoriņš. Ne jau nu mītiņruna pati par sevi izšķiļ pirmo apziņas dzirksteli no tīri vai pārakmeņotām vecīgā kalpa smadzenēm. Mēs redzam tos rūgto piedzīvojumu slāņus, kuri gadu gadiem krājušies klausītājos — kalpos un kurus nu kustina katrs vienkāršais runātāja vārds. Lūk, dialogs starp runātāju un klausītājiem:

«— Tu strādā no tumsas līdz tumsai, vai tev pat kāda svētdiena brīva?

— Neviena, neviena, — sakustas bezzemnieku pakauši.

— Tev svētdienās saimnieka zirgi jākopj, bet vai tev saimnieks kādreiz zirgu devis kaut gabaliņu pabraukt?

— Nekad, nekad. Man mazais mira nost — nedeva, nedeva pēc ārsta aizbraukt.

— Vai tevi par to kādu dienu brīvā atlaidis?

— Nevienu, nevienu... pat uz sapulci atnākt ne. Pat uz sapulci ne, — pasprūk no kakta.»

Kas tur anekdotisks, ja šai dialogā «ieklausās» arī Klāvs, «apron un var jau tikt līdz» un iepinas «ar visiem vienā režģī».

«Plinšu sieva» pie atziņas nāk pakāpeniski. Mēs redzam, kā viņas dzīvē dien paka| dienai, «katru brīd... lasās tik kopā atkal jaunas šausmas un nedienas». Marē viņas nekad nenogulst kā sastingušas, prātu un gribu trulinošas. Katra jauna pārestība jo asāk dze| viņas apziņu. Pārāk skaudrā ciešanu virpulī viņu ierauj pasaules karš — samierināties ar šīm ciešanām nav iespējams; pārāk vientu|a viņa palikusi eksistences cīņā — nav neviena, kas nastu atvieglinātu, ne arī ar mierinājumiem gribu

atmiekšķētu, pārāk stingra un sīksta Mare, lai lūztu vai liektos.

Bērnībā viņa — tas pats pasīvais sapņotājs kalpu bērns. Vasaras vēlajos vakaros, pa kalpu mājas logu izslējusies, viņa ilgi skatās tālajā, baltajā lielceļā vēlīniem braucējiem pakaļ. «Un gribējās tālu līdzi steigt... līdz ar braucēja aizkūpušo putekļu mākonīti... Neviens negaidīja...» Stāsta darbībai sākoties, Mare, laimīga māte, aizmirst katru smagumu, kavēdamās pie sava nākošā «maizes devēja», kuram jau tagad tik platas, biezas plaukstas kā nevienam citam no kalpu sievu bērniem. Kad pasaules karš draud ārdīt šo personīgo laimi, Mare cīnās tikai par to, bez kādas šķiras apziņas. Gan arī bez veltīgām lūgšanām, bez asarām, ar vēsu saprātu vien. Viņa centīsies pierādīt muižas arendatoram, ka muižas interesēs ir atsvabināt Didzi no karadienesta. Viņš taču no kalpiem visstiprākais, «gatavs iet dienām un naktīm, tāpat viņa...». Apķērība Marei ir. Tiklīdz Zirnis noraida viņas aprēķinu, tā tūliņ noprot, ka no kara, no tēvzemes aizstāvēšanas, «kuras dēļ nu vecais Zirnis lien vai pa sienu augšā», viņam «vajag nākt vēl lielākai peļņai, nekā Didzim ar viņu tepat mājās vergojot». Pirmoreiz nu viņai griezīgi duras acīs šķiru pretišķības, omulīgo Zirņa ģimeni ar savu, tikpat kā izārdīto, salīdzinot. Pirmoreiz ataust nojauta, ka vienīgais glābiņš te būtu kalpu ļaužu kolektīvs. Bet tas vēl nav iekustināts... Tālāk ekspluatācija kļūst arvien negantāka. Maizes devējs saslimst, «tikko kvēlo, kā mazs skaliņš, un taisās dzist». No Didža ne vēsts. «Nesagaidīsi vairs,» viltīgi un divdomīgi smīn izvirtulis vagars... Kad Mari padzen no muižas, viņa aiziet jau sagatavota plinšu sievas uzdevumam. Viņa zina, ka viens pats un ar plikām rokām kalps neko nepanāks. Tādēļ pilsētā Mare tik drīz iemācās soļot vienā taktī ar revolucionāriem fabrikas strādniekiem.

Arī «Malienas bezzemnieki», «Amatniekzeļļi» un pat «Dumpja Donāts» rādīti kā topoši revolucionāri. Ja Klusais mūs vadā pa visnomaļākajiem Malienas kaktiem un no tiem velk ārā bieži vien visatpalikušākos kalpus, tad nebūt ne tādēļ, ka viņam tie mīļāki nekā apzinīgi proletārieši. Autora nolūks skaidrs: rādīt, ka pat viszemāk, visdziļākā tumsā nospiestie darbaļaužu slāņi ir varenas rezerves cīņas avangardam, ir «mūžamežs» proletāriskās revolūcijas ugunskuram. Kā revolūcijas fronte uzsūc rezerves, kā septiņpadsmitais gads izrauj no lauku klusuma «Ugas, Liņuka un Kārļa paaudzi», kā «deviņpadsmitais izslauka pēdējo mazticīgo Aleksi no tumšā kakta un pēdējo Aneti izrauj no dievticīgo vecāku rokām» — to plašākā vērienā atkal rāda «Pierobežas apriņķis». Cik daudz organizatorisku talantu, cik daudz revolucionāras iniciatīvas slēpjas šajās pelēkajās lauku proletāriešu masās, tas atklāts Ješkas («Pierobežas apriņķis») un Indriķa («Biedrs Indriķis») tipos.

Bet nu paskatīsimies Klusā tipus, kad tie jau norūdīti revolucionāri. Arī no tiem varēsim spriest, cik tuvs Klusais proletariātam.

«Kas teica, ka Dumpja Donāts spēj klusēt?»

Klusā revolucionāri — vienkārši rindinieki. Savus revolucionāru pienākumus viņi izpilda tikpat klusi kā visikdienišķākos darbus. Bet tas ir īpatnējs klusums.

Lūk, Mare naktssardzes postenī. Vai var būt neievērojamāks uzdevums? Bet pastāvam tikai brīdi viņai blakus, un tūliņ sasprindzējas arī mūsu uzmanība, lai «iepazītu katru parasto nakts troksni un iezīmētu katru apkārtnes ēnu», bet pēc tam «ātri uztvertu katru pārmaiņu»: ienaidnieka slapstošos stāvu, viņa šļūcošos soļus. Mēs paši Marei līdz «vai visas acis izskatām», aizdomīgās ēnas pētīdami, paši nemierīgi klausāmies i vējlodziņa krampīša klaboņā, i atplēstās, vēja svaidītās koka mizas šļūkšanā pa trotuāru. Mūs pašus grābj Mares nemiers, izmisušo telefona zvanu dzirdot, uz frontes pusi paskatoties, kur «brīdi pa brīdim kāds it kā velk sērkociņu un nevar uzvilkt». Mares klusā modrība ir mobilizējusi visu revolucionāro modrību lasītājā. Gan nu viņš to zinās lietā likt savā darbā, cik kluss vai skaļš, spožs vai pelēks tas arī nebūtu.

Nostājamies tāpat blakus Dumpja Donātam Daugavas krastā. Pakavējamies līdzi viņa atmiņās:

«... Pavasarī viņš bieži bija te nācis un priecājies par to vaļību un plašumu. Kā bālganpelēka vadmala, kādu auž no Latgales lēnīgo avju vilnas, agrā pavasarī izpletās klajums līdz pašai upei. Un viņam bija tik daudz ko stāstīt citiem bobuļiem, ka nu viena kopēja bobuļu saime to apstrādās un nu arī viņiem reiz būs bālganpelēkas vadmalas drānas, kā viņu plašais klajums agrā pavasarī.»

Vai šis klusais Donāta prieks neiededzina arī lasītāju?

Bet pašreiz klajums «izvagots un sadalīts kā uz bērnu sudmaliņām: sīkām robežām, kā zirnekļu tīklu pārvilkts. Šur tur kā mušu netīrumi uzmestas kupačas. Kā veca, nomelnojusi glezna kroga istabā.»

«Skaties nu, mūsu klajums!» viņš sēri pameta ar roku.

Un vai mēs neskatāmies, vai Donāta zaudējums nekļūst arī mūsējais, Donāta sāpes nesāp mums tikpat dziļi?

Tātad neklus Dumpja Donāts, skaļu revolucionāru valodu runā taisni klusumā. Bramanīgais kroga brāļu duets, bezbēdīgā mūzika uz plosta, kad ermoņikām parauti vaļā «visi reģisteri», — tāds skaļums gan vairāk baida Latgales budžus. Bet mums viņš neko sevišķu no Donāta nesolītu, ja mēs nebūtu redzējuši, kā viņš pirkstos paklabina un noglāsta savas būdas durvju kliņķi, kuru viņš no bērnības spodrinājis un kurš nu

turīgā sābra durvīs ieaudzis, ja mēs nebūtu kopā ar abiem bobuļiem «viņu klajumā» raudzījušies.

Vēlākie Kļusā tipi — Ješka, biedrs Indriķis, nelegālie partijas darbinieki tēlojumā «Provokators» u. c. nav skaļāki ne vārdos, ne darbos. Ja viņi lasītāju vēl stiprāk iespaido, tad ne ar skaļumu, bet ar citām īpašībām, par kurām drusku vēlāk.

«Bet mēs esam zemes strādnieki un tātad paši valdnieki»

Kļusā varoņi nav noliedzēji noliegšanas dēļ, grāvēji, tikai lai grautu. Viņi pirmām kārtām dzīves organizētāji, cēlāji, zemes strādnieki un valdnieki. Tas nebūt nenozīmē, ka viņi neprot nesaudzīgi būt pret ienaidnieku. Pat flegmatiskais Aleksis («Pierobežas apriņķī»), kad vajadzīgs, «saaug ar savu plinti». Par Ješku, par jauniešiem, par biedru Indriķi to i sacīt nevajag. Bet katrreiz, kur runā par cīņu vai kur kauja tēlota, Klusais tieši vai netieši un dažreiz pārāk stipri uzsver, ka graušanas, iznīcināšanas ierocis pacelts, tikai lai sargātu, lai nodrošinātu iespēju radīt. Tie it kā nav cilvēki, kas cīņā baudu jūt. Nemaz jau nerunājot par plinšu sievu, kura pirmoreiz izlieto savu ieroci, lai paglābtu maizi badā nīkstošiem bērniem, kurai zaldāta apģērba piedurknes slēpj «siltas mātes rokas». Arī Ješka un visi citi «Pierobežas apriņķa» kaujinieki ir patiesībā saimniekotāji, kopā vācēji, organizētāji. Vai tas pārtikas nodaļas brauciens vai evakuācijas rīts — Ješka mūžam rosīgs, gādīgs, bažīgs par katru labības maisu, par katru sabraukto zirgu, par katru katūna lakatiņu. Tāds pats vācējs, sargātājs, glabātājs ir Indriķis. Pusmiegā viņam pelēču ļaunprātīgi līksmie čuksti un smiekli izklausās kā žurku pīkstoņa, to žurku, kuras apdraud viņa sēklas labības krājumus. Bet logu restes un durvju sargi pie noliktavas pret šīm žurkām nelīdz. Tāpēc Indriķis pirmais ierakstās kaujiniekos.

«Kad kārklevieši, pirmajās rindās ieslēgušies, devās cīņā pret ienaidniekiem, Indriķis, *pieblīvēto sēklas noliktavu acīs turēdams*, teic apmēram tādu uzrunu citiem: pavasaris jau nāk, un tuvojas lauku sēšana, un tāpēc *pēc sēklas tik kāri stiepjas saimnieku strupie pirksti — pēc katras sēklas, kas slēpj sevī dzīvību un ko bezzemnieku rokas audzējušas lietū un saulē*. Jo saimnieki gribētu būt atkal par tiem, kas valdītu pār visām bagātībām, kuras virs zemes un zemes iekšienē, kā tas mūsu zemes dekrētā teikts. *Bet mēs esam zemes strādnieki un tātad paši valdnieki*.

Un viņi bija nosolījušies frontē neatkāpties... Un nebija atkāpušies.»

Bet Ješka un Indriķis taču abi pārticnieki, un, «kam bars, tam jābaro», saka pat strēlnieks Krišs. Izrādās tomēr, ka viņu

īpatnības piemīt arī pārējiem Klusā tipiem. Muižnieku pilī ierīkojas padome un partijas komiteja. Nevienam nepatīk dzīt naglas baltajās marmora sienās, bojāt tautas mantu. Toties praktiskais Liņuks izmanto kā drēbju pakaramos apmeklētājiem Diānas statujas šķēpu un stirnas ragus dievietei blakus. Šis pats Liņuks evakuējoties piekopj pēdējo nieciņu: «tinti, spalvaskātus, sausekļus — kamīnā; ja iznāk palikšana, viss atkal pie rokas», elektriskā lampiņa izskrūvēta un noglabāta. Jaunietis Uga nepaiet garām no maisa izbirušai auzu saujai, savāc graudus kabatā un vēlāk izbaro «gardēdim» bērim; Aleksis «piekopj» pat sīpolus, kas no saimnieka sīpolu virknes nokrituši.

Caur un cauri redzams, ka visus Klusā cīnītājus virza viena doma, tā, kas ietverta Ļeņina lozungā: «Cīņa par maizi ir cīņa par sociālismu.»

Tikai strēlniekā Krišā ņem pārsvaru graušanas tendences. Viņam kauja — bauda pati par sevi, mierīgā darbdienā viņš nīkuļo un kļūst untumains. Ješka viņu par to drusku pavelk uz zoba, kaut gan ļoti ciena viņu kā stingru, uzticamu revolūcijas kareivi.

No vienas puses liekas, ka ārdīšanas un celšanas darbu kopsakarību — šo dialektisko pretišķību vienību Klusais pietiekoši spilgti un pareizi izcēlis. Mēs taču pārliecināmies, ka viņa varoņi saprot iznīcināšanas ieroču nepieciešamību, ka viņiem nedreb rokas, tos pret ienaidnieku vēršot. Viņu naids pret graujamo it kā neapšaubāms. Un tomēr bieži vien jūtam, ka nav parādīti šī apzinīgās šķiras naida elementārākie, pirmatnējākie, intīmākie avoti. Tie ievainojumi un aizvainojumi, kas neatriebti sakrājušies aiz sakostiem zobiem, sažņaugtās dūrēs, lai tad vēlāk, šķiras apziņā pārveidoti, regulētu mūsu rīcību jau no smadzeņu centriem. Indriķī tāds organisks, miesā un asinīs iezīdies naids spilgtāk izpaudies. Arī tādēļ šis tips laikam gan visspēcīgākais no visiem Klusā tēlotiem. Bet par to atkal drusku vēlāk.

«Partijas manta jāpietaupa»

Trešā visai raksturīgā īpatnība Klusā revolucionāru tipiem — dziļa sirsnība, nemitīga gādība, saudzība attiecībā pret biedriem. Tā nav vienkārša iedzimta mīkstsirdība, ne arī dzīvē iemantots reflekss, paradums. Tā apzināta rīcība, kuras nolūks saudzēt revolūcijas dzīvo spēku jeb, kā Ješka kādreiz izsakās, pietaupīt partijas mantu. Visraksturīgāks šinī ziņā pats Ješka, kurš kā tēvs rūpējas par Liņuku, aizstāv Aleksi un Aneti pret biedru zobgalībām, ar saudzīgu humoru noraida Krišas plātīšanos, tikpat saudzīgi pārmet Karpam par viņa birokrātisko iekūņošanos kancelejā. Tāds pats ir Zauris, kurš ātri izprot

Puķīša kļūdu un izpratis pat nepārmet, kaut gan zina, ka izpirkt šo kļūdu nāksies viņam. Citādus audzināšanas līdzekļus Klusais nerāda. Viņš nerāda tādus konfliktus pašu revolūcijas kareivju starpā, kur nepietiek ar saudzīgu pārmetumu, kur saudzība kļūst par noziedzību pret revolūciju, kur nepieciešams taisni vislielākais skarbums, asums. Mēs labi zinām, ka cīņu dzīve bagāta šādiem konfliktiem. Tāpēc, Klusā stāstus lasot, brīžiem manām, ka revolucionāru savstarpējās attiecības tēlotas it kā pārāk vienpusīgi. Ne jau nu tādā nozīmē, ka Klusais cildinātu oportūnistisku ieciešību tur, kur nepieciešama lieliniecīska stingrība. Nē! Klusais vienkārši izvēlas tipus, kuru negatīvās īpašības, ja viņiem tādas piemīt, stipri mazsvarīgas (Krišs, Puķīts) vai arī samērā viegli izskaužamas (Karps). Visos viņos pārsvarā pozitīvais. Un, ja mēs tomēr nevaram pārmest Klusajam revolūcijas kareivju nepieļaujamu idealizāciju, tad tikai tāpēc, ka viņš tik pārliecinoši māk parādīt to darba un cīņas patosu, kas gandrīz apslāpē cīnītājā visu negatīvo.

«Priekš citiem nav darīts nekas nekur»

Un atkal viss atdots citiem — spēks, dzīve, dzīvība. Šī pretišķību vienība sevišķi klaji atsegta Klusā darbos. Proletariātam nav nekā ko zaudēt, izņemot savas važas. Tāpēc, cīņā iedams, visu cīņai atdodams, pat cīņā krizdams, proletārietis to nedara aiz pašaizliedzības. Ne sevi aizliegt viņš iet, kā Raiņa Antiņš, bet gan sevi un visu pasauli sev iegūt.

Mēs jau redzējām, ka Mare kļūst par plinšu sievu tikai pēc tam, kad viņa cīņā par personīgo, par savu vīru, par bērnu, pati par sevi, veltīgi ir izmēģinājusi visus citus līdzekļus. Nu viņai nenovēršami skaidrs: lai glābtu savu Janci, jāglābj arī Maijuks, Krišs, Jēkabs. Lai glābtu tos visus, jācīnās kopā ar viņu vecākiem, jācīnās pat tad, ja šī cīņa spiež atsacīties no Janča. Nu Mare cīnās priekš citiem, bet tie jau vairs nav citi — tie viņai tikpat tuvi kā Jancis, kā viņa pati. Šo dialektiku nav saskatījuši pat daudzi Klusā cildinātāji, kuriem tā vien liekas, ka Mare pārspīlēta, idealizēta, shematiska taisni savās attiecībās pret bērnu. Vērīgi ieskatoties, redzam, cik ļoti Klusais izceļ to, ka Mares revolucionārā spara pirmavots ir taisni rūpes par Janci.

Biedrs Indriķis atsedz šo dialektiku ne tikai savās izjūtās un rīcībā, bet arī loģiskā prātojumā. Kāpēc viņš neatkāpjas līdzi citiem? Vai tas pašaizliedzības akts? Nebūt ne. Lieta daudz vienkāršāka un arī sarežģītāka.

«Ar kruķiem viņam neaizlēkt, un ratu kratīšanu viņa nesadzijušais mugurkauls nespēja izturēt: visi skriemeļi, likās, saira savā krellē. Viņš tik aizkavētu visu gājienu... Lieta taču bija

tik skaidra: viņam bija jāpaliek te... Ne tā, tukšās noliktavas durvīs stāvot, lai nāk un saņem. Teātri viņš spēlēt nemīlēja un savu dzīvību tik zemu nevērtēja, ka to varētu viņam atsviest no žēlastības kā lupatu.

... lai viņi pamēģina to dabūt pa ķērienam, kaut kropli, — ja viņa kroplais ķermenis vēl spēja ko cīņā izpildīt. Un, ak, kā tas vēl to spēja... Cik plats viņš vēl spēja izplesties uz saviem kruķiem un aizsegt ar sevi aizgājējus no ienaidnieku lodēm. Citādi vecajam Gramzdam neizbēgt ar lēnajām padomju govīm...»

Tā atkal kontrasts starp personīgo un kolektīva interesēm izvēršas vispilnīgākajā saskaņā.

... Līdz Indriķim Pārticniekam

Tagad vēl par Klusā varoņu augšanu. Tikai nu vērosim viņu pārveidību no stāsta stāstā, t. i., salīdzināsim radnieciskus tipus no vairākiem stāstiem. Vispirms ganu zēnu Mārci ar ganu zēnu Indriķi.

Mārcis — centīgs gans. «Vai viņš nepilda līgumu? Vai viņš laiž lopus labībā? Vai viņš vēl neiet pie siena, neplūc zāli, neiet, kur tik sūta, lai gan līdzis tikai par ganu?» Pret saimnieku viņš sacērtas spītā tikai tad, kad viņam laupa vienīgo, visu vasaru iecerēto prieku — brīvo svētdienu.

Pavisam citāds ir Indriķis. Tas nonāk aktīvas cīņas stāvoklī ar savu saimnieku jau no pirmās ganu nedēļas, kad viņš salaidis lopus labībā un izbēg no saimnieka pēriena.

«Kā saimnieks veda savu rēķinu grāmatu, kurā vienā pusē ienākumi un otrā izdevumi, tā viņam laikam sava grāmata par gana pārkāpumiem un cik to nolīdzinātu un cik vēl līdzināmu. Un, tā kā saimnieka ganam vienmēr ir gan zināmi, gan pašam gluži nezināmi pārkāpumi te ierakstīti, tad Indriķis nekad vairs tuvāk par desmit soļi saimnieka sev klāt nepielaida. No šāda attāluma tie kā divi neganti pretinieki vēroja viens otram ikbrīd katru acu uzmetumu, katru soli visu vasaru līdz vēlam rudenim, kad Indriķis paņēma aprēķinu, lai nākošo pavasari jau ietu uz citām saimniekmājām un atkārtotu to pašu mēģinājumu, tikai ar citu tās pašas saimnieku šķiras eksemplāru...

Saimnieks stāvēja pie malas, nezinādams, vai skriet prom vai palikt. Nevienam negribējās ar viņu sastapties skatiem. Ješka uzrakstīja kādu zīmīti, izņēma no kabatas zīmogu, uzpūta dvašu un uzspieda. Tad, neko neteikdams, iegrūda saimniekam saujā.»

Kāpēc nevienam negribējās saimniekam acīs skatīties? Kāpēc, ne vārda nesakot, grūšus jāiegrūž zīmīte pelēcim saujā? Riebums, nicināšana pret ienaidnieku? Arī tas. Bet turklāt, šķiet, arī zemnieciska, kalpiska kautrība, kura tik mīļa Klusajam pašos pirmajos viņa tipos «Nemiera sirotājā».

Ne vēsts no tās vairs nav Indriķī. Viņa saimniece taisni pēc tādas pat rekvizīcijas gluži vai ar nolūku grib modināt ienaidniekā tamlīdzīgas jūtas, iznes Indriķim siltas vakariņas. Indriķis atsakās, ne aci nepamirkšķinājis, nemaz nenovērsdamies sāņus.

Jau minēju, ka Indriķa naids pret šķiras ienaidnieku asāks, organiskāks nekā pārējos Klusā tipos. Tas redzams no viņa ganu dzīves apraksta, vēl labāk no pārtikas rekvizīcijas gaitas, bet visspilgtāk skatā, kur viņš nošauj savu bijušo saimnieku.

«Viņa pērngadējais saimnieks Dambrāns izrādījās visdūšīgākais un pirmais uzmanīgiem soļiem nāca pa lielceļu uz pagastnamu. Un, lai gan viņa ceļos vēl varēja manīt vieglu dreboņu, seja jau tam bija savilkusies pagastveča bargumā. Taisni tādu Indriķis atminējās savu pirmo saimnieku, kad tas gāzās viņam virsū nostrostēt to par govju ielaišanu labībā. Tikai Dambrāna roka tagad it kā tvarstīja pēc pagasta atslēgām, lai kā sava pagasta atsvabinātājs tas varētu iziet pretim karapulkiem un jaunajai republikai.

— Ne tik viegli, papa!

Indriķim bija jāpasmejas, cik ripeniski tas apvēlās, — tik ļoti vēl, neskatoties uz pieci mēneši padomju laika, viņa smaguma centrs atradās pašā ķermeņa viducī. Pat ieklīdušais gailis sētā jautri nokladzinājās.»

Arī Ješka nebūtu saudzējis šādu pretinieku. Pat Marei nebūtu roka drebējusi, to pie malas nogādājot. Bet maz domājams, ka šie abi to būtu darījuši ar prieku, iesmiedamies par mīksto ripenisko kritienu.

Vai vērts kavēties pie šādiem salīdzinājumiem? Kas par to, ka vienreiz Klusais izvēlējies vienu kalpa tipu, otrreiz citādu? Vienkārši dažādības, vispusības dēļ. Šai vispusībai tomēr savi visai raksturīgi cēloņi. Viņa iezīmē noteiktu tendenci autora paša attīstībā. Sīkākā analīzē varētu parādīt, ka Klusā varoņos saudzīgais maigums un kautrums dilst sistemātiski, pakāpeniski un tādā pat kārtā pieaug skarbums, asums. Tam tikai viens izskaidrojums: ar laiku Klusais iemācās uztvert un izcelt proletārietī tādas īpatnības, kuras agrāk nav manījis. Vai arī ir pamanījis, bet nav atskārtis, ka viņas vairo proletariāta kaujas spējas. — Kāpēc nu Klusais viņas uztver un novērtē? Tāpēc, ka viņš pats aug līdzi saviem varoņiem, viņā pašā dilst liekā inteliģentiskā kautrība, cilvēku un dzīves idealizācija. Viņš pats kļūst skarbāks, asāks, kā to neatlaidīgi vēl prasa pārejas laikmets.

«Mēģina, atmet un meklē par jaunu»

Pārveidojoties Klusā tipiem, augot pašam autoram, mainās arī darbu stils, kompozīcija, izteiksmes līdzekļi, valoda. Tādā kārtā šo darbu analīze atsedz arī mākslas ražojuma idejiskā satura un formas nešķiramo vienību. Aizrādīju jau, ka pirmajos Klusā tēlojumos forma stipri vien atpaliek no autora atziņu līmeņa. Tāpēc sasniegumi jaunu tēlošanas paņēmienu rašanā liekas gandrīz pat vēl spilgtāki, lūzumi spējāki. Tādu spēju lūzumu redzam, piemēram, salīdzinādami divus tēlojumus, zem kuriem abiem zīmēts 1921. gads. Tie ir «Nemiera sirotājs» un «Dumpja Donāts».

Ja idejiskā satura ziņā Klusais aug, atkratīdamies no sīkpilsoniski inteliģentiskā individuālisma, pesimisma, pasivitātes un citām tamlīdzīgām īpašībām, tad formā viņš tikpat noteikti raisās vaļā no jaunromantisma paņēmieniem, meklē un atrod ceļu uz jaunu — patiešām aktīvu reālismu, dod ne vienu vien paraugu, kā rakstnieka darbā pielietojama dialektiskā materiālisma metode.

Par šo Klusā mākslinieciskās attīstības virzienu kritika laikam vienis prātis. Te mēģināšu šo vienprātīgo slēdzienu konkretizēt, salīdzinot tēlošanas paņēmienus dažādos Klusā darbos.

Pirmā krājuma, sevišķi viņa pirmo tēlojumu varoņu būtība izpaužas galvenām kārtām iekšējos psihiskos pārdzīvojumos. Ārpasaules notikumus, faktus mēs te bieži vien redzam tikai tik daudz, cik mana ūdenī iesviežamu akmeni. Tas nogrimst acumirklī, un nu skatītājs redz tikai viļņu lokus virs ūdens līmeņa. Ap šiem psihiskiem saviļņojumiem koncentrē Klusais lasītāja uzmanību, tēlodams Mārci, Zaļumu, Nemiera sirotāju, atkāpjošos sarkanarmiešus («Aizejot»). Stipri daudz vietas ierādīts psiholoģijai vēl arī «Plinšu sievā». Bet tomēr starpība jau milzīga. Mārči — Zaļumi — Nemiera sirotāji tikai tēlojumu beigās iztiek ārā no sava «visvientuļākā apakšzemes sprosta», no «gliemežvāka», kur, sevī ieslēgušies, ilgi klusējuši; nu tik viņu «pirksti tvarsta pēc darba». Zīmīgi, ka pašu šo darbu Klusais netur par vajadzīgu rādīt pat tad, kad viņš atrasts. Tā Zaļums četrās lapas pusēs atklāj tās skumjas un to skepsi, ar kādu viņš gājis uz sestdiennieku, un to izjūtu un pārdomu bagāžu, ar kādu viņš atgriežas no turienes mājās. Par pašu darba procesu — nepilnas trīs rindas. Vēl pārsteidzošāka šī disproporcija tēlojumā «Aizejot». Tur atkāpjošies revolucionāri klausās un skatās, domā un jūt, atminas un ilgojas, «sapņo nākotnes sapņus». Starp citu — «uzduras uz ienaidnieka». Cīņai, sadursmei veltītas četras rindiņas no vienpadsmit lapas pusēm. Ne tā vairs «Plinšu sievā» un «Dumpja Donātā», kur tēlojums risinās ap ārpasaules

notikumiem un stāstu varoņu aktīvu piedalīšanos tajos. «Plinšu sievā» brīžiem aizvērpjas diezgan grods sižeta pavediens (Didža iesaukšana karā, Mares pārceļošana uz Rīgu, bruņota sacelšanās, balto uzbrukums), bet tad atkal tas atšķetinās, noriežas, tēlojums izplūst liriskā jūsmā (rudens muižā, Mare Rīgā meklē darbu, Vecrīga bruņotas sacelšanās naktī u. tml.). Tomēr disproporcija starp domu un jūtu sablīvējumu, no vienas, aktīvas darbības tēlojums, no otras puses, te jau stipri mazinājusies. Nākošais etaps šinī pat virzienā — «Dumpja Donāts». Bet «Pierobežas apriņķī» un it īpaši «Biedrā Indriķī» gandrīz katra lappuse («Indriķī», burtiski, katra) ar darbību piesātināta, ik izjūta, ik doma jau reizē arī slēdziens, gribas akts, reāla darbība. Klusā jūtīgie varoņi iemācās atvadīties no mirstoša biedra ar vienu vienīgu skatu no «sasarkušo plakstiņu» apakšas un tad atkal «saaugt» ar plinti, kura nu, liekas, sakaist ne tikai no šāvieniem, bet arī no apvaldītām, koncentrētām, asaru un sēru neatšķaidītām sāpēm.

Ja tēlojuma tipu būtību Klusais savos pirmajos darbos atsedz gandrīz vienīgi psiholoģiskā griezienā, tad tanī pat laikā pašā šajā psihikā uzkrītošā pārsvarā emocijas, jūtu saviļņojumi. Te sirds viņiem «pielīst ar sērām, kā rasas krēsliņš smagas rīta rasas», te «klusas gaviles... kā apakšzemes avots sāk atkal lauzties uz āru», te sāpes viņos «gruzd», te «augošs nemiers», te drūma un baiga, te riebīgi pliekana viņiem liekas dzīve. Viņi bieži sapņo, ilgojas, alkst, cer, daudz retāk domā, analizē. Visraksturīgākie šinī ziņā, visliriskākie ir tēlojumi «Atgriežoties», «Aizejot», «Nemiera sirotājs», «Zaļums». Pavisam citāda atkal plinšu sieva. Vēss aprēķins valda viņas sāpes baigajās mobilizācijas dienās. «Marei bija kas prātīgs omā,» paziņo autors. No bezspēcīgām dusmām par netaisnību, kas nodarīta viņai un Didzim, izkūņojas atkal doma par to spēku, kas varētu atriebt pārestību un atgūt kalpa laimi. Vēl mazāk lirikas «Dumpja Donātā» un «Pierobežas apriņķī». Nemaz viņas neatrodam «Provokatorā» un «Biedrā Indriķī». Vēss prāts, skaidra, asa, intensīva doma paglābj Krišu dramatiskajā situācijā, palīdz izpazīt «mīļā biedrītī» provokatoru un iznīcināt to. Vēl skaudrāka un neatlaidīgāka ir biedra Indriķa loģika tiklab pie ienaidnieku — pelēko baronu dabas un rīcības pētīšanas, kā arī Indriķa paša likteni atkāpšanās dienā izšķirot.

No jūtu viļņojumiem uz intelekta nosvērtību, gribas stingrību, no psiholoģisma tendencēm uz aktīvu reālu darbību — tā soļo Klusā varoņi, tā viņš tos vada, mainīdams savu darbu stilu. Bet nekad Klusā tipi neizvēršas par koka vīriņiem, kuru aktivitāti rada autors, tos aiz aukliņas raustīdams, ne arī par automātiem, kuros atkal autors pats, reiz par visām reizēm uzvilcis atsperi, šabloniski rādītu šķiras apziņu, šķiras naidu u. tml. Jūtu,

intelekta, gribas harmoniska vienība un šī spēka izpausme darbībā rādīta Klusā labākos darbos.

No lirisma atraisījies, Klusā tēlojums paretam kļūst pat dramatisks. Dramatisku tēlojumu varēja gaidīt jau dažā labā momentā Klusā pirmā krājuma darbos. Tā, piemēram, situācija, kad Mare, izlūkos iedama pret uzbrūkošiem balto spēkiem, acīm meklē starp Pārdaugavas mājām bērnumāju, objektīvi ņemot, stipri dramatiska. Bet autors nav mēģinājis vai nav spējis izcelt šo drāmu. Viņš tik ar pāris teikumiem tai pieskaras: «Kaut kur augstu kāds logs saulē vēl it kā acīm mirkšķināja. Kas tur virināja vēl lodziņu? . . .»

Zīmīgi, ka atkal taisni pēdējos Klusā darbos tomēr atrodam vienu otru dziļi dramatisku skatu. Tāds ir «Provokatorā» Krišа un Smilgas nakts gājiens pa pilsētu, kad vajātā revolucionāra un nodevēja provokatora pirksti žņaudz viena un tā paša revolvera spalu. Te Krišā norisinās iekšējs dramatisks konflikts: paļāvība uz biedru saduras ar modrīgām šaubām, aizdomām. Kamēr nav izšķirts šis konflikts, viņš kā pa elektrisku vadu līdzi tricina arī provokatora psihi: tur pārmaiņus uzliesmo te gļēvas bailes, ka viņš pazīts, te prieks, apmierinājums par Krišа lētticību. Tiklīdz Krišā naivo paļāvību uzvar analizējošā doma, iekšējais konflikts izvēršas asā ārējā sadursmē — starp vajāto un nodevēju. Visdramatiskākais moments ir tas, kad Krišа pirksti jau savilkušies krampjaini cieši ap Smilgas «plaukstiņu», kaut gan prāts vēl galīgo rīkojumu rokai nav devis, kaut gan Krišs, tikai smagi elpu atvilcis, «ar vēl nepārvarētām šausmām» izdveš apvainojumu: provokators. Krišа iekšējā sastrēguma atrisinājums meistariski neuzkrītoši sagatavots jau labi iepriekš, ar Smilgas vārīgajiem jautājumiem par Krišа un Kārļa dzīvokli un vārdiem, ar Kārļa nepatiku par «tik familiāru sarunu», ar Smilgas soļu īpatnējā trokšņa atzīmēšanu.

Satricinoši dramatisks moments rādīts «Biedrā Indriķī», kad tam jāizšķiras — atkāpties citiem līdzi vai palikt. Jau aizmetas projām «kā vēja rauta lapa» vecā Gramzdene, kura ilgi pirms tam ar sevi cīnījusies. Jau Indriķim «kā apakšzemes cietuma vāks uzvāžas» vēsā vientulības sajūta. Katrs apkārtnes sīkums saasina iekšējo sastrēgumu. Iedziedas gailis, «it kā vēl vairāk izkliegdams šo neparasto klusumu». Ieskrien sētā viesulis, sagriež grīstē smiltis un sausās lapas. Un te nu ir mirklis, kad arī Indriķi kā rautin rauj kāpt uz kruķiem un steigt citiem pakaļ. Bet Indriķis par daudz viengabalīgs, lai šāds sastrēgums ieilgtu kaut vai uz dažām sekundēm. Vajag tik viņam atspiesties pret iztukšotās noliktavas durvīm — un tūliņ kā vēsa šalts iesitas pierē. Spēji noplok sastrēguma vilnis. Bet kontrastā ar viņu vēl varenāku iespaidu atstāj dzelžaini loģiskais prātojums, kurš citēts 8. num., 491. lapas pusē.

Parasti Kļusā labākos darbos vēstījums rit episki mierīgi. Tomēr nupat analizētie piemēri it kā ļauj uztaustīt šajos darbos tendenci uz dramatiskā elementa izplešanos un nostiprināšanos. Ja tas tā būtu, tad šī tendence vēl lieku reizi pierādītu, ka Kļusais ar katru soli tuvinās proletariāta mākslas ideālam. Jo šī māksla, būdama pārejas laikmeta māksla, nevar būt pilnīga, neizceldama iekšējos un ārējos dramatiskos konfliktus, kādiem tik bagāts šis laiks.

Lielus sasniegumus vērojam arī Kļusā darbu kompozīcijā, tipu sastatījumā, notikumu saistījumā. Pirmajā krājumā kompozīcijas shēma gandrīz vienmēr taisna līnija — tā, pa kuru virzās galvenā varoņa dzīves gaita. Tā «Plinšu sievā» i Didzis, i citas kalpu sievas, i Andrejs un pārējie pilsētas strādnieki patēloti tikai tik daudz, cik tas vajadzīgs, lai motivētu Mares augšanu (arī tad vēl nepietiekoši). Citas — patstāvīgas lomas viņiem tikpat kā nav. Turpretim «Pierobežas apriņķa» kompozīcija dota tilpumā. Te revolucionāru kolektīvs, kurā katram savs īpašs uzdevums kopējā darbā, katram sava īpatnēja seja, kaut gan galvenās pazīmes visiem kopējas. Šis kolektīvs dots kontrastā ar citu, gan mazāk, bet tomēr pietiekoši izceltu kolektīvu (Jaunkalns un viņa kolēģi, Tiltiņš, baltsomi). Notikumu gaita sazarojas, jau sākot ar otro nodaļu, darbība norit vairākās plāksnēs. Sevišķi nozīmīga kļūst katra tāda plāksne, sākot piekto nodaļu (jaunieši apmācībā, Puķīts mobilizē bezzemniekus un pajūgus vai atkal Puķīts, Krišs un Aleksis uz bruņuvilciena, Ješka vada evakuācijas darbus, beidzot — sarkano fronte un balto ieņemtais miests). Nevienu brīdi te neviens kolektīva loceklis nepinas citiem pa kājām, nestāv arī kā statists, ar kuru autors nezina, ko iesākt. Nekad arī neizklīst kolektīvs tā, ka lasītājs galīgi zaudētu kādu tipu no redzes aploka. Kopējā darba pavedieni tos saista cieši, dabiski, un tikpat dabiski, kā šķīrušies, viņi attiecīgā brīdī sarodas atkal kopā.

Tāpat tilpumā dota un tikpat piesātināta ir «Biedra Indriķa» kompozīcija. Nedaudzās lapas pusēs tēlota ne tikai atsevišķa spilgta cīņas epizode, bet sniegts plašs pamatfons — visa 1917. un 1919. gada cīņu gaita uz laukiem. Abas darbības plāksnes — atkāpjošos kolektīvu un palikušo Indriķi saista mākslinieciskās detaļas. «Ja pieliktu ausi pie zemes, varbūt vēl varētu dzirdēt aizejošos soļus tālumā,» domā Indriķis, gatavodamies aizsegt atkāpšanos. Bet aizejošos nemiers par palicēju likteni «pārlēkā apkārt kā pasprukusi uguns sausā mežā no zara uz zaru». Padomes priekšsēdētājam uz brīdi liekas, ka nupat viņš būtu manījis Indriķa stāvu nevis uz kruķiem, bet «vēja vēsinātu starp diviem baltiem kokiem». Sauciens «Kas redzējis Indriķi?» klaiņā līdzi lielgabalu dārdiem, «cauri visiem gājiena trokšņiem, vēl ilgi skanēdams aizejošo kārkleniešu ausīs».

Ievērojamu lomu Klusā pirmajos tēlojumos spēlē peizāža. Daudz mazāka, beidzot pavisam niecīga un gluži cita ir peizāžas loma vēlākos darbos. «Mārcī», «Nemiera sirotājā» un tēlojumā «Aizejot» lasītājs vai slīkst dabas skatu pārpilnībā. Pie tam šie dabas skati «Mārcī» sniegti pasīvi estētiska vērotāja uztverē. Grūti iedomāties, ka ganu zēns redz dabu tādu, kāda viņa tēlota šajā darbā. Pārējos še minētos tēlojumos dabas skatiem simbolistiska nozīme. Bet šī simbolika stipri vispārēja un gluži patvarīga. «Zibeņa izkaptis», varavīksne — vizuļojošs dzenritenis, blāzmainie mākoņi kā sarkani karogi dusmās pietūkuši — tādas gleznas, cik oriģinālas viņas arī nebūtu, tomēr nepanāk savu mērķi, ne mazu drusciņu neorganizē lasītāja gribu tēlojuma idejas virzienā. Par viņām var papriecāties, ar tīksmi viņās paskatīties — tas viss. Daudz ciešāk jau saistās ar stāsta idejisko saturu dabas simbolika «Plinšu sievā». Tur nodzeltējušais bērzs saujām un riekšavām ber lapas, «kā vainīgs parādnieks» zelta dālderus, «un tomēr nevarēja un nevarēja atpirkties». Tāpat kalpu sievas «gāja un gāja un nevarēja noiet savas sievu dienas muižai». Bet pavisam citāds raksturs peizāžai vienā skatā «Dumpja Donātā». Tur stāsta varonis no Daugavas krasta skatās uz Latgales līdzenumu ne ar pasīva estēta, ne ar simbolu meklētāja acīm, bet gan kā ražotājs, kā zemes, dabas pārveidotājs. Šī uztvere, bez šaubām, proletariātam vistuvāka. «Pierobežas apriņķī» un «Biedrā Indriķī» dabas skatu tikpat kā nav.

Pirmajos darbos daudz biežāk nekā pēdējos Klusais izlieto kā gleznu materiālu nedzīvas lietas. Saimniekmājas loga zaļganā rūts vairākas reizes tiek līdzināta ar ienaidnieka, ar spiega aci, akas vinda slaistās kā nodevēja pirksts. Zaļums visu mietpilsoniskās dzīves tukšumu un pliekanumu saskata pat spekulantu galdos, mazpilsētas māju sliekšņos un stenderēs, tukšo tirgotavu izkārtnēs, kroga dārziņa solu atzveltnēs, mašīnrakstītāju auskaros. Tā vien liekas, ka pie šīs lietu simbolikas autors ķeras, nespēdams vēl tēlot daudz sarežģītāko parādību — dzīvu šķiras cilvēku, konkrētu pretinieku viņa reālā viltībā, trulumā vai izvirtībā. Un patiešām, tiklīdz «Dumpja Donātā» Klusajam izdodas izvest klajā pašu Latgales budzi, likt viņa viltībai izpausties sarunā ar Donātu par izgaisušo būdu, tūliņ zūd vajadzība dzīvā ienaidnieka vietā rādīt viņa loga zaļganos stiklus.

Gleznas kombinējot, Klusais diezgan bieži dod tās kontrastā, vienmēr uzsvērdams šo kontrastu dinamiku, t. i., rādīdams vienu no abiem pretstatāmiem objektiem kā nīkstošu, otru kā pirmā uzveicēju. Tāds tēlošanas paņēmiens, protams, palīdz atsegt dzīves dialektiku. Pirmie Klusā mēģinājumi dot kontrastu gleznas nav sevišķi izdevušies. Piemēram, Vecrīgas «agrāko majestā-

tisko mieru», viduslaiku drūmo mijkrēsli Klusais domā jaukt ar tādu kontrastu: «Pa reizei te pulciņos izsteidzas cauri strādnieki — kā braši, līksmi vikingi no jūras, saviem stingriem soļiem izburbējušās baznīcu rūtis šausmās drebinādami.» Bet kontrasta gleznas raksturs (vikingi, šausmas) te neko neiztraucē un neuzveic Vecrīgas gleznā. Šie vikingi ar visu savu brašumu un stingrumu taču galu galā tomēr tik labi pieskaņoti feodālās pilsētas ielai. Ar kontrastiem vien — un daudz izdevīgākiem — tāds straujums, tāda dinamika panākta «Dumpja Donātā»! Pati dabas simbolika kontrasta gleznā — «Daugava plūda droši un vareni kā agrāk, šīm sīkām, vieglām, skaliņu apdēstītām robežām par Latgales dabas varenumu un citreizējo bobuļu vaļību atkal jo dzīvi atgādināda ma», — te nebūt neliekas kā tukša, patvaļīga abstrakcija. Viņu konkretizē, viņai miesu un asinis dod, īpatnējas krāsas piešķir pārējie kontrasti: dievkalpošana baznīcā — «kroga brāļu duets» uz ielas; Donāts uz plosta un bezbēdīgā ermoņiku mūzika — viensētnieki aiz bieziem slēģiem, svētūdens traipītiem sliekšņiem. Un visus šos kontrastus vēlreiz vienā mezglā sasien divi pēdējie teikumi: «Svēto Donāt, apsažēloj, apsažēloj par mums!» aizlūdz ksendzs. «Bet — no lejas, no tālienes nerimst, nerimst Dumpja Donāts.»

Šādos kontrastos ļoti piemēroti ietērpts bobuļa Donāta dumpīgais, skaļais, vēl pa daļai anarhistiskais protests pret paēdušo viensētnieku «taisnību». Jau atkal citāds raksturs kontrasta gleznai «Pierobežas apriņķī». Te uzveicamā pārspējamā glezna tāda pati kā «Plinšu sievā»: feodālā laikmeta majestātiskais miers un bijība (Ješka bijušā muižas pilī, Ugas pulciņa gājiens caur vecmiestu). Bet uzveicošā glezna nu tik vienkārša, ikdienišķa:

> «Tikai piespraustais papīriņš pie durvīm ar vienkāršo uzrakstu «Partijas komiteja» it kā drusku atviegloja. Pie šīm tumši zaļām, smagām ozola durvīm varēja būt tikai vara tāfele ar uzrakstu — tikai tad būtu izturēts stils. Bet nu vienkāršs, puspelēks papīrītis, viegli piesprausts — jautrs un bezbēdīgs, kā izjaucis visu drūmo noskaņu.»

Taisni tāpat ārda vecmiesta bijību jaunieši — vilnas plucinātāji, «kas nu pašu dzīvi plucināja». Kāds atkal lēciens no vikingiem līdz vilnas plucinātājiem! Un cik tomēr šo vilnas plucinātāju mierīgie, stingrie soļi pārāki arī par dumpīgā bobuļa brašumu!

Izveicīgi lieto Klusais savos labākajos darbos tādu tēlošanas paņēmienu kā māksliniecisku detaļa. Vaivariņu smarža, kura sitas Klāvam pretī no drēbju lādes, atgādinādama, ka pusgadu svētdienas svārks nav mugurā vilkts, pusgadu nav «uz plača» būts; Donāta glāsts savas būdas durvju kliņķim; Ješkas žesti, beidzot, pārtikas izdalīšana («noliktavu pievērdams un miltus no mēteļa noskurinādams»), kuros tik spilgti izpaužas viņa

gādība par katru padomju mantas puteklīti; Indriķa nostāšanās pa runas laiku ar seju pret noliktavas durvīm; pelēču sveiciens padomju darbiniekiem (piegrūž pie cepures «strupos pirkstus»), aizšauta pelēča «ripeniskais» kritiens — tādas un tamlīdzīgas detaļas palīdz izcelt zināma tipa vai zināmas situācijas īpatnējo būtību.

Valodas glezna gan būs tas māksliniecisķās tēlošanas paņēmiens, uz kuru visvairāk ir paļāvies Klusais savos pirmajos darbos, pie kura izveidošanas viņš tik daudz strādā vēlākos etapos un no kura gandrīz vai atsakās pēdējos darbos («Provokators», «Biedrs Indriķis»), it kā būtu vīlies savā paļāvībā uz to. Pirmā krājuma liriskie fragmenti pārblīvēti ar gleznām, starp kurām izcilu vietu ieņem salīdzinājumi. Gleznu raksturs pārāk stipri atgādina jaunromantisma tēlošanas paņēmienus. «... Soļi aizskan tālu tālu, it kā sudraba strauti pa apakšu tecētu», «Raudādams plīst tērauds pār cīnītāju galvām», «Kā nolīkuši mežābeles zari rudenī — sasāpējušie pleci nes karabīni», «Skuju paēnī klusi uzzied bāla bāla liesma» utt., utt. Savu radniecību ar jaunromantiķiem Klusais apliecina atklāti, lietodams ne tīkai skalbiskas, bet tieši no Skalbes aizgūtas gleznas: sarkanais plosta karodziņš («Nemiera sirotājs»), māla krūze («Aizejot»), dzīve kā dzirnavu ratu kambaris u. tml. Skalbes salīdzinājumu «mana sirds bija kā tikko no cepļa izņemta krūze, — kur piesitas, tur skan» Klusais sīki analizē kādā rakstā par proletārisko dzeju («Darba kalendārs», 1921. g.) un atzīst, ka šī glezna spējot sniegt dziļu estētisku saviļņojumu «kalpa cilvēkam, bezzemniekam, kuram nav vairs sveša savas šķiras apziņa un kopējas cīņas nozīme». Skalbi, kāds tas bija 1905. gada priekšvakarā, Klusais raksturo kā «lauku darbaļaužu trubadūru» («Trubadūri Vidzemē» — «Darba kalendārs», 1920. g., «Partijas sākotne»). Tanī pat laikā Klusais jau raisās vaļā no jaunromantiķu iespaidiem. Pat atmiņu tēlojumā «Mārcis» ir jau gluži reālistiskas gleznas — dusmīgi čūkstošā skābputra, doma par brīvo svētdienu «graužkā striglis acī» u. c. Redzējām jau arī mēģinājumu liriskai dabas gleznai piešķirt revolucionāri dinamisku raksturu: varavīksne — nasks, vizuļojošs dzenritenis. Tomēr šis mēģinājums ne pie kādiem māksliniecisķiem ieguvumiem neved, objektīvi nevar vest. «Dumpja Donātā» un «Plinšu sievā» reālistiskās nokrāsas gleznas jaucas ar romantiskām visbrīnišķīgākā disharmonijā. Jānītis kāsē «kā lielais slīpernieks», Mare sēž pie slimnieka gultas «kā vienatnē izauguse meža sūrene, savus izsāpējušos vēja ziedus savdabā aijādama», u. tml. «Pierobežas apriņķī» sistemātiski mēģinājumi dot valodas gleznu tā, lai viņa nepaliek pati par sevi, neaizsedz tēlojamo objektu — tas bieži gadījās pirmajos darbos, — nav arī vienkārša paralēle, ar kuru mēģina pastiprināt iespaidu no objekta. Te Klusais

mēģina dot gleznu kā gluži caurspīdīgu prizmu, kura nebūt nav jāapskata, bet caur kuru jāskatās. Ja liriskajā fragmentā «Aizejot» «tumsa klīst pār upi kā melna laiva un viņas tumšās buras...» utt., utt., tad augšminētajā stāstā «vakars pienāca steigšus un kā skopulis saimnieks smagiem vārtiem noslēdza apvāršņus». Te mēs netērējam laika veltīgā krēšļaino apvāršņu aplūkošanā. Šī glezna koncentrē visu uzmanību ap pārtikas vācēju izjūtām. Tāpat divējāda suņu rējiena glezna nemaz neliek kavēties pie pašiem suņiem vai viņu balsīm, bet spiež domāt kopējo domu ar pārticniekiem: vai maizes «nav — nav — nav» vai «ir — ir — ir... ir — ir — ir»? Dabas un citas gleznas te atspoguļo arī ražojošās apkārtnes raksturu, pašu ražotāju psihiku: no mazpilsētas ieliņas raugoties, ezers izskatās kā lodētājam izlijusi alva, debess kā no jauna, vizuļojoša skārda; klusums evakuētā pilsētā «kā pie kuļamās mašīnas pusdienas laikā starp divām maiņām» (tā liekas bijušam kuļmašīnas vadītājam Zaurim); laiks šuvējai Anetei liekas garš kā pavediens, kuru pusakls skroderis ver un nevar ievērt aizķepušā adatas acī. Šādu gleznas raksturu Klusais, it kā baidīdamies, vai lasītājs uztvers viņa nozīmi, pat pastrīpo ar tiešiem komentāriem. «Ja šūt, tad šūt,» mudina Anete uzbrukumā, «un viņai, kā šuvēja i, roka izmet pa gaisu līkumu.» «Kā nostāvējušies kumeļi,» pavīpsnā par jauniešiem Aleksis, «kuram visu mūžu ar zirgiem vien bija iznākusi darīšana.» Dažas no šīm gleznām izdevušās īstākas (klusums pie kuļmašīnas), citas varbūt liekas kā tīši meklētas, mākslotas, bet interesants šis mēģinājums tomēr, ja valodas gleznu atzīstam par derīgu mākslinieciskās tēlošanas paņēmienu. «Provokatorā» un «Biedrā Indriķī» gleznas skopi dotas. Salīdzinājumi pavisam reti, un nekādas īpatnējas lomas viņiem te nav. Pārējās gleznas stipri koncentrētas: «Rīga uzcelta uz riteņiem» (evakuācija), «apakšā ārdījās veclaiku Maskava» (policijas pakaļdzīšanās Krišam), «katra vēja pūsma kārklēniešus... varēja tagad pāršķelt vidū pušu, un viņi, vecie, tad lai kaujas maisā iesieti ar pātagām vien».

Kā valodas gleznas, tā arī vārdu izlase bezgleznu teikumos tuvina Klusā labāko darbu, sevišķi «Pierobežas apriņķa» un «Biedra Indriķa» stilu vienkāršai, ikdienišķai darbaļaužu, sevišķi lauku darbaļaužu valodai. «Muižā bija jau trīsdesmit piena govis un ar elpu līdz pavasarim apgādātas...», «cīņa gāja lielajā», «uzbrucēji tik gāž visu uguni turp», «virinošās pagastmājas durvis tos padarīja tramīgus» — un tā no vienas vietas. Šī galīgā atsacīšanās no augstā stila, šī prasme likt apvaldītam lielo cīņu patosam lauzties caur vienkāršiem, pelēkiem vārdiem rāda, cik stiprs nu jau autors un cik tuvs proletariātam.

Visiem stila elementiem pārveidojoties, nepaliek bez pārmaiņas arī teikumu konstrukcija. Liriskajos fragmentos valda

vienmuļie uzskaitīšanas teikumi («Redzi, jau aizgājusi druva un vientuļais atmats, un viršu lauks»), kuru vienmuļību sevišķi pastrīpo atkārtojošais saiklis. Bieži vien ar tādu atkārtojošos saikli sākas vairāki teikumi no vietas vien (skat. «Nemiera sirotāju», 72. lpp.), tāpat abzaces («Nemiera sirotājs», 83. lpp.). To pašu vienmuļību vairo paralēlās konstrukcijas, kur, piemēram, visi teikumi — salīdzinājumi («Nemiera sirotājs», 84. lpp.). Vārdi bieži vien atlasīti un sakārtoti tā, ka uzsvērtie balsieni visā teikumā atrodas vienādā vai gandrīz vienādā atstatumā cits no cita («Bet tuvāk un tuvāk dun sarkanā pļāvēja soļi»). Loģiskās pauzes un loģiskie uzsvērumi daudzreiz dala teikumu stipri vienādās, balsienu skaita ziņā, vārdu grupās («Un viņš kā nokusis pļāvējs ar sidraba cirpi uz pleca apstaigās pasaules druvas»). Šāds uzsvēršanu un pauzu kārtojums piešķir teikumam muzikālu ritmu un visu tēlojumu pārvērš it kā par dzejoli prozā.

Vēlākos darbos («Plinšu sieva», «Dumpja Donāts») šīs vienmuļi muzikālās konstrukcijas vēl cīnās ar ikdienišķās valodas ritmu, līdz beidzot tomēr nomāktas atkāpjas. «Pierobežas apriņķī», «Provokatorā», «Biedrā Indriķī» liriski vienmuļā emocionālā ritma vietā vai nu sarunu valodas ritms (īsie, aprautie teikumi), vai saliktie teikumi ar dažādiem saikļiem, kuri ne tikai pasīvi virknē parādības, iespaidus (kā mūžīgais «un» augšā norādītos piemēros), bet gan nostāda savirknētos faktus daždažādās attiecībās citu pret citu (laika, vietas, cēloņa, nolūka, kontrasta attiecībās). Tikai šinīs konstrukcijās var ietilpt Indriķa analizējošā doma un viņas rezultāti — īsie, skaidrie slēdzieni. Valodas ritms te, protams, nevienāds, lauzīts. Lai izjustu šo konstrukciju svaru stila kopnoskaņojumā, der vēlreiz pārlasīt, piemēram, šinī rakstā ievietotos citātus no «Biedra Indriķa».

Kā mācēdama centos parādīt Klusā darbu analīzē visu mākslas darba elementu pārveidību vienā virzienā. Beigās vēl jāpastrīpo autora paša vārdiem mākslinieka apziņas un gribas loma šinī augšanas procesā. Šos faktorus Klusais proletrakstnieka darbā atzīst par noteicošiem, intuīciju, zemapziņas iedvesmas nemaz neminēdams. Konspektīvā, bet tomēr visai interesantā rakstiņā «Par mākslu un skaistumu» (krājumā «Jauni rīti») viņš saka: «Rakstīdams vai gleznodams viņš (iesācējs mākslinieks — jaunietis, strēlnieks, strādnieks) it kā savu acu priekšā redz tos kolektīva locekļus, kas viņa darbu skatīs un lasīs. Un, izteiksmes līdzekļus, gleznas un tēlus savām jūtām un domām meklēdams, viņš domās it kā griežas pie viņiem un jautā, vai izvēlētais tēls būs skaists un īsts. Mēģina, atmet un meklē par jaunu. Kontrolē jau iepriekš savu darbu no sava kolektīva viedokļa — kā viņš šo viedokli sapratis.»

Mēs redzējām visos Klusā paša darbos šo mēģināšanu, kon-

trolēšanu, atmešanu un meklēšanu no jauna. Viņa pēdējie darbi liecina, ka sava kolektīva, proletariāta viedokli viņš pareizi izpratis un pilnīgi uz šī viedokļa nostājies.

A. Pērle

«Celtne», 1931. g., Nr. 8, 485.—492. lpp.; Nr. 9, 543.—548. lpp.

NELAIKĀ ZUDIS TALANTS

Par apdāvinātiem cilvēkiem allažiņ kapa smiltis nobirst agri un nelaikā. Tā latvju tauta savā laikā pārāk agri zaudēja spilgti apdāvināto, straujo, kvēlošo tautas masu draugu Ausekli — tikai 28 gadu vecumā, dziļdomīgo Eduardu Veidenbaumu — 25 gadu vecumā. Še, protams, nerunājam par tiem daudziem lielu gara spēju un skaistas sirds apdāvinātiem jaunekļiem un jaunavām, kas desmitiem un pat simtiem savu jauno dzīvību ziedoja un vēl tagad ziedo darba tautas brīvībai... Bērce, Šilfs... Svaigas vēl atmiņu sāpes par daudzām kapa smilšu kopiņām...

Arī Klusā (Ernesta Eferta) veselība bija carisma, muižniecības un buržuāzijas vergu laiku un cīņu sagrauzta. Tāpēc latvju proletariāts zaudēja tik jaunu — 38 gadus vecu, šo augsti apdāvināto un reizē dziļi vienkāršo, kristāltīro, reti pašaizliedzīgo cilvēku, biedru, draugu un drošo, nesatricināmo, nerimstošo cīnītāju. Bet Klusais bija ne tikai ideāls biedrs un tēraudrūdīts proletāriski sabiedrisks darbinieks, cīnītājs, kuru latvju proletariāts nekad neaizmirsīs, viņš bija arī ievērojams mākslinieks. Neskatoties uz nevaļu, uz ārkārtējo aizņemtību partijas un kara frontes cīņās, neskaitāmos sabiedriskos darbos, neskatoties uz savu dziļi sabendēto veselību, Klusais tomēr vaļas brīžos, cīņas laiku neērtos apstākļos, strādādams pastāvīgā steigā, tomēr paguvis uzrakstīt, starp citu, arī ap 30 dažādu stāstu, skiču, dramatisku fragmentu.

«Prometejs» ķēries pie visu Klusā rakstu izdošanas. Pirmais sējums jau iznācis. Tajā ir daiļliteratūra.*

Šajā prāvajā grāmatā rūpīgi sakopots viss, ko nelaiķa spalva uzrakstījusi literatūras mākslas laukā. Apmēram viena trešdaļa šo darbu uzrakstīti vēl pirms 1923. gada, kad tie iznāca atsevišķā grāmatiņā zem nosaukuma «Nemiera sirotājs», pie kam autors bija turējis par vajadzīgu vēl pielikt paskaidrojumu jeb tuvāku apzīmējumu — «Fragmenti», kas nozīmē: gabali no kādiem lielākiem darbiem, varbūt vēl nepabeigtiem. Ieskatoties Klusā

* Klusais. Kopoti raksti. I. Beletristika. Sakārtojis un rediģējis K. Pelēkais. K. Jokuma biogrāfiska skice. A. Pērles apcerējums par literārisko darbību. M., «Prometejs» 1936, 396 lpp.

darbos, arī redzam, ka daudzos no tiem sastopami vieni un tie paši cilvēku vārdi: Mārcis, Krišs, Ješka utt. Visu to ievērojot, rodas domas, kuras izsaka arī b. Pērle, ka autors, acīm redzot, savā galvā lolojis cerību par kāda liela darba radīšanu, no kura nodrukātie stāsti būtu tikai šī darba atsevišķas daļas. Izlasot visus Kļusā darbus un pārdomājot viņa saturu, var patiesi izlikties, ka autors nēsājis sevī projektu par tādu darbu, kurš sāktos ar pirmskara laiku un lauku kalpiem, viņu sakariem ar pilsētu un tās politisko pamošanos (cikls «Mārcis»); tālāk — pasaules kara posms, kurš saplūst ar 1917. gada februāri un Oktobra revolūciju, ar Padomju Latviju, viņas krišanu («Plinšu sieva», «Malienas bezzemnieks», «Amatniekzeļļi», «Streiks», «Pierobežas apriņķis», «Biedrs Indriķis», «Kolonista stāsts») un noslēgtos ar sociālistiskās celtniecības uzvaras gājienu lielajā Padomju zemē («Nadziņi aplūza», «Tīriņos», «Kad zibens būs mūsu»). Visiem šiem darbiem, bez šaubām, piemīt vispirms galveno ideju un pa daļai sižeta kopība: lauku un pilsētas proletariāta sīkamatnieku, pareizāk, amatnieku zeļļu un buržuāzijas stāvoklis, savstarpējas attiecības un cīņas, sākot ar šī gadu simteņa otro gadu desmitu, imperiālistisko karu, viņa likvidāciju, Krievijas buržujisko un sociālistisko revolūciju, viņas uzvarām un vietējiem un pagaidu zaudējumiem un turpmākām uzvaras gaitām. Pie kam, kā jau sacīts, daudzos no šiem stāstiem pa daļai darbojas vienas un tās pašas personas, bet tikai citos laika un apstākļu posmos.

Tas nu tā. Bet tomēr būtu vieglprātīgi pilnīgi noteikti apgalvot, ka visi šie darbi visādā ziņā ir kāda viena kopēja, grandioza, bet nepilnīgi izvesta plāna gabali. Pilnīgi droši to var sacīt vispirms tikai par tiem stāstiem un tēlojumiem, kuros sastopams Mārcis kā patiesi viena un tā pati persona, sniegta savā attīstībā, sabiedriskā augumā: «Brīvā svētdiena», «Vilciens», «Vientulība», «Pēdējā nakts», «Rīta vējos», «No rīta». Ar zināmām ierunām un šaubām te var pievienot arī «Provokatoru», bet «Mājās» še nepiekļaujas. Sakārtotājs un redaktors K. Pelēkais velti šo stāstiņu ievietojis «Mārča» ciklā, jo, pirmkārt, še pastāvīga tematika: proletariāta rindu papildināšanās iz lauksaimnieku bērnu vidus, kuri nespēj satikt vienā «ligzdā», kas parasti piekrīt vecākajam dēlam. Otrkārt, še minētais vārds Krišs nav tas Kristaps, kuru jau agrāk sastapām «Rīta vējos» kā lauku pilsētiņas laboratorijas strādnieku, bet kurš, t. i., stāsta «Mājās» Krišs, ir lauku māju īpašnieka vecākais dēls un arī šo māju mantinieks. Tādēļ ne Krišs taisās iet uz pilsētu, bet gan viņa jaunākais brālis Valdis. Bet Valda vārds, kurš varētu tapt uzskatīts par zināmu saiti starp šo stāstiņu «Mārča» ciklu, pārējos šī cikla stāstos nav sastopams. Vairāk gan nekā, izņemot dramatisko «trijotni» «Kad zibens būs mūsu», uz «Mārča»

ciklu nevar pietiekoši pamatoti un droši attiecināt. Bet «Zibens» jau ir tiešs «Mārča» dramatizējums, kaut gan stipri papildinātā un pārgrozītā veidā.

Spriežot pēc dažām ārējām pazīmēm, piemēram, ka Krišs un Jēkabs ir sastopami i «Mārcī», i «Pierobežas apriņķī», varētu domāt, ka starp šiem abiem darbiem ir organiska kompozīcijas vienība. Bet tas nav taisnība — šie darbi ir savstarpēji gluži patstāvīgi. Tātad gluži patstāvīgi domāts un izvests ir stāsts «Plinšu sieva», kaut gan arī viņā sastopami daži kopēji vārdi (Jēkabs, Kārlis utt.). Bet pēc sava satura, uzbūves, valodas, rakstības metodēm un visa sava stila šis darbs krasi atšķiras no visiem citiem kā agrāk, tā arī vēlāk pēc šī stāsta rakstītiem nelaiķa darbiem. Par «Plinšu sievu» šajā sakarībā varētu piezīmēt vēl tikai to, ka redaktors velti šo stāstu ievietojis ciklā «1919. gads», jo viņa liela daļa veltīta 1914. gada kalpa darbu gaitām muižā, kara iesākumam un mobilizācijai, Mares vīra Didža aiziešanai karā un Mares liktenim vēl vismaz triju gadu laikā pēc vīra mobilizācijas utt. Stāstu sagrupējums grāmatā vispār ir diezgan nejaušs: viņā nav vienota un pietiekoši nopietna principa — sajaukti dažādi principi: vispirms laika princips («Senie brīži», «1917. gads» un «1919. gads»), pēc tam vietas princips («Latgalē»), pēc viņa — personīgs («Zaļums»), tad atkal vietas princips («Latvju kolonijās»), pie šiem raibumiem — žanru (veidu) princips («Apraksti, feļetoni, atmiņas» un «Drāmas»). Grāmatu noslēdz «Pielikums» (dažādi melnraksti, varianti utt.).

Par dažādo stāstu savstarpējo iekšējo radniecību še vēl gribas minēt tikai to, ka «Biedrs Indriķis» tā vien izliekas kā stāsta «Pierobežas apriņķis» turpinājums, pareizāk, tā priekšbeigu daļa, kurā sarkanie uz laiku atstāj Višņus. Un «Indriķī» kurmet nu arī top tēlots, kā pārtikas nodaļas vadītājs Indriķis, visiem atkāpjoties, viens pats paliek atpakaļ un, pagastnama pagrabā paslēpies, apšauda balto jātniekus. Starpība galvenā tikai tā, ka «Pierobežas apriņķī» atkāpjas mazas lauku pilsētiņas, miestiņa padomju cīnītāji, «Biedrā Indriķī» — padomju pagasta darbinieki.

Jau no sacītā redzama Klusā stāstu tematika. Tā ir — lauku ganu, kalpu, amatnieku, saimnieku, dažādu ierēdņu, mācītāju dzīve, viņu stāvoklis, savstarpējas attiecības un cīņas cara Krievijā un Latvijā, Latgalē un vēlāk arī vācu okupētā Rīgā. Tā ir — latvju lauku un pilsētas proletariāta un citu darbaļaužu cīņas, sākot ar imperiālistisko karu, 1917. gada revolūciju un pilsoņkara laikmetiem, beidzot ar sociālistiskās jaunrades darba veiksmēm Padomju zemē. Lūk, Klusā mākslas galvenā tematika. Viņa ritināta attiecīgos sižetos. Sižeta ritināšanas mākslā Klusais ar katru jaunu darbu top stiprāks. Klusā darbus lasot, lasī-

tāju acu priekšā dzimst un tālāk rit interesanti, mākslinieciski uzrakstītas ainas un vēstījumi par tiem ļaudīm, par tiem laikiem un par tām smagām cīņām, kuru augļus mēs tagad baudām. Un tie nav auksti, ārēja novērotāja māksloti, daždažādi izrotāti, mazasinīgi izdomājumi. Nē, tie ir smeldzošu sāpju līdzsāpētāja, ugunīgo cīņu līdzcīnītāja dziļas pārdomas un karstas, neizsmeļami karstas izjūtas un sirds asinīm tēlotas patiesības, dzīvi, īsti savā mākslinieciskā ietērpā konkrēti un aizraujoši tēlojumi.

Visai inteesants ir Klusā mākslinieciskās attīstības ceļš. Viņš nav taisns, bet iet līčloku. Šī rakstiņa ierobežotie apmēri mums neatvēl ielaisties šo ceļu sīkā iztirzājumā; gribot negribot mums jāapmierinās tikai ar dažādām vispārējām piezīmēm. Patiesībā to vajadzēja sniegt b. A. Pērlei savā priekšvārdā, bet viņa, taisīdama dažādas piezīmes, kā saturā, tā arī formas ziņā Klusā mākslinieciskās tapšanas gaitu tomēr nesniedz pietiekoši apmierinoši. Pie tam viņas piezīmes sniegtas visai nesistemātiski. Pielaista arī paviršība ne tikai formas jautājumos, bet arī satura ziņā. Tā, piemēram, b. A. Pērle nav uztvērusi, ka Klusais dažreiz pietiekoši skaidri neatšķir vienu vēsturisku posmu no otra. Tā «Kolonista stāstā» ir sajauktas Februāra un Oktobra revolūcijas, viņu prasības un politiskie lozungi. Bet pie šiem jautājumiem atgriezīsimies vēlāk.

Biedrenes A. Pērles rakstam nav noteikta plāna: viņa lēkā no viena jautājuma uz otru, no temata satura jautājumiem uz formas jautājumiem un reizu reizēm atkal atpakaļ. Tas pārāk apgrūtina rakstu izprašanu un iegaumēšanu. Bieži vien b. A. Pērle rīkojusies ar kailiem apgalvojumiem: noskaitīdama vai visus Klusā darbu nosaukumus, nepievedot kaut visīsākos citātus iz tiem savu apgalvojumu apstiprināšanai (piem., 40. lpp.). Un, ja kur arī mēģina pievest kādu citātu, tad izvēlas nevis raksturīgāko (kā, piem., Indriķa raksturošanai). Formālās analīzes mēģinājumi ne tikai nav daudzmaz pietiekoši dziļi un sistematizēti, bet tie savos apgalvojumos nav arī nopietni pārdomāti un dažādi slēdzieni nav savstarpēji pietiekoši saskaņoti. Tā, piemēram, vienā vietā b. A. Pērle par plinšu sievu Mari, Ješku un Indriķi saka, ka tie esot tik vispusīgi izveidoti tēli kā «skulptora darbs». Otrā vietā viņa to pašu «Plinšu sievu» turpretim ierindo to stāstu sarakstā, kuri kā vājāki nostādīti pretim labākajiem (starp citu, arī «Biedram Indriķim») ... Šāds raksts mazā mērā sekmē Klusā mākslas darbu pareizu izprašanu, bet allaž pat to kavē.

Visai interesanti, ka Klusā pirmie stāsti, sarakstīti 1918.—1920. gadā — «Brīvā svētdiena», «Vilciens» un citi tā sauktā «Mārča» cikla stāsti, — slēpdami sevī romantisma elementus, tomēr pēc visas savas pamata būtības, pēc struktūras, pēc valodas materiāla, novērojumiem, salīdzinājumiem, aprakstiem,

laika, vietas un citiem apzīmējumiem ir nesalīdzināmi reālistiskāki nekā drusku vēlāk, t. i., 1921.—1922. gadā uzrakstītā «Plinšu sieva».

«Parīt Mārcim brīvā svētdiena. Pirmā brīvā svētdiena šovasar... «Vai teikt vēl Jēkabam vai ne?» domā Mārcis, savu koka karoti pie malas likdams.» Tā sākas pats pirmais stāsts — «Brīvā svētdiena». Tīri reālistisks tēlojums.

«Vakariņas jau paēstas. Jēkabmāte saslauka siļķu paliekas Alim, bet Jēkabs sēž klusi galda galā, īso māla kaļķi sūkstīdams.» Tā skan turpmākās rindiņas. Kā redzams, tēlojums nav naturālistisks, jo te nav sīki aprakstīti galdi, beņķi, krēsli, istabas izskats utt., kā to savā laikā lasījām, teiksim, Purapuķes reakcionārajos romānos vai arī Apsīšu Jēkaba «Labajos ļaudīs». Klusais sniedz tikai to visnepieciešamāko. Viņš raksta reālistiski. Un tādā stilā uzrakstīts viss stāsts. Ņemsim pāris rindiņu no stāstiņa vidus:

«Mārcis atgriež govis un kāpj atkal uz nosūnojošā akmeņa. Nez ko Jēkabmāte šovakar tā kavējas. Mārcim mājās būtu vēl tik daudz darba: lapas jāsašķin un jāsakapā rītdienai, lopi jāpakaisa un jāpadzirda, pašam jānomazgājas un pastalas jāizmērcē, lai rīt tik var celties un iet.» Vienkārša, viegla, skaista valoda. Vienkāršs, tīkams, viegli uztverams reālistisks tēlojums. Un tā rit un skan stāstiņš visā savā visumā, kaut gan šur tur cauri izspiežas arī romantisma savādā smarža, bet taču tālu ne tik stiprā mērā, ka varētu maitāt darba reālistisko garu.

Šajā «Mārča» ciklā vismazāk reālistisks ir tēlojums «Vientulība». Tas pats Mārcis, bet še viņš slims. Un, lūk, ar to arī izskaidrojams tas, ka viņa domu ķamoliņi un diedziņi še rit un vijas mazāk reāli, bet vairāk abstrakti «inteliģentiski» nekā «Brīvajā svētdienā». Jāzina, ka viens no stila noteicošiem spēkiem ir viela savā konkrētībā, kura lielā mērā atkarājas no iespaidu bagātības un svaiguma, kas savukārt stāv sakarā ar cilvēku (subjekta) iespēju šos iespaidus nepārtraukti atjaunot, pavairot. Bet mūsu nabaga Mārcis guļ gultā slims; viņam laupīta iespēja skraidelēt pa pagalmu, pa dārziem un laukiem, pļavām, mežiem un tādējādi aizvien gūt jaunus, konkrētībā svaigus, sulojošus iespaidus, lai iz viņiem ritinātu arī savu aizvien jaunu un jaunu priekšstatu asociāciju un domu konkrētību, reālismu. Tātad «Vientulības» reālisma bālasinībā nav vainīga vai mazāk vainīga autora jaunrades metode.

Salīdzinājuma pēc minēsim arī «Plinšu sievas» sākuma rindiņas.

«Kā rudzu putekļiem visa nomale aizkūpusi.

Dienvidu tveicē virmo plašās muižas druvas, un kalpmāju dakstiņu jumts dzirkstī un kvēlo kā sarkani nokarsēta dzelzs šajā aizkūpējušā klajumā.

Apakšā gaiss piesutis un smags. Snauž rudzu stiebri, tikko kājās turēdamies, un visā druvā nekust ne vārpiņa.»

Arī reālisms, bet ļoti konvencionāls, izretināts, izčibināts. Iedomāsimies autora aprakstu kā skatāmu gleznu. Ko redzam? Ziedu putekļiem aizkūpējušu klajumu, domājams, rudziem apaugušu. Un kaut kur — vieta nav uzrādīta — zaigo sarkanais kalpmāju jumts. Gaiss piesutis. Tas viss. Stāsta turpinājumā netop aizrādīts uz to, kur īsti atrodas kalpmāja. Netop arī paskaidrots, kāpēc ap viņu nav ne tikai nevienas citas ēkas, bet nav arī neviena kociņa, nav arī tradicionālās latvju lauku akas vindas; nav arī ne pašas muižas vai kādas kaimiņu mājas; nav arī minēti kalni, lejas vai meži, kuri būtu varējuši aizslēpt visus tos citus objektus, kuri katrā tādā lauku ainā aizvien tādā vai citādā kārtā piemīt. Tā, kā aprakstījis šo ainu Klusais, tā krāsās uz audekla to zīmētu tāda tipa gleznotājs kā Deineka — apdāvināts mākslinieks, kaut gan ne bez nopietniem trūkumiem.

Tā sākas šis stāsts. Ne gluži reālistiski, bet tomēr pietiekoši, lai lasītāju orientētu, kas, kur un kā notiek. Tas — galvenais.

Bet diemžēl stāsta turpinājumā autors pārāk bieži izlec arī iz šī konvencionālā reālisma.

Mare strādā rudzu druvā. «Tālumā dudina pērkons. Bet Marei liekas, ka tas viņas vīrs...» Pavisam nesaprotami, kādēļ Mare tā iedomājas un vēl tik spilgti, ka viņa apsviežas riņķī un sauc: «— Skaties, Didzi... — Bet nav neviena. Vīrs taču aizgāja uz mājām pusdienās...»

Un šī nodaļas epizode beidzas ar autora jautājumu:

«Ko tu rūci, pērkonīt?»

Izkritums iz reālisma un ievirziens tautas pasaku, teiku stilā. Un tas viss notiek vienas lappuses robežās.

Didzis pateicis Marei par to, ka viņš mobilizēts (1914. g.). Mare nobēdājusies. Starp citu, viņa domā: «Nu kalpmāju durvpriekša palikusi par to vietu, kur iziet *visas pasaules šausmas*...» Tā domā, patiesībā prāto, filozofē latvju lauku kalpa sieva, kura līdz šim vēl nav lasījusi nevienu proklamāciju, ne avīzes, nedz pat par politiku sarunājusies!

«Karš, karš — karš un asinis, kā *vēja taures* no rīta pa visu pagastu.

Ne maza sadursme, bet pasaules karš.»

Tā, tik abstrakti un reizē negaidīti, jā — pat nepamatoti tālredzīgi, prāto autors savu lauku varoņu vietā. Tādu vietu ir ļoti daudz... Protams, tā nav reālisma jaunrades metode.

Bet reizē ar to še nevaru paiet garām vienai patiesi reālistiskai un reti skaistai vietai: Mares vīrs Didzis saģērbies, gatavs uz aiziešanu karā. Atvadīšanās ar Mari.

«— Nu, gaidi drīz mājās, — Didzis tai noliecas pār plecu. Jā, viņa gaidīs, gaidīs, caur skūpstiem elsodama ...

Durvis jau aizvērušās. Didža zābaki vēl nodun, pa akmens klonu steidzoties. Aiziet Didzis, kā uz kāzām sataisījies ... Vai kādreiz vēl pārnāks atpakaļ? Didža soļus — ja kur tik izdzirdīs — nu pazīs pa gabalu ... Ja vairs tik sadzirdēs ...»

Patiesi klasiskas rindiņas savā tik vienkāršā, bet reizē dziļi satricinošā traģiskumā! Tādas rindiņas pa spēkam tikai īsti lielam māksliniekam. Un līdzīgu gleznu nav mazums «Plinšu sievā». Bet visumā autors šo stāstu sarakstījis diemžēl pārāk nevienādā, sasvaidītā, raibā, neizturētā un neizkoptā stilā, pie tam pārvaldot abstraktībai, nekonkrētai romantiskai jūsmoņai, reti spilgtai noslēgtībai no konkrētās, patiesās dzīves īstenības. Še nespējam kaut cik sīkāk pierādīt šo neapstrīdami pareizo domu. Tikai pāris piemēru.

Mare, sava Didža nesagaidījusi, pēc gadiem trim aiziet uz Rīgu, velkot līdzi savu Jānīti koka ratiņos.

Kā tēlo autors Rīgu, kura tajā laikā atrodas zem vācu junkuru un naudasmaisu asiņainās okupācijas?

Viņš to apraksta tik nejauši, tik nereāli, tik nepārdomāti, ka itin nemaz nevar izmanīt pat to, ka Rīga smok zem vācu okupācijas smagā dzelžu zābaka. Ka Rīga vācu imperiālistu okupēta, to var izrēķināt vienīgi tikai pēc autora mazas, nesvarīgas piezīmes, ka Mare aiziet uz Rīgu pēc tam, kad no Didža pēdējās vēstules saņemšanas jau pagājuši vairāk nekā trīs gadi.

Ne reālāk, ja ne abstraktāk attēlota R ī g a p a d o m j u varas laikā. No padomju varas laikiem sīkāk top aprakstīts bērnudārzs, dažos vārdos top minēta veļas rekvizīcija buržujiem priekš armijas; tāpat garām ejot top atzīmētas «možas darba dzīesmas padomju darbnīcā» un ka strādnieki pulciņos «kā braši, līksmi vikingi no jūras» aizsteidzas pa ielām, tad — kā sarkani karogi šur tur plivinās. Tas viss! Un, tikai baltajiem atkal Rīgu ieņemot, top pāris vietās minēts nezin kāds komisariāts: «Vientuļā komisariātā augstu plīvo nemierīgs, sarkans karogs,» — un otrā vietā: «Kā sīpoli sabirst rokasgranātas komisariātā ...» Nu un tad — komunāru aizstāvēšanās pret baltajiem iebrucējiem, bet tas jau vairs neattiecas uz padomju varas darbību ...

Patiesi jābrīnās, cik šauri, cik vienpusīgi, cik izolēti no padomju dzīves īstenības autors attēlojis Mari! Protams, ka arī Mare kā tips, kā dzīvs cilvēks caur to top sakropļota, jo izliekas, ka viņa mīt, kustas, strādā, cīnās ne pilnasinīgā dzīves īstenībā, bet kaut kādā izdomātā, tikai speciāli priekš viņas mākslīgi radītā apkārtnē. Tāpēc arī pašai Marei nav reālās dzīves pilnasinības un māksliniecisi psiholoģiskās pārliecinātības. Un

še lielā mērā samazināta arī tā reālās īstenības izziņas iespējamība, kuru lasītāji gaida no tāda stiprā mērā vēsturiska stāsta kā «Plinšu sieva».

Stāstā «Plinšu sieva», Klusā pirmajā lielajā darbā, vairāk redzama autora neapstrīdamā un lielā apdāvinātība nekā viņas neizkoptība, nekā iespēja pietiekošā mērā izmantot šīs bagātās mākslinieciskās dāvanas. Šī stāsta apmēri, svarīgums, sarežģītība rakstniekam tai laikā — 1921. g. — vēl bija par lieliem.

Bet Klusā rakstības manība, veiklība ātri aug. Tikai žēl, ka viņam vēl aizvien nav pietiekoši daudz laika nodoties vienīgi rakstniecībai. Bet tomēr jau 1922. gadā uzrakstītajos stāstos «Kalpavīrs Klāvs», «Amatniekzeļļi», arī «Dumpju Donāts» Klusais jau ar puslīdz stipru kāju nostājas uz reālisma pamatiem. It sevišķi labi ir izdevies nelielais stāstiņš «Amatniekzeļļi». Klibais, bālais skroderzellis Radziņš ar saviem kruķiem ne vienu reizi vien uz Maija svētkiem ar lielām sekmēm aplēkā visas miestiņa darbnīcas. Šis tips ir viens no visspilgtākajiem Klusā darbos. Viņš ir gadus 4—5 vēlāk rakstītā «Biedra Indriķa» priekštecis: tā pati lietpratība un apķērība, tā pati mīlestība uz proletariātu, enerģija, drosme, uzticība viņa cīņai, tikai notikumi še neņem traģisku gaitu, kā tas ir «Biedrā Indriķī», par ko jau augstāk runājām.

Klusā reālistiski mākslinieciskā veiklība aug ar katru jaunu stāstu. Piemēram, nav aizmirstama Kriša sastapšanās ar Smilgu («Provokators»). Bez pajumtes palikušā, cara policijas vajātā Kriša bezgalīgais prieks par šo priekš viņa nejaušo sastapšanos tumšā naktī uz ielas ar dārgu cīņas biedru, bet tālākās savstarpējās sarunās Krišs, sevim par lielu pārsteigumu, Smilgas personā atklāj nodevēju. Skaisti tēloti Kriša aizdomu dīglīšu rašanās momenti, viņu pieaugšana, atkal šaubas, bet drīzi vien — plāna izstrādāšana Smilgas iznīcināšanai, kurš jau nomana, ka Krišs to izpratis. Ārēji neredzamie savstarpējie cīņas momenti, pa Rīgas ielu ārēji mierīgi pastaigājoties, sniegti tā, ka tie aizrauj un neaizmirstas.

«Pierobežas apriņķis» (1924. g.) — viens no lielākajiem Klusā stāstiem — sniedz daudzas neaizmirstamas, lielu dāvanu apbalvota meistara rakstības ainas. Grūti aizmirst arī tādus tipus kā Ješka, Ķikuts, Liņuks, Krišs... Viegla, gleznu bagāta valoda, saistoši salīdzinājumi, epiteti. «Nadziņi aplūza» (1925. g.) rāda rakstniecības meistarības labu izkoptību: nekā lieka, tikai viss nepieciešamais, sižeta viegla, gluda, vilinoša plūsma, valodas gudrs skopums un pievilcība, tipu tīkams lietpratīgs noslīpējums. Tikai pārāk viegli zemnieki viensētnieki, šie «sava kaktiņa, sava stūriša» dziļi pārliecinātie zaldāti, padodas kolektīvistiskiem pasākumiem. «Tīriņos»

(1926. g.) rakstnieka formas meistarība sasniegusi vēl augstāku pakāpi. Bet līdz ar to puslīdz dibināti izliekas, ka stāsta tipi, kļūdami gludi, noapaļoti, noslīpēti, tāpat kā augšējā stāstā, zaudējuši savas reljefības dziļumu arī spēka zaļoksnībā, kaislību spilgtumā, kaut gan stāsts aizrauj lasītāju un pieskaitāms pie vislabākajiem autora darbiem. Bet tikai idejiskajā ziņā b. A. Pērle pareizi atzīmējusi, ka «Tīriņos» latvju pārtikušie kolonisti, šie nosūnojušie individuālisti, pārāk viegli padodas komunistu propagandai un viens pēc otra pievienojas kolektīvistiskiem pasākumiem. Še izmanāms savā laikā tik kaitīgās Buharina teorijas iespaids par visu zemnieku, tātad arī kulaku ieaugšanu sociālismā. «Streiks» (1926. g.) — še, kā arī dažos citos darbos redzamas arī Klusā sulīgā humora, ironijas un satīras spējas.

«Kad zibens būs mūsu» — šī «dramatisku fragmentu trijotne» interesanta savās atsevišķās daļās: jūtu spilgtums un svaigums, pieaugošs emocionālisms, valodas skaistums utt. Bet tas tomēr nav vienots dramatisks darbs: trūkst sižetiski dramaturģiskas vienības, par maz arī darbības. Bet kā lasāms darbs interesants, jo viņā elpo Klusā lielā sirsnība, jūtu pārpilnība un dziļums un vispār ievērojama talanta apgarotība.

Nav iespējams īsā rakstiņā sīkāk izcelt visas nelaiķa rakstnieka darbu labās paliekošās īpašības, jo to ir pārāk daudz. Nav iespējams ielaisties sīkākā stila iztirzājumā.

Nav iespējams arī sīkāk atzīmēt trūkumus. Nemaz nespēju apstāties pie sīkākām valodas nolaidībām: pie nomaļu vārdu nevajadzīgas lietošanas (piem., «ūķis») vai pie vispārpazīstamo vārdu nomaliskas izmantošanas (piem., «noslēpt» vietā «nobēdzināt»). Nevaru uzkavēties arī pie dažiem rusicismiem, kuri gan reti, bet tomēr šad tad pagadās (piem., «Biedri, vai nolauzīsim visus tiltus aiz sevis...» Latviski būtu bijis jāsaka: «noplēsīsim», «noārdīsim»...).

Jāatzīst, ka izdevniecība, vispār ņemot, nopietni strādājusi pie šīs Klusā grāmatas: savākti visi pieejamie nelaiķa mākslas darbi, pat dažādi melndarbi, piezīmes, uzmetumi, kuri līdz izprast rakstnieka jaunrades ceļa gaitas. Gan nepietiekoši organizēts, bet tomēr lietišķs, satura, faktu, materiālu bagāts ir K. Jokuma raksts par Klusā dzīvi, viņa gaitām un likteņiem.

Vienkāršs, bet reizē arī īsti glīts ir grāmatas ārējais ietērps, iesējums — manāma laba gaume.

Nav šaubu, ka Klusā «Beletristika» iegūs plašu piekrišanu padomju latvju kā jaunu, tā arī pieaugušu lasītāju starpā. To nodrošina nelaiķa rakstnieka darbu augstā mākslas un sabiedriski politiskā vērtība.

R. Pelše

«Celtne», 1937. g., Nr. 1, 72.—77. lpp.

RAKSTNIEKA LINARDA LAICENA IZVEIDĪBA

Dzimis Linards Laicens 1883. gada 3. (16.) novembrī Jaunrozes Metumos kā rentnieka dēls. Mācījies Apes pagasta skolā (1892.—1895. g.), 17 gadu vecumā iestājies Bormaņa muižā par dārznieka mācekli, nostrādājis 3 gadus, turpinājis savu izglītību pašmācības ceļā, mēģinājis iestāties skolotāju seminārā un neilgu laiciņu sabijis A. Liepiņa privātā reālskolā (4. klasē), no kurienes semestra vidū bijis spiests izstāties, jo piedalījies nelegālās literatūras izplatīšanā, sakarā ar ko atradies zem policijas uzraudzības un 1904. gadā tiesāts Pēterburgas tiesu palātā, kura Laicenu attaisno, 1905. gada pavasarī pie komisijas ieguvis tautskolotāja tiesības, bet kā skolotājam nav iznācis darboties.

1905. gada rudenī Laicens spiests emigrēt uz Somiju. Līdz 1909. gadam bieži mainījis dzīves vietu gan Somijā, Pēterburgā, gan Rīgā un citās Latvijas vietās. 1909. gadā arestēts, trīskārt tiesāts un laikmetu no 1909. līdz 1911. gadam pavadījis cietumā. Laika posmā no 1913. g. līdz 1916. gadam klausījies lekcijas Šaņavska universitātē Maskavā, piedalījies sabiedriski politiskā dzīvē un daudz rakstījis laikrakstos. 1917. un 1918. gada ziemā dzīvojis Valmierā, strādājis kā Latvijas vēstures skolotājs Valmieras sieviešu ģimnāzijas pēdējās klasēs, tāpat arī strādājis citās skolās kā literatūras skolotājs. Pēc padomju varas krišanas Latvijā, 1919. gadā, palicis Latvijā. Sakarā ar viņa ieslēgšanos kreisās strādniecības darbā un cīņās, nepārtraukti vajāts no Latvijas buržuāzijas, līdz beidzot bijis spiests atstāt Latviju un pārbraukt uz SPRS. Par tautijas buržujiskiem vārmākām Laicens nodod iznīcinošu spriedumu savā autobiogrāfijā:

«Tie paši, kuri mani 1916. gadā par manu Latvijas valstiskās uzbūves prasību saukāja savās avīzēs par briesmu bērnu un taisīja aizdomas pret mani par cariskās Krievijas nodevību, — tie paši, Latvijas valsts varas aparātu izlietodami, iebāza mani 1922. gada 4. augustā Rīgas Centrālcietumā, kur bija jānosēd nepilni 8 mēneši. Kāpēc? Tāpēc, ka es viņus pārāk labi pazīstu.»

1933. gadā SPRS un Latvijas revolucionārais proletariāts svinēja rakstnieka 50 g. dzimšanas un 30 g. literāriskās darbības jubileju, jo sevišķi sirsnīgi tika sveikts jubilārs no Maskavas, Ļeņingradas, Harkovas un citu pilsētu latvju strādniekiem. Mēs svinam jubilejas ne tāpēc, ka tas parasts, ka tā rīkojas buržuāzija ar saviem rakstniekiem Latvijā. Mums cita jautājuma izpratne, cits izskaidrojums. Linarda Laicena dzīve, viņa literāriskā izveidība ir ne tikai bagāta, plaša un interesanta — viņa pamācoša un ierosinoša priekš daudziem, kas vēl proletārisko revolūciju nav izpratuši, kas neziņā, svārstībā atpaliek no dzīves progresa, kas, meklējot labāku — skais-

tāku dzīvi, vēl nav nonākuši pie tās apziņas, ka priekš kultūras, skaistuma, dzīvesprieka iekarošanas ir tikai viens ceļš — ka tas ir proletāriskās revolūcijas, sociālistiskās iekārtas celtniecības ceļš.

Linarda Laicena dzīve un literāriskā darbība ir jāzina un jāizprot, tikai tad mēs dosim pareizu viņa veiktā darba vērtējumu. Var rasties vēlēšanās dot šādu Laicena noietā dzīves un darba posma vērtējumu. Bezzemnieka dēls, dzīvojis cauri dažādas grūtības, pārcietis dažādus negaisus, jau pirms 1905. gada revolūcijas piedalījies revolucionāros pulciņos, vajāts no cariskās valdības jau pirms 1905. gada revolūcijas. Aktīvs 1905. gada revolūcijas cīnītājs, Jaunlaicenu pagasta rīcības komitejas loceklis, lauku delegātu kongresa dalībnieks, krogu slēgšanas, uradņiku, baronu atbruņošanas līdzdalībnieks utt. Reakcijas laikā emigrants, cariskās iekārtas vajātais, cietumos slogāmais. Tātad pāreja uz sociālistisko revolūciju, Komunistisko partiju vienkārša — viņa itin kā loģiski izriet no visa iepriekš teiktā, Linarda Laicena nostāšanās kreisās strādniecības rindās Latvijā jau iepriekš noteikta. Tāds jautājuma nostādījums būs pārāk mehānisks. Nav šaubu, ka sociālā pagātne, pirmā revolucionārās cīņas kristība nelegālajos pulciņos, 1905. gada 13. janvāra notikumos Rīgā darījušas savu iespaidu uz rakstnieku, tomēr Linarda Laicena kā sabiedriskā cilvēka, spilgtā literatūras frontes darbinieka izveidība ir daudz sarežģītāka, iekšēju pretišķību un kontrastu pārbagāta. Runājot par Laicena lomu, nozīmi, mums jāizprot viņa augšanas, izveidības grūtības, cilvēciski iekšējās pretišķības, kuras rakstniekam nācies pārvarēt ilgākā laikā, dzīvojot cauri lieliem sabiedriski vēsturiskiem satricinājumiem un lūzumiem.

Pirmā lielākā iekšējo pretišķību ieskaņa rakstnieka-cilvēka un rakstnieka mākslinieka izveidībā rodas sakarā ar 1905. gada revolūcijas atplūdiem, reakcijai uznākot un nostiprinoties. Revolūcijas uzplūdi bija aizrāvuši līdzi Latvijas proletariātam plašus sīkburžuāziskās inteliģences slāņus. Tas pilnīgi saprotams — tā dabīga parādība, jo buržuāziski demokrātiskās revolūcijas uzdevums Latvijā bija nokratīt feodālisma atliekas, vācu baronu gadu simteņos pītos zemnieku un strādnieku ekspluatācijas valgus, iznīcināt nacionālo nevienlīdzību un apspiestību, dot iespēju brīvai kultūrdzīves attīstībai, kas visu laiku tika bremzēta un apspiesta no carisma un vācu baroniem. Tāpēc arī 1905. gada revolūcijā iejaucās plaši sīkburžuāzijas slāņi, starp tiem daudzi rakstnieki. Revolūcijas sakāve tomēr nenozīmēja revolucionārās kustības iznīcināšanu — proletariāta pulki arī smagās reakcijas apstākļos turpināja neatlaidīgu cīņu par revolūciju, par jaunām kaujām. Citāds stāvoklis radās inteliģences rindās. Šeit nenoteiktība, nedrošība, svārstība izvērtās

par panisku atkāpšanos, daudzu atklātu pāriešanu reakcijas pusē. Tikai labākā, drošākā Latvijas inteliģences daļa palika līdz galam ar proletariātu, ar revolūciju. Latvijas inteliģences buržuāziskā daļa izvērtās par konservatīvi reakcionāru spēku, kurš pavērsās pret revolūciju, pret proletariātu. Vairojās renegātu bari, pacēlās vesela cīņas vētra pret revolucionāro sociāldemokrātiju, pret 1905. gada revolūcijas cīnītājiem. Tādos apstākļos arī Linardam Laicenam nācās pārvērtēt savas attiecības pret revolūciju — viņš pazaudēja sakarus ar revolucionāro kustību, ar sociāldemokrātiju, viņš neizvērtās gan par atklātu revolūcijas pretinieku, renegātu, bet šaubas par bijušo, revolucionāro manāmi sāk dominēt Laicena dzīvē — «līdzdarbība maizes dēļ «Latvijā» un Blaumanis ievirzīja pilsoniskā atmosfērā (ne aprindās)», raksta par sevi pats Laicens.

Tā radās pamats priekš individuālisma, nacionālisma principu pastiprināšanās Laicena sabiedrisko parādību vērtējumos. Mietpilsoniskā inteliģence, latvju buržuāziskās sabiedrības piesērējusi atmosfēra nevarēja neiespaidot arī Laicenu:

«Ar 1916. gadu es aktīvi piedalījos politiskā darbā, un tas ir — apmēram pusotra gada — īpašs periods manā darbībā. Tanī laikā es rakstīju «Dzimtenes Atbalsī» un «Līdumā» daudz politisku ievadrakstu un apcerējumu... Caur «Dz. A.» tā pamazām attīstījās vesela nacionāldemokrātiska ideoloģija, kuras galvenais lozungs bija — Latvijas valstiska autonomija federācijā ar Krieviju. Šo valstiskās organizēšanās ideju es propagandēju dedzīgi un neatlaidīgi tiklab rakstiski, kā priekšlasījumos, pie tam neiziedams no šķiru, bet no vistautas viedokļa. Šķiru starpības palika pilnīgi neapgaismotas, neuzbrūkot nevienai pusei (ideālistiskais nacionālisms). Piezīmēju, ka šai laikā es uzskatīju pat luterisko baznīcu kā vienu no politiskiem spēkiem, kas varētu pabalstīt autonomijas organizēšanu un aizsargāt no cariskās pārkrievošanās politikas. Šis mans augsti politiskais domugājiens tika pat iztulkots par kādiem reliģiskiem murgiem, kaut gan ticīgs neesmu bijis nekad un arī dievbijīgs ne.»

Šis laika dokuments liecina, ka Laicenam vajadzēja pārvarēt lielas pretrunas, izcīnīt smagas iekšējas pretišķības, pirms viņš varēja raut sakarus uz visiem laikiem ar tautiskās buržuāzijas politiku un kultūru. Mēs vērtētu nepareizi, ja iedomātos, ka šāds ir bijis tikai Linarda Laicena liktenis, ka Laicens ir sabiedriski izolēts vienpatis. Laicena šaubas, svārstība, viņa atiešana uz brīdi no revolucionārā proletariāta un ieslīgšana individuālismā, nacionālismā atspoguļo vesela sabiedriska slāņa sociālo būtību. Linarda Laicena politiski sabiedriskie uzskati laika sprīdī starp divām revolūcijām cieši saauguši ar sīkburžuāziskās Latvijas inteliģences vienas daļas nodomiem un

noskaņojumiem. Šo inteliģenci buržuāzija izmantoja savos nolūkos cīņā pret revolūciju, par reakcijas padziļināšanu. Linarda Laicena lielais nopelns ir tas, ka jaunu revolucionāro cīņu laikā viņš kopā ar Leonu Paegli pierādīja, ka priekš sīkburžuāziskās inteliģences ir divi ceļi un ka vienīgi pareizais — droši un noteikti raut sakarus ar buržuāzisko pasauli, iet kopā ar proletariātu, ar Komunistisko partiju pret kapitālistisko iekārtu, pret reakciju.

Saprotams, ka Linarda Laicena politiski sabiedriskie uzskati iespaidoja arī viņa mākslinieciskās darbības virzienību. Laicens meklēja un atrada sev pieskaņošu mākslas izpausmes formu simbolismā, mācoties pie krievu simbolistiem, jo sevišķi Valerija Brjusova. Tanī laikā sarakstītie darbi sakopoti dzejoļkrājumā «Kvēle» (1907) un stāstu grāmatā «Ieslēgtie» (1906—1915) u. c. Raksturīgs priekš šī laikmeta Laicena ir stāsts «Vitolds Vītums» (1914). Šajā stāstā, kurš vēlāk ieslēgts romānā «Emigrants» kā pirmā noda|a, Laicens attēlojis tos pārdzīvojumus, kuriem caurgājusi viena sīkburžuāziskās inteliģences da|a. Vītums arī «ievilkts priekšrevolūcijas sociālistisko pulciņu kustībā un darbībā, kurai toreiz pa lielākai da|ai bija visai ideālistisks un idilisks raksturs». Ka daudziem no līdzīgiem pulciņiem ir bijis ideālistisks raksturs ar romantiski idilisku nokrāsu, tas nav jāpierāda, jo arī tādi rakstnieki kā J. Akuraters, K. Skalbe, Austriņš un daudzi citi mīl atsaukties uz savu 1905. gada revolucionārību.

Atrodoties emigrācijā, Vītums pārvērtē savu pagātni:

«Viņš atzinās, ka ar psiholoģijas likumiem izskaidrojama aizraušanās viņu tur ievilkusi un, ja viņš pulciņā bija piedalījies, tad ne vairāk kā tādēļ, ka tur bija bijis daudz ideālisma un skaistuma, kas sevišķi jauno meiteņu — ģimnāzisteņu acīs atmirdzēja, it kā mīlestības meklēdams. Toreiz sabiedriskā doma bija stāvējusi pret viņu, tagad viņš sāks stāvēt pret sabiedrisko domu; toreiz vispārējā sajūsma bija viņu aizrāvusi, jo tam nebija bijis datu priekš analīzes, tagad viņš mēģinās aizraut sabiedrību ar saviem līdzekļiem.»

Bet emigrējušais mākslinieks nevarēja apstāties tikai pie pagātnes analīzes, viņa pārdomas izvirzija jaunus ideālus, jaunus dzīves pārvērtēšanas principus:

«Mākslas darbu domas un skaistums, nacionālisma un individuālisma problēmas Vitoldā Vītumā pastāvīgi sāka prasīt pēc atrisinājuma, jo pati Helsingforsa, somu centieni un pat daba uzdeva katru dienu daudzas jaunas jūtas un ierosinājumus, kas vēlāk no neapzinīgā tika apzinīgi. Bet bija še — šinī pilsētā, pašā Vītumā vai arī laikmetā, tā viņš nezināja, — kaut kas spiedīgs, kas kā tumšs granīta smagums kaut kur gaisā pakārts, un viņa ēna spieda

dvēseli līdzīgi presei, kuras vadītājs nav redzams... arī Jānis Asars bija izskatījies kā saspiests, taisni kā plakaniski saspiests.»

Tāda, lūk, Vitolda Vītuma laikmeta izpratne. Viņa priekšā, viņa izpratnē paguruma, nospiestības atmosfēra. Bet strādnieki kopoja spēkus par jaunu, lasījās kopā uz savām sapulcēm un kaldināja jaunus revolucionārās cīņas nodomus:

«Te bija strādnieki, bet maz bija cilvēku — tādu, kaut druscin pārspīlētu; iespaidu Vitolds Vītums no šās sapulces dabūja un juta, ka viņš tai pasaulei svešs; novērot viņš to varēja un piekrist strādnieku centieniem arī, bet dzīvot tanī — ne.»

Priekš vientuļa mākslinieka palika dzīves saspiestības analīzes uzdevums no personiski individuālistiskā viedokļa, viņš dzīvoja tīrai mākslai, un, dievinot nacionālisma idejas, Vītums dabiski izjuta, ka strādnieku sapulcēs viņš bija svešinieks. Tāpēc arī Linarda Laicena šī laikmeta darbos dominējošais individuālistiski noslēgtais, sabiedriskai tālākizveidībai neticošais vienpatis. Savāds rūgtuma un dzīves skepses caurausts katrs viņa tēlotais raksturs.

Viens vienīgs smaids viss spožais ārs!
Kliedz priekā jaunais pavasars:
Uz tēviju, uz tēviju!

Dzimtenes ilgas, sauciens pēc tēvijas, gurums svešā malā — tas daudzos Laicena šī laikmeta dzejoļos.

Skrien vēji, vēsi un valgi,
Skrien drošās kaijas pret tiem;
Sien mani slepeni valgi
Pie dzimtenes aizvējiem.

Tās nav ilgas pēc revolucionārās dzimtenes, tas nav sabiedrisko cīņu izslāpuša, cīņās rūdīta revolūcijas kareivja aicinājums uz jaunām cīņām.

Acis ciet veras, nogurums māc,
Plok domas un jūtas — nespēks tāds...
Ne dzīvot, ne mirt nu negribas vairs,
Nekas vairs nav dārgs, ne skaists, ne kairs.
. . . . . .
Dziļa tumsa aiz manis un smaržaina nakts,
Manai dzīvei zem manis kaps ir rakts;
Nav vairs ko mīlēt, nav vairs ko nīst,
Manas rētas ne asiņo, ne ar' vairs dzīst.

Šādos apstākļos varēja rasties tāds dzejolis kā «Lūgšana», kurš noslēdzas ar sekojošām rindām:

Kungs, liec pirkstu manās rētās,
Pildi manu tukšo sirdi;
Liec, lai Tavās svētās pēdās
Eju, ka Tu soļus dzirdi — —

Kad būs as'ras nožāvētas,
Tad būs mīklas atminētas.

Pietiks šo nedaudzo piemēru, lai taisītu slēdzienus, ka sabiedriskās kustības atplūdu laikmetā pagurums, neticība revolucionārai cīņai vissmagāk piemeklēja sīkburžuāzisko inteliģenci, tanī skaitā arī Linardu Laicenu. Viņa tēlotais Vitolds Vītums ir tipisks raksturs tipiskos apstākļos. Vītums ar savām domām, jūtām atspoguļo vesela sabiedrības slāņa pārdzīvojumus, un jāatzīstas, ka Linards Laicens labi tēlojis arī šo raksturu, bet viņš nebija tikai objektīvs sabiedriskās apkārtnes tēlotājs. Laicens arī subjektīvi ieslīdēja nespēkā, neticībā, tāpēc arī viņš nevarēja būt sabiedriskās dzīves karotājs un aicinātājs jaunradušajos apstākļos. Simboliskā dzeja sasaistīja Linardu Laicenu ar pazīstamo dekadentu plejādi, un, ja Laicens arī nav piedauzīgs, ārīgi uzbāzīgs un kliedzošs savā šī laikmeta dzejā, kā tas bija ar Haraldiem Eldgastiem, Fallijiem, Viktoriem Eglīšiem, Jēkabsonu Kārļiem, Akurateriem utt., tad nepārprotami viņa mākslas virziens kā teorētiski, tāpat praktiski, kā saturā, tāpat formā pieslienas dekadentismam. Un tad, kad rakstniekā par jaunu uzmostas cīņas griba, viņš paceļ tautiskā nacionālisma šķēpu par nacionāli tautiski izveidotu Latviju.

Iznīcināt šīs iekšējās rakstnieka dzīves izpratnes pretišķības, pārvarēt pašam sevi, raut sakarus ar savu pagātni — tas bija liels revolucionārs uzdevums. Laicena pagrieziens nacionālismā, individuālismā bija liels solis atpakaļ viņa māksliniecīskā izveidībā. Jauns sabiedriski revolucionāro cīņu vilnis atsedza satrunējušās tautiskās ideoloģijas tukšumu un nevarību. Daudzi no kādreizējiem dekadentiem nostājās cīnītāju pozīcijās par buržuāzisko Latviju, bet Laicens un līdzi ar viņu latvju sīkburžuāziskās inteliģences labākā daļa meklēja atbildi uz visiem sasāpējušiem jautājumiem revolūcijā. Vitolds Vītums 1917. gada revolūcijas notikumos jau pāraudzis tāli pāri šaurajam nacionālismam un individuālismam.

«Starp strādnieku Sarkanās gvardes locekļiem pilnā apbruņojumā gāja Vitolds Vītums. Revolveris viņam bija pie sāniem un šautene bez durkļa plecos. Viņš pārmetās pāri žogam skvērā, aiztupās aiz pieminekļa — noņēma šauteni no pleciem un sāka mērķēt uz oficieriem un junkuriem, kuri šāva.»

Vītums sadursmē nošauj savu bijušo paziņu Pantritu, kurš ar paceltu revolveri uzbrūk strādnieku demonstrācijai. «Atgriešanās vairs nebija,» nobeidz Laicens savu romānu «Emigrants». Priekš Vītuma nebija vairs atgriešanās pie konservatīvi reakcionārās tautiskās buržuāzijas kultūras, tilts uz pagātni bija nolauzts. Sakarus ar grimstošās šķiras ideoloģiju viņš sarāva pašā svarīgākā, izšķirošākā brīdī. Ja Vitolds Vītums ar ieročiem rokās sarkangvardu rindās revolūcijas laikā izrēķinājās ar savu

pagātni, tad rakstnieks Linards Laicens tanī pat laikā pagrieza cīņas karogus pret tautiskās buržuāzijas nacionālismu, gara nabadzību un kroplību.

Linarda Laicena pāriešana proletāriskās revolūcijas pusē nozīmēja strauju pagriezienu no individuālisma uz kolektīvismu, no nacionālisma uz internacionālismu, no tīrās mākslas principiem pie politiski saasinātas mākslas. Pie tam jāņem vērā, ka Laicens pārnāk proletariāta pusē ne kā politiķis, zinātnieks, marksisma-ļeņinisma dziļu studiju un pētīšanas ceļā, bet gan šķiru antagonisma pieaugšanas un paasināšanās mākslinieciskās uztveres un attēla ceļā. Linarda Laicena rakstnieka un mākslinieka pārveidošanās ir dziļš un sarežģīts process. Izvirzot sabiedriski aktuālas problēmas, viņš problēmām atrisinājumu nepamato ne attiecīgās politiski zinātniskās argumentācijas paņēmieniem, bet gan mākslinieciski izveidotu dzīvu tēlu veidā.

Priekš Laicena raksturīgi ir tas, ka viņš ātrā laikā izaug par nesaudzīgu kapitālistiskās iekārtas apsūdzētāju un tiesātāju. Tas spilgti saskatāms stāstu grāmatā «Attaisnotie». Rakstnieks zīmējis daudzus kapitālistiskās iekārtas notiesātos un izstumtos, tanī skaitā prostitūtu, zagļu utt. tipus. Tad, kad buržujiskā sabiedrība rada veselu kategoriju izstumto un dzīvei nederīgo, Laicens asā veidā parāda patiesos vainīgos, īstos tiesājamos, reizē attaisnojot apsūdzētos. Šī stāstu grāmata ir vērtīgs ieguvums mūsu rakstniecībai, viņai liela mākslas vērtība, jo rakstnieks, centies būt nesaudzīgs kapitālistiskās iekārtas noliedzējs un tiesātājs, formas ziņā skaidrs un vienkāršs. Šī grāmata arī iezīmē jauna posma iesākumu visā Laicena rakstnieka mākslinieka turpmākajā izveidībā. Kapitālistiskās iekārtas pretišķību attēls turpinās daudzos Laicena nākošajos darbos, kā stāstu grāmatās «Skaistā Itālija», «Mēbelīgā Rīgā», tāpat arī viņa dzeju krājumos.

Ja paraugāmies uz noieto rakstnieka ceļu, tad redzam nepārtrauktu tālāko augumu un mākslinieciskās gatavības nobriedumu. Viņa jaunākā stāstu grāmata «Portfelis un valgs» atšķiras no «Attaisnotiem» tanī ziņā, ka šajā stāstu apkopojumā autors tēlojis patiesi dzīvas, reālas parādības tagadējā Latvijas sabiedriski politiskā dzīvē, mazāk stādījis vispārējas sabiedriski ētiskas problēmas. Tādā kārtā saturs aktuāli saasinās pret zināmu konkrētu parādību — sociālfašismu. Domu virziens konsekventi izteiksmīgs, jo autors apzinoši asi cērt sociālfašistu stāda saknes. Ja «Attaisnotos» kreisi revolucionārais šad tad pārskan pusanarhistiskās noskaņās, tad «Portfelis un valgs» sniedz lasītājiem tādu stāstu apkopojumu, kurā autors izturēti mierīgā stāstījumā parāda svarīgus šīsdienas jautājumus. Sociālfašistu ieaugšana buržujiskā valstiskumā lieliski no-

tēlota stāstā «Augusts uz stalažām». Tāpat dzīvi notēloti strādnieku jaunietis, sīkzemnieks, kuri uz laiku nokļūst sociālfašistu valgos; izpazīdami sociālfašistu īsto seju, novēršas no tiem. Šis krājums liecina arī par Laicena stilistiskās skaidrības tālākizveidību, viņa stāstījuma mierīgais plūdums sociālfašistu patiesās dabas atsegšanā ir pārliecinošs un iespaidīgs.

Linards Laicens revolucionāri ārdošs ne tikai satura, kapitālistiskās iekārtas nekrietnību kritikas laukā, viņš revolucionārs arī formas meklējumos. Laicens — vecās dzejas formas ārdītājs. Viņa teorētiskie uzskati naidīgi paasināti pret Latvijas buržujisko dzejniecību, izteikti vairākkārt kreiso strādnieku periodiskos izdevumos, tāpat arī apcerējumā «Dzejas principi». Laicens ir pret buržujiskās dzejas salkani romantiskiem meklējumiem, viņas muzejību: «glābiņa meklēšana senatnē tad jāsaprot — dzejnieks ideoloģiski un formiski ierokas šo rakstnieku grāmatās, idealizē senatni, atdarina visas senās dzejas formas, uzstāda visu klasisko par vienīgo paraugu un skolu un tā, labākajā gadījumā, pie labāka talanta kļūst par pavāju pseidoklasiķi un formālistu... Viņas uzdevums — aizsargāt esošo, tātad muzeja nozīme. Cik šai dzejas muzejībā ir tagadnes, tā ir — politisks cūkkūts patriotisms, šovinisms, pretcīņa pret jauno līdz nelietībai» («Dzejas principi», 9. lpp.).

Neraugoties uz to, ka Laicena uzstādīto dzejas principu pozitīvajā daļā daudz nepietiekoši pārdomātu vietu un ka proletāriskā revolūcija ir pierādījusi spilgtāk kā jebkurš iepriekšējais cilvēces vēstures posms, ka rakstniecības spēks ne tikai kailā fakta konstatējumā, bet reizē arī augsti izstrādātā mākslinieciskās izteiksmes formā, ka savos meklējumos Laicens nokļuvis šad tad sīkburžujisko formas meklētāju revolucionāru iespaidā, Laicena revolucionārajam darbam arī formas pārveidības laukā ir liela, paliekoša nozīme. Daudzas viņa izteiktās domas ir dziļi patiesas, un viņas pieņemamas mūsu mākslas tālākizveidībai. Ir pareizi, ka dzejai jābūt stilā koncentrētai, ka «ar vislielāko līdzekļu ekonomiju jāpanāk visaugstākais, galējākais uzstādītā māksliskā mērķa sasniegums». Protams, ka ekstrēmisms arī šo principu izvešanā var dot negatīvus rezultātus, kas šad tad ir novedis pie dēvētās faktu teorijas.

Ne tik daudz teorijā, bet daudz lielāks un stiprāks neapšaubāmi Laicens ir mākslas darbā — viņam ir daudz spēcīgu un iespaidīgu dzeju, no kurām citēsim vienu no krājuma «Aziāts»:

Bij zāle, balkoni un galerijas bez gala pārpilni:
bij transportnieki, skroderi un dzelzceļnieki,
bij kokstrādnieki, šuvējas un maizcepēji —
un vēl, un vēl, un vēl...
no visiem arodiem, no visiem darbiem!
Kāds stipris mītiņš bij, kāds muskuļains un galvains,
kas rūdīts darbnīcās un fabrikās, un smēdēs!

Kāds stipris mītiņš bij — viņš mani, stipru, lika
sev priekšā nostāties un viņa prātu izteikt:
«Šis prāts ir liels — mans vārds tik atspulga būs
viegla
no tā, kas vienkop sajusts vienā masā.»
(«Atmiņa.»)

Buržujiskās iekārtas nekrietnības, politisko partiju andelmaņi, proletariāta revolucionārā cīņa, kapitālistiskās iekārtas cietumi («Kliedzošie korpusi», «Kameras») — viss tas radis spilgtu attēlu līdzšinējā Linarda Laicena dzejā, stāstos, romānos, lugās. Tas ir liels ieguvums priekš Latvijas revolucionārās strādniecības. Reizē ar to gribētos šeit jo sevišķi pastrīpot, ka Linarda Laicena noietais ceļš ir spilgts paraugs priekš tiem Latvijas rakstniekiem, kuri tagad neapmierināti ar buržujiskās iekārtas nekrietnībām, kuri meklē izeju. No Laicena var daudz mācīties Latvijas rakstniecības neapmierinātie meklētāji!

Mūsu vēlēšanās — vēl ilgus gadus strādāt roku rokā ar Linardu Laicenu pie latvju revolucionārās rakstniecības vēl krāšņāka un pilnīgāka uzplaukuma, nekā tas bijis līdz šim.

P. Vīksne

«Celtne», 1934. g., Nr. 1, 41.—47. lpp.

LINARDA LAICENA RAKSTNIEKA DARBS

Dažas piezīmes par Laicena prozu 30 gadu jubilejai

Liels un daudzpusīgs ir Linarda Laicena darbs. Un tomēr noapaļoti, noslēgti, strīpu pavelkot, pie šī darba pieiet mēs arvien vēl nevaram, jo Linarda Laicena rakstība ir nemitīga savā kustībā, augšanā un veidošanā.

Laicena darbos ir atspoguļotas daudzas un dažādas, tuvas un tālas dzīves parādības. Liela zinātgriba. Laicens steidzas daudz ko redzēt, daudz satvert, uzkrāt un rādīt. Viņš nepieticīgi meklē tikt klāt jauniem dzīves faktiem un slāpstoši uzsūc tos, kur vien var, lai zinātu un uzrakstītu par kaut ko jaunu. Un, ja arī par kādu tēmu ir jau rakstīts, Laicens atrod citādu pieeju — viņš parāda faktus kā jaunus, vēl neaprakstītus. Viņš ir drošs meklēšanā, savas rakstības izveidībā. Šī mainība nav impresionistiski viegla un nejauša. Noteikti, apzinoši un novērtēti tiek izmeklēti fakti, saistīti mezgli, lai pierādītu un uzspiestu lasītājam savu domu un izpratni. Sakarā ar Laicena ierindošanos revolūcijā viņa plašā dzīves faktu uztversme top vienmēr noteiktāka, pārliecinošāka. Viņš aģitē, propagandē — jā gan, kā to dara visi lieli rakstnieki, kam ir sava pārliecība, ko aizstāvēt. Bez liekas frāžainības parādot, atsedzot, tēlojuma kopsakarībā pierādot, pat uzmācīgi ar tēlojumu palīdzību uz-

brūkot — tādas ir Laicena darba metodes, kurās viņš bez pārstājas meklē jaunus ceļus.

Viņa piesmietai Latvijas valstiski «varonīgai» buržujībai un pakalpīgam sociālfašismam nav drosmes, ne spēka atsist Laicena labi mērķētos uzbrukumus, jo tie ir patiesi un pierādīti!

Strādādams beidzamos 15 gadus revolucionārās literatūras frontē, Laicens ir iekarojis proletāriska rakstnieka vārdu, uzrakstījis savus vērtīgākos darbus un ir kļuvis pazīstams pāri latviešu lasītāju rindām starptautiskā revolucionārā rakstniecībā.

Sākot savu literārisko gaitu īsi pirms 1905. gada, piedalīdamies šī vēsturiskā gada revolucionārās cīņās, Laicens kā rakstnieks savas darbības pirmos 15 gados nav gājis kopā ar proletariātu, nav izpratis 1905. gada cīņu lielo vēsturisko nozīmi. Šī laika atspoguļošanai Laicens savos pirmskara darbos nav atradis vajadzīgos vārdus un gleznas. Un, tikai aktīvi sākot darboties Latvijas proletariāta cīņās, pēc 1919. gada, Laicens romānā «Kliedzošie korpusi», 1929. gadā, ir atradis revolucionāru izjutumu valodu 1905. gada pārdzīvojumu attēlošanai, kas viņam trūka pirmsrevolūcijas laikā. Laicena pirmsrevolūcijas rakstnieka darba gadi ir bijuši mācīšanās un meklēšanas gadi, kuros viņš kā sīkpilsonisks inteliģents ir maldījies un pārdzīvojis romantisma un nacionālisma ilūzijas. Aktīvā kulturāli politiskā strādniecības cīņu darbā pārkārtojot savu pagātni un viņas varoņus, izdzīvojot viņas iespaidus, Laicens ir nostājies uz stingriem proletāriskiem pamatiem, kuri viņa rakstnieka darbību dara vērtīgu un paliekamu, dod tālākas, plašākas perspektīvas.

Laicena darbu tematikas plašums un etapi

Laicena darbu sākotne saistīta ar latviešu lauku dzīvi, zemnieciski mazpilsētniecisko šaurumu, kura apjoms ir lauki, miestiņš, sīkā pilsonība un viņas inteliģence. Šeit, kā stāstos «Malienā», ir mests drusku romantizēts skats atpakaļ uz pagātni, dodot zemnieciskus tēvu un tēvutēvu stāstījumus, kuriem ir etnogrāfiska nokrāsa. Bet, tagad atskatoties, jāsaka, ka šim senatnības tēlojumam nav gan nekā kopēja ar seklo pašmīlināšanās senciskumu, kāds patlaban tiek kultivēts Latvijas literatūrā. Ne slavēt ir gribējis Laicens sencību, bet rādīt tādu, kāda tā ir zemnieku atmiņā, etnogrāfiskos un teiku materiālos. Šo stāstu nacionālistiski romantiskai ieskaņai tiek piedota tāda nokrāsa, ka viņa nekādi nevar tikt izmantota ne nacionālisma, ne sencības kultivēšanai.

Sākumā Laicena stāstos nav vēl noteikta mērķa. Viņš, kā gājējs stāstu krājumā «Laterna tumsā», «ir nonācis, kur cilvēki

dzīvo», un prasa: «Bet vai tas bija viņa mērķis?» Sava mērķa skaidri neapzinādamies, Laicens ir ļoti atturīgs pret savu apkārtni, viņš to tēlo ar ironisku smīnu uz lūpām, ne līdzi dzīvojot, bet noskatoties un noklausoties. Pateicīgu vielu rakstnieka kritiski ironiskam skatam dod pilsoniskā sadzīve un viņas redzamākie darbinieki, kā saviesīgo biedrību priekšsēdētāji, skolotājs un vietējais dzejnieks.

Kopsavilkumos, prātojumos jūtams nemiers, skepticisms, kas vietām izvēršas latviskā šauruma un purvniecības nicināšanā: «Un tad ir tā, it kā tur lejā, man priekšā, būtu savilkta kopā visa Latvija ar savām mājām, baznīcām, muižām, miestiem un pilsētām; un tad es pārredzu viņas pagātni un sajūtu viņas nākotni, kad katrs latvietis šo zemi savā priekšā pārskata kā no šā kalngala, kad katrs latvietis dzer un ēd latviski, mīlē un nīst latviski — jo tā ir Latvijas nākotne.»

Ir stāsti, kuros Laicens, mēģinādams atkratīties no šauri pelēkās latviskās ikdienas, novēršas romantiskos, izdomātos sapņojumos. Pilsētiņu reālistiskos stāstos ir ainas, kuras rāda, ka autors tikai izliekas nejūtīgs, auksti vērojošs pret savu apkārtni. Vietām ironiskam stāstījumam cauri laužas liriskas sēras, kas izceļ nicību pret vieniem, līdzjūtību pret otriem. Kā kluss un kautrīgs glāsts skan šāda aina:

«Te, miestiņa nomalē, katras mājas priekšpusē ir mazs puķu dārziņš ar kliņģerītēm un kresēm. Pie krāsotāju mājas uz puķu dobes sēd mazs, bāls puisēns un aplūko katru dzelteno kliņģerītes ziedu, visus pa kārtai rokā paņemdams un palaizdams. Noplūkt viņam nav brīv.»

Un, kad stāstītājs pagriež miestiņam muguru, apsēžas zālē ezera malā un sāk sapņot par baltu pili uz zaļas salas zilā ūdenī, viņš aprauj pats šo sapņošanu, kontrastēdams ar miestiņa trokšņiem un ļaudīm, pats nicīgi nosmiedamies par saviem «debesu sapņiem». Stāsta beigu akordā visvairāk izskan šī ironija arī par sevi, neticība sapņiem: «Ak dieviņ, cik patīkami ir pavadīt vasaru miestiņā, kur ezerā būs balta pils un kur mazais, bālais puisēns nevar noplūkt kliņģerītes!»

Nav šajos stāstos ne cīņas, ne protesta. Reakcijas laika nospiestība izlaužas kā nopūta, kā skepticisms, kā nedrošs meklējums.

Šis tematu šaurums plešas plašāks nākošos stāstos krājumā «Ieslēgtie», vērsdamies pāri Latvijas robežām — caur Pēterburgu uz Somiju.

Bet šī izlaušanās uz āru, atteikšanās uz laiku no dzimteniskas tematikas ir saistīta ar Laicena dziļāku ieslīgšanu revolūcijas atplūdu noskaņu varā. Pagriežot muguru Vidzemes laukiem un miestiem, Laicens atsakās arī no 1905. gada

revolūcijas, it kā cenzdamies izstrīpot no atmiņas visu to, kas šinī laikā redzēts un noticis.

Laicena attiecības pret 1905. gada revolūciju raksturo 1906. gadā par revolūciju rakstītais stāsts «Taisnība», kurā visizcilāk izpaužas inteliģentā revolūcijas līdzdalībnieka 1905. gada notikumu neizprašana. Stāstītājs, būdams pats mītiņu runātājs, tēlo šos mītiņus ar zobgalīgu nevērību: «Jauni, veci, vīri, sievas, kalpi, saimnieki. Rinda apsegtu zirgu pie slitas, rinda kamanu un ragavu. Sākumā svešie runātāji uz baznīckroga durvīm, kad vēl sapulce nav atklāta, apstāti no gaidošā pūļa, pīpē papirosus, pie kam kāds vientiesītis saka: «Vai tad sociālisti ar' pīpē?» Pēc tam: «Mostieties jūs, darbaļaudis!» Saucieni nost! Un lai dzīvo! Viena sieva ar sūdzības un lūguma rakstu; brošūru pārdošana, lapiņu izdalīšana, ļaudis pulciņos sāk pārspriest; un — mēs aizbraucām.»

Šāds stāstījums neatsedz revolūcijas būtību, viņš skar parādības tikai no virspuses, ar zobgalīgu vērotāja smīnu un pārākuma apziņu par revolucionārā mītiņa līdzdalībnieku vientiesību.

Šī pārākuma apziņa par lauku vienkāršiem cilvēciņiem, kuri revolūcijā neredz tālāk par savas dzīves sīkumiem, tiek tālāk stāstā vēl vairāk pastiprināta epizodē — sarunā ar izputējušu zemnieku par muižnieka nodarīto netaisnību. Aģitatoram inteliģentam šis nabaga zemnieka sāpju stāsts liekas pārāk sīkumains, viņš atstāsta to ar humoristisku pieskaņu, pamācīdams zemnieciņu, ka revolūcijai daudz lielāki uzdevumi:

«Tas uzreiz nav izdarāms. Kapitālistiskā sabiedrībā tas notiek uz katra soļa, un mēs karojam, lai šādu kārtību gāztu ne vien pie mums, bet visā pasaulē. Atsevišķu cilvēku bēdu remdēšana viena pati par sevi te nekā nelīdzēs.»

Stāstītājs ar ironiju pārmet zemniekam, kas tiešām daudz ir izcietis no vecās varas, ka tas domā par savām sīkām bēdām un ne par vispasaules revolūciju. Šāda nicīga inteliģentiska pārākuma apziņa revolūcijas laikā pārvēršas pēc revolūcijas sakaušanas vilšanās, neapmierinātības sajūtās, no kurām Laicens, kā daudzi citi sīkpilsoniskās inteliģences rakstnieki, meklē izeju romantikā, simbolikā, individuālismā.

Šīs noskaņas visspilgtāk ir izpaudušās stāstā «Vitolds Vītums». Tiek pastrīpotas varoņa dekadentiskās izjūtas, viņa «atsevišķība», salīdzinot ar citiem emigrantiem, viņa zināms gara aristokrātisms, zem kura iespaida visi tie ļaudis, kas atgādina Latviju un revolūcijas cīņas, ir stipri nesimpātiski, bez kādas smalkjūtības. Tāpēc Laicens ar tādu aizrautību piegriežas Somijas dabas un dzīves lirisma apstarotai, drusku sērai cildināšanai. Tomēr der atzīmēt, ka Laicens savu varoni nebūt necenšas sevišķi lielīt un aizstāvēt. Pret Vitoldu Vītumu autors izturas ar zināmu skepticismu. Katra sniegšanās pēc iedomātas nozīmības

tiek nosista uz leju. Romantiskās individuālisma sajūtas tiek tūliņ aplauzītas iekšējām jeb ārējām neveiksmēm, pašanalītiski sevi no malas novērtējot. Šī skepticiski rezignējošā nostādne neļauj Vitoldam Vītumam pārvērsties par lielu, iedomīgi noteiktu varoni. Tāpēc, neskatoties uz psiholoģiski individuālistiskām noskaņām, Somijas dabas un dzīves attēlošana ir dota daudz plašāk, kā tas būtu vajadzīgs, tikai varoņa individualitāti jeb atšķirību izceļot. Somija tiek rādīta kā pretstats un līdzsvars, kas neļauj varonim pārvērsties par dēmonisku, izcilu individualitāti, kā tas ir raksturīgi pie īstiem dekadences rakstniekiem.

Vitolds Vītums arī pats ir vērotājs, kas aizraujas no jaunās apkārtnes. Un šinī ziņā tā Somijas tematika, ko dod Laicens, ir jauna latviešu literatūrā. Jaunās dzīves vērošana, zinātkāre aizrauj autoru un varoni. Nekā revolucionāra šādā pieejā mēs, zināms, saskatīt nevaram, bet viņa stipri vien atvēsina un noslāpē to nicīgo sajūtu attiecībā uz revolūciju, kas stāsta sākumā nepatīkami ieskanas. Laicens mēģina atmest revolūcijai ar roku un rādīt to jauno, ko viņš redz.

Un arī tālākos dekadences un pagrimstošā simbolisma iespaidotos darbos, kāds ir stāsts «Bula vasara», Laicens kā rakstnieks meklē līdzsvaru savām objektīva vērotāja tieksmēm un tēlojamām galveno personu individualitātēm. Un liekas — stāstītājs-vērotājs steidzas priekšā individuālām izjūtām. Jaunās apkārtnes, kāda ir Somija, Pēterburga, Maskava, un viņas ļaužu atsevišķu raksturu tēlošana — tā ir Laicena stiprā puse. Individuālās noskaņas turpretim ir bez spēka, bez pamata, inteliģenta-klaidoņa patmīlības un reizē ar to sevi niecinošas apziņas pārņemtas. Laicens pats 1926. gadā izdotā romānā «Emigrants» piezīmē novērtē šo posmu šādi: «Galvenajā personā, kā redzams, sākumā izteicas gandrīz romantiski naivs, bet vēlāk skepticisma aizņemts revolucionārs individuālisms — kā pilnīgi reāls un dabīgs kādas inteliģento 1905. gada emigrantu daļas saturs, kas veidojies, pazaudējot sabiedrisko bāzi tā laika pretrunīgajos apstākļos.»

Nepiekrītot, ka šā laika Laicena individuālismā būtu kas revolucionārs, jāizceļ, ka Laicens, sava varoņa gaitas, klejotāja gaitas aprakstot, bez kādas pretenzijas uz sabiedrisku aktivitāti, tomēr ir devis, salīdzinot ar pārējo latviešu literatūru, samērā plašu un reāli parādītu ieskatu dzīvē, kas atrodas aiz Latvijas robežām, kā arī patiesi atsedzis dažādus latviešu inteliģentu tipus, klīstošus pa Krieviju pēc 1905. gada revolūcijas. Laicens tātad arī šinī laikā apzinīgi vai neapzinīgi nav galīgi nogrimis individuālisma purvā, viņa vērotāja, zinātgribētāja un stāstītgribētāja daba to ir spiedusi būt tuvu reālībai. Protams, iemesls tādai un ne citādai uztversmei jāmeklē Laicena sabiedriskā sejā, kura, neliegdama savu revolūcijas neizprašanu, no-

vēršanos no viņas, tomēr nav samierinājusies ar nacionālistiski emigrantisku duļķainību un pēc tam ar baltlatvisko buržuāzijas ierobežoto pieticību. Jo citādi nevarētu saprast, kā Laicens ir uzgājis uz revolūcijas ceļa. Autora piezīmēs «Emigrantam» Laicens turpina: «Šādam skeptiski revolucionāram individuālistam nonākot 1917. gada revolūcijā, vajadzēja būt divām konsekvencēm: vai nu ieslīdēt kontrrevolūcijā, vai pievienoties revolūcijas tālāk un dziļāk virzīšanai, jo aktīvam raksturam aktīvu kustību laikā trešā ceļa nevar būt.»

«Emigranta» trešajā daļā Laicena varonis pieslienas revolūcijai un nostājas pret tiem, kuri agrāk uz laiku bija viņa ceļa biedri. Viņš apzinās tās grūtības, kas stāv priekšā, atsakoties no savas pagātnes svaidības un kļūdām: «Man daudz vēl jāredz, jāpārdomā un jāļauj, lai notikumi šo un to no manis izvēdina un iztrenc.» Vērotājs pārvēršas par aktīvu nosodītāju, par līdzdalībnieku revolucionārā dzīvē.

Laicens attēlo Februāra revolūciju Maskavā, latviešu nacionālo aprindu sajūsmoto cerību uz buržuāzijas varas nostiprināšanos un revolucionāri lieliniecisko pretsparu masu mītiņā, kas galīgi aizrauj līdz Laicena varoni.

Kā spēcīgs noslēguma akords šai pārejai uz revolūcijas ceļa, kā izaicinošs izsaukums skan «Attaisnoto» stāsti, kas parādījās tanī laikā, kad Baltlatvijas rakstniecība pēc lielinieku krišanas atradās nacionālistiskā «patstāvības» «medusmēneša» skurbulī, iekārtodama savu rakstniecisko iedzīvi pēc Latvijas buržuāzijas spekulantu jaunās gaumes.

Šo stāstu tematika ne tik daudz plešas plašumā kā dziļumā. Viņa mēģina atsevišķi, konkrētā piedzīvojuma veidā, dot sintēzi buržuāziskās sabiedrības un latviskā valstiskuma pamatiem, graujot reizē ar to šos fundamenta akmeņus, kā privāto īpašumu, ģimeni, kalpību, dzimtenību.

Pirmo reizi latviešu rakstniecībā uzbrukšana svētākiem svētumiem, līdz galam izdomāta novēršanās no buržuāzijas sargātiem un rakstniecībā dievinātiem pamatprincipiem skan ar tādu sparu un pārliecību kā tas Laicena «Attaisnotos» — 1921. gadā.

Atsevišķu stāstu ārēji subjektīvā stāstījumā ar katra rakstura savu nokrāsu un īpatnēju kolorītu tiek mēģināts aizcirst lielās pamatsaknes, uz kurām turas buržuāziskā sabiedrība.

Laicens apzinās, kādu «briesmu darbu» tas dara, ārdīdams, postīdams buržuāzijas «jauko dzīvi» un draudēdams ar revolūciju tajā laikā, kad Latvijas pilsonība un viņas dzeltenrozā literatūra gatavojas mierīgi un mīksti baudīt Padomju Latvijas sakaušanas sekas, ieslīgstot pagrimušās eiropeiskās kultūras klēpī. Bet Laicens jūt vēl sevi kā atsevišķu grāvēju, viņš sevišķi izaicinoši, ar individuālistiskās bravūras pieskaņu izturas pret

visām vecām vērtībām. Un tāpēc viņu arī pievelk ekspresionisms — šie kara un revolūcijas laikā aizvainotās sīkpilsoniskā individuālisma izteiksmes paņēmieni, kuri tajā laikā, nākdami no Vācijas, liekas karsta revolūcijas nemiera pilni.

Šī grāmata demonstratīvi sarauj saites ar pilsonību. Viņa ir viena no izcili vērtīgiem darbiem latviešu literatūrā ar savu dziļo, izteiksmīgo pārliecību un drošumu!

Sākas jauns posms, jaunu ceļu meklēšana uz kolektīvu. «Attaisnotos» izteiktā pievienošanās strādniecības revolucionārai frontei tikai tad var būt nozīmīga, ja revolucionārā cīņa tiks par noteicošo degpunktu tālākos darbos.

Laicens top aktīvs kreisās strādniecības darbinieks. Bet starp literāriski dedzīgu savu pārliecības izteiksmi un organisku literārisku ieslēgšanos revolūcijā ir vēl liels process, ir savas rakstnieciskās cīņas izcīnāmas. Un katra kauja šeit ir jauns iekarojums, kaut arī nenobeigts vēl un ne katrreiz nostiprināts. Laicens vēl ilgu laiku pielieto uzbrukuma un ārdīšanas taktiku pret buržujisko liekulīgo kultūru. Un šeit viņa niknumam nav gala. Tā tas ir «Mēbelīgajā Rīgā», kur dzimtenes pilsonībai, viņas ārējam godīgumam un censībai uz augstiem mērķiem tiek norauts ārēji pieklājīgais tērps un viņa tiek parādīta necienīgi kaila — kā ārējās bagātības, lietu, mēbeļu padevīgs pielikums, kā tukša, skārdīgi nacionālām frāzēm graboša. Arī «Skaistā Itālija» ir vērsta pret buržuāzijas rakstnieku Itālijas aplūksmošanu. Revolucionārā pieeja šajos stāstos pastāv iekš tā, ka Laicens nostāda tūristu apdziedāto senatnisko daiļumu pretī šīsdienas aktivitātei. Viņš atsakās skatīties uz jaukajām gleznām, gleznajām drupām un redz to, kas notiek Itālijas nabadzīgi šaurās, skrandainās ielās, kurās aug badains protests un nemiers. Arī šeit viņš norauj masku laimīgi priecīgai dažādu zemju buržuāzijai, arī latviešu naivi salkaniem tūristiem. Laicens atkal uzstājas kā redzēt gribētājs, tikai skats šeit nav vērojošs, bet nicīgi nosodošs.

Un tomēr — šie stāsti vēl lasītāju neapmierina. «Attaisnoto» kondensētais niknums ir izsaucis lasītājā lielākas cerības un stādījis rakstnieka priekšā atbildīgākus revolucionārus uzdevumus. «Mēbelīgā Rīga» un «Skaistā Itālija» ir «Attaisnoto» problēmu paralēls turpinājums, viņu komentāri, bet ne solis tālāk revolūcijas tematikas aktivizēšanā. Šie stāsti ir vairāk detalizēti, vietām spilgtāki, bet «Attaisnoto» koncentrētība un noslēgums ir pārāki savā mākslinieciskā iespaidīgumā.

No individuālistiskās, līdz galam nosvērtās un izdomātās, asi mērķētās kritikas «Attaisnotos», romānā «Kliedzošie korpusi» un stāstos «Kameras» Laicens pāriet uz jaunu — revolucionāri aktuālu tematiku. Šie darbi atspoguļo politisku aktivitāti, viņi saistīti ar masas sadarbības pieredzi. Laicena rakstnie-

cībā ieplūst jauni temati — par cietumu un strādniecības revolucionāro cīņu.

Tas ir jauns etaps, kurā krājas rakstnieka aktīvo cīņu iegu-vumi. Tagad viņš ir pratis daudz pareizāk un iespaidojošāk at-tēlot 1905. gada cīņas, nekā tas bija agrāk, kad šie notikumi tika skatīti revolūciju neizprotošā sīkpilsoniskā inteliģenta acīm. Paplašinās rakstnieka apvārsnis, padziļinās viņa pasaules uz-tversme. Šinī virzienā Laicens turpina strādāt, izmantojot savu plašo pieredzi un rakstnieka meistarību, meklēdams arvien jau-nus tematus, jaunu — revolucionāri aktīvu pieeju dzīvei. Lai-cens ir devis padomju dzīves aprakstu «69 dienas», vienu no nedaudzām grāmatām Latvijā par Padomju Savienības celt-niecību.

Ar jaunu, labi mērķētu un trāpītu uzbrukumu uzstājas Lai-cens savā pēdējā stāstu grāmatā, kas iznākusi Maskavā, — «Portfelis un valgs». Tagadējā revolucionārā literatūrā nav vēl līdz šim dota tik spilgta, politiski asa un māksliniecisk pārlie-cinoša tagadējās sociāldemokrātijas kritika, kā tas ir šajos Lai-cena stāstos. Sociālfašistu metodes strādnieku apmānīšanā un kapitālisma aizstāvībā Laicens atklājis nepārspējamā patiesī-gumā. Sociāldemokrātības saistība ar buržuāziju, sākot no «so-ciālistiskā» ministra kundzes, karali ar reveransu un attiecīgās tualetēs pieņemot, beidzot ar bijušu buržuāzijas interesēm izto-pošu strādnieku, tagadējo arodbiedrību «vadoni» ar viņa ārēji «strādniecisko» uzvalku un manieri runāt un viņa vasarnīcas būvi Rīgas jūrmalā, — tie nav izdomāti, bet no dzīves ņemti tipi, kuri raksturīgi priekš visām Eiropas «demokrātiskām» valstīm.

Ja Laicens savā 1906. gada stāstā «Taisnība» augstprātīgi novēršas no sīkzemnieku šaurām prasībām, tad tagad stāstā «Pēteris Ruitels augstajā namā» viņš ļoti uzmanīgi uzklausa Latvijas jaunsaimnieka sūdzību par applūdināto pļavu, rāda, kā šī pļavas netaisnība ir iesaistīta kapitālistiskās sistēmas netais-nībā, un pierāda šim jaunsaimniekam, ka tikai politiskajā cīņā kopā ar komunistiem var iekarot tiesības uz saviem sviedrotiem darba augļiem. Sociālisma lozungi nav, kā agrāk, savā pārā-kumā sveši darba zemniekiem. Gluži otrādi, viņa izciestām pā-restībām ir visciešākais sakars ar komunistu cīņu par labāku dzīvi.

Šajos stāstos apvienoti divi Laicena darbu elementi: viņu konsekventais, līdz galam izdomātais problēmas asums un ne-lokāmā pārliecība, kā tas ir «Attaisnotos», un politiskā aktivi-tāte konkrēti parādītās dzīves formās. Tāpēc šo nelielo stāstu vērtība ir liela. Laicens šeit lauž jaunu ceļu strādniecības šķiras visveiklāko ienaidnieku atmaskošanā rakstnieka mākslinieka līdzekļiem.

Laicens ir spējis savos darbos aptvert plašu internacionālu tematiku, pratis dedzīgi un atjautīgi asi atmaskot tagadējās Latvijas buržuāzijas un viņas rokaspuišu seju. Bet tikai saistība ar kreiso strādniecību, aktīva politiska darbība ir palīdzējusi augt Laicenam kā māksliniekam, kā rakstniekam, kura vārds ir zināms starptautiskā revolucionārā literatūrā.

Linarda Laicena darbu reālisms

Laicena literāriskā darba metode ir savos pamatvilcienos reālistiska. Bet dažādos viņa etapos šis reālisms pieņem dažādu nokrāsu sakarā ar Laicena darbu sabiedrisko noskaņu.

Vienkāršos lauku un miestiņu aprakstos, kādi ir krājumā «Laterna tumsā», reālisms ir vērojoši noskatošs un aprakstošs. Lai gan šeit netiek dota dziļa sabiedriska kritika jeb apstākļu novērtēšana, šo aprakstu nevar saukt par naturālistiski konstatējošu jeb impresionistisku iespaidu meklēšanu. Šiem stāstiem-aprakstiem ir pamatā zināma doma, kura viņus visus satur kopā. Šo domu izteic Laicens priekšvārdā: «Šie ir mēģinājumi rakstīt kolektīvtipus un kolektīvveidus. Skolas, miesta, pilsētiņas tips kolektīvs, bet saimnieka, žurnālista u. c. stāstījumi — dzīves veida tipi. Kolektīvtipā vairāki epizodiski veidojumi iet caur vienu kolorītu, kura pamatā laikmets, bet nevis atsevišķu raksturu zīmējumi. Dzīves veida tipos šie veidojumi sašaurināti līdz personīgās dzīves epizodiskam aprakstam.»

Pieeja pie pilsētiņas, pie atsevišķiem tipiem kā kolektīviem ienes zināmu vērtēšanas un faktu izvēles momentu, kas izpaužas kritiskā zobgalībā, ironijā attiecībā uz pilsētiņas un viņas iemītnieku pilsonisko dabu, ieskanas parodējoši motīvi, kuri attīstoties tālākā Laicena darbā ieņem lielu vietu. Laicens, piem., bieži izvēlas patētiku, it kā slavēdams visu, kas notiek pilsētiņā, miestiņā, muižā. Un tad šo patētiku kontrastē ar smieklīgu niecīgumu. Tādējādi mazpilsonisko miestiņu virsējie slāņi, pat inteliģenti skolotāji tiek kariķēti, izsmieti. Piem., stāstā «Karogs» tiek svinīgi zobgalīgi aprakstīta saviesīgās biedrības karoga ideja ar to, ka karogam virsū uzdrāžas vērsis, karogu saplosīdams. Ironija un parodijas elementi šeit pielietoti ne tikai stāsta gaitā, bet arī viņa kompozicionālā uzbūvē, sniedzot svētkiem traģikomisku, negaidītu galu. Laicens lieto vienkāršu valodu, bez kādiem daiļinājumiem, pielietodams patosu tikai izsmejoši ironiskā nozīmē: «Mīļā pilsētiņa! Kaut es būtu lielmeistars Servantess, kaut es būtu dons Kihots, ak Dulcinga daiļā! Nemirstīgu es tevi darītu un slavējamu mūžam! Bet ak! Esmu tik tavs nabaga iedzīvotājs, kas rudenī staigā pa tavām alejām un klausās, kā lapas birst, kas pavasarī tavā dievnamā, rokas salicis,

skatās, kā tavas meitas tiek iesvētītas un kas tavai krājkasei parādā simt piecdesmit rubļu.»

Laicena reālisms šinī laikā ir aprakstošs, ar zobgalīgi individuālistisku kritisku noskaņu, bez dziļas sabiedrisku parādību analīzes. Reizēm ieskanas liriski romantiskas stīgas, kuras rakstnieks turpat aprauj.

Romantiska elementa ir daudz vairāk stāstos, kuri saistīti ar Vitolda Vītuma vārdu, uz kuriem stiprā mērā gulstas dekadences iespaids. Izdalās varonis Vītums, kurš kā nesaprasts sapņotājs augstprātīgi noskatās uz savu apkārtni, pat atcerēdamies nožņaugto revolūciju. Vienkāršs, drusku naivs pirmo stāstu skepticisms pārvēršas individuālistiskā pārākuma apziņā. Tāpēc šeit mazāk reālistisku — dzīvi tēlojošu momentu. Noskaņas, izjūtas, garastāvoklis piedod savu nokrāsu tēlojamai sadzīvei. Tomēr, neskatoties uz šo izjūtu dominējumu un stāstu romantisko pieskaņu, dzīve dabas un tiešas situācijas aprakstos lauž sev ceļu cauri romantiskam apmiglojumam. Aizraudamies no dzīves, Laicens sāk par viņu īsti stāstīt. Vitolds Vītums sava stāsta galā sāk atjēgties no saviem pārdzīvojumiem: «Vītums gāja arvien tuvāk, kur bija atbote un bēgums. Viņš juta, ka šis varenums, šis spēks un krāsas, un neizprotamība viņu velk tuvāk, tuvāk, sevī iekšā, un viņam bija tā, kā kad šinī brīdī visa viņa pagātne ar mīlestību un mākslu, ar priekiem un sērām būtu uzreiz savilkta vienkopus un stāvēja niecīga un maza pret šo dabas varenību, kurai bija pievilkšanas spēks, kā saulei.»

Sekošana dzīvei, liela zinātgriba arī šajos darbos ar vislielākā atplūdu laika individuālisma noskaņām ienes daudz reālības konkrētos dabas un dzīves aprakstos.

Revolūcijas gados Laicens sāk meklēt dziļāk dzīvi izprast. Bet reizē ar to viņš uztver revolūciju ne viņas loģiskā, vienkāršā, neizbēgamā attīstībā, kā to izprot strādniecība, kas revolūcijas cīņās aktīvi cīnījusies. Laicens viņu uzņem inteliģentiski — kā sarežģītu vērtību pārvērtējumu, ar padziļinātu dziļdomību. Tāpēc revolūcijas un pēcrevolūcijas darbos Laicens meklē paraugu haotiski sablīvētā ekspresionismā. Viņam liekas, ka tas revolūcijai vistuvāk. Bet Laicens neaizraujas no ekspresionisma mistikas, viņš neatraujas no īstenības pamatiem, un tāpēc arī viņa šī laika darbu pamatā ir reālas dzīves attiecības, kuras tiek vērtētas un pārkausētas. Šiem pārvērtējumiem ne tik daudz pārdzīvojumu raksturs kā loģiski izdomāts, izprātots. Tā tas ir, piem., šī laika dzejoļos «Karavāna», tā tas izpaužas atsevišķos stāstos. Laicens ir mācījies šeit pie tiem ekspresionistiem, ko vācieši sauca par *Gedankenspieler*. Šīm domām ir kopsavilkuma raksturs. Viņas ir reālistiskas tādā nozīmē, ka viņu pamatā ir dzīves attiecības, izveidojoties viņas tiek vispārinātas un zaudē tiešās īstenības kolorītu. Tiek radīti lielāki, it kā

spēcīgāki tēli, kuri reizē ar to top tālāki, — pie viņiem stipri jāpiedomā, tiem klāt zināmi simboliski elementi. Tā, piem., krājumiņā «Mimozu zari» ir neliela — 1920. gadā datēta — izdevusies skicīte «Politiskie karogi». Šeit zem karogu simboliem vērtētas jaunās valstis, cēlušās pēc revolūcijas, kuru karogu krāsas ir neīstas un agri vai vēlu krāsosies sarkanas. Šī ir revolucionāra doma. Bet kā viņa izteikta? Sākas tā: «Ko mēs lai sakām par karogiem šinī laikā, ko lai jūtam, redzam un dziedam?

Vecie karogi nu klusē un kļaujas ap raibotām kārtīm bez vēja — tiem vētra nav tālu. Bet jaunceltie nu runā no sevis, kā pravieši, kuru dievs laikmets — Sarkanais Laikmets — liek viņos savu balsi. Mums atliek tikai nojaust, ka jaunās valstis atspīd savos karogos, vārīgi šūtos.»

Šī ir smaga domu, apliecības dzeja. Viņas konkrētie tēli stipri abstrahēti. Nav cīņas aktivitātes. Sarkanais Laikmets (ar lieliem burtiem) liktenīgi maina karogus un laikus. Revolūcijas dziļums nav izteikts viņas vienkāršās un asi izjustās maiņās. Revolūcijai šeit zināma liktenības smaguma pieskaņa. Domājot par Latvijas sarkanbaltsarkano karogu, Laicens saka: «Latvijas karogam — krāsu saliktums tam otrādi komponēts — sarkano pušu šķeļ baltais pa vidu. Tā tas bija domāts, kad landesvērs baronings izrāva karogu tautai, bet sarkanais šķēluma necieš un vienoties tiecas, laikmeta negaisos plandot.»

Izteiciens, ka «sarkanais šķēluma necieš», ir domāts kā revolūcijas sarkanā karoga neizbēgama uzvara. Domas šeit pareizi izdomātas, viņas iespaido ar savu loģisko nosvērtību, viņas sintezē reālus stāvokļus, bet viņas nav dzīvi reālas, viņas nav aktīvi karojošas, kas vēl vairāk tiek pastrīpots, refrēnveidīgam izteikumam atkārtojoties, ar ko arī nobeidzas uzrakstītais:

«Ja neticat, ejiet pa ielām, un redzēsiet teikto; ja neredzat, domājiet tā — un tas notiks.»

Pati šī (faktiski) dzejas-prozas gabaliņa nosvērtā forma vēl vairāk pastiprina domu nosvērtību. Šī laika kulminācijas darba «Attaisnotie» stāstos ir katrā ļoti reāls atstāstījuma pamats. Viņos loģiskais slēdziens, kam arī šeit liela nozīme, iziet no tiešiem dzīves faktiem. Tāpēc šie stāsti — stipri reālistiski stāsti. Viņos spilgti jūtams plūstošs dzīves pulss, kurš pastiprinās ar to paņēmienu, ka katrs stāsts tiek aprakstāmās personas vārdā stāstīts. Tas padara pārdzīvoto spilgtāku, ienes lielāku neiecietību pret nosodāmo kārtību, nekā ja stāstītājs no malas par visu to ziņotu. Tāpēc, ka šeit tiek uzsvērta aktivitāte, rakstīšanā tiek ievesta subjektivitāte, ar ko uzsvērta katra «noziedznieka» apvainojuma runa pret pastāvošo kārtību. Ieslodzīto apspiestais niknums un aktivitāte izpaužas koncentrēti spilgtā stāstījuma plūdumā, kas pastiprina iznīcinošo sitienu pastāvošai kārtībai.

Bet šo cietumnieku naidiskais, vulkāniskais vārdu izvirums

tiek zināmā mērā kā lava sacietēts ar ekspresionistiskās loģikas vēsumu, kad katra konkrēta doma un glezna turpat tiek sintētiski apstrādāta. Tā gūsteknis, atgriezies dzimtenē un iedzīts cietumā, stāsta par gūstniecības laiku: «Šausmīgs bada sistēmas smagums, īsts nepakustināms smilšu maiss, gulēja ne vien mūsu jūtās, domās, dvēseles kamiešos, bet arī gaisā un dabas kustībās, nospiezdams pat mazo putnu dziesmeles vai vārnu ķērcienus. Ak, šī militārisma žņaudzošā viseiropeiskā dēle ar miljoniem sūkļu, kas ielaisti tautas asinstraukos! Šī kapitālisma sistēma, kurai bijām nolemti bez kādām cerībām, — tā dzina mūs no pilsētas uz pilsētu un lika strādāt visgrūtākos un visriebīgākos darbus, līdz tikām ievesti kādā Vidusvācijas gūstekņu nometnē, lai tur aiz dzeloņu žogiem staigātu izplūkāti, izģindināti kā lopu kautuvē iedzīti ādenieki, no kuru sadeldētām cīpslām pat lāga līmi nav paredzams izvārīt.»

Šinī piemērā skaidri izceļas konkrēto gleznu un domu vispārināšanas dziņa, kad konkrēts tēls tiek pievests tādēļ, lai tūliņ blakus taisītu visdziļākos aptverošus slēdzienus, kuri ne katrreiz loģiski izriet no pievestās gleznas, bet ir jau iepriekš nocietējuši, tā ka konkrētā glezna tos tikai papildina. Tas loģiski izriet no stāstu atstāstījuma formas, kur ieslodzītais, zināmu domu uz savu piedzīvojumu pamata līdz galam izdomājis, atstāstot uzsver izdomāto slēdzienu, savus piedzīvojumus kā piemērus pievezdams.

Neskatoties uz aizraujoši pārliecinošo īstenību, kur stāsti it kā izrauti no stāstītāju sāpošiem sirds dziļumiem, viņu ekspresionistiskā aktivitāte nevar dot īsto dzīves cīņas darbību. Individuālistiskā noslēgtība, ar kuru Laicens it kā grib izbēgt, problēmas vispārinot, izlaužas anarhistiski noliedzošās skaņās. Īstā — revolucionārā reālisma, kas bazētos uz strādnieku kolektīva cīņas piedzīvojumiem, šeit vēl nav. No šejienes izaug individuālistiskās noskaņas, ekspresionistiskie meklējumi, koncentrēti kopā, un reizē ar to sarežģīti pasmagā valodā.

Domu un slēdzienu kondensācija sasniedz savu augstāko pakāpi pēdējā pamfletiskajā «Rakstnieka stāstā». Šis ir vislielākais spraigums, kādu var sasniegt individuālistiskā atteikšanās no vecās pasaules, gatava padot iznīcībai visu, kam vien pieskārusies buržuāzijas pūstošā elpa. Laicens vistālāk atiet šeit no konkrētās dzīves gleznainības, radīdams lielus simbolistiskus tēlus, kas ir dzīves sintezēti, ekstraktēti.

Tāpēc arī tālākie stāsti, kā «Mēbelīgā Rīga» un daļēji «Skaistā Itālija», kuros vēl turpinās individuālistiskā izrēķināšanās ar buržuāziju, liekas stāvam «Attaisnoto» ēnā ne tik spilgti, jo «Attaisnotos» tika dots šīs individuālās, izdomāti konsekventās, sevī izcīnītās kritikas spēcīgais slēdziens, pamatots uz revolūcijas apvērsuma rezultātiem. Skatītājs un vērotājs tika,

sekojot dzīvei, ierauts viņas viskarstākajā kaujā. Pie «Mēbelīgās Rīgas» ievērību saista parodizēšanas raksturs. Pirmā titulstāsta dziļam izsmieklam šeit piedota īstenības nokrāsa ar to, ka autors ļauj tēlotai varonei stāstīt. Parodijai tiek pielietoti jauni, īpatnēji paņēmieni. Tas, kas parasti tiek domāts pārnestā nozīmē par pilsoniskās iekārtas lietu uzmākšanos cilvēka garam, — tas šeit tiek, burtiski, pierādīts, sašaurinot pilsonības redzes aploku istabas lietu robežās. Piemēram: «Savas biedrenes kancelejā man bija vai nu etažeres, uz kurām pa kāda saldena dzejnieka grāmatai, vai tualetes galdiņi ar pūdera kastītēm un smaržūdeņiem ... Mana sirds sašķiebās un acīs piešķīda asaras, kad es kaut kur redzēju, ka uz krēsla tika likta kāja vai kāds galds tika stumdīts. Tas liecināja par mana rakstura jūtību un ieņēmību, kāda bija attīstījusies, dzīvojot šinī istabā un dzīvoklī un strādājot kancelejā.»

Pilsoniski idejiskās normas tieši pārvēršot lietišķībā, tiek izsmieta vispār pilsonība — viņas dzīves, domāšanas un jušanas šaurums.

«Mēbelīgā Rīga» atklāj jaunu rakstības veidu, kam Laicens bieži piegriežas: vienkāršotu attiecību sakarībā atklāt lielu problēmu sakarību. Šīs ir savādas, modernas, ļoti reālas pasakas, kādu var vēl minēt iz «Kameru» stāstiem — «Naudu». Pamfletiski parodijas paņēmieni izriet no tiešas latviskās buržuāzijas frazeoloģijas, kā:

«Kur dzejnieces-burtnieces dzimtenes rītsaulē mirdzošām krūtīm un saktīm, kas izkaltas salonu rakstos, un vaļējiem kakliem līdz nabai un lunkanām balsīm» («Tartifs Rīgā»). Jeb stāstā «Farmatnes ceļojums uz Domesnezi pēc dzintara»: «Mūsu ceļotāji enkuru izmeta pretī Kolkasciemam. Krastā izkāpuši, viņi gribēja noskūpstīt dzimtenes zemi, tik ļoti viņi to mīlēja, bet jauno uzvalku dēļ nevarēja nomesties ceļos.»

Karikatūras iespaidi tiek radīti, nostādot reālu atmaskošanu pretī neīsti tautiskam patosam. Tautiskā dzintara meklētāju patētiskā aprakstīšana arī nobeidzas ar lakoniski reālu visas šīs tautiskās kņadas iznīcināšanu.

«Liela tautas bara sagaidīti, mūsu ceļotāji nokāpa no kuģa un, nemitīgām ovācijām nerimstot, braši izsoļoja pa ielām uz savu galveno mitekli, kur vakarā tika sarīkots goda mielasts un izsaukti tosti un vēlējumi, dedzīgi uz visām pusēm ... Tā tiešām bija viena no jaukākām diennaktīm, ko mūsu sirmā galvaspilsēta savos mūros piedzīvojusi. Vienīgi dzintars vēlāk, ķīmiskās laboratorijas izmeklējumā, izrādījās par sasistu šampaniešu pudeļu stikliem, ko franču jūras virsnieki izmetuši pār bortu.»

Laicens atklāti smej un muļķo nacionālisma romantiku, viņas liekulīgos vārdu vizuļus un žestus. Laicens jau šeit sāk pāriet

uz reālistiskas, dzīvē tiešāki pamatotas bāzes, kā tas bija «Attaisnotos». Un šinī ziņā kā «Mēbelīgajai Rīgai», tā «Skaistajai Itālijai» ir pārejas nozīme no individuālas buržuāzijas kritikas uz sadarbību ar proletariāta cīņu. Tuvināšanos reālismam šo gadu stāstos, sevišķi «Mēbelīgajā Rīgā», traucē parodisma un pamfletisma sabiezinājums, kas vietām vairs neizriet loģiski no paša stāstījuma pretstatiem, top pārāk sablīvēts, it kā mākslinieciskās veiklības radīts.

Romānā «Kliedzošie korpusi» ir akūta strādniecības tematika. Viņā ir daudz vienkāršāks reālistisks stāstījums, kas izdevīgi atšķir to no vienas otras samākslotības iepriekšējos stāstos, dažreiz tikai nedaudziem izprotamas. Iepriekšējie stāsti apelēja vairāk uz inteliģento pasauli, pārvērtējot viņas iecienītās vērtības. «Kliedzošie korpusi» izauguši iz strādniecības vadītām cīņām — romānā dots atskats uz 1905. gada revolūciju. Reālistiskā izteiksme ir nosvērti noteikta, viņa prot, parādības atklājot, tās novērtēt bez lieka klāt pielikta prātojuma. Un pie tam atsevišķi apraksti, tipi tiek doti ļoti koncentrēti, bez nevajadzīgi kavējošas sīkumainības, padarot esošos sīkumus un pazīmes par izcili raksturojošiem.

Dodams daudzu cietumu un cietumnieku tipu aprakstus, Laicens izvēlas raksturīgākās pazīmes, kuras tas izceļ ar pārspīlētību, ironiju, parodiju. Pievedīsim vienu Laicena lakoniski spilgto cietuma uzrauga Vārpaiņa aprakstu: «Vārpainis, pēc desmitiem gadiem vecas tradīcijas godināts par starša kungu, apstaigāja apaļīgs, resns, izgāztu vēderiņu un acīm milzīgām, iesirmām, melnām ūsām un strupu zobentiņu pie sāniem. Viņš bija tik labi noēdies un nodzēries, ka, likās, treknums spiedās ārā pa tā zābaku lieliem un cepures dibenu, jo viņš pelnījās ne vien no apcietināto satikšanās reizēm, bet arī no produktiem, kurus tiem piegādāja vai nu priekš kroņa katla, vai par pašu personīgo naudu.»

Šis uzrauga tipa īstais raksturs atklājas drusku pārspīlētā gleznā par treknumu, kas «spiedās ārā pa tā zābaku lieliem un cepures dibenu».

Politiskās pieredzes konkretizēšana izteicas daudz vienkāršākos un daudz pārliecinošākos reālistiskos paņēmienos, piedodot darbam noteiktu stingrību. Atteikdamies no agrākās zināmas mākslinieciskas pretenciozitātes, Laicens iekaro lielāku darba mākslinieciskū izteiksmību, izmantodams visu savu iepriekšējo pieredzi. Šāda reālistiska pieeja ir arī stāstos «Kameras». Atšķirībā no samērā biezā romāna šiem sīkiem stāstiem ir savas īpatnības viņu īsos noslēgumos, īsas fābulas aktivitātē. Raksturīgāko un labāko stāstu «Karoga briesmas» derētu salīdzināt ar 1920. gadā raktīto iepriekš minēto «Politiskie karogi», kuru izdomāti abstraktai gleznībai pretī stājas uz reāla gadī-

juma pamatoti slēdzieni: pilsētiņā fabrikas skursteņa galā parādījies komunistiskais sarkanais karogs, kurš tur lielās bailēs visu pilsonību pat tad, kad viņš jau noņemts:

«Karogs, sarkanais karogs palika un palika pilsētā.

Nodibināja Sarkanā karoga noņēmēju biedrību. Iesvētīja viņas karogu, iesita kātā divdesmit piecas zelta naglas, nesa caur pilsētu ar mūziku un bīskapu priekšgalā.

Nekā.

Beidzot nojauca lielo skursteni.

Nekā.

Bailes nepārgāja.

Un nepāries.

Jo viņi zināja, ko tie bija izdarījuši.»

Arī šinī stāstā ir koncentrēta doma un sintēze, arī šeit ir parodijas elementi, bet viņi ar dzīves tiešamību sakausēti. Rakstnieka mākslinieciskā uztversme izveido faktu tā, ka viņš nekā nezaudē no savas tiešās dzīves atspoguļošanas, bet reizē ar to padara atsevišķu notikumu nozīmīgāku, pārvērš to par sava veida «laika zīmi», mezdams skatu nākotnē, par kuru sludina šīs karogu briesmas. Laicena reālisms izveidojas par bagātu revolucionāru izteiksmes veidu.

Beidzamā Laicena stāstu grāmatā «Portfelis un valgs» vēl vairāk nostiprinās Laicena reālisma pozīcijas, viņa aktīvā proletāriskā cīņa pret sociālfašistiskiem strādniecības nodevējiem.

Iepriekšējo revolucionāro darbu reālistiskā izteiksmē bija dominējošas situācijas, notikumu īstenība, atsevišķi raksturi mazāk izcelti.

«Portfeļa un valga» stāstos Laicena reālistiskā vielas izveidošana blakus dzīves situāciju un notikumu atklāšanai — aktīvi darbojošos cilvēku raksturu zīmējumi. Tiek izcelti sociāldemokrātu darbinieki. Ir nepietiekoši parādītas sociāldemokrātijas nodevības sekas un viņu darbības metodes, neizceļot viņu vadošo personu lomu, neatklājot viņus kā raksturus. Aktīvu sociālnodevēju tipu raksturi šeit ir sakausēti ar viņu sabiedriskās darbības metodēm. Viņu uzvešanās attiecībā uz strādniecību, pilsonību, pašiem pret savu labklājību savā ārējā pretrunībā rada iekšēji noskaņotas, pārliecinošas un spilgtas raksturu portrejas, kuras ar uzsvērtām individuālām īpatnībām atmasko sociālfašistu sabiedrisko seju. Katrai no šīm personām — Stellai Birkai, Augustam Brūderim, Arturam Bankam — ir savas īpatnības, kas reizē ar to atsedz sociāldemokrātijas politikas atsevišķās puses.

Arī šeit ir iepīti parodijas un pamfleta elementi. Pirmajā — ievadošā stāstā «Republikas padomnieks», kurā iepriekš sintezēti tālāko stāstu konkrētie raksturojumi, dots viņu latviski republikāniskais fons, ir dots pamflets ar viņā ieslēgtām parodi-

jām. Bet šim pamfletam jau pašam par sevi un vēl vairāk sakarā ar sekojošiem stāstiem ļoti asa politiska nozīme.

Beidzamos stāstos Laicens pielieto dažus jaunus paņēmienus, lai izceltu, pastrīpotu notikumu īsto gaitu. Tā, piem., Augusta Brūdera stāstā Augusta sabiedriskais strādniecības mānīšanas «darbs» un viņa personīgie «sasniegumi» vasarnīcas būvēšanā tiek apzinīgi komponēti paralēli sasaistītos nodalījumos. Piem.:

«Pamērkumu Augusts trekniem burtiem izdrukāja partijas avīzē.

«Lai redz tie komunisti un lai kož pirkstos — mēs tie nodevēji, tomēr masu labā kaut ko panākam. Masas sekos mums!» Augusts apmierināts domāja, lasīdams treknos burtus savā lapā.

Drīz pēc tam sekoja jauns sasniegums. Vasarnīcas un pagraba darba novērtējums bija tik pietiekošs, ka nodrošināja tālāko jaunbūves kredītu līdz jumtam un pat vēl vairāk.

— Spāres būs uz 1. Maiju! — Augusts teica sievai, kādā janvāra dienā no kredītbankas pārnācis.»

Laicena reālistiskie paņēmieni, sevišķi pēdējos darbos, liecina, ka, lai dzīvi atspoguļotu tādu, kā viņu izprot revolucionārs rakstnieks, vajag mācēt asi novērot, kopot, izvēlēt materiālu, uzsverot, atšķirot nozīmīgo no nenozīmīgā, meklējot jaunus, izteiksmīgākus rakstības paņēmienus un veidus — tādējādi dzīvi ne tikai atspoguļojot, bet arī to novērtējot un uz priekšu virzot. Tādi ir sociālistiskā reālisma uzdevumi literatūrā.

Laicens savos darbos iet pa šī reālisma ceļu, palīdzēdams revolucionāri proletāriskai literatūrai nostiprināt savus pamatus.

Daži novēlējumi Laicena tālākam darbam

Laicens izstrādājies par politiski asu revolucionāru rakstnieku, tuvinādamies proletariāta cīņām no «kultūras gala». Īgnums un izsmiekls par tautisko mietpilsonisko šaurumu, par buržujiskās kultūras tukšumu, par iedomāto latviski nacionālo patstāvību noved Laicenu pie visas buržuāziskās sistēmas noliegšanas ar viņas privātīpašuma, ģimenes un valstiskiem balstiem. No vecās kultūras kritikas un graušanas viņš nonāk pie politiskām cīņām kopā ar strādniecību. Tāds ir ne tikai Laicena ceļš vien. Daudzi lieli, pasaules slaveni rakstnieki tuvinās revolūcijai, nākuši pie pārliecības, ka tikai proletariāts var būt jaunas kultūras cēlājs visai cilvēcei un vienīgais veco kulturālo vērtību mantotājs un uzglabātājs. Laicens savā darbā ir daudz tālāk gājis par šādas atziņas deklarēšanas pakāpi. Viņš ir bijis aktīvs strādniecības kulturālās un politiskās cīņās un šajā aktivitātē ieguvis jaunu nostādni savam rakstnieka darbam.

Laicens cīnās ar pilsonību literatūrā, ne tikai atsegdams viņas politisko, idejisko un kulturālo darbību, bet arī pats savos darbos atteikdamies no viņas literāriskās vārdu liekuļotās saldināšanas paņēmieniem, meklēdams rakstniecības veidos un valodā jaunu stingrību un noteiktību, kuru varētu revolucionārā frontē nostādīt pretī tautiskai literatūras un valodas izvirtībai. Laicenam lieli nopelni latviešu valodas izkopšanā, jaunu — saturīgu un izteiksmošu vārdu atvasināšanā.

Nostādīdams savu rakstniecības veidu pretī pilsoniskai vārdu valdībai, valodas izplēgurošanai, Laicens ar lielu cienību izturas pret valodas materiālu, viņu rūpīgi un pacietīgi kā dārznieks audzinādams un veidodams.

Laicenam izstrādājusies liela meistarība viņa darbu kompozīcijā, dažādu literārisku instrumentu izlietošanā. Viņš pilnīgi pārvalda materiālu un viņa apstrādāšanas darba rīkus. Viņš neļauj rakstnieka temperamentam būt lieki uzbāzīgam, viņš prot sevi ierobežot, lai darbs iznāktu organizētāks un noslīpētāks. Vārdi tiek apzinīgi nocietēti un nostiprināti, lai nebūtu iespējams nevienu no iecementētās vietas izkustināt.

Laicena stilam nav lieku izgreznojumu un izpušķojumu, ja tie netiek doti parodijas nozīmē. Viņš lieto maz, bet pašus nepieciešamākos, zīmīgi vienkāršus epitetus un salīdzinājumus. Viņa darbu uzbūve balstās uz lietas un darbības vārdu skeleta, kas piedod formai vienkāršību un lielu stingrību, rada noteiktas un taisnas uzbūves līnijas, kā labi nostrādātā arhitektūras konstrukcijā.

Laicena forma viņas meistarībā bieži liekas pat pārāk stingra, pārāk skopa, drusku stindzīga. Atkratīdamies no pilsoniskās tukšās jūsmošanas, Laicens pārāk nocietinās, nostiprina savas pozicijas no liriskās jūsmas.

Analizējot Laicena darbus, tiem grūti atrast trūkumus un negludenumus noslīpētā rakstībā un raksturojumos. Un tomēr viņiem piemīt kaut kas no tās mākslinieciskās nocietināšanas, kuru tik ļoti necieš Laicens vecā mākslā, būdams gatavs «Skaistajā Itālijā» sagraut mākslu, lai viņa netraucētu redzēt dzīvi. Nostādīdams revolucionāro mākslu pretī buržuāziskai izvirtībai, Laicens tuvinās askētiskam vēsumam, nomākdams liriski personīgas izjūtas, turēdams savu vārdu armiju pārāk lielā disciplīnā un normās. Šādā veidā iekarotā konstruētā iespaidība pilnīgi pārliecina lasītāju, izsauc pat apbrīnošanu par autora asprātību un loģisko skaidrību, bet ne katrreiz viņu saviļņo.

Šeit Laicenam vajadzētu atrisināt jaunu rakstīšanas problēmu: kā panākt to, lai, nebūt neatšķaidot meistariski veikto darbu uzbūvi un izbūvi, padarītu viņus dzīvinošākus, gailējošākus.

Šis trūkums, bez šaubām, vedams sakarā ar Laicena uzbrukumu tematiku, kurā viņš galvenā kārtā sit ienaidniekus visādos viņu veidos un maskās. Uzbrukuma stāvoklis izstrādā zināmu uzmanību arī pret sevi, pret savējiem, kas izteicas skeptiskā noskaņā, izvairoties sevi un pārējos pārvērtēt.

Tāpēc Laicena darbos maz pozitīvo tēlu raksturu. Senos laikos Laicena pašportrejisko individuālistisko varoni Vitoldu Vītumu visur pavadīja autora skepticisms. Tagad Laicens neļauj pozitīvam varonim ieņemt izcilu vietu. «Kliedzošajos korpusos» Atāls ir tikai sava veida vadātājs, kurš parāda cietuma apstākļus un 1905. gada revolūcijas laika situācijas. Patstāvīgas, aktīvas nozīmes tam nav. Un arī tad autors pret viņu izturas ar zināmu uzmanīgu, kritiski vērojošu skepticismu. Arī «Kamerās» — cietuma stāstos — atsevišķiem pozitīviem raksturiem ir ļoti nenozīmīga loma viņu pašu piedzīvojumos. Laicens cenšas atkal pretī buržuāziskai varoņu slavēšanai degpunktā nostādīt sabiedriskās dzīves raksturīgus nodalījumus. «Kliedzošajos korpusos» pirmajā plānā ir 1905. gada laikmeta cietumi un viņu žņaugu sistēmas, «Kamerās» — tagadējie cietumi. Sabiedrības kolektīvu, stāvokļu, noteikumu tēlošanā Laicens lauž jaunus ceļus un rod viņiem pienācīgo vietu literatūrā pretēji pilsoniski individuālistiskam «varoņu» kultam.

Laicena sasniegums ir jāpieņem un jāizmanto.

Bet ar to vēl nepietiek. Kā strādniecība cīnās viņā pusē robežām, tā sociālistiskās celtniecības laukos un jaunbūvēs aug un veidojas, vecā laika iespaidus pārvarot, pretrunas izcīnot, jauni ļaudis, kuriem liela nozīme kā apzinīgiem, radošiem un cīņu veicošiem varoņiem bez vecās «varonības» pazīmēm. Lielinieciskās vadības nozīmi visās darba nozarēs un pakāpēs neviens nevar noliegt. Jauno, pozitīvo cīnītāju un cēlāju darbs nav pietiekoši atspoguļots mūsu proletāriskā rakstniecībā.

Revolūcijas pozitīvos cīnītājus un cēlājus, kā izcilus vadītājus, tā rindiniekus, nevar tēlot tādiem paņēmieniem, kādus ir pielietojusi vecā literatūra saviem varoņiem. Arī šeit ir jāmeklē un jālauž jauni ceļi. Šai problēmai Laicens nevar paiet garām, sevišķi atrodoties Padomju Savienībā, ķeroties pie celtniecības tēmām. Laicena darbu bagātā saturā un izveidībā, viņa negurstošā meklēšanā pēc jauniem rakstības veidiem un jauniem apvāršņiem, viņa izstrādātā meistarībā ir pietiekoša garantija, ka arī šādu uzdevumu Laicens var spīdoši veikt.

«Rakstnieka stāstā» — «Attaisnotos» — Laicens aicina: «Biedri, jums bazūnēju un saucu: novediet naidu līdz galējībai, lai mīlai tiktu vieta!»

Mīla uz jauno dzīvi tiek proletariāta revolūcijas cīņā iekarota. Viņa izaug cīņas gaitā, līdzi tai iet. Laicenam, kas līdzi

cīnījies, savos darbos jārod vieta kā karotāja naidam pret veco, tā lielai mīlai uz proletariāta pārveidoto jauno dzīvi un viņas cēlājiem!

A. Zaprovskaja

«Celtne», 1934. g., Nr. 1, 47.—52. lpp.; Nr. 2/3, 169.—176. lpp.

ROMĀNA NOSLĒPUMI

Kā veidots un rakstīts romāns «Limitrofija»

Ne vienmēr rakstnieks grib runāt par to, kā viņš strādājis pie saviem literāriskiem ražojumiem. Vēl mazāk tiek par to rakstīts. Pasaules literatūrā ir daudz darbu, kuri gadu simteņiem saista cilvēku prātus, bet pārāk maz zināms par viņu autoriem, vēl mazāk par to, kā šie darbi veidoti, kā rakstnieki pie tiem s t r ā d ā j u š i, kāds bijis tas darba process, kuru rezultāts ir tik vareni valdzinošs un virzošs uz jauniem darbiem, domām, jūtām.

Rakstnieka darba process, kā arī viņa dzīve daudzkārt paliek noslēpumā. Nākošās paaudzes maz pazīst viņa darba metodi un nepazīstot nevar pielietot darba procesā piedzīvoto, eksperimentēto, izzināto, attīstot piedzīvojumus tālāk. Un katram jaunam rakstniekam daudz kas jāsāk arvien no gala, jāatrod no jauna, un nav iespējams izstrādāt kaut cik nostabilizētu, zinātnisku literāriskā darba elementārmetodiku.

Uzrakstot dažas piezīmes par to, kā veidoju un rakstīju savu nupat nodrukāto romānu «Limitrofija», nedomāju, ka varēšu daudz palīdzēt jauniem rakstniekiem vai arī ievirzīt kādu darba metodes līniju. Gribu konstatēt tikai dažus darba paņēmienus, kuri man liekas pārbaudīti manā darba procesā un starp kuriem var gadīties arī viens otrs atradums, vismaz priekš manis paša. Ievērojams daudzums tā kā tā paliks zināmā noslēpumā, kaut gan nebūtu neieteicams censties atklāt jo plašāk visus vissīkākos literāriskā darba izveides momentus, saistītus rakstnieka psihikā. Bet to izdarīt nozīmētu paveikt lielu pētniecības darbu, kura apjoms varētu iznākt pat plašāks par pašu attiecīgo izpētāmo objektu.

Romāna «Limitrofija» nodoma pirmsākums radās 1927. gada vasarā. Bet tolaik vēl nebija tikpat kā nekā vairāk kā pirmais izdomātais virsraksts: «Jaunsaimnieki». Nebija vēl ne plāna, ne kaut kādu konkrētu materiālu, ne arī kaut cik skaidras vispārējas domas, kā rakstīt. Tikai nodoms — parādīt Latvijas jaunsaimniekus, kādi tie radušies un kā dzīvo pēc izvestās agrārreformas, kad bijušo muižu lauki un dažādas atmatas tika piebūvētas nelielām, diezgan nepievilcīgām, tagad pelēkām koka mājiņām vai mājām.

Izliksies pat drusku savādi, ja rakstīšu, ka romāna izveides process iesākās no velosipēda, bet ne no spalvas.

Kādā 1927. gada vasaras rītā, saulei spīdot, no Kaugurciema, netālu no Slokas, es sāku braukt. Virs kravas turekļa pār velosipēda pakaļējo riteni bija piesprādzētas ceļā nepieciešamās lietas: kaut kas no ēdiena, svārki, kabatas fotoaparāts, vairākas rullīšu filmas, pāris bloknotu.

Mugurā man bija triko sporta krekls platām, melnām un zaļām joslām, kājās tumšzilas, īsas kokvilnas bikses, garas, melnas zeķes un kurpes.

Protams, ka nevienam, mani tādu gar jūrmalu braucot redzējušam, nevarēja ne sapnī rādīties, ka šis ir cilvēks, kurš sāk veidot romānu.

Apbraucu Kurzemes jūrmalu līdz Miķeļtornim, ierados Ventspilī, no turienes caur Pilteni uz Dobeli, uz Meiteni, uz Bausku, uz Taurkalni. Apmēram divu nedēļu laikā es biju redzējis daudzus Kurzemes apgabalus, saticies, runājies ar dažādiem ļaudīm, pārnakšņojis pie vairākiem utt. Mani bloknoti bija pierakstīti, manas filmas izfotografētas. Tā radās pirmie materiāli.

Pēc tam radās plāns. Bet, neskatoties uz to, ka plānojums izveidojās diezgan plašs un sīks, rakstīt vēl neiesāku. Neuzrakstīju ne lappuses. Vai materiālu nebija pietiekoši? Varbūt nebija. Vai kā cita trūka? Varbūt trūka. Bet galvenais — pa to starpu radās daudzi citi neatliekami darbi, un rakstīšana arvien tika atlikta.

Tā pienāca 1928. gada vasara un rudens. Tā bija saeimas vēlēšanu cīņas vasara, rudens ar cietumu un, beidzot, darbība saeimā, milzums avīžnieciska darba, jo iznāca mums pirmā un pēdējā buržuāzijas demokrātijā dienas avīze. Tā pa četriem gadiem, kurus biju deputāts, tikpat kā neko netiku beletristisku rakstījis, kaut gan rakstīts tika daudz, bet tas nebija ne stāsti, ne romāni. Tā «Jaunsaimnieku» nodoms un plāns, un savāktie materiāli arvien vairāk un vairāk tika atlikti uz vēlāku laiku. Tomēr no prāta šo nodomu nekad neizlaidu.

Grozījās apstākļi, tie sāka pamazām grozīt arī manu pirmo romāna plānu. Radās jauna politiska pieredze, kura prasīja vēl lielāka, plašāka materiāla aptveri. Tā nācās apm. 1931. gadā no jauna pārstrādāt romāna plānu. Šinī plānā bija nodoms uzbūvēt romānu pavisam jauniem oriģināliem paņēmieniem, zināmā mērā kinematogrāfiskus kadrus atgādinošu kompozīciju. Pie tam bija paredzēts, ka ik pēc 4 nodaļām no darbības izies dažas personas un viņu vietā nāks jaunas. Tas nozīmēja arī it kā konveijerisku personāžu sistēmu. Tanī plānā bija paredzētas 50 nodaļas, kurās bija jāparādās visai limitrofu v ē s t u r i s k a i attīstībai. Tanī laikā radās arī tagadējais virsraksts, pēc kam lauki un jaunsaimnieki tika paredzēti tikai kā viena

sastāvdaļa, bet ne vairs kā centrs. Tad pat radās arī doma — neņemt Latviju kā atsevišķu zemi, bet limitrofu, kā valsts tipu, kā pēckara politiska, saimnieciska, sabiedriska jaunveidojuma tipu, kā īpašību, faktu, notikumu, uzskatu, dzīvesveida un pat ģeogrāfisku vietu apkopojumu, koncentrējumu. Ar šādu nostādni uzdevums tika grūtāks. Vajadzēja noteikti papētīt, r e d z ē t, novērot arī citu līdzīgu zemju parādības.

Ļoti man gribējās šo romānu dabūt gatavu uz 1931. gada parlamenta vēlēšanām, jo uzskatīju, ka tam varētu būt nozīme revolucionārās strādniecības politiskajā cīņā. Bet neiznāca priekš tā nepieciešamā laika un miera, jo vajadzēja darīt tikai tiešos vēlēšanu kampaņas darbus un darbiņus, un romāns joprojām palika tikai plānā un savāktos materiālos, kuru beidzot, no Latvijas 1932. gadā aizbraucot, man bija vesels čemodāns.

Tikai 1934. gadā radās iespēja nopietni stāties pie materiālu sasistematizēšanas, ko izdarīdams vēl trešo reizi pārstrādāju plānu, to ievērojami grozot un piemērojot tam pavisam jaunu nostādni. Tā šis no maniem literāriskiem darbiem ir pirmais un vienīgais, kura plāns ir grozīts un pārstrādāts trejas reizes. 1935. gada februārī nobeigta romāna uzrakstīšana.

Tāda ir «Limitrofijas» attīstības vēsturiskā puse.

Par darba metodi un tehniku jāpiezīmē, ka nav viegli norobežot materiāla vākšanu no plānošanas, plānošanu no paša izveides procesa, izveides procesu no materiālu vākšanas. Tāpēc sarubricēt darba procesu patstāvīgās nodaļās nenāksies, bet vajadzēs pagaidām runāt it kā nesistematizēti.

Nodoms, liekas, ir pirmais moments, jo te vēl var iztikt bez materiāla un plāna. Bet izdoma vairs nevar notikt bez materiāla. Ne no kā neko nevar izdomāt. Izdomas pamatā pieredze, fakts, izjūta, zināšana — materiāls.

Tātad gandrīz labāk, ja par metodi un tehniku runāt iesāk no materiāla un viņa vākšanas. Un te izvirzās materiāla vākšanas metodes jautājums.

Rakstnieka materiāla vākšana īstenībā notiek visur un vienmēr. Rakstnieks ir līdzīgs kādam tādam aparātam vai augam, kurš atrodas pastāvīgā uzsūkšanas procesā, un viss, kas viņā ienāk, kādu reizi un kaut kādā nozīmē var tikt pārstrādāts un pielietots viņa literāriskā darbā kā viela un var būt arī kā metodisks impulss. Tā ir viena no literāriskā darba īpatnībām. Jāpiezīmē, ka tikai tad, ja rakstnieks pret apkārtni izturas kā a p z i n ī g s materiāla uzsūcējs, — tikai tad viņa procesuālajā krātuvē savācas tās vielas, kuras nepieciešamas virzoša darba izveidošanai. Tāpēc materiāla krāšana jāieved zināmā mērķapzinātā sistēmā. Un sistēma vajadzīga katram nodomātam darbam. To esmu piedzīvojis vienmēr ar tiem darbiem, pie kuriem esmu strādājis ilgāku laiku un ar labiem panākumiem.

Ir izrādījies, ka katrreizīgai materiāla vākšanai ir sava īpatnība. Atrodoties 1924. gadā Itālijā un vācot materiālu nodomātai stāstu grāmatai, kur vajadzēja tikt atspoguļotai šai zemei, es galvenā kārtā lietoju piezīmju metodi. Katru dienu uzņemot daudz jaunu un svešu iespaidu, pirmie, iepriekšējie, nākošo iespaidā nonivelējas un izgaist. Bet, kas svaigā uztverē piezīmēts taisni tā, kā attiecīgā momentā redzēts, justs, pārdomāts, tas vēlāk vienmēr var noderēt kā drošs, neapšaubāms materiāls un, protams, kā tāds, kas skatīts ī p a t n ē j i, šai gadījumā lielā mērā tikai man vienam piemītošā uztveres veidā.

Šo piezīmju metodi jau tad es papildināju: vācu blakus dažādus pastkaršu skatus, žurnālu un avīžu bildes u. c.

Turpretī vēlāk, rakstot romānu «Kliedzošie korpusi», varēju izlietot tikai savu vienu vienīgu uzglabājušos cariskā cietuma laika kladi, kurā arī nebija pārāk daudz materiāla. Nācās nodarbināt galvenā kārtā tikai atmiņu, kurā tomēr koncentrētā veidā bija uzglabājušies daudzi tā laika piedzīvojumi, redzētais, pārdzīvotais. Tagad man liekas, tas ne vienmēr var būt pietiekoši.

Tāpēc, pie «Limitrofijas» strādājot, esmu gājis ievērojami tālāk materiāla vākšanas un krāšanas darbā, pielietojot visus agrākos piedzīvojumus un apzinīgi, sistemātiski piemērojot katru iespējamo izziņas veidu.

1927. gadā izbraucu ar bloknotiem un fotoaparātu. Tālākā darbības procesā radās klāt arī citi vākšanas veidi. Kopā ņemot, romāna materiāli iekrājās pa sekojošiem galveniem ceļiem un avotiem:

a) Dažādi raksti, ziņojumi, korespondences periodikā — avīzēs, žurnālos u. c. Avīžu ilustrācijas — dažādo notikumu, gadījumu, dabasskatu, ģeogrāfisko vietu utt. uzņēmumu nobildējumi.

b) Mani braucieni pa Latviju, dažādu pilsētu un vietu apmeklējumi, Latgales pētījumi, galvenā kārtā minētais 1927. gada brauciens ar velosipēdu; Lietuvas, Klaipēdas, Rēveles u. c. apmeklējumi.

c) Piezīmes, kādas es pastāvīgi vedu, sarunājoties ar ļaudīm, kuri mani bieži apmeklēja kā saeimas deputātu. Piezīmēts tika vissvarīgākais tieši pašā sarunas laikā resp. procesā, pie kam man bija kļuvis par paradumu runājoties turēt priekšā papīra lapu un rokā zīmuli, uzdodot dažādu apgabalu ļaudīm reizēm dažus vienādus jautājumus, lai noskaidrotu uzskatu masā par dažādām politiskām, sabiedriskām, saimnieciskām lietām.

d) Visādi ziņojumi un vēstules man kā deputātam, kā arī dažādi saeimas materiāli vispār. Teorētiski raksti par dažādiem jautājumiem.

e) Visdažādāko nejaušo ikdienišķo novērojumu, dzirdējumu,

gadījumu vai domu piezīmējumi daudzos bloknotos; sapulču, sēžu, tirgus, restorāna, kafejnīcas u. c. telpās izdarītie piepeši dzirdēto sarunu, vārdu, teicienu piezīmējumi; saeimas sēdēs un komisijās izdarītās atzīmes, dažādu deputātu izteicieni un viņu uzskatu kopsavilkumi attiecīgos jautājumos.

f) Agrāk atmiņā pa ilgāku laiku uzkrājušies un uzglabājušies visdažādākie fakti — izdomājumi, izjutumi, novērojumi, lasītais u. c. kā ilga laika piedzīvojuma, pieredzes noslāņojums.

g) Fotoaparāts — ar viņu izdarītie nejaušie vai ar speciālu nolūku izdarītie uzņēmumi; arī zīmējums — steidzīgi kontūru uzmetumi; dažādas gadījumā ievāktas fotogrāfijas, uzņēmumi, ko izdarījuši citi.

Ne vienmēr tiku domājis par to, ka tā vai cita piezīme, avīzes izgriezums, fotouzņēmums speciāli tiek krāts «Limitrofijai», un ne katrreiz šī vākšana ir notikusi ar iepriekš nospraustu cietu robežu — tas priekš tā, tas priekš šitā.

Gandrīz pa lielākai daļai mēdz būt tā, ka pa paradumam interesantas lietas tikušas ievāktas krājumā, iepriekš nemaz nezinot un neparedzot, kur, kad, kādā darbā tās tiks izlietotas un vai vispār jebkur iekrātajam radīsies vieta. Tas ir jādara, ir jākrāj viss, lai arī zināmā brīdī nevarētu paredzēt materiāla pielietošanas vietu. Man ir gadījumi, kur esmu pievācis dažādus tautā lietojamus tipiskus izteicienus 35 gadi atpakaļ, un tikai tagad daži no tiem vienādā vai otrādā veidā ir tikuši iestrādāti literāriskā darbā. Šādi krājumi ir rakstnieka mantas kambaris, noliktava, banka — un noguldītais inventārs vienmēr pie rokas. Un, jo vairāk šā inventāra, jo drošāks pamats rīcībai.

Tomēr tas nenozīmē, ka jākrāj tikai, tā sakot, nezināmam, neparedzētam gadījumam, jāvāc bez noteikti plāna. Mana materiāla krāšana pēdējā laikā lielākiem darbiem vienmēr vairāk un vairāk ir tikusi izdarīta apzināti, ar iepriekš kaut cik noteikti pārredzamu plānu. «Limitrofijas» materiāli vākti visplānveidīgāk, visapzinātāk — salīdzinot ar pārējo, iepriekšējo darbu materiāla uzkrāšanu. Tomēr arī še vēl nebija galīgi izveidota un negrozāma materiāla vākšanas plāna, nebija vēl tādas sistēmas, kura norobežotu no nevajadzīgā un dotu virzījumu visiespējamāk savākt vajadzīgo. Darbs rādīja, ka ir vajadzīga materiālu vākšanas, krāšanas, šķirošanas sistēma. Bet tika redzams un arī no iepriekšējās prakses secināms, ka vienpusīgs ierobežojums arī nav lietderīgs. Ne visus zem «Limitrofijas» materiālu noliktavas firmas savāktos materiālus esmu varējis izlietot romānā. Daļa no tiem ietilpa jau «Portfeļa un valga» stāstos. Daļa palika pāri un droši vien noderēs kaut kur turpmāk.

Īsumā: darba lietderības labā vajadzīga materiālu vākšanas metode, plāns un savāktā materiāla šķirošana, sistematizēšana — saskaņā ar paša rakstāmā darba plānu.

Materiālu vākšanas procesā gribu kā sevišķi lietderīgus uzsvērt no vairākiem līdzekļiem divus: bloknotu un fotoaparātu.

Rakstnieks, dzejnieks, feļetonists, žurnālists, kuram pastāvīgi kabatā neatrodas bloknots un kurš šo bloknotu vairāk reizes dienā neizvelk, lai tanī atzīmētu redzēto, dzirdēto, domāto, — tas rakstnieks, pēc manām domām, pietiekoši neizprot sava uzdevuma un nopietni neizturas pret savu amatu. Pat vislabākā atmiņa nevar uzglabāt visus dzīves, dabas, domu, izjūtu sīkumus, kādi literāriskam darbam vajadzīgi. Kas nesteidzas fiksēt, atzīmēt daždažādākās piedzīvojumu nianses, tas nevarēs savā darbā būt pietiekoši reālistisks, pietiekoši patiess. Bloknots, piezīmju grāmatiņa ir bijis daudzu daudzu rakstnieku darba piederums.

Bet tā nav ar fotoaparātu. Šis rīks plašā lietošanā ienāk tikai pēdējos gadu desmitos, un vispār vēl ir ļoti maz rakstnieku, kam viņš atrastos kabatā blakus bloknotam. Es saku — kabatā. Tas nozīmē, ka vislietderīgākais ir fotoaparāts, ar kuru var rīkoties momentīgi — 1/25, 1/50, 1/100 sekundē. Vislietderīgāk fotoaparāts pielietots, ja netūļojas ar statīviem, ar uzņemamā nostādīšanu, bet notver nejaušību. Nejauši notverta nejaušība ir tas, kas vajadzīgs rakstnieka materiālu krātuvei. Tāds materiāls būs nenovēršami pareizs, bet nevajag domāt, ka fotouzņēmums tūliņ naturāli jāapraksta, kaut arī to var darīt. Fotouzņēmumi rakstniekam vispirms palīdz nekļūdīties, aprakstot kādu vietu, notikumu, skatu, personu attiecīgā laikā vai stāvokļa posmā. Fotomateriāli palīdz rakstniekam izveidot visreālāko tipiskumu.

Domāju, ka fotoaparāts kļūs tiklab rakstnieka, kā gleznotāja nepieciešams darba rīks, kurš ne vien papildina redzējumu, bet kurš arī pieradina un māca redzēt, skatīties, novērot. Bet redzēt rakstnieka vai gleznotāja darbā nozīmē ārkārtīgi daudz. (Vai nav mums arī rakstnieku, sevišķi žurnālistu, kuri raksta kā akli?)

Tātad materiāli bija vākti, krāti un uzkrājušies no 1927. līdz 1932. gadam — vismaz pieci gadi. Tanī laikā tika arī, kā minēts, izstrādāti plāni, bet uzrakstīta nebija neviena nodaļa, ne lappuse. Tā kā vairākkārtīgi grozījās plānojums, tad grozījās arī personāžu, centrālo un pārējo figūru projektējumi. Tās nācās vairākkārtīgi apdomāt, apsvērt, analizēt un atkal atmest.

Mani traucēja un prātu grozīja tas, ka pēdējā laikā pastāvīgi tika un tiek rakstīts, prātots par lieliem varoņiem, par labiem tipiem, par tipiskiem raksturiem utt. Sāka likties, ka ne tas, ne tas, ne tas nebūs atbilstošs pašreizējām neatlaidīgām prasībām. Bet prasības tikai prasīja, bet nedeva man nekādu pavedienu, nekādu ierosinājumu.

Tā bija pirmā grūtība.

Biju kaut kur atzīmējis kādu prātā iebriedušu domu par to, ka romāna beigās kādā no viņa personām būtu jāliek it kā noslēguma apjēgums: viņš pats, Limitrofijā dzīvojošais, ir līdzīgs limitrofam — kaut kam, kaut kur uz robežas esošam, no kā atrautam. Tam apjēgumam vajadzēja saskanēt — viņš saskanēja ar romāna virsrakstu, ar tās vielas būtību, kurai jāietilpst, jāizpaužas romānā. Sakarā ar to radās tālākā doma — zināmā centrālā figūrā dot atpalicēju, atkritēju no revolūcijas, no Sarkanās Armijas, rādīt cilvēku, kurš bieži šaubās par daudz ko, ir skeptiķis, bet tikai līdz zināmam mēram un reizē ar to cīnās par uzķīšanu uz zaļa zara savā buržuāziskās demokrātijas apkārtnē. Tā radās Alfrēds Koks.

Šī nostādne diezgan viegli atrisināja tālāko. Sastādījās, rakstiski tika saplānoti vairāki personāži, kā Mekons, Midāgi u. c. Tomēr darbā izrādījās, ka iepriekš plānā sarindotās rakstura īpašības, darbība, rīcība neiet tā, kā biju viņas sākumā uzmetis. Jo tālāk rakstīju, jo vairāk iepriekš gatavi izplānotie cilvēki sāka dzīvot paši, neatkarīgi no manis, viņu izsaucēja, autora, «radītāja» iepriekšējiem nodomiem un gribas. Un es redzēju — tas bija ļoti labi. Ļoti labi, ja iesāktais literāriskā darba cilvēks, nolikts vai atrazdamies zināmos apstākļos, sāk pats vilkt autoru.

Un man reizēm šiem priekš manis darbā un domās dzīviem kļuvušajiem cilvēkiem nācās iet līdzi. Tas atvieglināja darba procesu.

Un tomēr — tomēr šie romāna ļaudis, šis Alfrēds Koks un pārējie, galu galā priekš manis kā autora nav gandrīz nekas vairāk kā l ī d z e k ļ i, caur kuriem esmu centies parādīt limitrofiskos apstākļus — pēckara un pēcrevolūcijas nelielo kapitālistisko valsts organisma saturu.

Kas romānā ir varonis, centrālā persona? Par to var būt dažādās domās. Uzvar vienmēr tas literāriskais darbs, kurā kaut kas ir, bet šim «kaut kam» nepavisam katrreiz nevajag būt «varonim», «raksturam», «tipam».

Mana darba prakse mani ir novedusi pie tā, ka es nepiedodu centrālās nozīmes literatūras cilvēkam par sevi. Tas redzams gandrīz no visiem maniem literāriskiem darbiem. Cilvēks vairāk vai mazāk spilgti grozās, dzīvo a p k ā r t n ē, a p s t ā k ļ o s, n o t i k u m o s, kurus viņš pats par sevi tikai daļēji virza un groza, bet kuri viņu pašu arī tāpat virza un groza, neskatoties uz to, vai viņš pats to gribētu vai ne.

«Kliedzošajos korpusos» Atāls kā persona vai personība pavisam maz spilgts, un tie, kas viņā cerējuši sev dabūt varoni, ir vīlušies. Tas tāpēc, ka apkārtne, apstākļi cietumā, kuru cauri iziet šis Atāls, cilvēku, personu, personību ārkārtīgi saspiež. Tāpēc es rādu apstākļus, apkārtni vēsturiski, reāli tipiski, un tā cilvēks šinīs tipiskos apstākļos kļūst tipisks, šo tipisko apstākļu

produkts. Un domāju, ka «Kliedzošo korpusu» Atāls ir tipisks šāda tipa apstākļiem, caur kādiem viņš ir spiests cauriet. (Protams, šinīs pašos apstākļos var būt arī citāda tipa cilvēki, bet šo citādību nosaka tad tie apstākļi, kādos viņi attīstījušies, veidojušies p i r m s pēdējiem apstākļiem.)

Ja paraugāmies lielajos pasaules literatūras darbos, tad nevaram neredzēt, ka tanīs cilvēks nebūt nav tāds «varonis», kā lasītājs bieži vien varbūt gribētu. Visvaronīgāks tas varbūt kļūst lubu romānos, bet tad viņš vairs nav — ī s t s, nav tipisks, jo še apstākļi tālu no cilvēka, tikai kā bāls fons. Turpretī, piemēram, «Tūkstots un vienā naktī» v a r o ņ i paši par sevi nekādu sevišķu varonību neizrāda, bet visa interesantība un māksliskā dzīvība rodas no a p s t ā k ļ u s a r e ž ģ ī t ī b a s un brīnišķības. Faustā un Mefistofelī koncentrējas visādi sava laika notikumi, uzskati, parādības, dzīve. Donā Kihotā — sava laika Spānija, tāpat Servantesa novelēs. Dantes «Dievišķajā komēdijā» Vergīlijs — centra persona — it kā nav vairāk nekas kā tikai v a d o n i s caur n o t i k u m i e m un Dante, autors, pirmā personā notikumu skatītājs, sistematizētājs, atstāstītājs. Kur te ir varonis? Te pat kāds galvenais raksturs grūti saskatāms.

Tātad ilgām pēc personāliem v a r o ņ i e m literatūrā ne vienmēr tiek gandarījums, un tomēr literatūras darbi d z ī v o arī bez visa tā. Turpretī nedzīvo, ja ir visdedzīgākie varoņi, bet nav l a i k m e t a dzīves apstākļu, kuri būtu sastādīti, sakonstruēti tādā stilā, ka tie kļūst viengabalīgi, un, lai kāda būve ilgi un labi turētos, nepieciešama vienkāršā atsevišķo daļu samērības izpratne, savirzot visas tās uz noteiktu mērķi caur vadošo ideju.

Materiālu daudzumu, faktu zināšanu un pārzināšanu domāšanas un rakstīšanas procesā pārstrādāt valodā un stilā — izlaist caur smadzeņu un pa daļai fiziskas darbības filtru un tā dabūt to svarīgo, tipisko, īpatnējo, ko šī zināšana, šie fakti satur, pielietojot pie tam augstāko gaumes un ideoloģiskās virzības kritēriju.

Varoņu jautājumu nokārtojis, varēju sākt rakstīt. Diezgan dabīgi, ka sākumā gribēju parādīt limitrofisko lauku dzīvi viņas dažādās izpausmēs. Alfrēda Koka darbība visās pirmajās nodaļās tāpēc aprobežojas gandrīz vienīgi ar to, ka viņš ir «vadonis» pa laukiem. Pašam tam ir ļoti maz aktivitātes līdz tam momentam, kur viņš norunā savu galda runu, kurā tad arī ietilpināta visa viņa turpmākās darbības programa vai mērķi.

Neskatoties uz to, ka biju uzrakstījis vairākas nodaļas, vēl vienmēr man uzmācās šaubas, vai tikai par daudz netiek aprakstīts, vai tikai darbības nav par maz. Šīs šaubas beidzot es apkaroju ar to, ka noteikti sev uzsvēru, ka literāriskā darbā jābūt neizbēgami parādītai sava laika kultūrvēsturiskai pusei. Jau agrāk, pirmo plānu veidojot un atmetot un atkal pārveidojot,

biju paredzējis, ka romānam jābūt noteikti kultūrvēsturiskam. Tāpēc nācās (un vajag) tanī ietilpināt ļoti lielu daudzumu dzīves, sadzīves sīkumu materiāla, kas bez plašiem aprakstiem nav iespējams. Bet apraksts lasītāju ne vienmēr saista pie grāmatas, tāpēc uzdevums — aprakstīt interesanti, īpatnēji, laižot pa starpām dažādus atdzīvinošus un pat jautrinošus momentus un elementus. Tas nav viegls uzdevums.

Pēc vairāku nodaļu uzrakstīšanas gadījās lasīt Emīla Zolā lielo romānu «Roma». Šai lasīšanai bija priekš manis tanī momentā tas labums, ka vispirms viņš apstiprināja manu domu par to, ka nav obligatorisks varonīgs varonis. Pēc 12 nodaļu uzrakstīšanas izlasīju Balzaka «Šagrenādu». Tā kā par Balzaku pēdējā laikā tik daudz tiek rakstīts un runāts, tad gribēju pārbaudīties, vai nesagrēkoju pret šo pašu Balzaku. Tāpat kā Zolā, Balzaks man apstiprināja domu un nodomu par kultūrvēsturiskā elementa bagātības nepieciešamību. Šī kontrole ar abiem minētiem romānistiem rāda, ka rakstot man vēl vienmēr bija nemiers par to, vai esmu pareizi piestājies pie materiāla un darba. Bez tam Balzaks rādīja, ka slavens reālists var kļūt arī ar vāju kompozīciju, tā sakot, bez konstrukcijas, ar zināmu misticismošanu un ar ievērojami garlaicīgiem pārspriedumiem. Šinī ziņā Balzaks man noderēja par brīdinājumu.

Šis moments manā darbā man rāda, kādā veidā var izlietot klasiķus un ko no tiem katrā gadījumā varam mācīties.

Rakstot «Portfeļa un valga» stāstus, man bija ievērojamas bēdas ar stilu, ar izteiksmes beletristisko dzīvību, ar sausumu. Vairāk nekā 4 gadus nodarbojies gandrīz tikai politikā un rakstījis milzumu avīžniecisko rakstu, es biju ievērojami izžuvis. Manos stāstos sāka ieviesties diezgan daudz politiski avīžnieciskā elementa, kaut arī apslēptā veidā. To sāku redzēt no paša pirmā momenta, tiklīdz rakstīju, bet to nebija iespējams uzreiz pārvarēt. Tā bija bīstama lieta — šis sausais politiskais irbulis daiļliteratūras stilā. Lai to pārvarētu, arī tad man vajadzēja lasīt vienu otru klasiķi. Varu joprojām viņus minēt ar atzinību — kā palīgus pret stila izžuvumu.

«Limitrofiju» rakstot, vispirms šai ziņā bija tas atvieglinājums, ka darba plašāki apjomi (nekā tas ar nelielu stāstu) dod iespēju izplesties un tā jau ar šādu izplešanos vien kļūt sulīgākam. Piemēram, kādas beletristikā izteicamas politiskas domas sakoncentrējums dažās lappusēs nenovēršami var novirzīt pie zināma sausuma izteiksmē, kamēr romānā turpretī to viegli novērst. Neskatoties uz to, es tomēr apzinīgi neesmu atmetis savu pārbaudīto paņēmienu — rakstīt koncentrēti, censties maz līdzekļiem daudz izteikt. Tas nav tas, kas politiskās darbības iespaids. «Limitrofijā» šī metode dabūja pagriezienu tanī virzienā, ka mēģinājos pielietot vairāk nekā agrāk stilus un stilizē-

jumus, novedot tos līdz zināmai paaugstinātai pakāpei, lai lasītājam reizēm bez īpaša aprakstoša aizrādījuma būtu saprotama dažādu izjūtu niansu izpausme, nerunājot nemaz par atsevišķo personu runu stilu vai valodu, kādā jāizpaužas viņu pašu būtībai un reizē kultūrvēsturiskajam momentam. Un tā taisni šī pati koncentrētības metode, pielietojot viņu citādam materiālam un citādos mērogos, ir tā, ar kuru novēršams stāstījuma sausums. Ar nodomu es centos padarīt atsevišķas vietas resp. valodu sevišķi tipiski stilisku. Tā iznāk vairāku personāžu īpaši stili — Skalda stils, Kamzolena stils, Midāgi, Rolmaņa, Lengera, Mekona u. c. stili. Tehniski to es panācu tā, ka bez vispārējām dažādu buržuāzijas grupu priekšstāvju, viņu avīžu u. c. studijām ņēmu dažus atsevišķus runu vai rakstu gabalus no tām pašām avīzēm, pārfrazēju dažas vietas tanīs tipiskāk un ievedu tieši. Ir pāris gabaliņu atstāti gandrīz pilnīgi negrozīti, un, liekas, pašam man grūti būtu tipiskākas dažu priekšstāvju runas sastādīt, kā viņas iznāk šādā veidā. Piemēram, nodaļā «Vēl pie galda» atsevišķi citējumi ņemti no dažādiem «Jaunākajās Ziņās» nodrukātiem (1932. g.) prātojumiem par dzīves mērķi un pašnāvībām. Es ar nodomu negribu šeit uz tādām vietām romānā tieši aizrādīt, lai neatņemtu pētniekiem interesi metodiskām studijām.

Šinī pašā sakarībā vēl gribu sacīt, ka, piemēram, apģērbu apraksti, sevišķi dažādas dāmu modes, ņemti ne vien no novērojumiem, no fotomateriāla, no avīžu nobildējumiem, bet arī no tiešiem aprakstiem, kādi parādās buržuāzijas presē visās zemēs. Ja viņi pat reizi variēti atkārtojas, tad tas arī ir ar nolūku uzsvērt šo pašreizējā laika kultūrvēsturisko momentu.

Es joprojām domāju, ka literāriskā darbā jābūt ir tā sauktajiem dabas aprakstiem, jābūt ir pilsētu, vietu u. c. aprakstiem. Dabas aprakstiem vajag būt padziļinātiem — ar īpatnēju skatījumu, ar interesantu izteiksmi, ar domas un jūtas ierosinošu uztveri, bet nevis tādā garā kā: «Bija jauks svētdienas rīts. Gailis, uzlēcis uz mēslu čupas, sasita spārnus un . . .» Aprakstam vispār jābūt romānā tādam, lai tas pats par sevi, atsevišķi ņemts, varētu interesēt lasītāju. Un tomēr — aprakstus nevar dot sablīvēti, bet jāizdala nelielās porcijās viscaur pa visu darbu. Esmu turējies pie pēdējā paņēmiena, bet ne vienmēr pilnīgi to iespējams izvest.

Gribēju aizrādīt vēl uz vienu paņēmienu, kādu es šajā romānā pielietoju. Tā kā bija sakrājies ļoti daudz dažādu piezīmju materiāla, kas raksturo visādu iedzīvotāju slāņu uzskatus un domas dažādos jautājumos, tad mēģināju viņu izlaist dažās vietās caur nodaļām, tā sakot, kinematogrāfiski. Piemēram, nodaļā «Vasaras jaukums nebeidzams» ir ļoti daudz sīkumu, bet reizē ievērojami raksturīgu. Tie visi ir vai nu dzirdēti izteicieni, vai paša novērojumi. Tā Alfrēda Koka un Ernestas dzirdētā saruna

tirgū pie nokautās cūkas, ir saruna, kura, burtiski, notika 1930. gada ziemā Ludzā — taisni pie cūkas. Es nejauši kā svešinieks apstājos pie kāda zemnieku pulciņa, kas sarunājās ap tirgū atvesto cūku. Viņiem neredzot, es turpat pievērsies izvilku savu bloknotu un steigšus ierakstīju visu sarunu, lai neaizmirstos viņas tipiskās nianses.

Tādā veidā ir radušās daudzas lietas. Viņas visas nācās kompozicionāli ievietot, iemontēt romānā tā, lai būtu samērīgi, interesanti un virzītos dabīgā lietu gaitas plūdumā. Šie ir raksturīgi darba paņēmienu momenti, kur katra lietiņa netiek laista caur galveniem varoņiem, bet pie kurām šie varoņi it kā tikai pieved.

Vēl būtu īsumā jārunā par valodas un tēlošanas līdzekļiem. Kādus sevišķus jaunus valodas un tēlošanas līdzekļus šinī darbā speciāli necentos izvirzīt. Tādai izvirzīšanai šāda tipa romāns nevar būt visai piemērots. Tomēr mēģināju vienu otru agrāko atradumu vai paņēmienu padziļināt. Gribēju rakstīt iespējami vienkārši vispirms tāpēc, ka SPRS latvju lasītājs valodas ziņā nav izlutināts. Lieli valodas smalkumi, jauninājumi, meklējumi tam varētu būt šimbrīžam pagrūti. Tādi būtu jādod citādos darbos mazākās porcijās.

Beidzot, šinī pašā sakarībā vēlētos piezīmēt it kā principiāli dažus vārdus par valodas un tēlošanas līdzekļiem un to rašanos un pielietošanu dažādos apstākļos, laikos un darbos. Biedrene Janele-Viena, rakstīdama š. g. «Celtnē» par literāriskā gada sekmēm un neveiksmēm, runājot galvenā kārtā par manu dzeju, aizrāda, ka es «askētiski» ierobežojot savus «mākslinieciskās izteiksmes līdzekļus un valodas bagātību», kādai tendencei manā dzejā «spilgtākais piemērs» esot dzejolis «Subtropijas pavasaris», «kurā Laicens ietvēris tepat vai veselu botānikas kursu». Es aizmirstot, ka «bez proletariātam tiešām svešiem un naidīgiem formālistiskiem trikiem un skaistinājumiem var būt gleznaina, emocionāli spēcīgi iespaidojoša izteiksme, kura organiski saistīta ar mākslas darba saturu, tieši no tā izriet. Proletariāts neatmet pagātnes māksliniecisko izteiksmes līdzekļu bagātības, bet pārveido viņas tā, lai tās ar visu savu iespaidošanas spēku kalpotu sociālistiskās apziņas un dzīves īstenības izveidošanai.» Tālāk tiek konstatēts, ka es «vairāk kā jebkurš no mūsu rakstniekiem» pārvaldot «pagātnes māksliniecisko izteiksmes līdzekļu bagātības visā viņu dažādībā». Vēl man tiek atzīmētas dažādas labas īpašības, un tad autore tikai vēlētos, lai mani «darbi runātu uz mums ar visu to iespaidošanas spēku un izteiksmes līdzekļu bagātību», uz kādu es esot spējīgs.

Tātad iznāk tā, ka b. Janele-Viena ir nemierā ar mani tanī ziņā, ka es, pārvaldīdams visus līdzekļus, nelaižu viņus darbā, ar citiem vārdiem — nedodu proletariātam to, ko es varu dot

un ko viņš no manis var prasīt un prasa, vēl ar citiem vārdiem — vai nu ko noslēpju tikai savā personīgā rīcībā, vai pat it kā sabotēju. Kādēļ varu taisīt tādu jocīgu slēdzienu no b. Janeles-Vienas nostādnes? Tādēļ, ka viņa, rakstīdama (kā citāts rāda) principiāli pareizi par pagātnes izteiksmes līdzekļiem un proletariātu, turpat uzreiz atprincipojas, tiklīdz jāpieskaras reālai īstenībai, tagadnes praksei. No kā tad viņai ir redzama mana «līdzekļu pārvaldīšana», ja ne no maniem darbiem? Ja no darbiem, tad es taču viņus esmu lietojis un lietoju! Ja es tos būtu «askētiski ierobežojis», Vienai nebūtu zināms, ka man tādi līdzekļi ir. Bet arī še nav pats pamats. Pamatā iznāk, ka autore vēlas, lai es lietoju salīdzinājumus, epitetus, skaistinājumus, puškojumus, lai rakstu: «Zvaigznes mirdzēja kā sudrabs», «Mēnesnīcas gaismas spīguļojums kā zelta tilts pārmests pār kluso jūru» utt. Tas ir tēlaini, vai ne? Un es atsakos no šās tēlainības, kļūstu literārisks «askēts». Rakstu ļoti vienkārši, sausi, lai gan varu tā nerakstīt. Lūk, tā es saprotu b. Janeles-Vienas domu. Ja tā nesaprastu, nebūtu varējis iznākt man pārmetums par visu tēlošanas līdzekļu darbā nelaišanu, par to, ka es «cītīgi» dzenot laukā «epitetus, salīdzinājumus, valodnieciskās gleznas».

Nē, es rakstu pavisam citādā konstrukcijā, nekā to darīja un dara pagātnes labi un krietni tēlotāji, piem., Skalbe u. c. Tāpēc viņi ir Skalbes, ka viņi taisni šinī impresionismam raksturīgā līdzekļu pielietošanā ir meistari. Mēs, reālisti un pie tam vēl sociālistiskie, nevaram strādāt šo buržuāzijas saldā daiļuma tēlošanas līdzekļu vadībā. No šās kļūdas es esmu izsargājies un ieteicu izsargāties katram, kurš negrib kļūt proletārisks dilletants. Te ir tā izteiksmes līdzekļu pielietošanas un izstrādāšanas principiālā puse. Mūsu viela, saturs, ideoloģija, psihika utt. ir citi, un tāpēc mūsu izteiksmes līdzekļiem arī jāaug, jāveidojas, jātiek izstrādātiem citiem, izrietošiem no mūsu būtības, kā to b. Janele-Viena pareizi gribējusi. Bet, ja es esmu viņas domu citādi sapratis, tad esmu pārpratis vai arī iznāks, ka viņa ir manu rakstības veidu izteiksmes līdzekļu bagātības piemērošanas ziņā tāpat pārpratusi un viss, ko mēs abi par šo lietu rakstām attiecībā uz mani, kļūs nevajadzīgs. Bet, ja atgriežamies pie konkrēta piemēra — pie dzejoļa «Subtropijas pavasaris», kurš askētisma ziņā atzīmēts par raksturīgu, tad atkal iznāks, ka pārpratums būtu tas, ja visu šo minēto nosaucam par pārpratumu. Minētajā dzejolī tātad man būtu izdevies ietvert «vai veselu botānikas kursu». Ak, ja tas man būtu izdevies un pie tam askētiski ierobežojoties, tad es būtu sasniedzis augstu, ļoti augstu dzejas ideālu! Protams, tas man nav izdevies, bet, ja tanī dzejolī ir kaut kas botānikas kursu atgādinošs, tad viņš ir izdevies atbilstošs manam nodomam. Taisni padomju

subtropijas dabas un viņas floras aprakstīšana, popularizēšana, iejūtināšana šās «botānikas» lietderībā, interesantībā, patīkamībā bija mans nolūks.

Šo «polemiku» šai gadījumā uzskatu par lietderīgu tāpēc, ka jautājums par izteiksmes līdzekļiem ir jautājums, kurš mūsu literāriskajā dienas kārtībā vēl lāgā nav ienācis. Izteiksmes līdzekļu un stilu problēmā katrā ziņā ietilpst «Limitrofija». Šinī īsā rakstiņā nevaru dot sīku šo līdzekļu izveidošanas analīzi, tomēr pieskaros principam. Ja mūsu latvju padomju rakstniecība nepiegriezīs pietiekošu vērību īpatnēju sociālistiskā reālisma izteiksmes līdzekļu — stila, valodas lietām, viņa neattīstīsies. Pašreiz pirmajā vietā ir jautājums: kā izteikt? Jo, atgriezeniski ņemot, — netiekot galā ar «kā», šaubīgs sāk palikt «ko». Tas ir attīstības jautājums.

Par to, kas šinī manā romānā ir izteikts, parādīts un kas nav parādīts, būtu jāizsaka šāda autora piezīme. Gribēju, cik vien iespējams, parādīt visu, bet visu parādīt vienā tematiskā konstrukcijā tomēr ir neiespējami. Piemēram, ja šinī gadījumā es būtu mēģinājis romānā nostādīt izcilu vietā arī strādnieku kustību vai cīņas, tad šis romāns vairs nevarētu būt «Limitrofija» — ar tagadējo tematisko uzsvarību. Strādnieku cīņas parādīšanai vajadzīgs cits romāns ar citu kompozīciju un citādi krāsu un apstrādātiem materiāliem, ar citu personāžu utt. Tādam romānam par pēcrevolūcijas periodu būtu jārodas. Tāpat šajā romānā nebija iespējams vēl ietilpināt diezgan daudz tipisku lietu, kuras man ļoti gribējās tur iedabūt. Te tā kā tā aizskarts un sablīvēts ievērojams daudzums limitrofisko momentu, samērā ar apjomu pat ļoti sakoncentrēti. Man radās pat jautājums, vai nenotiek pārkoncentrētība. Tāpēc sīkāk nerādīju arī sociāldemokrātisko pusi, sevišķi tādēļ, ka viņas daži raksturīgie momenti redzami «Portfelī un valgā». Nepatika atkārtoties. Vispār vienā darbā pārāka vielas dažādība un tematiska sazarotība var novest pie izklaidības.

Visbeidzot — vistiešākais pie «Limitrofijas» rakstīšanas procesa ir neliela statistika. Lai iespējami pārbaudītu, cik ilgā laikā var uzrakstīt romānu, es daudzmaz atzīmēju, cik dienu un stundu atsevišķos laika posmos tiku tieši rakstījis. Šinī laikā vairs neietilpst ne plānošana, ne materiāla vākšana, ne pat viņa sistematizēšana, bet tikai tas, cik sēdēts ar spalvu rokā. Tās ir spalvas darba dienas vai stundas, īsāk — spalvasstundas (šādu terminu varētu ievest tiešajam rakstīšanas procesa laikam). Izrādās, ka romāns (ap 15 autora loksnes) uzrakstīts piecos paņēmienos vai laika posmos, starp kuriem dažreiz diezgan ievērojami lieli pārtraukumi. Caurmērā rēķinu 6 darba stundas dienā. Ilgāk strādāt, rakstīt man gandrīz nav iespējams, lai pie darba intensivitātes nepārpūlētos.

Pirmais posms Maskavā 1934. gada janvārī — apm. 2 dienas resp. 12 stundas; otrais posms Goļicinas rakstnieku mājā 1934. g. februārī — 8 dienas; trešais — Suhumi viesnīcā 1934. g. aprīlī — 12 dienas; ceturtais — Odojevas rakstnieku mājā 1934. g. septembrī — 18 d. un piektais — «Ermitāža» viesnīcā Ļeņingradā 1935. g. janvārī un februārī — 20 dienas. Pavisam caurmērā 60 dienas jeb 360 spalvasstundas. Tas ir laiks, kurš bijis vajadzīgs šā romāna pirmajam uzrakstījumam. Tanī neietilpst pārrakstīšana ar roku, labošana, gludināšana, pārrakstīšana uz mašīnas, kas kopā iztaisa ne mazāk kā apm. 30 dienas jeb 180 stundas.

Tātad, kopā ņemot, uzrakstījums tiek veikts apm. 3 darba mēnešu laikā. Bet no šā paša uzrakstījuma sākšanas līdz romāna nodošanai drukā tomēr pagāja vairāk nekā gads.

Kāpēc nav varēts strādāt vienā laikā — bez pārtraukumiem, kāpēc tik dažādi pārtraukumi un rakstīšanas vietas? Šie un vēl daudzi citi ir rakstnieka darba tehnisko apstākļu jautājumi. Tie ir ievērojami svarīgi, un, apskatot kāda autora literārisko darbu, vajadzētu meklēt atbildi arī šiem jautājumiem.

Linards Laicens

«Celtne», 1935. g., Nr. 8, 614.—621. lpp.

V

PAR LITERATŪRU UN RAKSTNIEKIEM BURŽUĀZISKAJĀ LATVIJĀ

KĀDUS RAKSTNIEKUS NECIEŠ LATVIJAS FAŠISTI?

Mums jau nācies norādīt, ka par Latvijas rakstniecības vadītājiem ir uzmetusies berģistu grupa. Atklāti nekaunīgais fašisms mobilizē spēkus, lai sagrābtu savā varā rakstniecības vadību. Tāpēc arī bija nepieciešams sašķelt rakstnieku un žurnālistu arodbiedrību, tāpēc arī bija nepieciešams radīt atklātu fašistu centru, kurā bez tādiem «pašmāju ģēnijiem» kā Ed. Virza vadošo lomu spēlē gaudeni, idejiskā ziņā kropli cilvēki, līdzīgi Ž. Unamiem, Lapiņiem-Mertiem utt.

Jaunākajā «Burtnieka» numurā (7.) fašisti uzsāk karagājienu pret rakstniekiem Andreju Upīti un Pāvilu Rozīti. Tiek iegalvots, ka Latvija stipri pārveidota, «ka par to brīnās ne vien svešinieki, bet aiz brīnumiem acis atplestu arī tie, kas atnāktu pie mums ciemā no veļu kalna». Tāpēc arī tiek prasīts, lai rakstnieki jūsmotu par šiem «lieliskiem» sasniegumiem. Kas par to, ja kapitālistiskā Latvija pārdzīvo smagu krīzi, ja rūpniecība arvien vairāk saraujas, ja lauksaimniecība iestieg arvien lielākās grūtībās un pretišķībās, kuras nav spējīga atrisināt Latvijas buržuāzija un nobriestošais fašisms; kas par to, ka Latvijā pieaug nedzirdētos apmēros bezdarbs, tātad vēl nepiedzīvota nabadzība un posts Latvijas strādnieku rindās; kas par to, ja plašas sīko zemnieku masas, kuru saimniecības nokļūst zem āmura, nonāk bezizejas stāvoklī. Fašisti prasa, lai rakstnieks priecājas un jūsmo par pelēko baronu pieticību un vieglo dzīvi, kā to dara Ed. Virza: fašisti par pašpieticīgā Latvijas buržuja attēlu rakstniecībā.

Tāpēc arī viņi necieš A. Upīša un P. Rozīša darbus, kuros graizīti Latvijas kapitālistiskās iekārtas trumi un viņas iekšējais nespēks. «Burtnieks» atradis, ka A. Upīts jau pagātnē visu «latvisko un pilsonisko rādījis greizā spogulī». Tiek pārmesta A. Upīša līdzdarbība padomju varas nodibināšanas darbā Latvijā un viņa sociālistiskā darbība rakstniecībā pēc atgriešanās Latvijā. Tāpēc arī tiek dots mājiens valsts iestādēm, dažādiem

«fondiem», kuri tādējādi jeb citādi izsnieguši prēmijas par A. Upīša darbiem («Žanna d'Arka»), uz priekšu būt uzmanīgākiem. Nav mūsu uzdevums cīnīties pēc buržuāziskās valsts pabalstiem un prēmijām, neapšaubāmi, ka tas lielā mērā kaitējis A. Upīša mākslinieciskai tālākizveidībai, tomēr raksturīgi ir tas, ka fašisti atklāti aicina pielietot «stingrās varas» metodes arī attiecībā pret rakstniekiem. Nav par sliktu, ja fašisti noņem pēdējās maskas. Tas sekmēs diferencēšanos Latvijas rakstnieku vidū, tas spiedīs padomāt arī tiem, kuri svārstās.

Arī Pāvils Rozīts nonācis «nievājamo» rindās, jo viņš, lūk, darbojoties «Kulturālās tuvināšanās biedrībā ar SPRS tautām» un sarakstījis romānu, kurš nepatīk Berģiem, Ulmaņiem un kompānijai un kuru izdodot SPRS. Tāpēc arī noslēgums:

«Viņi latviešu tautai var sākt zust kā rakstnieki, un tā ir jau ļoti nožēlojama parādība. Tādu likteni piedzīvoja Linards Laicens. Mēs negribētu uzņemties pārdrošību to apgalvot, bet, pēc dažām piezīmēm spriežot, gandrīz jāpieņem, ka arī Pāvils Rozīts ir uz šī bīstamā slīpā ceļa. Pēdējos gados Pāvilam Rozītim nav publicēts neviens psiholoģisks vai tīri mākslinieciski darbs, bet gan sabiedriska rakstura darbi, un tajos viņš pietiekoši parādījis savu pozitīvās dzīves uztveres nespēju. Tas sakāms par viņa romāniem un arī neseno stāstu grāmatu «Pret savu gribu». No šīs grāmatas vienu stāstu — «Jaunā cepure» Rozīts tagad dramatizējis (J. Rozes komisijā). Dramatiski šīs divas ainas ļoti mazvērtīgas. Tur nav ne teatrālisma, ne darbības, ne arī komisma, bet sarkastiska karikatūra par mūsu pilsoniskās sabiedrības — ministru un viņu kundžu dzīvi. Tādu prezidentu un ministru kundžu, kādas tēlojis Pāvils Rozīts, Latvijā nav.»

Tātad fašistu lozungs patreiz: neaizskariet rakstniecībā prezidentus un ministru kundzes!

P. V.

«Celtne», 1931. g., Nr. 9, 573.—574. lpp.

REAKCIJA LATVIJĀ PASTIPRINĀS

Sakarā ar «Kreisās Frontes» noliegšanu

Jaunākās vēstis no Latvijas noskaidro, ka Latvijas reakcionāri fašistiskā valdība turpina nekaunīgu, pastiprinātu karagājienu pret Latvijas strādnieku kultūrdarbu, pret augošo proletrakstniecību. Vēstures uzdevums būs summēt to, ko Latvijas buržuāzija pastrādājusi savas valdīšanas laikā. Tautiskās buržuāzijas varmācības un nekrietnības darbi daudzkārt pārsniedz to, ko Latvijas proletariāts izcietis cariskās reakcijas laikā.

Vecākā latvju strādnieku revolucionāru paaudze labi atceras

cariskās reakcijas spaidus, vērstus pret latvju strādnieku legālajiem izdevumiem — laikrakstiem, žurnāliem utt. Liels ir «nocirsto galvu», konfiscēto, slēgto strādnieku izdevumu skaits pagātnē. Šī «nocirsto galvu» virkne ir lielākais nekrietnības un kauna traips priekš Krievijas valdošajām šķirām. Latvijas buržuāzijas uzbrukumi strādnieku šķirai, proletariāta izdevumiem, jo sevišķi legālajiem laikrakstiem, nav līdzināmi ar to, kas bijis pagātnē. Starptautiskās buržuāzijas ķēžu suns, uzpirktais aģents Latvijā ir buržuāziskā valdība, kura terora paņēmieniem apkaro katru proletariāta organizēšanās mēģinājumu, katru tieksmi dzīvot brīvu dzīvi. Buržuāzija gatavo zemi atklātās fašistiskās diktatūras nodibināšanai.

Jaunākais fašistiskā terora akts Latvijā ir Latvijas valdības uzbrukums kreiso strādnieku vienīgajam proletāriskās rakstniecības izdevumam — Linarda Laicena vadītam žurnālam «Kreisā Fronte». «Celtnes» redakcija šinī numurā pārdrukā P. Zara «Kaujas bateriju», dodot iespēju saviem lasītājiem iepazīties ar to, kādus darbus noliedz rakstīt un drukāt Latvijas fašistiskā buržuāzija. «Kaujas baterijas» dēļ žurnāla «Kreisā Fronte» 1930. gada 5.—6. numurs konfiscēts un noliegta žurnāla turpmākā izdošana par «sabiedrību uztraucošu baumu izplatīšanu»

«Kaujas baterija» liecina, ka Latvijas proletāriskā rakstniecība atradusi sakarus ar reālo dzīvi, ka proletrakstniecības briedums neļauj tautiskai buržuāzijai mierīgi atdusēties savas valdības sēdekļos. Viņi uztraucas, nervozē, ķeras pie vienīgā līdzekļa, pēdējā glābiņa — terora, varmācības. Fašistiskās buržuāzijas terors liecina, ka proletrakstniecības attīstība apdraudēta, ka proletariātam jāgatavojas neatlaidīgām turpmākām cīņām, ka jāaicina plašas strādnieku, laukstrādnieku, rokpeļņu, sīkzemnieku masas cīņā par savas kultūras aizstāvēšanu. Tomēr fašistiskās buržuāzijas rīcībā saskatāma otra puse. Buržuāzijas nervozēšana, terors ir labākā liecība par Latvijas buržuāzijas idejisko nespēku, nevarību. Pret Latvijas proletrakstniecību vērstais terors reizē ir labākā liecība par buržuāziskās rakstniecības kroplību un tukšumu. Buržuāzija ar saviem labi atalgotiem rakstniekiem, bagātām izdevniecībām, valsts līdzekļiem ir bezspēcīga cīnīties pret proletrakstniecības idejisko darbu. Tātad pret proletrakstniecību buržuāzija vērš visus spēkus, visus līdzekļus, buržuāziskās rakstniecības idejiskā nevarība un tukšums tiek aizmaskoti ar fašistiskā terora paņēmieniem.

«Kreisā Fronte» nodibinājās 1928. gadā un iznāca kārtīgi 3 gadus. Šinī laikā žurnāls izveidojās par nopietnu proletāriskās rakstniecības izdevumu. «Kreisā Fronte» piesmakušajā Latvijas rakstniecībā ir bijis vienīgais izdevums, kurš droši un neatlaidīgi sludinājis šķiru cīņas principus mākslā. «Kreisā Fronte» bija līdz šim vienīgais izdevums, kurš pulcējis jaunaugošos

proletrakstniekus. Tāpēc arī proletariāts nepaliks vienaldzīgs pret fašistu teroru, tāpēc arī masas jāorganizē, atsedzot fašistiskās buržuāzijas terora politikas īstos nolūkus.

Ir zināma patiesība, ka, līdzko tuvojas saeimas vēlēšanas, Latvijas buržuāzija attīsta nedzirdētu teroru ne tikai pret nelegālo Kompartiju, bet arī pret legālajām strādnieku organizācijām un legālajiem izdevumiem. Rakstnieks Linards Laicens, agrākajos gados nelaikis Leons Paegle sistemātiski vazāti pa cietumiem sakarā ar proletariāta organizēšanos vēlēšanu cīņām. Šinī gadā atkārtojās iepriekšējo gadu terors. Tas izpaudies ne tikai attiecībā pret rakstnieku Linardu Laicenu, kuram nav dota atļauja izbraukšanai uz ārzemēm ārstēšanās nolūkos, bet reizē pret visu proletrakstniecību — labākais pierādījums tam «Kreisās Frontes» noliegšana.

Raksturīgi ir tas, ka pat buržuāziskās avīzes nevarēja nociesties neziņojušas, ka sakarā ar kareivju iesaukumu Liepājā gaidījuši jaunkareivju nemierus. Tas, protams, uztraucis buržuāziju, un tāpēc arī «Kaujas baterija» kļuvusi par sabiedrību uztraucošu dokumentu. Buržuāzijas varas pamats ir bruņotie spēki. Latvijas armijas liktenis līdz šim atradies buržuāzijas, kapitālistu rokās. Kungi lēmuši par Latvijas strādnieku un kalpu izmantošanu. Pienācis laiks, kad proletariāts organizētā kārtā attīsta uzbrukumu par Latvijas armijas vairākuma atkarošanu proletariāta pusē. Lūk, kāpēc buržuāzija nervozē, lūk, kāpēc pastiprināti uzbrukumi arī daiļliteratūras darbiem!

Apgalvojam, ka Latvijas buržuāzijas likteņi jau tagad ir izlemti un pašas buržuāzijas organizētie bruņotie spēki agrāk jeb vēlāk vērsīsies pret pašu buržuāziju. Tāpēc arī jāmobilizē masu kustība pret fašistu teroru Latvijā, tāpēc arī jāaicina starptautiskais proletariāts, visu zemju revolucionārie rakstnieki un mākslinieki pievienot savu protesta balsi pret valdošo reakciju Latvijā.

P. Vīksne

«Celtne», 1931. g., Nr. 4, 215.—216. lpp.

PAR LATVIJAS RAKSTNIEKU PRETKARA UZSAUKUMU

Visas kapitālistiskās valstis arvien drudžainmāk gatavojas uz jaunu imperiālistisku pasaules karu un uz intervences karu pret Padomju Savienību. Tanī pat laikā starptautiskais proletariāts, labi saprazdams savus šķiras uzdevumus attiecībā uz draudošo karu un intervenci, dienu dienā paplašina un pastiprina savu revolucionāro pretkara cīņu un komunistisko partiju vadībā

nemitīgi gatavojas uz to, lai imperiālistisko karu pārvērstu par pilsoņu karu pret buržuāziju.

Cīņai pret draudošo karu un par Padomju Savienības aizstāvēšanu proletariāts vispirmā kārtā mobilizē savas šķiras spēkus. Bet līdz ar to apzinīgā proletariāta organizācijas visās zemēs griežas arī pie neproletāriskiem slāņiem un cenšas ievilkt pretkara kustībā visplašākās darbaļaužu masas, īpaši zemniecību. Pats par sevi saprotams, ka proletariāts ar prieku apsveic un atbalsta arī to antiimperiālistisko kustību, kura pēdējos gados izplatās Vakareiropā un Amerikā radikālās inteliģences aprindās.

Šīs kustības priekšgalā, kā zināms, stāv tagadnes slavenākie rakstnieki: Anrī Barbiss, Romēns Rolāns un Maksims Gorkijs. Lielākā vai mazākā mērā šo kustību atbalsta un ar viņas vadītājiem solidarizējas arī tādi ievērojami rakstnieki un zinātnes darbinieki kā Bernards Šovs, Eptons Sinklers, Alberts Einšteins, Heinrihs Manns, Herberts Velss, Teodors Dreizers, Džons Dos-Pasoss u. c.

Jāatzīmē, ka dažās zemēs šai kustībai pieslējušies arī it mēreni, pacifistiski elementi, tomēr viņas vadītāji paši allaž uzstājas kā internacionālisti, aizstāv revolucionārās pretkara cīņas nepieciešamību un mēģina saskaņot savu darbību ar kreisās strādniecības organizācijām. Neapmierinādamies ar aģitācijas rakstiem un uzsaukumiem vien, viņi šogad sastādījuši tā saucamo pretkara iniciatīvas komiteju, kura drīzumā grib sarīkot starptautisku antiimperiālistisku kongresu.

Šākumā bija domāts šo kongresu noturēt 28. jūnijā, lai tādā kārtā atgādinātu cilvēcei vēsturisko «Sarajevas slepkavības» dienu, kura 18 gadus atpakaļ ievadīja izšķirošos diplomātiskos sarežģījumus un paātrināja pēdējos sagatavošanas darbus pirmajam imperiālistiskam pasaules karam. Vēlāk tika nolemts pārcelt kongresu uz starptautiskā proletariāta pretkara dienu, t. i., uz 1. augustu, — ar to pašu tad šī inteliģences kustība būtu ciešāk ierindota vispasaules proletariāta lielajā cīņā pret imperiālistisko karu un intervenci. Tagad gan izrādās, ka kongress nevarēs sanākt nosacītajā dienā, jo «demokrātiskās» Šveices valdība noliegusi to noturēt Ženēvā un kongresa rīkotājiem nu steidzīgi jāmeklē patvertne citur.

Baltās Latvijas rakstnieki, arī viskreisākie, līdz šim bija klusējuši. Atklātībai nekas nebija zināms par viņu pozīciju kara un miera jautājumā un par viņu attiecībām pret starptautiskās inteliģences pretkara kustību.

Šo klusēšanu varēja iztulkot divējādi: vai nu tā, ka Latvijas radikālākiem rakstniekiem trūkst pilsoniskās vīrestības atklāti apliecināt savu solidarību ar antiimperiālistisko kustību, vai arī

tā, ka Latvijā nemaz nav šādu radikālu rakstnieku un ka visa baltās Latvijas inteliģence ir pilnīgi apmierināta ar savas valsts oficiālo kara un miera politiku, t. i., ar to politiku, kuras līniju nosprauž no pasaules imperiālisma atkarīgā Latvijas lielburžuāzija, kuru praksē izved tautiskie ģenerāļi un diplomāti un kuru vienprātīgi — zināms, par dažiem sīkumiem savā starpā strīdoties, — aizstāv tiklab visas buržujiskās partijas, kā arī sociāldemokrāti, pie tam ne vien labpusējie, bet arī «kreisie» un «viskreisākie».

Beidzot tomēr parādījies Latvijas «rakstnieku un kultūras darbinieku» pretkara uzsaukums. Tas nodrukāts «Sociāldemokrāta» 1. jūlija numurā. Galu galā baltajā Latvijā atradušies veseli 22 rakstnieki, kuri atzinuši par vajadzīgu atklāti izsacīt savas domas par kara draudiem un kuri, mēģinādami pieslieties augšā aprakstītai starptautiskai kustībai, apsveic «lielo rakstnieku Anrī Barbisa un Romēna Rolāna un citu pretkara iniciatīvas komiteju», kā arī šīs komitejas rīkojamo kongresu.

Kāda nozīme piešķirama šim Latvijas rakstnieku solim? Ko liecina viņu pirmais pretkara uzsaukums? Vai, uz tā pamatojoties, varam sacīt, ka nu arī Latvijā sakustējusies ārpus kreisās strādniecības rindām stāvošā inteliģence, ka arī Latvijā zināma daļa rakstnieku un citu kultūras darbinieku nu apzinīgi nošķirsies nost no buržuāzijas un sociāldemokrātijas vienotās patriotiskās frontes un gatava nopietni uzstāties pret imperiālistiskā kara un intervences gatavošanu? Vai varam cerēt, ka Latvijas darbaļaudis savā ārkārtīgi grūtajā pretkara cīņā turpmāk atradīs zināmu atbalstu tanīs kreisās inteliģences slāņos, kuru uzskati izpaudušies minētajā uzsaukumā?

Diemžēl uz pēdējiem jautājumiem mēs nekādā ziņā nevaram dot pozitīvu, apstiprinošu atbildi. Pēc mūsu domām, Latvijas rakstnieku un kultūras darbinieku grupa ar savu pirmo kolektīvo uzstāšanos atklātības priekšā nav pierādījusi, ka viņa savā tagadējā sastāvā būtu spējīga vest nopietnu pretkara cīņu.

Pie šāda pesimistiska slēdziena mūs noved tiklab uzsaukuma satura analīze, kā arī viņa parakstītāju sastāvs un viņa publicēšana Latvijas sociālfašistu centrālorgānā.

Starp uzsaukuma parakstītājiem sastopam rakstniekus, kuriem ir jau sava nodrošināta vieta latviešu rakstniecībā: Birznieku-Upīti, Jāni Jaunsudrabiņu, Pāvilu Rozīti, Andreju Upīti. Tiem blakus stāv rakstnieki ar mazāk pazīstamiem vārdiem. Viens otrs no šiem vecākās un jaunākās paaudzes rakstniekiem šad un tad uzstājas arī politiskās darbības laukā, bet par viņu piederību kādā partijā nekas nav zināms, un tie ir un paliek vispirmā kārtā rakstnieki.

Citādi jāskatās uz labu rindu no uzsaukuma parakstītājiem —

tie (A. un P. Birkerti, K. Dziļleja, T. Liventāls, P. Gruzna) ir pazīstami ne tikai (un dažā gadījumā pat ne tik daudz) kā rakstnieki, bet kā politiķi, kā aktīvi darboņi sociālfašistu partijas rindās. Viņu vārdi zem uzsaukuma no paša sākuma modina stipras šaubas par šī dokumenta saturu un nozīmi. Jo tiešām «kas labs var nākt no Nacaretes»?

Beidzot, tīri buržuāzisko «zinātni» reprezentē komiski slavenais filozofijas profesors Dr. P. Zālīte. Tā piedalīšanās pretkara kustības laukā vēl pavairo mūsu šaubas par visu šo pasākumu.

Acīm redzot, šis raibais un nopietnas šaubas modinošais sastāvs radies caur to, ka uzsaukuma sastādītāji dzinušies nevis pēc principiālas skaidrības un politiskas noteiktības, bet galvenā kārtā pēc iespējami plaša dalībnieku skaita. Var domāt, ka uzsaukuma vērtība būtu iznākusi lielāka, ja parakstītāju sastāvs būtu mazāks un kaut cik kompaktāks, — tad varbūt viņa saturs nebūtu novests līdz tam zemajam līmenim, kas padarījis to pieņemamu tiklab sociālfašistu partijas priekšstāvjiem, kā arī minētam liberāli konservatīvam reakcionāram profesoram.

Tālāk. Jau pirms iepazīšanās ar uzsaukuma saturu lielas šaubas par viņa politisko nozīmi rada arī tas fakts, ka uzsaukums ticis ievietots «Sociāldemokrātā».

Ir, protams, gluži dabiski, ja Birkerti, Dziļleja u. c. sociālfašistu organizācijas darbinieki savas partijas centrālorgānu tur par vienīgi īsto vietu priekš rakstnieku uzsaukuma publicēšanas. Nav arī daudz ko brīnīties, ja daži politiski «neitrālie» — pēc savas būtības buržuāziskie rakstnieki, kas stāv tālāk nost no aso sabiedrisko cīņu laukā, domā apmēram tāpat. Varam pieņemt, ka šie pēdējie politiskās lietās tiešām ir «mazie bērni», ka viņi, piem., nekā nezina par visu Otrajā Internacionālē ievienoto s.-d. partiju nodevīgo lomu starptautiskajā strādnieku kustībā vispār un pretkara cīņas jautājumos sevišķi un ka tāpēc šiem «neitrālajiem» rakstniekiem nav nekādu šaubu par tagadējās Latvijas sociāldemokrātijas līderu kreisumu. Tie, domājams, savā vairumā spriež līdzīgi visiem mietpilsoņiem, ka Latvijas sociālfašistu partija (oficiāli tā saucas par «sociāldemokrātisko strādnieku partiju») — īpaši jau zem savas tagadējās «kreisās» vadības — katrā ziņā ir pieskaitāma pretkara cīnītāju rindām un ka tāpēc nav nekāda kauna lieta, ja rakstnieku un kultūras darbinieku grupa iet roku rokā ar šo partiju.

Šo elementu pozīcija ir skaidra un viegli saprotama. Drusku citādi stāv jautājums par pārējiem rakstniekiem. Un te mūs vispirmā kārtā interesē šāda lieta: kā skatās uz savu sadarbību ar sociālfašistiem un uzsaukuma ievietošanu «Sociāldemokrātā» tie kreisie un viskreisie rakstnieki, kuri paši ir diezgan maisījušies politikā un pie tam līdz šim allaž ir mēģinājuši atrast sev «neatkarīgu» pozīciju un nostāties «pa kreisi» no sociālfašistu parti-

jas? Kā izskaidros, piem., A. Kurcijs un viņa domu biedri savu kopīgo uzstāšanos ar s.-d. partijas aģitatoriem un propagandistiem?

Man šķiet, mēs varam puslīdz droši uzminēt tos argumentus, ar kuriem viņi centīsies attaisnot savu izturēšanos.

Viņi teiks:

«Mēs dažās lietās stāvam uz īpašas pozīcijas, bet pretkara jautājumā ejam kopīgi ar s.-d., jo tie arī uzstājas pret imperiālistisko karu. Bez tam tie s.-d., kas parakstījuši uzsaukumu, taču nav pielīdzināmi Cielēnam, B. Kalniņam u. c. labā spārna sociāldemokrātiem.

Un tad par uzsaukuma publicēšanu «Sociāldemokrātā».

Kur gan citur mēs varējām griezties? Kreisai strādniecībai Latvijā taču nav savas legālās preses, un mums, legāliem rakstniekiem, nekādā ziņā nenoder komunistu nelegālie izdevumi. Starp buržuāziskās preses orgāniem nav neviena, kas mums būtu pieņemamāks nekā «S.-D.», un — galvenā lieta — neviena buržuāziskā avīze neatvēlētu telpas mūsu uzsaukumam, jo tas priekš viņām visām ir pārāk kreiss un nepatriotisks dokuments. Lielākā daļa no buržuāzijas laikrakstiem arī tagad cenšas noklusēt mūsu uzsaukumu, bet «Latvijas Sargs» viņa dēļ mūs atklāti apvaino par savas tautas nodevējiem. Tādos apstākļos «S.-D.» mums palika kā vienīgā izeja — labi vēl, ka tas devis mums pajumti.

Tādi, man liekas, būs «viskreisāko» rakstnieku argumenti. Bet tie tikai apstiprinās slēdzienu par šo «kreiso» elementu svārstību un nenoteiktību, par «neatkarīgo» politikas faktisku atkarību no sociālfašistu politikas.

Šinī sakarā man jāsaka daži vārdi par preses stāvokli baltajā Latvijā.

Viens kas tiesa — šis stāvoklis tiešām ir ļoti bēdīgs. Kā zināms, nekādas vārda brīvības nav šinī «demokrātiskajā» zemē. Kreisās strādniecības izdevumi tur tiek nožņaugti tikpat nesaudzīgi kā tīrveidīgās fašisma zemēs. Latvijā nepastāv un, acīm redzot, nevar pastāvēt arī tādi vairāk vai mazāk neatkarīgi radikālās inteliģences žurnāli un laikraksti, kādus vēl sastopam šur un tur Vakareiropā un Amerikā. Un, lai gan pārrunājamais rakstnieku uzsaukums patiesībā ir ļoti nevainīgs un pēc sava satura nešaubāmi patriotisks dokuments, droši vien tam neatrastos vietas arī tajos latviešu laikrakstos un žurnālos, kuri neatsakās šad un tad ierādīt kādu stūrīti šī paša uzsaukuma parakstītāju beletriskiem sacerējumiem, protams, blakus visrupjākajiem sensācijas romāniem un jēli salkaniem dzejoļiem.

Tas nu tā. Bet vai ar to jau galīgi izšķirts uzstādītais jautājums par rakstnieku pretkara uzsaukuma publicēšanas vietu? Nebūt ne.

Izmantojot šo gadījumu, man gribas griezties pie Latvijas kreisajiem rakstniekiem ar dažiem jautājumiem.

Sakiet — ko j ū s īsteni esat darījuši, lai uzlabotu un paceltu vispārējo preses stāvokli? Kur, kad un ar kādiem līdzekļiem jūs esat cīnījušies par preses brīvību, kuras pastāvēšanā jūs paši kā rakstnieki esat tieši ieinteresēti? Starp citu — cik bieži un cik skaļi ir atskanējuši jūsu kolektīvie vai atsevišķie protesti pret kreisās strādniecības preses vajāšanu un pilnīgu nožņaugšanu? Vai neiznāk tā, ka jūs paši esat pa labai tiesai vainīgi par visai bēdīgo preses stāvokli savā zemē.

Katrā ziņā tie ir jautājumi, kurus Latvijas rakstniekiem vajadzētu gan nopietni pārdomāt. Un, ja kādam no viņiem nāktu prātā atbildēt uz šiem jautājumiem, bet šī atbilde nevarētu parādīties «demokrātiskās» Latvijas presē, mēs varam garantēt viņas publicēšanu savos izdevumos...

Visa tā argumentācija, ar kuras palīdzību kreisie rakstnieki var mēģināt attaisnoties par uzsaukuma publicēšanu «Sociāldemokrātā», dabiski, noved pie dažiem ļoti bēdīgiem slēdzieniem.

Iznāk tā, ka Latvijas kreisie rakstnieki nevar i domāt par nopietnu p a t s t ā v ī g u uzstāšanos pret karu — jau aiz tā iemesla vien, ka nav Latvijā nevienas tādas vietas, kur legāli varētu publicēt patiesu, internacionālā garā sastādītu uzsaukumu. Iznāk, ka Latvijā pretkara uzsaukuma sastādītājiem pirmajā vietā nestāv rūpes par viņa satura noteiktību un par viņa idejisko un politisko vērtīgumu, bet gan par to, kā jo vairāk atšķidrināt sava uzsaukuma saturu, lai tas varētu atrast kādu nebūt kaktiņu legālajā presē. Iznāk, ka arī «neatkarīgiem», «kreisiem» un «viskreisākajiem» Latvijas rakstniekiem gribot negribot jāiet roku rokā ar sociālfašistiem, jo tad, lūk, uzsaukumam nodrošinātas telpas «S.-D.» slejās...

Tā iznāk vislabākajā gadījumā, proti, ja pieņemam, ka dažiem uzsaukuma parakstītājiem n a v gluži pa prātam viņa publicēšana «Sociāldemokrātā» un vispār kopīga uzstāšanās ar sociālfašistiem. Bet varbūt mēs maldāmies, šādu hipotēzi taisīdami? Varbūt šinī lietā (un varbūt vēl daudzās citās?) vairs nav nekādu domstarpību, piem., starp s.-d. partijas līderi un «Sociāldemokrāta» redaktoru Dr. F. Menderi, no vienas puses, un, teiksim, bijušo neatkarīgās frakcijas deputātu Andreju Kurciju, no otras puses? Vai nevar būt, ka arī viskreisākie Latvijas rakstnieki tagad nākuši pie pārliecības, ka pretkara cīņa ir iespējama vienīgi kopā ar sociālfašistiem?

Ja tā, ko tad sūroties! Tad jau nemaz neiznāk bēdīgi. Taisni otrādi — tad iznāk, ka drāma (jeb komēdija?) beigusies ar ļoti jauku un smuku finālu: tad beidzot savienojušies vienā samierinātā un draudzīgā saimē visi radinieki, kurus uz kādu laiku bija šķīruši «tikai daži pārpratumi»...

Kā īsteni stāv tās lietas Latvijā, mēs vēl nezinām. Cerēsim, ka kreisie rakstnieki drīzumā paši paskaidros, kā saprotama viņu kopīga uzstāšanās ar sociālfašisma priekšstāvjiem un viņu vārdu parādīšanās zem «S.-D.» slejās nodrukātā dokumenta. No viņu atbildes, starp citu, atkarāsies arī tas, vai mēs vēl turpmāk varēsim runāt ar kreisajiem rakstniekiem citādā valodā nekā ar sociālfašisma oficiāliem vadoņiem vai ne.

Mēs neturam par savu uzdevumu mācīt Latvijas rakstniekus, piem., dot viņiem konkrētus norādījumus, kur un kā viņiem vajadzētu publicēt savus pretkara uzsaukumus. Bet mēs iedrošināmies uzsvērt sekojošu vispārīgu slēdzienu.

Ja baltajā Latvijā tiešām atrastos kaut neliela grupa patiesi internacionālistisku rakstnieku, kuri gribētu un varētu nopietni cīnīties pret draudošo karu, tad viņi nebūt nesaistītos ar sociālfašistu partijas priekšstāvjiem un nemeklētu pajumti saviem pretkara uzsaukumiem šīs partijas orgānos — visām grūtībām par spīti viņi atrastu citus ceļus un līdzekļus savu ideju izplatīšanai tiklab Latvijā, kā arī ārpus tās robežām.

Kas attiecas uz Latvijas rakstnieku un kultūras darbinieku pirmā uzsaukuma saturu, tad mēs šeit nenodarbosimies ar viņa sīku un vispusīgu analīzi. Pietiks ar dažām piezīmēm par viņa pamatidejām.

Uzsaukuma sastādītāji spriež tā:

Civilizētā pasaule iet pretim jaunam pasaules karam. Šinī karā nenovēršami tiks ierauta arī Latvija. No tam slēdziens: «Latvijas tautas un valsts interesēs ir noteikta pretkara politika.»

Tas pats slēdziens uzsaukuma beigās atkārtojas šādā formulējumā: «Tikai sekmējot miera politiku starptautiskā dzīvē, nodrošināsim savas zemes saimniecības un kultūras attīstību un labklājību.»

Šajos teicienos ir iekšā visa Latvijas kreiso rakstnieku politiskās gudrības kvintesence. Te mūsu priekšā ir, bībeles valodā runājot, «visa tā bauslība un tie pravieši».

Kā redzam, Latvijas rakstnieki, savu pretkara politiku motivēdami, pamatojas uz tautas un valsts interesēm. Tas rāda, ka viņi atklāti un noteikti nostājas uz buržuāziskā patriotisma pozīcijas, proti, uz tās pašas pozīcijas, uz kuras stāv visi buržuāzisko partiju priekšstāvji un sociālfašisma līderi visās kapitālistiskās zemēs, to starpā arī Latvijā.

Jo tiešām: ar ko motivē savu imperiālistisko politiku un savu kara plānu gatavošanu pat visagresīvākie pasaules militāristi? Ar neko citu kā ar tām pašām «savas tautas» un «savas valsts» interesēm.

Uz šīs kopīgās principiālās pozīcijas Latvijā stāv tā vienotā

patriotiskā fronte, kurai vienā spārna galā redzam agresīvos militāristus (vai mirušais ģenerālis Radziņš arī allaž neatsaucās uz savas «tautas» un «valsts» interesēm?), galējos šovinistus, atklāti fašistiskos avantūristus u. tml. elementus, bet otrā galā — visus sociālfašisma līderus. Tā ir tā pozīcija, no kuras dabiski un neatvairāmi izriet kā vienīgais praktiskās politikas lozungs: tēvijas aizstāvēšana. Bet ko nozīmē imperiālisma laikmetā «tēvijas aizstāvēšana» tiklab buržuāzijas, kā arī sociālnodevēju praksē, to taču nepārspējami, var sacīt, asiņaini spilgti apgaismojis pirmais imperiālistiskais pasaules karš. Visa kara sagatavošana tika dibināta uz savas «tautas» un «valsts» interešu aizstāvības ideoloģijas, viņa postošais četru gadu gājiens pār zemju zemēm, arī pār Latviju, visur tika attaisnots ar «tēvijas aizstāvēšanas» lozungu, un pēc šī kara beigām, diktēdami Versaļas mieru, uzvarētāji atkal atsaucās uz tām pašām savu valstu un tautu interesēm.

Vai tiešām Latvijas kreisajiem rakstniekiem vēl tagad ir sveša un nesaprotama šī starptautiskās politikas elementārā ābece?

Droši vien uzsaukuma parakstītāji būs dusmīgi, ka mēs viņus nostādām blakus vispasaules un arī Latvijas imperiālistiem un militāristiem. Sevišķi ļaunosies tie, kuri gadiem bijuši sirsnīgi pārliecināti par to, ka viņi pieder politikā pie kreisiem darbiniekiem un literatūrā pie proletāriskiem rakstniekiem. Viņi sacīs:

«Jā, mēs izejam gan no savas tautas un valsts interesēm, bet mēs tās saprotam citādi nekā militāristi un taisām pavisam citādus slēdzienus nekā viņi. Imperiālisti un militāristi stāv par karu un kara politiku, bet mēs sludinām, ka mūsu tautas interesēm atbilst vienīgi miera politika.»

Man ne prātā nenāk apgalvot, ka visi patriotiskā viedokļa aizstāvji bāžami vienā un tajā pašā maisā. Bez šaubām, zināma atšķirība pastāv gan starp dažādām buržuāzisko patriotu grupām — šinī gadījumā starp Latvijas oficiālās politikas paudējiem un realizētājiem, no vienas puses, un pārrunājamā uzsaukuma parakstītājiem, no otras puses. Pie tam, ka pirmie ir buržujiski patrioti *tout court*, pēdējie ir ne vien patrioti, bet arī pacifisti.

Ka šeit mums darīšana ar tipisku pacifistu grupu, to liecina viss uzsaukums — viņa argumentācija, viss domu gājiens, arī mēreni pacifistiskais tonis. Un, ka te mūsu priekšā ir visvulgārākā buržujiskā pacifisma paraugs, to skaidri rāda uzsaukumā it kā garām ejot pievestais Nāciju līgas novērtējums.

Attiecīgais teiciens skan sekojoši:

«Tautu savienība Ženēvā vien ir nespējīga nodrošināt mieru pasaules tautām.»

Tātad, pēc uzsaukuma parakstītāju domām, Nāciju līga Ženēvā tiešām nodarbojas ar miera nodrošināšanu pasaulē, bet, nabadzīte, ar saviem spēkiem vien nevar to panākt.

Ka visi Latvijas kreisie rakstnieki sludinātu šo domu apzinīgas krāpšanas un masu apmānīšanas nolūkā, tam negribas ticēt. Noliegt viņu subjektīvo godīgumu mums nav iemesla — šai ziņā mēs viņus stādām nesalīdzināmi augstāk par tiem profesionāliem darbaļaužu mānītājiem un muļķotājiem, pie kuriem pieskaitāma Cielēnu, Menderu, Kalniņu u. c. sociālnodevēju kompānija. Bet pēdējai no uzsaukuma parakstītājiem pieder tikai viena daļa, — kā gan lai izskaidro, ka arī pārējie rakstnieki, pat viskreisākie, likuši savus vārdus zem pievestā sprieduma par Nāciju līgu? Vai tiešām Latvijā vēl ir tādi — nu, sacīsim pēc iespējas mīkstu vārdu — tik naivi rakstnieki, kuri tic pasakai, ka Nāciju līga nodarbojas ar miera nodrošināšanu? Vai tiešām viņi nekā nebūtu dzirdējuši par to, ka šī diplomātu līga cīnās ne vien pret atbruņošanos, bet arī pret katru atbruņoto spēku ierobežošanu? Vai viņi patiesi nezina, ka šī līga atbalsta pat visneģēlīgākos imperiālistiskos uzņēmumus, to starpā arī tādus kā, piem., Japānas imperiālistu iebrukumu Ķīnā un Mandžūrijas iekarošanu? Vai tiešām viņi vēl arvien nesaprot, ka buržuāzisko diplomātu miera runas Ženēvā nav nekas cits kā nekaunīgi māņi un meli, ar kuriem tiek maskoti daudz un dažādie kara sagatavošanas darbi?

Tik pārmērīgi liels «naivums» arī liekas neticams, un tādēļ, jāatzīstas, mēs nevaram atrast nekāda pietiekoša izskaidrojuma tam faktam, ka Latvijas rakstnieku uzsaukumā Nāciju līgai tiek piešķirta liela loma pasaules miera nodrošināšanas darbā. Vai kāds no rakstniekiem nenāks mums talkā un nepalīdzēs atrisināt šo jautājumu?

Augšā mēs jau konstatējām, ka Latvijas rakstnieki, pēc viņu pirmā pretkara uzsaukuma spriežot, ir pieskaitāmi pacifistiem. Teiksim vēl dažus vārdus par to, kāda īsteni ir pacifisma loma imperiālisma laikmetā.

Pirms lielā imperiālistiskā kara sākuma pacifisms bija stipri izplatīta parādība visās zemēs. Pacifisti dalījās daudz un dažādos virzienos, bet visus tos viegli varēja sagrupēt divās nošķirās, kuras pie tam praksē allaž saplūda kopā.

Tīrie buržuāziskie pacifisti, savu «miera politiku» sludinādami, parasti izgāja no savu «tautu» un «valstu» interesēm. Dažreiz viņi šo vārdu vietā lietoja citus, vēl jaukāk skanošus, runāja, piem., par «cilvēces» un «kultūras» interesēm, par starptautiskās «taisnības» principiem utt. Bet arī šādos gadījumos viņi vienmēr uzstājās kā buržuāziskās cilvēces, kā buržuāziskās kultūras un taisnības aizstāvji.

Blakus tiem stāvēja tā sauktie «proletāriskie» pacifisti, kuri miera politikas nepieciešamību parasti motivēja ar strādnieku šķiras interesēm. Bet, oportūnisti būdami, šie «proletāriskie» jeb «sociālistiskie» pacifisti nebūt necentās strādnieku šķiras intereses atdalīt no savu buržuāzisko valstu interesēm, un tādā kārtā arī viņi jau ilgi priekš lielā kara sākuma faktiski nostājās šo valstu imperiālistiskās politikas aizstāvju lomā.

Praksē nekādas lielas izšķirības nebija starp šiem abiem virzieniem. Kopīgi viņiem bija tiklab «miera programas prasījumi (bruņošanās ierobežošana, starptautiskās šķīrēju tiesas), kā arī taktikas paņēmieni (aģitācijas runas un raksti par kara ļaunumu un miera svētīgumu, mēģinājumi pierunāt valdības uz miera soļiem).

Šī pacifisma ļaunā loma pirmā pasaules kara sagatavošanā ir labi zināma visiem, izņemot varbūt vienīgi naivākos no Latvijas rakstniekiem. Kaila miera idejas propaganda bez revolucionārās cīņas par šo mieru nebūt neaizkavēja imperiālistus turpināt kara sagatavošanu, bet patiesībā tikai veicināja šo darbu: šī propaganda stiprināja darbaļaužu masās viskaitīgākās miera ilūzijas un novērsa masas no vienīgi pareizā pretkara cīņas ceļa — no revolucionārās šķiru cīņas pret buržuāzijas kundzību un par proletariāta diktatūru.

Kur palika, ko darīja pacifisti, kad iesākās lielais pasaules karš? Viņi visi ikvienā zemē atklāti pārgāja savu imperiālistisko valdību pusē, «miera politikas» vietā izvirzīja buržuāziskās tēvijas aizstāvēšanas lozungu un visiem spēkiem veicināja kara vešanu «savas valsts» uzvaras interesēs. Un tas, protams, bija gluži dabiski un loģiski: kas principiāli nostājas uz savas tautas un savas valsts interešu viedokļa, tam neatliek nekas cits kā savas valsts kara aizstāvēšana.

Sevišķi kaitīgs bija pieminētais «sociālistiskais» pacifisms. Tas līdz ar dažādām citām oportūnisma parādībām bija dziļi iesakņojies visās II Internacionālē ievienotās s.-d. partijās, izņemot vienīgi Krievijas lielinieku partiju. Tas visvairāk aizkavēja imperiālisma īstās būtības izprašanu un masu mobilizēšanu uz patiesu revolucionāru pretkara cīņu. Kara sākumā šis sociālpacifisms, dabiski, izvērtās par visnegantāko sociālšovinismu, tas noveda 1914. gadā pie II Internacionāles vēsturiskās nodevības un pie viņas sabrukuma.

No pirmā lielā pasaules kara sākuma ir pagājuši 18 gadi. Vispārīgais stāvoklis pasaulē šinī laika sprīdī ir lieliski grozījies. Imperiālistiskās pretrunas ar pirmo lielo karu nebūt nav izbeigtas — taisni otrādi, tās ir ārkārtīgi paplašinājušās un padziļinājušās. Visas kapitālistiskās valstis ved imperiālistisku politiku jeb vismaz ir ieslēgtas imperiālistiskās politikas sistēmā,

bet šīs politikas dabiskais, nenovēršamais noslēgums var būt tikai viens — imperiālistisks pasaules karš. Nevar būt nekādu šaubu, ka šis jaunais pasaules karš būs nesalīdzināmi plašāks un šausmīgāks nekā iepriekšējais. Ir radusies pasaulē arī jauna plaisa, kādas nebija 1914. gadā, — plaisa starp visām kapitālistiskām valstīm, no vienas puses, un vienīgo strādnieku valsti — sociālistisko Padomju Savienību, no otras puses. Drudžainā tempā imperiālisti gatavojas ne vien uz izšķirošo sacīkšti savā starpā, bet arī uz kopīgu intervences karu pret SPRS. Šī kara sagatavošanas darbā visās kapitālistiskās zemēs strādā ne vien militāristi un diplomāti, viņiem palīdz arī visi citi buržuāzijas un sociāldemokrātijas līderi, ideologi un praktiķi — visi tie, kas stāv uz savas tautas un savas valsts interešu viedokļa.

Bet šinī pašā laika sprīdī ir notikušas arī citas pārgrozības. Visās kapitālistiskās valstīs ir ārkārtīgi padziļinājušās un paasinājušās arī iekšējās pretrunas, proti, šķiru pretējības starp buržuāziju un proletariātu. Tuvojas ne vien jauns pasaules karš, bet arī pasaules revolūcija. Nesalīdzināmi ir pieauguši visās zemēs antiimperiālistiskie spēki. Ja 1914. gadā vispasaules arēnā Krievijas lielinieki v i e n i stāvēja par noteiktu, līdz galam revolucionāru pretkara cīņu un tikai dažās zemēs viņus zināmā mērā atbalstīja nelielas kreiso sociālistu grupas, tad tagad visur pastāv komunistiskās partijas un citas kreisās strādniecības organizācijas. Ja tolaik starptautiskās sociālistiskās kustības vadība bija oportūnisma un sociālpacifisma sagrauztās II Internacionāles līderu rokās, tad tagad pastāv spēcīga Komunistiskā Internacionāle, kura apvieno proletariāta priekšpulkus visās zemēs. Un izšķirošās cīņās šiem organizētiem priekšpulkiem sekos ne vien proletariāts savā pārliecīgā vairumā, bet arī miljoni pārējo izsūkto darbaļaužu. Cīnītāju pulkus pavairos vēl simtiem miljonu lielās koloniju un puskoloniju apspiestās tautas, kuras pēckara laikmetā arvien biežāk un arvien spēcīgāk saceļas pret saviem apspiedējiem un izsūcējiem — visu zemju imperiālistiem . . .

Šādos apstākļos pacifisma loma ir vēl simtkārt ļaunāka un kaitīgāka, nekā tā bija priekš 1914. gada. Tagadnes pacifisms, tiklab tīri buržuāziskais, kā arī «sociālistiskais», izpilda vienu no svarīgākām funkcijām starptautiskā imperiālisma politikā. Pacifistu tukši skanīgās deklamācijas par mieru un miera politiku iemidzina masu uzmanību, aizkavē viņu mobilizēšanu ap revolucionārās pretkara cīņas lozungiem un ar to atvieglina imperiālistiem viņu kara sagatavošanas darbu. Pacifistiskā ideoloģija, kura dibinās uz savu tautu un valstu interesēm, sagatavo auglīgu zemi tam pašam «tēvijas aizstāvēšanas» lozungam, kura vārdā visās zemēs tika nodarīti vislielākie noziegumi 1914.—1918. gada karā un tiks nodarīti vēl tūkstoškārt lielāki jaunajā pasaules

karā — noziegumi pret starptautiskā proletariāta un visu darbaļaužu interesēm un līdz ar to pret visu cilvēci un pret visu pasaules civilizāciju.

Mūsu bargais spriedums par pacifismu vispār diemžēl ir pilnā mērā attiecināms arī uz Latvijas rakstnieku un kultūras darbinieku grupu, kura ar savu pirmo pretkara uzsaukumu ir nepārprotamā kārtā ierindojusi sevi buržuāzisko pacifistu starpā.

Ar to nav sacīts, ka visi Latvijas rakstnieki apzinīgi stāvētu par imperiālistisko politiku un par viņas dabisko, neizbēgamo slēdzienu — karu. Varam ticēt, ka *subjektīvi*, t. i., savās sirdīs un savos prātos, viņi tiešām ir sirsnīgi miera draugi un grib pēc iespējas veicināt miera lietu, bet ar to vien politikā nepietiek. Uzstādamies kā tipiski pacifisti, viņi *objektīvi* ir nokļuvuši zem kara gatavotāju iespaida.

Varam paredzēt tādu iebildumu:

«Viss sacītais ir ņemts no komunistiskās ideoloģijas krājumiem, un tāpēc mēs, miermīlīgie Latvijas rakstnieki, nevaram šos slēdzienus atzīt par pareiziem un nevaram tos pieņemt. Mēs negribam ļaut, lai komunisti mūs ierautu savās intrigās vai pat savās revolucionārās cīņās. Pietiek, ja mēs solidarizējamies ar to starptautiskās inteliģences daļu, kura ved savu cīņu pret karu zem Anrī Barbisa un Romēna Rolāna vadības . . .»

Bet lieta nu ir tāda, ka Latvijas rakstnieki, vārdos solidarizēdamies ar pieminēto starptautisko kustību un viņas vadītājiem, faktiski ar savu pirmo uzsaukumu ir nostājušies uz gluži citādas pozīcijas nekā lielie pasaules rakstnieki.

Te nu paceļas daudz jautājumu:

Kā šie lielie rakstnieki — Anrī Barbiss, Romēns Rolāns u. c. motivē savu pretkara cīņu? Vai viņi arī atsaucas uz savu tautu un savu valstu interesēm? Vai viņi iet roku rokā ar sociālfašistiem? Vai viņi apmierinās ar vispārīgi miermīlīgām, masu uzmanību iemidzinošām runām? Kādus lozungus viņi sludina? Vai viņi arī paļaujas uz Nāciju līgu miera nodrošināšanā? Vai kādam var nākt prātā arī viņus pieskaitīt pacifistu lēģerim?

Šoreiz es nevaru uzņemties dot plašu un izsmeļošu atbildi uz visiem pievestiem jautājumiem un man jāaprobežojas ar dažādām īsām piezīmēm.

Pieminētie lielie rakstnieki nebūt nenostājas uz savu tautu un valstu interešu viedokļa. Paceldamies augstu pāri pār šīm nacionālajām interesēm, viņi vispirmā kārtā cenšas atmaskot reakcionārās un imperiālistiskās tendences *savās zemēs*. Anrī Barbiss un Romēns Rolāns visnesaudzīgāk uzbrūk Francijas imperiālismam un visai politiskās un sociālās reakcijas sis-

tēmai savā tēvijā. Tādā pat garā uzstājas Eptons Sinklers, Teodors Dreizers, Džons Dos-Pasoss u. c. Ziemeļamerikas Savienotajās Valstīs. Asuma ziņā neviens nevar pārspēt Bernardu Šovu, kad viņš graiza buržuāzijas iekšējo un ārējo politiku.

Bet palūkojieties vēlreiz Latvijas rakstnieku uzsaukumā — tas klusē par savas zemes politiku vispār un par viņas lomu jaunā pasaules kara un intervences gatavošanā sevišķi. Tur nav nevienas kritiskas piezīmes ne par šausmīgo reakciju un izkopto buržuāziskā terora sistēmu Latvijā, ne par šīs zemes valdnieku un īpaši viņas diplomātu un karakungu aktīvāko darbību jaunā karā sagatavošanā. Neviena paša vārda par buržujiskās Latvijas bruņošanos, piem., par to, ka gandrīz puse (47 proc.) no valsts ienākumiem aiziet kara un aizsardzības vajadzībām, — acīm redzot, priekš Latvijas rakstniekiem tas ir tāds nieks, par kuru nav vērts nemaz runāt! Neviena vārda par Latvijas iesaistīšanos starptautiskā imperiālisma sistēmā, par ģenerālštāba ciešo sadarbību ar Francijas, Polijas u. c. valstu ģenerālštābiem, — acīm redzot, tas viss, pēc rakstnieku domām, tiek darīts miera nolūkos! Neviena vārda par to, ka baltā Latvija pārvērsta par baltgvardu perēkli, kurā jau gadiem tiek perinātas visnekaunīgākās melu ziņas par SPRS, lai ar to atvieglinātu intervences plānu realizēšanu, — acīm redzot, tam nav nekādas nozīmes intervences kara sagatavošanā!

Vārdu sakot, uzsaukums sastādīts tā, ka, viņu lasot, katram jānāk pie slēdziena, ka Latvija ir vismiermīlīgākā zeme. Runādami par imperiālisma spēku augšanu pasaulē, Latvijas rakstnieki ieminas gan par Franciju un sevišķi uzsver Vācijas lomu kara sagatavošanā (tas, liekas, labi saskaņots ar valsts oficiālās politikas vadītājiem), bet pašā Latvijā, pēc viņu domām, valda svētīga miera politika. Tiesa, Latvija ģeogrāfiskā ziņā atrodoties «īpatnējā stāvoklī» un «lielo kaimiņu lielvalstu sadursme nenovēršami ierautu arī Latviju kara darbības lokā», bet, acīm redzot, uz Latvijas ārlietu un kara politikas vadītājiem negulsies ne mazākā vaina par šo «ieraušanu» karā. Kas īsteni būs tas «ierāvējs», to rakstnieki nepasaka skaidros vārdos, bet no visa sacītā lasītājam jātaisa slēdziens, ka briesmas draud no lielākas «kaimiņu lielvalsts», proti no SPRS. Ar to intervences gatavotājiem tiek dots rokā vislielākais trumpis, un viņi var būt pateicīgi uzsaukuma sastādītājiem.

Augšā mēs jau redzējām, kā Latvijas rakstnieki spriež par Nāciju līgu. Ka tāds spriedums neatbilst patiesībai un ir diametrāli pretējs mūsu uzskatiem, to jau teicām. Bet varbūt tas jel kādā ziņā saskan ar lielo pasaules rakstnieku spriedumu par Nāciju līgas nozīmi? Nebūt ne.

Vēl nesen — savā šī gada 1. Maija uzsaukumā Romēns

Rolāns īpaši uzsvēra, ka starptautiskais kapitāls, gatavodams jaunu pasaules karu, kā savus ieročus izlieto visas kapitālistiskās valdības un Nāciju līgu. Kādā citā rakstā (sk. *«L'Humanité»*, š. g. 8. martā) viņš karstā dusmu patosā izsaucas: «Es atmaskoju šo Ženēvas tirgus vietu un Nāciju līgas ķēmošanos!» Tas skan pavisam citādi nekā attiecīgais teiciens Latvijas rakstnieku uzsaukumā. Un, ja vien atļautu laiks un telpas, mēs varētu pievest desmitiem ne mazāk asu spriedumu par Nāciju līgu no citu lielo rakstnieku sacerējumiem.

Motivēdami savu pretkara politiku, lielie pasaules rakstnieki parasti iziet no cilvēces un kultūras interesēm, bet, nošķirdamies no pacifistu rindām, viņi šīs intereses cieši saista ar starptautiskā proletariāta interesēm. Viņi pārliecināti, ka buržuāziskā iekārtā draud galīga pagrimšana gadu tūkstošos radītai kultūrai un visiem augstākās cilvēces centieniem. Vēl tālāk iedami, viņi uzsver kā tagadnes laikmeta pirmo uzdevumu — Padomju Savienības aizstāvēšanu, un ar šo proletāriskās diktatūras zemi viņi saista visas savas nākotnes cerības. Un konsekventākie no šiem rakstniekiem jau sen nākuši pie pārliecības, ka īstā un patiesā pretkara cīņa ir vienīgi tā, kas atbalsta starptautiskā proletariāta revolucionāro cīņu pret buržuāziju — par proletariāta diktatūru un sociālismu.

Pievedīšu tikai dažus citātus.

«Mūsu starptautiskā tēvija — Padomju Savienība ir apdraudēta!»

Tā iesāk savu jau pieminēto 1. Maija uzsaukumu Romēns Rolāns. Un, aprādījis kapitālistisko valstu lomu kara sagatavošanā, viņš beidz šo uzsaukumu ar vārdiem:

«Ir nepieciešams radīt garīgā un fiziskā darba strādnieku vienoto fronti, lai salauztu kaujaskārā imperiālisma noziedzīgo iebrukumu tiklab Rietumos, kā Tālajos Austrumos! Miera draugi, slejieties rindās!»

Kad sākās Japānas imperiālistu iebrukums Ķīnā, Romēns Rolāns rakstīja:

«Uzbrukumu cietošās Ķīnas vārdā, kara apdraudētās Padomju Savienības vārdā, tās lielās cilvēces cerības vārdā, kuru modina un stiprina verdzībai padotās Āzijas atmoda un proletāriskās Krievijas varonīgais celtnes darbs, es uzsaucu: «Palīgā! Turi slepkavas!»»

Tādā valodā runā šis lielais pasaules rakstnieks, kurš pats nebūt nestāv komunistu rindās. Viņš iet vēl tālāk. Atzīdams par savu kļūdu to, ka pirmā lielā kara laikmetā viņš apmierinājies tikai ar protestu pret pasaules slaktiņu, bet vēl nebijis spējīgs dot noteiktus lozungus masām, viņš tagad saka:

«Toreiz es vēl neiedrošinājos izteikties līdz galam. Es daru

to tagad. Es pievienojos Ļeņina lozungam par Eiropas armiju sacelšanos pret kara vadītājiem, par brāļošanos kaujaslaukā!» (Sk. žurnālu *«Nouvelle Revue Mondiale»*, janvāra numurā.)

Vai vajadzīgs vēl pievest citas tamlīdzīgas vietas no pārējo lielo rakstnieku pretkara uzsaukumiem? Latvijas rakstnieki, man šķiet, būs pārāk nobaidīti, ja viņiem pateiks, ka Anrī Barbiss aicina «strādniekus, zemniekus, inteliģentus, bijušos frontiniekus» cieši pieslieties Komunistiskai Internacionālei, jo «no viņas rindām nāk tā jaunā cilvēku suga, kura pārvērtīs zemes seju pēc Padomju Savienības milzeņu parauga...». Ka jau teicu, mans uzdevums nav plaši izteikt un apgaismot visu, ko antiimperiālistiskās kustības vadītāji rakstījuši pretkara cīņas jautājumā. Šoreiz pietiks, jo arī no sacītā skaidri redzams, ka Latvijas rakstnieki velti atsaucas uz Anrī Barbisu un Romēnu Rolānu: viņu pirmais, patriotiskā garā sastādītais uzsaukums nedod viņiem morālisku tiesību ierindoties minētā starptautiskā kustībā.

Man ir tāds iespaids, ka Latvijas inteliģence nemaz nepazīst pieminēto lielo pasaules rakstnieku pozīciju pretkara jautājumā. Tāpēc es garām ejot gribu dot padomu Latvijas rakstniekiem: papūlieties izdot Latvijā Anrī Barbisa, Romēna Rolāna, Eptona Sinklera, Bernarda Šova u. c. attiecīgos rakstus! Tā tiešām būtu laba lieta, kas varētu veicināt nopietnu pretkara kustību Latvijas inteliģences starpā.

Ja Latvijas rakstnieki atrunāsies — mums taču pārāk stingra valdība un pārāk barga cenzūra, tā mums pašiem neatļauj lasīt tos ārzemju komunistiskos laikrakstus, kuros publicē savus uzsaukumus pieminētie rakstnieki, tad — jā, tad mēs vēl daudz varētu sacīt par šo lietu, bet apmierināsimies ar vienu jautājumu:

Sakiet — ar ko īsteni izskaidrojams jūsu patriotisms? Kāpēc jūs tik karsti uzstājaties par tās valsts interesēm, kurā pār jums valda šādi bargi kungi un kurā tie valdīs, kamēr proletariāts kopā ar visām darbaļaužu masām neaiztrieks viņus pie velna?

Un tiem kreisākajiem rakstniekiem, kuru vārdi arī stāv zem pārrunājamā uzsaukuma, mēs vēl īpaši gribam jautāt:

Vai jūs tiešām esat apmierināti ar savu pirmo uzstāšanos pretkara cīņas lietā? Vai tiešām jums tik grūti atrauties no sociālfašisma līderiem, kuru roka skaidri redzama šī dokumenta sastādīšanā un noslīpēšanā? Vai tiešām velti būtu cerēt uz jūsu patstāvīgu uzstāšanos?

Bet visai Latvijas darba inteliģencei mēs atgādināsim viņas varonīgo pagātni, lielās 1905.—1906. gada cīņas, kurās ārkārtīgi liela loma piekrita Latvijas demokrātiskās inteliģences priekšstāvjiem, īpaši skolotājiem. Tos laikus atgādinot, mēs izteiksim cerību, ka arī no tagadējās inteliģences rindām

Latvijā radīsies ļaudis, kuri kopā ar komunistu partiju ies cīņā pret imperiālistisko karu, pret intervenci, pret buržuāzisko iekārtu — par Padomju Latviju, par sociālismu!

J. Bērziņš-Ziemelis

«Celtne, 1932. g., Nr. 7, 630.—642. lpp.

VĒSTULE LATVIJAS RAKSTNIEKIEM

Rakstnieki, dzejnieki!

Vai jūs esat sev pietiekoši dziļi jautājuši, kas pašreiz pasaulē īsti notiek? Kas ir šodien, kas var būt rīt un parīt?

Vai jūs pietiekoši asi prasāt, kāpēc kulturālajās, ar vislabāko tehniku apgādātajās Vakareiropas zemēs, tāpat kā visbagātajā Ziemeļamerikā, ir desmitiem miljonu cilvēku, kuri nevar pietiekoši vai arī nemaz ēst? Kāpēc šajās bezdarbnieku rindās jau nonāk tūkstošiem intelektuālo — tūkstošiem skolotāju, ārstu, inženieru, aktieru, gleznotāju un arī rakstnieku? Un kāpēc arī Latvijā ir tāpat?

Bet kā izskaidrojams tas, ka tanī pašā laikā simts tūkstošiem tonnu pārtikas produktu tiek iznīcināts, un kāpēc tanī pašā brīdī veikali ir ēdamvielu un citu vislabāko ražojumu pārpildīti?

Un vai ir kāds no jums vai kāds starp zinātniekiem, tautsaimniekiem, valstsvīriem, tirgotājiem vai grāmatizdevējiem Latvijā, kuri būtu pratuši pasacīt, kur ir izeja? Kad «inteliģentajam» bezdarbniekam — gleznotājam un rakstniekam — nebūs jādomā par reģistrēšanos Rīgas darba biržā bez cerības? Kāpēc nav atbildes?

Vai jūs esat jel klusībā uzdrošinājušies jautāt dziļāk un asāk? Jautāt: vai tas viss nav pastāvošās saimnieciskās sistēmas un sabiedriskās iekārtas sekas? Vai tā nav k a p i t ā l i s t i s k ā s saimniecības un režīma vaina, ka jūsu grāmatas nevar iznākt un, ja tās arī iznāk, ka ar viņām neko nevar iesākt, ka nevar dzīvot no rakstnieka un dzejnieka darba, ka pati šī darba būtība kļūst nevajadzīga un n e v ē r t ī g a vai arī izmantojama vienīgi pretcilvēciskiem mērķiem?

Rakstnieki, dzejnieki!

Ko jūs rakstāt un dzejojat par š i e m jautājumiem, kā jūs savos darbos esat mēģinājuši atrisināt š ī s problēmas? Šīs pamatproblēmas, no kuru izšķiršanas atkarīga jūsu eksistence, jūsu dzīves uzdevums, jūsu rakstnieciskā dzīvība!

Vai jūs tiešām vēl arvien neredzat un nejūtat, ka jau gadu desmitiem pasaulē dažādos veidos un posmos notiek i z š ķ i r o š ā cīņa starp norietēšanai padoto kapitālismu un sociālistisko sabiedrisko iekārtu, cilvēces atsvabinātāju? Neticami, ka jūs ar nodomu gribētu būt tumsonīgi ignoranti, kas necenstos

atzīt un pieņemt, ka pēc kapitālisma notriekšanas revolucionārā ceļā un pēc proletariāta diktatūras nodibināšanas veselā sestā daļā no zemeslodes sekmīgi tiek likti pamati jaunajai — sociālistiskai pasaules iekārtai?!

Rakstnieki, dzejnieki!

Apskatieties savā pašu apkārtnē — bieži jūsu dzejā slavinātajā Latvijā, šajā jūsu apdzejotā dzimtenē pie Baltijas jūras krastiem, — vai jūs nejūtat, ka viņa jūs spiež, ka viņa ir pārāk šaura un žņaudzoša? Tik žņaudzoša, ka nožņaudz visas lielās saimnieciskās un kulturālās iespējas, ka nožņaudz jūs pašus un jūsu darbu! Kādēļ viņa ir šaura, kāpēc viņa žņaudz? Vai ne tāpēc, ka tā kļūst kapam līdzīga? Bez uzplaukuma, bez jūsu ilgotās kultūras renesanses, bez izredzēm uz jel kādām tiklab fiziski, kā intelektuāli ražojošā darba iespējām un panākumiem!

Lūk, šis kapa šaurums padara jūs reizēm nemierīgus un šaubīgus. Dažam izlaužas uz āru pat kāda nejauša dumpība; cits sāk vaimanāt un ilgoties pēc kapsētas, bet vēl ir tādi, kuri, redzēdami tagadnes pagrimumu sev visapkārt (spekulantos, ierāvējos, krāpniekos, demagogos), meklē glābiņu sencībā, kas pēc būtības ir reakcionārs domu, cerību un ilgu gājiens un tāpēc viegli savienojams ar pilnīgu sevis nožņaugšanu — ar fašistiskās diktatūras prasību tagadnē. Un fašistiskā diktatūra nozīmē — visu visreakcionārāko saimniecisko, kulturālo, politisko spēku apvienošanu cīņai pret strādnieku šķiru un sociālismu, cīņai pret katru līdzšinējo progresu, cīņai par kapitālistiskās izsūkšanas sistēmas uzturēšanu ar vismežonīgāko varu. Aresti, tiesu procesi, cietumi, katorgas, bendes cirvis un karātavu cilpa ir šīs diktatūras līdzekļi. Grāmatu dedzināšana, liberāli, sociālistiski, komunistiski domājošu cilvēku vajāšana, kverkšķināšana, spīdzināšana, nonāvēšana — tas ir šīs diktatūras gods. Politiska, sociāla, nacionāla demagoģija, visbarbariskāko instinktu kultivēšana strādniecības, koloniju un puskoloniju tautu apspiešanas un izsūkšanas nolūkā, kari un laupīšanas — tas viss ietilpst šādu kapitālistiskās iekārtas glābēju rīcībā. Katras patstāvības, katras attīstības, katras kultūras nāvi tas nozīmē, ne «jaunu pavasari» vai «atdzimšanu» uz kādu pozitīvu darba panākumu, kā to iemelo paši sev un citiem daudzi no jums, sevišķi «pozitīvisma» meklētāji.

Rakstnieki, dzejnieki!

Kāpēc tik pārāk reti starp jums ir tie, kas mēģinātu pacelt savu mākslinieka balsi pret Hitlera uzmākšanos Baltijas piekrastei, jūsu apdzejotai dzimtenei? Kāpēc jūs nedzejojat pret vācu fabrikantu un muižnieku demagoģiskiem iekarošanas plāniem, pret Baltijas baronības piešu laižām, fašisma organizētājiem Latvijā? Kāpēc jūs neuzdrošināties sacelties ne pret visādiem avīžu izdevējiem, ne pret dažādiem blēdīgi slaveniem

politiķiem, bijušiem 1905. gada revolucionāru nodevējiem? Vai tiešām jums nav nekā ko sacīt pret šiem ļaudīm, kuri, organizējoties Vācijas mežonīgās reakcijas un Baltijas baronu vadībā, tagad nodod Latvijas sīksaimniekus, sīkzemniekus, strādniekus gatavojamai baronu kolonizācijas verdzībai, organizējot Baltijas zemēs placdarmu pret sociālisma celtniecību? Kāpēc jūsu dzeja neliesmo pret bendes cirvja bruņiniekiem un viņu kara kalpu uzkundzēšanos ne vien pār strādniekiem un zemniekiem, bet arī pār jums, intelektuālajiem — māksliniekiem, rakstniekiem?! Vai tiešām varmākas, nodevēji un kara organizētāji jums sagādā renesansi? Vai tiešām?!

Vācijas fašistiskā valdība izjukušajā Londonas ekonomiskajā konferencē atklāti deklarēja savus jaunu zemju iekarošanas nolūkus un ar savu izstāšanos no Tautu savienības demonstrēja bruņošanos šim iekarošanas karam. Vācu fašisma iekarošanas plāni sniedzas ne vien uz Poliju un Ukraini, bet jo sevišķi uz Baltijas zemēm, lai tad turpinātu uzbrukuma karagājienu pret Padomju Savienību un jauno sociālistisko pasaules iekārtu. Padomju Savienība, izvedusi pirmo piecgadi, uzbūvējot industriālos pamatus sociālisma iekārtai, ir parādījusi visai pasaulei strādnieku diktatūras lielās priekšrocības: Padomju Savienības lauku pārkārtošana uz sociālistisku, rūpniecisku ražošanu atsvabina zemnieku uz visiem laikiem no tā stāvokļa, kāds tam ir kapitālistiskā iekārtā, kura to nemitīgi dzen krīzēs, nabadzībā, tumsonībā. Padomju Savienības tautu kultūras uzplaukuma sasniegumus nevar neatzīt pat visniknākie sociālisma un padomju iekārtas pretinieki. Šis uzplaukums iespējams tikai tāpēc, ka Padomju Savienībā iznīcinātas kapitālistiskās sistēmas saknes. Pat vislielākiem SPRS noliedzējiem un ignorētājiem ir zināms, ka šis uzplaukums sasniegts Oktobra revolūcijas rezultātā. Padomju Savienības rakstniekiem ir par ko rakstīt, viņiem ir rakstniecības mērķi, viņu rokās ir rakstniecības dzīvība. Viņu darbi ir jauna veida darbi — par jauna veida saimniecisko un kulturālo izveidi, par dzīves pamatu pārveidošanu. Daudzi krievu, ukraiņu, armēņu, gruzīnu, tatāru u. c. SPRS tautu rakstnieku (M. Šolohovs, L. Ļeonovs, V. Majakovskis, A. Bezimenskis, K. Fedins, F. Gladkovs, B. Piļņaks, Mikitenko, Ivans Le, Pavlo Tičina, Marieta Šaginjana u. d. c.) darbi īsā laikā sāk ieņemt vienu no pirmajām vietām pasaules literatūrā, neskatoties pat uz nožogojumiem pret padomju kultūru.

Šā laika ievērojamākie pasaules rakstnieki, kaut paši nav komunisti, ar savām simpātijām nostājas Padomju Savienības pusē. Tas tāpēc, ka viņi redz, saprot un zina, ka līdzšinējā pastāvošā kapitālistiskā iekārta nevar vairs cilvēci vest pa attīstības ceļu, pa mierīgas darbības kultūras sacensības ceļu, bet organizējas vienīgi uz kariem un cilvēku iznīcināšanu visiem

modernās tehnikas līdzekļiem. Tiklab Teodors Dreizers, Dos-Pasoss, Eptons Sinklers Amerikā, kā Romēns Rolāns, Žans Vildraks, Andrē Žids[1] — par Barbisu u. c. nemaz nerunājot — Francijā, Vasermans, Heinrihs Manns un daudzi citi Vācijā, Andersens-Nekse Dānijā un daudzi citi daudzās citās zemēs aktīvi, atklāti kā viri nostājas un cīnās pret karu, pret fašistisko mežoņu nelietībām, cīnās par Padomju Savienības — jaunās sociālisma iekārtas izvedējas aizstāvību.

Vai daudz ir Latvijā tādu no redzamākiem un pazīstamākiem rakstniekiem, kam būtu drosme atklāti un skaidri nostāties pret jauniem kariem un pret vēl mežonīgāku plašu tautas slāņu paverdzināšanu? Vai Kurcija, Rozīša, Upīša u. c. parakstītais ne visai noteiktais pretkara uzsaukums 1932. gada vasarā lai paliktu vienīgais, nedrošais, tālāk neattīstītais mēģinājums runāt pret to, pret ko tagad jākliedz un jāsauc visiem un visur?! Vai tiešām Latvijas rakstnieku lielā vairuma kultūras un sabiedriskās drosmes līmenis būtu tik nepietiekošs, ka viņi savu nemieru, ja kādam tāds rodas, spēj izčukstēt gandrīz tikai pa kaktiem, kur tos nedzird ne naudas maka kungs, ne politiskais blēdis, ne viņu abu spiegs vai provokators? Vai tiešām?

Latvijas rakstnieki, dzejnieki!

Katrs jūs redzat, ka strādniekus gadiem ilgi iesloga katorgā viņu pārliecības dēļ, ieka| važās tāpēc, ka tie ir pret iekārtu, kura ved uz postu. Jūs, vārda un kultūras bruņinieki, — jūs labi zināt, ka revolucionāro strādnieku avīzes, žurnālus, grāmatas reakcionārā mežonībā rauj drukātavās no mašīnām vēl pusdrukātus, par oficiālajām konfiskācijām nemaz nerunājot; jums nevar būt noslēpums, ka strādniecības rakstnieki atrodas vai nu cietumā, vai emigrācijā. Priekš jums taču nevar būt tikai bulvāra sensācija, ka seši strādnieku vēlēti deputāti tiek no jūsu cienījamās iestādes pusnaktī izrauti, piekauti un cietumā sagrūsti! Ja jūs par visu to klusējat, tad ziniet, ka pat visgodīgākos no jums var līdzapvainot visās šinīs neģēlībās!

Šis jautājums tāpēc tik asi jāuzstāda, ka ir beidzamais laiks par šo lietu n o p i e t n i padomāt!

Ir beidzamais laiks saprast, ka, mīņājoties pa tā saucamās neitralitātes un apolitisma purvu, rakstnieks vienmēr kļūst par reakcionārās buržuāzijas ieroci cīņā pret strādnieku šķiru, progresu un sociālismu. Ar savu puķīšu, pļaviņu un gadalaiku vai dzimtenisko skaistumiņu un sievietības apdaiņošanu un apdaiļināšanu rakstnieks šinī asajā pasaules pārkārtošanās laikā ir tikai sīkburžuāzijas, nemantīgā zemnieka un strādnieka prāta apmulsinātājs līdzeklis, lai tie nejaustu, ka tiek uzmaukta kaklā tumsonības un fašisma cilpa.

[1] A. Žids vēlāk pārgāja fašistu nometnē un publicēja ķengājošus rakstus par Padomju Savienību. — *Sakārtotāji.*

Jūs, jaunie Latvijas rakstnieki, dzejnieki!

Jūs, kuri paši nākat no mazturīgās zemniecības un strādniecības, kuri tikko sākat savu literārisko darbu: kam jūs rakstāt dzīves pirmās asās jūtas un domas?

Ziniet, ka savu jauno, topošo darbu jūs nedrīkstat iesaistīt norietošajā šķirā un iekārtā, jo tā būtu ne vien jūsu literāriskā pašnāvība, bet jūs nostātos arī pret saviem tēviem, brāļiem, māsām, kopā ar jūsu šķiras ienaidniekiem. Ziniet, ka ne buržuāzija, ne sociāldemokrātu līderi jums nevar dot nevienu jaunu ideālu, nevienu dzīves un darba mērķi. Spekulācija un ieraušana, cita sviedru izmantošana, terors pret nemantīgiem, karu gatavošana, — vai tam jūs gribat dzejot un to jūs gribat kultivēt? Redzams, ka tas jums ir pretīgi, tāpēc tik daudz ilgu pēc aizmiršanās, pēc aizgrimšanas nejūtībā, tāpēc tik daudz krogusprieka un pašnāvības izjūtu jūsu dzejā! Vai esat apjautuši, ka pēdējos gados arvien vairāk turp sveras jūsu literāriskā darba ideāli? Vai esat domājuši par cēloņiem?

Katrs jauns rakstnieks, dzejnieks, kurš grib pievienot savus spēkus literatūras tālākizveides izcīnīšanai, lai zina, ka vienīgi strādnieku šķira, revolucionārā cīņā atsvabinot cilvēci no liekēžiem, pārvērtē un tālākveido kultūru. Tāpēc vienīgā jauno rakstnieku vieta ir revolucionārās cīņas frontē, jo vienīgi šinī frontē ir literāriskā darba un vispusīgas attīstības iespējas un mērķība. Neskatoties uz to, tomēr daudzreiz ir tā, ka, izmantojot jauno rakstnieku sabiedriskās pieredzes nepilnību, dažādi demokrātisma klaigātāji, sīkburžuāzijas un sociāldemokrātu vadoņi ar vārdiem par šķiru cīņām un par revolūciju piemāna un nodevīgi izkropļo daudzu jauno rakstnieku patiesas un nopietnas cīņas gribu un spējas, ievirzot viņa rakstnieka talantu savas demagoģijas un masu nodevības darba sedzējos. Beidzamais laiks saprast, ka neviens rakstnieks, kurš negrib palikt par vēstures izsmieklu, nedrīkst ilgāk smakt buržuāzijas un sociāldemokrātiskajos melos, bet tam jāiet patiesā revolucionārā cīņā.

Jaunie Latvijas rakstnieki, dzejnieki! Tie, kas drukājaties pie sociāldemokrātiem, kas grupējaties Tautas augstskolā, «Jaunā Ražā», «Daugavā» u. c. — izšķirieties!

Kas ir rakstnieka uzdevums vispār un šinī laikā sevišķi? Rakstnieks var augt, attīstīties un būt par sabiedrības izteicēju un virzītāju tikai augošajā, uz priekšu virzīgā, revolucionārā sabiedrībā. Šī laika rakstnieks tikai revolucionārajā šķiras cīņas frontē var atrast pilnmērķīgu sava darba uzdevumu. Rakstnieka darbs ir sabiedrību virzošs un pārveidojošs darbs, tātad pēc būtības revolucionārs darbs. Ja rakstnieks tagad nav ar revolucionāro šķiru, viņš nav virzošs, viņš nav vienkārši rakstnieks, bet nožēlojams literārisks šļupstētājs. Revolucionārajam rakst-

niekam jāraksta pret buržuāzijas meliem un viltojumiem. Revolucionāram rakstniekam jāparāda tagadējās dzīves un sabiedrības patiesā struktūra. Revolucionārie rakstnieki raksta patiesību, kura tāpēc atklāj kapitālistiskās iekārtas pretrunas, rāda šķiru cīņu, aicina uz revolucionāru izeju. Pilnīga patiesība ir revolucionārās strādniecības patiesība. Rakstnieka līdzekļi, viņa izteiksme, viņa stils atkarīgi no tā, par ko cīnās rakstnieks. Tikai revolucionārā ideoloģija var dot jaunus literatūras līdzekļus. Ja nav jauna mērķa, par kuru cīnīties, nav arī jaunu izteiksmes līdzekļu literatūrā! Buržuāzijas veco rakstnieku rakstības līdzekļi tāpēc nožēlojami, ka šiem rakstniekiem nav ideoloģiska un šķiriska progresa. Tāpēc vecā reālisma (Saulietis) līdzekļi izrādās šauri, ierobežoti, sausi, tāpēc vecās romantikas (Aspazija) paņēmieni izplūduši, sekli, neskaidri. Tāpēc tam pretī revolucionārais un sociālistiskais reālisms — vecās dzīves un iekārtas notriecējs un jaunās, sociālistiskās dzīves izteicējs un izveidotājs, literāriskās izteiksmes veids, kas aug cīņā pret kapitālistisko pasauli un darbā par sociālistisko iekārtu. Vienīgā šī laikmeta patiesība literatūrā ir sociālistiskā reālisma patiesība.

Plašas, visu pasauli aptverošas ir revolucionārā rakstnieka perspektīvas. Lieli uzdevumi viņa darbam, augsti mērķi, par kuriem rakstot rakstnieka mūžs pildās ar saturu. Nopietna rakstnieka darbs nav viegls darbs. Tas ir cīņas darbs, bet vienīgi caur cīņu par sava laika attīstību virzošo patiesību un noteiktu mērķi rakstnieks var būt rakstnieks. Kam nav cīņas mērķa, tas nevar izstrādāt arī savu rakstnieka stilu, izteiksmes veidus, bet nīkuļo un mirst kā rakstnieks jau pirms savas fiziskās nāves!

Revolucionārā rakstnieka perspektīvās nav tikai mazais zemes stūrītis pie Rīgas jūras līča no Valkas līdz Liepājai. Viņam vaļā visa pasaule! Viņš nav viens savā cīņā un darbā pret uzmācīgo mežonību un par revolucionārās literatūras un kultūras uzvaru. Polijas, Čehoslovakijas, Vācijas, Francijas, Ķīnas, Japānas, Amerikas, Āfrikas un daudzu citu zemju un tautu revolucionāro kultūras darbinieku rokas un domas sniedzas pretī Latvijas, Igaunijas, Lietuvas cīnītājiem rakstniekiem, neskatoties ne uz kādu tautību naida kurināj umu un rasu nevienlīdzības «teorijām», neskatoties ne uz kādu fašisma zvērību un savienības tautu proletāriskās rakstnieku sociāldemokrātijas nodevību. Padomju spēcīgais atbalsts ir ar Latvijas revolucionāro rakstniecību.

Latvijā pašreiz buržuāzija organizē arī rakstniekus cīņai pret strādniecību, pret sociālismu, pret Padomju Savienību, cīņai par fašismu un karu, organizē cīņai par bendescirvi un karātavu kāškrustu — par zemes atņemšanu sīksaimniekiem, par

Latvijas strādnieku un noplicināto sīkzemnieku galīgu paverdzināšanu melnajiem un pelēkajiem baroniem, prūšu junkuru sulaiņiem vagariem un darbaļaužu nodevējiem. Ar visriebīgāko tautas nodevības viltu šie pilsētu buržuāzijas un lauku pelēkbaronu vadoņi, pārdevušies fašisma imperiālismam, muļķo rakstniekus ar blēņām par tautas atdzimšanu, nacionālās kultūras uzplaukumu, renesansi. Kultūras iznīcība ir tā renesanse, ko caur viņiem jūs saņemsiet! Vai tad Vācijā nav nogāzts Heines piemineklis, vai nav izdzīts šī laika lielais zinātnieks Einšteins?

Daļa rakstnieku ir stājusies uz šī nelietīgā ceļa. Viņi ir uz viduslaiku atgriešanas ceļa. Uz šī ceļa stājas Ed. Virza, J. Sārts, Leonīds Breikšs un vairāki citi no vecākās un jaunās paaudzes.

Bet liela daļa ir tādu, kas taustās, šaubās, baiļojas pa vidējības un sajukuma purvu, domādami, ka rakstniecība ir kaut kas dievišķīgs — pats sevī savilcies, pašmērķīgs virums.

Daļa jauno, sevišķi to, kuri turas ap sociāldemokrātiem, jūt, ka nav labi, jūt, ka ir kaut kas jākliedz, ka nevar vairs palikt tā kā līdz šim. Bet viņu nemiers nav pietiekoši skaidrs, viņu mērķi nav saskaņoti ar revolucionārās strādniecības mērķiem, viņu cīņas tāpēc paliek izolētas, gaisā karājoties, un pa vienam tie nejūtas pietiekoši spēcīgi nostāties uz revolucionārā ceļa — par revolucionāru vārdu un revolucionāru, jaunu literatūras izveidi.

Rakstnieki, dzejnieki!

Saprotiet, ka, uzstājoties pret visiem dzimteniskajiem viduslaiku atgriezējiem, dažādās maskās tērptajiem atdzemdinātājiem un atjaunotājiem un pret viņu viltīgajiem, slepenajiem pabalstītājiem, raibu raibajiem sociāldemokrātu līderiem, jūs uzstāsieties pret hitleriešu formā atgriezošajos Baltijas baronu kolonizācijas un nāves valdību Latvijā.

Latvijas rakstnieki, dzejnieki, neitrālie un nemierīgie!

Ir beidzamais laiks izšķirties! Kurā pusē jūs stāsieties? Vai jūs stāsieties ar Maksimu Gorkiju, Romēnu Rolānu, Barbisu, Andrē Židu, Neksi, Dreizeri, Dos-Pasosu un daudziem citiem šī laika saviem citu zemju kolēģiem, kuri cīnās par sociālismu, — vai gribat palikt par bendescirvja un karātavu kāškrusta nesējiem un junkuru piešu laižām!

Vidusceļa nav! Izšķirieties, par ko jūs cīnīsieties un ar ko kopā jūs cīnīsieties, jo rakstnieks var būt tikai cīnītājs un tikai karotājs var būt rakstnieks! Vidusceļā jūs tiksiet samalti un izmēzti uz laiku laikiem no tautas un cilvēces.

Mēs aicinām un saucam — mēs sniedzam jums roku pretī uz pasaules pārveidošanas darbu; mēs gribam redzēt jūs jaunās pasaules cēlāju rindās, ne nožēlojamā nīkuļotāju pūlī vai izvirstam viduslaiku atgriezēju mežonībā.

Starptautiskā Revolucionāro rakstnieku apvienība ir organizācija, kurā saistās visu pasaules zemju progresīvie rakstnieki. Šinī organizācijā nav tikai komunistiskie rakstnieki, tanī ietilpst visi, kuri nav mierā ar līdzšinējo pasaules kapitālistisko kārtību, kuri savos darbos un dzīvē karo par labāku, saprātīgāku sabiedrisko iekārtu. Starptautiskās Revolucionāro rakstnieku apvienības Latvijas komisija uzaicina jūs, Latvijas rakstniekus, dzejniekus, mākslinieķus, — stājieties uz mūsu ceļa, slēdzieties savā nemierā, meklējumos, cīņā un darbā cieši ap mums un ap SPRS tautu rakstniecību!

Šīs dienas ir vēsturiskas dienas. Izšķirieties!

Pret fašismu — pret karu!

Par Padomju Savienības aizstāvību!

Visu zemju un visu tautu rakstnieku revolucionāri brālīgā sadarbībā un cīņā par jaunu kultūru, par jaunu laikmeta virzošu izteiksmi, par jaunu — sociālistisku cilvēku starptautiskā tautu un rasu solidaritātē!

Starptautiskās Revolucionāro rakstnieku apvienības Latvijas komisija:

Linards Laicens, P. Viksne, Pēteris Ķikuts, Anna Zaprovskaja, K. Jokums, P. Sviris, A. Grants.

Maskavas un Ļeņingradas latvju rakstnieki:

Sudrabu Edžus, J. Bērziņš-Ziemelis, Vilis Dermanis, R. Pelše, Vilis Knoriņš, Pauls Dauge, K. Pelēkais, Al. Ceplis, E. Fross, F. Demens, Sīmanis Berģis, Ed. Šillers, K. Priednieks, P. Veinis, Ed. Birojs, Ed. Salenieks, J. Eiduks, A. Kadiķis-Groznijs, E. Burnēvics, E. Mizze, A. Pērle, J. Janele-Viena, A. Ziediņš, J. Brastkalns, J. Sudrabs.

1933. gada decembrī

«Celtne», 1934. g., Nr. 1, 24.—29. lpp.

LATVIJAS RAKSTNIEKIEM

Sākot ar 15. maiju, Latvijā vairs neesot šķiru, neesot partiju, neesot naidīgu valstij un savā starpā apkarojošos nogrupējumu, neesot ne sabiedriskās mantas noblēdītāju, ne koruptantu, bet visi namu īpašnieki, baņķieri, tirgotāji, saimnieki, baznīckungi, korporeļi, strādnieķi, kalpi, ebreji, krievi, vāci, latgaļi esot vienoti lielā, brālīgā latviskā nacionālā sajūsmā ap vadoni, un tā beidzot nu iesākusies īstā senilgotā tautas patstāvība, atmoda,

atdzimšana, kas nesot nepieredzētu materiālās un garīgās dzīves uzplaukumu varenā tautiskās kultūras spožumā un spēkā. Un tūliņ — tanī pašā lielās vienprātības un nacionālās atdzimšanas sākuma stundā nepietiek cietumu! Ar steigu ir ierīkotas koncentrācijas nometnes, aiz kuru dzeloņdrāšu žogiem vispirms ieslodzīti kalpi, strādnieki, progresīvi domājošie. Nacionālās atdzimšanas sajūsmā atlaiž simtiem un simtiem ilggadīgu un plaši pazīstamu kultūras darbinieku — skolotāju, bibliotekāru, ārstu, ierēdņu utt. To vietā tiek iecelti tādi, kas atlikušies vēl no pagājušā gadu simteņa viesīgo biedrību alussmakotām pažobelēm vai kas dresēti pa desmitām dažādām studentu korporācijām.

Tanī pašā lieliskas saimnieciskas atzelšanas cerību momentā saceļas muitas un cenas un no apgrozības izzūd pat mazturīgiem tik nepieciešamā petroleja. Šinī vienlīdzības un brālības brīdī simtiem cilvēku, kā lepni ziņo avīžu hronikas, tiek sodīti «par mutes palaišanu» vai paklanības neizrādīšanu aizsargiem, policistiem, spiegiem. Un vēl — šinī pašā strādnieku un kalpu, saimnieku un namsaimnieku lielās nacionālās saderības un valstiskās vienprātības stundā strādnieku un kalpu vēlētie deputāti saņem pa 8 gadi saimnieku un namsaimnieku katorgas! Un vēl — pašā nacionālās «renesanses» pamatlikšanas sajūsmas plaukumā tiek arestēti desmitiem rakstnieku, mākslinieku un citu kultūras darbinieku, tiek noliegtas izrādīt pazīstamu autoru lugas, tiek iznīcinātas grāmatas, jo arī progresīvā kultūras darbība izrādās tikai — mutes palaišana aizsargu un spiegu priekšā! Ir vajāti vai atrodas cietumā rakstnieki Meinhards Rudzītis, V. Grēviņš, A. Grigulis, J. Jaunsudrabiņš, P. Rozīts; gadiem pa cietumiem tiek spīdzināti jaunie proletariāta rakstnieki — Andrejs Balodis, Alters, Alberts Paegle, K. Lupands u. c.

Tas viss un līdzīgas lietas konstatējamas pašā patriotiskajā un tagad tik ļoti izžulgušajā un izbalējušā presē, kuras administrēto vienmuļību nevar noslēpt ar metriem garajiem svinību un svētku aprakstiem un kuru aizsargu ģenerāļi par mutes palaišanu nekādi nevar apvainot.

Bet jūs, rakstnieki, paši labāk zināt par tām lietām, kuras varenās iekšlietu ministrijas vadonīgais cenzūras departaments nespēj noslēpt no atklātības. Tāpēc nav jāpaskaidro, ka šie nedaudzie nenoslēpjamie fakti vien paši par sevi kliedz, ka nevis tautas vienība, uzplaukums, atdzimšana, nacionālā renesanse ir iestājusies, bet gan — lielburžuāzijas un bagāto bruņota diktatūra pār mazturīgajiem un strādniekiem, pār kultūras progresu un tautas attīstību, kas nozīmē vēl lielāku šķiru pretišķību pasināšanos nekā līdz šim. Vislabākā liecība par š ā d a s iekārtas būtību ir Vācijas fašistu diktatūras mežonības ar viduslaiku atgriešanu, ar savstarpējām «vadoņu» slepkavībām un tautas augošo nemieru.

Sekojiet uzmanīgi šīs nacionālās «atdzimšanas» gaitām un ainām, un jums daudz kas kļūs skaidrs arī savā tuvākajā apkārtnē, un jūs redzēsiet, ka tagadējais Latvijas ceļš nevar nevirzīt turpat.

Ko jūs, rakstnieki, darīsiet apstākļos, kur liekulīgais baznīcas krusts uz mācītāja talāra brālīgi ar vācu junkuru un baņķieru kāškrustu paceļas kā jūsu nacionālās atmodas, atdzimšanas un kultūras renesanses simboli? Kam jūs pievērsīsiet savus prātus, domas, jūtas, ko jūs attēlosiet savos darbos, kurp jūs virzīsiet lasītāju? Par to jums nākas būt skaidrībā.

Mēs zinām, ka reti starp jums jau agrāk bija un daži arī tagad ir kļuvuši un varbūt kāds vēl kļūs par policijas iecirkņu, cenzūras departamenta un aizsargu rotu «vadoņu» dzejniekiem. (Vārdā var saukt — Aspaziju, Virzu, Ed. Treimani, Akurateru.) Jau tagad kļūst redzams, ka par literatūru tiek uzskatīti tikai šādi sacerējumi un vārgi mīlestības pantiņi. Un tomēr, ja jūs gribēsiet palikt joprojām par nopietniem savas profesijas cienīgiem rakstniekiem, jums nāksies attēlot dzīvi, nāksies dokumentēt savos darbos tagadējos notikumus, nāksies rīkoties ar reālības faktiem. Un, ja jūs p a t i e s i savos darbos ieveidosiet savas apkārtnes, dzīves, vēstures faktus, tas kļūs jūsu literāriskā darbā par to, kas ir vajadzīgs, un, ja to nevarēs nodrukāt jūsu līdzšinējie izdevēji, tad būs redzams, ka fašistiskās apkārtnes fakti kļūst literāriskā darbā antifašistiski un ka fašismam nevar būt nopietnas p a t i e s ī b u izsakošas literatūras.

Visiem, kas rakstīs patiesā reālībā, kas attēlos pareizi savu valstisko un tautisko apkārtni un kas nevarēs savus darbus izdot Latvijā, — visiem tiem mēs atgādinām, ka esam ar tiem un ka sniegsim savu roku, lai viņi varētu savus darbus publicēt starptautiskā rakstniecībā un Padomju Savienības izdevumos. Maskavā, 1934.

Vissavienības Latvju padomju rakstnieku birojs
22.—27. jūnijā notikušās
Vissavienības latvju rakstnieku konferences uzdevumā
Starptautiskās Revolucionāro rakstnieku apvienības
Latvijas komisija

«Celtne», 1934. g., Nr. 7, 559.—560. lpp.

NOKLUSĒŠANAS POSTS

Iepriekšējā «Celtnes» numurā ir nodrukāta vēstule Latvijas rakstniekiem. Šī pati vēstule atsevišķi ir nosūtīta uz Latviju daudziem rakstniekiem un kultūras darbiniekiem. Ir zināms, ka vismaz daļai no adresātiem šī vēstule nonākusi rokās, bet

lielākā daļa būs aizgājusi bojā. Kā aiziet šādi sūtījumi bojā, par to nav jāpaskaidro.

Vēstuli ir parakstījuši 32 Padomju Savienībā dzīvojošie un strādājošie latvju literatūras darbinieki — tiklab no vecākās, kā no jaunās paaudzes. Tie ir tikai tie, kuri arī Latvijā ne vien tagad, bet arī senāk vairāk vai mazāk pazīstami, dzirdēti, lasīti, un arī daži no tiem darbojušies tur līdz pat pēdējam laikam un sēdējuši arī dzimteniskajos cietumos.

32 literatūras darbinieku nav visai maz. Skaitā vien ņemot, tas nozīmētu ievērojamu daļu no visiem latvju valodā rakstošiem dzejniekiem, rakstniekiem, kritiķiem, literatūrzinātniekiem.

Liekas, tas ir ievērojams faktors latvju kultūras dzīvē, ka Padomju Savienībā atrodas tik daudz literatūras darbinieku, ka te iznāk literāriski žurnāli un starp citiem periodiskiem izdevumiem arī latvju dienas avīze.

Bet vēl ievērojamāks šis faktors kļūst ar to, ka šie literatūras darbinieki ir revolucionārās proletāriskās literatūras veidotāji, ka viņi ir jaunas pasaules cēlāji, ka tie ir sastāvdaļa pasaules revolucionārās pārveidošanas avangardā.

Šo stāvokli nespēj noklusēt vislielākā klusēšanas māksla, šo faktu nevar padarīt neesošu visiznīcinošākie cenzoru kabineti.

Šis ir pirmais gadījums, kad padomju latvju rakstnieki kolektīvi griežas pie Latvijas rakstniekiem ar principiāla satura vēstuli un ierosinājumu. Arī otrāds gadījums nav noticis, t. i., ka kāda Latvijā dzīvojošo rakstnieku grupa būtu ar tādu vai citādu sabiedrisku vajadzību vai impulsu griezusies pie SPRS latvju rakstniekiem.

Sevišķi svarīgs pie šā gadījuma ir tas apstāklis, ka ierosmes iniciatīva iziet no Starptautiskās Revolucionāro rakstnieku apvienības — no rakstnieku apvienības, kura koncentrē v i s a s p a s a u l e s šā laika progresīvos rakstniecības un kultūras spēkus un kura nedaudz gados ir kļuvusi par starptautiski vadošo, virzošo un jaunu attīstību nesošo rakstniecības organizāciju. Tā ir organizācija, kurā vienoti visi revolucionāri un progresīvi darbojošies rakstnieki, sākot no Meksikas, Indijas, Ķīnas un beidzot ar Rumāniju, Poliju, Latviju. Un neviens vissarepējušākais kultūras revolūcijas pretinieks vairs neuzdrošināsies apstrīdēt, ka šai organizācijā neatrastos paši ievērojamākie mūsu laikmeta daudzu kapitālistisko zemju literāriskie spēki.

Ievērojot visus šos apstākļus, mums, tiem, kas esam publicējuši šo vēstuli mūsu profesijas biedriem Latvijā, pirmais jautājums pie tam ir:

vai būs tādi,
cik viņu būs
un kuri tie būs,
kas atsauksies tādā vai citādā veidā p a r vai p r e t,

kas atbildēs uz jautājumu:
kurā pusē jūs stāvat?

Tā šim mūsu aicinājumam un saucienam jākļūst par pārbaudījuma faktoru, zīmējoties uz visiem tiem Latvijas intelektuālajiem spēkiem, bet galvenā kārtā uz rakstniekiem, kuri domājas esam un atrodas tautas kulturālās attīstības priekšgalā. Vai viņi gribēs un varēs apjaust un saprast savu vietu un nozīmi tagadējā izšķirošās cīņas periodā? Vai būs daudz to, kuri vēlēsies un iedrošināsies novērtēt atklātībā šo vēsturisko dienu stāvokli un kuriem drosme pārvērtēt savas attiecības pret savā apkārtnē pastāvošo sabiedrisko iekārtu, pret rakstniecības grupējumiem, pret savas profesijas atsevišķiem kolēģiem, draugiem un biedriem?

Mēs labi zinām, ka atbildēt, vērtēt un pārvērtēt nav viegla lieta. Mēs saprotam, ka tas daudzreiz ir vairāk nekā ar šauteni rokā stāties priekšējās pozīcijās, zinot, ka tu ikkuru brīdi vari tikt pretinieka nošauts.

Tā stāties nozīmē būt varonīgam.

Bet kas tas par rakstnieku, kuram nebūtu varonības stāvēt ar visu savu būtību par savu pārliecību, par savos darbos (un dzīvē) izvedamajām idejām un uzskatiem?

Rakstnieki, kuru vārds un darbi iet cauri gadu simteņiem, visiem saviem cilvēciskajiem spēkiem ir cīnījušies par sava laika progresīvajām, revolucionārajām idejām. Un izrādās, ka viņi ir bijuši neuzvarami.

No tiem lielāka apjoma literāriskiem darbiem, kas pēdējos gados Latvijā iznākuši, tiek redzams, ka autoriem nav lielāku, plašāku mērķu, kaut gan daudziem būtu dziņa uz tiem. Šauras dzimtenības un gruntniecības sēta aizžogo pasauli.

Starp pēckara laikā Latvijā uzaugušajiem un buržujiskā apkārtnē un ideoloģijā ieslēgtajiem jaunākās paaudzes rakstniekiem daži ir ar labu talantu un diezgan attīstītu un izkoptu sava amata prasmi. Bet ko viņi ir sacījuši savos darbos par pašreizējo pasaules stāvokli, kā viņi ir interesējušies par savu apkārtni, par Eiropu, par koloniju zemēm, par Padomju Savienību — par zemi, kuras stāvoklim un izveidei vēsturē nav un nevar būt ne visniecīgākā mērā līdzīga piemēra?

Pa lielākai daļai šie rakstnieki ir klusējuši un klusē par lielajiem notikumiem, pārveidībām, problēmām. Klusēšana. Kas šī ir par klusēšanu? Vai tā ir nezināšanas klusēšana, vai tā ir neredzības un nedzirdības klusēšana? Vai varbūt tā ir klusēšana ar nolūku noklusēt pasaules pamatproblēmas?

Vai arī klusēšana bailēs, ka mutes atdarīšana varētu vai nu līdzināties pašnāvībai, vai arī atklāt klusēt beigušā atrašanās vietu, pēc kam no aizstūra glūnošais laikmeta melnais slepkava varētu uzbrukt un nokaut?

Vai varbūt tā nevajag jautāt?

Starp pēdējā laikā Latvijā iznākušām jaunām un biezām dzejoļu grāmatām divas ir sevišķi raksturīgas. Tās ir Pētera Ērmaņa un Valda Grēviņa grāmatas. Ērmanis pirms dažiem gadiem vienā savā dzejoļu grāmatā kliedza: «Maskava visapkārt!» Tas nozīmēja saucienu pret proletārisko revolūciju, pret komunistiem lieliniekiem, pret revolucionāro, proletārisko literatūru. Saucienā izmisuma bailes no Maskavas un reizē mobilizācijas aicinājums pret Maskavu — revolucionārismu. Valta Vītmeņa garā rakstītajos pantos bija r e a k c i j a s sacelšanās pret revolūciju, t. i., iedrosme uz kontrrevolūciju, kur citi buržuāzijas un budzības rakstnieki un dzejnieki atklāti neuzdrošinājās tā nostāties. Sociāldemokrātiskie literatūrideologi un recenzenti ne vienu reizi vien Ērmani atzīmējuši kā jaunu vērtību ienesēju jaunākā Latvijas dzejā vispār, neredzot un negribot redzēt Ērmaņa dzejas dziļi kontrrevolucionāro būtību. Vēl vairāk — viņiem šī kontrrevolucionārā aktivitāte bija taisni vajadzīga, jo arī viņi taču ir pret Maskavu.

Bet sociāldemokrāts Valdis Grēviņš tolaik bija it kā revolucionārs jaundzejnieks, sevišķi savos feļetonos, kā Dr. Orientācijs, likās aizskaram buržuāziju, pakutinām vienu otru viņas papēdi. Tā sākot, buržuāzijas papēžu kutinātāja lomā. Tagad, kad «kreisie» sociāldemokrātu līderi kopā ar Ulmani apspriež fašistiskās satversmes projektus, abu šo minēto dzejnieku jauno grāmatu saturs savā pamatnostādnē, pamatizjūtā, pamatlomā ir kļuvis saskanīgs. Abas grāmatas varētu nosaukt vienā virsrakstā: «Līķu kambaris». Tik daudz tur dzejots par rudeni, nāvi, kapiem, bērēm, pašnāvības atribūtiem!

Abi dzejnieki nav ne inteliģentie bezdarbnieki pie Rīgas darba biržas durvīm, ne līķu apstāvētāji — šķēsteri. Viņi ir labi pārtikuši cilvēki, labi ģērbušies, ar savu īpašumiņu, ar labiem ienākumiem pat krīzes laikā. Viņiem vajadzētu būt dzīves priecīgiem, vajadzētu būt optimistiem. Lasot viņu grāmatas, tiek sajūta, ka autori ir cilvēki, kuriem iet šausmīgi grūti, ka viņi ir saspiesti plakani pie kādas augstas sienas un no šā spiediena radušies šie nāves panti.

Jautājumi: Ja nu viņi ar savu sabiedriski saimniecisko stāvokli Latvijas apkārtnē apmierināti un pie tam raksta tādus dzejoļus, vai tad viņi nemelo? Bet, ja viņi ir nemierā un neraksta dzejoļus, kuros izpaustos protests, izejas meklēšana, cīņa pret šiem apstākļiem, vai arī tad viņu stāvoklis nav melīgs? Un vai taisni tāpēc, ka tiklab vienādi, kā otrādi tie atrodas šādā stāvoklī, — vai taisni tāpēc Grēviņš neprasa zīda cilpu un Ērmanis neilgojas pēc aizsaules?

Reizē traģiski un komiski! Tās ir vienas daļas Latvijas rakstnieku stāvokļa tipiskas iezīmes. Tas pats stāvoklis izpaužas Jāņa Veseļa romānos, tas pats Kārļa Zariņa romānos, tas pats ieska-

nas arī citu viena otra darbos, neizņemot arī tos, kuri grib atrast izeju no saspiestības, no plakanības buržuāziskajā kapitālistiskajā iekārtā un saimniecībā, to fašizējot.

Tāds talantīgs rakstnieks kā J. Veselis, piem., sava romāna «Tīrumu ļaudis» varonī ir parādījis, ka nav pastāvošās kapitālistiskās iekārtas formā izvedama nekāda ražojošo spēku un enerģijas attīstība un izveide un līdz ar to arī, protams, kultūras un rakstniecības pacelšana un izvirzīšana plašumā. To pašu parāda savā romānā fašists J. Sārts un vēl citi. Bet neviens ne vārda neieminas par kapitālistiskās iekārtas trūkumiem, par viņas nederīgumu nemaz nerunājot. Neviens pat visnevarīgākās diskusijas kārtībā neuzdrošinās šai lietai pieskarties. Un vai tikai neuzdrošinās?

Liekas, ka te nav tikai neuzdrošināšanās, tikai neziņa, neapzināšana vai negriba, bet te ir noklusēšanas traģēdija, lielo problēmu noklusēšanas posts.

Viena epizode šinī noklusēšanas epidēmijā ir arī attiecība pret mūsu — 32 literatūras darbinieku vēstuli. Līdz šim vēl neviens rakstnieks nav viņu atklātībā atzīmējis vai pieminējis.

Mēs turējām par nepieciešamu atgādināt par to šausmīgo postu, kādā nonāk un nogrimst daudzi talantīgi, spējīgi rakstnieki viņu šaurajā apkārtnē, viņu interešu sīkumībā. Un sevišķi spilgti brīdinājumi, kur jānonāk vai katram rakstniekam, ir minēto divu dzejnieku līķkambariskās jaunās grāmatas. Viņas ir lielo problēmu noklusēšanas epidēmijas ziedošākie augoņi.

Vēstule Latvijas rakstniekiem ir atgādinājusi šo stāvokli. Vēstule ir diferencējusi pašreizējās rakstnieku attiecības pret dzimtenisko šaurību, pret kontrrevolūciju un fašismu, pret dzīves un kultūras perspektīvām, pret karu un pret Padomju Savienību. Jautājums «Kurā pusē jūs stāvēsiet?» ir izšķirošais jautājums.

Tālākai attiecībai pret vēstuli ir jārāda, no kādiem grupējumiem būs tie, kas atbildēs uz pamatjautājumu un kā atbildēs un kādu virzienu ieturēs noklusēšanas epidēmija.

Linards Laicens

«Celtne», 1934. g., Nr. 2/3, 165.—168. lpp.

LATVIJAS RAKSTNIECĪBAS VAJĀŠANA TURPINĀS

Nesen Latvijas Revolucionāro rakstnieku, mākslinieku un žurnālistu apvienības centrālā valde kādā no saviem dokumentiem rakstīja, ka Latvijas darba tauta jau sen spiesta nest uz saviem pleciem kapitālistiskā jūga smagumu, «bet nekad šis jūgs nav bijis tik nepanesams kā tagad,

pēc 15. maija apvērsuma». Terors aug augumā, nospiests brīvais vārds, ņemta iespēja strādāt labākiem rakstniekiem, gleznotājiem. Šādos apstākļos radusies nepieciešamība sasaukt nelegālu Latvijas rakstnieku, mākslinieku un žurnālistu konferenci. Sakarā ar to arī tika likts pamats Latvijas rakstnieku, mākslinieku un žurnālistu apvienībai. Apvienības pamats — cīņa pret fašismu, pret imperiālistisko karu un intervenci, pie kam šī platforma apvienoja godīgus, ulmaniskam fašismam naidīgus māksliniekus neatkarīgi no politisko partiju piederības.

Revolucionārā rakstnieku un mākslinieku apvienība nelegāli drukāja un izplatīja savus izdevumus, to starpā periodisko izdevumu «Vienotā Fronte». Rakstnieku, mākslinieku naids un protests pret ulmaniski fašistisko iekārtu tādā ceļā neapturami lauzies uz āru. Pēdējā laikā «Jaunākās Ziņas» vēsta, ka politiskā pārvalde «likvidējusi» Latvijas Revolucionāro rakstnieku, mākslinieku un žurnālistu savienību. Pēc fašistiskās avīzes informācijas, «pag. rudenī Latvijas komunistu partijā nodibināta atsevišķa rakstnieku un mākslinieku sekcija ar nosaukumu «Latvijas Revolucionāro rakstnieku, mākslinieku un žurnālistu savienība», kurai tādi pat mērķi kā pārējiem komunistiem. Savienība tieši padota Centrālkomitejai. Savienība dibināta, lai «organizētu komunistu kustību rakstnieku un mākslinieku aprindās». Rakstnieku sekcija izdod īpašus nelegālus preses izdevumus. Tādi izdevumi iznākuši uz 1. augustu sakarā ar «komunistu starptautisko pretkara dienu».

Fašistu izdevumiem gribētos iegalvot, ka Savienībā apvienoti komunisti, kā tā komunistu organizācija. Tas tomēr neizdodas, un politpārvaldes aģentiem negribot jāatzīstas, ka starp savienības biedriem «vairāki no viņiem agrāk darbojušies bij. sociāldemokrātu partijas Inčukalna nodaļā, bet pēc pag. g. 15. maija pieslējušies komunistiem». Komunistiskās partijas izziņojumi proletariātam, zemniecībai, plašiem inteliģences slāņiem slēgties vienotās cīņas frontē pret fašismu, pret buržuāzijas reakciju Latvijā rod arvien plašāku atbalsi plašos tautas slāņos. Mēs ar sevišķu prieku un gandarījumu konstatējam, ka pretfašisma cīnītāju rindās droši un bezbailīgi skan Latvijas rakstnieku, mākslinieku un žurnālistu balsis. Šo brīvības cīnītāju balsi nenožņaugt, viņu nenoklusināt ar arestu, cietumu un vajāšanu palīdzību.

Politpārvalde arestējusi un paturējusi apcietinājumā Kārli Bušu, kurš it kā bijis viens no «nelegālo izdevumu redaktoriem un pretvalstisko plakātu zīmētājiem». Pārējie atstāti «brīvībā pret drošību», starp tiem Augusts Pupa, Alfrēds Ļoļa, Jānis Ikaunieks, Jānis Siliņš, Edgars Ērglis, Voldemārs Alksnis, Jānis

Ziņgaitis, Jānis Paeglis (darbojies Rūjienas apkārtnē), Alberts Jansons.

«Savienības» lieta nodota Rīgas apgabaltiesas prokuroram, kurš iesācis izmeklēšanu. Fašistiskā tiesa gatavo izrēķināšanos ar tiem rakstniecības un mākslas frontes cīnītājiem, kuri nesamierināmi fašistiskās iekārtas pretinieki. Mēs paceļam asu protesta balsi pret Latvijas rakstnieku un mākslinieku nekrietnām vajāšanām. Mēs aicinām Latvijas tautas visplašākās masas atbalstīt rakstnieku un mākslinieku pretfašisma cīņu. Mēs griežamies pie progresīvās vecākās rakstnieku paaudzes ar uzaicinājumu pievienot savu protesta balsi cīņai pret rakstnieku un mākslinieku arestiem, pret organizējamo tiesas procesu Latvijā.

Latvijas rakstnieki, mākslinieki, vienotā cīņas frontē pret fašistisko reakciju, pret rakstniecības un mākslas nekrietnu pulgošanu un rakstnieku un mākslinieku arestiem un tiesāšanām!

P. Vīksne

«Celtne», 1935. g., Nr. 10, 790. lpp.

BEZVIRZIENĪBA UN VIRZIENU MEKLĒŠANA JAUNĀKĀ LATVIJAS RAKSTNIECĪBĀ

Aiziet pagājībā cits pēc cita spilgtākie, redzamākie gadu desmitos veidojušies labākie latvju buržuāziskās rakstniecības priekšstāvji. Neilgā laikā miruši Apsīšu Jēkabs, J. Janševskis, brāļi Kaudzītes, A. Saulietis, Anna Brigadere u. c. Mirst latvju turīgās zemniecības, pilsētu namsaimnieku, tirgotāju, tautisko banku, krāj-aizdevu kasu pīlāru pirmsrevolūcijas laikmeta redzamākie ideologi rakstniecībā. Jā, bija kādreiz citi laiki, citas domas, citi rakstnieki un rakstniecība. A. Saulietis, Anna Brigadere, Andr. Niedra u. c. pirmskara literatūrā cītīgi virzīja zināmu sabiedrības slāņu domu uz turību, labklājību. Tie bija laiki, kad «latvju censonis», tautiskais laimes meklētājs, pārvarot bieži vien lielas grūtības, šķēršļus, cenšoties pēc labklājības, imponēja šķiriski mazapzinīgam lasītājam ar savu neapmierinātību, neatlaidīgu meklēšanu, latviski zemniecisko izturību. Kapitālistiskās iekārtas zirneklis — tautiskais kapitālists Latvijā tikai vēl kūņojās; pārvarot kavēkļus, viņš vēl nebija paspējis sevi piepildīt — tautiskais buržujs šad tad vēl bija bez tiesībām, un viņam vajadzēja iekarot un nostiprināt savu sociālo stāvokli. Pamats tam nacionālā nevienlīdzība, nacionālā apspiestība, latvju zemnieka atkarība no vācu muižnieka, feodālisma atliekas uz laukiem.

Priekš zināmas rakstnieku grupas radās iespēja runāt visas tautas valodā, noklusējot šķiru pretišķības, antagonismu, šķiru cīņu, izspīlējot nacionālo, kopīgo, pastrīpojot to, kas vēl nebija noformējies, kas meklēja savu veidu un sevis piepildījumu. Sakarā ar to arī buržujiskai rakstniecībai pirmskara laikmetā bija savas idejas, savi centieni, un tā bija i d e j i s k a rakstniecība, kaut arī pašas idejas bija sīkas, mazskanošas. Sirdsskaidrība, sirdsšķīstība, ētiska cilvēka vērtības pašmeklēšana, asaraina juteklība, latviski zemnieciskā iztapība, paklausība, piekāpība stiprākā priekšā — tas bija kādreizējās latvju rakstniecības barojošais avots. Buržujiskai latvju rakstniecībai izstrādājās, kaut arī ne visai augsta, sava kultūra, savas tradīcijas, paturot pamatā zemniecisko, lauciniecisko, nomaļniecisko.

Laikmetu brāzmās radās jauni apstākļi. Tautiskais, nacionālais revolūcijas laikā atmaskojās, noskaidrojās. Latviskā pilsētu buržuāzija pierādīja pilnos apmēros savu plēsonību, lauku pelēkais barons, turīgā zemniecība rada iespēju savai pašizveidībai — bija izzudušas pirmsrevolūcijas laikmeta nacionālās pretišķības — pelēkā baronniecība ar zilbaroniem revolūcijas uzplūdu un jo sevišķi kontrrevolūcijas atplūdu laikā brālīgi atklāti sarokojās. Tautiskais «censonis» bija atradis savu paspiepildīšanos. Vecās idejas vairs nederēja, sirdsšķīsto cilvēku laikmets bija izbeidzies. Par centrālo sabiedrības figūru demokrātiskajā Latvijā kļuva turīgā zemniecība un valdošā pilsētu buržuāzija — vadošie principi: neizsmeļama plēsonība, nepiedzīvota rijība, nekulturāla, tikai latvju buržuāzijai piemītošā liekulība, maziskums. Iestājās bezidejība, idejisks tukšums un sastingums. Mēs ļoti maldītos, ja iedomātos, ka vecās rakstnieku paaudzes priekšstāvji miruši pēdējos gados, ka darīšana mums vienīgi ar fiziskas dabas parādību. Daudzi no šiem rakstniekiem kā mākslinieki, kā kulturālības sludinātāji, kā progresa veicinātāji miruši jau sen sen atpakaļ, un notiekošais ir zināmu parādību reģistrācija.

Visspilgtākais paraugs šinī ziņā ir A. Saulietis, kurš buržujiskās valsts pastāvēšanas laikā pierādīja sevišķi slimīgas dabas konservatismu, kontrrevolucionārību. Kādreizējie sirdsšķīstības ideju sludinātāji rakstniecībā bija kļuvuši par kailiem, apbrīnojami sekliem un nevarīgiem savas šķiras politisko ideju propagandētājiem, katra progresa pretiniekiem. J. Janševska pēdējo gadu produktivitāte pastiprināja to patiesību, ka Latvijas buržuāzijas un reizē buržuāziskās rakstniecības gara nabadzību nevar apslēpt ar neaptveramu daudzvārdību, bezsatura pļāpību un tukšu retoriku. Tiešām dīvaini, ka vienai veco latvju buržujisko rakstnieku daļai radusies savāda vecuma slimība — neapturama pļāpāšanas kāre. Labs piemērs tanī ziņā bija J. Janševskis, tagad Aspazija, kuras mūža beigu cēliens ir neaptu-

rama atpakaļslīdēšana, idejisks sabrukums un nožēlojama mākslinieciska izplēnēšana.

Raksturīgais ir tas, ka latvju vecā — pirmsrevolūcijas rakstniecība noslēdza savus rēķinus priekš viņas izdevīgos, labvēlīgos apstākļos — tautiskās valsts aizgādībā un aizsardzībā, buržujiskās reakcijas apstākļos. Un, neraugoties uz šiem labvēlīgiem apstākļiem, buržujiskās rakstniecības *credo* ir nevarības visspilgtākā apliecība. Šīs paaudzes rakstnieku vecums un bojā eja sakrita ar latvju buržujiskās kultūras, rakstniecības, teātra pagrimšanas laikmeta iestāšanos. Tātad ne fiziskais novecojums, bet gan citi — daudz dziļāki pamati noveda pie dziļas idejiski mākslinieciskās latvju buržujiskās rakstniecības krīzes. Cik daudz dzīvu piemēru, kad rakstnieka vecums ir jaunas radītgribas, spēcīgas mākslinieciskās enerģijas uzplūdu cēliens, kad rakstnieks iet sabiedriskā progresa priekšgalā. Nekā tamlīdzīga neatrodam pie tagadējās buržujiskās rakstnieku vecākās paaudzes — viņu novecošanās sakrīt ar buržujiskās kultūras bojā eju, un patreiz šī rakstniecība atgādina lauku nomales nabagmāju. Vieni jau miruši, otri apkopj sevi vecumdienās un nogrimst apbrīnojamā naivumā un sīkmanībā (Aspazija, Zvārguļu Edvards u. c.).

Kādreizējie dekadenti — literatūras bungu rībinātāji — meklē un atrod mierīgu patversmi dažādo politisko kliķu pajumtē. Tur drošāk, tur labāk atmaksājas. Mākslas tālākvirzība, svaigi meklējumi viņus neinteresē, un kādreizējie individuālisti tagad ir tukšu fašistisko lozungu grabinātāji.

Vecā latvju buržujiskās rakstniecības paaudze mirst neatvairāmi un neizbēgami. Mirst viņa ne tikai fiziskā vecuma, bet gan galvenām kārtām idejiskā, mākslinieciskā nespēka pēc. Tāpēc arī šī rakstniecība neiespaidīga, tāpēc arī viņa nevar uzrādīt spirgtus, dzīves priecīgus pēcnākamos.

Tikai mazu ilustrāciju sakarā ar šo jautājumu. Nevar runāt par latvju rakstniecību, nepazīstot «Atraitnes dēlu» un viņa autoru Plūdoni! Dzejnieks dzīvs, vēl pietiekoši darbīgs arī rakstniecībā, kurai viņš apsolījis nodoties līdz mūža beigām, aiziedams no sava pedagoģiskā darba pensijā. Plūdoņa atvadīšanās aktu no Rīgas pils. 1. ģimnāzijas «Latvis» apraksta sekojoši:

«Svinīgo aktu ģimnāzijas aulā ievadīja korālis «Teici to kungu» ... Šķiroties Pl. grib katram no saviem audzēkņiem iededzināt sirdī šos Lielā Meistara vārdus: «Esiet pilnīgi, kā Jūsu Tēvs debesīs ir pilnīgs» («Latvis», 1933. g., 14. okt.).

Gada laikā (1933. g.) Latvijā publicēti trīs almanahi līdzās pastāvošiem žurnāliem, tātad trīs literāriski dokumenti, kuri rāda patreizējās — jaunās rakstniecības stāvokli: «Zaļās vārnas gadagrāmata», «Virziens», «Signāls». Tas itin kā liecina par virzību, produktivitāti, pieaugumu. Tas itin kā liek domāt par

to, ka Latvijas jauno rakstnieku paaudze briest un nogatavojas. Un tomēr, iepazīstoties ar šo almanahu saturu, nāksim pie stingras pārliecības, ka nacionālistiski buržujiskā rakstniecība, māksla vispār ir iestigusi necaurejamās krīzes pretrunās un pretišķībās. Tautiskā māksla, tautiskā literatūra atrodas smagas krīzes stāvoklī, un jauno rakstnieku izdevumi visspilgtāk atspoguļo krīzes un sastrēguma grūtības.

Tas, ka tautiskā māksla pārdzīvo krīzi, nav vairs komunistu ļaunprātīgs izdomājums. Tā — dzīves patiesība, par kuru runā pati buržujiskā inteliģence. Saprotams, ka fašistiski organizētās buržuāzijas labā būtu noklusēt šo krīzi, tāpēc arī tuvredzīgākie, nemākulīgākie politiķi mēģina noklusēt to parādību kompleksu, kurš raksturīgs priekš patreizējās buržujiskās rakstniecības krīzes izpauduma, tāpēc ka tad jārunā par visas nacionāli tautiskās ideoloģijas sabrukumu. Tā, piemēram, pazīstamais literatūras vanderzellis — klauniskais Lapiņjānis «Zaļās vārnas gadagrāmatā» raksta:

«Izgājušais (1932) gads rakstniekam bijis daudz mazāk rožains kā iepriekšējie gadi... Izgājušais gads sākās ar grāmatu dempingu, kad vissolīdākās firmas bija spiestas par niecīgu maksu sviest tirgū mazāk ejošas grāmatas, gandrīz vai visus agrāko gadu izdevumus... Interese pret jaunu grāmatu līdz ar to mazinājās. Un kāpēc lai gan pirktu jauniznākušu grāmatu, ja vecās vēl nav izlasītas un pēc pāris gadiem jauno grāmatu varēs pirkt par puscenu» (5. lpp.).

Pat Lapiņjānis spiests konstatēt, ka 1932. gads latvju buržujiskai rakstniecībai bijis mazāk rožains nekā iepriekšējie. Tomēr tik naivam rakstniecības neveiksmju izskaidrojumam, domājams, neticēs pat Tukuma ģimnāzijas pirmās klases audzēkņi — visas nelaimes pamats, lūk, grāmatu dempings.

«Pēc lieliem grāmatu uzplūdiem bibliotēkas ir pildījušās, bet jaunu grāmatu izdošanā iestājušās zināmas grūtības. Dzejoļus jauni rakstnieki tagad var izdot gandrīz tikai tā, ja grāmatā iegulda personīgos kapitālus.»

Salīdzinot mūsu republikas rakstniecības stāvokli ar teikto par Latvijas buržujisko rakstniecību, redzam, ka mūsu zemes rakstniekiem šī personīgo līdzekļu ieguldīšana ir kaut kas pasakai līdzīgs. Ar to arī top skaidrs, ko nozīmē kulturālas attīstības straujš, neapturams uzvaras gājiens proletariāta diktatūras zemē un tanī pat laikā kultūras krīze buržujiskā pasaulē. Velti meklēt krīzes cēloņus lētajās grāmatās, jo rakstniecības krīzes raksturu nosaka nepārtraukti padziļinošās kapitālisma vispārīgā krīze.

Citi «gadagrāmatas» autori ir atklātāki. Tā, piemēram, Fr. Gulbis, apskatīdams rakstniecības stāvokli, konstatē:

Pauls Viksne

«Centrā un labā sektorā iestājies gandrīz flegmatisks mierīgums... Lielie ūdeņi noskrējuši. Redzam platu, vēl paduļķainu straumi, kura nes līdzi tik daudz gadījuma strautu un urgu ūdeņu. Kas atklāsies, kad iezīmēsies noteiktas straumes kontūras, nogulsies sārņi un duļķes un straumes dzidrums ļaus skatam spiesties dziļumā? Vai rasim arī patiesu dziļumu» (97. lpp.).

Pie duļķainā tautiskās rakstniecības purva neziņā stāv naivi zīlnieki un pēta, kādi būs nākotnes dziļumi un sasniegumi. Tagad turpretim idejiskais tukšums, māksliniecisks kuslums un neciešami piesmacis literatūras gaiss. Tautiskā veikalnieciskā buržuāzija, kuras rokās ekonomiskā un politiskā vara, izturas vienaldzīgi pret saviem kuslajiem, nevarīgajiem bērniem, viņu neveiksmēm. Un tas saprotams, jo tautiskās ideoloģijas krīzi nelikvidēs sīkum sīciņi rakstnieciņi ar naivu prātošanu par grāmatu dempingu, pozitīvismu utt., ar romantiskām peršām par puķītēm, vēsmiņām, nodilušo mīlestību.

Krīze smagi piemeklējusi arī citas mākslas nozares. Par to pietiekoši daudz materiāla šajā pat krājumā.

«Nopietno mākslas cienītāju skaits strauji sāka krist, un to vietā teātriem nācās balstīties uz gadījuma ļaudīm. Tā tas gājis līdz pēdējam laikam, un tagad redzam mūsu dramatiskās mākslas galīgu sabrukumu. Trūkst darba mīlestības, ticības sev un savam darbam, un, galvenais, nav vairs tās dievišķīgās mākslas dzirksteles, kura rādītu ceļu uz saules apmirdzētiem dailes kalngaliem,» raksta viens no krājuma dalībniekiem. Arī viņa šodienas pamatuzdevums — zīlēšana par to, kas labs, jo laikmets esot pārejas laikmets un to buržujiskā mākslā pārdzīvošot, ja vien mūsos pašos būs ticība labākai — gaišākai gara kultūras rītdienai» (21. lpp.).

Par tēlojošu mākslu tiek vēstīts, ka «tomēr ap mums jūtams mākslas purvs». Latvijā savairojušies pāri par 200 mākslinieku tēlnieku. Krīzes pamati šajā nozarē tiek saistīti ar to, ka jaunie netiek laisti pie vārda, tāpēc arī neapmierinātība ar Mākslas akadēmijas vadošo personu rīcību. «Tās ir sekas no neapdomātas kabatas politikas ievešanas. Šiem audzēkņiem ir tiesības uz radošo darbu mākslā. Par daudz dārgi viņi ir izmaksājuši valstij, lai nodarbotos ar gadījiena melndarbiem vai kalpošanu naktslokālos» (112. lpp.). «Kādreizējais radošais mākslinieks ir pārvērties, apsīcis. Ir palikušas skaļas runas un nauda, nauda, nauda...» (113. lpp.). «... Mākslinieki spiesti par dažiem latiem mēnesī strādāt kā bezdarbnieki ministrijās pie vecu aktu kārtošanas vai pārrakstīšanas. Vēl vairāk, tiem jāiet viršus plūkt un truļus dzīt» (113. lpp.).

Varētu turpināt līdzīgus izrakstus. Tomēr pietiks, dzīves fakti runā pārāk skaidru valodu. Ne grāmatu dempings, bet citi — svarīgāki iemesli nepārtraukti un neizbēgami sadrupina nacionāli tautiskās kultūras pamatus. Latvijas piemērs spilgtāk kā jebkuras citas valsts atsedz to grūto stāvokli, kādā nokļūst viena inteliģences daļa (lielākā) kapitālistiskā sabiedrībā. Kapitālisma vispārējās krīzes laikmetā mākslinieku, rakstnieku stāvoklis desmitkārt pasliktinājies. Mākslinieka-cilvēka eksistences jautājums kļūst par pamatjautājumu. Trūkums, bezdarbs, idejiski morāliskā nospiestība, pazemotība — tāds ir Latvijas inteliģences pašreizējais stāvoklis. Vieni šīs parādības uztver kā likteņa neizbēgamību, pielāgojas, piemērojas veikalnieciskās buržuāzijas gaumei, rosīgi strādā reakcijas padziļināšanas darbu avīžu, žurnālu redakcijās jeb arī ļauj sevi izmantot citos veidos. Drošākie — sabiedriski tīrākie — neatvairāmi sāk izjust lielo sociālo netaisnību, kāda jāizcieš kapitālistiskā iekārtā arī mākslinieka, aktiera, rakstnieka. Izprast līdz pamatiem šo sociālo netaisnību, neapstāties, bet neatlaidīgi meklēt izeju, meklēt sakarus ar sabiedriskā progresa vienīgo drošo balstu — proletariātu, tas katra godīga inteliģenta šīsdienas svarīgākais uzdevums un sabiedriskais pienākums.

Tāpēc arī noteikti jāatsedz tā patiesība, ka radušos krīzi, inteliģences smago stāvokli cenšas veikli izmantot Latvijas fašistiski hitlerisko ideju propagandētāji, kuru pamatnodoms atraut mākslinieku, rakstnieku no strādniecības, no progresa veicināšanas un izcīnīšanas darba. Šīs hitleriskās idejas, saprotams, caur Lapiņjāņiem, cieši iesēdušās arī «Zaļās vārnas» izdevumā. Ieteikts meklēt izeju inteliģences pārprodukcijas likvidēšanā — «mēs nedrīkstam arī fabricēt māksliniekus vairumā» (113. lpp.). Tāpēc vajagot Mākslas akadēmijas vietā noorganizēt 2—3 labi nostādītas darbnīcas, «kurās uzņemtu tikai pāris desmit jaunu talantu, un tur patiesi spējīgu pedagogu uzraudzībā atļautu tiem dažus gadus strādāt uz valsts rēķina».

Tās hitlerisma idejas, kuras atspoguļo lielkapitālistu rīcības programu, nodomus. Latvijas apstākļos tas nozīmē uzturēt uz valsts rēķina pāris desmitu baņķieru un saimniekdēlu, ar valsts aparāta palīdzību paasināt aktīvu cīņu pret strādnieku, rokpeļņu, sīkzemnieku jaunatni, kura slāpst pēc izglītības, pēc zinātnes un mākslas bagātībām. Latvijas māksliniekiem jāsaprot, ka kapitālisma attīstība nonākusi tajā stadijā, kad buržuāzijai nav citas izejas — viņai jāpaasina cīņa pret masu — trūcīgo iedzīvotāju tiekšanos pēc izglītības, zinātnes, mākslas. Tikai padomju vara Latvijā nodrošinās mākslinieka, rakstnieka materiālo stāvokli, dos iespēju viņam nodoties iemīļotajam darbam, nedomājot par rītdienas maizes riecienu; tikai Pa-

domju Latvijā sagaidāms jauns mākslas, rakstniecības uzplaukums, tikai proletariāta vara garantē brīvu, vispusīgu, satura un formas ziņā bagātu mākslas un rakstniecības attīstību. Padomju Latvijā rakstniekam nenāksies runāt par to, ka «pasliktinājušies ekonomiskie apstākļi atstājuši iespaidu arī uz mākslas attīstības tempu» (113. lpp.).

No iepriekš teiktā redzam, ka krīze smagi ielauzusies visās Latvijas kultūrdzīves nozarēs. Krīzes būtība mākslā, rakstniecībā ir šīs kultūrdzīves daļas satura un formas krīze. Bezsaturība, idejiskais tukšums un kroplība neatvairāmi ir noveduši pie mākslas formas degradācijas, deformācijas. «Izdomu nabadzība un bālasinība grafikas nodaļā un tēlniecības darbnīcā ... Dibinātas pārdomas modināja tēlnieka Zaļkalna darinātais un konkursā godalgotais dzejnieka Fr. Bārdas pieminekļa mets ... Pārsteidza ar izdomu nabadzību un vienmuļību» utt., utt. (114. lpp.)

Varētu vēl ilgi turpināt, bet pietiks. Stāvoklis ir daudz ļaunāks, buržujiskās mākslas slimība daudz dziļāka, nekā to apraksta paši buržuāzijas priekšstāvji. Latvijas buržuāziskā rakstniecībā, mākslā pēdējos pāris gadu desmitos nevaram uzrādīt neviena spēcīgām, aizraujošām idejām apgarota tēla, neviena spēcīga, svaiga talanta, neviena spilgta mākslas darba, kurš paceltos pāri pelēkai vidusmērībai. Tas tāpēc, ka buržuāzijas valdīšanas laiks ir sīkmanības un idejiskās kroplības laikmets, un katram izeju meklējošam mākslinieka un rakstnieka jāsaprot, ka atrast izeju nozīmē nekavējoši uzstāties pret buržuāzijas, kapitālistu, pelēko baronu aizbildniecību un virskundzību. Nekavējoši jāsāk cīņa par patstāvību, par saistību ar Latvijas proletariātu.

Komunisti atšķiras no citām politiskām partijām ar to, ka viņi var noteikti teikt katram Latvijas apspiestajam, arī mākslinieka, rakstnieka, — izeja ir, par viņu jācīnās, viņa jāiekaro. Paraugs visiem jums SPRS, kur straujš mākslas, rakstniecības uzplaukums, briedums, kur nav bezdarba, apspiestības un ir pieaugoša prasība pēc augsti kvalificēta inteliģenta darbspēka, arī mākslinieku, rakstnieku. Divas pasaules, divas rakstniecības. Vienā pusē — krīze, inteliģences bezdarbs, posts, rakstniecības pagrimšana; otrā — cilvēces vēsturē nepiedzīvots kultūrdzīves uzplaukums, mākslas, rakstniecības augums un briedums.

Buržujiskās rakstniecības reakcionārais spārns nervozē, meklē jaunus ceļus, prāto par jauniem virzieniem — pretēji progresam, pretēji proletariāta atbrīvošanās cīņām. Šī rakstniecības daļa mēģina atrast izeju cīņā pret mākslīgi izdomātu negatīvismu rakstniecībā, stādot tam pretī vēl vairāk samākslotu, nevarīgi izdomātu pozitīvismu. Ar to arī tiek paasināta cīņa

pret «negatīvistiem» rakstniecībā, apdzejojot un slavinot pozitīvismu, pozitīvistus. Mūs mazāk šoreiz interesē dažādi jokpēteri (Ž. Unams, Ķelpe, Lapiņjānis), kuri jau tiktāl iekarsuši, ka sāk apvainot viens otru plaģiācijā, jo Ž. Unams esot pirmais 1931. g. «Burtniekā» rakstījis par «negācijas kultu latviešu literatūrā», pret rakstniekiem, kuri «kļuvuši par pilsoniskās dzīves negatīvistiem un zaudējuši dzīves pozitīvisma izjūtu» («Burtnieks», 1933. g., Nr. 11, 886. lpp.). Tagad nu viņa domas esot nozadzis J. Ķelpe, laizdams klajā brošūru «Izkurtējusī rakstniecība», tāpēc arī Unams viņu norāj, ka tas nedarot «godu ne Ķelpem, ne «Zaļajai vārnai», kuras biedrs viņš ir». Cik lielu godu rakstniecībai ir nodarījuši visādi Ķelpes un Unami, par to parunāsim turpmāk. Palūkosimies, kas ir šis pozitīvisms teorijā un praktikā, jo «Zaļās vārnas» grāmatās taču vajag ne tikai proklamēt virzienus, bet ar literāriskās produkcijas palīdzību parādīt jauno virzienu, pozitīvismu, kā atšķirīgu, svaigu parādību. Kas tad nu jāsaprot zem jēdziena «pozitīvisms»?

«Dzīvi izjust un tēlot pozitīvi. Šīs dzīves prieka lozungs nekad nav domāts kā kāda programa, kā būs just un domāt, bet gan kā zināma laika elpas izjūta un iekšēja prasība ko labu teikt. Lozungs atradis ļoti dzirdīgas ausis, un radies pat nosaukums — pozitīvisti. Šis lozungs ir visādi pārprasts, un zaļvārnisti attēloti par kroņa optimistiem, par kroņa meža sargiem, kas ieradušies uz suminašanu. Tādi apgalvojumi kategoriski jānoraida, bet pozitīvisms jāuzstāda kā laikmetu izteicošs gara virziens. Jaunie rakstnieki, sākot ar trauksminiekiem un beidzot ar zaļvārniešiem, ir pasvītrojuši, ka viņi grib būt sava laika izteicēji, grib būt laikmetu raksturojuši. Kam gan kas ko uztraukties, ja jaunie rakstnieki atrod, ka jaunatne raugās uz dzīvi ar priecīgām, dzīvi suminošām acīm» (6. lpp.).

Svarīgais, protams, seko tad, kad Tukuma ģimnāzijas direktors atpogā vesti un parāda lasītājam savu pārbriedušo lapiņjānisko vēderu:

«Bet mūsu dzīve gadu simteņus ir bijusi naida un skumju dzīve, mēs bijām zaudējuši pilntiesīga cilvēka dvēseli. Vai kāds brīnums, ka mēs tagad pastāvīgā (??) valstī atpogojam vesti, lai krūtis justu tīru gaisu, un priecājamies, ka dzīvē arī lielas parādības. Nejēdzīgais un skumjais nekur nepaliks, tas kā ēna nāk līdzi» (7. lpp.).

Šī «vestes pogāšanas» filozofija ir reti piedzīvota nekrietnība, nedzirdēts farizejisms un liekulība, uz ko spējīgi tikai avantūristi, līdzīgi Lapiņjāņiem. Viņš aicina vaļīgu krūti elpot «tīru gaisu» tieši tad, kad nacionālā buržuāzija bendē tūkstošus, pastiprinot uzbrukumu proletariātam, nepārtraukti stūrējot fašisma

ūdeņos, kad cietumi plīst pušu no arestētiem, ieslodzītiem Latvijas strādniekiem un revolucionārajiem jauniešiem, kuriem ņemta iespēja elpot «tīru gaisu». «Zaļās vārnas» rakstnieki pretendē uz to, ka viņi, lūk, reprezentēs «laikmetu izteicošu gara virzienu». Izteikt laikmetu nozīmē pirmām kārtām izprast viņu un teikt pilnu patiesību par šo laikmetu. Izteikt pārdzīvojamo laikmetu, būt rakstniecībā progresīvi tagadnīgam nozīmē skaidri un nepārprotami teikt, ka valdošā bezdarba un trūkuma laikā «vestes atpogāšanas» problēma ir centrālā problēma priekš tiem, kas atbaidoši riebīgi pārēdušies, kas neglābjami izvirtuši. Ar to arī «Zaļās vārnas» nožēlojami gaudenie «teorētiķi» aicina pārvērst par vadošo, noteicošo rakstniecībā izvirtības, ētiskās pagrimšanas parādību apdaiļošanu, pozitīvu notēlošanu. «Zaļās vārnas» «teorētiķi» aicina rakstniekus raudzīties uz plēsonīgās, izvirtušās buržuāzijas dzīvi ar «priecīgām, dzīvi suminošām acīm». Tāds ir tas daudzinātais pozitīvisma laikmetu izteicošais «gara virziens», kuram jāuzņemas kapitālistiskās iekārtas nekrietnību apdaiļošana. Lai tas izdotos, tad mākslīgi jārada un jānostiprina pirmām kārtām jaunatnē ilūzija par to, ka kapitālistiskā iekārta, buržujiskā sabiedrība ir pozitīvisma piepildītāja, ka šo riebīgi atbaidošo dzīvi var skatīt priecīgām, «suminošām» acīm. Katrs, kas buržujisko sabiedrību vēro «priecīgām», «suminošām» acīm, kas grimstošās (buržuāzijas) šķiras valdonību domājas izjust un tēlot pozitīvi, ir dzīves patiesības viltotājs, falsifikators. Un vajag tikai Lapiņjāņa tipa literatūras vanderzeļļiem pieskarties nopietnam jautājumam, lai redzētu, cik svarīgs ir jautājums par nepieciešamību paasināt cīņu pret dzīves patiesības falsifikāciju mākslā un rakstniecībā. Lapiņjāņi, Ķelpes, Unami cītīgi pilda buržuāzijas sociālo pasūtījumu un aicina rakstniekus viltot patiesību, būvēt rakstniecību uz dzīves patiesības falsifikācijas pamatiem — to un ne citu nozīmē buržujisko rakstnieku viltus aicinājums dzīvi izjust un tēlot pozitīvi.

Maldīgi būtu domāt, ka pozitīvistu idejas radušas jau pilnīgu izteiksmi buržujisko rakstnieku literāriskā produkcijā. Vairāk nekā raksturīgi ir tas, ka jaunie buržujiskie rakstnieki kautrējas atklāti cildināt pilsētas buržuāzijas, namīpašnieku, baņķieru, dažādu spekulantu «varoņdarbus» — raudzīties uz tiem «priecīgām. suminošām acīm», tēlot lielkapitālistus pozitīvi. Uzkrītoši, ka visi šie pozitīvisti vairās no pilsētas, no pilsētu dzīves vispusīgas, kaut viņu pašu izpratnē, tēlošanas. «Zaļās vārnas» «pozitīvisti» tāpēc arī lielum lielā vairumā ieslīd laukos un tur meklē attaisnojumu savām teorijām. Daudzi no šiem pozitīvistiem kļuvuši par kronētiem Bļodnieka partijas dzejniekiem, drukā savus darbus Bļodnieka «Latvijā». Vārdos pozitīvisms, darbos nevēlēšanās tēlot Latvijas plēsonīgo pilsētas buržuāziju pozitīvi —

tā liela pretruna pozitīvistu darbībā. Lūk, kāpēc arī ir iemesls domāt, ka minēto pozitīvistu rindās iemaldījies viens otrs godīgs lauku rakstnieks, kurš, meklēdams pozitīvās parādības sīkzemniecībā, iepinies Lapiņjāņa blēdīgi izmestajos tīklos.

Piegriezīsimies konkrētajai produkcijai. Prozā doti četru autoru darbi. Jānis Sārts izklaidīgi, pavirši pastāsta par linu kulstītāju, kurš negaidot mirst darba vietā, un saimnieks ar kaimiņu taisa dažādus seklus jokus pie mirušā. Tā visa Sārta bagāža — pozitīvi paņirgāties pie rokpeļņa līķa. Roga savā studējošā cilvēka domrakstā «Viens vārds» raksta par seno mīlestību, proti, jaunkundze uzpūšas, jaunskungs raksta vēstuli, un mīlestība izbeidzas. Divi mīlējās, un no šīs mīlestības nekas neiznāca — kāda tukša, līdz apnikumam nodrāzta, nosirmojusi tēma. Jo tālāk iet buržujiskā rakstniecība, jo tukšāka, idejiski seklāka viņa kļūst — paliek tikai izdomātais dzejiskais varoņa vārds — Valts, bet aiz paša šī vārda pilnīgs tukšums. Kāds tad nu ir Rogas sludinātais pozitīvisms:

«Es gribēju lūgties un pateikt viņai vislielāko patiesību, kāda mūsu attiecībās bija iespējama; nevairies, nebaidies! Es tevi neievedīšu sīkā grēkā. Tu nepazaudēsi sevi... Ar vēl lielāku spēku tu piederēsi dienā savai otrai dabai, piederēsi reālai dzīvei,» — tā runā šis literāts Valts, jau iepriekš izstrādādams noteikumus par savām nakts tiesībām.

Pats Rogas darbs ir liecība par to, ko patreiz izsapņo saimniekmeita — tikt pie vīra, lūk, pozitīvais, virzošais. Bet arī šās idejas taču vajadzēja tēlot mākslinieciski, tā vietā skolnieciski nodrāzts stāstījums.

Pozitīvisma raksturojumam zīmīgāka Dziļumu Alfreda «Šķiršanās». Šeit autors nedaudz lapas pusēs izstāsta, ka vecā Vaivara dēls nodomājis pārdot tēva mājas un pāriet uz pilsētu uzsākt veikalu. Vecais Vaivars, saņēmis šo vēsti, mirst. Bet par šo problēmu taču uzrādāmi jau sen uzrakstīti daudz meistariskāki darbi. Rakstniecības degradācija norisinās vērtīgāku ideju atšķaidīšanas ceļā. Ja var kaut ko saskatīt paša autora veidotu, tad tā ir skolnieciski naiva, sentimentāli raudulīga skumšana par veikalnieciskā gara bojājošo iespaidu arī lauku dzīvē.

Amizantākais visā krājumā ir un paliek pazīstamā Lapiņmerta ievārījums. Puvekļu un netīrumu laikmetā tāds izvirtulis kā Lapiņš-Merts ir iekūlies rakstnieku kārtā. Skandalozākais tomēr ir tas, ka buržujiskā kritika savā stulbumā sākusi tēlot šo deģenerātu kā nopietnu ieguvumu, kā lielu sasniegumu. «Zaļās vārnas» kritiķiši stāsta, ka Lapiņš veikls stāstītājs — «kāpēc viņa romāni lasās ar interesi», ka viņam lieli stilistiski sasniegumi, progresē, iedāvināts viņam jau «laba romānista hronista vārds». Kā uzdevums tiek izvirzīts izkarot priekš viņa «arī laba mākslinieka un krietna rakstnieka vārdu».

«Lai visi labie gari šim centīgam un spēka pilnajam literātam stāv klāt cīņā ar īsta latviešu sentimenta piepildīto sirdi un juteklību un palīdz pacelties garīgi augstākās virsotnēs kā līdz šim» (107. lpp.).

Pie Lapiņa-Merta fragmenta «Satikšanās», kurš ir izvilkums no «romāna» «Pagrimušie», ir vērts apstāties, jo tad taustāmāka kļūs buržujiskās rakstniecības nepārtrauktā sabrukšana un mūsu priekšā nostāsies kails sairšanas process. Autors nekaunīgi uzbāzīgā formā pastāsta, kā viņš un līdz ar viņu daudzi citi bramanīgi par pāris latiem prostituējas uz katra ielas stūra. Lapiņš ir pārsirojis visus politiskos virzienus, kādus viņš sastapis, tagad apmeties «Pēdējā Brīdī». Žurnālisti Vaivods un Lamsons notēloti tik brutāli kaili, ka nav nekādas grūtības konstatēt, ka Lapiņš tēlojis sevi.

Lamsons naktis pavada mēslu kastē, tirgojas viņš ar grāmatu «Laulības tehnika». «Man ir tikai mana spalva, t. i., prasme to vadīt. Vienīgā vērtība, kuru es varu pārvērst santīmos. Un es to daru — visviens, vai to prasa labais vai kreisais, konservatīvs žurka vai progresīvs plukata» (36. lpp.).

Vaivods (Lapiņš) pavada naktis uz sola redakcijās, viņš šķielē noraut kaut 14 santīmus no pārdotās «Laulības tehnikas». Bet Vaivoda personā Lapiņš taču domājis rādīt žurnālista ideālu kapitālistiskā sabiedrībā. Sajuzdams savu divdomīgo stāvokli, viņš mēģina reabilitēties sabiedrības priekšā. Viņam tūkstots pirmo reizi vajag atstāstīt savu autobiogrāfiju. Jaunais ir tas, ka buržuāzija izmetusi šo psihopātisko deģenerātu ne no vienas vien redakcijas; sirojis un smilkstējis viņš nepārtraukti pie turīgo pilsoņu ēdamistabu durvīm — tas ir indivīds, kuru buržuāzija izsūkusi kā citronu un tagad ar saviebtu seju izspļāvusi to mēslu kastē. Buržujs nekad nemaksās, neaprēķinājis, kāds būs ienākums. Ko tagad gan var dot fašistiskai buržuāzijai ķēmīgais apkārtsirotājs Merts-Lapiņš:

«Jau vairākus gadus pēc Krievijas izklejošanas un atgriešanās viņš cenšas tikt uz kājām. Tikt uz kājām cīņas un darba ceļā. Bet savādi: nevienam še nevajag viņa darba un viņa cīņas. Tie, kas sauca viņu un daudzus viņam līdzīgus nemiera garus un labākās dzīves meklētājus atgriezties dzimtā zemē no maldu gaitām, tagad saņem viņu ar šaubām un nicināšanu. Otriem — renegāts. Trešiem — komisārs un nodevējs. Jā, «bijušā» slava ir tā, kas Vaivodam šajā zemē liedz dienišķu maizi» (43. lpp.).

Ir cilvēki, kuri var būt vēl atklātāki:

«Vaivodam nav bijis ko meklēt kreisajā spārnā un centrā. Labajo aprindas? Aiz likteņa ironijas ir iegadījies tā, ka taisni šajās idejiskajā ziņā gaudenīgās aprindās viņam ir nācies rast pirmo maizes kumosu. Te ar kaut kādiem savu bijušo

revolucionāro dēku apraksti em viņš kādu laiku patiešām ir kremtis maizes kumosu. Bet tālāk? Visu mūžu nevar klāstīt revolucionārās dēkas. Vaivoda spalva drīz vien nav vairs vajadzīga arī labā spārna presei, un viņš — vienkārši atrodas uz ielas.»

Turpina Lapiņš:

«Vaivods jūt, ka viņš ir lieks cilvēks šajā baltajā pasaulē. Tikpat lieks kā tajā sarkanajā — savu garīgo pārvērtību pēdējā cēlienā, kad bēga no tās. Atpakaļ ceļa uz šo sarkano pasauli nav un nevar būt, bet nav arī cita ceļa priekšā. Vai tā būtu jau bezizeja? Varbūt, ka tā ir jau bezizeja?»

Vaivods (Lapiņš) tagadējā Latvijā ir kļuvis lieks par tik, par cik buržuāzija ir izzīdusi no viņa kontrrevolūciju stiprinošo sulu. Bet iespējamas jaunas kombinācijas, un Lapiņš arī atradīs jaunus maizestēvus «P. Brīdis» redakcijā. Tā, piemēram, kāds no šī izdevuma skribentiem raksta: «Esmu pārliecināts, ka «Pēdējā Brīdī» Lapiņš tiešām atradīs sev īstu ostu uz laikiem.» Veikalnieciskajam izdevumam, protams, Lapiņš-Merts jāizbazūnē par slavenu «romānistu un prozaiķi.» Tik ražens un vispusīgs talants(?) mūsu avīžniecībā laikam vēl nebija bijis» («Pēd. Brīdis», Nr. 268, 1933. g., 26. nov.).

Ne jau Lapiņa-Merta persona interesē mūsu lasītājus. No svara ir tas, ka sabiedrības atkritumi buržujiskās rakstniecības iršanas laikā kļūst par «talantiem», ka pagrimuši ģimnāzisti un ģimnāzistenes, kuriem nav nekādas nākotnes izredzes literatūras laukā, nosiekalājušies lēkā ap Lapiņa-Merta psihopātiskiem izvirumiem. No svara ir arī tas, ka Lapiņš-Merts ir zināmā pagrimšanas laikmeta noslēguma gala rezultāts, viņa ražojumi ir tas kronis, ar kuru lepojas patreiz buržuāzija un viņas bulvārizdevumi. Kritiens tomēr ir negaidīti liels — no Ausekļa, Apsīšu Jēkaba, Rūd. Blaumaņa līdz izdzimtenim, deģenerātam Lapiņam-Mertam. Tāpēc arī nopietnības, svaiguma vietā jutekliska siekalošanās, padevīga smilkstēšana pie pārtikušā, paēdušā kapitālista durvīm. «Zaļās vārnas» vadības pamatuzdevums, acīm redzot, audzēt, vairot līdzīga tipa bezrakstura nevarīgus rāpotājus un smilkstētājus. Tik zemu latvju buržujiskā rakstniecība vēl nekad nav noslīdējusi, neraugoties uz to, ka viņas progresa veicināšanas loma ir beigusies jau labi sen. Par rakstnieku kļūt nozīmēja arī vecos laikos sasniegt zināmu kultūru, inteliģenci, parādīt zināmu stila īpatnību, gatavību būt dzīvi virzošam faktoram vārda tiešajā nozīmē. Tagad — lapiņmertiskā smirdoņa, mākslas profonācija, mākslas satura un formas atbaidoša izķēmošana zem «romāna» nosaukuma. «Zaļās vārnas» apvienība liecina, ka L. nav viens un ka tikai grimstošā šķira, gaudeni izvirtusī kritika var pašpieticīgi un pašapmierināti priecāties ap Lapiņa-Merta «romāniem».

Dzejnieku «Vārnai» ir krietni vairāk nekā prozaiķu. Krājumā reprezentēti 26 dzejnieki. No dzejniekiem, kuri mūs varētu visvairāk interesēt, trūkst A. Čaka un Ērika Ādamsona. Lielais vairums no krājuma dzejniekiem sīki, nevarīgi pantotāji, santīmu zvejnieki, kuru nevarīgie panti ik dienas dučiem tiek izbārstīti pa dažādiem Latvijas buržujiskiem periodiskiem izdevumiem. Mēs nevaram atstāstīt, ar ko nodarbojas visi šie 26 dzejnieki. Vieni iedomājas sevi jau lielu dzejnieku, pat vadoņu lomās, otri tikai pirmziemnieki-iesācēji, bet dzejas raksturs kopīgs. Dzejots tiek Fr. Gulbja garā:

Kūp gaisā zilgans tvaiks, un, zemes valgmi sūcot,
Pret sauli liesmaino stīdz asnu bezgalums,
Un, klusos novakaros apreibušas, dūcot
Skrien melnas vabules, līdz skauj tās gurdenums.

Dzejas tematika — pavasaris, saule, lapas, stādi, mīlestība, vabules, pagātne, pagājība, bērnība. Viss mākslīgi sapiparots, savircots. Tāpēc arī daba, noklausoties šādas dzejas, izliekas nedabīga, tāpēc arī latvju tautas pagātnes, zemnieku vēstures etapi nedabīgi mistiski romantiskās krāsās izķēmoti:

Un liekas — mirušie, ko aizviņjūru zemes
Reiz dzīvus uzvarām pār viļņiem trieca šurp,
Nu atstāj kapenes, ko vējš kā vagu lemess
No mūžu pamatiem svież apkārt šurpu turp.

Bet solīts taču ir pozitīvisms — jauns g a r a v i r z i e n s rakstniecībā. Jāsaka, ka tā rakstnieku grupa, kura bijusi sakaros ar buržujiskām politiskām partijām, tad arī mēģina atveidot savu saimnieku uzskatus, meklējot pozitīvismu lauku dzīvē, un dzejas centrā vairākos darbos nokļūst maujoša govs, bubinošs bērītis, bet valdošā ideoloģija — pelēkbaronnieciska. Zem pozitīvisma maskas zaļvārniešu dzejnieki cenšas iepotēt pelēkbaronniecības lauku attiecību izpratni. Labs piemērs Alfonsa Franča dzejolis «Pļāvēji». Lūk, Latvijas pļāvēji:

Ap ceļiem sievām gaiši svārki plandas,
Ko pāris pirkstiem sarauj augšup spēji,
Pār sekliem strautiem kad uz pļauju brien.
. . . . . .
Un vīri iet — pār ceļiem augšup staras,
Un krekliem pāri elkiem izrotātiem
R e d z rokas s t i e g r a i n ā s, k u r t i k
d a u d z s p a r a
P a u ž s l a v u d a r b a v a k a r i e m u n r ī t i e m.

Ar matu sprogām vēji zadinājas,
Kas spītīgās un cietās paures sedz.
T i e m ī ļ a s t u r a s a v a s t ē v u m ā j a s,
L a i m a l d u u g u n s s i r d i s n e a i z d e d z.

Varbūt teiks, ka tas pareizi, tādi ir Latvijas lauki, par kuriem jādzejo, jāpriecājas. Varbūt teiks, ka tas parastā latvju darba zemnieka tēlojums un ir vērts krāsas vēl vairāk sabiezināt.

Ar brucekļiem tiem atspaidītas delnas,
Tiem kājas sprēgā, rāvā nomelnotas,
Tak, jautri smiedamies, tie mūžā pelnas,
Tos sviedri iesmaržo un tulznas rotā. —
Tie nebaidās ne karsto saules pirti,
Ne negaisa, kas ātrs un draudošs skrej, —
Pie darba rokas allaž pieliek tvirti,
Bet atpūtā tiem līksmi kājas dej.

Maldīgi būtu domāt, ka Francis apdzejo Latvijas zemnieku vispār — tie Latvijas kalpi, pelēko baronu izsūcamie un izdzenamie Latvijas lauku beztiesīgie pilsoņi. Ka tas tā, to liecina dzejoļa noslēguma pants:

Kad visi rindā nostājas pie spailes,
Šķind izkaptis, kā saskaroties āvas.

Tikai Latvijas lauku buržujam — ne jaunsaimniekam iesācējam, ne sīkzemniekam — ir dota iespēja stādīt pļāvējus «visus rindā» pie spailes. Pļāvēju rindas jaunsaimnieka-sīkzemnieka pļavās neviens nav redzējis — labākā liecība jaunākais A. Upīša romāns. Saprotams, ka buržujiskā iekārtā neizbēgama tā ļaužu kategorija, kuri «mūžā pelnas», bet ka šīs peļņas gaitas tiek izietas, «jautri smejoties», — tas pozitīvista piedzejojums. Ka kalpu sviedri smaržo, ka kalpu rokas tulznas rotā — tā pozitīvistu nemākslīga lauku apstākļu idealizēšana, romantizēšana. Šī romantika sasniedz savu augstāko pakāpi, kad Francis nonāk pie pamatslēdzieniem — proti, pļāvējs, kurš «mūžā pelnas», pie darba rokas «allaž pieliek tvirti», un atpūtā, t. i., pēc grūtā darba, «tiem līksmi kājas dej». Tā domā un prāto lauku pelēko baronu mammas, kuru uzdevums pielietot visus laukstrādnieku apkrāpšanas veidus, lai tikai laukstrādnieki, laukstrādnieces, gani un viņu rokas pie darba ķertos «tvirti», lai ekspluatācijas saturu apslēptu ar iedzirdīšanu, ar rokpeļņu atpūtas «organizēšanu», kad laukstrādniekam «līksmi kājas dej». Tas pelēkajam baronam šodien vajadzīgs vairāk kā nekad; laukstrādnieku ekspluatācija krīzes laikā ir viens no ceļiem, pa kuru lauku buržuāzija domā atrast izeju. Laukstrādnieku ekspluatācija nenozīmē kailu darba procesu, tā — vesela sistēma, kur padara laukstrādnieku par mehānismu ekspluatatoru rokās. Lauku pelēko baronu dzejnieku uzdevums nomaskot patiesās sabiedriskās attiecības uz laukiem, tāpēc dzejā rādīta kapitālistiskā iekārtā neeksistējoša idile — šķiru miers, laukstrādnieku lielā, padevīgā strādība, viņu jūsmošana atpūtas laikā par smago darbu, saimnieka brangajiem ienākumiem. Jo ...

... kuplos vālos mīkstā zāle krīt.
Vai lēdzerkstes vai dāboliņš, vai tūskas
Jau ķirpās sauli apsveiks citurīt.

Tā — saimniekpapa prieka dzeja par labo ražu, kluso lauku dzīvi, un Francis to pratis teikt dzejiski, laucinieciski, saprotami. Tikai laukstrādnieks gan par šo kuplo ražu nepriecāsies. Franča tēlotos pelēkā barona pļāvējus entuziastus, kuru sviedri pat smaržo, kuru rokas tulznas rotā, vajag tikai kārtīgi izmazgāt pirtī — un darbi sāksies no gala, pelēkais barons atkal pieticībā smīnēs par laukstrādnieka darba kāri, līksmošanu un dejošanas lielo tieksmi pēc smagā darba:

Uz ārdiem iesals sakalst dzīrām,
Uz lāvas tvaiks un slota līdz.
Kļūt atkal spodram darba vīram
Un sārtam, kas jau bāls kā krīts.

(«Pirts».)

Francis nav viens. Līdzi viņam skaņo savas rindas Edvīns Skalds dzejolī «Ganu zēna pavasaris». Ganu zēns gaida ierodoties jauno saimnieku: «Bet man visus prātus saista vieta jaunā.» Norūpējies mātei viņš saka:

«Labi, labi!» atsaucos, bet pats jau skatos,
kur pie vārtiem zirgu jaunais saimnieks sien.
Bārda plata ... rumaks iejūgts goda ratos:
tur būs dzīve, es jums saku — jānudien!
Un, kad saule zemu laižas novakarā,
aizmirsies man sen jau mātes skumjais vaigs.
Sētā iebraucot — hop! — lēkt no ratiem ārā
lepnums kāds — lai visi redz: kur
puika naigs!

Idile tiek būvēta līdz galam. Zēns novietojas guļai «uz klētsaugšas, zem koras — kur pēc apcirkņiem un pelēm drusku ož ...». Saimniece jau noteikusi, ka rītdien jāceļas ar sauli, bet ganu zēns nevar iemigt:

Pilna viegluma šķiet miesa vēl un kauli,
sirdi reibina kāds dīvains gaidu prieks.

Tam seko romantiska nakts:

Pirmā gana nakts, cik spārnota tu esi:
domas spieto, ausis trokšņus kāri sūc ...
Liekas, esi baznīcā, lai noklausītos mesi —
prelūdi, kad vabules pār zemi dūc ...

Lai iespaids būtu pārliecinošs, lai zaļvārniešu izdomātais pozitīvisms kļūtu pilnīgāks, dzejdari vieglā formā pieskaras pilsētas negatīvajām parādībām. Tādā kārtā tiek iegalvots, ka ir «naktis citādas, kur ārprāts kauc un džess». Tomēr pilsētas

pretstādījums laukiem ir pārāk nepārliecinošs, tāpēc ka pozitīvisti baidās no patiesas — revolucionāras pilsētu buržuāzijas kritikas, no buržujiskās kultūrdzīves trumu atsegšanas. Tā ir viegli viegliņa pilsētnieciskās buržujiskās dzīves izvirtības glāstīšana. Visa lielā dzejnieku plejāde vairāk neko pilsētā nevar saskatīt kā džesu, uzdzīvi, restorānus, un, protams, visas nelaimes un posta vienīgās vaininieces ir «jaunavas bālas, noliektiem pleciem», kuras strādā kapitālistiskā uzņēmumā un «sapņo par kino, džesu un viski bārā» (Raisters). Šīs bālās sievietes ir galvenais pozitīvistu apdzejošanas objekts, viņas nodarbinātas ar to, ka «ierokas somās, lai slepus spilgtumu jaunu zīmulis sārtais ievilktu lūpās un vaigus apšalktu glāstoši maigs pūdera smaržīgais sniegs». Pārējais pozitīvistu dzejā ir blakus jautājumi, biroja «varenais šefs», kurš vēro akciju kursu, strādnieku posts, bezdarbs garām ejot minēts Raistera pilsētu «aptverošajā» dzejolī. Tātad, ja zaļvārnieši būtu konsekventi, ja lauku dzīvē tiešām mājo šis idiliskais pozitīvisms un saskatāms viņš pretstatā pilsētas dzīvei, zaļvārniešiem vajadzētu būt nepārspējamiem n e g a t ī v i s t i e m pilsētas parādību apdzejošanā. Tomēr velti meklēt viņu dzejās kapitālistiskās iekārtas kritiku, jo viņi paši — pilsētas un lauku buržuāzijas aģenti krīzes laikā. Viņu uzdevums nomierināt laukus, parādīt dzejā tādas lauku dzīves sabiedriskās attiecības, kādas nekur kapitālistiskā iekārtā nepastāv. Pozitīvistu uzdevums apdzejot laukus tā, lai nebūtu saskatāms šķiru antagonisms, pastāvošās lauku dzīves pretišķības, lai no lasītāja redzes viedokļa izzustu šķiras, šķiru cīņa. Mēs varam teikt, ka tādas lauku dzīves nav, ka tā ir apzinīgi idealizēta, romantiskām papīra puķēm apdaiļota lauku sabiedrība. No tā arī vajag taisīt slēdzienu, ka «Zaļās vārnas» sludinātais pozitīvisms ir atklāts dzīves patiesības viltojums, ka tā ir naiva romantiska švirkstoņa, kurai dārdoši un neatvairāmi iet pāri nesamierināmās šķiru kaujas arī lauku apstākļos.

Šī romantiskā švirkstoņa kļūst vēl vairāk saprotama, ja palūkojamies citu autoru darbos. Tā Valda Moora dzejo par veļu nakti, ietīdama lauku dzīvi savādā mistiskā plīvurā:

> Aug augdams kamols melnas dzijas . . .
> Jau dūmi kūp no veļu rijas,
> Jau veļi steidzas vakarot.
> Viss kluss. Tik vecais tēvs uz lāvas
> Caur logu, aizturēdams žāvas,
> Redz ugunskrustu aizmiegot.

Un slēdziens arī Mooras dzejās ir tas, ka «kaut kur dzīvo stipra latvju cilts». Šī cilts ir zemnieki, kuri vēl nesabojāti, kuru dzīve romantiski vilinoša ar apsētajiem laukiem un ziedošām pļavām. Vispārīgās krīzes apstākļos — buržujiskās kultūras iršā-

nas laikā pilsētnieciski apbružātie jaunekļi un jaunavas traucas jaunu pasauļu meklēšanā. Viņiem liekas, ka šāda pasaule ir atrasta — tāpēc arī sauciens: atpakaļ pie laukiem, atpakaļ pie lauku idiliskās dzīves! Tas nav apgalvojums, tas diezgan nepārprotami izteikts L. Ķelpes dzejolī «Zemei». Izkurtējušais, nogurušais pilsētas inteliģents, kuram «miegs naktīs vairs nenāk», traucas prom no pilsētu trokšņa un pašapmānīšanās kārtā iztēlo lauku dzīvi par paradīzi zemes virsū.

Vai mūžam kāds atstumtais tvīcis tā zemes,
Kā ilgojos šovakar, nemiera mākts?
Man atpakaļ jāiet, kur mirdzošais lemess
Griež velēnu melnu, darbs ražens kad sākts.

Latvijas rakstniecībā romantisms ar fašistiskās reakcijas filozofisko pamatu maskojas dažādās krāsās. Pozitīvisms ir tikai viens no šīs maskošanās veidiem. Pozitīvisma seja vislabāk saskatāma dzejā, jo tur pilnīgāk izpausti teorijā stādītie principi. Pozitīvisms mēģina tēlot dzīvi itin kā pozitīvi, noklusējot negatīvas parādības, apzinīgi noslēpjot šķiru pretišķības, šķiru cīņu; pozitīvisms idealizē laukus, cenšas tēlot mistiskās krāsās zemniecības pagātni. Tāda māksla dzīvi dezorganizē, jo viņas pamatuzdevums viltot dzīves patiesību, izvairīties no dzīves patiesības — reālības attēlošanas mākslā. Tāpēc arī proletariāts cīnīsies pret dzīves patiesības noliedzējiem un romantisko švirkstoņu rakstniecībā. Pozitīvisms liecina tikai to, ka krīze buržujiskā rakstniecībā pastiprinās, jo buržujiskam rakstniekam ar baiļu sajūtu jāatkāpjas no šīsdienas reālās, konkrētās dzīves faktiem. Tas tāpēc, ka pretējā gadījumā nāktos atmaskot buržujiskās sabiedrības negantās, atbaidošās parādības. Tas nav buržujiskās dzejas uzdevums. Buržujisko dzejnieku aktīvs zina savus uzdevumus, un tāds zaļvārnietis kā Leonīds Breikšs atklāti iet kopā ar pērkoņkrustiešiem un cita veida fašistiem. Masu apmānīšanai dzīve jāidealizē — tāds buržuāzijas pasūtījums. Viltotais dzīves attēls proletariātam naidīgs un noraidāms. Dzīves viltotājiem mēs atbildam šī paša krājuma autora J. Trimdas vārdiem:

Tu sen jau miris jūties,
Ap tevi trūdi grūst.
Lai cik tu nenopūties,
Tak postu neaizpūst.

Tikai tāpēc otrs no krājuma dzejniekiem Ed. Tūters jautā:

Saki, draugs, saki —vai vērts,
vai dzīvot maz vērts?

Tā grimstošās šķiras poēzija, tie grimstošās šķiras rakstnieku jautājumi. Priekš proletariāta, revolucionārās rakstniecības, dzīves cīnītājiem, dzīves patiesības attēlotājiem rakstniecībā un

mākslā šādi jautājumi neeksistē. Aug stipra revolucionāru cilts arī rakstniecībā, kurai vienīgi pieder nākotne. Šī cilts bezbailīgi un droši met dzīves patiesības dzirkstis piesmakušajā kapitālistiskās sabiedrības atmosfērā. Šī rakstnieku paaudze ir tā, kura var teikt, ka Latvijas laukos nav tādu ganu zēnu, kādus tēlo saimniekdēli un saimniekmeitas buržujiskā rakstniecībā. Latvijas laukos norisinās šķiru cīņa, kuru nevar aizturēt, noslāpēt, jo mazāk ar romantiskām dzejām. Lūk, kāpēc katram dēvētā pseidopozitīvisma frontes dalībniekam dzejniekam nopietni jāpārdomā galvenais jautājums: ar ko iet turpmāk kopīgu ceļu — ar buržuāzijas ideju karognesējiem vai ar revolucionāro proletariātu un viņas rakstniecību.

Nedaudzos vārdos par pozitīvistu kritiku un teoriju, par ko jau bijusi runa iepriekš. Teorijas un kritikas reprezentēšanu uzņēmies minētais Tukuma ģimnāzijas direktors J. Lapiņš, kurš skaitās reizē par «Zaļās vārnas» goda biedru. Vismaz pats viņš ir nostādījis sevi tik svarīgā lomā, ka pat pašam jāuzņemas sevis reklamēšana. «J. Lapiņš uzrakstījis dažus teorētiskus (?) apcerējumus un ziemas svētku spēli «Ar gaišām sejām»» (9. lpp.), — tā raksta pats par saviem lieliem nopelniem J. Lapiņš. Ka spējīgs uzrakstīt viņš ziemas svētku spēli priekš prātu izdzīvojušām buržujiskām kafijtantiņām, par to daudz nevajadzēs šaubīties. Bet, ka šādi literatūras garāmgājēji iecelj sevi par kronētiem, izredzētiem literatūras teorētiķiem un kritiķiem, par to tiešām vajadzētu dziļi skumt un sērot visai buržuāzijas saimei — tas ir nedzirdēts notikums Latvijas vēsturē.

J. Lapiņš jau trīs gadu desmitus nodarbojas ar «teoriju» — atcerieties viņa rakstus pirmsimperiālistiskā kara «Domās», «Jaunā Dienas Lapā» un citur, un tālāk par jelgavnieciski tukumisko prātvederību viņš arī 1934. gadā vēl nav ticis. Šis dieva dotais «teorētiķis» pieskaitāms pie tiem rakstītājiem, kuru pieskaršanās vien zināmam jautājumam neizbēgami noved pie nopietnu problēmu banalizēšanas, nopietnu uzskatu diskreditēšanas. Ilustrācijas nolūkos es minēšu vienu no vissvarīgākajiem faktiem. J. Lapiņš sevišķi kaisls dzimumdzīves jautājumu «pētnieks». Viņš dzirdējis, ka zinātnieki jautājuma zinātniskai izpētīšanai izlaiž priekš mācošās jaunatnes speciālas anketas. Tagad nu Izglītības ministrijai nācies pārcelt J. Lapiņu no Jelgavas ģimnāzijas uz Tukuma ģimnāziju «skandalozu anketu» pēc. Viņš speciāli esot pētījis savās anketās, vai starp audzēkņiem neesot boļševiki no Jelgavas Lībknehta pulciņa. To nu viņš izdibinājis, ka tādu neesot. Tikai uz vienu jautājumu nedabūjis atbildi: kādas sievietes patīk? Nevar būt šaubu, ka priekš šī okšķernieka, kura degungals pastāvīgi samērcēts kaut kādā seksualitātes vircē, minētais jautājums galvenais un svarī-

gākais. Tā apgānīt un banalizēt zinātni, zinātnisko pētīšanas metodi, kaut dzimumdzīves jautājumos, spējīgs vienīgi Lapiņjānis.

Tāda mākslas teorijas un kritikas profonācija, galīgā banalizācija ir arī jau citētais Lapiņjāņa raksts. Tikai dažus piemērus no d a u d z i e m raksturīgiem un interesantiem: «K. Egle rediģējis plašu krājumu Zeiferta piemiņai. Tas ir ļ o t i s k a i s t i, ka ievērojamu vīru piemiņai izdod almanahus.» — «B r ī n i š ķ i jauks dzejnieks ir P. Aigars savā dzejoļu grāmatā «Mans marts».» — «Aleksandrs Čaks — ļ o t i s k a i s t i ir izdota viņa grāmata «Mana paradīze».» — «Jonass Miesnieks ir ļ o t i spēcīgs tēlojumos»; «ļoti spēcīgais Grots». «Starp jaunajiem ļoti izceļas Jānis Sārts, kas, mitinādamies J a u n k a l s n a v a s Dūdumos, maz gados izlaidis tautā l i e l u s k a i t u romānu.» — «Tikpat ražīgs lugu rakstnieks ir k u l d ī d z n i e k s V. Zonbergs, kas ļ o t i i e m ī l ē j i s Kuldīgu. Zonbergs ir liela stila ļ o t i s p ē j ī g s darbinieks.» — «Rābācs d z ī v o Mazsalacā» utt., utt.

Šādu pirmziemnieciski nevarīgu virumu Latvijā dēvē par rakstniecības teoriju un kritiku! Lapiņjānis, domājams, vēl šodien lielā pārliecībā, ka viņš raksta g u d r u s apcerējumus par literatūras teoriju. Kā redzat, visa viņa gudrība pastāv ģeogrāfiski biogrāfisku ziņu klāstīšanā un līdz nejēdzībai papugailiski atkārtojot vienu un to pašu — «ļ o t i s k a i s t i». Tik trulu un aprobežotu rakstītāju darbus sen nav bijis izdevības lasīt.

Pozitīvisms prozā, dzejā, teorijā un kritikā ir spilgts buržujiskās rakstniecības krīzes izpaudums. Var rasties doma, ka krīze izpaudusies galvenām kārtām caur minētās produkcijas saturu. Ar zaļvārniešu formu stāvoklis ir ārkārtīgi bēdīgs. Aiz Jāņa Sārta nervozi izmētātajām rindām nepārprotami rēgojas krīzes laikmeta reakcionārās Latvijas buržuāzijas sašķobītā, ķēmīgā seja. Velti Lapiņjānis brīdina, ka «romānā lēkāšana ir aizliegta», ka «Sārts pazaudēs piekritējus, ja ignorēs likumu», ka Sārts «par daudz mīl hiperbolas, bet kino metode romānā neder, jo liek skatītājām ainām slīdēt pārāk strauji gar acīm».

Latvijas buržujiskās rakstniecības pagrimšana nozīmē satura izkurtēšanas un formas deformēšanās procesa strauju padziļināšanos. Sārta un Lapiņa-Merta ražojumi ir spilgti paraugi, ka, rakstniecībai idejiski izvirstot, neatvairāmi sabrūk mākslas forma. Nedzirdēts skandāls latvju literatūras kritikā ir tādu izvirumu kā Lapiņa-Merta ražojumi dēvēšana par r o m ā n i e m. Tik stulbu kritiku nevar uzrādīt pagātnē. Samazgas, kuras nekavējoši izlejamas sētmalē, izvēršas par literatūras kritikas pētīšanas objektiem, jo tie esot romāni! Tādas lietas var gadīties tikai Latvijā. Atceroties Blaumaņa, Doka, Pērsieša un daudzu citu darbus, negribot mūsu atmiņā atdzimst tīrskanīgi

mākslinieku teikti vārdi, mūsu priekšā nostājas ētiskas kristālskaidrības apgaroti mākslas tēli. Tagad buržujiskā romāna izveidošana nokļuvusi aferistu, veiklu piedzīvojumu meklētāju rokās.

Mākslinieku «Zaļās vārnas» biedrībā 1933. gadā skaitījās — 30 literātu, 15 gleznotāju, pāris skatuves darbinieku, daži goda biedri. Kādreiz biedrībai bija savs žurnāls, tagad izdevniecības iespējas sašaurinātas līdz almanaham. Interesanta apvienība — Merts-Lapiņš brāļojas ar Aleksandru Čaku, L. Breikšs (fašists) ar Emīlu Skujenieku («Sociāldemokrāts»). Apvienoti gadījuma ļaudis, kuri sapratušies pie dēvētajiem «diviem aliem». Norisinās diferencēšanās, jo no biedrības 1932. gadā izslēgti 6 mākslinieki, labprātīgi izstājušies 6 rakstnieki, 6 gleznotāji izstājušies, motivējot savu soli ar principiālas dabas nesaskaņām. Apzīmējumam, ka biedrībā apvienoti «jaunie rakstnieki», ir relatīva nozīme, jo gadi ir gājuši un daudzi no šiem «jaunajiem» ir kļuvuši par ģimenes tēviem un solīdiem onkuļiem. Bet literāriskā produkcija nav pacēlusies virs parastā skolnieku literārisko meklējumu līmeņa. Trūkst idejiskās skaidrības, domas noteiktības, trūkst mākslinieciski tīrskanīgas literāriskās formas.

Šajā organizācijā apvienotu literātu kopīgā īpašība ir tā, ka katrs no viņiem iejūdzies vienas jeb otras politiskās partijas ķerrā un daudzi no viņiem atrodas politisko partiju maizē. Šeit atradīsim ne tikai «Brīvās Zemes», «Latvijas», bet arī «Latvja», «Sociāldemokrāta», «Domu», «Daugavas» aktīvus līdzstrādniekus. Saprotas un sadzīvo viņi visi saticīgi, neraugoties uz to, ka maizestēvi pastāvīgi rejas savā starpā. Tas liecina to, ka saprašanās starp atklāti fašistiski domājošiem un sociālfašistiskiem literātiem ir pilnīga. Uz kādiem pamatiem iespējama līdzīga sadarbība? Reakcijas padziļināšanas platforma visa pamatā, cīņa pret proletariātu, pret revolucionāro latvju rakstniecību. Tāpēc arī Lapiņu Jānis, dziļi apmierināts, berzē rokas, jo «mums nav ko skumt, ja jaunā rakstnieku paaudze atradusi pajumti dažu partiju orgānos». Rakstnieku kalpošanu reakcionāri fašistisku politisku grupu labā minētais «kritiķis» uzlūko par augstāko sasniegumu.

«Ja mākslinieki nokļūst vienas vai otras organizācijas kalpībā, tad parasti viņiem uz to ir bijusi dziņa. Viņi še pat tiek par ideologiem un garīgiem vadoņiem(?). Rakstnieks ceļ kādu šķiru un gaida, ka šī šķira vai grupa viņu cels.»

Idejiskais seklums, nevarība, formas nabadzība un sairšana, mākslas elementārāko principu izkropļošana, literatūras teorijas un kritikas ideju banalizēšana, mākslas profonācija — visam tam labākā liecība Lapiņa-Merta, Lapiņu Jāņa u. c. darbu drukāšana Latvijas buržujiskos izdevumos. Kas kopējs Lapiņam-

Mertam un viņa psihopātiskiem izvirumiem ar mākslu? Nekā. Kas kopējs viņa ražojumiem ar mākslas romānu? Nekā. Tā ir mākslas, daiļrakstniecības profonācija, apgānīšana vārda tiešajā nozīmē.

Es nešaubos, ka zaļvārniešu rindās ir cilvēki, kuri ja ne šodien, tad rīt sajutīs nepieciešamību un meklēs atbildi uz jautājumu: kur izeja? Un patiešām: kur ir izeja no tā puvekļu un izvirtības purva, kurā arvien dziļāk iestieg tagadējā Latvijas buržujiskā rakstniecība?

Priekš tiem, kas neapmierināti ar patreizējo stāvokli, kas izjūt patreizējo sasmacēto Latvijas buržujiskās kultūrpasaules spiedošo gaisu, izeja tikai viena — noteikts, neatlaidīgs un straujš pagrieziens pa kreisi. Laukā no tautiskā pīļu dīķa, no stinguma un nevarības buržujiskā rakstniecībā. Laukā — turp, kur kopo savus spēkus revolucionārā šķira — proletariāts. Latvijas godīgi noskaņotie, no krīzes izeju meklējošie rakstnieki! Noārdiet sienu starp jums un revolucionāro latvju un starptautisko revolucionāro rakstniecību! Tas sasniedzams, tas iespējams! Ir vajadzīgs — agrāk vai vēlāk priekš daudziem no jums pilnīgi neizbēgams — pagrieziens pa kreisi. Tas nozīmē jau tagad iesākt neatlaidīgu, nesamierināmu cīņu pret literatūras vanderzeļļiem (Lapiņjānis), pret deģenerātiem un literāriskiem spekulantiem, dažādiem sabiedriskiem gliemjiem (Lapiņš-Merts). Tas nozīmē iesākt cīņu pret fašistiskām idejām rakstniecībā, pret pilsētu un lauku buržuāzijas aizstāvības idejām atsevišķu rakstnieku darbos (L. Breikšs), pret buržuāzijas labi atalgotiem un uzpirktiem aģentiem — propagandistiem buržujiskā rakstniecībā (Unams, J. Ķelpe). Jo patstāvīgāk un drošāk runās Latvijas jauno rakstnieku dzīves spējīgā daļa, jo smieklīgāki un nevarīgāki kļūs tādi maitas putni kā Lapiņjānis, kas izprot un jūt draudošās grūtības, kuras neizbēgamas sakarā ar iesākušos Latvijas buržujiskās rakstniecības diferencēšanos. Tāpēc arī viņš, saldskābi nosvētījis visus «Latvja», «Brīvās Zemes», «Latvijas» u. c. izdevumu aktīvus līdzstrādniekus, ar lielu skubu un negantību mēģina iznīcināt vienu no simpatiskākajiem un spējīgākiem Latvijas buržujiskās rakstniecības jauniesācējiem, arī šīs pašas «Zaļās vārnas» organizācijas biedru — Ēriku Ādamsonu.

«Ē. Ādamsons ir neapšaubāmi spēcīgs dzejnieks un publicējis dziesmu grāmatu «Sudrabs ugunī». Diemžēl šī spējīgā cilvēka pārliecība slīd tādā kreisumā, no kurienes neviens vairs kā dzejnieks neizrāk,» bezzobaini čāpstina Lapiņu Jānis.

Mēs patreiz nevaram paredzēt turpmāko Ērika Ādamsona evolūciju. Skaidrs tomēr ir viens: ja viņš savos meklējumos, savā

attīstībā apstāsies pie sociālfašistisko «Domu» durvīm, krīze, atpakaļslīdēšana neatvairāma. Tas ņemams vērā ne tikai Ādamsonam, tas daudzu citu meklētāju-nemiernieku jautājums.

Tāpēc arī —

laukā no buržujiskās mietpilsonības purva,

ciešākus sakarus ar revolucionāro šķiru — proletariātu,

pret fašismu, imperiālistisko karu gatavotājiem,

par SPRS aizstāvību un ciešām saitēm ar SPRS revolucionāro rakstniecību,

drošāk pa kreisi satura un formas meklējumos!

P. Viksne

«Celtne», 1934. g., Nr. 1, 53.—64. lpp.

LIKVIDĒTA «LATVJU RAKSTNIEKU UN ŽURNĀLISTU ARODBIEDRĪBA»

No Latvijas Rakstnieku un žurnālistu arodbiedrības kādreiz atšķēlās reakcionāri melnsimtnieciskais spārns un nodibināja Latvijas Preses biedrību. Abās šajās organizācijās ietilpa arī latvju rakstnieki — atkarīgi no simpātijām vienam vai otram virzienam. Latvijas rakstnieku un žurnālistu arodbiedrībā vairākums bija no sociāldemokrātiem un «Jaunāko Ziņu» piekritējiem, kaut arī tur sastāvēja viens otrs par sociāldemokrātiem kreisāks rakstnieks.

Pēc 15. maija fašistiskā apvērsuma vairums Rakstnieku un žurnālistu arodbiedrības biedru tika vai nu arestēti un novietoti koncentrācijas nometnēs, vai spiesti slēpties. Pārpalikušie, galvenām kārtām bijušie demcentristi, tagad ar kāda viceministra (izspiedzes priekšstāvis) gādību apvienoti Latvijas Preses biedrībā. Pareizāk, varmācīgā kārtā nolikvidēta arī Latvijas Rakstnieku un žurnālistu arodbiedrība, jo «apvienošanās» notikusi bez arodbiedrības biedru ziņas un piekrišanas. Tā dienas laikā ulmaniskie fašisti izvaro progresīvāko, kulturālāko un mākslinieciski spēcīgāko rakstnieku daļu. Latvijas rakstnieki ar varu iedzīti apvienotā «Latvijas preses biedrībā» ar nolūku sekmīgi kalpot «valsts attīstībai (?) rakstniecībā un žurnālistikā», sekmīgāk veikt «rakstnieku un žurnālistu kā profesionālo, tā ētisko audzināšanu». Ar šī akta palīdzību domāts iejūgt fašistu ķerrā tos, «kas līdz šim bija stāvējuši nomaļāk». («Pēdējā Brīdī», 1934. g., Nr. 281.)

Ulmanis aiz pārskatīšanās nosūtījis apsveikšanas rakstu Latvju rakstnieku un žurnālistu arodbiedrībai un nācis pie pārliecības, ka «tā ir cildināma liecība jaunam vienības un vien-

prātības garam, kas kopš 15. maija stāv rakstīts tautas vairogā un kam tautas domu paudēji — rakstnieki un žurnālisti — ir aicināti dot izteiksmi un saturu», jo arodbiedrības biedri «apvienošanas darbā izrādījuši sava valstiskuma apziņu un vienprātības gribu strādāt ar sekmēm jaunā organizācijā». Apsveikšanas raksts pienākas politiskai pārvaldei par sekmīgi izvesto operāciju. Kas attiecas uz lielo «vienprātību», tad Ulmanim derētu apsveikt arī Latvijas Rakstnieku un žurnālistu arodbiedrības biedru vairākumu, kuri sēž cietumos un koncentrācijas nometnēs.

Vakara krēslā atdzīvojas sikspārņu cilts un dēvētās apvienotās «Latvijas Preses biedrības» tagadējie «vadoņi». Kādu tipu rokās gan nenāk fašistiskā iekārtā rakstnieku un rakstniecības liktenis: J. Druva, R. Kroders, A. Grīns un citi. Nobīdīti pie malas visi redzamākie, progresīvākie Latvijas rakstnieki, kā J. Jaunsudrabiņš, Pāvils Rozīts, Birznieks-Upītis, Andrejs Upīts, pat K. Skalbe u. c. Toties bramanīgi izgāztu krūti tagad Latvijā rīkojas J. Druvas, Lapiņi, Grīni, Unami u. c. Tāpēc arī notiek, ka kādreizējais latvju bēgļu dīdītājs un spīdzinātājs, apaļa nulle Latvijas kultūrdzīves vēsturē — «augsti godātais J. Druvas kungs» izvēlēts par apvienotās «Latvijas Preses biedrības» goda biedru! Kāds kauna traips un negods priekš latvju rakstniecības!

P. Vīksne

«Celtne», 1935. g., Nr. 1, 73.—74. lpp.

LATVIJAS PRESES BIEDRĪBA

Šīs biedrības dzīvē gada laika ir divi svarīgi notikumi, kas uzspiež zīmogu visam pārējam, kas notiek pašā biedrībā, ap un pie viņas. Šie svarīgie notikumi ir — preses balle un Preses biedrības gada svētki. Preses balle parasti notiek ziemas sākumā, šogad viņa notika 7. decembrī, un ar viņu biedrība uzsāka ziemas sezonu. Gada svētki parasti notiek ziemas beigās, šogad viņi notika 1. maijā, un ar viņiem Preses biedrība izbeidza savu ziemas sezonu un uzsāka vasaras «suņadienas». Tātad faktiski Preses biedrība «darbojas» 4—5 mēnešus gadā un pārējos — atpūšas.

Tāds stāvoklis var izlikties savāds, bet tur nekā savāda nav. Preses biedrība ir viena daļa no tagadējās Latvijas oficiālās sabiedrības. Un šīs oficiālās Latvijas «sabiedriskās» dzīves kodols ir 4—5 ziemas mēneši, kad organizētā veidā notiek pamatīga iedzeršana un iekarošana jeb — kā mēdz sacīt — dineju, suareju, brokastu, pusdienu, vakariņu rīkošana. Tā kā visi šie pasākumi dārgi izmaksā kā viņu rīkotājiem, tā apmeklētājiem (dāmas katram sarīkojumam šuj jaunas modes kleitas), tad,

protams, šādus jokus nevar dzīt cauru gadu, un, kad 3—4 mēneši ballēts, tad vajadzīga atpūta i naudas makam, i garam, i miesai.

Bez šiem diviem svarīgiem notikumiem Preses biedrības dzīvē — balles un gada svētkiem — ir vēl arī citi, mazāki notikumi, tā sauktie rakstnieku vakari. Pēdējie no balles un gada svētkiem atšķiras ar to, ka te mazliet pačalo — papļāpā par dažiem visiem zināmiem faktiem no rakstnieku biogrāfijām un tikai pēc tam sēstas pie bagāti klātiem galdiem. Saprotama lieta — vakarus rīko tikai tiem rakstniekiem, kam nav vairs nākotnes, bet ir pietiekoši raiba un dažkārt pat amizanta pagātne. Tā šajā sezonā notika Aspazijas, Plūdoņa, Akuratera, Viktora Eglīša, Vold. Damberga, Tirzmalietes sumināšanas vakari. Šie sumināšanas vakari norit pēc viena šablona. Jūlijs Druva, fašistu rokaspuisis preses bendēšanas lietās, tur vienu ievada runu (par ko, to viņš pats nezina), tad katedrā kāpj Edvards Virza, latviešu kultūras un mākslas dresētājs, un arī saka vienu renesansētu uzrunu. Ja vien suminātais spēj kājās turēties, tad arī viņš kāpj katedrā un burto savus sarūmētos pantus. Burtošana iznāk diezgan traģiska, jo suminātie ir veci ļaudis un viņiem nav vairs jaudas nedz stipri kliegt, nedz arī labi saredzēt uzrakstīto. Publika tikai redz, ka plātās mute un mīkstsirdīgākie nobirdina pat pa asarai. Visa šī oficiālā daļa velkas 40—50 minūtes. Un tad sākas neoficiālā un beidzas, kad katram tīkas.

Šoziem Preses biedrība sāka piekopt vēl vienu jaunu nodarbošanās veidu, proti, žurnālistu un rakstnieku premēšanu. Sastādīja pat speciālu ekspertu komisiju ar laipnu profesoru kvadrātā piedalīšanos (prof. Dr. Švābe, prof. Dr. Auškaps, prof. Dr. Dišlers). Patiesībā šāda ekspertu komisija bija pilnīgi lieka. Jau iepriekš bija zināms, kam prēmijas piešķirs, jo premējamie kadri pēc 15. maija ir noteikti stabili un tie ir sekojošie: Edvards Virza, Arturs Kroders, Oto Nonācs, Ādolfs Erss, Alfons Francis, Alberts Sprūdžs, Vilis Cedriņš u. c. Šie ļaudis ir, tā sakot, latviešu fašistu «pamata kapitāls», un viņiem vienmēr un visur piešķir prēmijas, kad vien par prēmijām iet runa. Un visbiežāk šos ļaudis premē par vieniem un tiem pašiem darbiem, jo ar rakstīšanu viņiem nav vaļas daudz nodarboties — laiku aizņem plītēšana. Un pirmajam apstāklim nav arī liels svars. Tagadējā fašistiskajā Latvijā par rakstnieku padara cilvēku nevis viņa literāriskā darbība, bet gan prasme pieskaņoties laikam un «vadoņa» godināšanas veiklums. Visiem ir zināms, ka, piem., Alfona Franča grāmatas izdevēji drukā pat neizlasījuši, jo Francis ir iekšlietu ministrijas preses cenzors, un lai tikai pamēģina kāds no izdevējiem viņa penterējumus nedrukāt, tad arī citu autoru grāmatām netiks izdota atļauja. Ir zināms, ka Elīna Zālīte savu reakcionāro lugu «Svešas asinis» uzrakstījusi sen un nevis

šinī sezonā, bet sakiet, kā lai nepiešķir godalgu savai dāmai, kas vienmēr tik smaidoša un koķetējoša!

Preses biedrības sarīkojumi pieejami visiem — sevišķi aicināti tiek naudīgie un labi iemetēji. Turpretī par biedrības biedriem var būt tikai pārbaudīti ļaudis, kas cauri gājuši visām šķīstīšanas ugunīm un kastrācijai. Šī šķīstīšana un kastrācija ir tik stingra, ka ārpus Preses biedrības borta atrodas pat viens otrs fašists un simtprocentīgs patriots. Taču, neskatoties uz to, ka Preses biedrībā nevēlami elementi nemaz nevar iekļūt, biedrības priekšnieks Jūlijs Druva vienu nakti bija pieredzējis sapni, it kā Preses biedrībā būtu ieviesusies kramola. Tūliņ uz karstām pēdām sanāca slēgta valdes sēde un izlēma jautājumu par biedrības rindu «tīrīšanu». Starp iztīrāmiem bija iekļuvuši arī daži avīzes «Pēdējā Brīdī» līdzstrādnieki. Šāds joks nebija paticis «Pēdējā Brīža» redaktoram Oļģertam Liepiņam. Viņš izstrādājis plānu, lai glābtu savus ļaudis, bet plāns bija nācis zināms Jūlijam Druvam, un Oļģertu Liepiņu pirmo izsvieda no Preses biedrības.

Pēdējā uzrunā biedrības svētkos Jūlijs Druva, griezdamies pie žurnālistiem un rakstniekiem, pasvītroja: «Dievs mums devis spējas vērot dzīves gaišās un ēnainās puses, devis spējas svērt un ar spēcīgiem izteiksmes līdzekļiem iespaidot līdzcilvēkus.» Tajā pat uzrunā viņš vairākkārt atgādināja, ka žurnālisti un rakstnieki par savu darbu atbild dieva priekšā.

Lai Latvijas Preses biedrība tiešām būtu baznīcas stingra stute, Jūlijam Druvam ieteicams pārbaudīt biedrības biedru reliģiskos pamatus un bībeles zināšanas. Jaunus biedrus pieņemt pēc tam, kad arhibīskaps Grīnbergs viņu dzīslās iešļircis gara aptumšošanas baktērijas.

Oskars Sakne

«Celtne», 1936. g., Nr. 6, 474.—475. lpp.

DZEJNIEKS JĀNIS SUDRABKALNS

I

25 darba gadi, 6 grāmatas rūpīgi izstrādātu dzeju, ko snieguši divi dzejnieki vienā personā: Olivereto — Jānis Sudrabkalns. Pie kam viena no grāmatām sešus gadus pēc pirmizdevuma iznāca otrā iespiedumā, kas Latvijā ir visai reta parādība. Populārs dzejnieks — dzejnieks, kas vienprātīgi atzīts par īpatnēju un izsmalcinātu meistaru.

Vai ne? Latvijas kritika un prese nevar žēloties. Sudrabkalns ir pietiekoši gādājis par to, lai viņa jubileju būtu vērts atzīmēt. Un sevišķi vēl tādēļ, ka viņš bija laureāts jau pirms jubilejas —

viņa pēdējo dzeju grāmatu «Spuldze vējā» Kultūras fonds godalgoja. «Atdzimušajā» Latvijā, kur kultūru un darbu prot cienīt, kur «atdzimšanas svētkiem» izgāza milzu summas, kur drīz būs izveidota tīri vai jauna Hellāda, — tur ir taisni īstie apstākļi, lai Sudrabkalna jubileja izvērstos... par kaunīgu klusēšanu.

Taisnība, daži draugi ir uzrakstījuši unificētajā presē dažus draudzīgus vārdus. Bet uzrakstītais skan pavisam kaunīgi. P. Ērmanis raksta atmiņas par Sudrabkalnu un kaunīgi atvainojas, ka Sudrabkalns gan vēl dzīvs. Jā, atmiņas, biogrāfiskus datus — kādēļ nerakstīt? Sudrabkalna dzīvē nekā aizdomīga nav — skolnieks, sanitārs imperiālistiskajā karā un — cīnījies par neatkarīgo Latviju. Vēlāk — literāts. Daudz rakstījis minoritātu avīzē «Segodņa». Tas, protams, ir slikti. Ērmanis mēģina viņu par to attaisnot, bet nejūt, ka iespļauj sejā latvju buržuāzijai. «Beidzamas gados Sudrabkalns spiests darboties lielajā, krievu valodā iznākošā Rīgas laikrakstā. Ko darīt — latviešiem tomēr diezgan maz vairs savu avīžu, kur plašāk varētu rakstīt par literatūras, mākslas, kultūras jautājumiem.» Pareizi. Sudrabkalns ir spiests rakstīt kontrrevolucionāru laikrakstā, kur arī to pacieš tikai reprezentācijas un veikala dēļ, — rakstīt to aprindu laikrakstā, kuras tam idejiski absolūti svešas.

Ād. Erss, negribēdams Sudrabkalnu kompromitēt, vispār neuzdrošinās pateikt, kādā krievu avīzē tas raksta.

Varbūt ir aizkustinoši, bet jau krietni vien nesmuki, kad Ērmanis Sudrabkalna stāvokli valdošo priekšā mēģina uzlabot vēl citiem līdzekļiem — ar apgalvojumiem, ka Sudrabkalns pret kreisajiem ir naidīgi noskaņots.

Ja Sudrabkalns ir pārdevis «Segodņai» savus apolitiskos un visumā tomēr progresīvos feļetoniņus, tad tas vēl nevienam nedod tiesības uzstāties par komisionāru tajā cerībā, ka Sudrabkalns pārdos savu pārliecību.

2

Visumā Sudrabkalna darbiem ir nopietna, nenoliedzama dzejas vērtība: labi izstrādāts, īpatnējs stils, liela muzikalitāte, svaigums valodiskās izteiksmes līdzekļu un jaunu formu meklējumos. Sudrabkalns ir liels literatūras erudīts, kas radošā darba ierosmi bieži vien gūst ne tieši no dzīves, bet no literatūras. Svešu motīvu ieskaņas viņa dzejā nav nebūt retums. Lai minam, piem., Aleksandru Bloku. Sudrabkalna īpatnību šīs ieskaņas tomēr nenomāc. Varētu arī parādīt — un tas ir ļoti viegli, — ka Sudrabkalna īpatnībā un viņa dzejā vispār ir daudz raksturīgi latviska. Piem., peizāžu tēlojumos, kuru viņam daudz, glezнās utt. Ja nu tomēr Sudrabkalna jubilejā valdošie ir vēsi, vien-

aldzīgi un atsevišķie viņa draugi izjūt īpašu neveiklību, tam par iemeslu ir Sudrabkalna dzejas progresīvā pamatvirzība. Ne par velti valdošā galma dzejnieks Ed. Virza atklāti saka, ka «cilvēces glābšana peld uz reakcijas kuģa». Un ar reakciju Sudrabkalnam nav pa ceļam.

Lai īsumā skicētu Sudrabkalna pasaules uztveres attīstību, pāršķirstīsim viņa trīs dzejas grāmatas, kas galvenos etapus šinī procesā raksturo pietiekoši spilgti. Pārējās trīs, ar Olivereto parakstītās, lirisku, graciozu feļetonu grāmatas še atsevišķi nepārrunāsim (šo grāmatu nosaukumi: «Trubadūrs uz ēzeļa», «Viņpus laba un ļauna» un «Džentlmenis ceriņu frakā»).

Sudrabkalns — pašlaik 40 gadus vecs — pirmo dzeju ir nodrukājis jau 1909. gadā. Tomēr intensīvu dzejnieka darbu viņš uzsāk tikai 1918. gadā. Pirmo darba gadu dzejas iznāca 1920. gadā, sakopotas krājumā «Spārnotā armāda».

Priekšvārdā otram iespiedumam (1926. g.) pats autors šo grāmatu raksturo sekojoši:

«Romantiskais nemiers un jūsma viscaur ir S p ā r n o t ā s a r m ā d a s admirāļa kuģa karogi.»

Bet šie kuģi — «kurp viņi traucas»?

«Ceļa plāna, tik sīka kā bedekeros un dzelzceļu sarakstos, kapteinim nebija. Signāls bija dots: «projām no šejienes! No nezvērībām un gara pagrimšanas! Pretim citiem — labākiem krastiem.» Spārnoja šo armādu «ekstātiskas ilgas pēc draudzības, pēc tautu brālības».

Konkrētāk runājot, šajā grāmatā sakopoto Sudrabkalna dzeju iedvesmoja darba masu revolucionārās sacelšanās laika iespaidi, kuri še izpaudās kā jauneklīgi sapņains nemiers, ekstātisks humānisms, kā ticība cilvēkam (abstraktam, ne šķiras cīnītājam), demokrātijai (kādai ideālai, abstrakti iesapņotai), brīvai cilvēces nākotnei — šo abstrakto, bezšķiras cilvēku gara uzvarai pār kara laikmeta šausmām un zvērībām.

Tādi bija tie Sudrabkalna sapņi, kuru eksaltēts viņš izsaucās: «Par saviem sapņiem cīņu sāc!» Un arī zem cīņas še bija jāsaprot pirmā kārtā un pat vienīgi «cīņa ar cēlajiem gara ieročiem», ja lietojam kādu vecu citātu.

Lūk, daži paša Sudrabkalna formulējumi:

Tai tautu elpai, kuru sašķelt grēks,
Simttūkstoš dvēs'lēm, pilnām ziedu,
Tai jaunai saulei, kas pār zemi lēks,
Es baigā rietā slavu dziedu.

Slava lai tiem, par nākotni daiļu kas cīnās!

Himnā «Brīvībai», tāpat kā dažās citās šī laika dzejās, viņš solidāri tuvojas darba šķirai — «jums, rīts un riets kam smagā darbā smok», — un kaislīgi prasa:

Kad dūmi asi negulsies pār sievu krūtīm
Un piepešs neizlauzīsies vairs senais zvēru spēks?
Es dziedu tev, tu zaļā zvaigzne, tavām ceļa jūtīm
Un saulei tālai, kas pār tevi brīvu lēks...

Grāmata noslēdzas ar «Neuzvaramo armādu», kur ekstāzes fantāzijās tēlota atbrīvotā, dailes un gara vadītā cilvēce, un ar «Proleta ceļa dziesmu». Pēdējā no viņām dzejnieks runā par proletariātu kā par cilvēces lielās nākotnes izcīnītāju, apliecina savu ticību šai proletariāta misijai.

«Spārnotajā armādā» Sudrabkalna lirikā reizē ar ilgu saucieniem kā reģistriem bagātās ērģelēs skan «uzvaras lepnums un spīts, Un mūžīgās brīvības slava». Tomēr cauri visām ekstāzēm še dzirdam arī jau pirmās vilšanās skaņas. Oktāvās «Jaunais miers» Sudrabkalns raksta:

No Versaļas, kur dārzos strūklo akas,
Nu ļaudis dzird, ka tautām ausis miers,
Ka izbeigušās reiz nu kaujas trakas,
Kurls mājās pārnāk beidzot kanonier's.
Ak, zvaigznēs laistās diplomātu frakas,
Un zeltu stenot skaita miljardier's —
Bet lodes īd, un glumē asins paltis,
Kur mieru pauda Versaļdārzu šaltis.

Autors še brīdina no patvaldniekiem, slepenās diplomātijas un baņķieriem.

Grāmata nenoslēdzas mietpilsoņu apmierinātībā, bet ar pašam sev adresētu aicinājumu:

Celies, celies likten's vējos! Miers kā smiltis graužas.
Savu dzīvi it kā bultu tālēs sviedi

3

Pēc četriem gadiem (1924. g.) iznāk Sudrabkalna nākošā dzeju grāmata «Pārvērtības». Vilšanās motīvi še skan jau daudz asāk un skaidrāk. Tikpat spilgti tie izpaužas tajā pašā gadā izdotajā Olivereto dzejisko feļetonu grāmatā «Trubadūrs uz ēzeļa». Nerriska trubadūra monologā autors še ironiski pamāca:

Tuvākos piecpadsmit tūkstošu gadsimtos
Absolūts laimīgums diemžēl nav paredzams.

Un tālāk:

Lai pārvarētu tumšās, nejēdzīgās skumjas, mīlas sāpes, reimatismu un siltu drēbju trūkumu — vajag sajūsmā, ekstāzē, hiperekstāzē viļņot, eksplodēt, strūklot, degt un — neticētticībā, smīnā un skepsē uz visu un sevi pašu (galvenais, galvenais: uz sevi pašu!) blenzt, neaizmirst ne mūžos, ka kāda persona, kāds apstāklis, kāds «kāds» ik hiperekstāzes mirklī var tevi ar aukstu ūdeni apspaiņot. Šo dīvaino, šo paradoksālo savienojumu no cilvēkiem prasa augstākais valdošais X, nemaz nepainteresēdamies, cik kuram pa vērienam šāds triks.

Divās citās dzejās šis dzejnieka klauniskais nerra stāvoklis buržuju sabiedrībā izteikts vēl daudz asāk:

Rosināt vajaga naktsvidu viesībās
Nervozus, slimus un ļaunprāšus baiļus —
Zinu, ka nav viņiem klausīties tiesības
Varenus lozungus dziedošus gaiļus.

Un — jau tīri definitīvi:

Kāds stiprums lielākais vai vienīgs vājums,
To skaidri aprēķina zelta krājums:
Viss nekļūdīgi pārvērtēts tiek zeltā —
Puankarē un Boldvins, māksla veltā,
Ir akmeņogle, vācu Rūrā šķeltā,
Ir nafta, Mezopotāmijā smeltā.
Vai redzat šodien izmisušus žestus,
Ko cilvēks — īpatnis — pret zvaigznēm raida?
Vai redzat izplešamies milzu trestus,
Kas tūkst no bagātības un no naida?
Patreizi vēsturnieks šķir klusi lapu,
Kur cilvēks savai brīvībai rok kapu.
Ir zinātnieks, ir domātājs, ir dzejnieks
Uz dolārparketa ir tikai dzejnieks,
Kas negribēdams griežas fokstrotvalsī,
Kad bargus lāstus alkst tam izkliegt balsī.

Te jau redzam lielu domas un izpratnes skaidrību. Tikai vēl arvien še figurē pāršķiru «cilvēks» — šis visu Sudrabkalna pretrunu pamatcēlonis.

Lai gan «Pārvērtībās» daudz personīgās lirikas, daudz abstraktas apceres (tāpat kā «Spārnotajā armādā), arī še skaidri dzirdam, kādi ir tie «jaunie, nejaukie šķēršļi», kas radušies Sudrabkalna humānista sapņu realizācijai. Tāpat kā Olivereto dziesmiņās, arī še daudz spoži izteikta skepticisma, bieži ieskanas nogurums, bet pāri viņam tomēr sajūsmīgs optimisms. Sudrabkalns ir palicis uzticīgs vecajiem ideāliem. Cauri visam skepticismam un ironijai sekojošas rindas ir rakstītas ar sirsnīgu patosu:

Es atkal laižos viegliem spārniem gaisos,
Kā cīrul's gribu pazust augstu — zils:
Es sen jau, sen jau, brāļi, ceļā taisos
Uz jums, ak tālie! Tiklīdz saule sils
Un sēklas briedīs kaujulaukos baisos,
Nekas, nekas tad mūs vairs nenovils
No ceļa, kurā traucām sapņos kaisos, —
Un lai tad nedegs man vairs debess zvīļš,
Šīs tālās brīves rīts man mūžam mīļš.

(«Nonas».)

Man liekas, katrs padomju lasītājs šo Sudrabkalna nākotnes redzējumu izlasīs kā dzeju par savas zemes šodienu. Bet Sudrab-

kalns to vēl nesaskata. Iegūdams arvien lielāku reālības sajūtu un skatīdamies s a v ā apkārtnē, viņš redz («Laika rindas»):

Vecā Eiropa arvien tik režģās,
Mezglu mezglā, cilpu cilpā sienas,
Tikko saslejas, tā krīt un mežģās.

Idejas kā vēji pāri skrien,
Dzejas izkūp it kā smaržas pļavās,
Daiļo ārdot, tanku kurmji lien.

Atkal maldāmies mēs dziļās gravās,
Kurās dievišķība neiekveld,
Sajuzdamies tēvuzemēs savās

Tā kā cietumos, kur krēsla veld.
Anglim, itālietim, turkam, krievam
Kuģi, naidā glūnēdami, peld.

Kopš tik sterliņu un franku dievam
Visas zemes ērģeļslavu sauc,
Verharena baņķier's krunku rievām

Gaišās sejas ļaunā ņirgā rauc.

Sudrabkalns še vēl neredz, ka SPRS stāv ārpus «vecās Eiropas», kā viņas pretmets. Un taisni tādēļ tālāk nonāk pie progresīva domātāja necienīgiem gala slēdzieniem — par dzelteno un melno rasu briesmām!

Tomēr cauri visai šai domas neskaidrībai Sudrabkalns atkal un atkal saslienas pret imperiālismu, pret militārismu. Aprakstot puisēnam spožu militārparādi, viņš saka:

Un nozīmē, dēls, šis gājiens staltais,
Ka cilvēks pārkāpj vēl mīlas derību,
Ka šauteņu stobros guļ ienaids saltais
Un nav uz mieru vēl pasaulei cerību,

Ka ilgi uz robežām kareivji stāvēs,
Jo tālāk par domām skrej lode garenā,
Un augstākā slava būs tiem, kas vairāk nāvēs, —
To nozīmē, dēls, šī parāde varenā.

Bet priekš paša Sudrabkalna tas nozīmē, ka ilūzijas par drīzu un vienkāršu brīvības un cilvēcības laikmeta iestāšanos ir izdzīvotas. No šiem sapņiem vai nu jāatsakās, vai arī jāmeklē ceļi viņu piepildīšanai.

Sudrabkalns izvēlas pēdējo. Dzejā «Divu fleitu sacīkstes» viņš cenšas nopamatot garīgā un fiziskā darba strādnieku saskaņu:

Tas, kas klausa pirmai fleitai, sapņu pilis saliek:
Slava garam, kam nav miera zemes reidos!
Cietu granītu cērt tas, kas darbā paliek,
Pirmā sapņus ieveido ar spēku veidos.

Un dzejolī «Maijs» jau nonāk pie sekojošām diezgan konsekventām atziņām:

... Nav sapņotāju ciltij žēlastības,
Kas negrib cīnīties, tas kļuvis lieks;
Šis laiks ir iesvētīts no vienas gribas,
Pēc visu sāpēm solīts visu prieks.
Neviens lai žēloties vairs neuzdrīkstas,
Lai savas netaisnības nepiemin;
Kam cīņu asums griežas sirdīs mīkstās,
Lai savus līķus paši glabāt zin.

Jo šī ir lielo kauju beigu maiņa,
Kur liesmas upuru visvairāk rauj, —
Patiešām noziedzīga katra daiņa,
Kā skumju vītenājs kas sirdi skauj.
... Šai maijā pasaule ir liesmās mesta,
Uz viņu lakta gaida, veser's drošs;
Pār zemju zemēm sārta blāzma plesta
Kā karogs bezgalībā iesniedzošs.

Un:

Tā caur nākamības logu,
Augsto, tālo, atspīd Maijs:
Apstarots no darba slavas,
Saskanīgs un brīvē varens.

Esi sveicināta, jauno
Uzvaru un cīņu ēra!

4

Tālākais periods Jāņa Sudrabkalna dzejasdarbā ir mocošas klusēšanas un krīzes laiks. Domāju, ka nepareizi izskaidrot šo krīzi vienīgi ar postošiem pārdzīvojumiem personīgās dzīves sfērā. Šis klusēšanas un mazrakstības periods Sudrabkalnam lielā mērā ir iekšējas neskaidrības, meklējumu, vērtību pārvērtēšanas laiks. To apliecina nākošā dzeju grāmata, kura rāda ne tikai lielu lūzumu dzejas formā un stilā, bet arī redzamu idejisku pārvirzīšanos. Sevišķi spilgti izceļas tas, ka Sudrabkalns dzejas tematikā ir pārgājis uz daudz lielāku konkrētību. Ir notikušas lielas izmaiņas dzejnieka pasaules uztverē. Abstraktu, ekstātisku sapņu vietā lielā mērā stājas apkārtējās reālības novērojumi un dzejiski vērtējumi. Reālības sajūta dzejniekā ir ārkārtīgi pieaugusi. Citētie vārdi no iepriekšējās grāmatas nav palikuši tikai vārdi. No eksaltēta, ārpus dzīves stāvoša sapņotāja un no pašironiska «džentlmeņa ceriņu frakā» Sudrabkalns lielā mērā ir kļuvis par cilvēku, kurš dzīvo un dzejo noteiktā sabiedriskā apkārtnē, kurš pret šo apkārtni stājas diezgan noteiktās attiecībās.

Šī nākošā dzeju grāmata iznāk pēc septiņu gadu starplaika — 1931. gadā — ar visrakstu «Spuldze vējā».

Grāmatas pirmā daļa atspoguļo grūtu cauri laušanos, viņā diezgan daudz skumju, pat pesimistisku ieskaņu.

Man sastingst visas gaitas slēgumā,
Kaut redzokļos vēl iespīd dzīves ainas.
Viens mēnešu un gadu bēgumā
Kā liesmas redzu degam savas vainas.

Te izpaužas personīgās dzīves traģika. Tā Sudrabkalnu virza uz ievilkšanos sevī, uz bēgšanu no pasaules:

Labunakt, ļaudis un zemes, es aizbēdzis esmu no visiem...

Atsevišķos dzejoļos, kā, piem., «Šķīstā pilsēta», šīs noskaņas pat pāriet asā mizantropismā, naidā pret «cilvēku vispār» — tiešā pretstatā agrākajai mīlai un ticībai, adresētiem «cilvēkam vispār», t. i., nereālam, bezšķiru cilvēkam. Tomēr Sudrabkalna mizantropisms — tie ir tikai meklējumu un smagu pārdzīvojumu posma atsevišķi jūtu uzliesmojumi. Tas pozitīvais, ko dzejnieks šajos meklējumos ir ieguvis, kas viņa dzejā sāk izpausties arvien noteiktāk, — tās ir simpātijas pret vienu šķiru, tagad apspiestu, bet cilvēces nākotnes nesēju — tās lielās nākotnes, cilvēces brīvības, īstas demokrātijas, darba uzvaras un gara atbrīvošanas nesēju, par kādu Sudrabkalns tik daudz un ekstātiski ir dzejojis. Un reizē Sudrabkalns tieši pārvērtē savu agrāko mīlestību un cieņu pret «cilvēku vispār»:

Raugos nabagā, kas sabrūk badā,
Lāpstā, kurai jārok kaps,
Mēnesī, kas senās zvaigznes vadā,
Cilvēkā, kas labs.

Ekspresionistu klasiskā formula «cilvēks ir labs» še ir izlietota ar citātisku akurātību un reizē — ar griezīgu sarkasmu.

Nākošajās, arī vēl sāpju pilnās, bet spēkā pieaugošās nodaļās Sudrabkalns nodzied atvadu dziesmu romantikai («Pazūdošā zilā dāma»), arvien vairāk sāk piegriezties reālās dzīves, savas tuvākās apkārtnes vērojumiem. Kā viņš vēro un ko saskata?

Torņi un skursteņi vakara gaisā
Ainavā baisā
Viņpus Daugavai miruši slejas
Ainavā baisā.

Un arī šinī dzejolī ir atvadīšanās no blokiskās domas.

Un tālāk:

Brēcošs kamols vēl nav zēns...
... Durvju spraugas ziemas dvaša
Viņam nāve barga, aša.
Māte — veļas mazgātāja,
Tēvs pie kuģiem strādāt gāja,
Ļaudis nabagi bez mēra,
Maize sūra, dzīve sēra;
Nav ne circeņa, kas spēlē,

Saulei rietot, miegu vēlē;
Bieži kož no bada mēlē,
Katru santīmu tad dzenā.
Nav, kā stāsta teika senā:
Eņģeļi no debess liesmām
Nenāk vis ar jaukām dziesmām,
Zvaigzne gultai pāri nelēks ...

Tādu autors stāsta zēnam «Pirmo ziemas svētku stāstu». Visi tie paši motīvi «Otrajā ziemas svētku stāstā».

Pieaugušajiem viņš jau zina pastāstīt vēl pamācošākus stāstus:

Kur labu peļņu izrēķina krīts,
Tur draugi latvis, vācietis un žīds.

Tas — sakarā ar kādreiz paredzēto zemes piešķiršanu bijušiem landesvēristiem. Autors kļūst par humānistu — «rūpju lasītāju» un redz, ka:

Lūk, kur velkas veca skrandu sieva,
Badīgs suns pēc kaula pretī rūc;
Māte brēc pēc kāda jauna dieva,
Lai ar pienu pieriet pilna krūts.

Redzi logā apputēj'šas puķes,
Trahomā deg zēnam sarkans plaksts,
Pāri mašīntaustiem liecas skuķes,
Izklab dvēs'les izejošais raksts.

Dzejolī «Logi», notēlojis posta pilnās priekšpilsētas un grezno centru, Sudrabkalns sniedz noslēgumā nevis izsapņotu cilvēku brālības redzējumu, bet sekojošu nākotnes ainu:

Vitrīnu tumšās dzelmēs
Šūpojas lampu rozes,
Dziļi aiz rozēm ieplaiksnās uguns,
Mutuļo šauteņu dūmi,
Vējā plīv skrandas, draudošas saceļas rokas.
Vitrīnu sapņi
Lampu spīdumā nobāl:
Ļaudis no priekšpilsētas,
Bulvāru gals.
... Un baiļu murgos nosvīst gludās spoguļu pieres.

Arvien skaidrāk Sudrabkalns sāk saredzēt reālos šķiru cilvēkus («Tramvajs»):

«Klusi un nekustīgi, fabrikas pametuši, bet pilni vēl kvēpu un sviedru, ar noguruma svinu locekļos, rokas neveikli nolaiduši, viens otram sejā neraudzīdamies, strādnieki dodas mājup kā no bērēm, — tā viņu stunda, tas viņu tramvajs un viņu laiks.

Ko līksmot? Mājās negaida kristāla dzīres, rītu rītā no jauna darbs un tvaiks, darbs un tvaiks.

Šai klusajā tramvajā neveikli jūtas ļaudis no vieglās dzīves. Tur laimīgam pārim neveicas flirts, kungs ar monokli nervozi kāsē, dāma kažokā apdzēš koķetos skatus ...

Tiem nav ieteicams šo vagonu izraudzīties, taisni šo nav ieteicams pašu dvēseles miera labā.»

Arvien skaidrāk Sudrabkalns saredz arī imperiālistisko valstu pretišķības un visas pasaules sažogojumu dzeloņdrātīm («Spīdošas izredzes», «Dzeloņdrātis») un atceras Romēnu Rolānu, «vajātu kara laikā kā suni».

Pēdējai grāmatas nodaļai Sudrabkalns liek epigrāfu: «Mēs uz priekšu vēršam savas domas». Šajā nodaļā ir atraisīšanās no neauglīgā skepticisma, cīņa par jaunu līdzsvaru, par vietu dzīvē:

Esi uzticīgs savam laikam: kurp ceļi aizved — vēro.
Esi uzticīgs savam sapnim: ar nākotni tagadni mēro.
Sūrās gaitās tik ir mūsu laimes,
Cik mēs piederam pie jaunās saimes.

Tā saka Sudrabkalns grāmatas pēdējās oriģinālāldzejās; tulkojumos kā noslēdzošu ievieto V. Bauera dzeju — «Es gribu uzmeklēt raktuvēs tevi, mans brāli, Un ziņot, kā tu ciet un dzīvo, mans brāli, Nerūpēdamies par saskaņām jaukām un atskaņām . . .»; un pēc tam sniedz sevišķu noslēguma pantu:

Spuldze gaisā, četru sienu telpā,
Lietas zināmas un dārgas atspīd,
Mundras asins lāses sarit delnā,
Pagātne kā svārku desmits skapī.
Tak vēl jaukāk tam, kas, durvis vēris,
Aiziet naktī, vējā, lietus lāses dzēris,
Atmetis ar roku slēģiem veciem,
Jaunu dzīvi paceldams uz pleciem.
Kamēr sirds vēl asins lāses skaita,
Dusas, miera nav, ir jauna gaita.

5

Jānis Sudrabkalns — fantasts un sapņotājs, kulturāls kabinetvientulis un viscilvēciskas brālības ilgotājs. Viņa ceļš ir grūts un sarežģīts, bagāts iekšējām pretrunām, maldiem un pievilšanās momentiem. Pašos pamatos — mērķvirzībā — Sudrabkalns tomēr ir palicis sev uzticīgs no dzejnieka darba sākuma līdz pēdējam laikam. Viņa naids un riebums — zvērībai, ekspluatācijai, imperiālismam un militārismam. Viņa simpātijas — smadzeņu un muskuļu radošam darbam un viņa darītājiem. Sudrabkalna armādu admirāļa kompass — ilgas pēc cilvēka atbrīvošanas, pēc tautu brālības.

Bet kompass, cik pareizs arī tas būtu, rāda vienīgi virzienu. Atrast c e ļ u s, pa kuriem iet šajā virzienā uz priekšu, — tas Sudrabkalnam līdz šim ir nācies grūti. Taisni ceļus meklējot, viņš ir vīlies.

Sudrabkalns ir progresīvs kultūras cilvēks. Ar Latvijas fašis-

tisko reakciju viņam nav un nevar būt nekā kopēja. Bet savu īpatnēju cilvēka darbu un savu īpatnēju cilvēka ceļu fašisms neatzīst un nepielaiž. Par cik Sudrabkalns gribēs palikt sev uzticīgs — viņš būs aktīvā cīņā vai pasīvā spītā pret Latvijas viduslaiku restauratoriem, pret viņu zvērību un viņu bezspēka diktēto kultūras naidu.

Bet ir zeme, kur simts tautu brālība, kur ekspluatācija, zvērība un gara verdzība ir izbeigtas, kur ļoti daudz kas no tā, kas sapņots Sudrabkalna dzejā, kļūst ar katru dienu saskatāmāka reālība. Kur varenos darba sasniegumos miljoni smadzeņu un muskuļu darba strādnieku veido varenu un īstu demokrātiju — pirmo pasaulē. Tas, kas še notiek, pretfašisma cīņā var dot spēkus, rādīt ceļu un perspektīvas.

Jānim Sudrabkalnam, kurš labprāt sasaucas dzejā ar Romēnu Rolānu — bieži viņu sauc «Eiropas sirdsapziņa», — šajā zemē ir draugi.

Lielākais, ko Sudrabkalnam šo draugu vārdā varam novēlēt viņa jubilejā, ir vīrišķība. Vīrišķība, lai paliktu uzticīgs sev un reizē šai draudzībai.

Em. Fross

«Celtne», 1935. g., Nr. 3, 213.—220. lpp.

PĀVILA ROZĪŠA LITERĀRISKĀS DARBĪBAS 25 GADU JUBILEJA

Latvijā no 1927. gada pastāvēja Latvju rakstnieku un žurnālistu arodbiedrība. Šī biedrība apvienoja, ar maz izņēmumiem, visus rakstniekus un žurnālistus, vismaz uz aroda interešu pamata. Biedrībā bija iespējami liela buržujiskā demokrātija, neskatoties uz to, ka biedrība apdarīja daudzus buršiskus reprezentācijas darbus frakās vai smokingos un cilindros.

Šīs arodbiedrības priekšsēdētājs vairāk nekā 5 gadus no vietas (tikai ne pašā pēdējā laikā) bija rakstnieks Pāvils Rozītis. Biedrība pēc 15. maija apvērsuma tika slēgta nolūkā, lai nodibinātu jaunu literatūras darbinieku biedrību, kurā vairs nebūtu vietas daudziem progresīvākiem rakstniekiem un žurnālistiem.

Jaunā biedrība saucas — Latvijas Preses biedrība. Tāpat kā iepriekšējā biedrība, arī fašistu taisītā rīko rakstniecības darbinieku jubilejas.

Un 12. martā šī biedrība ir rīkojusi likvidētās, vecās, samērā progresīvās biedrības ilggadējā priekšsēdētāja un valdes locekļa literāriskās darbības jubileju. Oficiālās jubilejas svinības notikušas «Romas» viesnīcas jaunajā restorānā. Pēc Latvijas avīžu

ziņām, piedalījušies ap 70 cilvēku. Pirmais jubilāru uzrunājis minētās preses biedrības priekšnieks J. Druva, viens no reakcionārākiem un beztalantīgākiem Latvijas presiniekiem. Otrs reakcijas vecis — Līgotņu Jēkabs ir aplūkojis Pāvila Rozīša literārisko darbību, labāk sakot, apstāvējis, apšķesterojis. Kā trešais šinīs Pāvila Rozīša 25 literāriskās darbības krustceļos ir iemeties buržujiskās augstskolas un izglītības ministrijas profesors Blese, pietiekoši pazīstams kā pirmo katķismu literāriskais apglaimotājs un jaunākās literatūras ignorētājs.

Lūk, šo treju vīru vidū Pāvilam Rozīšam ir vajadzējis justies priecīgam un laimīgam. Tādu vīru vidū, kurus viņš pats vēl nesen katrā ziņā būtu uzskatījis par tādiem, kas kompromitē viņa literāriskās cīņas, meklējumus, iedrosmi.

Vēl Latvijas avīzes raksta: Blese nodevis Kultūras fonda aploksni (t. i., visaugstāko kuvēru); Rīgas izglītības valdes priekšsēdētājs, progresīvo skolotāju likvidētājs Vičs sveicinājis ar aploksni; Rozīša darbu izdevēji arī pasnieguši aploksni.

Atplēsīsim šīs aploksnes. Nesen vēl P. Rozītis bija Rīgas darba apgādē valdības ierēdnis; pēc apvērsuma tas tika padzīts. Tad bija ziņas, ka viņa Mežaparkā uzbūvētā jaunā māja tik tālu parādos, ka nebūs glābjama no ūtrupes; tālāk bija redzams, ka tepat gadu no Rozīša darbiem nekas nekur nebija drukāts. Vēl — Rozīšam ir ģimene ar kultūras prasībām, tāpat kā viņš pats. Un — aploksnēs atradās nauda. Neticēsim, ka daudz, bet kredīta atjaunošanai vajadzīgās «uzticības» simbolizēšanai varbūt pietiekoši. Pievienosim tam ministru prezidenta K. Ulmaņa rakstisko vadonīgo sveicienu, un tad būs saprotama tā diezgan dziļā traģēdija, kāda varēja norisināties «Romas» pagraba komiskajā apkārtnē.

Par Pāvila Rozīša labāko romānu «Ceplis», kurā — varbūt pat viņam pašam ne visai to tagad vēlētos — ir attēloti buržuāzijas politiskie un banku spekulanti, kāds jubilejas labvēlis, saslavēdams vājākos darbus, ir rakstījis: «Pēdējais ir tā saucamais romāns ar tendenci. Palaikam tendences romāni ir bijuši sīvākie īstās mākslas ienaidnieki, un arī «Ceplis» pieskaitāms pie R. vājākiem darbiem, kur autors nav vairījies pārspīlētības, sliktas gaumes, seklības, feļetonisma.» Šo romānu K. Ulmanis jau agrāk, kad viņš vēl nebija vadonis, neesot varējis ieredzēt. Šis romāns pirms trim gadiem ir iznācis Ļeņingradā krievu tulkojumā, ar nosaukumu «Делец». Un tas arī ir vienīgais P. Rozīša darbs, kurš izgājis pār Latvijas šaurajām robežām, ievedot autoru plašākā kultūras pasaulē. Bet, tā kā romāns izdots Padomju Savienībā, tad jubilejas labvēļi, rakstīdami par Rozīti savas saskābušam un uzsildītam sīrupam līdzīgās apslavināšanas, ir izvairījušies šo faktu minēt. Tiešām, šī izvairīšanās ir ievērojami zīmīgs fakts vispirms tanī ziņā, ka jācenšas jubilāram uzvilkt

baltas drānas, lai viņš, cienīgi šķīstīts, varētu ieiet tai Jeruzalemes kāzu godībā.

Visas še konstatētās lietas nevienam jubilāram nevar būt diez cik patīkamas, bet mēs citādi nevaram. Cik arī negribētos, lai visa tā nebūtu, tomēr, ja mēs šīs lietas neredzēsim, tad nepietiekoši sapratīsim arī tos procesus, kas norisinās Latvijas kulturāli sabiedriskajā dzīvē, rakstnieku, mākslinieku, zinātnes darbinieku aprindās. Pāvila Rozīša jubilejas gadījums ir t i p i s k s gadījums, no kura var vērot, cik diezgan sarežģīti, sāpīgi, asi un reizē arī diezgan līdzcietību modinoši un arī nožēlojami izrisinās atsevišķu rakstnieku un pat lielas rakstnieku vai mākslinieku sabiedrības attiecību saskaršanās ar fašistisko režīmu — ar režīmu, kura rīku kambarī karājas arī hitleriskais bendes cirvis.

Un ko tad sacīsim šinī gadījumā par Rozīti kā par rakstnieku un viņa vietu līdzšinējā Latvijas literatūrā?

Rozītis dzimis 1889. gadā Vidzemē, par rakstnieku sācis nopietnāk attīstīties ar 1912. gadu, kad iznāca otrais dzejoļu krājums «Ziedu krūze». Viņa stāstos, kas rakstīti starp 1914. un 1920. gadu, diezgan daudz izdomāta, daļēji mākslota romantisma. Vēlākie darbi reālistiskāki, atsvabinās pamazām no psiholoģisma. Gandrīz galvenie temati — mīlas, erotikas temati, pilsētas bohēmisko baudu un eksotiskas rafinētības izpausme.

No Rozīša stāstu krājumiem interesantākais ir «Portrejas». Šinī krājumā parādīti dažādi Latvijas darboņu tipi īpatnējos apstākļos un apkārtnē. Par kādu šī krājuma stāstu Rozīts tika tiesāts par pornogrāfiju.

Romāni «Divas sejas» un «Uguns ceļi» tēlo kara seku psihopātismu. Autors šinīs darbos dod interesantu izvirtušu tipu materiālu, tomēr nenovedis apzinīgi visu to apstākļu attīstības cēloņsakarībā, bet atstādams notiekošā izskaidrojumu iepriekš nolemtos likteņos. Arī māksliskā izstrādājuma ziņā šie romāni nesasniedz «Cepli» un taisni tāpēc nesasniedz, ka viņos nav ideoloģiskas mērķapzinātības.

No dzejoļu grāmatām spēcīgākās ir «Skanošais laiks», «Pie akas». Še pielietots parastais klasiskais pants dažādos viņa veidos. «Skanošā laikā» autors diezgan asi uztver un reljefi izceļ revolūcijas laiku, tomēr bez noteiktām konsekvencēm.

P. Rozītis tiklab dzīvē, kā darbos ir protestants, protestants pret mietpilsonību, pret ikdienas konvencionālību. Tomēr kādus sociālas šķiriskas cīņas slēdzienus pret mietpilsonības galvenām nesējām — buržuāziju un sīkburžuāziju — viņš nav gribējis taisīt. Viņš ir tēlojis, rādījis cilvēku, pareizāk sakot, sīkpilsoni un mietpilsoni ar visām viņa kaislībām, īpatnībām, vājībām, bet nav viņu centies ne labot, ne pārveidot, ne satriekt. Šo autora īpašību varētu uzskatīt par mākslisko objektīvismu, kurš,

objektīvi ņemot, objektīvs nevar palikt. Tāpēc iznāk, ka daļu P. Rozīša varam ieskaitīt progresīvās rakstniecības aktīvā, bet daļa paliek atpakaļ pie reakcijas. Un autors pats spiests svārstīties: te mazliet uz vienu, te mazliet uz otru pusi.

Kas būs tālāk?

Par Rozīti pašlaik ir ieinteresējusies reakcija, viņu vēlas paturēt sev fašisms. Viņš ir viens no Latvijas sīkburžuāzijas samērā populārākajiem rakstniekiem. Šo popularitāti fašisms negribēs neizlietot saviem nolūkiem. Fašisma plānos ir — demagoģiskiem līdzekļiem iekarot ne vien sīkburžuāziju, bet arī strādniecību; pašlaik notiek cīņa «par strādnieku dvēseli». Un kāpēc lai nepievienotu sev arī rakstnieku dvēseles? Fašists spriež: ja viņas nepielabinās, tās aizies uz kreiso, uz kreiso. No tā baidās fašisms. Un tāpēc jāsteidzas pieturēt vispirms nozīmīgākie.

Bet vai rakstnieka nozīmība ar to pašu nebūs pagalam, ja viņš ļausies pielabināties fašismā, — to redzēsim arī pie Pāvila Rozīša. Ir pazīmes, ka Latvijas Preses biedrības rīkotā jubileja priekš viņa var kļūt tālāk arī traģiska.

Linards Laicens

«Celtne», 1935. g., Nr. 4, 314.—315. lpp.

SAKARĀ AR SKALBES JUBILEJU

1934. gadā Kārlis Skalbe svinēja 55 gadu dzimšanas jubileju (dzimis 1879. gada 26. oktobrī). Pirmie viņa dzejas darbi parādījušies periodiskos izdevumos ap 1896. gadu («Balsī»). Dzejoļu krājumi «Cietumnieka sapņi» (1902), «Kad ābeles zied» (1904) un pasaka «Kā es braucu Ziemeļmeitas lūkoties» (uzrakstīta 1904. g.) iezīmē īpatnēju stīgu K. Skalbes mākslinieciskā izveidībā. Tas bija pirms 1905. gada revolūcijas. Šķiru pretišķības auga augumā, revolucionārās kustības bangas cēlās arvien augstāk. Tāpēc arī nav brīnums, ka K. Skalbe nebija no politiskām cīņām atrauts vienkāršs «sienāzītis», tikai liriķis romantiķis, kā to tagad gribētos iztēlot vienam otram literatūras vēstures izkropļotājam. Tāpēc arī saprotams, kāpēc K. Skalbe iekļuvis «Vidzemes trubadūru» rindās, kāpēc viņš bija tāds meistars sacerēt spītīgas parodijas par karaļiem, par ko jo sevišķi uztraucās mācītāji. K. Skalbes tā laikmeta lirikā līdzās klusām, pesimisma caurauštām rindām par to, kā gar dzejnieka logu velkas dienas kā pelēkas cietuma sienas, ieskanas revolucionāri romantiskas stīgas:

Šurp, brāļi! Mēs esam jauni,
Plūst plūdi krūtīs no spēka!
Šurp, sirsnīgi plecu pie pleca!
Mums jāuzceļ sadzīves ēka.

Ne viens vien dzejolis, ne viens vien pants šādu noskaņu caurausts. Darbtautas apspiestais stāvoklis raksturots daudzās dzejās, piem., «Līdumnieka šķiršanās», «Tautai» u. c. Turpat izlaužas dedzīgi aicinājumi visiem apspiestajiem «pacelties, uz c i e t ā s z e m e s še atmosties». Tas vēsturiskais posms K. Skalbes dzejas izveidībā, un tas arī vairāk mūs saista nekā desmitiem lirisko dzejoļu par lapu čabināšanu, par sienāzīti, zālīti, lapiņu utt. Jā, toreiz K. Skalbe vēl bija jauns, domas vēl meklēja patstāvību, brīvu lidojumu. Revolūcijai sekoja reakcijas gadi — dekadences skaņojumi rakstniecībā, un K. Skalbe bija tur. Proklamācijas vairs nebija vajadzīgas, karaļu parodijas nepiedienēja, bet dvēselē bija nogūlies savāds sājums, vadošais idejiskais nespēks un pagurums — izeja tika meklēta slimīgā individuālisma kultivēšanā. Imperiālistiskais karš — K. Skalbe rībina tautiskās kara bungas un nebūt nav «klusais Latvijas dzejnieks», kā to domā iegalvot J. Akuraters.

Un «klusais» Kārlis Skalbe iedomājies būt skaļš arī savas 55 gadu jubilejas svētkos. Bet tagad taču fašistu vara, kura ar zināmām aizdomām pēta K. Skalbes simpātijas un viņa atkarību no kādreizējā demokrātiskā centra. K. Skalbem vajadzēja publiski pateikt to, ko viņš vēl nebija pēc fašistu apvērsuma teicis. Bija iemesls pat domāt, ka K. Skalbes liriski kulturālā daba neļaus viņam nevarīgi nomesties fašisma priekšā. Par lielu nožēlošanu, arī «klusais» Skalbe ir kļuvis savos rakstos ķērkstoši kropls, savā uzbāzīgā skaļumā atbaidošs. To liecina viņa raksts «Zem saules zīmes», kurā apliecināts, ka pēc 16 gadiem «mūsu valsts ir ieguvusi drošu un pilnīgu varas izteiksmi» («Jaunākās Ziņas», 1934. g., 17. novembrī, Nr. 261), kurā noklusēti Latvijas buržuāzijas varmācības darbi (Valmieras jauniešu nobendēšana u. c.), kurā ne ar vārdu netiek minēts patreizējais Ulmaņa terors, bet gan izdarīts lācisks neveikls mēģinājums iztēlot lieliniekus kā asinskārīgus plēsoņas. Šis nedzejiski bundzinieciskais tukšas bravūras motīvs noteicošais arī dzejolī «Varoņu laiks»:

Debeši šķiras, atkāpjas tvaiks,
Nāk pār ozoliem varoņu laiks.
Latvju vīri zem lietus un krusas
Dzinuši jodus bez miera un dusas,
Dzimtenes ežā zobenus sprauž,
Miera veldzi tīkamu jauž.
Zeltā mākoņu jātnieki auļo,
Zaļā zeme žiboši saulo.

Nedzejiskas, samākslotas rindas — to izjūt katrs, kas tuvojas šādai dzejai. Un, atceroties daudzus K. Skalbes pagātnes darbus, kurus ar lielu patiku var izlasīt arī pēc 30 gadiem, gribas teikt: K. Skalbes dzeja savītusi jau rakstnieka 55. dzīves gadā tāpēc, ka Skalbe pēc buržuāzijas uzvaras nav varējis būt patiess

un cilvēciski vienkāršs. Tautiskās buržuāzijas liekulīgās trallas ir nomākušas talantu. Nacionālšovinistiskā švirkstoņa noslāpējusi arī K. Skalbē cilvēcisko, kulturāli progresīvo mākslinieka izjūtu, viņa mākslinieciskо parādību skatīšanas spēju.

Mēs atzīmējam K. Skalbes jubileju, neraugoties uz to, ka viņam mūža beigās ir ienācis prātā nogānīt kādreizējos un arī tagadējos proklamāciju kaisītājus, varmācības apkarotājus. Arī tagad mēs sakām, ka tikai darba tauta spēj novērtēt K. Skalbes pozitīvo darbu nozīmi. Pierādījums tam pati šī 55 gadu jubileja. Mēs gribam atklāti jautāt rakstniekam Kārlim Skalbem: vai tiešām viņš neizjuta, ka Latvijas fašistiskā buržuāzija nevēlējās nodarboties ar K. Skalbes jubileju? Vai tiešām K. Skalbe nesaprata, ka runāt par viņu laikraksta pēdējā lappusē petītā nozīmē vienkārši paņirgāties par rakstnieku, kuram sava vieta literatūras vēsturē («Pēdējais Brīdis», 1934. g., Nr. 275)? Vai Skalbe nesaprot, ka fašistiskā valdība un viņas oficiālā lapa — «Brīvā Zeme» ir pret K. Skalbes popularizēšanu tautā? Kad nagu maucēju bandas līdzdalībniekam Bērziņam laikrakstos plaši reklamēta viņa 35 gadu (?!) dzimšanas jubileja, K. Skalbe vai nu pilnīgi ignorēts, vai minēts dzejnieka nonicināšanas nolūkos.

Tāda ir dzīves patiesība un pārāk bēdīga, ja rakstnieks neredz un neizprot šo dzīves patiesību.

P. Vīksne

«Ceļtne», 1935. g., Nr. 1, 74.—75. lpp.

VIRZA — BURLAKU PASAKU AUTORS

Kādreiz Ed. Virza bija pazīstams kā diezgan veikls franču literatūras tulkotājs latviešu valodā. Bez tam viņš prata sacerēt arī vienu otru erotisku dzeju. Tagad Virza nav vairs vienkāršs dzejnieciņš — nu viņš ir kļuvis par «politiķi». Un, kā jau fašistiskam politiķim pienākas, viņš raksta ne tikai ievadus «Brīvajā Zemē», bet praktizējas arī burlaku pasaku sacerēšanā.

Līdz 15. maija apvērsumam šāda žanra ražojumu publicēšanā monopola tiesības piederēja «Jaunākajām Ziņām». Šī bulvārlapa diendienā izgudroja un iespieda «brīnišķīgus» nostāstus par «čekas cietumiem», Latvijas spiegu gaitām Padomju Savienībā utt. Kaut arī šo «nostāstu» autori nespēja izdomāt kaut ko sevišķu un spilgtu un pat tam vispatriotiskākam lasītājam vienmēr palika iespaids, ka tie ir izdomāti no viena gala līdz otram, tomēr stāstīts un melots tika daudz un uzcītīgi. Galu galā «Jaunāko Ziņu» lasītājiem tie tiktāl apriebās, ka pēdējos mēnešos avīzes tirāža sāka strauji kristies. Benjamiņa ģimene

bija spiesta kaut uz laiku pārtraukt burlaku pasaku drukāšanu savā smērlapā.

Tagad nu, pēc fašistiskā apvērsuma, šo netīro «šepti» — briesmu nostāstu izdomāšanu un publicēšanu — uzņēmusies «Brīvās Zemes» redakcija ar Druvu un Ed. Virzu priekšgalā. Jau kādu mēnesi no vietas pēdējais raksta un pirmais nodrukā fantastiskus penterējumus «par nelegālo Latvijas Komunistisko partiju», par sociāldemokrātijas vadoņu šķietamo kopdarbību ar komunistiem, par spiegošanu utt., utt. Sevišķi cītīgi kādreizējais rīmju kalējs atgremo vecu vecās pasakas par «Padomju Savienības naudu», «aģentiem» un citām tikai fašistu pauros pastāvošām lietām.

Šo burlaku stāstu autors nebaidās no oriģinālām situācijām savos izdomājumos. Visi Latvijas iedzīvotāji taču labi zina, ka Menders, Rudēvics un citi vadošie sociāldemokrāti bija un ir līdz šai pat dienai niknākie komunistu ienaidnieki un ka līdz pat 15. maijam viņi darbojās uz to visciešāko kopā ar pašu Virzu un viņa maizestēviem. Neraugoties uz to, autors tā alkst pēc oriģinālas situācijas, ka ņem un izdomā pavisam pretējo patiesībai — izdomā, it kā sociāldemokrāti būtu rīkojušies kopā ar komunistiem un vienmēr un visur projektējuši, kā uzspridzināt «Brīvās Zemes» redakciju un nomaitāt tagadējos «spēka vīrus».

Varam gratulēt Virzas kungu ar sekmēm! Tikai nevajag pārprast — sekmēm nevis savu «nostāstu» sacerēšanā, kas izdevušies trafareti un liekas pārdrukāti no «Jaunākajām Ziņām», bet gan — par sekmēm izdienēšanās ziņā. Nav šaubu, ka ar šo pasaku «cepumu» Virza pierādīja saviem pavēlniekiem, ko viņš īsti spēj veikt fašistiskajā aģitācijā, un tāpēc nesen tika ievēlēts par Latvijas Gebelsa ja nu ne labo roku, tad vismaz labās kājas pirkstu. Tikai kas notiks ar Virzas kādreizējo tulkotāja un dzejnieka talantu? Vai tad viņam nepavisam nebūs žēl no tā šķirties, lai kvalificētos fašistu «varasvīru» naktspodu laizīšanas amatā?

«Komunāru Cīņa», 1934. g., 11. VIII, Nr. 183.

LATVJU PROLETRAKSTNIEKU CENTRĀLBIROJAM

Atklāta vēstule sakarā ar manu kopotu rakstu izdošanu Rīgā

Vienā no reakcionārajām Baltlatvijas avīzēm — «Latvijas Sargs» (Nr. 2, no 11. janv. līdz 1932. g.) mans vārds tiek visneģēlīgākā kārtā izlietots kā izkārtne kāda spekulanta labā, kurš ķēries pie manu kopotu rakstu izdošanas bez manas piekrišanas, jo nekādi nevaru ieskatīt to par atļauju, ka min. spekulants, kāds Brinkmanis, bija stājies ar mani rakstiskā sakarā, likdams priekšā dažādus noteikumus, uz kādiem nekādi nevarēju ielaisties.

Pret manu rakstu izdošanu Baltlatvijā man principā nekas nebūtu pretim, ja izdevums būtu pilnīgs, t. i., ja viņā tiktu uzņemti visi mani raksti bez izņēmuma. Tāpēc uzstādīju stingrus nosacījumus. Tie nav tikuši izpildīti ne redakcijas ziņā, ne arī zīmējoties uz manām korektora «tiesībām», t. i., Brinkmanis vienkārši ir rīkojies pilnīgi varmācīgi, savā rebinieka darbībā ņemdams palīgā «Latvijas Sargu», kurā atklāti tiek paziņots, ka mana valoda tiekot latviskota un modernizēta! Kādā mērā un nozīmē? Lai manus rakstus piemērotu Baltlatvijas reakcionārai gaumei, maldinot lasītājus! Vēl esmu vesels un varu apliecināt, ka savus jaunības darbus tā satura, kā valodas ziņā spēju labot un esmu labojis pats, jo neesmu iestidzis un nepūstu Baltlatvijas idejiskā nabadzībā, bet eju līdzi jaunās pasaules progresam, ne vien mācoties, bet iegūtām patiesībām apgaismodams dzīves parādības un tātad, saprotams, nespēdams vairs iztikt vienīgi ar to valodas apjomu, kāds bija pieejams gadu 30—40 atpakaļ, bet stipri paplašinot savus izteiksmes līdzekļus. Tātad redzat, Baltlatvijas ekspropriatori, latviskotāji un modernizētāji, ka «vecajā rakstniecībā» jums velti meklēt savai gaumei piemērotu večuku, gar kuru papriecāties jūsu svētuļiem, pelēčiem un citiem reakcionāriem elementiem un jaunai audzei. Ja kādiem varēšu būt patiesi tuvs, tad ne tai audzei, uz kuru zīmējaties jūs, bet tai, kura jūsu dumbrienām uzlaidīs tādas bangas, ka aizkūleņosiet aizmirstībā ar visu savu modernismu, ideju tukšību un citām riskām, kas spēj dīgt un augt tikai jūsu piesmerdētā kūdrienā un viņas miazmiem piesmakušajā gaisā.

Lūgtu neliegt telpas šai atbildei kādā no mūsu periodiskiem izdevumiem.

Ar lielinieciskiem sveicieniem

Sudrabu Edžus

Maskavā, 1932. g., 29. janv.

«Celtne», 1932. g., Nr. 2, 188.—189. lpp.

PRET SUDRABU EDŽUS DARBU VILTOŠANU!

Publicējot mūsu organizācijas biedra — revolucionārā sirmā rakstnieka Sudrabu Edžus atklāto vēstuli, mēs ar dziļu sašutumu pievienojamies b. Sudrabu Edžus protestam pret Latvijas buržuāzisko rebinieku mēģinājumu izmantot viņa vārdu saviem neķītriem nolūkiem.

Mēs ļoti labi saprotam, ka tautiskai buržuāzijai ir pārāk nepatīkami redzēt visiem pazīstamo Sudrabu Edžu ārpus viņas slavinātāju bara, viņas varas grāvēja — proletariāta pusē. Sudrabu Edžus jaunības darbos viņa labprāt saskatītu arī tagad

savas šķiras rakstnieku. Latvijas buržuāzijai tiktos radīt iespaidu, ka Sudrabu Edžus raksti tai nekaitīgi un ka autoram ir pieļauta darbu publicēšana Latvijā. Tāpēc rakstnieka «apstrādāšana» uzticēta spekulantam — veikalniekam, kurš it kā rīkojies pats uz savu roku. Kā redzams no Sudrabu Edžus vēstules, vecā revolucionāra raksti tiek patvarīgi «kārtoti», t. i., kropļoti, lai būtu pieņemami valdošai buržuāzijas gaumei.

Pašreizējos Latvijas politiskos apstākļos «Dullā Daukas» un «Maitas putnu» populārais autors atrodas ārpus likuma, oficiālie varas orgāni un «literāriskās aprindas» var nepiegriezt viņa protestam vērību. Kurš katrs pirmais ceļā pagadījies uzņēmīgs tautiskais veikalnieks drīkst rīkoties ar viņa darbiem pēc savas patikas.

Uzaicinām Latvijas darbaļaudis pievienoties mūsu protestam, pacelt balsi pret mēģinājumu viltot Sudrabu Edžus rakstu revolucionāro lomu, pret cenšanos noklusēt tos darbus, kuros viņš atmasko tagadējā Latvijā valdošo buržuāziju. Uzaicinām pieprasīt:

1. Vecā, nopelniem bagātā grūtdieņu dzīves tēlotāja Sudrabu Edžus v i s u kopotu rakstu izdošanu Latvijā, ieskaitot arī tos, kuri parādījušies SPR Savienībā.

2. Tiesību autoram pašam noteikt drukājamo darbu veidu un kārtību.

3. Tiesību izvēlēties kritiski biogrāfisko materiālu un komentāru sniedzēju vai nu autoram, vai Latvju proletrakstnieku Centrālbirojam.

4. Nodrošināt Sudrabu Edžum visas pārējā autora tiesības (honorāra, korektūras u. tml. ziņā) pilnos apmēros.

Šādas elementāras prasības, šādus noteikumus uzstāda mūsu rakstnieks Sudrabu Edžus, kurš 50 gadus strādājis latvju rakstniecības laukā. Šīs tiesības jāaizstāv katram Latvijas darba cilvēkam, kurš grib dzirdēt rakstnieka atklātu patiesu vārdu.

Maskavā, 1932. g., 5. febr.

SPRS Latvju proletrakstnieku Centrālbirojs

«Celtne», 1932. g., Nr. 2, 189. lpp.

LATVIJAS PRESES KŅADA AP RAINI

Ulmaņa fašistiskā diktatūra, kura melīgi dēvējas par tautas valdību, n e v a r n o l i e g t Raini, jo viņš ir p ā r ā k populārs tautā, ir lielākais latviešu tautas dzejnieks. Tas kaitētu Ulmaņa varai. Bet viņa n e v a r arī a t z ī t Raini, jo Raiņa dzeja ir fašismam dziļi naidīga.

Fašizētai presei nu ir grūts uzdevums: uzteikt Raini tā, lai reizē viņu noliktu.

Dažas avīzes pieiet Rainim visai dažādi. Vienas saka, ka no Raiņa maz kas lietojams, apskata Raiņa mantojumu, tā sakot, «kritiski» un sver, kas no tā būtu tagadējiem varasvīriem pieņemams, kas atmetams, un bez žēlastības sapinas pretrunās; pie šīs grupas pieder fašistu oficiozi un pusoficiozi; otrās i nemēģina analizēt Raiņa darbus, noklusē viņa revolucionārismu, vienkārši pasludina to par ārpussķirām stāvošu gara aristokrātu. Tā gan ar nolikšanu, gan ar uzteikšanu tiek mēģināts panākt vienu un to pašu mērķi: padarīt Raini, mazākais, nekaitīgu fašismam, ja neizdodas to izlietot kā fašisma ieroci.

«Brīvā Zeme» ievietojusi — kaut kur aiz mākslīgo mēslu reklāmas un ziņām par miroņu pārvadāšanu pa dzelzceļu — mūsu lasītājiem jau pazīstamā Lapiņjāņa rakstu «Sašķeltais Rainis». Ar Lapiņjāņa spalvu Latvijas fašistiskā diktatūra formulē savas, tā sakot, oficiālās attiecības pret lielo dzejnieku.

Šis uzdevums ir Lapiņjāņa cienīgs: te vajag izlīst sev pašam cauri. Un viņš veic šo triku, pie tam vēl turēdams uz degungala «vadoņa» godu:

> Rainis ir bijis liela personība, liela parādība mūsu dzīvē. Pēc Kārļa Ulmaņa... ģenerāļa Jāņa Baloža... viņš ir vispopulārākais latvietis jaunlaiku ērā. Raiņa laiks beidzas tur, kur sākas Kārļa Ulmaņa laikmets.

«Brīvās Zemes» uzdevums ir, kā redzams, Raini «kritiski pārvērtēt». Viņa to iesāk «vēsturiski»:

> Kad 1920. gadā Rainis ieradās Latvijā no emigrācijas un viņu saņēma ar godu, kas nav rādīts nevienam latviešu rakstniekam, tad tā bija arī Raiņa bēru gājiena repetīcija.

Tā Rainis top aprakts jau pirms nāves. Iznāk, ka viss, ko Rainis rakstījis «neatkarīgā» Latvijā, fašismam neder! Vērtīga atzīšanās! Bet «Brīvā Zeme» neatzīst arī agrāko Raini:

> Raiņa hegemonijas laiks ir apmēram 20 gadi. Viņam bija iespējams valdīt ļaužu prātus tāpēc, ka viņš spēja uzminēt tautas klusās cerības un aizdedzināt vislielāko ticību eshatoloģiskai laimei zemes virsū...
>
> Bet pēc lielajiem svētkiem — revolūcijas — visai latviešu tautai ir radušās tik nāvīgas paģiras, ka viņās ir nomirusi eshatoloģiskā ticība un līdz ar to Rainis nav vairs un arī nekad nebūs vairs siržu karalis.

Skaidri pateikts, ka Rainis ir bijis populārs tautā taisni ar to, ka bijis tautas revolūcijas dzejnieks. Raiņa laiks — revolūcijas laiks. Bet revolūcija sakauta (ar Ulmaņa visaktīvāko līdzdalību), un sācies Ulmaņa laiks — kontrrevolūcijas laiks. Rainis der revolūcijai, bet neder kontrrevolūcijai.

Lapiņjānim patīk, ka Rainis esot bijis «sirds kultūras un mīlestības pravietis», «gara vientiesības un nabadzības (!) sludinātājs».

Arī Raiņa filozofijā esot «veseli graudi»: viņš «nacionālisma sludinātājs, tautas lepnums, spīta, goda prāta cēlējs», mīlējis «pašdarbīgo, neatlaidīgo cilvēku», «kam sirds pilna spēka un mīlestības», sludinājis «pašuzupurēšanos, kalpību cilvēcei, sociālo kalpošanu», slāpis pēc «augstākiem mērķiem» un «tautas laimes».

Hm... Ak tad arī fašisms cīnoties par tautas laimi, par goda prātu, par cilvēci? Kam jūs to iestāstīsiet? Jūsu «sirdskultūra» ir gumijpipku, cietumu un koncentrācijas lēģeru «kultūra», jūsu «nacionālisms» ir tautas kauns, nācijas nospiešana nebrīvībā, tumsībā, mežonībā, Latvijas pārdošana Hitleram par sviesta tirgu! Jūsu «augstākie mērķi» nodrošina tautas stulbību, sagatavo tautu izkaušanai kontrrevolucionārā karā pret SPRS Hitlera vadībā.

Kā jūs, latvju tautas žņaudzēji, tumsonības pravieši, vācu baronu aģenti, vēl iedrošināties runāt Raiņa vārdā, kurš ir līdz beidzamam nīdis Kangarus un Melnos bruņiniekus?

Nekas, ne drupatiņa jums nepieder no Raiņa, j o j ū s esat tie, pret kuriem Rainis cīnījies līdz beidzamam elpas vilcienam! Rainim nav vietas jūsu fašistiskās ideoloģijas klozetā.

Tālāk, «Brīvā Zeme» paskaidro, kas pie Raiņa ir noziedzīgs, no kā būs izvairīties, ja negrib iepazīties ar Fridrihsona «sirdskultūru» ohrankas pagrabos:

> Rainis «viscaur ir s o c i ā l i s m a k a l p ī b ā (Lapiņjāņa pastrīpojumi), un Rainim ir grūti ko pateikt, lai neaizrādītu uz sociālismu un neaicinātu uz to. Domājot par sociālisma karotājiem, tas mīl f a n ā t i ķ u s, kam ļoti aprobežots skats, kas n e p a z īs t c i l v ē k a ž ē l u m a un r e d z t i k a i v i e n u v i e n ī g u z v a i g z n i.

Bet Rainim ir vēl «smagāki grēki»:

> Rainis viscaur d u m p o j a s p r e t v a r u un noliedz vīrus, kam vara (neatzīst, pagāns, v a d o n i! — *M.*)... sludina s p ī t ī b u p r e t v a r u, p r e t l i k t e n i...
>
> Rainis ir visspilgtākais n e m i t ī g a r i t u m a, t ē z ē j u m a i d e o l o g s. Viņš n e a t z ī s t n e k ā d u t r a d ī c i j u un domā, ka ik dienas vajagot salauzt vecus ideālus un dibināt jaunus...
>
> Rainis nīst m i e t p i l s o n ī b u, viņam ir daudz satīras par filisterisku aprobežotību.

Tas ir tas, kas fašismam svēts, bet ko Rainis nopeļ. Spilgtāku pašatzīšanos atpakaļrāpulībā grūti iedomāties!

«Brīvā Zeme» mēģina galīgi nomelnot Raini kā mākslinieku:

> Mēs nevaram arī slēpt, ka ar saviem uzskatiem Rainis darījis daudz posta latviešu tautai un pats sniedzis ļoti daudz mazvērtīgu darbu, kas ir jau nedzīvi piedzimuši. Visaugstāk tas stādāms lirikā, bet viņam jau ir mirušas vairākas grāmatas (kuras, tas ar gudru ziņu nav pateikts. — *M.*),

kur nav neviena lasāma dzejoļa (vai tad tik sāpīgi gan ķer fašistus Raiņa dzejiskie ieroči? — *M.*). Viņš nemaz nav psihologs, un var runāt par to, vai Rainis ir radījis kaut vienu dzīvu tēlu. Viņa lugās pārāk daudz patētikas, sentimentalitātes un manieres. Viņš ir gluži nespējīgs fābulas radīšanā un pats nav izdomājis nevienu sižetu savām lugām...

Raiņa varoņi arvien ir kunigi, kas paceļas pāri pūlim un kas pat nicina tautu.

Tā Rainis tiek pataisīts ne vien par nekur nederīgu dzejnieku un dramaturgu, bet arī — par tautas nīdēju! Un Lapiņjānis nopriecājas:

Rainis ir laikā miris, jo mūsu laikos vajadzētu vairāk skaidrības un vienības garam (vai tādas kā Lapiņjānim, vai? — *M.*). Rainis atstājis milzīgu mantojumu, bet arī šausmīgus parādus, un, kad mantinieks — latviešu tauta visu nokārtos, viņai pēc laika no Raiņa nepaliks daudz pāri.

Bet nu jau iznāk, ka fašisti nevar Raini saukt par lielu. Fašistu «literatūras vēsturniekam» aptrūkst prāta izkļūt no šīs ķezas. Tāpēc viņš atmet loģikai ar roku un beidz:

Bet mēs godam pieminam lielu latviešu tautas mīlētāju.

Ja šāda ir «godam pieminēšana», kas tad ir nogānīšana?

Otrs fašistu orgāns — «Rīts» (tiek izdots priekš strādniekiem) turpina «Brīvās Zemes» līniju. Tur kāds Ed. A. cenšas tikt ar Raini galā, citēdams to pašu Lapiņjāni. Tāpēc rakstā tas pats muldējums par Raini kā aristokrātu, tautas nicinātāju, kunigu cildinātāju. Jauns tikai tas, ka šie meli tiek «sociāli pamatoti»: Rainis neesot vis no trūcīgiem, kā citi latviešu rakstnieki, viņš esot muižas arendatora dēls un dzīves sūrumu ne pats izbaudījis, bet pie citiem noskatījis.

Pēc šādas Raiņa noķengāšanas Ed. A. turpat pasaka:

Nav nekāda iemesla un vajadzības kaut kādā ziņā mēģināt mazināt šī lielā dzejnieka milzīgo nozīmi un ietekmi latviešu kultūrā.

Nesaprotami, kā Rainis var būt liels dzejnieks! Bet, ja viņš tāds ir, kā tad saprotams sekojošais:

Viena no šīm kļūdām, kuras sekas nezin vai tik drīz izzudīs, jo tai atkal un atkal rodas jauni sekotāji, ir lielā dzejnieka patvarīgā rīkošanās ar valodu. Rainim gan piederas gods, ka viņš ir radījis dažu labu jaunvārdu, bet viņš rīkojas arī tik nežēlīgi, ka valoda, iziedama cauri viņa dzeju rindām, bieži paliek bez rokām un kājām, tik bargi tā ir apskalpēta pie savām galotnēm.

Lai vēl vairāk sapītos, Ed. A. steidz vēl piebilst, ka «viss lielais vairums» Raiņa darbu esot tāds, kur «nereti kaili un ar varu iedzīta» «kāda īpaša tendence», un pēc šīs Raiņa galīgās nolikšanas gluži negaidīti beidz, ka tauta vienmēr noliekšot galvu viņa diženuma priekšā.

Ulmaņa bulvārorgāns «Pēdējā Brīdī» velk pavisam citu meldiju. Redzams, tam Raini prastā modē kompromitēt ir riskanti — var tirāžai kaitēt. «Pēdējais Brīdis» mēģina uzveikt Raini ar... apmīļošanu. Šis darbs, kā piemērotāks, uzdots sieviešu cilvēkam — Mārai Ozoliņai, un viņas raksts «Dzejnieks, kas gribēja dzīvot 300 gadu» ir nodrošināts kā ievads avīzes priekšpusē. Raksts interesants ne ar to, kas tajā teikts, bet ar to, kas tur noklusēts. Ja Lapiņjānis un Ed. A. atrod Raiņa darbos fašismam nepieņemamas lietas, raksta, ka Rainis bijis marksists un sludinājis sociālismu, tad Māra Ozoliņa par to pat neiepīkstas. Viņa uzgāž Rainim virsū veselu blāķi jūsmīgu un mistisku epitetu. Viņai Rainis «augsta klints», «dvēsele, kuras kristālā aužas visu jūtu un ilgu stari», kas «izjūt sevī cilvēci un tomēr nav iedomājams bez tās tautas pamata, uz kuras izauga». Rainis viņai ir cilvēks, kurš jo dienas jo kļuvis vientulīgāks. Ar šo pašu vientulības kaiti viņš arī esot miris.

> Ja viņa sirds nebūtu pagurusi kosmiskās vientulības baigumā... mēs šodien viņam varētu teikt, ka vairāk viņu mīlam un vairāk saprotam kā toreiz, kad viņa asinis sastinga nāves noslēpumā.

Māra atsaucas pat uz kādu anonīmu autoritāti, lai uzceltu Raini augstāk par mākoņiem. Šis nezināmais,

> kas pats ir atzīts dzejnieks (kāpēc gan slēpt viņa vārdu? — *M.*), saviem skolniekiem, runājot par lieliem senlaiku dzejniekiem, teicis, ka tajos viņš neatradīšot neko, ko Rainis nebūtu domājis: Rainis dziļāks par Danti un daudzpusīgāks par Gēti, un netaisni viņu salīdzināt ar daudz mazākiem gariem.

Tā Māra Ozoliņa ietin Raini savu tukšo frāžu dūmakā, un no lielā darbaļaužu dzejnieka paliek pāri tikai mistiska smaka. Rainis izgaist Māras «kosmiskos» apkampienos.

«Jaunākās Ziņas» uzdevušas par Raini uzrakstīt Līgotņu Jēkabam. Tas negrib Raini kompromitēt, negrib to pataisīt par tautas nīdēju — aristokrātu vai «kosmisku» vientuli. Viņam Rainis ir «mūsu tautas nacionālo sapņu un brīvības ilgu dzejnieks». Bet Līgotnis grib samierināt Raini ar fašismu. To viņš cenšas darīt visai diplomātiski, mezdams lielu līkumu, izrunādamies par veciem dzelžiem, par Beranžē un Klopštoka nogrimšanu aizmirstībā.

Paturēdams prātā, ka visiem, kuri nedomā, kā «vadonim» patīk, tiek aizbāzta mute, Līgotnis kautrīgi saka:

> Ir daži ārīgi apstākļi, kas spiež domāt, ka Rainis atjaunotā Latvijā būtu savu vietu zaudējis,

jo viņš esot bijis saistīts ar sociāldemokrātiem, kurus, kā zināms, viņu kādreizējais sabiedrotais Ulmanis tagad bāž cietumā. Tātad nu nāktos Raini atmest, tāpat kā pārējos sociāldemokrātus. Bet tā nebūšot pareizi, jo Rainis esot bijis švaks sociāldemokrāts,

un nevis viņu, bet visas tautas dzejnieks, kas jau «Ugunī un naktī», pirms 1905. gada revolūcijas, izteicis nacionālo ideju. Tāpēc «atjaunotai» nacionālai Latvijai Rainis jācienot.

Zinādams, ka Rainim ne vienreiz vien ir nācies noraut maskas tāda tipa «tautas mīlētājiem», kādi tagad Latvijā pie varas, Līgotnis pamāca, ka to nevajagot Rainim ņemt ļaunā:

> Ja Rainis ir cīnījies un runājis pretim dažādiem tautiskiem vīriem, tas taču nenozīmē antinacionālismu.

Līgotnis aizsedz ar Raiņa humānismu «vadoņa» darbus un ar šādu «knifi» grib «izkliedēt aizspriedumu miglu», kura esot pret Raini «sabiedrības vienai daļai»,

> kas Raiņa rakstus nav lasījusi vai baidās rokā ņemt.

Līgotnis apelē pie resnvēderu «labākām jūtām»:

> Vai Raiņa paša kaps tagad nevarētu būt arī mūsu tautas apvienotais?

Kā tad tauta vēl tikai jāapvieno, kad, kā zināms, tas ir jau noticis 1934. gada 15. maijā? Par šādu «buku» Benjamiņš paldies neteiks!

Līgotnis, pielīdzinādams Raiņa nacionālismu fašistiskajam, ir labs paraugs tam, kāda putra ir dažu latviešu buržujisko inteliģentu galvās. Līgotnis grib apvienot Raini ar fašistiem uz n a c i o n ā l i s m a pamatiem, neredzēdams, ka «vadoņa» valdība ir a n t i n a c i o n ā l a. Līgotnis domā, ka sociālisms un nacionālisms savstarpīgi viens otru i z s l ē d z, kurpretim ar sociālismu sākas t a u t u v i s k r ā š ņ ā k ā u z p l a u k š a n a, kā to rāda Padomju Savienības piemērs. «Vadoņa» un viņa Lapiņjāņu gļotainais nacionālisms ir latviešu tautas nāve.

Līgotņu Jēkabam pilnīgi taisnība, kad viņš saka, ka Rainis latviešiem tikpat tuvs un dārgs kā krieviem Puškins, vāciem Gēte, frančiem Igo. Tāpat pilnīgi jāpievienojas Līgotņa domām, ka

> Rainis atstājis bagātu vēl nepublicētu gara mantojumu. Šīm gara vērtībām nedrīkstam ļaut kastēs putēt.

Ar to ir teikts, ka Rainis jāpopularizē. Bet popularizēt Raini, izplatīt viņa darbus Latvijā, kur pat Šekspīra darbus noņem no skatuves kā kaitīgus fašismam, nozīmē cīnīties pret fašistisko Ulmaņa diktatūru, par patiesi brīvu Latviju. Tā vairs nav tautas «apvienošana» ap «vadoni», tā ir tautas apvienošana cīņai pret fašistiskā «vadoņa» diktatūru. Mēs varam tikai apsveikt Līgotņu Jēkaba gala slēdzienu, ka Raiņa garamantām nevajag ļaut kastēs putēt.

No provinces laikrakstiem Raini atceras «Z e m g a l e s B a l s s», «K u r z e m e s V ā r d s» un «V e n t a s B a l s s».

Visām trim raksta viens autors, kaut kāds Augusts Brocis. Tas tāpat rūpīgi noklusē visu, kam kaut kāds sakars ar strādnieku kustību un revolūciju, lai gan diezgan sīki atstāsta Raiņa biogrāfiju. Tāpat kā pārējās fašistiskās avīzes, viņš apgalvo, ka

> Rainis nav piederējis šķiru politikai, bet stāvējis par latviešu tautu («Z. B.»).

Bet, tā kā «sabiedrības viena daļa» (s.-d.) neesot sapratusi Raini «viņa dziļākā būtībā» un iztulkojusi kā vienas šķiras īpašumu, tad — Latvijā sākusies «Raiņa lielā traģēdija». Kas par traģēdiju, nav pateikts. Nekāda mēģinājuma analizēt Raini nav nevienā no visiem trim Broča rakstiem.

Tā, nostādot Raini kā t a u t a s dzejnieku pretim Rainim kā s t r ā d n i e k u š ķ i r a s dzejniekam, Brocis domājas izšķīris Raiņa problēmu.

Cik no avīzēm redzams, tad, neskatoties uz oficiālo izlielīšanu laikrakstos, Raiņa piemiņa nekur Latvijā netiek plašāk atzīmēta. Tikai «Zemnieku drāmas» aktieri 11. septembrī pulcēšoties pie Raiņa kapa. Direktors P. Ašaks nolikšot ziedus, teikdams uzrunu. Tas viss.

Tā Ulmaņa «atjaunotā Latvija» «godina» latviešu lielākā dzejnieka piemiņu. Faktiski tā ir Raiņa otrreizēja apbedīšana.

Bet Rainis nav veicams ne ar nogānīšanu, ne ar Jūdasa apkampieniem. Rainis ir strādnieku šķiras, visu darbaļaužu, tātad patiesās latviešu tautas dzejnieks.

Kā toreiz pret cariskās reakcijas ziemu, tā tagad pret fašistiskās reakcijas ziemu uz neatlaidīgu cīņu sauc Raiņa dzeja:

> Dzelt es tik varu jūsu saules ilgas,
> Kurt jums krūtīs karstas dusmu kvēles,
> Pirkstiem aizskart pusdzijušās brūces,
> Lai ar nakti jūs man neaprastu,
> Neticētu tumsas mūža varai.

Mazais [*J. Laroze*]

«Celtne», 1935. g., Nr. 10, 775.—778. lpp.

«JĀŅA ROBEŽNIEKA PĀRNĀKŠANA» IZDEVUMAM SPRS

«Jāņa Robežnieka pārnākšana» ir pirmais romāns Andreja Upīša romānu virknē «Laikmetu griežos», kura sastāv no četriem romāniem («Jāņa Robežnieka pārnākšana», «Jāņa Robežnieka nāve», «Mārtiņš Robežnieks», «Jaunā fronte»), un ir «Robežnieku» triloģijas («Jauni avoti», «Zīda tīklā», «Zieme|a vējš») tiešs turpinājums. Kopā ar romānu «Vecas ēnas», kuru Andrejs Upīts pats sauc par ieskaņu «Robežnieku» romānu virknē, šie

astoņi romāni ir, bez šaubām, lielākais mākslinieciskais stāstījums latvju rakstniecībā, kas aptver vienas ģimenes attīstību gandrīz pusgadsimta garā laika posmā. Rakstnieka paša dzīvē un darbā šī romānu virkne arī aizņem gandrīz trīs gadu desmitus (gan pārtraukti ar veselu virkni citu mākslas darbu) un ir vārda pilnajā nozīmē viņa lielākais mūža darbs, ar kuru Andrejs Upīts ieiet latvju rakstniecības vēsturē kā viens no vislielākajiem un spilgtākajiem rakstniekiem.

Visas šīs romānu virknes jaunizdevums Sociālistisko Padomju Republiku Savienībā un tulkojums krievu valodā ir kļuvis par kultūras nepieciešamību un mūsu pienākumu tiklab no rakstnieciskā, kā no kultūrvēsturiskā viedokļa. Robežnieku ģimenes vēsture ir vārda īstajā nozīmē latvju zemniecības mākslinieciska vēsture, kas uzrakstīta no liela rakstnieka un domātāja. Un, ja arī mūs un Andreju Upīti šķir dažas politiskas domu starpības, tad vissvarīgākais — viņa mākslinieciskā darbība pieder tikai mums — tai šķirai un tai partijai, kas cīnās par latvju tautas attīstību un atsvabināšanu, kas vienīgā spēj novērtēt šādus lielus mākslas darbus.

Robežnieku ģimenes vēsture ir latvju zemniecības attīstības vēsture, ar viņas augšanu, pārveidošanos, saskaldīšanos vecsaimniekos un sīkzemniekos, ar sīkzemnieku svārstīšanos starp pilsonību un strādniecību, starp bagātajiem un nabagajiem, starp revolūciju un pretrevolūciju. Zeme, īpašums — tas ir, kas sīkzemnieku velk atpakaļ pie pilsonības, kas to tuvina vecsaimniekam, gruntniekam. Smags darbs un posts — tas to tuvina strādniecībai. Cīņa par patstāvību — šo cīņu Robežnieki nevar citādi iedomāties, kā cīnoties par savu zemes stūrīti. Sīkpilsoniskā Latvija arī viņiem nedod citas izredzes. Bet Andrejs Upīts neidealizē šo sīkzemnieku un viņa cīņu par «savu kaktiņu, savu zemes stūrīti», kā to darīja Jānis Purapuķe, kas nespēja pacelties pāri šai sīkzemnieku ideoloģijai. Andrejs Upīts rāda mums latvju sīkzemniecības attīstību no plaša vēstures un kultūras attīstības viedokļa kā liels mākslinieks, kas pārredz tālas vēstures gaitas.

«Jauni avoti» — Robežnieku virknes pirmais romāns — beidzas ar lielu lūzumu latvju sīkzemniecības attīstībā — ar vecās, patriarhālās ģimenes iziršanu, ar Mārtiņa Robežnieka pāriešanu pilsētas strādniecības rindās. «Zīda tīklā» un «Zemeļa vējš» rādīja zemnieka dēla gaitas laikmetu griežos. 1905. gadā un viņa priekšvakarā, kad Latvijā spraucās iekšā kapitālistiskā kultūra, radās jaunā sīkpilsoniski sīkzemnieciskā inteliģence un strādniecība, kas diezgan lielā daļā vēl bija tikai fabrikas dūmos

apkvēpušie zemnieki. Robežnieka dēli kļuva revolucionāri, kā daudzi citi, un ar sirdi un dvēseli cīnījās pret cara patvaldību un muižniecību. No patriarhālās zemnieka ģimenes līdz pilsoniski demokrātiskai revolūcijai, no hernhūtiešiem līdz sociāldemokrātijai — tas bija liels attīstības posms latvju sabiedriskā dzīvē, ko mums rādīja Andrejs Upīts «Robežnieku» triloģijā.

«Jāņa Robežnieka pārnākšana» rāda mums Robežnieka dēlus demokrātiskajā Latvijā, gadus desmit pēc viņas nodibināšanās, ne vairs kā revolucionārus, bet vienu — Mārtiņu — kā kādas ministrijas departamenta direktoru un vecsaimnieku, otru — Jāni — kā sīkzemnieku jaunsaimnieku. Jaunība ir sen pāri, revolūcija ir pāri, un citreizējie pilsoniski demokrātiskās revolūcijas darbinieki un cīnītāji ir kļuvuši par mierīgiem pilsoņiem.

Bet vai tad Mārtiņš Robežnieks bija tikai pilsoniski demokrātiskās revolūcijas cīnītājs, vai Andrejs Upīts nedara viņam pāri, pārvērzdams to par departamenta direktoru, buržuju, vecsaimnieku? Atceroties «Ziemeļa vēju», tomēr jāsaka, ka tas bija īsts revolucionārs, 1905. gada revolucionārs, bet tikai pilsoniski demokrātisks revolucionārs, kura domas nesniedzās līdz strādnieciskai revolūcijai. Tamdēļ arī viņa pārvērtība nav nekāds brīnums, bet pilnīgi dabiska. Andrejs Upīts viņam nekā nedara pāri un arī neidealizē viņu. Viņš rāda to tādu, kāds viņš patiesībā ir, kādu bija un ir daudz Latvijā.

Bet vai tad Jānis Robežnieks nebija ne uz ko vairāk spējīgs kā kļūt ap saviem piecdesmitiem gadiem par Smēdes Jāni un izsmieklu priekš tuvākās apkārtnes? Bez šaubām, Jānim Robežniekam bija arī citas spējas. Arī viņš būtu varējis tikt «brīvajā» Latvijā ja ne par departamenta direktoru, tad par kaut kādu avīzes redaktoru, labākas jaunsaimniecības īpašnieku vai ko tamlīdzīgu. Bet viņš ir palaidis garām tos gadus, kad Latvijā varēja drīz tikt «uz priekšu», un ir atgriezies uz tēviju tikai tad, kad jau sākusies krīze. Tamdēļ viņam tikt pie stāvokļa daudzkārt grūtāk. Velti viņš izmaldās pa Rīgu, lai pēc tam iesāktu jaunsaimniecību, kurai jāiet bojā.

Divu brāļu likteņos Andrejs Upīts ir pratis parādīt lielāko tagadējās latvju zemniecības pretišķību ar lielu māksliniecisku veiklību. Nav otra tāda darba latvju rakstniecībā, kas būtu tik spilgti rādījis latvju vecsaimnieka gruntnieka pārvēršanos par muižnieku. Nav arī otra tāda darba, kas tik drausmīgi būtu tēlojis sīkzemnieka jaunsaimnieka likteni, tik drausmīgi atklājis pilsoniskās zemes reformas bankrotu. Un, rādīdams jaunsaimnieku likteni pēc revolūcijas, Andrejs Upīts līdz ar to rāda, ka sīkzemniecībai nav dzīvības spējas, ka tā ir vissmagākā katorga, ka sīkzemniekam jāmeklē izeja jaunā revolūcijā kopēji ar strādniecību. Andrejs Upīts noved lasītāju pie šīm domām,

bet viņš nenoved ne Jāni, ne Dzilnu, ne Tauriņu pie šīs atziņas — un mēs ar interesi gaidām viņu attīstības tālāko posmu.

Andrejs Upīts kā mākslinieks liek meklēt saviem varoņiem izeju. Dzilna iet pa jaunsaimnieku organizēšanās ceļu — un te viņam nāk talkā 1905. gada piedzīvojumi. Jānī Robežniekā briest naids pret vecsaimniekiem, kas rauj pat viņa saites ar brāli. Jānī Robežniekā mostas nojauta, ka viņa ceļam vajag iet kopus ar visapspiestākajiem un nabadzīgajiem. Bet Upīts te nav pratis parādīt ceļu uz kopību, saikni ar pilsētas strādniecību, kura, kaut gan novājināta, Latvijā ir. Viņš nav parādījis Latvijas laukstrādnieku. Viņš nav pratis parādīt arī jaunsaimniekam ceļu uz komunistiem. Viņš saista Jāni Robežnieku ar latgaļiem — «čangaļiem», tēlodams tos par visnekulturālākajiem pusmežoņiem. Ja arī tīri mākslinieciski nevarētu iebilst pret Jāņa Robežnieka tuvināšanos ar skrandu proletāriešiem, tad tomēr šāds latgaļu tēlojums ir sabiedriski nepareizs, nacionālistisks. Bet arī tā Andrejs Upīts rāda nemiera spēkus, kas kādreiz darīs galu tā saucamai demokrātiskai Latvijai.

Andrejs Upīts ir liels mākslinieks reālists, liels dzīves novērotājs, un viņš savos slēdzienos nepārsteidzas. Viņš rāda, kā aug jaunu pārveidību spēki. Kaut kur neredzami jau darbojas komunisti. Viņi vēl nenāk uz skatuvi, bet dažu labu reizi Upīts jau noved tik tālu, ka komunistu parādīšanās būtu jau tīri dabiska. Un viņi parādīsies — pie tā ved visa tā attīstība, kuru tēlojis Andrejs Upīts. Nav cita spēka, kas varētu atsvabināt, atvieglot jaunsaimnieku stāvokli, kas varētu glābt vecsaimnieku nicināmos latgaļus no galējā posta.

Un šie laikmetu grieži stāv priekšā Latvijas zemniecībai.

Mēs ar lielu prieku apsveicam Andreja Upīša atgriešanos pie «Robežnieku» romānu virknes, ar ko viņš devis latvju rakstniecībai viņas lielāko sabiedrisko epopeju. Ar tādu pat prieku mēs apsveicam to, ka Andrejs Upīts šinīs gados ir kļuvis vaļā no pārlieku statiskā naturālisma, ka pats viņa romānu stāstījums ir kļuvis dinamiskāks, psiholoģiski vairāk pamatots, dziļāks. Upīts ir pratis savā «Jāņa Robežnieka pārnākšanā» parādīt tādas psiholoģiskas nianses kā līdz šim neviens latvju rakstniecībā. Divu brāļu attiecības, attiecības ar latgaļiem ir dotas tādā veidojumā, ka liek lasītājam iespiesties vissīkākajos un visdziļākajos varoņu pārdzīvojumos. Un, kad Andrejs Upīts tēlo dabu, kas viņam vienmēr ir cilvēku pārdzīvojumu pilna, tad varam dzirdēt, kā zāle aug. Mums ir liels prieks, ka Latvijas tautai ir tāds rakstnieks kā Andrejs Upīts tagadējā Virzu-Ersu un citu Lautenbahu-Jūsmiņu un Lapas Mārtiņu

Vilis Knorinš

laikā. Tas liecina: kā arī negribētu visādi Tenteļi, Adamoviči, Bērziņi un Berķi — viņiem nenobendēt latvju rakstniecību. Ne Ed. Virzas «Straumēni» un Anša Gulbja «Druvā un karā» ir latvju literatūra, latvju literatūra Latvijā — tā ir Andrejs Upīts, Pāvils Rozīts, Andrejs Kurcijs un citi. Latvju rakstniecība ir un paliek sabiedriski demokrātiska, viņa ne uz brīdi nenovēršas no Latvijas sadzīves attīstības lielajiem jautājumiem, kas arī mums, komunistiem, stāv tuvu pie sirds. Šī rakstniecība kopā ar viņas komunistisko spārnu Sociālistisko Padomju Republiku Savienībā, kopā ar Laicenu, Eidemani ir tā, kas pārstāv latvju tautas tālākas kultūras attīstības intereses.

Mēs norobežojamies uz visasāko no Ed. Virzas, Ed. Ersa, A. Gulbja un tamlīdzīgiem rakstītājiem, kas sevi iedomājas par rakstniekiem, bet ar īstiem rakstniekiem Upīti, Rozīti, Kurciju mūs vieno viens darbs. Tie tur un šie te — tā ir viena rakstniecība, vienas tautas kultūras izpausme. Tamdēļ še reiz par visām reizēm jāteic — kopš trīsdesmit gadiem Andrejs Upīts pieder latvju darba tautai. Ar «Jauniem avotiem» — «Robežnieku» virknes pirmo romānu — viņš nostājas latvju sabiedriskās rakstniecības pirmajās rindās, ar «Pērkona pievārtē» un «Mirabo», un tagad ar «Jāņa Robežnieka pārnākšanu» un «Jāņa Robežnieka nāvi» viņš ir rādījis, ka līdz šim viņš šinīs latvju sabiedriskās rakstniecības pirmajās rindās turpina stāvēt.

Mēs, komunisti, esam vienīgie pilntiesīgie latvju kultūras bagātību mantinieki. Mēs esam lepni uz to, ka latvju tauta ir radījusi Raini. Mēs lepojamies arī ar to, ka latvju tauta ir radījusi Andreju Upīti.

Tamdēļ Andreja Upīša darbi pieder arī mums, SPRS latviešiem, kopēji ar Latvijas darbaļaudīm, tamdēļ arī mums viņi jāzina un jāuzņem kā savējie.

1/XI 1936. g.

V. Knoriņš

Grāmatā: Andrejs Upīts. Jāņa Robežnieka pārnākšana. Romāns. Maskavā, «Prometejs», 1936. g.

BIBLIOGRĀFIJA

(1929—1940)

1929

ATSEVIŠĶI IZDEVUMI

Aiz restēm. Latvijas politisko ieslodzīto rakstu krājums. [M.], «Spartaks», 1929. 192. lpp. *Rec.:* [*Priediņš O.*] *O. P.* Latvijas politisko ieslodzīto dzīve. — AmC 15. VI; *Viksne P.* Latvijas politisko cietumnieku literatūra. — C 1, 37. lpp.; KrC 4. V

Bancāns Rob[*erts*]. Gaidītie un negaidītie. Drāma 3 cēlienos. Minskā, Baltkrievijas Valsts izdevniecība, 1929. 48 lpp. *Rec.: Biedre* — KrC 18. XII; *Ziediņš A.* — C 3, 40. lpp.

Bednijs Demjans. Satīru izlase. Ķ. Pelēkā redakcijā. M., «Prometejs», 1929. 44 lpp. [1500 eks.] Saturs: Ievadam. Demjans Bednijs. Ķlusais. — Blakts. Tulk. Ķ. Pelēkais. Derības. Dēliņš. Papiņa rēķins. Tulk. Ķ. Rasons. Ataudze. Dabiska dziņa. Tulk. Ķ. Pelēkais. Ne no līdzcietības. Tulk. Ķ. Rasons. Ķiši un pīkstuļi. Tulk. Ķ. Pelēkais. Kam steigt? Bungas. Tulk. Ķ. Rasons. Buržujiska elēģija. Tulk. Ķ. Jokums. Kungu ēna. Tulk. Ķ. Pelēkais. Pļāpu mēles. Pret nejaušībām. Lāga dvēseles. Laupītāja līdzcietība. Svēta patiesība. Tulk. Ķ. Rasons. Pirtī. Tulk. Ķ. Pelēkais. Maza starpība. Tulk. Ķ. Rasons. Papīra kooperatīvs. Tulk. Ķ. Pelēkais. Bargs sods. Mierinātājs. Kristus ir augšāmcēlies. Sajukums. Stingrāk solī. Tulk. Ķ. Rasons. *Rec.: Jakobsons Ķ.* Demjans Bednijs latviešu valodā. — C 4, 44. lpp; *Priednieks Ķ.* Demjana Bednija satīru izlase. Ķ. Pelēkā redakcijā. — KrC 28. XII

Berģis S[*imanis*]. Apsūbējis kalns. Kādas raktuves dzīve no iekšas un ārpuses. Minskā, Baltkrievijas Valsts izdevniecība, 1929. 218 lpp. *Rec.:* [*Kalniņš J.*] *Ķ. Šabraks* — C 3, 39. lpp.

Burnevics Edmunds. Midzenis. Komēdija 4 cēlienos. Minskā, Baltkrievijas Valsts izdevniecība, 1929. 54 lpp. *Rec.: Hija* — KrC 15. I; *Jakobsons Ķ.* — LZ 12. IV; *Viksne P.* — C 2, 37. lpp.

Eidemanis R[*oberts*]. Akmeņu sacelšanās. Stāsti. (Daiļliteratūras bibliotēka Nr. 3.) M., «Prometejs», 1929. 157 lpp. [2000 eks.] Saturs: Akmeņu sacelšanās. Divkauja. Gūstekņi. Spiegs. Agonija. Praporčika Petrova mīlestība. Viesuļi sopkās. *Rec.:* [*Janele J.*] *Viena* — C 4, 41. lpp.; [*Kalniņš J.*] *Ķ. Šabraks* — LZ 1930, 20. I; [*Pelše R.*] *R. P.* — KrC 1930, 16. III

— Vaskis. M., «Prometejs», 1929. 54 lpp.

Izdevniecības «Prometejs» grāmatu katalogs. M., «Prometejs», 1929. 53 lpp. [3000 eks.] Saturs: 1. Sabiedriskās zinātnes. 2. Daiļliteratūra. a) Dzeja. b) Stāsti, drāma u. c. 3. Māksla, kritika, publicistika. 4. Pedagoģija. 5. Mācības grāmatas. 6. Praktiskā zinātne. (Lauksaimniecība u. c.) 7. Dažāda satura. 8. Jaunatnes literatūra. 9. Latgaliešu valodā. 10. Bērnu literatūra. 11. Atrodas drukā un sagatavošanā. На русском языке. Готовится в печати.

Jokums K[*onrāds*]. Pavēle Nr. 325. [Stāsti.] M., «Prometejs», 1929. 128 lpp. [2300 eks.] (Daiļliteratūras bibliotēka Nr. 2.) Saturs: Ložmetējnieku

komanda. Komisārs. Strēlnieki un granātas. Štāba vilciens. Pavēle Nr. 325. Stāsts par astoņdesmit četriem strēlniekiem. *Rec.: Berģis S.* Strēlnieku stāsti. — C 1, 36. lpp.; *Talents A.* — LZ 7. VI

Kapiņš M. Aģitators. Dramatiska spēle lauku skolām 3 darbībās. M., «Prometejs», 1929. 24 lpp. *Rec.: -ji-.* «Aģitators». — C 1930, 1, 43. lpp.; *Dūlajs.* Bērnu luga. — LZ 1930, 5. I

Rihters O[skars]. Sarkanie izlūki. [Stāsti.] M., «Prometejs», 1929. 170 lpp. (Dai|literatūras bibliotēka Nr. 1.) Saturs: Karēlijā. Pa ienaidnieka aizmuguri. Man prātā izlūki Erna un Kurts. Kauja Purvaiņos. Pa pēdām. Pie Eiņa kapa. Viens. Uz Gubeņu ceļu. Priekšpēdējā reize. *Rec.: Kurons K.* — C 1, 35. lpp.; [*Pelēkais K.*] *K. Plk.* — JA 6, 16. lpp.; *Sviris P.* — KrC 20. IV

Salenieks E[duards]. Fronte bez ložberiem. Sodienu sadursmes. [Luga] 3 cēl. Minskā, SPRS Tautu centrālā izdevniecība, 1929. 48 lpp. *Rec.: Jakobsons K.* — C 1930, 2, 49.—50. lpp.; *L.* — KrC 1930, 19. III

Veinlands D. F. Rulamans. Stāsts par alu cilvēkiem un alu lāčiem. Jaunatnei un viņas draugiem veltījis Dr. D. F. Veinlands. Il. K. Veidemanis. Pēc Arņa tulk. red. E. P. 1.—2. d. M., «Prometejs», 1929. 1. d. 75 lpp., 2. d. 63 lpp. *Rec.: K. K.* — KrC 16. VII; *Poldis.* Grāmata jaunatnei. — LZ 14. VI

RAKSTI LAIKRAKSTOS, ŽURNĀLOS U. C.

Biedrs Fabriciuss. [Nekrologs.] KrC 29. VII, LZ 30. VIII (Ģīm.)

«Celtnes» lasītājiem un līdzstrādniekiem. [Red. uzaicina iesūtīt savas domas par dzejnieku J. Raini.] C 2, 29. lpp.

«Celtne», žurnāls proletāriskai rakstniecībai, mākslai un teorijai. [Programa.] KrC 27. IV, LZ 2. V, SC 1. V

Dokumenti par Sibīrijas latvju kolonistu pagātni. JA 3, 12.—13. lpp.

Eferts-Klusais E. 16. jūlijā paiet 2 gadi no viņa nāves. [Īsa piezīme ar ģīm. pie stāsta fragm. «Rīta vējos».] C 1, 13. lpp.

Izplatīsim savu žurnālu «Celtne». Latvju rakstnieki, kultūrdarbinieki, strādnieki, darba jaunieši un darba zemnieki! LZ 27. IX

Jauni žurnāli. [Ar 1930. g. 1. II sāk iznākt M. Gorkija u. c. red. rakstn. pašmācības mēnešraksts «Литературная учеба» ar mazākumtautību lit. nodaļu. M. Čumandrina, J. Eiduka un V. Erliha red. iznācis mēnešraksta «Альманах» Nr. 1, veltīts krievu un ārzemju dai|literatūrai un kritikai.] C 4, 47. lpp.

J. Rainis pēdējā gaitā. LZ 20. IX

J. Rainis-Pliekšāns. [Nekrologs.] KrC 14. IX, LZ 20. IX (Ģīm.), SC 27. IX (Ģīm.)

Kādai jābūt «Krievijas Cīņai». (Iz «Krievijas Cīņas» Ļeņingradas lasītāju un korespondentu otrās apspriedes materiāliem.) KrC 18., 21., 23. V

Kā gāja bojā b. K. Līcis-Kurons. KrC 24. X

Ko dara latvju rakstnieki? [R. Eidemanis vāc materiālus stāstiem «Fabrika», «Vecais inženieris», «Acis», «Agonija» (pabeigs trūkstošās nodaļas). K. Jokums strādā pie stāstu krājuma «Traktors» un romāna. Al. Ceplis strādā pie grāmatas «Kalpi», «Saplēsta zeme» un stāstiem. Izdod krievu val. A. Upīša romānu «Zem naglotā papēža». Tulko arī drāmu «1905.». Drukā L. Laicena «Dai|darbu izlases» 2. sējumu krievu val.] C 1, 46. lpp.

Ko dara — ? (Mūsu rakstnieki.) [A. Ziediņš raksta rom. «Sarkanā Latvija». J. Eiduks uzrakstījis st. «Trešais svaru kauss». Kadiķis-Groznijs pabeidzis plašāku st. Edm. Burnevics strādā pie lugām. J. Loja strādā pie jaunās latvju ortogrāfijas. K. Priednieks sakopojis dzeju krājumu «Sirdis celtnē», strādā pie komēdijas «Gulta» un autobiogrāfiska stāsta. K. Pelēkais strādā pie dzeju krājuma «Darbdienas ļaudis». S. Berģis turpina romānu «Sarkanās kazarmas» un stāstu sēriju «Lietas un cilvēki». Sudrabu Edžus beidz st. «Mimikri» un rom. «Bula laikā».] (Gleznotāji.) [Vold. Andersons. —

AXPP'a izdevumā laidis klajā vairākas masu reprodukcijas un strādā pie gleznas «Partizāni». K. Veidemaņa jaunākā glezna «Ūdens sports». P. Irbīts šo vasaru pavadījis Sverdlovskas fabrikā un V. Jakubs — Sormovā.] (Teātri.) [Pastāv studija «Skatuve» un Maskavas P. Stučkas kluba dramatiskā sekcija.] C 2, 47.—48. lpp.

Ko dara mūsu rakstnieki. [E. Šillers strādā pie prozas darba par «brīvo Latviju», raksta dzej. par celtniecību, vāc materiālus nākošajiem darbiem. Jānis Kalniņš strādā pie noveles «Отбой». P. Vīksne raksta apcerējumu par J. Raiņa dzeju.] C 3, 47. lpp.

Ko mums deva apspriede. LZ 7. VI

Korespondentu apspriedes priekšvakarā. LZ 17. V

Krievu prese par Raiņa nāvi. [«Красная газета», žurn. «Резец», «Литературная газета».] C 2, 43. lpp.

Kurons-Līcis Kārlis. [Nāves ziņa.] KrC 22. X

Lasītāju atsauksmes par E. Salenieka stāstu «Dēls un māte». JA 7, 10.—11. lpp.

Latgaliešu-krievu vārdnīca. [Doc. J. Loja strādā pie latgaliešu-krievu vārdnīcas sastādīšanas.] C 4, 47. lpp.

Latviešu rakstnieki krievu valodā. [Krājums «Triumfs».] LZ 8. II

Latviešu rakstnieku darbi krievu valodā. [R. Eidemanis, A. Ceplis.] KrC 12. II

«Latviešu Zemnieka» korespondentu uzskaita rezultāti. LZ 10. V

Latvijas literatūra. [L. Laicens ieradies PSRS. Izdots viņa dzj. krāj. «Aziāts», sagatavošanā stāstu krāj. «Kameras» un grām. «Kliedzošie korpusi». Iznākuši kreisie izd.: K. Beierbaha «25 g. jubilejas plīvurs nost», žurn. «Jauno Maiņa», laikr. «Strādnieks un Zemnieks» 5. nr., socdem. žurn. Dm, DJ, Sgn, kreisāks Tr, bohēmiskais ZVrn, vēl Dg, Brt. Drukā A. Upīša «Žannu d'Arku», izlaidīs noveļu krāj. un drāmu «1905.».] C 1, 46. lpp.

Latvijas literatūras hronika. [J. Raiņa atstātā lit. materiāla manuskriptus izdos zem nosaukuma «Raiņa arhīvs». R. sarīkota SPRS grafiķu izstāde. 1930. g. R. A. Gulbis sāks izdot R. Egles un A. Upīša sastādīto «Pasaules rakstniecības vēsturi».] C 4, 48. lpp.

Latvijas revolucionārā prese. KrC 4. V

Latvju rakstnieki cittautu literatūrā. [A. Cepļa «Kalpus» izdos ukraiņu valodā. L. Laicena st. «Bagātais un sieva», «Alžīras katorga», «Nauda» publicē Ļ. žurn. A. Upīša drāmu «1905.» iespiež baltkr. žurn. «Полымя». Dzejn. V. Sajanovs atdzejo Laicena, Eidemaņa, Pelēkā, Vold. Jakobsona, J. Eiduka, A. Cepļa un P. Svira darbus kr. K. Jokuma st. publicē žurn. «Резец».] C 3, 47. lpp.

Latvju rakstnieki cittautu literatūrā. [Ārzemju proletāriskās lit. almanahā ievietots L. Laicena «Strīpiņas» un A. Upīša «Pēdējais piliens». «Альманах» Nr. 1 ievietots A. Upīša st. «Atgrieztais». Valsts izd. nodots rom. «Под железной пятой», izd. ЗИФ «В предверие грома». Drukā L. Laicena rakstu izlases II, IV sēj. Pārtulk. kr. P. Rozīša «Ceplis».] C 4, 47. lpp.

Linards Laicens SPRS. LZ 12. VII, KrC 6. VII

LKP un LKJS izdevumi 1928. g. otrajā pusgadā (jūlijs — decembris). Bibliogrāfija. [1) «Cīņa», LKP CK centrālorgāns, Nr. 95.—98. 2) «Latgolīšu Ceiņa», LKP CK un Latgales apgabala komitejas orgāns, novembris — decembris. 3) «Товарищ», орган ЦК и Латгальского областкома КПЛ, Nr. 5. 4) «Правда молодежи», орган КСМЛ (Секции Коминтерна Молодежи), Nr. 6/7—8/9. 5) «Большевик», орган Центрального и Латгальского областкомов КПЛ (Секции Коминтерна), Nr. 14. 6) «Jaunais Komunārs», LKJS (Kom. Jaun. Int. sekcijas) centrālorgāns, Nr. 40—44. 7) «Komunists», LKP (Kom. Int. sekcija) Lejas-Kurzemes org. apgabala komitejas orgāns, Nr. 109. 8) «Sarkanā Palīdzība», Sarkanās palīdzības org. centrālorgāns, Nr. 9. 9) «Bufālietis», Nr. 3, streika numurs. 10) «Pagrīde», LKJS Rīgas org. Latviešu rajona paškdarbības žurnāls, Nr. 4/5—6/7. 11) «Tekstilnieks», LKJS Rīgas komitejas izd. 12) «Sarkanais Strēlnieks», LKP (Kom. Int. sekcija]), Nr. 1. 13) «Propagandists», Kom. Int. Latvijas sekcijas meto-

disks izdevums, Nr. 1. 14) Propagandista bibliotēka Nr. 10—16. 15) Uzsaukumi.] CBd 5, 110.—118. lpp.

LKP un LKJS izdevumi 1929. g. pirmajā ceturksnī (janvāris — marts). Bibliogrāfija. [1) «Cīņa», LKP un CK centrālorgāns, Nr. 99. 2) «Товарищ», орган ЦК КПЛ, Nr. 1/2—3/4. 3) «Propagandists», Kom. Int. Latvijas sekcijas metodisks izdevums, Nr. 2—3. 4) «Sarkanais Strēlnieks», LKP (Kom. Int. sekcijas) izdevums, Nr. 1. 5) «Правда молодежи», орган КСМЛ, Nr. 1/2. 6) «Ventspils Komunists», LKP Ventspils apgabala komitejas un LKJS Ventspils rajona komitejas orgāns, Nr. 1—3. 7) «Большевик», орган Центрального и Латгальского областкомов КПЛ (секция Коминтерна), Nr. 15. 8) «Preses Biļetens», LKJS CK izdevums, Nr. 1. 9) Daniševskis J. Cīņā par Padomju Latviju. 10) Arāja ceļa soma Nr. 1. 11) Propagandista bibliotēka Nr. 17—21. 12) «Aiz restēm». Latvijas politisko ieslodzīto rakstu krājums. 13) Uzsaukumi.] CBd 7, 140.—144. lpp.

Lugu konkursa rezultāti. KrC 7. III

Maitas putnu plūkšanās pie Raiņa kapa. KrC 28. IX

Pilsētu un lauku dramatisko kolektīvu ievērībai! Noorganizēts «Lugu apmaiņas birojs». LZ 4. X

Pirmā Vissavienības latvju strādzemkoru apspriede Maskavā. KrC 4., 6., 8., 11., 13., 15., 18., 22., 27., 29. VI, 2. VII

Pirmā Vissavienības strādnieku un zemnieku korespondentu apspriede. LZ 7. VI

Preses dienas 15 gadu jubileja. SC 1. V

Proletāriskais satīriķis Demjans Bednijs. JA 2, 1. lpp. (Ģīm.)

Raiņa piemiņas vakars. [Maskavā.] KrC 5. X

Rakstnieks L. Laicens ceļā uz Rīgu. KrC 26. IX

Romānu un stāstu konkurss. KrC 2. III

Romānu un stāstu konkurss. [Organizē VK(l)P Latsekcijas Centrālais birojs, izd. «Prometejs», «Krievijas Cīņas» un «Latviešu Zemnieka» red. un Latvju proletārisko rakstnieku centrālais birojs.] C 1, 44. lpp.

«Sibīrijas Cīņas» bezmaksas pielikums «Jaunais Arājs». [Trešais gadagājums.] SC 1. II

«Sibīrijas Cīņas» feļetonu konkursa iznākumi. JA 7, 9. lpp.

Sienas avīžu apskate. LZ 24., 31. V; 7., 14., 21. VI

Stāstu konkursa rezultāti un prēmiju sadalījums. KrC 28. XI

Traģiskā nāvē miris Jānis Fabriciuss. SC 30. VIII

«1905. gads Rīgā». [Rezolūciju, dokumentu un materiālu sējums ar 6 nod., atrasts Halturina fabrikas arhīvā.] C 4, 47.—48. lpp.

Vēstulnieks. [Atbildes Ho-Taī, Līkajam Bērzam, J. Ozolzaram, Granzenam, Sarkanai Vārpai, J. Eidukam, J. Deglim un E. Klusbergam.] C 1, 47. lpp.

-ers. Par rakstnieka un lasītāja stūrīti. (Sakarā ar stāstu konkursu.) KrC 9. II

-i-. Hercena institūta latvju literāriskais pulciņš. C 2, 40.—41. lpp.

-is. Ļeņingradas Prol. rakstn. asociācijas Latvju sekcija. C 1, 41. lpp.

-j-. Latvju-leišu-latgaļu zinātniskā biedrība. [Pie Hercena pedagoģiskā institūta Ļeņingradā.] C 3, 45. lpp.

-je-. Ārzemju literatūras žurnāls. «Вестник иностранной литературы», орган междунар. бюро револ. литер. Nr. 1—4., Гиз. 1929. C 3, 41. lpp.

— Rakstnieku augstskola. [Ar 1930. I Ļ. sāks iznākt īpašs rakstnieku iesācēju pašmācības žurn. — pirmā rakstiskā rakstnieku augstskola. Tā atb. red. M. Gorkijs.] C 3, 46. lpp.

-s. «Celtne» Ļeņingradā. LZ 18. X

-uika -rns. «Kreisā Fronte» Nr. 6. KrC 22. I

— Studija «Skatuve» ir valsts pabalsta cienīga. KrC 27. IV

Āboltiņš V[ilis]. Maskavas «Oktobra paaudze». C 3, 44.—45. lpp., KrC 19. X

— Maskavas «Oktobra paaudze» par Raini. C 4, 40. lpp.

— «Oktobra paaudze». [Maskavas latv. prolet. rakstn. apvienība.] C 1, 41. lpp.

Alpars. Raiņa vakars. [Harkovā.] KrC 2. XI
Antibirokratins. Ļeņinpilī jābūt vienotam latv. strādn. teātrim. KrC 9. III
Arguments. Latvijas strādnieku cīņa par revolucionāru kultūru. KrC 26. II. 2. III
Ark. Partijas slepenās drukātavas. [1902.—1917. g.] KrC 20. VI
A. V. Par dramatisko darbu 1. konkursu. KrC 9. III
Bāliņš R. «Darba Bērni». KrC 28. II
Baltiņš A. Labākās sienas avīzītes Vitebskas apvida latkolonijās. LZ 26. VII
Berģis S. Rakstniecība un dzīve. (Publicistiskas piezīmes.) C 3, 25.—28. lpp.
Bērziņš P. Pleskavas dramatiskais pulciņš. KrC 18. XII
«Celtnes» redakcija. Paskaidrojums. [Sakarā ar b. Kurona vēstuli «Krievijas Cīņas» 121. num.] C 3, 48. lpp.
[*«Celtnes»*] *Redakcijas piezīme.* [Eiduka J. rakstam «Latvju rakstnieki krievu literāriskajā enciklopēdijā».] C 2, 45. lpp.
Celms Arv[īds]. Daži priekšlikumi latvju strādzemkoru apspriedei. LZ 31. V
— Jauns žurnāls. [«Celtne» Nr. 1.] LZ 16. VIII
— Koloniju sienas avīžu apskates rezultāti. LZ 5., 12. VII
— «Latviešu Zemnieka» lasītāju konference. «Latviešu Zemniekam» jāiznāk biežāk! LZ 25. I
— Pirmā Vissavienības latvju strādzemkoru apspriede. (Dalībnieka piezīmes.) LZ 14., 21. VI
[*Ceplis A.*] *Al. C.* Rakstnieki sociālistiskā sacensībā. C 1, 45.—46. lpp.
— Remarks E. M. Rietumu frontē bez pārmaiņām. [*Rec.*] C 3, 41.—42. lpp.
— *Al. C.* Revolūcijas nodevēji. [B. Piļņaks un Zamjatins.] C 2, 39. lpp.
Cērpiņš A. Par latvju grāmatas izplatīšanu zemniecībā. KrC 4. VI
Dambrāne L. Izrakstīsim «Darba Bērnus». LZ 8. II
— Pabalstīsim «Darba Bērnus». [Latviešu pedagoģiskā tehnikuma saiknes komisijas žurnāls — lapiņa.] KrC 5. II
Daniševskis J. [Ģīm.] KrC 3. I, 20. VI
— Padomju Latvija atkal celsies. (Runa 3. I masu mītiņā Maskavas kom. Sarkanā zālē.) [Par 1919. g. Latvijā.] KrC 12. I
— Pirms desmit gadiem. KrC 3. I, CBd 1/2, 27.—35. lpp.
— Uz priekšu jaunās cīņās par Padomju Latviju. (No b. J. Daniševska raksta.) LZ 21. VI (Ģīm.)
Dauge P. Runa LK(l)P 25 gadu jubilejas vakarā. (20. jūn. 1929. g.) KrC 2., 4. VII
Dermanis V. Revolūcija un māksla. (Vēsturiska skice.) C 2, 18.—21. lpp.
Dermanis V., J. Eiduks, J. Loja, V. Knoriņš, K. Priednieks, L. Grinbergs, K. Pelēkais, Al. Ceplis, Ed. Šillers, politemigranti: J. Siliņš un Pakalns. Rainis un viņa dzeja. (Aptaujas materiāli.) C 2, 27.—29. lpp.
Eidemanis Rob[erts]. [Ģīm. pie stāsta fragm. «Ūdensvads».] C 1, 2. lpp.
— Teika. [Par «Mērnieku laikiem».] KrC 23. II
Eiduks J. Latvju rakstnieki krievu «Literāriskā enciklopēdijā». C 2, 44.—45. lpp.
Grēviņš un *Treimanis.* Biedrs Čokke. KrC 26. II
[*Heils J.*] *J. H.* Iz komunistiskās preses pirmām dienām. (Atmiņas iz Rīgas lielinieku organizācijas darbības.) [1904.—1905. g.] KrC 4. V
Henrijs J. Pret diletantismu teātra mākslā. [Piezīmes par Ļeņingradas Str. T. D. pēdējā laikā izrādītām lugām.] KrC 23. XI
— Raiņa piemiņas vakars Ļeņingradā. KrC 12. X
Irbīts P. Latviešu mākslinieku apvienība. C 1, 42. lpp.
J. «Ausma» — Latiznamā. [N. Ļvova luga 3 cēl.] KrC 6. VI
[*«Jauni Ceļi»*] *Redakcija.* VĻKJS Latsekcijas žurnāls «Jauni Ceļi» [izbeidz savu gājumu]. KrC 5. II, LZ 8. II
Jakobsons K. «Avīze — romāns». [*Rec.*] C 4, 44.—45. lpp.
— Grāmatu un lasītāju konsultācija. LZ 25. X

Jakobsons Ķ. Kamdēļ neizlietoti palika septiņi feļetoni? (Redakcijai iesūtītu, bet neizlietotu feļetonu apskate.) LZ 18. I
— *Ķ. J. Mācīsimies.* [Redakcijai iesūtīto, bet neizlietoto dzejoļu apskats.] LZ 23. XI
— Sēklu šķirojot. [Redakcijā iesūtīto, bet neizlietoto darbu apskate.] LZ 2. V
— Vasaras dzinumi. [Redakcijai iesūtīto, bet neizlietoto darbu apskate.] PLīd 10, 14.—16. lpp.
Jakobsons Vold. Aleksandra Bloka piemiņai. [Dzj.] C 2, 48. lpp.
— Dzejnieka, drauga piemiņai. [K. Kurons.] KrC 5. XI
Jansone-Brauna A. Pie Latvijas Komunistiskās partijas iztekām. [Ar J. Jansona-Brauna ģīm.] KrC 20. VI
Jaunrodziņš J. Kāpēc «Sibīrijas Cīņas» tirāža neaug? SC 29. XI
— Vissavienības latvju strādzemkoru apspriede Maskavā. SC 14. VI
— *J. J-dziņš.* Zemkoru kustība Sibīrijā. SC 14. VI
[*Jokums Ķ.*] *Ķo-Jo.* «Daiļliteratūras bibliotēka». KrC 12. II, LZ 15. II
— Kā radās latvju strēlnieku bataljoni. (No «Latvju strēlnieku vēstures» 1. sēj. I daļas.) JA 5, 2. lpp.
— *Ķo-Jo.* Ko saka lasītājs par grāmatu? C 1, 42.—43. lpp.
— Kultūras revolūcija un mūsu uzdevumi latvju kolonijās. LAKal 1929. g., 27.—33. lpp.
— *Ķo-Jo.* Latvijas literatūras hronika. [P. Rozīša rom. «Ceplis». Doku Ata kopoti raksti, 2. sēj.] (Kapeņu uzvandītāji.) [Daudzi rakstnieki ņem vielu saviem darbiem no Latvijas tālākās pagātnes: J. Janševska «Dzimtene» un «Mežvidus ļaudis», J. Sārta «Māra», J. Veseļa «Trīs laimes».] C 3, 42. lpp.
— Latvju proletrakstnieku Centrālbiroja plēnums. C 2, 39.—40. lpp.
— *Ķo-Jo.* Miris Teodors Zeiferts (1865—1929). C 4, 48. lpp.
— *Ķo-Jo.* Šīs vasaras kultūrsvētki latvju kolonijās. [Ar fotoatt.] C 2, 45.—46. lpp.
— Vēstule redakcijai. Paskaidrojums. [Par Vissavienības latvju strādzemkoru apspriedes atreferējumu.] KrC 27. VII
— Vēstures viltotāji. [Rec. par R. izdoto grām. «Latviešu strēlnieki», 1. d. Vēsturiski materiāli un atmiņas. Latv. veco strēln. b-ba, 1929.] C 3, 43. lpp.
— Vissavienības Latvju proletrakstnieku centrālbiroja darbība. C 1, 39. lpp.
— *Ķo-Jo.* Vissavienības latvju strādnieku un zemnieku korespondentu 1. apspriedes materiāli. LZ 15. XI
Jons. Latvju kreisās rakstniecības vakars Ļeņinpilī. [Piedalās un referē L. Laicens.] KrC 8. I
K. «Celtnes» redakcijas un līdzstrādnieku apspriede. KrC 19. X
Kalniņš A. Ļeņingradas Latiznama 10 gadu jubileja. KrC 30. IV
[*Kalniņš J.*] *Ķencis Šabraks.* Aktīvā un dzīvā cilvēka problēma literatūrā. C 1, 25.—27. lpp.
— *Ķ. Š.* Darbaļaužu republikā. [Rec. par L. Laicena grām. «69 dienas SPR Savienībā». R., 1928.] C 1, 37. lpp.
— *Ķ. Š.* Jaunākais krievu proletāriskā literatūrā. C 1, 45. lpp.
— *Ķ. Šabraks.* «Kreisā Fronte». [Piezīmes par 1929. g. 1.—5. burtn.] C 4, 42.—43. lpp.
Kalts. Studijas «Skatuve» padomes sēde. KrC 20. IV
Karpovics. Bez kultūras revolūcijas nav sociālisma! KrC 13. IV
Kolektīvs. Divi viencēlieni. [Rec. par K. Jokuma «Cilvēks bez krekla».] LZ 5. IV
— Latvju ābece. [«Oktobrēns». Ābece mājai un skolai. Sastādījusi E. Krūkle. M., 1928.] LZ 1. II
Krogzems J. «Celtnes» vakars Ļeņingradā. KrC 19. X
Kurons K. Apsīšu Jēkabs (1858—1929). C 1, 47. lpp.
— «Krievijas Cīņas» redakcijai. [Paziņojums par atsacīšanos no līdzdarbības «Celtnē».] KrC 19. X

Kurons K. Linards Laicens. «Aziāts». Dzejoļi, saucieni, dialogi. R., 1929. [*Rec.*] C 2, 35.—36. lpp.
— Rainis (1865—1929). C 2, 24.—26. lpp.
— Zelts un smadzenes. A. Gļebova drāma 8 ainās. [Studijas «Skatuve» pirmizrāde.] KrC 30. III
Ķiršs J. Koris kā masu organizētājs. [Arī par revolucionārām masu dziesmām.] C 1, 31.—33. lpp.
— Latvju Arāja Kalendārs 1929. gadam. C 4, 43. lpp.
— «Propagandists» Nr. 1. 1928. g. decembris. KrC 2. II
— «Propagandists». [Nr. 2 un 3.] KrC 25. IV
— Par 30. III «dziesmu vakaru» un kas ar to sakarā. KrC 9. IV
— «Sākums» Nr. 13. Decembris, 1928. g. KrC 19. I
Laicens Linards. [Ģīm.] C 2, 13. lpp.
Latsekciju Centrālais Birojs. Proletrakstnieku Centrālais Birojs. Otrais lugu konkurss. C 2, 40. lpp.
[*Latvijas Komunistisko sekciju*] *Centrālais Birojs.* Lugu konkursa rezultāti. LZ 8. III, SC 15. III
[*Laukmanis K.*] *Ul. Vel.* «Darba Bērni». [18. janvārī 1929.] LZ 22. II
— «Darbā» VIII. LZ 2. V
— Izdosim latvju radioavīzi! LZ 21. XI
— «Jaunu Ceļu» lietā. KrC 16. II
— Kultūrsvētku problēma uz laukiem. [Kultūrsvētku organizācija. Kultūrsvētku būtība un apjoms. Kultūrsvētku mērķis un uzdevumi.] C 4, 37.—39. lpp.
— Pedagoģiskais žurnāls «Darbā» Nr. 6. LZ 25. I
— Taču reiz ābece. [«Oktobrēns — ābece mājai un skolai».] KrC 24. I
Lencmanis J. [Ģīm.] KrC 3. I, 20. VI
Loja J. Latgaliešu-krievu vārdnīcas lietā. LZ 29. XI
— Pret formālo teoriju valodniecībā. (Latvju skolotāju ievērībai.) C 3, 47.—48. lpp.
Martinsons K. Krāsim latvju dainas un pasakas. PLīd 8, 16. lpp.
— Latvju dainu un pasaku iesūtītājiem. LZ 20. IX
Millers O. Dažas piezīmes par lasāmmāju darba formām un metodēm. JA 9, 9.—10. lpp.
Murevskis V. Sibīrieši un drukātais vārds. LZ 2. V
Nērogs J. Rainis un latvju darba tauta. SC 27. IX
Ozoliņš K. Biedrs K. Līcis-Kurons dzīvē un darbā. [Ar ģīm.] C 3, 34.—38. lpp.
Ozolzars J. Literatūras enciklopēdija. KrC 18. V
P. Latvju strādzemkoru apspriede. C 1, 43. lpp.
Pauge J. «Celtne». KrC 20. VIII
— *J. P.* Pie Ļeņingradas korespondentu apspriedes par «Kr. Cīņu». KrC 6. VI
— «Vissavienības latvju korespondentu 1. apspriedes materiāli». M., 1929. [*Rec.*] KrC 30. XII
Pelēkais K. [Ģīm., rakstn. A. Zavaļišna zīm.] C 3, 8. lpp.
— Bezmiega naktī. [Dzj., veltīts «Sibīrijas Cīņas» 10 gadu pastāvēšanas jubilejai.] LAKal 1929. g., 113. lpp.
— *K. Plk.* «Celtnes» vakari. [Žurn. red. nolēmusi rīkot C vakarus latvju centros, lai popularizētu žurn. un latvju proletlit. Pirmais «Celtnes» vakars Ļeņingradā.] C 3, 45. lpp.
— *K. Plk.* Kāpēc jālasa «Celtne»? SC 20. XII
— Pastkarte Ed. Birojam. [Humoristisks dzj. par Cepli, Eiduku, Kuronu, Laicenu, Priednieku un Ķ. Šabraku.] C 2, 48. lpp.
— Plakans J. Zem krusta nastas. M., 1929. [*Rec.*] LZ 26. XII
Pelše R. Māksla un sociālistiskā celtniecība. C 1, 16.—17. lpp.
Pērle A. Grāmatas lasītiesācējiem. (E. Mizzes «Oktobra laukos». Darba grāmata pieaugušo skolām un pašmācībai. M., SPRS Tautu centrālā izd., 1928.

K. Jakobsona «Oktobra celtne», K. Jakobsona «Oktobra balsti», K. Jakobsona «Oktobra plēsumā». Lasītiesācēju bibliotēkas sērija. M., SPRS Tautu centrālā izd. 1929.) C 2, 36.—37. lpp.
Pirmā Vissavienības latvju strādzemkoru apspriede. «Latviešu Zemniekam». LZ 7. VI
1. latviešu Vissavienības strādzemkoru apspriedes dalībnieki. Sibīrijas latviešu darba zemniecības un strādniecības idejiskai vadonei «Sibīrijas Cīņai». [Apsveikums.] SC 14. VI
Plikauss A. Bērnu literatūra. [J. Eiduka «Bērnu dainas», Gurjona «Pionieri nāk», Sillera «Pioniera Džeka ceļojums», Novikova «Mārites sakņu dārzs», Agņivceva «Ķīnas tēja», Mičeles «Jaunās lokomotīves dziesma», Vengrova «Oktobrim», Sudraba «Esi možs!», Barto «Zoslēns».] C 3, 40. lpp.
Poldis. «Darbā» — pedagoģisku rakstu krājums, 6. num. KrC 12. II
Preiss P. Lasītāja atsauksmes. [Par E. Salenieka stāstu «Mīkla» — «Padomju Līdumā», 10. nr.] LZ 22. II
[*Priednieks K.*] *K. Pr.* Klusu ciešana — ne vienmēr goda lieta. [Humoristisks dzj. par P. Sviri.] C 3, 48. lpp.
— *K. Pr.* MAPP'a Latsekcijā. [Biedru sapulce 13. XII.] C 4, 45. lpp.
— *Ks.-Pr.* Maskavas Proletārisko rakstnieku asociācijas Latvju sekcija. Mācīšanās. Jaunradīšana. Paškritika. Izredzes. C 1, 40. lpp.
— Par partijas ģenerālo līniju proletliteratūrā. (Sakarā ar Krievijas Proletārisko rakstnieku asociācijas valdes septembra plēnuma lēmumiem.) C 3, 22.—24. lpp.
— Sprunguļu Jurim, dzim. Ed. Šillerim. [Humoristisks dzj.] C 2, 48. lpp.
Priednieks K. un *A. Ceplis.* Dzejnieka — rakstnieka — literatūras kritiķa K. Kurona piemiņas lapiņa. KrC 24. X
«*Prometejs*». *VLPR CB.* Visiem grāmatu lasītājiem. [Aptaujas ankete.] JA 1, 16. lpp., SC 11. I
Rainis J. [Ģīm. «J. Rainis «jaunstrāvnieku» laikos».] LZ 20. XI
Roziņš-Āzis. [Ģīm.] KrC 20. VI
Rudzītis K. Kam jāgādā par bērnu literatūru? KrC 24. I
— Komentāriji par Latvijas notikumiem. [Latvijā aizliegtas PSRS iznākušās grāmatas.] KrC 8. VIII
— Par «Mērnieku laikiem». KrC 5. II
Rudzīts P. «Krievijas Cīņa» sociālistiskā celtniecībā. KrC 13. VI
Salenieks E. Kas «Mērnieku laiku» autors? Sakarā ar atklājumiem par veco «Mērnieku laiku» īsto autoru [Jēkabu Zvaigznīti]. LZ 2. V
Sapulces daleibniks. «Taisneiba» un «Gaisma» moskovišu tīsas prikšā. G 4, 2.—3. lpp.
«*Sibirijas Cīņas*» *redakcija.* Konkurss uz labāko sienas avīzi. SC 1. V
— Kritikas kritika. SC 5. VII
Soms K. Pēc izdegušās liesmas... (K. Līča-Kurona dzīvei.) KrC 2. XI
Stavskis V., Selivanovskis A., RAPP'a sekretariāta uzdevumā. Proletāriskiem rakstniekiem. C 2, 38.—39. lpp.
Stučka P. [Ģīm.] KrC 3. I, 20. VI
— 25. KrC 20. VI
— Kā radās Padomju Latvija. [Izvilkums no b. P. Stučkas raksta «Самоопределение», kurš ievietots rakstu un piezīmju krājumā «Пять месяцев Социалистической Советской Латвии».] KrC 3. I
— Partijas 25 gadu jubileja. CBd 6, 1.—13. lpp.
— Pie Raiņa kapa. [Ar ģīm.] C 2, 21.—23. lpp.; KrC 17. IX
— Pie Raiņa kapa. (No b. P. Stučkas raksta.) LZ 20. IX
— Rainis kā proletariāta dzejnieks. KrC 21. IX
— Vienmēr un visur cīnītāju pirmās rindās. (No b. P. Stučkas raksta sakarā ar Latvijas Kompartijas 25 gadu jubileju.) LZ 21. VI [Ģīm.]
Stučka P., J. Daniševskis, J. Lencmanis. Latvijas strādnieku, bezzemnieku un strēlnieku Padomju valdības manifests. KrC 3. I

Sudrabu Edžus. Visaugstākai priedei. [Dzj. ar fotoatt. «J. Rainis «jaunstrāvnieku» laikos».] C 2, 29. lpp.

Sviris P. Biedri, strādnieku un zemnieku korespondenti! [Visu uzmanību veltīt sociālistiskai celtniecībai.] KrC 18. XII

— Latvju rakstnieku darbi krievu valodā. [Atsevišķu grāmatu izdevumi — Rob. Eidemanis, Al. Ceplis, Klusais, Arājs-Bērce, Sīmanis Berģis. Almanahi. Latviešu rakstnieku stāsti periodiskos izdevumos. Dzeja. Latvijas rakstnieku darbi — L. Laicens, A. Upīts, R. Blaumanis, Jānis Straujāns.] C 2, 41.—43. lpp.

Šillers E. K. Līcis-Kurons trimdas laikā. KrC 24. X

— *Ed. Š.* K. Līča-Kurona kremācija. KrC 29. X

— *J. Spr.* Latviešu laikraksti sabiedriskās tiesas priekšā. [KrC, LZ, SC un JC sabiedriskā tiesa Veļikij-Lukos.] KrC 7. II

— Mākslas revolucionārā fronte (REF's). [Majakovskis nodibinājis jaunu grupu «REF».] C 4, 45. lpp.

— *Sprunguļu Juris.* Miera un darba laikā. (Latvju proletrakstniekiem dāvinu.) [Humoristisks dzj. par «latizdatiešiem», «darbdieniešiem», Biroju, Zamueli un «Celtni».] C 2, 48. lpp.

— *Sprunguļu Juris.* Miera un darba laikā. II. Dzejnieki. [Humoristisks dzj. par Pēku, Turku [J. Loju], K. Priednieku, K. Pelēko, K. Jakobsonu, J. Eiduku, E. Šilleru, K. Sabraku (J. Kalniņu).] C 3, 48. lpp.

— *Ed. Š.* Ne draugs, bet ienaidnieks. [Rumāņu rakstn. Panaits Istrati.] C 3, 46.—47. lpp.

— Revolucionāro mākslinieku asociācija (AHR's). C 4, 45.—46. lpp.

Šilovs J. Linards Laicens Ļeņingradā. SC 18. I

Š. K. Knuts Hamsuns. C 3, 46. lpp.

Šķilters K. Latvijas laukstrādnieku šķiras būtība. CBd 6, 107.—119. lpp.

— Latvju koloniju pētīšanas darbā. Pirmā zinātniskā ekspedīcija uz Vitebskas apvida latviešu kolonijām. LZ 24. V

— Latvju literatūra Baltkrievijā. C 4, 46.—47. lpp.

— Vāksim kolonistu dziesmas un teikas. (Koloniju pētīšanas darbā.) PLīd 7, 16. lpp.

Šūmane Marija. Feļetons. JA 7, 7.—9. lpp.

Tobijs. «Celtnes» pamatakmens likšana. KrC 22. X

Tomass K. «Cīņas Biedrs» 1929. g. Nr. 4 un 5. KrC 14. IX

— «Cīņas Biedrs» 1929. g. Nr. 6. KrC 10. IX

— «Cīņas Biedrs» 1929. g. Nr. 7. KrC 14. XI

Treimanis. Biedra Cokkes piemiņai. KrC 28. II

Valdmanis. Pleskavas «Dzīvā Vārda» atziņojums. KrC 1. VI

Veidens J. Miris b. Kurons. KrC 24. X

— Skatuves māksla un viņas galvenie principi. [Studija «Skatuve».] PLīd 10, 12.—14. lpp.

— *J. V.* Studija «Skatuve» 11. darba gadā. KrC 27. VIII

Viksne P. Andreja Upīša loma latvju rakstniecībā. (1. A. Upīts laikmetu maiņā. 2. A. Upīts sociāldemokrātiskās ideoloģijas valgos. 3. Proletāriskā māksla un A. Upīts. 4. A. Upīts žurn. «Domas» aizstāvja lomā. 5. A. Upīts — rakstniecības teorētiķis un kritiķis.) C 3—4, 29.—33. lpp. un 20.—36. lpp.

— Godalgoti literāriskie mēsli. [1929. g. buržuāziskā Latvijā V. Damberga «Gaitniecības ceļi» un E. Stērstes «Zaļā gredzenā».] C 1, 44. lpp.

— Laikrakstu un grāmatu izplatīšanas kampaņā jāierauj plašas masas. KrC 5. XII

— Latvijas un Republiku Savienības kulturālās tuvināšanās problēma. C 2, 46.—47. lpp.

— Latvju teātra stāvoklis un turpmākie uzdevumi. [Ar fotoatt. no studijas «Skatuve» uzvedumiem.] C 1, 18.—24. lpp.

— Miris akadēmiķis V. M. Friče. C 2, 30.—31. lpp.

Viksne P. Neauglīga polemika. [Par Latvijas kreisās rakstniecības jautājumiem.] C 1, 44. lpp.
— Pateicīga mīla. [Rec. par A. Upīša «Zem naglotā papēža». Romāns divās daļās. R., 1928.] C 1, 38. lpp.
— Pirmais lugu konkurss. C 1, 43. lpp.
— «Trauksmelnieki». [Par žurn. «Trauksme».] C 2, 38. lpp.
— «Za|vārnēni» jeb nostāsts par jautro jampampi. [Latvijas mākslinieku biedrības «Za|ā vārna» žurnāla «Za|ā Vārna» līdz-ki.] C 3, 43.—44. lpp.
Vitoliņš T. Latviešiem Maskavā būs sava bibliotēka. KrC 30. XII
VOKS. Telegramas sakarā ar J. Raiņa nāvi. KrC 17. IX
Voss V. Ļeņingradas «Oktobra paaudze» par dzejnieku Raini. KrC 10. X
Začs O. Par «Taisneibas» voludu. G 5, 8.—9. lpp.
Zaprovskaja A. Vācijas proletāriskās literatūras sasniegumi. C 1, 28.—30. lpp.

LATVIEŠU DAIĻLITERATŪRA KRIEVU VAL.

Лайцен Л. Избранные произведения. 1—4. Л., «Прибой». Т. 1. Эмигрант. Роман. Перев. с латыш. Э. Я. Сильмана. 1929. 295 стр.; 1 л. портр. Рец.: [*Ан.*] — ГПП 16, стр. 52; *Полонская Л.* — Из 12 IX; *Рыкова Н.* — НЛП 20, стр. 58—59; *Янель Ю.* — КиР 15/16, стр. 80.
— Т. 3. Взывающие корпуса. Перев. с латыш. Э. Я. Сильмана. [Вступит. статья Р. Пельше «Художник и революционер».] 1929. 232 стр. Рец.: *Борисов С.* — Из 13 VI; *Дейч Ал.* — ЛГ 10; *Запровская А.* — КиР 7, стр. 54; *Лихарев Б.* — Р 33, 2-я стр. обл.; *Федорович М.* — Зв 4, стр. 178—179; *Фрид Я.* — НМ 7, стр. 238—239; Яр. — Р 15, стр. 8.
Страуян Я. Китайские рассказы. М., изд-во ЦК МОПР СССР, 1929. 31 стр. Содерж.: Предисловие. Я. С[трауян]. Гроб. Же-Лань. Рец.: [*Ан.*] — ГПП 22, стр. 64.
Триумф. Латышский литературно-художественный альманах. Л., «Прибой» [и] ЛАПП, 1929. 127 стр. (Современная пролетарская литература.) Содерж.: *Я. Лоя.* Латышская пролетарская литература. — *А. Зедин.* Триумф. — *Я. Эйдук.* Йон Вуцанс. — *О. Рихтер.* Красные разведчики. Рец.: [*Ан.*] — ГПП 6/7, стр. 63; *Запровская А.* — КиР 7, стр. 50—51; *Ив.* — Р 17/18, стр. 13; *Мессер Р.* — Зв 7, стр. 185—186; *Пружанский А.* — МГ 9, стр. 106.
Калнынь Я. Встречи. Эскиз. Рисунки Усто-Мумина. — Р 44, стр. 5—7.
— Заслон. [Стих.] — В кн.: Рабочая литгруппа «Резец». Альманах. [Кн.] 4. Л., 1929, стр. 55—57.
— Окрик часового. (Эскизы из повести «Отбой».) — В кн.: Альманах. [Кн.] 5. Л., 1929, стр. 47—56. (Центр. рабочая литерат. группа «Резец.)
Лайцен Линард. Богач и его жена. Рассказ. Рис. В. Майзелиса. — Р 27, стр. 3—5.
— Деньги. Рассказ. Перев. А. [Э.] Сильмана. — Зв 8, стр. 110—117.
— Нашивки. Перев. Э. Сильмана. [С биограф. Л. Лайцена.] — В кн.: Альманах иностранной пролетарской литературы. Л., 1929, стр. 107—114. (Литерат. студия «Резца».)
Упит А. Последняя капля. Перев. Э. Сильмана. [С биограф. А. Упита.] — В кн.: Альманах иностранной пролетарской литературы. Л., 1929, стр. 116—128. (Литерат. студия «Резца».)
Эйдеман Р. Остапчук и они. Рассказ. Рис. В. Тронова. Перев. с латыш. Э. Сильмана. — Р 4, стр. 10—12.
— Пятьсот тысяч. [Рассказ.] КрН 12, стр. 32—45.
Эйдеман Р. и *О.* Вихрь в сопках. (Рассказ.) — КрН 4, стр. 82—92.
Эйдук Я. Застрявший пассажир. Рассказ. Рис. Майзелис. [С портр. автора.] — Р 4, стр. 2—8.

Эйдук Я. Один из старой гвардии. Рассказ. Рис. худ. В. Сварога. — Р 19, стр. 5—7; 20, стр. 2—4.

Якобсон Вольдемар. [Стихи.] Милая. Осенняя радость. Разговор с домохозяйкой. — Р 4, стр. 9, с портр.

RAKSTI LAIKRAKSTOS, ŽURNĀLOS U. C.

Восс Вл. Литгруппы и литкружки латышской молодежи. [«Октобра пааудзе» в Москве и Ленинграде.] — Р 20, стр. 16.

Грасис Карл. Забрало следует опустить. [О «теории искусства» академика Ф. И. Шмита.] — НЛП 15, стр. 50—55.

Иокум К. Бал печати [в Латвий]. — Ж 8, стр. 248.

Калнынь Я. Вопросы поставлены. [Партийность сов. литературы.] — Р 37, стр. 1.

— На ступенях роста. (Литгруппа «Резец».) — Р 7, стр. 14.

— Пять лет «Резца». — Р 22. стр. 1.

— «Чертовщина». [Критика рассказов С. Сергеева-Ценского, А. С. Грина и Р. Акульшина.] — Р 1, стр. 14.

— Калнынь Ян Антонович, о нем. Председатель литгруппы «Резец» [краткая биогр. с фото и стих.]. — Р 22, стр. 11, 15, 16.

Либединский Ю. и *Чумандрин М.* Предисловие к русскому изданию. — В кн.: Лайцен Л. Избранные произведения. Т. 1. Л., 1929, стр. 5—8.

Лоя Я. Латышско-пролетарская литература. — В кн.: Триумф. Латышский литературно-художественный альманах. [Л.], «Прибой», 1929, стр. 3—9.

— Рец. на: В. Н. Волошинов. «Марксизм и философия языка». Л., 1929. — НЛП 8, стр. 72—73.

Лоя Я., Эйдук Я., Кадытис-Грозный А., Зедин А. Против нетоварищеских и нечестных выступлений. [Против статьи в журн. «На литературном посту» № 24.] — Р 6, стр. 16.

Пельше Р. А. Наша театральная политика. М. — Л., Госиздат, 1929, 152 стр.

— Художник и революционер [писатель Лайцен]. — В кн.: Лайцен Л. Избранные произведения. Т. 3. [Л.], 1929, стр. 5—12.

Райнис Ян, о нем. [Некролог с портр.] — Р 40, стр. 12.

Рыкова Н. Рец. на: Альманах пролетарской литературы Литературной студии «Резец». Под редакцией Д. Выгодского. Л., 1929. [О рассказах Лайцена «Нашивки» и Упита «Последняя капля».] — НЛП 11, стр. 71.

Среди латышских писателей. [Краткая хроника творчества Лайцена, Упита, Эйдемана, Якобсона, Судрабу Эджус (портр.), Бруневица, Кадытис-Грозного, Эйдука, Лоя, Цеплиса, Рихтера, М. Капиня.] — Р 4, стр. 12.

Страуян Ян. Предисловие. [Эконом. и политич. положение в Китае.] — В кн.: Страуян Я. Китайские рассказы. М., 1929, стр. 3—6.

Эйдеман Р. Конкретно. [О роли печати в подготовке к войне.] — Ж 23, стр. 709.

— Под знаком роста. [Журн. «Война и революция» за 5 лет.] — ВиР 12, стр. 8—14.

[*Эйдук Ян*] *Э. Я.* Задачи латышской пролетлитературы. — Р 4, стр. 1.

1930

ATSEVIŠĶI IZDEVUMI

Celms R. Strādnieku prese un buržuāziskā «preses brīvība». (Sarkanās palīdzības aģitators Nr. 7.) [Pleskavā,] «Spartaks», 1930. 22 lpp. *Rec.: Celms A.* — C 1931, 2, 121.—122. lpp.

Ceplis Al[vils]. Lietuvēs. [Stāsti.] M., «Prometejs», 1930. 114 lpp. (Dai[litera-

tūras bibliotēka Nr. 7.) Saturs: Komandieris. Nāves brauciens. Lai dzīvo kapteinis. Lidotāja stāsts. Zilais zirgs. Dubļi. Lietuvēs. Tvaikveži un ģitāres. *Rec.: Jakobsons K.* — LZ 1931, 4. II; *Pelše R.* Rakstniecība un kritika. — KmC 1931, 28. V; *Viksne P.* — C 1931, 6, 368.—369. lpp.

Cīņu dienas. [Piezīmes par 1917. g.] M., «Prometejs», 1930. 40 lpp. [3000 eks.] (Skolnieku bibliotēka Nr. 1.) Saturs: Šotmans A. Ļeņins zemgrīdē 1917. g. — Aļeiņikovs. Cīņu dienas. *Rec.: K[iršs] J.* «Bērnu un jaunatnes literatūra». — C 5, 310.—311. lpp.; *Laukmanis K.* «Darba Bērnu» «Cīņu dienas». — LZ 15. I

Eidemanis Rob[erts]. Ejam tālāk uzbrukumā. [Dzeja.] M., «Prometejs», 1930. 58 lpp. [1000 eks.] Saturs: I. Robežas nost! II. Pret daiļo rītdienu mēs pagriezuši stūri. III. Un soļo partija, aug viņas spēks. *Rec.: Dauge P.* Piezīmes par R. Eidemaņa jaunāko dzeju. — KmC 1931, 6.—12. V; *[Janele J.] Viena* — C 1931, 7, 432.—433. lpp.

Eiduks J. Revolucionārais tribunāls. Noveles un stāsti. M., «Prometejs», 1930. 252 lpp. (Daiļliteratūras bibliotēka Nr. 6.) Saturs: Trešais svaru kauss. Revolucionārais tribunāls. Jons Vucāns. Nomaldījies pasažieris. *Rec: Ozoliņš J.* — LZ 1931, 21. I; *Pelše R.* — C 1931, 3, 185.—186. lpp.

Izdevniecības «Prometejs» grāmatu katalogs. M., «Prometejs», 1930. 80 lpp. Saturs: I. Sabiedriskās zinātnes. II. Daiļliteratūra. a) Dzeja. b) Stāsti. c) Lugas. d) Almanahi. III. Māksla, kritika, publicistika. IV. Pedagoģija. V. Mācības grāmatas. VI. Praktiskā zinātne. VII. Jaunatnes literatūra. «Jaunā Komunāra» bibliotēka, «Spartaka» izdev. VIII. Bērnu literatūra. IX. Dažāda satura. a) Antireliģiskā propaganda. b) Pārējās nozares. c) Mācības vēstules, «Prometeja» izdev. Visjaunākie izdevumi. Latgaliešu valodā. На русском языке. Sludinājumi.

Jakobsons V[oldemārs]. Gaitas. Dzejoļu izlase, 1926—1930. M., «Prometejs», 1930. 53 lpp. *Rec.: Voss V.* Pa celtniecības gaitām. — PLīd 11, 15.—16. lpp.; *Zaprovskaja A.* — C 6, 52.—54. lpp.

Jokums K[onrads]. Druvu trauksme. Luga četros cēlienos. M. — Harkova — Minska, SPRS Tautu centrālā izdevniecība, 1930. 54 lpp. [1000 eks.] *Rec.: Pelše R.* — C 2, 48.—49. lpp.

Kadiķis-Groznijs A[rturs]. Ens. Stāsti. (Daiļliteratūras bibliotēka Nr. 4.) M., «Prometejs», 1930. 192 lpp. Saturs: Ens. Par. Sestā stiga. Graujas rīts. Par Kaupīti. *Rec.:* [*An.*] Daži vārdi par K.-Groznija stāstu «Ens». — KrC 31. III; [*An.*] — SC 8. IX; *Brk.* Ko lasītājs saka par «Enu». — KmC 7. XII; *Jakobsons K.* Psiholoģiskā metode vai «psiholoģisms» bez metodes. — C 6, 46.—51. lpp.; *Jakobsons K.* Par plaukstošiem zediņiem. — LZ 15. X; [*Voss Vold.*] *Vo-Vo.* Par stāstu grāmatu «Ens». (No Ļeņingradas lasītāju disputa materiāliem.) — KmC 15. X

Kiršs. J. Aiz dzelzs žogiem. Imperiālistiskā kara gūstekņa piezīmes 1914.—1918. g. M. — Harkova — Minska, SPRS Tautu centrālā izdevniecība, 1930. 181 lpp. *Rec.: [Kalniņš J.] K. Šabraks.* Gūstā. — C 3, 50.—51. lpp.; *Vītoliņš T.* — KrC 13. IV

LKP Vēstures Komisija. LKP 25 gadi. Rakstu un materiālu krājums. Kongresu, konferenču un CK svarīgākie lēmumi un rezolūcijas. M., «Prometejs», 1930. [1929.] 674 lpp. [1000 eks.]

Priednieks-[Ozols] K[ārlis]. Sirdis celtnē. [Dzeja.] 1927—1930. M., «Prometejs», 1930. 35 lpp. [1000 eks.] *Rec.: [Janele J.] Viena* — C 1, 54.—56. lpp.

Salenieks Ed. Cilvēku ceplis. [Stāsti.] (Daiļliteratūras bibliotēka Nr. 5.) M., «Prometejs», 1930. 86 lpp. Saturs: Dāvana. Fausts. Komunāra noziegums. Pudele. Derības. Dzīves biedri. Dēls un māte. Mīkla. Mietpilsonis. *Rec.:* [*An.*] — SC 8. IX; *Berģis S.* — C 6, 51.—52. lpp.; *Jakobsons K.* Dzīve tiek pārkausēta. — LZ 30. VIII

Vēstures Komisija. «Cīņa». 1906. g. II. 25.—50. [nr.] M., «Prometejs», 1930. 250 lpp. [1000 eks.] *Rec.: C. A.* Šķiru cīņas organizētāja. — LZ 21. IV; *E. R.* — KrC 28. IV; *R. J.* Kritika un bibliogrāfija. — SC 12. IV

RAKSTI LAIKRAKSTOS, ŽURNĀLOS U. C.

Andr. Upīša laikmetība. [Ar fotoatt.] C 1, 47. lpp.
Apsveikumi «Latviešu Zemnieka» piecu gadu jubilejas dienā. LZ 25. X
Apsveikumi P. Stučkam sakarā ar 65 g. dzimšanas dienu. KrC 26., 28., 30. VII, 13. VIII
Aspazijas *credo*. (Laikrakstu apskats.) KrC 5. VIII
Atrodas drukā un septembra sākumā tiks izsūtīts abonentiem «Kolektīvā Darbā» Nr. 1. [Saturs.] KrC 4. IX
Biedra P. Stučkas jubileja. [Fottoattēli: a) «Biedra P. Stučkas godināšana Maskavas komitejas Sarkanajā zālē Maskavā 26. VII š. g.» b) «Maskavas darbaļaudis Maskavas komitejas Sarkanajā zālē jubilejas vakarā». c) «Sapulces prezīdijs pilnā sastāvā kopā ar jubilāru».] KrC 3. VIII, LZ 4. VIII
Biedra P. Stučkas jubileja. Runas un apsveikumi. [Dauges, A. Jansones-Braunas, Endrupa u. c.] SC 6. VIII
Biedrs Stučka apbalvots ar Sarkanā Karoga ordeni. LZ 31. VII b. P. Stučka apbalvots ar «SPRS Darba Sarkanā Karoga» ordeni. SC 9. VIII
«Celtnes» redakcijas kultūrpārstāvība. [Arteļa «Celtne» (Krasnojarskas apvidū) biedra Nikolaja Gailīša un «Celtnes» red. vēstules.] C 2, 58. lpp.
«Celtnes» vakari. [Harkovā, Maskavā.] C 2, 55.—56. lpp.
Cīņa par latvju laikrakstu izplatīšanu. [Ievadraksts.] KmC 17. XII
Cīņā par proletārisko kultūru. KrC 8. VI
Četri dorba un ceiņas godi. [«Taisneibai».] T 15. V
Darbības novērtējums. [LZ]. LZ 31. X
Dzejnieka Majakovska nāve. LZ 16. IV
Grāmatu galds. SC 8. IX
Grāmatu galds. C 1, 48. lpp.; C 2, 64. lpp.; KrC 26. VI
Jaunas grāmatas. SC 29. X
Jauni rakstnieku kadri krievu proletrakstniecībā. C 6, 61. lpp.
Jauns žurnāls. Iznācis un septembra sākumā tiks izsūtīts abonentiem «Kolektīvā Darbā» Nr. 1. [Saturs.] LZ 5. IX
Jauns žurnāls. [Masu audzināšanas žurnāls «Kolektīvā Darbā» Latvju pedtehnikuma saiknes komisijas metodiskā žurnāla «Darbs» vietā.] KrC 20. IV
Ko dara mūsu rakstnieki? [ГИЗ izdevis R. Eidemaņa stāstu krāj. «Восстание камней», st. «Gūstekņi» iespiests «Красная новь». Al. Cepļa «Noliedzēji» tulko baltkr. žurn. «Узвышша». L. Laicens raksta romānu «Augstais simts».] C 2, 60. lpp.
Ko devis «Latviešu Zemnieks» saviem lasītājiem 1930. gadā? LZ 31. XII
Ko lēma latvju kolektīvisti «Krievijas Cīņas» un «Latviešu Zemnieka» redakciju kopējā apspriedē. KrC 1. XI
Lasītāji kritizē «Sibīrijas Cīņu». SC 24. VIII
Lasītāji par mūsu literatūru. Pirmā Ļeņingradas lasītāju apspriede par A. Kadiķa-Groznija grāmatu «Ens». LZ 10. XI
Latvju proletrakstnieki kolektivizācijas frontē. [K. Pelēkais apmeklēs Krasnojarskas apvidu latvju kolonijas un Borisovas kolektīvu «Celtne». A. Ceplis izbrauc uz Vaclavovas kolektīvu «Celtne» Baltkrievijā, apmeklēs arī Vitebskas kolonijas. E. Burnevics apmeklēs V.-Luku apvida latvju kolonijas. A. Ziediņš atvaļinājumā izbrauks uz kādu kolektīvu. K. Priednieks strādā Pievolgā labības sagādes darbā. Vold. Jakobsons strādā Daniševska komūnā Kalugā.] C 3, 60. lpp.
Latvju sarkano strēlnieku dzeja. [Ievada piezīme pie P. Lavina, J. Jūliana, J. Adža, K. Pelēkā, V. Jakobsona un K. Jokuma dzj., kas iepriekš ievietoti frontes laikr. «Cīņas Balss». Ar fotoatt. no latv. sarkano strēln. dzīves.] C 3, 25.—28. lpp.
Literatūras un mākslas kronika. C 6, 63. lpp.
LKP un LKJS izdevumi 1929. g. trijos pēdējos ceturkšņos (aprīlis — decembris).

Bibliogrāfija. [1) «Cīņa», LKP CK centrālorgāns, Nr. 100—101. 2) «Правда молодежи», орган ЦК и Латгальского обл. комит. КСМЛ, № 1—3. 3) «Большевик», орган Центрального и Латгальского областкома КПЛ, № 2—5/6. 4) «Propagandists», Kom. Int. Latvijas sekcijas metodisks izdevums, Nr. 4—6. 5) «Latgaliešu Ceiņa», LKP CK un Latgolas apgobola komiteta organs. Augusts — septembris. 6) «Товарищ», орган ЦК и Латгальского областкома КПЛ, № 5—6/7. 7) «Komunists», LKP (Kom. Int. sekc.) Lejas-Kurzemes apgabala komitejas orgāns, Nr. 2. 8) «Sarkanais Strēlnieks», Nr. 2—3. 9) «Бюллетень», издание Латгальского областкома КП и областкома КМ, № 1. 10) «Pretfašisma cīņas biļetens», LKP CK un LKP Rīgas komitejas izdevums, Nr. 1. 11) «Красный Пионер», орган пионерской организации при Двинском комсомоле, № 1. 12) «Uz cīņu», LKP Rīgas organizācijas izdevums, Nr. 1—5. 13) «Красное Знамя», издание ячейки чернорабочих при Двинском комсомоле имени «Ильича», Nr. 1. 14) «Varonis», «Varoņa» fabrikas komitejas mēneša žurnāls, oktobris. 15) «Resorietis», novembris. 16) *«Komunistischer Wegweiser»* (ebreju valodā), LKJS Rīgas komitejas izdevums, Nr. 1. 17) «Tekstilnieks Feldhūnietis», LKJS Rīgas organizācijas 2. tekstilrajona izdevums, Nr. 1. 18) *«Roiter zodim»* (ebreju valodā), cepurnieku un drēbnieku šūniņa pie LKJS, Nr. 1. 19) «Tekstilnieks Juglietis», LKJS Rīgas organizācijas 2. tekstilrajona izdevums, Nr. 1. 20) «Ādnieks», LKJS 3. rajona izdevums. 21) *«Schnaider weker»* (ebreju valodā), Daugavpils kom. jaun. org. «Kāŗļa Līdknehta» drēbnieku šūniņa, Nr. 1—2. 22) «Jaunais Tekstilnieks» (Gloverietis), LKJS Rīgas Tekstilnieku rajons, Nr. 1. 23) «Jaunais Tekstilnieks» (Feldhūnietis), LKJS Rīgas Tekstilnieku rajons, Nr. 2. 24) «Jaunais Stiklinieks» (Ilģeciemietis), LKJS 1. rajona izdevums. 25) «Jaunais Kocinieks» (Rusk-Noskietis), LKJS 1. rajona izdevums. 26) «Uz Barikādēm», LKJS Rīgas org. izdevums, Nr. 17/18—20. 27) «Liesma», LKP LKJS vidienas AK izdevums, Nr. 1. 28) «SP», Sarkanās palīdzības (MOPR'a) RK un CK žurnāls, Nr. 1. 29) «Politieslodzītais», politieslodzīto kolektīva žurnāls RCC, Nr. 1—3. 30) «Mūsu dienai» (rokrakstā Termiņcietumā). 31) «Путь Борьбы», орган Латгальского обл. и Двинского Городского комитета КПЛ (секция Коминтерна), Nr. 1. 32) «Biļetens», CK LKP un CK LKJS vienreizējs izdevums, Nr. 4—5. 33) Propagandista bibliotēka Nr. 22—23. 34) Uzsaukumi. CBd 5, 87.—103. lpp.

LKP un LKJS izdevumi 1930. g. pirmajā pusgadā (janvāris — jūnijs). Bibliogrāfija. [1) «Cīņa», LKP un CK centrālorgāns, Nr. 102. 2) «Большевик», орган Центрального и Латгальского обл. комитетов КПЛ (секция Коминтерна), Nr. 1—4. 3) «Propagandists», Kom. Int. Latvijas sekcijas metodisks izdevums, Nr. 1—3. 4) «Товарищ», орган ЦК и Латгальского областкома КПЛ, Nr. 1/2—3/4. 5) «Ventspils Komunists», LKP Ventspils apgabala komitejas un LKJS Ventspils rajona komitejas orgāns, februāris — marts. 6) «Zem LKJS Karoga», LKJS CK un RK periodisks izdevums, veltīts cīņai pret soc.-dem, Nr. 1. 7) «Бюллетень», издание Латгальского областного комитета КПЛ, Nr. 1. 8) «Красный Пионер», издание Пионерской организации при Двинском комсомоле, Nr. 1. 9) «Uz Cīņu», LKP Rīgas organizācijas izdevums, Nr. 1. 10) «Cietumnieks», Sarkanās palīdzības Ventspils organizācijas izdevums, Nr. 1. 11) «Комсомолец», издание Двинского городского комитета КПЛ, Nr. 1. 12) «Sarkanais Dzelzceļnieks», LKP Dzelzceļnieku frakcijas izdevums, Nr. 1—2. 13) «Борьба молодежи», издание Рижского комитета ЛКСМ, Nr. 1, marts, Nr. 1, aprīlis — maijs. 14) «SP», Nr. 2. 15) «Красная помощь», издание Двинского Комитета Красной помощи по случаю 6-ти летия Латвийского МОПР-а, Nr. 1. 16) «Cauri Tumsai», politieslodzīto kolektīva žurnāls RCC, Nr. 22—23. 17) «Antimilitārā darba biļetens», LKJS CK izdevums, janvāris. 18) Propagandista bibliotēka Nr. 24—26. 19) Antimilitārā bibliotēka Nr. 1—2. 20) Laukstrādnieka un darba zemnieka bibliotēka Nr. 1—7.

21) Sarkanās palīdzības aģitators Nr. 1—5. 22) LKP CK papl. plēnuma materiāli. 23) 1. maija brošūriņas. 24) Uzsaukumi utt.] CBd 6, 96.—112. lpp.

LKP un LKJS izdevumi 1930. g. trešajā ceturksnī (jūlijs — septembris). Bibliogrāfija. [1) «Cīņa», LKP centrālorgāns, Nr. 103—105. 2) «Sarkanā Aizmugure», SP RK izdevums, Nr. 1. 3) Rīgas komitejas biļetens Nr. 1. 4) «Jaunatnes Cīņa», LKJS RK periodisks izdevums, Nr. 1. 5) «Cietumnieks», Latvijas SP Ventspils organizācijas izdevums, Nr. 2. 6) «Путь МОПР'а», издание Горкома Двинской организации МОПР'а, Nr. 1. 7) «Борьба молодежи», издание Рижского комитета КСМЛ, Nr. 3—4. 8) «Комсомолец», издание Двинского городского комитета КСМЛ, Nr. 2—3. 9) «Бюллетень», издание Двинского городского комитета КСМЛ (Секция Коминтерна молодежи), oktobris. 10) «Propagandists», Kom. Int. Latvijas sekcijas metodisks izdevums, Nr. 4—5. 11) «Товарищ», орган ЦК и Латгальского областкома КПЛ, Nr. 5—7/8. 12) «Sarkanais Kareivis», LKP CK Kareivju nodaļas izdevums, Nr. 1. 13) Propagandista bibliotēka Nr. 27—33. 14) Antimilitārā bibliotēka Nr. 3—4. 15) Библиотека антимилитариста, Nr. 1. 16) Библиотека батрака и деревенской бедноты, Nr. 1. 17) Sarkanās palīdzības aģitators Nr. 6—7. 18) Агитатор красной помощи Nr. 1—2. 19) Uzsaukumi u. c.] CBd 10, 78.—90. lpp.

Ļeņingradas strādnieku teātra darbnīca. [Iestudēta Edm. Burnevica «Pirmā godalga» un A. Upīša «1905. gads».] C 1, 46. lpp.

Marksistiski ļeņiniskās teorijas karognesējs Pēteris Stučka. [Ar fotoatt.] C 4, 23.—28. lpp.

Maskavas latviešu strādnieku korespondentu apspriede. («Kr. Cīņas» redakcijas ziņojums par korespondentu darba pašreizējiem uzdevumiem.) KrC 19., 22., 24., 28., 30. I, 2., 4., 7., 9. II

Nacionālo kultūras iestāžu Vissavienības apskate. LZ 15. X

Neizdevies «Remarks». [Tukumieša «Karavīra dienasgrāmatas» iznākšana.] C 1, 47. lpp.

Par disciplinētu, vienotu proletrakstnieku organizāciju. C 3, 56.—57. lpp.

Pārkārtojiet savas rindas. Iestājaties latvju korespondentu atbūtnes kursos! LZ 2. XII

Pastāvīgam, nelokāmam lieliniekam [P. Stučkam]. VK(l)P CK apsveikums. SC 3. VIII

Pirmsmaija cīņas Latvijā. [Uzbrukums strādnieku masu sapulcei. Slēgts strādnieku laikraksts «Biedrs».] KrC 18. IV

Pret ideoloģiskiem novirzieniem literatūrā. Rezolūcija par Latvijas «neatkarīgo» sociālistu — rakstnieku grupu sakarā ar viņas pēdējā laika darbību C 2, 53.—54. lpp.

P. Stučkas 65 g. jubileja. C 4, 58.—59. lpp.

Raiņa monogrāfija. [Iznākusi R., A. Raņķa apgādībā. Autors — Antons Birkerts.] C 1, 47. lpp.

Rakstnieka un revolucionāra jubileja. [Ar Sudrabu Edžus fotoatt.] C 5, 27.—29. lpp.

Rakstnieks un lasītājs. [Jauna nodaļa «Celtnē» ar diskusijas rakstura darbiem par dažādiem kultūrdzīves un rakstn. darba jautājumiem.] C 2, 45. lpp.

Svarīgs dokuments. [RAPP sekretariāta publicētā vēstule par mākslinieciskās jaunrades diskusijas attīstību.] C 6, 60. lpp.

Tautiski buržujiskās rakstniecības rietā ... [Žurnāls «Domas» «sargpostenī»... L. Laicens par Andr. Upīša attiecībām pret sociāldemokrātiem. Miris Pēteris Blaus. Ar ģīm.] C 5, 62.—63. lpp.

1905. gada revolūcijas 25 gadu atceres vakars Maskavā [b. b. Dīriķa, Niedrīša, Rugāja, Dermaņa u. c. runas]. Rezolūcija. KmC 27. XII

Vendens Teodors, RTKU Latviešu sektora sekretārs. [Nāves ziņa.] KrC 4. IX

Visiem RAPP'a biedriem. [RAPP sekretariāta uzsaukums.] C 4, 59.—60. lpp.

V. Majakovska pašnāvība. Dzejnieka pēdējā vēstule. KrC 18. IV

-alc. Studija «Skatuve». C 1, 46. lpp.

-ek-. «Celtnes» brigāde Smoļenskā. LZ 31. XII
-erg-. «Druvu trauksme». [K. Jokuma lugas uzv. stud. «Skatuve».] KrC 19. II
i. i. Maskavas latviešu strādnieku korespondentu apspriede. KrC 17. I
-m-. Latvju rakstnieku grāmatas krievu valodā. Roberta Eidemaņa grāmatas. KrC 20. X
-ņš. «Celtnes» redakcija Harkovā. KrC 27. II
-sma. Preses vakars. [Ļeņingradā.] KrC 24. III
?! Internacionālais rakstnieku vakars Ļeņingradā. KrC 28. I
Ādams. Vecais Pēteris. [Sakarā ar b. P. Stučkas 65 g. jubileju.] KrC 13. VIII
Alfrēds. «Celtnes» iztirzāšana RTKU. KrC 22. I
Andersons V. un *K. Veidemanis*. «Pašportreja». [V. Andersona un K. Veidemaņa karikatūra «Celtnes» vakarā M.] C 2, 56. lpp.
Ārduls. Latvijas un Ēģiptes proletrakstnieki Harkovas latviešu klubā «Darbs». KmC 1. XII
Ars. «Sākums» Nr. 15. Sabiedriski politisks un literārisks J. J. Marhļevska RTKU Latvju sektora studentu žurnāls. LZ 22. III
Balodis J. Vai strādniekiem jālasa «Sibīrijas Cīņa»? SC 5. II
Berģis S. Stāstu konkurss. (Kritiskas piezīmes.) [«Krievijas Cīņā».] C 1, 29.—37. lpp.
— Vēstule redakcijai. [Par latvju grāmatu izdošanu.] KrC 24. I
Bērziņš Alf. J. Plakans. Zem krusta nastas. [*Rec.*] KrC 17. II
Bērziņš (Ziemelis) J. Dzimumdienas sveiciens latviešu lielinieku vadonim. KrC 26. VII
Bērziņš P. Pleskavas «Dzīvā Vārda» jubileja. [125. numurs.] KrC 6. VI
Bitens P. Preses izplatīšanā esam nolaidīgi. SC 27. VIII
Brastkalns J. Mācīsimies krāt un apstrādāt literārisko vielu. C 4—6, 46.—50., 50.—56. un 35.—41. lpp.
Celms Arv. Kominternes Latsekcijas izdevumi. [«Cīņas Biedrs», «Propagandists», «Propagandista Bibliotēka», «Latgaleišu Ceiņa» un «Товарищ».] C 1, 41.—42. lpp.
— Kominternes Latsekcijas jaunākie izdevumi. C 6, 54.—58. lpp.
«Celtnes» redakcija. Bij. latvju strēlniekiem un proletāriskiem rakstniekiem. [Par materiālu iesūtīšanu.] KrC 4. III
— Mēs atgādinām. [Par stāstu, lugu un romānu konkursu termiņu izbeigšanos.] C 2, 60. lpp.
— [Piezīme pie raksta «Klusais par Raini».] C 2, 38. lpp.
— Žurnāla «Celtnes» lasītājiem, līdzstrādniekiem un visiem latvju kultūrdarbiniekiem. [Par sagatavošanos «Celtnes» lasītāju konferencēm.] C 3, 63. lpp.
— Žurnāla «Celtnes» līdzstrādniekiem un lasītājiem. [Nākošo numuru saturs.] KrC 2. VII
— Žurnāla «Celtnes» līdzstrādniekiem un lasītājiem. [Uzaicinājums iesūtīt materiālus par lauksaimniecības kolektivizāciju, 1905. g. revolūciju un rūpniecības celtniecības darbu PSRS.] C 3, 63. lpp.
— Vēstulnieks. [Red. atbildes E. Saleniekam, J. Ozolzaram, Dzirkstelei, A. Mikelsonam, Mazajai un A. Hamanim.] C 1, 48. lpp.
Ceļinieks. Raiņa piemiņas vakars [Veļikije Luki]. KrC 14. I
Centrālā Komisija. Uzsāksim latvju laikrakstu un literatūras izplatīšanas kampaņu. LZ 22. XI
Ceplis Al[vils]. [Ģīm.] C 2, 3. lpp.
— Gleznotājs Drēviņš. [Ar ģīm.] C 2, 46.—47. lpp.
— Gleznotājs Vold. Andersons. (Sakarā ar reproducējamo viņa gleznu «Padomju putnu ferma».) [Ar ģīm.] C 5, 56.—58. lpp.
— Nacionālo teātru Olimpiāde. KrC 14. VI
— 1. Vissavienības nacionālo teātru olimpiāde. [Piedalās studija «Skatuve» ar lugām «Panu» un «Lūzums».] C 4, 56.—57. lpp.
— Studija «Skatuve» 1. nacionālās mākslas olimpiādei. KrC 26. VI

Ceplis Al. V. V. Majakovskis. [Nekrologs.] KrC 18. IV
Cinis M. Bijušo latvju strēlnieku organizācijas. [Ar fotoatt.] C 3, 31.—33. lpp.
D[anišev skis?] J. B. Stučkas 65 g. atcerei. KrC 26. VII
— Latvija piedalās sazvērestībā pret SPRS. CBd 11/12, 1.—6. lpp.
— Latvijas Sociāldemokrātija 1917.—18. gados. Grām. «LKP 25 gadi». M., 303.—333. lpp.
«D[arba] B[ērnu]» redakcija. Janvārī tiek sasaukts «Darba Bērnu» korespondentu salidojums. LZ 6. XII
— Parakstāties uz «Darba Bērni». KrC 27. XI, LZ 26. XI
Dauge P. Dārgam biedram un draugam P. Stučkam sirsnīgs komunistisks sveiciens. KrC 26. VII
— Lapiņa 1905. gada revolūcijas atmiņai. KmC 29. XII
Dermanis V. B. P. Stučkas 65 g. jubileja. KrC 26. VII
[Dirike L.] Astra. Nacionālo mazākumu kultūrizglītības darba 5 gadu plāns. (Pleskavas apv.) KrC 14. VI
Draudiņš T. Komunisma veterāns. [P. Stučka.] KrC 26. VII
— Tajās dienās. (Dažas atmiņas.) [Ar fotoatt.] C 3, 43.—45. lpp.
Dūlajs. Darba bērnu žurnāls. (1929—1930.) [«Darba Bērni».] LZ 25. IX
Dzenis O. P. Stučka kā tiesību teorētiķis. KrC 30. VII
[Dziesma Fr.] Fr. Dz. Vakars Latiznamā. KrC 10. X
Eiduks J. Latvju rakstnieki krievu literāriskā konversācijas vārdnīcā. [«Literatūras enciklopēdija», 3. sēj.] C 4, 55. lpp.
— Mūsu dramatiskā rakstniecība. (Referāta konspekts.) KrC 3., 5. XI
Endrups. Runa. [P. Stučkas jubilejā.] KrC 30. VII
Faktors Fr. «Latvju Arāja» kalendārs 1930. gadam. LZ 5. I
Fausts. Ko bērniem lasīt. KmC 31. XII
Gailis J. Baltijas vēstures sekcija. [Pie Komunistiskās akadēmijas Ļeņingradas nodaļas Vēsturnieku-marksistu biedrības.] KrC 9. II
Heils J. Vēlreiz Latiznams un skolu jaunatne. KrC 30. I
Henrijs I. Kas 11. janvārī notiks Latiznamā? [Internacionālais rakstnieku un lasītāju saiknes vakars.] KrC 6. I
Hermanis J. Kā «Latviešu Zemnieks» sagroza LKP CK plēnuma lēmumus. KrC 14. VI
— Ļeņins. (Iz personīgām atmiņām.) KrC 22. I
— Padomju Savienības un Latvijas saimnieciskās attiecības un proletariāta taktika. (Daži slēdzieni no diskusijas ar «Latviešu Zemnieku».) KrC 22. VII
— P. Stučka kā marksisma teorētiķis. KrC 26. VII
Hermuss. «Kropotova bērni». [Bolotova lugas izrāde Ļeņingr. Latv. strādn. teātra darbnīcā.] KmC 11. XII
H. J. «Latviešu Zemnieks», VK(b)P CK Latsekcijas laikraksts, 1929. g. KrC 4., 7., 9. II
H-nis E. Jautājums Maskavas latviešu organizācijām. [Par 1905. g. revolūcijas 25 gadu jubilejas atzīmēšanu.] KrC 5. XI
Irbīts P. Jauni ceļi mākslas muzeju attīstībā. C 2, 55. lpp.
Jakobsons K. Celtnes dienās. (Biedriskas paškritikas kārtā.) [Dzeja.] C 5, 64. lpp.
— E. Krūkle. Jaunie asni. Lasāmā grāmata pirmai grupai. M., 1930. [*Rec.*] C 3, 51.—53. lpp.
— Gruzdēšana vai švirkstoņa? (Aprautas piezīmes par mūsu litorganizācijām.) C 1, 45.—46. lpp.
— Kā strādāt ar grāmatu. Laika un materiāla organizēšana. LZ 10. I, 15. II
— Kolektīvi, kuriem jāmācās varēt. [Ar A. Kļaviņa fotoatt.] C 5, 5.—10. lpp.
— «Latviešu Zemnieka» līdzstrādniekiem. Draudzīgi šarži. [K. Jokumam, D. Birkmanim, mūsu zemkoriem, K. Laukmanim, A. Kļaviņam, E. Plakanam, pats sev.] LZ 25. XI
— Psiholoģiskā metode vai «psiholoģisms» bez metodes? C 6, 46.—51. lpp.
— «Sākums». [RTKU Latv. sekt. žurn.] C 2, 48. lpp.

Jakobsons K. Sēsim tikai sašķirotu sēklu! (Redakcijā iesūtīto, bet neizlietoto darbu apskate.) LZ 6. IV

[*Janele J.*] *Viena.* «Padziļinātais psiholoģisms» latvju proletrakstniecībā. C 5, 44.—49. lpp.

Janelis K. Kad latvju strēlnieks celsies. [Ar fotoatt.] C 3, 29.—30. lpp.

[*Jaunrodziņš J.*] *J. J-dziņš.* Katram kolektīvistam, katram viensaimniekam jālasa «Sibīrijas Cīņa». SC 12. XI

[*Jokums K.*] *Ko-Jo.* Cīnīsimies par Padomju Latviju. [Sakarā ar Padomju Latvijas krišanas atceres dienu 22. maijā 1919. g.] LZ 22. V

— Darbs paplašinās un padziļinās. [Izd. «Prometejs».] C 3, 59.—60. lpp.

— *Latvju proletrakstnieku CB sekretārs.* Latvju proletrakstnieku CB plēnums. KrC 12., 14. VII

— *Latvju proletrakstnieku CB sekretārs.* Latvju proletrakstnieku CB plēnums. [Dienas kārtības jautājumi.] C 3, 57. lpp.

— *Ko-Jo.* Latvju proletrakstnieku Centr. birojā. [Jaunākie lēmumi.] C 3, 57. lpp.

— Latvju proletrakstnieku Centrālā birojā. [Pēdējie lēmumi.] C 1, 45. lpp.

— *Ko-Jo.* Latvju rakstnieki un «Latviešu Zemnieks». LZ 25. X

— *Ko-Jo.* Mēs un viņi. LZ 25. X

— Nepaliksim vezumniekos. Mūsu literatūras uzdevumi rekonstrukcijas periodā. (Sakarā ar latvju proletrakstn. CB plēnumu.) C 5, 34.—43. lpp.

— Par dialektiski materiālistisku metodi latvju proletrakstniecībā. (Polemiskas piezīmes.) C 6, 42.—46. lpp.

— *Ko-Jo.* Polemiskas piezīmes. [Polemika ar J. Hermani par Latvijas attīstības perspektīvām.] LZ 14. VIII

— *Ko-Jo.* Rakstnieku brigādes. [Dodas uz fabrikām un kolektīviem aktīvi piedalīties celtniecības darbā.] C 2, 52.—53. lpp.

— *Ko-Jo.* Revolucionārās cīņas tēzes un rezolūcijas. [«Latvijas Komunistiskās partijas CK paplašinātais plēnums. II—III, 1930». Protokoli, tēzes, rezolūcijas. «Spartaks», 1930.]. C 3, 50. lpp.

— *Ko-Jo.* Strīdi par mākslinieciskās jaunrades metodi. C 5, 58.—60. lpp.

— Svarīgas direktīvas. [Maskavas apgabala proletārisko rakstnieku konference.] C 2, 51.—52. lpp.

— *Ko-Jo.* Šīs vasaras kolektivizācijas svētki. C 5, 61.—62. lpp.

— (V. Andersona un K. Veidemaņa karikatūra «Celtnes» vakarā M.) C 2, 56. lpp.

[*Kalniņš J.*] *K. Sabraks.* Iešmugulēts romāns. [A. Ozoliņa-Krauze. «Virpuļa durvīs». R., 1929, un ГИЗ, 1930. Kr. val.] C 3, 53.—54. lpp.

— *K. Sabraks.* «1905». [A. Upīts. «1905». Drāma 4 cēlienos. R., 1929.] C 1, 42.—43. lpp.

— *Kencis Sabraks.* Vladimirs Majakovskis. [Ar ģīm.] C 2, 41.—44. lpp.

Kalps K. «Celtnes» vakars. (Maskavas Centr. klubā 20. III.) KrC 31. III

Kamertons K. Rietumapgabala I latviešu izglītības darbinieku konference. KrC 26. IX

Kapars J. Tekošie politizglītības un kultūrdarba uzdevumi latvju kolonijās. KrC 28. I

Kārkliņš V. 40 jauni skolotāji. (Ļeņingradā.) [Latpedtehnikuma pēdējais izlaidums.] KrC 6. VII

— Kas 11. janvārī notika Ļeņingradas Latiznamā. KrC 22. I

K. I. Par dažim «T[aisnei]bas» tryukumim un sasnagumim. T 13. V

[*Klusais-Eferts E.*] Klusais par Raini. C 2, 38.—41. lpp.

Klusberga, pulciņa vaditāja. Majakovski pieminot. [Bakaldinas skolas «Zilās blūzes» pulciņā.] SC 17. V

Klusbergs Ed. Latvju proletrakstnieka piedauzīšanas akmeņi. C 1, 27.—29. lpp.

Kominterna Izpyldkomitets. Sveicins bidram Stučkai — nalukamam lelinikam. T 8. VIII

[*«Komunāru Cīņas»*] *Redakcija.* Biedriem lasītājiem. [Paziņojums par avīzes nosaukuma maiņu.] KmC 7. XI

Komunistiskā akadēmija. Dārgais Pēter Ivanovič! (Ar P. Stučkas ģīmetni.) [Apsveikums P. Stučkas 65 gadu jubilejā.] SC 3. VIII

Konflikts V. 15. martā — visi uz Latiznamu. KrC 14. III

Kons F., olimpiādes organ. komitejas priekšsēdētājs. A. Gļebovs, olimpiādes atbildīgais sekretārs. Simoļins, olimpiādes žūrijas sekretārs. Atsauksme par latviešu teātra studiju «Skatuve». KrC 16. VII

Kors. Par laikrakstu lasītājiem un rakstītājiem. KrC 13. IV

«Kr. Ciņas» lasitāja. Daži vārdi par K.-Groznija stāstu «Ens». KrC 31. III

«Kr[ievijas] C[iņas»] Redakcija. Novēlējums «Latviešu Zemniekam». KrC 24. X, LZ 25. X

Krogzems J. «Latviešu Zemnieks» un cīņa par kolektivizāciju. LZ 25. X

— Pabalsts iesācēju jaunrades darbā. [Žurnāls «Литературная учеба» M. Gorkija redakcijā.] KrC 14. VII

— Pārbaudot padarīto — ejam cīņā par rītdienu. (No Ļeņingradas.) [«Oktobra paaudze».] KrC 10. X

— Radīsim latvju bērnu literatūru. KrC 30. X

Kujs J. Māsa Marta. [Dorošenko luga MLC str. klubā.] KmC 31. XII

Ķiršs J. Andrievs Niedra «grūtā brīdī». [Par stāvokli baltā Latvijā.] KrC 5. IV

— «Celtne». (Kritiskas piezīmes par 1929. g. 1., 2., 3. un 4. burtnīcām.) KrC 7. II

— Dažas piezīmes par kultūru un kultūras jautājumiem. KrC 26., 28., 30. X, 1. XI

— Kas nepieciešamāks: J. Ozoliņa vai revolucionāro dziesmu krājums vispār? (Dažas praktiskas piezīmes.) KrC 27. II

Laroze J. «Spartaka» aģitācijas brošūriņu sērijas. [*Rec.*] KrC 22., 24. VII; 9., 11., 13., 15., 17., 19., 21. VIII

Lasis J. «Cīņas Balss». Atcere par laikrakstu. C 1, 39.—41. lpp.

[*Latviešu literatūras izplatīšanas*] *Centrālā Komisija.* Uzsāksim latvju laikrakstu un literatūras izplatīšanas kampaņu. KmC 19. XI

[*«Latviešu Zemnieka»*] *Redakcija.* «Latviešu Zemnieka» pieci gadi. LZ 5. IX

— Latvju korespondentu kursi. LZ 2. XII.

— Novērtēsim «Latviešu Zemnieka» piecgadu darbību. LZ 15. VII

— Par ko cīnījās un cīnās «Latviešu Zemnieks». LZ 25. X

Laukmane Rita. Lasītāji savā starpā. [Par R. Maksta 25 gadu sabiedriski literāriskā darba jubileju.] LZ 5. II

[*Laukmanis K.*] *Uldis Velns. «Prometeja» instruktors.* Iesāksim latvju preses kampaņu. KC 21. XI

— Jāpanāk lūzums latvju kultūrdarbā. (Rietumapgabala piedzīvojumi.) KrC 5. V

— Latvju pionieru literatūra. LZ 16. XI

— *«Prometeja» instruktors.* «Prometeja» darbs un kolektīvu apskate. LZ 31. X

— Radioavīžu tīkls jāpaplašina. KrC 11. V

— *Uldis Velns.* Svētku ietērpā. [«Latviešu Zemnieka» jubileja.] KrC 26. V

Lencmanis J. Pirms desmit gadiem. [Padomju varas laiks Latvijā 1919. g.] Grām. «LKP 25 gadi». M. 451.—467. lpp.

Liesmonis J. «Slipse». [Gļebova lugas uzv. Ļeņingradas Latiznamā Strādn. teātra darbn.] KmC 19. XI

— V. Majakovska piemiņai. KrC 5. V

— «Vilka taka». [A. Afinogenova drāmas uzvedums Ļeņingradas Latiznamā.] KrC 15. V

L. J. Būt vai nebūt. [Sakarā ar studijas «Skatuve» turpmāko darbību.] KrC 26. X

— Cīņā par jauniem lasītāju kadriem. KrC 5. V

— Līdzšinējie rezultāti un tālākie uzdevumi. [Par «Krievijas Cīņas» 5000 tirāžu.] KrC 2. I

LKP Centrālā Komiteja. Biedram P. Stučkam. [Apsveikums 65. dzimšanas dienā.] SC 3. VIII, T 8. VIII

Loja J. Latviešu un latgaliešu darbļaudis — stājaties savās augstskolās. KrC 6. VI
— *doc.* Pret formālisma propagandu valodniecībā. KrC 2. II
Ļeņingradas «Oktobra paaudze». Audzē, virzi un vadi. [Apsveikums LZ.] LZ 25. X
M. Lasītāji par «Celtni». Dzeja. Proza. Drāma. Sabiedriski kritiskie raksti. Bibliogrāfijas nodaļa. C 6, 58.—60. lpp.
[*Maskavas Proletrakstnieku asociācijas latviešu*] *Sekcijas birojs.* Atklāta vēstule Maskavas Proletrakstnieku asociācijas Latviešu sekcijas biedriem. KrC 24. X
Mauslis J. Dziesmu un komponistu bads. KmC 19. XII
[*«Mazā Kolektīvista»*] *Redakcija.* Skolu ievērībai. [Sāk iznākt.] LZ 2. XII
Ozoliņš J. Dramatisko pulciņu ievērībai. [A. Dorošenko luga «Māsa Marta».] LZ 26. XI
— Par dziesmām un komponistiem. KmC 31. XII
P. Lasītāji par «Celtni». C 1, 44. lpp.
Pauge J. Par korespondenču iespaidīgumu. KrC 12. II
— Par vienu no Maskavas latviešu strādnieku korespondentu apspriedes pamatlēmumiem. KrC 2. II
Peče [J.] B. Stučka kā proletariāta bruņoto spēku organizators. KrC 26. VII
Pelēkais K. Atbilde Ed. Silleram. [Dzj. par E. Sillera atbildi K. Pelēkam — «Mēs viensētniekiem vārdu nedodam».] C 2, 63. lpp.
— *K. Plk.* Grāmatas par kolektivizāciju. LZ 6. V
— Kolektivizētā taiga. Apraksts. [Jaunā padomju lielpilsēta. Kolektivizācijas svētkos. Saimnieciskais pamats. Cilvēku materiāls. Saskaldīts aktīvs. «Mūsu grāmatlasis». Gausā padome. Nav viegla lieta.] Ar K. Preisa zīmējumiem un N. Jirgensona fotoatt. C 5, 11.—17. lpp.
— *K. Plk.* «Latviešu Zemnieka» 5 gadi. C 5, 61. lpp.
— *K. Plk.* Mūsu jaunākie izdevumi. (Izd. «Prometejs» pēdējā laika darbība.) C 2, 59.—60. lpp.
— Par P. Veini. (Epigrama.) C 5, 64. lpp.
Pelše R. Cauri pusnaktij. (1907—1910.) Grām. «LKP 25 gadi». M. 83.—89. lpp.
— Dramaturģija un teātris krustceļos. C 6, 23.—26. lpp.
— Psiholoģija dzīvē un mākslā. [Ar ģīm.] C 1, 24.—26. lpp.
— Runa 1905. gada revolūcijas 25 gadu atceres vakarā Maskavā. KmC 23. XII
Pērle A. Darba sieviete latviešu proletārisko rakstnieku attēlojumā. C 3, 46.—49. lpp.
— Ko dod un ko varētu dot mūsu rakstnieki bērniem. KrC 21. VI
Pilabers F., tiesas sekretārs. Par dažiem degošiem jautājumiem. [Latvju proletrakstniecības darba jautājumi.] KmC 13. XI
P. J. Korespondentiem jāorganizējas. KrC 5. V
Plakans J. Antireliģiozās daiļliteratūras konkursa lietā. KrC 8. VII
— Atbalstīsim antireliģiskās daiļliteratūras fondu. KrC 3. IV
— *Ļeņingradas apg. latvju antirel. prop. kom. priekšsēdētājs.* Otra atklātā vēstule. [Literātiem un māksliniekiem.] KrC 28. X
Redakcijas kolēģija: P. Celmiņš, J. Eiduks, J. Loja (Turks). Kr. Imūna rakstu lietā. KmC 17. XII
R. J. Kritika un bibliogrāfija. SC 12. IV
Rozenbergs A. Biedra P. Stučkas nozīme tieslietu zinātnē un praksē. (Sakarā ar 65 gadu jubileju.) KrC 11. VIII
Rudzīts K. Bailes no ... slavas. (Sīkais feļetons.) [Par Brehmani-Štengeli un «Jaunākajām Ziņām».] KrC 8. VII
— Kā jārīko internacionālie literāriskie vakari. (Feļetons.) KrC 22. II
— Par ceļošanu pa Latviju un par viņas kultūru. (Feļetons.) KmC 13. XI
Rudzutaks J. [Ģīm.] (C K Politiskā biroja loceklis.) C 4, 36. lpp.
— Bidram P. Stučkai. T 8. VIII
— Runa [P. Stučkas 65 g. jubilejas svinībās]. KrC 28. VII

Salenieks Ed. Kurp noved atraušanās no masām? [Par Maskavas «Oktobra paaudzi».] C 6, 61. lpp.
— Dzejnieki, ieņemat pozīcijas! LZ 21. IX
— Tuvāk pie īstenības. [Sakarā ar latvju proletrakstnieku darba apstākļiem.] KmC 11. XI
Sarkanais Dadzis, V. Konflikts, Vo-vo. No vēstulnieka līdz pirmai lappusei! LZ 25. X
Sarkanie Ziemeļi. Pirmie soļi latvju laikrakstu un literatūras kampaņā ziemeļzemē. KmC 11. XII
«Sibirijas Cīņas» redakcija. Izsakāt domas par «Sibīrijas Cīņu»! SC 14. I
— Ko kamenskieši saka par «Sibīrijas Cīņu». SC 24. VIII
Silis K. Sienas avīzēm jāuzlabo sava darbība. SC 14. V
Sirmais Reiznieks. Nākat, ļaudis, skatīties! (Recenzijas vietā.) [Par «Baltlatvijas darbinieku galeriju».] KrC 11. V
Sondors. B. Stučkas dzeives ceļš. [Ar ģīm.] T 8. VIII
S. P. Latvju strēlnieku pieminekļi. [Ar fotoatt.] C 3, 58.—59. lpp.
Spryudziņš. «Del ko es rokstu?» T 15. V
Strādnieks. Par kurioziem, nepiedodamām parādībām un latviešu laikrakstu lietām. KmC 7. XII
Stučka P. Agrārā daļa Latvijas Komunistiskās partijas programā. CBd 9, 3.—28. lpp.
— Biedra P. Stučkas atbilde uz runām un apsveikumiem. [Sakarā ar viņa 65. dzimšanas dienu.] SC 6. VIII
— Laucinieku sociālisms. CBd 9, 35.—39. lpp.
— Partijas darbības pirmais cēliens. (1904—1906.) Grām. «LKP 25 gadi». M. 7.—16. lpp.
— Revolucionārās perspektīvas. C 4, 29.—33. lpp.
— Zemnieki un komunisms. CBd 9, 29.—34. lpp.
Sudrabu Edžus. [Ģīm.] C 5, 21. lpp.
Suits. Vēl par trūkumiem literatūras izplatīšanā. KrC 28. I
Sviris P. 3. janvāris. KrC 6. I
Sillers Ed. Mēs viensētniekiem vārdu nedodam. [Dzj. atbilde K. Pelēkam sakarā ar nodrukāto dzj. virkni «Vārds viensētniekiem».] C 2, 63. lpp.
— Krievu proletāriskā dramaturģija. C 2—3, 50.—51. un 54.—55. lpp.
— (V. Andersona un K. Veidemaņa karikatūra «Celtnes» vakarā Maskavā.) C 2, 57. lpp.
Šķilters K. Baltkrievijas Zin. akad. latv. komisija. C 2, 54. lpp.
— Novirzieni Baltkrievijas kultūras jautājumos. C 6, 62.—63. lpp.
— «Sākums». Sabiedriski politisks, lit. žurn. Nr. 16. C 4, 52. lpp.
Šūmane M. Ko nozīmē ekonomizēt kultūrdarbu? C 2, 45.—46. lpp.
— Latciemu sienas avīžu uzdevums sējas kampaņā. SC 18. IV
Tamizars Voldemārs. Par komponistu J. Ozoliņu. (Epigrama.) C 5, 64. lpp.
— Par K. Priednieku. (Epigrama.) C 5, 64. lpp.
— Par Sīmani Berģi. (Epigrama.) C 5, 64. lpp.
Vaivariņš. Par lietām, kuras gribētos visiem parādīt. («Latv. Zemnieka» 5. g. jubilejas izstāde.) LZ 31. X
Valdmans. Ko veicis «Dzīvais Vārds». (Pleskava.) KrC 21. V
Vanadziņš A. Studijas «Skatuve» 10 g. darbs. [Ar fotoatt.] C 2, 33.—37. lpp
[*Veidens J.*] *J. V.* Nacionālo teātru Olimpiādes atklāšana. KrC 20. VI
— 1. Mākslas Olimpiāde un «Skatuve». KrC 18. VI
— *J. V.* Pirmā Vissavienības nacionālo teātru Olimpiāde. KrC 25. IV
— Sezonu slēdzot. [Studija «Skatuve».] KrC 24. VII
— Sezonu sākot. [Studija «Skatuve».] KrC 24. IX
— *Studijas kolektīva uzd.* Atklāta vēstule. [Studija «Skatuve». Uzaicinājums jaunatnei un rakstniekiem.] KrC 12. X
— *J. V.* «1905. gads». [A. Upīša drāma studijas «Skatuve» uzvedumā.] KrC 2. I
Veinis P. Polemika ar tradicionālo liriķi. [Dzj.] C 3, 12. lpp.

Viksne P. Atvadīšanās runa pie trauksmeļnieku un zaļvārnēnu kapa. C 4, 63.—64. lpp.
— Atzīmes par krievu proletrakstniecības jaunākām parādībām. C 4, 54.—56. lpp.
— Biedra P. Stučkas 65 gadu jubilejas dienā. LZ 25. VII
— Daži vārdi sakarā ar Andr. Upīša piezīmēm «Domās». C 2, 61.—62. lpp.
— Dzīvais mironis starp dzīvajiem. [Rec. par J. Goldmaņa «Starp dzīvajiem miroņiem». Ievada vārdu uzrakstījis Līgotņu Jēkabs. R., 1929.] C 3, 62. lpp.
— Kas jādara latvju strēlnieku organizēšanā? KrC 6. I
— Kas tā tāda Latvijas Tautas sociālistu strādnieku partija? CBd 11/12, 87.—113. lpp.
— Par ļeņiniski vienotu latvju proletrakstnieku kolektīvu. (1. Cīņa uz divām frontēm. 2. Latvju proletrakstniecības rezerves. 3. Latvju proletrakstniecības konsolidēšanās.) C 2, 25.—32. lpp.
— Rosīgi jāturpina «Celtnes» abonentu vākšana. C 2, 57.—58. lpp.
— Saimniekdēlu un saimniekmeitu tracis Latvijas Nacionālā operā. [Nosvilpta operdziedātāja M. Brehmane-Štengele pēc atgriešanās no PSRS.] C 3, 62.—63. lpp.
— Sīkie darbi un lielniecisms. [Par P. Stučkas publicistiku.] KrC 26. VII; SC 3. VIII
— Strēlnieki dzīvo. [Rec. par Элло Д. «Латвия». Памятка латышского стрелка. M.] C 3, 58. lpp.
— Strēlnieku cīņu attēls latvju rakstniecībā. [Ar K. Veidemaņa zīm.] C 3—4, 33.—42. un 41.—46. lpp.
— Tautiskais vanckars Remarka maskā. [Rec. par V. Tukumieša «Karavīra dienasgrāmatu».] C 3, 60.—61. lpp.
— *P. V.* Tautiski buržujiskās rakstniecības rietā. 1. «Maizes tēvs.» [A. Benjamiņš.] 2. J. Raiņa kompromitēšana turpinās. [Aspazija, Ltv un Scd.] 3. Lietišķa nodarbība. [Ā. Erss un māksl. A. Cīrulis. Ar fotoatt.] 4. Miris J. Ziemeļnieks. [Ar ģīm.] C 4, 61.—63. lpp.
— Tautiski buržujiskās rakstniecības rietā ... (Veci paziņas ... [Kārlis Jakobsons un A. Ķeniņš.] Aspazija priecājas ... [Par J. Raiņa mantojumu.] Arveds Bergs skumst par tautiskās kultūras sabrukumu.) C 6, 63.—64. lpp.
— Vai Dora Stučka reflektēs uz Raiņa mantojumu. C 2, 62.—63. lpp.
Viksne P., K. Pelēkais un Al. Ceplis — «Celtnes» brigāde. Darbs jāpadziļina un jāatdzīvina. [Harkovā.] KrC 27. II
Vitoliņš T. «Celtne» 1930. gadā. KmC 23. XII
— Latvju preses vakars. [Maskavā.] KrC 21. V
— MAPP'a Latsekcijas sapulce 17. martā. KrC 21. III
— Mappa Latsekcija un latvju proletāriskā literatūra. [Mappiešu vakars Mask. Latv. Centrālā klubā.] KrC 6. VI
— «Pans». Studija «Skatuve» mākslas olimpiādē. KrC 16. VII
— [*Latvju proletāriskās rakstniecības arhīva*] *komisijas vārdā.* Visiem latvju rakstniekiem Republiku Savienībā. [Uzaicinājums nodot komisijas pārziņā rakstn. rīcībā atrodošos materiālus.] C 4, 60. lpp.
V. K. «Kulturālā» Latvija. LZ 31. VII
Voss Vold. Daži vārdi par preses izplatīšanu. KrC 9. V
— *Vo-Vo.* «Oktobra paaudze» Ļeņingradā. C 4, 60.—61. lpp.
— *Vo-Vo.* Organizācija vai sabotāža? (Faktiskas piezīmes par latviešu grāmatveikalu Ļeņingradā.) KrC 18. X
— *V. V.* Pāris piezīmes par latvju laikrakstiem. LZ 6. V
— Proletāriskās rakstniecības žurnāls. [«Celtne».] LZ 4. VIII
Zālītis Jānis. Latvju ciemu kolektivizācijas un «Latviešu Zemnieka» piecgadu darbības svētki. KrC 28. X
[*Zaprovskaja A.*] *A. Z.* Par jaunāko Linarda Laicena grāmatu «Kliedzošie korpusi». C 4, 50.—51. lpp.
Ziemelis J. Latviešu lieliniecisma vadonis. [P. Stučka.] CBd 7, 1.—8. lpp.
Ziemelis K. L. Laicena vakars strādfakā. [Ļeņingradā.] KrC 28. IV

LATVIEŠU DAIĻLITERATŪRA KRIEVU U. C. VAL.

Клусайс Э. [*Эфферт Э.*] Батрак Клав. [Рассказы.] Прил. к газ. «Сельскохозяйственный рабочий». М., изд-во ВЦСПС, 1930. 19 стр. (Б-чка батрака № 16.) Содерж.: Батрак Клав. Бунтовщик Допат.

— Женщина с винтовкой. [Рассказ.] Сокр. перев. с латыш. М.—Л., «Земля и фабрика», 1930, 54 стр. (Центр. ком. профсоюза сельхозрабочих СССР. Б-чка батрака.)

Лайцен Л. Избранные произведения. 1—4. Л., «Прибой». Т. 2. Гибель британского средиземного флота. (Рассказы.) Перев. с латыш. Э. Я. Сильмана. 1930. 268 стр. Содерж.: Две жизни. Городок. Местечко. Имение. В усадьбе. Муж и жена. Мебельная Рига. С ножами. Богач и его жена. Грех. Пастор. Лишний в камере. Порнография. Нашивки. Деньги. Алжирская каторга. Гибель британского средиземного флота.— Библиография. Рец.: *Вальбе Б.* — Зв 3, стр. 225—226; *Пятковский Б.* — А 3, стр. 113—114; *Рыкова Н.* — НЛП 9, стр. 95; *Янель Ю.* — ЗС 5, стр. 249.

— Т. 3. Взывающие корпуса. Перев. с латыш. Э. Я. Сильмана. Изд. 2-е. 1930. 231. стр.

— Т. 4. Да здравствует долой! Рассказы. Перев. с латыш. Э. Я. Сильмана. 1930. 300 стр. Содерж.: Хозяин. (Рассказ батрака.) Родина. (Рассказ пленника.) Брак. (Рассказ о любви.) Любовь. (Рассказ падшей.) Справедливость. (Рассказ вора.) Да здравствует! (Рассказ повешенного.) Долой! (Рассказ писателя.) Красная шапка. Мадонна с собакой. Прекрасная Италия. Карнавальный гость. У стен Бабэль-Джедида. Трубка табаку. Камнем в окно. — Библиография. Рец.: [*Ан.*] — ГПП 23/24, стр. 29; *Зарс А.* — ЛиИ 2, стр. 197.

Озолин А. В вертящихся дверях. [Роман.] Перев. с латыш. П. Свириса. М.—Л., Госиздат, 1930. 179 стр. с илл. Рец.: [*Ан.*] — ГПП 18, стр. 57; *Герзон С.* — КиР 15, стр. 38; [*Kalniņš J.*] *Ķ. Šabraks.* Iešmugulēts romāns. — С 3, 53.—54. lpp.

Райнис Я. Гірт з воўчага логу. Драматычны абразок у адной дзе і. Вольны пераклад Н. Бываеўскага. Заўвагі што да пастаноўки М. Міцкевіча. Менск, Беларус. т-ва драм. пісьменнікаў і кампазітараў, 1930. 36 стр.: 3 л. іл. (Драматычныя творы, сэр. А, кн. 4. [На белорус. яз.]

Страуян Я. Арешт Яши Ансона. [Харків], ДВУ, 1930. 16 стр. 3 іл. (Дітям молодшоги та среднього віку.)

— Скитания. Повести, рассказы, очерки. М.—Л., «Земля и фабрика», 1930. 118 стр. Содерж.: Про пятый год: Конокрад. Арест Яши Ансона. — Боевая быль. Преступление Пеппино. — Китайские рассказы: Гроб. Же-Лань. Ли-Чанг. Горе. — Скитания: Живые камни. Праздник. Выгодное дело. На Монпарнасе. Экология. Соломенная шляпа. Рец.: [*Ан.*] — ГПП 9, стр. 42; *Гольцев В.* — НМ 11, стр. 207; *Дивильковский А.* — КрН 7, стр. 196—197.

Строд Иван. В Якутской тайге. М.—Л., «Мол. гвардия», 1930. 227 стр., 6 л. илл. (Гражд. война в воспом. участников.); 2 изд., испр. и доп., 1932, 208 с. с илл.; 3 изд., 1932, 238 с. с илл.; 4 изд., 1934, 236 с. с илл.

Цеплис А. Отрицатели. Повести и рассказы. Перев. с латыш. П. Свириса и О. Эйдеман. Предисл. Р. Пельше. М., «Моск. рабочий», 1930. 157 стр. (Российская ассоциация пролетарских писателей. Новинки пролетарской литературы.) Содерж.: Певец батрацкой ненависти. Р. Пельше. — Отрицатели. Воспоминания Андра Витола. Одна смерть. Мы обвиняем. Рассказ летчика. Рец.: *Амурский Д.* — КрН 11, стр. 145—146; *Филиппс* — Р 30, 2-я обл.

Эйдеман Р. Восстание камней и другие рассказы. [Перев. с латыш. П. Свирис и О. А. Эйдеман.] Илл. К. И. Лебедев. М.—Л., Госиздат, 1930. 253 стр. с илл. Содерж.: Восстание камней. Шпион. В лесу. Поеди-

нок. Возвращение батрака. Агония. Повесть о портном Файтельсоне. Степной ветер. Во имя долга. Рец.: [*Ан.*] — ГПП 7, стр. 43; *Вальбе Бор.* — Зв 4, стр. 230—231; *Левицкая Евг.* — КиР 6, стр. 37; *Полонская Л.* — П 27. II; *Пятковский Б.* — А 3, стр. 113—114; *Ритман М.* — На подъеме (Ростов н/Д) 3, стр. 184.

Калнынь Ян. В тихом омуте. (Отрывок из повести «Отбой».) — В кн.; Альманах. [Кн.] 6. Л., 1930, стр. 66—75. (Центр. рабочая литературная группа «Резец».)

— Кипуны. (Изд. дневника бригадира по Псковскому округу сплошной коллективизации.) Рис. В. Назарова. — Р 18, стр. 10—12, портр.

— Осень. [Стих.] С илл. П. Зубченкова. — В кн.: Первый залп. Литер.-худож. сб. красноармейского творчества. 2-я очередь. Л., 1930, стр. 13.

— Ошибка. Рассказ. Рис. А. С. — Р 2, стр. 11—13; 3, стр. 6; 4, стр. 5—7.

— Первая ступень. (Эскиз.) — В кн.: Альманах. [Кн.] 8. Л., 1930, стр. 115—118. (Центр. рабочая литерат. группа «Резец».)

— Провокация. (Эскизы и повести.) — Р 19, стр. 6—7.

— Узлы. (Глава из повести «Отбой».) — В кн.: Альманах. [Кн.] 7. Л., 1930, стр. 56—74. (Центр. рабочая литерат. группа «Резец».)

Райнис. 1. Стань твердой, мысль! [Стих.] Перев. В. Брюсова. 2. Умеренному. [Стих.]. Перев. В. Брюсова. 3. Источник силы. [Стих.] Перев. А. Коринфского. 4. Выше римлян. [Стих.] Перев. А. Коринфского. — В кн.: Революционная поэзия Запада XIX века. М., 1930, стр. 99—100.

Упит Андрей. Обращенный. (Atgrieztais.) Перев. с латыш. Э. Я. Сильмана. — А 1, стр. 48—69.

Эйдеман Р. и *О.* Пленные. (Рассказ.) — КрН 3, стр. 71—78.

RAKSTI LAIKRAKSTOS, ŽURNĀLOS U. C.

Гатов А. Райнис. (1865—1929.) — В кн.: Революционная поэзия Запада XIX века. М., 1930, стр. 99.

Драудин Т. На боевом посту. [История раб. печати в России и СССР. 1912—30 гг.] — СпА 12, стр. 50—58.

Запровская А. Вылазка буржуазного литературоведения или неудавшаяся попытка поучать массового читателя о новейшей литературе Германии. — ЛиИ 2, стр. 179—186.

— Год без Фриче. — ЛиИ 1, стр. 23—28.

— Творческие методы пролетарской литературы Германии. — ЛиИ 3/4, стр. 114—125.

Калнынь Ян. На борьбу с богемой [в среде молодых писателей ЛАПП]. — Р 21, стр. 1.

— На очередном этапе. [Работа литгруппы «Резец».] — Р 18, стр. 1.

— На службу пролетариату. [Задачи пролетарских писателей.] — Р 20, стр. 1.

— Поглубже всматриваться в жизнь. [Недостатки творчества пролетарских писателей.] — Р 19, стр. 1.

— Тропы к богеме. [О начинающих писателях.] — Р 21, стр. 15—16.

Лайцен Линард, о нем. — ЛиИ 2, стр. 129—130, портр.

— Культурное строительство германских рабочих. [По «Kr. Fronte».] — А 3, стр. 70—72.

Латвия. Информация. [Работа латыш. прогрес. писателей.] — А 1, стр. 104.

Лоя Я. Б. За диалектический материализм в науке о языке. — НЛП 21/22, стр. 65—66.

Пельше Р. К 16-му съезду партии. — Деревен. театр 6, стр. 1—3.

— Лицом к пятилетке. — Реперт. бюлл. 1, стр. 3—5.

— Отстаем! — Реперт. бюлл. 3, стр. 3—6.

Пельше Р. Певец батрацкой ненависти. [А. Цеплис.] — В кн.: Цеплис А. Отрицатели. М., 1930, с. 5—7.
— XVI съезд и задачи искусства. — Реперт. бюлл. 7/8, стр. 3—5.
— Трагедия революционного поэта-индивидуалиста. [Маяковский.] — Реперт. бюлл. 5, стр. 7—10.
— Три «выстрела». — Реперт. бюлл. 3, стр. 42—45.
Эйдук Я. Латвия. [Хроника лит. жизни.] — А 1, стр. 104.
Янель Ю. Массовая художественная самодеятельность и пути социалистического искусства. — ЛиИ 3/4, стр. 40—61.

1931

ATSEVIŠĶI IZDEVUMI

Burnevics E[dmunds]. Žurkas. Luga 5 cēlienos, 9 ainās. Ar J. Ķuņķa zīm. M., «Prometejs», 1931. 72 lpp. *Rec.: [Janele J.] Viena* — C 9, 557.—558. lpp.; *Pilabers F.* Vai Edm. Burnevica luga «Žurkas» veicina antireliģisko propagandu? [Disputs, Ļ. Latiznamā.] — ĶmC 10. XII; *V.* Jaunākās latviešu grāmatas. — ĶmC 25. IX; *Klaidoņu Vilis.* — ĶmC 1932, 18. III
Ceplis Al[vils]. Entuziasti. Daži no 1924.—1930. g.g. dzejoļiem. M., «Prometejs», 1931. 84 lpp. *Rec.: Mizze E.* Jāiet pa entuziastu vārtiem. — ĶmC 6., 8. XII; *V.* Jaunākās latviešu grāmatas. — ĶmC 25. IX; *Zaprovskaja A.* — C 1932, 1, 90.—93. lpp.
Grants Arnolds. Asfalts. Cietumdzejas. 1925—1927. M., «Prometejs», 1931. 68 lpp. [1000 eks.] *Rec.: Rove E.* — ĶmC 11. XI; *Zaprovskaja A.* — C 10/12, 730.—731. lpp.
Jokums K[onrāds]. Maize. [Stāsti.] M., «Prometejs», 1931. 176 lpp. [2000 eks.] (Dai|literatūras bibliotēka Nr. 8.) Saturs: Biedrs no centra. Traktors. Nomalē. Sadursme. Maize. Šaubas. Uzbrukums. *Rec.: Brastkalns J.* — C 5, 308.—309. lpp.; *Pērle A.* — LZ 15. IV
Knoriņš V[ilis]. Pretim jaunām kaujām. «Spartaks», 1931. *Rec.: Celms A.* Ķominternes Latsekcijas jaunākie izdevumi. — C 10/12, 733.—734. lpp.
Ozoliņš J[ānis]. Padomju zemē. Dziesmas skolām un koriem. 1918.—1930. g.g. dziesmu izlase. M., «Prometejs», 1931. *Rec.: Mauslis J.* Par jauniem dziesmu krājumiem. — ĶmC 15. X; *R. K.* — C 10/12, 735. lpp.
Pāri sīkmāju sētām. Padomjsaimniecību un kolektīvu dzīves tēlojumi. Sakārtojusi A. Pērle. M., «Prometejs», 1931. 80 lpp. *Rec.: -A.-* — ĶmC 1932, 22. IV; *Sīlis K.* Jaunas grāmatas. — SC 1932, 26. I; *M.* — C 1932, 4, 381. lpp.
Par Ļeņinu. Biogrāfiskas ziņas. Sakārtojusi E. Grobiņa. M., «Prometejs», 1931. 65 lpp. *Rec.: [Jokums K.] Ko-Jo.* Grāmata par Ļeņinu. — LZ 16. III; *Ķ[iršs] J.* Bērnu un jaunatnes literatūra. — C 5, 311. lpp.
Pelēkais K[ārlis]. Darbdienas ļaudis. Trešā dzejoļu virkne. Novosibirska — Maskava. 1927.—1931. g. M., «Prometejs», 1931. 54 lpp. *Rec.: Fross E.* — ĶmC 1932, 21. VIII; *Pērle A.* Darbdienu dzeja. — C 1932, 358.—370. lpp.
Salenieks Ed[uards]. Nesalaužamie. [St. jaunatnei.] Ar E. Grīnvalda zīm. M., «Prometejs», 1931. 24 lpp. [1000 eks.] Saturs: Meteors. Nesalaužamie. *Rec.: L.* — C 7, 430.—431. lpp.; *Konflikts V.* — ĶmC 1932, 14. I.
Silarājs Fr. Strādājam kolektīvā. (Lasāmgrāmata 3. māc. gadam.) M., «Prometejs», 1931. 126 lpp. *Rec.: Pērle A.* — C 1932, 4, 380. lpp.
Sudrabu Edžus. Ķopoti raksti. IV grāmata. [Stāsti.] M., «Prometejs», 1931. 206 lpp. [2000 eks.] Saturs: Priekšvārds. P. Vīksne. Sudrabu Edžus stāsti reakcijas laikmetā. — Svešumā. Aizpieters. Grūtsirdība. Komūnā. Zem dienvidus debesīm.

RAKSTI LAIKRAKSTOS, ŽURNĀLOS U. C.

Andrejs Upīts kā sociālfašistu dramaturgs. C 10/12, 746.—747. lpp.
Apspriedes gaita. [Vissavienības latvju strādzemkoru 2. konference.] KmC 26., 28. IV
Atsaucamies. [Ļ. «Oktobra paaudzes» uzaicinājumam. J. Freibergs, J. Krogzems, K. Martinovs, P. Ķeiris, V. Āboltiņš, A. Ķibloks, A. Krontāls, O. Kārkliņa.] KmC 26. V
Bernhards Šou Ļeņingradā. KmC 27. VII
Bernhards Šou Maskavā. [Ar ģīm.] SC 25. VII
Bernhards Šou par SPRS. [Ar ģīm.] KmC 14. VIII, SC 9. VIII
Būsim triecnieki latvju strādzemkoru kustības pārkārtošanā un aktivizēšanā. KmC 6. XII
«Celtnes» Nr. 1 1931. gada saturs. KmC 16. I
«Celtnes» vakars Maskavā P. Stučkas klubā. C 5, 314. lpp.
Cīņā par dienas laikrakstu. KmC 4. V
Cīņā par kultūrrevolūciju. SC 11. I
Demjans Bednijs Rietumsibīrijas rūpnīcās. [Ar ģīm.] SC 13. VI
Dzīvot sauc! (Biedra K. Jakobsona pēdējais gājiens.) KmC 1. IX
Eidemanis R. [K. Veidemaņa un V. Andersona šaržs, A. Bernharda fotoatt.] C 5, 314. lpp.
Eiduks J. dzejo. [K. Veidemaņa un V. Andersona šaržs, A. Bernharda fotoatt.] C 6, 372. lpp.
Gatavosimies turpmākām cīņām. (Vissavienības Prolet. rakstn. asociāciju apvienības plēnums.) C 8, 481.—484. lpp.
Gatavosimies uz latvju kultūrdarbinieku apspriedi. KmC 23. IX
Gatavosimies uz mūsu korespondentu apspriedi. KmC 9. III
Grāmatu galds. C 7, 448. lpp., C 9, 576. lpp.; C 10/12, 748. lpp.
Grants. [K. Veidemaņa un V. Andersona šaržs, A. Bernharda fotoatt.] C 6, 369. lpp.
Harkovas darbaļaužu protests. [Pret «Kreisās Frontes» slēgšanu.] C 4, 218. lpp.
Ievērojamākā proletrakstnieka [M. Gorkija] 65 gadu jubileja. [Ar ģīm.] SC 12. IV
Iznācis «Celtnes» Nr. 2. [Saturs.] KmC 9. II
Jakobsons Kārlis. [Nāves ziņa.] KmC 30. VIII, LZ 31. VIII
Jāpanāk lūzums latvju laikrakstu un literatūras izplatīšanas darbā. KmC 17. II
Jāseko Padomju Savienības darbaļaužu piemēram. [M. Gorkija raksti «Par cinismu» un «Atbilde uz žurnāla «Vu» aptauju».] C 3, 191. lpp.
Jaunie uzdevumi izdevniecības laukā. KmC 7. IX
Kā J. Eiduks «labo» savas oportūnistiskās kļūdas. C 9, 555.—556. lpp.
Kā Latvijas buržuāzija nodrošina rakstniekus ar pensijām. C 9, 574. lpp.
Knoriņš pie darba. [K. Veidemaņa un V. Andersona šaržs, A. Bernharda fotoatt.] C 5, 315. lpp.
Ko dara mūsu rakstnieki? [A. Ziediņš nobeidzis lugu «Kaujinieks» un vāc materiālus par dzīvi kolektīvsaimniecībās. Edm. Burnevics uzrakstījis lugu «Žurkas». Art. Kadiķis-Groznijs pabeidzis st. «Zem zaļā zara». J. Eiduks kopo savu dzj. krāj. Ļeņingradas «oktobrieši» strādā pie krāj. «Celtnes kāpēs». Iznāks Sudrabu Edžus kop. rakstu 4. sējums. Izdos K. Pelēkā dzj. krāj. «Darbdienas ļaudis». Al. Cepļa pabeigtais romāns «Kalpi» un dzj. krāj. «Entuziasti» iznāks Baltkrievijā. J. Brastkalns raksta grāmatu «Padomi rakstniekiem iesācējiem».] C 4, 255. lpp.
Ko dara Sibīrijas latvju proletrakstnieki. [J. Deglis vāc materiālus par celtniecības darba varoņiem. V. Voss gatavo aprakstus par Kombaiņceltni un kolektivizāciju. A. Statists raksta darbu «Gigants». P. Zaļkalns raksta st. «Delegāte Ilze» un «Trešā brigāde». Ed. Klusbergs, J. Nerogs gatavo darbus Sibīrijas PRA Latsekc. rakstu krāj. u. c.] C 9, 566. lpp.

«Komunāru Cīņai» un visām bijušo latvju strēlnieku sekcijām. KmC 3. IX
Laikraksta «Sibīrijas Cīņa» paplašināšanās. KmC 3. II
Latvijas buržuāzijai un sociāldemokrātiem nāksies par saviem darbiem atbildēt. (Harkovas darbaļaužu rezolūcija.) [Sakarā ar kreisās preses vajāšanu buržuāz. Latvijā.] KmC 7. III
Latvijas Komunistiskās partijas 8. kongresa manifests Latvijas darbaļaudīm. CBd 5, 1.—15. lpp.; C 7, 442.—443. lpp.
Latvijas revolucionāras strādnieku preses desmit gadi. (Hronika no 1921. līdz 1931. gadam.) KmC 3., 4. XI [«Tribīne» Nr. 3, 1931.]
Latvju proletāriskā dzeja rekonstrukcijas periodā. C 9, 540.—542. lpp.
Latvju proletārisko rakstnieku darbi krievu valodā. KmC 30. IV
Latvju proletrakstniecības jaunie uzdevumi. (Sakarā ar Vissavienības latvju proletrakstnieku 3. konferenci.) C 10/12, 629.—635. lpp.
Latvju rakstnieki cittautu rakstniecībā. [Daiļlit. izd. iznākušas A. Upīša grām. «Под железной пятой», «Рассказы о пасторах» un J. Kalniņa «Кипуны». Žurn. *«Linkskruve»* ievietots E. Frosa raksts, avīzē *«Die Rote Fahne»* — apcerējums par latvju strādnieku teātri.] C 4, 255. lpp.
Latvju rakstnieki krievu literatūrā. [Ļeņingradas Proletrakstn. asociācijas Latvju sekc. E. Silmaņa tulk. laidīšot klajā L. Laicena, A. Kadiķa-Groznija, S. Berģa, Sudrabu Edžus, K. Jokuma, A. Ziediņa un A. Upīša darbus. Izdošot arī J. Kalniņa un J. Lojas kr. val. sarakstītos darbus. Sīkākus sacerējumus publicēšot žurn. «Ļeņingrad», «Vestņik inostrannoi literaturi», «Oktjabr», «Rezec» u. c.] C 1, 63. lpp.
Latvju strādkoru pašreizējie uzdevumi. [Izvilkumi no b. J. Laša referāta latvju strādzemkoru 2. apspriedē-salidojumā.] KmC 4. V
Latvju strādzemkori sociālistiskā uzbrukuma organizētāju rindās. KmC 28. IV
Latvju strādzemkoru apspriedes gaita. SC 14. V
Latvju strādzemkoru apspriedes-salidojuma dalībnieki par «Celtni». C 6, 375.—376. lpp.
Latvju strādzemkoru salidojuma apsveikums Kominternei. KmC 30. IV
Latvju strādzemkoru Vissavienības 2. konference. (Debates pie b. K. Jokuma referāta.) SC 26. V
Latvju strādzemkoru Vissavienības 2. konference. (Debates par b. Svira referātu un ziņojumu no vietām.) SC 17., 20., 23. V
Linarda Laicena darbi cittautu valodās. [Daiļlit. izd. Ļeņingradā izdod Laicena kop. rakstus 8 sēj. ar bibliogrāfiju un komentāriem. Žurn. *«Linkskruve»* un avīzē *«Die Rote Fahne»* ievietots st. «Karoga briesmas». Ukraiņu orgānā «Гарт» publicēs Laicena dzj. izlasi.] C 4, 255. lpp.
LOKAF'a 1. Vissavienības konkurss. C 10/12, 739. lpp.
Ļeņingradas apgabala latvju proletrakstnieku konference. C 10/12, 745. lpp.
Maksima Gorkija spriedums. LZ 4. II
Maksims Gorkijs Maskavā. SC 20. V
Maskavas latvju darbaļaužu protests. (Pieņemts 20. februāra izrīkojumā.) [Pret «Kreisās Frontes» slēgšanu.] C 4, 219. lpp.
M. Gorkijs par sociālistiskās celtniecības enciklopēdijas sastādīšanu. SC 7. IX
Mirusi rakstniece Klitija. [Paziņojums.] C 6, 381. lpp.
Noslepkavotos biedrus pieminot. [Silfa-Jaunzema, Ārāja-Bērces u. c. piemiņas vakars M.] KmC 13. VI
Organizējat «Sibīrijas Cīņas» izplatīšanu. SC 19. XI
Pārkārtosim latvju strādzemkoru rindas. [Vissavienības latvju 2. apspriedes atreferējums.] LZ 1. V
Par ļeņinisko posmu latvju proletrakstniecības attīstībā. (1. Leģendu fabricēšana. 2. Pret Latvijas Kompartijas lēmumu ignorēšanu Latvijas rakstniecības jautājumos. 3. Pret nacionālismu un oportūnismu Latvijas literatūras jautājumos. 4. Pret Harkovas rezolūcijas kroplotājiem. 5. Par ļeņinisko posmu latvju proletrakstniecības attīstībā.) [«Celtnes» polemika ar J. Eiduku un ĻPRA Latvju sekc.] C 10/12, 683.—694. lpp.

15. novembrī latvju Vissavienības kultūrdarbinieku apspriede. SC 30. IX
Preses diena un mūsu uzdevumi. SC 5. V
Pret nacionālismu un oportūnismu Latvijas literatūras jautājumos. C 7, 421.—426. lpp.
Proletrakstnieki atsaucas. [K. Priednieks un Leopolds Lorencs piedalīsies KmC izsludinātā sacensībā mazo formu krājuma sastādīšanā.] KmC 26. IV
Rogovas latviešu lasāmmājas apskate. LZ 1. IV
Rolāns Romēns aicina aizstāvēt Padomju Savienību. C 3, 192. lpp.
Rūpēsimies par latvju proletrakstniecības kadriem. C 6, 348.—351. lpp.
Sacenšaties! Ciems ar ciemu, kolektīvs ar kolektīvu, organizējiet soc. sacensību par «Sibīrijas Cīņas» tirāžas pacelšanu. SC 17. I
Sibīrijas latvju proletrakstnieki darbā. C 7, 441. lpp.
Sociālistiskā piecgade un latvju strādzemkoru vispārējie uzdevumi. (Izvilkumi no b. P. Svira referāta.) KmC 26., 28. IV
Stāsimies sociālisma cēlāju pirmajās rindās. (Par korespondentu jaunajiem uzdevumiem.) KmC 18. I
Strādkoru apspriedei-salidojumam sanākot. KmC 22. IV
Sveiciens Maksimam Gorkijam. LZ 17. V
Tehnikuma darba uzskaita brigāde. Latvju pedtehnikuma korespondentu pulciņa darbība 1930.—31. g.g. KmC 27. VI
Vajadzīga strēlnieku lapiņa. [Pie «Komunāru Cīņas».] KmC 20. IV
Varoņlaikmeta attēls proletāriskā rakstniecībā. C 7, 412.—414. lpp.
Vienības plēnums. [RAPP 19.—20. februāra plēnums.] C 4, 252. lpp.
Vissavienības latvju kultūrdarbinieku apspriede. [Dienas kārtība.] KmC 30. XI, 1. XII
Vissavienības latvju strādzemkoru 2. konference-salidojums. KmC 26., 28., 30. IV; 4., 6., 8., 10. V
Visus spēkus dienas laikraksta izveidošanai. KmC 31. X
V.-Luku latvju darbaļaužu protests. [Pret «Kreisās Frontes» slēgšanu.] C 4, 219. lpp.
-?!- Plaģiators darbā... [Izd. «Zif» sērijā «Laukstrādnieka b-ka» kāds an. autors gandrīz vārds vārdā norakstījis Klusā un ig. proletāriskā rakstnieka Rannaleta agrāk izd. darbu E. Silmaņa u. c. tulkojumos, kā arī J. Eiduka un A. Lunačarska priekšvārdus.] C 1, 61. lpp.
-alc. «Celtnes» brigāde Harkovā. C 5, 314.—315. lpp.
-jens-. Latviešu konversācijas vārdnīca. (A. Gulbja izd. vārdn. 1.—4. sēj.] C 1, 64. lpp.
-jh- Komunistiskās akadēmijas Latvju sekcijas darbība. KmC 26. IV
-stk- Jāpaasina cīņa pret noteiktām nacionāldemokrātisma tendencēm latvju proletāriskā literatūrā. KmC 11. XI
[*Altinkovičs K.*] *Vecais Vilks.* Vecie laiki aiz muguras. [Par lauku korespondentiem.] SC 12. III
Andersons un *Veidemanis.* «Preses dienas» zīmējums. «Jauniesaukums latvju proletrakstniecībā». P. Laša fotoatt. C 8, 492. lpp.
— «Preses dienas» zīmējums. «Jums cīņu zemgrīdē nenoķert». P. Laša fotoatt. C 8, 497. lpp.
— «Preses dienas» zīmējums. «Mūsu korespondents — sociālisma cēlājs». P. Laša fotoatt. C 8, 484. lpp.
Aspers. Preses vakars MLC Strādnieku klubā. KmC 10. XII
Azika M. Jautājums, kurš jāatrisina. [Par kultūrdarbinieku kadriem.] KmC 25. XI
Balodis J. Pret nevīžību grāmatu izplatīšanā jācīnās. SC 8. X
— Zemkoru kustības neorganizēšana — oportūnisms praktikā. SC 10. XI
[*Bancāns*] *R. B-ns.* Studija «Skatuve» būs profesionāls latviešu teātris. KmC 16. IX
— *R. B-ns.* Pulcēsimies ap savu teātri! [Stud. «Skatuve».] KmC 25. IX

Bērziņš-Ziemelis J. Zem šķidra «demokrātisma» segas... [Protests pret «Krievsās Frontes» aizliegšanu.] C 4, 220.—221. lpp.
B. Fr. Literatūras izplatīšanas lietā. KmC 6. I
Biedru grupa. Mēs cīņu turpināsim. [Biedra J. Siliņa piemiņai. Ar ģīm.] KmC 16. IX
[*Birojs-Šmits*] *Ed. Bi.* Litkonsultanta piezīmes par «Celtnei» iesūtītiem dzejoļiem. C 10/12, 613.—616. lpp.
Blakitnijs V., ukraiņu dzejnieks. [Ģīm.] C 4, 230. lpp.
Bomīts P. Svarīgi mūsu kultūrdarba jautājumi. KmC 22. XII
— *P. B.* — Maskavas Latv. centr. strādn. kluba gada darbs. KmC 31. III, 2. IV
Brastkalns J. Kritiska piezīme par V. Jakobsona dzejoli «Kalps un saimnieks». C 4, 222.—224. lpp.
— *J. Brk.* Maskavas Proletrakstnieku asociācijas valdes paplašināts plēnums. C 7, 438.—439. lpp.
Brastkalns J., Ed. Salenieks, A. Grants, Maskavas PRA Latsekcijas birojs. Zaudējot biedru un rakstnieku. [K. Jakobsonu.] KmC 30. VIII
Butevics Jūl. «Amerikas Cīņa». (Amerikas Komunistu partijas Latsekcijas biroja un latvju strādnieku apvienības kopējs orgāns. Piektais gada gājums. Iznāk Ņujorkā divreiz mēnesī.) KmC 2. IV
— Domas par dienas laikrakstu. KmC 31. X
— Pērsietis. C 5, 320. lpp.
— Roberts Ziemelis. [Nekrologs.] KmC 26. I
— Vārdnīcu bads. KmC 3. II
— Zemstrīpas stāsts. [J. Degļa stāsts «Robežas jūk» SC.] KmC 27. III
Celms A. Banga. «Latvijas Sarkanās palīdzības pieci gadi». «Spartaks», 1930. (Sarkanās palīdzības aģitators Nr. 8.) [*Rec.*] C 2, 122. lpp.
— Kolektivizācijas svētki. [Kultūrsvētki latv. kolonijās un latv. pad. preses nostāja.] C 10/12, 742.—743. lpp.
— Kominternes Latsekcijas jaunākie izdevumi. C 8, 504.—505. lpp.
— Kominternes Latsekcijas jaunākie izdevumi. C 10/12, 733.—734. lpp.
— Latviešu strādzemkori jaunu uzdevumu priekšā. [Sekmīgi pabeigt piecgadi 4 gados.] C 4, 234.—237. lpp.
— Latvju strādzemkoru Vissavienības 2. apspriede-salidojums. (M. no 23.—27. IV 1931.) [Ar fotoatt.] C 6, 373.—374. lpp.
— Strādzemkori, enerģiskāk pārkārtojat savu darbu! KmC 23., 25. VI
— Strādzemkoru pašreizējie svarīgākie uzdevumi. KmC 29. VI
— Uzlabosim strādzemkoru vadību un audzināšanu. KmC 2. XI
[*«Celtnes»*] *Redakcija* atgādina... [Žurn. raksti par mākslinieciskās jaunrades jautāj. tiekot drukāti pārrunu kārtībā kā «materiāli Latvju proletrakstnieku CB plēnumam». Visi līdz-ki un lasītāji uzaicināti aktīvāk piedalīties diskusijā.] C 1, 50. lpp.
— «Celtnes» lasītājiem. [Lai uzlabotu žurn. saturu, red. lūdz lasītājus atbildēt uz šādiem jautāj.: «1. Lasītāja sociālais stāvoklis. 2. Kādus darbus uzskatāt par vispieņemamākiem: a) stāsti un apraksti, b) dzejas, c) sabiedriski zinātniski un kritiski raksti. 3. Kuri no mākslas pielikumiem labākie. 4. Kādas jaunas nodaļas būtu vēlamas žurnālā (zinātniska, satīras un humora vai citas). 5. Kas jūs neapmierina žurnālā; kādi darbi nederīgi. 6. Kādas jūsu domas par žurnāla ilustratīvo pusi...»] C 1—6 [Uz vāka.]
— Konsultācija rakstniekiem iesācējiem. [Red. ievads pie A. Zaprovskas raksta «Iesūtītās un neizlietotās dzejas trūkumi».] C 1, 51. lpp.
— Valoda. [Paziņojums par jaunas nod. atvēršanu «Celtnē».] C 10/12, 727. lpp.
— Vēstulnieks. [Atbildes Dumpem, Faustam, J. Ozolzaram, K. Lupandam, Granzenam, P. Ķeirim, D. Rožkalnam, F. Arājam, M. Rozenbergai, Ed. Klusbergam un A. Grantam.] C 5, 320. lpp.
— Piezīme. [Pie D. Rožkalna vēstules redakcijai.] C 9, 576. lpp.
— Piezīme. [Pie J. Eiduka dzejoļa «Literāriska viktorīna».] C 10/12, 617. lpp.

[*«Celtnes» red.*] Piezīme. [Pie J. Eiduka raksta «Vai Ed. Veidenbaums — reliģiozu dzeju autors».] C 3, 171. lpp.
— Piezīme. [Pie P. Vīksnes raksta «Pereverzevisma elementi latvju proletāriskās rakstniecības teorijā un kritikā».] C 10/12, 696. lpp.
«Celtnes» un «Latviešu Zemnieka» brigāde. «Celtnes» brigāde Veļikije Lukos. C 4, 254.—255. lpp.
Ceplis A. Saimniekdēla dzejas. [Rec. par K. Rabāca «Vasaru». Dzejoļi. 1925.—1931. R., «Zaļā Vārna», 1931.] C 9, 571. lpp.
Čirkovs N. M. Ukraiņu proletāriskā literatūra. Proletāriskās literatūras attīstības vēsture Ukrainā. Ukraiņu proletāriskā dzeja. Ukraiņu proletāriskā daiļproza. Tulk. A. Pērle. Atdzejojumi A. Cepļa. [Ar V. Sosjuras, S. Fiļipenko, Pavlo Tičinas, M. Semenko, M. Hvilovija un F. Mikitenko ģīm.] C 4—5, 231.—234. un 297.—301. lpp.
Čumandrins M. Aizliegts kreisās literatūras žurnāls «Kreisā Fronte». [Protests.] C 4, 220. lpp.
«Darba Bērnu» redakcija. Bērnu-korespondentu salidojums. KmC 2. I
«Darba Bērnu» un *«Mazā Kolektīvista» redakcija.* Jaunatne, stājies vietā! [K. Jakobsona piemiņai.] KmC 30. VIII
Dadzis Fr. Solis uz priekšu. [«Kom. Cīņa» sāk iznākt kā dienas laikraksts.] KmC 2. XI
Daniševskis J. Latvijas sociālfašistu «16.» kongress. CBd 5, 91.—101. lpp.
Dauge P. Apsveikums [latvju strādzemkoru] salidojumam no vecās lielinieku paaudzes. SC 11. V
— Revolūcijas cīnītāju pirmajās rindās. [J. Lencmanis.] KmC 29. XI
Dermanis V. Komunistiskā laikraksta uzdevumi jāveic triecienkārtā. KmC 2. XI
— Latvijas pusfašistiskā valdība ... [Protests pret «Kreisās Frontes» slēgšanu.] C 4, 220. lpp.
— Pasaules rakstniecības vēsture latviešu valodā. [Rec. par R. Egles un A. Upīša «Pasaules rakstniecības vēsturi». 1.—5. grām. R., A. Gulbis, 1930.] C 10/12, 656.—664. lpp.
Dirikis-Salkonis K. Lielinieciskās partijas pirmajās rindās. (J. Lencmanis.) [50 gadu jubileja.] KmC 29. XI
[Draudiņš] T. Dr. Sociālistiskā celtniecība un prese. [Ar aut. ģīm.] C 5, 292.—296. lpp
Dzindris J., vecais korists. Par mākslu un kur tā visvairāk vajadzīga. KmC 5. II
Eiduks J. Andrejs Upīts — viņpus barikādēm. KmC 1. X
— Fašistiskais iekšlietministrs noliedzis «Kreiso Fronti». [Protests.] C 4, 221. lpp.
— Literāriska viktorīna. [Par J. Alunānu, Ausekli, A. Pumpuru, R. Blaumani, J. Raini, L. Laicenu un Sudrabu Edžu.] C 10/12, 616.—617. lpp.
— II Vispasaules revolucionāro rakstnieku konference. C 2, 123.—126. lpp.
— Vai Ed. Veidenbaums — reliģiozu dzeju autors. [Ar «Celtnes» red. piezīmi.] C 3, 171.—174. lpp.
— Vēstule redakcijai. [Par drukas kļūdu dzejolī «Balsojat par pienu!».] KmC 22. I
Fausts. Par apolitismu un astē vilkšanos. (Dažas piezīmes par «Darba Bērniem».) KmC 1. III
Fross E. Kapitālisma krīze un Latvijas rakstniecība. (E. Frosa referāts MAPP'a Latsekcijas aktīva sapulcē 24. nov. 1931. g.) Atref. E. Mizze. KmC 1., 2. XII
Gorkijs M. (Ģīm.) SC 20. VII
— Visas pasaules proletariātam jāzin ... C 3, 191. lpp.
Grauss. Latvijas revolucionārā prese veic savus kaujinieciskos uzdevumus. KmC 4. V
Grobiņa E. «Mazais Kolektīvists». Nr. 4/5, 6. M., «Prometejs», 1931. [*Rec.*] C 10/12, 736. lpp.

Hermanis E., A. Blūmfelds, J. Mirams, R. Grabelis. Cīņas biedru sveiciens. [J. Lencmanim.] KmC 29. XI

Hermanis J. Dienas laikraksts — politisks uzdevums. KmC 2. IV

— Vecā lielinieka b. J. Lencmaņa-Ķenča 50. g. dienā. KmC 30. XI

Iesms. Par kulturāliem centriem, studentiem un korespondentiem. KmC 28. I

Iliks. Par masu dziesmu. C 5, 315.—316. lpp.

Izglītības biedrības «Prometejs» valde. Visiem latvju strādnieku klubiem, lauksaimniecības kolektīviem, visiem latvju strādniekiem un kolektīvistiem. [Par iestāšanos biedrībā.] KmC 11. III

Jakobsons K. Imonens K. «Āmurs». Luga 6 ainās. Tulk. J. Ozoliņš. M., «Prometejs», 1931. [*Rec.*] C 8, 503. lpp.

— «Lūzuma gados». [Rec. par V. Stavska «Разбег» un «Станица». Kubaņas esejas.] C 9, 558.—560. lpp.

— Neizlietoto feļetonu apskate. KmC 2. VIII

— Panferovs F. «Atmatas». «Бруски» — romāns. [*Rec.*] C 4, 244.—247. lpp.

— Tev — kultūrfrontes pirmajā postenī! [Apsveikums Latvju pedtehnikumam.] LZ 22. III

— Vairāk konkrētības un skaidrības. [Sakarā ar Vienas rakstu «Vēlreiz par padziļināto psiholoģismu».] C 2, 110.—116. lpp.

— Vēstule redakcijai. [Par P. Svira sagrozījumiem attiecībā uz K. Jakobsona izteiktām domām.] KmC 8. V

[*Janele J.*] *Viena.* Iesācēju dramatiskie darbi. C 10/12, 619.—622. lpp.

— *Viena.* [K. Veidemaņa un V. Andersona šaržs, A. Bernharda fotoatt.] C 7, 431. lpp.

— *Viena.* Pret polemisku akrobātiku. Atbilde uz b. K. Jakobsona rakstu «Vairāk konkrētības un skaidrības». C 4—5, 238.—242. un 302.—308. lpp.

— *Viena.* Vēlreiz par «padziļināto psiholoģismu» un dialektiskā materiālisma metodi. (Sakarā ar b. K. Jakobsona rakstu «Psiholoģiskā metode vai «psiholoģisms» bez metodes».) C 1, 38.—45. lpp.

Jaunrodziņš J. Veidosim jaunus proletrakstnieku kadrus. SC 30. III

Jēgers P. Latviešu pedtehnikums — latvju komunistiskās audzināšanas kadru sagatavošanas štābs. LZ 22. III

[*Jokums K.*] *Ko.-Jo.* Bernhards Šovs Padomju Savienībā. [Ar šaržu.] C 9, 568.—569. lpp.

— Dienas laikraksta uzdevumi lauksaimniecības rekonstrukcijas laukā. [«Komunāru Cīņa».] KmC 2. XI

— *Ko.-Jo.* Divi uzsaukumi. [Par M. Gorkija «Ja ienaidnieks nepadodas, viņu iznīcina» un «Strādniekiem un zemniekiem».] C 1, 58.—59. lpp.

— Galveno vērību — literāriskai produkcijai. KmC 11. XII

— *Ko.-Jo.* Kāda bezprincipu «bloka» sabrukums. [Par kr. rakstnieku grupu «Litfronte».] C 1, 62. lpp.

— *Ko.-Jo.* Kā kļūt par rakstnieku? KmC 6. XII

— Latvju pedtehnikuma desmit gadu jubileja. C 5, 313. lpp.

— *Ko.-Jo.* Latvju strādzemkoru iesaukums literatūrā. C 6, 374.—375. lpp.

— *K. J.* Latvju strēlnieku svētki Maskavā. LZ 6. VI

— *Ko.-Jo.* Kamdēļ Rainim piešķīra Durbes muižu? Tamdēļ, ka viņš atturēja strādniekus no komunisma. C 10/12, 747. lpp.

— Pa strēlnieku ceļiem. [Ar fotoatt.] C 8—9, 469.—479. un 529.—539. lpp.

— *Ko.-Jo.* Piedalīsimies «Pilsoņkara vēstures» izdošanā. KmC 25. IX

— Plānveidību un sistēmu nacionālā kultūrdarbā. Tiek izstrādāti nacionālā kultūrdarba kontrolskaitļi. KmC 14. XII

— *Ko.-Jo.* «Sākums». Sabiedriski politisks un literārisks J. J. Marhļevska RTKU Latvju sektora stud. žurn. Nr. 17. Decembris. M., 1930. C 4, 243.—244. lpp.

— *Ko.-Jo.* Strēlnieku atmiņu vakars Maskavā. KmC 14. XI

— *Ko.-Jo.* Mazvērtīga grāmata ar pretenciozu virsrakstu. [Talcis Ādolfs. «Dumpīgā grāmata». R., 1931. Rec.] C 5, 319. lpp.

Jokums K. Veca darbdienieša piemiņai. [K. Jakobsons.] KmC 30. VIII
— Zemkoru kārtējie uzdevumi. (Izvilkums no referāta strādzemkoru konferencē.) SC 20. V, KmC 6. V
Jokums K., Pelēkais K. Mācīsimies no Perekopu cīņām. Pie Krimas valdības. LZ 12. VI
— Pa strēlnieku ceļiem. LZ 2. VI
— Uz Perekopa vaļņa. LZ 6. VI
Kabe. Aktīvie klusētāji. KmC 19. XI
— Mums jācīnās par ļeņinisku kritiku. KmC 21. X
Kadiķis-Groznijs A. Vārds par kritiku. KmC 22., 24., 26. I
Kadiķis-Groznijs A., Eizenšmits-Mākonis, A. Pinnis. Latvju kultūrdarba pārkārtošanas principi. KmC 4., 5. XI
Kalps K. Gleznieciības šodiena. [Cīņa par masu mākslu un «Celtnes» ilustrācijas.] C 1, 46.—47. lpp.
Kalts. Latvju proletrakstnieku brigāde «Sarkanajā Zvaigznē». (Maskavā.) KmC 18. IV
Kamertons K. Rietumapgabala nacionālo mazākumu kultūrdarbinieku salidojums. KmC 4. IV
K. E. Strādnieku teātra savienības Internacionāles diena Vedingā. (No mūsu Berlīnes korespondenta.) KmC 3. III
K. L. Bērnu literatūra. [*Rec.* par E. Mindlina «Krasinu ledū» un J. Reiņa «Traktoru».] C 10/12, 737. lpp.
— Vērību bērnu presei un bērnu korespondentu kustībai. LZ 26. VII
Klusbergs Ed. Kāpēc likvidējās Maskavas «Oktobra paaudze». C 4, 253.—254. lpp.
— Latvju literatūras teorētiķi — jums vārds. SC 23. VII
— MAPP'a Latsekcijas biroja vārdā. Pie darba ar sociālistiskās sacensības metodēm! [Par «Celtnes» tirāžu.] KmC 2. I
K. Marksa skolas audzēkņu kolektīvs. Izpildīsim biedra [K. Jakobsona] novēlējumus. KmC 30. VIII
Knoriņš V. Latviešu literatūra. [Raksts domāts ievietošanai «Literatūras enciklopēdijā» kr. valodā.] C 1—2, 33.—37. un 96.—102. lpp.
— Latvijas pilsonība «aizliegusi» kreiso rakstniecības un mākslas žurnālu «Kreisā Fronte». [Protests.] C 4, 220. lpp.
Kominternes Latsekcija. Sveiciens cīnītājam-ļeņinietim. [J. Lencmanim.] KmC 29. XI
«Kom[unāru] Cīņas» redakcija. Mācīsimies no Lencmaņa. KmC 29. XI
— Piezīme. [A. Pērles rakstam «Nedu|ķosim ūdeni». KmC 9., 11. II.] KmC 11. II
— Piezīme. [R. Eidemaņa stāstam «Ap saules lēktu».] KmC 19., 23. II
«Kom[unāru] Cīņas» un «Latv[iešu] Zemnieka» redakcijas. Izdevn. «Prometejs». Latvju dienas laikraksts iznāks no šī gada 1. novembra. SC 16. X
— Rakstnieks un žurnālists. [K. Jakobsons.] KmC 30. VIII, LZ 31. VIII
Konflikts V. Revolucionāro dziesmu krājumi. [1) J. Ozoliņa «Padomju zemē». 2) «Dziesmas skolām un koriem». M., «Prometejs».] SC 19. IX
Krastiņš Fredis, Ed. Birojs. Trimdas biedram — Ķencim [J. Lencmanim veltīts dzejolis.] KmC 29. XI
Krauja A. Pedagoģiskā tehnikuma desmit gadu jubileja. [Jubilejas vakars Latiznamā Ļeņingradā.] LZ 1. IV
Krogzems J. «Cīņu dienas». [*Rec.*] KmC 4. I
— Gatavosimies uz latvju strādzemkoru apspriedi. (No Ļeņingradas.) KmC 4. IV
— Ko lēma latvju darba bērnu korespondentu pirmā apspriede. KmC 8. IV
— «Latvju Arāja Kalendārs» 1931. gadam. [*Rec.*] LZ 31. I
— «Mazais kolektīvists» Nr. 1. [*Rec.*] LZ 20. II
— Pastiprināsim darba bērnu literatūras izdošanu. KmC 19. III

Krogzems J. «Pazudušais dēls». [Ļeņingradas Latiznama Strādnieku teātra darbnīcas uzvedumā.] KmC 11. II
— *Ļeņingradas Centrālā latvju preses posteņa uzdevumā.* Ļeņingrada raportē. KmC 6. V
Krogzems J., Vold. Kārkliņš, Fr. Pilabers. «Gaidītie un negaidītie». [Atsauksmes par studijas «Skatuve» izrādi Maskavā.] KmC 10. V
Krūmiņa Erika. Skolu jaunatne par «Celtni». C 5, 309.—310. lpp.
Krūmiņš V. Jauni proletrakstnieku kadri. Sibīrijā noorganizējusies Proletrakstnieku asociācijas Latviešu sekcija. LZ 1. IV
Krūziņš. RTKU studentu litpulciņš. C 7, 441. lpp.
— «Traktors un koris». [Koncerts Maskavas Latviešu centrālā strādnieku klubā.] KmC 27. II
— Uz priekšu! [Piezīmes par Ed. Salenieka stāstu «Soli pa solim».] KmC 15. XII
Ķikute A., Balodis J. Lasāmmājai jātop par politiski sabiedriskās dzīves centru un masu organizatoru. (Borisova, Ajaras raj.) SC 25. VIII
Ķ[iršs] J. Bērnu un jaunatnes literatūra. [Rec. par V. Šklovska «Turksibu», tulk. E. Mizze. (M., «Prometejs», 1930), un D. Furmanova «Sarkano desantu», tulk. P. Preiss (M., «Prometejs», 1931).] C 5, 310.—311. lpp.
— *J. Ķ.* Dostojevska atcerei. C 4, 248. lpp.
— *J. Ķ.* «Gaidītie un negaidītie». [R. Bancāna lugas uzvedums. Sakarā ar studijas «Skatuve» pirmizrādi. M. Latv. klubā 15. IV.] C 6, 379.—380. lpp.
— Latviešu komunistu dienas laikraksts Maskavā. [«Komunāru Cīņa».] C 10/12, 746. lpp.
— Maksims Gorkijs. C 5, 317.—319. lpp.
— Maksims Gorkijs Padomju Savienībā. C 6, 380.—381. lpp.
— Mums vajadzīgs dienas laikraksts. KmC 21. III
Laicens L. Kā strādāju. C 8, 498.—502. lpp.
Lasis J. Latvju strādkoru pašreizējie uzdevumi. (Izvilkumi no Laša referāta latvju strādkoru otrā salidojumā.) KmC 4. V
— Latvju strādkoru pašreizējie uzdevumi. (Referāta konspekts.) KmC 22. IV
«L[atviešu] Z[emnieka]» [redakcija]. Atklājam korespondentu atbūtnes kursus. LZ 31. I
Latvju Proletrakstnieku Centrālais birojs. Biedra Kārļa Jakobsona piemiņai! KmC 30. VIII, LZ 31. VIII, SC 7. IX
— Cīņā par lielu lieliniecisma mākslu! KmC 4. XI
— Palīdzēsim jauniesaukumam literatūrā! Saistīsimies jo ciešāk ar fabrikām un kolektīviem! C 7, 437.—438. lpp.
— Parādīsim mūsu darba varoņus. Visām latvju rakstnieku organizācijām, litpulciņiem un visiem rakstniekiem. C 10/12, 738. lpp.
— Visām latvju proletrakstnieku organizācijām. C 5, 311. lpp.
— Visām latvju proletrakstnieku organizācijām, visiem latvju proletrakstniekiem, strādnieku un zemnieku korespondentiem. [Par darba trieciennieku attēlošanu literatūrā.] LZ 16. VI, C 7, 437. lpp.
Latvju proletrakstnieku CB. Bijušo latvju strēlnieku CB. Latvju proletrakstnieku organizācijām, bijušo latvju strēlnieku sekcijām. [Par lit. sabiedrisku rakstu krāj. «Bijušie latvju strēlnieki sociālistiskās celtniecības frontēs» izdošanu.] C 10/12, 738.—739. lpp., KmC 11. X, SC 27. X
Laukmanis K. «Celtnes» brigādes izbraukums. KmC 2. I
— Ceļu grāmatai! KmC 13. X
— «Darba Bērnu» «Cīņu Dienas». LZ 15. I
— *Uldis Velns.* Hallo! Hallo! (Satīriska hronika vai dienas apskats.) KmC 7. II
— Latvju kultūrdarba grūtības un sasniegumi. Vissavienības latvju kultūrdarbinieku apspriedei sanākot. («Prometeja» ceļojošā instruktora piezīmes.) KmC 27. XII
— Padziļināsim latvju kulturālo darbu. (Sakarā ar Baltkrievijas Zinātņu akadēmijas Latvju komisijas divu gadu darbību.) C 3, 188.—190. lpp.

Laukmanis K. Zemkoriem jābūt masu darbiniekiem. KmC 6. XII
Laukmanis K., K. Avens. Kultūrdarbinieku apspriede Smoļenskā. (Sakarā ar Vissavienības apspriedi.) KmC 15. XII
Leimanis V. Latvju kolektīvu un koloniju kultūrdarbinieku apspriedei sanākot. KmC 9. VI
Lencmanis J. [Ģīm.] KmC 29. XI
Liesmonis J. «Komunāru Cīņas» apskate Ļeņingradā. KmC 13. VI
— Ko saka lasītāji par J. Eiduka stāstu «Trešais svaru kauss». (No disputa materiāliem.) KmC 6. I
— ĻPRA Latsekcijas valdes pirmais plēnums. C 10/12, 745. lpp.
— Proletrakstnieku brigāde «Strēlniekā». [Kolektīvā saimniecībā.] KmC 17. VII
Loja J[ānis]. Atskaņas Ed. Veidenbauma dzejā. Studijas par Eduarda Veidenbauma dzeju. [Statistisks pārskats. A. Oriģināli. I. Vienzilbes atskaņas. II. Divzilbju atskaņas. B. Tulkojumi. I. Vienzilbīgas atskaņas. II. Divzilbīgas atskaņas. III. Trīszilbīgas atskaņas. IV. Pavisam bez atskaņām tulkojumos ir . . .] C 3, 175.—178. lpp.
— Baltā Latvija . . . [Protests pret «Kreisās Frontes» aizliegšanu.] C 4, 221. lpp.
— Izlietosim Hercena institūta Latnodaļu beigušos latvju darbā! Dosim iespēju mūsu ilggadējiem skolotājiem pacelt savu izglītības līmeni! KmC 1. IX
— Kā jaunvārdi veidojami? C 10/12, 727.—728. lpp.
— Kopējiem spēkiem sastādīsim latvju valodas vārdnīcas! KmC 27. II, LZ 20. II, SC 15. III
— Kuplināsim mūsu rakstu valodu. SC 14. V
— Latgaliešu valodas vārdnīca. KmC 27. VI
— Uz cīņu par ideoloģiski izturētu terminoloģiju. KmC 26. VIII
— Veidosim krietnu latvju-krievu vārdnīcu! KmC 14. IX
— Veidosim savu valodu! C 10/12, 728.—729. lpp.
Ļeņingradas «Oktobra paaudzes» birojs. Uzaicinājums visiem «Oktobra paaudzes» biedriem, strādzemkoriem iesācējiem. [Iesūtīt darbus krājumam «Celtnes kāpēs».] KmC 26. V
Ļeņingradas Proletārisko rakstnieku asociācijas Latvju sekcija. Ar dziļu sašutumu . . . [Protests pret «Kreisās Frontes» slēgšanu.] C 4, 219. lpp.
— Mūsu domstarpības. [Ar «Celtni» un Latvju proletrakstnieku CB.] C 10/12, 676.—682. lpp.
Ļ[eņingradas] P[roletārisko] R[akstnieku] A[sociācijas] Latsekcija, Ļeņingradas «Oktobra paaudze». Biedra P. Ķeira piemiņai. [Nekrologs.] C 9, 575. lpp., LZ 10. IX
Ļ[eņingradas] P[roletārisko] R[akstnieku] A[sociācijas] somu sekcija. Latvijas policija slēgusi «Kreiso Fronti» . . . [Protests pret žurn. aizliegšanu.] C 4, 218. lpp.
M. Maskavas latvju strādkori pārkārto savas rindas. KmC 20. IV
M-ans J. «Gaidītie un negaidītie». [Bancāna luga. Studijas «Skatuve» pirmizrāde MLC Strādnieku klubā.] KmC 20. IV
M[askavas] P[roletārisko] R[akstnieku] A[sociācijas] Latsekcijas valde. Sekmēsim jaunā dienas laikraksta izveidošanu. KmC 2. XI
Maskavas Proletrakstnieku Latsekcijas birojs. Zaudējot biedri un rakstnieku. [K. Jakobsonu.] SC 7. IX
Mauslis J. Par jauniem dziesmu krājumiem. KmC 15. X
Mizze E. Soli pa solim — kurp? [Par E. Salenieka stāstu «Soli pa solim».] C 6, 365.—367. lpp.
Novērotājs. Drampulciņam jāsapurinās. [V. Luki.] KmC 31. III
— «Salauztā vara». Uz V. Luku kluba skatuves. [K. Alberga drāma.] KmC 1. XII
Onufrijs. Dziļāk graizīt! [Par satīru.] KmC 23. VI
Ozoliņš A. «Ģenerators». Harkovas Elektromehāniskās rūpnīcas latvju strādnieku, kalpotāju un tehniskā personāla dekādes laikraksts. KmC 20. XI

Ozoliņš A. Žurnāla «Sākums» reorganizēšana. KmC 23. III
Ozoliņš J. Iniciatīvā māksla Maskavas Latv. centr. strādn. klubā. Muzikāli vokālā sekcija. C 8, 506.—507. lpp.
— Latvju kultūrdarbinieku konferencei tuvojoties. KmC 22. XI
— Mākuls. «Taurētājs». Dziesma [iesūtīta ievietošanai C] jauktam korim. J. Raiņa teksts. [Arī piez. par dzj. saturu.] C 10/12, 729.—730. lpp.
— Muzikāli vokālā māksla. [Jauna nod. žurn. «Celtne».] C 2, 126. lpp.
[*Ozoliņš K.*] *Dzirkstele, Maskavas delegāts latvju strādzemkoru 2. salidojumā.* (Ģīm.) KmC 10. V
— *Dzirkstele.* Dienas laikraksts, tiráža un korespondents. KmC 16. IV
Pauge J. Latviešu valodniekiem jādzēš masu pasniegtie rēķini. KmC 29. IX
— Organizēsim brošūru un grāmatu rakstītāju triecienbrigādes. KmC 7. IX
[*Pelēkais K.*] *K. Plk.* «Celtnes» rakstnieku brigādes provincē. C 3, 190. lpp.
— Kārlis Jakobsons. [Nekrologs ar fotoatt.] C 9, 560.—561. lpp.
— Rasons Kārlis. [Nekrologs.] C 5, 275. lpp.
— *K. Plk.* Lasītāji par «Celtni». C 4, 247.—248. lpp.
— *K. Plk.* Miris K. Rasons. LZ 1. IV, SC 12. IV
— «Prometeja» darbība. No b. K. Pelēkā ziņojuma Vissavienības 2. strādzemkoru apspriedē. [Autoru darba tempi. Daudzums un labums. Kadru jautājums. Kontrole pār produkciju. Pārējie jautājumi.] C 6, 376.—378. lpp.
— Velti mira. [K. Jakobsons.] KmC 30. III, LZ 31. III
Pelše R. Mākslas un literatūras žurnāla «Kreisā Fronte» aizliegšana... [Protests.] C 4, 221. lpp.
— Rainis 1905. gada negaisos. [1. Ievadam. 2. Pavasarim elpojot. 3. Saulē un negaisā. 4. Veļu laikā.] C 3—4, 157.—160. un 225.—230. lpp.
— Teātra konference. C 4, 249.—252. lpp.
Pērle A. Dzejnieku ražošanas apspriede. [Maskavā.] C 9, 562.—565. lpp.
— Elektrisks literatūras katķisms. [Par J. Eiduka «Literārisko viktorīnu».] C 10/12, 617.—618. lpp.
— Jaunatnes literatūra. «Mazais Kolektīvists» Nr. 4—5. Jūnijs—jūlijs 1931. g. KmC 1. VII
— Nedulķosim ūdeni! KmC 9., 11. II
— Nezināšana vai nevīžība? [Par tulkojumu trūkumiem PSRS latv. presē un grāmatniecībā.] C 1—3, 47.—50., 117.—120. un 179.—184. lpp.
— No Nemiera sirotāja līdz Indriķim Pārticniekam. [Par Efertu-Kluso.] C 8—9, 485.—492. un 543.—548. lpp.
— Runā darba bērni. [Par «Darba Bērniem».] LZ 1. IV
— E. Valdmanis. Matroža Fokas korespondence. [*St., rec.*] C 5, 288.—292. lpp.
Pērle O. Ceļu grāmatai. KmC 9. IX
— Grāmata jānovada līdz lasītājam! Grāmatu kolektīvos! KmC 21. IX
— *O. P.* Grāmatu izplatīšanas darba plāns. KmC 21. IX
— *O. P.* Kā visdrīzāk tikt pie latvju grāmatām. KmC 21. IX
— Kultūrrevolūcija un grāmata. KmC 24. XII
— Repertuāra jautājums. KmC 11. IX
P. F. Ievirzīsim jaunās sliedēs korespondentu darbu! KmC 26. I
Phe. Neaizmirstat par tempiem! [Uzaicinājums Baltkrievijas latv. literātiem K. Šķilteram, A. Baltiņam, K. Bergam, E. Bumbierei un iesācējiem Vold. Kārkliņam, V. Bogdanovam un V. Āboliņai.] C 5, 312. lpp.
— Skola un grāmata. KmC 21. IX
Phoso. Par masu darbu un lasītājiem. KmC 15. II
Pilāts[*-Krūmiņš*]. Strādnieku šķiras organizators un cīnītājs. [J. Lencmanis.] KmC 29. XI
[*Preiss P.*] *P. Pr-ss.* «Māja un Skola». Mēnešraksts vecākiem un audzinātājiem. 1930. Nr. 1—12. Izd. L-jas Vecāku un audzinātāju b-ba un L-jas Bērnu draugu b-ba. C 7, 445.—446. lpp.
Priednieks K. [P. Eitvina fotouzņēmums pie aut. dzj. «Kaujās par padomju kviešiem».] C 4, 195. lpp.

Pučiņš Ed. Latpedtehnikums uzsāk otro gadu desmitu. LZ 22. III
— Plānveidību latvju mācības iestāžu komplektēšanā. KmC 18. XII
Pureniņš Ad. Cīnīsimies par žurnālu — mācības grāmatu. [«Darba Bērni».] KmC 23. III
Rožkalns D. Vēstule redakcijai. [Pret J. Eiduku un Ļeņingradas Proletārisko rakstnieku asociācijas Latvju sekcijas nostāju.] C 9, 576. lpp.
R. P. Preses vakars Maskavas LC klubā. C 7, 439.—440. lpp.
RTKU Latsektora studentu grupa. Bdr. J. Krūmiņu pieminot. KmC 19. VI, SC 25. VI
RTKU Latsektors. Būsim visaktīvākie dienas laikraksta līdzstrādnieki. KmC 2. XI
Rudzits K. Par bērnu literatūru. KmC 3. II
Rudzutaks J. «Komunāru Cīņas» redakcijai. KmC 2. XI
Rumbenieks J., V. Luku nacmazākuma kluba pārzinis. Nepieciešama latvju kultūrdarbinieku apspriede. KmC 10. IV
S. SPRS latvju strādzemkori, rakstiet vēstules kapitālistisko zemju latvju darbaļaudīm! KmC 6. XII
S. A. Teātra mākslu — kolektīviem! KmC 19. II
[*«Sākums»*] *Redkolēģija.* Latvju mācošās jaunatne, veidosim savu žurnālu «Sākums»! KmC 16. X, SC 27. X
Salenieks Ed. [Ģīm. pie st. «Soli pa solim».] C 1, 7. lpp.
— Akadēmiska siltumnīca. [Par Hercena institūta Latvju nodaļu.] KmC 24. VIII
— Litpulciņa «Prometejs» gaita. C 7, 440. lpp.
— Par skaidrību proletdzejnieku darbā. [Sakarā ar Maskavas rakstnieku pirmo ražošanas apspriedi.] KmC 3. IX
— Trieciennieku iesaukums literatūrā. C 2, 122. lpp.
Savolainens G. Par somu literatūru. [Buržuāziskā literatūra no 1905. līdz 1918. gadam. Somu revolucionārā literatūra. Somu proletāriskā literatūra SPRS.] C 10/12, 665.—668. lpp.
«Sibīrijas Cīņas» redakcija. Kārlis Jakobsons. [Nekrologs.] SC 7. IX
— Pēteris Ķeiris. [Nekrologs.] SC 13. IX
— Piezīme. [Ed. Klusberga rakstam «Latvju literatūras teorētiķi, jums vārds».] SC 23. VII
— Uzaicinājums. [Par pāreju uz jauno ortogrāfiju.] SC 18. IV
Sibīrijas Proletārisko rakstnieku asociācijas Latvju sekcijas birojs. Parādīsim mūsu darba varoņus. Visiem Sibīrijas latvju proletrakstniekiem un strādzemkoriem. C 9, 565.—566. lpp., SC 6. VII
— Rakstnieka-audzinātāja piemiņai. [K. Jakobsons.] SC 7. IX
Silarājs Fr. Jaunus tempus, jaunas metodes kultūrizglītības frontē. KmC 24., 25. XI
— Latpedtehnikums kā metodisks centrs. LZ 22. III
Skuja-Klitija. [Nekrologs un nāves ziņa.] KmC 18. V
Smieklu Jancis. Par latvju radioavīzi. LZ 11. I
Sproģis J., V. Luku delegāts latvju strādzemkoru 2. salidojumā. [Ģīm.] KmC 6. V, LZ 13. V
Starptautiskā revolucionāro rakstnieku apvienība. Pret «Kreisās Frontes» aizliegšanu. [Ar «Kreisās Frontes» vāku fotoatt.] C 4, 217. lpp.
Stiba A. Latvijas «neatkarīgo» sociālistu aģenti jāsavalda. [Par žurn. «Celtne» un Eiduku.] KmC 30. XII
Stučka P. Jaunā gaitā. [«Komunāru Cīņa».] KmC 2. XI
— Pie Ļeņina kapa. (Atmiņas un izredzes.) CBd 1/2, 1.—12. lpp.
— Uz Oktobra 14. gada svētkiem. CBd 8, 1.—7. lpp.
Stūrīts Ed. Latviešu padomju skolotāju kadri. LZ 22. III
— Latvju skolu organizācijas jautājumi. (Sakarā ar kultūrdarbinieku apspriedi.) KmC 11. XI

Sudrabu Edžus. Lielā kreisā fronte. [Protests pret «Kreisās Frontes» slēgšanu.] C 4, 219. lpp.

Sviris P. Sociālistiskā piecgade un latviešu strādzemkoru uzdevumi. (Koncentrēts referāta plāns.) KmC 12. IV

— Sociālistiskā piecgade un latvju strādzemkoru vispārējie uzdevumi. (Izvilkumi no referāta latvju strādzemkoru apspriedē.) SC 11., 14. V

Sviris P., Ceplis A. «Komunāru Cīņas» un «Celtnes» brigāde Harkovā. KmC 9. III

Šillers Ed. [Ģīm. pie dzj. no krāj. «Uzbrukumā».] C 2, 72. lpp.

— *J. Spr.* «Celtnes» brigāde V. Lukos. KmC 3. III

— *Sprunguļu Jura* piezīme J. Eiduka vēstulei redakcijai. KmC 22. I

— *Sprunguļu Juris.* Pirms balsošanas par pienu es prasu vārdu. [Feļetons par J. Eiduka dzejoli «Balsojiet par pienu».] KmC 14. I

— *Sprunguļu Juris.* Vasarīgas epigramas. (1. Bīstams nošķiebiens. [Par J. Eiduku.] 2. Zinātnieks. [Par J. Loju.] 3. Jautājums. [Par Ķ. Šabraku.] KmC 9. VI

Šķetris J. un *Nekunde D.* Biedra piemiņai. [Jānis Vārpiņš, 1880—1931.] LZ 2. III

Šķilters K. Baltkrievijas Zinātņu akadēmijas 2. zinātniskā ekspedīcija uz latvju kolonijām. [Ar ģīm.] C 1, 63. lpp.

Šūmane M. Pirmais latvju trieciennieku salidojums [un proletrakstnieku uzdevumi]. C 9, 567.—568. lpp.

T. Klitija. [Nekrologs ar ģīm.] C 7, 444. lpp.

Tobijs. Ļeņinpils latvju strādnieku teātra darbnīca. (No vēstures. Pēdējie četri gadi. Izredzes.) [Ar J. Ķuņķa dekorāciju un šaržu (V. Bergmanis, Auers, Edm. Burnevics, Egle, Hermansone, Grīnvalds) fotoatt.] C 10/12, 740.—742. lpp.

V. Latvijas proletrakstniecībai vajag mobilizēt savus trieciennieku. KmC 1. II

— Literāriska konsultācija. [Par Vold. Vosa dzj. 1) «Orders rītdienai». 2) «Tad stingrāk piespiesties!»] C 3, 155.—156. lpp.

Vakara dalībnieks. Ļeņingradas proletrakstnieku brigāde V. Lukos. KmC 29. VII

Veidens J. Teātra māksla, viņas ceļi un darba metodes. [Ievads tematam par teātra mākslu un viņas jaunrades metodi.] C 4, 242.—243. lpp.

Viksne P. A. Kurcija noskaidrošanās neatkarīgo sociālistu jautājumā. (A. Kurcijs lūdz nodrukāt sekojošo paskaidrojumu. Jautājums A. Kurcijam. [«Celtnes»] Red. piezīme.) C 7, 435.—436. lpp.

— Biedra K. Jakobsona piemiņai. KmC 30. VIII, LZ 31. VIII

— «Celtnes» trešais gads. C 1, 60.—61. lpp., KmC 16. I

— *P. V.* Eglīša Viktora laulības [ar Hildu Vīku pēc «Pēdējā Brīža» ziņojuma]. C 2, 127. lpp.

— Fašisma gājiens Latv. rakstniecībā. C 7, 447.—448. lpp.

— J. Janševskis nodarbojas ar politiku. C 1, 64. lpp.

— J. Raiņa atstātās mantas dalīšana. C 9, 575. lpp.

— *P. V.* Kādi skolotāji Latvijā dēvējas par «kreisiem»? [F. Oša un Reneslāces atcelšana no amatiem sakarā ar sienas avīzes izdošanu R. pils. IV ģimnāzijā un dir. I. Rītiņa, K. Ozoliņa un Reiņa Liepiņa nostāja.] C 2, 128. lpp.

— *P. V.* Kādus rakstniekus necieš Latv. fašisti? [Par A. Upīti un P. Rozīti.] C 9, 573.—574. lpp.

— Kas noskaidrojies rakstnieku nogrupēšanās jautājumā Latvijā? C 7, 446.—447. lpp.

— Latvijas rakstnieka P. Ķikuta arests. C 10/12, 748. lpp.

— Nogrupējumi Latvijas rakstnieku vidū. C 6, 381.—382. lpp.

— Noskaidrošanās turpinās... [Sakarā ar P. Ķikuta izstāšanos no soc.-dem. partijas.] C 9, 571.—573. lpp.

— Pereverzevisma elementi latvju proletāriskās rakstniecības teorijā un kritikā. C 10/12, 696.—726. lpp.

Viksne P. Reakcija Latvijā pastiprinās. (Sakarā ar «Krejsās Frontes» noliegšanu.) C 4, 215.—216. lpp.
— SPRS proletrakstniecība «Krejsās Frontes» apgaismojumā. C 1, 56.—58. lpp.
— Tagadnības neizprašana. (Īsa atbilde P. Ķikutam.) C 8, 510.—512. lpp.
— Terors pret rakstnieku L. Laicenu nepārtraukti turpinās. C 6, 384. lpp.
— «Tribīne». Revolucionārs kultūras žurn. L. Laicena vadībā. Nr. 1. 28. V 1931. g. Atb. red. J. Bušs. C 7, 433.—434. lpp.
— *P. V.* 1931. gads. [Buržuāziskās Latvijas preses apskats. Paredzēts izdot «Krejsfrontnieku Almanahu» Latvijā un kr. val. krāj. «Пролетарская Латвия» Ļeņingradā ar L. Laicena priekšvārdu.] C 2, 127. lpp.
— Virzieni un nogrupējumi jaunākā Latvijas rakstniecībā. C 2—3, 103.—110. un 161.—170. lpp.
Vintiņš P. Ceļā uz izšķirošo. [Par Vsevoloda Višņevska lugu «Pēdējā izšķirošā».] C 9, 570. lpp.
— Par maizi. [Piezīmes par V. Kiršona jauno lugu «Maize».] ĶmC 14. V
— Šī laika lielākais rakstnieks. (Aprautas piezīmes par Maksimu Gorkiju.) C 8, 493.—497. lpp.
Vissavienības Latvju proletārisko rakstnieku Centrālais birojs, Maskavas Proletrakstnieku asociācijas Latvju sekcija. [Protests pret «Krejsās Frontes» aizliegšanu.] C 4, 218. lpp.
Vissavienības otrās latvju strādzemkoru apspriedes dalībnieki: K. Avens (Kamertons), K. Laukmanis, J. Klimans, V. Āboliņa (Oktobrīna), K. Bergs, V. Daškeviča, R. Kaņeps, J. Stirna, K. Jokums, K. Pelēkais, L. Kalniņa, F. Pilabers, A. Ozoliņš, J. Krogzems, V. Kārkliņš, P. Ķeiris. Visiem latvju strādnieku un zemnieku korespondentiem. C 6, 375. lpp., ĶmC 10. V, LZ 13. V
Vītoliņš T. Iniciatīvā māksla Maskavas Latv. Centr. strādn. klubā. Dramatiskā sekcija. [Ar fotoatt.] C 8, 507.—509. lpp.
— Izveidosim savu dienas laikrakstu par kaujiniecisku vadošu orgānu. ĶmC 13. X
— Mappa Latsekcijas sapulce. ĶmC 25. VI
V. J. Radām jaunu repertuāru. C 6, 380. lpp.
V. T. Latvju dzejnieku ražošanas apspriede. ĶmC 27. VII
Voss V. (Ar vēstuli.) [K. Veidemaņa un V. Andersona šaržs, A. Bernharda fotoatt.] C 7, 436. lpp.
— *«Sibirijas Ciņas» līdzstrādnieks.* (K. Preisa zīm.) SC 14. VII
— Atsaucos. [Par krājumu «Celtnes kāpēs».] ĶmC 9. VI
— *Vo. Vo.* Grāmata mazajiem lasītājiem. [E. Mindlina «Krasins ledū». Tulk. E. Mizze, rec.] SC 22. IX
— *Vo. Vo.* Jauni kadri latvju proletrakstniecībā. Ļeņingradas «oktobriešu» pāriešana P[roletārisko] R[akstnieku] Asociācijā. C 2, 123. lpp.
— *Vo. Vo.* Jauni kadri latvju proletliteratūrā. Noorganizējusies Sibīrijas Proletrakstnieku asoc. Latv. sekcija Novosibirskā. C 5, 312. lpp.
— *Vo-Vo.* Ļeņingradas «Oktobra paaudzes» darbs paplašinās un padziļinās. C 4, 252.—253. lpp.
— Ļeņingradas «Oktobra paaudze». Raports. (1. Soc. sacensības darbības gada rezultāti. A. Biedru skaits un organizatoriskā puse. B. Literāriskā produkcija. C. Masu darbs. D. Laikrakstu izplatīšana. E. Noslēgums. Ļeņingradā 18. nov. 1930. g.) C 1, 59.—60. lpp.
— *Vo-Vo.* Par jaunrades metodi latvju proletrakstniecībā. (Piezīmes sakarā ar b. Vienas referātu MAPP'a Latsekc. sapulcē.) ĶmC 21. II
— *Vo-Vo.* Par proletrakstnieku un lasītāju saikni. (Piezīmes sakarā ar LPRA Latsekcijas pirmās saiknes brigādes izbraukumu uz Pleskavu.) ĶmC 9. II
— *Vo. Vo.* Par skolnieku avīzi. («Darba Bērni» — Ļeņingradas apgabala Pionieru biroja un grāmatizdevniecības «Prometejs» izdevums.) SC 17. VII
— Sibīrijas Proletārisko rakstnieku asociācijas Latvju sekcijas darbība. C 8, 505.—506. lpp.

Voss V. Proletrakstnieku asociācijas Latvju sekcijas uzdevumā. Organizēsim jaunus kadrus latvju proletliteratūrā. SC 21. III

Voss Vold., J. Krogzems, Vikt. Āboliņš, A. Ķibloks, Ļeņingradas «Oktobra paaudzes» brigāde. Ļeņingradas latvju darbaļaudis aktīvi piedalās padomju pārvēlēš. Pa latvju kultūrizglītības iestādēm. KmC 3. II

Zaprovskaja A. Iesūtītās un neizlietotās dzejas trūkumi. [Par jauno autoru M. Gulbja, Oktobrīnas, Akmeņa, Līkā Bērza, Granzena, Krontāla, Ād. Ģirģensona, Feilanepa, Jūl. Ozolzara, Lupanda, M. Bergmanes, Ķeira, Viļa Āboltiņa un A. Pl. dzejoļiem.] C 1, 51.—54. lpp.

Zarits N. Latpedtehnikuma 10 gadu darbības svētki. KmC 6. IV

LATVIEŠU DAIĻLITERATŪRA KRIEVU U. C. VAL.

Гайлит К. Жинки. М., ВЦСПС, 1931. 16 стр.

Кадытис-Грозный А. Четверть человека. Рассказы. Перев. с латыш. Э. Я. Сильмана. М. — Л., Гослитиздат, 1931. 125 стр. (Творчество народов СССР.) Содерж.: Шестая просека. Четверть человека. Про Каупита. Утро разгрома. Рец.: *Р. М.* — Книга — строителям социализма. (Худ. лит.) 1932, 9/10, стр. 25; *Яцынов П.* — З 1932, 10, стр. 77.

Калнынь Я. Звездный сбор. (На полях маневров.) [Рассказы.] Л. — М., Гос. изд. худ. лит. Ленингр. Балт. ЛОКАФ, [1931.] 104 стр. («Литература и война».) Содерж.: «Ванькин пуп». Урок. Маневр. Рец.: *Распоркин Г.* — З 1932, 3, стр. 57—59.

— Кипуны. По районам сплошной коллективизации. (Дневник бригадира.) М.—Л., Гос. изд. худ. лит., 1931. 166 стр. (Соврем. пролетарская лит.) Рец. [*Ан.*] — НЛП 5, стр. 42; *Леонид* — Р 6, 3-я обл.

Кейран Я. В лесах Полесья. Повесть. (История одной белорусской сельскохозяйственной коммуны.) Для детей старш. возраста. Рис. худ. В. Глана и С. Герштейна. [М.], «Молодая гвардия», 1931. 80 стр. с илл.

Лайцен Л. Собрание сочинений. 1—5. Т. 4. Эмигрант. Роман. Перев. с латыш. Э. Я. Сильмана. [Предисл. автора.] М. — Л., Гослитиздат, 1931. 207 стр.

— Т. 5. Взывающие корпуса. [Роман.] Перев. с латыш. Э. Я. Сильмана. М. — Л., Гослитиздат, 1931. 160 стр.

— На Алжірській каторзі. [Збірка оповідань.] Перекл. з латиської. Харків, «Література і мистецтво», 1931. 40 стр. (Масова художня б-чка.)

Страуян Я. О пятом годе. Рассказы. [На обл.: Рассказы о пятом годе.] М. — Л., Гос. изд. худ. лит., 1931. 157 стр. с илл. (Массовая б-ка.) Содерж.: Предисловие. Я. Берзин. — Лесные братья. Поединок. Конокрад. Арест Яши Ансона.

Упит А. Под железной пятой. Роман. Перев. с латыш. Э. Я. Сильмана. М. — Л., Гос. изд. худ. лит., 1931. 372 стр. Рец.: [*Ан.*] — НЛП 3, стр. 45.

— Рассказы о пастырях. Перев. с латыш. Э. Я. Сильмана. М. — Л., Гос. изд. худ. лит., 1931. 224 стр. Содерж.: Рассказ про пастора. Безбожник. Попечители души. Искушение пастора Страутмала. Божий перст. Обращенный. Республиканцы. Гость доктора Мартина. Жемчужина из перстня. Лунные тени. Поль Светлокудрый.

Цепліс А. Спогади Андре Вітола. [Оповідання.] Перекл. А. Ходько. Харків — Київ, «Література мистецтво», 1931. 67 стр. (Масова художня б-чка.) Зміст: Спогади Андре Вітола. Одна смерть. Ми обвинувачуемо. За віданних на спалення. За дроворуба Яна Л.

Эйдеман Р. Восстание камней и другие рассказы. Изд. 2-е. [Перев. с латыш.] Илл. К. И. Лебедев. М. — Л., Гослитиздат, 1931. 264 стр. Содерж.: От автора. — Восстание камней. Шпион. В лесу. Поединок.

Пленные. Возвращение батрака. Агония. Повесть о портном Файтельсоне. Степной ветер. Во имя долга. Рец.: *Вальбе Б.* — З 9, стр. 63—64.
— На заре. Рассказы. [Перев. с латыш. О. А. Эйдемана.] М. — Л., Гос. изд. худ. лит., 1931. 136 стр. Содерж.: От автора. — На заре. Сто пятьдесят тысяч. Васкис. Рец.: [*Ан.*] — НЛП 10, стр. 48.
Эйдук Я. Революционный трибунал. Повести и рассказы. Перев. с латыш. под ред. Э. Сильмана. Л. — М., Гос. изд. худ. лит., 1931. 186 стр. (Творчество народов СССР.) Содерж.: Третья чашка весов. Революционный трибунал. Ион Вуцан. Застрявший пассажир.
Кадытис-Грозный А. Шестая просека. [Рассказ.] Перев. с латыш. Э. Сильмана. — З 9, стр. 11—18.
Калнынь Ян. Бодрость. [Рассказ.] — З 12, стр. 15—18.
Калнынь Я. «Ванькин пуп». (Из книги очерков о маневрах.) — Зв 2, стр. 53—76.
— Маневр. (Из цикла очерков «Звездный сбор».) — Зв 8, стр. 106—132.
— На отдыхе. (Из очерка «Маневр».) — В кн.: Писатели о труде. Сборник Ленингр. отд. Федерации объединений сов. писателей. Л. — М., 1931, стр. 140—150.
— Практический урок. [Рассказ.] — З 4, стр. 4—14.
Лайцен Л. Батрачья весна. [Стих.] Перев. с латыш. В. Саянова. — В кн.: Писатели о труде. Сборник Ленингр. отд. Федерации объединений сов. писателей. Л. — М., 1931, стр. 138—139.
— Разнесите домовитость. [Стих.] Перев. В. Саянов. — Р 26/27, стр. 7.

RAKSTI LAIKRAKSTOS. ZURNĀLOS U. C.

Берзинь А. В кишлаке Ибрагим-бека. (Со второй интернациональной бригадой писателей по Таджикистану.) — Прож. 30, стр. 22—23.
— Предисловие. — В кн.: Страуян Я. О пятом годе. М. — Л., 1931, стр. 3—16.
Драудин Т. «Спасите, газета останавливается». [Организация шефства газ. над бум. ф-ками.] — Ж 25, стр. 18—19.
Калнынь Ян. Резовцы о портрете ударника. (Отрывки из стенограммы заседания творческой группы «Закал».) — Р 17, стр. 12.
— Юбилейные заметки. [Рабочая литературная группа «Резец».] — Р 17, стр. 13—14.
— [О нем] Я. Калныню. [Стих. — эпиграмма.] — Р 17, стр. 10.
Кнорин В. За партийную историческую науку. — Борьба классов 3/4, стр. 7—12.
Лайцен Л. [Выступления на Второй международной конференции революционных писателей:]
— [О реорганизации журн. «Вестник иностр. литературы.] — ЛиМР спец. №, стр. 163—164.
— [О положении пролетариата в Латвии.] — ЛиМР спец. №, стр. 215—216.
— [О роли революц. литературы в капиталистических странах (также в Латвии).] — ЛиМР спец. №, стр. 232—233, портр.
— [О пролет. литературе Прибалтики, о стиле и языке пролет. литературы.] — ЛиМР спец. №, стр. 244—246.
Латышская пролетлитература в СССР. [Информация.] — ЛиМР 7, стр. 119.
Пельше Р. Демонстрация крушения. [Антимарксистские теории в театроведении.] СТ 8, стр. 11—15.
— Механизм и формализм в ТИМ'е. — СТ 9, стр. 16—21.
— На новом этапе. — Деревен. театр 1, стр. 9—12.
Прейс П. — Народная школа Латвии 1905 г. — ПН 4/5, стр. 55—59.

Революционные попутчики в борьбе с социал.-фашизмом. [Писатели А. Курций, А. Упит и П. Кикут.] — ЛиМР 7, стр. 118—119.

Резолюция по вопросу пролетарской и революционной литературы в Прибалтийских странах. [Вторая международная конференция революционных писателей.] — ЛиМР спец. №, стр. 118—120.

Фросс Э. Пролетарская и революционная литература Латвии. — ЛиМР 7, стр. 86—91, с илл.

— Пролетарская литература в Латвии. [Обзор журнала «Ķreisā Fronte» и роль Лайцена.] Перев. с латыш. Э. Я. Сильмана. — Р 31, стр. 16.

Эйдук Я. [Выступление на Второй международной конференции революционных писателей — о журн. «Вестник иностр. лит.» и о создании секции Прибалтики.] — ЛиМР спец. №, стр. 198—199.

— К областной конференции латышских пролет. писателей [Ленинградской обл. Главные вопросы: отношения с центр. бюро в Москве и с журн. «Целтне»]. — Р 25, стр. 16.

— Линард Лайцен. (Лит. эскиз.) — Л 4, стр. 119—122.

Янель Ю. Механистический «организационный» принцип в искусствоведческой концепции т. Маца. — ЛиИ 4, стр. 54—66.

1932

ATSEVIŠĶI IZDEVUMI

Būve. Bērnu dziesmas. M., «Prometejs», 1932. 36 lpp.

Celms A. Cīņa par ļeņinisko partejību lielnieciskā presē. M., [1932.] 28 lpp. (Latvju strādzemkoru atbūtnes kursi, 2. lekcija.)

Ceplis Al[vils]. Traktori — rudzpuķēs. (Dai|literatūras bibliotēka Nr. 10.) M., «Prometejs», 1932. 66 lpp. [1500 eks.] Saturs: Lasītājiem. Prātā nāk 1917... Grūtais sākums. Irstošās ģimenes, gaistošie radi. «Cik labi dzīvot kolektīvā». Kas uzveiks? Bezdievji. Bēres. Linu plūcējas. *Rec.:* [*An.*] Jaunās grāmatas. — C 12, 1140. lpp.; *Fross E.* — ĶmC 9. X; *Svēre J.* Apspriežam jaunrades problēmas. — C 1934, 2/3, 179.—180. lpp.

Kolektīvi uzvar. «Darba Bērnu» korespondentu kolektīvs ražojums. Sakopojusi E. Krūkle. M., «Prometejs», 1932. 46 lpp.

Lasis J. Lielnieciskās preses tradīcijas. (Latvju strādzemkoru atbūtnes kursi. Pirmā lekcija.) [M., 1932.] 14 lpp. [300 eks.]

Materiāli skolas dzīvai avīzei. Sakārtojusi E. Mizze. M., «Prometejs», 1932. 100 lpp. *Rec.: Kabe* — C 5, 478. lpp.

Ziediņš A. Biedra Apiņa brigāde. (Dai|literatūras bibliotēka Nr. 9.) M., «Prometejs», 1932. 146 lpp. [1500 eks.] Saturs: Sākotne. Paisums. «Kurzeme, Zemgale!» Triumfs. Trauksmainas dienas Alksnienā. Bataljona komandieris Krauja. Biedra Apiņa brigāde. *Rec.:* [*An.*] Jaunās grāmatas. — C 12, 1141. lpp.

RAKSTI LAIKRAKSTOS, ŽURNĀLOS U. C.

Anrī Barbisa intervija par Amsterdamas pretkara kongresu. KmC 20. IX

Atrasta Nikolaja II vēstule par Maksimu Gorkiju. SC 28. IX

Biedra Pētera Stučkas piemiņai. [Nekrologa vietā.] CBd 1/2, 1.—8. lpp.

Biedra P. Stučkas piemiņai. [Kr[ievijas] SFPR Augstākās tiesas lēmums nosaukt viņa vārdā Maskavas padomju tiesību institūtu un izdot b. Stučkas kopotu rakstu krājumus.] SC 14. II

Biedra P. Stučkas piemiņas vakars Maskavas latvju klubā. SC 26. II

Biedra P. Stučkas veselības stāvoklis uzlabojas. KmC 21. I

Biedra Stučkas darbs tiks turpināts. [Ziņojumi no vietām.] KmC 16. II
Biedra Stučkas pēdējais gājiens. KmC 28. I
Biedrs P. Stučka grūti slims. KmC 17. I
Biedrs P. Stučka zārkā. [Fotoatt.] KmC 29. I
Būvēsim Maksima Gorkija aģitācijas aeroplānu — gigantu. KmC 24. IX
«Cildens lai cilvēks ir . . .» [Raksts Vācijas komunistiskā laikrakstā «*Die Rote Post*» sakarā ar «Gētes gadu».] C 4, 378. lpp.
Cīņā par partijas līniju literatūrā. Latvju proletrakstnieku CB rezolūcija par «Celtni». KmC 21. I
«Dzīvā Vārda» 150. numura redakcijas kolēģija 1932. g. [Grupas fotoatt.: Legzdiņš, K. Pelēkais, Valdmanis, Sudrabu Edžus, E. Birojs, Bērziņš, Būvmans, Kārkliņš, Pakalniete, Lūkina, Krūze.] C 7, 651. lpp.
Feļetonistu ražošanas apspriede. C 12, 1138. lpp.
Gatavojaties uz lasītāju konferencēm. SC 28. IX
Gatavošanās uz M. Gorkija jubileju. SC 23. IX
Gētes piemiņas diena. KmC 14. III
Gēte Volfgangs. [Paiet 100 g. no lielā vācu dzejnieka un domātāja V. Gētes nāves dienas.] C 4, 378. lpp.
Gorkijs — Francijas proletariāta iecienītākais rakstnieks. KmC 27. IX
Hauptmaņa Gerharda jubileja. [70. dzimšanas diena.] C 12, 1146. lpp.
Iegādājaties jauniznākušās latviešu grāmatas. [Arnolda Granta «Asfalts», cietuma dzj.; K. Pelēkā «Darbdienas ļaudis» u. c.] SC 24. IV
Inteliģences grūtais stāvoklis Latvijā. [Grafiķi ilustratori: S. Vidbergs, N. Strunke, J. Liepiņš, E. Šveics, J. Cielavs u. c. bezdarbnieki.] C 3, 288. lpp.
Īsa b. P. Stučkas biogrāfija. SC 29. I
Izpildīsim pieņemtos lēmumus. Ļeņingradas apgabala latviešu proletrakstnieku 2. konferences rezolūcija. KmC 20., 21. III
Jāsper turpmākais solis. [J. Eiduka oportūnistisko kļūdu atsegšanā. Pārbaudīts Eiduka darbs lit. pasniegšanā Hercena institūta Latv. nodaļā. Viņa darbā atsegtas nac. demokrātisma tendences. Lit. raksturo tikai kā revolūcijas attēlotāju, nevis kā šķiru cīņas ieroci utt.] C 4, 375.—376. lpp.
Kā jāstrādā latvju strādzemkoru atbūtnes kursu dalībniekiem? KmC 10. IV
Klārai Cetkinai 75 gadi. Kominternes izpildkomitejas apsveikums. SC 9. VII
Ko dara Ļeņinpils proletrakstnieki. [Jūl. Ozolzars, J. Eiduks, A. Kadiķis-Groznijs, Edm. Burnevics, Deglis, Čagāns, Freibergs, Kapiņš, N. Zazīts, Fr. Dziesma.] KmC 12. IV
Kolektīvisti par stāvokli mūsu rakstniecības frontē. Kļūdu atzīšana, atmaskošana un izlabošana ir jāizdara pilnīgi un līdz galam. KmC 21. II
«Komunāru Cīņas», «Celtnes», «Mazā Kolektīvista» un «Darba Bērnu» redakciju raports preses vakarā M. L. Str. C klubā (17. maijā). KmC 21. V
Krievijas Proletārisko rakstnieku asociācijas pārkārtošanās tuvākie uzdevumi. (KPRA valdes plēnuma rezolūcija.) C 1, 77.—79. lpp.
Kritiķu ražošanas apspriede. [Maskavā, 1932. g. IV—V.] Saturā: 1) P. Vīksnes ref. «Proletāriskās kritikas uzdevumi sakarā ar biedra Staļina vēstuli». 2) A. Pērles ref. «Mūsu konkrētās kritikas trūkumi». 3) Debates. Piedalās: A. Pērle, K. Jokums, J. Brastkalns, J. Ķiršs, K. Pelēkais, E. Birojs, A. Bērziņš, F. Demens, P. Sviris, P. Vīksne, E. Mizze.] C 6—9, 564.—574., 655.—666., 745.—766. un 847.—861. lpp.
Lasītājam un dziedātājam. [Piezīme pie Eriha Veinerta dziesmas «Sarkanā Vedinga».] C 8, 686. lpp.
Latvijas buržujiskā prese interventu kalpībā. KmC 18. V
Latvijas darbaļaudis vēl ciešāk vienosies ap varonīgo LKP! [Buržuāziskās Latvijas prese par P. Stučku.] KmC 22. II
Latvijas komisija pie starptautiskās revolucionāro rakstnieku apvienības. C 12, 1137. lpp.
Latvijas Kompartijas CK plēnuma lēmums par «neatkarīgo» tendencēm latvju literatūrā. C 4, 374. lpp.

Latvijas Komunistiskās Jaunatnes Savienības IV kongresa manifests. [Ar «Jaunā Komunāra» fotoatt.] C 4, 371.—372. lpp.

Latvju feļetonistu ražošanas apspriede. KmC 10., 11. X

Latvju lielinieciskā prese Padomju Savienībā. C 10, 943.—946. lpp.

Latvju literāti — Pleskavas «Dzīvā Vārda» dibinātāji 1922. g. [Grupas fotoatt.: K. Pelēkais, E. Birojs, J. Bērziņš-Andersons, Eferts-Klusais, J. Gailis-Sarkanais un K. Siliņš.] C 7, 650. lpp.

Latvju padomju rakstniecības uzdevumi. «Celtnes» redakcijas rezolūcija sakarā ar CK lēmumu par rakstnieku organizāciju pārkārtošanu. KmC 30. XI

Latvju presi — plašās masās. SC 22. XI

Latvju proletāriskais teātris. [«Skatuve» apstiprināta par teātri.] C 4, 376. lpp.

Latvju proletrakstniecības uzdevumi rekonstrukcijas periodā. (Ļeņingradas apgabala latvju proletrakstnieku un litkoru pirmās konferences rezolūcija 20.—24. oktobrī 1931. g.) C 1, 85.—88. lpp.

Latvju strādzemkori — stājaties korespondentu atbūtnes kursos! KmC 26. II

LKP, LKJS un S[arkanās] P[alīdzības] izdevumi 1930. g. pēdējā ceturksnī (oktobris — decembris). Bibliogrāfija. [1) «Cīņa», LKP centrālorgāns, Nr. 106—107. 2) «Propagandists», KJ Latvijas sekcijas metodisks izd., Nr. 6. 3) «Biļetens», LKP CK sieviešu nodaļa, Nr. 1, nov. 4) «Большевик», орган Центрального и Латгальского обл. комитетов КПЛ (Секция Коминтерна), Nr. 4—5. 5) «Jauniešu Cīņa», LKJS Rīgas komitejas periodisks izd., Nr. 1—2. 6) «Jaunatnes Cīņa» («Jauniešu Cīņas» turpinājums), Nr. 3. 7) «Sarkanais Pētersiets», Peters. fabr. šūniņa, Nr. 1. 8) «Sarkanais Kareivis», LKP CK kareivju nodaļas izd., Nr. 1. 9) «Sarkanais Petroviets», Petrovas fabrikas šūniņa, Nr. 2—3. 10) «Sarkanā aizmugure», SP Rīgas komitejas izd. 11) «Путь Мопра», издание Латгальского областкома Мопра, Nr. 2. 12) «Sarkanā Palīdzība», LSP CK izd., Nr. 4—5. 13) «Правда молодежи», орган ЦК и Латгальского областкома КСМЛ, Nr. 5. 14) Propagandista bibliotēka, Nr. 34—39. 15) Агитатор красной помощи, Nr. 3. 16) Banga. LSP pieci gadi. 17) Uzsaukumi.] CBd 1/2, 154.—161. lpp.

LKP un LKJS izdevumi 1931. g., janvāris — decembris. [1) «Cīņa», LKP Centrālorgāns, Nr. 108—112/113 un maija speciālnumurs. 2) «Товарищ», орган ЦК и Латгальского областкома КПЛ, Nr. 1/2—10/11. 3) «Propagandists», KI Latvijas sekcijas metodisks izd., Nr. 1—3. 4) «Sarkanais Stiklinieks», LKJS 1. rajona Neo-Fēniksa šūniņas izd., jūlijs. 5) «Revolucionārais Tekstilnieks», LKJS Tekstilnieku šūniņas izd., jūlijs. 6) «Latgališu Ceiņa», LKP CK Latgolas apgobola komiteta orgāns, Nr. 1. 7) «Большевик», орган Центрального и Латгальского обл. комитетов КПЛ (Секция Коминтерна), Nr. 6—9 un maija speciālnumurs. 8) LKP VII kongresa manifests Latvijas darbaļaudīm. (Ebreju valodā.) 9) «Uz Barikādēm», LKJS CK Aģitpropkomisijas izd., Nr. 1. 10) «Vienības Karogs», LKJS Centrālās un Rīgas komiteju izd., Nr. 1. 11) «Pirmais Maijs», LKP (KI sekcija). 12) «Jaunais Komunārs», LKJS Komunistiskās Jaunatnes Internacionāles sekcijas centrālorgāns, Nr. 1. 13) «Jaunatnes Cīņa», LKJS Rīgas komitejas avīze, Nr. 4—8. 14) «Sarkanā Palīdzība», LSP CK izd., Nr. 5—6. 15) «Rīgas Komitejas Biļetens», LKP (KI sekcija), Rīgas komiteja, Nr. 2. 16) «Komunistiskais Skolnieks», LKJS Rīgas org. mācošās jaunatnes centra žurnāls, Nr. 2—3. 17) «Самокритика», орган 1-го районного комитета ЛКСМ, Nr. 2. 18) «Sarkanais Kareivis», Nr. 2—4. 19) «Sarkanais Dzelzceļnieks», 1931. g. 20) «Kas jāzin katram karaklausībā aizejošam strādnieku un darbzemnieku jaunietim», LKP (KI sekcija). 21) «Kas jāzin katram biedram», LKP (KI sekcija) Rīgas komiteja. 22) Latvijas laukstrādnieku, trūcīgās un vidējās zemniecības cīņas programa, LKP CK izd. 23) LKP VIII kongresa materiāli, 1—8. 24) Propagandista bibliotēka Nr. 40—46. 25) Jaunā Komunāra bibliotēka Nr. 4—6. 26) Antimilitārā bibliotēka Nr. 4. 27) Sarkanās palīdzības aģitators Nr. 8—10. 28) Uzsaukumi.] CBd 1/2, 162.—173. lpp.

LKP, LKJS un S[arkanās] P[alīdzības] izdevumi 1932. g. pirmajā pusgadā (janvāris — jūnijs). Bibliogrāfija. [1) «Sarkanā Fronte» Nr. 1. 2) «Товарищ», орган ЦК Латгальского областкома КПЛ, Nr. 1/3, 4/6. 3) «Informācijas Biļetens», LKP CK izd., Nr. 1—5. 4) «Jaunais Komunārs», LKJS (Komunistiskās Jaunatnes Internacionālās sekcijas) centrālorgāns. Speciālnumurs. 5) Propagandista bibliotēka Nr. 47—52. 6—7) LKP CK paplašinātā plēnuma rezolūcijas un lēmumi, 1932. gada februārī. (Kriev. un latv. val.) 8—9) LKJS IV kongresa rezolūcijas. (Kriev. un latv. val.) 10) Манифест IV с'езда Ком. Союза молодежи Латвии. 11) Latvijas laukstrādnieku, trūcīgo un vidējo zemnieku cīņas programa, LKP CK izd. 12) Antimilitārā bibliotēka Nr. 5. 13) «Борьба молодежи», газета Рижского комитета КСМ, marts. 14) Работница, крестьянка, на борьбу! Дв. Горком ЛКП, februāris. 15) «Sarkanā Palīdzība», Sarkanās palīdzības CK izd., Nr. 8. 16) Uzsaukumi.] CBd 6—8, 198.—207. lpp.

Lielinieciski atzīstot un kritizējot kļūdas, pārkārtosim latvju proletrakstniecības rindas. [Par ĻPRA Latsekcijas un J. Eiduka labpusēji oportūnistiskām kļūdām.] C 1, 84. lpp.

Lielinieciski jāpārkārto latvju proletrakstnieku rindas. KmC 4. I

Lubeniecisks intervences mesiānisms. [A. Gulbis. «Jaunā valsts». R., 1932. *Rec.*] C 12, 1146.—1148. lpp.

Lugu konkurss noslēdzies. KmC 6. IX

Ļeņingradas apgabala 2. latvju proletrakstnieku ārkārtējās konferences rezolūcija. C 5, 470.—474. lpp.

Ļeņins par Gorkiju. KmC 24. IX

Ļeņins par Gorkiju. [Sakarā ar M. Gorkija 40 g. literārās darbības jubileju.] SC 25. IX

Maksima Gorkija atbilde uz apsveikumiem 25. septembrī. SC 8. X

Maksima Gorkija 40 darba un cīņas gadi. [Ar K. Preisa zīmējumu «M. Gorkijs».] SC 25. IX

Maksima Gorkija darbu izstāde. KmC 23. III

Maksima Gorkija jubileja. KmC 27. IX

Maksima Gorkija literāriskā jubileja. [Ar ģīm.] SC 12. IX

Maksima Gorkija uzaicinājums. [Par grāmatu vākšanu laukiem.] KmC 14. V

Maksima Gorkija vēstule. SC 2. IX

Maksims Gorkijs. (Biogrāfiskas ziņas.) [Ar fotoatt. «Maksims Gorkijs Pēterburgā 1907. gadā».] KmC 24. IX

Mākslinieciskās jaunrades uzdevumi jāveic triecienkārtā. ĻPRA Latsekcijas 2. ārkārtējās konferences rezolūcija jaunrades jautājumā. KmC 22. III

Maskavas Latviešu padomju rakstnieku orgbirojs. C 12, 1141. lpp.

Maskavas Latvju padomju rakstnieku organizācijas pārkārtošana. C 11, 1050. lpp.

Maskavas latvju proletstudentu litkoru pulciņu rezolūcija. KmC 8. I

Mēs prasām kļūdu lieliniecisku atzīšanu un izlabošanu. Sibīrijas Proletrakstnieku asociācijas Latvju sekcijas PAPILDREZOLŪCIJA par ĻPRA Latvju sekcijas un viņas radošo biedru (sevišķi J. Eiduka, J. Lojas, K.-Groznija, A. Ziediņa u. c.) labpusēji oportūnisko kļūdu atzīšanu, atmaskošanu un apkarošanu. SC 6. II

M. Gorkija 40 gadu literāriskās darbības jubileja. KmC 1. IX

M. Gorkija darbu jubilejas izdevums. KmC 16. IX

M. Gorkija godināšana. [Sakarā ar viņa literāriskās darbības 40 gadiem.] SC 6. X

M. Gorkija jubilejas vakars Maskavā. KmC 5. X

M. Gorkija literāriskās darbības 40 gadu jubileja. KmC 14. IX

M. Gorkijam — Ļeņina ordeni. [Sakarā ar viņa literārās darbības 40 g.] SC 25. IX

M. Gorkijs pretkara kongresa delegātiem. SC 14., 17. IX

No M. Gorkija dzīves gājuma. [Ar fotoatt. «M. Gorkijs 90. gadu beigās».] SC 25. IX
Noteikti jāuzlabo latvju lasāmmāju darbs. KmC 27. II
Padomju rakstnieku organizācijas komitejas paplašināts plēnums. KmC 5. XI
Padomju Savienības darbaļaudis cildina savu rakstnieku. [M. Gorkiju.] KmC 24. IX
Padomju zemes lielākais rakstnieks. Maksima Gorkija sabiedriski literāriskās darbības 40 gadu jubileja. [Ar fotoatt.] KmC 24. IX
Par Gētes darbu izdošanu. KmC 27. III
Par ideoloģisku skaidrību un lieliniecisķiem tempiem! [MPRA Latvju sekcijas rezolūcija.] C 2, 183. lpp.
Par kaujinieciskū laikrakstu! «Komunāru Cīņas» raports. KmC 6. III
Par Krievijas Proletārisko rakstnieku asociācijas [RAPP jeb Kr. PRA] likvidēšanu. KmC 17. V
Par lieliniecisko principu skaidrību literatūras un mākslas frontē. KmC 6. I
Par literatūras un mākslas organizāciju pārkārtošanu. KmC 17. V
Par Ļeņingradas Proletrakstnieku asociācijas Latsekcijas (atsevišķi b. J. Eiduka) labpusēji oportūnistiskām kļūdām. Sibīrijas Proletrakstnieku asociācijas Latvju sekc. rezolūcija, vienbalsīgi pieņemta sekcijas sapulcē 13. I. 1932. C 2, 184.—185. lpp.; SC 3. II
Par ļeņinisko principu skaidrību! [MORP'a rezolūcija par Andreju Upīti un Andreju Kurciju.] C 2, 182. lpp.; KmC 29. I
Par partijas līniju latvju proletrakstniecībā. [ĻPRA Latsekcijas rezolūcija, kura apstiprināta 1932. 7. I sapulcē, un sekc. pilnas biedru sapulces papildinājumi.] C 2, 185.—187. lpp.
Par partijas līniju latvju proletrakstniecībā. ĻPRA Latsekcijas, litkora un aktīva rezolūcija, kura apstiprināta 1932. g. 7. I sapulcē. KmC 16. I
Pārvērtīsim preses dienu par latvju preses dekādi. KmC 6. V
Pastiprināt ideoloģisko vadību, izlauzt apolitisma tendences, radīt mākslinieciski un idejiski vērtīgu repertuāru! Ļeņingradas latvju dramatisko vienību, mākslas pulciņu, proletrakstnieku un Latiznama aktīva apspriedes rezolūcija.] KmC 18. V
Pret Sudrabu Edžus darbu viltošanu. Pret Baltlatvijas spekulantiem un rebiniekiem. KmC 16. III
Proletariāta labākajam rakstniekam. [Apsveikumi M. Gorkijam.] KmC 26. IX
Proletrakstniekiem jāpagriežas ar seju pret ražošanu. KmC 27. II
«Prometeja» grāmatu produkcija. KmC 21. V
P. Stučka ir miris. KmC 27. I
P. Stučkas apbedīšana. SC 1. II
Rakstnieki pret imperiālistisko karu. [M. Gorkijs.] KmC 16. III
Revolucionāro rakstnieku starptautiskās apvienības sekretariāts par latvju literatūras jautājumiem. KmC 21. I
Rīgā miris dzejnieks Apsesdēls. KmC 12. IV
Rolāna Romēna protests. [R. Rolāna protests pret kara cēlājiem, publicēts Francijas Kompartijas centrālorgānā.] C 4, 377. lpp.
Sakarā ar M. Gorkija jubileju. [«Prometeja» grāmatnīcā dabūjamas M. Gorkija grāmatas.] SC 25. IX
Stučka Pēteris savā darbistabā. [Viens no pēdējiem fotouzņēmumiem.] C 2, 112.—113. lpp.
[Telegramas sakarā ar P. Stučkas nāvi.] KmC 28.—30. I
Vāksim grāmatas laukiem. KmC 30. V
Valsts Latviešu teātra studijas «Skatuve» atklāšana. KmC 18. VI
Vecākā lielinieka piemiņai. [P. Stučka.] KmC 28. I
Vienotās rindās — tālāk uzbrukumā. [Sakarā ar P. Stučkas nāvi.] KmC 28. I
Visas pasaules revolucionāriem rakstniekiem! [Revolucionāro rakstnieku starptautiskās savienības uzsaukums sakarā ar pretkara dienu.] KmC 1. VIII
Visdziļāko sēru stundās. [Ar P. Stučkas ģīm.] SC 29. I

-*a*- Krievu proletrakstnieku darbi latviešu valodā. M. Čumandrina «Rablē fabrika». Romāns. Tulkojis E. Silmans. [*Rec.*] KmC 3. III
-*d*- Latvijas buržuāzija finansē sociālfašistu presi. KmC 26. IX
-*dd*- Buržuāzijas kultūra sabrūk. KmC 18. IX
— Buržuāzijas mākslas pēdējais cēliens. [E. Medņa «Latvju leģendas» uzv. Nac. T.] KmC 30. XII
-*e*- KPRA kritiķu apspriede. MAPP'a Latsekcijai jāsasauc latvju kritiķu apspriede. KmC 26. II
-*j*- «Skatuves» atskaites vakars Maskavas P. Stučkas latviešu klubā. KmC 18. X
-*ji*- Latvju kluba darba 15 gadi. C 10, 947.—948. lpp.
-*jl*- Latvju lielnieciskā prese Padomju Savienībā. C 10, 943.—946. lpp.
-*ldis*. Izkopsim savu valodu! KmC 18. XI
Akmens. Teātris «Skatuve» Baltkrievijas laukos. KmC 2. IX
«Aktīvs», literāriskās jaunrades grupa. Pereverzevisma elementi J. Brastkalna darbos. C 3, 269.—271. lpp.
Anveidi. Nacionāldemokrātisma peļķē. [Saržs par J. Eiduku, A. Kadiķi, J. Loju, K. Jokumu, P. Vīksni, K. Pelēko, K. Priednieku, A. Pērli, A. Cepli, E. Šilleru, P. Sviri.] C 3, 279. lpp.
— Rakstnieks un sieviete. [Saržs par A. Grantu, K. Pelēko, A. Cepli, K. Priednieku, R. Eidemani, E. Šilleru u. c.] C 3, 287. lpp.
Aspers. Bibliotēka un lasītājs. KmC 20. III
[*Avens K.*] *Kamertons K.* Rietumapgabala latvju radioavīzes trešais gads. KmC 18. IV
B. Feļetonistu ražošanas apspriede. KmC 17. XII
— Latvju preses vakars Maskavā. KmC 12. I
— Latvju strēlnieku diena SPRS. C 6, 562. lpp.
[*Bancāns R.*] *B-s*. «Skatuves» darba plāns. KmC 16. II
Beika, Lasis, Surpe [*Maskavas Latviešu P. Stučkas kluba*] *Politkultpadomes vārdā*. Biedram P. Stučkam. [Novēlējums drīz izveseļoties.] KmC 18. I
Bergs K. Maskavas latvju padomju rakstnieki pārkārto darbu. KmC 24., 26. XI
Bērziņš-Ziemelis J. Mūsu vadoņa piemiņai. [P. Stučka.] KmC 27. I
— Par Latvijas rakstnieku pretkara uzsaukumu. C 7, 630.—642. lpp.; KmC 8., 9. VIII; SC 18., 21., 23. VIII
B-is. Kā aug latviešu teātris? KmC 11. IX
Birojs Ed. «Dzīvajam Vārdam» (10 gadu un 150 numuru jubilejā). [Ar katru gadu mēs varenāk augam ...] C 7, 653. lpp.
— *Ed. Bi*. Feļetonistu sacensības rezultāti. KmC 22. VI
— Pilsētu cēlāju ceļa dziesma. [Fragments no garāka dziedājuma, veltījums Kuzņeckceltniecības latvju trieciennieķiem un pirmajam direktoram, Sarkanās Padomju Latvijas pirmajam iekšlietu komisāram biedram J. Lencmanim.] C 1, 20. lpp.
— *Ed. Bi*. Pirmā raža. [VLT St[udijas] «Skatuve» premjera «Graudi».] KmC 28. VI
— *Ed. Bi*. Pleskavas «Dzīvā Vārda» 10 g. jubileja. [Dzīvā avīze.] C 7, 650.—653. lpp.
— *Ed. Bi*. «Skatuves» pirmais kurss. [Sekmes jāizveido, jāpadziļina, «Skatuvei» jākļūst par sociālistiskās celtniecības aģitbrigādi!] KmC 22. I
Birzgals J. Vēstule «Celtnes» redakcijai. C 10, 958. lpp.
Bite V. V. Kā audzina jaunos rakstniekus. KmC 11. V
Brastkalns J. «Pūt, vējiņi!» teātrī «Skatuve». KmC 24. XII
— Vēstule redakcijai. Jaunrades grupai. «Aktīvs». KmC 15. IV
— Vēstule redakcijai. [Par kļūdām lit. teorētiskos rakstos.] KmC 20. VI
Brk. Gēte. KmC 23., 24. III
— K[rievijas] PRA kritiķu ražošanas apspriede. C 4, 372.—373. lpp.
— Par ideoloģisku skaidrību un lielnieciskiem tempiem! [Par Ļeņingradas Latv. rakstnieku asociācijas kļūdām.] KmC 14. I

[*Butevics J.*] *J. B-cs.* Ļeņingradieši latvju proletrakstnieku trešās konferences priekšvakarā. KmC 6. V

— *(Ozolzars.)* Vēstule redakcijai. Pie «Mūsu domstarpībām». KmC 15. I

Butevics J., Jaunrodziņš J. un *Krogzems, ĻPRA Latsekcijas brigāde.* Pārbaudīsim mūsu literārisko produkciju. Art. Kadiķis-Groznijs latvju proletrakstniecībā. KmC 1. III

Celms A. Vissavienības latvju strādnieku un zemnieku korespondentu 2. apspriedes materiāli. C 2, 191. lpp.

[*«Celtnes» redakcija.*] «Celtnes» konsultācijas komisija. [Tās darbs noritēs 3 virzienos: 1) iesūtīto darbu apskats; 2) uzaicinās litpulciņus un autorus iesūtīt uz jaunradi attiecošos jautājumus, uz kuriem atbildēs konsultācija; 3) ievietos rakstus par atsevišķām problēmām. Ierosināts dot mūsu avīžu 1931. g. lit. ražas novērtējumu.] C 3, 271. lpp.

— Latvju padomju rakstniecības uzdevumi. Sakarā ar CK lēmumu par rakstnieku organizāciju pārkārtošanu. C 10, 938.—941. lpp.

— [Piezīme pie K. Rasona stāsta «Baltā vara».] C 5, 402. lpp.

— Stučka P. [Nāves ziņa.] C 1, 73. lpp.

Ceplis Al. Iesākta biogrāfija. (Kādreiz 9. pulkā ... Lielinieku pagātne. Šodien. Viens no cehiem. Ciņa par siksnām. Biogrāfija turpinās.) [Apc. par revolucionārās kustības darbinieku P. Bencēnu. Ar fotoatt. un V. Andersona gleznas «P. Bencēns «Kaučuka» trieciennieks» reprodukciju.] C 1, 1.—9. lpp.

— *A. C.* Latvju preses dekādes rezultāti. KmC 21. V

Cetkina Klāra. Biedrenes Klāras Cetkinas līdzjūtība b. Dorai Stučkai. [Sakarā ar P. Stučkas nāvi.] KmC 29. I

Daniševskis J. Nekad nepiemirst latvju strēlnieku proletārisko solījumu! (1917—1932.) KmC 30. V

Dauge P. Biedra P. Stučkas piemiņai. KmC 27. I, SC 6. II

— J. Kovaļevska 70. dzimumdiena. KmC 28. XI

Dauge P., A. Voroņins, Vissavienības Veco lielinieku biedrības padomes prezidija vārdā. Lai dzīvo varonīgie latvju strēlnieki! KmC 30. V

Daži biedri. Pleskavas «Dzīvā Vārda» desmit gadu jubileja. KmC 21. VII

Dermanis V. Kurp aizgājis Andrejs Upīts? C 7, 643.—648. lpp.

[*Draudiņš T.*] *T. Dr.* «Pravda» — komunistiskās preses cīņas karogs. KmC 5. V

Dziesma Fr. J. Jaunrodziņš. Atmaskojot s a v a s k ļ ū d a s, cīnīsimies par partijas ģenerālo līniju literatūras jautājumos. [Par J. Eiduku u. c.] C 1, 88. lpp.; KmC 4. I

«Dzīvā Vārda» jubilejas numura dalībnieki (250 cilv.). Sveiciens b. J. Bērziņam-Andersonam. [Pirmajam atb. red.] C 7, 649. lpp.; KmC 22. VII

Eidemanis R. [Ģīm.] C 8, 682. lpp.

Eiduks J. No kļūdām jāmācās. (Piezīmes paškritikas kārtībā.) KmC 14., 15. II

— Vēstule redakcijai. [A. Kurcija un A. Upīša lietā.] C 1, 89. lpp.

— Vēstule redakcijai. [Atzīst savas oportūnistiskās kļūdas.] KmC 4. I

[*Eižens Arturs*]*Kristaps.* Vēstule redakcijai. (Sakarā ar feļetonistu ražošanas apspriedi.) [Feļetons dzejā.] KmC 17. XII

Enads. [E. Salenieks.] Pa jaunam strādāsim, pa jaunam vadīsim. [Par lauksaimniecības jautājumu apgaismošanu «Komunāru Cīņā».] KmC 9. I

— Pavēlu: «Lūdzat to dievu latviešu valodā». [Skolu politika buržuāziskajā Latvijā.] KmC 12. I

— Rakstniekam — ubaga kule. KmC 10. XII

Fross E. Austras Skujiņas pašnāvība. (Veltīts viņas apstāvētājiem.) C 11, 1051.—1054. lpp.

— Dzīvais vārds aiz mūriem. [J. Bērziņš-Andersons buržuāziskās Latvijas cietumā.] C 7, 654. lpp.

— *E. Fr.* Erihs Veinerts. C 3, 212. lpp.

— Gerhards Hauptmanis. KmC 20. XII

— Lugu konkursa rezultāti. KmC 11. X

Fross E. E. F. Oktobris Latvijas buržuāziskās literatūras apgaismojumā. C 10, 949.—953. lpp.
— Piezīmes par strādnieku kultūru Vācijā. [Ar fotoatt.] C 5—6, 454.—461. un 555.—558. lpp.
— Proletāriskā izsmiekla meistars. Vācu satīriķa Slanga piemiņai. KmC 5. IX
— Romāns intervences propagandai. [A. Gulbja «Jaunā valsts». *Rec.*] KmC 2. X
— Vēstule redakcijai. [Uzskats par «neatkarīgajiem» A. Upīti un A. Kurciju.] KmC 20. II
Gailis K. Revolucionārās justīcijas pamatu licējs un vadītājs. [P. Stučka, ar fotoatt. «Stučka 1. Maija demonstrācijā 1919. g.».] C 2, 156.—160. lpp.
Gailits. Izplatīsim latvju literatūru! KmC 29. VII
G. J. Latvijas buržuāzija prasa noliegt SPRS latviešu radioavīzi. KmC 17. VI
Gorkijs M. [Ģīm.] SC 28. IX
— Maksims Gorkijs sībīriešiem. SC 28. IX
— Par «zaldātu idejām». (No «Правда», Nr. 259, 18. IX 32.) C 10, 910.—914. lpp.
Grauds J. Terors nelīdz! [Nelegālā prese buržuāziskajā Latvijā.] KmC 5. V
[*Grauzdiņš P.*] *Cāgans.* Ed. Burnevica darbu apskate. KmC 24. V
Heils J. Latvju strādaķiešu ievērībai! [10 gadu pastāvēšanas jubilejas krājuma lietā.] KmC 11. I
— Sen jau laiks. [Iespiest «Komunāru Cīņu» jaunajā ortogrāfijā.] KmC 18. XII
Hermanis J. Latviešu lieliniecisma teorētiķis un organizators. [P. Stučka.] KmC 27. I
H. J. Proletāriskās revolūcijas nenogurstošās cīnītājas Klāras Cetkinas 75 gadu jubileja. [Ar ģīm.] KmC 5. VII
[*Irbīts P.*] *P. I.* Ko dara latvju gleznotāji. (Nepilnas ziņas.) [J. Kalniņš, V. Jakubs, K. Veidemans, V. Andersons, P. Irbīts, Drēviņš.] C 12, 1136. lpp.
— Latvju mākslinieki revolūcijas 15 gados. [Klucis, Andersons, Veidemans, Grīnvalds, Drēviņš, Jakubs, Rinkusa, Ķuņķis, Lagzdiņš, Birzgals, Lukstiņš, Kalniņš J., Bancāns un Zvaguls.] C 12, 1135.—1136. lpp.
— Latvju mākslinieku uzdevumi. KmC 21. XII
— P. Stučkas krūšutēls. [Jāņa Kalniņa darbs.] KmC 28. XI
J. Ko saka lasītāji par rakstnieku. [L. Lorenca stāsts «Cūkkope Aņa».] KmC 10. VIII
Jakobsons J. K. Jakobsons. «Lemeši un vagas». [St., iespiests C 1931, Nr. 4—8. Rec.] C 5, 467.—469. lpp.
Jakobsons Kārlis. [Ģīm.] LStruKGGr 1932. g., 135. lpp.
Jansone-Brauna. [Ģīm. ar piezīmi, ka viņa strādā pie Ļeņina rakstu tulk.] C 3, 223. lpp.
[*Jaunrodziņš J.*] *Deglis J.* Aug mazākumtautību literatūra. KmC 11. XII
— Celsim literatūras Magņitstroju! Pielietojot sociālistisko sacensību, cīnīsimies par augstvērtīgu latvju proletliteratūru. KmC 1. IV
— *Deglis J.* Jāpanāk, lai rakstnieks varētu rakstīt. KmC 27. XII
— *Deglis J.* Ļeņingradas latvju rakstnieki pārkārtos savu darbu. KmC 16. VI
J. J. Atmaksas diena tuvojas. [Ar fotoatt. «10. jūnija upuri» — J. Silfs-Jaunzems, A. Arājs-Bērce u. c.] KmC 11. VI
[*Jokums K.*] *Ko.-Jo.* Divdesmit gadus lieliniecisma sargpostenī. «Pravdas» 20 gadu jubilejas sapulcē. KmC 8. V
— *Ko.-Jo.* Grāmata par pilsoņu karu. [Rec. par K. Šķiltera «Pilsoņu karš un latvju kolonisti». Minska, 1931.] C 2, 190. lpp.
— Kā Latvijas buržuāzija vilto revolucionāro strādnieku vēsturi. [Par krāj. «Sāpju ceļš».] KmC 30. V
— Latvju proletrakstniecībai lieliniecisku jāpārkārtojas. Sakarā ar Krievijas proletrakstnieku asociācijas valdes V plēnumu. C 2—3, 172.—177. un 239.—245. lpp.

[*Jokums K.*] *Ko.-Jo.* Ļeņingradas mazākumtautību proletrakstnieku konference. KmC 6. II
— *Ko.-Jo.* Mācīsimies latviešu valodu! KmC 15. XII
— Padomju rakstniecība pārkārtojas. (Sakarā ar Vissavienības Padomju rakstnieku organizācijas komitejas pirmo plēnumu.) C 11, 1027.—1031. lpp.
— Par lieliniecisku literatūras kritiku. (Sakarā ar Maskavas latvju kritiķu ražošanas apspriedi.) KmC 4. VI
— Par partejību latvju proletāriskās literatūras teorijā un praktikā. KmC 20. II
— Uzrakstīsim latvju kolektīvu vēsturi. Priekšlikums mūsu korespondentiem. KmC 10. III
— *Ko.-Jo.* Uzrakstīsim strēlnieku vēsturi. Latvju proletrakstniekiem jāpalīdz šinī darbā. KmC 18. II
— *Ko.-Jo.* Vēsturiska mācība. Sakarā ar 1905. gada 9./22. janvāra atceri. KmC 22. I
Jokums K. un *Vīksne P.* Ļeņingradas latvju proletrakstnieku konference un cīņa pret nacionāldemokrātisma tendencēm latvju proletliteratūrā. C 1, 63.—73. lpp.
-K.- Jāuzsāk jauns darba posms. (Ļeņingradas latvju proletrakstnieku ārkārtējai konferencei sanākot.) KmC 24. II
K. A. Jāatsvabinās no nacionāldemokrātisma iespaida. Kā b. J. Eiduks pasniedz literatūras vēsturi Hercena institūtā. KmC 22. I
Kabe. Biedra P. Stučkas piemiņas vakars Maskavas klubā. KmC 6. II
— «Celtnes» vakars Maskavā. KmC 8. II
— HEMS'a [Harkovas Elektromašīnu rūpnīcas] latviešu daudztirāžas avīze «Ģenerators». KmC 12. XII
— Latvju feļetonistu ražošanas apspriede. KmC 9., 11. X
— Maksima Gorkija dzīve. (Iļjas Gruzdjeva «Maksima Gorkija dzīve». Pēc viņa stāstiem. Tulkojusi E. Freimane.) [*Rec.*] KmC 6. III
— Maskavas latvju feļetonistu apspriede. KmC 17. V
Kadiķis-Groznijs A. «Komunāru Cīņas» redakcijai. [Kļūdas tās politiskajā līnijā.] KmC 28. I
Kalniņa L. Bērnu periodika. [DB un MK.] C 12, 1139.—1140. lpp.
Karnits A. Proletāriskās revolūcijas vētrasputns. [M. Gorkija 40 gadu literāriskās darbības jubileja.] KmC 24., 26. IX
Karpovics E. Hēgeļa 100 gadu nāves diena. [Ar ģīm.] C 9—10, 844.—847. un 933.—937. lpp.
KLI[*zpildu*] *K*[*omiteja*]. *Polijas Kompartijas priekšstāvniecība.* Latvijas Komunistiskās partijas Centrālajai Komitejai. [Līdzjūtība sakarā ar P. Stučkas nāvi.] KmC 29. I
Klaidoņu Vilis. «Skatuve» Ušaču pilsētā. KmC 17. VIII
— «Skatuve» Vaclavovā. KmC 10. VIII
— Valodas un literatūras pasniegšana jāpaceļ uz augstākas pakāpes. KmC 15. I
Klusbergs Ed. Kā strādāt sienas avīzēm. SC 6. III
— Kā strādāt zemkoru brigādēm. SC 3. III
— Par latvju zemkoru darba pārkārtošanu. SC 21. II
— Plaģiatoriem — pa pirkstiem. [Par zemkoru darbu.] SC 29. I
— Sibīriešu pirmais darbības gads. (Paškritiskas piezīmes.) C 5, 475.—476. lpp.
K-ms. Bibliotēku uzdevumi sociālistiskā celtniecībā. KmC 17. IV
Knoriņš V. Kreisā strādniecība un Andreja Upīša «Manifests». [Polemika ar L. Laicenu par A. Upīša brošūru «Linarda Laicena pozīcija un manējā». R., 1931.] C 4, 341.—343. lpp.
— Par lieliniecisku partejību vēstures zinātnē. (Stenografēta runa 18. XI vēsturnieku materiālistu biedrības komfrakcijas sēdē.) Tulk. E. Millere. C 3, 226.—238. lpp.

«Komunāru Cīņas» redakcija. Amerikas latvju strādniekiem. Dārgie biedri! KmC 27. VII
— Cīnāties tikpat neatlaidīgi arī turpmāk! [Apsveikums Pleskavas «Dzīvajam Vārdam» 10 gadu jubilejā.] KmC 10. VII
— Cīņas sveiciens Valsts Latviešu teātrim — studijai «Skatuve». KmC 15. VI
— Piezīme. [J. Brastkalna «Vēstulei redakcijai».] KmC 20. VI
— «Komunāru Cīņas» atklāta vēstule Ļeņingradas latvju darbaļaudīm. [Par preses izplatīšanu.] KmC 11. III
Krastiņš Rob. Proletrakstniekiem jādod lielnieciski izturēti darbi. [Rec. par Leitlanda lugu «Atmaksa».] KmC 15. III
Krūkle E. Pret formālo principu gramatikā. (Kas jāizlabo latviešu valodas pasniegšanā.) C 5, 461.—466. lpp.
Ks. J., Ed. Bi[rojs]. «Gaidītie un negaidītie». (VLT «Skatuve» izrāde Padomju Latvijas atceres vakarā.) [R. Bancāna luga.] KmC 1. VI
Ķiršs J. Kā atrisināms repertuāra jautājums. KmC 20. I
— Latvju proletārisko rakstnieku organizatoriskie jautājumi. KmC 5., 6., 8. III
— Latvju proletrakstnieku darba pārkārtošana Maskavā. KmC 30. III
— Latvju proletrakstnieku konferences priekšvakarā. Latvju proletrakstnieku trešās konferences dienas kārtības jautājumā. KmC 22. IV
— Vairāk lietišķības, mazāk histērijas. (Pārrunas kārtā sakarā ar latvju kultūrdarbinieku apspriedi.) KmC 5., 6. I
Laroze J. Metafiziskais materiālisms un ideālisma elementi Pļehanova atziņas teorijā. C 8, 736.—741. lpp.
Latvijas Komunistiskās partijas CK. Biedrenei Dorai Stučkai. [Līdzjūtība sakarā ar P. Stučkas nāvi.] KmC 28. I
— Biedra P. Stučkas vairs nav! KmC 27. I, SC 6. II
[«Latvju Kolektīvists»] Redakcija. Lasītāju ievērībai. KmC 11. II
Latvju proletrakstnieku Centrālais birojs. Latvju proletrakstnieku Centrālā biroja rezolūcija sakarā ar žurnāla «Celtne» redakcijas ziņojumu. C 1, 80.—81. lpp.
Liberte P. «Mazais Kolektīvists». (1931. g. oktobra un decembra numuri.) KmC 22. II
Lidaks O., Komunistiskās žurnālistikas institūta direktors. Gatavojaties uz Komunistiskās žurnālistikas augstskolu! KmC 26. III
Liesmonis J. Cīnīsimies par dienas laikraksta izveidošanu! KmC 6. I
L. J. Aktivizēsim un izveidosim latvju strādzemkoru kustību! KmC 12. IV
Loja J. Rakstības jautājums buržuāziskās Latvijas politikas dienestā. C 5, 466.—467. lpp.
— Vēstule «Komunāru Cīņas» redakcijai. [Par oportūnistiskām kļūdām.] KmC 12. I
— Vēstule redakcijai. Lielnieciski līdz galam atzīstot savas kļūdas, cīnīsimies par marksismu-ļeņinismu teorijā un praksē! KmC 28. III
Ļeņingradas apgabala proletrakstnieku konference. Pieprasām notiesāto proletrakstnieku atsvabināšanu. [Baltajā Igaunijā un Latvijā.] KmC 15. III
Ļeņingradieši. Pārkārtosim dramatisko vienību darbu. KmC 29. IV
Ļeņins [V. I.]. Vēstule Maksimam Gorkijam. SC 25. IX
M. Jaunatnes un proletrakstnieku saiknes vakars. [M.] KmC 11. VII
— Mēs turpināsim biedra Stučkas darbu un cīņas! [P. Stučkas piemiņas vakars Maskavas Latvju centrālā strādnieku klubā 26. I.] KmC 28. I
[Maskevičs A.] Al. Mask. Noasināsim spalvu bultas. (Sienas avīžu apskats.) KmC 22. XII
— *Al.-Ma.* Proletrakstnieki nedrīkst būt pasīvi! KmC 17. I
M. E. «Triecienkomplekti». (Pirmizrāde VLT «Skatuve» 8. XI 1932. g.) [Dzirksteles luga.] C 11, 1049.—1050. lpp.
Mēhliss L. Krievijas Proletārisko rakstnieku asociācijas darbs jāpārkārto. (No «Правда» Nr. 323, 24. XI 1931.) Tulk. Ed. Bi[rojs.] C 1, 55.—62. lpp.
[Mende Augusts] Demens F. Latvijas cietumu ilegālā prese. [«Aiz Restēm»,

«Cietumniece», «Cauri Tumsai», «Pļāvējs», «Ziņotājs», «Nemiera Doma», «Politieslodzītais», «Kareivis», «Lakta».] KmC 5. V

Mettis. Nav ko smieties — te ir jānopūšas. Feļetons par feļetoniem. KmC 22. VI

Millers Š. Latvju kolektīvisti var saņemt savu kalendāru. «Latvju Kolektīvistu Gada Grāmata 1932. gadam». KmC 14. III

Mincis. Dodat bērnu literatūru! KmC 22. II

O. J. Ļeņingradas latvju proletrakstnieku otrā ārkārtējā konference. SC 14. III

Ozoliņš. Leitlanda «Atmaksa» Ļeņingradas latvju «Teātra darbnīcā». KmC 4. V

Pečaks K. Miris, bet tomēr dzīvs. [P. Stučka.] KmC 27. I

[*Pelēkais K.*] *K. Plk.* Apsesdēls. [1880—1932.] C 5, 479.—480. lpp.

— «Dzīvajam Vārdam» (10 gadu un 150 numuru jubilejā). [Cik desmit gados rūpju krāts . . .] C 7, 653. lpp.

— *K. Plk.* Karātavu humors. [Žurn. «Svari».] C 4, 383.—384. lpp.

— *K. Plk.* Latvju grāmatas Padomju Savienībā. C 11, 1044.—1046. lpp.

Pelēkais K. un *Ozoliņš Alf.* «Graudi». (VLT studijas «Skatuve» uzv. 15., 17., 19. VI 1932. g.) [N. Jeļina luga.] C 7, 668.—670. lpp.

Pērle A. Aizpildīsim robu trešajā frontē. [Par latviešu mācību grāmatām.] KmC 17. IX

— *A. P.* Gruzdjeva Iļjas «Maksima Gorkija dzīve pēc viņa stāstiem». Tulk. E. Freimane. M., «Prometejs», 1932. 96 lpp. [*Rec.*] C 5, 477. lpp.

— Ko devis jauniesaukums dzejā. [J. Degļa, R. Tēraudkalna, V. Zariņas, Oktobrīnas, V. Āboliņa, Fausta, P. Ķeira un V. Aivara darbi.] C 1, 36.—40. lpp.

— *A. P.* Latviešu kultūrdarbinieku apspriede. (Maskavā, 8. janvārī 1933. g.) C 12, 1137. lpp.

— Mūsu konkrētās kritikas trūkumi. Referāts kritiķu ražošanas apspriedē. C 6, 568.—574. lpp.; KmC 15., 16. V

— *«Prometeja» izdevniecības metodkomisijas priekšsēdētāja.* Ne aizbildināties, bet noskaidroties. [Par mācību lit. izdošanu «Prometeja» izd.] KmC 4. IV

— «Trieciennieks». (Ļeņingradas Eferta Latiznama kultpolitpadomes komfrakcijas izd., 2 numuri. Ļeņingradas latvju proletrakstnieku un litkoru vienas dienas laikr.) C 1, 94. lpp.

Pērle Osv. Latviešu grāmatveikals Ļeņingradā. KmC 4. V

— Sešas jaunas grāmatas. KmC 10. III

Pētersons V. un *N. Zazits, «Kom. Ciņas» brigāde.* Latvju mācības iestāžu izlaidumu vakars Ļeņingradā. KmC 3. VII

Piķi-Miķi. Fašistu presētā Latvijas prese. (Žurnālista piezīmes.) KmC 23. XI

[*Pilabers F.*] *F. P.* «Generators» (Harkovas Elektromehāniskās rūpnīcas latvju strādnieku ITD [inženieru tehnisko darbinieku] un kalpotāju laikraksts. Nr. 6—16, 1932. g.) KmC 29. VII

— *F. P.* Ļeņingradas apgabala latvju proletrakstnieku ārkārtējā konference. KmC 9. III

— Ļeņingradas latvju jaunatnes teātris. «Dienas kūst». [Ļvova lugas] pirmizrāde Latiznamā. KmC 23. III

— *F. P.* Maskavas P. Stučkas kluba un Ļeņingradas Latiznama Saiknes vakars. KmC 2. XII

Pilabers F., B. Paudiņš un *O. Sviķis.* Darbs jāpārkārto un jāpastiprina uz sociālistiskas sacensības un triecniecības pamata. (Ļeņingradas Latiznama dramkolektīvi.) [1. Latvju kultūrdarba pārkārtošana un dramkolektīvu nozīme. 2. Ļeņingradas Strādnieku teātra darbnīcas grūtības un trūkumi jāpārvar. 3. Par komjaunatnes TRAM'a kodola darbu. 4. Mūsu priekšlikumi.] C 7, 666.—668. lpp.

Pilabers F., T. Vītoliņš. «Triecienkomplekti». [Dzirksteles lugas izrāde VLT «Skatuve».] KmC 16. XI

Pilāts. J. Lencmanis kā Latvijas Komunistiskās partijas organizators. [Ar ģīm.] C 1, 74.—75. lpp.
— Katorgas brīvība strādnieku presei Latvijā vai jauns uzbrukums strādnieku-zemnieku frakcijai. [Par nelegālās tipogr. «Spartaks» atklāšanu un likvidēšanu.] KmC 29. II
Rolāns Romēns. No Romēna Rolāna deklarācijas, nolasītas vispasaules pretkara kongresa pirmsēdē. KmC 17. IX
Rovda K., Komakadēmijas Ļeņingradas nodaļas Literatūras-mākslas un valodu institūta VK(1)P šūniņas sekretārs. Par partejību proletrakstniecībā. Komunistiskās akadēmijas Ļeņingradas nodaļas Literatūras-mākslas un valodas institūta VK(1)P šūniņas biroja rezolūcija par b. Eiduku. KmC 20. II
Rozenbergs A. Lielākais padomju tieslietu zinātnes teorētiķis un praktiķis. [P. Stučka.] KmC 28. I
— Stučka kā tiesību zinātnes teorētiķis un padomju tieslietu praktiķis. CBd 1/2, 9.—34. lpp.
Salenieks Ed. Par kurpēm un gribu. [Feļetons dzejā.] KmC 28. IX
«Sibirijas Ciņas» redakcija. Smags zaudējums. [Sakarā ar P. Stučkas nāvi.] SC 29. I
Sibirijas Prol[etārisko] rakstn[ieku] asociācijas Latvju sekcija. Ar dziļām sērām ... [Par P. Stučkas nāvi.] SC 29. I
Sirmais. Pleskavas mazākumtautību kluba «Darbs» Latvju sekcijas triecnieku iesaukums. [Ko apņemas Pleskavas kluba «Darbs» latvju trieciennieki kultūrfrontē.] KmC 9. I
Sistēma. Nacionāldemokrātisma tendences praktikā. [Par J. Eiduka kļūdām, pasniedzot lit. vēsturi Hercena institūtā.] KmC 24. II
«Skatuve»[VLT]. Teātra jauniesācēju ievērībai! KmC 22. XI
S. M. Spēlēju, dancoju ... [Sociāldemokrāti un Aspazija.] KmC 29. XII
Sp. K. Latviešu kultūrizglītības darbinieku apspriedes priekšvakarā. KmC 8. XII
— Mums vajadzīgs savs vadošs kultūrdarba centrs. KmC 22. XI
SPRS CIK-jas prezīdijs ... Paziņojums par b. Stučkas nāvi. SC 29. I
SPRS Latvju proletrakstnieku Centrālbirojs. Pret Sudrabu Edžus darbu viltošanu! [Burž. L-jā.] C 2, 189. lpp.
Strazdiņš K. P. Preiss. «Latvijas tautskola rusifikācijas laikmetā». Populārs apcerējums par latvju tautskolas vēsturi. (1882—1917.) Ar V. Dermaņa priekšvārdu. M., 1932. [*Rec.*] C 10, 956.—958. lpp.
Stučka Dora. [Ģīm. ar piez., ka viņa viena no pirmajām «Dienas Lapas» līdz-cēm 90. gados un tagad strādā pie Ļeņina rakstu tulk.] C 3, 222. lpp.
Stučka Pēteris. (Dzimis 14. jūnijā 1865. gadā, miris 25. janvārī 1932. gadā.) [Ģīm. uz atsevišķas lapas priekšā.] LStruKGGr 1932. g., CBd 1/2
— Lielais lūzums. Uz Oktobra revolūcijas 10 gadu jubileju. C 9, 827.—834. lpp.
Stūrīts Ed. 15 gadi sociālistiskās kultūrceltniecības darbā. C 10, 946.—947. lpp.
Sudrabs (Lācis) J. «Komunāru Ciņas» redakcijai. [Biedra Ozolzara izsaukuma pieņēmums.] KmC 22. II
Sudrabu Edžus. Bērziņam-Andersonam. «Dzīvā Vārda» (Nr. 150) jubilejai. [Dzj.] KmC 22. VII
— «Dzīvajam Vārdam». [Pleskavas latvju darbaļaužu dzīvai avīzei veltīts dzj. sakarā ar 10 g. jubileju un 150. nra iznākšanu.] C 7, 649. lpp.
— Latvju proletrakstnieku centrālbirojam. (Atklāta vēstule sakarā ar manu kopoto rakstu izdošanu Rīgā.) C 2, 188.—189. lpp.
— Vadonim. [P. Stučkam veltīts dzj.] C 2, 97. lpp.
Š. E. Vērību «Mazajam Kolektīvistam». KmC 12. XII
Šķilters K. Rakstnieks A. Švābe — buržuāziskais klerikālis. C 3, 285.—287. lpp.
— Vēstures viltotāji darbā. [Rec. par Z. Unāma «1863. gads latviešu kultūras vēsturē». R., 1931.] C 3, 283.—284. lpp.
Taliņš. Ļeņingradā darbu sākot. [Latiznamā.] KmC 6. X
Teraudkalns R. Vai Ukrainā ir vajadzīgs Valsts Latvju teātris? KmC 18. VII

T-js. Nenobeigta izrāde. «Sarkanās frontes» izrāde Maskavas Latviešu klubā. KmC 8. V

Valsts Latvju teātra «Skatuve» un kultūrbiedrības «Prometejs» lugu konkursa komisija. Ko deva mūsu lugu konkurss? [Demensa, Noras Vilnes «Apsūdzības raksts», Priednieka «Konkurss turpinās», Dzirksteles «Trieciencomplekti», Zara «Finierfabrikā», Ķikuta «Drebošā zeme», J. Sudraba «Valdības krīze», Ho-taī «Krīzes nodoklis».] C 11, 1046.—1048. lpp.

Viksne P. Augstāk Ļeņinisma cīņas karogu! C 1, 81.—82. lpp.

— «Krievu-latviešu proletāriskā vienība». (Biedri P. Stučku pieminot.) [Ar fotoatt.: 1) Stučka 30. g. 2) Stučka 1897. g. 3) Stučka kā students 1884.—1888. g. 4) Stučka 1917. g. 5) Stučka — Latvijas pad. valdības priekšsēdētājs 1919. g.] C 2, 146.—156. lpp.

— Latvijas sociālfašistiskās rakstniecības kontrrevolucionārā loma. (Piezīmes par žurn. «Domas».) C 4, 343.—357. lpp.

— Ļeņingradas apgabala latvju proletārisko rakstnieku II konference. C 4, 374.—375. lpp.

— Neatkarīgo sociālistu propagandēšana turpinās. [Par J. Eiduka un viņa domu biedriem.] C 1, 83. lpp.

— Nesīsim tālāk proletāriskās revolūcijas cīņu karogu! [Par P. Stučku.] KmC 27. I

— Permanenta noskaidrošanās. [Sakarā ar «Tribīnes» pozīciju nacionāldemokrātisko tendenču jautājumā.] C 2, 187.—188. lpp.

— Proletāriskās kritikas uzdevumi. Referāts kritiķu ražošanas apspriedē. C 6, 564.—568. lpp.

— Rūpēsimies par strēlnieku vēstures kārtīgu izdošanu. KmC 8. I

— «Tribīnes» informācija par strīdiem, kādi attīstījušies SPRS latvju rakstniecībā. C 1, 95.—96. lpp.

— Vai Andr. Upīts skaidrībā ar savu pozīciju? Sakarā ar A. Upīša jaunākās brošūras [«Linarda Laicena pozīcija un manējā»] parādīšanos. [R., 1931.] C 3, 246.—259. lpp.

Vimba A. un *M. Ozola.* Sibīrijas latvju zemkori nav vēl pārkārtojušies darbam pa jaunam. SC 21. XII

Vintiņš P. Maksims Gorkijs kā proletārisks mākslinieks. [Ar ģīm.] C 10, 902.—909. lpp.

— Slavena lappuse. («Правда» 20 gadu atcerei.) [Ar fotoatt.] C 5, 434.—445. lpp.

— Slavena lappuse. [Ziņas par latv. strādnieku legālo presi no 1911. līdz 1914. g.: «Laika Balss», «Jaunais Laiks», «Laika Atbalss», «Dzīves Balss», «Dzīves Atbalss», «Jaunā Balss». Ar fotoatt.] C 6, 531.—532. lpp.

Vispasaules Revolucionāro rakstnieku apvienība. Uz cīņu pret imperiālistiskā kara briesmām! (Visas pasaules revolucionāriem rakstniekiem.) C 4, 377. lpp.

VK(l)P CK'a. Maksimam Gorkijam VK(l)P CK'as apsveikums. [Sakarā ar viņa literāriski politiskās darbības 40 gadiem.] SC 28. IX

— Par literāriski mākslinieciesko organizāciju pārkārtošanu. (VK(l)P CK lēmums 23. aprīlī 1932. g.) C 5, 470. lpp.; KmC 27. IV

VK(l)P CKK [Centrālās kontroles komisijas]. Partkolēģijas lēmums A. Zaprovskajas lietā 9. VII 1932. C 9, 861.—862. lpp.

VK(l)P Rietumsibirijas Novadkomiteja. Maksimam Gorkijam. [Apsveikums 40 g. literārās darbības jubilejas gadījumā.] SC 25. IX

Vitoliņš T. Maksims Gorkijs un teātris. KmC 24. IX

— Maskavas dramatiskie teātri 1932.—33. gada sezonā. KmC 9. IX

— Stiprināsim starptautisko strādnieku teātru kustību. KmC 29. I

V. K. Jauna uzvara kultūrfrontē. SPRS latvju darbaļaudīm būs savs proletāriskais teātris. KmC 15. I

VLT «Skatuve», izd. «Prometejs», Latvju proletrakstnieku CB. Latviešu proletrakstnieku ievērībai! (Studija «Skatuve» kopā ar izglītības biedrību «Pro-

metejs» un Latvju proletrakstnieku Centrālbiroju izsludina lugu konkursu.) ĶmC 2., 24. IV

Voss V., J. Rozentāls. Pret aprobežotību un vienpusību! [Latv. periodikas izplatīšanā.] SC 28. V

Zaprovskaja A. Atklāta vēstule «Celtnes» redakcijai. C 9, 861. lpp.

— Par proletāriskās literatūras jaunrades metodi. C 11—12, 1032.—1043. un 1115.—1132. lpp.

Ziediņš A. Dažas piezīmes par proletārisko literatūru. ĶmC 8. IV

— «Ķomunāru Cīņas» redakcijai. [Oportūnistisko kļūdu atzīšana ideoloģiskajā darbā.] ĶmC 6. I

— Par kļūdu atzīšanu līdz galam. [Par Ļeņingradas rakstnieku oportūnistiskām kļūdām.] ĶmC 3. IV

LATVIEŠU DAIĻLITERATŪRA KRIEVU U. C. VAL.

Кіпер Э. Дзеці. [Апавяданне.] Менск, Юндзетсэктар Дзярж. выд. Беларусі, 1932. 27 стр.

Круминь Я. Ледяная осада. Отрывки из неоконченной повести. [Предисл. автора.] Ростов н/Д, «Сев. Кавказ», 1932, 136 стр. (Б-ка худ. лит. Сев. Кавказа.)

Лайцен Л. Собрание сочинений. Т. 1—5. Т. 2. Рассказы. Из книг «Малена», «Фонарь во мраке» и «Оправданные». М. — Л., Гослитиздат, 1932. 212 стр. Содерж.: Из книги «Малена»: Рождество, Разбойник. Две жизни. — Из книги «Фонарь во мраке»: Городок. Местечко. Имение. Школа. В усадьбе. Муж и жена. — Из книги «Оправданные»: Хозяин. Родина. Брак. Любовь. Справедливость. Да здравствует. Долой! — Библиографические примечания.

— Т. 3. Рассказы. Мебельная Рига. Прекрасная Италия. М. — Л., Гослитиздат, 1932. 224 стр. Содерж.: Мебельная Рига: Мебельная Рига. С ножами. Богач и его жена. Грех. Пастор. — Прекрасная Италия: Красная шапка. Неаполитанская комедия. Мадонна с собакой. Прекрасная Италия. Карнавальный гость. У стен Баб-эль-Джедида. Трубка табаку. Камнем в окно. Лишний в камере. Порнография. Нашивки. Деньги. Алжирская каторга. Гибель британского средиземного флота. Страх перед знаменем. — Библиографические примечания.

— Батьківщина. (Оповідання полоненого.) З латиськ. перекл. Е. С. Харків, «Література і мистецтво», [1932]. 32 стр.

— Заклікаючыя карпусы. [Успаміны.] Перекл. з рас. мовы Я. Бяганскай. [Прадмова: Р. Пэльше. «Мастак і рэволюцыянер».] Менск, ЛіМ Дзярж. выд. Беларусі, 1932. 135 стр.

Розит П. Делец. [Цеплис. Роман.] Перев. с латыш. Э. Сильмана. М. — Л., Гос. изд. худ. лит., 1932. 342 стр. (Современная иностр. литература.)

Цауне В. Один... два... два... [Пионеры в лагере. Рассказ для детей.] Рис. и обл. П. Кондратьева. М. — Л., «Мол. гвардия», 1932. 46 стр. с илл. Рец.: *Арский А.* — ЗКП 1933, 27. V.

Зедин А. Комбат Крауя. — В кн.: Плечом к плечу. Сборник. Л., 1932, стр. 42—68. Рец.: *Эйдук Я.* — З 1933, 5, стр. 74—76.

Гайлит К. Жинки. — В кн.: Женщина на фронтах пятилетки. Лит.-худож. сб. Л. — М., 1932, стр. 25—29. (Б-ка начинающего читателя.)

Кадытис-Грозный А. Про Каупита. — В кн.: Плечом к плечу. Сборник. Л., 1932, стр. 305—315. Рец.: *Эйдук Я.* — З 1933, 5, стр. 74—76.

Калнынь Ян. Техника. (Из этюдов повести «Исходное положение».) — Р 29/30, стр. 24—27.

— Хвосты. (Из цикла «Исходное положение».) [Очерк.] — Р 6, стр. 10—12.

Клуссайс-Эфферт Э. Товарищ Индрик. Перев. Сильмана. — В кн.: Рас-

каты. Сборник. Л., 1932, стр. 173—182. (Октябрь в мировой литературе.)

Крумин Ян. Пулеметчица Айна. Рассказ. — На подъеме. (Ростов н/Д). 4/5, стр. 53—66.

Лайцен Л. Страх перед знаменем. Перев. Сильмана. — В кн.: Раскаты. Сборник. Л., 1932, стр. 201—205. (Октябрь в мировой литературе.)

Лантер Антон. На двух фронтах. [Рассказ.] Перев. с латыш. Сильмана. — 37, стр. 35—38.

Судмалс Эмиль. Герой. [Рассказ о рижской тюрьме.] Перев. с латыш. Э. Сильмана. — Р 16, стр. 8—10.

Цеплис А. Коммуна Викиса. Перев. Свириса. — В кн.: Раскаты. Сборник. Л., 1932, стр. 192—200. (Октябрь в мировой литературе.)

Эйдеман Р. и *О.* Про смерть. (Глава из книги.) — КрН 4, стр. 69—73.

Эйдук Я. Революционный трибунал. (Отрывок.) Перев. Сильмана. — В кн.: Раскаты. Сборник. Л., 1932, стр. 183—191. (Октябрь в мировой литературе.)

RAKSTI LAIKRAKSTOS, ŽURNĀLOS U. C.

Апетер И. По поводу одной из бесед с П. И. Стучка о некоторых проблемах борьбы с преступностью. — Сов. юстиция 9, стр. 12—13.

Аресты радикальных поэтов [в Латвии. Арестованы Кикутс, Бренгулис, Шмидре.] — ЛиМР 1, стр. 124.

Гайлис К. Вождь и товарищ. [Воспоминания о П. Стучке.] — Сов. юстиция 9, стр. 15—17.

Дауге П. Из жизни и деятельности П. И. Стучка. (По личным воспоминаниям.) — Сов. юстиции 9, стр. 7—12.

Драудин Т. Борьба за материальную базу большевистской печати. — КиПР 8/9, стр. 31—39.

— Газета на бумажных фабриках. Опыт шефской работы центр. газет. — Ж 3, стр. 1—2.

— Несколько справок к двадцатилетию «Правды». — Ж 13, стр. 6—7.

— Организационное построение издательского дела в СССР. — ЗМБП 9, стр. 41—47.

— «Правда» — знамя большевистской печати. [К 20-тилетнему юбилею.] — ЗМБП 4, стр. 6—8.

Журнал революционных писателей Латвии. [О содержании журн. «Tribīne».] — ЛиМР 9/10, стр. 160.

Калнынь Ян. За производственную перестройку. [Указания партии РАПП'у и работа Ленинградско-Балтийского отдела ЛОКАФ.] — З 1, стр. 28—29.

Кнорин В. За большевистскую партийность в исторической науке. — Борьба классов 1, стр. 22—32.

— Латышская литература. — Литературная энциклопедия, т. 6, 1932, стр. 84—104.

Ласис И. Латышская большевистская печать в СССР. — РиН 5, стр. 36—40.

Лацис Анна. Берт Брехт. [Путь от буржуазного до пролет.-рев. писателя. Обзор творчества.] — СТ 6, стр. 27—29.

— Заметки о театре в Германии. — МГ 8/9, стр. 177—181.

Ольман П. О состоянии и задачах критики пролет.-колхозной литературы. [Обработ. стеногр. доклада на активе МОПКП 20 окт. 1931 г.] — ЗС 1, стр. 133—139.

Пэльшэ Р. Мастак і рэволюцыянэр. — В кн.: Лайцэн Л. Заклікаючыя карпусы. Менск, ЛіМ Дзярж. выд. Беларусі, 1932, стр. 3—8.

Пельше Р. Чернышевский и Александр II. «Властитель дум» в Историко-рев. театре. — СТ 6, стр. 20—21.

Против оппортунистических установок в вопросах революционной литературы Латвии. [Против статьи Э. Фросса и установки Я. Эйдука и др.] — ЛиМР 2, стр. 97—100.

Резолюция по вопросу о латышских писателях Курции и Упите [секретариата МОРП — Междунар. объед. пролет. писат. Против установки Эйдука и ЛАПП.] — ЛиМР 2, стр. 96.

Удрис Э. Сорок с лишним лет... (Вождь и товарищ.) [Воспоминания о П. Стучка.] — Сов. юстиция 9, стр. 17—18.

Упит А., о нем — Андрей Упит на службе у социал-фашизма. [Короткая заметка в связи с дискуссией Эйдука и Латсекции ЛАПП.] — З 7, стр. 79.

— Андрей Упит на службе у социал-фашистов. [Пьеса «Паук» и статьи Лайцена и Эйдука о нем.] — ЛиМР 1, стр. 123—124.

1933

ATSEVIŠĶI IZDEVUMI

Ceplis Al[vils]. Kalpi. [Romāns.] Pirmā grāmata. Viņi līdzinās paeģiem. M., «Prometejs», 1933. 144 lpp. [1500 eks.] Saturs: Viņi līdzinās paeģiem. I. Linu kulstītāji. II. Tu redzi šo svētuli? III. Saimnieku tiesa. IV. Vecā Vilka sacelšanās deramdienā. V. Vilka Jurģi. VI. Saimniekmeitas mīlestība. VII. Pļāvēju streiks. VIII. «Jautrā Marta». IX. Kalpi precas. X. Mežinieki. XI. Putenis. XII. Krācēs. XIII. Dzirnu akmeņos. XIV. Kam piederpriežu gaiss? XV. Iebrukums saimnieku cietoksnī. XVI. Pūpola bēres un jaunās biedrības atklāšana. XVII. Būmers paliek par vaļinieku. XVIII. Iedzīvojies, Griezne! XIX. Karš. XX. Karš nāk aizvien tuvāk. XXI. Nepazīstat? XXII. Kas vainīgs? XXIII. Spārni vēl nav nolauzti. XXIV. Karš karam! XXV. Sarkanais karogs. XXVI. Kultūras «sargi». XXVII. Vienpadsmit. XXVIII. «Noziedznieki». *Rec.: Berģis S.* Vēlreiz par kalpiem. — KmC 1934, 4., 5. VI; *Egle.* (Atsauksme uzrakstīta uz Hercena ped. institūta zinātniskā pulciņa apspriedes pamata.) — C 1934, 4/5, 390.—391. lpp.; *[Janele J.] Viena.* Latvijas kalpu epopeja. — C 1934, 4/5, 352.—357. lpp.; *Vintiņš P.* Kalpu dzīves tēlojumi. — KmC 1934, 6., 8., 9. V; *Fross E.* Gada raža mūsu literatūrā. — LStruĶGGr 1935. g., 133. lpp.

Dieva kalpi. Stāstiņi. Sakopojis P. Preiss. Vāka zīm. un ilustrācijas E. Grīnvalda. M., «Prometejs», 1933. 56 lpp. [1500 eks.] Saturs: [Preiss P.] Sakopotājs. Priekšvārds. — S. de Kostērs. Kā Ulenspīgels svēto Mārtiņu salāpīja. — Jaroslavs Hašeks. Kā Šveiks un kara mācītājs kara dievkalpošanu noturēja. — A. Serafimovičs. Brīnums. — Andrejs Upīts. Stāsts par mācītāju. *Rec.: -en-.* — KmC 1934, 4. III; *Krūmiņa E.* Vērtīga stāstu grāmata. — MĶ 1934, 9/10, 64. lpp.

Eidemanis Rob[erts]. Ap saules lēktu. Stāsti. M., «Prometejs», 1933. 168 lpp. [1500 eks.] (Dai|literatūras bibliotēka Nr. 11.) Saturs: Vaskis. 500 000. Ap saules lēktu. *Rec.: Ķikuts P.* — KmC 17., 18. VII; *Zaprovskaja A.* — C 1934, 1, 74.—76. lpp.

Endrups R. un *A. Feldmanis*. Revolucionārās cīņās kritušo piemiņas grāmata. 1. sējums. 1905. g. revolūcija. P. Stučkas redakcijā. [M.], «Prometejs», 1933. 775 lpp. [4000 eks.] *Rec.: Tērauds J.* Grāmata par varoņiem. — SC 27. XI; *Hermanis J.* No 1905. g. revolūcijas pieredzes — pretim jaunām uzvarām. — C 1934, 2/3, 186.—192. lpp.; *Hermanis J.* Lielās 1905. g. revolūcijas cīņās kritušie. — KmC 1934, 28., 29. III; *Irbīts P.* Labām grāmatām — labu ietērpu. — KmC 1934, 20. VII; *[Pērle O.] O. P.* Kritušo piemiņas grāmata. — KmC 1934, 15. IV

Grants A[rnolds]. Plakatains vējš. 1927—1932. [Dzeja.] M., «Prometejs», 1933.

78 lpp. [1000 eks.] Satur s: Antracīts. — Plakatains vējš. — Uzsaukumi. *Rec.: Eiduks J.* — KmC 8. IX; [*Voss V.*] *Vo-Vo.* Pārkārtoties un mācīties! (Ļeņingradas lasītāji par A. Granta otro dzejoļu grāmatiņu «Plakatains vējš».) — KmC 6. X; *Zaprovskaja A.* — C 9, 729.—732. lpp.

Jokums K[onrāds]. No viensētām uz kolektīviem. Apcerējums par kolektivizācijas procesiem SPRS latvju kolonijās. M., «Prometejs», 1933. 202 lpp. [1500 eks.] *Rec.: Ķiršs J.* — C 1934, 8, 617.—619. lpp.; [*Pērle O.*] *O. P.* — KmC 1934, 4. IV

Kukojs J. un *O. Začs.* Uz pōrzvola. Latgališu literarisku rokstu krojums. M., «Prometejs», 1933. 114 lpp. [1000 eks.] Satur s: Nu autorim. Ēsi vysod ceinei gotovs. Onupris. Uz KVŽD. Kolektivo voga. Picgadi četrūs. Kas kur — es uz krojkasu. Uzvara. Lyuzums. «Bobeņas pamaiseja». Par «trešu izškirušū». Divejūs frontūs. Uz ceļtnes. *Rec.: Fross E.* Jaunākie izdevumi. — C 5, 426.—427. lpp.

Laicens Linards. Portfelis un valgs. Stāsti par sociāldemokrātiem. M., «Prometejs», 1933. 128 lpp. [1500 eks.] Satur s: Republikas padomnieks. Stella pie spoguļa. Augusts uz stalažām. Portfelis un valgs. Tautas nams. Pēteris Ruitels augstajā namā. *Rec.: [Fross E.] Em. F.* Lasītāju domas par Laicena stāstiem. [Maskavas lasītāju apspriede par Laicena grām. «Portfelis un valgs».] — C 1934, 6, 460.—461. lpp.; KmC 1934, 1. VI; *Lasītājs* — SC 1934, 4. III; *Olmane P.* — C 1934, 10, 795.—796. lpp.; *Fross E.* Gada raža mūsu literatūrā. — LStruKGGr 1935. g., 133.—134. lpp.; *Sviris P.* un *Dadzis Fr.* Sociālfašisma atmaskošana rakstniecībā. — KmC 1934, 27., 28. II — Vajātais teātris. 4 izrādes [lugas]. M., «Prometejs», [1933.] 136 lpp. [1000 eks.] Satur s: Nostādne. Alfa un Auto. Kompromiss. Ķīnas dziļumi. Karš. Bibliogrāfiskas piezīmes. *Rec.: Zieduņš A.* — KmC 23., 24. VIII; *Pelše R.* — C 7, 589.—592. lpp.

Mizze E[mma]. Drāts. [Apraksts.] M., «Prometejs», 1933. 110 lpp. [1000 eks.] *Rec.: Vītoliņš T.* Grāmata par darba varoni. — KmC 7. XI; *Olmane P.* — C 1934, 2/3. 193.—194. lpp.

Otrās SPRS latvju politkultūrdarbinieku apspriedes rezolūcijas. M., «Prometejs», 1933. 72 lpp. *Rec.: -dd-.* Brošūra, kura nepieciešama katram. — KmC 12. VII; [*Fross E.*] *E. F.* Latvju kultūrdarbs. — C 6, 498. lpp.

Par sociālistisku kultūru. Izglītības biedrības «Prometejs» 10 gadu darbs. 1923—1933. M., «Prometejs», 1933. 42 lpp. [500 eks.] Satur s: J. Daniševskis. «Prometeja» 10 gadi. — K. Saulīts. Vienotā darbā — par jauniem sociālistiskās kultūras iekarojumiem. — F. Bernovskis. «Prometeja» saimnieciskā attīstība. — K. Pelēkais. «Prometeja» grāmatu produkcija. — J. Lasis. «Prometejs» — latvju periodikas nesatricināms pamats. — K. Jokums. Kļubi mūsu kultūrdarba sistēmā. — Ed. Stūrīts. Latvju mācības iestādes un mūsu uzdevumi. — A. Celms. «Prometeja» loma un nozīme cīņā par SPRS latvju ciemu sociālistisku pārveidošanu. *Rec.: B. K.* — KmC 23. VI; [*Fross E.*] *E. F.* — C 6, 499. lpp.

Priednieks K. Mūsu traktori uzbrūk. Aizvolgas un Kazahstānas dzejoļi. 1930—1932. M., «Prometejs», 1933. 64 lpp. [1500 eks.] *Rec.: [Fross E.] E. F.* K. Priednieka dzeju sabiedriska kritika. [No Maskavas disputa materiāliem.] — C 5, 424.—426. lpp.; *Zaprovskaja A.* Par dziļāku dzejas kultūru. — C 1934, 4/5, 374.—378. lpp.

Proletāriskā Latvija. Jauno Latvijas proletārisko rakstnieku darbu krājums. Starptautiskās revolucionāro rakstnieku apvienības Latvijas komisijas redakcijā. M., «Prometejs», [1933]. 173 lpp. [1000 eks.] Satur s: Latvijas proletāriskā rakstniecība. Fr. Demens. Čauri tumsai. — Mēs dzīvojam. — Jul.-Je. Pastaiga. — Platausis. — Kolektīvdūre. — Antons Lanters. Divās frontēs. — K. Lupands. Pie latvieša. — Pēteris Zars. Kaujas baterija. — Z. Burtāns. Sīkzemnieks Rīgā. — V. Pūpols. Jaunā strādnieka Toma dzīve. — A. Alters. Kuģis ar tranzītkravu. — Arno Gra-. Kōslines iela. — Pēteris Zars. Rakstnieka stāsts. [Proza.] Jul.-Je. Aiz žogiem. Kultūrvalsts. Boja.

Maizi. Jaunieši. — Emīls Sudmals. Spoku stundā. — K. Lupands. Labi. Rudens uzbrukums. — J. Svēre. Solidaritāte. Atbilde. — Andrejs Balodis. Vienīgais ceļš. Ko jūs bļaujat. — Jaunais kareivis. Domāju par vaļu. — Nora Vilnis (Marta Mende). Demonstrācija. Māte. — Alberts Paegle. Sīkie cietumi. Pilsēta mana. Durkļi. Intervija. Mūžīgais zaglis. — O. Privāts. U.S.A. 6. martā. — Populiers. Slimnīcā. Krusts un karcers. — Polārs. Kriminālais nāvinieks. — Streļķis. Seši un katorga. — Dadzīts. Nekad nav par daudz. [Dzejoļi.] Ed. Priede. Siļķe un maize. [Luga.] Biogrāfiskas piezīmes. Bibliogrāfija. *Rec.: [Fross E.] E. F.* — C 1934, 2/3, 194.—196. lpp.

Sudrabu Edžus. Dumbriena. [Poēma.] M., «Prometejs», 1933. 256 lpp. [1000 eks.] Saturs: I. Divi brāļi. II. Divi uzskati. III. Trīs deguni — un nekas nav tik smalki vērpts. IV. Pieredzējumi un hronika. V. Turpmākie piedzīvojumi dižmaņos, kam piejaukts Latvijā pagaidām anakronisks un anatopisks elements, kas daudzās galviņās izkrēšļojas par reliģisku «cunfti». VI. Baltlatvijas anatopisko elementu ieskata par «senču talka» renesansi. Aizdomas un Zuikas izraidīšana. *Rec.: Ziediņš A.* — C 1934, 1, 77.—78. lpp.

Sillers Ed[uards]. Uzvaru gājiens. Dzejas. M., «Prometejs», 1933. 64 lpp. [500 eks.] *Rec.: Pelše R.* — KmC 1934, 3. IV; *Zaprovskaja A.* Par dziļāku dzejas kultūru. — C 1934, 4/5, 378.—380. lpp.

RAKSTI LAIKRAKSTOS, ŽURNĀLOS U. C.

Anatolijs Vasiļjevičs Lunačarskis. (1875—1933.) [Nekrologs ar ģīm.] KmC 29. XII

Apsveikumi «Prometejam» 10 gadu jubilejā. KmC 6. VI

Apsveikumi «Sibīrijas Cīņai». [Sakarā ar 15 g. pastāv.] SC 16., 19. IV

Atkal grāmata par «Eiropas bojā eju». [Franču buržuāzijas dzejnieka Pola Valerī dzj. grām. «Skats uz tagadnes pasauli».] C 5, 431. lpp.

Atzīmēsim «Sibīrijas Cīņas» jubileju. SC 8. IV

A. V. Lunačarskis. [Nekrologs.] SC 31. XII

Bibliotēkas krīze Latvijā. KmC 18. II

Biedra P. Stučkas atceres vakars MLCSTR klubā 26. janvārī. C 2, 185. lpp.

Būsim tādi kā viņi. Pagātne, kura aicina uz nākotni. [E. Jansone-Brauna, ģīm.] MK 10, 39.—40. lpp.

«Celtnes» pag. gada pēdējie numuri. [Numuru iztirzājums paplašinātā red. sēdē.] C 4, 343.—344. lpp.

10 gadu lielnieciskas cīņas kultūrrevolūcijas frontē. [Ar P. Stučkas ģīm.] KmC 6. VI

Dosim augstvērtīgu repertuāru! Latvju teātru un klubu darbinieku apspriede. KmC 24. XI

Dzīvā vēsture. [J. Lencmanis.] DB 17. X

Ēriks Jansons-Brauns. [Nekrologs ar ģīm.] KmC 8. V

Gatavojaties uz latvju padomju rakstnieku Vissavienības konferenci. SC 5. XII

Gatavosimies uz latvju teātru un klubu darbinieku apspriedi. KmC 6. XII

Grāmatu galds. [1. Žurnāls «Celtne» Nr. 1. 2. Rob. Eidemaņa «Ap saules lēktu». 3. J. Kukoja un O. Zača «Uz porzvola».] SC 18. III

Jaunas grāmatas. [D. Furmanova «Čapajevs». Linarda Laicena «Vajātais teātris» u. c.] SC 8. VII

Kara gatavotāji tiesā! [«Tribīnes» izd. un atb. red. J. Bušu tiesā par miera propagandu. (F. Frosa raksts 1932. 4.)] C 3, 271. lpp.

Kārlis Poēma. [Nekrologs.] SC 18. VIII

Klāra Cetkina nav vairs starp mums. [Nekrologs.] SC 22. VI

K. Marksa un Fr. Engelsa darbi latvju valodā. CBd 1/2, 161.—162. lpp.

Ko dara mūsu rakstnieki un kritiķi. [Par A. Grantu, A. Cepli, K. Bergu, P. Ķikutu, Jūl. Ozolzaru.] C 2, 181.—182. lpp.

Ko gatavo Valsts Latviešu teātris «Skatuve». C 1, 86. lpp.

Ko pārrunā krievu rakstnieki. [Domu apmaiņa par rakstn. un kritiķu darba jautājumiem un problēmām.] C 1, 92.—93. lpp.
Ko saka par «Skatuvi» kolektīvisti? KmC 18. XII
Ko strādā mūsu rakstnieki un kritiķi. [K. Priednieks un A. Zaprovskaja.] C 1, 82.—83. lpp.
Ko strādā rakstnieki. [L. Laicens, E. Birojs, K. Pelēkais, E. Salenieks, Dzirkstele, K. Priednieks, E. Sillers, A. Ceplis, K. Bergs, K. Jokums.] KmC 29. VII
K. S. Staņislavska jubileja. KmC 25. I
Kultūrfrontes cīnītāju sanāksme. KmC 8. I
Kultūrizglītības biedrība «Prometejs» uzsāk sava darba otro gadu desmitu. [Svinīgā sēde Maskavā 5. VI.] KmC 9. VI
Latvijā mirusi rakstniece Anna Brigadere. SC 6. VII
Latvijas Kompartijas nelegālie izdevumi. [Izdevumu galvu fotoatt.] KmC 12. V
Latvijas nelegālā prese. KmC 5. V
Latvijas žurnāli. «Burtnieks» Nr. 1, 1933. g. «Izglītības Ministrijas Mēnešraksts» Nr. 1, 1933. g. C 3, 270.—271. lpp.
Latvju dramaturgu apspriede. KmC 30. X
Latvju dzejnieku un komponistu ievērībai. [Par dziesmu konkursu.] KmC 28. X
Latvju kultūrdarbinieku apspriedei sanākot. SC 3. I
Latvju kultūrizglītības biedrībai «Prometejs». Kr[ievijas] SFPR Izglītības tautkomisariāta apsveikums. KmC 6. VI
Latvju literatūras programas 2. pakāpes skolām. C 2, 181. lpp.
Latvju padomju rakstnieki attīsta pārkārtošanās darbu. [Rakstnieku vakars Maskavā.] KmC 4. XI
Latvju padomju rakstnieki kopā ar mākslinieki em 4. februārī Stučkas MLC klubā rīko vakaru. [Programa.] KmC 3. II
Latvju padomju rakstnieku konferences organizācijas komisijas paplašināta sēde 29. un 30. oktobrī 1933. g. Rezolūcija. C 10, 790.—792. lpp.
Latvju teātra un klubu darbinieku apspriedes hronika. KmC 21., 24. XII
Latvju teātra varonīgais kultūrgājiens. [Sibīrijā.] SC 13. X
Lielniecisks sveiciens Linardam Laicenam. [Apsveikumi 50. dzimšanas dienā.] KmC 23., 24. XII
Linards Laicens. [Īsa biogrāfija ar ģīm.] KmC 23. XII
«Literāriskā valsts nodevība». [Vācijā arestēts revolucionārais rakstn. Ludvigs Renns.] C 1, 94. lpp.
LKP, LKJS un SP izdevumi 1932. g. otrajā pusgadā (jūlijs — decembris). Bibliogrāfija. [1) «Informācijas Biļetens», LKP CK izdevums. Nr. 6—9. 2) «Товарищ», орган ЦК и Латгальского областкома КПЛ. Nr. 7/9 un 10/12. 3) «Борьба молодежи», газета Рижского комитета КСМ. Nr. 2, 3. 4) «Jaunatnes Cīņa», LKJS Rīgas komitejas izdevums. Novembris. 5) «X rajona avīze», LKP X rajona komitejas izdevums. Nr. 1, 2. 6) «Jūrmalas Komunārs». 7) «Uz Cīņu!», LKP Rīgas komitejas izdevums. Nr. 1. 8) «Bezpajumtnieks», LKP apgabala komitejas izdevums. Nr. 1. 9) «Sarkanais Dzelzceļnieks», Nr. 12. 10) «Sarkanais Bolderājietis», LKP II rajona izdevums. Nr. 1—4. 11) «Revolucionārais Jaunietis», LKJS IV rajona izdevums. Nr. 1—4. 12) «Налево», издание Школьного центра при Рижской организации комсомола. 13) «Darba Sievietes Cīņa», Rīgas komitejas sieviešu centra izdevums. Nr. 1—3. 14) «Strādniece», sieviešu centra izdevums. Nr. 1—3. 15) «Красная работница», издание 1-го района Рижской организации комсомола. Nr. 1. 16) «Uz priekšu cīņā pret intervencisko karu organizētājiem! Lai dzīvo 1. augusts!» (Brošūra.) 17) «На борьбу! Долой интервенцию против СССР!» (Brošūra.) 18) «Sarkanā Palīdzība», Sarkanās palīdzības Rīgas Komitejas un CK izdevums. Nr. 9/10—15. 19) «Красная помощь», издание РК и ЦК КП. Nr. 12—15. 20) «Работница и крестьянка, на борьбу!» Februāris. [Brošūra.] 21) «Sarkanās palīdzības aģitators», Nr. 9. 22) Komunistiskās Internacionāles izpildkomitejas XII plēnuma tēzes un rezolūcijas. 23) Latvijas laukstrodniku, trūceigu un

videju zemniku ceiņas programa. LKP CK izdevums. 24) Fridrihs. No Stutgartes pagātnes līdz lielinieciskai tagadnei. 25) Darbu un maizi! Latvijas bezdarbnieku cīņas programas. 26) Uzsaukumi (1—84).] CBd 1/2, 146.—159. lpp.

Mācīsimies vēl labāk rakstīt literāriskus darbus. DB 29. XI

Marietes Saginjanas jubileja. KmC 22. IV

Mazliet no [«Sibīrijas Cīņas»] vēstures. SC 16. IV

Mēs aicinām rakstniekus saistīties ar skolu un pionieru grupu! DB 29. X

Miruši divi latvju buržuāzijas rakstnieki. [A. Saulietis (1869—1933) un Diženajo Bernhards (1864—1933).] C 3, 271. lpp.

MLP Rakstnieku orgbiroja darbība. C 2, 182. lpp.

Mūsu kultūrfrontes labākie cīnītāji. Pleskavas latvju izglītības kombināta triecnieki. KmC 1. I

Mūzika. [Par komponista J. Ozoliņa darbu.] C 1, 86. lpp.

Nopietni sagatavosimies uz latvju rakstnieku konferenci. Latvju padomju rakstnieku konferences organizācijas komisijas paplašinātas sēdes (29. un 30. oktobrī 1933. g.) rezolūcija. KmC 22. XI

Osvalds Glāznieks — aktieris un režisors. [Ar lomu fotoatt.] C 6, 488.—489. lpp.

Padomju dramaturģija uzvar. KmC 7. XI

Padomju rakstniekam jābūt aktīvam sociālisma cēlājam. KmC 11. IX

Padomju rakstnieku Vissavienības kongress sanāks 1934. gadā. KmC 22. VIII

Paplašināta «Celtnes» redakcijas sēde. C 2, 183. lpp.

Par bērnu literatūras izdevniecību. KmC 18. IX

Pionieru sveiciens Linardam Laicenam. [Ar ģīm.] DB 29. XII

Pirmā žūrijas sēde. [SPRS Tautkomisāru Padomes labākās lugas konkurss.] C 4, 348. lpp.

Proletāriskās revolūcijas dzejnieks. [Demjans Bednijs.] KmC 15. IV

«Prometeja» darbu uz augstākas pakāpes! KmC 11. X

«Prometeja» kultūrbrigāde latvju komūnās. KmC 20. VII

P. Stučku pieminot. [Ģīm.] KmC 25. I

Rakstnieki un revolūcija. [Francijā.] C 5, 430.—431. lpp.

Rakstnieks — cīnītājs. [A. Serafimovičs.] KmC 20. I

Revolucionārais darbs okupācijas laikā. [«Lokaf» 1932. g. 10. nr. apskats.] C 1, 93. lpp.

Revolucionārās cīnītājas dzīves ceļš. [Klāras Cetkinas nekrologs ar ģīm.] KmC 22. VI

Revolucionārs teātris Parīzē. C 5, 431. lpp.

Sakarā ar latvju radiokoncertiem. (Fotoatt. «b. T. Amtmanis pie mikrofona».) KmC 26. V

Sarkanā karoga pasniegšana «Skatuvei». KmC 10. III

Serafimovičs A. S. [Sakarā ar 70 g. jubileju.] C 1, 90.—91. lpp.

Sibīrijas latgaliešu kultūrdarbinieku pirmā konference Novosibirskā. KmC 24. VII

Starptautiskā revolucionāro rakstnieku brigāde. (Leons Musinaks, Emi Siao, Linards Laicens, Aleksandrs Barta.) [Fotoatt.] C 9, 677. lpp.

Saginjanas Marietas literāriskās darbības 30 gadu jubileja. C 1, 91. lpp.

Vācijā noliegtas padomju autoru grāmatas. KmC 16. V

Valsts latviešu teātra «Skatuve» otrais kultūrgājiens. Valsts Latviešu teātris «Skatuve» Baškīrijā. SC 26. VII

Vissavienības latvju kultūrizglītības darbinieku apspriede. [Maskavā, 8.—14. I 1933.] KmC 9, 10.—12., 14.—18., 20.—22. I; SC 31. I, 3., 7., 9. II; C 1, 87. lpp.

-.- Dramaturģijas problēmas. Maskavas rakstnieku-dramatiķu ražošanas apspriede. KmC 24. XI

-/ Latvju revolucionāro rakstnieku darbi cittautu valodās. C 1, 85. lpp.

-/- Latiznama litsektora darbs. KmC 2. VIII

-a. Jaunā revolucionārā paaudze turpinās b. Stučkas darbu un cīņu. [P. Stučkas atceres vakars M.] KmC 29. I

-a-. Sava laika ievērojams rakstnieks. [Turgeņevs.] KmC 3. X

-dd-. Augošā maiņa pieprasa literatūru. KmC 3. VII

-ds. -ms. Vērtīgi izdevumi. [«Товарищ», Latvijas Kompartijas CK un Latgales apgabala komitejas orgāns.] C 6, 503.—504. lpp.

-s. Dzīve, no kuras jāmācās jaunatnei. Sekosim veco lielinieku piemēram. [R. Endrups, ar ģīm.] KmC 1. XI

— Latvju teātra skatītāju konference. KmC 3. VI

— Pagātne, kura aicina uz nākotni. [E. Jansone-Brauna, ar ģīm.] KmC 16. X

— Vērtīgs žurnāls. «Товарищ», Latvijas Komunistiskās partijas CK un Latgales apgabala komitejas izdevums. KmC 29. IV

-s. -s. «Dzīvā vēsture». [J. Lencmanis, ar ģīm.] KmC 11. X

— Par mūsu laikam atbilstošu teātri. «Skatuves» partijas šūniņas pārbaude. KmC 12. XI

-ss. Kolektīva Ed. Sillera dzeju kritika. [Par vēl neizdotu dzj. krāj. «Uzvaru gājiens».] C 4, 341.—343. lpp.

Aizups. «Skatuves» kultūrgājiens. Gaidīsim arī nākošgad. SC 23. IX

Balodis J. Veikts liels darbs, priekšā vēl lielāki uzdevumi. [«Sibīrijas Cīņai».] SC 16. IV

Baltauss, direktora vietnieks. Vanadziņš, mākslinieciskā vadītāja vietnieks. Pētersons, VK(l)P šūniņas sekretārs. Zvagulis, priekšsēdētājs. Redlihs, «Sibirijas Cīņas» priekšstāvis. Valsts Latvju teātra «Skatuve» raports Rietumsibīrijas novadkomitejai, «Sibīrijas Cīņas» redakcijai. [Par viesizrādēm Sibīrijā.] SC 13. X

Bancāns R., valsts latvju teātra «Skatuve» direktors. O. Glāznieks, LVT «Skatuve» māksliniec. un pedag. vadītājs, Nopelniem bagāts republikas mākslinieks. Ed Stūrīts, VLT «Skatuve» mākslas padomes priekšsēdētājs. Jauns cīnītājs kultūrfrontē. Dedzīgs sveiciens jaunajam Ļeņingradas Latvju teātrim no valsts latvju teātra «Skatuve». KmC 16. IX

Bauze R. Jauns posms padomju literatūras attīstībā. KmC 5., 6. V

— Padomju literatūras uzplaukums. (Referāts padomju rakstnieku Ļeņingradas orgkomitejas plēnumā.) C 5, 400.—406. lpp.

Bednijs Demjans. (Savā piecdesmitā dzimumdienā par literāriskiem nopelniem strādnieku šķiras un darba zemniecības priekšā apbalvots ar Ļeņina ordeni.) [Ģīm.] C 5, 403. lpp.

Bergmanis V., Ļeņingradas Latvju teātra vadītājs. A. Ziediņš, Latiznama Kultūrpadomes mākslas sektora vadītājs. E. Rullis, Ļeņingradas Latiznama vadītājs. Apsolāmies cīnīties par augstvērtīgām izrādēm. KmC 15. X

Bergs K. «Ģeneratoram» darbs steidzīgi jāpārkārto. KmC 5. II

Bernovskis Fr. Otro gadu desmitu sākot. [«Prometeja» kultūrizglītības biedrība. Ar Fr. Bernovska ģīm.] KmC 6. VI

— «Prometeja» saimnieciskā attīstība. Grām. «Par sociālistisku kultūru». M., 14.—16. lpp.

B. K. Latvju padomju rakstniecība aug. Maskavas latvju padomju rakstnieku sapulce. KmC 9., 10. VI

B-s. Latvijas mākslinieciem nav perspektīvas. KmC 15. II

[Butevics] Ozolzars Jūlijs. Linardam Laicenam 50 gadu jubilejā. KmC 29. XII

Celms A. Nacionālais darbs Baškīrijas latvju ciemos tiks uzlabots. KmC 12. II

— «Prometeja» loma un nozīme cīņā par SPRS latvju ciemu sociālistisko pārveidošanu. Grām. «Par sociālistisku kultūru», 36.—42. lpp.

Celms F. Skatuvieši daudz mums palīdzēja. SC 13. X

[Celtne.] Red. [Piezīme pie L. Laicena «Kultūra Donbasā ...» — par starpt. revoluc. rakstn. brigādes braucienu uz Donbasu 1933. VII.] C 9, 674. lpp.

Ceplis Al. Celtnes brigāde Ukrainā. [Harkovā, Dņepropetrovskā, Dņeprostrojā.] (Atskaite redakcijas sēdē 5. apr. š. g.) C 5, 422.—424. lpp.

Daniševska komūnas komunāri. Sveiciens biedram Daniševskim! KmC 6. VI

Daniševskis J., «Prometeja» valdes priekšsēdētājs. [Ģīm.] KmC 6. VI
— Ko veicis «Prometejs» savas darbības desmit gados. (Ziņojums valdes paplašinātā sēdē.) [Ar fotoatt.] KmC 12. VI
— «Prometeja» 10 gadi. Grām. «Par sociālistisku kultūru», 3.—6. lpp., C 6, 484.—486. lpp. KmC 6. VI [Saīsināts.]
Daniševskis J., izdevniecības «Prometejs» valdes priekšsēdētājs. J. Lasis, «Komunāru Cīņas» atbildigais redaktors. Visiem latvju klubiem, skolām, lasāmmājām un kolektīviem. Visiem latvju darbaļaudīm. [Par preses izplatīšanu.] KmC 14. X
Dante Jānis. Daiļliteratūras kursi. (Feļetonu konkurss.) [Feļetons dzj.] KmC 14. II
Da-Že. Latvju un ukraiņu padomju rakstnieku tuvināšanās. KmC 30. III
Egle A. Skolotājs latvju proletliteratūrā. (Ar J. Jakobsona ievadu.) C 2, 179.—181. lpp.
Ef. Feļetonistu sapulce. [«Komunāru Cīņas» red. sarīkota.] C 2, 183. lpp.
E. M. «Galvenā ass». [V. Iļjenkova romāns.] C 2, 190. lpp.
Feldmanis A., K. Pelēkais, J. Lasis, R. Apinis, K. Jokums, P. Krustiņš. Biedrs Kārlis Poēma. [Nekrologs ar ģīm.] KmC 15. VIII
Fiskars A. Skats Latvijas presē. 1. Sociāldemokrātiskā prese. 2. Buržujiskā prese. [Dzj.] KmC 29. VII
Freibergs J. Oktobra 15 gadu jubilejas mākslas darbu izstāde Ļeņinpilī. C 4, 348.—349. lpp.
[*Fross E.*] *E. F.* E. Ādamsons. Sudrabs ugunī. R., 1932. [*Rec.*] C 1, 95.—96. lpp.
— *E. F.* Amerika. Rakstnieku un inteliģences pārkārtošanās Amerikā. C 5, 431.—432. lpp.
— *E. F.* Andreja Upīša loma latvju literatūrā. [Atklātais disputs M. 24. III.] KmC 29. III
— Brūnā «kultūra». KmC 4., 5. V
— «Celtnes» rakstnieku brigāde Minskā, Vitebskā un Smoļenskā. [1) «Celtnes» lit. vakari. 2) Apmeklējumi latvju skolās. 3) «Celtnes» radionumuri. 4) Darbs ar litpulciņiem. 5) Latvju kultūrdarba jautājumi. 6) Saikne ar cittautu rakstniekiem.] C 6, 501.—503. lpp.
— Dramaturgu mobilizācija. KmC 23. VII
— *E. F.* Dzejnieku ražošanas apspriede. [Maskavā.] KmC 9., 10. XII
— A. Fadejevs. «Sakāve». Tulk. K. Pelēkais. M., 1933. [*Rec.*] C 9, 728.—729. lpp.
— *E. F.* K. Fimbers. «Klānu ļaudis». Romāns. R., 1932. [*Rec.*] C 1, 96. lpp.
— Gatavosimies uz padomju rakstnieku kongresu. KmC 28. IX
— Jāpaceļ mūsu dramaturģija. 1. Dramaturģijas loma. 2. Padomju dramaturģijas stāvoklis un uzdevumi. 3. Rakstnieki un dramaturģija. 4. Latvju padomju dramaturģijas stāvoklis. 5. Tuvākie uzdevumi. C 8, 644.—656. lpp.
— *E. F.* Jaunākās lugas. Mietpilsoniskais tukšums, revolucionārā frāze un atklāta reakcija [burž. Latvijā]. [Rec. par K. Ieviņa grām. «Mēnestiņš un Olga», E. Ramata «Zelta ābols», A. Rentoviča «Streiklauzis» un A. Saulieša «Svētki Prātaiņos».] C 5, 428.—429. lpp.
— *E. F.* Jaunās padomju skaņfilmas. C 6, 504.—507. lpp.
— *E. F.* Kara propaganda Latvijā. [Par žurn. «Burtnieks», «Izglītības Ministrijas Mēnešraksts», «Daugava», «Militārais Apskats», «Aizsargs» u. c.] C 2, 190.—191. lpp.
— Karātavu humors. [Baltlatvijā.] KmC 18. III
— *E. F.* Latvijas jaunākā literatūra. [L. Laicena un P. Ķikuta 1933. g. 11. VI referātu atstāstījums.] C 8, 508.—510. lpp.
— *E. F.* Latvijas jaunākā literatūra. KmC 22. VI
— *E. F.* Latvju klubi un literatūra. [1. Smoļenskā. 2. Minskā. 3. Vitebskā.] C 7, 576.—578. lpp.
— Latvju litpulciņi. KmC 17. IX
— *E. F.* Latvju padomju literatūra. «Celtne» Nr. 1. 1933. [«Celtnes» red. 1933. g. 5. III sēdes atreferējums.] C 5, 421.—422. lpp.

— *E. F.* Latvju padomju rakstniecības stāvoklis un uzdevumi. C 6, 499.—501. lpp.
— Latvju skulptore Davidsone. [Ar ģīm.] C 10, 793. lpp.
— *E. F.* P. Zars. «Strādnieku dzīve». Stāsti. R., 1932. [*Rec.*] C 1, 95. lpp.
— Literatūra un Maskavas Latvju klubs. C 6, 491.—495. lpp.
— Maskavas latvju litpulciņi. [1. Rietumtautu komunistiskās universitātes latvju litpulciņš. 2. «Prometeja» darbinieku litpulciņš. 3. Korespondentu pulciņš pie J. Stučkas MLCST kluba. 4. Marksa skola. 5. VLT «Skatuve» dramatiskais pulciņš.] C 7—8, 587.—589. un 671.—672. lpp.
— Maskavas latvju padomju rakstnieku ievērībai. KmC 6. II
— Mūsu avīzes un literatūra. [1. «Sibīrijas Cīņa» 1932. g. Par J. Bērziņa-Ziemeļa, V. Vosa, E. Klusberga, R. Tēraudkalna, Ingista, J. Degļa, E. Spraigas, Aļņa, K. Preisa, J. Rubeža, A. Statista, Billa Krimsona, A. Priedīša, J. Ozolzara un J. Nēroga darbiem.] C 8, 663.—666. lpp.
— Mūsu darbs, sagatavojoties uz rakstnieku kongresu. C 8, 659.—663. lpp.
— Mūsu dramaturģijas problēmas. [1. VLT «Skatuves» repertuārs. 2. Mūsu repertuārfonds. 3. Lugu tulkojumi. 4. Galvenās strāvas mūsu dramaturģijā. 5. Mūsu reālistiskā drāma. 6. Mūsu romantiskās lugas. 7. Mūsu konvencionālā dramaturģija. 8. Mūsu komēdija. 9. Sociālistiskais reālisms dramaturģijā. 10. Tematika. 11. Raksturi un apstākļi. 12. Jaunā cilvēka problēma. 13. Šķiras ienaidnieka attēles problēma. 14. Tehnikas jautājumi. 15. Slēdzieni. 16. Pārkārtošanās problēmas.] C 9—10, 709.—722. un 780.—789. lpp.
— *E. F.* «Prometeja» 10 gadi sociālistiskās kultūras celtniecībā. C 6, 498.—499. lpp.
— Rakstniekiem jāaudzina maiņa! [Par latvju litpulciņiem.] C 9, 733.—734. lpp.
— *E. F.* Rakstnieku un inteliģences pārkārtošanās Amerikā. C 5, 431.—432. lpp.
— *E. F.* Revolūcijas teātra jubileja. C 4, 347.—348. lpp.
— *E. F.* Revolucionārais teātris. [Vācijā.] (Atskats.) («Jaunā tautas skatuve».) C 3, 271.—272. lpp.
— Skatuves darbu konkurss. C 7, 586. lpp.
— *E. F.* SPRS Padomju rakstnieku savienības Orgkomitejas darbība. C 9, 734.—736. lpp.
— *E. F.* Starptautiskā revolucionāro rakstnieku apvienība. Disputs par Andreju Upīti. C 5, 419.—421. lpp.
— *E. F.* Starptautiskā revolucionāro rakstnieku apvienībā. [Sēde par padomju lit. lozungu attiecināšanu uz limitrofu valstīm.] C 2, 183.—184. lpp.
— *E. F.* Triecnieki latvju padomju literatūrā. C 1, 81.—82. lpp.
— Vācija. Intervences literatūra. C 5, 429.—430. lpp.
— VLT «Skatuve» jaunā darba gadā. (Sakarā ar sezonas atklāšanu 24. decembrī 1933. g.) KmC 20. XII
— Vold. Vosa dzeja «Mūsu zemei neļausim vairs gražot». [*Rec.*] C 5, 416.—418. lpp.

Gailis J. Uzsaukums latviešu kultūrizglītības darbiniekiem Padomju Savienībā. KmC 30. I
— Piezīmes par P. Stučkas Maskavas Latviešu centrālā strādnieku kluba tagadējo darbību un turpmākiem uzdevumiem. [I. Uzdevumi. II. Daži organizatoriski jautājumi. III. Daži vārdi par kluba līdzšinējo kultūrizglītības darbu vispār. IV. Dramatiskā sekcija. V. Dziedāšanas sekcija. VI. Mūzikas sekcija. VII. Gleznieciības-skulptūras-arhitektūras sekcija. VIII. Literatūras sekcija. IX. Latvju valodas sekcija. X. Par citām sekcijām. XI. Noslēgums.] C 6—8, 495.—498., 578.—585. un 667.—670. lpp.

Glāznieks Osvalds, Nopelniem bagāts SPRS skatuves mākslinieks. [Ģīm. uz atsevišķas lapas.] C 6, 433. lpp.

Grauds J. Važās ieslēgta. [Piezīmes par Latvijas strādnieku presi.] SC 5. V

Ģirģensons A. Korespondentiem jāpace| sava kvalifikācija. SC 13. X
— Pret «pseidonīmu sistēmu». SC 24. XI

Ģirģensons A. «Skatuvei» darbs jāturpina arī nākošgad. SC 13. X
Irbīts P. Latvju mākslinieku kontraktēšana. KmC 26. IV
— Papildinājums tēlojošās mākslas tematiskam plānam. KmC 4. X
— *P. I.* «Prometeja» kultūrsektors gādā par tēlojošo mākslu. KmC 17. VI
Jaunrodziņš J. (Deglis), aktivs «Sib. Cīņas» korespondents no 1921. gada. 1930.—31. g. g. strādāja SC redakcijā. Tagad — Kom. žurnālistikas institūta students, Ļeņingradā. (Ģīm.) SC 16. IV
— *Deglis J.* Ļeņingradas latvju padomju rakstnieki pārkārto darbu. C 1, 83.—85. lpp.
Jokums K. Grāmata par vēsturiskām kaujām. [Rec. par grām. «К. Галицкий. Орловско-Кромское сражение».] KmC 30. V
— Iebrukums Baltlatvijas viltus kultūrā. KmC 8. I
— *Ko.-Jo.* Kā mēs gatavojamies uz latvju padomju rakstnieku konferenci. C 10, 797.—798. lpp.
— *Ko.-Jo.* Lielnieks — organizators. [Bernovskis, ar ģīm.] KmC 23. X
— *Ko.-Jo.* Mana intervija. [Feļetons par rakstniecību.] KmC 24. VI
— *Ko.-Jo.* «Un aplausu vētra negribēja rimties.» KmC 5. V
— *Ko.-Jo.* Vecais partizāns Vende. KmC 11. X
K. Proletrakstnieka L. Laicena jubileja. KmC 29. XII
Kabe. Latvju padomju rakstnieku un mākslinieku vakars. KmC 10. II
Kadiķis-Groznijs A. Vārds par kritiku. KmC 22., 24., 26. I
[Kalnbērziņš J.] Zaķis. Grāmata par Padomju Latviju. Piezīmes par b. Strausa brošūru «Padomju Latvija un starptautiskā kontrrevolūcija». KmC 26.—28. IV
— *Zaķis.* LKP priekštece — Latvijas revolucionārā sociāldemokrātija un marksisms. C 6—7, 469.—475. un 548.—556. lpp.
— *Zaķis.* Padomju Latvija. CBd 12, 1.—14. lpp.
Kirsone J. Piezīmes par feļetonu. KmC 14. XI
[Klusbergs E.] E. Kl. Biedra P. Stučkas piemiņai. SC 27. I
— Pieci cīņas gadi par lauku sociālistisko rekonstrukciju. [«Sibīrijas Cīņa».] SC 16. IV
Knoriņš V. Linards Laicens. [Sakarā ar 30 g. literāro darbību.] KmC 23. XII
— Septiņdesmit sestā gadā . . . [Par Klāru Cetkinu.] KmC 26. VI
Kolass Jakubs. [Ģīm.] C 8, 594. lpp.
«Kom[unāru] Cīņas» redakcija. Atzīmēsim [Izglītības biedrības] «Prometeja» 10 gadu darbu. KmC 20. V
— Feļetonistu uzmanībai! [Rīko feļetonu konkursu.] C 2, 183. lpp., KmC 2. II
— Organizēsim stāstu konkursu. Uzaicinām viņā piedalīties visus latvju padomju rakstniekus. KmC 28. I, 9. II
— Sveiciens ebreju centrālai avīzei *«Der Emes».* [15 gadu jubileja.] KmC 6. V
Konflikts V. No apspiestiem par aktīviem sociālisma cēlājiem! «Ceiņas karugs» Nr. 1. Izd. «Prometejs» Maskavā, 1933. gadā. Politiski literārisku un pedagoģisku rakstu krājums latgaliešu valodā. KmC 26. IX
Konsultants. Strādājiet pie dzejoļu formas. DB 29. XI
Krastiņsons. VLT darbs Baškīrijā. SC 10. VIII
Krastiņš Fredis. Mūžīgie iesācēji. (Feļetonreferāts, nenolasīts SPRS latvju kultūrizglītības darbinieku apspriedē.) KmC 5., 6. II
Kučars Al. Piezīmes par jaunrades uzplaukumu baltkrievu padomju literatūrā. [Ar fotoatt.] Tulk. E. F[ross]. C 8, 632.—636. lpp.
Kūkojs J. Pastiprināsim kultūrizglītības darbu starp latgaliešiem. KmC 3. III
— «Prometeja» Latgališu sekcijas sasnāgumi un uzdavumi. CņK 3, 7.—9. lpp.
Kupala Janka. [Ģīm.] C 8, 599. lpp.
[Ķikuts P.] P. Ķ. «Atraitnes vīra» izrāde Valsts Latvju teātrī. C 6, 490. lpp.
— Literāriskiem pulciņiem jādarbojas plānveidīgi. KmC 10. IX
— Literārisko pulciņu programa uz 1933./34. gadu. (Projekts.) KmC 12. X
— *P. Ķ.* Ļeņingradā nodibinājies pastāvīgs latvju teātris. KmC 12. IX
— *Ķ.* Ļeņingradas latvju rakstnieku vasaras darbs. KmC 5. IX

Ķikuts P. Ļeņingradas Latvju teātris iesāk izrādes. KmC 30. X
— *P. Ķ.* Padomju rakstnieki gatavojas uz pirmo sanāksmi. KmC 17. VI
— *P. Ķ.* Par revolucionārās literatūras darba lozungiem. Latvju apakškomisija Starptautiskā revolucionāro rakstnieku apvienībā. KmC 20. II
— «Strādnieki pagriež stobrus» Ļeņingradas Latvju teātrī. KmC 2. XII
L. Latvijas buržuaziskā un sociālfašistiskā prese. KmC 12. V
Laicens Linards. Kultūra Donbasā un domas par dabas organizēšanu. Brigādnieka piezīmes. [Ar fotoatt., kuros redzama arī Starptautiskā revolucionāro rakstnieku brigāde: Leons Musinaks (Francija), Emisiso (Ķīna), L. Laicens un Aleksandrs Barta (Ungārija).] C 9, 673.—685. lpp.
— Pēc 20 un 25 gadiem. KmC 5. IV
Lasis J. «Prometejs» — latvju periodikas nesatricināms pamats. Grām. «Par sociālistisku kultūru», 22.—26. lpp.
Laukmanis K. Latgaļu kultūrizglītības darbs attīstās. KmC 9. XII
— Latiznamam jābūt par apgabala kulturālu centru. KmC 23. VII
[*Lēmanis Indriķis*] *P. Z.* Jaunākais sociālfašistu literatūras frontē Latvijā. [Par A. Upīša vakaru, K. Dziļleju, Aspaziju, Ķ. Dzelzīti, A. Griguli, Edgaru Šilleru, J. Grotu, V. Branku, E. Skujenieku, O. Kučeru, «Domām» un «Strādnieku Gada Grāmatu 1933. g.»] C 2, 192. lpp.
Loja J. Latvju-krievu vārdnīcas kuplināšanas gaita. KmC 4. XI
Lorencs L. J. Eiduka dzeju krājuma «Maiņa» apskats. [Manuskriptā; «Prometejā». Debatēs piedalās: K. Pelēkais, E. Plinka, E. Birojs, E. Stūrīts, A. Ziemelis, V. Uite, Smiltēns, A. Pētersone, Ošiņa, Tālmane, Žvīgure, A. Pērle, E. Fross.] C 9, 723.—727. lpp.
Ļeņingradas bij[ušo] Latvju strēlnieku sekcijas birojs. Ļeņingradas bij[ušo] latvju sarkangvardistu un sarkano partizāņu apvienības birojs. [Apsveikums Ļeņingradas Latvju teātrim.] KmC 15. X
Ļeņingradas Latvju padomju rakstnieku orgbirojs. Ļeņingradas Latvju teātrim. KmC 15. X
Ļeņingradas latvju rakstnieki strādā. [J. Eiduks, A. Kadiķis-Groznijs, P. Ķikuts, A. Ziediņš, E. Burnevics, J. Deglis, Cāgans, M. Kapiņš.] KmC 18. VIII
Ļeņingradietis. Kultūrdarba triecnieks. [Mākslinieks J. Kuņķis.] SC 1. VI
MLPR Orgbirojs. Par latvju padomju rakstniecību. [«Prometejs».] KmC 6. VI
Mauslis J. Dodat latvju dziesmu tekstus! KmC 4. VIII
«Mazā Kolektīvista» redakcija. «Mazā Kolektīvista» ceļš. MĶ 10, 1. lpp.
[*Mende A.*] *F. Demens.* Baltijas politieslodzīto prese. KmC 5. V
— *Demens.* Politieslodzīto darbu izstāde Tretjakova galerijā — lielnieciskā māksla. [Arī Rīgas cietumu politieslodzīto darbi un viņu žurn.: «Cauri Tumsai», «Aiz Restēm» un «Nemiera Doma».] C 2, 184.—185. lpp.
Miške E., [*VLT «Skatuve»*], *skolas pārzine.* Stājaties «Skatuves» skolā. KmC 3. XII
Ozoliņš J. Latvju muzikāli vokālā studija Maskavā. KmC 18. IX
— Latvju mūziķi, atsaucaties! KmC 15. VI
— Pirmie soļi. [«Prometeja» mūzikas sekcijai. Ar komponista J. Ozoliņa ģīm.] KmC 4. VII
— Vokālais repertuārs. [«Prometeja» mūzikas sekcijā.] KmC 14. VII
[*Ozoliņš K.*] *Dz.* Baltkrievijas Zinātņu akadēmijas latviešu sektors. KmC 20. II
— *Dz.* I. S. Turgeņeva nāves dienas 50 gadu atcere. KmC 8. IX
Pelēkais K. Aizrādījums. [Par rakstā ««Prometeja» grāmatu produkcija», brošūrā «Par sociālistisko kultūru» 20. lpp. pielaisto kļūdu.] C 6, 499. lpp.
— «Prometeja» grāmatu produkcija. Grām. «Par sociālistisku kultūru», 17.—21. lpp., KmC 6. VI [Saīsināts.]
[*Pelše R.*] *R. P.* Krievijas Padomju rakstnieku savienības organizācijas komitejas 2. plēnums. C 4, 344.—346. lpp.
— Māksla un proletāriskā revolūcija. [1. Mantojums. 2. Lielo cīņu un grūtību posms. 3. Kas panākts.] C 1—2, 75.—79. un 156.—161. lpp.
— Padomju mākslas demonstrācija. C 7—8, 571.—575. un 637.—640. lpp.

Pelše R., Skopans R. un *N. Grīnfelds.* Veiksim latvju padomju mūzikas darbu. KmC 18. VI

Pērle A. Pret karojošo analfabētismu. KmC 8.—11. II

— *A. P.* Sastādīsim latvju literatūras programu. Par latvju literatūras programām. KmC 26. I

Pērle Osv. Kas jauns latviešu grāmatu laukā? KmC 22. IV

— Katrā kolektīvā jādarbojas bibliotēkai. KmC 10. XI

Piķi-Miķi. Ak manta, Aspazijas manta ... (I fakts, i feļetons.) KmC 10. VI

Preiss K., «Sib[irijas] Ziņas» korespondents-zimētājs no 1925. gada. Patlaban strādā par mākslinieku SC redakcijā. [Ģīm.] SC 16. IV

— Jaunās mācības grāmatas latvju valodā. SC 21., 26. X

«Prometeja» kultsektora mūzikas sekcija. Dziesmu tekstu konkursa noteikumi. KmC 28. X

Pučiņa Em. Literatūras hrestomātija. KmC 20. XI

R. Izglītības biedrības «Prometejs» 10 gadi, SC 21. VI

Redlihs Z. «Skatuve» baznīcā ... [Izrādes Ņikitina ciema baznīcā.] SC 13. X

Salenieks E. Augusts Bergs. [Nekrologs.] KmC 3. VIII

Salna A. 11. jūnijs. [Silfa-Jaunzema, Arāja-Bērces u. c. nāves diena 1921. g.] KmC 11. VI

Saulīts K. Panākumi lieli, bet uzdevumi vēl lielāki. [«Prometejs»]. KmC 6. VI

— Vienotā darbā — par jauniem sociālistiskās kultūras iekarojumiem. [Par izglītības biedrību «Prometejs».] Grām. «Par sociālistisku kultūru», 7.—13. lpp.

Saulīts P. Latvju politiskā un kulturālā darba tekošie uzdevumi. C 2, 151.—155. lpp.

Sauļuks Jōņs. Pīzeimes par latgališu dailliteraturu un kritiku. (Ivods.) CņK 2—3, 54.—55. un 55.—57. lpp.

Serafimovičs A. S. [Savā septiņdesmitā dzimumdienā par literāriskiem nopelniem apbalvots ar Ļeņina ordeni. Ģīm.] C 2, 99. lpp.

«Sibirijas Ziņas» redakcija. Kārlis Poēma. [Nāves ziņa.] SC 18. VIII

— Valsts Latvju teātra triecnieki. SC 13. X

[Skatuves darbu] Konkursa komisija. Rakstnieki dramaturgi! Izglītības biedrība «Prometejs», valsts latvju teātris «Skatuve», P. Stučkas Maskavas Centrālais latvju strādnieku klubs un Maskavas Latvju padomju rakstnieku orgbirojs sarīko skatuves darbu konkursu. [1. Konkursa uzdevums. 2. Konkursa noteikumi. 3. Godalgas. 4. Paskaidrojumi.] C 7, 586.—587. lpp.; KmC 26. VII; SC 3. VIII

St. Audzet teātra mokslas kadrus. CņK 2, 51.—52. lpp.

Staņislavskis K. (Režisors, kuru 70. dzimšanas dienā apbalvoja ar «Sarkanā Darba Karoga ordeni».) [Ģīm.] C 2, 189. lpp.

Starptautiskā revolucionāro rakstnieku apvienība. [Žurnāls «Pasaules Revolūcijas Literatūra» 1933. g. iznāks zem nosaukuma «Internacionālā Literatūra».] C 4, 349. lpp.

Strauts K. «Ziņas Biedrs». Komunistiskās Internacionāles Latvijas sekcijas izdevums. 1933. g. Nr. 1—2 (janvāris — februāris). 164 lpp. [*Rec.*] KmC 27. V

Stučka Pēteris. [Krūšutēla reprod., J. Kalniņa darbs.] C 1

Stūrits Ed. Latvju mācības iestādes un mūsu uzdevumi. Grām. «Par sociālistisku kultūru», 31.—35. lpp.

— «Prometeja» līdzdalība latvju skolu celtniecībā. KmC 6. VI

Sudrabu Edžus (lasa savu dzeju). [Ģīm.] C 2, 127. lpp.; C 6, 434. lpp.; DB 29. X

Svēre J. Kas ievērojams jaunākā rakstniecībā. Rakstnieki partijas XVII kongresa priekšvakarā. SC 31. XII

— Nav pietiekošas uzmanības pret jauniesaukumu literatūrā. C 4, 339.—340. lpp.

— Piezīmes par jaunākiem notikumiem Baltlatvijas proletrakstniecībā. SC 23. X

Šaginjana Marieta. [Ģīm.] C 5, 405. lpp.
[*Sillers E.*] *Sprunguļu Juris.* Ziņojums par latvju padomju literatūru un rakstniekiem. (Sīkais feļetons.) [Dzj.] KmC 3. II
Šķilters K. Sirsnīgi sveicieni Linardam Laicenam. KmC 29. XII
Šurpe Ed. Pēdējās stundas pie vadoņa zārka un urnas. [Par P. Stučkas bērēm.] KmC 25. I
Taliņš. TRAM kodolam [Darba jaunatnes teātris pie Ļ. Latiznama] jāizveidojas par darba jaunatnes teātri. KmC 10. I
— TRAM kodola uzdevums — parādīt aģitbrigādes darba paraugus. KmC 18. IV
Tejors Ad. Ļeņingradas latvju litpulciņi pārkārto darbu. KmC 15. VII
— Mācāties par žurnālistiem. KmC 11. VII
— Skatuvieši «Nākotnē». SC 8. VIII
— 3 dienas Šišā. Teātra «Skatuve» kultūrgājiens. SC 6. IX
Vanadziņš. Irmas Jaunzemes koncerts. [Ar ģīm.] KmC 12. IV
— Osvalds Glāznieks — Nopelniem bagātais republikas mākslinieks, VLT «Skatuves» mākslinieciskais vadītājs un galvenais režisors. C 6, 487. lpp.
— Par dramaturģiju. SC 1., 3. VII
— 77 dienas Sibīrijā. [VLT «Skatuve», ar Vanadziņa ģīm.] SC 13., 16., 18. X
— *Va-Ka.* Teātra «Skatuves» kultūrgājiens Sibīrijā. Teātris «Skatuve» apmeklēja «Progresu» un K. Marksa kolektīvu. SC 29. VII
— VLT Baltkrievijas laukos. C 1, 85.—86. lpp.
— Valsts latviešu teātris «Skatuve» šogad apmeklēs Sibīrijas latvju kolektīvus. SC 17. VI
Vīksne P. Atklāta vēstule «Komunāru Cīņas» redakcijai. KmC 15. IV
— Gatavojamies uz padomju rakstnieku kongresu un latvju padomju rakstnieku konferenci. KmC 30. IX
— Inteliģences problēma jaunu revolūciju un karu priekšvakarā. (Atbildes vietā sociālfašistiskām «Domām». I. Proletariāta diktatūra un inteliģence. II. Pasaules ekonomiskā krīze un inteliģences stāvoklis. III. Inteliģences problēma SPRS.) C 2—4, 162.—177., 240.—262. un 326.—339. lpp.
— Jāņa Robežnieka pārnākšana un dzīve Latvijā. (Andr. Upīša jaunākais romāns.) [*Rec.*] C 5—6, 407.—415. un 479.—483. lpp.
— Latvijas fašisma teorētiskie pamati un viņa «teorētiķi». («Burtnieka» jaunradušos «teorētiķu» jautājumā.) C 5, 427.—429. lpp.
— Latvijas politpārvaldes (izspiedzes) un fašistiskās žurnālistikas sadarbība. (Sakarā ar «Informatora» un «Nord-Ost» slēgšanu.) C 4, 350.—352. lpp.
— Latvija. Tautiskās rakstniecības norieta. (Gadu maiņā.) C 10, 798.—800. lpp.
— Pretī jauniem sasniegumiem. C 10, 775.—780. lpp.
— Rakstnieks un politpārvalde Latvijā. [«Latvis», «Burtnieks», «Pēdējā Brīdī», A. Bergs, L. Ausejs, B. Kalniņš, F. Veinbergs, V. Brengulis un A. Kalviška.] C 6, 508. lpp.
— Vairāk vērības mūsu rakstniecībai latvju strādnieku klubos! Vajadzīga paškritika. C 6, 491. lpp.
— Vairāk vērības mūsu rakstniecībai latvju strādnieku klubos. Vietu darbiniekiem nopietni jāpārskata līdzšinējais darbs. C 7, 576. lpp.
Vintiņš P. Augšanas tempi nepietiekoši. [Piezīmes par žurnāla «Celtnes» daiļprozu.] KmC 1.—5. XI
— «Jegors Buličevs un citi». [Gorkija jaunākā luga uz M. Vahtangova teātra skatuves.] C 1, 89.—90. lpp.
— Ļeonovs Leonīds. «Sote». [*Rec.*] C 2, 188.—190. lpp.
— Šaginjanas Marietas «Hidrocentrāle». [*Rec.*] C 1, 91.—92. lpp.
V. J. Irmas Jaunzemes koncerts valsts latviešu teātrī «Skatuve». KmC 23. IV
[*Vītoliņš T.*] *T. V.* Cittautieši par mūsu teātri. KmC 9. III
— *T. V.* Gatavojaties uz rakstnieku kongresu. KmC 24. X
— Komiskais uz skatuves. «Atraitnes vīra» izrāde VLT. KmC 18. II

Vītoliņš T. Latvju preses vakars Maskavā. KmC 12. XII
— Neveiksmes nopietnā darbā. Izrāde «Dzīve uz priekšu». MLC strādnieku klubā 30. IV. KmC 11. V
[*Voss V.*] *Vo-Vo.* Latiznamā masu darbs sāk atdzīvoties! Ļeņingradas latvju rakstnieki un lasītāji par literatūras-mākslas un filozofijas žurnālu «Celtne». KmC 20. IX
— *Vo-Vo.* Latvju darbaļaudīm jauns iekarojums kultūrfrontē. [Ļ. iznāk latvju radiobiļetens.] KmC 17. XI
— *Vo-Vo.* Ļeņingradas latvju padomju rakstnieki darbā. KmC 27. IX
— *Vo-Vo.* Sarkanie latvju strēlnieki uz skatuves Ļeņingradas Latvju teātrī. [J. Eiduka un A. Kadiķa-Groznija luga «Strēlnieki pagriež stobrus».] KmC 3. XI
Z. Klāra Cetkina. [1857—1933, ar ģīm.] C 6, 476.—478. lpp.
Začs O. Pizeimes pi b. Zaļmežnika roksta. CņK 1, 39. lpp.
— Uz ceiņu par jaunom uzvarom. CņK 1, 1.—3. lpp.
Zaļmežniks. Dzejas moksla. CņK 1, 34.—38. lpp.
— Teatra mōkslas atteisteiba. (Ivods.) CņK 2, 49.—51. lpp.
Zaprovskaja A. Linarda Laicena rakstnieka darba 30 gadi. KmC 23. XII
— Sociālistiskā reālisma problēma literatūrā. [Nenotikušas rakstnieku sapulces nenolasītā referāta vietā. Ievadam. I. Par reālismu un romantismu. II. Reālisms un romantisms kā literāriskas sava laika skolas un virzieni. III. Tagadējās buržuāzijas literatūras nespēks un pagrimšana. IV. Sociālistiskā reālisma pamatprincipi. V. Sociālistiskais reālisms un revolucionārās literatūras dažādie žanri. Noslēgums.] C 7—8, 560.—570. un 640.—644. lpp.
Zariņa M. Bērnu avīze «Darba Bērni», VĻKJS CK izd. 1932. gadā iznākušo numuru apskate. KmC 26. III
Ziediņš A. Divas ievērojamas grāmatas par pilsoņkaru. [Fadejeva «Sakāve» un Furmanova «Čapajevs» latviešu valodā «Prometeja» izdevumā.] KmC 24., 26. VII
— Dm. Furmanovs. «Čapajevs». Tulk. P. Preiss. M., 1933. [*Rec.*] C 9, 727.—728. lpp.
— Hercena pedagoģiskā institūta Latvju sektors. KmC 27. VII
— Mākslas sektora darbs Latiznamā. KmC 23. VII
— Rakstnieks un lasītājs. [Par literatūras propagandu, it sevišķi lasītāju konferencēm.] C 10, 794.—796. lpp.

LATVIEŠU DAIĻLITERATŪRA KRIEVU U. C. VAL.

Грунт Я. Годы борьбы. М., Изд. Всесоюзн. о-ва политкаторжан и ссыльнопоселенцев, 1933. 285 стр.
Калнынь Я. Звездный сбор. [Рассказы.] Л., Изд. писателей в Ленинграде, [1933.] 180 стр.; 1 л. илл. Содерж.: На рубежах. Урок. Маневр.
Лаздынь Р. На разных румбах. [Рассказ.] Харьков, «Укр. робітник», 1933. 35 стр. с илл. и портр.
Эйдеман Р. Восстание камней и другие рассказы. Изд. 3-е. [М. — Л.], Гос. изд. худ. лит., 1933. 288 стр. (Посвящается XV годовщине Красной Армии.) Содерж.: Предисловие [автора] ко второму изданию. — К третьему изданию. — Восстание камней. Шпион. В лесу. Поединок. Агония. Возвращение батрака. Пленные. Повесть о портном Файтельсоне. Степной ветер. Во имя долга.
Латышские сказки. Пер. К. Б. Езовитова и Р. Раюмнец. Под ред., с примеч. и вступл. Я. Страуяна. Предисл. А. Курция. [Илл. Н. Струнке.] М. — Л., «*Academia*», 1933. 504 стр.; 5 л. илл. Рец.: *Андреев Н. П.* — С Ф 2/3, стр. 411.

Лайцен Л. Петер Руйтелс в высоком собрании. Перев. с латыш. Э. Я. Сильмана. — ИЛ 6, стр. 75—85; Р 22, стр. 1—9.
Лапин К. Автобиография, детство и дальше. — В кн.: На стапелях. Книга о Балтзаводе. [Сб.] Л., Изд. писателей, [1933], стр. 143—146.
Эйдук Я. Депутаты восстаний. [Стихотв.] Перев. Виссариона Саянова. — Р 19, стр. 11.

RAKSTI LAIKRAKSTOS, ŽURNĀLOS U. C.

Алкснис Я. Высказывание о состоянии и задачах оборонной литературы к XV-летию РККА. — Литературная газета, 1933, 9.
Арская Е. Больше внимания массовой книге о чистке партии. [Рец. на:] В. Кнорин. О ходе чистки московской организации ВКП(б). Моспартиздат, 1933. — КиПР 11, стр. 52.
Баузе Р. Годовщина исторического решения [ЦК ВКП(б) о перестройке лит.-худ. орг-ций от 23 апр. 1932 г.]. — ЛС 4, стр. 3—9.
Гайлит К. Заметки о сибирской детской литературе. — СО 5/6, стр. 150—156.
Го Я. Латышская театральная бригада [Зап. обл.] требует помощи. — Н 6, стр. 63—64.
Дауге П. К истории одного издательства. [Философские труды И. Дицгена в изд. автора. 1907—1913 гг.] (Из документов и воспоминаний.) — СтБ 1, стр. 75—90.
Драудин Т. И бумага тогда будет. [Недостатки в борьбе газет за бумагу.] — Ж 4, стр. 22—23.
— Первая пятилетка советской печати. [Обзор достижений сов. изд-ской системы и роста продукции книжной и периодич. лит-ры СССР.] — КиПР 10, стр. 16—24.
Кнорин В. [Выступ.] — В кн.: Проблеми світової кризи. Дискусія в інституті світового господарства и світової політики Комакадемії [23/XII 1931—14/1 1932 г.]. [Харків,] Партвидав «Пролетар», 1933, стр. 184—195.
Курций А. Предисловие. Национальное и интернациональное в латышских сказках. Социальные и классовые элементы в латышских народных сказках. — В кн.: Латышские сказки. М. — Л., *«Academia»*, 1933, стр. 9—30.
Лаздынь Р., о нем. Из биографии автора. — В кн.: Лаздынь Р. На разных румбах. Харьков, 1933, стр. 3.
Лайцен Л., о нем. Линард Лайцен. [Биограф. очерк в связи с 50-летием. На 1-й обл. портрет.] — Р 22, 2-я обл.
Латвия. [Хроника литературной и политической жизни.] — ИЛ 4, стр. 180; 5, стр. 140, 142, 148; 6, стр. 145.
Лацис А. Эгон Эрвин Киш — мастер пролетарского художественного репортажа. Перев. с нем. Н. Игнатьевой. — ИЛ 1, стр. 125—128.
Пельше Р. Историческая пьеса на советской сцене. — ТиД 9, стр. 54—56.
— О наследстве и советской драматургии. — В кн.: Драматургия. М., 1933, стр. 147—163.
Прамнэк Э. К. Литература — орудие борьбы за социалистическое строительство. Речь секретаря Крайкома ВКП(б) т. Прамнэка на Собрании краев. и гор. партактива 27 ноября 1933 г. — ЗМЛВ ноябрь/декабрь, стр. 1—3.
— Окружить заботой наши писательские кадры. Речь секретаря Горьк. крайкома ВКП(б) т. Прамнэк на Собрании краев. и гор. партактива 27 ноября 1933 г. — На 11/12, стр. 3—5.
Сильман Т. Бернард Шоу. Избранные произведения. М. — Л., 1933. [Рец.] — Зв 9, стр. 182—186.

Сильман Т. Теодор Пливьер. Кайзер ушел, генералы остались. Л., 1933. [Рец.] — Зв 11, стр. 190—191.

Страуян Я. Вступление. — В кн.: Латышские сказки. М. — Л., 1933, стр. 7.

Фросс Э. Латышская пролетарская литература. — Н 6, стр. 34—38.

Эйдеман Р. Авиация, оборона СССР и литература. [Авиация и планеризм в советской литературе, о книгах М. Кольцова.] — ЛГ 38.

Эйдук Я. «Плечом к плечу». Сборник. Составили К. Трейн и Т. Шуб. Л., 1932. [Рец. про рассказы А. Кадытиса-Грозного «Про Каупита», А. Зедина «Комбат Крауя».] — З 5, стр. 74—76.

1934

ATSEVIŠĶI IZDEVUMI

Bergs K[ārlis]. Dzīves pulsi. Dzejas, 1925—1934. M., «Prometejs», 1934. 56 lpp. [1000 eks.] Satur s: Pa jaunām piecgadēm. — Sociālistiskos laukos. — Par padomēm. *Rec.: [Priednieks K.]K. Pr.* «Pretim jaunām uzvarām». [K. Berga dzejoļu krājuma iepriekšēja iztirzāšana M. Latvju rakstnieku organizācijā.] — KmC 22. IV; *[Janele J.] Viena* — C 1935, 4, 316.—317. lpp.; *Fross E.* Literatūras gads. — LStruĶGGr 1936. g., 122.—123. lpp.

Berģis Sīmanis. Ziemeļu pionieri. Šķiru cīņas romāns. M., «Prometejs», 1934. 188 lpp. [1500 eks.] *Rec.: [Ķikuts P.] P. Ķ.* Ļeņingradas lasītāji par Sīmaņa Berģa romānu «Ziemeļu pionieri». — KmC 11. VI; *Pērle A.* — C 4/5, 386.—390. lpp.; *Taifuns.* Gaidām no Sīmaņa Berģa jaunus darbus. [Apspriede Maskavas P. Stučkas klubā.] — KmC 17. VI; *Fross E.* Gada raža mūsu literatūrā. — LStruĶGGr 1935. g., 132. lpp.

Eidemanis Rob[erts]. Vārdi un gadi. Dzejoļu izlase, 1908—1933. M., «Prometejs», 1934. 169 lpp. [1500 eks.] Satur s: [Rob. Eidemaņa ģīm. uz atsevišķas lapas.] R. Pelše. Dzīves un dzejas teku kores. — [R. Eidemaņa dzj. «1895—1908, 1934.» rokrakstā.] Mazā Pēcīša dziesmas. — Ko stāsta pirmais palu vilnis. — Reiz jānāk pērkoniem. — Tēraudvējš. — Robežas nost! — Mana Padomjzeme ceļas, aug un pošas. — Vārdi par sauli un mīlu. — Un soļo partija, aug viņas spēks. *Rec.: Svēre.* Eidemaņa un Salenieka jaunākās grāmatas. — SC 23. VII; *Zaprovskaja A.* — C 11, 868.—871. lpp.; *Fross E.* Gada raža mūsu literatūrā. — LStruĶGGr 1935. g., 129.—131. lpp.

Eiduks J[ānis] un *A[rturs] Kadiķis-Groznijs.* Strēlnieki pagriež stobrus. [Luga.] 5 cēlieni, 9 ainas. M., «Prometejs», 1934. 82 lpp. [1500 eks.] *Rec.: Apinis R.* un *E. Fross.* Luga par strēlniekiem un revolūciju. — C 8, 608.—612. lpp.; *Priednieks K.* — KmC 20., 21. V; *Fross E.* Gada raža mūsu literatūrā. — LStruĶGGr 1935. g., 135. lpp.

Izdevniecības «Prometejs» grāmatu katalogs. M., «Prometejs», 1934. 112 lpp. [1200 eks.] Satur s: I. Sabiedriskās zinības. II. Daiļliteratūra. a) Dzeja. b) Stāsti. c) Lugas. d) Almanahi. III. Māksla, kritika, publicistika. IV. Mācības grāmatas. V. Praktiskā zinātne. VI. Jaunatnes un bērnu literatūra. a) Jaunā komunāra bibliotēka. b) Daiļliteratūra. c) Praktiskā zinātne. VII. Dažāda satura. VIII. Latgaliešu valodā. IX. Krievu valodā. X. Izpārdotās un arhīvā nodotās grāmatas.

Laicens Linards. Kliedzošie korpusi. Romāns. Otrs izdevums. M., «Prometejs», [1934.] 190 lpp. [3000 eks.] *Rec.: P. O.* — KmC 29. X; *Fross E.* Gada raža mūsu literatūrā. — LStruĶGGr 1935. g., 133. lpp.

Latvju strēlnieku vēstures komisija. Latvju revolucionārais strēlnieks. I. [Rakstu krājums.] Redakcija: R. Apinis, V. Strauss, K. Stucka, P. Vīksne. M., «Prometejs», 1934. 378 lpp. [3000 eks.] Satur s: P. Vīksne. Kopsim

visus spēkus strēlnieku vēstures darbam. Latvju strēlnieku divīzija Dienvidu frontē. — R. Apinis. Latvju divīzija Vrangeļa frontē. — A. Ostrovs. Partpolitiskais darbs Latdivīzijā pie Perekopa. — K. Stucka. Latvju strēlnieku divīzijas ciņas pie Perekopa. — Deņikina frontē. — V. Primakovs. Kauja pie Orlas. — A. Ostrovs. Piezīmes par politdarbu Latdivīzijā Deņikina frontē. — Strēlnieki Padomju Latvijā. — J. Daniševskis. Padomju Latvijas saimnieciskais stāvoklis. — R. Bērziņš. Padomju Latvijas armijas pārvalde un Iskolatstrels. — Baltā Latvija. — M. Cinis. Baltās Latvijas bruņoto spēku uzdevumi un organizācija. — P. Vīksne. Viltus varoņu kults un vēstures patiesība. — M. Cinis. Pulkveža Fr. Brieža «varoņdarbi». — Atmiņas un apraksti. — J. Laube. Pirmais posms. — A. Balodis. Revolūcijas dienas Krievijā. — K. Urbanovičs. Vitebskas latvju kavalērijas pulks. — P. Apars. Apvienotā latvju strēlnieku rota Smoļnas institūtā. — J. Freibergs. Atmiņas par revolūciju un pilsoņkaru Odesas rajonā. — G. Orleāns. Latvju brīvprātīgo nodaļa Kizļarā. — Dokumenti un materiāli. Materiāli latvju strēlnieku pulku apvienotās Smoļnas rotas vēsturei. 3. Latvju strēlnieku padomju brigāde Dienvidu frontē 1918. gadā. 7. Latvju strēlnieku padomju pulka darbība 1918. gadā. 3. Latvju strēlnieku padomju pulka hronika 1918. gadā. Strēlnieku cīņu novērtējumi un materiāli politiskā garastāvokļa raksturošanai. — P. Vīksne. Kārlis Poēma. — Biedra K. Poēmas raksta fragments par latvju strēlnieku vēstures jautājumiem. — Bibliogrāfija. Ra. Piezīmes par «Latvju strēlnieku vēstures» I sējuma 2. daļu. — K. Jokums. Latvju strēlnieku vēstures viltošana. — P. Vīksne. Pacifisma ideju propagandēšana rakstniecībā. — Hronika. — Materiāli bij. Latvju strēlnieku sekciju darbībai. — Ed. Bi. «Latvju Strēlnieks» atkal lidos! — Latvju strēlnieku Vēstures komisijas paziņojums. Mākslas pielikumā K. Veidemaņa glezna «Latvju strēlnieki forsē Dņepru». Tekstā ievietotas 14 shēmas, pielikumā — 3. *Rec.: [Pērle O.] O. P.* — KmC 1935, 23. V; *Soms K.* — C 1935, 2, 142.—150. lpp.

Padomjzemes sargposteņos. Rakstu krājums K. Jokuma redakcijā. [Ar ģīm. un fotoatt.] M., «Prometejs», 1934. 128 lpp. [2000 eks.] Satur s: K. Jokums. Mūsu politika ir miera politika. — R. Apinis. Bijušo latvju strēlnieku Osoaviahima sekcijas un viņu uzdevumi. — Pārkārtosim Osoaviahima organizāciju darbu. — Linards Laicens. Strēlnieks Pētersons. [Dzj.] — R. Apinis. Bijušie strēlnieki sociālistiskās celtniecības frontē. — K. Pelēkais. Perekops. [Dzj.] — F. Pilabers. Aviaposms «Latvju strēlnieks». — Linards Laicens. Aeroplāni. [Dzj.] — R. Apinis. Latvju strēlnieku cīņu piemiņai Vrangeļa frontē. — Al. Ceplis. Strēlnieka nāve. [Dzj.] — Aizsardzības minimums.

Salenieks E[duards]. Jautrais rudens. [Stāsts.] M., «Prometejs», 1934. 158 lpp. [1500 eks.] (Daiļliteratūras bibliotēka Nr. 12.) *Rec.: Inga.* — C 9, 712.—715. lpp.; *Svēre.* Eidemaņa un Salenieka jaunākās grāmatas. — SC 23. VII; *Fross E.* Gada raža mūsu literatūrā. — LStruKGGr 1935. g., 134. lpp.

Šķilters K. Latgales nacionālais jautājums. Minskā, Baltkrievijas ZA, 1934. 98 lpp. [1500 eks.] *Rec.: Laroze-Mazais J.* — C 1936, 230.—232. lpp.

Vācietis J[ukums], sastād. Latvju strēlnieku vēsture. II sējums, 2. daļa. Strēlnieki Padomju Latvijā. Atmiņas un apraksti. Latvju strēlnieku vēstures komisijas izd., P. Vīksnes, V. Strausa, K. Stucka redakcijā. M., «Prometejs», 1934. 116 lpp. [3000 eks.]

RAKSTI LAIKRAKSTOS, ŽURNĀLOS U. C.

A. Kadiķa-Groznija novele «Uz Daugavas krastiem» iznākusi krievu valodā. C 9, 720. lpp.

Akuraters kultūras žandarma lomā. KmC 16. VII

Arnis publicējis divās grāmatās romānu «Tauriņu kauja». C 4/5, 400. lpp.

Ārzemju literāti — padomju rakstnieku viesi. KmC 27. V
Atzīmējot LKP 30 g. jubileju. [C red. uzsāk veco lielinieku memuāru publikāciju un uzaicina biedrus iesūtīt savas atmiņas.] C 7, 523. lpp.
Bdr. Bērziņa-Andersona pēdējā gaita. [Ar fotoatt.] KmC 22. VII
Bērziņa-Andersona revolucionāra drosme jāņem mums par priekšzīmi. [Ar ģīm.] SC 23. IV
Biedra A. Stecka runa Ukrainas padomju rakstnieku kongresā. C 7, 546. lpp.
Biedra J. Daniševska 50 gadu jubileja ML Str. klubā 11. jūnijā. KmC 18. VI
Biedra P. Stučkas piemiņai. [Ar ģīm.] KmC 24. I
Biedra Stecka ziņojums. [Rakstnieku sapulcē.] C 2/3, 206. lpp.
Biedri Dauge! [Apsveikums 65 g. dzimšanas dienā, ar P. Dauges ģīm.] KmC 22. VIII
«Būt darbam un cīņai vienmēr možam». Dzejnieka cīnītāja R. Eidemaņa literāriskās darbības 25 gadu jubilejas vakars. [Maskavas P. Stučkas latvju klubā, ar fotoatt.] KmC 17. IV
«Celtnei» jātop par masu žurnālu! Mobilizēsim latvju strādniekus un kolektīvistus ap savu žurnālu! KmC 1. IX
Cīņai, revolūcijai, sociālistiskai celtniecībai veltīta dzīve. Biedra Daniševska 50 gadu jubileja. [Apsveikumi.] KmC 30. V
Cīņā par augstvērtīgiem mākslas darbiem. KmC 28. VI
Divi jauni kapi. [Latvijā aizslēgts Arv. Berga laikraksts «Latvis» un «Latvijas Sargs».] C 12, 957. lpp.
Dzejai jāattēlo lielais sociālistiskās celtniecības laikmets. [Debates latvju un latgaļu padomju rakstnieku konferencē.] KmC 30. VI
Dzejnieks revolucionārs. [Tarass Ševčenko.] KmC 22. III
Ed. Salenieks. [Isa biogrāfija ar ģīm.] MK 1, 1. vāks
Eleonora Jansone-Brauna. [Nekrologs.] KmC 21. XII
Filmas «Bruņukuģis Potjomkins» autora [S. Eizenšteina] atklāta vēstule Vācijas propagandas ministram doktoram Gēbelsam. C 2/3, 236. lpp.
«Galvas aiz dzeloņdrātīm». *Hirne hinter Stacheldraht.* [Vācijas proletārisko rakstnieku rakstu krāj. Parīzē.] C 7, 558. lpp.
Gatavojamies uz latvju padomju rakstnieku konferenci. Maskavas un Ļeņingradas latvju padomju rakstnieku paplašināta apspriede. [Latvju padomju rakstnieku apspriedes (18. un 19. aprīlī) rezolūcija. Mūsu literatūras stāvoklis. Mūsu literatūras trūkumi. Nenoliedziet panākumus. Rakstniekiem jāuzklausa. Rakstnieks un kritiķis nav pretstats. Kritika nav jāatbruņo. «Prometeja» priekšstāvja b. Hermaņa ziņojums.] KmC 28. IV
J. Akuratera komēdija «Bezdarbnieki» iznākusi Rīgā. C 11, 875. lpp.
Jauna fašistu lapa. [«Tēvijas Sargs».] KmC 15. XI
Jaunas grāmatas. SC 28. VIII, 14. IX
Jaunāko grāmatu apskats. SC 26. VII
Jaunsudrabiņš Jānis izdevis romānu «Jaunsaimnieks un velns». C 4/5, 400. lpp.
Jaunsudrabiņš Jānis sarakstījis traģikomēdiju «Invalīds un Ralla». C 4/5, 400. lpp.
Jūlijs Daniševskis. [50 g. jubileja.] C 6, 429.—430. lpp.
Kadiķa-Groznija pēdējā gaita. KmC 12. VII
Kas jauns mūsu rakstniecībā. [Ar J. Kina ģīm.] KmC 30. XI
Kas jauns rakstniecībā. [Ar K. Berga ģīm.] KmC 12. XII
Kas jauns mūsu rakstniecībā. [Ar Teodora Vītoliņa ģīm.] KmC 18. XII
K. Jokums. [Isa biogrāfija ar ģīm.] MK 3, 1. vāks
Ko veicis «Prometejs» pagājušā gadā. [Pilnās biedru sapulces materiāli.] KmC 4. VI
Kritušo atcerei. [Ar Arāja-Bērces ģīm.] KmC 11. VI
Laicena grāmata «Portfelis un valgs» iznāks krievu tulkojumā «Профиздат» izdevniecībā. C 2/3, 216. lpp.

Laicena stāsts «Pēteris Ruitels augstajā namā» nodrukāts žurnālā «Internacionālā literatūra», 1933. g., 6. num. C 2/3, 216. lpp.
Latgaļu padomju rakstnieku grupa: J. Kukojs, A. Mežule, O. Začs. [Fotoatt.] KmC 11. VII
Latviešu kultūriestādes SPRS-bā. LStruKGGr 1934. g., 150.—162. lpp.
Latvijā iznācis Emīlijas Prūsas romāns «Pumpuri raisās». C 9, 720. lpp.
Latvijā miris rakstnieks Valdis (Voldemārs Zālītis). C 11, 875. lpp.
Latvijas mākslinieki un rakstnieki fašismā. C 7, 558. lpp.
Latvijas revolucionāro rakstnieku, dzejnieku un mākslinieku apvienība. C 10, 797. lpp.
Latvju padomjrakstnieku Vissavienības konferences dalībnieku grupa — Ļeņingradiešu delegācija. (Burnevics, Ķirsone, Ķikuts, Eiduks, Ziediņš.) [Fotoatt.] MK 9/10, 33. lpp.
Latvju padomju rakstnieku birojā. KmC 5. VIII
Latvju padomju rakstnieku konference. KmC 21. VI
Latvju rakstnieku konference sanāks jūnijā. KmC 28. IV
Latvju un latgaļu padomju rakstnieku konference. [Apsveikumi.] KmC 26. VI
Latvju un latgaļu padomju rakstnieku konference. [Darba gaita.] KmC 24., 27. VI
Latvju un latgaļu padomju rakstnieku Vissavienības konferences rezolūcijas. [Maskavā 1934., no 22.—27. VI.] Latvju padomju rakstniecības uzdevumi. Par dzeju. Latvju padomju dramaturģija un dramkritika. Par valodu. Kritikas uzdevumi. Bērnu un jaunatnes literatūra. Izdevniecība. C 8, 621.—625. lpp.
Literatūra par nākotni. [Ar angļu rakstn. Herberta Velsa ģīm.] C 8, 634.—635. lpp.
Maksims Gorkijs cīņā par valodas skaidrību un mākslinieciskū izteiksmi. [Diskusija pad. presē par valodas jautājumiem.] C 2/3, 206.—207. lpp.
Martins Andersens-Nekse. [Publicējis «Pravdā» vēstuli, kurā aizstāv tendenci mākslā.] C 7, 557. lpp.
Maskavas lasītāju apspriede par «Ķalpiem». [A. Cepļa rom.] C 6, 459. lpp.
Miruši divi ievērojami padomju rakstnieki. [E. Bagrickis un S. Podjačevs.] KmC 24. II
Mūsu dārgai vecai biedrenei E. Jansonei-Braunai. [Līdzjūtība sakarā ar meitas Eleonoras nāvi.] KmC 20. XII
MVL teātris «Skatuve» uzņēmis repertuārā krievu padomju rakstnieku darbus: Bila-Belocerkovska «Dzīve sauc» un Pogodina «Pēc balles». C 4/5, 399. lpp.
Nesen nomira Antons Austriņš. C 7, 558. lpp.
Niedra Aīda ar pēdējo romānu «Pie Azandas upes» pievienojusies senatnes etnogrāfiskiem tēlotājiem un idealizētājiem. C 6, 479. lpp.
No jauna apcietināts rev. dzejnieks Meinhards Rudzītis. C 9, 720. lpp.
Novosibirskas latviešu un latgaliešu rakstnieku un žurnālistu apspriede. SC 22. VI
Padomju rakstnieku orgkomitejas trešais plēnums. [Judina ziņojums.] C 2/3, 207.—208. lpp.
Padomju Rakstnieku savienības orgkomitejas III Vissavienības plēnuma rezolūcija. C 2/3, 208. lpp.
Par aktīvi virzošu literatūras kritiku. KmC 5. VIII
Par Ernesta Rolava «domām un darbiem» «Daugavas» š. g. 1. un 2. numurā raksta renegāts E. Arnis. C 6, 479. lpp.
Par idejiski un mākslinieciski augstvērtīgu literatūru! KmC 22. VI
Par mūsu laikmetam atbilstošu literatūru. KmC 29. VI
Pārpratums, kurš jāizlabo. [Pagājušā C numurā aiz pārpratuma iekļuvis S. Berģa raksts «Cūcība, kas pārspēj mēru». S. Berģis pārpratis E. Ādamsona dzj. «Balāde par latgalieti».] C 7, 549. lpp.
Partijas darba un cīņu biedrs. [Apsveikums P. Daugem 65 g. dzimšanas dienā.] KmC 22. VIII

P. Dauge. [Ar ģīm.] C 9, 710.—711. lpp.
Persiešu lielais dzejnieks Firdousi. KmC 23. IX
Pirmais Vissavienības padomju rakstnieku kongress sākās 17. augustā. [Ar M. Gorkija ģīm.] SC 26. VIII
Rakstnieka b. Eidemaņa jubileja. KmC 8. II
Rakstniekam jābūt sava aroda meistaram. M. I. Kaļiņina saruna ar rakstniekiem jauniesācējiem. KmC 27. VI
Rakstnieki, no jums gaida repertuāru. KmC 11. IX
Revolucionārie rakstnieki cīnās kopēji ar strādniekiem. [No Vissavienības padomju rakstnieku kongresa materiāliem.] KmC 28. VIII
Rīgā atlaisti progresīvie un sociāldemokrātiskie skolotāji un kultūrdarbinieki. C 7, 559. lpp.
Rīgā iznācis A. Gulbja romāns «Druvā un karā». C 9, 720. lpp.
Rīgā iznākušas R. Egles antoloģijas «Latvju lirika» 3 grāmatas. C 9, 720. lpp.
Roberts Eidemanis. [Īsa biogrāfija.] MK 5, 3. lpp.
Rūd. Blaumaņa vēstules J. Rainim publicētas «Daugavas» š. g. 1. un 2. numurā. C 6, 479. lpp.
«Sarkanais spoks» Raiņa kapos. SC 27. IX
SPRS Padomju rakstnieku savienības statūti. KmC 11. V
Starptautiskā informācija. [Par literāriem notikumiem.] C 2/3, 238.—240. lpp.
Stāstu konkursu «Komunāru Cīņa» noslēgusi. [Par godalgu piešķiršanu L. Laicenam par stāstu «Augusts uz stalažām», Ceplim par «Tiltu», Saleniekam — «Cīruļu divīzijas gaitas».] SC 30. VIII
Sveicieni Robertam Eidemanim. KmC 12. IV
Sveiciens Latvijā apcietinātiem un vajātiem rakstniekiem un kultūras darbiniekiem. KmC 26. VI
Teātris gaida augstvērtīgus darbus. [Latvju un latgaļu padomju rakstnieku konferences materiāli.] KmC 2. VII
1935. g. sept. varēs atzīmēt latvju buržuāziskās modernās dzejas nodibinātāja Ausekļa 85. dzimšanas dienu. C 8, 637. lpp.
Tuvināsim latvju un ukraiņu literatūru. C 1, 80. lpp.
Uz priekšu jāstrādā kā īstiem triecniekiem. (Izdevniecības darbs. Bērnu literatūras uzdevumi. Organizācijas jautājums.) [No latvju un latgaļu padomju rakstnieku konferences materiāliem.] KmC 6. VII
Valsts Latviešu teātris gatavojas uz savu jubileju. [15 g. pastāvēšanas jubileja.] KmC 30. XI
Veselis Jānis «Daugavas» 1934. gada pirmajos piecos numuros drukā jaunu «teiksmu romānu» — «Cilvēku sacelšanās». C 6, 480. lpp.
Virza — burlaku pasaku autors. KmC 11. VIII
Zem lielinieciskās paškritikas uguns. [Debates latvju un latgaļu padomju rakstnieku konferencē.] KmC 5. VII
Zinātņu akadēmija — L. N. Tolstoja atcerei. [Izdos jubilejas krājumu.] KmC 20. X

-l- A. Kadiķa-Groznija literāriskais mantojums. KmC 3. IX
-at-. Rakstnieki un lasītāji apspriež jaunākos darbus. [A. Cepļa «Kalpi».] KmC 22. V
-dd- Latvju padomju rakstnieku apspriede. KmC 20. IV
— Maskavas latvju rakstnieku seminārs. KmC 29. X
-e. Pasaules literatūras grāmatas iznāks miljons eksemplāros. KmC 5. X
-is Konkurss par labāko daiļliteratūras mākslas darbu. [L.] KmC 5. III
-jl. Īsas piezīmes par «Ģeneratoru». KmC 5. V
-kts. Par latvju padomju dramaturģiju. [Pārrunas latvju un latgaļu padomju rakstnieku konferencē.] KmC 30. VI
-le. Dzejnieka Brjusova atcerei. KmC 10. X
— Rakstnieku kongresa priekšvakarā. KmC 9. VIII
-ne- Pa Hitlera pēdām. [Cenzori darbojas bibliotēkās buržuāziskajā Latvijā.] CBd 6, 53.—54. lpp.

-ne- Par nelegālo presi. CBd 6, 70.—72. lpp.
-oliņš un *-iņs.* Kalpu revolucionārās cīņas 1905. gadā. Skatītāju apspriede par [lugu] «Riežu pļāvējiem». [Ar fotoatt.] KmC 10. VI
-s. «Celtnes» lasītāju konference. [M.] KmC 18. XII
— Dažas piezīmes par latviešu sociāldemokrātisko presi laika posmā no 1898. līdz 1907. gadam. KmC 20. VI
— Piezīmes par «Amerikas Cīņu». KmC 24. VIII
-s- Rakstnieki un studenti. [Sakarā ar latvju padomju rakstnieku konferenci.] KmC 24. VI
-s.-s. «Prometejs» atziņo par savu darbību. Ko veicis kultsektors gada laikā. KmC 20. III
— Vajadzīga sociālistiskās celtniecības laikmeta cienīga literatūra. Rakstnieku organizācijām jābūt par mākslinieciskās jaunrades un idejiskās audzināšanas centriem. KmC 24. III
Aivars V. Kad bērniem būs labas grāmatas? KmC 22. VI
B. Kas jauns mūsu rakstniecībā? [A. Cepļa stāsts «Sarkanās Vedingas karogs», ar A. Cepļa ģīm.] KmC 24. X
[*Bancāns*]*B-ns.* Valsts Latvju teātris nākošajā sezonā. KmC 9. IX
— *R. B.* VLT «Skatuve» darbības sākums. KmC 16. I
Banders. Latviešu un latgaļu padomju rakstnieku Vissavienības konference. SC 3. VII
— Rakstnieka un cīnītāja 30 gadi. Linards Laicens kā rakstnieks un kultūrdarbinieks. [Ar ģīm.] SC 10. I
Barbiss Anri. [Ģīm.] C 9, 676. lpp.
Bednijs Demjans. [Ģīm.] C 9, 681. lpp.; MK 9/10, 27. lpp.
Beika D. 1905. gads Dobeles rajonā. C 7, 507.—516. lpp.
Bergmanis V. Ļeņingradas Latvju teātra mākslinieciskais vadītājs. [Ģīm.] KmC 5. XI
Bergs K. «Latvju strādnieka un kolektīvista gada grāmata 1934. gadam». Desmitais gada gājums. M., «Prometejs», 1933. C 6, 461.—462. lpp.
Berģis S. Latgale dižtautiešu literatūrā. Piebalga vai Latgale? [J. Grīns par A. Austriņu un J. Veselis par Sprūdžu žurn. Dg.] Cūcība, kas pārspēj meru. [E. Ādamsona «Balāde par latgalieti».] C 6, 471.—472. lpp.
Bērziņš-Andersons J. Mana biogrāfija. [Ar ģīm.] KmC 14. VII
Bērziņš-Ziemelis J. [Ģīm. uz atsev. lapas.] C 10, 736.—737. lpp.
— Pa Ļeņina ceļu. KmC 21., 22. I
B-is. Valsts Latvju teātris uzsāk ziemas sezonu. KmC 12. XI
Bijušo latvju divīzijas strēlnieku CB un Ļeņingradas sekcijas birojs. Biedrs A. Kadiķis-Groznijs. [Nekrologs ar ģīm.] KmC 10. VII
Birojs E. Cīnītājs, kuru gribēja salauzt. [J. Bērziņš-Andersons.] KmC 2. IV
— *Ed. B.* Izmisuša sivēna kvieciens vai Latvijas pirmā skaņu filma? KmC 26. IV
Burts. Literāriskais vakars Maskavas Latvju klubā. KmC 28. XII
C. Biedra Arvīda Zeibota pēdējā gaita. [Ar ģīm.] KmC 16. XI
Ceiruļs G. Leninpiļs latgaliešu drampuļceņš. CņK 5, 26.—27. lpp.
Celms A. Latvju strādnieku un kolektīvistu gada grāmata. (1934. gadam.) [*Rec.*] KmC 10. III
[*«Celtnes» red.*] Aragons Luijs. [Piezīme pie viņa dzj.] C 8, 567. lpp.
— Brehts Berts. [Piezīme pie viņa dzj.] C 8, 565. lpp.
— Cīņas dzejas, revolūcijas dziesmas. [Piezīme pie agrāk Cņ publicēto revolucionāro dzj. pārdrukājumiem.] C 7, 481.—483. lpp.
— Kobajasi Takidzi. [Piezīme pie viņa romāna fragmenta.] C 8, 571. lpp.
— Šenštets Valters. [Piezīme pie viņa darba «Sieviete» fragmenta.] C 8. 575. lpp.
— Vācu rakstnieks Remarks.... [Piezīme romānam *«Der Weg zurück»* fragmenta «Miers».] C 10, 740. lpp.

Ceplis A. Kā es sāku rakstīt. [Ar ģīm.] MK 9/10, 37. lpp.
Cērpiņš A. «Preilenīte» uz Ļeņingradas Valsts Latviešu teātra skatuves. KmC 21. II
Daniševskis Jūlijs. [Ģīm. uz atsevišķas lapas.] C 6, 401. lpp.
Draizers Teodors. [Ģīm.] C 9, 673. lpp.
Dzenis O. — Rūķits, Salna A. Jēkabs Vikmanis (Zvingulis, Brencis). (1893—1934.) [Nekrologs.] KmC 5. I
E. Ē. Atkritumu imitators. [Satīra dzejā par buržuāz. L-jas iekšlietu ministru G. Mīlbergu. Ar ģīm.] C 4/5, 308. lpp.
Ef. Padomju rakstnieku savienības statūti. C 6, 463. lpp.
Eidemanis Roberts. [Ģīm. uz atsevišķas lapas.] C 2/3, CņK 6, MK 5
— Par kādu neizdevušos plānu. KmC 11. XII
Eiduks J., Ļeņingradas latvju padomju rakstnieks. (P. Irbīša zīm.) KmC 30. VI
— A. Kadiķis-Groznijs. [Ar A. Kadiķa-Groznija ģīm. un fotoatt.] KmC 16. VII
— Arturs Kadiķis-Groznijs. (1901—1934.) C 7, 542.—544. lpp.
— Ferdinands Freiligrāts un Kārlis Markss. C 10, 774.—786. lpp.
— Ko gaidām no latvju padomju rakstnieku konferences? C 4/5, 385.—386. lpp.
— *-je-* Latvju revolucionārās literatūras izstāde un arhīvs. [Ļeņingradas Latiznamā.] KmC 27. XI
— Markss, Engelss un literatūra. [Rec. par «М. Лифшиц. К вопросу о взглядах Маркса на искусство». 4., 1933. un «Ф. П. Шиллер. Энгельс как литературный критик». Ļ., 1933.] C 6, 448.—457. lpp.
— Pirmā un pēdējā saruna ar A. Kadiķi-Grozniju. (Aprautas piezīmes.) KmC 16. VII
— Rosīgāk gatavojaties uz padomju rakstnieku kongresu. KmC 6., 8. IV
Eisuls A. Latgaliešu valodu uz augstākas pakāpes. KmC 18. IV
[*Eizens A.*] *Kristaps.* Epigramas. «Dullais Dauka» (b. Sudrabu Edžum). «Viesuļi sopkās» (b. Rob. Eidemanim). «Maize» (b. K. Jokumam). LStruKGGr 1934. g., 143. lpp.
Endrups R. Biedra Bērziņa-Andersona piemiņai. KmC 15. VII
Enads. Feļetonisti mācās «šaut». KmC 3. IV
Ers. Latvju preses vakars P. Stučkas klubā. KmC 14. V
[*Fross E.*] *E. F.* Andrejs Belijs. [1880—1934, ar ģīm.] C 2/3, 213.—214. lpp.
— Jācīnās par literārisko meistarību. [Par L. Lorenca daiļradi.] C 9, 701.—709. lpp.
— *E. F.* Jauna oriģinālluga VLT «Skatuve» repertuārā. [R. Apiņa un K. Jokuma «Avantūra».] KmC 6. X
— Kalpi revolūcijā. [S. Berģa drama «Riežu pļāvēji» VLT «Skatuve».] KmC 23. V
— *Em. F.* Kolektīvs mūsu literatūras novērtējums. [Latvju padomju rakstnieku konferences organizācijas komisijas paplašināts plēnums 1934. g. 18. un 19. IV.] C 4/5, 382.—385. lpp.
— *E. F.* Latvju padomju rakstnieku konferences organizācijas komisijas paplašināta sēde. Atreferējums. C 1, 65.—73. lpp.
— Mūsu literatūra aug. [Ar fotoatt.] LStruKGGr 1934. g., 131.—142. lpp.
— *E. F.* Pret politisku paviršību dramaturģijā. (J. Sudraba «Valdības krīze» MVL teātrī «Skatuve».) C 2/3, 201.—202. lpp.
— Sižets un kompozīcija. Piezīmes. [Par latvju padomju literatūru.] C 4/5, 317.—327. lpp.
— Vēlreiz par «Riežu pļāvējiem». [VLT «Skatuve».] KmC 9. XII
— *E. F.* VLT «Skatuve» rudens sezonā. **C 11, 873.—874. lpp.**
Gailis J. Alvīnes Saulītes-Gruntes 20 gadu skatuves darbības atcerei. [Ar ģīm.] KmC 18. V
— Par dažiem mūsu dziedāšanas un mūzikas dzīves jautājumiem. KmC 2., 4., 5., 10., 14. XII
Gladkovs Fjodors. [Ģīm.] C 9, 684. lpp.

Gorkijs Maksims, SPRS Rakstnieku savienības priekšsēdētājs. [Ģīm. uz atsevišķas lapas.] C 9, MK 7/8, 47. lpp.
— Noslēgumruna pirmajā Vissavienības rakstnieku kongresā. C 10, 761.—773. lpp.
— Par lielu sociālisma literatūru! [Ar ģīm.] C 8, 561. lpp.
— Par padomju literatūru. (Runa Vissavienības rakstnieku kongresā.) Tulk. E. Fross. C 9, 671.—696. lpp., KmC 26.—29. VIII
Hermanis J. Lieliniecisma ideologs un taktiķis mūsu partijā. [J. Bērziņš-Ziemelis.] C 10, 754.—760. lpp.
— Par izdevniecības «Prometejs» darbu un izredzēm. Piezīmes. C 4/5, 380.—382. lpp.
— *J. H.* Vecākā latviešu lielinieka b. Dauges jubilejas vakars. [M. Veco lielinieku biedrībā.] KmC 3. IX
— Vecākais latviešu lielinieks. [P. Dauge.] KmC 22. VIII
— *J. H.* Vecie lielinieki partijas vēstures un masu darbā. KmC 9. IX
— *J. H.* Vēlreiz par mūsu partijas vēstures pētniecību. KmC 11. X
Inf. I Vissavienības padomju rakstnieku kongresa hronika. C 9, 715.—718. lpp.
Irbits P. Ernests Grīnvalds. (Iss raksturojums.) [Ar karikatūru.] C 7, 544.—545. lpp.
— Gustavs Klucis. (Sakarā ar viņa partijas 17. kongresam veltīto plakātu.) KmC 12. II
— Latvijas mākslinieku darbu izstāde Maskavā. KmC 23. V
— Starptautiskā revolucionāro mākslinieku darbu izstāde. C 2/3, 237. lpp.
— *P. I.* Tēlojošās mākslas sekcijas darbība. [«Prometeja».] C 2/3, 204.—205. lpp.
— Vilis Jakubs. (Sakarā ar izstādi Zagorska klubā.) C 6, 458.—459. lpp.
Ivanovs Vsevolods. [Ģīm.] C 9, 685. lpp.
Izglītības biedrība «Prometejs». Izdevniecības darbs. [Beletristikas nod. iznāk S. Berģa rom. «Ziemeļu pionieri», J. Eiduka un A. Kadiķa-Groznija luga «Strēlnieki pagriež stobrus», Ed. Salenieka st. «Jautrais rudens», sagatavošanā R. Eidemaņa dzj. «Vārdi un gadi», Sudrabu Edžus kop. rakstu V sēj., K. Berga dzj. krāj., Laicena rom. «Limitrofija», P. Ķikuta rom., Al. Cepļa st. «Šarkanās Vedingas karogs», R. Pelšes grām. par mākslas ģēnija un šķiras attiecībām.] C 2/3, 203.—204. lpp.
[*Janele J.*] *Viena.* Būt «dvēseļu inženierim»! [Pret proletkultu latvju padomju literatūrā.] C 2/3, 149.—156. lpp.
— *Viena.* Mūsu kritikas uzdevumi. [Referāts latvju un latgaļu padomju rakstnieku konferencē. Ar Janeles-Vienas ģīm.] KmC 4. VII
— *Viena.* Par māksli[nieci]sko meistarību, par augstvērtīgiem mākslas darbiem! [Ar R. Eidemaņa, Sudrabu Edžus, L. Laicena, J. Eiduka, S. Berģa, A. Cepļa un latg. rakstn. J. Ķūkoja, A. Mežules un O. Zača fotoatt.] C 7, 534.—538. lpp.
— *Viena.* Sociālistiskās kultūras svētki. [Par pirmo Vissavienības padomju rakstnieku kongresu.] C 9, 697.—701. lpp.
Janelis K. Rob. Eidemanis kā karavīrs. 1. Kā izauga kuplā, dzeltenā bārzda. 2. Otrā satikšanās. 3. Orla. 4. Kahovka. 5. Jaunus cilvēkus un jaunus ieročus kaldinot. C 2/3, 157.—160. lpp.
Jasenskis Bruno. [Ģīm.] C 9, 680. lpp.
[*Jokums K.*] *Jo.-Ko.* Jāpārvar augšanas grūtības. Disputs par «Valdības krīzi» Valsts Latvju teātrī. KmC 4. II
— Latvija un Padomju Savienības latvju kolonijas. LStruKGGr 1934. g., 58.—70. lpp.
— Organizēsim arhīvus. KmC 26. X
— *Ko.-Jo.* Rūdolfs Blaumanis par latvju padomju rakstniecību. (Profāna literāriski vēsturiska disertācija.) C 4/5, 302.—306. lpp.
Jokums K., Birojs E., Stūrīts E. Zemnieka Beca traģēdija. [Fr. Volfa luga «Zemnieks Becs» LVT «Skatuve».] KmC 8. IV

K. 2. Internacionāles partiju prese. [«Sociāldemokrāts» u. c.] KmC 6. V
Kadiķis-Groznijs A. [Nekrologs.] KmC 9. VII
[*Kalnbērziņš J.*] *Zaķis.* Biedra J. Bērziņa-Andersona piemiņai. [Nekrologs ar ģīm.] CBd 5, 3.—7. lpp.; C 7, 539.—541. lpp.
— *Zaķis.* 22. maijs. [1919. gadā.] KmC 22. V
— *Zaķis.* Kas «Jaunajai Dienai» kopējs ar strādnieku laikrakstu? [«Latvijas darba savienības» laikraksts.] C 4/5, 394.—397. lpp.
— *Zaķis.* No Latvijas katorgas sociālisma zemē. Biedrs J. Bērziņš-Andersons. [Ar ģīm.] KmC 2. IV
— *Zaķis.* Smags zaudējums. [Miris J. Bērziņš-Andersons.] KmC 15. VII
Kapiņš M. Mācoties augam. [Latpedtehnikuma literārais pulciņš.] KmC 26. II
Karnīts A. A. P. Čehovs un viņa laikmets. (Sakarā ar 30 gadu nāves dienu.) C 10, 791.—794. lpp.
— Saltikovs-Ščedrins un viņa satīra. C 11, 862.—866. lpp.
-K.-K. Pašiem rakstniekiem jābūt rosīgākiem. KmC 15. III
Knoriņš V. Pret Latvijas reakciju, nacionālismu un gara nabadzību. (Bdr. Knoriņa raksts nodrukāts «Literaturnaja gazeta» Nr. 60, 1933. g.) [Par L. Laicenu, ar fotoatt.] SC 10. I
— Runa LKP 10 gadu jubilejas vakarā. CBd 4, 96.—100. lpp.
«Kom[unāru] Ciņas» redakcija. Biedram Robertam Eidemanim. KmC 12. IV
— Piezīme. [K. Priednieka rakstam «Par dažiem mūsu rakstniecības jautājumiem».] KmC 4. IV
Konflikts V. Rakstniecības frontē jāsāk uzbrukums! (No mūsu Ļeņingradas speciālkorespondenta.) [Ļeņingradas Valsts Lielajā dramatiskajā teātrī. Bet ko dara latvju rakstnieki? Latvju rakstniecība stipri atpaliek. Rakstniecības frontē jāsāk uzbrukums.] KmC 14. XII
Konofenko Helēna. Viesos pie Maksima Gorkija. [Ar fotoatt.] MK 9/10, 35. lpp.
Krams A. Jaunas mācības grāmatas. (A. Pērle un E. Mizze. «Literatūras hrestomātija pirmmācības skolai», 2. d., M., 1933.) [*Rec.*] KmC 14. I
[*Krimsons B.*] *Bills Kr.* Kad apmierināsim drampulciņa vajadzības? Kad mūsu rakstnieki sāks rakstīt lugas? KmC 16. IV
Kūkojs. Jauns kultūras gunkurs. [Sakarā ar latgaļu ceļojošā teātra organizēšanu.] CņK 8, 13.—16. lpp.
— Latgališu sekcija pi «Prometeja» un jos uzdavumi. [Ar fotoatt.] LtgKal 1934. g., 47.—53. lpp.
— Latgaļu padomju rakstniecības stāvoklis un turpmākie uzdevumi. [Referāts latvju un latgaļu padomju rakstnieku konferencē.] KmC 26. VI
Ķikuts P. Kaujinieks un rakstnieks. [A. Kadiķis-Groznijs.] KmC 16. VII
Lācis Anna. Bils-Belocerkovskis. (Sakarā ar viņa lugas «Dzīve sauc» pirmizrādi VLT «Skatuve».) KmC 15. XII
— Fr. Volfa dramaturģija un «Zemnieka Beca» latviskojums. [Uzvesta VLT «Skatuve». Ar fotoatt.] C 2/3, 198.—201. lpp.
— Režijas piezīmes par lugas «Dzīve sauc» uzvedumu VLT «Skatuve». KmC 18. XII
— «Zemnieks Becs». Sakarā ar gatavojamo izrādi VLT «Skatuve» 20. martā. KmC 12. III
Laicens Linards. [Ģīm. uz atsevišķas lapas.] C 1, LStruĶGGr 1934. g., 134. lpp.
— Arvēda Berga nemiers. KmC 18. VIII
— Divas atceres. (Valerijs Brjusovs. Anatols Franss.) C 11, 866.—868. lpp.
— Dzeja kongresā. C 11, 845.—851. lpp.
— Dzejniekam jābūt sava darba meistaram. [Referāts latvju un latgaļu padomju rakstnieku konferencē. Ar L. Laicena ģīm.] KmC 29. VI
— Folklora — mūsu literāriskais mantojums. Runa Vissavienības padomju rakstnieku kongresā. SC 9. IX
— Latvijas gleznu izstāde. [Ļeņingradā.] C 6, 469.—470. lpp.
— Latvju klubi Odesā, Dņepropetrovskā, Kijevā. (Iespaidi, novērojumi, slēdzieni.) C 4/5, 392.—393. lpp.

Laicens L. Ļeņina darba metode un rakstniecība. KmC 22. I
— Noklusēšanas posts. [Sakarā ar vēstuli Latvijas rakstniekiem.] C 2/3, 165.—168. lpp.
— Pacelsim mūsu mākslas kultūru. [Runa Vissavienības padomju rakstnieku kongresā.] KmC 29. VIII
— Padomju Savienības tautu rakstnieku kongresa starptautiskā nozīme. KmC 17. VIII
— Par liriku. [Dzj.] C 1, 1. lpp.
— Par literatūras izplatīšanu. KmC 27. X
— Par tematiku. [Latvju padomju literatūrā.] C 4/5, 315.—317. lpp.
— Piezīmes otram izdevumam. Grām. «L. Laicens. Kliedzošie korpusi», 3.—4. lpp.
— Valoda un stils. C 6, 437.—441. lpp.
— Vēstule Latvijas rakstniekiem prasa: kurā pusē stāsaties? KmC 23. II
Laukmanis K. Septiņpadsmit Oktobra gados kulturāli augam. C 11, 871.—873. lpp.
Lazda A. Dižtautiešu literatūras zieds. (Feļetona vietā.) [Rec. par Anša Gulbja romānu «Druvā un karā».] KmC 21., 22. XII
— Latvijas dižpilsoņu salonos. (Feļetona vietā.) [Par Aspaziju.] KmC 18. XII
Lencmanis J. [Ģīm.] C 7, 499. lpp.
— Dažas atmiņas par biedru un draugu J. Daniševski. Kā sākās mana pazīšanās ar b. Daniševski. KmC 1. VI
— Mans pirmais arests. No atmiņu krājuma. [1901. g.] KmC 23. VI
L. J. «Prometeja» izdevniecības darbs. KmC 15. III
Logins D. Latgališu nacionālos kulturas atteisteiba Latvijā un Padumiu Savineibā. CņK 4, 42.—44. lpp.
Loja J. Jauna latvju-krievu vārdnīca. C 2/3, 216. lpp.
— Latgališi un jus voluda. CņK 4, 49.—57. lpp.
Luters-Bobis J. [Ģīm.] C 7, 501. lpp.
— Komunistiskās partijas organizācijas sākums. Rīgas dumpis. Pirmie pulciņi. Organizācijas uzbūve. C 7—8, 501.—507. un 602.—608. lpp.
Ļeonovs L. [Ģīm.] C 10, 771. lpp.
M. Zaņķis, kuru sauc par presi. [Baltās Latvijas prese.] KmC 5. V
M. A. Par lieliniecisku kritiku. [Vissavienības kritiķu apspriede.] KmC 17. VIII
Mazais. Mūsu žurnāls («Celtne» Nr. 1—6, 1934. g.). Lasītāja piezīmes. KmC 10.—12., 14., 15. IX
Mettis. Feļetonisti draudoši klusē... (Zem streļķa propellera.) KmC 30. III
Mizze E. Maskavas latvju koncerti. KmC 26. IV
— «Mazais Kolektīvists», 1933, Nr. 10, XI. [*Rec.*] C 1, 78.—79. lpp.
— Mūsu rakstnieki bērnu literatūrā. (Lasītāja piezīmes par «Mazā Kolektīvista» Nr. 1—4 š. g. literārisko daļu.) KmC 8., 9. VI
Ms. Latvijas unificētā prese. KmC 24. VIII
Novikovs-Pribojs. [Ģīm.] C 10, 766. lpp.
Olmane P. N. V. Gogolis. [Ar ģīm.] C 6, 467.—468. lpp.
— Šķiru kauju mākslinieks. Par Šimaņa Berģa literārisko darbu. C 6, 441.—448. lpp.
[*Ozoliņš J.*] *J. O.* Mūsu latvju koncertu repertuārs. KmC 9. IV
— Vokālais darbs Ļeņingradas Latiznamā. (Ļeņingradas Latiznama vokālo darbinieku apspriedes iespaidi.) KmC 5. II
P. E. Padomju rakstnieku pirmais kongress. [Ar fotoatt.] MK 9/10, 25.—30. lpp.
Pelēkais K. «Stučkas komisārs». [J. Bērziņš-Andersons.] KmC 2. IV
Pelēkais K., Sudrabu Edžus, Birojs E. Darbaļaudis nepiedos! [J. Bērziņa-Andersona nāvi.] KmC 15. VII
Pelše R. Dzīves un dzejas teku kores. Grām.: R. Eidemanis. Vārdi un gadi, 3.—8. lpp.
— Mākslinieks un cīnītājs. [R. Eidemanis. Ar V. Andersona gleznas fotoatt.] KmC 12. IV

Pelše R. Viens no nedaudzajiem. [Par P. Daugi.] KmC 22. VIII
Pērle A. Dosim latviešu skolai bagātu daiļliteratūru. KmC 12. X
— Dzirksteles [K. Ozoliņa] literāriskais darbs. C 4/5, 343.—351. lpp.
— Mūsu rakstniecības uzdevumi valodas laukā. [Referāts latvju un latgaļu padomju rakstnieku konferencē. Ar A. Pērles ģīm.] KmC 3. VII
— Pusotra gada mācības grāmatu frontē. KmC 4., 5. XI
[*Pērle O.*] *O. P.* Cīnīsimies par SPRS latvju literatūras un preses izplatīšanu ārzemēs. KmC 23. III
— *O. P.* N. Krupskaja. Atmiņas par Ļeņinu. Tulkojusi A. Jansone-Brauna. M., 1934. [*Rec.*] KmC 4. IV
Pilats. Latvijas proletāriskās rakstniecības uzdevumi fašistiskās diktatūras apstākļos. [Referāts SPRS latvju un latgaļu padomju rakstnieku konferencē M., 1934. g. jūnijā.] CBd 5, 51.—55. lpp.; KmC 27. VI
P. K. Spalvas un zobena savienība. [R. Eidemaņa godināšana SPRS padomju rakstnieku organizācijas sarīkotajā jubilejas vakarā.] KmC 9. V
P. M. Atsauksmes par grāmatām. Interesants skolnieku žurnāls. [«Asni» — Borisovas latvju skolas (Austrumsibīrijā) litpulciņa žurnāls 10. jūnijā 1934. g.] MK 9/10, 61.—63. lpp.
Pogodins N. Mācīsimies no klasiķiem. [Par dramaturģiju. No referāta Vissavienības padomju rakstnieku kongresā.] KmC 2. IX
Priednieks K. Asins miglā. (Atmiņas lapiņas.) [1916.—1918. g.] KmC 30. VII, 1. VIII
— Par dažiem mūsu rakstniecības jautājumiem. KmC 4. IV
— Revolucionārs mākslinieks. (A. V. Lunačarskis.) [Ar ģīm.] C 2/3, 209.—210. lpp.
— «Riežu pļāvēji». [VLT «Skatuve».] KmC 2. VI
«*Prometeja*» *izdevniecība.* Ievērībai. [Izdevniecība «Prometejs» aicina iesūtīt materiālus «Kritušo revolucionāru piemiņas grāmatas» II sēj.] SC 21. IV
— Latvju darbaļaužu ievērībai. [Iznākusi no drukas «Latvju strādnieka un kolektīvista gada grāmata 1934. gadam». Saturs.] KmC 2. I
P. V. Koi atsaspīgeļoj latgališu kolektivu dzeive un dorbi avizē «Taisneiba»! CņK 8, 45.—54. lpp.
Renns Ludvigs. [Ģīm.] C 9, 677. lpp.
Rinkuss K. Latvju dziesmu un mūzikas vakars. KmC 26. IV
Rolāns Romēns. [Ģīm.] C 9, 672. lpp.
Rozentāls K. Linards Laicens Minskā. KmC 18. XII
Rudzītis Meinhards. Jaunatnes vispasaules pretkara un pretfašisma kongress Parīzē. C 4/5, 397.—399. lpp.
Rukšāns (Basmalietis) J. Aizmirsts frontes iecirknis. (Sakarā ar latvju padomju rakstnieku konferenci.) [Par krievu lit. tulkošanu.] KmC 14. VI
S. Padomju literatūras hronika. SC 21. VII
Sacerdos. Kur ir latviešu revolucionāru memuāri? [Rec. par J. Gruntes «Cīņu gadi». M., 1933. (Krievu val.)] KmC 5. V
Salenieks E. Sekmes labas, viņām jābūt vēl lielākām. [Latvju mākslinieku koncerti.] KmC 26. IV
«*Sarkanās zvaigznes*» *latvju strādnieki.* Būsim aktīvi fabriku vēstures uzrakstīšanā. [Uzaicinājums visiem latvju strādniekiem, latvju padomju rakstniekiem un visiem kultūrdarbiniekiem.] KmC 16. XII
Serafimovičs A. [Ģīm.] C 9, 689. lpp.
Sēru mītiņa dalībnieks. Biedra Bērziņa-Andersona atcerei. KmC 24. VII
«*Sibirijas Ciņas*» *redakcija.* 21. jūnijā atklāta Vissavienības latvju un latgaļu rakstnieku konference. SC 22. VI
Skatitāji. Ļeņingradas Latviešu teātra darbs. (Režisoru darbs. Teātra aktieri. Teātra mākslinieki.) KmC 17., 18. VII
SPRS un KSFPR Padomju rakstnieku savienības orgkomiteja. Eduards Bagrickis. [1897—1934, ar fotoatt.] C 2/3, 211.—212. lpp.
Spure Z. Kā izpildām padomju rakstnieku kongresa lēmumus. KmC 10. XI

Starptautiskās Revolucionāro rakstnieku apvienības Latvijas komisija un Maskavas un Ļeņingradas latvju rakstnieki. Vēstule Latvijas rakstniekiem. C 1, 24.—29. lpp.

Stučka Pēteris. [Ģīm. uz atsevišķas lapas.] C 7

Stūrīts Ed. Latvju kultūrceltniecība Padomju Savienībā. [Ar fotoatt.] LStruKGGr 1934. g., 49.—57. lpp.

Stūrīts Ed., K. Bergs. «Valdības krīze». [J. Sudraba luga VLT «Skatuve».] KmC 16. I

[*Sudmals E.*] *E. Sud-ls.* Franču literatūras kreisā fronte. KmC 17. IX

— *E. S-ls.* Padomju Savienības draugi un cīņas biedri. Mārtiņš Andersens-Nekse. [Ar fotoatt.] KmC 12. VIII

Sudrabs J. Par songiem [kuplejām] un viņu lietošanu. KmC 24. IV

Sudrabu Edžus, vecākais latvju padomju rakstnieks. [Ģīm.] MK 9/10, 26. lpp. KmC 27. VI

Svēre J. Antons Čehovs (1860—1904). SC 26. VII

— Aug bērnu literatūra. SC 15. I

— Bruno Jasenskis. «Cilvēks maina ādu», II d. [Rom., rec.] C 6, 464.—465. lpp.

— *J. Sv.* Kā notika gatavošanās uz Vissavienības rakstnieku kongresu. SC 26. VIII

— Kas ievērojams jaunākā padomju rakstniecībā. Klasiķu darbi krievu valodā. SC 26. I

— Kas jauns rakstniecībā. Jaunas stāstu un romānu grāmatas. SC 30. III

— Nepieciešama latviešu un latgaļu padomju rakstnieku apvienošana Sibīrijā. SC 28. XI

— Padomju daiļliteratūra miljonējo masu uzmanības centrā. C 6, 466.—467. lpp.

— Sēru diena. [Biedrs J. Bērziņš-Andersons, 1875—1934, nekrologs ar ģīm.] SC 21. VII

— Soboļevs. «Kapitālais remonts». [Rom., rec.] C 6, 463.—464. lpp.

Sviris P., Fr. Dadzis. Sociālfašisma atmaskošana rakstniecībā. [L. Laicena «Portfelis un valgs» un P. Ķikuta «Andrejs Vecpļāpa».] KmC 27., 28. II

[*Šillers E.*] *Sprunguļu Juris.* Par piesātinātiem literatūras jautājumiem. [«Celtnes» jautājums. Valodas un stila jautājums. Drukas kļūdu jautājums. Sīko feļetonu jautājums. Dramaturģijas jautājums. Bērnu literatūras jautājums. Avīžu piesūtīšanas jautājums. Kritikas jautājums. Honorāru jautājums. Vadoņu jautājums. Personīgais jautājums. — Satīra dzj.] C 4/5, 300.—302. lpp.

Šolohovs Mihails. [Ģīm.] C 10, 767. lpp.

Tālmane M. Litpulciņa darbā jāiesaista vairāk biedru. [Ļ. Latpedtehnikumā.] KmC 6. I

Tihonovs N. un *Tollers Ernests.* [Fotoatt.] C 9, 693. lpp.

T. J. Jaunākā literatūra. «Celtne» strauji aug. [Žurnāla «Celtne» Nr. 2—6 saturs.] SC 16. VI

Tolstojs Aļeksejs. [Ģīm.] C 10, 763. lpp.

V. Kolektīvs literāriskās jaunrades darbs. C 2/3, 214. lpp.

Vanadziņš. Par mākslinieciski augstvērtīgu un kulturālu teātri. Valsts Latviešu teātra «Skatuve» jubilejas sezona. KmC 16. X

— Režisora piezīmes. [J. Sudraba komēdijas «Valdības krīze» iestudējumam.] KmC 16. I

— VLT «Skatuve» mākslinieciskās jaunrades ceļi. [Ar O. Glāznieka, R. Bancāna, A. Vanadziņa, E. Miškes, A. Krūmiņa ģīm. u. c. fotoatt.] C 12, 926.—934. lpp.

Veco lielinieku Vissavienības biedrības padomes prezīdijs. Jūlijs Daniševskis. KmC 30. V

Vīksne P., kritiķis un žurnāla «Celtne» atbildīgais redaktors. [Ģīm.] KmC 27. VI

— Aiz cietuma restēm. Meinh. Rudzīša dzeja. [Ar ģīm. un fotoatt. «Dzejnieks Meinhards Rudzītis Rīgas ielu bruģēšanas darbā».] C 12, 935.—945. lpp.

Viksne P. Austrijas proletariāta varonība un sociālfašistisko vadoņu nodevība Latvijas sociālfašistu presē un literatūrā. C 2/3, 222.—223. lpp.
— Bezvirzienība un virzienu meklēšana jaunākā Latvijas rakstniecībā. C 1, 53.—64. lpp.
— Inteliģento bezdarbnieku jautājums Latvijā. C 4/5, 399. lpp.
— «Kad mēnesis dilst...». [Par fašistisko diktatūru, Andrievu Niedru un citiem.] C 2/3, 219.—222. lpp.
— Latvija. [Par J. Akurateru un «viltus jūsmotājiem». Pret fašistu varmācībām. Dažu mākslinieku un žurnālistu kļūdainā pozīcija. Bezdarbs Latvijā un inteliģences bezizejas stāvoklis. Mācītājiem Latvijā iesācies īstais pļaujas laiks.] C 7, 547.—549. lpp.
— Latvijas progresīvā rakstniecība pārbaudījuma brīdī. [Pēc fašistiskā apvērsuma.] C 4/5, 362.—373. lpp.
— Latvju padomju rakstniecības stāvoklis un turpmākie uzdevumi. (Referāts latvju un latgaļu padomju rakstnieku konferencē.) KmC 24. VI
— No Latvijas lauku nomaļniecības līdz sociālistiskās industrijas laikmeta triumfam. R. Eidemaņa literāriskās darbības 25 gadi. C 2/3—4/5, 160.—164. un 328.—343. lpp.
— Pa sociālistiskā reālisma ceļu. C 6, 430.—436. lpp.
— Rakstnieka L. Laicena izveidība. C 1, 41.—47. lpp.
— 1905. gada revolūcijas notikumi jātēlo vēsturiski patiesi. (Skatītāja piezīmes.) [Par S. Berģa «Riežu pļāvēju» uzv.] KmC 8. VI
— «Un tik lādē un tik šauj...». C 12, 956.—957. lpp.
— «Virziens» un viņa pozīcija. [Žurnāls literatūras teorijai un mākslai. R.] C 2/3, 223.—228. lpp.
Vintiņš P. Proletariāta dzejnieka V. Aleksandrova piemiņai. (1897—1934.) C 12, 954.—955. lpp.
— Zemnieku revolūcijas ideologs Nikolajs Černiševskis. (45. nāves dienas atcerei.) C 12, 946.—950. lpp.
Vissavienības latvju padomju rakstnieku birojs. A. Kadiķis-Groznijs miris. KmC 9. VII
— *(22.—27. VI notikušās Vissavienības latvju rakstnieku konferences uzdevumā.) Starptautiskās revolucionāro rakstnieku apvienības Latvijas komisija.* Latvijas rakstniekiem. C 7, 559.—560. lpp.
[*Vissavienības latvju un latgaļu padomju rakstnieku konferences*] *Organizācijas komiteja.* SPRS Rakstnieku savienības orgkomiteja sasauc Maskavā no 21. jūnija līdz 25. jūnijam š. g. Vissavienības latvju un latgaļu padomju rakstnieku konferenci. [Dienas kārtība.] KmC 8. VI
[*Vitoliņš T.*] *T. V.* A. P. Čehovs. 30 gadu nāves dienas atcerei. KmC 20. VII
— Izrāde un jubileja. (A. Saulītes-Gruntes 20 gadu skatuves darbības atceres vakars.) KmC 24. V
— Likvidēti un nelikvidēti robi. (Čurkina komēdijas «Robs mīlā» izrāde VLT «Skatuve».) KmC 24. I
— *T. V.* Vācijas literatūra pēc fašistiskā apvērsuma. KmC 27. VI
Voss V. Kadiķa-Groznija piemiņas vakars Ļeņingradā. KmC 27. VII
Z. A. «Vienotā Fronte». C 12, 957.—958. lpp.
Zaprovskaja A. Erihs Mūzams (1878—1934). C 8, 613.—614. lpp.
— Fašisma literatūra. [Vācijā.] C 2/3, 234.—236. lpp.
— Imperiālistiskais karš un starptautiskā literatūra. C 8, 632.—634. lpp.
— L. Laicena rakstnieka darbs. [Dažas piezīmes par Laicena prozu 30 gadu jubilejai. Laicena darbu tematiskais plašums un etapi. Linarda Laicena darbu reālisms. Daži novēlējumi Laicena tālākam darbam.] C 1—2/3, 47.—52. un 169.—176. lpp.
— L. Laicens — krievu valodā. C 12, 951.—954. lpp.
— Mūsu dzejniekiem jāpaceļ savu darbu kvalitāte. [Referāts latvju un latgaļu padomju rakstnieku konferencē ar A. Zaprovskas ģīm.] KmC 28. VI
— Roberta Eidemaņa dzeja. KmC 12. IV

Zariņš M. Atmiņas par b. Bērziņu-Andersonu no cietuma gadiem. KmC 15. VII
Ziediņš A., Ļeņingradas latvju padomju rakstnieks. (P. Irbīša zīm.) KmC 6. VII
— Bērnu un jaunatnes literatūra. C 2/3, 196.—198. lpp.
— Rakstnieku pašatskaites Latiznamā. [L. Laicena, K. Pelēkā, R. Eidemaņa atskaite.] KmC 5. III
Žilets Žanis. «Dienas problēmas un anekdotes» Latvijā. C 7, 550. lpp.
— Par nāvi, kapsētu un zīda cilpu. (Valda Grēviņa u. c. Latvijas dzejnieku jaunākās grāmatas lasot.) [Satīra dzj.] C 4/5, 307.—308. lpp.
Žvigure. Jādod iespēja mūsu teātrim sekmīgi attīstīties. Valsts un sabiedrisko organizāciju uzdevums — viņam palīdzēt. [VLT «Skatuve».] KmC 17. XII
— «Prometeja» terminoloģijas komisija. C 2/3, 204. lpp.

LATVIEŠU DAIĻLITERATŪRA KRIEVU U. C. VAL.

Кадытис-Грозный А. На берегах Даугавы. Повесть. Перев. с латыш., сделанный автором. [Послесл. Э. Эйзеншмидт. Л.,] ГИХЛ Ленинград. отд-ние, 1934. 192 стр. Рец.: *Zaprovskaja A.* — C 2, 158.—159. lpp.; *Г. Х.* — ЛГ 30. IX; *Чумандрин М.* — ЛЛ 46.
Лайцен Л. Собрание сочинений. 1—5. Т. 1. Стихи и пьесы. Вступит. статья Э. Фросса. [Л.], Гослитиздат, 1934. 148 стр.; 1 л. портр. Содерж.: Творчество Линарда Лайцена. Статья Эмиля Фросса. — [Стихи]. — Пьесы: Введение. Альфа и Авто. Недра Китая. Война. — Библиографические примечания. Переводчики: А. Бирзе, Д. Выгодский, Л. Лайцен, В. Рождественский, Н. Рыкова, В. Саянов, Э. Сильман, Г. Фиш. Рец.: *Zaprovskaja A.* Linards Laicens krievu valodā. — C 12, 951.—954. lpp.; *Запровская А.* — ХЛ 1935, 4, стр. 40—43, с портр.; *Незнамов П.* — ЛГ 14. IX
— Високі збори. Оповідання. Пер. Ю. Ружанського. Харків. «Література і мистецтво», 1934. 72 стр. Зміст: Від автора. — Хазяїн. Камінь у вікно. Коло стін Баб-ель-Джедіда. Жах перед прапором. «Високі збори».
— Карнавальный гость. [Рассказы.] М., Журн.-газ. объединение, 1934. 48 стр. (Б-ка «Огонек» № 22. Содерж.: Предисловие. — Карнавальный гость. Алжирская каторга. Реверанс.
— Портфель и петля. Рассказы о социал-демократах. Авториз. перев. Э. Сильмана. [Предисл. В. Кнорина.] Л., Гослитиздат, 1934. 156 стр. Содерж.: Кнорин В. Предисловие. — Советник республики. Стелла перед зеркалом. Аугустс на лесах. Портфель и петля. Народный дом. Поворот. Петер Руйтель в Высоком Собрании. Рец.: [*Ан.*] — ЛЛ 1935, № 15; *В. Ал.* — ВКГ 1935, № 33; *Запровская А.* — ХЛ 1935, 4, стр. 40—43, с портр.; *Фросс Э.* — ИЛ 2, стр. 112.
Эйдеман Р. В ім'я обов'язку. [Оповідання. Перекл. Б. Тенета.] Харків, «Радянська література», 1934. 31 стр. (Б-ка радянської літератури № 52.) Содерж.: В ім'я обов'язку. Герць.
Калнынь Я. Последняя остановка. [Рассказ.] На конкурс «Залпа». — З 11, стр. 12—15.

RAKSTI LAIKRAKSTOS, ŽURNĀLOS U. C.

[*Ан.*] Предисловие. — В кн.: Лайцен Л. Карнавальный гость. М., Журн.-газ. объединение, 1934, стр. 3—6.
Аболин А. Съезд писателей готовит вся страна. — Ок 1, стр. 199—203.
Аверьев В. [Рец. на кн.:] Данишевский К. и Каменев С. Воспоминания о Ленине. — СГ 5, стр. 78—79.
Алкснис Я. Пожелание к всесоюзному съезду писателей. — ЛГ 17. VIII
Виленский Л. [Рец. на кн.:] Кнорин В. Фашизм, социалдемократия и коммунисты. На нем. яз. М., 1934. 38 стр. — ЛиН 4, стр. 2.

Гайлит К. О детской литературе нашего края. Стеногр. докл. на Зап.-сиб. краев. съезде писателей [1934 г.]. — СО 6, стр. 109—113.

Георгиади А. Вместо учебника — сырой материал. Т. Драудин. Очерки издательского дела в СССР. М., ОГИЗ. Соцэкгиз. 1934. [Рец.] — КиПР 3, стр. 38—39.

— [Рец. на кн.:] Кнорин В. Г. Вызревание революционного кризиса в капиталистических странах. — ЗКП № 92.

Грасис К. Завершение. Об Андре Жиде. — По 4/5, стр. 140—145.

Грасис К. «На восток». (Об одной фашистской утопии.) [Роман Анса Гульбиса «Новое государство».] — Зн 8, стр. 250—253.

Дауге П. И. Дицген. С предисл. М. Митина. М., Соцэкгиз, 1934. 151 стр.; 2 л. портр. (Ин-т философии Ком. акад.) Рец.: *Крывелов* — ЗБК 16, стр. 16—18.

Драудин Т. Рост краевых и областных издательств. — КиПР 12, стр. 56—58.

Калнынь Я. Письмо из редакции. Тов. Червинский! [Критический разбор воспоминаний Червинского.] — З 1, стр. 34.

— [О нем.] Над чем работают оборонные писатели. Ян Калнынь [над повестью «Исходное положение»]. — З 1, стр. 41, с портр.

Кикутс П. Новые фашистские сказки. Ансис Гулбис «Новое государство». [Рец.] — З 6, стр. 30.

Кнорин В. Коминтерн в борьбе за массы. — П 4. II.

— Предисловие. — В кн.: Лайцен Л. Портфель и петля. Л., Гослитиздат, 1934, стр. 3—4.

— Речь тов. Кнорина [на Междунар. совещ. редакторов ком. газ. Москва, 1934 г. О значении и задачах ком. печати капиталистич. стран.]. — КИ 15, стр. 50—53.

Лайцен Л. Повести за собой колеблющихся. Речь латыш. писателя Л. Лайцена [в прениях по докл. Карла Радека на I Всесоюз. съезде сов. писателей. Москва, 1934]. — Из № 201, стр. 5.

— Фольклор — наше литературное наследство. Речь латыш. писателя Лайцена [в прениях по докл. Карла Радека о междунар. худ. лит-ре на I Всесоюз. съезде сов. писателей. Москва, 1934]. — П № 237, стр. 3.

Латвия. [Хроника литературной и политической жизни.] — ИЛ 1, стр. 114.

Михайльчук Я. [Рец. на кн.:] Кирш Ю. Грядущая война и крестьянство Прибалтики. МАИ, 1933. — АП 1/2, стр. 159—161.

Остров А. Латышский пролетариат в борьбе за власть советов. [Рец. на кн.: «Латышский революцион. стрелок». Ред. Р. Апин и др. На латыш. яз., М., 1934 и «История латыш. стрелков» т. II, ч. 2. На латыш. яз. М., 1934.] — ВиР сент./окт., стр. 115—118.

Пельше Р. Драматургия социалистической индустриализации. — В кн.: Сов. драматургия. 2. М., 1934, стр. 269—300.

Письмо к латвийским писателям. [О борьбе против фашизма.] Подпись: Латвийская комиссия Международного объединения пролетарских писателей. — ИЛ 1, стр. 103—105.

Прамнэк [*Эд.*] Окружить заботой наши писательские кадры. — Ок 1, стр. 196—198.

Строд И. В якутской тайге. 4-е изд. 1934. Рец.: *Титов Е.* — НР 3, стр. 146.

Фросс Эмиль. Творчество Линарда Лайцена. — В кн.: Лайцен Л. Собрание сочинений. Т. 1. [Л.], Гослитиздат, 1934, стр. 5—23.

Эйзенштмидт Э. Послесловие. — В кн.: Кадытис-Грозный А. На берегах Даугавы. Л., ГИХЛ, 1934, стр. 185—189.

Эйхе Р. И. Западная Сибирь ждет писателей. Беседа, данная т. Р. И. Эйхе моск. «Лит. газ.» № 13. — СО 1, стр. 195—196.

1935

ATSEVIŠĶI IZDEVUMI

Apinis R[oberts], K[onrāds] Jokums. Avantūra. Luga trijos cēlienos. M., «Prometejs», 1935. 82 lpp. [1500 eks.] *Rec.: Olmane P.* «Avantūra» [VLT «Skatuve» uzv., ar fotoatt.] — C 5, 388.—391. lpp.; *Fross E.* Literatūras gads. — LStruĶGGr 1936. g., 127. lpp.

Ceplis A[lvils]. Mani draugi. Daži no 1931.—1935. g.g. dzejoļiem. M., «Prometejs», 1935. 64 lpp. [1000 eks.] *Rec.: Fross E.* Literatūras gads. — LStruĶGGr 1936. g., 122. lpp.; *Pērle A.* — C 1936, 2, 152.—156. lpp.

— Sarkanās Vedingas karogs. [Stāsts.] M., «Prometejs», 1935. 138 lpp. [2000 eks.] *Rec.: [Janele J.] Viena* — C 6, 474.—476. lpp.; *Ольман П.* — ЛиН 10, стр. 12—14; *Fross E.* Literatūras gads. — LStruĶGGr 1936. g., 126. lpp.

Eidemanis R[oberts]. Atkalredzēšanās. Drāma 1 cēlienā. M., «Prometejs», 1935. 18 lpp. [1000 eks.] *Rec.: Fross E.* Luga mūsu drampulciņiem. — C 7, 559. lpp.

— Pirms vētras. Stāsti, tēlojumi, luga. M., «Prometejs», 1935. 160 lpp. [1500 eks.] Saturs: Sviris P. Priekšvārds. — Kalps. Virs bezdibeņa. Janelis. Zeme. Tukšums. Pilsēta un priekšpilsēta. «Vilki», drāma. — Rob. Eidemaņa grāmatas. (Dzejoļi. Stāsti. Lugas. Krievu valodā.) *Rec.: Fross E.* — C 1936, 4, 313. lpp.; *Fross E.* Literatūras gads. — LStruĶGGr 1936. g., 127.—128. lpp. *Laicens L.* Ievērojams latvju revolucionārās dramaturģijas pacēlums. — C 1936, 1, 68.—71. lpp.; *Pelše R.* Vilki. — ĶmC 1936. 29. I.

Fross Em[ils]. Pusmāsas dēls. Skolnieku luga trijos cēlienos. Pēc Sudrabu Edžus stāsta dramatizējis Em. Fross. M., «Prometejs», 1935. 42 lpp. [1000 eks.]

Jokums K[onrāds]. Saule graudos. Aprakstu un tēlojumu grāmata. M., «Prometejs», 1935. 180 lpp. [2000 eks.] Saturs: Vakar un šodien. Trieciendekāde. Lasāmmājas vadītāja. Budzis. Vecais ložmetējnieks. Kolektīva priekšsēdētājs. Slima galva. Siloss. Izgudrotājs. Viensētas. Sakāves uzvara. *Rec.: Fross E.* Ainas no neuzrakstītas epopejas. — ĶmC 7. VIII; *Zaprovskaja* — C 10, 795.—797. lpp.; *Fross E.* Literatūras gads. — LStruĶGGr 1936. g., 125. lpp.

Ķā pieci kaķi malku cirta. Latvju tautas pasakas. Sakārtojusi M. Endziņa. Ilustrējis E. Grīnvalds. M., «Prometejs», 1935. 50 lpp. [1800 eks.] Saturs: Zvēru karš suņa dēļ. Kā vilku māte savu dēlēnu veda amatā mācīties. Lapsa un strazds. Pūce un vanags. Avēns un vilks. Ķā lapsa vilku zvejot mācījusi. Sīkspārnis zvēru un putnu karā. Vēzis un lapsa. Zaķis un lauva. Pieci kaķi. Gailītis un vistiņa. Sērdienīte un mātes meita. Kā kungs kumeļu perējis. Īkšķītis. *Rec.: [An.]* Jaunas grāmatas. — DB 1936., 11. II, 2. VII; *Krūkle E.* — C 1936, 3, 236.—237. lpp.

Laicens Linards. Dainas. — — izlase un redakcija. Mākslinieciskā red. P. Irbīša. [Ar K. Barona ģīm. uz atsev. lapas.] M., «Prometejs», 1935. [2000 eks.] 456 lpp. [Ar Laicena komentāriem un biogrāfisku apc. par Krišjāni Baronu.] *Rec.: [An.]* Latvju dainu izdevums. SC 1936, 3. II; *Dermanis V.* — C 1936, 4, 316.—319. lpp.; *Pelše R.* Latvju tautas dziesmas. — ĶmC 1936, 27. II

— Limitrofija. Romāns. M., «Prometejs», 1935. 360 lpp. [3000 eks.] *Rec.: Girgensons R.* Apspriežam «Limitrofiju». (Iss lasītāju konferences atreferējums.) — ĶmC 30. X; *Logins D.* — T 28. X; *Fross E.* Literatūras gads. — LStruĶGGr 1936. g., 126. lpp.

Latvīšu rakstnīku stāstu krājums. Tulkōja J. Silinīks. M., «Prometejs», 1935. 164 lpp. [1000 eks.] Saturs: A. Arājs-Bērce. Menusa nōve. — Ķlusajs. Mōrteņš. — R. Eidemanis. Stōsts par Skrauci Faitelsonu. — Linards Laicens. Nauda. — O. Rihters. Jurgensa nūdeveiba. — Al. Ceplis. Lidōtōja

stōsts. — Ed. Salenieks. Dōvona. — Sudrabu Edžus. Kaukšķeits. *Rec.: Daškeviča V.* Latgalīšu grōmotas 1935. godā. — CņK 1936, 3, 50.—51. lpp.

Latvju strēlnieku Vēstures komisija. Latvju revolucionārais strēlnieks. II. [Rakstu krājums.] Redakcija: R. Apinis, V. Strauss, K. Stucka, P. Vīksne. M., «Prometejs», 1935. 602 lpp. [2500 eks.] *Rec.: Soms K.* — C 1937, 5, 371.—382. lpp.

Rainis J[ānis]. Ģirts Vilks. Dramatisks fragments. M., «Prometejs», 1935. 32 lpp. [1000 eks.] Saturs: Izvilkumi no Raiņa priekšvārda nepabeigtās lugas ceturtam izdevumam kopotos rakstos. Ģirts Vilks. *Rec.: [Fross E.] Em. Fr.* — C 12, 959. lpp.

— Rakstu izlase I. Dzejoļu izlase. Sakopojuši P. Dauge un P. Sviris. [M.], «Prometejs», 1935. 720 lpp., ar J. Raiņa ģīm. uz atsevišķas lapas. [3000 eks.] Saturs: Sastādītāji. [Priekšvārds.] — Tālas noskaņas zilā vakarā. — Vētras sēja. — Jaunais spēks. — Klusā grāmata. — Tie, kas neaizmirst! — Gals un sākums. — Dagdas skiču burtnīcas. — «Sveika, brīvā Latvija!» — Sirds devējs. — Mūza mājās. — Satīra un humors. — *Ave, sol! Rec.: [An.]* Jaunas grāmatas. — DB 1936, 11. II, 2. VII; *Pelše R.* Raiņa darbi Padomju Savienības latvju lasītājiem. — C 1936, 2, 156.—159. lpp.

Rihters O[skars]. Es stāstu. [Stāsts.] M., «Prometejs», 1935. 110 lpp. [2000 eks.] *Rec.: Jansone E.* Ko stāsta vecais kaujinieks. — KmC 24. VII; *Olmane P.* — C 12, 956.—959. lpp.; *Fross E.* Literatūras gads. — LStruĶGGr 1936. g., 124.—125. lpp.

— Pa ienaidnieka aizmuguri. [Stāsti.] M., «Prometejs», 1935. 192 lpp. [3000 eks.] Saturs: Mūsējo desmits. Jurgensa nodevība. Gotburgas mežos. Vienpadsmitā reize. Sevišķā uzdevumā. Man prātā izlūki Erna un Kurts. Ziemeļu frontē. *Rec.: Pērle A.* — KmC 2. IV; *Zaprovskaja A.* — C 5, 396.—399. lpp.

Rudzitis Meinhards. Torņa iela Rīgā. Laikmetīga dzeja. M., «Prometejs», 1935. 40 lpp. [1000 eks.] *Rec.: Biruta* — C 1936, 3, 235.—236. lpp.

Salenieks Ed[uards]. Knislis. [Stāsts.] M., «Prometejs», 1935. 224 lpp. [1500 eks.] *Rec.: [An.]* Jaunas grāmatas. — DB 1936, 11. II, 2. VII; *Fross E.* Literatūras gads. — LStruĶGGr 1936. g., 124. lpp.; *[Janele J.] Viena* — C 1936, 1, 78.—80. lpp.; *Salenieks Ed.* Saruna ar lasītājiem. — DB 1937, 14. VIII

— Līvijas stāsti. [Stāsti.] M., «Prometejs», 1935. 40 lpp. [2000 eks.] Saturs: Tantiņ, cik pulkstens? Turaties, puiši! Lauva ar divi simti zobiem. «Tēva slepkava». Tad ta' mēs kāvām! Dari tā un dari šitā. Tā paša autora grāmatas. [Uzskaitītas.] *Rec.: Ošiņa V.* — C 10, 797. lpp.; *Fross E.* Literatūras gads. — LStruĶGGr 1936. g., 124. lpp.

Sargāsim Padomjzemi. Rakstu krājums R. Apiņa un K. Jokuma redakcijā. M., «Prometejs», 1935. 90 lpp. [1500 eks.]

Straujāns Jānis. Jau pagājusi baiga nakts. Dramatiskas epizodes no 1905. gada revolūcijas. 3 cēlienos, 5 ainās. M., «Prometejs», 1935. 56 lpp. [1000 eks.]

— Mežabrāļi. [Stāsts.] No krievu izdevuma tulkojis Sudrabu Edžus. Ilustrējis E. Grīnvalds. M., «Prometejs», 1935. 76 lpp. [2000 eks.] *Rec.: Fross E.* Literatūras gads. — LStruĶGGr 1936. g., 124. lpp.; *Zanda* — C 1936, 3, 234.—235. lpp.

Sudrabu Edžus. Kopoti raksti. V grāmata. M., «Prometejs», 1935. 228 lpp. [2000 eks.] Saturs: P. Vīksne. Cīņā pret vecās iekārtas tradīcijām. — Divticībnieki. Hameleons. Ierēdņa dvēsele. Petīcijas vēl rakstījāt. Vecā režīma lāstā. Maitas putni. — Tā paša autora Padomju Savienībā iznākušās grāmatas. [Saraksts.] *Rec.: Fross E.* — C 11, 877.—879. lpp.

Šķilters K. Latvju zemnieks Baltkrievijā pirms un pēc Oktobra revolūcijas. Vēsturiska monogrāfija. (Baltkrievijas Zinātņu akadēmija, Nacionālmazākuma institūta Latvju sekcija.) Minska, Baltkrievijas ZA, 1935. 144 lpp. [750 eks.]

Upīts Andrejs. Ziemeļa vējš. Romāns. M., «Prometejs», 1935. 506 lpp. [2500 eks.]

Valsts Latviešu teātris «Skatuve» 1935. gadā. VLT «Skatuve» informācijas

izdevums. M., «Prometejs», 1935. 32 lpp. [3000 eks.] Saturs: VLT «Skatuve» direkcija. Ievadam. — Teātra «Skatuve» 15 gadu darbs. [Ar fotoatt.] — Četri kultūrgājieni. — Mūsu repertuārs. — Mūsu lugas un viņu autori. [R. Apiņa un K. Jokuma strēlnieku luga «Avantūra». Sīmaņa Berģa traģēdija «Riežu pļāvēji». J. Raiņa tautas dziesma «Pūt, vējiņi!». Nik. Pogodina komēdija «Pēc balles». V. Bila-Belocerkovska drāma «Dzīve sauc». Fridriha Volfa traģēdija «Zemnieks Becs». Ar fotoatt.] Teātra «Skatuve» 15 gadu jubileja. [Ar O. Glāznieka, R. Bancāna un A. Vanadziņa ģīm.] — Teātra «Skatuve» darbinieki. — Teātris «Skatuve» un mūsu pašdarbības teātru kustība.

Veidenbaums Eduards. Dzejas. P. Vintiņa ievads, redakcija, komentāri. M., «Prometejs», 1935. 176 lpp., ar E. Veidenbauma ģīm. uz atsevišķas lapas. [3000 eks.] Saturs: Eduards Veidenbaums. P. Vintiņa ievads. — Dzejas. — Tulkotās dzejas. — Komentāri. 1. Eduarda Veidenbauma dzīves svarīgākie dati. 2. Eduarda Veidenbauma literāriskā darbība. 3. Eduarda Veidenbauma sabiedriski zinātniskie apcerējumi. 4. Tulkotie stāsti. 5. Tulkotās dzejas. 6. Vārdu paskaidrojumi. *Rec.: Pelše R.* — C 1936, 3, 237.—239. lpp.

Vīksne P[auls]. Sudrabu Edžus. Dzīve un darbs. M., «Prometejs», 1935. 80 lpp., ar Sudrabu Edžus ģīm. uz atsevišķas lapas. [1000 eks.] *Rec.: Pelše R.* Sudrabu Edžus. — C 1936, 3, 232.—234. lpp.

RAKSTI LAIKRAKSTOS, ŽURNĀLOS U. C.

Aina no J. Raiņa lugas «Pūt, vējiņi!» Smoļenskas Latvju teātra izpildījumā. [J. Rītera fotoatt.] MK 9, 9. lpp.

Anrī Barbisa bēres porsavērte par lelišku pretfašistisku demonstraciju. [Ar Anrī Barbisa ģīm.] T 12. IX

Anrī Barbisa vēstule vācu tautai, publicēta žurnālā *«Mond»*. C 5, 399.—400. lpp.

Anrī Barbiss pēdējā gaitā. SC 8. IX

Antons Pavlovičs Čehovs. MK 2, 19.—20. lpp.

Augstāk revolucionāro modrību rakstnieku rindās. C 2, 123.—126. lpp.

Augusts Ģiezēns tulko latviski Homēra un Aristoteļa darbus no grieķu valodas. C 4, 320. lpp.

Biogrāfiskas ziņas. [Par Sudrabu Edžu pēc P. Vīksnes grāmatas «Sudrabu Edžus dzīve un darbs».] SC 22. XII

Cenzora [Mārtiņa] Remiķa raports par Raiņa «Tālas noskaņas zilā vakarā». C 10, 774. lpp.

Cveiga Arnolda [romāns «Audzināšana pie Verdenas» iznācis Amsterdamā]. C 11, 880. lpp.

«Darba bērnu» korespondentu salidojums 29.—30. janvārim Smoļenskā. DB 13. II

Dedzīgs pionieru sveiciens VLT «Skatuve» 15 gadu pastāvēšanas svētkos. DB 3. III

Delegāti brauc. [P. Irbīša draudzīgi šarži ar Spolvas tekstiem sakarā ar Ačinskā paredzēto latgaliešu kultūrdarbinieku konferenci.] CņK 3, 54.—55. lpp.

24. decembrī 1934. g. pagāja 10 gadi no rakstnieka Jāņa Ezeriņa nāves. C 1, 80. lpp.

Eisas ziņas par Raini. [Ar ģīm.] CņK 5, 4.—6. lpp.

Franču rakstnieka Viktora Margerita romāns «Bābele» iznāks krievu tulkojumā. Maskavā gaida iebraucam autoru. C 5, 399. lpp.

Gatavojās dadzynōt klasiskū literatūru. [Baltlatvijā.] CņK 6, 40. lpp.

Gatavosimies uz preses dienu. SC 28. IV

Gatavosimies uz Sudrabu Edžus jubileju. DB 13. XI

Gatavosimies uz VLT «Skatuve» 15 gadu jubileju. KmC 12. II

Godinām J. Raiņa piemiņu. KmC 14. XI

Ierosinājums rakstniekiem. [Bērnu literāriskais vakars M.] KmC 26. II

Ievērojama jubileja. [Sudrabu Edžum 75 g. dzimšanas diena.] SC 22. XII
Isas ziņas par Raini. [Ar ģīm.] KmC 11. IX
Izdevniecība «Prometejs» ķērusies pie E. Eferta-Klusā kopoto rakstu kārtošanas un izdošanas. [Lūgums iesūtīt izdevniecībai materiālus.] KmC 26. VI
Iznācis Literāriskās Enciklopēdijas VIII sējums. Sējumā īsi apraksti par Leonu Paegli, Pelēko, Pērsieti, Plūdoni. C 1, 79. lpp.
Iznākusi «Latvju strādnieka un kolektīvista gada grāmata 1935. gadam». SC 20. I
Jaunas grāmatas. KmC 10. VII, 7. VIII, 14. VIII
Jauno litkoru dzejas. MK 2, 23.—25. lpp.
J. Raiņa jubileja. KmC 4. IX
Kam tagad piešķir Kultūras fonda pabalstus? SC 11. VIII
Krišjāna Barona atcerei. KmC 30. X
Krišjāns Barons. [Sakarā ar 100 g. dzimšanas dienu.] SC 27. XI
Kultūras aizsardzības kongress. [Vispasaules mērogā, Parīzē. Ar R. Rolāna ģīm.] C 7, 541.—544. lpp.
Kultūras grāvēji darbā. Represijas pret Latvijas revolucionāriem rakstniekiem un mākslinieķiem. KmC 9. X
Kursi drampulciņu vadītājiem. KmC 12. II
Lasāt «Celtni» — mēnešrakstu literatūrai, mākslai, zinātnei. [1935. g. «Celtnē» drukājamo rakstu uzskaite.] KmC 1. I, SC 12. I, T 6., 25. I
Latgalīšu kolektivu teatra atbilde Ļeņingradīšim. T 9. II
Latviešu kultūriestādes SPR Savienībā. LStruKGGr 1935. g., 172.—186. lpp.
Latvijā iznākušās jaunākās grāmatas. C 1, 80. lpp., C 4, 320. lpp.
Latvijas cietumos smokošiem revolucionāriem. [Novosibirskas latvju sveiciens ieslodzītiem sakarā ar J. Raiņa 70. g. dzimšanas dienu.] SC 2. XI
Latvijas fašisti pārspēj viduslaiku inkvizīciju. [Latvijas progresīvās inteliģences nelegāls uzsaukums.] KmC 5. XII
Latvijas žurnālisti Padomju Savienībā. (P. Irbīša karikatūra.) LStruKGGr 1935. g., 159. lpp.
Latvīšu teatris «Skatuve» atzeimoja 15 godu jubileju. T 31. III
Latvju padomju rakstnieku Centrālbiroja plēnums. KmC 27. XII
Levs Tolstojs — genialajs mōkslinīks. T 1. XII
Lielinieciskās preses diena. SC 6. V
Lielinieciski sveicieni VLT «Skatuve» 15 gadu darba svētkos. KmC 11. III
Linarda Laicena stāstu krājums «Portfelis un valgs» iznācis Ļeņingradā krievu valodā, ukraiņu valodā Harkovā stāstu krājums «Augstā namā». C 2, 160. lpp.
Ļeņina ordeņa piešķiršana rakstniekam N. Ostrovskim. [Ar ģīm.] KmC 28. XII
Mētra Olivs. [Pabeidzis operas «Jāzeps un viņa brāļi» instrumentāciju un partitūru.] C 11, 880. lpp.
Miris Anrī Barbiss. [Ar ģīm.] KmC 4. IX, SC 4. IX
Mūsu korespondentu prasības rakstniekiem un dzejniekiem. KmC 27. XII
Padomju rakstnieku savienības valdes plēnums. C 4, 283.—285. lpp.
Padūmzemes latgalīšu kuļturdorbu uz augstōka pakōpiņa. Ūtrōs latgalīšu kuļturdarbinīku konferences rezoļucija. CņK 5, 45.—49. lpp.
«Pēc balles». Nopelnu bagātā republikas mākslinieka Osvalda Glāznieka uzvedums VL teātrī «Skatuve». KmC 15. I
15 godu latvīšu teatram «Skatuve». T 20. III
Piecpadsmit ražena darba gadi. [VLT «Skatuve».] KmC 11. III
Piens. [Citējumi no Latvijas avīzes «Rīts». Satīras noda|ā «Ventilators».] C 4, 277.—278. lpp.
«Prometeja» Latgalīšu sekcijas dorbs. CņK 2, 62. lpp.; CņK 3, 52. lpp.; CņK 4, 53. lpp.; CņK 5, 53. lpp.
«Prometeja» literarisko konsuļtacija. T 14. IV
«Prometejs» Sudrabu Edžum. [Naudas balva sakarā ar 75. dzimšanas dienu.] C 11, 873. lpp.

Puškins ar Majakovski. [J. Kalniņa skulptūras fotoatt.] C 4, 310. lpp.
Raiņa piemiņas godināšana. KmC 7. XI
Raiņa piemiņas vakari. Sakarā ar Raiņa jubileju. SC 11. XI
Rakstnieka atskaite. [K. Priednieks.] C 5, 385.—386. lpp.
Rakstnieks cīnītājs. Dati par Anrī Barbisa dzīvi un darbu. KmC 4. IX
Rakstnieku birojā. [Ozoliņa-Dzirksteles darba novērtējums.] C 3, 233.—234. lpp.
Rakstnīkam Sudrabu Edžus 75 gadi. [Ar ģīm.] T 26. XII
Rob. Eidemanis. [Viņa lugu «Vilki» («Kalnāju dzimtas» pārstrādājums) iestudē VLT «Skatuve».] C 10, 799. lpp.
Rob. Eidemaņa stāsti «Pienākums» un «Divkauja» iznākuši ukraiņu valodā. C 4, 319. lpp.
Romēns Rolāns Maskavā. KmC 26. VI
Rozīts Pāvils. [Iesācis drukāt «Atpūtā» jaunu romānu «Valmieras puikas».] C 11, 880. lpp.
Sirsnīgs sveiciens sirmajam cīnītājam šūpļa svētkos! [Sudrabu Edžus 75 g. dzimšanas diena, ar ģīm.] SC 22. XII
Skatuves mākslinieka Fr. Gruntes 25 gadu darbs. [Ar ģīm.]. KmC 26. II
Starptautiskā rakstnieku asociācija kultūras aizsardzībai. C 11, 867. lpp.
Sudrabu Edžus. [Jubileja dzejnieka veselības dēļ pārcelta uz novembra beigām un decembra sākumu.] C 10, 799. lpp.
Sudrabu Edžus. [75 gadu jubilejas atzīmēšana.] C 8, 639. lpp.
Sveicinām Sudrabu Edžu. [75 gadu jubilejas apsveikumi.] KmC 12., 19., 27. XII
Šogad Sudrabu Edžus jubileja. [75 dzīves gadi.] C 7, 552. lpp.
Tolstojs Ļ. N. C 11, 880. lpp.
1934. gada decembrī pagāja 5 gadi no latvju literatūrvēsturnieka un kritiķa Teodora Zeiferta nāves. C 1, 80. lpp.
Valsts latvīšu teatra «Skatuve» 15 godu darbeibas jubileja svātki. [Ar VLT direktora Bancāna ģīm.] T 6. IV
Vissavienības latvju padomju rakstnieku biroja plēnums un jauno rakstnieku salidojums. C 10, 792. lpp.
VLT «Skatuve» dodas 4. kultūrgājienā. SC 3. VI
VLT «Skatuve» dibinātāji. [Aktrise Miške, teātra mākslinieciskais vadītājs Osv. Glāznieks, režisors Vanadziņš — fotoatt.] KmC 11. III, T 6. IV
VLT «Skatuve» jubilejas svētki. [Ar fotoatt.] KmC 19. III
VLT «Skatuve» Ļeņingradā. [Ar J. Kuņķa draudzīgiem šaržiem: O. Glāznieks, R. Bancāns, A. Vanadziņš, J. Baltauss un Boksberga, A. Peika.] C 7, 555.—557. lpp.
VLT «Skatuve» viesosies Ļeņingradā. [Ar fotoatt.] KmC 26. III
-.- Raiņa vakars Veco lielinieku biedrībā. KmC 8. I
dd. Ģeniālais mākslinieks. [Ļ. N. Tolstojs, ar fotoatt.] KmC 21. XI
-ef. Rob. Eidemaņa «Vilki» teātra «Skatuve» repertuārā. KmC 19. XII
-le. Gatavojamies uz Sudrabu Edžus jubileju. KmC 5. XII
-mz- Biedra Roziņa-Āža atceres vakars. KmC 14. V
— Kultūrceltniecībai vēl plašāku vērienu. «Prometeja» pilna biedru sapulce. KmC 16. IV
-s- Tēlojošā māksla. [Drēviņš, Andersons, Veidemanis, Grīnvalds, Kalniņš, Jakubs, Irbīts, Gustava, Freiberga, Birzgals, Lukstiņš, Lagzdiņš, Kuņķis, Bodnieks.] C 4, 311.—312. lpp.
Ādamsons V. Dažas piezīmes par LKP un LKJS nelegālo literatūru 1934. gadā. CBd 2, 67.—83. lpp.
Apinis R., latvju dramaturgs. [Ģīm.] KmC 11. III
— Pa strēlnieku cīņu ceļiem Vrangeļa frontē. Grām. «Sargāsim Padomjzemi».
Atis J. «Dzīve sauc». [Biļa-Belocerkovska lugas uzv. VLT «Skatuve».] C 2, 156.—157. lpp.
— «Pēc balles». [Pogodina lugas uzv. VLT «Skatuve» ar fotoatt.] C 3, 230.—233. lpp.
B. Latvijas fašistiem nenožņaugt nelegālo presi. KmC 5. V

Baltais Zelma, Borisovas skolā. Mūsu žurnāls. [«Asni».] DB 30. XII
— Izdodam literārisku žurnālu «Asni». (No Borisovas skolas, Ujaras rajonā.) SC 11. XI
[Bancāns R.] R. B. Teātris «Skatuve» sāk ziemas darbu. KmC 16. X
[Banders K.] K. B. Latgalīšu kolektivu teatru darbeiba 1935. godā. T 6. I
— Latgalīšu teatris un publika. CņK 6, 24.—28. lpp.
Barbiss Anri. [Nekrologs ar ģīm.] MK 9, 18. lpp.
Beika D. (G. Bernhards.) Trīsdesmit gadi. [Kopš iznāk Amerikas «Strādnieks».] KmC 12. XII
Berģis Simanis, latvju dramaturgs. [Ģīm.] KmC 11. III
— «Celtnes» vakars Ļeņingradā. (Brigadiera iespaidi.) [Ar fotoatt.] C 1, 62.—63. lpp.
— Vēstule «Kom[unāru] Ciņas» redakcijai. [Par kļūdām romāna «Ziemeļu pionieri» pēcvārdā.] KmC 5. V
Bernovskis Fr. «Prometeja» līdzšinējie sasniegumi un turpmākās izredzes. KmC 9. IV
Bērziņš J. Ļeņina vēstules Latvijas sociāldemokrātijas lielinieciskā virziena priekšstāvjiem (1913—1914). Vēsturiska atzīme. C 7, 516.—521. lpp.
— Trīs Raiņa vēstules. [J. Vecozolam un J. Bērziņam-Ziemelim.] C 9, 702.—705. lpp.
— *Bērziņš-Ziemelis J.* Par Latvijas sociāldemokrātijas darbību kara laikā. C 8, 605.—613. lpp.
Bijušie frontes biedri: A. Feldmanis, K. Jokums, K. Pelēkais. Drauga un cīnītāja piemiņai. [Alma Ozola (Aļiks). Nekrologs ar ģīm.] KmC 24. VII
Biruta. Pieminot vētras un dziņu dzejnieku J. Raini. KmC 23. X
B. K. Lielinieciskās partijas vēsture latvju valodā. [Isa VK(l)P vēsture, V. Knoriņa redakcijā. M., 1935.] KmC 21. VIII
Bogomolovs, Jakobsons, Polis, Tālbergs, Švede, A. Osis, Sulcs. («Sarkanās zvaigznes» latvju strādnieki.) Būsim aktīvi fabriku vēstures uzrakstīšanā! (Uzaicinājums visiem latvju strādniekiem, latvju padomju rakstniekiem un kultūrdarbiniekiem.) C 1, 77.—78. lpp.
Brastkalns J. «Dzīve sauc». [Bila-Belocerkovska lugas uzvedums VLT «Skatuve».] KmC 1. I
— «Pēc balles». [Pogodina lugas uzvedums VLT «Skatuve».] KmC 26. II
B. S. Biedri Stučku atceroties. KmC 31. VII
Burnevics E., «Komunāru Ciņas» pilnvarotais Ļeņingradā. [Ģīm.] KmC 29. I
Ceiruļs [Donāts], Latgalīšu teatra direktors. Lipiņš — režisors. Ivuļs — «Taisneibas» redakcijas prikštōvs. Atskaits par latgalīšu teatra darbeibu janvārī. T 15. II
Ceiruļš G., Ļeņingradīšu vōrdā. Ļeņingradīšu vēstule latgalīšu kolektivu teatram. T 9. II
«Celtnes» redakcija. Konkurss «Celtnes» mākslinieciskam ieveidojumam. C 10, 792. lpp.; KmC 23. X
Ceplis Alvils. Biedri Majakovski! [Dzj.] C 5, 322. lpp.
— Latvju padomju rakstnieks Alvils Ceplis stāsta par sevi. [Ar ģīm.] DB 18. II
— Romēns Rolāns fizkultūras parādē Sarkanajā laukumā. [Dzj.] C 10, 722. lpp.
Ceplis A., K. Priednieks. «Celtnes» brigāde Rietumapgabalā. C 6, 470.—472. lpp.
Cimermans E. Ļeņingradas Latvju teātris kolektīvos. Apkalpots 21 latvju kolektīvs, sniegtas 54 izrādes. KmC 4. IX
Daniševskis J., «Prometeja» valdes priekšsēdētājs. P. Vīksne, «Celtnes» atbildīgais redaktors. Visām latvju kolektīvu valdēm, latvju skolām, skolotājiem, bibliotēkām, klubiem, lasāmmājām. Dārgie biedri! Literatūras lietai jābūt visas sabiedrības lietai! [Par žurnālu «Celtne».] SC 16. IV
Dauge P. Biedra Stučkas biogrāfijas lietā. KmC 16. IV
— Jānis Rainis. KmC 11. IX
— Jānis Rainis. [Ar ģīm., pārdrukāts no «Pravdas» 11. IX 1935. g.] SC 17. IX

Dauge P. No P. Stučkas dzīves un darbības 1865. g. — 1935. g. C 7, 522.—532. lpp.
— Par to, kas daudziem nezināms. (Iz Raiņa dvēseles un dzejas noslēpumiem.) [Ar J. Raiņa ģīm.] C 10—12, 762.—772., 858.—865. un 928.—945. lpp.
— Veca propagandista atceres iz tālas pagātnes. C 3, 201.—205. lpp.
Dāvids A. Atcere. (Sakarā ar Sudrabu Edžus 75 gadu jubileju.) KmC 19. XII
D. S. Kāpēc mēs svinam preses dienu. (Vēsturisks apraksts.) SC 6. V
Ef. Kā VLT «Skatuve» atzīmēs savu 15 g. jubileju. KmC 26. II
Eidemanis R. [Ģīm.] DB 18. II; MĶ 3, 3. lpp.
— [J. Kalniņa veidotā bareljefa fotoatt.] C 4, 311. lpp.
Eiduks J. Georgs Hervegs un Kārlis Markss. G. Hervega 60 g. nāves dienas piemiņai. C 6—7, 450.—461. un 533.—540. lpp.
— *-je-.* Rainis zem cenzūras sarkanā zīmuļa. [Trīs nepublicēti dokumenti.] C 10, 773.—774. lpp.
Eisaks A. Muna jubileja. CņĶ 4, 30. lpp.
Eizens Arturs (Kristaps), feļetonists. [Ģīm.] KmC 15. I
— [Nekrologs.] KmC 8. I
E. M. Kā Rainis mūs apciemoja ganu skolā. MĶ 9, 13.—14. lpp.
Enads. Rakstnieku birojā. C 5, 386.—387. lpp.
Endrups R. 3. janvāris. [Ar P. Stučkas, Daniševska un Lencmaņa ģīm.] DB 15. I
ENS. Rainis pieder darba tautai. [Sakarā ar J. Raiņa 70 g. dzimšanas dienu.] SC 2. XI
[*Feldmanis A.*] *P. Akmens.* Kolektīvu bibliotēkas jāuzlabo un jāpaplašina. SC 14. IX
— Pamatšķiras dzejnieks. [J. Rainis.] SC 29. X
Fross E. Aktrise Marija Leiko. C 8, 633.—634. lpp.
— *E. F.* Apbalvoti latvju teātra mākslinieki. [O. Glāznieks, A. Vanadziņš, J. Baltauss, R. Bancāns. Ar ģīm.] C 4, 306.—309. lpp.
— Dzejnieks Jānis Sudrabkalns. C 3, 213.—220. lpp.
— Gada raža mūsu literatūrā. [1934. g., ar fotoatt.] LStruKGGr 1935. g., 125.—137. lpp.
— *Em. F.* Gr. Gradovs. «Sīvīšu dorbs». Komedija vīnā cēlīnī. Latgoliski apstrādōja D. Logins. M., «Prometejs», 1935. [*Rec.*] C 12, 659.—660. lpp.
— Ievērojams pasākums. [Dramatisko pulciņu vadītāju kursi.] C 5, 391.—392. lpp.
— J. Rainis — dramaturgs. KmC 11. IX
— Latvīšu strādnīceibas teatra 15 godu jubileja. (Ar fotoatt.) CņĶ 1, 52.—54. lpp.
— 15 darba gadi sociālistiskā teātra celtniecībā. [VLT «Skatuve».] C 2, 132.—136. lpp.
— *E. F.* Rakstnieku birojā. [M. Latvju padomju rakstn. biroja paplašināta sēde.] C 7, 553.—554. lpp.
— «Riežu pļāvēji». [Rec. par S. Berģa lugu «Riežu pļāvēji».] C 2, 153.—156. lpp.
— Sudrabu Edžus. [Ar ģīm. «Sudrabu Edžus 1934. g.».] MĶ 11, 5.—6. lpp., CņĶ 6, 1. lpp.
— *E. F.* Teātra «Skatuve» vakara grupa. KmC 11. III
Gailis J. Latvju mūzikas vakars Maskavā. KmC 19. VI
Gailis-Sarkanais J. Bibliogrāfiska piezīme. [Par 1905. gada satīrām.] LStruKGGr 1935. g., 151. lpp.
Glāznieks Osv. Latvju teātra «Skatuve» 15 gadi. KmC 11. III
Gorkijs — SPRS Rakstnieku savienības priekšsēdētājs. Ščerbokovs — SPRS Rakstnieku savienības sekretārs. Radīsim literārisku pieminekli Oktobra 20 gadu jubilejai. Visām SPRS padomju rakstnieku organizācijām. SC 24. IV
Ģeogrāfs. Kas jauns jaunatnes literatūrā? SC 11. IX
Hamans A. Jauno literātu vakars Ļeņingradā. KmC 2. IV

Hermanis E. Mūsu grāmatizdevniecības darbs. KmC 9. IV
Hermanis. J. Iz J. Raiņa studenta gadiem. KmC 16. X
— J. Rainis — «Dienas Lapas» redaktors. KmC 23. X
— J. Rainis trimdā Slobodskajā. KmC 2. X
— Ļeņins par 1905. g. revolūciju Latvijā. KmC 19. XII, T 29. XII
— P. Stučka «jaunās strāvas» laikmetā. KmC 24. VII
Irbīts P., «Prometeja» tēlojošās mākslas sekcijas vadītājs. Kā zīmēt žurnālam un avīzei. MK 11, 31. lpp.
— K. Veidemaņa gleznu izstāde. [Ar ģīm.] KmC 26. III
— Mākslinieces Gustavas darbi. [Ar fotoatt.] C 12, 950.—952. lpp.
— Skulptors Jānis Kalniņš. (Isa atzīme sakarā ar viņa jaunākiem darbiem.) [Ar viņa darbu fotoatt.] C 4, 309.—311. lpp.
Ivuļs J. Kolektīvu teatris ceiņā par jaunu dzeivi. T 10. VII
— Latgalīšu teatrs «Apšu kolnā». [Ačinskas raj.] T 25. I
— Teatris deve kolektivam agranomiskū paleidzeibu. T 3. IV
— «Voga» uz latvju teatra skatuves. T 18. II
— «Zvejnīks» uz skatuves. Latgalīšu teatra dzeivō avize. T 23. II
Izd[evnieciba] «Советский писатель». Padomju rakstnieku vārdnīca. [Vēstule.] C 4, 312. lpp.
[*Janele J.*] *Viena.* J. Raiņa «Pūt, vējiņi!» VLT «Skatuve» jauniestudējumā. C 11, 875.—877. lpp.
— *Viena.* Latviskosim masu dziesmu tekstus! C 10, 792. lpp.
— *Viena.* Limitrofija kā kolektīvtips. C 8, 622.—626. lpp.
— *Viena.* Literāriskā gada sekmes un neveiksmes. C 1—2, 54.—60. un 137.—142. lpp.
— *-NA-* Literatūra masu polītizglītības darbam. C 4, 316. lpp.
— *Viena.* Padomju kino 15 gadi. C 2, 151.—152. lpp.
— *-NA.* Raiņa jubileja Ļeņingradā un Smoļenskā. C 11, 874.—875. lpp.
— *Viena.* Revolūcijas «vētras un dziņu» dziesminieks, nacionālās brīvības kareivis. Raiņa 70 gadu dzimšanas dienas atcerei. 11. IX 1865. g. — 11. IX 1935. g. [Ar ģīm. «J. Rainis 1923. g.»] C 9, 684.—701. lpp.
[*Janele J.*] *Viena, Ed. Salenieks, L. Laicens. («Celtnes» brigāde.)* «Celtnes» brigāde Baltkrievijā. (Minskā, Grudinovā, Vitebskā Eidemaņa skolā.) C 1, 63.—66. lpp.
Jokums K., latvju dramaturgs. [Ģīm.] KmC 11. III
— No kurpnieka par republikas artistu. [J. Baltauss, ar fotoatt.] KmC 7. XI
— Pēdējie sveicieni. [Anrī Barbisam.] KmC 4. IX
Jurģis A. Rakstnieki Gurdinovskas skolā. DB 15. I
Kalniņa L. Aug nākošie strādzemkori. KmC 5. V
Karnīts Arnolds. Franču literatūras šodiena. C 5, 370.—377. lpp.
— Ļeņins par literatūru. [Ar N. Andrejeva skulptūras «Ļeņins» un S. Merkurova «Vadoņa nāve» fotoatt.] C 1, 47.—53. lpp.
Knoriņš V. Rainis pieder darba tautai. Runa Raiņa jubilejas vakarā. [Ar ģīm. «J. Rainis emigrācijas laikā».] C 9, 680.—683. lpp.
— Rainis pieder tikai mums, darba tautai. (Runas atreferējums.) KmC 18. IX
Konflikts V. Ļeņingradas latvju padomju rakstnieku darbs. KmC 22. I
Krimsons B. Latvju strādnieku un kolektīvistu gada grāmata 1935. gadam. SC 16. II
Kristāls A. Baltlatvijas «nacionālā atmoda». (I. Pirmie soļi. II. Nacionālā ideoloģija, vadoņa kults un rases teorijas literatūrā. III. «Vienota» rakstniecība. IV. «Nacionālā ideoloģija» skatuves mākslā. V. Zem «vienības» karoga.) C 4—5, 285.—292. un 365.—370. lpp.
Krūkle E., A. Ziediņš. Literatūras hrestomātija vidusskolai. Pirmā daļa. Sestais mācības gads. M., 1935. [*Rec.*] C 9, 719.—720. lpp.
— *E. K.* Jaunākā literatūra bērniem. C 10, 797.—798. lpp.
— Lingvistiskā ekspedīcija. [Uz Ļ. apgabala latviešu kolektīviem.] C 8, 632.—633. lpp.

Krūkle E. Literatūra mazākiem bērniem. C 10, 798.—799. lpp.
K. S. Priekšlikumi latvju kolektīvu valdēm un aktīvam. (Sakarā ar «Prometeja» atskaiti un tālākiem kultūras un masu darba uzdevumiem.) C 4, 293.—296. lpp.
Kūkojs J. Kuļturalos revoļucijas uzvaras pi Padūmzemes latgalīšim. T 1. V
— Kuļturdorbu uz augstoka pakopiņa! T 5. V
— *Latg. sekcijas vadētōjs.* «Paleidzit kolektivim ceļt socialistiskū kuļturu». Vēstule latgalīšu teatrim. T 14. III
— «Prometeja» latgaļu sekcijas sasniegumi. KmC 9. IV, T 17. IV
— Saruna ar teātra direktoru [latgaliešu kolektīvu teātra direktoru Donatu Ceiruļu.] CņK 4, 31.—38. lpp.
— Saruna ar teātra direktoru. [Par latgaliešu teātri.] CņK 3, 38.—41. lpp.
Ķikuts P. Jauns latvju padomju dzejnieks. [Par jaunajiem literātiem J. Zariņu, A. Hamani, Girgensonu, Krontālu un Rozīti.] C 3, 234.—235. lpp.
— *P. Ķ.* Ļeņingradas Latvju teātrī. KmC 15. I
— *P. Ķ.* «Pazudušā dēla» izrāde Ļeņingradā. KmC 21. XI
— Piezīmes par armēņu dzeju. C 8, 626.—628. lpp.
Lācis Anna. Antifašistiskā dramaturģija. C 6, 461.—464. lpp.
Laicens L. Dainas un Krišjānis Barons. (Barona 100 gadu dzimšanas dienas piemiņai.) [Ar Kr. Barona ģīm.] KmC 14. XI
— «Ķalevalas» simts gadi. C 4, 299.—301. lpp.
— Kārļa Veidemaņa gleznu izstāde. [Ar fotoatt.] C 5, 393.—396. lpp.
— Kr. Barons (31. X 1835. — 31. X 1935.) [Ar ģīm.] C 11, 866.—867. lpp.
— Pāvila Rozīša literārās darbības 25 g. jubileja. C 4, 314.—315. lpp.
— Piezīmes par latvju mūzikas vakaru. [Maskavā, 12. VI. Ar fotoatt.] C 7, 558. lpp.
— Radioraidījums par padomju rakstnieku kongresu. [Dzj.] C 2, 83.—84. lpp.
— Romāna noslēpumi. Kā veidots un rakstīts romāns «Limitrofija». C 8, 614.—621. lpp.
— *L. L.* Sveiciens Jankam Kupalam [30 g. lit. darbības jubilejā]. C 7, 551.—552. lpp.
[*Latvju jauno korespondentu salidojuma dalībnieki.*] Sveiki, biedri Eideman! DB 13. II
Latvju un krievu jubilejas komiteja: Eidemanis, Seifullina, Sviris, Fross, Jokums. Gatavosimies uz Sudrabu Edžus jubileju. C 11, 873. lpp., KmC 7. XI
Laukmanis K. Klausāties Ļeņingradas latvju radioavīzi. C 5, 396. lpp.
— Sudrabu Edžus jubilejas svinēšana Ļeņingradā. KmC 19. XII
Laukmanis K., E. Burnevics. Ļeņingradas Latvju teātra 2. kultūrgājiens. C 10, 791.—792. lpp.
Lazda A. Fašisms un prese. KmC 5. V
L-ts J. Latvju darbaļaudis godina P. Stučkas piemiņu. KmC 29. I
Ļeņins. Vēstules Latvijas sociāldemokrātijas lielnieciskā virziena priekšstāvjiem. [J. E. Hermanim, Rūdim-Ģipslim, J. F. Popovam, J. A. Bērziņam. Ar komentāriem.] C 8—9, 598.—604. un 668.—673. lpp.
M. Komponists Emīls Dārziņš. [Ar ģīm.] DB 30. XII
— «Cīņas Biedrs». [Nr. 1—3, 1935, I—IV.] C 8, 635.—639. lpp.
Makstiņš R. Buržujiskās kultūras pagrimšana. SC 15. I
Mazais. Latvijas preses kņada ap Raini. C 10, 775.—778. lpp.
— Latvju strādnieku un kolektīvistu gada grāmata 1936. gadam. KmC 19. XII
[*«Mazā Kolektivista» redakcija.*] Atbildam biedram Eidemanim. MK 6/7, 1. lpp.
— [Piezīme pie A. Cepļa stāsta «Pie liepām».] MK 12, 9. lpp.
— [Piezīme pie jauno litkoru mēģinājumiem turpināt Sudrabu Edžus stāstus «Dullais Dauka» un «Pusmāsas dēls».] MK 12, 28. lpp.
— [Piezīme pie J. Raiņa dzejoļiem «Klusie kapi» un «Pirmie vēstnieki».] MK 12, 13. lpp.
— [Piezīme pie V. Koroļenko stāsta «Ļaunā sabiedrība».] MK 1, 9. lpp.

[*«Mazā Kolektīvista» red.*] J. Rainis. [Piezīme un fotoatt. «J. Rainis jaunības dienās» un «J. Rainis emigrācijas gados».] MK 9, 3. lpp.
Medvedevs S. «Zaglis», luga 3 cēlīnūs, latgalīšu volūdā (Aļbinas Mežuļ porstrōdōjumā). T 3. II
Mesonis P., J. Reinfelds. Emīls Dārziņš. [Ar ģīm.] KmC 12. XII
Mežule Albine. «Ceiņas Karūgs». KmC 5. V
Mežuļs K., «Prometeja» izdevnīceibas latgalīšu partmasu literatūras redaktors. Drukōtu vōrdu masōs. CņK 5, 50.—52. lpp.
Mizze E. Asni. («Asni» Nr. 4, 1935. g., Borisovas skolas izd.) MK 6/7, 59.—60. lpp.
— Emīls Dārziņš. (Sakarā ar 17. decembra koncertu.) KmC 27. XII
-N.-E. Teātra «Skatuve» svētki. [15 gadi. Ar fotoatt.] C 4, 303.—305. lpp.
O. K. «Avantūra». [K. Jokuma un R. Apiņa lugas uzvedums VLT «Skatuve».] KmC 5. III
[*Olmane P.*] *P. O.* Apspriežam literatūras vēstures problēmas. C 4, 312. lpp.
— «Avantūra». [VLT «Skatuve» uzvedumā, ar fotoatt.] C 5, 388.—391. lpp.
— Litpulciņu programu jautājumi. C 1, 66.—67. lpp.
— Par skolu litpulciņiem. DB 18. II
Ozoliņš-Dzirkstele K. [Par saviem darbiem bērniem. Ar ģīm.] DB 18. II
P. Jauno literātu žurnāls. [Harkovas Elektromehāniskās rūpnīcas rakstnieku iesācēju drukāts žurnāls «Literāriskais Hemss».] KmC 5. III
— [Sudrabu Edžus] jubilejas vakars Maskavas P. Stučkas Latvju klubā. KmC 27. XII
Pastars J., Peirogs. Latgalīšu teatris Okunevas cīmpadūmes kolektīvūs. T 3. II
Pelēkais K. Liels nemiernieks un patiesības meklētājs. [Sudrabu Edžus, ar ģīm. «Sudrabu Edžus jaunības gados».] KmC 12. XII
— Mūsu tautas dzejnieks Sudrabu Edžus. [Ar ģīm.] SC 24. XII
— [Par bērnu literatūru. Ar ģīm.] DB 18. II
— *K. Plk.* Piektā gada satīra. LStruKGGr 1935. g., 142. lpp.
— *K. Plk.* «Prometeja» jaunizdevumi. C 1, 67.—68. lpp.
— Sudrabu Edžum. [Dzj.] C 12, 882. lpp.
Pelše R. J. Rainis. MK 9, 5.—9. lpp.
— Uzvaras gaitās. («Avantūra» VLT «Skatuve».) KmC 9. IV
Pērle A. «Mazais Kolektīvists». Latvju pionieru un skolnieku sabiedriski literārisks žurnāls. 1935. Nr. 1—7. [*Rec.*] C 9, 717.—719. lpp.
— Otrais darba cēliens. KmC 31. VII
[*Pērle O.*] *O. P.* «Prometeja» jaunākie izdevumi. KmC 26. III
P. H. J. Raiņa vakari. KmC 16. X
Pilabers [*Fr.*], *Latvju pedtehnikuma jaunais korespondents.* Avīzei «Darba Bērni» ir lieli sasniegumi. DB 27. I
— Latvju literatūras vārdnīca. (Sacerēta februārī 1935. gadā.) [Satīra.] C 2, 120. lpp.
— Saruna ar Sudrabu Edžu. KmC 21. XI
Pilāts. Par literatūras frontes uzdevumiem. C 10, 788.—790. lpp.
[*Plinka E.*] *E. P.* Ļevs Tolstojs. [Ar fotoatt.] MK 12, 27. lpp.
— *E. Pl.* Skulptors Jānis Kalniņš. [Ar fotoatt.] MK 10, 24.—28. lpp.
Preiss K. Antiskā literatūra un šodiena. C 1, 61.—62. lpp.
«Prometeja» literāriskās konsultācijas birojs. «Prometeja» literāriskā konsultācija. C 3, 236. lpp.
«Prometeja» valde. Dedzīgs cīņas sveiciens VLT «Skatuve». KmC 11. III
Rainis J. [Ģīm.] CņK 5, uz atsevišķas lapas; C 10, 763. lpp.
— [Smoļenskas latvju skolas 7. klases skolnieka Emīļa Grinberga zīmējums (ar tušu).] MK 12, 31. lpp.
— [Zīverta portrejas no 1905. g. reprodukcija uz atsev. lapas.] MK 9, 1. lpp., C 9, 641. lpp.
— Vēstule J. Vecozolam. C 9, 705.—706. lpp.

Rainis J. Vēstules Jansonam-Braunam. C 7—8, 545.—546. un 628.—631. lpp.
— Vēstules J. Bērziņam-[Ziemelim]. C 9, 706.—707. lpp.
— Vēstules māsai Dorai Stučkai. C 6, 464.—465. lpp.
[*Raiņa piemiņas vakara*] *Orgkomisija.* Notiks lielā latvju dzejnieka un rakstnieka J. Raiņa piemiņas vakars. SC 29. X
Rakstnieku birojs. Rakstnieki, kritiķi un dzejas cienītāji. [Referāts un disputs par 1934. g. latvju padomju dzeju.] KmC 23. IV
Reinfelds J. Lielie latviešu mūzikas koncerti 1935. gadā. KmC 1. V
Rudzutaks J., «Prometeja» valdes goda priekšsēdētājs. [Ģīm.] KmC 9. IV
Rugājs R. Dedzīgs sveiciens Valsts latviešu un ebreju teātriem. [Saiknes vakars RTKU.] KmC 16. IV
-S. Raiņa vakars P. Stučkas klubā. KmC 18. IX
— VLT «Skatuve» piecpadsmit gadu darbības jubileja. SC 21. III
Sakne Oskars. Latvijas revolucionārās rakstniecības žurnāls «Fronte». Nr. 3—4. C 11, 867.—868. lpp.
— Rūdolfa Blaumaņa «Skroderdienas Silmačos» Nacionālā teātrī. C 11, 869.—870. lpp.
— «Vecais pilskungs» Dailes teātrī. C 12, 948.—949. lpp.
Salenieks E. Bērni, rakstnieki, aktieri. [Par bērnu literārisko vakaru M.] DB 3. III
— Ļeņingradas litpulciņus vērtējot. C 6, 472.—473. lpp.
— «Prometejs» — bērniem. [Ar ģīm.] DB 18. II
Saulīts P. Latviešu valodas un folkloras pētīšana. KmC 14. VIII
«Sibirijas Ciņas» redakcija. Telegrama Sudrabu Edžum — Maskavā. [Apsveikums 75 gadu jubilejā.] SC 24. XII
Siliņiks Jōņs. (Angovas Kolps.) Atmiņas. CņK 1, 19.—26. lpp.
— Ļevs Nikolajevičs Tolstojs. Sakarā ar Ļ. N. Tolstoja 25 godu nōves dīnu. T 4. XII
Sondors D. Latgalīšu kalendars 1935. godam. T 14. III
Spure Ž. Imūna kolektīvā. [Teātris «Skatuve».] SC 18. VII
— Kolektīvs, kuram vajadzīga operācija. [VLT «Skatuve» kolektīvā «Sarkanais strēlnieks».] SC 1. VIII
— «Skatuve» kolektivizētos laukos. KmC 11. III
— «Skatuve» «Progresā». SC 24. VI
— «Skatuves» kultūrgājiens iesācies. SC 16. VI
— «Skatuve» Sibīrijā. SC 21. VI
— VLT «Skatuve» Sibīrijas latvju kolektīvos. SC 6. VII
Stučka Dora. Iz J. Raiņa bērnības. [Atmiņas ar fotoatt.] MK 9, 10.—13. lpp.
Stučka P. [P. Irbīša gleznas reprodukcija uz atsevišķas lapas.] C 7, 481. lpp.
Stūrits Ed. Par ļeņinisko nacionālo politiku latvju kultūras darbā. [Ar fotoatt.] LStruKGGr 1935. g., 49.—62. lpp.
[*Sudmalis E.*] *E. S-ls.* Romēns Rolāns. KmC 17. VII
Sudrabu Edžus, Mōkslinīka V. Andersona portreja. (Krāsu reprodukcija.) CņK 6, MK 11, uz atsevišķas lapas; C 11, 801. lpp.
— Kā es uzrakstīju «Dullo Dauku». [Ar autora ģīm.] MK 3, 25.—27. lpp.
— Kā mani mācīja lasīt un rakstīt. [Ar ģīm. «Sudrabu Edžus jaunības gados».] MK 11, 9.—14. lpp.
— Mani bērnības gadi. (Fragments.) C 11, 808.—824. lpp.
— Par savu stāstu «Dullais Dauka». Saruna ar Kolomovas skolas skolniekiem un skolotājiem 1. septembrī 1934. gadā. [Ar ģīm.] DB 18. II
— «Skatuves» 15 gadu jubilejai. [Dzj.] C 4, 244.—245. lpp.
Svēre J. Par latvju un latgaļu rakstnieku apvienošanu Sibīrijā. C 1, 68.—69. lpp.
Sviris P. Divas strāvas Raiņa dzejā. KmC 11. IX
— Fašistiskā reakcija Latvijā. C 10, 784.—788. lpp.
— Priekšvārds. Grām.: Rob. Eidemanis. Pirms vētras, 3.—8. lpp.
— Sudrabu Edžus. [Ar Sudrabu Edžus ģīm.] KmC 12. XII
Sillers Ed. [Ģīm.] DB 18. II

Šķeltiņa A., J. Ivuļs. Latgalīšu akteru sasatikšana ar jaunīsocejim dzejinīkīm. T 18. II

Tenors. Jaunas dziesmas uz Raiņa tekstiem. KmC 28. VIII

Tirmane A. Literatūra pirmmācības skolā. C 1, 76.—77. lpp.

Ūsiņš V. «Darba Bērnu» korespondentu pirmais salidojums Rietumapgabalā. KmC 12. II

U. V. Latvju padomju rakstnieki Smoļenskā. [A. Ceplis un K. Priednieks.] KmC 2. IV

Vanadziņš A. Kamerteātra 20 gadi. [M.] C 2, 152.—153. lpp.

Veco lielinieku biedrības Latvijas novadniecības Vidienas vēstures brigāde: A. Anskins, P. Vintiņš, J. Vilks, K. Gailis. Par patiesu lielniecisku partijas vēstures apgaismošanu! C 5, 383.—384. lpp.

Veidemanis K. Kā es augu un izveidojos par gleznotāju. (No sarunas ar K. Veidemani.) [Ar fotoatt.] MĶ 6—7, 49.—54. lpp.

— Mākslinieka darbs teātrī. [Ar ģīm.] KmC 11. III

Veidens J. «Skatuve» nacionālo teātru Olimpiādē 1930. g. KmC 5. III

Vīksne P. Cīņā pret vecās iekārtas tradīcijām. Ievads grām. «Sudrabu Edžus. Kopoti raksti. V grāmata». 3.—7. lpp.

— Dīvaina jubileja. [K. Lapiņa (Merta) 40 g. dzimšanas jubileja.] C 3, 237.—238. lpp.

— Jānostiprina mūsu rakstniecības fronte. KmC 9. IV

— Kāda valdība, tāda arī prese! [Rīgas un provinces preses pārstāvju sanāksme 1935. g. 29. X.] C 1, 74. lpp.

— Latvijas rakstniecības vajāšana turpinās. [«Latvijas revolucionāro rakstnieku, mākslinieku un žurnālistu savienības» biedru Kārļa Buša, Augusta Pupas, Alīrēda Ļoļas, Jāņa Ikaunieka, Jāņa Siliņa, Edgara Ērgļa, Voldemāra Alkšņa, Jāņa Ziņgaiša, Jāņa Paegļa un Alberta Jansona, kā arī nelegālā revoluc. izd. «Vienotā Fronte» vajāšana.] C 10, 790. lpp.

— Likvidēta «Latvijas rakstnieku un žurnālistu arodbiedrība». [Apvienota ar Latvijas Preses biedrību.] C 1, 73.—74. lpp.

— Ļeņina raksti latvju valodā. C 5, 377.—382. lpp.

— Rakstnieks reakcijas žņaugos. [Jānis Jaunsudrabiņš.] C 3, 238. lpp.

— Sakarā ar Skalbes jubileju. C 1, 74.—75. lpp.

— Sudrabu Edžus jubileja. [75 g. dzimšanas diena.] SC 28. XII

— Uzvaru dienu mirdzumā. Sudrabu Edžus 75 gadu dzimšanas diena. [Ar fotoatt.] C 11, 852.—858. lpp.

Vintiņš P. Eduards Veidenbaums. Ievads grām. «E. Veidenbaums. Dzejas», 5.—31. lpp.

— Komentāri. (1. Eduarda Veidenbauma dzīves svarīgākie dati. 2. Eduarda Veidenbauma literāriskā darbība. 3. Eduarda Veidenbauma sabiedriski zinātniskie apcerējumi. 4. Tulkotie stāsti. 5. Tulkotās dzejas. 6. Vārdu paskaidrojumi.) Grām. «E. Veidenbaums. Dzejas», 157.—172. lpp.

— Vidienas organizācijas vēsture. C 5, 384.—385. lpp.

VLT direkcija. VLT «Skatuve» dodas ceturtā kultūrgājienā. SC 3. VI

Voss V. Padomju darba aktīvisti. [M. S. Kadiķe-Groznija.] KmC 8. I

Vucans J. Teātris kolektīvā. T 23. IV

Zaļais Akots. (Aiz stūra noklausījies.) Literātu dialogs. (1935. gada februārī.) [Satīra.] C 3, 197. lpp.

Zaprovskaja A. Atmiņas par Raini. KmC 11. IX

— Anrī Barbiss. (1874—1935.) [Ar ģīm.] C 9, 708.—711. lpp.

— Par Baškīrijas latvju kolektīviem. (Stučkas kolektīvs. Bakaldina — «Bākas» kolektīvs.) C 11—12, 870.—872. un 953.—956. lpp.

Zazits N. Kā «Dullais Dauka» apsveica Sudrabu Edžu. DB 30. XII

Zilets Z. Kas man bij jāredz Latgalē. [Satīra par A. Ersu, V. Eglīti, J. Jaunsudrabiņu, J. Trasunu, J. Pabērzu, «Jaunākajām Ziņām» un K. Ulmaņa režīmu.] C 8, 594.—595. lpp.

Zvīgure E. Krišjānis Barons. [Ar ģīm.] MĶ 11, 28.—29. lpp., DB 13. XI

Žvigure E. Pildām Vissavienības latvju kultūrdarbinieku konferences lēmumus. Latvju drampulciņu vadītāju kursu noslēgums. KmC 9. IV

X. Anketas projekts. «Ko 1935. gadā domāju darīt!» (Kaudzītes Matīss. K. Priednieks. Vecais Stenders. Alv. Ceplis. Plūdons. Aspazija. E. Fross. A. Zaprovskaja. Ed. Veidenbaums. K. Jokums. Poruku Jānis. V. Voss. J. Eiduks. Jānis Grots. Linards Laicens. Nezināmais dzejnieks.) [Satīra dzj.] C 1, 39.—40. lpp.

LATVIEŠU DAIĻLITERATŪRA KRIEVU U. C. VAL.

Гайлит К. Крылья. [Повесть для детей. Илл. Г. Ликман.] Новосибирск. Зап.-Сиб. краевое изд., 1935. 91 стр. с илл.; 1 л. илл. Рец.: *Вихлянцев В.* — ПС 6, стр. 76—78; *Вольдем А.* и *Кузьмин Б.* — ДЛ 1936, 2, стр. 69—71, с илл.

Озолин Я. Ночное солнце. [Стихи. Омск], Обл. изд., 1935. 80 стр. Рец.: *Леонов В.* — ОП № 113.

Райнис Я. Избранные сочинения. Ред. и вступит. статья П. Г. Дауге. М. — Л., *«Academia»*, 1935. LXV, 717 стр.; 14 л. илл. и портр. Содерж.: Введение. П. Дауге. — Избранные стихотворения: Из книги «Далекие аккорды». Из книги «Посевы бури». Из книги «Новая сила». Из книги «Тихая книга». Из книги «Тем, кто не забывает». Из книги «Конец и начало». Из книги «Пять эскизных тетрадей Дагды». Юмор и сатира. Из песен молодых лет. — Драматические произведения: Огонь и ночь. Золотой конь. Иосиф и его братья. Кай Гракх. — Приложения: Райнис о себе. Письма Райниса. Два документа: Лозунг Райниса «Свободная Латвия в свободной России». Из парламентской и общественной деятельности Райниса. Переводчики: И. Белоусов, Н. Берендгоф, В. Брюсов, [Э.] Вирза, В. Дамберг, Р. Ивнев, Т. Кладо, Э. Левонтин, С. Липкин, Н. Манухина, А. Муратов, С. Олендер, М. Петровых, Н. Подгоричани, Я. Страуян, А. Тарковский, Д. Усов, Ю. Феоктистов, А. Штейнберг. Rec.: *Fross E.* Raiņa darbi krievu valodā. — C 5, 391.—397. lpp.

Страуян Я. Боевая быль. Повесть о подполье. М., «Старый большевик», 1935. 136 стр.

Эйдеман Р. П. Восстание камней [и др. рассказы]. Изд. 4-е. Л., Гослитиздат, 1935. 276 стр. Содерж.: К четвертому изданию. [Предисл. автора.] — Восстание камней. Шпион. В лесу. Поединок. Пленные. Возвращение батрака. Агония. Повесть о портном Файтельсоне. Степной ветер. Во имя долга.

RAKSTI LAIKRAKSTOS, ŽURNĀLOS U. C.

Глазунов О. Ф. [*Glāznieks O.*] 15 лет латышского театра «Скатувэ». [Развитие и репертуар.] — РиН 5, стр. 62—65.

Дауге П. Введение. — В кн.: Райнис Я. Избранные сочинения. М. — Л., *«Academia»*, 1935, стр. VII—LXV.

— Ян Райнис. [К 70-летию со дня рождения и к 6-летию со дня смерти латыш. поэта.] — П № 251, стр. 4.

Запровська А. Література довоенної Німеччини. — В кн.: Курс західної літератури XX в. для вищих педагогічних учбових закладів. Т. 1. Харьків, «Радянська школа», 1935, стр. 127—201.

Запровская А. Художественная литература германской социал-демократии. М., Гослитиздат, 1935. 210 стр. Рец.: *А. Ел.* — На 11/12, стр. 163—164; *Грушкин А.* — КиПР 1936, 1, стр. 111—114.

Книпович Е. Новый учебник западной литературы. Е. Гальперина, А. Запровская, Н. Эйшискина. Курс западной литературы XX в. для высших педагогических учебных заведений. Т. 1. М. Госуд. учебно-педагогич. изд-во. 1934. [Рец.] — КиПР 3, стр. 98—99.

Кнорин В. Москва — центр мировой революционной мысли. В кн.: Москва. [Сб.] Под ред. Л. Ковалева, М., 1935, стр. 315—322, с илл.

— Тридцатилетие революции 1905 года. — Спутник агитатора 21, стр. 1.

Креслина Л. [Рец. на кн.:] Кассиль Л. Льдина-холодина. На латыш. яз. М. «Прометей», 1935. — ЛиН 10, стр. 23—24.

— [Рец. на кн.:] Перовская О. Ребята и зверята. На латыш. яз. М. «Прометей», 1935. — ЛиН 10, стр. 22—23.

Лацис Анна. Революционный театр Германии. Перев. с нем. рукописи И. Бархаш. М., «Худож. лит.», 1935. 265, стр. с илл.

Малахов Т. [Рец. на кн.:] Драудин Т. Очерки издательского дела в СССР. М. — Л., 1934. — ЗБК 5, стр. 14—16.

Невский В. А. Издательское дело в СССР. [Рец. на кн.:] Драудин Т. Очерки издательского дела в СССР. М. — Л., 1934. — СБ 1/2, стр. 185—186.

Немеровская О. и *Рыкова Н.* [Рец. на кн.:] Е. Гальперина, А. Запровская и Н. Эйшискина. Курс западной литературы XX в. для высших педагогических учебных заведений. Т. 1. М., Учпедгиз. 1934. — ЛЛ 20. III

Ольман П. [Рец. на кн.:] Цеплис А. Знамя красного Веддинга. На латыш. яз. М. «Прометей», 1935. 137 стр. — ЛиН 10, стр. 12—14.

Пельше Р. [Рец. на кн.:] Ленин В. И. Избранные произведения. Т. 1. На латыш. яз. М., «Прометей», 1934. — ЛиН 5, стр. 2—3.

— [Рец. на кн.:] Ленин В. И. Избранные произведения. Т. 1. Кн. 2-я. На латыш. яз. М., «Прометей», 1935. — ЛиН 7, стр. 1—2.

Прейс П. [Рец. на кн.:] Крукле Я. и Жвигур Э. Книга для чтения. Ч. 1. На латыш. яз. М., «Прометей», 1935. — ЛиН 12, стр. 17—18.

— [Рец. на кн.:] Плинка Э. Книга для чтения. Ч. 2. На латыш. яз. М. «Прометей», 1935. — ЛиН 12, стр. 18—19.

Сильман Т. Последняя трилогия Гамсуна. [Крит. обзор.] — Зв 10, стр. 235—247.

Стурит Э. [Рец. на кн.:] Ильин М. Рассказы о великом плане. На латыш. яз. М. «Прометей», 1935. — ЛиН 11, стр. 13.

Фросс Эм. [Рец. на кн.:] Дефо Даниэль. Робинзон Крузо. На латыш. яз. М. «Прометей», 1935. — ЛиН 11, стр. 12—13.

— [Рец. на кн.:] Зэдынь А. Литературная хрестоматия для средней школы. Ч. 1. На латыш. яз. М. «Прометей», 1935. — ЛиН 7, стр. 17—19.

Эйдук Я. Фрейлиграт и Маркс. (Тезисы дисс. на степень канд. наук.) [Л., 1935.] 4 стр. (АН СССР.)

1936

ATSEVIŠĶI IZDEVUMI

Arājs-Bērce A[*ugusts*]. Stāsti, dzejas. Ķ. Jokuma priekšvārds un redakcija. M., «Prometejs», 1936. 260 lpp. [1500 eks.] Saturs: Ķ. Jokums. Rakstnieks cīnītājs. — Stāsti un tēlojumi. Slepenā tipogrāfijā: Mātes meita. Vientulis. Filozofs. Vecenīte, kura gaida savu dēlu. Ārprātīgā. Lūgšana. Aizliegtā cilvēka līdzjutēji. Menusa nāve. Māte. Maizes gabals. Ceļš uz laimi. «Turies pret rītiem». Pirmais Maijs. Maūki (Džeka Londona). — Sarkanais ceļš. Dzejas. Uz sapņu zemi. — Darba atmoda. — Ķlusais okeāns. — Saistītās rokas. — Rīta miglā. — Bibliogrāfiskas piezīmes. — A. Arāja-Bērces dažādos izdevumos drukātie raksti. — Literatūra. *Rec.: Dermanis V.* — C 10, 793.—795. lpp.

Birznieks-Upītis E[rnests]. Rakstu izlase. V. Dermaņa priekšvārds. [M.], «Prometejs», 1936. 400 lpp., ar Birznieka-Upīša ģīm. uz atsevišķas lapas. [2000 eks.] Saturs: Dermanis V. Birznieka-Upīša stāstu izdevumam. — Mans dzīves stāsts. Pelēkā akmeņa stāsti. Pret vakaru. Jaungada vakarā. Druviņi. Ezera malā. Seskiņš. Iz dienasgrāmatas. Vecais Gatviņš. Pastalas lāpot. Pīlāgs. Ģimenes labā. Mežā. Pricītis. Pēterelis. Mālkalnā. Vilkkūlā. Tumšas dienas. Viena nakts. Aiz ciema vārtiem. Piekrastē. Sadursme. *Rec.: [An.]* Lasi jaunas grāmatas. — DB 21. XI; *Grauds J.* Vērtīga dāvana. — MK 10, 31. lpp.; *[Janele J.] Viena* — C 10, 795.—798. lpp.; *[Grauds J.] J. G.* — MK 1937, 1, 32. lpp.

Blaumanis Rūdolfs. Daiļdarbu izlase vienā sējumā, J. Eiduka redakcijā. M., «Prometejs», 1936. 494 lpp., ar R. Blaumaņa ģīm. uz atsevišķas lapas. [2000 eks.] Saturs: No redaktora. J. Eiduks. Rūdolfa Blaumaņa reālisms. — I. Dzejas. Vēl tu nezini. Ziedonis klāt. Kā zagšus. Pērkons. Liktenis. Oda. Skice. Vasaras nakts. Ziema. Līgo. Sapņu zeme. Mazās Martas dziesma. Tālavas taurētājs. Negaidīts vakars. II. Noveles un stāsti. Nezāle. Aizvien lillā. Spijēnos. Raudupiete. Dancis pa trim. Atvadīšanās. Salna pavasarī. Laimes klēpī. Andriksons. Nāves ēnā. Mopsis jeb nelaime Tērbatas ielā. III. Drāmas. Pazudušais dēls. Indrāni. Ugunī. Pēc pirmā mīļņa. Sestdienas vakars. IV. Feļetoni. Ozoli Baltijā. Pie hotentotiem. Brenča pavasara vēstneši. Tiesa gan! Labrīts. Jaunais saimnieks rudenī. Palkavnieka bēres. Ir labi i šitā. Troņmantinieka Alekseja dzimšana. Sēru dziesma par Plēvi. Vecais cenzors. Gaismas nesēji. Kapa uzraksts. Dance macabre. Vectēvs runā. Undupa četrjūgs. Mortēns. Nav ko bēdāt! Rūdolfs Blaumanis. Izpušierēta laime. *«Die lettische Revolution»*. Atriebšanās. — Rūd. Blaumaņa dzīves hronika. Bibliogrāfiskas piezīmes. Literatūra. Paskaidrojumi. *Rec.: Pelše R.* Rūdolfs Blaumanis savos darbos. — C 8, 635.—638. lpp.; *[Pērle O.] O. P.* «Prometeja» jaunākie daiļliteratūras izdevumi. — KmC 28. VI

Ceplis Al[vils]. Zeme. Pirmā daļa. [Romāns.] M., «Prometejs», 1936. 168 lpp. [1500 eks.] *Rec.: [Pelše R.] R. P.* — C 6, 478.—480. lpp.; *L. M.* Alvila Cepļa romāns «Zeme». [R. Pelšes ref. atstāstījums Rakstnieku biroja sasauktajā lasītāju apspriedē P. Stučkas klubā 1936. g. 23. XII.] — C 1937, 1, 67.—69. lpp.; *[Pērle O.] O. P.* Prometeja jaunākie daiļliteratūras izdevumi. — KmC 28. VI

Eidemanis R[oberts]. Ar paceltu galvu. [Dzejoļu krājums.] [M.], «Prometejs», 1936. 80 lpp. [1500 eks.] *Rec.: [An.]* Lasi jaunas grāmatas. — DB 21. XI; *Grauds J.* — MK 11, 29. lpp.; *[Pērle O.] O. P.* Latvju padomju rakstnieku darbi. — KmC 19. XI; *Dauge P.* — C 1937, 4, 315.—319. lpp.

Endrups R. un *A. Feldmanis*. Revolucionārās cīņās kritušo piemiņas grāmata. 2. sējums. 1907—1917. M., «Prometejs», 1936. 728 lpp. [2000 eks.] *Rec.: Dāvids A.* Piemiņas grāmata. — KmC 2. VI; *O. K.* Grāmata par kritušiem varoņiem. — KmC 1937, 29. III

Fross Emils. Dullais Dauka. Pēc Sudrabu Edžus stāsta dramatizējis Em. Fross. [M.], «Prometejs», 1936. 60 lpp.

Grāmatu katalogs. M., «Prometejs», 1936. 63 lpp. [3000 eks.] Saturs: Kā tikt pie latviešu grāmatām. Par latviešu bibliotēkām un viņu organizēšanu. Par grāmatu popularizēšanu un reklamēšanu. I. Sabiedriskās zinības kritika. II. Daiļliteratūra. a) Dzeja. b) Stāsti. c) Lugas. III. Bērnu literatūra. IV. Mācības grāmatas. V. Dažāda satura. VI. Latgalīšu volūdā. VII. Izdevniecības tematiskais plāns 1936. gadam. Dažādas ziņas.

Janele-Viena J[ūlija]. Literatūras hrestomātija vidusskolai. Otrā daļa. Septītai klasei. M., «Prometejs», 1936. 298 lpp. [2000 eks.]

Jaunsudrabiņš Jānis. Baltā grāmata. Ar autora ilustrācijām. Tēlojumu izlase. M., «Prometejs», 1936. 296 lpp. [J. Jaunsudrabiņa ģīm. uz atsevišķas lapas.] [2000 eks.] Saturs: [Janele J.] Viena. Jānis Jaunsudrabiņš un viņa «Baltā grāmata». — Baltā grāmata. *Rec.: Rudzite P.* Kāpēc viņu sauc par

«Balto grāmatu»? — MK 6, 32. lpp.; *Tērauds J.* Izlasi šo grāmatu. — DB 1. VI; *Ziediņš A.* — C 9, 715.—716. lpp.

Jokums K[onrāds]. Strēlnieki un granātas. Stāsti un noveles. M., «Prometejs», 1936. 232 lpp. [2000 eks.] Saturs: Uz pozīcijām. Jurka. Izlūki. Zelts. Spiegs. Piemineklis. Pusceļā. Naids. Tornis. Ceļi.

Kadiķis-Groznijs A[rturs]. Daiļdarbu izlase. J. Eiduka ievads, redakcija, komentāri. M., «Prometejs», 1936. 400 lpp. Ar autora ģīm. uz atsevišķas lapas. [1500 eks.] Saturs: J. Eiduks. Artura Kadiķa-Groznija dzīve un darbs. — Par Ķaupīti. — Graujas rīts. — Ceturtdaļcilvēks. — Uz Daugavas krastiem. (Tulk. Ed. Silmanis.) — Artura Kadiķa-Groznija dzīves hronika. — Bibliogrāfiskas piezīmes. *Rec.: [Pērle O.] O. P.* Latvju padomju rakstnieku darbi. — KmC 19. XI; *Ziediņš A.* — C 1937, 1, 77.—79. lpp.

Klusais. Kopoti raksti. I. Beletristika. K. Jokuma biogrāfiska skice. A. Pērles apcerējums par literārisko darbību. M., «Prometejs», 1936. 396 lpp. Ar autora ģīm. uz atsevišķas lapas. [1500 eks.] Saturs: Priekšvārds Klusā kopotiem rakstiem. — Ernests Eferts (Klusais). K. Jokums. — Klusā daiļliteratūras darbi. A. Pērle. — Stāsti un tēlojumi. Senie brīži: Mārcis. (Brīvā svētdiena. Vilciens. Vientulība. [Pēdējā nakts.] Rīta vējos. Mājās. No rīta. Provokators.) 1917. gads: Mazmājnieki. Kalpavīrs Klāvs. Malienas bezzemnieks. Amatniekzeļļi. Streiks. 1919. gads: Pierobežas apriņķis. Plinšu sieva. Aizejot. Biedrs Indriķis. Nemiera sirotājs. Latgalē: Dumpja Donāts. Svētās Māras zemē. Zaļums: Atgriežoties. [Meklētājs.] Latvju kolonijās: Kolonista stāsts. Janka un Pēterītis. Nadziņi aplūza. Tīriņos. — Apraksti, feļetoni, atmiņas. Arī neapķērība kādreiz vietā. Viens divi. Jānis. Sēkliņas lupinot. Pie Veļikajas. Zemnieku sanatorija. Livadija. — Drāma. Kad zibens būs mūsu. — Pielikums. Melnraksta materiāli, fragmenti, varianti. [K. Pelēkais.] Sakārtotāja piezīmes: Pamatteksts. Pielikums. Ārpus krājuma. Klusā darbu pirmiespiedumi. Klusā grāmatas. Klusā tulkojumi. Klusā darbi cittautu valodās. *Rec.: [Pērle O.] O. P.* Daiļliteratūras grāmatas. — KmC 27. X; *Pelše R.* Nelaikā zudis talants. — C 1937, 1, 72.—77. lpp.

Kurcijs Andrejs. Asins vaina. [Dzeja.] R. Pelšes priekšvārds. M., «Prometejs», 1936. 108 lpp. [1000 eks.] *Rec.: [Janele J.] Viena* — C 12, 954.—958. lpp.; *[Pērle O.] O. P.* Jaunas daiļliteratūras grāmatas. — KmC 27. X

— Cilvēciskie lopi. Stāsti. M., «Prometejs», 1936. 110 lpp. [2000 eks.] Saturs: Tomaso Foska. Doktors Jāzeps Lams. Nabago dievs. Cilvēciskie lopi. Ceļā uz Bilbao. Tikšanās. Sarls Delarijs. Uzvarētājs. Pansija. *«Zum Auge Gottes».* Hansa Moglera sistēma. Līderi. Apsūdzība. Andrejs Sprieslis. Pilsoņa Žana Gijo gals. *Rec.: Pelše R.* Uz īsto ceļu... Andrejs Kurcijs. — C 4, 314.—316. lpp.; *[Pērle O.] O. P.* «Prometeja» jaunākie daiļliteratūras izdevumi. — KmC 28. VI

Ķikuts Pēteris. Tilts. Dzejoļu izlase un poēmas. (1929—1935.) M., «Prometejs», 1936. 96 lpp. [1000 eks.] Saturs: Tilts. I. Pār Daugavu. Uz citu krastu. Ceļā. II. Mašīna. Poēma (1929—1930). Jumtu dārzi. Laikmetīga balāde (1931—1933). Mans kameras biedrs. Kompleksīva poēma (1935). *Rec.: Pelše R.* Sevi meklējot. — C 8, 638.—640. lpp.

Laicens Linards. Politika un lirika. Dzeja 1930—1936. [M.], «Prometejs», [1936] 116 lpp. [1500 eks.] *Rec.: Dermanis V.* — C 11, 876.—879. lpp.; *[Pērle O.] O. P.* Jaunas daiļliteratūras grāmatas. — KmC 27. X; *Dermanis V.* Atbilde Linardam Laicenam. (Vēstule redakcijai.) — C 1937, 3, 238.—240. lpp.; *Laicens.* Vai dzejoļu grāmatām vajadzīgi autoru komentāri? (Vēstule redakcijai.) — C 1937, 3, 237.—238. lpp.

Latvju tautas pasakas un teikas. J. Straujāna izlase. V. Knoriņa priekšvārds. [M.], «Prometejs», 1936. 336 lpp. [2000 eks.] *Rec.: [An.]* — DB 1937, 22. III

Paegle Leons. Stāstu izlase. M., «Prometejs», 1936. 210 lpp. Ar autora ģīm. uz atsevišķas lapas. [1500 eks.] Saturs: Laicens Linards. Leona Paegles dzīve un darbs. — Pavasara gaidās. Smēdē. Bēglis. Zaglis. Alda burti. Ceļā. Rej, rej, Krancīt! Asinis uz akmeņa. Revīzija. Pār sāpju slieksni.

Straujupu māte. Negaidītā sastapšanās. Kas atsēdēs? Nodevējs. Izšautā acs. Pēteris Pidriksons. *Rec.: [An.]* — DB 20. XII

Prieks. Dzejas skolu jaunatnei. M., «Prometejs», 1936. 90 lpp. [2000 eks.] [J. Raiņa, J. Poruka, K. Skalbes, Fr. Bārdas, Ed. Veidenbauma, L. Paegles, Aspazijas, Plūdoņa un J. Sudrabkalna dzejas.] *Rec.: [An.]* Lasi jaunas grāmatas. — DB 21. XI; *Grauds J.* — MĶ 11, 29. lpp.

Rainis J[ānis]. Rakstu izlase. II. Drāmas. Uguns un nakts. Zelta zirgs. [M.], «Prometejs», 1936. 310 lpp. [2000 eks.] *Rec.: [Grauds J.] J. G.* — MĶ 8, 32. lpp.; *[Pērle O.] O. P.* «Prometeja» jaunākie daiļliteratūras izdevumi. — KmC 28. VI

Rihters O[skars]. Meži šalc. [Romāns.] M., «Prometejs», 1936. 504 lpp. [2000 eks.]

Rozīts Pāvils. Ceplis. Romāns. P. Vīksnes priekšvārds. M., «Prometejs», 1936. 462 lpp. [2000 eks.] *Rec.: [Pērle O.] O. P.* Jaunas daiļliteratūras grāmatas. — KmC 1937, 1. I; *Zaprovskaja A.* — C 1937, 3, 234.—236. lpp.

Straujāns [Jānis]. No rītiem un vakariem. Stāsti jaunatnei. M., «Prometejs», 1936. 113 lpp. S a t u r s: Sarkanais karogs. — Arkaša Rīgā. — Prieks un bēdas. — Ķīnas stāsti. — Dēls. — Piektā gada stāsti. — Dzīvie akmeņi.

Sudrabu Edžus. Kopoti raksti. VI grāmata. [Dzejojumi.] M., «Prometejs», 1936. 264 lpp. [1500 eks.] S a t u r s: No izdevniecības. — Kā Petrs izlīga ar Mozu. Atmiņas par divām dzimtām. Mačs. Dzejoļi. Vecais kareivis. Mēs sentēvu pakšķus atstājam. Ar negaisiem, nedienām apradām. Pēc trešiem gaiļiem. Drīz! Tu raudi asiņu. Vairs robežu nav. Sapnis. Atnāks laiks. Visapkārt bāla nakts. Šausmu bakhanālija. Sarkanā Zvaigzne. Trīs sapņi. Baltlatvijas strādniekiem. Aizpūta, aizsniga... Divas vēstules. Urālos. Divas pasaules. Ukraina. Dņeprostrojs. Hemzas varoņiem. Kolektīvi. Kritušam tribūnam. — Tā paša autora Padomju Savienībā iznākušās grāmatas. [Saraksts.] *Rec.: [Pērle O.] O. P.* Latvju padomju rakstnieku darbi. — KmC 19. XI; *Pelše R.* — C 1937, 6/7, 545.—547. lpp.

— Stāsti jaunatnei. [M.], «Prometejs», 1936. 254 lpp. [1500 eks.] S a t u r s: Dullais Dauka. Pusmāsas dēls. Laimzemes skola. Kaukšķītis. Velnu dzinējs. *Rec.: Grauds J.* — MĶ 7, 31. lpp.; *Pelše R.* Sudrabu Edžus kā jaunatnes rakstnieks. — C 12, 958.—960. lpp.; *[Pērle O.] O. P.* «Prometeja» jaunākie daiļliteratūras izdevumi. — KmC 28. VI

LKP Vēstures komisija. 1905. gads. [Rakstu krājums. Red. J. Lencmanis.] M., «Prometejs», 1936. 296 lpp. [1500 eks.] *Rec.: [Pērle O.] O. P.* Jaunas daiļliteratūras grāmatas. — KmC 27. X

Upīts Andrejs. Jāņa Robežnieka pārnākšana. Romāns. M., «Prometejs», 1936. [2500 eks.] S a t u r s: Knoriņš V. «Jāņa Robežnieka pārnākšana» izdevumam SPRS. [Romāns.] *Rec.: [Pērle O.] O. P.* «Prometeja» jaunākie daiļliteratūras izdevumi. — KmC 28. VI

— Laikmetu griežos. Romānu virkne. II. Jāņa Robežnieka nāve. Romāns. M., «Prometejs», 1936. 294 lpp. [2500 eks.] *Rec.: [Pērle O.] O. P.* Jaunas daiļliteratūras grāmatas. — KmC 1937, 1. I

— Vecas ēnas. Ieskaņa «Robežnieku» romānu virknē. M., «Prometejs», 1936. 372 lpp. [2500 eks.] *Rec.: Grauds J.* — MĶ 9, 31.—32. lpp.

RAKSTI LAIKRAKSTOS, ŽURNĀLOS U. C.

A. Arājs-Bērce. LStruĶGGr 1936. g., 129.—130. lpp.

Aizliedz ievest grāmatas no Padomju Savienības. SC 12. I

Alekseja Maksimoviča Gorkija dzīve. KmC 23. VI

Alekseja Tolstoja romāns «Pēteris Pirmais», 2 sējumi drīzumā iznāks Latvijā. C 2, 160. lpp.

Analfabētisms vai ļaunprōteiba? [Par kļūdām avīzē «Taisneiba».] CņK 5, 40.—41. lpp.

Ansis Gulbis. [Pazīstamais grāmatu izdevējs, rakstnieks un kultūras darbinieks miris Rīgā.] C 2, 159. lpp.
Ar 1936. g. Latvijā sāk iznākt jauns vispārēja satura mēnešraksts «Sējējs». C 2, 160. lpp.
Beļinskis V. G. [Paiet 125 gadi no lielā krievu kritiķa un publicista dzimšanas dienas.] C 6, 480. lpp.
Bērnu draugs. [M. Gorkijs.] DB 22. VI
Biedru P. Stučku pieminot. [Ar ģīm.] SC 30. I
Birznieks-Upītis. [Ar ģīm.] MĶ 6, 3. lpp.
Cīnīties sociālistiskās sabiedrības veidotāju pirmajās rindās! [Formālisms un naturālisms latvju padomju mākslā.] C 4, 275.—278. lpp.
Dmitrijs Furmanovs. [Ar S. Mogračeva bareljefa «Dmitrijs Furmanovs» fotoatt.] CņĶ 2, 6.—7. lpp.
Dmitrijs Furmanovs. [Pagājuši 10 g. kopš viņa nāves dienas.] C 3, 224.—225. lpp.
Dziesmu konkurss. [Noslēgts pagājušajā g. «Pravdas» red. u. c. izsludinātais dziesmu konkurss.] C 4, 300. lpp.
Gatavojamies uz sociālistiskās revolūcijas 20 gadu jubileju. [Izd. «Prometejs», latvju gleznotāji, latvju mūziķi.] C 5, 382. lpp.
Grāmatu galds. [J. Rainis, P. Vīksne u. c.] SC 6. I
Heinrihs Heine — nezināms autors. [Vācijā izdotā «Vācu poēzijas antoloģijā» ievietots tikai viens Heines dzejolis — «Loreleja» ar parakstu «nezināms autors».] C 7, 559. lpp.
Iegādājaties jaunas grāmatas! [E. Salenieka «Knislis», J. Raiņa «Dzejoļu izlase», latvju tautas pasaka «Kā pieci kaķi malku cirta».] DB 2. VII
Ievērojamais franču rakstnieks Andrē Žids. [Pirmo reizi ieradies Padomju Savienībā.] C 7, 560. lpp.
Jānim Akurateram 13. janvārī pagāja 60 gadi. C 2, 160. lpp.
Jaunas grāmatas. KmC 15. I, 29. IX; SC 18. I
Jaunas grāmatas. Bibliogrāfija. KmC 13. X
Jaunas grāmatas. [E. Salenieka «Knislis», J. Raiņa «Dzejoļu izlase», latvju tautas pasakas «Kā pieci kaķi malku cirta».] DB 11. II
Jaunas grāmatas. [R. Eidemanis, E. Fross u. c.] SC 3. II
Jauni kultūrdarbinieku kadri. [Sakarā ar kultūrdarbinieku kursiem.] KmC 26. XI
Jauno rakstnieku audzināšanas darba pārkārtošana. C 4, 299.—300. lpp.
Jauno rakstnieku kursu dalībnieki. [Fotoatt.] KmC 22. I
Jums tas jāzin visādā ziņā! [Par «Latvju gada grāmatu 1936. gadam».] SC 15. I
Kas drīzāk atsūtīs pareizu atbildi? Mums jāzin Latvijas revolucionārās kustības vadošie darbinieki. [Uzdevums skolēniem. Roziņa-Āža un Jansona-Brauna ģīm.] MĶ 7, 30. lpp.
Kas jauns latvju kultūrsabiedriskā dzīvē. KmC 21. VII
Klubi iesāk ziemas darbības sezonu. [Ļeņingradas Latiznams, Maskavas P. Stučkas klubs u. c.] KmC 8. IX
Knuts Hamsuns — reakcijas kalpu barā. [Romēns Rolāns un Lions Feihtvangers par viņa reakcionāro darbību.] C 5, 400. lpp.
Ko dara Ļeņingradas latvju padomju rakstnieki? [J. Eiduks, A. Ziediņš, P. Ķikuts, Ed. Burnevics, Ed. Silmanis, Vold. Voss, M. Kapiņš.] C 3, 227. lpp.
Kolektīvi bijušās latvju kolonijās SPR Savienībā. LStruKGGr 1936. g., 163.—176. lpp.
Ko man devuši jauno rakstnieku kursi? («Komunāru Cīņas» anketa.) KmC 15. I
Ko «Prometeja» izdevniecība 1936. gadā dos bērniem. DB 11. II
Kur «Komunāru Cīņa» palīdzēja. KmC 5. V

Kurš pirmais atsūtīs pareizu atbildi? [Uzdevums skolēniem. J. Raiņa, E. Klusā, O. Rihtera ģīm.] MK 5, 26. lpp.
Lasi jaunas grāmatas! [«Prieks», dzejas. R. Eidemaņa «Ar paceltu galvu», Birznieka-Upīša «Rakstu izlase».] DB 21. XI
Latgalīšu kultūrdarbinīku apsprīde. T 5. VIII
Latgalīšu kultūrdzeive bildēs. (Haskina draudzeigi šarži. Teksts — Spolvas.) [Par Kūkoju, Eisulu un Loginu, Ceiruli Donatu, Albu, Daškeviču, Mežuli.] LtgKal 1936. g., 120.—123. lpp.
Latgalīšu kultūrīstōdes SPR Savīneibā. LtgKal 1936. g., 125.—126. lpp.
Latvijā iznākušās jaunākās grāmatas. C 3, 240. lpp.
Latvju mākslinieka Andersona gleznu izstādi atklāja 30. maijā Maskavas Latviešu klubā. C 5, 399. lpp.
Latvju padomju mākslinieku konference. [Ar fotoatt.] C 4—5, 307.—310. un 386.—390. lpp.
Latvju padomju rakstniecības konversācijas vārdnīca. (Prof. Janku Jančа draudzīgā virsredakcija.) [K. Bergs, S. Berģis, E. Burnevics, P. Dauge, Dzirkstele, R. Eidemanis, J. Eiduks, E. Fross, K. Jokums, M. Kapiņš, P. Ķikuts, L. Laicens, J. Ozolzars, K. Pelēkais, R. Pelše, K. Priednieks, O. Rihters, Rublaus, A. Zaprovskaja, A. Ziediņš, E. Salenieks, Skarģelis, Sudrabu Edžus, P. Sviris, Ķ. Šabraks, E. Šillers, Viena, P. Vīksne, V. Voss, A. Ceplis, Cāgans. Satīra.] C 5, 351.—352. lpp.
Latvju padomju rakstnieki 1936. g. [L. Laicena, R. Eidemaņa, A. Cepļa, Sudrabu Edžus, K. Pelēkā, O. Rihtera, K. Jokuma, J. Kiņa, E. Salenieka, J. Svēres, F. Demena, Štāla, Tēraudkalna, A. Granta, V. Āboltiņa, L. Lorenca, Jul-Je, Dzirksteles, V. Vosa, Degļa, Akmena, E. Klusberga, E. Burnevica, Z. Spures, V. Ziedaiņa lit. darbi.] C 1, 67.—68. lpp.
Latvju padomju rakstnieku Centrālbiroja paplašinātā plēnuma dalībnieki. [Fotoatt.] KmC 1. I
Lelajs proletariata mōkslinīks. [M. Gorkija nekrologs ar ģīm. un fotoatt.] CņK 4, 2.—7. lpp.
Lelajs rakstnīks un dorbaļaužu draugs Anrī Barbiss (1873—1935). [Ar ģīm.] T 6. IX
Lielās krievu tautas ģeniālais dēls. [Sakarā ar M. V. Ļomonosova 125. dzimšanas dienas atceri.] KmC 26. XI
Lielās tautas lielais dēls. [M. Gorkijs, ar fotoatt.] C 7, 528.—530. lpp.
Lieliniecisķās preses svētki. KmC 12. V
Literatūra. [Par A. Arāju-Bērci.] Grām. «A. Arājs-Bērce. Stāsti, dzejas», 257. lpp.
A. M. Gorkija literāriskos mokslas montojums. (Golvonūs sacerejumu nūsaukumi.) T 3. IX
Marija Leiko par Latvijas teātriem. KmC 9. VI
Maskavas latvju rakstnieku sapulce 25. IV. C 5, 383.—386. lpp.
Miljons Rolāna grāmatu. SC 6. II
Miris Maksims Gorkijs. [Ar ģīm.] DB 22. VI
Miris rakstnieks kaujinieks. [N. Ostrovska nekrologs ar ģīm.] KmC 24. XII
Mums jāzin Latvijas revolucionārās kustības vadošie darbinieki. (Kas drīzāk atsūtīs pareizu atbildi?) [Uzdevums skolēniem. P. Dauges un Silfa-Jaunzema ģīm.] MK 9, 22. lpp.
Padomju rakstnieku savienības prezīdijā. (25. augustā.) C 9, 712.—713. lpp.
Par revolucionāru modrību un paškritiku, pret formālismu un naturālismu literatūrā. C 3, 196.—198. lpp.
Pateiceiba par lobu rīšonu. [Par žurnālistiku Latgalē. Ar māksl. Hasina karikatūru: «Progresivōs un revoļucionarōs preses stōvuklis Latvijā un Latgolā.»] CņK 1, 52.—53. lpp.
Piezīmes par Latvijas revolucionāro glezniecību. C 6, 475.—477. lpp.
Preses apskats. Analfabētisms vai ļaunprātība. [Par tulkojumiem no krievu val. avīzē «Taisneiba».] KmC 1. IX

«Prometeja» mākslas sekcija decembra mēnesī sarīko pirmo latvju tēlojošās mākslas pašdarbības izstādi. C 11, 880. lpp.
Puškins. [Ar Latvju pedtehnikuma 1. kursa studenta N. Droņa zīmējumu «A. S. Puškins».] MĶ 2, 4. lpp.
Radīt skolniekos mīlestību uz klasisko literatūru. («Pravda», 8. aug. numurs.) C 9, 679.—680. lpp.
Rakstniekam E. Birzniekam-Upītim veltīts vakars. [Ar ģīm.] KmC 26. XI
Rietumapgabala latvju teātra vadība atjaunota. Teātris latvju kolektīviem sniegs augstvērtīgus mākslas darbus. KmC 8. I
Romēna Rollāna 70 gadu jubileja. (No A. Aroseva raksta.) [Ar fotoatt.] SC 3. II
Runoj latgalīšu kuļturdarbinīku apsprīdes delegati. T 9. VIII
Slavenais krievu tautas dzejnieks. [A. S. Puškins, ar fotoatt.] DB 21. II
Sudrabu Edžus jubilejas vakara prezīdijs Maskavas P. Stučkas klubā 24. dec. [Fotoatt.] KmC 1. I
Sudrabu Edžus, Pelēkais un P. Vīksne. [Viesos pie marksiešiem — K. Marksa skolā Maskavā. Neilanda fotoatt.] MĶ 1, 22. lpp.
Sudrabu Edžus. [75 g. jubilejai veltīts bērnu rīts, ar Neilanda fotoatt.] MĶ 3, 11.—12. lpp.
Šī gada 16. janvārī pagāja 75 gadi no Doku Ata dzimšanas. C 2, 160. lpp.
«Taisneiba» savas kļūdas nelabo. Preses apskats. KmC 6. X
Visas latvju skolas gatavojas uz Puškina dienām. DB 20. XII
VLT «Skatuve» kultūras gājiens. [Teātra izbraukums uz Baškīrijas latvju kolektīviem.] C 6, 477. lpp.
-da. Apspriede par latvju literatūras kritiku. C 3, 225.—227. lpp.
-s- Rietumapgabala latvju teātris. [Ar fotoatt.] KmC 27. X
-ss. Pret formālismu un naturālismu teātra mākslā. Disputs Valsts Latvju teātrī «Skatuve». C 7, 553.—558. lpp.
— «Skatuves» sestais kultūrgājiens. Rīt teātris izbrauc uz Baškīrijas latvju kolektīviem. KmC 2. VI
ta. Ko fabricē buržuāzijas pērkamā prese. KmC 5. V
-te. J. A. Gončarovs. [1812—1891.] C 10, 773.—774. lpp.
— Rakstnieku savienības valdes prezīdijā. C 8, 633.—634. lpp.
— Rietumapgabala latvju kolektīvu teātrī. KmC 22. IX
— Tumsības kalpi izglītības darboņu lomās. [Līgotņu Jēkabs un E. Virza.] C 10, 772.—773. lpp.
Aivars V. Svētki uz laukiem. [Smoļenskas Latvju teātra viesošanās Birkmaņa kolektīvā.] KmC 28. VII
Arājs-Bērce A. [Ģīm.] C 6, 451. lpp.
Ausma. Kurš pirmais atsūtīs pareizu atbildi. [Uzdevums skolēniem. Kr. Barona, R. Eidemaņa un E. Salenieka ģīm.] MĶ 6, 30. lpp.
— Tauta mīl. [A. S. Puškinu, arī par viņa darbu izdevumiem latviešu valodā.] MĶ 12, 30. lpp.
Baltauss J. [Fotoatt., Edgara lomā R. Blaumaņa «Ugunī».] C 10, 785. lpp.
[*Bancāns R.*] *B-ns.* Astoņpadsmitā gadu simteņa komēdija Valsts Latviešu teātrī «Skatuve». [Karlo Goldoni komēdija «Jocīgs gadījums».] KmC 19. XI
— *VLT «Skatuve» direktors.* Viena darba diena «Skatuvē». KmC 19. II
Bērce Anna. Rakstnieks un cīnītājs. [A. Arājs-Bērce, ar ģīm.] MĶ 6, 17. lpp.
Birkmanis D. Ko lasa latvju kolektīvisti. KmC 20. X
Birznieks-Upitis. [Ģīm.] C 10, 724. lpp.
Blaumanis Rūdolfs. [Emīla Grīnberga zīmējums Smoļenskas skolas 7. klasē.] MĶ 1, 29. lpp.
Burnevics E. Biedra R. Maksta 30 gadu darbs. [Ar ģīm.] C 1, 75.—76. lpp.
— Kā lasīju R. Maksta grāmatas. (Atmiņas.) KmC 15. I
[«*Celtnes» red.*] Celtnes konkurss. [Mākslinieciskam ieveidojumam 1936. g. noslēgts.] C 1, 76. lpp.
— Piezīmes. [A. S. Puškina dzj. «Piemineklis», «Sibīrijā», «Vai klīstu ielu

trokšņu varā», «Krauklis krauklim pretī steidz», «Cietumnieks», «Pasakas».] C 10, 723. lpp.

Ceplis Alvils. [Ģīm.] C 1, 6. lpp.

— Pie Ševčenko pieminekļa. (Harkovā.) [Dzj.] C 5, 325. lpp.

— Vienā no Rietumapgabala latvju teātra reidiem. [«Ar fotoatt.] C 10, 787.—788. lpp.

[«*Darba Bērnu*»] *Redakcijas* piezīme. [J. Jaunsudrabiņa stāstam «Ķīķeru pirtiņa».] DB 31. I

«*Darba Bērnu*» un «*Mazā Kolektīvista*» *redakcijas.* Kārlis Pilabers. [Nekrologs ar ģīm.] DB 10. V

Daškeviča V. Latgalīšu grōmotas 1935. godā. CņK 3, 50.—51. lpp.

— Tulkōtōja pīzeime. [L. Tolstoja romāna «Augšāmcelšanās» fragmentam.] CņK 1, 12. lpp.

Dermanis V. Birznieka-Upīša stāstu izdevumam. Grām.: E. Birznieks-Upītis. Rakstu izlase, 3.—11. lpp.

— Jānis Asars. Grām.: R. Endrups un A. Feldmanis. Revolucionārās cīņās kritušo piemiņas grāmata, II, 466.—478. lpp.

E. Gatavojas uz Puškina jubileju. [PSRS.] C 10, 775.—776. lpp.

— Visarions Beļinskis. [Ar ģīm.] C 8, 624.—628. lpp.

E. I. Latvju skolu žurnālīši. [«Pirmie soļi», «Pirmie Asni», «Asni» un «Brigāde». Ar fotoatt.] C 10, 781.—784. lpp.

Eidemanis R. Mīļie biedri! (Jaunajiem rakstniekiem.) KmC 15. I

Eiduks J. Artura Kadiķa-Groznija dzīve un darbs. Grām.: A. Kadiķis-Groznijs. Daiļdarbu izlase, 3.—33. lpp.

— Bibliogrāfiskas piezīmes [A. Kadiķa-Groznija darbiem]. Grām.: A. Kadiķis-Groznijs. Daiļdarbu izlase, 397.—398. lpp.

— Lāti nōukogude kirjandus. «Leegid», 4, 22.—26. lpp.

— Rūdolfa Blaumaņa reālisms. Grām.: Rūd. Blaumanis. Daiļdarbu izlase vienā sējumā, 5.—36. lpp.

E. J. Apbalvots zinātnieks Jānis Peive. [Ar ģīm.] KmC 26. III

— Pret formālismu un primitīvismu mūzikā. [Latv. pad. mūzikas darb. apspriede 1936. g. 7. IV.] KmC 23. IV

Fross Em. Andrejs Kurcijs. [Ar ģīm.] C 2—4, 122.—126., 204.—209. un 279.—282. lpp.

— Darba dzīves un cietuma gleznotājs. [E. Kālis. Ar darbu reprodukcijām.] C 1, 71.—75. lpp.

— *E. F.* Ko gatavo teātris «Skatuve». [Ar Marijas Leiko ģīm.] KmC 18. V

— Kolektīvistu dzejas. KmC 30. VI

— Literatūras gads. LStruKGGr 1936. g., 120.—128. lpp.

— Maksims Gorkijs. [Ar ģīm.] MK 7, 1.—6. lpp.

— Par mūsu teātri. C 7, 530.—538. lpp.

— Raiņa darbi krievu valodā. C 5, 391.—397. lpp.

Gogolis Nikolajs Vasiļjevičs. [Alīses Jurģes zīmējums Grudinovas nepilnā vidusskolā.] MK 2, 32. lpp.

Gorkijs M. [Ģīm. uz atsevišķas lapas.] C 7, 481. lpp.

— [Bēru dienas fotoatt.] MK 7, 11. lpp.

— [Nekrologs ar ģīm. un nāves ziņas.] KmC 23. VI

— Ļaudīs. (Izvilkums.) [Ar fotoatt. «M. Gorkijs pie vagona loga.»] Tulk. P. Rudzīts. MK 7, 7. lpp.

Grauds J. Vērtīga dāvana. [Sarla de Kostēra «Leģenda par Ulenšpīgeli», Birznieka-Upīša «Izlase», L. Paegles «Izlase», N. Lebedjeva «Viens starp mežoņiem».] MK 10, 31. lpp.

Indriksons. Drampulciņa darbs kolektīvā. C 4, 310.—311. lpp.

Irbits P. Gustava Kluča šīs vasaras darbi. [Ar fotoatt.] C 11, 868.—869. lpp.

— Latvju mākslinieki vasaras komandējumā. [Ar P. Irbīša un Jakuba zīmējumu fotoatt.] C 10, 788.—791. lpp.

Irbīts P. Mākslinieki izbrauc uz latvju kolektīviem. [Ar māksl. V. Andersona ģīm.] KmC 23. VI
Irbīts P., Ko-Jo. [*Jokums K.*] Apcerējums par latvju māksliniekiem. (P. Irbīša biedriski šarži: A. Drēviņš, K. Veidemanis, V. Andersons, E. Grīnvalds, V. Jakubs, R. Rinkuss, C. Gustava, P. Irbīts, J. Kalniņš.) LStruKGGr 1936. g., 156.—159. lpp.
Ivuļš Jōņs. Augšonas dīnas. [Ar ģīm.] CņK 2, 33.—38. lpp.
J. Lielais satīriķis. [B. Šovs.] C 8, 629.—630. lpp.
— Padomju latvju komponisti un mūzikas darbinieki. C 4, 304.—307. lpp.
[*Janele J.*] *Viena.* Biogrāfiskas ziņas. [Par J. Raini, Andreju Upīti, Birznieku-Upīti, Arāju-Bērci, Sudrabu Edžu, Kluso, Linardu Laicenu, A. Cepli, R. Eidemani.] Grām.: J. Janele-Viena. Literatūras hrestomātija vidusskolai, 287.—295. lpp.
— *Viena.* Jānis Jaunsudrabiņš un viņa «Baltā grāmata». Grām.: J. Jaunsudrabiņš. Baltā grāmata, 3.—15. lpp.
— *Viena. R.* Blaumanis VLT «Skatuve» iestudējumā. [«Ugunī». Ar fotoatt.] C 10, 784.—786. lpp.
— *Viena.* Tipiskuma problēma un latvju padomju literatūra 1935. g. Ziņojums par daiļprozu un drāmu latvju rakstnieku biroja paplašinātā sanāksmē. C 2—3, 117.—121. un 198.—203. lpp.
Jd. Ko lasītāji saka par žurnālu «Celtne» Maskavā. KmC 18. III
[*Jokums K.*] A. Arāja-Bērces dažādos izdevumos drukātie raksti. (Stāsti un dzejas. Publicistiskie raksti. Feļetoni. Grāmatas.) Grām.: A. Arājs-Bērce. Stāsti, dzejas, 255.—256. lpp.
— [*An.*] Bibliogrāfiskas piezīmes. [A. Arāja-Bērces darbiem.] Grām.: A. Arājs-Bērce. Stāsti, dzejas, 252.—254. lpp.
— Ernests Eferts (Klusais). Grām.: Klusais. Kopoti raksti, I, 7.—33. lpp.
— Nogādāsim grāmatu līdz lasītājam. KmC 8. IX
— *Ko.-Jo.* Par tagadējam laikam atbilstošu grāmatu. [Par izd. «Prometejs».] C 2, 140.—141. lpp.
— Rakstnieks cīnītājs. [A. Arājs-Bērce.] Grām.: A. Arājs-Bērce. Stāsti, dzejas, 3.—20. lpp.
— Zemgrīdes rakstnieks. [A. Arājs-Bērce, ar ģīm.] DB 11. VI
K. Strādkoru-mākslinieku studija Ļeņingradā. C 7, 548. lpp.
Kalniņa L. «Darba Bērni». KmC 5. V
K. E. Gleznotāja Andersona darbu izstāde P. Stučkas klubā. KmC 30. VI
Keržencevs P. Tautas pagātnes viltojums. (Par Demjana Bednija lugu «Богатыри».) C 12, 933.—936. lpp.
Klusbergs Ed. Latvju padomju rakstnieku paplašinātais plēnums. C 1, 63.—65. lpp.
— Latvju rakstnieku plēnums. KmC 1. I
Knoriņš V. «Jāņa Robežnieka pārnākšana» izdevumam SPRS. Grām.: A. Upīts. Jāņa Robežnieka pārnākšana, 3.—9. lpp.
— Ievadam. Grām.: Latvju tautas pasakas un teikas, III—VIII lpp.
Kodaks. Lasītāju atsauksme. Sarkanzvaigznieši par «Komunāru Cīņu» un «Celtni». KmC 5. V
Komats. Vai tu lasi daiļliteratūru? (Uzdevums.) MK 12, 32. lpp.
Krūkle E. Rietumapgabala latvju kolektīvu teātris Veļikije Lukos. KmC 11. VIII
Krūziņš. Nenokavējiet parakstīšanos. KmC 11. XII
Kūkojs J. Žurnāls «Ceiņas Karūgs». KmC 5. V
Ķikuts P. Jaunākās izrādes Ļeņingradas Latvju teātrī-studijā. KmC 12. V
Ķuņķis J. Mūsu sabiedriskie darbinieki savās gaitās. (Biedriski šarži par E. Burnevicu, P. Ķikutu, R. Maksti.) LStruKGGr 1936. g., 162. lpp.
— Pēc studijām. (Biedrisks šaržs par J. Eiduku.) LStruKGGr 1936. g., 161. lpp.
Lācis Anna. Rietumapgabala latvju kolektīvu teātra reids. KmC 7. VII

Laicens Linards. Jalmari Virtanens. [Ar ģīm.] C 11, 863.—865. lpp.
— Ievērojams latvju revolucionārās dramaturģijas pacēlums. [R. Eidemaņa «Vilki» VLT «Skatuve» uzvedumā.] C 1, 68.—71. lpp.
— Leona Paegles dzīve un darbs. Grām. «Leons Paegle. Stāstu izlase», 3.—11. lpp.
— Leona Paegles piemiņai. [Ar ģīm.] C 1, 60.—61. lpp.
— Mācība pie klasiķiem. [Satīra dzj.] C 1, 39. lpp.
[*Laroze-Mazais J.*] *J. L.-M.* «Cīņas Biedrs» Nr. 4, decembris 1935. gadā. C 1, 77.—78. lpp.
— Demjans Bednijs. [Ar ģīm.] C 6, 472.—473. lpp.
— Kā mēs pirmoreiz proklamācijas kaisījām. (Šis karogs ar' jums jāuzvelk. Akmens uzvelk jautru meldiju. Esmu kā spārnos: mūsu karogs priedē! Ielas malā sēd trīs policisti.) [Ar zīmējumiem.] MK 4, 4.—6. lpp.
— N. A. Dobroļubovs (1836—1936). [100. g. dzimšanas dienas atcere.] C 2, 131.—132. lpp.
Latvju padomju rakstnieku birojs. Sociālistiskās revolūcijas vētrasputns. [M. Gorkijs.] KmC 23. VI
Latvju padomju rakstnieku birojs. Izdevniecība «Prometejs». Latvju padomju literatūras almanahs uz Oktobra revolūcijas 20 gadu svētkiem. C 5, 382.—383. lpp.
Leiko Marija. [Fotoatt., Kristīnes lomā R. Blaumaņa «Ugunī».] C 10, 785. lpp.
Leningradits. Skaitētāja pīzeimes. [Par «Taisneibu».] CņK 2, 38.—41. lpp.
L. J. «Prometeja» kultūrdarbs 1935. gadā. KmC 26. III
L. M. Birznieka-Upīša vakars Maskavas P. Stučkas klubā. KmC 3. XII
— Gatavosimies uz Puškina dienām. KmC 24. XII
— Latvju padomju mākslinieku apspriede. KmC 5. V
— Par literāriskiem pulciņiem. C 10, 778.—780. lpp.
— Rakstniekam E. Birzniekam-Upītim veltīts vakars. [Maskavā P. Stučkas klubā.] C 12, 952.—954. lpp.
— Revolucionārs rakstnieks un bērnu draugs. [L. Paegle, ar ģīm.] MK 2, 22. lpp.
— Viļa Āboltiņa dzeju krājuma iztirza. [«Tautas frontē».] C 11, 869.—874. lpp
Logins D. Dzeives gabaleni. (Atmiņas.) CņK 6, 35.—40. lpp.
— Puškina ciļts. CņK 5, 13.—14. lpp.
Ļermontovs Mihails Jurjevičs. [Alīses Jurģes zīmējums, Grudinovas nepilnā vidusskolā.] MK 2, 32. lpp.
M. Drošās patiesības paudējs. [N. A. Dobroļubovs, ar ģīm.] DB 11. II
Majakovskis Vladimirs. Ar pilnu balsi! (Pirmais ievads poēmai.) [Ar ģīm.] C 5, 321. lpp.
Makarovs Igors. Georgs Veerts. [80 g. nāves dienu atzīmējot.] C 8, 630.—631. lpp.
Makstis R. Pie kādām grāmatām es strādāju. (Sakarā ar manu pašatskaites vakaru Ļeņingradā.) SC 12. I
Maršaks. [Fotoatt. «Biedrs Maršaks sarunājas ar pionieriem».] MK 5, 7. lpp.
Mazais. «Cīņas Biedrs» 4. (Decembris 1935. gads.) Bibliogrāfija. KmC 2. II
— Kāds vārds par mūsu vienīgo un ilggadīgo kalendāru. [«Latvju Strādnieku un Kolektīvistu Gada Grāmata».] C 2, 150.—152. lpp.
[*«Mazā Kolektīvista» redakcija.*] Gatavosimies uz Puškina jubileju! MK 11, uz 1. vāka.
— Jaunsudrabiņš Jānis. [Piezīme.] MK 1, 20. lpp.
— [Piezīme pie A. S. Puškina st. «Dubrovskis» fragmenta.] MK 12, 21. lpp.
— Piezīme. [Puškina dzejolim «Piemineklis».] MK 2, 5. lpp.
Meikšāns J. Mani izdaudzynōja «Taisneiba». [Ar ģīm.] CņK 2, 30.—32. lpp.
Mežulš K. Lelinīciskōs avizes jubileja. [«Taisneibas» 10 gadi. Ar fotoatt.] CņK 2, 23.—30. lpp.
— «Taisneibas» desmit gadi. KmC 5. V

Miezīte Austra, Eferta skolas 7. kl. skolniece. Puškins — krievu dzejas saule. MĶ 12, 29. lpp.

Mizze E. Jaunā raža. [Par Borisovas latv. skolas lit. žurn. «Asni», ar red. kol. fotoatt.] MĶ 1, 27.—28. lpp.

Moprietis. Jautri svētki. [Sudrabu Edžus 75 g. jubilejai veltīts rīts. Ar fotoatt.] DB 10. I

M. V. Pret formālismu un naturālismu, par pilnasinīgu sociālistisku reālismu! [Maskavas latvju rakstnieku sapulce 1936. g. 14. III.] ĶmC 18. III

Neguss. Par dzejniekiem vispār un atsevišķi. [Satīra par P. Rihteru, J. Grotu, E. Skujenieku un A. Borincu.] C 4, 273.—274. lpp.

[*Olmane P.*] *P. O.* Jauno rakstnieku kursi. [Ar fotoatt.] C 1, 65.—67. lpp.

— *P. O.* Ļ. N. Tolstojs. (Sakarā ar 25 gadu nāves dienu.) [Ar ģīm.] C 1, 61.—63. lpp.

P. Nikolajs Ostrovskis. [Ar fotoatt.] MĶ 3, 3. lpp.

Paegle Leons. [Ģīm. sakarā ar viņa 10 g. nāves dienu.] ĶmC 2. II

Pelēkais K. [P. Irbīša gleznas reprodukcija.] C 4, 310. lpp.

— Dzejnieks cīnītājs. [Demjans Bednijs, ar ģīm.] ĶmC 26. V

— Jauno rakstnieku audzināšana. Ziņojums Vissavienības Latvju padomju rakstnieku biroja paplašinātā sēdē. C 1, 45.—51. lpp., Ķm C 15. I (Saīsināts.)

— *K. PLK.* Jauno rakstnieku kursos. (Satīra dzj.) C 1, 35. lpp.

— *K. Grauers.* Kniepadatas (debatēs par Vienas un Zaprovskajas referātiem. K. Jokums. E. Fross. K. Pelēkais). [Satīra dzj.] C 1, 35. lpp.

— [*An.*] Priekšvārds Ķlusā kopotiem rakstiem. Grām.: Ķlusais. Kopoti raksti, I, 5.—6. lpp.

— [*An.*] Sakārtotāja piezīmes. (Pamatteksts. Pielikums. Ārpus krājuma. Ķlusā darbu pirmiespiedumi. Ķlusā darbi cittautu valodās.) Grām.: Ķlusais. Kopoti raksti, I, 389.—394. lpp.

Pelše R. A. Ķurcijs savā dzejā. Grām.: A. Ķurcijs. Asins vaina, 3.—7. lpp.

— Daiļlasītāja Austra Viņnikovskaja. C 2, 146.—147. lpp.

— «Jau pagājusi baigā nakts». [J. Straujāna lugas uzvedums VLT «Skatuve».] C 3, 227.—230. lpp.

— Latvju tautas dziesmas. ĶmC 27. II

— Lielās mākslas augstumos. (J. Repina gleznu izstāde.) (Ar J. Repina autoportrejas reprodukciju.) C 7, 543.—545. lpp.

— M. Gorkijs un latvju literatūra. ĶmC 23. VI

— Pareizi darīts. R. Blaumaņa «Ugunī» VLT «Skatuve». [Ar fotoatt.] ĶmC 13. X

— Par mūsu kritiku. C 5, 361.—367. lpp.

— Spēkiem briestot. (V. Andersona gleznu izstāde.) [Ar fotoatt.] C 7, 551.—553. lpp.

— Vairāk mākslinieciskās izpratnes. [Par grāmatu ieveidojumu.] C 9, 706.—711. lpp.

— Viens no nedaudziem. (Rembranta darbu izstāde.) [Ar Rembranta darbu reprodukcijām.] C 12, 945.—949. lpp.

— «Vilki». [R. Eidemaņa luga VLT «Skatuve» uzvedumā.] ĶmC 29. I

— Ziņojuma atreferējums. «Repina darbi». [Ziņojums nolasīts «Prometejs» darbinieku sapulcē sakarā ar Repina gleznu izstādi Tretjakova galerijā. Atreferējis *M. L.*] ĶmC 30. VI

Pērle A. «Ceiņas Karūgs». Politiski literārisks žurnāls. 1935. g., Nr. 1—6. C 2, 148.—150. lpp.

— Kā aug un kā audzina «Mazais Kolektīvists». ĶmC 5. V

— Ķlusā daiļliteratūras darbi. Grām.: Ķlusais. Kopoti raksti, I, 34.—42. lpp.

— Lielais krievu tautas dzejnieks. [A. S. Puškins.] Pēc Veresajeva. [Ar fotoatt.] DB 10., 21. X

[*Pērle O.*] *O. P.* Grāmatas skolu jaunatnei. [J. Janele-Viena. «Literatūras hrestomātija» u. c.] ĶmC 3. XII

[*Pērle O.*] *O. P.* Jaunas daiļliteratūras grāmatas. [L. Paegles «Stāstu izlase», L. Laicena un A. Kurcija darbi.] KmC 27. X

— *O. P.* Jaunatnes un bērnu literatūra. Bibliogrāfija. KmC 20. X

— *O. P.* Kas jauns izdevniecības laukā. KmC 29. IX

— *O. P.* Latvju padomju rakstnieku darbi. [A. Kadiķa-Groznija «Daiļdarbu izlase», Sudrabu Edžus «Kopoti raksti», VI, u. c.] KmC 19. XI

— *O. P.* «Prometeja» jaunākie daiļliteratūras izdevumi. [R. Blaumaņa, A. Upīša, J. Raiņa, A. Ceplja un Sudrabu Edžus darbi.] KmC 28. VII

— *O. P.* Skolas grāmatas. Bibliogrāfija. KmC 12. XI

Pētersone A. [Fotoatt., Horsta madāmas lomā R. Blaumaņa «Ugunī».] C 10, 786. lpp.

[*Pilabers Fr.*] *Fr. P.* Labāka un priecīgāka kļuvusi mūsu dzīve — lielākas prasības kultūrdarbiniekiem. Izglītības biedrības «Prometejs» biedru gadskārtējā sapulce. KmC 9. IV

Pilāts. Fašisms, demokrātija un revolūcija. C 6, 441.—448. lpp.

Plinka E. Ģeniālais krievu tautas rakstnieks. [A. S. Puškins.] Pēc V. Šklovska. MK 12, 6.—12. lpp.

P. M. Dmitrijs Furmanovs — kaujinieks, revolucionārs, rakstnieks. DB 21. III

«Prometeja» izdevniecība. Jaunākās grāmatas. KmC 26. XI

— Pasūtiet jaunas grāmatas! DB 21. III

Purva Bridējs. Domas pēc rakstnieku plēnuma. [Satīra dzj.] C 1, 34. lpp.

Puškins. [Repina, Aivazovska u. c. gleznu un fotoatt. reprodukcijas.] MK 12

Rihters O. [Ģīm.] C 1, 17. lpp.

— [P. Irbīša draudzīgs šaržs.] C 5, 351. lpp.

— Kā es kļuvu par rakstnieku. [Ar fotoatt. «O. Rihters ar savu dēlu Edgaru».] MK 1, 18.—19. lpp.

Rita. Puškina pēcteči. [Ar fotoatt. no žurn. «Smena».] MK 12, 27.—28. lpp.

Rozīts F. Par jauno rakstnieku audzināšanu. C 4, 302.—304. lpp.

— Trīs gadi. [Ļeņingradas Latiznama lit. pulciņš.] C 7, 549.—551. lpp.

R. P. Kā dzīvoja ievērojamais dzejnieks. [A. S. Puškins.] Pēc V. Viktorova. MK 12, 25.—26. lpp.

— Mācīsim bērnus mīlēt literatūru. KmC 11. VIII

S. Puškina darbi latvju valodā. KmC 26. XI

Sakne O. Latvijas preses biedrība. [Buržuāziskajā Latvijā.] C 6, 474.—475. lpp.

— Līgotņu Jēkaba luga «Bierantos» Rīgas Nacionālajā teātrī. C 4, 296.—297. lpp.

— Rīgas Latvju teātra darbības gads [1936]. C 9, 696.—699. lpp.

— «Ziedošais jaunības laiks» Rīgas Nacionālajā teātrī. [V. Zonberga luga.] C 4, 295.—296. lpp.

Salenieks Ed. [Ģīm.] C 8, 564. lpp.

— Skolotājs un grāmata. KmC 11. VIII

Salna A. 10. jūnija vēsturiskā nozīme. [Par 1921. 10. VI buržuāziskā Latvijā nogalinātajiem J. Šilfu-Jaunzemu, A. Arāju-Bērci u. c.] C 6, 448.—454. lpp.

Saulīts K. Lieli kultūras darba uzdevumi. KmC 24. XII

Sīpola. Latvju pedtehnikuma bibliotēka. KmC 5. V

Skatitājs. «Dziļuma ceļi» Ļeņingradas teātrī. [V. Skarģeļa luga.] KmC 12. XI

S. M. Ļeņingradas teātra studija izbrauc kultūrgājienā. KmC 16. VI

S.-s. Jubilejas vakars Latiznamā. KmC 12. II

Straujāns. Cilvēks un biedrs. (A. M. Gorkija piemiņai.) C 8, 618.—620. lpp.

Stūrīts Ed. Pedagoģiskā tehnikuma 15 gadu jubileja. DB 10. IV

Stūrīts Ed., R. Bancāns, O. Glāznieks, T. Amtmans, Em. Fross — žūrija. Lugu konsursa žūrijas lēmums. C 6, 478. lpp.

Sudmalis E. Valentīns Katajevs. «Белеет парус одинокий». [*Rec.*] C 9, 716.—717. lpp.

Sudrabu Edžus. Mani bērnības gadi. (Fragments.) C 9—10, 665.—678. un 754.—759. lpp.

Sudrabu Edžus, A. Kažoks un *Cepurīte.* Pēteris Grīviņš. Nekrologs. [Vecs revol.] KmC 5. III
S. V. Ļeņingradas teātra kultūrgājiens. C 9, 705.—706. lpp.
Silfs-Jaunzems J. [Ģīm.] C 6, 450. lpp.
Svandoze Jēkaups. Dzeja, kas vedina uz pārdomāšanu. [Satīra par L. Laicenu un E. Šilleru.] C 3, 188.—189. lpp.
— Kā es no miroņiem augšām cēlos. (Vēsturisks stāsts trijos lāgos, ar problēmu beigās.) [Satīra prozā.] C 1, 37.—39. lpp.
Svandozes dēls. Pārkalve. (Pirmās dienas pārkalvē. Jauno rakstnieku SOS. Ekskursija «Pravdas» tipogrāfijā.) [Satīra.] C 1, 35.—37. lpp.
Tērauds J. Birznieks-Upītis. [Ar ģīm.] DB 20. XII
— *J. T.* Puškina darbi latviešu valodā. DB 10. X
Tolstojs Ļ. N. [Ģīm.] CņK 1, 3. un 5. lpp.
Vārpa M. Leons Paegle. [Ar ģīm.] DB 31. I
Veidemans K. Mans izbraukums uz latvju kolektīviem. [Ar fotoatt.] C 10, 791.—793. lpp.
Viksne P. E. Birznieks-Upītis. C 10, 760.—763. lpp.
— Pāvila Rozīša romāns «Ceplis». Grām.: P. Rozīts. Ceplis, 3.—12. lpp.
— «Poēma» ar tendenci. Ed. Virzas «Straumēni». C 1, 51.—59. lpp.
V. M. Valsts Latvju teātris «Skatuve» Baškīrijā. KmC 14. VII
— VLT «Skatuve» Baškīrijā. Atzinība par veikto darbu. KmC 7. VII
Voss Vold. Ko man deva jauno rakstnieku kursi. C 1, 67. lpp.
— Ko saka radioklausītāji par Ļeņingradas latvju radiopārraidēm. C 4, 301.—302. lpp.
— Ļeņingradas Latvju rakstnieku organizācijas 10 gadi. Par vērtīgiem literatūras darbiem. KmC 12. II
— Par stāvokli latvju radiofrontē. C 4, 300.—302. lpp.
Vs-Vs. Ko lasītāji saka par žurnālu «Celtne» Ļeņingradā. KmC 18. III
Z. A. Hercena pedagoģiskā institūta latviešu sektora zinātniski literāriskais pulciņš. C 9, 711. lpp.
Zālīte Milda. Gleznotājs Voldemārs Andersons. [Ar fotoatt.] MK 5, 17.—20. lpp.
[*Zamaiča Lucija*] *L. Z.* Vēstules no Rīgas. [Dzj.] C 4, 241.—242. lpp.
Zaprovskaja A. Anrī Barbisa «Ugunī». (Kāda vada dienasgrāmata.) [*Rec.*] C 11, 874.—876. lpp.
— Goldoni «Jocīgs gadījums» VLT «Skatuvē». [Ar fotoattt.] C 12, 949.—952. lpp.
— Padomju latvju dzeja pagājušā gadā. [Par L. Laicenu, P. Ķikutu, K. Pelēko, A. Cepli, R. Eidemani.] C 5—6, 353.—360. un 463.—468. lpp.
— Romēns Rolāns. C 2, 127.—130. lpp.
Ziedainis V. Ko man ir devuši jauno rakstnieku kursi? C 1, 67. lpp.
Ziediņš A. Em. Dārziņa vakars Latiznamā. (17. aprīlī.) KmC 1. V
— Ļeņingradas Latviešu teātris-studija. C 8, 631.—632. lpp.
Zubovs Nikolajs. Latvju tautas dejas. KmC 18. V
Zvaguls. Latvju teātris Baškīrijas laukos. KmC 28. VII
— VLT «Skatuve» kultūrgājiens pa Baškīrijas republiku. C 9, 704.—705. lpp.
Žilets Žils. Satīra par satīru. [Satīra dzj.] C 1, 39.—40. lpp.

LATVIEŠU DAIĻLITERATŪRA KRIEVU U. C. VAL.

Замайч Л. Директор Қазрагс. Перев. с латыш. Э. Я. Сильмана. [Предисл. П. Кикутса.] Л., Гослитиздат, 1936. 527 стр. Рец.: *Закс Е.* — ЛГ 5. IX
Лайцен Л. Лимитрофия. [Перев. с латыш. Э. Сильмана.] Л., Гослитиздат, 1936. 382 стр.
— Лімітрофія. Раман. Пер. з латыш. мовы Я. Я. Доўгага. Менск, Дзярж. выд. Беларусі, 1936. 381 стр.

Судрабу Эджус. Даука. — Племянник. [Повести.] Перев. с латыш. О. А. Эйдеман. [Вступит. статья П. Блюмфельда (Свириса).] М., Гослитиздат, 1936. 152 стр. с илл.

Упит А. Возвращение и смерть Яна Робежниека. Роман. Перев. с латыш. Э. Сильмана. Послесл. П. Кикутса. Л., Гослитиздат, 1936. 506 стр. с илл.

— Мирабо. Трагедия в 4-х д., 11-ти карт. Перев. с латыш. К. Грасиса. М., Цедрам, 1936. 83 стр.

Кикутс П. Ветер. [Рассказ.] Авторизованный перевод с латыш. Э. Сильмана. — Р 10, стр. 17—19.

RAKSTI LAIKRAKSTOS, ŽURNĀLOS U. C.

Аболин А. О музыкальной самодеятельности. — СИ 5. I

— Съезд писателей готовит вся страна. — Ок 1, стр. 199—203.

Алкснис Я. «Семья Волковых» [пьеса А. Давурина] в театре Симонова. — П 12. I

Берзин Э. Задачи журнала «Колыма». — Ко 1, стр. 5—10.

Блюмфельд П. (Свирис). Судрабу Эджус. — В кн.: Судрабу Эджус. М., Гослитиздат, 1936, стр. 3—7.

Запровская А. «Плебейская» тема и ее эволюция. [Рец. на:] Деблин А. Берлин Александерплац. Повесть о Франце Бикеркопфе. Перев. с нем. М. Алевского. М. Гослитиздат. 1935. — КиПР 6, стр. 125—129.

К. И. Муж с прошлым и будущим — г-н Берзинш. [К опубликованию министром внутр. дел Латвии списка запрещ. сов. изданий. Фельетон.] — Из 15. I.

Кикутс П. Предисловие. — В кн.: Замайч Л. Директор Казрагс. Л., 1936, стр. 3—7.

— Реализм Андрея Упитса. — В кн.: Упит А. Возвращение и смерть Яна Робежниека. Л., Гослитиздат, 1936, стр. 493—504.

Кнорин В. Предисловие. — В кн.: Сила большевистского слова. М., Партиздат, 1936, стр. 3. Рец.: [*Ан.*] — КиПР 8, стр. 140; [*Ан.*] — Коммунист (Куйбышев) 15, стр. 47—48; *Н. С.* — Спутник коммуниста в деревне 19, стр. 70—72; *Соколов К.* — Спутник агитатора (М.) 18, стр. 40—42.

Лоя Я. В. Лингвистические взгляды В. Г. Белинского. — РЯ 5, стр. 25—29.

Пельше Р. «Молодой человек». [Пьеса Успенского.] Центр. театр водников. — РМ 10. II

Рудзутак Я. Э. Разговор с живописцами. Выступление на заседании совета Всекохудожника [14 окт. 1936 г. В изложении.] — СИ 23. X

Сильман Т. «Прощай, оружие!» Хэмингуэя. [Крит. обзор.] — Зв 11, стр. 171—178.

— [Рец. на кн.:] Эрскин Колдуэлл «Американские рассказы». М., 1936. — Зв 2, стр. 294—297.

Эйдеман Р. Винтовка и книга. [Памяти Д. Фурманова.] — ЛП 15. III

— Инициатор «Истории гражданской войны». [А. М. Горький. Некролог.] Подписи: Эйдеман, Таль, Минц, Крючков. — П 22. VI

— Литература и оборона. Речь т. Эйдемана [на III пленуме правл. ССП СССР]. — ЛГ 29. II

— Правдивость и простота. [Кинофильм «Мы из Кронштадта».] — К 16. III

Эйхе Р. Он собирался к нам... [Воспоминания об А. М. Горьком.] — СО 3, стр. 1—2.

Янсон Я. Читатель требует высокохудожественных изданий. [Работа изд-ва «*Academia*».] — КиПР 12, стр. 182—183.

1937

ATSEVIŠĶI IZDEVUMI

Beika D[āvids]. Mežabrāļu gads. Cīņas un cilvēki Piektā gada revolūcijā. Memuāri. M., «Prometejs», 1937. 515 lpp. [2500 eks.] Saturs: Ziema. Pavasaris. Vasara. Rudens. *Rec.: Ziediņš A.* Grāmata par 1905. gada kaujiniekiem. — KmC 26. IX

Birznieks-Upītis. Pastariņa dienasgrāmata. Ilustrējis A. Kronenbergs. [M.], «Prometejs», 1937. 442 lpp. [2000 eks.] Saturs: I. Pastariņa dienasgrāmata. II. Pastariņš skolā. *Rec.: [Grauds J.] J. Gr-s.* Divas vērtīgas bērnu grāmatas. — KmC 26. VI; MĶ 7, 32. lpp.

Brūklenājs Augusts. Stāsti un dzejoļi. P. Svira sakopojums un priekšvārds. [M.], «Prometejs», 1937. 414 lpp., ar ģīm. uz atsevišķas lapas. [1500 eks.] Saturs: *P. Sviris*. A. Brūklenājs (Ulmis-Pogulis). — Stāsti. Pa Gauju. No krājuma «Atmoda»: Krītošās zvaigznes. Sāpju stāsts. Māte. Pirmās dzirkstis. Uz krustceļiem. Dzīves dziļums. Sauciens uz dzīvi. — Pie bezdibeņa. Darba dienas ieskaņa. Svētdienas ceļš. No tumsas tumsā. Zaļā cietumā. Burvja loks. Sibīrijas ziemas bargumā. Baikālos. Priekšpilsētā. — Dzejoļi. Tāli zvani. — Dzelzs un tērauda valstī. — Lauki. — Sibīrijas plašumos. — Laiku maiņā. Pielikums. Brūklenāja pirmo drukāto darbu paraugi: Pie krācēm. Izvilkums no stāsta «Zelta sapnis». Strādnieka bērns. — Sastādītājs, Bibliogrāfiska piezīme.

Jaunsudrabiņš J[ānis]. Aija. Romāns trijās daļās. P. Vīksnes priekšvārds. M., «Prometejs», 1937. 571 lpp. [2000 eks.]

Kaudzītes Reinis, Kaudzītes Matīss. Mērnieku laiki. Stāsts. Ar mākslinieka E. Brencēna zīmējumiem. [M.], «Prometejs», 1937. 564 lpp. [2500 eks.] *Rec.: [Pērle O.] O. P.* — KmC 5. VI

Kurcijs Andrejs. Cūkgans. Kādas bērnības stāsts. [M.], «Prometejs», 1937. 166 lpp. [2000 eks.] *Rec.: [Pelše R.] R. P.* — C 9, 706.—708. lpp.

Laicens Linards. Emigrants. Romāns. Otrs izdevums. [Ar autora piezīmēm.] M., «Prometejs», 1937. 217 lpp. [1500 eks.]

— 30 Linarda Laicena stāsti. Izlase. M., «Prometejs», 1937. 406 lpp. [2000 eks.] Saturs: Linards Laicens. Priekšvārds. — Laupītājs. Divi mūži. Suns. Muiža. Miestiņš. Lidieši. Divas atskaņas. Mēbelīgā Rīga. Salons. Ar nažiem. Grēks. Bagātais un sieva. Saimnieks. Dzimtene. Precība. Mīlestība. Taisnība. Uzvara. Skaistā Itālija. Karnevāla viesis. Pie Bab el Dždida mūriem. Pīpe tabakas. Akmens logā. Karoga briesmas. Liekais. Kamerā. Nauda. Pornogrāfija. Strīpiņas. Alžīras katorga. Lielbritānijas Vidusjūras flotes bojā eja.

«Latvju Strādnieka un Kolektīvista Gada Grāmata 1937. gadam». Oktobra revolūcijas 20. gads. K. Jokuma red. Mākslin. red. V. Jakubs. K. Veidemaņa, V. Andersona, P. Irbīša gleznu reprodukcijas. M., «Prometejs», 1937. 224 lpp. 4000 eks. Saturā: Kalendārijs. — Dzejas, citāti. — Latvju strādnieki cīņā par Oktobra revolūciju u. c. publicistiski raksti. — Ed. Stūrīts. Par mūsu kultūrceltniecības uzvarām. — K. Jokums. Bijušie latvju strēlnieki sociālistiskās celtniecības frontē. — K. Jokums. Kolektivizācijas uzvara latvju ciemos. — Pēteris Stučka. «Komunāru Cīņas» un viņas priekšteču 20 gadu darbs. — Linards Laicens. A. Puškins. — A. Puškina dzejoļi (atdz. K. Pelēkais, Vold. Voss, Ed. Šillers). — A. Grants. Pie federāļu sienas. [Dzj.] — Al. Ceplis. Padome izvēlēta! (No «Kalpu» II grāmatas.) — K. Pelēkais. Zvērests. 1917—V—1937. [Dzj.] — O. Rihters. Janvāra naktī. [St.] — T. Vītoliņš. Uz sliekšņa. [St.] — Al. Ceplis. Komūna «Sarkanais strēlnieks». (Fragments.) [Dzj.] — A. Pērle. Latvju darbtautas literatūra Padomjzemē. [Apc. ar A. Upīša, Klusā u. c. fotoatt.] — Grunte Fr. Latvju teātris sociālistiskā tēvijā. [Apc. ar R. Bancāna, A. Vanadziņa un F. Gruntes fotoatt.] — Humors un satīra. — Dažādas ziņas. — Latvju kolektīvu adreses. *Rec.: E. V.* — C 2, 158.—160. lpp.

Paļevičs Jukums. Kopoti raksti. J. Eiduka redakcija un priekšvārds. [M.], «Prometejs», 1937. 258 lpp., ar ģīm. uz atsevišķas lapas. [1500 eks.] Saturs: No redaktora. — *J. Eiduks.* J. Paļeviča dzīve un darbs. — Daiļproza: Par vēlu. — Daiļas lasītājas un laipni lasītāji. — Kā Cibiņu Juris iebrauca laulības ostā. — Dramatiskie darbi: Preilenīte. — Spīgaņi. — Bibliogrāfiskas piezīmes. *Rec.:* [*Pērle O.*] *O. P.* — KmC 29. VI

Pelēkais K[ārlis]. Dzīves stāsts. Dzejoļu izlase 1912—1937. M., «Prometejs», 1937. 250 lpp. [1000 eks.] Saturs: Naida doma. — Pūļa cilvēks. — Dubļu peļķēs atmirdzoties zvaigznēm. — Darbdienas ļaudis. — Valdošā šķira.

Rainis J[ānis]. Rakstu izlase. III. Drāma. Indulis un Ārija. [M.], «Prometejs», 1937. 350 lpp. [2000 eks.]

— Rakstu izlase. IV. Drāma. Jāzeps un viņa brāļi. [M.], «Prometejs», 1937. 292 lpp. [2000 eks.]

Rozītis Pāvils. Valmieras puikas. Romāns. [M.], «Prometejs», 1937. 389 lpp. [2000 eks.]

Salenieks Ed[uards]. Vilcēns. [Stāsts.] M., «Prometejs», 1937. 216 lpp. [1500 eks.]. *Rec.: Grauds J.* — MK 4, 30. lpp.; [*Zaprovska A.*] *A. Z.* — C 8, 626.—628. lpp.

Upīts Andrejs. Robežnieki. Triloģija. I. Jauni avoti. Romāns. Ceturtais izdevums. M., «Prometejs», 1937. 224 lpp. [2500 eks.]

— Robežnieki. Triloģija. II. Zīda tīklā. Romāns. M., «Prometejs», 1937. 440 lpp. [2500 eks.] *Rec.:* [*Pērle O.*] *O. P.* Bibliogrāfija. — KmC 23. V

— Stāsti par mācītājiem. Trīs dramatizējumi. M., «Prometejs», 1937. 44 lpp. [1000 eks.] Saturs: Dvēseļu izvadītāji. — Darba biedri. — Bezdievis.

Valdis. Staburaga bērni. Tēlojumi no dzīves un dabas. (Saīsināts izdevums.) M., «Prometejs», 1937. 396 lpp. [1500 eks.] *Rec.:* [*An.*] — DB 23. VI; [*Grauds J.*] *J. Gr-s.* Divas vērtīgas bērnu grāmatas. — KmC 26. VI; MK 7, 32. lpp.

RAKSTI LAIKRAKSTOS, ŽURNĀLOS U. C.

Aleksandrs Ivanovičs Hercens. No ievērojamu rakstnieku dzīves. [Ar ģīm.] MK 4, 24. lpp.

Apspriede VLT «Skatuve». [Teātra dir. R. Bancāna un māksl. vad. O. Glāznieka ziņojumi. Debates. C 5—6/7, 392.—398. un 541.—543. lpp.

A. S. Puškins. [Ar ģīm.] KmC 10. II

Bērnu dienas. No A. S. Puškina māsas Olgas Sergejevnas Pavliščejevas atmiņām. DB 1. II

«Cusimas» autora jubileja. [Novikovs-Pribojs.] KmC 26. III

Dzejnieka nāve. [Par A. S. Puškinu.] LStruKGGr 1937. g., 197. lpp.

Emīls Zolā. KmC 2. X

Jauni Maksima Gorkija darbu izdevumi. KmC 5. VII

J. Jaunsudrabiņa 40 gadu darba jubileja. C 1, 65.—66. lpp.

Kā cara valdība apglabāja A. S. Puškinu. LStruKGGr 1937. g., 197. lpp.

Kā L. N. Tolstojs rakstīja romānu «Karš un miers». Jauni materiāli Tolstoja muzejā. KmC 8. IX

Kā tikt pie latviešu grāmatām? (Grāmatu pasūtīšanas kārtība. Kur var atrast un pasūtīt latviešu grāmatas? Par latviešu bibliotēkām un viņu organizēšanu. Par grāmatu popularizēšanu un reklamēšanu. Vai jums ir šādas grāmatas? Sabiedriski politiskās grāmatas. Daiļliteratūra. Lauksaimniecības grāmatas. Bērnu un skolnieku literatūra.) LStruKGGr 1937. g., 205.—208. lpp.

Ko dara latvju mākslinieki? KmC 1. I

Ko dara «Prometejs». [Grāmatu izdevniecība.] LStruKGGr 1937. g., 204. lpp.

Ko gatavo padomju rakstnieki uz sociālistiskās revolūcijas 20 gadu jubileju. C 1, 79.—80. lpp.
«Komunāru Cīņas» un viņas priekšteču 20 gadu darbs. [Par latvju presi PSRS.] LStruKGGr 1937. g., 126.—127. lpp.
Ķīnas vienotās frontes literatūra. (Pēc Emī Sjao raksta «Lit. Avīzē».) C 8, 625.—626. lpp.
Labi sagatavosimies uz «Prometeja» biedru sapulci. KmC 29. III
Lasi jaunās grāmatas! (Sprīdītis. Latviešu tautas pasakas un teikas. Puškina rakstu izlase.) DB 22. III
Lasi jaunās grāmatas! (Marka Tvena «Toma Soiera piedzīvojumi». Valda «Staburaga bērni».) DB 23. VI
Latvju padomju rakstniecības darbs radikāli jāpārkārto. KmC 20. VI
Latvju padomju rakstniecība Sociālistisko Padomju Republiku Savienībā. C 10, 739.—742. lpp.
Latvju padomju rakstnieku biroja paplašināta sēde. KmC 26. III
Latvju padomju rakstnieku konferencē pieņemtā rezolūcija. C 4, 313. lpp.
Latvju padomju rakstnieku «literāriskais orķestris». [P. Ķikuts, J. Eiduks, K. Priednieks, A. Zaprovska, Viena, R. Pelše, Jānis Straujāns, S. Berģis, Sudrabu Edžus, A. Ceplis, P. Vīksne, L. Laicens, K. Jokums, E. Šillers, P. Sviris, K. Pelēkais, O. Rihters, E. Salenieks, R. Eidemanis.] (P. Irbīša draudzīgs šaržs.) LStruKGGr 1937. g., 189. lpp.
Latvju strēlnieku divīzijas bij[ušie] politnoda[as priekšnieki: P. Krustiņš, R. Ķīsis, K. Poēma. [Ģīm.] KmC 30. V
Lielais krievu tautas dzejnieks A. S. Puškins. (Pēc Veresajeva.) [Ar ģīm.] KmC 8. I
Maksima Gorkija grāmatu tirāži krievu valodā. C 6/7, 541. lpp.
M. Gorkijs ar dēla meitiņām vasarnīcā. (1932. g.) [Fotoatt. uz atsevišķas lapas.] C 6/7, 408. lpp.
M. Gorkijs un Romēns Rolāns. (Maskavā 1935. g. jūlijā.) [Fotoatt. uz atsevišķas lapas.] C 6/7, 401. lpp.
Miguels de Servantess Saavedra. No ievērojamu rakstnieku dzīves. [Ar ģīm.] MĶ 4, 25. lpp.
Miris rakstnieks Iļja Ilfs. KmC 17. IV
Miris Vaijāns-Kutirjē. KmC 14. X
Mūsu vecmāmuļai «Pravdai» 25 gadi. DB 10. V
No vienkārša fotogrāfa par ievērojamu zinātnisku darbinieku. Fotogrāfijas un poligrāfijas meistara Jūlija Lauberta jubileja. KmC 29. IV
O'Henri. (75 g. dzimšanas diena.) C 9, 692.—693. lpp.
Ostrovskis Nikolajs. [Nekrologs.] C 1, 59.—60. lpp.
2. Starptautiskais rakstnieku kongress atklāts. KmC 8. VII
Otrais starptautiskais rakstnieku kongress. [1937. g. 4. VII Spānijā.] C 6/7, 530.—535. lpp.
Padomju rakstniekam jābūt savas šķiras aktīvam cīnītājam. KmC 17. X
Pēteris Stučka. [Ar ģīm.] KmC 22. I
Pēteris Stučka. [Ar P. Irbīša gleznas reprodukciju.] LStruKGGr 1937. g., 125. lpp
Pols Vaijāns-Kutirjē. [1892—1937. Nekrologs.] C 10, 788. lpp.
«Pravdas» 25 gadu jubileja. KmC 5. V
«Prometeja» valde: A. Drīzulis, Fr. Bernovskis, J. Lasis, A. Celms, K. Saulīts, D. Beika, E. Hermanis. [Fotoatt.] LStruKGGr 1937. g., 89. lpp.
P. Stučkas dzīve un darbs. KmC 22. I
Puškina darbi cittautu valodās. KmC 10. II
Rīgā miris pazīstamais latvju rakstnieks Pāvils Rozīts. C 2, 160. lpp.
Senkevičs Henrihs — «bīstams rakstnieks». [Polijas vadošās iestādes uzsāk kampaņu pret Senkeviča literāriem darbiem.] C 8, 628. lpp.
Tauta mīl savu ģeniālo dzejnieku. [A. S. Puškins, ar ģīm.] DB 1. II
Trūkumi mūsu preses darbā jānovērš. KmC 5. V

Vaijāns-Ķutirjē un Romēns Rolāns pie Ļeņina statujas Padomju Savienības paviljonā, starptautiskā Parīzes izstādē. [G. Kļuča zīm.] C 10, 777. lpp.

VLT «Skatuve» kārtējā kultūrgājienā. (A. Zvaguļa draudzīgs šaržs.) LStruĶGGr 1937. g., 190. lpp.

Žurnāla «Celtnes» līdzstrādnieku apspriede 23. aprīlī 1937. gadā. [Vienas ziņojums, debatēs piedalās V. Āboltiņš, K. Mežulis, Bancāns, Ķ. Jokums, A. Zaprovska, P. Dauge, J. Sudrabs-Lācis, Krūziņš, J. Lasis, V. Dermanis, P. Sviris, L. Laicens un P. Vīksne.] C 4, 307.—312. lpp.

-a. Latvju lasītāji par «Prometeja» izdevumiem. C 5, 399. lpp.

Āboltiņš Vilis. Eduardam Veidenbaumam. [Dzj.] C 2, 86. lpp.

— Rainim. [Dzj.] C 2, 85. lpp.

Bancāns R. [Ģīm.] LStruĶGGr 1937. g., 170. lpp.

— Maskavas latvju teātris «Skatuve» dosies pie Baltkrievijas latviešiem. KmC 11. V

— Valsts latvju teātris «Skatuve» Oktobra revolūcijas 20 gadu jubilejā. KmC 6. XI

[*Bergmanis*] *B-nis.* Teātra «Skatuve» izrādes sākas. KmC 14. X

— *B-is.* Valsts latviešu teātra «Skatuve» darbi un nodomi. KmC 29. VII

Bernovskis Fr[icis]. Cietuma un trimdas gaitās. (Arests un izsūtīšana no Rīgas. Pa etapu. Pēterburgas cietumā. Vologda un Vjatka. Permā. Jekaterinburgā.) [Ar Fr. Bernovska ģīm. (1918. g.) un fotoatt.] C 3, 190.—199. lpp.

— «Prometeja» darbs 1936. gadā. KmC 8. IV

Bērziņš A. «Skatuves» septītais kultūras gājiens. C 8, 621.—622. lpp.

— «Skatuve» Baltkrievijā. KmC 8. VIII

Brastkalns A. Tā nedrīkstēja izdot Puškina darbus. [A. S. Puškins. Proza. Linarda Laicena tulkojums. M., 1937.] KmC 8. VI

— «Viens un daudzie» pirmizrāde teātrī «Skatuve». [A. Upīša traģikomēdija.] KmC 2. IV

[*«Celtnes»*] *Redakcija.* [Piezīme pie N. Ostrovska «Vētrā dzimušie» 1. grām.] C 1, 31. lpp.

— Vēstulnieks. [J. Deglim, Vold. Rējam, Arn. Veisam, J. Kārkliņam, Fr. Lācim, Vold. Vosam, J. Ekertam, Ķ. Ķetleram, Ad. Tejoram, Basmalietim.] C 6/7, 548. lpp.

Ceplis Alvils. [E. Grīnvalda biedrisks šaržs «Kur sākums, kur gals» par nepabeigtiem romāniem «Kalpi» un «Zeme».] LStruĶGGr 1937. g., 193. lpp.

— [Piezīme «Kalpu» II grāmatai.] LStruĶGGr 1937. g., 141. lpp.

Cīrulis J. Nenogurstošais Ļeņingradas Latiznama darbinieks. [J. Ķuņķis — dekorators un komponists.] KmC 26. II

Daniševskis J. «Komunāru Cīņas» redakcijai. [Par kļūdām grām. «LKP 25 gadi».] KmC 17. V

Dauge P. «Frontes trupa». Valsts latviešu teātrī «Skatuve». [Kaverina luga.] KmC 23. XI

— P. Stučkas piemiņai. [Ar ģīm.] DB 20. I

Dāvids A. Lieliniecisķās preses jubileja. C 5, 367.—371. lpp.

— «Prometeja» darbs kritikas un paškritikas apgaismojumā. KmC 17. IV

— «Prometeja» izdevniecības darbība. KmC 5. V

Dermanis V. Atbilde Linardam Laicenam. [Sakarā ar kritiku par «Politika un lirika».] C 3, 238.—240. lpp.

Draugu un tuvinieku grupa. Kārlis Landers. [Nekrologs.] KmC 5. VIII

E. A. S. Novikovs-Pribojs. [Dz. 1877. g.] C 4, 312.—313. lpp.

E. E. Novikovam-Pribojam 60 gadi. DB 30. III

Eglīte J. Bērnu prese. KmC 20. V

Eidemanis Roberts. [Ģīm.] C 3, 218. lpp.

— Mūsu rakstniecības stāvoklis un uzdevumi. Runa latvju rakstnieku konferencē. [Saīsināta.] KmC 22. I

[*Eiduks J.*] *J. E.* Aleksandrs Ivanovičs Hercens. KmC 8. IV

— [*An.*] Bibliogrāfiskas piezīmes. [J. Paļeviča darbiem.] Grām.: Paļevičs Jukums. Kopoti raksti, 254.—256. lpp.
— Jukuma Paļeviča dzīve un darbs. Grām.: Paļevičs Jukums. Kopoti raksti, 5.—45. lpp.
— Ļeņins un cittautu literatūra. KmC 22. I
— Markss, Engelss par Puškinu un krievu rakstniecību. [Ar fotoatt.] C 2, 121.—129. lpp.
— No redaktora. Grām.: Paļevičs Jukums. Kopoti raksti, 3.—4. lpp.
Endziņa M. Daži vārdi par mācības grāmatām. KmC 17. X
Ēriks. Kā izdevām «Jauno Komunāru». [Latvijā.] DB 10. V
Freibergs V. Par grāmatu ārējo izskatu. (Lasītāja atsauksme.) KmC 16. I
Freimane E. Kā strādāt pie lugas sagatavošanas dramatiskos pulciņos. C 8, 623.—625. lpp.
— Maskavas teātri Lielās Sociālistiskās revolūcijas XX gadu jubilejā. [Ar fotoatt.] C 10, 773.—775. lpp.
— V teātru festivāls. [Ar fotoatt.] C 9, 697.—699. lpp.
Gorkijs M. [Ģīm. uz atsevišķas lapas.] MK 6
— Par Puškinu. (No «Puškina kalendāra» 1937. g.) KmC 10. II
Grauds J. Brigadere. Sprīdītis. [*Rec.*] MK 4, 29. lpp.
— *J. Gr-s.* Divas vērtīgas bērnu grāmatas. [Birznieka-Upīša «Pastariņa dienasgrāmata». Valda «Staburaga bērni».] KmC 26. VI
— Lasi jaunās grāmatas. Puškina darbi latvju valodā. MK 4, 29. lpp.
[*Grauzdiņš*] *Čāgans.* «Saules audums». (Pirmizrāde Ļeņingradas Latiznamā 23. dec. 1936. g.) [Skargeļa luga.] KmC 1. I
Grs J. Lielais bērnu draugs. [M. Gorkijs. Ar fotoatt.] DB 23. VI
Grunduls K. «Solīt sola, bet nedeva». (Dažas kritiskas piezīmes par izdevniecības «Inostrannij rabočij» Latvju nodaļas darbu.) KmC 20. X
Grunte Fr. [Ģīm.] LStruKGGr 1937. g., 171. lpp.
— Latvju teātris sociālistiskā tēvijā. LStruKGGr 1937. g., 169.—176. lpp.
Heils J. Daži vārdi par «Prometeja» darbu. KmC 20. V
— Vērību olimpiādes organizēšanai. [Par latviešu mākslas olimpiādes sarīkošanu.] KmC 14. V
I. Kā norit Puškina dienas. [Ar Naumova un Repina, un Aivazovska gleznu par Puškinu reprodukcijām.] C 2, 148.—150. lpp.
— «Prometeja» izdevniecības plāns 1937. gadā. C 3, 230.—231. lpp.
Irbīts P. Apskats par mākslu. C 10, 772.—773. lpp.
— Ievērojama izstāde. [Vissavienības pašdarbības tēlojošās mākslas izstāde. Ar N. Serženko gleznas reprodukciju.] C 9, 699.—701. lpp.
— Jakuba mākslinieciskais darbs. [Ar Jakuba ģīm. un gleznu reprodukcijām.] C 5, 387.—390. lpp.
— Latvju padomju tēlojošās mākslas jautājumi. [Atbilde Veidemanim uz viņa rakstu par «Prometeja» mākslas sekciju.] C 5, 390.—392. lpp.
— Pirmā latviešu pašdarbības mākslas izstāde. [Ar mākslinieku darbu reprodukcijām.] C 2, 151.—154. lpp.
— V. I. Surikovs (1848—1916). [Ar Surikova «Autoportrejas» un «Streļcu nāves soda rīts» reprodukcijām.] C 3, 226.—228. lpp.
J. Aktīva apspriede valsts latvju teātrī «Skatuve». KmC 2. VI
[*Janele J.*] *Viena.* Latvju padomju literatūras frontē. C 4, 291.—295. lpp.
— *Viena.* Lielnieciski apbruņot literāriskos kadrus, likvidēt politisko bezrūpību. Ziņojums «Celtnes» līdzstrādnieku apspriedē 23. apr. 1937. gadā. KmC 29. IV
Jansone-Brauna A. Dedzīgs lielinieks un sirsnīgs biedrs. [P. Stučka, ar ģīm.] MK 1, 8.—10. lpp.
Jaunsudrabiņš Jānis. (Fragmenti no autobiogrāfijas.) [J. Jaunsudrabiņa «Mana dzīve». Ar ģīm.] C 6/7, 492.—495. lpp.
[*Jokums K.*] *Ko.-Jo.* Jaunas grāmatas latviešu valodā. KmC 17. XI
— *Ko.-Jo.* Ko gatavo Valsts Latvju teātris. KmC 29. IX

— *Ko.-Jo.* Latvju strēlnieki Oktobra dienās. KmC 3. XI
— Organizēsim latvju ciemu muzejus. KmC 26. IX
— Pret bezprincipiālu grupismu literatūrā. KmC 29. VI
— Romāns par Cusimas traģēdiju. [A. Novikova-Priboja «Cusima».] KmC 2. X
— *K. J.* Savas tautas ievērojams dēls. Sakarā ar A. N. Radiščeva [135.] nāves dienu. KmC 26. IX
Klusais. [Ģīm.] LStruKGGr 1937. g., 161. lpp.
«Komunāru Ciņas» redakcija. Dai[literatūras darbu godalgošana. KmC 23. III
— Uzlabosim mūsu laikraksta darbu. [«Komunāru Cīņa».] KmC 5. III
Kūkojs J. Latgaliešu grāmatas un prese. KmC 8. V
L. Piezīmes par «Mazo Kolektīvistu». [Ar vāku fotoatt.] C 6/7, 523.—527. lpp.
Laicens Linards. A. S. Puškins — dzejnieks. KmC 10. II
— A. Puškins. [Ar V. Tropiņina gleznas «A. S. Puškins» reprodukciju.] LStruKGGr 1937. g., 128.—134. lpp.
— Autora otrā piezīme. Grām.: Linards Laicens. Emigrants, 217. lpp.
— Autora piezīme. Grām.: Linards Laicens. Emigrants, 216.—217. lpp.
— Puškins latviešu literatūrā. C 1, 52.—59. lpp.
— Vai dzejoļu grāmatām vajadzīgi autoru komentāri? [Sakarā ar Dermaņa rec. par L. Laicena «Politiku un liriku».] C 3, 237.—238. lpp.
Lauberts Jūlijs, prof. [Ģīm.] KmC 14. V
Lencmanis J. Pēteris Stučka. (Atmiņas.) MK 1, 7. lpp.
«Līduma» izdevēji. Paziņojums «Līduma» lasītājiem. LStruKGGr 1937. g., 30. lpp.
L. J. Mūsu darba trūkumi un uzdevumi. (Sakarā ar «Prometeja» biedru sapulces sanākšanu.) C 4, 287.—291. lpp.
L. M. Apspriede par bērnu un jaunatnes literatūru. KmC 29. III
— Jāņa Jaunsudrabiņa 40 gadu darba jubileja. [Ar fotoatt.] KmC 8. I
— K. Priednieka dzeja. [Dzj. krājuma manuskripta apspriešana latv. pad. rakstnieku un «Prometeja» izd. darbinieku sanāksmē 27. II. Referē P. Dauge, runā V. Āboltiņš, E. Salenieks, P. Sviris, J. Ķipers, K. Priednieks u. c.] C 3, 231.—233. lpp.
— Plāni un darbi. [Par O. Rihteru, R. Eidemani, Sudrabu Edžu, A. Cepli, L. Laicenu, E. Šilleru, K. Pelēko, K. Jokumu, P. Sviri, E. Salenieku, V. Āboltiņu, A. Grantu, P. Ķikutu, E. Burnevicu, Dzirksteli, Jul-je, Degli, V. Vosu, L. Lorencu u. c.] C 1, 69.—70. lpp.
— Puškina vakars P. Stučkas klubā. KmC 26. II
— «Un katrā valodā tur manu vārdu teiks». [A. S. Puškina 100 g. nāves dienas atceres vakars M. P. Stučkas klubā.] C 3, 228.—229. lpp.
L. M. un *I.* Latvju rakstnieku konference. [1937. g. 11.—15. I referē P. Vīksne, runā Kalniņa, P. Dauge, A. Zaprovska, V. Voss, V. Dermanis, Lācis-Sudrabs, Bauze, L. Laicens, P. Ķikuts, Salna, K. Pelēkais, J. Eiduks, P. Sviris, K. Jokums, A. Pērle, J. Hermanis, R. Pelše, A. Celms, V. Āboltiņš, R. Eidemanis, A. Ceplis, Bernšteine (ref. par Puškinu) un Saulītis.] C 2—3, 136.—144. un 216.—222. lpp.
Loja J. Eduards Veidenbaums (1867—1892). [Ar ģīm.] C 10, 770.—771. lpp.
— Latviešu tautiskās atmodas laikmets. (Sakarā ar Kronvalda Ata 100 gadu dzimšanas piemiņu.) [Ar Kronvalda ģīm.] C 4, 304.—307. lpp.
L-s K. Kadru jautājums Rietumapgabala latvju teātrī. KmC 11. V
Majakovskis V. Vēstule proletāriskiem dzejniekiem. [Dzj.] Tulk. Al. Ceplis. C 4, 241.—244. lpp.
«Mazā Kolektīvista» redakcija. Godalgotie literāriskie žurnāli. [Skolnieku literārisko pulciņu žurnāli.] DB 10. II; MK 1, 25. lpp.
— Kurš latvju skolnieku literāriskais pulciņš izdos vislabāko literārisko žurnālu? [Red. izsludina sacensību.] C 2, 158. lpp.; DB 27. II; MK 2, uz pēdējā vāka.
— Kurš latvju skolu literāriskais pulciņš izdod vislabāko literārisko žurnālu? [Sacensība.] KmC 23. IX; MK 8/9, uz pēdējā vāka.

— «Mazā Kolektīvista» korespondentiem un lasītājiem. MK 1, uz pirmā vāka.
— Rakstiet priekš bērniem interesantus stāstus! [Red. izsludina stāstu konkursu (latv. val.).] C 2, 157.—158. lpp.; MK 2, uz pirmā vāka.
Mizze E. Nikolajs Ostrovskis. [Isa biogrāfija ar ģīm.] MK 1, 11. lpp.
M. V. A. M. Gorkija muzejā. [M.] C 6/7, 539.—541. lpp.
Ostrovskis Nikolajs Aleksejevičs (1904—1936). [Ģīm. uz atsevišķas lapas.] C 1, 58. lpp.
Pelēkais K. [Piezīme M. Ļermontova dzj. «Dzejnieka nāve» atdzejojumam.] MK 2, 10.—11. lpp.
Pelše R. Augusts Deglavs. [Ar ģīm.] C 8, 617.—620. lpp.
— Ģeniālais mākslinieks, domātājs, cīnītājs. [M. Gorkijs, ģīm. (1898. g.) un fotoatt.] C 6/7, 499.—503. lpp.
— Jautrības un smieklu izrāde. Goldoni «Jocīgs gadījums» latvju valsts teātrī «Skatuve». KmC 16. I
— Īstā laikā. [Rec. par S. Arkonada rom. «Zemes dalītāji». Tulkojis Beika. M., 1936.] C 4, 319.—320. lpp.
— «Lielā diena». [V. Kiršona luga VLT «Skatuve» uzvedumā.] KmC 2. III
— M. Gorkijs. Bērnība. Tulkojis Sudrabu Edžus. M., 1937. [*Rec.*] C 6/7, 543.—545. lpp.
— N. V. Gogolis. [Ar ģīm.] C 3, 225.—226. lpp.
— Puškins kā dramaturgs. KmC 10. II
Pērle A. Latvju darbtautas literatūra Padomjzemē. LStruKGGr 1937. g., 159.—168. lpp.
[*Pērle O.*] *O. P.* «Prometeja» jaunākie daiļliteratūras izdevumi. [J. Raiņa «Izlases» 3. un 4. sēj., A. Upīša «Jauni avoti» un «Zīda tīklā», Birznieka-Upīša «Pastariņa dienasgrāmata», Valda «Staburaga bērni», E. Salenieka «Vilcēns», «30 Linarda Laicena stāsti».] KmC 26. IV
— *O. P.* Puškina darbi latvju valodā. KmC 10. II
[*Plinka E.*] *E. P.* Ed. Veidenbaums. [Ar ģīm.] MK 8/9, 49.—51. lpp.
— *E. P.* Maksims Gorkijs. [Ar ģīm.] MK 6, 1.—5. lpp.
— Mūsu jauno [skolēnu] litkoru raža. MK 1, 26.—27. lpp.
Preiss P. Slavenais mākslinieks un zinātnieks. [Puškins — valodnieks. Puškina dzejas bagātības. Puškina politiskie dzejoļi. Puškina mantojums mūsu dienās.] DB 1. II
Puškins A. S. [Ģīm.] MK 2, 9. lpp.
— [Kiprenska gleznas reprodukcija uz atsevišķas lapas.] C 1, 1. lpp.
— [N. J. Ge gleznas «A. S. Puškinu viņa izsūtīšanas vietā Mihailovskajā apmeklē jaunības draugs — nākošais dekabrists J. Puščins» reprodukcija uz atsevišķas lapas.] C 2, 120. lpp.
Rīgas Termiņcietuma politieslodzīto kolektīvs. Rīgas Termiņcietuma politieslodzīto vēstule padomju rakstniekam Nikolajam Ostrovskim. C 2, 144.—146. lpp.
R. P. Piezīmes par avīzi «Darba Bērni». (Latvju bērnu avīze 1937. g. 1. pusgadā. Redaktors L. Kalniņa.) C 6/7, 527.—530. lpp.
R. R. Brīvo vārdu nenožņaugt. [Nelegālā prese buržuāziskajā Latvijā.] KmC 5. V
Rudzīts K. Ar kādiem burtiem jādrukā «Komunāru Cīņa». KmC 2. VII
Salna. Par dažiem mūsu rakstniecības jautājumiem. Runa padomju latvju rakstnieku konferencē 12. janvārī 1937. gadā. [Ar fotoatt.] KmC 5. II
SPRS Rakstnieku savienības valde. Suleimans Stalskis. [Nekrologs. ar ģīm.] KmC 26. XI
[*Stučka P.*] Biedrs P. Stučka par SPRS latvju koloniju vēsturi. (No raksta «Latv. Arāja» 1928. g. kalendāra.) KmC 3. XI
Sudrabu Edžus. Ainas no manas dzīves. [Ar ģīm.] C 6/7, 488.—491. lpp.
— Atmiņas par Birznieku-Upīti. [Ar Birznieka-Upīša ģīm.] C 6/7, 496.—498. lpp.
Sviris P. A. Brūklenājs (Ulmis-Pogulis). Grām.: Augusts Brūklenājs. Stāsti un dzejoļi, III — XXXI lpp.

— *Sakārtotājs.* Bibliogrāfiska piezīme. [Par A. Brūklenāja darbiem.] Grām.: Augusts Brūklenājs. Stāsti un dzejoļi, 399.—408. lpp.
[*Šillers E.*] *Ed. Š.* A. Radiščevs. C 10, 782.—785. lpp.
— *Ed. Š.* Bērnu un jaunatnes literatūra. [Ar fotoatt.] C 6/7, 520.—523. lpp.
— *Sprunguļu Juris.* Kritikas un paškritikas sanāksmē. (Piezīmes par latvju rakstnieku konferenci.) [Satīra dzj.] C 3, 200. lpp.
— *Spr. J.* Literatūras kanibāli. (Pēc «Lit. Avīzes».) [Par Itālijas, Vācijas u. c. fašistiem.] C 6/7, 518.—519. lpp.
— *Spr. J.* Puškina dienas latvju kolektīvos. C 3, 230. lpp.
— Puškina plēnums. [SPRS Padomju rakstn. savienībā. Ar fotoatt.] C 3, 214.—216. lpp.
Švandoze Jēkabs. Epigramas. (A. Zaprovskaja, L. Laicens, O. Rihters, R. Pelše, J. Eiduks, P. Irbīts, K. Pelēkais, K. Priednieks, Es pats.) [Satīra dzejā.] LStruKGGr 1937. g., 192.—193. lpp.
Tērauds J. Piezīmes par mūsu bērnu literatūru. [«Prometeja» izdevniecība.] KmC 5. V
Tobijs. Puškina vakars Latiznamā. KmC 10. II
Upīts Andrejs. [Ģīm.] LStruKGGr 1937. g., 160. lpp.
Veidemans K. «Prometeja» mākslas sekcija. C 4, 313.—315. lpp.
Viksne P. Latvju padomju rakstniecība 1936. g. (Referāts latvju padomju rakstnieku konferencē.) KmC 16. I
— Latvju padomju rakstnieku konference. C 2, 129.—135. lpp.
— Lielais tautas dzejnieks. [A. S. Puškins.] KmC 10. II
— [Priekšvārds.] Grām.: J. Jaunsudrabiņš. Aija, III — XIV lpp.
— Puškina dienas. [PSRS.] C 1, 50.—52. lpp.
— Skaistuma un dzīves patiesīguma meklētājs. (Pāvila Rozīša piemiņai.) [Ar ģīm.] C 4, 293.—303. lpp.
Voss V. Pārbaudi neizturēja. Nevēlamas parādības Ļeņingradas Latvju teātrī. [Par J. Eiduka un A. Kadiķa-Groznija lugas «Pārbaude» uzvedumu.] KmC 23. IV
— *Vo.-Vo.* Puškins jāzin latvju darba tautai. KmC 16. I
Zaprovskaja A. Šarls de Kostērs. «Leģenda par Ūlenspīģeli». Tulkojis Sudrabu Edžus. M., «Prometejs». [*Rec.*] C 3, 236.—237. lpp.
— Lions Feihtvangers. [Vācu antifašistiskais rakstnieks.] C 1, 60.—62. lpp.
Ziediņš A. Lielais krievu tautas rakstnieks. [M. Gorkijs.] KmC 17. VI
Ziemelis K. Kā strādā Smoļenskas latvju bibliotēka. KmC 6. IX
Zvaguls A. Valsts latvju teātra «Skatuve» partijas dzīve jaunās sliedēs. KmC 26. IV

LATVIEŠU DAIĻLITERATŪRA KRIEVU VAL.

Гайлит К. Грозный перевал. Повесть. Новосибирск, Зап.-Сиб. краевое изд., 1937. 188 стр. с илл.

RAKSTI LAIKRAKSTOS, ŽURNĀLOS U. C.

Запровская А. О «маленьком человеке» и о больших событиях. [Рец. на кн.:] Гидаш А. Господин Фицек. Роман (журнал «Октябрь» № 1—7, 1936 г.). — КиПР 3, стр. 113—117.
— [Рец. на кн.:] Франк Бруно. Сервантес. Роман. Перев. с нем. А. Кочеткова. М. Гослитиздат, 1936. — КиПР 4, стр. 105—106.
Зутис Я. Я. Политика царизма в Прибалтике в первой половине XVIII века. М., Соцэкгиз, 1937. Rec.: *Bērziņš A.* — C 9, 701.—706. lpp.;

KmC 14. V; *Берзин А.* — Истор. журнал 6, стр. 122, 124; *Пичета В.* — Историк-марксист 5/6, стр. 202—208.

Лочмель И. Ф. Великий русский ученый, критик и революционер Н. Г. Чернышевский. [К 100-летию со дня рождения.] — Рабочий (Минск), 24 VII

Эйдук Я. Маркс, Энгельс и Пушкин. — ЛЛ 11. II

— Маркс, Энгельс о Пушкине и русской литературе. — ВАН 2/3, стр. 62—68.

1938

RAKSTI LAIKRAKSTOS, ŽURNĀLOS U. C.

Гарайс Л. Письмо зрителя. [О пьесе Б. Ромашова «Родной дом» в Ленингр. театре драмы.] — СИ 30. VI

Костенко В. П. Встреча в Либаве. [Прототип героя «Цусимы» о встрече с А. С. Новиковым-Прибоем 1 окт. 1904 г.] — КрФ 12. V

PERSONU RĀDĪTĀJS

PASKAIDROJUMS

Rādītājā uzņemtie autori, kas sniegti oriģinālvalodā resp. svešvalodā, sameklējami pēc latviešu alfabēta. Personas, kuru sākuma burtu mūsu alfabētā nav (piem., X), uzrādītas rādītāja beigās.

Bibliogrāfijā un personu rādītājā uzvārdam sekojošais priekšvārds šai kopojumā nav atdalīts ar komatu un komata nav arī tais gadījumos, kad doti vienīgi autora iniciāļi. Tātad pagaidām nenoskaidrotās šifras pirmais burts alfabēta sakārtojumā atbilst uzvārdam, otrais — vārdam (piem., *B. A.* nozīmē, ka oriģinālā iespiests *A. B.*). Tas pats arī ar atšifrētām signatūrām personu rādītājā.

-a, sk. Janele-Viena Jūlija
-acp-, sk. Ceplis Alvils
-alc-, sk. Ceplis Alvils
-ef., sk. Fross Emīls
ef., sk. Fross Emīls
-ib-., sk. Bērziņš Jānis-Ziemelis
-je-, sk. Eiduks Jānis
-jo.-, sk. Jokums Ķonrads
jo.-, sk. Jokums Ķonrads
-jo-., sk. Jokums Ķonrads
-na., sk. Janele-Viena Jūlija
nn, sk. Rainis Jānis
-pc-, sk. Celmiņš Pēteris
-ps. — Scdm (1918) sk. Stučka Pēteris
-ps- — ĶrC (1926) sk. Sviris Pēteris
td.-, sk. Draudiņš Teodors
tdr., sk. Draudiņš Teodors
-tdr., sk. Draudiņš Teodors
-tdr-, sk. Draudiņš Teodors
§,. sk. Stučka Pēteris

Ābele Arturs (arī Ābels, 1903—1926) — KĶJS CK Latv. sekc. biroja loc., M. lit. grupas «Oktobra paaudze» biedrs, 1920. rediģēja Sibirijas latv. jaunatnes avīzi «Jaunais Biedrs» I 721, 769, 772

Āboliņa E. (ps. Boluda) — latg. literāte, T (1926—1936) līdz-ce I 710, 762, 769, 773

Āboliņa V. (ps. Oktobrina) — literāte iesācēja Baltkrievijā II 312, 315, 317—320, 682, 685, 686, 698

Āboliņš Aleksandrs (dz. 1893) — literāts, LZ (1925) red. loceklis, no 1932 — M. Ļeņina rajona teātra direktors I 755, II 730, 758

Āboliņš Viktors — literāts un dzejoļu autors II 312, 315, 320, 686, 698

Āboltiņš Vilis (ps. V. A., Viļis Ābols, Polārs, 1905—1943) — latv. padomju dzejnieks, C līdz-ks I 684, 685, 758, 779, II 58, 245, 318, 376, 400, 420, 421, 425, 426, 651, 673, 686, 705, 750, 754, 762, 764

Acp — sk. Ceplis Alvils

Adamovičs Ludvigs (1884—?) — reakc. literāts, buržuāz. L-jā LU teoloģ. prof. II 647

Ādams, sk. Priednieks-Ozols Kārlis

Ādamsons Ēriks (1907—1946) — latv. padomju rakstnieks II 607, 615, 616, 709, 720, 722

Ādamsons V. — CBd (1935) līdz-ks I 776, II 736

Adžs J. — sarkanais strēlnieks, dzeju autors II 660

A. Ed., sk. Rabācs Kārlis Eduards
Afinogenovs Aleksandrs Nikolajevičs (1904—1941) — krievu pad. dramaturgs II 31, 32, 156, 666
Agņivcevs Nikolajs (dz. 1888) — krievu dzejn., bērnu grāmatiņu autors I 775, II 655
Ахилес sk. Kažoks Mārtiņš
Aho Juhani (1861—1921) — somu rakstnieks I 730
Aigars Pēteris (īstajā vārdā Tērmanis Herberts, ps. P. A., dz. 1904) — reakc. žurnālists un dzejn., emigrants II 613
Aivars V., sk. Bogdanovs V.
Aivazovskis Ivans Konstantinovičs (1817—1900) — krievu gleznotājs II 756, 763
Ajs., sk. Arājs J.
A. K., sk. Silinīks J.
Akmens, sk. Feldmanis Ansis
Akmens Pēteris — latv. pad. literāts 30. g. II 370, 686, 693, 738, 750
Akm. P., sk. Feldmanis Ansis
Akuraters Jānis (1876—1937) — rakstnieks I 58, 374, 499, 667, 669, 676, 699, 756, II 34—40, 44, 52, 154, 313, 495, 525, 527, 589, 618, 633, 718, 719, 729, 749
Alba, sk. Mežule Albīna
Aleksandrovskis Vasilijs Dmitrejevičs (arī Aleksandrovs, 1897—1934) — krievu pad. dzejn., Proletkulta pārstāvis I 142, 172, 485, 532, 534, II 23, 729
Al-is., sk. Ceplis Alvils
Alksnis J. — literāts II 533, 758
Alksnis Jēkabs (1897—1937) — Pad. Armijas karavadonis, publicists II 716, 730
Alksnis Voldemārs — L-jas Revolucionāro rakstnieku un žurnālistu savienības biedrs II 594, 743
Al.-Ma. sk. Maskevičs Al.
Als., sk. Hermanis Jānis Auseklis
Altenbergs Pēteris (īstajā vārdā Englenders Rihards, 1859—1919) — Austrijas vācu rakstnieks I 128
Alters A., sk. Mende Jānis
Altinkovičs K. (ps. Vecais Vilks) — aktīvs sabiedrisks darbinieks, SC zemkors II 675
Alunāne Angelika (dz. Buhta, 1850—1926) — Ādolfa Alunāna sieva I 698
Alunāns Ādolfs (1848—1912) — latv. teātra tēvs un dramaturģijas pamatlicējs I 333, 699, II 445
Alunāns Andrievs (1797—1858) — latv. literatūrā pazīstamās Alunānu dzimtas ciltstēvs I 247, 323
Alunāns Eduards (mir. 1887) — Jura Alunāna brālis I 323
Alunāns Juris, arī Georgs (1832—1864) — latv. nacionālās dzejas pamatlicējs, jaunlatviešu publicists I 205, 208, 245, 247, 248, 254, 256—260, 263, 265, 271, 283, 322, 323, 330, 752, II 677
Amičis Edmondo (*Amicis*, 1846—1908) — itāliešu rakstnieks I 54
Amtmanis-Brieditis Alfreds (dz. 1885) — aktieris un režisors, PSRS Tautas mākslinieks I 698
Amtmanis Teodors (1884—?) — aktieris un režisors, Rīgas Jaunā teātra, vēlāk Latviešu teātra direktors M. I 493, 494, 736, 737, 755, 757, II 52, 707, 756
Anakreonts, (arī Anakreons (ap 570—478 pr. m. ē.) — grieķu liriķis I 699, II 447, 448
Andersens-Nekse Martins, arī Mārtiņš (1869—1954) — revolucionārais dāņu rakstnieks I 54, 404, 453, 530, 736, 748, 749, II 583, 586, 720, 728
Andersons Voldemārs (1891—1942) — gleznotājs I 779, II 649, 663, 665, 668, 673, 675, 678, 685, 694, 695, 726, 736, 742, 750, 753, 755, 757, 759
Andrejevs Leonīds Nikolajevičs (1871—1919) — krievu rakstnieks I 461, 486, 710, II 31, 89
Andrejevs Nikolajs Petrovičs (1892—1942) — pad. literatūrzinātnieks un folklorists II 715
Andžāns Viktors (mir. 1920) — latg. literāts, T un Gn līdz-ks I 733
Angovas Kolps, sk. Silinīks J.
Anskins Ādolfs (ps. Skujiets, 1894—1938) — skolotājs, partijas un pad. darbinieks, aktīvs boļševistiskās preses līdz-ks I 700, 704, 707, 776, II 743
Apinis Jānis (1891—?) — padomju sabiedrisks darbin. 20. un 30. g. Sibīrijā un viens no SC dibinātājiem. I 762, 779
Apinis Roberts (1892—1937/8) — žurnālists un rakstnieks, latv. sarka-

nais strēln. I 749, II 192, 194, 196, 356, 371, 389, 709, 717, 718, 723, 731—734, 736, 741

Apsesdēls (īstajā vārdā Augusts Apsītis, 1880—1932) — burž. dzejnieks I 697, II 324, 395, 692, 698

Apsīšu Jēkabs (īstajā vārdā Jānis Jaunzems, 1858—1929) I 211, 214, 272—276, 314, 324, 325, 358, 601, 608, 673, 753, II 201, 460, 517, 595, 606, 653

Aragons Luijs (*Aragon Louis*, dz. 1897) — franču rakstnieks un sabiedr. darbinieks, komunists II 722

Arājs A., sk. Arājs-Bērce Augusts

Arājs-Bērce Augusts (īstajā vārdā Augusts Bērce, ps. A. Arājs, 1890—1921) — revolucionārs rakstn. un politisks darbinieks I 706, 728, 732, 734—736, 743, 744, 747, 751, 756—760, 762, 769, 779, II 284, 513, 656, 674, 695, 713, 719, 732, 745, 748, 750, 751, 753, 756

Arcibaševs Mihails Petrovičs (1878—1927) — krievu rakstnieks, dekadents I 435

Arimondi (ps.) — RF (1919) līdz-ks, teātra kritiķis I 702, 710, 711

Aristotelis (*Aristoteles*, 384—322 pr. m. ē.) — sengrieķu filozofs un dabas zinātnieks I 76, 80, 103, 581, II 724

Arkonada Sesars Munos (1898—1964) — spāņu rakstnieks, komunists, II 765

Arķietis, sk. Kļava Jānis

Arnis Ernests (agrāk Runcis, 1888—1957) — reakc. rakstnieks un žurnālists, renegāts, 1928—1937 JZ atb. red. II 649, 718, 720

Arosevs Aleksandrs Jakovļevičs (1890—1938) — krievu padomju un partijas darbinieks, rakstnieks I 580, II 751

Arskis Pāvels Aleksandrovičs (dz. 1886) — krievu pad. rakstnieks II 23

Arvatovs Boriss Ignatjevičs (1896—1940) — krievu mākslas vēsturnieks un literatūrzinātnieks, Proletkulta darbinieks II 88

Asars Hermanis (1882—?) — žurnālists, revolucionārās kustības renegāts I 725, 730

Asars J. (ps. Didžus) — KrC (1923) līdz-ks I 731, 744

Asars Jānis (1877—1908) — revolucionārs literatūras kritiķis un publicists I 14, 140, 404, 670, 718, 783, II 454—473, 526, 752

Asejevs Nikolajs Nikolajevičs (1889—1963) — krievu padomju dzejnieks I 759, 769, II 30

Aspazija-Pliekšāne Elza (dz. Rozenberga, 1868—1943) I 58, 62, 311, 315, 318, 319, 320, 325, 327, 335, 475, 504, 573, 574, 582, 626—628, 636, 637, 639—642, 667, 702, 703, 723, 724, 738, 750, 753, II 326, 444, 460, 485, 585, 589, 596, 597, 618, 660, 669, 699, 712, 713, 726, 744, 748

Aspers (ps.) — literāts un feļetonists, KmC (1932) līdz-ks II 377, 675, 693

Astra (īstajā vārdā Lūcija Dīriķe, dzim. Mačiņa, dz. 1890) — latv. padomju rakstniece I 30, 31, 174, 175, 455, 475, 480, 483, 484, 519, 540, 541, 544, 548, 700, 712, 731, 736, 747, II 58, 664

A-tis, sk. Kļava Jānis

Augenbergs Kārlis (ps. Ezerietis, 1869—1923) — rakstnieks un žurnālists I 743, II 445

Auguls Jēkabs (ps. Mazais, dz. 1874) — revolucionārs, vēlāk dzīvo PSRS I 750, 756

Augustīns Aurēlijs (354—430) — kristiešu teologs un filozofs mistiķis I 80

Auseklis (īstajā vārdā Krogzems-Krogzēns Miķelis, 1850—1879) — I 265—267, 272, 313, 324, 329, 333, 346, 572, 573, 626, 753, II 186, 188, 189, 260, 435, 510, 606, 677, 721

Austriņš A. — Padomju L-jas Izglītības komisariāta Mākslas nod. darbin. 1919. g. I 412

Austriņš Alfreds (1893—1963) — pad. Kultūras un mākslas darbin. I 494

Austriņš Antons (1884—1934) — rakstnieks I 222, 676, 699, 712, 713, 762, II 189, 525, 720, 722

A. V., sk. Āboltiņš Vilis

Avens Kārlis (ps. Kamertons, K. Kamertons) — feļetonists II 665, 679, 681, 685, 693

Averbahs Leopolds Leonidovičs (dz. 1903) — krievu pad. lit. teorētiķis II 26, 108, 173

Averčenko Arkadijs Timofejevičs (1881—1925) — krievu rakstnieks, baltemigrants I 733
Avots Arvids (1898—?) — reakc. žurnālists I 641
Āzis, sk. Roziņš-Āzis Fricis
Āžu Jurka, sk. Bērziņš-Andersons Jānis

B. A., sk. Bērziņš Arturs
Babels Izaks Emanuilovičs (1894—1941) — krievu pad. rakstnieks II 58
Bagrickis Eduards Georgijevičs (1895—1934) — krievu pad. rakstnieks II 720, 727
Bahmanis Kristaps (1867—1942) — sīkburžuāzisks publicists I 702
Bahs Johans Sebastjāns (1685—1750) — vācu komponists I 699
Bairons Džordžs Noels Gordons (*Byron*, 1788—1824) — angļu dzejnieks I 225, 543
Balode Kristīne — dzejnieka Rietekļa māsa I 783
Balodis Andrejs (dz. 1908) — latv. padomju dzejnieks I 765, II 588, 705
Balodis Antons (1880—?) — sīkburžuāzisks literatūrkritiķis I 712
Balodis Francis Aleksandrs (1882—1947) — arheol. prof. LU, buržuāz. nacionālists, no 1940. g. emigrants I 703, 752
Balodis J., stud. — KrC (1925) līdz-ks I 755, 757
Balodis Jūlijs (ps. Jūlijs Jūlians, dz. 1897) — latv. pad. žurnālists un literāts I 20, 700, 711, 748, 767, 769, II 43, 49—51, 660
Balodis Jānis (ps. J. Nērogs, dz. 1898) — latv. padomju žurnālists, aprakstu autors, 1929—1932 SC red. I 742, 754, 782, II 58, 71, 245, 654, 663, 673, 675, 680, 708, 710
Balodis Jānis (dz. 1881) — buržuāz. L-jas armijas virspavēln. un kara min. II 638
Balodis Kārlis (ps. *Атлантикус*, 1864—1931) — ekonomisko zinātņu doktors, LU prof. I 741, II 456
Balodis Kārlis (mir. 1920) — Sarkanās Armijas politdarbinieks, kritis cīņā pret Vrangeli I 726
Baložu māte, sk. Balode Kristīne
Balta B., sk. Egle Elza
Baltābola Paula (dz. 1891) — aktrise, Latvijas PSR Nopelniem bagātā skatuves māksliniece I 494
Baltauss Jānis (dz. 1894) — aktieris, VLT «Skatuve» direktora vietn. (1932—1933) II 708, 736, 739, 751
Baltiņš Augusts (ps. A. Blt., Skubu Juris) — kultūras un izglīt. darbin., literāts I 742, 743, 745, 754, 768, 769, II 652, 682
Balzaks Onorē, de (1799—1850) — franču rakstn. II 346, 598
Baļmonts Konstantins Dmitrijevičs (1867—1942) — krievu dzejn. dekadents I 172, 485, 536, 538, 539, 543
Bancāns J. (nepareizi), sk. Bancāns Roberts
Bancāns Roberts (ps. B-ns, R. B., R. B-ns, dz. 1892) — aktieris un dramaturgs, VLT «Skatuve» direktors 30. gados I 779, II 168, 403, 648, 675, 680, 681, 693, 695, 697, 708, 722, 728, 734, 736—738, 751, 756, 760, 762
Banders Ernests (ps. Sīpolu Ješka, 1872—1923) — partijas darbin. un satīriķis, Pleskavas «Dzīvā Vārda» līdz-ks I 15, 743, II 489, 722
Bangs Hermanis (1857—1912) — dāņu rakstnieks I 54, 133, 134
Bankavs Jākobs Fridrihs (mir. 1725) — baltvācu māc., pazīstamās «Spredikļu grāmatas» autors I 236, 698
Barancevičs Kazimirs (1851—1927) — poļu tautības kr. rakstnieks I 727, II 164
Barbiss Anri (1873—1935) — franču rakstnieks I 404, 656, 672, 673, 687, 707, 713, 722, 729, 736, II 435, 437, 566, 567, 576, 579, 583, 586, 688, 722, 734, 735—737, 739, 743, 750, 757
Bārda Fricis (1880—1919) — dzejnieks I 711, II 601, 748
Barons Krišjānis (1835—1923) — I 260, 322, 323, 573, 722, 744, 753, II 732, 735, 740, 743, 751
Barta Aleksandrs (*Sandor Barta*, dz. 1897) — ungāru dzejn. un rakstn. II 707, 712
Barto Agnija Ļvovna (dz. 1906) — krievu pad. dzejn. I 763, II 697
Basmalietis Jānis, sk. Rukšāns Jānis

Bauers Valters (dz. 1904) — vācu rakstn., kanādietis II 628
Baumanis Arturs (1866—1904) — latv. gleznotājs II 460
Baumanis Nikolajs Ernestovičs (1873—1905) — revolucionārs un Komūnistiskās partijas darbinieks I 661, 739
Baumgartens Aleksandrs Gotlībs (1714—1762) — vācu filozofs I 80
Bauze Roberts (ps. *Corbus*, 1895—1942) — partijas darbin. un žurnālists, KrC red. I 20, 701, 707, 737, 749, 767, 776, II 708, 716, 764
Bazarovs V. (īstajā vārdā V. A. Rudņeva, dz. 1874) — kr. mahists, meņševiks I 530—532
Bazēns Renē (*Bazin*, 1853—1932) — franču romānists I 340
B-cs J., sk. Butēvics J.
Bēbels Augusts (1840—1913) — vācu soc-dem. vadonis, nekonsekvents marksists I 263, 628
Bebris Juris (1859—1951) — skolotājs un burž. literāts II 484
Bebrišs Kārlis — revolucionārs, latg. pad. darbinieks I 769
Bednijs Demjans (īstajā vārdā Pridvorovs Jefims Aleksejevičs, 1883—1945) — kr. pad. dzejnieks I 750, II 21, 23, 62, 249, 396, 648, 651, 673, 707, 708, 722, 753—755
Bege Kārlis (1884—1937) — partijas un padomju darbinieks I 747
Behers Johans Roberts (*Becher Johannes Robert*, 1891—1958) — revolucionārs vācu dzejn. I 687, 759, 766, II 290, 316, 337, 422
Behterevs Vladimirs Mihailovičs (1857—1927) — krievu neiropatologs, psihiatrs, psihologs un fiziologs I 563
Beierbahs Kārlis (ps. Gundars, 1902—194?) — revolucionārs literāts, II 377, 650
Beika Dāvids (ps. Bernards, 1885—1946) — Komunistiskās partijas un pad. darbin. un rakstnieks I 735, 764, 779, 801, 803, 807
Beklins Arnolds (*Böcklin*, 1827—1901) — vācu gleznotājs II 502
Belaja S. — dramaturģe I 723, II 23
Belau Helene (*Bochlau*, 1895—?) — vācu rakstniece II 461
Belijs Andrejs (īstajā vārdā *Bugajevs Boriss Nikolajevičs*, 1880—1934) — krievu dzejn. I 428, 429, 482, 546, II 723
Belijs Viktors Aronovičs (dz. 1904) — komponists, Baltkrievijas PSR Nopelniem bag. mākslin. II 33
Belousovs Ivans Aleksejevičs (1863—1930) — krievu dzejn., bērnu rakstn. un tulkotājs I 726, II 744
Beļinskis Visarions Grigorjevičs (1811—1848) — kr. revolucionārais demokrāts, literatūras kritiķis II 749, 758
Bencēns Pēteris (dz. 1880) — revoluc. kustības darbin. M. «Kaučuka» trieciennieks II 694
Benjamiņš Antons (1860—1939) — lielkapitālists burž. L-jā, 1911—1939 JZ izd. un galv. red. I 700, 712, II 634, 642, 669
Beranžē Pjers Žans (1780—1857) — franču dzejnieks II 641
Bērce Anna (dzim. Rācene, dz. 1894) — revolucionāre, A. Arāja-Bērces sieva II 751
Bērce Augusts, sk. Arājs-Bērce Augusts
Berdņikovs Jakovs Pavlovičs (dz. 1889—1940) — kr. pad. rakstn. I 154
Berezovskis Feoktists Aleksejevičs (1877—1952) — kr. pad. rakstnieks II 30
Bergmane M. — dzejn. iesācēja II 686
Bergmanis Fricis (ps. Kalninieks, F. B., 1860—1898) — publicists, «Dienas Lapas» (1886—1889) pirmais red. I 259, 282—287, 289, 291, 292, 294, 298, 302, 306, 307, 325, 753
Bergmanis Vilis (dz. 1892) — aktieris un režisors, literāts, LPSR Nopelniem bagāts mākslas darbin. II 684, 693, 708, 722, 762
Bergs Arveds (1875—1942?) — buržuāzisko nacionālistu publicists, «Latvis» red.-izd. I 643, II 38, 305, 563, 669, 714, 719, 725
Bergs Augusts (mir. 1933) — skolotājs un sarkanarmietis, JDL, KrC un LZ korespondents II 713
Bergs Kārlis (īstajā vārdā Kārlis Berķis, ps. K. B., 1898—?) — partijas darbinieks un dzejn., KmC red. loc. I 595, II 337, 338, 351, 371, 376, 682, 685, 693, 704—706, 708, 717, 719, 722, 724, 728, 737, 750

Bergs Kristaps-Hristofors (1843—1907) — namsaimn. R., lielkapitālists, Krauklīšu Pētera prototips A. Deglava romānā «Rīga» I 217
Bergs Leo (1862—1908) — vācu žurnālists un lit. kritiķis I 56
Berģis Simanis (1887—1943) — revolucionārs rakstnieks un publicists, 1919 R. pilsētas deputātu Padomes priekšsēdētājs un LKP CK loceklis, vēlāk PSRS Ārējās tirdzniecības tautas komisariāta darbin., C red. loc. I 17, 26, 35, 36, 565, 583, 603—606, 621, 711, 718, 723, 743, 744, 759, 765, II 72, 74, 76, 151, 152, 168, 188, 207—209, 216, 243, 244, 261, 284, 310, 359, 365, 371, 393, 394, 399, 400, 587, 648, 649, 652, 656, 659, 663, 668, 674, 703, 717, 720, 722—724, 726, 729, 734, 737, 738, 750, 761
Bernards G., sk. Beika Dāvids
Bernovskis Fricis (ps. Fr. B.) — rev. un kultūras darbin., kultūras un izglītības b-bas «Prometejs» direktors-rīkotājs II 676, 704, 708, 711, 737, 761, 762
Bernšteins Eduards (*Bernstein*, 1850—1932) — vācu sociāldemokrāts, marksisma renegāts un galējs oportūnists I 228
Bērziņš A. — latvju strēln., vēsturnieks I 730, II 766—767
Bērziņš Alfreds — literāts un aktieris I 785, II 663, 687, 689, 762
Bērziņš Andrejs (dz. 1875) — fašist. Ulmaņa diktatūras saimniec. politikas realizētājs un kredītiestāžu vadītājs II 435, 437
Bērziņš Arturs (ps. A. B., 1882—1962) — reakc. žurnālists un teātra kritiķis, emigrants I 702, 711
Bērziņš J. A., sk. Bērziņš-Ziemelis Jānis
Bērziņš Ludis-Ludvigs (arī Bērziņu Ludis, dz. 1870) — māc., reakc. literāts II 647
Bērziņš P. — Pleskavas «Dzīvā Vārda» red. kol. loc. (1932), KrC korespond. II 652, 663, 689
Bērziņš Reinholds (ps. Birka 1888—1937) — Sarkanās Armijas komandieris un preses izd. līdz-ks I 699, 739, 779, II, 718
Bērziņš-Andersons Jānis (revolucionāra ps. Andersons; Āžu Jurka, 1875—1934) — revolucionārs, politisks darbin., 1919. g. Latvijas Padomju valdības loc., Pleskavas «Dzīvā Vārda» pirmais red. un līdz-ks, satīriķis — lugu autors I 14, 656, 706, 723, 739, 742, 744, II 488, 490, 690, 694, 699, 719, 722, 723, 725—728, 730, 740
Bērziņš-Ziemelis Jānis (ps. -ib., — J. B., Z., Ziemelis, J. Ziemelis, 1881—1941) — publicists un literatūras kritiķis, V. Ļeņina cīņu biedrs, 1919. g. L-jas Pad. Valdības izglītības komisārs, vēlāk PSRS diplomātiskais pārstāvis ārzemēs I 11, 27, 401, 533, 669, 697, 698, 711, 717, 726, 755, II 192, 363, 405, 580, 587, 663, 669, 676, 686, 693, 715, 722, 724, 737, 742
Bespalovs Ivans Mihailovičs (dz. 1900) — kr. pad. literatūrzinātnieks II 25, 26, 123
Bessaļko Pāvels Karpovičs (1887—1920) — kr. rakstnieks I 163, 164, 429, 430, 467, 470, 485, 530, 531, II 23
Bethovens Ludvigs van (1770—1827) — vācu komponists I 90, 319, II 22, 29
Bezimenskis Aleksandrs Iļjičs (dz. 1898) — kr. pad. dzejnieks I 774, II 26, 30, 119, 156, 249, 261, 316, 582
B. Fr., sk. Bernovskis Fricis
B-is, sk. Bergmanis Vilis
Bi. E., sk. Šmits-Birojs Eduards
BiEd., sk. Šmits-Birojs Eduards
Biezais Fr. — dzej. autors I 747
Biezais Jānis (ps. Inis, J. B., Saulītis, dz. 1896) — literāts un partijas darbin. SC red. (1921) un KrC līdz-ks I 723, 728, 730, 739, 744
Biezais Jēkabs — «Pēterburgas Avīžu» (1905) izd. II 440
Biezbārdis, arī *Bezbārdis Kaspars* (1806—1886) — jaunlatviešu publicists un valodnieks I 251, 253, 259, 260, 263, 264, 300, 322, 323, 333, 753
Bilmanis Roberts (dz. 1880) — Hipoteku bankas direktors, žurn. «Domas» red. burž. L-ja I 669, II 467 turgs II 31, 156, 720, 725, 734, 736, 737
Birka, sk. Bērziņš

Birkenfelds Jānis (ps. Žanis, dz. 1894) — part. darbin. un skolotājs, CBd līdz-ks I 726
Birkerts Antons (dz. 1876) — rakstn. un lit. kritiķis, Nop. bag. kultūras darbinieks I 626, II 568, 662
Birkerts Pēteris (1881—1956) — publicists un folklorists, Nop. bag. kultūras darbinieks, iepriekšējā brālis I 570, 670, 709, 780, II 568
Birkmanis Dāvids (1862—?) — revolucionārs skolotājs un agr., «Sarkanā Arāja» red. kol. loc., KrC korespond. I 731, 749, 762, 779, II 664, 751
Birojs Ed., sk. Šmits-Birojs Eduards
Birze Anna — dzej. tulkotāja I 765, II 730
Birzgals J. — teātra darbin., C līdz-ks II 693, 695, 736
Birznieks-Upītis Ernests (1871—1960) — I 24, 185, 335, 368, 384, 392, 601, 668, 669, II 456, 460, 479—482, 567, 617, 746, 749—754, 757, 759, 763, 765
Bisenieks Georgs (1885—?) — meņševiku darbin., revol. kustības renegāts I 60
Bisnieks Pēteris (1853—1911) — «Dienas Lapas» (1886—1899) izd. un īsu laiku arī atb. red. II 443—445
B. J., sk. Bērziņš-Ziemelis Jānis
B. J. [SC], sk. Biezais Jānis
Bjernsons-Bjernstjerne Martinuss (1832—1910) — norvēģu rakstnieks I 230, 698, 711, II 460, 461
B. K., sk. Bergs Kārlis
Blakitnijs Vasilijs (1892—1925) — ukraiņu pad. rakstnieks II 676
Blans Luijs (Blanc Jean Joseph Louis, 1811—1882) — sīkburžuāzisks franču vēsturnieks un sociālists I 286
Blaumanis Rūdolfs (1863—1908) — I 113, 128, 129, 186, 231, 274—276, 281, 324, 608, 673, 702, 718, 722, 723, 753, 771, 781, 784, 785, II 162, 201, 259, 260, 266, 267, 346, 377, 389, 404, 445, 456, 460—462, 484, 485, 524, 606, 613, 656, 677, 721, 724, 742, 746, 751—756
Blaus Pēteris — KrC (1925) līdz-ks I 755
Blaus Pēteris (1856—1930) — burž. dzejn. un žurnālists II 274, 662
Blese Ernests (dz. 1892) — valodnieks, buržuāz. nacionālists I 700, 702, II 630
Bloks Aleksandrs Aleksandrovičs (1880—1921) — kr. dzejnieks I 321, 428, 429, 482, 485, 538, 539, 543, 578, 580, 679, 734, 753, II 187, 396, 620, 653
Blt. A., sk. Baltiņš A.
Blumfelds P., sk. Sviris Pēteris
Blūms K. — krājuma «Jauni Rīti» (1923) red. kolēģijas loc. I 742,
Bļodnieks Ādolfs (dz. 1889) — buržuāz. L-jā ministru prezid. un «Latvija» red., emigrants II 603
B-ns R., sk. Bancāns Roberts
Bočoni Umberto (1882—1916) — itāliešu gleznotājs un skulptors futūrists I 498
Bodlērs Šarls (Baudelaire, 1821—1867) — franču dzejnieks un literatūras kritiķis I 496, 699, II 461, 463
Bogdanovs Aleksandrs Aleksandrovičs (īstajā vārdā Maļinovskis, 1873—1928) — kr. filozofs, ekonomists un rakstn., viens no Proletkulta teorētiķiem I 64, 170, 405, 723, II 30
Bogdanovs V. (ps. Aivars V.) dzejn. — latv. literāts, KrC (1928) līdz-ks no Baltkrievijas I 780, II, 312—314, 316, 320, 682, 698, 722, 751
Bokls Henrijs Tomass (1821—1862) — angļu vēsturn. I 197
Boksberga Zelma (dz. 1912) — aktrise II 736
Boluda, sk. Āboliņa E.
Bonč-Brujevičs Vladimirs (1873—1955) — viens no vecākiem Komunistiskās partijas un Padomju valsts darbin., etnogrāfs I 711
Borincs Arvīds (dz. 1909) — žurnālists un dzejn., Scd līdz-ks I 692, II 755
B. R., sk. Bancāns Roberts
Braginskis M. A. — (dz. 1864) ПиР (1923) līdz-ks un polit. darbin. I 746
Brandess Georgs Moriss Kohens (1842—1927) — dāņu rakstn., literatūrvēsturnieks un kritiķis I 140, 213, 315, 405, 571, 670
Branks Voldemārs (dz. 1897) — latv. pad. rakstnieks II 754

Brastiņš J., sk. Kalniņš Jānis
Brastkalns A. — literāts, KmC (1937) līdz-ks II 762
Brastkalns J., sk. Kalniņš Jānis (Šabraks)
Braudo Eižens M., prof. (dz. 1882) — kr. mūzikas vēsturnieks I 758
Braun-Jansone, sk. Jansone-Brauna Anna
Brauns O., sk. Jansons-Brauns Janis
Brehmane-Štengele Milda (dz. 1893) — dziedātāja II 667, 669
Brehts Bertolts (*Brecht*, 1898—1956) — vācu rakstn. II 702, 722
Breikšs Leonīds (1908—1942) — reakc. literāts II 586, 611, 614, 615
Brk. J., sk. Kalniņš Jānis (Šabraks)
Brencēns Eduards (1885—1929) — gleznotājs, grafiķis un dekorators II 759
Brengulis Vilis — proletāriskais dzejn. II 702, 714
Briē Ežens (dz. 1858) — franču dramaturgs I 711
Brigadere Anna (1861—1933) — rakstniece II 795, 706, 763
Brigaders Jānis (1856—1936) — aktieris, lugu tulkotājs un grāmatizdevējs, iepriekšējās brālis II 470
Brikmanis J. — izd. Jelgavā II 635, 636
Briks Osips Maksimovičs (dz. 1888—1945) — kr. pad. rakstnieks un literatūrteorētiķis I 499, II 25
Brīvzemnieks Fricis (īstajā vārdā Treilands Fridrihs, 1846—1907) — skolotājs, folklorists un publicists I 205, 220, 260, 264, 331, 334, 347
Brjusovs Valerijs Jakovļevičs (1873—1924) — kr. pad. dzejn. un latv. lit. popularizētājs I 172, 231, 416, 482, 536, 538, 658, 709, 726, 743, 749, 751, II 460, 525, 671, 721, 725, 744
Brocis Augusts (1912—1942) — dzejn. un žurnālists, buržuāz. nacionālists II 643
Brūklenājs Augusts (īstajā vārdā Ulmis-Poguls, 1891—1918) — rakstn. un revolucionārs II 30, 31, 441, 442, 715, 722, 727, 759, 765, 766
Bualo-Depreo Nikolā (1636—1711) — franču dzejn. un mākslas kritiķis I 80
Budjonijs Semjons Mihailovičs (dz. 1883) — Pad. Armijas un valsts darbin. I 759, 769
Bulgakovs Mihaīls Afanasjevičs (1891—1940) — kr. pad. dramaturgs II 31
Bumbiere E. — literāte I 748, II 724
Bundža Dāvids (1873—1901) — jaunstrāvnieks, revolucionārs publicists I 304, 308, 325, 753
Buņins Ivans Aleksejevičs (1870—1953) — kr. rakstnieks II 24
Burhards G., sk. Beika Dāvids
Burnevics Edmunds (ps. Edmunds, Tobijs, 1893—?) — latv. pad. aktieris un rakstnieks I 757, 759, 778, II 168, 169, 172, 293, 296, 352, 587, 648, 649, 656, 658, 660, 662, 672, 673, 684, 689, 695, 712, 720, 737, 740, 749—751, 753, 764, 766
Burtans Z. (dz. 1911) — revolucionārs latg. literāts II 704
Bušs Jānis — «Tribīnes» atb. red. II 685, 705
Bušs Kārlis — revolucionārs L-jas mākslinieks II 594, 743
Butevics Jūlijs (ps. J. O., Jūlijs Ozolzars) — sarkanais latv. strēln. un literāts, latv. pad. periodikas līdz-ks I 751, 765, 769, 780, II 43, 49, 309, 651, 654, 663, 676, 686, 689, 694, 699, 705, 708, 710, 750

C. A., sk. Celms Arvids
C. A., sk. Ceplis Alvils
C. Al., sk. Ceplis Alvils
Caune V. — bērnu rakstnieks II 701
Cedriņš Vilis (1914—1946) — reakc. dzejn. un žurnālists II 618
Celmiņš Pēteris (ps. -pc-, Peters, 1891—1939) — revolucionārs, literatūras kritiķis un pad. publicists I 26, 697, 698, 702, 703, 705, 710, 711, 730, 731, 747, 755, 762, 770, II 667
Celms Arvīds (ps. A. C., dz. 1900) — revolucionārs un literāts, KmC un C red. loceklis I 780, II 356, 652, 658, 659, 663, 672, 676, 688, 694, 704, 708, 722, 761, 764
Celms Rūdolfs (dz. 1894) — reakc. žurnālists II 658

Ceplis Alvils (ps. -alc-, -acp-, A. C., Acp, Al. C., 1897—1937) — latv. pad. rakstnieks, KrC, C u. c. izd. red. loc. I 10, 12, 17, 18, 26, 30, 31, 35, 171, 173, 175—179, 428—430, 432, 468, 475, 480, 481, 483, 484, 516, 524, 526, 532, 534, 540, 541, 548, 549, 563—565, 583, 590, 591, 597, 600—602, 621, 637, 684, 685, 687, 699—702, 707, 712, 719, 720, 723, 731, 736, 738, 739, 744, 746, 747, 749, 752, 755, 759, 760, 763—767, 770, 774, 777, 779, 780, 784, 785, II 9, 43, 51, 53, 65—68, 70, 74—76, 78, 112, 145, 152, 153, 170—172, 181, 183, 188, 189, 208, 209, 217, 218, 244, 261, 274, 276, 778, 289, 296, 322—329, 337—340, 359, 360, 362, 371, 372, 385, 386, 394—395, 397, 399, 400, 406, 416—419, 587, 649, 650, 652, 655, 656, 658, 660, 662—664, 669, 670, 672, 673, 675, 677, 684, 686, 688, 693, 694, 702, 703, 705, 706, 708, 718, 720—724, 732, 737, 743—746, 748, 750, 752, 753, 756, 757, 759, 761, 764

Cērpiņš A. — L. latv. literāts I 770, 780, II 652, 723

Cetkina Klāra (1857—1933) — redzama vācu komuniste un starptautiskās strādnieku kustības darbiniece II 689, 694, 695, 705, 707, 711, 715

C. F., sk. Cielēns Fricis

Cielēna Maija (dzim. Eliase, dz. 1889) — mākslas vēsturniece I 702

Cielēns Fēlikss (dz. 1888) — meņševiku līderis buržuāz. L-jā, emigrants I 220, 637, 639, 640, 669, II 569, 573

Cielēns Fricis (ps. F. C., Ciss) — LkD (1918) līdz-ks I 702

Cimze Jānis (1814—1881) — Valkas skolotāju semināra direkt., latv. tautas dziesmu harmonizētājs I 407, 410

Cinis Mārtiņš (dz. 1890) — revolucionārs, sarkanais strēln. un C līdz-ks II 664, 718

Cirulis Ansis (1883—1942) — gleznotājs I 413, II 669

Ciss, sk. Cielēns Fricis

Cohens, sk. Kohans Hermans

Coilos-Mierkalns, sk. Mierkalns Fricis

Corbus, sk. Bauze R.

Cveigs Arnolds (dz. 1887) — vācu progresīvs rakstnieks II 734

Cveigs Stefans (1881—1942) — austriešu rakstnieks I 785

Č., sk. Eliass Kristaps

Čāgans, sk. Grauzdiņš P.

Čaikovskis Pēteris Iļjičs (1840—1893) — kr. komponists I 510, II 22, 23

Čaks Aleksandrs (īstajā vārdā Čadarainis, 1902—1950) — latv. pad. dzejn. I 691, 692, II 398, 607, 613, 614

Čakste Jānis (1859—1927) — advokāts, buržuāz. L-jas pirmais valsts prezidents I 220

Čapigins Aleksejs Pavlovičs (1870—1937) — kr. pad. rakstnieks I 580, II 187

Čarots Mihass (īstajā vārdā Kudeļko Mihails Semjonovičs, 1896—1938) — baltkrievu pad. rakstn. I 735, 758

Čehova-Knipere Olga Leonardovna (1868—1959) — aktrise, A. Čehova sieva II 22

Čehovs Antons Pavlovičs (1860—1904) — kr. rakstnieks I 53, 128, 129, 340, 368, II 21—23, 58, 89, 90, 192, 193, 460, 463, 481, 725, 728, 729, 734

Černiševskis Nikolajs Gavrilovičs (1828—1889) — kr. revolucionārais demokrāts, filozofs-materiālists un literatūras kritiķis I 77, 224, 405, 779, II 729, 767

Čirikovs Jevgeņijs Nikolajevičs (1864—1932) — kr. rakstnieks un publicists I 702, II 677

Čoke Kārlis (1884—1929) — revolucionārs, KrC līdz-ks I 443, 519, 520, 700, 749, 755, II 652

Čornijs Saša — kr. dzejn. II 395, 396

Čumandrins Mihails Fedorovičs (1905—1940) — kr. pad. rakstnieks II 30, 310, 649, 658, 677, 693, 730

Čunčiņš V. (mir. 1918) — SC pirmās red. kolēģijas loceklis I 778, 779

Dadzis Fr., sk. Deglavs Fricis

Dadzīts — L-jas proletāriskais rakstn. II 705

Dāle-Ķeniņa Austra (dz. 1892) — latv. dzejniece I 699
Dambergs Voldemārs (1886—1960) — reakc. rakstn., emigrants I 389, 699, II 34, 38—40, 52, 54, 618, 656, 744
Dambits P. — literāts II 370
Dambrāne Lidija (dz. 1899) — DB redkolēģijas loc., tagad pedag. un psiholoģijas docente II 652
Daniševskis Jūlijs, sk. Daniševskis Kārlis Jūlijs
Daniševskis Kārlis Jūlijs (1884—1939) — revolucionārs, publicists, 1919. g. pirmās L-jas Padomju valdības priekšsēdētāja vietnieks I 669, 699, 700, 702, 712, 719, 723, 776, 780, II 651, 652, 655, 660, 664, 677, 694, 704, 708, 709, 719, 723, 726, 730, 737, 738, 762
Dante Aligieri (1265—1321) — itāliešu dzejnieks I 187, 543, 655, II 555
Dante Jānis (ps.) — feļetonists, KmC (1933) līdz-ks II 709
Darvins Čarlzs Roberts (1809—1882) — izcils angļu zinātnieks, biologs I 312
Dārziņš Emīls (1875—1910) — komponists un mūzikas kritiķis I 41, II 740, 741, 757
Daškevica Vera — latg. literāte un grāmatu redaktore I 770, II 685, 733, 750, 752
Daškevics V. — latg. kultūras un izglītības darbin. I 770, 780
Dauge Aleksandrs (1868—1937) — jaunstrāvnieks, vēlāk filozofs ideālists un reakc. publicists I 298, 299—302, 305, 316, 325, 667, 753, II 451
Daugelis-Dauge A. — *ЖН* (1920) līdz-ks I 726, 735
Dauge Pauls (ps. P. D., Pīķis, Tuvais, Пук, 1869—1946) — revolucionārs, publicists, jaunstrāvnieks, V. Ļeņina ciņu biedrs, kopš 1918. g. Komunistiskās akadēmijas loc., LPSR Nop. bag. kultūras darbin. I 16, 26, 37, 232, 325, 516, 521, 648—652, 697—700, 702, 703, 706, 710, 712, 726, 739, 744, 749, 755, 770, 778—780, 782, II 191, 195, 196, 254, 328, 394, 402, 437, 445, 587, 652, 659, 660, 664, 677, 694, 702, 716, 719—721, 724, 727, 731, 733, 737, 738, 744, 746, 750, 762, 764
Daumants Jūlijs (īstajā vārdā Jūlijs Griķis, ps. Diletants, J. D-nts, Dnts, 1888—1937) — sarkanais strēln., latv. pad. skatuves darbin. un dramaturgs I 698, 706, 711, 712, 719, 723, 726, 729, 731, 752, II 169, 170
Dāvids A. — literāts II 738, 746, 762
Dāvids Aleksandrs (1867—1922) — laikr. līdz-ks, mēģinājies arī beletristikā I 337
Dāvids Eduards (1863—1930) — revizionists, viens no vācu Sociāldemokrātiskās partijas labējiem līderiem I 228
Dāvids Valts, sk. Vecaukums Dāvids
Dēblins Alfrēds (1878—1957) — vācu rakstnieks II 758
Defo Daniels (1660—1731) — angļu rakstnieks II 745
Deglavs Augusts (1862—1922) — rakstnieks I 210, 293, 325, 739, 753, II 467, 765
Deglavs Fricis (ps. Fr. Dadzis, 1898—1957) — revolucionārs, padomju darbinieks, akadēmiķis II 677, 728
Deglis J., sk. Jaunrodziņš J.
Dēķens Kārlis (1866—1942) — soc. dem. darbinieks un literāts, izglīt. ministra biedrs burž. L-jā I 656, 712
Delegāts, sk. Eiduks Jānis
Delvigs Antons Antonovičs (1798—1831) — kr. dzejnieks I 340, 344, 345
Demens F., sk. Mende Augusts
Dementjevs Nikolajs (1907—1935) — kr. pad. rakstnieks II 310
Demirčjans Dereniks (1877—1956) — armēņu pad. rakstnieks I 758
Dermanis Vilis (ps. V. D., Vilis Dambītis, Delta, 1875—1938) — revolucionārs publicists un literatūras kritiķis, kopš 1922. g. darbojies PSRS I 14, 26, 633, 669, 737, 742, 762, 780, II 83, 405, 463, 471, 474, 587, 652, 662, 664, 677, 694, 699, 745—749, 752, 762, 764
Deržavins Gavrils Romanovičs (1743—1816) — kr. dzejnieks II 244
Desuārs Makss (Dessoir, 1867—1947) — vācu filozofs un psihologs I 76

D. F., sk. Mende Augusts
Dīcgens Jozefs (1828—1880) — vācu sociāldemokrāts, filozofs I 648, 649, II 716, 731
Didžus, sk. Asars J.
Dievkociņš Pēteris (1868—1920) — tautskolu inspektors, 1917—1920 skolu kurators Vologdā II 484
Diggers Miķelis, sk. Pečaks Kārlis
Dikenss Čarls (1812—1870) — angļu rakstnieks I 46—48
Diletants, sk. Daumants Jūlijs
Dimā Aleksandrs-tēvs (1803—1870) — franču rakstn. II 484
Dinamovs S. S. (dz. 1901) — literatūras teorētiķis I 746, II 143, 144
Dinsberģis Ernests (1816—1902) — skolotājs un rakstnieks I 175, 244, 245, 322, 537, 753
Dīriķe L., sk. Astra
Diriķis Bernhards (1831—1892) — žurnālists, BV nodibinātājs un ilggadīgs red. (1869—1892) I 205, 292, 333, 626
Dīriķis K., sk. Šalkonis
Dirings Eižens (1833—1921) — vācu filozofs un ekonomists I 295
Dišlers Kārlis (1878—1954) — literāts, jurists, fašist. Ulmaņa režīma ideologs I 704, II 618
Divilkovskis A. A. (dz. 1873) — kr. pad. kritiķis, KpH (1921) līdz-ks I 735, II 670
Diženajo Bernhards (īstajā vārdā Dižs, 1864—1933) — tulkotājs un rakstnieks II 707
D. J., sk. Daniševskis Kārlis Jūlijs
D. M., sk. Pečaks K.
D-nts J., sk. Daumants Jūlijs
Dobelis Ādolfs (1889—1918) — žurnālists un dzejn., Ld līdz-ks I 696, 701
Dobroļubovs Nikolajs Aleksandrovičs (1836—1861) — kr. revolucionārais demokrāts, literatūras kritiķis I 77, 405, 709, II 754
Doks Pēteris — revolucionārs skolotājs, Doku Āta brālis I 335
Doku Atis (1861—1903) — rakstnieks I 602, II 460, 613, 653, 751
Donelaitis Kristjans (1714—1780) — lietuviešu nac. literatūras nodibinātājs I 340
Donners-Pērkons, sk. Gavens E.
Dorogaičenko A. J. (dz. 1904.) — kr. pad. rakstnieks II 23, 310
Dorohovs P. N. (dz. 1886) — kr. proletāriskais rakstnieks II 310
Dorošenko A. — kr. dramaturgs II 666, 667
Dos Pasoss Džons (dz. 1896) — amerikāņu rakstnieks, renegāts II 566, 577, 583, 586
Dostojevskis Fjodors Mihailovičs (1821—1881) — kr. rakstnieks I 53, 114, 215, 330, 390, 739, II 89, 246, 680
Doigaga J. J. — latv. daiļliteratūras tulk. baltkrievu valodā II 757
Dovženko Aleksandrs Petrovičs (1894—1956) — pad. kinorežisors un kinodramaturgs II 33
Dozitis Ķārlis (dz. 1893) — latv. sarkanais strēln., divīzijas komisārs I 776
D. P., sk. Dauge Pauls
Draudiņš Teodors (ps. -tdr., tdr., T. D., T. Dr., 1890—1962) — revolucionārs, vēsturnieks un publicists, 1917—1918 BrSt red. loc., vēstures zinātņu kandidāts I 20, 533, 701, 703, 707, 712, 719, 723, 726, 746, 776, II 664, 671, 687, 694, 702, 704, 731
Dr. T., sk. Draudiņš Teodors
D. T., sk. Draudiņš Teodors
Dravnieks, arī *Draviņ-Dravnieks Jēkabs* (1858—1927) — žurnālists, grāmatizd. un leksikogrāfs I 712
Dreizers Teodors (1871—1945) — amerikāņu rakstnieks II 238, 566, 577, 583, 586, 723
Drēviņš Aleksandrs (1889—1938) — gleznotājs II 663, 695, 736, 753
Driega Jānis (Birķis, 1871—1927) — revolucionārs, marksisma propagandists I 304, 309, 326, 337, 753, II 445, 480—482
Drišs Hanss (1867—1941) — vācu biologs vitālists II 21
Drīzulis Arvīds (1890—1940) — partijas un pad. darbinieks, b-bas «Prometejs» valdes loc. II 761
Druva Jūlijs (1882—1950) — galēji reakc. Zemnieku sav-bas laikraksta «Brīvā Zeme» red., emigrants II 617—619, 630, 635
Duburs Jēkabs (īstajā vārdā Āriņš, 1866—1916) — režisors un lugu rakstnieks I 534, II 198

Durevskis Eduards (ps. Mazais, 1897—1944) — jaunais latv. prozaiķis II 365, 366
D. V., sk. Dermanis Vilis
Dvs. V., sk. Vecaukums Dāvids
Dz., sk. Ozoliņš Kārlis (Dzirkstele)
Dzel., sk. Zaķis Jānis
Dzelons, sk. Zaķis Jānis
Dzelzītis Kārlis (ps. Dzelzs, Dzs, dz. 1892) — advokāts un literāts I 38, 667, 668, 674, 682—687, 785, II 712
Dzelzs Kārlis, sk. Dzelzītis Kārlis
Dzenis Burkards (dz. 1879) — tēlnieks I 413
Dzenis Osvalds (revolucionāra iesauka Rūķītis, 1896—1942) — revolucionārs, partijas un pad. darbinieks I 734 II 664, 723
Dz. Fr., sk. Dziesma Fricis
Dziesma Fricis (īstajā vārdā Forstmanis, ps. Alant'Vil's, Fr. Dz., Fr. Selga, dz. 1906) — dzejnieks un žurnālists, burž. nacionālists, emigrants II 664, 689, 694
Dziļleja Kārlis (agrāk Tīfentāls, ps. K. Dz., 1891—1963) — reakc. literāts, emigrants I 533, 656, 667, 670, 675, 688, 696—698, 703, 756, 766, II 568, 712
Dziļums Alfrēds (dz. 1907) — reakc. rakstnieks, emigrants II 604
Dzirkstele K., sk. Ozoliņš Kārlis (Dzirkstele)
Dz. K., sk. Dziļleja Kārlis
Dzl., sk. Zaķis Jānis
Dzls, sk. Zaķis Jānis
Džemss Viljems (1842—1910) — amerikāņu filozofs un psihologs I 570, 670
Džins Džeimss Hopvuds (1877—1946) — angļu fiziķis un astronoms II 21
Džoiss Džeimss (1882—1941) — angļu rakstnieks, dekadents II 422
Džonsons Bens (1573—1637) — angļu dramaturgs II 164

Ecēša Jānis (ps. J. E-ša) — literāts, KrC līdz-ks I 703, 712, 719, 770
Edingtons Āters Stenli (1882—1944) — angļu astronoms II 21
Edisons Tomass Alva (1847—1931) — amerikāņu fiziķis II 479
Ef., sk. Fross Emīls
Eferts E., sk. Klusais-Eferts Ernests
Egle Elza Hermine (dz. Junga, ps. B. Balta, 1888—1950) — tulkotāja un literāte, prof. R. Egles sieva I 699
Egle Kārlis (dz. 1887) — skolotājs, vēlāk bibliogrāfs un literatūrvēsturnieks, LPSR Nop. bag. kult. darbinieks II 613
Egle Rūdolfs (ps. E. R., 1889—1947) — literatūrzinātnieks, 1918 Dznt red., Pad. L-jā LVU prof. I 699, 703, 726, 730, 765, II 17, 446—453, 650, 677, 720
Eglītis, arī *Ēglīts Viktors* (1877—1945) — rakstnieks dekadents, buržuāziskais nacionālists I 15, 178, 179, 222, 224, 368, 374, 497, 690, 699, II 35, 460, 489, 527, 618, 684, 743
Eid. J., sk. Eiduks Jānis
Eidemanis Roberts (ps. Lejenietis, Indriķis Priede, 1895—1937) — latv. pad. rakstnieks, izcils Sarkanās Armijas komandieris, 1925—1935 Frunzes Kara akadēmijas pr-ks, vēlāk PSRS Revolucionārās kara padomes loc., Osoaviahima vadītājs I 18, 35, 540, 543, 544, 583, 591—593, 602, 603, 621, 712, 720, 735, 741, 747, 751, 752, 759, 763, 765—767, 772, 774, 777, 785, II 9, 57, 64, 74, 80, 112, 132, 152, 181—184, 188, 189, 198, 208—215, 217, 219, 244, 254, 289, 295, 296, 323—329, 336—338, 349, 355, 371, 388—399, 404, 418—420, 427, 435, 647—650, 652, 656—660, 670, 671, 673, 679, 686, 687, 693, 694, 702, 703, 705, 715, 717, 719, 721, 723—727, 729, 730, 732, 736, 738, 740, 742, 744, 746, 749—755, 757, 758, 761, 762, 764
Eidemane O. — latv. daiļlit. tulk. kr. valodā I 774, II 657, 670, 671, 687, 702, 758
Eiduks Jānis (ps. -je-, Delegāts, *Делегат*, J. E., J. Eid., prof. Janku Jancis, 1897—1943) — latv. pad. rakstnieks un žurnālists, lit. kritiķis I 17, 31, 488, 527, 540, 593, 634, 683—687, 703, 710, 713, 719, 720, 722, 723, 730, 731, 743, 746—749, 751, 752, 754—759, 761, 763, 764, 767, 768, 774, 775, 777—781, 784, 785, II 15, 18, 74, 181, 184, 190—192, 208, 216, 218—227, 237, 254,

259—270, 272, 273, 293, 297, 323—327, 346, 349, 350, 354, 358, 362—364, 441, 446, 450, 453, 587, 649—652, 655—659, 664, 667, 672—677, 681—684, 687—689, 691—694, 696, 699—704, 712, 715—717, 720, 723, 724, 738, 744—747, 749, 750, 752, 753, 760—764, 766, 767

Eihe Roberts (1890—1940) — izcils partijas un pad. valsts darbinieks I 755, II 731, 758

Einšteins Alberts (1879—1955) — fiziķis II 566, 586

Eisuls A. — latg. literāts, T (1936) red. loceklis I 770, II 723, 750

Eizens Arturs (ps. Kristaps, 1902—1935) — latv. feļetonists, KmC līdz-ks II 334, 377, 694, 723, 738

Eizenšmits Ernests (ps. Mākonis) — skolotājs revolucionārs un literāts, partijas un pad. darbinieks, VK(b)P CK Latsekcijas sekretārs I 733, 755, 762, 767, 780, II 354, 679, 730, 731

Eizenšteins Sergejs (1898—1948) — pad. kino režisors II 33, 719

E. J., sk. Eiduks Jānis

Ekermans Johans Pēteris (1792—1854) — vācu dzejnieks un literatūrteorētiķis II 381

Eldgasts Haralds (īstajā vārdā Miķelsons Jānis, 1882—1926) — žurnālists un rakstnieks dekadents I 222, 368, 497, 499, 737, 741, II 460, 527

Elferfelds Kārlis Gothards (arī Elverfelds, 1756—1819) — baltvācu māc. un literāts, pirmās oriģinālluga autors latv. val. I 322, II 460

Enads, sk. Salenieks Eduards

Endrups Rūdolfs (ps. R. E., 1878—1939) — revolucionārs, žurnālists un partijas darbinieks I 713, 723, II 474, 659, 660, 664, 703, 708, 723, 738, 746, 752, 788, 794

Endzelīns Jānis (1873—1961) — valodnieks, L-jas PSR ZA akadēmiķis un PSRS ZA korespondētājloceklis I 701, 703, 733,

Endziņa M. — literāte, latv. grāmatu sakārtotāja II 732, 763

Engelss Fridrihs (1820—1895) — I 205, 214, 223, 233, 283, 294, 295, 308, 309, 314, 452, 576, 707, 718, 724, 738, II 89, 140, 143, 146, 150, 151, 153, 159, 173, 177, 191, 192, 359, 380, 403, 705, 723, 763, 767

E. R., sk. Egle Rūdolfs

E. R., sk. Endrups Rūdolfs

Erdbergs O. — kr. rakstn. II 62

Erdmans Nikolajs — kr. dzejnieks imažinists I 495

Erenburgs Iļja Grigorjevičs (dz. 1891) — kr. padomju rakstn. un sabiedrisks darbinieks I 578, 580, 744, II 187, 188, 392

Ērglis Edgars — revolucionārs un L-jas revolucionārais rakstn. II 723, 750

Ērika Lilija (dz. 1893) — aktrise, L-jas PSR Nopeln. bagātā skatuves māksliniece I 698

Erlihs Volfs — dzejnieks un literāts I 785, II 649

Ērmanis Pēteris (dz. 1893) — rakstnieks, burž. nacionālists, emigrants II 620

Esenberģu Jānis (1862—1890) — dzejnieks un teātra darbin. I 274, 389, 472

Erss Ādolfs (agrāk Ruņiks, 1885—1945) — reakc. rakstnieks I 698, II 34, 618, 620, 646, 647, 669, 743

Erss. Ed. (nepareizi), sk. Erss Ādolfs

Es Pats [feļetonos], sk. Rukšāns Jānis

E-ša J., sk. Ecēša Jānis

Ezeriņš Jānis (1891—1924) — rakstnieks I 756, II 189, 734

F., sk. Fross Emīls

Fabriciuss Jānis (1877—1929) — revolucionārs, izcils Sarkanās Armijas komandieris I 776, II 329, 649, 651

Fadejevs Aleksandrs Aleksandrovičs (1901—1956) — kr. padomju rakstnieks I 611, 612, II 30, 61, 128, 246, 289, 354, 396, 709, 715

Faiko Aleksejs Mihailovičs (dz. 1893) — kr. pad. dramaturgs II 155, 156

Fallijs (īstajā vārdā Bulāns Konrads, 1877—1915) — dzejnieks dekadents I 497, II 527

Fausts (ps.) — literāts, latv. pad. preses aktīvs līdz-ks (ĶmC, C, JC) I 703, 780, II 312—315, 317, 318, 320, 664, 676, 677, 698

F. E., sk. Fross Emīls

Fedins Konstantins Aleksandrovičs (dz. 1892) — kr. pad. rakstn. I 612, II 30, 61, 310, 582

Fedorovs V. — kr. dzejnieks I 157

Fehners Gustavs Teodors (1801—1887) — vācu fiziķis un filozofs I 81, 82, 89, 98

Feierbahs Ludvigs (1804—1872) — vācu filozofs materiālists un ateists I 295, 576, II 130

Feigins Gerasims — kr. dzejnieks I 142, 143

Feihtvangers Lions (1884—1958) — vācu rakstnieks II 422, 749, 766

Feldmanis Ansis (ps. Akmens, P. Akm., P. Akmens, Lauķis 1896-?) — sarkanais latv. strēln., partijas darbin., žurnālists un literāts, žurn. SrZ un «Strēlnieks» red. I 20, 710, 728, 776, II 474, 703, 709, 737, 746, 752, 754

Feodorovs-Davidovs A. A. (dz. 1875) — kr. bērnu rakstn., pedagogs un izd. II 28

Fets (īstajā vārdā Šenšins A., 1820—1892) — kr. dzejnieks I 596

Fibiga Klāra (1860—1952) — vācu rakstniece I 53, 740

Filipčenko J. — kr. dzejnieks I 731

Filipenko S. — ukraiņu dzejnieks II 677

Fimbers Kārlis (dz. 1898) — latv. pad. rakstnieks II 709

Firdousi Abuls Kasims (dz. apm. starp 934. un 941., mir. ap 1020) — persiešu dzejnieks II 721

Firekers Kristaps — 17. gs. baltvācietis, valodnieks un daudzu reliģ. dziesmu autors un tulk. latv. valodā I 236, 237, 321, 443, 752, 753, II 483

Fiskars A. (arī Fiskars) — literāts, KrC (1927) līdz-ks I 770, II 709

Fišs G. S. — kr. rakstn., latv. daiļlit. tulk. kr. val. I 784, 785, II 730

Fjodorovs J. — kr. rakstn. I 736

Flobērs Gustavs (Flaubert, 1821—1880) — franču rakstnieks I 120, II 355

Fonts U. — mākslas teorētiķis, II 123, 126

Forša Olga Dmitrijevna (1873—1961) — kr. pad. rakstniece II 310

F. R., sk. Cinīts (1918)

Francis Alfons (1905—1948) — rakstnieks un žurnālists, buržuāz. nacionālists II 607—609, 618

Franks Bruno (1887—1945) — vācu rakstnieks II 766

Franss Anatols (īstajā vārdā *Thibault Anatole*, 1844—1924) — franču rakstnieks I 55, 92, 656, 672, 673, 728, 729, 767

Frapana Ilze (1852—1908) — vācu rakstniece I 713

Fr. E., sk. Fross Emīls

Freiberga-Beika — Pad. L-jas Izglītības komisariāta Mākslas nodaļas darbin. I 412

Freibergs Jānis (dz. 1884) — skolotājs un literāts, Ļ. «Oktobra paaudzes» dalībnieks II 673, 689, 709, 718

Freiligrāts Ferdinands (1810—1876) — vācu revolucionārs dzejnieks I 232, 512, 724, II 402, 723, 745

Freimane E. — kr. daiļlit. tulk. latv. val. II 696, 698, 763

Freimanis Aleksandrs (1864—1919) — aktieris un režisors I 709

Freinbergs Kārlis (dz. 1884) — žurnālists un dramaturgs, Taur izd. — red. I 709, 711, 719

Friče Vladimirs Maksimovičs (1870—1929) — akadēmiķis, pad. literatūras vēsturnieks un teorētiķis I 50, 53, 405, 468, 726, 727, 770, II 27, 99, 126, 656, 671

Fross Emīls (īstajā vārdā Rozenbahs Fricis, ps. -ef., ef, Ef., E. F., E. Fr., Em. F., 1904—1943) — revolucionārs, politisks darbin. un lit. kritiķis, C līdz-ks, kopš 1932. g. darbojies PSRS II 12, 18, 91, 151, 155, 180, 192—194, 196, 198—201, 275, 277, 286, 287, 340, 343, 346, 355, 360, 362, 364, 365, 393, 389, 426, 587, 629, 672, 674, 677, 688, 694, 695, 703—705, 709—712, 717, 718, 723, 724, 730—733, 736, 738, 740, 744, 746, 749, 750, 752, 755, 756

Fulda Ludvigs (1862—1939) — vācu rakstnieks I 52
Furjē Fransuā Šarls (1772—1837) — franču sociālists-utopists I 258
Furmanovs Dmitrijs Andrejevičs (1891—1926) — kr. pad. rakstnieks I 762, II 423, 680, 705, 715, 749, 756, 758

Gailis Jānis (ps. J. S., J. S-ais, J. S-nais, J. Sarkanais, dz. 1889—1938) — skolotājs un revolucionārs, aktīvs pad. latv. preses darbin., vēsturnieks un filologs I 14, 484, 527, 713, 746—749, 767, 770, II 49, 488, 481, 664, 690, 710, 723, 738
Gailis Kārlis (dz. 1888) — revolucionārs, partijas un pad. darbin., pad. preses aktīvs līdz-ks I 701, 770, 776, II 695, 702, 743
Gailis Mārtiņš (ps. Ludvigs Santeklers, 1889—1941) — aktieris un humoristisku, satīrisku feļetonu autors I 698, II 41
Gailītis K. — latv. pad. literāts I 739, II 695, 701, 716, 731, 744, 766
Gailītis Toms (1843—1917) — skolotājs un literāts, DzV līdz-ks I 330
Garibaldi Džuzepe (1807—1882) — itāliešu brīvības cīnītājs I 709, 729
Garšins Vsevolods Mihailovičs (1855—1888) — kr. rakstnieks I 340, 368, II 481
Gastjevs A. K. (1882—1941) — kr. proletāriskais dzejnieks un sabiedrisks darbin. I 161, 163, 172, 468, 485, 517
Gavens Juris (arī Gavens E., ps. Donners-Pērkons, dz. 1884) — revolucionārs, atbildīgs pad. darbin. I 749, 757
Gerasimovs Mihails Prokofjevičs (1889—1939) — kr. pad. dzejnieks I 142, 153—156, 172, 567, II 23
Geršenzons M. O. (1869—1925) — kr. literatūrvēsturnieks II 24
Gēte Johans Volfgangs (Goethe, 1749—1832) — izcilais vācu dzejnieks I 187, 260, 330, 514, 535, 543, 576, 581, II 29, 201, 380, 381, 396, 415, 461, 464, 642, 689, 692, 693
Gijo Žans Marija (Guyau, 1854—1888) — franču filozofs un mākslas teorētiķis I 77, 84
Ginaļko P. — Pēterpils Proletkulta darbinieks I 433
Gipiusa Zinaida (1869—?) — kr. dzejniece dekadente, baltemigrante II 24
Girgensons Adalberts (ps. Ad. Tejors) — jaunais autors, Ļ. Latiznama litpulciņa līdz-ks 30. gados II 342, 343, 710, 714, 740, 762
G. J., sk. Grauds J.
G. L., sk. Bahmanis Kristaps
Gladkovs Fjodors Vasiļjevičs 1883—1958) — kr. pad. rakstnieks II 30, 89, 582, 724
Glāznieks Osvalds (dz. 1891) — aktieris un režisors, VLT «Skatuve» mākslinieciskais vad. 30. gados I 744, II 707, 708, 710, 714, 728, 734—736, 738, 744, 756, 760
Gļebovs A. G. (dz. 1899) — kr. pad. dramaturgs II 31, 696, 666
Gliks Ernsts (1652—1705) — māc., bībeles tulkošanas darba vad. 17. gs. latviešu val. I 236, II 483
Gļinka Mihails Ivanovičs (1804—1857) — kr. komponists II 22, 23
Goba Alfreds (dz. 1889) — literatūras kritiķis I 339, 359, 386, 391
Gogolis Nikolajs Vasiļjevičs (1809—1852) — kr. rakstnieks I 330, 340, 368, 390, II 61, 460, 481, 488, 726, 752, 765
Goļcevs V. V. (1901—1955) — kr. rakstn., lit. krit. un žurnālists II 670
Goldmanis Jānis (1875—195?) — cariskās Krievijas IV Valsts domes deputāts, burž. nacionālists II 35, 38, 192, 435, 669
Goldoni Karlo (1707—1793) — itāliešu dramaturgs II 751, 757, 765
Goliats Fricis (1890—1926) — revolucionārs publicists, demokrātiski progresīvu izd. līdz-ks I 713, 751, 760, 764, 769
Golsvorsijs Džons (1867—1933) — angļu rakstnieks I 54, 702, 711
Gončarovs Ivans Aleksandrovičs (1812—1891) — kr. rakstnieks II 89, 90, 751
Gonkurs Edmunds (1822—1896) — franču rakstnieks II 55, 56
Gonkurs Žils (1830—1870) — franču rakstnieks II 55, 56

Gordins Jakovs (1853—1905) — ebreju dramaturgs I 704
Gordins V., sk. Gordins Jakovs
Gorkijs Maksims (īstajā vārdā Peškovs Aleksejs Maksimovičs, 1868—1936) — I 54, 77, 115, 215, 231, 404, 486, 512, 517, 561, 697, 702, 703, 708—711, 713, 714, 716, 717, 724, 727, 729, 736, 739, 745, 761, 769, 780, 781, 785, II 3, 5, 16, 21—24, 29, 30, 142, 198, 219, 295, 328, 346, 378, 379, 435, 437, 460, 566, 586, 649, 651, 666, 673—675, 677, 678, 680, 685, 688, 689, 691, 692, 695—698, 700, 714, 720, 721, 724, 738, 748—750, 752, 755, 758, 760, 761, 763, 765, 766
Gorodeckis S. (dz. 1884) — kr. rakstnieks akmeists II 21, 24
Grā Arno, sk. Grants Arnolds
Grante — latvju feļetoniste II 333
Grants Arnolds (īstajā vārdā Ikals, ps. Arno Grā, 1906—1939) — latv. pad. rakstnieks, KmC un C līdz-ks I 594—596, 684, 685, II 184, 245, 274, 284, 323, 324, 326, 329, 336—339, 582, 672, 673, 676, 689, 693, 703—705, 750, 759, 764
Granzens — literāts, C līdz-ks II 651, 676, 686
Grasis Kārlis (dz. 1895) — žurnālists, kr. periodikas līdz-ks 20. un 30. gados I 726, 746, 766, 774, 785, II 658, 731, 758
Grauds J. (ps. J. G., *Я. Г.*, J. Gr-s) — literāts II 695, 710, 746, 748, 752, 759, 760, 763
Grauers K., sk. Pelēkais Kārlis
Grauzdiņš (Graudiņš) P. (ps. Čāgans) — latv. pad. literāts un dramaturgs I 593, 731, 748, 755, 756, 762, 767, 771, II 293, 369, 689, 695, 712, 750, 763
Grēviņš Valdis (ps. Orientācijs, dz. 1895) — rakstnieks un tulk. I 667, 668, 762, II 261, 588, 592, 730
Gr. Fr., sk. Grunte Fridrihs
Grigs Edvards (1843—1908) — norvēģu komponists II 22
Grigulis Arvīds (dz. 1906) — I 38, II 19, 588, 712
Grīnbergs Jānis (1882—1922) — inž.-ķīmiķis, pedagogs un žurn., 1917/18. g. Smoļenskas vācu avīzes «*Der Stern*» red. I 741
Grīnbergs Jānis (1869—1923) — rosīgs sabiedrisks darbinieks I 333
Grīnbergs L. — KrC (1929) līdz-ks I 636, II 652
Grīnbergs Teodors (1870—1962) — literāts un māc., vēlāk luterāņu arhibīskaps II 619
Grīnberģis, sk. Grīnbergs Jānis (1869—1923)
Grīnberģis Labrencis — skolotājs, Sudrabu Edžus skolas biedrs I 329
Grīnfelds Nils (dz. 1907) — pad. mūziķis II 713
Grīnieks Krišs (1905—1925) — latv. pedagoģiskā tehn. stud., studentu žurn. līdz-ks I 755
Grīns Aleksandrs Jēkabs (dz. 1895) — reakc. rakstnieks un žurnālists, «Rīta» galv. red. II 627, 658
Grīns Jānis (dz. 1890) — lit. kritiķis, burž. nacionālists, Dg red., vēlāk Nt dir., tagad emigrācijā II 722
Grīnvalds Ernests — mākslinieks I 718, 739, 744, 745, 748, 752, 754, 762, II 672, 684, 695, 703, 724, 732, 733, 736, 753, 762
Grīviņš Pēteris (1866—1936) — revolucionārs, sabiedrisks darb. II 757
Grīziņš Jānis (īstajā vārdā Grīķis, 1900—1941) — rakstnieks II 38—40
Grobiņa Elza — skolotāja un literāte, C (1931) līdz-ce II 672, 677
Grose Ernests (1862—1927) — vācu etnologs un mākslas vēsturnieks I 83, 104, 404
Grosvalds Fridrihs (1850—1924) — advokāts, RLB priekšnieks, Krievijas Valsts domes loc. I 626
Grots Jānis (dz. 1901) — latv. pad. dzejnieks I 688, 761, II 613, 712, 744, 755
Gr-s. J., sk. Grauds J.
Grunte Fridrihs (ps. Fr. Gr., dz. 1885) — aktieris, VL Strādnieku teātra direktors un režisors M. I 703, 739, 767, 768, 770, II 736, 759, 763
Grunte Jānis — pad. rakstnieks, rakstījis kr. valodā I 147, 705, 726, 742, 744, 780, II 715, 727
Gruzdjevs Iļja — kr. pad. rakstnieks II 696, 698
Gruzenbergs O. S. — advokāts II 219—225

Gruzevskis Žanis (ps. Ž. G., 1888—1930) — žurnālists un tulk. I 713
Gruzna Pāvils (ps. Pe-Ge, Grzna., 1878—1950) — rakstnieks un žurnālists, burž. nacionālists, emigrants I 723, II 568
Grzna., sk. Gruzna Pāvils
Gulbis Ansis (1873—1936) — grāmatizdevējs un reakc. rakstnieks I 14, 391, 507, 705, 712, II 471, 647, 650, 675, 677, 691, 695, 721, 726, 731, 749
Gulbis Fridrihs (1894—1951) — dzejnieks un žurnālists, ZVrn red. II 598, 607
Gulbis Jānis (īstajā vārdā Žanis Bullis, 1885—1917) — dzejnieks un žurnālists I 697, 700
Gurevičs A. — pad. folklorists I 158 163
G. Ž., sk. Gruzevskis Žanis

Ģiezēns Augusts (1888—1964) — skolotājs un antīkās lit. tulk. II 734
Ģinters Kristaps (dz. 1891) — skolotājs Sibīrijā un sabiedrisks darbin. I 729
Ģirģensons A., sk. Girgensons Adalberts

Hamanis A. — literāts, Ļ. Latiznama lit. pulciņa līdz-ks 30. gados II 293, 355, 357, 663, 738, 740
Hamsuns Knuts (īstajā vārdā Pedersens, 1859—1952) — norvēģu rakstnieks II 22, 461, 656, 745, 749
Harknesa Margareta (ps. *John Law*, dzīves gadi nezināmi) — angļu 19. gs. rakstniece II 150
Hašeks Jaroslavs (1883—1923) — čehu rakstnieks — satīriķis II 62, 703
Hauptmans Gerharts (1862—1946) — vācu rakstnieks I 52, 53, 90, 215, 702, 725, 731, 737, II 23, 462, 689, 694
Hauzenšteins Vilhelms (dz. 1882) — vācu mākslas teorētiķis I 585
Hebels Fridrihs (1813—1863 — vācu dramaturgs II 461
Hēgelis Georgs Vilhelms Fridrihs (1770—1831) — vācu filozofs objektīvais ideālists I 205, 251—254, 271, 295, 299, 300, 601, II 696
Heijermanss Hermanis (1864—1924) — holandiešu rakstnieks I 453, 698, 703, 708, 713, 736
Heils J. (ps. J. H., J. H-s) — vecs partijas biedrs, revolucionārs un publicists I 709, 715, 746, 747, 749, 767, 780, II 354, 652, 664, 695, 763
Heince Makss (1835—1909) — vācu filozofs I 457
Heine Heinrihs (1797—1856) — vācu dzejnieks I 207, 216, 225, 260, 317, 318, 330, 344, 502, 512, 626, 644, 709, 724, II 338, 395, 396, 424, 586, 749
Helss Stivns (1677—1761) — angļu fiziologs un fiziķis I 235
Hemingvejs Ernests (1899—1961) — amerikāņu rakstnieks II 422, 758
Henkels Kārlis (1864—1929) — vācu dzejnieks I 52, 512
Henrijs J. — Ļ. literāts, KrC (1929) līdz-ks II 652, 664
Henri O. (Viljama Sidneja Potera ps., 1862—1910) — amerikāņu rakstnieks II 426, 761
Hercens Aleksandrs Ivanovičs (1812—1870) — kr. revolucionārais demokrāts, filozofs . materiālists, publicists un literāts II 293, 294, 329, 349, 357, 393, 651, 681, 683, 689, 696, 699, 703, 757, 760, 762
Herders Johans Gotfrids (1744—1803) — vācu dzejnieks un filozofs I 80
Hermanis Ernests (ps. E. H-nis., dz. 1893) — strēlnieks un partijas darbinieks, M. Kultūrizglītības b-bas «Prometejs» izd. darbinieks I 776, II 664, 678, 719, 739, 761
Hermanis Jānis-Auseklis (ps. Als. J. H., 1884-?) — latv. revolucionārais publicists, V. I. Ļeņina cīņu biedrs I 780, II 17, 397, 401, 404, 446, 664, 665, 678, 695, 703, 724, 739, 740, 764
Hertelis Ādolfs (1871—1908) — veterinārārsts, revolucionārs darbinieks II 445
Hervēgs Georgs (1817—1875) — vācu revolucionārais dzejnieks I 260, 512, 724, II 402, 738
Hidašs Antals (dz. 1899) — ungāru dzejnieks, no 1925. g. dzīvo PSRS II 249, 290, 766
Hirns Irjo — pad. mākslas teorētiķis I 83, II 28
H. J., sk. Heils J.
H. J., sk. Hermanis-Auseklis Jānis
Hļebņikovs Veļemirs Vladimirovičs (1885—1922) — kr. dzejnieks II 21

Hobzs Tomass (1588—1679) — angļu filozofs II 160
Hofmans Francis (1814—1882) — vācu rakstnieks II 140
Holcs Arno (1863—1929) — vācu dzejnieks I 52, 531
Homers — antīkās pasaules grieķu dzejnieks I 43, 187, II 482, 734
Horacijs Flaks Kvints (65—8 pr. m. ē.) — romiešu dzejnieks I 80, II 447, 448, 452
Ho-Tai (ps) — C līdz-ks II 651, 700
H-s. J., sk. Heils J.
Hugenbergers, arī *Hugenbergers Kārlis* (1784—1860) — baltvācu māc. un dzejnieks I 243
Humbolts Aleksandrs (1769—1859) — vācu dabaszinātnieks II 479
Hūns Kārlis — skolotājs un ķesteris, gleznotāja Kārļa Hūna (1831—1877) tēvs I 329

Ibsens Henriks (1828—1906) — norvēģu rakstnieks I 90, 215, 278, 404, 451, 452, 704, 710, II 159, 460—462, 464
Iesms (ps.) — feļetonists, KrC līdz-ks I 780, II 678
Ieviņš Kārlis Viktors (agrāk Paķulis, dz. 1888) — rakstnieks, burž. nacionālists, no 1940. g. emigrācijā II 709
Igo Viktors (Hugo, 1802—1885) — franču rakstnieks I 561, II 419, 642
Ikaunieks Jānis (Ikovniks Jōņs, 1901—1944) — latg. žurnālists, «Latgales Vords» red. II 588, 743
Imešs Bela (dz. 1894) — ungāru rakstnieks II 290
Iļjenkovs Vasilijs Pavlovičs (dz. 1897) — kr. pad. rakstnieks II 30, 709
Iļjins M. (īstajā vārdā *Maršaks Iļja Jakoļevičs*, 1895—1953) — kr. pad. bērnu rakstnieks II 745
Imūns Krišs (ps. Vecais Ventiņš, 1897— 1925) — literāts un feļetonists, Km (1918—1923) red. loc. I 516, 706, 710, 713, 724, 731, 754—757, 780, II 667
Incognito, sk. Jākobsons Voldemārs
Indindi, sk. Siliņš Jānis
Indriķis (īstajā vārdā Šneiders Fricis, 1881—?) — revolucionārs, 1918. g. R. revolucionārās kara komitejas priekšsēd., KrC līdz-ks I 750
Inf., sk. Laicens Linards
Inis, sk. Biezais Jānis
I. P., sk. Irbītis Pauls
Irbītis Pauls (ps. P. I., 1890—1940) — gleznotājs-grafiķis I 736, 781, II 197, 650, 652, 664, 695, 703, 711, 723, 724, 730, 732, 734, 739, 752, 755, 759, 761, 763, 766
Istrats Panaits (dz. 1884) — rumāņu rakstnieks I 687, II 38, 656
Ivanovs Aleksandrs Andrejevičs (1806—1858) — kr. gleznotājs I 53, II 23
Ivanovs Vjačeslavs Ivanovičs (1866—1949) — kr. dzejnieks I 496, 538, 580, II 24, 156
Ivanovs Vsevolods Vjačeslavičs (1895—1963) — kr. pad. rakstnieks I 163, 736, 744, II 30, 187, 724
Ivņevs Rjuriks (dz. 1893) — kr. dzejnieks imažinists I 495, II 744
Ivuļš Jōņs — latg. literāts, 1936 T red. loc. II 737, 739, 743, 753
Izaks Jānis (dz. 1897) — latv. kultūras darbinieks, Smoļenskas latv. kluba pārzinis I 762, 770, 777, 781

J., sk. Jansons-Brauns Janis
Jakobsons J. — literāts, C (1932) līdz-ks II 695, 709
Jākobsons K., sk. Jēkabsons Kārlis (1879—1946)
Jākobsons Kārlis (ps. K. J., 1889—1931) — latv. pad. rakstnieks, C, LZ u. c. līdz-ks, 1917 «Iskolastrela» loc., frontes emisārs, vēlāk «Prometeja» instruktors I 568, 744, 759, 764, 777, 781, II 14, 75, 77, 86, 101, 108, 109, 112, 115—136, 182, 232, 249, 256, 327, 648, 649, 652, 653, 655, 656, 659, 664, 665, 673, 676—684, 695
Jākobsons Voldemārs (ps. Incognito, V. J., 1894—1931) — literāts, strēlnieku dzejn., C līdz-ks I 563, 567, 587, 588, 728, 731, 743, 747, 748, 760, 767, 768, 770, 775, 777, II 57, 75, 77, 181, 184, 272, 322—327, 329, 650, 653, 658—660, 676
Jakubs Vilis — gleznotājs II 650, 695, 724, 752, 753, 758, 763
Janele-Viena Jūlija (ps. -a, -na, -NA, -NA-, Emma Baltmane, V., Viena, 1894—1939) — latv. pad. lit. kri-

tiķe, C red. vietniece, Cņ red. loc. I 10, 18—20, 26, 29, 31—33, 474, 504, 507, 527, 703, 713, 722, 724, 744, 756, 762, 770, 781, II 11, 12, 16, 84, 101—103, 106—112, 114—120, 127, 129, 131, 135, 136, 182, 191, 194, 195, 242, 256, 273, 323, 326, 328, 374, 379, 392—394, 398, 402, 403, 558, 559, 587, 648, 657, 659, 665, 670, 672, 678, 685, 688, 703, 708, 717, 724, 732, 733, 739, 746, 747, 750, 753, 755, 761—763

Janelis Kārlis (1888—?) — skolotājs, latv. strēlnieku virsnieks, Sarkanās Armijas komandieris, vēlāk darbojies PSRS diplomātiskajā dienestā, C līdz-ks I 703, 713, II 665, 724

Jankavs Jānis (1886—1918) — publicists, revolucionārās kustības renegāts I 650

Janku Jancis, prof., sk. Eiduks Jānis

Jansone E., sk. Jansone-Brauna Anna

Jansone-Brauna Anna (arī Jansone-Brauna E., ps. Jansone, E. Jansone, 1874—1954) — jaunstrāvniece un revolucionāre, partijas un pad. darbiniece, klasiķu tulk., J. Jansona-Brauna dzīves un darba biedre I 731, II 653, 660, 695, 705, 708, 720, 727, 733, 763

Jansone-Brauna Eleonora (1905—1934) — M. Universitātes aspirante salīdzinošās fizioloģijas spec., J. Jansona-Brauna meita II 719, 720

Jansons Alberts (dz. 1915) — latv. pad. rakstnieks II 595, 743

Jansons J., sk. Jansons-Brauns Janis

Jansons-Brauns Eriks (1907—1933) — inženieris, J. Jansona-Brauna dēls II 705

Jansons-Brauns Janis (ps. J., Jansons, J. J., J. Jansons, O. Brauns, 1872—1917) — revolucionārs publicists un literatūras kritiķis I 14, 37, 41, 201—203, 207—224, 228—234, 273, 298, 301, 302, 305, 312—315, 325, 327, 334, 335, 359, 360, 362, 391, 404, 409, 524, 530—533, 557, 558, 584, 643—653, 669, 670, 674, 698, 700, 702, 704, 710, 714—716, 722, 736, 739—742, 752, 753, 758, 769—771, 773, 775, II 198, 333, 335, 430, 442, 444, 445, 454, 653, 742, 749

Janševskis Jēkabs (1865—1931) — rakstnieks un žurnālists I 585, II 474—476, 483, 595, 596, 684

Jasenskis Bruno (*Jasienski*, 1901—1941) — poļu rakstnieks II 724, 728

Jasinskis Jer. — kr. pad. dzejnieks I 142, 143, 149, 150

Jaunrodziņš Jānis (ps. J. Deglis, J. J-dziņš) — aprakstnieks un žurnālists, SC red. loc. (1930—31), 1933 — žurnālistikas institūta stud. Ļ. II 312, 315, 317, 319, 320, 322, 365, 366, 651, 653, 665, 673, 676, 678, 689, 694, 695, 698, 710—712, 750, 762, 764

Jaunsudrabiņš Jānis (1877—1962) — rakstnieks un gleznotājs, miris emigrācijā I 185, 560, 583, 608, 698, 699, 718, 728, II 495, 567, 588, 617, 719, 743, 746, 752—754, 759, 760, 763, 764, 766

J-dziņš J., sk. Jaunrodziņš Jānis

Jēkabsons, arī *Jākobsons Kārlis* 1879—1946) — dzejnieks, dekadents, burž. nacionālists I 58, 368, 389, 472, 621, 690, 712, II 35, 527, 669

Jēps, arī *Jēpe-Baldzēns Jānis* (1891—1958) — dramaturgs I 701

Jermilovs Vladimirs Vladimirovičs (dz. 1904) — kr. pad. literatūrzinātnieks I 612, 784

Jerošins Ivans E. — kr. dzejnieks I 142, 550

Jesens Andrejs (1873—1958) — skolotājs un literāts, vēlāk grāmatizdevējs un tirgotājs I 385, 714

Jeseņins Sergejs Aleksandrovičs (1895—1925) — kr. pad. dzejnieks I 29, 142, 160, 161, 495

Jirgens Rūdolfs (1869—1944) — skolotājs, R. Blaumaņa draugs, vēlāk LU prof., vairāku zinātnisku darbu autors II 456

J. J., sk. Jansons-Brauns Janis

J. K., sk. Jākobsons Kārlis

J. K., sk. Jokums Konrads

Jokums Konrads (ps. K. J., Ko.—Jo., 1894—1941) — latv. strēlnieks, vēlāk latv. pad. rakstnieks un žurnālists, 1925 LZ red., KrC red. loc. I 17, 20, 26, 33, 37, 519, 527, 606, 621, 652, 658, 659, 700, 713, 724, 727, 731, 732, 736, 738—740, 742—745, 747, 748, 750, 752—754, 756, 758, 759, 762, 766, 769, 770, 775,

777, 785, II 8—10, 14, 43, 49, 50, 52—56, 59, 60, 64, 87, 168, 169, 172, 194, 208, 240, 244, 271, 274, 288, 311, 330, 333, 349, 351, 371, 377, 389, 427, 487, 513, 521, 587, 648—650, 653, 658—660, 663—665, 672, 674, 678, 679, 685, 689, 693, 695, 696, 704, 706, 709, 711, 718, 719, 723, 724, 732—734, 737, 739—741, 744, 745, 747, 750, 753, 755, 759, 761—764

Jūlians J., sk. Balodis Jūlijs

Jūlians Jūlijs, sk. Balodis Jūlijs

Jul.-Je, sk. Ķipers Jūlijs

Jurģe Alise (arī Alise Jurģis) — skolniece, MĶ un DB līdz-ce II 739, 752, 754

Jurjāns Augusts (dz. 1875) — tipogrāfs, atsevišķu izdevumu red.-izd. II 471

Jūrmalnieks Jānis (1891—?) — partijas un pad. darbinieks, CBd līdz-ks I 724

J. V., sk. Jākobsons Voldemārs

K. — latv. periodisko izd. (SktDz, KrC, C) līdz-ks 20. un 30. gados I 732, 740, 781, II 653, 711, 725, 753

K. A., sk. Ķurcijs Andrejs

Kabe — literāts, KmC līdz-ks II 336, 377, 679, 688, 696, 711

Kačalovs Vasilijs Ivanovičs (1875—1948) — pad. aktieris, PSRS Tautas mākslinieks II 22

Kadiķe-Groznija Mērija S. — pad. darbiniece, A. Ķadiķa-Groznija sieva II 743

Kadiķis-Groznijs Arturs (īstajā vārdā Talents, ps. Taliņš, 1901—1934) — latv. pad. rakstnieks, I 606, 607, 685, 687, 750, 768, 770, 778, 784, II 11, 12, 57, 74, 78, 92, 93, 97—103, 105—108, 110, 111, 113—115, 131, 132, 182, 192, 255, 259, 263, 270, 293, 295, 351, 354, 358, 362, 364, 587, 649, 658—660, 666, 673, 674, 679, 686, 687, 689, 691, 693, 694, 696, 699, 701, 711, 712, 714, 715, 717—719, 721—725, 729—731, 747, 752, 756, 766

Kaizers Georgs (1878—1945) — vācu dramaturgs I 672, 673, II 155

Kalējs Augusts (ps. A. Mežs, Mežs) — literāts JnKm (1922) līdz-ks I 732, 733

Kālis Ernests (ps. E. Ķ., dz. 1904) — gleznotājs II 752, 753

Kalnbērziņš Jānis (ps. Zaķis, dz. 1893) — partijas un pad. darbinieks, CBd līdz-ks, tagad LPSR Augstākās Padomes Prezīdija priekšsēdētājs II 711, 725

Kalniņa Lidija (ps. L. Ķ.) — skolotāja, Komunistiskā žurnālistikas institūta stud., DB un MĶ red. loc. DB red. (1929—1937) II 679, 685, 696, 739, 753, 764, 765

Kalniņš Bruno (dz. 1899) — soc. dem. līderis burž. L-jā, aktīvs antikomunisma propagandists I 628, 712, II 569, 573, 714

[Kalniņš J.] Sprunguļu Juris [I 724, nepareizi] sk. [Sillers E.] — Sprunguļu Juris

Kalniņš Jānis — pad. rakstnieks, lit. grupas «Pēteu» priekšsēdētājs, rakstījis kr. val. I 784, II 244, 657, 658, 671, 674, 686, 687, 701 702, 715, 730, 731

Kalniņš Jānis — latv. pad. skulptors II 737, 755, 778, 780, 781, 783, 795

Kalniņš Jānis (ps. Brastiņš. Brk., J. Brastkalns, J. Brk., Ķencis, Ķencis Šabraks, Ķ. Šabraks, Ķ. Š., 1894—1938) — partijas un pad. darbinieks, latv. pad. lit. kritiķis, aktīvs C līdz-ks I 13, 35, 36, 84, 526, 614, 713, 736, 737, 740, 747, 754, 756, 764, 770, 772, 781, II 49, 57, 181, 185, 224, 227, 273, 276—278, 326, 328, 329, 334, 335, 399, 587, 648, 650, 653, 656, 659, 663, 670, 672, 673, 676, 684, 689, 693, 697, 737, 750

Kalniņš Jūlijs — Proletāriskās augstskolas apakšnoda|as sekretārs 1919. R. I 708, 713

Kalniņš Krišjānis (1847—1885) — advokāts, RLB priekšnieks (1875—1885) I 332—334, 626

Kalniņš Oskars (Uģis, 1895—1920) — revolucionārs un politisks darbin, Sarkanās Armijas komandieris I 728

Kalniņš Pauls (ps. Pauls, 1872—1945) — viens no latv. meņševiku līderiem, oportūnisma paudējs L-jas strādnieku kustībā I 502, 627, II 332

Kalniņš Pēteris (ps. Misters, P. Ķ., 1865—1899) — ārsts un publicists, DL līdz-ks I 280

Kalniņš-Misters Teodors (1871—1939) — profesionāls revolucionārs, Db (1925) līdz-ks I 756
Kalnu Jons, sk. Zvīdra Jons
Kalpadēls Pēteris (ps.) — revolucionārs, literāts II 377
Kalps K. — teātra kritiķis, KrC līdz-ks I 771, II 665, 679
Kalviška A. — II 714
Kaļiņins F. I. (1883—1920) — literāts, Pēterburgas Proletariāta pārstāvis I 467, 530
Kaļiņins Mihails Ivanovičs (1875—1946) — izcils partijas un Pad. valsts vadītājs I 781, II 721
Kamenskis Vasilijs V. (dz. 1884) — krievu dzejnieks un dram. I 164, II 396
Kamertons, sk. Avens K.
Kants Imanuels (1724—1804) — vācu filozofs ideālists I 80, 253, 302, 311, II 457, 458
Kapiņš Miķelis — Ļ. latv. pedtehnikuma pasniedzējs, literāts un dramaturgs, periodisko izd. līdz-ks I 768, II 293, 306, 309, 649, 658, 689, 712, 725, 749, 750
Kara-Jura (ps.) — literāts, SC, S, KrC līdz-ks 30. gados I 756, 762, 771, 782
Karavajeva Anna Aleksandrovna (dz. 1893) — kr. pad. rakstniece II 30, 310
Karleils Tomass (1795—1881) — angļu filozofs, vēsturnieks un publicists I 48
Karejevs Nikolajs, prof. (1850—1931) — kr. vēsturnieks un sociologs I 298
Kārkliņa O. — literāte, Ļ. «Oktobra paaudzes» locekle II 673
Kārkliņš — Pleskavas «Dzīvā Vārda» red. kol. loc. (1932) II 400, 401, 689, 762
Kārkliņš Jānis (ps. K., J. K., dz. 1891) — reakc. dzejnieks un žurnālists, «Atpūtas» un «Jaunākās Ziņas» red., emigrants I 31, 374, 375, 452, 484, 667, II 41, 42
Kārkliņš Oto (1883—1939) — partijas darbinieks, vēlāk diplomāts, 1919 Pad. L-jas valdības priekšsēdētāja biedrs un darba komisārs I 12, 701, 717, 735
Kārkliņš Roberts (dz. 1893) — strēlnieks un pad. darbinieks, 1919 — Pad. L-jas finansu komisārs I 701
Kārkliņš V. — izglītības darbinieks Ļ. 30. gados II 680, 682, 685
Karlsons Kārlis (1886—1919) — skolotājs, SC pirmās red. kol. loc., baltgvardu nošauts I 768, 778, 779
Karnītis Arnolds — lit. kritiķis iesācējs, C līdz-ks II 192, 193, 696, 725
Karpovics Ernests (dz. 1892) — partijas un pad. darbinieks, profesors, filozofijas zinātņu doktors, pasniedzējs Pad. L-jas augstskolās II 653, 696
Karpovs E. V. (1857—?) — kr. dramaturgs un režisors I 731, 738
Karrā Karlo (dz. 1881) — itāliešu gleznotājs un mākslas kritiķis I 498
Kārstenis Jānis (īstajā vārdā Šmits, 1884—1921) — skolotājs un rakstnieks I 730
Kasparsons Kārlis (1865—1962) — ārsts un dabaszinātnieks, jaunstrāvnieku sīkburžuāziskā spārna pārstāvis, buržuāz. L-jā ministrs un dep. I 299, 300, 302, 305, 316, 325, 667, 713, 753
Kasilis Ļevs Abramovičs (dz. 1905) — kr. pad. rakstnieks II 745
Kašmers, sk. Kažmers-Pops Jūlians
Kašķis (īstajā vārdā Linde Fridrihs, 1892—1962) — partijas darb. I 750
Katajevs Valentīns Petrovičs (dz. 1897) — kr. pad. rakstnieks II 30, 756
Kaudzītes Matīss (1848—1926) — skolotājs, rakstnieks un literatūras kritiķis I 272, 274, 324, 329, 753, 761, II 89, 91, 201, 595, 744, 759
Kaudzītes Reinis (1839—1920) — rakstnieks un publicists I 272, 274, 324, 722, 753, II 89, 91, 201, 595, 759
Kauliņš Jānis (1863—1940) — valodnieks I 325
Kautska Minna — K. Kautska sieva II 143, 151
Kautskis Kārlis (1854—1938) — viens no Vācijas sociāldemokrātijas un II Internacionāles līderiem, vēlāk renegāts I 277, 451, II 471
Kaverins Veniamins Aleksandrovičs (īstajā vārdā Zilbers, dz. 1902) — kr. pad. rakstnieks II 762
Kazins Vasilijs Vasiļjevičs (dz. 1898) — kr. pad. dzejnieks I 142, 143, II 23
Kažmers Jūlians (ps. un revolucio-

nāra iesaukas, Pops-Garoza, Pops, Pops J., 1874—1927) — skolotājs un revolucionārs I 279, 763, 768—773, II 454
Kažoks Andrejs (dz. 1865) — revolucionārs, ĶmC (1932) līdz-ks II 757
Kažoks Mārtiņš (Mazais draugs, ps. Ahilless, *Ахиллес*, Maleniets, Советский, 1900—1920) — revolucionārs un politisks darbinieks, žurnālists, CBd un CņBd līdz-ks I 773, 775, 784, II 686
K. E., sk. Kālis Ernests
K. E., sk. Krūkle Elza
Keirāns Joņs — latg. rakstnieks I 773, 775, 784, II 686
Keislers Augusts Vilhelms, fon (1810—1887) — Baltijas vācu māc. I 331
Keja Elena (1849—1926) — zviedru rakstniece II 461
Kellermanis Bernhards (1879—1951) — vācu rakstnieks I 713, 732, 740
Kemps, arī *Ķemps Francis* (1876—1953) — inženieris un publicists, reakcionārs Latgales politisks darbinieks I 713, 717
Keržencevs (Ļebedevs) Platons Mihailovičs (1881—1941) — kr. pad. sabiedrisks darbin. un publicists I 192, II 753
Ķicbergs Augusts (1855—1928) — igauņu dramaturgs I 705
Ķicburgs, sk. Ķicbergs Augusts
Kilpe Osvalds (1862—1915) — vācu psihologs un filozofs I 83
Kingslejs Čarlzs (1819—1875) — angļu rakstnieks, māc. I 47, 48
Kins Jānis — jauns latv. pad. literāts, stāstu un feļetonu autors, skolotājs II 335, 365, 367, 368, 377, 719, 720
Kins Viktors (1903—1937) — kr. pad. rakstnieks I 784
Kiprenskis Orests Adamovičs (1782—1836) — kr. gleznotājs II 765
Kirilovs Vladimirs Timofejevičs (1889—1943) — kr. pad. dzejnieks I 142, 143, 151, 429, 430, 469, 485, 543, 565, II 23
Kirovs Sergejs Mironovičs (īstajā vārdā Ķostrikovs, 1886—1934) — izcils partijas un valsts darbinieks II 420
Kirsone J., arī Ķirsone — latv. literāte un feļetoniste, ĶmC (1933) līdz-ce II 711, 720
Kiršons Vladimirs Mihailovičs (1902—1938) — kr. pad. dramaturgs II 31, 32, 156, 423, 685, 765
Kišs Egons Ervins (1885—1948) — vācu rakstnieks II 716
K. K., sk. Kurons-Līcis K.
Kl., sk. Ķlusais-Eferts Ernests
K. L., sk. Ķalniņa Lidija
Klaidoņu Vilis (ps.) — literāts, ĶmC (1932) līdz-ks II 672, 696
Klaustiņš Roberts (1875—1962) — skolotājs, literatūrvēsturnieks un kritiķis I 389, II 201, 481
Kl. E., sk. Ķlusbergs Eduards
Klēbers Kurts (dz. 1897) — vācu proletrakstn., lit. zinātn. I 785
Kleinbergs Fr. — Pad. L-jas Izglītības Ķomisariāta darbinieks I 413, 718
Klepers R. — latv. izglītības darbinieks I 488, 742, 754
Kličkovs S. (dz. 1889) — kr. pad. dzejnieks I 142
Klīdziņš Juris (dz. 1891) — partijas darbinieks, 1919 — Jelgavas apr. IĶ priekšsēdētājs, JĶm red. loc. I 715
Klitija (īstajā vārdā Skuja Alvīne, 1892—1931) — latv. pad. rakstniece I 587, 737, 742, 747, 748, 777, II 674, 683, 684
Klopštoks Fridrihs Gotlībs (1724—1803) — vācu rakstnieks II 641
Klucis Gustavs (1895—1944) — latv. pad. gleznotājs — plakātists II 695, 724, 752, 762
Klusais (īstajā vārdā Ernests Eferts, ps. Kl., Kls, Spuris, Zīraks, 1889—1927) — latv. pad. rakstnieks un lit. kritiķis, 1919. g. L-jas Pad. valdības izglītības komisāra biedrs I 11, 14, 15, 20, 26, 29, 34, 36, 37, 201, 208, 235, 241, 249, 253, 261, 276, 288, 306, 391, 418, 489, 525, 526, 562, 569, 586, 588, 597—600, 652—659, 662, 700, 701, 703, 706, 707, 714, 717, 718, 720, 724, 727, 732, 736, 740—742, 744, 747—756, 758—760, 763—775, 780, 781, 783, II 17, 18, 68, 70, 80, 83, 112, 132,

184, 185, 188, 189, 396, 429, 486—488, 491—518, 520, 521, 648, 649, 656, 663, 665, 670, 675, 682, 690, 698, 701, 732, 735, 747, 750, 753, 755, 759, 764

Klusbergs Eduards (arī Klusberģis, ps. E. Kl.) — stāstu un aprakstu autors, SC un C līdz-ks II 13, 14, 247, 256, 402, 651, 665, 673, 676, 679, 683, 696, 710, 711, 750, 753

Kļava Jānis (ps. Arķietis, 1876—1956) — Liepājas jaunstrāvnieks un žurnālists, «Strādnieka» red. 1907—1908 ZASV, vēlāk darbojies PSRS I 732, 739, 771

Kļaviņš Aleksandrs (dz. 1887) — revolucionārs, agronoms, daudzu lauksaimniecisku grām. autors un LZ Grām. u. c. periodisko izd. līdz-ks I 779, II 664

К-н. К., sk. Kurons K.

Kn., sk. Knoriņš Vilis

Knoriņš Vilis — Vilhelms (ps. Kn., V. Kn., W. Kn., 1890—1939) — revolucionārs publicists un literatūras kritiķis, latv. pad. literatūras teorētiķis un literatūrvēsturnieks I 17, 33, 35, 524, 527, 584, 634, 662, 682, 687, 726, 735, 736, 740, 742, 744, 746, 747, 749, 750, 752, 754, 756, 758, 763, 765, 766, 771, 774, 775, 785, II 17, 18, 185—190, 328, 329, 356, 405, 438, 492, 495, 496, 587, 647, 652, 672, 673, 679, 687, 696, 702, 711, 716, 725, 730, 731, 737, 739, 745, 747, 748, 753, 758

Kn. V., sk. Knoriņš Vilis

Kn. W., sk. Knoriņš Vilis

К-он К., sk. Kurons K.

Kobajasi Takidzi (1903—1933) — progresīvs japāņu rakstnieks II 722

Kocebu Augusts (Kotzebue, 1761—1819) — reakcionārs vācu dramaturgs II 205

Kohans Hermans (Cohen, 1842—1918) — vācu filozofs I 704

Ko.-Jo., sk. Jokums Konrads

Koks Pols, de (1793—1871) — franču rakstnieks II 148

Kolass Jakubs (dz. 1882.) — baltkr. pad. dzejn. un rakstn. II 711, 736

Koldvels Erskins (dz. 1903) — amerikāņu rakstnieks II 80

Kolumbs Kristofors (ap 1446/47—1506) — itāliešu tautības spāņu jūras braucējs II 479

Koļcovs Aleksejs Vasiļjevičs (1809—1842) — kr. dzejnieks I 426, II 333, 334

Koļcovs Mihails Jefimovičs (1898—1942) — kr. pad. rakstnieks, žurnālists II 717

Končalovskis Pjotrs Petrovičs (1876—1956) — kr. pad. gleznotājs, Tautas mākslinieks II 197

Kondratovičs Ludvigs (1823—1862) — poļu dzejnieks I 354

Konflikts V. (ps.) — latv. literāts Ļ. 30. gados II 666, 668, 672, 679, 711, 725, 739

Konopņicka Marija (1846—1910) — poļu dzejniece I 340

Kons Felikss Jakovļevičs (1864—1941) — starptautiskās strādnieku kustības darbinieks II 666

Kons Jonass (1869—?) — vācu filozofs I 76

Kornejs Pjers (1606—1684) — franču dramaturgs I 572

Korņilovs Konstantins Nikolajevičs (1879—1957) — kr. pad. psihologs I 569, II 28

Koroļenko Vladimirs Galaktionovičs (1853—1921) — kr. rakstnieks I 53, 513, 701, 722, 741, II 21, 740

Kostērs Šarls de (1827—1879) — flāmu rakstnieks II 703, 752, 766

Kovaļevskis Jānis (ps. Ļepskis, 1873—1921) — revolucionārs jaunstrāvnieku publicists I 325, II 444, 445

Kovaļs Marians Viktorovičs (īstajā vārdā Kovaļovs, dz. 1907) — kr. pad. komponists II 33

Kozma Prutkovs — literārs pseidonīms, zem kura 19. gs. 60 gados uzstājās grupa kr. dzejnieku: A. K. Tolstojs un brāļi A. M., V. M. un A. M. Žemčužņikovi II 136

Krastiņš Fredis (ps.) — latv. feļetonists, KmC līdz-ks II 377, 679, 711

Krastiņš Kārlis (mir. 1932) — žurn., Db (1925) red. loc. I 749

Krastiņš Roberts — literāts, KmC (1932) līdz-ks II 697

Krauze-Ozoliņa, sk. Ozoliņa-Krauze Austra

Kravčinskis Sergejs Mihailovičs (ps. *Stepņaks*, 1851—1895) — kr. revo-

lucionārais darbinieks un rakstnieks II 460
Kr. Bills, sk. Krimsons Bills
Krecers Makss (1854—1941) — vācu rakstnieks I 52, 53
Krēgers A. — literārkritisku rakstu autors KrC (1927) I 767, 768
Kreicberģis, arī *Kreicbergs Jānis* (1864—1948) — advokāts un literāts II 483
Kresliņa Lilija (dz. 1895) — LSD, Komunistiskās partijas un zinātniska darbiniece, *JtuH* (1936) līdz-ce II 745
Krilovs Ivans Andrejevičs (1769—1844) — kr. fābulists un dramaturgs II 441, 455
Krilovs V. A. (1883—1906) — kr. dramaturgs I 709
Krimsons Bills (ps. Kr. Bills) — revolucionārs un literāts II 710, 725, 739
Kriņickis M. (dz. 1874) — dramaturgs I 745, 755
Kristaps, sk. Eizens Arturs
Krišs, sk. Imuns Krišs
Krns, sk. Kurons K.
Krns. K., sk. Kurons K.
Kroders Arturs (dz. 1892) — reakc. žurnālists, emigrants II 618
Kroders Jānis (1860—1937?) — skolotājs un pašvaldību darbinieks, revolucionārs, pēc 1917. g. aktīvs LKP darbinieks PSRS izglītības laukā I 329, 742, 767, 768, 773, II 469
Kroders Roberts (1892—1956) — žurnālists, tulkotājs un teātra kritiķis II 617
Krogzems J. — revolucionārs un sarkanais strēln., Ļ. latvju pad. I 771, 781, II 653, 666, 673, 679, 680, 685, 686, 714
Kronenbergs Alberts (1887—1958) — grafiķis, ilustrators un literāts I 696, II 759
Krontāls — Ļ. Latiznama lit. pulciņa līdz-ks 30. gados II 673, 686, 740
Kronvalda Āta vecāki — I 247, 324
Kronvalda Atis (ps. Kr.-, Kalna Cīrulis, O. K., 1837—1875) — 247, 266, 330, 626, 634, 753, II 764
Kručonihs A. J. (dz. 1886) — kr. rakstnieks II 21, 88
Krūkle Elza — Latv. pedtehnikuma un rietumtautu pedagoģiskā institūta pasniedzēja, MK un DB red. loc. I 748, 763, 767, 768, 771, 781, II 653, 664, 688, 697, 732, 739, 740, 745, 753
Krūmiņa Ērika — C (1931) līdz-ce II 680, 703
Krūmiņš Jānis, sk. Pilats
Krūmiņš J. — literāts iesācējs I 657, 732
Krūmiņš Jānis — pad. rakstnieks, rakstījis kr. val. II 701, 702
Krupskaja Nadežda Konstantinova (1869—1939) — pad. valsts un partijas darbiniece, V. I. Ļeņina sieva I 753, 754, 771, II 727
Krustiņš Pēteris (dz. 1893) — Latv. strēlnieku divizijas bij. politnodaļas priekšn., partijas un pad. darbinieks II 709, 761
Krūza Kārlis (1884—1960) — latv. pad. dzejnieks I 58, 499, 676
Krūze Jānis (ps. J. Orgs) — JntC 1919) līdz-ks I 714, 772
Kuga Jānis (dz. 1878) — gleznotājs, līdz 1944. g. Mākslas akadēmijas rektors, emigrants I 11, 412
Kūkojs J. — latg. kultūras darbinieks, kultūrizglītības b-bas «Prometejs» latg. sekcijas vadītājs CņK red. loc. II 704, 705, 711, 720, 724, 725, 740, 750, 753, 764
Kukurs Jānis Alfreds (dz. 1879) — grāmattirgotājs, izd. un literāts I 696, 697, 699—701
Kupala Janka (īstajā vārdā Lucevičs Ivans Dominikovičs, 1882—1942) — baltkrievu pad. dzejnieks II 711, 740
Kurcijs Andrejs (īstajā vārdā Kuršinskis, ps. A. K., 1884—1959) — rakstnieks un ārsts I 38, 596, 668, 671—673, 675, 682—687, 689, 696, 698, 703, 705, 714, 766, 767, 774, 784, 785, II 41, 42, 326, 569—571, 647, 684, 688, 692, 694—696, 703, 715, 716, 747, 752, 755, 756, 759
Kurmis K., sk. Brants K.
Kurons Kārlis (īstajā vārdā Līcis, ps. K. K-н, K. K-он, K. Krns, Krns, 1898—1929) — latv. pad. lit. kritiķis un rakstnieks I 26, 35, 37, 599, 602, 609, 631, 633, 639, 658—666, 684—687, 740, 744, 746—748, 750—754, 756, 758, 760, 763, 767—769, 771, 777, 781, 782, 785, II 79, 83, 86, 185, 189, 190, 308, 323, 649, 650, 652, 653, 655, 656

Ķurts J., sk. Mušperts Jānis
Kurzemnieks, sk. Luters-Bobis Jānis
Kurzemnieks-Bobis, sk. Luters-Bobis Jānis
Kusikovs Aleksandrs (dz. 1896) — kr. dzejnieks imažinists I 495

Ķ., sk. Ķikuts Pēteris
Ķeiris Pēteris (1911—1931) — latv. pad. rakstnieks iesācējs, SC, KmC, LZ, DB u. c. izd. līdz-ks II 312, 314, 673, 676, 681, 683, 685, 686, 698
Ķelpe Jānis (ps. J. Ķ., dz. 1908) — žurnālists II 602, 603, 611, 615
Ķencis, sk. Ķalniņš Jānis
Ķencis Sabraks, sk. Ķalniņš Jānis
Ķeniņa, sk. Dāle Austra
Ķeniņš Atis (1874—1961) — dzejnieks un publicists I 489, 698, 699, 717, II 669
Ķibloks A. — literāts Ļ., «Oktobra paaudzes» loc. II 673, 686
Ķikuts Pēteris (ps. Ķ., P. Ķ. 1907 — 1938) — latv. pad. dzejnieks un literatūras kritiķis I 688, 692, II 145, 146, 149, 172, 277, 293, 341—343, 354—359, 369, 376, 398, 407, 410, 411, 413, 414, 425—427, 587, 684, 685, 688, 700, 702, 703, 705, 709, 711, 712, 717, 720, 724, 728, 731, 740, 747, 749, 750, 753, 757, 758, 761, 764
Ķilitis K. — jaunatnes preses darbinieks PSRS I 742, 782
Ķimens P. — krājuma «Desmit gadi» (Ļ., 1927) līdz-ks I 767
Ķipers Jūlijs (ps. Jul-Je., dz. 1901) — revolucionārs literāts II 426, 427, 704, 750, 764
Ķirsone, sk. Ķirsone J.
Ķiršs J. (ps. J. Ķ.) — revolucionārs publicists I 742, 750, 756, 763, 782, II 654, 659, 666, 672, 680, 689, 697, 704
Ķisis Roberts (dz. 1896) — strēlnieks, Sarkanās Armijas, partijas un pad. darbinieks I 22
Ķisis Roberts (mir. 1919) — Pad. L-jas armijas politiskās nodaļas sekretārs I 707, 714, II 761
Ķ. J., sk. Ķiršs J.
Ķ. P., sk. Ķikuts Pēteris
Ķ. S., sk. Ķalniņš Jānis
Ķuņķis J. (dz. 1888) — dekorators un kora dziesmu komponists I 746, 747, II 672, 684, 695, 736, 753, 762

Lācis Anna (dz. 1891) — latv. pad. režisore un teātra kritiķe I 763, 775, 785, II 402, 702, 716, 725, 740, 745, 753
Lācis J., sk. Lācis-Sudrabs Jānis
Lācis Mārtiņš, sk. Lācis-Sudrabs Jānis
Lācis-Bērziņš Kārlis (1878—1925) — revolucionārs, 1905. g. revolūcijas aktīvs dalībnieks, rakstījis atmiņas I 757
Lācis-Sudrabs Jānis (īstajā vārdā *Sudrabs Jānis*, ps. Lācis, J. Lācis, dz. 1887) — latv. pad. dramaturgs un pad. valsts darbin., periodisko izd. līdz-ks I 701, 730, 731, 735—737, 739, 743, 744, 746, 753, 758, 763, 765, 766, II 51, 52, 169, 170, 172, 587, 655, 699, 700, 728, 762, 764
Laicens Linards (ps. Inf., L. L., Ziedonis, Žanis Žilets, Ž. Žilets, 1883—1938) — rakstnieks, žurnālists un revolucionārs politisks darbin., C līdz-ks I 549, 568, 583, 585, 596, 621, 634, 667—669, 671, 673, 674, 676—678, 699, 703, 723, 743, 747, 750, 751, 754—758, 762, 763, 766, 769, 774, 775, 778, 779, 781, 784, 785, II 12, 18, 139, 142, 146, 148—151, 170, 171, 179, 180, 184, 191, 192, 194—200, 252, 284, 289, 295, 296, 316, 317, 326, 337, 339, 340, 346, 350, 352, 354—356, 359, 360, 370, 371, 373—375, 377, 383, 384, 386, 387, 394, 399, 401, 402, 404, 406—410, 422, 423, 426, 427, 435, 439, 522—547, 558, 561, 563—565, 587, 593, 632, 647, 649—651, 653, 656—658, 660, 662, 669—671, 674, 677, 680, 685—688, 696, 700—709, 711—722, 724—732, 735, 739, 740, 743, 744, 747, 750, 753, 754, 757, 759, 761, 762, 764—766
Laiviņš (I 747. lpp.), sk. *Lavins P.* [iespiedkļūda]
Lalo Šarls (dz. 1877) — franču estētiķis I 729
Landers Kārlis (1875—1937) — publicists un vēsturnieks, viens no latv. pad. vēstures zinātnes pamatlicējiem I 736, 738, 756, 804

Langmans Filips (dz. 1862) — vācu dramaturgs I 54
Lanters Antons — literāts, L-jas revolucionārs II 702, 704
Lapas Mārtiņš (1846—1909) — žurnālists un dzejnieks I 175, 333, 537, II 646
Lapiņš Jānis (ps. J. L., 1885—1941) — fašist. Ulmaņa diktatūras ideologs, publicists, žurn. «Sējējs» red. I 703, II 598, 600, 602, 603, 612—615, 638—642
Lapiņš Kārlis (ps. Merts, dz. 1895) — reakc. rakstnieks un žurnālists, revolucionārās kustības renegāts I 703, 732, II 34, 40, 562, 604—606, 613—615, 743
Laroze-Mazais Jānis (ps. J. L.-M., Mazais, Jēkaups Švandoze, Švandozes dēls, dz. 1895) — revolucionārs un partijas darbinieks, literatūras kritiķis, augstskolu lektors, SC (1920) red., KrC (1920—21) red. loc. un C līdz-ks I 771, 776, II 373—375, 377, 643, 666, 697, 718, 726, 740, 754, 757, 766
Lasāls Ferdinands (1825—1864) — vācu rakstnieks un Vācijas strādnieku kustības oportūnistisks darbinieks I 286, 290, 426, II 143, 150, 151
Lasis J. (ps. J. L.) — latv. literāts un publicists, KmC atbildīgais red. (1933—1936) II 351, 353, 356, 360, 362, 426, 666, 674, 680, 688, 693, 697, 702, 704, 709, 712, 726, 754, 761, 762, 764
Lauberts Jūlijs (dz. 1873) — fotogrāfijas un poligrāfijas meistars, speciālo grām. autors II 761, 764
Laukmane Rita — revolucionāre, KrC līdz-ce I 763, II 666
Laukmanis Kristaps (ps. Uldis, Uldis Vels, Ul. Vel., U. V, 1896—1942) — revolucionārs un skolotājs, KrC aktīvs līdz-ks I 656, 733, 744, 750, 754, 756, 763, 771, 782, II 654, 659, 666, 680, 681, 685, 712, 726, 740, 743
Laukis, sk. Feldmanis Ansis
Lautenbahs-Jūsmiņš Jēkabs (1847—1928) — filoloģijas prof. Tērbatā un dzejnieks, pseidotautisko romantiķu vadonis 19. g. s. 80. gados I 205, 210, 214, 225, 265, 313, 314, 330, 390, 392, 472, 476, II 485, 646
Lavins Pēteris (īstajā vārdā Baumanis, ps. Pebus, dz. 1897) — latv. revolucionāro strēlnieku dzejnieks un publicists I 540, 550—552, 555, 556, 736, 738, 740, 747, II 49, 51, 660
Lavreņovs Boriss Andrejevičs (1891—1959) kr. pad. rakstnieks I 772, II 162
Lazda A. — C (1934) līdz-ks II 726, 740
Lazdiņš R. — stāsta «*На разных румбах*» (Harkovā, 1933) autors II 715, 716
Lebegevs Viktors, sk. Ļebedevs Viktors
Leiko Marija (1887—1937) — aktrise un dramaturģe II 738, 750, 752, 754
Leimanis V. — kultūras darbinieks, KrC līdz-ks I 771, 782, II 681
Leimaņu Jānis (mir. 1919) — izdevējs un literāts II 395
Leiškalns K. — dzejoļu autors (1918) I 703
Leitāns Ansis (1815—1874) — žurnālists, pirmais latvietis — latv. laikraksta (MV) red. — I 244, 245, 322, 753
Lejgalietis Ed., sk. Ramats Eduards (dz. 1886)
Lēmanis Indriķis (ps. Zars, P. Zars, 1904—1960) — latv. pad. rakstnieks I 606, 742, 746, 754
Lencmanis Jānis (1881—1939) — redzams latv. revolucionārās kustības darbinieks, 1919. L-jas Pad. valdības priekšsēdētāja vietnieks un Iekšlietu tautas komisārs, vēlāk atbildīgs pad. darbinieks I 337, II 654, 655, 666, 677—679, 681, 693, 699, 705, 708, 726, 738, 764
Leonardo da Vinči (1452—1519) — itāliešu gleznotājs, tēlnieks, arhitekts un zinātnieks I 80, II 29
Lesings Gotholds Efraims (1729—1781) — izcils vācu un Eiropas apgaismības darbinieks, mākslas teorētiķis, publicists un dramaturgs I 649
Lībknehts Vilhelms (1826—1900) — viens no vācu sociāldemokrātu un strādnieku kustības vadoņiem I 263, 707, 708, 717, 729, 731, II 612
Licis, sk. Kurons K.
Licis-Kurons K., sk. Kurons K.
Līdaks Otto — Iskolata loceklis,

LSD Valkas — Rūjienas organizācijas komitejas loceklis I 724, 771, II 697
Liepiņa Milda (ps. M. L., dz. 1901) — C red. darbiniece II 746, 754, 764
Liepiņš Eduards (dz. 1878) — tautskolu inspektors, reālskolas īpašnieks Valmierā II 522
Liepiņš Jānis (dz. 1891) — sarkanais strēlnieks un partijas biedrs no 1920., strādāja LKP CK Ārzemju birojā, CBd līdz-ks I 724
Liepiņš Oskars — dzej krāj. «В кузнице жизни» (Ялта, 1918) autors I 705
Liepiņš Reinis (1885—1946) — skolotājs un literāts, dabas zinātņu māc. grām. autors II 684
Liesma (ps.) — literāte KrC līdz-ce I 710, 715, 732, 733, 756
Liesmonis J. — literāts Ļ. 30. gados II 666, 681, 697
Līgotņu Jēkabs (īstajā vārdā Roze, 1874—1942) — lit. kritiķis, burž. nacionālists I 389, II 630, 641, 642, 669, 751, 756
Līkais Bērzs (ps.) — jauns literāts, C līdz-ks II 651, 686
Linde-Cālits Ed. — Atv (1918) līdz-ks I 700, 703
Lindulis (īstajā vārdā Linde Jānis, 1870—1942) — dramaturgs un grāmattirgotājs I 519, 702, 705, 725, 729, 730, 733, 740, II 460
Lipiņš P. — Latgaliešu teātra režisors (1935), T līdz-ks I 782, II 737
Liventāls Ansis (1803—1878) — skolotājs un rakstnieks I 244, 245, 322, 753
Liventāls Teodors (1882—1956) — bibliogrāfs un publicists II 568
L-is J. (ps.) — JntC (1919) un KrC (1928) līdz-ks I 715, 782
L. J., sk. Lapiņš Jānis
L. J., sk. Lasis J.
L. L., sk. Laicens Linards
L. M., sk. Liepiņa Milda
L.-M., sk. Laroze-Mazais Jānis
L.-M. J., sk. Laroze-Mazais Jānis
Logins D. — latg. literāts, T red. loc. I 771, 782, II 726, 732, 738, 750, 754
Loja Jānis (ps. T-ks, Turks, dz. 1896) — latv. pad. valodnieks, Km (1918—1923) red. loc. I 26, 169, 593, 634, 685, 687, 706, 715, 720, 724, 729, 733, 747—750, 756, 763, 765, 772, 778, 782, II 268, 346, 649, 650, 652, 654, 656—658, 667, 671, 674, 681, 684, 691, 693, 697, 712, 726, 758, 764
Lomonosovs Mihails Vasiļjevičs (1712—1765) — kr. zinātnieks un rakstnieks II 750
Londons Džeks (1876—1916) — amerikāņu rakstnieks I 54, 115, 736, II 745
Lope de Vega Feliss (1562—1635) — spāniešu dramaturgs un dzejnieks I 655
Lorencs Leopolds — skolotājs, latv. pad. literāts I 772, II 198, 306, 349, 353, 355, 370, 675, 712, 723, 750, 764
Lrs J. sk. Luters-Bobis Jānis
Luksemburga Roza (1871—1919) — izcila vācu un poļu revolucionārās kustības darbiniece I 339, 418, 582, 708, 716, 717
Lunačarskis Anatolijs Vasiļjevičs (1875—1933) — pad. valsts un sabiedrisks darbin., viens no izcilākajiem sociālistiskās kultūras celtniekiem I 77, 433, 498, 559, 713, 718, 767, 774, II 155, 465, 675, 705, 727
Lundbergs Jākobs Florentīns (1782—1858) — baltvācu māc. un literāts I 322
Lupands K. (īstajā vārdā Haralds Vecvagars, dz. 1910) — revolucionārs literāts, C līdz-ks, latv. pad. žurnālists II 588, 676, 686, 704, 705
Luters-Bobis Jānis (ps. un revolucionāra iesaukas: J. Lrs, Kurzemnieks, Kurzemnieks-Bobis, 1883—1941) — revolucionārs un partijas darbin., KrC līdz-ks I 732, 733, 750, 772, II 726

Ļaško Nikolajs Nikolajevičs (1884—1953) — krievu pad. rakstnieks I 578, II 23, 30
Ļebedevs Viktors — kr. dramaturgs I 736, 772
Ļebedevs-Poļanskis Pavels Ivanovičs (ps. Valerians Poļanskis, 1882—1948) — pad. literatūrzinātnieks un kritiķis, žurn. «Пролетарская культура» red. I 115, 182, 554
Ļeņins N., sk. Ļeņins Vladimirs Iļjičs
Ļeņins Vladimirs Iļjičs (ps. Iļjins,

N. Ļeņins, 1870—1924) — I 8, 10, 242, 243, 249, 250, 291—294, 298, 301—303, 309, 397, 432, 435, 436, 558, 559, 582, 589, 601, 615, 635, 643—645, 648, 697, 701, 704, 707, 708, 715, 716, 724, 733, 736, 745, 749—751, 753, 755—757, 759, 763, 764, 766, 770, 772, 773, 779, II 8, 20, 36, 65, 80, 81, 94, 108, 140—142, 159, 182, 184, 191, 201, 204, 230, 231, 239, 279, 314, 316, 317, 325, 376, 383, 391, 402, 403, 417, 442, 443, 445, 458, 500, 579, 659, 672, 683, 691, 695, 697, 699, 708, 726, 727, 730, 737, 739, 740, 745, 762

Ļeonidovs Leonids Mironovičs (īstajā vārdā Volfenzons, 1873—1941) — pad. aktieris, PSRS Tautas mākslinieks II 22, 582

Ļeonovs Leonids Maksimovičs (dz. 1899) — kr. pad. rakstnieks I 612, II 30, 31, 714, 726

Ļepskis, sk. Kovaļevskis J.

Ļermontovs Mihails Jurjevičs (1814—1841) — kr. dzejnieks I 330, 340, 344, 485, 486, II 395, 424, 754, 765

Ļibedinskis I., sk. Ļibedinskis J.

Ļibedinskis Jurijs Nikolajevičs (1898—1959) — kr. pad. rakstnieks, «psiholoģiskā reālisma» pārstāvis 20. gados I 578, 580, 760, II 12, 25, 30, 61, 93, 100, 255, 310, 658

Ļipkins S. — J. Raiņa dzj. tulk. kr. valodā II 744

Ļoļa Alfreds — L-jas revolucionārais mākslinieks II 594, 743

Ļubļinskis Samuels (1868—1910) — vācu lit. krit. un dramaturgs I 53

Ļvovs N. M. (1821—1872) — kr. dramaturgs I 719, 727, II 652, 698

Macs I. (dz. 1893) — kr. mākslas teorētiķis I 762, II 27, 28, 688

Madernieks Jūlijs, (1870—1955) — gleznotājs un mākslas kritiķis I 699, 700, 704, 733

Mahs Ernsts (1838—1916) — austriešu fiziķis un filozofs ideālists I 649

Majakovskis Vladimirs Vladimirovičs (1893—1930) — kr. pad. dzejnieks I 485, 499, 565, II 21, 24, 26, 28, 88, 91, 98, 316, 375, 396, 424, 426, 582, 656, 660, 662, 664—666, 672, 736, 737, 754, 764

Makajs Henrijs (dz. 1864) — vācu dzejnieks I 52

Mākonis, sk. Eizenšmits E.

Makstis Roberts — publicists, dabaszinātņu popularizētājs, kopš 1917. g. darbojies PSRS I 754, II 352, 362, 363, 666, 740, 751, 753, 754

Mākuls J. — JA (1927) līdz-ks I 772, II 682

Malis K. — literāts, LZ (1928) līdz-ks I 777, 782

Malčevskis Antons — poļu rakstnieks I 340

Mališkins Aleksandrs Georgijevičs (1890—1938) — kr. pad. rakstnieks II 30

Malro Andrē (dz. 1901.) — franču rakstnieks II 238

Manns Heinrihs (1871—1950) — vācu rakstnieks I 54, 91, 404, II 422, 566, 583

Manns Tomass (1875—1955) — vācu rakstnieks I 54

Manuhina N. — J. Raiņa dzj. tulk. kr. valodā II 744

Marā Žans Pols (1743—1793) — franču politiķis un žurnālists I 218

Marats, sk. Marā Žans Pols

Margerits Viktors (dz. 1866) — franču rakstnieks I 404, II 734

Marhļevskis Jūlians (1866—1925) — poļu strādnieku kustības darbin., aktīvs kr. un vācu strādnieku kustības dalībn. RTKU rektors PSRS I 339, 755, II 678

Marijenhofs Anatolijs B. (dz. 1897) — kr. dzejnieks imažinists I 495

Marineti Filipo Tomaso Emilio (1876—1944) — itāliešu rakstnieks, futūrists I 497, 498, II 26

Markss Kārlis (1818—1883) — I 41, 49, 149, 190, 202, 214, 217, 228, 232, 233, 257, 259, 283, 284, 294—300, 302, 304, 306—309, 316, 326, 343, 424, 437, 452, 453, 512, 514, 531, 571, 626, 662, 701, 703, 707—709, 715, 718, 738, 753, 757, 780, II 61, 89, 130, 140, 142, 148, 150, 151, 173, 191, 231, 292, 349, 359, 385, 403, 412, 472, 705, 710, 714, 723, 738, 745, 751, 763, 767

Marks Rožē — franču mākslas teorētiķis I 56
Markuss Fricis (ps. Censle, mir.) — 12. armijas strēlnieku-deputātu pad. priekšsēdētājs, aktīvs Oktobra revolūc. darbin, partijas un pad. darbinieks, Harkovas SrKr red. (1920—1921) I 527, 704, 715, 720, 740, 745, 775
Marlita, īstajā vārdā *Eiženija Džons* (1825—1887) — vācu rakstniece, ģimenes žurnālu romāniste I 163, 359
Maršaks Samuils Jakovļevičs, (dz. 1887) — kr. pad. dzejnieks un tulkotājs, bērnu rakstnieks II 754
Martinē M. (dz. 1887) — franču revolucionārs rakstnieks II 155
Martinovs K. — revolucionārs, SC (1928) līdz-ks I 782, II 673
Mārtinsons Kārlis (ps. Mika, K. Mika, K. M., dz. 1896) — strēlnieks un revolucionārs, partijas un pad. darbin. vēsturnieks, Km (1918—1923) red. loc. I 724, 733, 767, 772, 778, II 654
Mask. Al., sk. Maskevičs Al.
Maskevičs Al. (ps. Al.-Ma., Al. Mask.) — Ļ. students, literāts II 370, 697
Māteru Juris (arī Georgs Māters, 1845—1885) — publicists, «Baltijas Zemkopja» red.-izd. I 209, 259, 268—271, 280, 323, 324, 333, 641, 753, II 452
Matvejevs Aleksandrs Terentjevičs (dz. 1878) — kr. pad. skulptors I 674
Matvejs A., sk. Matvejevs Aleksandrs Terentjevičs
Mauslis J. — mūziķis, KmC līdz-ks 30. gados II 667, 672, 681, 712
Mazais, sk. Augulis Jēkabs
Mazais, sk. Laroze-Mazais Jānis
Mazūdris Jānis — Latv. Nacionālo lietu komisariāta darbinieks I 740, 746
Mediņš Jānis (dz. 1890) — komponists I 730
Mednis Edvīns (dz. 1897) — reakc. rakstnieks, buržuāz. nacionālists, emigrants II 693
Meierovics Zigfrīds (1887—1925) — reakcionārs politiķis, vēlāk buržuāz. L-jas ārl. ministrs un min. prezidents I 667, 668, II 38
Meierholds Vsevolods Emiļevičs (1874—1942) — pad. režisors, PSRS Tautas mākslinieks I 767, II 28, 32, 33, 90, 155, 156
Meimans Ernsts (1862—1915) — vācu psihologs I 83, 101
Mellers Verners (I 712 nepareizi), sk. Millers Verners
Melnalksnis Jānis (Purapuķe, 1868—1920) — R. pilsētas Domes Soc.-dem. frakcijas loc. I 725
Melnalksnis Verners (dz. 1896) — 6. latv. strēln. pulka partijas organizācijas sekretārs, KrC literārais līdz-ks 20. gados, ģeologs, tagad LPSR ZA korespondētājloceklis I 756, 763, 776
Melngailis Emīls (ps. Igatietis, E. M., 1874—1955) — komponists, LPSR Tautas mākslinieks I 535, 641
Mende Augusts (ps. Demens, F. Demens, 1902—1939) — revolucionārs literāts, KmC un C līdz-ks II 587, 689, 697, 700, 704, 712, 750
Mende Jānis (ps. Alters, A. Alters, dz. 1904) — revolucionārs literāts, tagad LPSR CVA ārštata darbinieks, iepriekšējā brālis II 588, 704
Mende Marta (ps. Nora Vilnis, 1897—1926) — revolucionāra dzejniece un politiska darbin., iepriekšējo māsa I 763, 764, 769, II 700, 705
Menders Fricis (dz. 1885) — jurists, meņševiku publicists, bij. latv. soc.-dem. strādnieku partijas priekšsēdētājs I 502, 531, 720, II 41, 570, 573, 635
Menjē Konstantins (1831—1905) — beļģu tēlnieks un gleznotājs I 54, 453
Merežkovskis Dmitrijs Sergejevičs (1865—1941) — reakc. kr. rakstnieks II 24, 25
Mērings Francis (1846—1919) — vēsturnieks, lit. kritiķis un publicists, Marksa biogrāfs, viens no Vācijas Komunistiskās partijas dibinātājiem I 232, 241, 291, 707, 708, 711, 712, 715, 717, II 59, 60, 204, 205, 212, 471, 472
Merkurovs Sergejs Dmitrevičs (1881—1952) — pad. skulptors II 739
Merķelis Garlībs (1769—1850) — Baltijas vācu rakstn., latv. tiesību

cīnītājs I 219, 240, 241—243, 321, 697, 701, 729, 752, 753
Merts, sk. Lapiņš Kārlis
Messers R — P (1927) līdz-ks, lit. recenzents I 775, II 657
Meterlinks Moriss (1862—1949) — beļģu rakstnieks II 22, 461, 463
Metis (ps.) — feļetonists, KmC līdz-ks II 698, 726
Mētra Jānis Antons (ps. Olīvs, Olīvs Mētra, dz. 1891) — skolotājs, dziedātājs un komponists II 735
Mežs, sk. Kalējs Augusts
Mežule Albīne (ps. Alba, mir. 1938?) — latg. literāte un māksliniece, CņK tehniskā red. II 720, 724, 741, 750
Mežuls Konstantīns — revolucionārs politisks darbin. un literāts, «Prometeja» izd. latg. partmasu lit. red. II 741, 750, 754, 762
Mickevičs Ādams (1798—1855) — poļu dzejnieks I 340, 355, II 482
Mičele, sk. Mitčele Luise S.
Mierkalns Fricis (ps. Coilos, 1873—1955) — zobārsts un literāts I 712, II 445, 467
Miesnieks Jonāss (dz. 1896) — rakstnieks, burž. nacionālists, emigrants II 613
Mihailovskis Nikolajs Konstantinovičs (1842—1904) — kr. lit. kritiķis, narodņicisma līderis un publicists I 298
Mihelsons Arveds (ps. Rutku Tēvs, 1886—1961) — aktieris un rakstnieks, LPSR Nop. bag. skatuves māksliņ. I 713
Mika K., sk. Mārtinsons Kārlis
Mikelandželo Buonarroti (1475—1564) — itāliešu tēlnieks, gleznotājs, arhitekts un dzejnieks II 29
Mikitenko F., sk. Mikitenko Ivans Kondratjevičs
Mikitenko Ivans Kondratjevičs (1897—1937) — ukraiņu pad. rakstnieks II 582, 677
Miķelsons (I 499), sk. Eldgasts Haralds
Miķelsons Alfreds (ps. Saša, 1904—1928) — jaunais rakstnieks I 754, 777, 781, 782
Milbergs Gotfrīds, arī Mīlberģis (ps. Skuju Frīdis, dz. 1887) — reakc. literāts II 42—44, 723
Millers Š., sk. Millers Ž.
Millers Verners (mir. 1919)— spartakiešu dzejn. I 712, 719
Millers Ž. — agronoms, latv. periodikas līdz-ks 20. gados I 772, 782, II 698
Millers-Freienfelss Rihards (dz. 1882) — vācu filozofs un psihologs I 405, 563
Mils Pjers (dz. 1864) — franču rakstnieks I 54, 128
Miltons Džons (1608—1674) — angļu dzejnieks I 274
Mincis — literāts, KmC līdz-ks II 698, 758
Mindlins E. L., (dz. 1900) — kr. bērnu rakstnieks II 679, 685
Mirabo, sk. Mirbo Oktavs
Mirbo Oktavs (1850—1917) — reakc. franču rakstnieks un dramaturgs I 404, 704
Miramš Jānis (1893—1938) — revolucionārs un pad. kara resora darbin. II 678
Misse E., sk. Mizze Emma
Misiņš Jānis (1862—1945) — bibliotekārs un latv. zinātniskās bibliogrāfijas nodibinātājs I 409, 779
Miške Elza (dz. 1899) — aktrise, viena no VLT «Skatuve» dibinātājām II 712, 728, 736
Miške Voldemārs (ps. V. M., dz. 1895) — pad. vēsturnieks I 724, 725, 733, 772, II 755, 765
Mitrevičs Ontons (dz. 1878) — latg. revolucionārs un partijas darbinieks I 782
Mizze Emma (ps. E. M., 1893—?) — literāte aprakstniece un skolotāja, C red. loc., izd. «Prometejs» red. I 756, 782, II 289, 357, 358, 363, 364, 370, 587, 654, 672, 677, 680, 681, 685, 688, 689, 704, 725, 726, 741, 755, 765
M. K. — KrC (1922) līdz-ks I 740, 760
M. K., sk. Mārtinsons Kārlis
Mocarts Volfgangs Amadejs (1756—1791) — vācu komponists II 22
Monosovs S. — pad. vēsturnieks I 778, 781
Monostons Ļevs — kr. dzejnieks imažinists I 495
Mopasans Gijs de (1850—1893) — franču rakstnieks I 128, 129, 215, 230

Moora Valda (dz. 1902) — burž. rakstniece II 610
Moriss Viljams (1834—1896) — angļu rakstnieks un reformators I 48—50
Moskvins Ivans Mihailovičs (1874—1946) — pad. aktieris, PSRS Tautas mākslinieks II 22
Mote Anna (1901—1920) — revolucionāre un politiska darbin., latv. jaunatnes CB vad., JnKm red. (1920) I 724
Mozajs Al., (sk. Zeimals Vladislavs
Muncis Jānis (1886—1955) — dekorators un režisors, burž. nacionālists, emigrants I 698, 709, 716, 719
Munķens Alberts (dz. 1871) — Amerikas latv. literāts — dramaturgs II 208, 209, 216
Murevskis Voldemārs, (1905-?) — revolucionārs un jaunais rakstnieks, M. univers. jurid. fakult. stud. I 767, 782, II 306
Musinaks Leons — franču revolucionārs, rakstnieks II 707, 712
Musorgskis Modests Petrovičs (1839—1881) — kr. komponists II 22
Mušperts Jānis (ps. J. Ķurts, 1903—1940) — latv. komjaunatnes vadošs darbin. un žurnālists, JnKm (1921) un JC (1925—27) red., vēlāk ekonomists I 742, 753, 754, 756, 758, 763
Mūters Rihards (1860—1909) — vācu mākslas vēsturnieks II 460
M. V., sk. Miške Voldemārs

-NA., sk. Janele-Viena Jūlija
-Na-, sk. Janele-Viena Jūlija
Nagliņš A., sk. Rainis Jānis
Naumans Fridrihs (1860—1919) — vācu teologs un politiķis I 52
Nazarovs J. A. (dz. 1878) — kr. pad. dzejnieks I 142
Negri Ada (1870—1945) — itāliešu dzejniece I 54, 517
Neilands-Jaunzems Kārlis I 698
Neredzīgais Indriķis (Hartmanis, 1783—1828) pirmais publicētais latv. tautības dzejnieks I 244, 322, 753
Nērogs J., sk. Balodis Jānis
Ničše Fridrihs Vilhelms (1844—1900) — vācu reakc. filozofs un rakstnieks I 53, 277, 278
Niedra Aida — Ida (vēlāk Salmiņa, dz. 1899) — reakc. rakstniece, emigrante II 720
Niedra Andrievs (1871—1942) — reakcionārs rakstnieks un māc. I 185, 278, 324, 655, 703, 708, 709, 753, 756, II 89, 309, 329, 430, 462, 595, 666, 729
Nobels Alfreds (1833—1896) — zviedru ķīmiķis, dinamita atradējs, viņa vārdā nosauktās prēmijas nodibinātājs I 642, 729
Nolkens Georgs (1789—1835) — Baltijas vācu politiķis I 261
Nonācs Oto (1880—1941) — reakc. publicists un žurnālists II 618
Novikovs Ivans Aleksejevičs (1877—1959) — kr. pad. rakstnieks I 763, II 655
Novikovs-Pribojs Aleksejs Siličs (1877—1944) kr. pad. rakstnieks — II 726, 760, 762, 764, 767
Nozarīts Līgusons (īstajā vārdā Alksnis-Zundulis Kristaps, 1862—1912) — dzejnieks un literāts II 480

Ņekrasovs Nikolajs Aleksejevičs (1821—1878) — kr. dzejnieks, revolucionārais demokrāts I 53, 517, 703, 782, II 21, 395, 424, 449
Ņemirovičs-Dančenko Vasilijs Ivanovičs (1848—1936) — kr. rakstnieks I 706
Ņeverovs Aleksandrs Sergejevičs (ps. A. H. — B, 1886—1923) — kr. pad. rakstnieks I 735, 775, II 163
Ņikitins Ivans Savičs (1824—1861) — kr. dzejnieks I 426, II 30
Ņikuļins Ļevs Veniaminovičs (dz. 1891) — kr. pad. rakstnieks II 156

Ods J. — dramatiskās satīras «Kritiķis — raibais maiss» autors (1922) I 736
Ogņevs N. (dz. 1888) — kr. pad. rakstnieks II 30
O. J., sk. Ostrovs Jānis
O. J., sk. Ozoliņš Jānis
Ojārs P., sk. Vīksne Pauls
Oktobrina, sk. Āboliņa V.
Okuņevs J. — kr. rakstnieks I 558, 736
Olavs-Plute Vilis (1867—1917) — mācītājs un publicists I 291

Oldberga Erna (1902—1927) — skolotāja un literāte, tulkotāja, laikrakstu korespondente I 763, 768, 771
Olivereto, sk. Sudrabkalns Jānis
Olmane Paulīne (ps. P. O., dz 1903) — lit. pasniedz. augstskolās, C lit. līdz-ce (1934—1936), tagad LKP CK Partijas vēstures institūta zin. līdz-ce II 345, 347, 393, 397, 702, 704, 726, 732, 733, 741, 745, 755
Oļeša J. K. (dz. 1899) — ukraiņu proletāriskais rakstnieks II 30
O'Neils Judžins (1888—1953) — amerikāņu rakstnieks I 771
Onufrijs, sk. Priednieks-Ozols Kārlis
O. P., sk. Olmane P.
Opincāns Jānis (*Opyncāns Jōņs*, dz. 1899) — latg. literāts I 715, 733
Orgs J., sk. Krūze Jānis
Orientācijs, sk. Grēviņš Valdis
Ostrovs A. — partijas darbin. II 718, 731
Ostrovs Jānis (ps. O. J., dz. 1896) — partijas un zinātnisks darbinieks I 763, II 356
Ostrovskis Aleksandrs Nikolajevičs (1823—1886) — kr. rakstnieks I 743
Ostrovskis Nikolajs Aleksejevičs (1904—1936) — kr. pad. rakstnieks II 391, 423, 735, 750, 755, 761, 762, 765
Ostvalds Vilhelms (1853—1932) — vācu fiziķis un ķīmiķis II 457, 458
Ošiņa Vilija (1906—1959) — 30. g. skolotāja, vēlāk latv. pad. bērnu rakstniece II 712, 733
Ozanfans Amedē (dz. 1886) — franču gleznotājs II 238
Ozola Alma (revolucionāres iesauka: Aļiks, 1896—1935) — strēlniece, SrZ red. sekr., CņB līdz-ce II 737
Ozoliņa A., sk. Ozoliņa-Krauze Austra
Ozoliņa Māra — buržuāz. L-jas žurnāliste II 641
Ozoliņa-Krauze Austra (1890—1941) — rakstniece un publiciste, gājusi bojā hitleriskās okupāc. laikā II 665, 670
Ozoliņš A. — KmC (1931) līdz-ks II 681, 682, 695
Ozoliņš A. (Dzilna) — revolucionārs un partijas darbin. I 747
Ozoliņš J. (ps. J. O.) — literāts, LZ līdz-ks I 758, II 659, 667, 678, 698, 744
Ozoliņš Jānis (ps. J. O., dz. 1896) — diriģents un komponists, 1923—33 — MLCK kora vadītājs I 715, 760, 772, 782, II 666—668, 672, 679, 682, 707, 712, 726
Ozoliņš Kārlis (1882—1960) — skolotājs un literāts II 684
Ozoliņš Kārlis (ps. K. Dzirkstele, Dzirkstele, 1893—1938) — pad. rakstnieks, izd. «Prometejs» literārs darbin. I 37, 661, 666, 780, II 86, 163, 168, 169, 240, 351, 369, 654, 663, 682, 697, 698, 700, 706, 712, 727, 736, 750, 764
Ozoliņš Kārlis (ps. Tomass, K. T., K. Tomass, 1893—1938) — skolotājs un revolucionārs publicists, BrŠt red. kol. loc., 1931—1937 «Prometeja» izd. atb. red., C līdz-ks I 20, 707, 715, 727, 734, 736, 741, 745, 752, 757, 763, 764, 773, 776, 777, 783, II 356, 656
Ozols J. — Pp. latv. strādn. teātra pad. loc. (1919) I 709
Ozols Jānis (dz. 1869) — viens no pirmiem soc.-dem. strādnieku pulciņu organizētājiem un propagandistiem, apcietināts 1896. g. beigās I 304, 326, 753
Ozols Jānis (ps. un revolucionāra iesaukas: Kļims, Zars, dz. 1878) — viens no Latv. soc.-dem. str. part. dibinātājiem, 1904—05 Cņ pirmais red., latv. strādniecības dep. cariskās Kr-jas 2. Valsts domē, kopš 1907 ZASV I 326, 704, II 455, 467
Ozols K., sk. Priednieks-Ozols Kārlis
Ozols-Priednieks, sk. Priednieks-Ozols Kārlis
Ozols-Ziedonis Jānis (1885—1919) — revolucionārs un partijas darbinieks, 1919 — R. Strādn. deputātu pad. prezid. loc. nogalināts buržuāz. L-jā I 721
Ozolzars J., sk. Butevics Jūlijs
Oz.-Pr. K., sk. Priednieks-Ozols Kārlis

P. (AmC), sk. Priediņš Oskars
P. (MK), sk. Plinka E.
P., sk. Pečaks K.

P., sk. Pērle Osvalds
P. A., sk. Pērle Anna
Pabērzs Juris (1891—1961) — jurists, latg. rakstnieks un kultūras darbinieks II 743
Paegle Alberts (dz. 1904) — latv. revolucionārs dzejnieks, žurnālists II 588, 705
Paegle Jānis — L-jas revolucionārais mākslinieks II 595, 743
Paegle Leons (1890—1926) — rakstnieks un revolucionārs I 433, 667—669, 675—678, 680—682, 684, 697, 698, 700, 710, 711, 716, 750, 751, 757, 759, 760, 763—766, 769, 773, 780, 781, 783—785, II 43, 525, 565, 735, 747, 748, 752, 754—757
Paegle Spricis (1876—1962) — inženieris tehnologs un literāts, buržuāz. L-jā min. un deputāts I 712
Pakalniete — 1932 Pleskavas «Dzīvā Vārda» red. kol. loc. II 491, 689
Palcmanis Georgs Aleksandrs (1895—1918) — sīkburžujisks publicists, JDL, DzA u. c. līdz-ks I 704, 705
Palevičs Jukums (arī Paļevičs 1873—1900) — rakstnieks I 58, II 760, 763
Panferovs F., sk. Panfjorovs Fjodors
Panfjorovs Fjodors Ivanovičs (1896—1960) — kr. pad. rakstnieks I 624, II 30, 39, 246, 678
Pardo-Bazan Emilija (1852—1921) — spāņu rakstniece un literatūrzinātniece I 736
Pauge J. (ps. J. P.) — literāts un publicists I 783, II 205, 654, 667, 682
Pauli H. (ps. H. P.) — mūzikas kritiķis I 725, II 741
Paupers Pēteris (1904—1928) — komunārs, SC zemkors I 780, 782, 783
Pauzers Fricis — KrC līdz- ks I 757, 763, 772
Pavliščejeva Olga Sergejevna — A. S. Puškina māsa II 760
Pavlova Anna Pavlovna (1881—1931) — kr. baletdejotāja I 723, 725, 765
P. E., sk. Plinka E
Pebus, sk. Lavins Pēteris
Pečaks Kārlis (ps. Diggers, Miķelis Diggers, M. D., P., 1829—1941) — ekonomists, partijas darbinieks un publicists I 533, 701, 716, 725, 734, 739, 740, 742, 745, 751, 757, 763, 772, II 698
Peče J., sk. Pieče Jānis
Peive Jānis (dz. 1906) — pad. agroķīmiķis, no 1951 — LPSR ZA prezidents II 752
Pēks Jorens (ps. Torvalds, dz. 1885) — dzejnieks un zinātnieks skolotājs, darbojies Ļ. I 533, 779, 780, 782, 783, II 656
Pelēkais Kārlis (īstajā vārdā Upmalis, ps. K. Grauers, K. P., K. Plk., K. PLK., 1896—1938) — latv. pad. dzejnieks I 14, 17, 26, 34, 519, 524, 528, 539, 540, 542, 563, 564, 567, 588, 589, 590, 597, 601, 637, 653, 657, 728, 734, 736, 739, 742, 745, 747, 751, 759, 760, 763, 764, 771, 772, 777, 783, 784, II 49—51, 67, 68, 75, 77, 188, 254, 274, 275, 289, 325—328, 334, 336—339, 346, 350, 355, 357, 361—363, 372, 377, 393, 395, 397—401, 406, 414, 415, 417, 419, 423, 425, 426, 488, 497, 513, 514, 587, 648—650, 652, 654, 656, 660, 667—669, 672, 673, 679, 682, 685, 689, 690, 693, 698, 704, 706, 709, 712, 718, 726, 727, 730, 735, 737, 741, 750, 751, 755, 757, 759, 761, 764—766
Pelēkais-Upmalis K., sk. Pelēkais K.
Pelše Roberts (ps. P. Roberts, R., R. P., 1880—1955) — viens no latv. revolucionārās kustības organizētājiem, lit. kritiķis un publicists, LPSR ZA akadēmiķis I 26, 35, 36, 524, 624, 652, 697, 740—742, 747, 759, 763, 766, 767, 775, 777, 785, II 7, 8, 10, 12, 18, 28, 34, 92, 161, 181, 184, 189, 190, 197, 202, 328, 329, 364, 389, 399, 402—405, 495, 521, 587, 648, 654, 657—659, 667, 670—672, 682, 687, 701, 702, 704, 705, 712, 713, 716, 717, 724, 726, 727, 731—734, 741, 745—748, 750, 755, 758, 759, 761, 764—766
Pennes Augusts (revolucionāra iesauka: Onkulītis, 1873—1919) — revolucionārs un partijas darbinieks I 708, 709, 719
P. Er., sk. Puriņš Ernests
Pereverzevs V. F. (dz. 1882) — kr. rakstn. un literatūrzinātnieks II 25, 83, 110, 118, 119, 122—126, 130, 134, 135, 230, 273

Pērle Anna (ps. A. P., dz. 1894) — latv. pad. lit. kritiķe, I 765, II 12, 18, 72, 190, 274, 321, 328, 330—333, 340, 346, 400, 426, 493, 495, 513, 514, 516, 521, 587, 654, 667, 672, 677, 679, 682, 683, 689, 693, 698, 712, 713, 717, 725, 727, 732, 733, 741, 747, 755, 759, 764, 765
Pērle Osvalds (ps. O. P., P.) — literāts, aktīvs latv. periodikas līdz-ks PSRS 30. gados I 740, 748, 782, II 333, 335, 682, 698, 703, 704, 713, 717, 718, 727, 741, 746—748, 755, 756, 759, 760, 765
Pērsietis (īstajā vārdā Zemītis Kārlis, 1862—1901) — rakstnieks II 456, 613, 676, 735
Perovs Vasilijs Grigorjevičs (1833—1882) — kr. gleznotājs II 22
Pēters, sk. Celmiņš Pēteris
Pētersone Anna (dz. 1899) — VLT «Skatuve» aktrise II 712, 756
Pētersons Jūlijs (1880—1945) — dramaturgs un tipogrāfs I 713, 717, 722, 723, 725, 771
Pētersons Kārlis (ps. K. P., 1877—1926) — revolucionārs publicists, aktīvs KP darbinieks, 1919. L-jas Pad. valdības kara lietu tautas komisārs, vēlāk Sarkanās Armijas komandieris I 761—764, 777
Pētersons Reinholds (mir. 1918) — Sibīrijas un Urālu latv. boļševistisko org. CB loc., SC pirmās red. loc., baltgvardu noslepkavots I 769, 778, 779
P. Fr., sk. Pilabers Fr.
P. F., sk. Pilabers Fr.
P. H., sk. Pauli H.
Phe., sk. Salenieks Eduards
Pičeta Vladimirs Ivanovičs (1878—1947) — pad. vēsturnieks II 767
Pidžus, sk. Valdbahs Hermanis
Pieče Jānis (1881—1937) — revolucionārs partijas un pad. kara resoru darbinieks, publicists II 667
Pikaso Pablo (īstajā vārdā *Ruiz*, dz. 1881) — gleznotājs Francijā I 671—673
Pilabers Fricis (ps. F. P., Fr. P., Pičs Pirendels) — sabiedrisks un kultūras darbinieks, darbojies Ļ. Latiznamā un latv. pad. presē II 264, 333, 667, 672, 680, 682, 685, 698, 718, 741, 756
Pilāts (īstajā vārdā Krūmiņš Jānis, 1894—1938) — revolucionārs publicists, LSD un LKP CK loc., 1921—22 LKP CK sekretārs, vēlāk mācības spēks PSRS augstskolās I 533, 706, 716, 725, 727, 734, 745, 751, 757, 758, 764, II 274, 682, 698, 727, 741, 756
Pilsātnieks Jēkabs (1838—1879) — skolotājs un dzejnieks I 330, 626
Piļņaks Boriss Andrejevičs (dz. 1894) — kr. proletāriskais rakstnieks I 578, 580, 658, II 24, 30, 187, 188, 582, 652
Pin. A., sk. Pinnis A.
Pinnis A. (ps. A. Pin.) — kultūras darbinieks, darbojies Ļ. I 767, 783, II 679
Pinepuks Augusts (1876—1942) — komponists, darbojies ASV I 772
Pipiņš-Vizulis Ermanis (1873—1927) — lit. kritiķis un žurnālists, vēlāk tipogrāfs I 329, 330, 335, 340, 359, 362, 390—392, II 483
Pisarevs Dmitrijs Ivanovičs (1840—1868) — kr. literatūrkritiķis un publicists I 77, 405
P. J., sk. Pauge J.
P. K., sk. Pelēkais Kārlis
P. K., sk. Poema Kārlis
Plakans J. — revolucionārs, antireliģisku grām. autors I 742, 764, 781—783, II 654, 667
Platess Ernests (1822—1887) — grāmatrūpnieks, «Mājas Viesa» izd. I 322, 535
Platons (427—347 pr. m. ē.) — sengrieķu filozofs ideālists I 76, 80, 103, 104
Plaudis Jānis (1903—1952) — latv. pad. dzejnieks I 688, 692
Pl. E., sk. Plinka Emīlija
Pliekšāns Krists, arī Kristaps (1825—1891) — J. Raiņa tēvs I 641
Plinka Emīlija (ps. E. P., E. Pl., P.) — skolotāja, skolas grām. autore, DB un MK red. loc. I 764, II 712, 741, 745, 755, 756, 765
Plk. K., sk. Pelēkais Kārlis
PLK. K., sk. Pelēkais Kārlis
Plūdons Vilis (agrāk Lejnieks, 1874—1940) — dzejnieks un literatūrvēsturnieks I 59, 173, 174, 186, 267, 315, 320, 321, 327, 384, 608, 699, 704, 706, 745, 753, II 189, 201, 329, 404, 482, 483, 597, 618, 735, 744, 748

Pļehanovs Georgijs Valentinovičs (1856—1918) — ievērojams kr. un starptautiskās sociālistiskās kustības propagandētājs, pirmās marksistu grupas nodibinātājs, vēlāk meņševiks I 77, 204, 223, 224, 274, 276, 308, 405, 566, 569, 571, 572, 575, 580, 646, 649, 702, II 84, 98, 99, 108, 159, 181, 185, 250, 273

Pļetņevs V. F. (dz. 1886) — kr. rakstn., Proletkulta teorētiķis I 467, 473, 524, 553, 554, 767

Plivjers Teodors (1892—1955) — vācu rakstnieks II 717

P-ns G., sk. Palcmanis Georgs

P. O., sk. Pērle Osvalds

Po., sk. Priede Oskars

Po Edgars Allāns (1809—1949) — amerikāņu rakstnieks I 731, II 170

Podjačevs Semjons Pavlovičs (1886—1934) — kr. rakstnieks II 720

Poema Kārlis (ps. K. P., 1897—1933) — latvju strēlnieks, Latdivīzijas politnodaļas priekšnieks, SC red. (1922—1924) I 751, 764, 772, 776, 777, 783, II 705, 709, 713, 718, 761

Pogodins Nikolajs Fedorovičs (īstajā vārdā Stukalovs, 1900—1962) — kr. pad. dramaturgs II 346, 720, 727, 734, 736, 737

Poguls Augusts, sk. Brūklenājs Augusts

Pokrovskis M. N. (1868—1932) — kr. pad. vēsturnieks I 338

Polārs, sk. Āboltiņš Vilis

Poldis (ps.) — literāts, KrC līdz-ks I 783, II 649, 655

Polencs Vilhelms fon (Polenz, 1861—1903) — vācu rakstnieks I 276, 580

Polonskis Grigorijs — kr. publicists, recenzējis Brjusova un Gorkija sastādīto latv. literatūras krājumu I 701, 703

Poļanskis, sk. Ļebedevs-Poļanskis

Pomorskis A. N. (dz. 1891) — kr. pad. rakstnieks I 142

Poruks Jānis (1871—1911) — dzejnieks I 113, 276—278, 324, 472, 753, II 91, 201, 329, 456, 744, 748

P. P. — DrbZ (1919) līdz-ks I 492, 495, 716

P. R., sk. Pelše Roberts

Prāmnieks Eduards (1899—1938) — skolotājs, partijas darbinieks II 716, 731

Prātnieks Kārlis (dz. 1891) — revolucionārs un žurnālists, izd. «Strēlnieks» un «Latizdat» vadītājs I 519, 699, 745, 763

Preiss Kārlis (dz. 1907) — literāts un publicists SC korespondents, no 1933. mākslinieks SC red., tagad pedagogs Daugavpilī II 667, 685, 691, 710, 713, 741

Preiss Pēteris (ps. Pr-ss P., P. Pr., dz. 1884) — skolotājs un revolucionārs II 655, 680, 682, 687, 699, 703, 715, 745, 765

Priede Eduards (dz. 1904) — L-jas proletāriskais rakstnieks II 705

Priediņš Oskars (ps. O. P., P., dz. 1883) — revolucionārs publicists un skolotājs, AmC līdz-ks I 760, 777, II 648

Prieditis Jānis (1876—1908) — inž, ķīmiķis, 1905—07. g. revolūcijas dalībnieks II 455

Priednieks K., sk. Priednieks-Ozols Kārlis

Priednieks-Ozols Kārlis ps. Ādams, Aktivs, Onufrijs, Zem., J. Zem., Jānis Zemzarīts, Oz.-Pr. K., K. Pr., О. Золь, Skarifikators, Скарификатор, 1896—1943) — latv. pad. dzejnieks un publicists, Viskrievijas Proletkulta CK loc. ļ. DrbZ red., vēlāk Izglītības tautkomisariāta latvju nod. vadītājs M. I 10, 13, 16, 23, 26, 30, 32, 33, 170, 171, 173, 174, 433, 443, 483, 484, 499, 500, 516, 519—521, 523, 526, 527, 534, 544, 545, 595, 596, 635, 684—686, 700, 705, 706, 709, 716, 719, 720, 725, 727, 732—735, 738, 740—742, 745, 750, 753, 756, 760, 763, 772, 777, 782, II 181, 184, 291, 322—325, 327—329, 336, 338, 350, 363, 364, 367, 377, 421, 587, 649, 652, 655, 656, 659, 660, 663, 668, 675, 681, 682, 693, 700, 704, 706, 717, 725, 727, 736, 737, 743, 750, 761, 764

Privāts O. (īstajā vārdā Kreics Augusts) — revolucionārs literāts II 747

Pr. K., sk. Priednieks-Ozols Kārlis

P. Roberts, sk. Pelše Roberts

Pr. P., sk. Preiss Pēteris
Pr-ss P., sk. Preiss Pēteris
Prokopovičs S. N. — kr. revizionists, «ekonomisma» pārstāvis I 289
Protopopovs V. V. (mir. 1916) — kr. dramaturgs I 677
Pruss Boļeslavs (1847—1912) — poļu rakstnieks I 386, II 477
Prusts Marsels (1871—1922) — franču rakstnieks II 422
Prutkovs Kuzma, sk. Kozma Prutkovs
Pšibiševskis Staņislavs (1868—1927) — poļu rakstnieks, dekadents I 496
Pumpurs Andrejs (1841—1902) — rakstnieks I 265, 323, 324, 346, 753, II 201, 677
Punga Hermanis (dz. 1877) — jaunstrāvnieks, burž. L-jā 1923—1924 fin. ministrs, vēlāk diplomāts II 444, 445
Puņins N. — kr. pad. mākslas kritiķis I 190
Pupa Augusts (1907—1945) — revolucionārs mākslinieks, grafiķis, žurn. «Informators» (1932) līdz-ks II 594, 743
Pūpols V. (īstajā vārdā Pūķis Valdis, dz. 1908) — gleznotājs un revolucionārs literāts II 704
Purapuķe Jānis (1864—1902) — rakstnieks, jaunstrāvnieku apkarotājs, I 279, 280, 335, 438, II 89, 371, 456, 517, 644
Purēns — Pleskavas «Dzīvā Vārda» (1922) red. kol. loc. I 14, II 489
Purics Alfreds (1878—1936) — karikatūrists I 413
Puriņš — Rīgas «Uniona», vēlāk HEMZ'a strādnieks, rakstījis rūpnīcas vēsturi II 360
Puriņš Ernests (ps. Er. P., dz. 1886) — jurists, 1918—1919 Atv. red. I 704
Purvits Vilhelms Kārlis (1872—1945) — gleznotājs I 413, 673, 701, 718, 730, II 460
Puščins Ivans Ivanovičs (1798—1859) — kr. rakstnieks, dekabrists II 765
Puškins Aleksandrs Sergejevičs (1799—1837) — kr. dzejnieks I 15, 330, 340, 346, 485, 486, II 140, 375, 400, 401, 426, 464, 489, 642, 751, 752, 754—757, 759—767
Putniņš Hugo (Sprūds, mir. 1922) — revolucionārs I 739

R., sk. Pelše Roberts
R. A., sk. Ronis A.
Rabācs Kārlis Eduards (dz. 1902) — reakc. žurnālists un rakstnieks, «Rīta» red. loc., emigrants I 692, II 613, 640, 641, 677
Rablē Fransuā (1494—1553) — franču rakstnieks, humānists II 213
Radionovs, sk. Tarasovs-Radionovs A.
Radiščevs Aleksandrs Nikolajevičs (1749—1802) — kr. revolucionārais demokrāts un rakstnieks I 426, 709, II 764, 766
Radziņš Pēteris (1880—1930) — burž. L-jas ģenerālis I 15, II 489, 572
Rafaels Santi (1483—1520) — itāliešu gleznotājs un arhitekts I 152, 543
Raifeizens Fridrihs Vilhelms (1818—1888) — vācu kooperators I 288
Rainis Jānis (īstajā vārdā Pliekšāns, ps. nn, Nagliņš A., 1865—1929) — I 14, 29, 32, 37, 59—62, 85, 89, 105, 110, 122, 124, 134, 170, 186, 216, 319, 325—327, 334, 335, 371, 384, 432, 446, 450, 453, 469, 475, 489, 501—515, 517, 519, 521, 526, 534, 535, 541, 545, 586, 592, 596, 597, 625—643, 651, 655, 667, 674, 697, 703, 710—712, 715—717, 722—726, 730, 734, 738, 740, 742, 745, 750, 751, 756, 758, 761, 762, 764, II 184, 190, 191, 195, 196, 198, 199, 260, 267, 274, 317, 326, 328, 329, 338, 339, 346, 373, 393, 394, 395, 400, 401, 402, 404, 405, 407, 426, 429—441, 445, 454, 456, 460, 463, 481, 482, 485, 501, 637—643, 647, 649—652, 654—658, 662, 663, 665, 669—671, 677, 682, 684, 721, 733, 734—744, 748—750, 753, 756, 760, 762, 765
Raisters Ēriks (dz. 1905) — reakc. dzejnieks un žurnālists, «Rīta» red., emigrants, pad. varas apmelotājs I 692, II 610
Ramats Eduards (ps. Ed. Lejgalietis, dz. 1886) — skolotājs un dzejnieks II 43, 44, 709
Raņķis Augusts (1875—1937) —

literāts, grāmatizd. un tirgotājs R. II 662
Rasons Kārlis (ps. K. R., 1904—1931) — latv. pad. rakstnieks un žurnālists, SC, LZ un C līdz-ks I 783, II 648, 672, 682, 694
Reinfelds Jānis (dz. 1882) — komponists un mūziķis II 741, 742
Reinis J. — literāts II 679
Reiters Teodors (1884—1956) — diriģents, miris emigrācijā I 11, 412
Rēja Voldemārs (īstajā vārdā Kārlis Fedorovičs, 1903—1953) — latvju literāts, aprakstnieks II 425, 762
Remarks Ēriks Marija (dz. 1898) — vācu rakstnieks II 652, 662, 669, 723
Rembrants Harmens (1606—1669) — holandiešu gleznotājs II 755
Remiķis Mārtiņš (1845—1921) — skolotājs un latv. rakstu cenzors Pp. II 440, 441, 734
Renārs Žoržs — franču literatūras teorētiķis I 697
Reneslāce — skolotāja R. 4. ģimnāzijā II 684
Renns Ludvigs (dz. 1889) — vācu revolucionārs rakstnieks II 706, 727
Repins J. V. (1874—1936) — kr. pad. rakstnieks I 163
Repins Iļja Jefimovičs (1844—1930) — kr. gleznotājs II 22, 755, 756, 763
Reskins Džons (1819—1900) — angļu mākslas teorētiķis I 48, 50, 465, II 98
Revess Bels (dz. 1876) — ungāru rakstnieks I 736
Revežs, sk. Revess Bels
Rids Džons (1887—1920) — amerikāņu strādnieku kustības darbinieks, rakstnieks un publicists I 754
Ridus Andrejs (ps. R., dz. 1876) — skolotājs, SC līdz-ks I 728, 779, II 713
Rihters Oskars (īstajā vārdā Joass, 1898—1937) — latv. pad. rakstnieks, I 605, 606, 657, 759, II 181, 200, 244, 304, 305, 368, 387, 388, 390, 392, 400, 423, 427, 486, 488, 649, 657, 658, 732, 733, 748, 750, 756, 759, 761, 764, 766
Rikardo Deivids (1772—1823) — angļu tautsaimnieks I 283, 296
Rinkuss K. — mākslinieks un revolucionārs I 757, II 695, 727, 753
Rinkuss R. (II 753 nepareizi), sk. Rinkuss K.
Rītiņš Indriķis (1872—1961) — skolotājs un literāts, soc. dem. darbinieks, emigrants II 684
R. K., sk. Rasons Kārlis
Robespjers Maksimilians (1758—1794) — viens no Francijas 1789. g. buržuāziskās revolūcijas vadoņiem I 426
Rodēns Ogists (1840—1917) — franču tēlnieks I 54, 90, 698, 699
Rodovs S. A. (dz. 1893) — kr. pad. rakstnieks II 23
Roga J. — literāts buržuāz. L-jā II 604
Roland-Holsta Henriete (dz. 1869) — holandiešu rakstniece I 77
Rolāns Romēns (*Rolland*, 1866—1944) — franču rakstnieks, publicējis arī rakstus par L-ju un latv. I 130, 656, 716, 729, II 238, 435, 437, 566, 567, 576—579, 583, 586, 628, 629, 675, 692, 699, 726, 735, 737, 749—751, 757, 761
Rolavs Ernests (1874—1907) — sociālistu-revolucionāru publicists I 326, II 720
Romans — skolotājs Madlienā 19. gs. 80. gados I 329, 333
Romašovs Boriss Sergejevičs (1895—1958) — kr. pad. dramaturgs II 156, 346, 767
Romēns Žils (dz. 1885) — franču rakstnieks I 672, 674
Ronis A. ps. A. R.) — literāts I 741, 764, II 254
Rošers Vilhelms Georgs Fridrihs (*Roscher*, 1817—1894) — vācu tautsaimnieks I 286
Roze A. — Izglītības Komisariāta sekretārs Pad. L-jā (1919) I 714, 718
Roze Jūlijs (dz. 1892) — reakc. literāts, emigrants II 563
Rozenbahs E., sk. Fross Emīls
Rozenbergs A. — revolucionārs, publicists I 699, 725, II 356, 667, 699
Rozenovs Emīls — kr. dramaturgs I 698, 701, 711, 714, 734
Rozens Juris (1869—1927) — māc. un literāts II 479
Rozentāls Janis (1866—1916) — gleznotājs I 673, II 460

Roziņa-Dobele Marija (revolucionāres iesauka: Bābietis, mir. 1925) — revolucionāre, Fr. Roziņa-Āža sieva I 755
Roziņš-Āzis Fricis (1870—1919) — revolucionārs publicists, viens no latv. nelegālās preses pirmajiem organizatoriem, pirmais L-jas Pad. Valdības zemkopības tautas komisārs I 24, 26, 204, 215—217, 230, 234, 246, 261, 262, 277, 287, 299, 301, 302, 305, 308, 311, 316, 317, 325—327, 334, 335, 337, 338, 502, 656, 657, 701, 704, 707—709, 711, 712, 714, 716—720, 724, 739, 745, 753, 758, 759, 766, II 333, 335, 430, 445, 454, 482, 655, 736, 749
Rozītis F. (arī Rozīts) — Ļ. Latiznama lit. pulciņa līdz-ks 30. gados II 740, 756
Rozīts Dāvids — revolucionārs, partijas un pad. darbinieks, 1919 LSD Vidienas komit. loc. I 699
Rozīts Pāvils (1889—1937) — rakstnieks, 1918 — Ld. literārās nod. vadītājs I 667, 699, 739, II 18, 481, 562, 563, 567, 588, 617, 629—632, 647, 650, 652, 684, 701, 736, 740, 748, 757, 760, 761, 766
Rožkalns Davids — revolucionārs Amerikas latv. literāts, 20. un 30. gados darbojies Ļ. I 734, 783, II 293, 676, 683
R. P., sk. Rudzīte P.
R. P., sk. Rudzītis P.
Rublauss Voldemārs — literāts, drošības orgānu darbinieks I 734, II 75, 227, 254, 324, 750
Rudevics Ansis (ps. A. R., dz. 1890) — sociāldemokrātu publicists, kopš 1940 LKP biedrs II 635
Rudzīte P. (ps. P. R.) — MK līdz-ce II 746, 756
Rudzītis K. — literāts, KrC līdz-ks I 783, II 655, 667, 683, 765
Rudzītis Meinhards (dz. 1910) — latv. pad. dzejnieks II 377, 588, 720, 727, 728, 733
Rudzītis P. (ps. P. R.) — KrC red. loc. I 725, 783, II 655, 683, 765
Rudzutaks Jānis (1887—1938) — izcils partijas un Pad. valsts darbinieks I 783, II 667, 683, 742, 758
Rūķis, sk. Rudbārds Pēteris
Rūķītis, sk. Dzenis Osvalds
Rukšāns Jānis (ps. Basmalietis, Es Pats, 1893—1947?) — literāts un tulkotājs, KmC (1934) un SC līdz-ks II 727
Rullis E. — Ļ. «Latiznama» vad. (1933) I 757, II 708
Rutkis-Kaufmanis, sk. Soms K.
Rutkis Alberts — dzejnieks II 41, 43
Rutku Tēvs, sk. Mihelsons Arveds

S., sk. Silinīks Joņs
S. A. — I 725, 764, II 683
S-ais J., sk. Sproģis J.
Sadofjevs Iļja Ivanovičs (dz. 1889) — kr. pad. dzejnieks I 142—145, 428, II 23
Sajanovs Visarions Mihailovičs (1903—1959) — kr. pad. rakstnieks, latv. dai|lit. tulk. kr. val. II 311, 650, 687, 716, 730
Sakne Oskars — literāts, C līdz-ks II 619, 742, 756
Saleniece Natālija (agrāk Bērziņa, 1903—1925) — skolotāja, Ed. Salenieka sieva I 757
Salenieks Eduards (ps. Enāds, Phe, dz. 1900) — latv. pad. rakstnieks I 568, 588, 589, 606, 747, 748, 751, 759, 765, 769, 772, 777, 781, 783, II 14, 74, 77, 145—148, 168, 181, 182, 255, 306—308, 329, 339, 351, 368, 369, 371, 388, 393, 394, 397, 400, 587, 649, 650, 655, 659, 663, 668, 672, 676, 680—683, 694, 699, 706, 713, 717—719, 721, 723, 724, 727, 733, 738, 739, 742, 749—751, 756, 760, 761, 764, 765
Saltikovs-Ščedrins Mihails Jevgrafovičs (1826—1889) — kr. rakstnieks, revolucionārais demokrāts I 554, II 21, 725
Samobitņiks Alekseis Ivanovičs (īstajā vārdā *Maširovs*, 1884—1942) — kr. pad. dzejnieks I 142, 152, II 23
Sanders Jānis (arī Zanders, 1858—1951) — māc. un literāts, burž. nacionālists, emigrants II 438
Sarkanais Dadzis (ps.) — literāts, KrC (1928) līdz-ks I 783, II 668
Sarkanais J., sk. Gailis-Sarkanais J.
Sarkanais J., sk. Sproģu Jānis
Sārts Jānis (īstajā vārdā Apsītis,

dz. 1905) — rakstnieks II 586, 593, 604, 613, 653
Saukums Jānis (1890—1936) — gleznotājs, grām. ilustrators I 696
Sauleskalns Voldemārs (agrāk Zonbergs, dz. 1905) — latv. pad. dramaturgs II 613, 756
Saulietis Augusts (īstajā vārdā Plikauss, 1869—1933) — rakstnieks I 185, 274, 601, II 313, 585, 595, 596, 707, 709
Saulīte-Grunte Alvīne (dz. 1892) — aktrise un režisore VLT «Skatuve» II 723, 729
Saulītis Krišjānis (mir.) — partijas un pad. darbinieks, 1919. LKP Jelgavas apriņķa komit. priekšsēd., latv. kultūras un izglīt. b-bas «Prometejs» kultūrsektora vad. 30. gados I 716, II 15, 296, 394, 704, 713, 756, 761, 764, 803, 806
Sauļuks Joņs — latg. lit. kritiķis, CņK līdz-ks I 772, II 713
Savelis G. — sabiedrisks darbin. 19. gs. 90. gados, «Dienas Lapas» līdz-ks II 445
S. E., sk. Sudrabu Edžus
Sečenovs Ivans Mihailovičs (1829—1905) — kr. dabaszinātnieks II 90
Seifullina Lidija Nikolajevna (1889—1954) — kr. pad. rakstniece I 744, II 30, 310, 740
Seimals V., sk. Zeimals Vladislavs
Seļivanovskis A. — kr. pad. dzejnieks, RAPP sekretārs II 249, 655
Senkevičs Henriks (1846—1916) — poļu rakstnieks I 120, 340, 803
Serafimovičs (īstajā vārdā Popovs Aleksandrs Serafimovičs, 1863—1949) — kr. pad. rakstnieks I 751, 775, 777, II 21, 24, 30, 276, 351, 703, 707, 713, 727
Sergejevs-Censkis Sergejs Nikolajevičs (1875—1958) — kr. pad. rakstnieks II 658
Servantess Saavedra Miguels de (1547—1616) — spāniešu rakstnieks I 655, II 538, 555, 761
Seržants Kārlis (1883—1919) — politisks darbinieks un latv. pad. preses publicists I 699, 716,
Severjaņins Igors (īstajā vārdā *Lotarevs Igors Vasiļjevičs*, 1887—1942) — kr. dzejnieks I 429, 485, II 382
Sezans Pols (1839—1906) — franču gleznotājs II 197
Siao Emi (dz. 1899) — Ķīnas revolucionārais rakstnieks II 707, 712, 761
Silarājs Fricis — skolotājs un revolucionārs, Ļ. Latv. Ped. tehn. pedagogs 30. gados, MĶ un DB red. loc. I 754, II 672, 683
Siliņiks Joņs (ps. A. K., A. Kolps, Angovas Kolps, S.) — latg. literāts, T. red. I 764, 772, 773, 783, II 732, 742
Siliņš J. — burž. L-jas politemigrants I 638, II 652
Siliņš Jānis — L-jas revolucionāro rakstnieku, žurnālistu un mākslinieku sav. biedrs (1935) II 594, 743
Siliņš Jānis (ps. Indindi, 1896—1959) — burž. mākslas vēsturnieks, emigrants I 699, 704
Siliņš Kārlis (dzim. 1874) — jaunstrāvnieks, revolucionārs un literāts, Pleskavas «Dzīvā Vārda», un KrC līdz-ks I 14, 734, 745, II 488, 690
Sīlis K. — LZ aktīvs līdz-ks, 1930—SC red. darbinieks I 757, II 668, 672
Silmanis E. (ps. *Э. С-н*) — latv. daiļliteratūras tulkotājs kr. val. I 751, 758, 765—767, 773, 774, 784, 785, II 657, 670, 671, 674, 675, 686—688, 693, 701, 702, 716, 730, 747, 749, 757, 758
Silmane T. — literatūras vēsturniece *Зв* (1933) līdz-ce II 716, 745, 758
Sinklers Eptons (dz. 1878) — amerikāņu rakstnieks I 54, 656, 732, 738, II 62, 566, 577, 579, 583
Sīpolu Ješka, sk. Banders Ernests
Sirmais Jānis (1863—1895) — valodnieks, «Dienas Lapas» red. loc. jaunstrāvnieks II 445
Sirmais Jēkabs — skolotājs Dagestanā (1900) I 337
Sirmais Reiznieks (ps.) — KrC (1930) līdz-ks II 668
S. J., sk. Gailis-Sarkanais J.
Skalbe Kārlis (1879—1945) — dzejnieks, JLt red. (1918), miris emigrācijā I 58, 185, 374, 583, 595, 621, 667, 669, 676, 697, 699, 712, 716, 730—732, 756, II 35, 36, 172, 198, 313, 460, 510, 525, 559, 617, 632—634, 743

Skalbe Lizete (Erdmane, dz. 1886) — cittautu daiļdarbu tulk., K. Skalbes sieva I 696
Skare Voldemārs (revolucionāra iesauka: Muzikants, dz. 1879) — soc.-dem. darbinieks I 650
Skarģelis — rakstnieks iesācējs Ļ. 30. gados II 750, 756, 763
Skarifikators, sk. Priednieks-Ozols Kārlis
Skopāns Rūdolfs (dz. 1898) — dziedātājs — baritons, politisku kampaņu dalībnieks II 713
Skots Lerua — amerikāņu rakstnieks I 134, 404
Skots Valters (1771—1832) — skotu rakstnieks I 620
Skrābāns Pauls (1884—1938) — tipogrāfs, literāts un tulkotājs Dznt izd. I 699
Skroders Alfreds (dz. 1883) — skolotājs, rakstnieks I 716
Skuja Alvīne, sk. Klitija
Skujeniece Biruta (1888—1931) — aktrise un dzejniece I 510
Skujenieks Emils (dz. 1903) — burž. literāts, emigrants II 614, 712, 755
Skujenieks Marģers (1886—1941) — statistiķis, soc. dem. darbinieks burž. L-jā I 645, 692, 712, II 41
Skujietis, sk. Anskins Ādolfs
Skujiņa Austra (1909—1932) — dzejniece II 694
Skuja-Klitija, sk. Klitija
Skuju Frīdis, sk. Mīlbergs Gotfrīds
Slonimskis Mihails Leonodovičs (dz. 1897) — kr. pad. rakstnieks II 30
Slovackis Juliuss (1809—1849) — poļu dzejnieks I 340
Smiļģis Eduards (dz. 1886) — režisors un aktieris, PSRS Tautas mākslinieks I 697
Smiltēns — 30. gados skol. Vitebskā, literāts II 712
Smits Ādams (1723—1790) — angļu rakstnieks I 251, 254—259, 271, 283, 284, 286, 296, 753
Smoļins V. F. (dz. 1890) — kr. pad. dramaturgs II 156
Soboļevs Leonids (dz. 1898) — kr. pad. rakstnieks II 728
Sofokls (ap 496—406 pr. m. ē.) — dzejnieks, sengrieķu traģēdiju autors I 404, 581
Soms Kārlis (īstajā vārdā Kaufmanis, 1894—1937) — revolucionārs, partijas un pad. darbinieks, 1919 LKP R. komit. priekšsēdētāja vietnieks I 699, 704, 715, 773, II 655, 718, 733
Sondors B. — T (1927) līdz-ks I 773, II 668
Sosārs Burhards (1890—1953) — diriģents un komponists I 725
Sosjura Vladimirs (dz. 1898) — ukraiņu pad. dzejnieks II 677
Spāģis Andrejs (1820—1871) — jaunlatviešu publicists I 208, 250, 323, 753
Spensers Herberts (1820—1903) — reakcionārs angļu filozofs un sociologs II 457, 458
Spieķis (īstajā vārdā Jānis Eģis) — L-jas pagrīdnieks (līdz 1920. g.), vēlāk partijas darbin. PSRS, JnĶm līdz-ks I 734
Spinoza Baruhs (*Benedikts*, 1632—1677) — holandiešu filozofs, materiālists un ateists I 229
Spr. J., sk. Šillers Eduards
Spr. Juris, sk. Šillers Eduards
[*Sproģis Jānis*] *Sarkanais J.* (I 757. lpp. nepareizi), jābūt [Gailis J.] Sarkanais J.
[*Sproģis J.*] J. S-ais (I 747. lpp. nepareizi), jābūt [Gailis J.] J. S-ais
Sproģis Jānis (revolucionāra iesaukas un ps.: Sarkanais, Sarkanais J., J. S-ais, 1877—1957) — revolucionārs un politisks darbinieks I 717, 725, 747, 757, 773, II 683
Sproģis Jūlijs (dz. 1887) — mūzikas kritiķis, komponists I 715
Sprūdžs Alberts (1908—1944) — reakc. rakstnieks un žurnālists II 618, 722
Sprunguļu Juris, sk. Šillers Eduards
Sprūde Jānis (dz. 1864) — ārsts, «Dienas Lapas» līdz-ks (1895) II 445
Spure Žanis (1901—1943) — partijas darbinieks un literāts, partijas nelegālās preses līdz-ks II 370, 727, 742, 750
Staļskis Suleimans (1869—1937) — Dagestānas Tautas dzejnieks II 765
Staņislavskis Konstantins Sergejevičs (1863—1938) — izcils kr. pad. režisors un aktieris, teātra teorētiķis II 214, 706, 713
Starcevs Iv. — kr. dzejn. imažinists I 495

Statists A. (īstajā vārdā O. Andersons) — kooperācijas darbinieks un literāts, SC līdz-ks II 710
Stavskis Vladimirs Petrovičs (īstajā vārdā Kirpičņikovs, 1900—1943) — kr. pad. rakstnieks II 30, 63, 289, 655, 678
St. D., sk. Stučka Dora
Stenders Aleksandrs Johans (saukts Jaunais Stenders, 1744—1819) — baltvācu māc. un literāts I 240
Stenders Gothards Frīdrihs (saukts Vecais Stenders, 1714—1796) — I 57, 237—242, 321, 752, 753, II 744
Stepermaņu Krustiņš (1860—1941) — grāmattirgotājs un rakstnieks I 389
Stērste, arī *Stērstu Andrejs* (1853—1921) — jurists un literāts, Stērstes Elzas tēvs I 732
Stērste Elza (dz. 1885) — latv. rakstniece, tulkotāja II 656
St. K., sk. Upīts Andrejs
St. P., sk. Stučka Pēteris
Strahovičs Fjodors (1844—1919) — Baltijas skolotāju semināra direktors (1891—1909) II 484
Straubergs Kārlis (1890—1962) — filologs, folklorists un dzejnieks, burž. nacionālists, emigrants I 699, II 447, 448
Straujāns Jānis (īstajā vārdā Masters, 1884—1938) — revolucionārs rakstnieks un publicists, M. Gorkija tuvs paziņa, PSRS diplomātiskā dienesta darbin.; 1931—1935 TASS pārstāvis L-jā I 705, 718, 758, 765, 774, 784, 785, II 244, 385, 391, 656, 657, 670, 686, 687, 715, 717, 733, 744, 748, 755, 756, 761
Strauss V. — sarkanais strēlnieks, LKP VI kongresa delegāts I 764, 773, II 711, 717, 718, 733
Strautmanis — inženieris Bakū (1907), Birznieka-Upīša paziņa I 336, II 479, 480
Strauts Kārlis, sk. Upīts Andrejs
Strazdiņš Kārlis — skolotājs, pedagoģisku rakstu autors, latv. pad. presē 30. gados I 742, 751, II 699
Strindbergs Augusts Juhans (1849—1912) — zviedru rakstnieks I 698
Strods Jānis — pilsoņu kara dalībnieks, atmiņu krāj. «*В Якутской тайге*» M.-L., 1930) autors II 670, 731
Strunke Niklāvs (dz. 1894) — gleznotājs, dekorators un grafiķis, burž. nacionālists, emigrants I 674, II 689, 715
Stucka K. — strēlnieks, rakstu krāj. «Latvju revolucionārais strēlnieks» (M., 1934) red. loc. un līdz-ks II 717, 718, 733
Stučka Dora (ps. D. St., dz. Pliekšāne, 1870—1959) — revolucionārās kustības darbiniece, tulkotāja, «Dienas Lapas» līdz-ce, P. Stučkas dzīves un darba biedre, J. Raiņa māsa I 626, 627, 707, II 669, 694, 697, 699, 742
Stučka Pēteris (ps. §, -ps., P. St., 1865—1932) — revolucionārs publicists, jurists, LKP dibinātājs, pirmais L-jas pad. valdības priekšsēdētājs I 12, 26, 32, 37, 215, 216, 233, 291, 304, 325, 326, 334, 339, 503, 509, 515, 569, 626—628, 646, 650, 697—708, 710, 712, 717, 719, 720, 724, 725, 727, 732, 734—736, 741, 742, 745, 746, 749, 751—753, 755, 757—760, 762—764, 766, 768, 772, 773, 775, 778, 781, 783, II 17, 430, 442—446, 454, 489, 650, 655, 660, 662—669, 673, 683, 688, 689, 692—700, 702, 703, 705—708, 710, 711, 713, 714, 717, 719, 723, 726, 728, 737—743, 746, 749, 751, 753, 754, 759, 761, 763—765
Stūritis Eduards — skolotājs, L. Latv. pedagoģiskā tehn. ilggadējs direktors, VLT «Skatuve» mākslas padomes priekšsēdētājs un «Prometeja» skolu sekcijas darbin., DB un MK red. loc. I 728, 753, II 356, 357, 365, 393, 683, 699, 704, 708, 712, 713, 724, 728, 742, 745, 746, 759
Sud-ls E., sk. Sudmalis Emīls
Sudmalis Emīls (E. S., E. Sud-ls, E. S-ls, dz. 1897) — revolucionārs literāts un politisks darbin., buržuāz. L-jā strādnieku-zemnieku frakcijas S dep., legālo progresīvo izd. līdz-ks II 702, 705, 728, 742, 756
Sudrabkalns Jānis (īsteni Arvīds, agrāk Peine, ps. Oliveretto, dz. 1894) — I 20, 536, 537, 539, 543, II 18, 41, 42, 193, 199, 619—629, 738, 748
Sudrabs, sk. Lācis-Sudrabs Jānis

Sudrabs J., sk. Lācis-Sudrabs Jānis
Sudrabu Edžus (īstajā vārdā Zilbers Eduards, 1860—1940) — rakstnieks I 14, 37, 280, 281, 324, 328—331, 333—347, 351—384, 386—398, 597, 598, 728, 729, 737, 738, 743, 745, 747—749, 751, 753, 754, 756, 757, 759, 760, 762—765, II 18, 191, 192, 289, 353, 354, 357, 360, 402, 405, 406, 456, 460, 474—477, 479, 482, 485, 488, 491, 587, 636, 637, 649, 656, 658, 662, 668, 672—674, 677, 679, 689, 692, 699, 705, 713, 723, 724, 726, 728, 732—734, 736, 738, 740, 743, 746, 748, 750, 751, 753, 755—758, 761, 764—766
Surgučevs Ivans Dmitrijevičs (dz. 1881) — kr. dramaturgs I 711
Surikovs V. I. (1848—1916) — kr. gleznotājs reālists II 763
Svelme Antons (īstajā vārdā Meņģelis Alfreds, ps. A. Sv-me dz. 1895) — partijas darbinieks un literāts skolotājs, JnKm līdz-ks I 717, 725, 734
Sverdlovs Jakovs Mihailovičs (1885—1919) — partijas un Pad. valsts darbinieks, Viskrievijas CIK priekšsēdētājs (1917—1919) I 707
Svēre J. (īstajā vārdā Kaužēns, vēlāk Bērziņš Jānis, ps. J. Sv., dzim. 1905) — revolucionārs dzejnieks un publicists, C, KmC un SC aktīvs līdz-ks II 365, 367, 399, 404, 420, 427, 688, 705, 713, 717, 718, 728, 742, 750
Sviderskis Aleksejs Ivanovičs (1878—1933) — revolucionārs, pad. darbinieks un žurnālists I 707
Sviris Pēteris (īstajā vārdā Blūmfelds, ps. -ps-, 1891—1943) — latv. pad. dzejnieks un lit. kritiķis, V. I. Ļeņina darbu tulk., kopš 1919. g. darbojies PSRS, JC red. loc. (1925—1928), KrC red. (1926—1931), KmC atb. red. (1931—1934) I 17, 18, 30, 31, 468, 478—482, 484, 519, 520, 537, 538, 540, 541, 544, 563, 564, 566, 596, 597, 684, 685, 699, 720, 725, 735—737, 741, 742, 745—747, 752, 754, 755, 758, 760, 763—767, 770, 773, 777, 784, II 58, 189, 245, 253, 327, 329, 376, 401, 403, 487, 587, 649, 650, 655, 656, 668, 670, 674, 675, 678, 684, 689, 693, 702, 704, 728, 732, 733, 740, 742, 750, 758, 759, 761, 762, 764—766
Sv-me A., sk. Svelme Antons

Šabraks Ķencis, sk. Kalniņš Jānis
Šagiņjana Marieta Sergejevna (dz. 1888) — pad. rakstniece II 30, 147, 148, 582, 707, 714
Šalkonis (īstajā vārdā Dīriķis Kristaps, 1882—1957) — revolucionārs un dzejnieks I 30, 475, 478, 481, 483, 484, 516, 728, 734, II 58, 662, 677
Šanteklers Ludvigs, sk. Gailis Mārtiņš
Š. B. Ed., sk. Šmits-Birojs Eduards
Š.-Birojs Ed., sk. Šmits-Birojs Eduards
Š. Ed., sk. Šillers Eduards
Šekspīrs Viljams (1564—1616) — izcilais angļu dramaturgs I 100, 136, 187, 543, 577, 699, 738, II 21, 29, 464, 642
Šellings Frīdrihs Vilhelms Jozefs (1775—1854) — vācu filozofs objektīvais ideālists I 80
Šēnfelds — nervu klīnikas īpašn. R. II 473
Šepskis Oskars (1850—1914) — ērģelnieks un komponists II 484
Šeršņevičs Vadims G. (dz. 1893) — kr. pad. dzejnieks, imažinists, latv. dzj. tulk. I 495, 496, 546, II 21
Ševčenko Tarass Grigorjevičs (1814—1861) — izcilais ukraiņu dzejnieks, revolucionārs un domātājs I 443, 709, II 719, 752
Šilfs-Jaunzems Jānis (1891—1921) — revolucionārs politisks darbinieks, viens no LKP vadoņiem pagrīdē, LSD un LKP CK loc. 1918. g. LSD CK sekr. 1919. g. L-jas Pad. Valdības loc., buržuāz. L-jā R. Centrālcietumā nošauts I 655, 728, 732, 734, 743, 744, 756, 760, 762, 764, 769, 779, II 396, 513, 674, 695, 713, 750, 756, 757
Šiliņš P. — avīzes «Latvijas Rīts» (1920) red. I 721
Šillers E. [*Ķ. Šabraks*] [I 754, nepareizi], sk. Kalniņš J. [Ķ. Šabraks]
Šillers Edgars (1881—?) — skolotājs un lit. kritiķis II 712

Šillers Eduards (ps. Ed. Š., Spr. J., SPR. J., Spr. Juris, Sprungu|u Juris, 1889—1944) — latv. pad. rakstnieks un žurnālists, C aktīvs līdz-ks I 26, 31, 471, 482, 516, 519, 565, 583, 586, 587, 589, 637, 684, 685, 707, 716, 717, 724, 725, 727, 728, 734, 736—738, 742, 744, 745, 747, 748, 754, 760, 763, 764, 767, 768, 775, 777, 778, 781, II 169—172, 181, 245, 253, 274—278, 289, 324—329, 336, 337, 344, 350, 364, 375—377, 394, 395, 421, 587, 650, 652, 655, 656, 667, 668, 684, 693, 699, 705, 706, 708, 714, 728, 742, 743, 750, 757, 759, 761, 764, 766

Šillers Johans Hristofs Frīdrihs (1759—1805) — vācu dzejnieks I 104, 132, 330, 416, 451, 458, 559, 577, 619, 708, 711, 714, 722, 723, 725, II 461, 464, 482

Šklovskis Viktors (dz. 1897) — pad. literatūras teorētiķis un pētnieks II 144, 680, 756

Š. Ķ., sk. Ķalniņš Jānis

Šķilters Kārlis — vēsturnieks un kultūras darbinieks, SC red. (1924—1925) I 745, 751, 755, 757, 764, 769, 773, 777, 782, 783, II 668, 682, 684, 695, 699, 714, 718, 733

Šķipsna Ēvalds (ps. E. Š., dz. 1893) — literāts, dramaturgs I 717

Šlafs Johanness (1862—1941) — vācu rakstnieks I 52

Šmeļovs Ivans (dz. 1875) — kr. rakstnieks I 53

Šmidre — L-jas progresīvs dzejnieks 30. gados II 702

Šmits-Birojs Eduards (ps. Bi. E., Bi Ed., Birojs, Š.-B. Ed., Š.-Birojs Ed., 1891—1937) — latv. pad. rakstnieks un revolucionārs, I 14, 564, 566, 567, 587, 728, 736, 743, 747, 748, 759, 764, II 58, 164, 245, 253, 254, 274, 275, 277, 314, 316, 327, 329, 337—339, 394, 488, 489, 491, 587, 654, 675, 679, 689, 690, 693, 697, 706, 712, 718, 722, 724, 726

Šolohovs Mihails Aleksandrovičs (dz. 1905) — kr. pad. rakstnieks I 624, II 30, 89, 246, 396, 582, 728

Šopenhauers Arturs (1788—1860) — reakc. vācu filozofs ideālists I 80, 672

Šostakovičs Dmitrijs Dmitrijevičs (dz. 1906) — pad. komponists II 33, 382

Šotmans A. — revolucionārs, rakstu krāj. «Cīņu dienas» (M., 1930) līdz-ks II 659

Šovs Džordžs Bernhards (1856—1950) — angļu dramaturgs I 54, 92, 698, 702, 722, 729, II 28, 238, 566, 577, 579, 673, 678, 716, 753

Špenglers Osvalds (1880—1936) — vācu filozofs ideālists I 581, 582, II 188

Špīlhagens Frīdrihs (1829—1911) — vācu rakstnieks I 163

Štāls — latv. pad. rakstnieks 30. gados, viens no HEMZ rūpn. vēstures autoriem II 360, 750

Šteinheims Kārlis, sk. Šternheims Kārlis

Štengele Lilija (1891—1958) — aktrise, operdziedātāja I 698

Šternheims Kārlis (1878—1942) — vācu rakstnieks ekspresionists I 672, 750, 766

Šterns Ādolfs (īstajā vārdā A. Ernests, 1835—1907) — vācu rakstnieks un lit. vēsturnieks I 52, 53

Štirners Maksis (1806—1856) — vācu filozofs un žurnālists II 159

Strāls arī Strāls Kārlis (dz. 1880) — latv. rakstnieks I 699

Šuberts Francis (1797—1828) — austriešu komponists II 22

Šulcs-Dēličs Francs Hermans (1808—1883) — vācu kooperācijas darbinieks I 286—290

Šulcs-Hermanis Kristaps (1877—1927) — viens no L-ajs soc.-dem. partijas dibinātājiem, tās pirmo kongresu delegāts un CK loceklis II 445

Šūmane Marija (dz. 1899) — tulkotāja I 783, II 656, 668, 684

Švābe Arveds (1888—1959) — reakc. vēsturnieks un rakstnieks, LU prof., emigrants I 31, 59, 60, 231, 232, 452, 484, 533, 667, 725, II 618, 699

Švānberģi, tēvs un dēls — skolotāji Priekulē ap 1900. g. II 484

Švandoze Jēkaups, sk. Laroze-Mazais J.

Švandozes dēls, sk. Laroze-Mazais J.

Šveics Erasts (dz. 1895) — gleznotājs II 689

Tairovs Aleksandrs Jakovļevičs (1885—1950) — pad. režisors II 33
Talcis Ādolfs (dz. 1904) — latv. pad. rakstnieks I 692, II 678
Talents, sk. Kadiķis-Groznijs Arturs
Taliņš, sk. Kadiķis-Groznijs Arturs
Tālmane M. — literāte Ļ., 30. g. skolotāja Baškīrijā II 712, 728
Tambaks Andrejs (1895—1921) — revolucionārs un skolu darbinieks, mākslinieks un literāts I 734
Tamizars Voldemārs, sk. Vintiņš Pēteris
Tangens, sk. Kalniņš Bruno
Tarasovs-Radionovs A. (dz. 1885) — kr. pad. rakstnieks I 748, 750, II 30
Tejors Ad., sk. Girgensons Adalberts
Telmanis Ernsts (1886—1944) — vācu un starptautiskās strādnieku kustības darbinieks II 376
Tēns Ipolits (1828—1893) — franču literatūrvēsturnieks un filozofs I 84, 140, 213, 315, 571, 670
Tentelis Augusts (1876—1942) — reakc. vēsturnieks, burž. nacionālists, II 689
Tēraudkalns R. (īstajā vārdā Ūdrašs) — jauns dzejnieks 30. g. PSRS II 312—316, 320, 399, 698, 699, 710, 750
Tērauds Jēkabs (Timofejevs, ps. J. T., 1905—1961) — žurnālists, SC (1933) redaktors, DB red. loc. II 703, 728, 747, 757, 766
Tičina Pavlo (dz. 1891) — ukraiņu pad. dzejn., valsts darbin. II 582, 677
Tidemans — Birznieka-Upīša paziņa Bakū (1907) II 480
Tihonovs Nikolajs Semjonovičs (dz. 1896) — kr. pad. dzejn. I 568, 753, II 728
Timofejevs Leonids Ivanovičs (dz. 1904) — pad. literatūrzinātnieks I 163
Tirgo Anne Robērs Žaks (1727—1781) — franču valstsvīrs un tautsaimnieks I 257, 258
Tirmane A. — skolotāja, pedagoģisku rakstu autore II 743
Tirzmaliete (īstajā vārdā Dzelzkalne Minna, 1876—1942) — rakstniece I 171, II 618
T. J., sk. **Tērauds Jēkabs**
T. K., sk. Ozoliņš-Tomass Kārlis
T-ks, sk. Loja Jānis
Tobijs, sk. Burnevics Edmunds
Tollers Ernsts (1893—1939) — revolucionārs vācu rakstnieks I 672, 748, 749, II 155, 728
Tolstojs Aleksejs Konstantinovičs (1817—1875) — kr. rakstnieks II 728, 748
Tolstojs Ļevs Nikolajevičs (1828—1910) — izcilais kr. rakstnieks I 56, 114, 120, 187, 230, 452, 465, 486, 561, 623, 698, 724, 730, 732, 782, 785, II 23, 28—30, 89, 112, 140, 190, 201, 246, 346, 460, 461, 463, 464, 721, 735, 736, 741, 752, 755, 757, 760
Toma Ludvigs (1867—1921) — vācu dzejnieks satīriķis I 711
Tomass, sk. Ozoliņš-Tomass Kārlis
Tomass K., sk. Ozoliņš-Tomass Kārlis
Tomsons Rihards (1839—1884) — agronoms, jaunlatviešu publicists I 333
Treijs Hermanis (1794—1849) — baltvācu māc. un literāts I 322
Treimanis Eduards — Zvārguļu Edvards (1866—1950) — dzejnieks, car. Krievijas 2. Valsts domes deputāts I 57, 302, 315, 320, 327, 335, 753, II 17, 395, 450—452, 456, 460, 589, 597
Treimanis Krišjānis (dz. 1887) — revolucionārs, latv. strēln., Iskolastrela loc. II 652, 656
Tretjakovs Pavels Mihailovičs (1832—1898) — kr. gleznotājs II 712, 755
Tretjakovs Sergejs M. (dz. 1892) — kr. pad. rakstnieks imažinists I 495, II 25, 30, 88, 91
Trimda, sk. Veldre Vilis
Trimda J., sk. Veldre Vilis
Tropiņins Vasilijs Andrejevičs (1776—1857) — kr. gleznotājs reālists II 764
Tullijs Antons (1851—1909) — skolotājs, dzejnieks un māc. grām. aut., Kaudzītes M. svainis I 280
Turgeņevs Ivans Sergejevičs (1818—1883) — kr. rakstnieks I 330, 486, II 61, 89, 112, 246, 708, 712
Turks, sk. Loja Jānis
Tūters Eduards (dz. 1893) — reakc. žurnālists un dzejnieks-zaļvārnietis, emigrants II 611
Tūters Kārlis (1873—1926) —

žurnālists, burtlicis, tehniskais redaktors «Dienas Lapā» I 704
Tvens Marks (1835—1910) — amerikāņu rakstnieks II 761

U. A., sk. Upīts Andrejs
Uailds (Vailds) Oskars (1856—1900) — angļu rakstnieks II 375
Ubāns Konrads (dz. 1893) — Mākslas akadēmijas prof., LPSR Tautas mākslinieks I 11, 413, 674
Ūdris *Pēteris* (dz. 1870) — revolucionārs, LZ līdz-ks I 764
Uedsli Olīvija — angļu rakstniece I 785, II 205
Uelss, sk. Velss Herberts Georgs
Uldis, sk. Laukmanis Kristaps
Ulmanis Kārlis — burž. L-jas fašistisks diktators I 501, 502, 656, 667, 668, 704, 709, 716, 718, 720, 725, 731, II 38, 435, 437, 563, 592, 616, 617, 630, 633, 637, 638, 641, 642, 743
Ulmis, sk. Brūklenājs Augusts
Uļjanovs K., sk. Ļeņins Vladimirs Iļjičs
Unams Žanis Alfreds (dz. 1902) — publicists, Ulmaņa fašist. režīma ideologs, emigrants II 562, 602, 603, 615, 617, 699
Upītis J. — dramatiskās satīras autors I 765
Upītis Kārlis (ps. K. U., -U-, dz. 1894) — žurnālists, 1924—1940 Dz red., burž. nacionālists I 705
Upīts Andrejs (ps. A. U., Kārlis Strauts, K. St., K. Strauts, dz. 1877) — I 10, 11, 26, 27, 29, 31, 37—39, 383, 389—392, 404, 405, 409, 412, 413, 423, 433, 449, 466, 468, 469, 475, 507—510, 512, 514, 525, 530—538, 540, 542—544, 548, 560, 571, 576, 577, 583, 601, 608, 621, 625, 668—670, 675, 682, 688, 689, 705, 706, 709—711, 714, 717, 718, 720, 725, 730, 731, 738, 740, 741, 745, 751, 758, 763, 764, 773, 774, 783—785, II 18, 89, 90, 96, 181, 201, 265, 266, 363, 383, 401, 435, 481, 482, 562, 563, 567, 608, 617, 643—647, 649, 650, 656—658, 660, 662, 665, 668, 669, 671, 673, 674, 677, 684, 686, 688, 692, 694—696, 700, 703, 709, 710, 712, 714, 733, 748, 753, 756, 758—760, 762, 765, 766
Upmalis K., sk. Pelēkais Kārlis
Uspenskis Gļebs Ivanovičs (1843—1902) — kr. rakstnieks I 53, II 758
Ustinovs G. F. — kr. pad. rakstnieks I 163
U. V., sk. Laukmanis Kristaps

V., sk. Janele-Viens Jūlija
V., sk. Veidenbaums Eduards
Vācietis Jukums (1873—1938) — latv. strēln. virsnieks, 1918.—1919. Sarkanās Armijas virspavēlnieks, vēlāk Kara akadēmijas prof. PSRS I 737, 748, 773, 776, II 718
Vāgners Jēkabs (1859—1942) — lauksaimn. un rakstnieks II 445
Vāgners Rihards (1813—1883) — vācu komponists I 713, II 22, 29
Vahtangovs Jevgeņijs Bagrationovičs (1883—1922) — pad. aktieris, režisors un teātra darbinieks I 781, II 346, 714
Vaidavietis R. — lugas «Saules atgriešanās» autors (1918) I 703
Vaijans-Kutirjē Pols (1892—1937) — franču politisks darbinieks, komūnists, rakstnieks un žurnālists II 761, 762
Vajanskis Svetozars (1847—1916) — slovaku rakstnieks un publicists I 340
Valdbahs Hermanis (ps. Pidžus, 1891—?) — strēlnieks, armijas politnodaļu darbinieks I 734, 776, 777
Valdemārs Krišjānis (1825—1891) — tautsaimnieks un rakstnieks I 205, 207, 208, 248, 250, 263, 264, 268, 270, 271, 322, 323, 383, 626, 730, 753
Valdis (īstajā vārdā Zālītis Voldemārs, 1865—1934) — rakstnieks II 720, 760, 761, 763, 765
Valdmanis — skolotājs Dagestānā, Sudrabu Edžus paziņa I 337
Valdmanis E. — literāts, Pleskavas «Dzīvā Vārda» red. 30. gados II 490, 491, 656, 668, 682, 689
Valters Jānis (Vācijā pazīstams ar vārdu Kuraus, 1869—1932) — latv. gleznotājs II 460, 462
Valters Miķelis (dz. 1874) — reakc. literāts, emigrants I 41, 229, 645, 650, 651

Vaļbe B. (dz. 1889) — kr. lit. vēsturn. I 765, II 670, 671, 687
Vanadziņš Ādolfs (dz. 1884) — režisors, viens no VLT «Skatuve» dibinātājiem II 193, 668, 708, 714, 728, 734, 736, 738, 743, 759
Vasermans Jakobs (1873—1934) — vācu romānists II 583
Vasņecovs Viktors Mihailovičs (1848—1926) — kr. gleznotājs II 22, 23
Vašingtons Džordžs (1732—1799) — amerikāņu valsts darbinieks II 474
V. E., sk. Veidenbaums Eduards
Vēbers Aleksandrs (1848—1910) — publicists, pārlatviskojies vācietis, revolucionārās kustības ienaidnieks I 205, 292, 330
Vecā Āža padēls (ps.) — «Sarkano Dadžu» kal. red. (1922) I 738
Vecais Ventiņš, sk. Imuns Krišs
Vecais Vilks, sk. Altinkovičs K.
Vecaukums Dāvids (ps. V. Dvs., V. Dāvids, Valts Dāvids, dz. 1890) — rakstnieks, žurnālists un tulkotājs I 428—430, 718, II 41
Vecgailis A. — revolucionārs, izglītības darbinieks un publicists I 489, 706, 718, 728, 754, 757, 764, 765
Vecozols Jūlijs (1884—1945) — rakstnieks un žurnālists, burž. nacionālists I 389, II 737, 741
Vecvagars Haralds, sk. Lupands K.
V. Ed., sk. Veidenbaums Eduards
Vedekinds Franks (1864—1918) — vācu rakstnieks un aktieris I 677
Veerts Georgs (1822—1856) — vācu progresīvs dzejnieks II 754
Veidemanis Kārlis (1897—1944) — gleznotājs dekorators, bij. latv. strēlnieks I 718, 747, 752, 762, 783, II 196, 197, 649, 650, 663, 665, 668, 669, 673, 675, 678, 685, 695, 718, 736, 739, 740, 743, 753, 757, 759, 763, 766
Veidemanis R. (I 747. lpp., nepareizi), sk. Eidemanis R.
Veidenbaums Eduards (ps. Ed. v., E. V., V., 1867—1892) — I 58, 83, 206, 215, 299, 301, 302, 305—307, 312, 315—321, 325, 327, 335, 404, 521, 573, 634, 718, 724, 731, 739, 753, 765, II 17, 138, 191, 192, 395, 401, 405, 424, 446—453, 482, 513, 677, 681, 734, 743, 744, 748, 762, 764, 765
Veidens J. (ps. J. V.) — teātra kritiķis, KrC līdz-ks II 656, 668, 684, 685, 714, 743
Veinbergs Fricis (saukts Melnais Fricis, 1844—1924) — jurists un reakcionārs publicists I 205, 264, 271, II 441, 714
Veinerts Erihs (1890—1953) — vācu rakstnieks II 689, 694
Veinis P., sk. Vintiņš Pēteris
Veinlands D. F. — rakstnieks, «Rulamana» aut. II 649
Veismanis—Pavasaru Jānis (1867—1913) — māc. un dzejnieks I 210, 211, 214, 313, 314
Veldre Vilis (īstajā vārdā Gulbis Fricis, ps. Trimda Jānis, 1908—1940) — dzejnieks un žurnālists, burž. nacionālists I 692, II 611
Velme Jēkabs (1855—1928) — valodnieks un lit. I 334, 347, II 445
Velns Uldis, sk. Laukmanis Kristaps
Velss Herberts Georgs (1866—1946) — angļu rakstnieks I 620, 730, II 566, 720
Vel. Ul., sk. Laukmanis Kristaps
Vengrovs N. (dz. 1894) — kr. pad. rakstnieks I 781, II 655
Venssku Edvarts (īstajā vārdā Skujenieks Eduards, 1856—1897) — dzejnieks un žurnālists I 389, 645
Verbicka A. A. (1861—1928) — kr. rakstniece, lubiniecisku romānu autore I 435
Veresajevs Vikentijs Vikentjevičs (1867—1945) — kr. pad. rakstnieks I 486, 578, II 21, 755, 761
Vereščagins Vasilijs Vasiļjevičs (1842—1904) — kr. gleznotājs I 120
Verharns Emils (1855—1916) — beļģu-franču dzejnieks I 54, 59, 134, 146, 151, 158, 176, 453, 468, 517, 545, 577, 592, 656, 698, 699, 713, 716, 724, 726, II 28, 326
Verlēns Pols (1844—1896) — franču dzejnieks I 596
Verns Žils (1828—1905) — franču rakstnieks I 620, II 384
Veselijs Artems (īstajā vārdā Kočkurovs Nikolajs Ivanovičs, 1899—1939) — kr. rakstnieks I 578
Veselis Jānis (1896—1962) — reakc. rakstnieks un žurnālists, emigrants II 592, 593, 653, 721, 722

Vesmanis Fridrihs (1875—1942) — advokāts, jaunstrāvnieks, meņševiku publicists II 444
Vidbergs J. — mākslinieks grafiķis I 484, 706, 746
Vidbergs Sigismunds (dz. 1890) — grafiķis, emigrants II 689
Vidiņš Juris Jānis (1862—1921) — žurnālists, «Dienas Lapas» red. loc. 19. gs. 90. gados I 732, II 445
Viena, sk. Janele-Viena Jūlija
Vika Hilda (vēlāk Eglīte, 1900—1963) — gleznotāja un rakstniece II 684
Viksne Pauls (ps. Ojārs, P. V., 1894—1941) — latv. pad. lit. kritiķis, 1919—20. CņB, 1929—37. C red. I 17, 18, 26, 31, 32, 34, 35, 37, 38, 328, 359, 427, 444, 519, 521, 524, 525, 549, 686, 689, 692, 700, 704, 707, 718, 725, 727, 735, 741, 745, 747, 751, 752, 754, 757, 758, 760, 762, 765, 773, 784, II 12, 14, 57—64, 77, 82, 181, 183—185, 189, 191, 192, 271, 274, 329, 346—348, 350—354, 357—360, 363, 393, 394, 397, 399, 401, 402, 405, 426, 427, 530, 563, 565, 587, 595, 616, 617, 634, 648, 650, 656, 659, 669, 672, 677, 684, 685, 689, 693, 696, 700, 714, 717, 718, 728, 729, 733, 734, 737, 743, 748—751, 757, 759, 761, 762, 764, 766
Viksniņš Nikolajs (dz. 1893) — skolotājs un buržuāz. vēsturnieks, emigrants I 656
Vildraks Šarls (dz. 1882) — franču dzejnieks I 672, 673, II 583
Vildraks Žans, sk. Vildraks Šarls
Vilijs — rakstnieks iesācējs, «zaļvārnietis» I 692
Vilis (īstajā vārdā Skranda Kristaps, 1888—?) — partijas un pad. darbinieks, JnKm līdz-ks I 735, 741
Vilks Jānis (dz. 1893) — partijas darbinieks, 1919 — Cēsu apriņķa IK priekšsēdētājs, vēlāk lektors PSRS augstskolās, tagad LVU politekon. pasn. I 701, 718, II 743
Ville Bruno (1860—1928) — vācu rakstnieks un filozofs I 52, 53
Vilmanis J. — skolotājs Gramzdas skolā ap 1900. g. I 331
Vilsons Alfons (dz. 1917) — latv. pad. literatūrzinātnieks, II 17
Vilsons Vudro (1856—1924) — amerikāņu valstsvīrs un ASV prezidents (1913—1921) I 720
Vintens Jānis (rev. iesauka Ātoms, 1900—1919) — revolucionārs un politisks darbinieks, Km līdz-ks, LKP Darba Jaunatnes Savienības CK loc. I 724, 725
Vintiņa Milda (dz. 1891) — dzejniece un tulkotāja 20. g. I 480, 727
Vintiņš Hermanis (1888—1919) — Pad. L-jas Izgl. komisariāta Ārpusskolas nod. vadītājs 1919. g. I 714
Vintiņš Pēteris (ps. P. V., P. Veinis, Tamizars Voldemārs, Wolts, 1893—1940) — latv. pad. rakstnieks, I 30, 34, 475, 483, 484, 516, 534, 542, 544—548, 550, 553, 556, 560, 699, 704, 706, 717, 725, 741, 747, 748, 771, 784, II 192, 253, 276, 278, 320, 325—329, 587, 667, 668, 685, 700, 703, 714, 729, 734, 743
Viņī Alfreds de (1797—1863) — franču dzejnieks romantiķis I 699
Virtanens Jalmars (dz. 1889) — Karēlijas somu dzejnieks II 754
Virza Edvards (īstajā vārdā Lieknis, 1883—1940) — reakc. dzejnieks, fašistiskā režīma propagandists I 15, 585, 699, 722, 762, II 261, 489, 562, 586, 589, 618, 621, 634, 635, 646, 647, 721, 744, 751, 757
Višņevskis Vsevolods Vitaļjevičs (1900—1951) — kr. pad. dramaturgs II 31, 115, 119, 128, 156, 159, 685
Vitfogels Kārlis (dz. 1896) — vācu rakstnieks, dramaturgs I 673, 781
Vitmens Valts (1819—1892) — amerikāņu dzejnieks I 54, 146, 176, 179, 470, 517, 545, 577, 618, 619, 656, 699, II 592
Vitoliņš J. (ps. Pakrastiņš) — literāts, darbojies Ļ. Latsekcijā 30. g. I 767
Vitoliņš Teodors — linotipogrāfs, stāstu un viencēlienu autors 30. g. PSRS I 766, II 365, 367, 657, 659, 669, 685, 698, 700, 704, 714, 715, 719, 729, 759
Vitols Jāzeps (1863—1948) — komponists I 725
V. J., sk. Veidens J.
Volfs Fridrihs (dz. 1888) — vācu dramaturgs II 724, 725, 734
Volfs Pankratijs (dz. 1674, mir.

18. gs. sākumā) — vācu filozofs materiālists I 237, 238
Volters Eduards (1856—1941) — lietuviešu filoloģijas prof., tuvs J. Raiņa paziņa I 700, 704
Voltērs Fransuā Mari Aruē (1694—1778) — franču apgaismotājs, rakstnieks, filozofs I 321, II 63, 143
Voronskis Aleksandrs Konstantinovičs (1884—1943) — kr. pad. literatūras darbinieks I 658, II 25, 122, 130, 133, 230, 273, 422
Voss Voldemārs (ps. VO.-Vo., Vo-vo) — lit. kritiķis un rakstnieks, darbojies 30. g. Ļ. «Oktobra paaudzē», jaunatnes darbinieks Ļ. I 784, II 254, 293, 320, 326, 353, 357, 363, 399, 400, 657—659, 668, 669, 673, 684, 685, 701, 704, 710, 715, 729, 743, 744, 749, 750, 757, 759, 762, 764, 766
Vo-vo, sk. Voss Voldemārs
Vo-Vo, sk. Voss Voldemārs
V. P., sk. Vīksne Pauls
V. P., sk. Vintiņš Pēteris
Vrubels Mihails (1856—1910) — kr. gleznotājs II 22, 23
Vulfs Eduards (1886—1919) — rakstnieks un žurnālists I 708, 719, II 261
Vunts Vilhelms (1832—1920) — vācu psihologs un filozofs ideālists I 82

Z., sk. Bērziņš-Ziemelis Jānis
Z. A., sk. Zaprovska Anna
Z. A., sk. Ziediņš Alfreds
Začests, sk. Začs Ontons
Začs Ontons (īstajā vārdā Začests) — latg. literāts, T līdz-ks, CņK red. loc. I 784, II 657, 704, 705, 715, 720, 724
Zaķis, sk. Kalnbērziņš Jānis
Zaķis Jānis (ps. Dzel., Dzelonis, Dzls, Dzl., 1893—1919) — partijas un pad. darbinieks un literāts, 1919 — LKP Valkas apr. komit. loc. I 519, 701, 705, 718
Zālīte Elina (prec. Zommere, 1899—1955) — latv. pad. rakstniece II 618
Zālīte Milda (1898—1937) — revolucionāra politiska darbiniece un žurnāliste, DB un KmC atb. red. vietniece II 757
Zālīte, arī *Zālītis Pēteris* (1864—1939) — ideālistisks filozofs, kādu laiku «Dienas Lapas» red., buržuāz. L-jā LU prof. un S dep. I 718, II 456, 485, 568
Zālītis Jānis (1874—1919) — jurists, car. Kr. 4. Valsts domes loc., buržuāz. nacionālists II 35, 38
Zālītis-Zāle Kārlis (1888—1942) — tēlnieks I 674, 709
Zalka Matē (1896—1937) — ungāru rakstnieks II 310
Zaļkalns P. — literāts, darbojies 30. g. Sibīrijā II 673
Zaļkalns Teodors (agrāk Grīnbergs, dz. 1876) — tēlnieks, LPSR Tautas mākslinieks I 674, II 601
Zamaiča Lūcija (dz. 1893) — burž. rakstniece, skolotāja un tulk. II 757, 758
Zamjatins Jevgeņijs Ivanovičs (1884—1937) — kr. pad. rakstnieks, inženieris II 24, 652
Zamoiskis Pjotrs Ivanovičs (1896—1958) — kr. pad. rakstnieks II 30
Zamuels (īstajā vārdā Mencendorfs J.) — pad. literāts, darbojies 20. g. I 526, 567, 748, 764, II 656
Zanders Jānis, sk. Sanders Jānis
Zaprovska Anna (arī Zaprovskaja, ps. A. Z., 1901—1943) — latv. pad. lit. kritiķe un teorētiķe, Vissavienības Latvju pad. rakstnieku biroja loc. I 18, 567, 657, 747, 751, 757—759, 765, 766, 785, II 16, 83, 183, 185, 198—201, 287, 336, 340, 346, 355, 356, 357, 363, 364, 397—399, 412, 413, 422, 426, 548, 587, 657, 659, 669, 671, 672, 676, 686, 700, 701, 703—706, 715, 717, 729, 730, 732, 733, 743—745, 748, 750, 755, 757, 758, 760—762, 764, 766
Zariņa Marija (tagad Krastiņa, dz. 1910) — skolotāja Ļ., tagad R., 20. un 30. g. DB līdz-ce II 715
Zariņa V. — dzejniece iesācēja PSRS 30. g. II 312, 314, 315, 320, 698
Zariņš Jānis (1914—1943) — Ļ. ZA aspirants filologs. Ļ. Latiznama lit. pulciņa līdz-ks 30. g. II 740
Zariņš Kārlis (dz. 1889) — rakstnieks un žurnālists II 592
Zariņš Rihards (1869—1939) — grafiķis, grām. ilustrators, karikatūrists un mākslas kritiķis I 716
Zars A. — JC (1928) līdz-ks I 784, II 670

Zars P., sk. Lēmanis Indriķis
Zars Pēteris, sk. Lēmanis Indriķis
Zazits N. — skolotājs, KmC līdz-ks II 686, 689, 698, 743
Zeberiņš Indriķis (dz. 1882) — gleznotājs un grafiķis, karikatūrists I 91, 706, 712, 715, 716, 718, 724, 739, 745
Zeiboltu Jēkabs (1867—1924) — rakstnieks I 330, 392
Zeibots Arvīds (1894—1934) — revolucionārs, politisks darbinieks, 1917 Iskolata loc., 1919 L-jas Pad. valdības statistikas komisārs, vēlāk Sarkanās Armijas darbinieks I 718, 726, II 722
Zeibots Eduards (ps. Ed. Z., 1864—1897) — māc. un literāts I 390
Zeiferts Teodors (1865—1929) — literatūrvēsturnieks un kritiķis I 339, 390, 391, II 201, 445, 460, 462, 482, 613, 653, 736
Zeimals Vladislavs (ps. Al. Mozajs, 1898—?) — partijas un pad. darbinieks un literāts, T red. I 716, 720, 725, 734, 757, 772, 782
Zem., sk. Priednieks-Ozols Kārlis
Zemgals Gustavs (1871—1939) — jurists, liberālās buržuāz. pārstāvis, 1927—1930 buržuāz. L-jas valsts prezidents I 712
Zem. J., sk. Priednieks-Ozols Kārlis
Zemzaritis Jānis, sk. Priednieks-Ozols Kārlis
Zencevičs Pēteris (mir. 1907) — Baltijas skolotāju semināra direktors (1870—1887) I 329
Ziedainis Vladimirs (dz. 1911) — jaunais rakstnieks, aprakstnieks un aviācijas speciālists 30. g. II 360, 365, 366, 400, 750, 757
Ziediņš Alberts (mir. 1927) — skolotājs, LZ, KrC un Km līdz-ks I 773
Ziediņš Alfreds (ps. A. Z., 1885—1944) — skolotājs un literāts 30. g. Ļ., Latv. ped. tehn. un Hercena institūta pedagogs, aktīvs C līdz-ks I 568, 685, 687, 747, 765, 768, 773, 778, 784, II 52—56, 59, 74, 208, 293, 349, 353—355, 357, 364, 370, 587, 648, 649, 657, 658, 660, 673, 674, 688, 691, 701, 704, 705, 708, 712, 715, 720, 729, 730, 739, 745, 747, 749, 750, 757, 759, 766
Ziemelis A. — 30. g. skolotājs Ļeņingradas apg., kolektīva «Strēlnieks» litpulc. vadītājs II 294, 712
Ziemelis J., sk. Bērziņš-Ziemelis Jānis
Ziemelis J. — literāts Ļ. 20. un 30. g. I 726
Ziemelis K. — skolotājs, KmC (1937) līdz-ks II 669, 766
Ziemeļnieks Jānis (īstajā vārdā Krauklis Jānis, 1897—1930) — dzejnieks un žurnālists II 669
Zilbers Arturs — Sudrabu Edžus brālis I 329, 336
Zilbers Fricis — Sudrabu Edžus tēvs I 328, 329
Zilbers Pāvuls — skolotājs, Sudrabu Edžus brālis I 329
Zilbers Vilis — skolotājs, Sudrabu Edžus brālis I 329
Zilbere — Sudrabu Edžus māte I 329
Ziņģaitis Jānis — L-jas revolucionāro rakstn., mākslin. un žurnālistu savienības biedrs II 594, 743
Z-ja M., sk. Cielēna Maija
Z. L., sk. Zamaiča Lūcija
Zobs J. — literāts iesācējs I 606, II 58, 245
Zolā Emils (1840—1902) — franču rakstnieks I 54, 130, 215, 619, 656, II 55, 60, 460, 465, 556, 760
Zonbergs V., sk. Sauleskalns Voldemārs
Zoščenko Mihails Mihailovičs (1895—1958) — kr. pad. rakstnieks II 24, 333
Zudermanis Hermanis (1857—1928) — vācu rakstnieks I 52, 53, 732, II 444, 461
Zukovskis Jānis Teodors (1891—1920) — revolucionārs un politisks darbinieks I 723
Zutis Jānis (1893—1962) — latv. pad. vēsturnieks, PSRS ZA korespondētājloceklis II 766
Zvagulis A. — teātra mākslinieks II 695, 708, 757, 762, 766
Zvaigznīte Jēkabs (1833—1867) — skolotājs un rakstnieks I 783, II 655
Zvārguļu Edvards, sk. Treimanis Eduards

Zvidra Jons (Kolnu Joņs, 1896—1920) — revolucionārs un politisks darbinieks, T red. loc. I 720, 724, 725, 733, 769, 773, 782

Žanis, sk. Birkenfelds Jānis
Žarovs Aleksandrs Aleksandrovičs (dz. 1904) — kr. pad. dzejnieks II 276
Žids Andrē (1869—1951) — franču rakstnieks, renegāts I 672, II 583, 586, 731, 749
Žilets Ž., sk. Laicens Linards
Žilets Žanis, sk. Laicens Linards
Žukovskis Vasilijs Andrejevičs (1783—1852) — kr. dzejnieks I 340
Žvīgure Emma — skolotāja un literāte II 712, 730, 743—745
X. (ps.) — I 697, 739, 769, 776, II 744

IZDEVUMU RĀDĪTĀJS

PASKAIDROJUMS

Rādītājā dots grāmatas abās daļās minēto periodisko izdevumu, rakstu krājumu un kalendāru saraksts, to saīsinātie apzīmējumi un īss raksturojums. Lappušu cipari norāda, kur attiecīgais izdevums pieminēts grāmatas pamattekstā un arī bibliogrāfijā, bet pēdējā gadījumā tikai tad, kad tiek raksturots pats izdevums.

Rādītāja pirmā nodale aptver izdevumus latviešu valodā, otrā — krievu, bet trešā — svešvalodās.

I. Latviešu izdevumi

«Ādnieks» (1929) — LKJS 3. rajona izd., nelegāls II 661

«Aiz restēm» (no 1922) — R. Termiņcietuma polit. jauniešu izd. līdz 1926, vēlāk kopējais sieviešu korpusa un jauniešu izd., nelegāls I 761, II 651

«Aiz restēm» (1930) — R. Centrālcietuma žurnāls (vienreizējs izd.), nelegāls II 697, 712

«Aizsargs» (1923—1940) — militārās fašistu «aizsargu» organizācijas oficiozs, mēnešraksts, R. I 717, II 709

«Aktīvs» (1—4, 1925) — mākslas un kritikas žurnāls, R. Termiņcietuma aktīvistu orgāns, nelegāls I 761

«Amerikas Ciņa», arī *AmC* (1926—1934) — Am. Sav. Valstu Komparti jas Latsekcijas biroja un Amerikas Latviešu strādnieku apvienības laikraksts iznāk Ņujorkā, divas reizes mēn. I 593, 606, 607, 694, 772, II 309, 676, 722

«Amerikas Latviešu Strādnieku Kalendārs» (1922) I 737

«Antimilitārā darba biļetens» (1930) — LKJS CK izd., nelegāls II 661

«Apskats» (1903—1905) — «Zinātnisks un literārisks» žurn., R., atb. izd.-red. J. Rozens, fakt. red. J. Janševskis I 330, 340, 359, 361, 364, 390, II 479

«Arāja Kalendārs», sk. «Latvju Arāja Kalendārs»

«Arodnieks» arī *Ar* (1—7, 14. XII 1918—12. III 1919) — R. strādnieku arodniecisko b-bu CB izd., žurn. iznāca R., ar 8. nr. pārdēvēts par «Ražotāju» I 423, 694, 716

«Atziņas» (I—III, 1923—1924) — latv. rakstnieku autobiogrāfiju krāj., K. Egles sakārtojums un bibliogrāfija II 36

«Auseklis» (1898—1901) — pirmais latv. nelegālais revolucionārais laikraksts Bostonā I 308, 326, 783

«Ausmas Kalendārs 1922. gadam» — «Sibīrijas Izglītības Nodaļas Rietumu Tautu Izglītības Padomes Latvju Biroja» izd. I 739

«Austrums» (1885—1906) — mēnešraksts, M., Jelgavā, R., Cēsīs, 1885—1902 atb. red.-izd. J. Velme, 1904—1906 red.-izd. A. Niedra I 324, 334, 339, 348—350, 353, 354, 356, 362, 364, 390

«Avīze-romāns» (no 1927) — periodisks izd. 2 reizes mēnesī, kr. val., M. II 652

«Balss» (1878—1906) — politiska un literāriska buržuāziska avīze, R.,

aizliegta, 1878—1904 red. A. Vēbers, 1904—1906 V. Olavs, M. Ārons, F. Vitands I 292, 330, 353, II 457

«Baltija», arī *B* (1916—1917, 1—194 un 1—52) — latv. bēgļu politiska dienas avīze, Pp., izd. J. Čakste un V. Olavs, red. A. Bergs un A. Būmanis I 694

«Baltijas Vēstnesis», arī *BV* (1869—1906 un 1917—1920) — polit. literārisks nedēļas, vēlāk dienas laikr., R., 1906 aizliegts, 1917—1920 red. V. Gulbis, Juris Kalniņš un J. Akmens I 268, 292, 310, 331, 363, 694, II 457

«Baltijas Zemkopis» (1875—1885) — ned. laikr. Jelgavā, Māteru Jura izd. I 209, 268—270, 324, 331, 333, 344, 346, 347, 350, 353

«Bezpajumtnieks» (1932) — LKP Apgabala Komitejas izd., nelegāls II 706

«Biedrs» (I—IV 1930) — strādnieku laikraksts, R. II 662

«Biļetens» (1, 1930) — LKP CK sieviešu nodaļas izd., nelegāls II 690

«Biļetens», arī *BļCK* (4/5, 1929) — LKP un LKJS CK vienreizējs izd., nelegāls I 694, II 661

«Biļetens» (1924) — LKJS (KIJS) izd., nelegāls I 755

«Biļetenis», arī VBļ (1—26, 15. i—21. V 1919) — «Valmieras apriņķa Strādnieku un Bezzemnieku Padomes Biļetens», Valmierā I 695, 713

«Blāzma», arī *Bl* (1922—?) — «Latv. Strādfaka, tāpat Pedagoģ. institūta studentu žurnāls», M. I 694, 745

«Brīvais Latvis», arī *BrL* (1—31, 1919, 32—52, 1920) — baltgvardu reakc. «Sabiedriski literārisks laikraksts», 1 reizi nedējā, kooperatīva s-bas «Brīvā Latvija» izd., ar 20. nr. izd. 1. L-jas strēlnieku bataljons, izd. vieta mainās I 694

«Brīvais Strēlnieks», arī *BrSt* (1917—1918) — Iskolastrela laikr., iznāca R. no 10. IV—20. VIII, sākumā 3 vai 4 reizes nedēļā, vēlāk ik dienas; līdz 1917. g. 17. V ieturēja vispārdemokrātisku virzienu, vēlāk — komunistisku, 1917. VIII un IX iznāca Cēsīs, kur 27. VIII Pagaidu valdība aizliedza; pēc tam iznāca kā «Latvju Strēlnieks», no 13. XI atkal ar agrāko nosaukumu Valkā, pēc tam laikr. apvienoja ar Cņ, un tas M. iznāca ar nosauk. «Cīņa un Brīvais Strēlnieks»; sākumā galv. red. M. Skujenieks, F. Menders, vēlāk red. kolēģija: J. Daniševskis, T. Draudiņš, K. Ozoliņš- Tomass I 22, 694, 701, 717, 745, 776, II 41, 42

«Brīvais Vārds» (18. VIII—1. IX 1917) — politiski sabiedrisks un literārisks laikr., Pb., divas reizes ned. «Pēterburgas Atbalss» 6. turpinājums, aizliegts II 471

«Brīvā Latvija» (1918) — meņševistisks rakstu krāj., vēlāk žurn. «L-jas Pašnolemšanās Savienības Biļetens Brīvā Latvija», Petrogradā, red. A. Kurcijs, P. Saldavs un F. Cielēns I 700

«Brīvās Domas», arī *BrD* (1, 1917 ievadnumurs) — «Literārisks, sabiedrisks un zinātnisks mēneša žurnāls». Jurjevā, izd. Latv. strēln. Rez. pulka Izglītības komisija I 694, 701, 704

«Brīvā Zeme» (1919—1940, 1941) — lielburžuāz. «Zemn. s-bas» galēji reakc. dienas laikr., R. I 717, 721—723, 725, II 614, 615, 634, 635, 638—640

«Bufalovietis» (1—3, 1928) — LKP R. raj. organizāc. III raj. «Bufalo» šūnas izd. (arī kr. val. «Буфаловец»), nelegāls I 779, II 650

«Burtnieks», arī *Brt* (1927—1936) — reakcionārs «mēnešraksts gara kultūrai», R. red. L. Ausējs, vēlāk arī P. Ašmanis I 694, II 562, 602, 650, 706, 709, 714

«Cauri Tumsai» (1924—1928) — R. Centrālcietuma politieslodzīto orgāns, nelegāls I 761, 768, 769, 778, II 661, 698, 712

«Ceiņas Karūgs», arī *CņK* (1933 1—3, — 1936 1—6) — politiski literārisks žurnāls latg. val. 6 reizes g.; izd. «Prometejs», M., atb. red. O. Začests, red. kol. O. Začests, J. Kūkojs, V. Daškevics 1000 eks. I 694, II 711, 741, 753, 755

«Celtne» arī *C* (1929, 1—4 — 1937, 1—10) — Vissavienības Latvju proletrakstnieku CB literatūras,

mākslas un kritikas žurnāls, M., sākumā par 2 mēn. reizi, vēlāk katru mēnesi, 2500 eks., red. kol.: P. Vīksne (atb. red.), A. Ceplis, S. Berģis, K. Jokums, K. Pelēkais, vēlāk arī J. Pilāts-Krūmiņš, A. Grants, A. Pērle, atb. red. vietn. J. Janele-Viena, red. aparātā strādāja arī P. Olmane, E. Birojs-Šmits, E. Mizze un E. Fross I 14, 18, 20, 23, 36, 614, 621, 624, 628, 633, 639, 666, 685, 686, 689, 692, 694, 778, II 7, 10, 11, 14, 15, 17, 18, 34, 52, 56—58, 64, 71, 72, 74, 83, 84, 86, 87, 92, 101, 109, 110, 120, 136, 139, 155, 161, 180, 181, 184, 185, 188, 190, 192—196, 198, 200, 202, 205, 207, 208, 216, 217, 227, 229—233, 238, 239, 242, 243, 247—249, 251, 252, 256, 260—262, 264, 266, 267, 270—274, 278, 283, 286, 288, 294, 310—312, 314, 321, 328, 330, 336, 342, 345, 347—350, 353—360, 363—365, 373—375, 377, 379, 383, 388, 392—394, 398, 401—405, 409—411, 413—422, 427, 428, 433, 438, 441, 477, 482, 485, 490, 491, 521, 530, 548, 558, 561, 563—565, 580, 587, 589, 593, 595, 616, 617, 619, 629, 632, 634, 636, 637, 643, 649, 651, 652, 654, 656, 660, 662, 663, 665—669, 673—677, 679—684, 688—690, 693, 694, 696, 697, 701, 705, 707—709, 714, 719, 720, 722, 726, 728, 735, 737, 739, 751, 753, 757, 762, 763

«Cēsu apriņķa Strādnieku un Bezzemnieku Deputātu Padomes Ziņotājs», arī *«Cēsu Padomes Ziņotājs»*, sk. «Ziņotājs»

«Cietumniece» (1926) — R. Terminācietuma apcietināto izd., nelegāls I 768

«Cīņa», arī *Cņ* (kopš 1904) I 12, 20—23, 32, 202, 228, 321, 327, 443, 694, 701, 708, 721, 722, 728, 748, 750—752, 755, 760, 761, 768, 771, 778, 779, II 41, 43, 468, 650, 651, 661, 662, 690, 722

«Cīņas» literārais pielikums, arī *Cņp* I 694, 713

«Cīņas Atbalss» (1920—1922) — politiski sabiedrisks un literārs nedēļas laikraksts, Kr KP Pleskavas gub. kom. Latv. sekcijas orgāns, Pleskavā, apm. 2 reizes ned. I 23, 377, 378, 381, 382, 730, 733

«Cīņas Balss», arī *CņB* (1—125, 28. XII 1919—28. XII, 1920) — Latviešu strēlnieku divīzijas polit. nod. laikr., latv. un kr. valodā, red. un tipogr. strēlnieku cīņu vietu tuvumā — vagonos, red. kol.: P. Vīksne, K. Seržants, K. Prātnieks, A. Feldmanis, K. Poema, J. Gailis (Sarkanais) u. c. I 21, 563, 694, 730, II 45, 48—51, 660, 666

«Cīņas Biedrs» (1913) — «Madlienas-Gaismas» soc.-dem. org. izd. I 655

«Cīņas Biedrs» (1—8, 1916) — Kurzemes Latv. str. pulka žurn., red. K. Butevics un K. Rinkuss II 42

«Cīņas Biedrs», arī *CņBd* (1—36, 1919 VIII — 1920 I) — LKP CK laikr. Veļikije Lukos, 3 reizes nedēļā, 10 000 eks. I 21, 32, 468, 501, 503, 507, 508, 515, 533, 625, 694, 721, 724

«Cīņas Biedrs», arī *CBd* (1—130, 1920 III — 1935 XII) — žurn., LKP teorēt. orgāns, sākumā izn. kā LKP ārz. biroja i. d., kopš 1921 I kā KI latv. sekc. izd., pēc tam kā LKP (KI sekc.) izd., L-jā izplatījās nelegāli, galv. līdz-ki: P. Stučka, V. Knoriņš, J. Krūmiņš-Pilāts, J. Kalnbērziņš-Zakis, K. Pečaks, F. Deglavs, V. Miške, J. Laroze-Mazais, K. Soms u. c. I 21, 653, 694, 722, 743, 757, 762, 768, 769, 780, II 656, 663, 713, 740, 754

«Cīņa un *Brīvais Strēlnieks»* (19. III—30. IV 1918) — LSD CK Latv. strēln. pulku IK un Kr K (b) P M., Dienvidu un Urālu apgab. latv. grupu centra orgāns, M. I 701

«Daba un Pasaule», sk. «Pasaule un Daba»

«Darbā» (1928—1930) — pedagoģisku rakstu un materiālu krājums, Ļ. Latvju pedtehnikuma saiknes komisijas izd. I 778, 780, 782, 783, II 654, 655, 660

«Darba bērni», arī *DB* (1929—1937) — latviešu bērnu avīze, līdz 1931. — Ļ. Latv. ped. tehnik. saiknes komisijas apgādā, vēlāk «Pro-

metejs» VĻKJS Centrālās Komitejas izd., atb. red. L. Kalniņa, 2000 eks., iznāk 3 reizes mēn. I 23, 694, II 295, 652, 654, 658, 664, 677, 680, 682, 683, 685, 688, 689, 696, 715, 741, 743, 752, 765

«*Darba Domas*», arī *DD* (1. V—2. VII 1918) — burž. L-jas Revolucionāro Sociālistu partijas biroja laikraksts, izn. 2 reizes ned., M., red. Redakcijas kolēģija I 694, 700

«*Darba Jaunatne*», arī *DJ* (1917—1927 un 1929—1934) — meņševistisks Latv. soc-dem. Jaunatnes s-bas, vēlāk b-bas «Darba Jaunatne» žurn., R., red. B. Kalniņš, vēlāk E. Morics u. c. I 694, 702, II 650

«*Darba Jaunatnes Almanahs*» (1920) I 723

«*Darba Kalendārs*» arī *DKal* (no 1921—1928) — izd. LKP Grāmatu apgādniecība «Spartaks» (Pleskavā), no 1925. «Prometejs», M. I 586, 591, 592, 597, 605, 656, 694, 741, 743, 744, 750, 752, 762, 763, 773, 778, 783

«*Darba Rīts*», arī *DrbR* (1—2/3, 1919) — mākslas, zinātnes un prolet. kultūras mēnešraksts, Latv. Nac. Lietu Kom. Kult. Izgl. Nodaļas izd., M., red. kolēģija I 19, 22, 432, 444, 455, 694, 708—710, 712

«*Darba Sievietes Cīņa*» (1—3, 1931—1932) — LKP R. Kom. Sieviešu Centra izd. II 706

«*Darba Vēstnesis*» (20. I — 3. II, 1907) — dienas laikr., Pb., «Tautas Balss» (1906—1907) turpinājums, aizliegts II 471

«*Darba Zvans*», arī *DrbZ* (1—3, 1919) — «proletāriskās kultūras žurn.», iznāk reizi mēn., izd. Pp. Latviešu strādn. teātra padome un Teātra darbinieku komunistu kolektīvs, Pp., līdz-ki: I. Heils, K. Priednieks-Ozols, P. Veinis, A. Ceplis, J. Daumants, J. Ozoliņš u. c. I 13, 19, 23, 32, 171, 430, 433, 495, 500, 545, 694, 702, 708, 710, 712, 716, 718

«*Darbdiena*». Literāriski kritisku rakstu krājums, M., SPRS Tautu centrālā izd., 1926 I 760, II 185, 486

«*Darbs*» (1914—1915, 1—3 un 1) — legāls marksistisks mēnešraksts «politikai, zinātnei, sadzīvei un dai|rakstniecībai», fakt. red. P. Stučka, atb. red. 1914 K. Kūle, 1915 — S. Mucenieks I 508

«*Darbs*», arī *Drb* (1—5, 1918—1919) — «komunistisks žurnāls», L-jas Soc.-dem. CK Kr. biroja Viskrievijas latv. Kom. sekc. centra, M. latv. apvienoto Kom. sekc. IK un Latv. pulku Komunistisko frakciju organizācijas komitejas izd., M., Nr. 2 (1919) — LKP CK izd., R. 3/4 un 5 M. I 20, 215, 418, 449, 466, 533, 694, 721

«*Darbs*», arī *Db* (1—8/9, 1925) — «mēnešraksts politikai, zinātnei un pedagoģijai, literatūrai un mākslai», M., P. Stučkas, V. Knoriņa, E. Klusā, P. Dauges, R. Bauzes un V. Krastiņa red. I 20, 23, 600, 604, 652, 694, 749, 758, II 188, 261, 495

«*Darbs un Maize*», arī *DrbM* (1—2, 1919) — L-jas Pārtikas komisariāta izd. R., 1 reizi ned. Red. kolēģija: J. Krikmans, J. Melnalksnis, T. Līventāls I 21, 694, 707

«*Darbs un Maize*» (1. I — 25. V, 1922) — populāri zinātnisks un lit. žurn., 2 reizes mēnesī, R., izd. L-jas Strādnieku kooperatīvu s-ba, red. F. Galenieks I 21

«*Darbs un Maize*» (1928—1929) — strādnieku-zemnieku frakcijas dienas laikr., R., fakt. red. L. Laicens, aizliegts I 21

«*Daugava*», arī *Dg* (1928—1940) — buržuāz. «literatūras, mākslas un zinātnes mēnešraksts», R., red. J. Grīns, vēlāk J. Kadilis I 694, II 310, 584, 614, 650, 709, 720—722

«*Dienas Lapa*», arī *DL* (1886—1905) — pirmais progresīvais latv. dienas laikr., 1905 fakt. red. J. Jansons-Brauns, no 1905. 19. X (ar 230. n-ru) iznāk bez iepriekšējas cenzūras, aizliegts 1905. 20. dec. I 7, 24, 202, 216—218, 282, 284—289, 290, 292, 299, 301—304, 310, 311, 325—327, 334, 366, 753, II 443—445, 454—456, 466, 739

«*Dienas Lapas*» pielikums II 494

«*25. oktobris 1917—1918. g.*» — proletariāta revolūcijas pirmā gadagrāmata, Permā I 699

«*25. Oktobris*» (1924) — krāj. Oktobra revolūcijas septiņu gadu atcerei., L., red. J. Eiduks, J. Sar-

kanais, J. Heils I 377, 380, 746, 747, 749

«Domas» (1912—1915) — demokrātisks žurn. literatūrai, zinātnei un sadzīvei, fakt. red.-izd. E. Pīpiņš-Vizulis, dzejas un kritikas nod. vad. A. Upīts I 11, 12, 368—373, 386, 668, 669, II 612

«Domas», arī *Dm* (1924—1934) — mēnešraksts lit., mākslai un zinātnei, R., izd. lit. b-ba «Domas», 1924—1930 lit. nod. vadītājs A. Upīts, atb. red. R. Bīlmanis, vēlāk K. Dziļleja, R. Sēlis, A. Talcis u. c., Ulmaņa režima apturēts I 339, 391, 667—671, 675, 688, 694, 743, 750, 773, 780, II 38, 90, 310, 614, 650, 656, 662, 669, 700, 712, 714

«Druva» (1912—1914) — «daiļrakstniecības, zinātnes un mākslas mēnešraksts», izd. RLB Der. Gr. Nod., red. F. Adamovičs, pēc tam L. Bērziņš, vēlāk T. Zeiferts I 534, 678

«Drywa», arī *Dry* (1908—1917) — reakc. latg. laikr., Pb., red. baznīckungs K. Skrinda I 695, 697

«Dzimtenes Atbalss», arī *DzA* (1915—1918) — latv. bēgļu sīkburž. inteliģences «politisks, sabiedrisks un liter. laikraksts», M., 2 reizes ned., 1915—1917 red. J. Bankavs, 1917—1918 K. Upītis I 695, 698, 701

«Dzintars», arī *Dznt* (1, 1918) — «almanahs daiļliteratūrai, mākslai un zinātnei», M., R. Egles red., izd. P. Skrābāns I 695, 699, 701

«Dzintarzeme» (1—3, 1921) — «Latv. nac. jaunatnes s-bas» žurn., R., red. A. Dauge I 734

«Dzīvā Ciņa» (1920—1921) — M. latvju darbaļaužu dzīvā avīze I 722, 732, 734

«Dzīvais Vārds» (1922—193?) — Pleskavas latvju darbaļaužu dzīvā avīze, pirmais red. J. Bērziņš-Andersons, 1932 Valdmanis I 14, 15, 527, 749, 762, 783, II 294, 488—491, 656, 663, 668, 689, 690, 693, 694, 697—699

«Dzīvais Vārds» (1922) — Veļikije Luku latvju darbaļaužu dzīvā avīze I 14

«Dzīvais Vārds» (1925) — M. latvju darbaļaužu dzīvā avīze I 755

«Dzīves Atbalss» (7. I — 3. III. 1914) — progresīvā dienas avīze, R., «Laika Balss» (1911) 4. turp. red. revolucionārās kustības ierindas darbinieki, aizliegts II 700

«Dzīves Balss» (1913—1914) — progresīva nedēļas, vēlāk dienas avīze, R., «Laika Balss» (1911) 3. turp. Aizliegta II 700

«Dzīves Ceļi» (1923) — reālistiskās dzejas krāj., A. Upiša sastādīts, ar kritisku ievadu un bibliogrāfiskām piezīmēm, R., izd. komandīts-b-ba «Daile un darbs» I 749

«Gaiļis» (1—35, 1912 — 1—25, 1913) — ilustrēts humoristiski satīrisks ned. žurn., R., red. A. Veinbergs (Klenders), vēlāk A. Mihelsons (Rutku Tēvs), izd. J. Kukurs II 395

«Gaisma», arī *Gs* (1917—1918) — Latviešu zemnieku savienības laikraksts, M., «Līduma» turp. I 695, 700

«Gaisma», arī *G* (1927—1929) — izglītības žurnāls, «pilykums avizas «Taisneiba», latgališu dorba tautas izgleiteibas sabidriski polityskajs, saimnic. u. literaturas žurnals», atb. red. J. Siliņiks, vēlāk A. Eisuls I 695, 772, II 655

«Gunkurs», arī *Gn* (1—4, 1917) — latg. «jaunības žurnals», izd. Latgolas Jaunibas Savinība, 1. nr. Rēzeknē, pēc tam Pb., izn. reizi mēnesī I 695, 697

«Generators» (1931—1934) — Harkovas elektromehāniskās rūpnīcas (HEMS) skolas latvju strādnieku daudztirāžas avīzīte II 681, 696, 698, 721

«Ilustrēts žurnāls» (1920 V—1929 VI) — līdz 1925 vispārīga rakstura burž. il. žurn., pēc tam mākslas un rakstniecības mēnešraksts, red. A. Purīts, vēlāk R. Bērziņš, A. Prande un S. Vidbergs I 321

«Informators» (1—11, 10. X—12. XII. 1932) — «ilustrēts nedēļas žurnāls, objektīvs pasaules preses un notikumu apskats». Legāls preses

izd., R., darbojās LKP CK tiešā vadībā, atb. red. A. Ozoliņa-Krauze II 714

«Internacionāle» (1918) — komunistisks žurn. Ungārijā I 697

«Izglītība» (1—8, 1909—1911) — literārisks, zinātnisks un pedagoģisks mēnešraksts, R., izd. L-jas Skolotāju b-ba, atb. red. E. Pīpiņš, fakt. lit. un lit. kritikas daļas vad. A. Upīts, aizliegts I 11, 12, 368, 372, 373

«Izglītība» arī *Izg.* (1—3, 1919) — žurn. L-jas Sociālistiskās Pad. Valdības Tautas Izglītības Komisariāta izd., R., red. kol.: E. Eferts-Klusais un A. Vecgailis I 11, 20, 401, 413, 695, 708

«Izglītības Darbs» (1926—1927) — žurnāls KrC bezmaksas piel. I 782

«Izglītības Ministrijas Mēnešraksts» (1920—1939) — burž. L-jas Izgl. ministrijas oficiozs, 1920—1929 red. T. Zeiferts, pēc tam E. Blese II 706, 709

«Jaunā Avīze» (1912—1915) — politisks, sabiedrisks un literārisks laikraksts Ventspilī 2 reizes ned., red. L. Lukaševics, vēlāk J. Bankavs un K. Riekstiņš I 30, 483

«Jaunā Balss» (13. III—28. IV, un 17. V—21. VI, 1914) — sociālistiska dienas avīze, R., «Laika Balss» (1911) 5. turp., vēlāk tā paša izd. 7. turp. II 700

«Jaunā Diena» (1928—1934, ar pārtrauk.) — K. Baloža un P. Zālītes sīkburžuāz. partijas «Darba s-bas» ned. laikr. R. II 725

«Jaunā Dienas Lapa», arī *JDL* (1905—1918 ar pārtr.) — sīkburžuāz. dienas laikr., R., kopš 1915 — Pb., aizliegtās «Dienas Lapas» turp., red. G. Zemgals, vēlāk K. Tūters, E. Pīpiņš-Vizulis, Saliņš, P. J. Alksnis, A. Deglavs un F. Mierkalns I 30, 368, 483, 650, 695, II 612

«Jaunās Dienas Lapas» pielikums, (1905—1918, ar pārtrauk.) I 372

«Jaunā dzīve» (1919) — buržuāz. «politisks, sabiedrisks un literārisks laikraksts» 3 reizes ned., Valkā, red. K. Gulbis I 709

«Jaunais Arājs», arī *JA* (1927—1929) — SC mēneša pielikums, Novosibirskā, atb. red. K. Upmals (Pelēkais), vēlāk K. Sīlis I 695, 780, II 651

«Jaunais Darbs» (1921) — latv. darbaļaužu dzīvā avīze, Pp., Latiznamā I 732

«Jaunais Komunārs» (1/2, 1919) — «darba jaunatnes laikraksts» (žurn.), izd. LKP Darba jaunatnes savienības CK, izn. pagrīdē I 20, 708

«Jaunais Komunārs», arī *JKm* (1—102, 1921—1936 ar pārtrauk.) — LKJS centrālorgāns, aptuveni 2200 eks., nelegāli I 728, 733, 755, 760, 761, 768, 769, 778, 779, II 650, 690, 691, 763

«Jaunais Komunists», arī *JnKm* (1—15 1920—1921) Kr. KJS Latv. Sekciju CB orgāns, Pp., no nr. 2 M. I 23, 695, 721, 724, 732, 733

«Jaunais Laiks» (1911—1912) — sociālistiskas nokrāsas sabiedriska un literāriska dienas avīze, R., aizliegtās «Laika Balss» (1911) 1. turp., fakt. red. meņševiks V. Bastjāns II 700

«Jaunais Laiks» (1924 — literatūra un kritika I. V. Knoriņa red., «Latvju izdevn.», M. I 527, 584, 652, 735, 736, 742, 743, 747, II 43, 185, 186, 492, 495

«Jaunais Laiks» (1925) — rakstu krājums II (Nodaļas: 1) Teorētiski raksti par literatūru un mākslu 2) Daiļproza un dzeja. 3) Bibliogrāfija un kritika, 4) Mākslas hronika) [Neiznāca]. M., «Latvju izd.» I 754

«Jaunais Rīts», arī *JnR* (1917—1918) — «Kristīgās literatūras veicināšanas biedrības» ned. izd., Petrogradā un Liepājā I 695, 701

Jaunākās Ziņas, arī *JZ* (1911—1940, ar pārtrauk.) — A. un E. Benjamiņu izd., izplatītākais burž. dienas laikr., R., 1921—28 atb. red. J. Kārkliņš, 1928—37 E. Arnis, 1937—40 P. Blaus I 640, 641, 695, 710, 728, II 557, 594, 633—635, 641, 667, 743

«Jaunā Raža» (1931—1934) — sīkburžuāz. (t. s. «bļodnieku partijas») «literatūras, mākslas un sabiedriskās dzīves žurn.», R., red.

K. Tebēcis, 1932—34 fakt. red. A. Francis II 584
«Jaunās Ziņas» kalendārs uz 1918. gadu. Jurjevā [neiznāk] I 700
«Jaunatne», arī *Jnt* (1918) — Latv. Mācošās Jaunatnes sav-bas (LMJS) izd. (žurn.), Mētrainē I 695, 701, 704
«Jaunatnes Ziņa», arī *JntC* (1918—1919) — Kr. KP Latv. Jaunatnes Savien. orgāns (žurn.), izd. Latviešu nac. lietu komisariāta Kultizglītības nodaļa, M., red. J. Krūze I 19, 23, 695, 702, 703, 708, 712
«Jaunā Vienība» (15. I—12. III 1926) — ned. žurn, R., RAB CB izd., red. Rūd. Klapers, 3000 eks., aizliegts I 763
«Jaunības Tekas» (1910—1915 un 1920—1930) — progresīvs lit. un zinātnisks mēnešraksts jaunatnei, R., red.-izd. A. Jesens I 369, 372, 387
«Jauni Ceļi», arī *JC* (1925—1928) — ilustr. latvju jaunatnes un pionieru žurn., «KLK JS Centrālkomitejas Latsekcijas orgāns», M., red. P. Vīksne, I. Mušperts, P. Sviris I 23, 377, 388, 587, 592, 593, 595, 597, 695, 755, 756, 758, 761—763, 768—773, 779—784, II 652, 654
«Jauni Rīti» (1923) — jaunatnes [rakstu] krājums, KrKJS Latv. sekc. CB izd., M., red. kol.: K. Blūms, J. Mušperts, J. Jonass I 742, 745
«Jaunō Dryva» (1918) — reakc. latg. laikr. pirmās vācu okupāc. laikā, Dry turp. I 700
«Jaunō Letgola» (1—2, 1918) — buržuāz. «demokrātiskās jaunības žurn.», Petrogradā, izd. «Latg. demokrātiskā jauno sadraudzība», red. P. Meikšāns, vadītājs F. Kemps I 695
«Jauno Maiņa» (1929) — kreisa virziena bērnu žurnāls, R. II 650
«Jelgavas Komunists», arī *JKm* (1—37, 4 II—18. III, 1919) — «Latvijas Sociāldemokrātijas (Komunistu) Jelgavas Organizācijas Komitejas dienas laikraksts», Jelgavā, red. kol. Markuss, Klidziņš, Linde Fr.I 21, 695
«Jūrmalas Komunārs» (1, 1932 VIII) — LKJS R. organ. Jūrmalas raj. komitejas izd., hektografēts II 706
«Kalendārs» (1914) I 508
«Kolektīvā Darbā» (1930) — masu audzināšanas žurn., L. II 660
«Kolektīvs», (1—2/3, 1920) — menševistisks mēnešraksts, R., red. K. Dzelzs-Dzelzītis, izd. s-bā «Kolektīvs» I 724
«Komunāru Ziņa», arī *KmC* (1930. 7. XI—1937) — latv. dienas laikr., no 1936 — nedēļas izd. M., izveidots uz laikr. KrC un LZ bāzes, atb. red. no 1933 — J. Lasis I 22, 695, II 15, 142, 255, 270, 291, 296, 297, 322, 333, 336, 340, 341, 343, 346, 350, 351, 353, 360, 362, 373, 374, 377, 393, 446, 490, 491, 635, 665, 674, 675, 677—681, 683, 684, 689, 692, 694—699, 701, 709, 711, 714, 721, 725, 737, 749, 753, 759, 761, 762, 764, 765
«Komunistiskā Jaunatne» (1921) — darba jaunatnes izd. pie Km, Pp., speciālnumurs uz 1. V I 728, 732
«Komunistiskās darba jaunatnes lapiņa» (1920) — komjauniešu izd. pie KrC I 23, 721
«Komunista» lit. pielikums, arī *Kmp* (Pp.) I 568, 695, 732
«Komunists», arī *Km* (1918—1923) — KrK(l)P Ziemeļu apgab. Latv. grupu centra orgāns, Petrogradā., PC turp., red. P. Celmiņš I 23, 170, 428, 488, 491, 492, 563, 695, 710, 711, 718, 721, 728, 730—733
«Komunists» (1—110, 1919 II—1930 IV, tad 1940—1941 un kopš 1945 V) — LKP Liepājas komit. orgāns, izn. neregulāri, pagrīdē, tad LKP Lejaskurzemes org. komit., vēlāk 3. KI L-jas sekcijas Lejaskurzemes organizāc. nelegāls orgāns, ap 2550 eks., kopš 1940 VI legāli I 721, 722, 728, 755, 760, 761, 768, 769, 778, II 650, 661
«Komunists» (1920—1922) — Petrogradas latv. darbaļaužu dzīvā avīze pie Latiznama I 722, 729, 730, 735
«Komunists» (1—4, 1919—1922) — KrKP Ziemeļapgab. latv. komunistisko sekciju centra orgāns, no 3. nr. — politiski sab. un lit. žurn. I 23, 695, 714, 729, 734, 738
«Kreisā Fronte» (1928—1930) — «revolucionārās kultūras pār-

mēnešu žurn.», R., kopš 1928. g. 1. III, red.-izd. L. Laicens, vēlāk atb. red. O. Laicena, 1200—1400 eks., atsevišķi nr-i konfiscēti, aizliegts I 38, 484, 485, 515, 781, 785, II 563—565, 651, 652, 671, 673—677, 679, 681—685, 688

«Krievijas Ciņa», arī *KrC* (1918—1930) — Viskrievijas latv. komunistisko sekciju centra laikr., M., vairākas reizes ned., red. kol. R. Bauze, T. Draudiņš, K. Ozoliņš, P. Celmiņš, vēlāk Ed. Sillers u. c., no 1930. 7. XI KrC vietā iznāca KmC I. 12, 22, 34, 168, 342, 377, 428, 442, 491, 494, 496, 519, 523, 524, 526—528, 533, 550, 556, 562, 566, 567, 569, 587, 588, 591—593, 595, 597, 603, 609, 628, 636, 643, 646, 652, 656, 659, 682, 695, 709, 714, 715, 721, 725, 728, 730, 735, 737, 738, 740, 741, 743, 744, 748, 755, 781—783, II 50, 72, 74, 76, 77, 83, 87, 101, 205, 244, 247, 254, 298—300, 303, 309, 343, 649, 651, 652, 654, 655, 660, 662, 663, 666

«Krievijas Ciņas» literāriskais pielikums, arī *KrCp* I 380, 695, 713, 750

«Krievijas Ciņas» sabiedriski politiskais nedēļas pielikums I 427

Krl, sk. «Krievijas Cīņa»

«Kultūras Balss Satīriskais Kalendārs» (no 1920—1932) — izd. «Kultūras Balss», R., red. Dr. Orientācijs [V. Grēviņš] I 734

«Kurzemes Vārds» (1918—1944, ar pārtrauk.) — buržuāz. dienas laikr., Liepājā, 1918 red. J. Ļaudums, vēlāk J. Bebris, R. Lazdiņš, E. Ekšteins, K. Grāmatnieks, H. Eldgasts II 642

«Laika Atbalss» (18.VIII—13. XI. 1912) — nedēļas laikr., R., «Laika Balss» (1911) 2. turp., aizliegts II 700

«Laika Balss» (1911) — sociāldemokrātiska, sabiedriska un literāriska avīze, R., 3 reizes nedēļā, aizliegta II 700

«Laika Domas» (21—28. XII, 1917) — kontrrevoluc. buržuāz. nacionālistu dienas laikr., Valkā, red. A. Kroders, R. Lazdiņš, A. Plensners, F. Vītoliņš, laikr. «Laika Vēstis» turp. I 695, 697

«Laika Domas», arī *LkD* (1, 1918) — meņševistisks «literārisks, zinātnisks un sabiedriski politisks» mēnešraksts, Petrogradā, izd. s-ba «Laika Domas», red. K. Dziļleja un F. Cinis [Cielēns] I 695, 700, 702

«Laika Vēstis», arī *LV* (1—55, 1917) — kontrrevoluc. «Latvju kareivju nac. s-bas» laikr., Cēsīs un Valkā, 3 reizes ned., red. A. Kociņš u. c. I 695, 697

«Laika Zobs», arī *LkZ* — kalendārs 1918. gadam, Petrogradā, I 695, 701,

«Laikmets» (1—26, 25. X—2. XII 1924) — revolucionārs legāls dienas laikr., R., izd. K. Čanka, atb. red. J. Vilsons, red. loc. E. Sudmalis, laikr. red. un izd. buržuāz. L-jas valdība apcietināja I 749

«Latgališu Ceiņa», arī *LtgC* (1—37, 1920—22 un 1927—33, ar pārtrauk.) — LKP Latg. apgab. Komit. orgāns latg. val., nelegāla I 695, 768, 778, II 650, 661, 663, 690

«Latgališu Kalendārs», arī *LtgKal* (1928—1937) — «Prometeja» Latgalīšu sekcijas izdevums»., M., 1500 eks. I 695, 773, 780, II 742

«Latgalīts» (1920—1926) — latg. ned. laikr., Latg. kultūras b-bas «Kultūra», no 1922 — «Latg. zemn. partijas» izd., sākumā izn. R., vēlāk Rēzeknē un Daugavpilī, red. S. Kambala, vēlāk J. Pabērzs, J. Kindzulis I 734

«Latgolas Vōrds» (1919—1940) — latg. «kristīgo zemnieku» ned. laikr., R., no 1921 Rēzeknē, red. O. Turkopuļs, O. Veļkme u. c. I 734

«Latviešu Avīzes» (1822—1915) — pirmais latv. ned. laikr., Jelgavā, baltvācu māc. vadībā, no 1905—08 red. J. Veismanis, 1909—15 N. Puriņš I 245, 322

«Latviešu Ļaužu Draugs», sk. «Tas Latviešu draugs»

«Latviešu Nacionālo Lietu Komisariāta Ziņotājs» arī *Ziņ* (1918), M. I 658, 696, 701

«Latviešu Zemnieks», arī *LZ* (1925—1931) — «Latvju kolektīvistu un darba zemnieku laikraksts», no 1929 VK(b)P CK Latsekcijas

laikr., iznāk 6 reizes mēnesī, il., M., red. K. Jokums I 599, 695, 754, 755, 757, 762, 764, 771, 778, 781, II 650—652, 655, 660, 664—669, 677, 679, 680

«Latvija» (1906—1915) — konservatīva «politiska un literāriska dienas avīze», R., «Latv. konstitucionāldemokrāt. («kadetu») partijas» izd., 1906—07 atb. red. R. Blaumanis, vēlāk J. Stumbergs u. c. I 276, II 603, 614, 615

«Latvijas Kareivis» (1. II 1920—10. VIII 1940) — buržuāz. L-jas «dienas laikr. armijas vajadzībām», R., izd. «Armijas štāba operatīvā daļa», no 1923 Kara ministrija, red. A. Grīns, E. Mednis u. c. I 535

«Latvijas Komūnas Strēlnieks», arī *LKStrl* (48—130, 1919) — Padomju Latv. armijas rev. kara pad. un LPSR armijas kom. organizācijas komit. orgāns, Daugavpilī, red. kol.: R. Bauze, T. Draudiņš, K. Ozoliņš-Tomass, vēlāk N. Armijas Revolucionārās kara Pad, orgāns, SrStrl turp. I 21, 707, 709, 711, 715

«Latvijas Komūnas Strēlnieka» iknedēļas literārais pielikums (1918) I 713

«Latvijas Rīts» (1—4, 1919) — «il. mēnešraksts dai|rakstniecībai, mākslai un politikai», red.-izd. A. Mežsēts, 4. nr. red. P. Siliņš I 721

«Latvijas Sargs», arī *LS* (1919—1934) — galēji reakc. dienas, vēlāk ned. laikr. Liepājā un R., red. A. un R. Kroderi, H. Asars u. c. I 695, 707, 708, 716, 717, 722, II 569, 635, 636, 719

«Latvijas Sociālistiskās Padomju Republikas Dekrētu un Rīkojumu krājums», arī *DRK* (1—7, 1919, 14. II—30. IV), iznāca R. I 21, 695

«Latvijas Vēstnesis» (1920—1925) — sīkburžuāz. «politisks un lit.» laikr., R., BV pēctecis, red. K. Skalbe un J. Akmenis, vēlāk A. Kārkliņš u. c., 1925 apvienojas ar RZ I 374

«Latvijas Zemkopis» (1—12, 1919) — L-jas Zemkopības Komisariāta izd., ned. laikr., R., red. kol.: Fr. Roziņš, J. Laursons, J. Mazvērsīts, P. Lejiņš, no nr. 3 tikai red. kol. I 21, 710, 716

«Latvis» (1921—1934) — galēji reakcionārs «Bezpartejiskā nacionālā centra» [berģistu] part. dienas laikr., R., red. A. Bergs, A. Dauge u. c. I 641—643, II 597, 614, 615, 669, 714, 719

«Latvju Arāja Kalendārs», arī *LAKal* (no 1924 līdz 1930. gadam) PSRS Tautu Centrālās izdevniecības izd., M., ar 1927 — «Prometeja» izd., LZ red., 4000 eks. I 605, 695, 749, 750, 752, 757, 760, 764, 768—770, 773, 778, 781, 782, II 654, 664, 679, 765

«Latvju Grāmata» (1922—1931) — kritikas, grāmatniecības un bibliogrāfijas žurn., R., atb. red. R. Egle, red. K. Egle I 490

«Latvju Kolektīvists» (1931—1932) — KmC ik mēneša lauksaimniecības pielikums II 697

«Latvju Strādnieka un Kolektīvista Gada Grāmata», arī *LStruKGGr* (no 1932. līdz 1937. gadam) — no 1932—1933 Latvju kolektīvista gada grāmata, «Prometeja» izd. K. Jokuma red. I 695, II 377, 698, 722, 727, 740, 749, 754, 759

«Latvju strādnieku un zemnieku rokas grāmata ar kalendāriju 1924. gadam, M. I 743

«Laukstrādnieku Ciņa» (3, 1920 un 1—6, 1925—1926) — pirmais neleg. komunist. laukstrādn. avīze, LKP Lejas- Kurzemes organizāc. izd. I 721, 722, 728, 760, 761

«Lidums», arī *Ld* (1913—1919, ar pārtrauk.) — buržuāz. dienas avīze, R., Rīgas lauks. centrālb-bas izd., no 1915 Valkā, no 1918 atkal R., red. K. Ducmanis, vēlāk O. Ozoliņš, O. Nonācs u. c. I 695, 697, 777, II 764

«Liepājas Arodnieks» (I—XII, 1919) — Liepājas arodniecisko b-bu Centrālbiroja izd., 2 reizes ned., red. E. Tomsons, vēlāk K. Sīlis u. c. I 717

«Liepājas Latviešu kalendārs 1901. gadam» I 351

«Liepājas Strādnieku Deputātu Padomes Izpildu Komitejas Ziņojumi» (1918), sk. «Ziņotājs», arī LpZ

«Liesma», arī *Ls* (1918) — M. latv. anarhistu grupas «Liesma» orgāns, M. I 695, 702
«Liesma» (1—15, 1926 III — 1928 V) — nelegāls revolucionārs LKP un LKJS Vidienas org. izd., «pašdarbības žurn.», iesp. «Spartaka» druk. [pie Rūjienas] I 761, 678, 769, 778, 779, II 661
«Lietuvēns» (1913—1917, ar pārtrauk.) — žurnāls satīrai, red. Jul. Pētersons, izd. A. Golts, R. II 395
«Lismia», arī *Ls* (1/2, 1921) — «literariski politiskajs un zynotniskajs žurnals», reizi mēn., Latviešu Agit. un prop. nodaļa pie PKKKP latg. sekcijas izd., red. J. Opyncans I 695, 733
«Ļeņina pionieri» (1925) — rakstu krāj. pionieru darbiniekiem I. Mušperta un K. Priednieka red., M. I 753

«Mājas Viesa Mēnešraksts» un *«Mēnešraksts»* (1895—1905) — il. lit. un zinātnisks žurnāls P. Zālīša vadībā, R., izd. A. Platess I 354—359, 361, 364—366, 384—387, II 456, 457, 460
«Mājas Viesa» pielikums II 492
«Mājas Viesis» (1856—1910) — ned. laikr., R., 1909—1910 il. ned. žurn., izd. A. Platess, red. P. Zālīts, 1906—1908 red. A. Benjamiņš I 208, 244, 245, 248, 254, 310, 322, 323, 330, 364, 368, 372, II 456, 457
«Māja un Skola» (1929—1935) — «mēnešraksts vecākiem un audzinātājiem», R., izd. «L-jas vecāku un audzinātāju b-ba», red. K. Dēķens, vēlāk K. Pētersons II 682
«Mazais Kolektīvists», arī *MK* (1931—1937) — Ļ. Latv. pedtehnik. izd. žurnāls-mācības grāmata, no 1933. XI — «Latvju pionieru un skolnieku sabiedriski literārisks žurn.», VĻKJS CK un pionieru CB izd., reizi mēnesī, M., 2000 eks. atb. red. L. Kalniņa I 23, 695, II 295, 393, 479, 488, 667, 677, 679, 682, 689, 696, 697, 712, 726, 741, 752, 754, 755, 764
«Mazie Dunduri» (1888) — J. Raiņa un P. Stučkas satīrisku rakstu krāj. I 625
«Militārais Apskats» (1932—1940) — buržuāz. L-jas armijas «mēnešraksts militārai domai un zinātnei», R. II 709
«Modinātājs» (1, 2 1922) — «ilustrēts literāriski satīrisks žurnāls», M., «Strēlnieks» izd. I 737, 741
«Mūsu ciņa», arī *MC* (29. IX — 27 X, 1917) — Pagaidu vald. aizliegtās Cņ turp. Valmierā kā LSD centrālorgāns I 22, 695
«Mūsu Pulss» (*«Наш Пульс»*) — strēlnieku frontes žurn. 2. strēlnieku pulka izd. II 46

«Nākotnes Domas» (I—II, 1919) — lit. sabiedrisku un zinātnisku rakstu krāj., izd. «Kultūras Balss», Valkā I 704, 716
«Nemiers» (I, 1920) — Amerikas latv. proletāriešu oriģinālrakstu krāj., sakop., red. un izd. Amerikas Latv. lit. sakopotāju pulciņš Bostonā [D. Rožkalna vadībā] I 729, 732
«Nemiera Domas» (1—3, 1926) — ilustrēts politiski sab. žurn., R., Centrālcietuma komunāru grupas izd., nelegāls I 768, II 698, 712
«Nord — Ost», sk. *«Норд Ост»*
«Ņevas Viļņi», (no 1907. g. 2. II — 2. III) — progr. politisks, sabiedrisks un literārisks laikraksts 2 reizes ned., Pp., viens no galveniem līdz-kiem J. Asars, «Pēterburgas Atbalss» 3. turp., aizliegts II 471

«Oktobra Paaudze» (1925) — jaunatnes krājums I. Mušperta redakcijā, M., «Latvju Izdevniecība» I 754
«Orlas Strādnieks» (1921) — Orlas latv. darbaļaužu dzīvā avīze I 730

«Padomju Latvijas Kalendārs 1920. gadam», arī *PLK* — Izglītības Komisariāta izd. Pp. I 695, 723
«Padomju Lidumā», arī *PLid* (1—30, 1927—1929) — LZ zinātniski agronomisks mēneša pielikums I 695, 771, II 655
«Pasaule un Daba» (1—26, 1875—1876) — nedēļas raksts ar bildēm, red. K. Biezbārdis I 264, 323
«Patiesība» (1906—1907) — laikraksts, 2 reizes nedēļā, Pb., red. —

izd. A. Šteins, «Pēterburgas Atbalss» 2. turp., aizliegts II 471

«Pēdējā Brīdī» (1927 1. III — 1935 31. XII) — buržuāz. dienas laikr., R., ar vakara izd. «Pieci Santīmi», galv. izd. P. Brunners, 1927—1928 red. P. Rozītis, vēlāk A. Avots, O. Liepiņš u. c. I 641, II 474, 605, 606, 616, 619, 634, 641, 684, 714

«Pēterburgas Atbalss» (1906) — sociālistiskas nokrāsas laikr., Pb., 2 reizes ned., red.-izd. A. Jurjāns, aizliegts II 471

«Pēterburgas Avīzes» (1862—1865) — pirmais demokrātiskais latv. ned. laikr., Pb., K. Valdemāra, J. Alunāna un K. Barona vadībā I 7, 250, 251, 253, 260, 322, 323, 753

«Pēterburgas Avīzes» (1901—1905) — O. Rāviņa izd. laikr., Pb., 2 reizes ned., red. un red. loc. V. Olavs-Plute, J. Ansbergs, A. Niedra, R. Blaumanis, Ed. Treimanis u. c., aizliegts II 438, 439

«Pēterburgas Avīžu» (1901—1905) literārais pielikums II 439

«Pēterburgas Latvietis» (1905) — politiski ekonomiska un lit. dienas avīze, Latv. soc.-dem. strādn. part. org., red. K. Zvingevičs, aizliegts I 771, II 471

«Pēterburgas Vēstnesis» (1906—1907) — sabiedriski politiska avīze ar il. lit. piel., 2 reizes ned., «Pēterburgas Atbalss» 5. turp. II 471

«Pirmie Asni» (1920) — M. latv. komjaunatnes org. žurnāls I 721

«Politieslodzītais» (1929) — Rīgas Centrālcietuma politieslodzīto žurnāls, iznāk pagrīdē II 661, 698

«Progress» (1907) — dienas laikraksts, Pb., «Pēterburgas Atbalss» 4. turp., aizliegts II 471

«Proletariāta Ciņa», arī *PC* (1917) — KSDStP Petrogradas organizācijas latv. rajona izd., iznāca Cņ vietā, kas pārcēlās uz R. I 23, 695, 697

«Proletariāta Cīņa», arī *PC* (1922—1923) — politiski sabiedrisks un lit. ned. laikr., Pp. un Pleskavas kom. latsekcijas orgāns, Pleskavā, ar 1923 11. V Pp., red. kol. K. Zvaigzne, J. Ozoliņš, J. Lencmanis, Heils un J. Gailis I 23, 566, 567, 695, 738, 743, 749, II 41

«Propagandista bibliotēka» (1928—?) — LKP izd. «Spartaka» apgād. I 779, II 651, 661—663, 690, 691

«Propagandists» (1928—1931) — KI Latvijas sekcijas metodisks izd., «Spartaka» apgād. I 783, II 650, 651, 654, 661—663, 690

«Prožektors» («Прожектор») — strēlnieku frontes žurnāls, I brigādes pārsienamā punkta daļas izd. II 46

«Pūrs» (I—III, 1891—1894, IV—1896) — Tērbatas universitātes stud. rakstu krāj., «darināts un pielocīts ar populāri zinātniskiem apcerējumiem», «Dienas Lapas» apg. I 264, 299, 300, 304, 312, 316, 325, II 444, 454

«Rīgas Avīze» (1902—1915) — «politiska un lit. dienas avīze», reakcionārākais sava laika latv. izd., red.-izd. Fr. Veinbergs II 441, 456

«Rīta Blāzma» (1—5, 1921—1922, 6, 1924) — P. Stučkas vienotās darba skolas žurnāls Pleskavā — Krestos I 745, 751, 756

«Rīts» (1934 26. VIII — 1940 10. VIII) — fašist. režīma rītadienas laikr., R., red. A. Grīns no 1936 E. Raisters, vēlāk A. Kļāvsons II 640, 735

«Rītums» (1921—1926) — lit. un mākslas žurn., R., 10 nru gadā, red. P. Rozītis, izd. «Latvju rakstnieku koperatīvs» I 667, 668, 732, 740, 762

«Sākums», arī *S* (1923—1932) — «sabiedriski politisks un literārisks I. I. Marševska RTKU Latvju sektora studentu žurnāls», M., 250 eks. red. kol. P. Vīksne, A. Kauliņš, R. Liepiņa, I. Zobs I 567, 695, 743, 745, 756, 757, 761, 762, 769, 771, 772, 779, 782, II 654, 663, 664, 668, 678, 682, 683

«Sarkanais Arājs» (1921) — lauksaimniecības laikraksta pielikums pie Km Pp. I 731, 734

«Sarkanais Arājs» (1922) — populārs politisks, literārisks lauksaimn. žurnāls, KKP Latvju sek-

ciju Ziemeļu-Rietumu apgab. centra izd., Pleskavā I 738—740
«Sarkanais Dzelzceļnieks» (1—31, 1930—1935) — LKP dzelzceļnieku frakc. izd., R. II 661, 690, 706
«Sarkanais Karogs», arī *SrK* (1918 22. XI — 1919 11. V) — Valkas apr. strādnieku padomes laikr., Valkā, no 27. II Smiltenē I 21, 695
«Sarkanais Karogs», arī *SrKr* (1920—1921) «Ukrainas KP CK Latv. aģitāc. un propagandas nod. orgāns», Harkovā, 3 reizes ned., red. loc.: A. Ceplis, F. Markuss, O. Līdaks un Šauriņš I 23, 695, 724, 730
«Sarkanais kalendārs 1919. gadam» — Jelgavas KP izd. I 717
«Sarkanais Kareivis» (1930 IX — 1935 IV) — LKJS nelegāls laikr. buržuāz. L-jas armijas kareivjiem II 662, 690
«Sarkanais Strēlnieks» (1—3, 1919, 1—5, 1922, 1—3 1928—1929) — Liepājas kara revoluc. komit. izd., izn. neregulāri, LKP izd., pēdējie 3 nri. iznāca kā LKP KI izd. I 721, 722, II 650, 651, 661
«Sarkanais Strēlnieks», arī *SrStrl* (11. II — 30. IV 1919) — Pad. L-jas armijas kara padomes orgāns, 3 reizes ned., Daugavpilī, («Sarkanarmista» turp.), red. kol. P. Celmiņš, A. Daumans, vēlāk R. Bauze, T. Draudiņš un K. Ozoliņš-Tomass I 21, 695, 709, 715, 716
«Sarkanā Palīdzība», arī *SP* (1925—1932) — LKP nelegāls izd., «Sarkanās Palīdzības» organizācijas centrālorgāns I 761, 768, 769, 778, II 650, 661, 690, 691, 706
«Sarkanā Zvaigzne», arī *SrZ* (1, 1919 — V) — Latv. Strēln. Pad. Pulku organiz. komit. izd., R., red. R. Bauze, red. loc. T. Draudiņš, K. Ozoliņš [Tomass], A. Feldmanis I 19, 20, 22, 377, 695, 708—710, 712
«Sarkanā Zvaigzne», arī *SrZ* (1—10, 1921, 1—4, 1922) — «literāriski sabiedrisks mākslas žurnāls», Galvenās politiskās Izglītības komitejas Latsekcijas izd., M., red. kol.: A. Feldmanis, K. Prātnieks, K. Upmals I 16, 20, 23, 32, 378, 381, 522, 523, 525, 549, 595, 729—731, 734, 735, 738, 739, 740, II 189
«Sarkanarmists», arī *Sar* (1—6, 1919) — Latv. armijas grupas Kara rev. Pad. orgāns, 2 reiz ned., Daugavpilī, red. kol. A. Rozenbergs, SrStrl turp. I 21, 695, 709, 716
«Sarkani pavedieni» (1919) — Latviešu strādnieku savienības dzeju krājums, Petrogradā I 545, 706
«Sarkano Dadžu Kalendārs» (1923. un 1924. gadam) — «Spartaka» izd., Pleskavā I 738, 743, 744, 750
«Sējējs» (1936—1940) — fašistiskā režīma mēnešraksts, red. J. Lapiņš, vēlāk E. Dēliņš, A. Karnups II 749
«Sēta, Daba, Pasaule» (I—III, 1859—1860, red. J. Alunāns, Tērbatā, IV, 1873, red. A. Kronvalds, R., V—VIII, 1889—1893, Jelgavā un R., red. F. Kārkluvalks u. c.) — Tērbatas universitātes stud. rakstu krāj. I 323
«Sibirijas Ciņa», arī *SC* (1918, 1920—1937) — «populārs ilustrēts latkoloniju nedēļas laikraksts», KKP Sib. Apg. Kom. Latsekciju izd., Novonikolajevskā, red. P. Vintiņš, J. Biezais, K. Poema, K. Šķilters, K. Pelēkais, J. Balodis u. c. I 22, 23, 695, 722, 729, 730, 737, 738, 744, 762—764, 769, 771, 772, 778—784, II 256, 393, 651, 653—655, 660, 663, 665, 668, 674, 675, 683, 685, 699, 705, 707—711, 713, 727, 742
«Signāls» (1933) — vienreizējs almanahs «strādnieku kultūras svētkos», R., izd. «Aktīvs», red. K. Fimbers un M. Rudzītis («rakstnieku grupas «Signāls» vārdā») II 597, 650
«Skatuve», arī *Sk* (1—2, 1917, 1, 1918) — žurn. lit. un mākslai, izd. Latv. Skatuves darb. b-ba, Petrogradā, red. kol.: A. Kurcijs, K. Dziļleja, J. Daumants, E. Smilģis I 695, 699, 704
«Skatuve un Dzīve», arī *SktDz* (1—9, 1922, 1, 1923) — «Latviešu Aģitteātra orgāns», izn. reizi mēnesī, M. I 23, 524, 525, 563, 695, 738, 741, 745
«Sociālā Drāma» (1919) — Pad. L-jas Mākslas nodaļas Teātra apakšnodaļas paredzētais skatuves žurnāls I 407, 411
«Sociālā Politika (1—2/3, 1920,

VI—VIII) — meņševiku «marksistisks žurn.», R., red.-izd. T. Rudzītis I 725

«Sociāldemokrāts» (1900—1905) — politisks, zinātnisks un literārisks laikraksts-žurnāls, Londonā, red. Fr. Roziņš I 24, 287, 299, 326

«Sociāldemokrāta bibliotēka» (1—28, 1900—1905) — sociālistisku rakstu sērija, izd. Vakareiropas Latv. Soc.-dem. Savienība, Londonā un Bernē, red. Fr. Roziņš I 316, 326

«Sociāldemokrāts» (1, 1917) — sociāldemokrātisku rakstu krājums, L-jas soc.-dem. CK izd., Petrogradā I 697, 704

«Sociāldemokrāts» (1918) — Latv. Soc-dem. CK sabiedr. polit., zinātn. un lit. mēneša žurn. I 700

«Sociāldemokrāts», arī *Scdm* (1—184, 6. III—31. XII, 1917) — L-jas sociāldemokrātijas CK izd., M. I 695, 701, II 41

«Sociāldemokrāts», arī *Scd* (1918—1934) — «L-jas sociāldemokrātisks [meņševiku] strādn. partijas centrālorgāns» — dienas laikr., R., red. J. Celms, V. Grēviņš, B. Kalniņš, vēlāk K. Eliass, K. Ozoliņš, P. Melnais I 503, 504, 639, 695, 721, 722, 725, 772, II 266, 567—571, 614, 669, 725

«Sociālistiskā Kultūra», arī *SocK* (1, 1921) — kultūrizglītības žurn., Kr. Izgl. Komisariāta Mazākuma Tautību Izgl. nod. Latv. apakšnod. izd., M. I 695, 729, 734

«Sociālists» (1—2/3, 1920) — meņševiku «sociāldemokrātisks sabiedriski politisks mēnešraksts», R., izd. JSDSP CK R. Lindiņa personā, atb. red. F. Menders I 725

«Spārnotais Strēlnieks» (1924) — Rakstu kopojums, Ļ., red. J. Eiduks, J. Sarkanais un E. Krūkle I 377, 382, 743, 748—750

«Spartaks» (1—9, II—X, 1918) — LSD «Spartaka» grupas izd., izn. neregulāri pagrīdē, 3000—5000 eks. I 217

«Spartaks» (1—3, 1919 5. XII—1920 13. I) — LKP R. komitejas orgāns, izn. neregulāri pagrīdē I 721, 722

«Spēriens» (1906) — «politisks, satiriski humoristisks, ilustrēts rakstu krājums», red. Līvu Jurka [J. Puriņš], izd. A. Golts II 395

«Strādniece» (1—4, 1932, III—1935, III) — LKP Sieviešu Centra izd., nelegāls II 706

«Strādnieks» (1905—1919) — latv. soc.-dem. laikr. ZASV Jamaic Plainā, vēlāk Bostonā, no 1909 Amerikas sociālistu partijas latv. koporganizācijas laikr., red. K. Siliņš, J. Ozols, J. Kļava — Arķietis I 326, II 737

«Strādnieka Balss», arī *StrB* (1. V—3. VII 1918) — Kr. soc.-dem. strādnieku part. L-jas soc.-dem. [meņševiku] izd., 2 reizes nedēļā, M., red. K. Lorencs, no 10. V red. kol.: K. Lorencs, A. Rudevics (Cīrulis) un E. Ozoliņš I 695, 700, 701

«Strādnieks un Zemnieks» (1—7 1929 14. VI—26. VII) — S strādnieku — zemnieku frakcijas ned. laikr., R., atb. red. J. Caune (4, 6, 7. nri apķīlāti) II 650

«Strādnieku Avīze», arī *StrA* (1917—1934) — meņševiku — soc.-dem. grupas izd., Petrogradā, Valkā, vēlāk Liepājā kā meņševiku partijas CK un Liepājas org. dienas laikr., red. K. Ozoliņš, A. Rudevics, P. Lejiņš, A. Jātnieks un J. Krikmanis I 695, 697, 701

«Strādnieku Gada Grāmata» (1930—1934) — meņševistiskā «L-jas Ārpusskolas izglīt. padomes» izd., R., red. F. Cielēns u. c. II 712

«Strādnieku Kalendārs», arī *SKal* (1918., 1919. un 1924. gadam) — 1918 — LSD CK grāmatapgād. «Sociāldemokrāts» izd., 1919 — Latv. Nac. Lietu Komisariāta Kult. Izglīt. Nod., M. I 646, 695, 697, 750

«Strādnieku Rīts» I 743

«Strēlnieks», arī *Strl* (1—9, 1917) — «literārisks, politisks un sabiedrisks žurnāls», izd. Latv. Rezerves pulka strēlnieki, Smiltenē, red. A. Rutkis II 43

«Strēlnieks», arī *Strl* (1—4/5 1919, 1/2—3/4, 1920) — il. politisks, literār. un satīrisks žurn. Latv. strēln. Pad. pulka Divīzijas Politiskās nod. izd., M., SrZ turp., red. kol.: T. Draudiņš, K. Ozoliņš-Tomass, A. Feldmanis I 19, 20, 22, 23, 29,

31, 474, 478, 482, 484, 507, 537, 695, 717, 723

«Strēlnieku Cīņa», arī *StrlC* (1920) — Latv. strēlnieku avīze 2 reizes ned., izd. Sarkanās Armijas politiskā daļa, M. I 23, 695

«Students» (1922—1940) — «akadēmiskās dzīves laikr.», R., 2 reizes mēn., sākumā K. Branta un K. Upeslejas red. un izd., no 1925. 15. IX LU stud. vienotņu Vienkopas izd., red. R. Spodris, vēlāk K. Upesleja, A. Biezais u. c. I 744

«Stukmaņa Apriņķa Strādnieku Padomes Ziņotājs», arī *StZ* I 697, 717

«Svari», arī Sv (1920—1931) — satīrisks burž. žurn., R., red. izd. J. R. Tilbergs, vēlāk A. Purīts, K. Strauhs [Ķokains] u. c. I 695, 722, 739, II 698

«Taisneiba», arī *T* (1926—1936) — «populara ilustreta latgališu zemnīku avize», Novosibirskā, VKP CK un Sibires Apgobola Latsekciju izd., atb. red. Jonis Silinīks I 695, 760—762, 770, 772, 773, 780, 783, II 655, 657, 660, 665, 727, 737, 748, 750, 751, 754

«Taisneiba», arī *T* (1918—1919) — komunistisks Latgales proletariāta ned. laikr., M., no 1918. 25. XII — Rēzeknē, izd. Latv. Nac. Lietu Komisariāts, no 1919 — KKP (l) LSDĻ Latgales raj. birojs Rēzeknē, red. V. Zeimals I 21, 695, 702, 721

«Tanks» (1928) — M. Proletārisko rakstnieku asociācijas Latsekcijas literārisks krājums, M., «Prometejs» I 777

«Tas Latviešu Draugs» (1832—1846) — nedēļas laikraksts, red.-izd. māc. H. Treijs I 322

«Tauta», arī *Tt* (1918) — politisks, sabiedrisks un literārisks laikr., Ld turp. Petrogradā, red. O. Nonācs I 695, 704

«Tautas Balss» (1919, 22. IV — 30. IX) — buržuāz. «politisks, sabiedrisks un lit. laikr.» 3 reizes ned., no 6. V ikdienas, red. O. Nonācs, E. Virza, J. Janševskis, 1. X pievienojas «Brīvai Zemei» I 708.

«Tautas Tiesības» (1906) — Pb., 2 reizes ned., red.-izd. K. Pavlovskis, no 19. IX izdev. A. Jurjāns, «Pēterburgas Atbalss» 1. turp., aizliegta I 202, II 471

«Tekošais moments», arī *Tkm* (no 1923. līdz 1927. gadam) — «humoristisks un satīrisks ilustrēts kalendārs», grām. apgādn. «Strēlnieks» izd., M., red. Sprunguļu Juris [E. Sillers] I 695, 743, 763, 764

«Tekstilnieks» (1, 1928) — nelegāls LKJS RK izd., R. II 650

«Tēvija» (1884—1914) — polit. literāriska ned. avīze, sākotnēji R., vēlāk Jelgavā, pirmais red. J. Krauklis, vēlāk K. Graudiņš, J. Straume-Vaidelaitis I 353, II 457

«Tēvijas Sargs» (1934—1940) — fašist. režīma il. ned. laikr., R., red. A. Kroders, vēlāk V. Cedriņš II 719

«Tiesu Vēstnesis» (1880—1884) — J. Mātera vadīts tieslietu laikr. ar lit. piel. I 268, 324

«Trauksme», arī *Tr* (1—5, 1928—1929) — «jaunās literatūras un mākslas» («trauksminieku») žurn. R., atb. red. J. Plaudis I 688, 689, 695, II 650, 657

«Tribine» (1—5/6, 1931, 1—4, 1932, 1—2, 1933) — revolucionārs kultūras žurn., L. Laicena vadībā, R., izd. L. Laicens, red. Jānis Bušs, kopš 1932. g. vasaras fakt. red. I. Lēmanis, izd. O. Gulbis; «Tribīnes» nri vairākkārt konfiscēti, aizliegts 1933. gadā II 674, 685, 700, 702, 705

«Tukuma Cīņa», arī *TC* (30. I — 13. III, 1919) — LSD (komunistu) Tukuma org. un apriņķa strādn. deputātu pad. IK orgāns, Tukumā, iznāk reizi nedēļā I 21, 695, 708, 709, 717

«Uz Barikādēm» (1925—1932) — LKJS R. organizācijas Latv. rajona izd. I 761, 679, 778, 779, II 661, 690

«Uz Priekšu», arī *Up* (1918) — KK(l) P. Urālu Apgabala Latviešu sekciju Pagaidu centra orgāns, iznāk 3 reizes ned., Permā, red. kol.: K. Prātnieks, J. Sviķis, J. Sarķis I 695, 701, 704

«Uz Priekšu», arī Upr (1—110, 1918—1919, 22. V) — L-jas revolucionāro sociālistu partijas dienas laikraksts, R., izd. Komanditsabiedrība «Uz priekšu» I 21, 428, 695, 708

«Valmieras Apriņķa Strādnieku un Bezzemnieku Padomes Biļetens», sk. *«Biļetens»*, arī *VBļ*

«Vārds» (I—II, 1912—1913) — literāriski kritisku rakstu krājums, A. Upiša sastādīts, «Dzirciemnieku» izd., R. I 11, 12, 41, 231, 530, 584, 695

«Vārds», arī *Vrd* (1918) — nacionāli demokrātisks laikr., M., DzA turp., red. G. Palcmanis I 695, 701, 704

«Vārds» (1919) — 1. daļa. Rakstu krājums sociālistiskai mākslai un kultūrai., red. kol.: A. Upīts, E. Klusais, S. Berģis. (Neiznāca) I 12, 709, 710, 718

«Vārpas» (1895) — Rīgas Latviešu biedrības Zinību komisijas rakstu krāj., J. Asara u. c. skol. sastādīts II 454, 455

«Vārpas» — divi demokrātiski izd. Pb. 1) zinātnisks un literārisks mēnešraksts (1—3, 1908), red. J. Jansons, 2) sabiedrisks un literārisks laikr. (1909—1910) 2 reizes ned., red. J. Jansons, aizliegts I 202

«Ventas Balss» (1921—1944 ar pārtrauk.) — ned. laikr., izd. s-ba «Ventas Balss», red. F. Nātiņš II 642

«Ventspils Komunists» (1—4, 1929, I — 1930, IV) — nelegāls žurnāls, izd. LKP Ventspils organizācija II 651, 661

«Vērotājs» (1903—1905) — «mēnešraksts sirds un prāta izglītošanai», Jelgavā, red.-izd. J. Veismanis-Pavasaru Jānis I 364

«Vienotā Fronte», ar 3/4. nru *«Fronte»* (1—7, 1934—1936) — L-jas Revolucionāro rakstnieku, mākslinieku un žurnālistu s-bas nelegāls žurn., R., 500—700 eks. II 594, 729, 743

«Virziens» (1, 1933) — progresīvi demokrātisks almanahs daiļliteratūrai, lit. teorijai, cittautu lit., hronikai uz 14. strādnieku kultūras svētkiem, R., izd. un red. kol.: J. Niedre, E. Skujenieks, M. Tanks [Mārt. Avots] II 597, 729

«Zaļā Vārna», arī *ZVrn* (1—6. 1929) — buržuāz. jauno literātu un mākslinieku rakstniecības un mākslas žurn., R., atb. red. F. Gulbis I 689—691, 696, II 310, 650, 657

«Zaļās Vārnas Gada grāmata» II 348, 597, 598, 600, 602, 604, 606, 610, 612

«Zemgales Balss» (1924—1940) — reakc. dienas laikr., Jelgavā, red. E. Blanks u. c. II 642, 643

«Zemgalietis» (1919—1924) — «Zemn. s-bas» dienas laikr., Jelgavā, red. J. Lapiņš, vēlāk J. Mazvērsītis I 708

«Ziemelis» (1910) — sabiedrisks, politisks un literārs laikr., Pp., 2 reizes ned., red.-izd. A. Bunge I 202

«Ziemeļblāzma» (1908—1909) — politisks, sabiedrisks un literārs laikr., Pb., 2 reizes ned., red.-izd. J. Miezis-Mezevskis II 473

«Zinātne un Dzīve» (1919) — populāri zinātnisks žurn. pie Latv. Augstsk., red. K. Kasparsons. Neiznāca I 713

«Ziņotājs», arī *LpZ* (1918, 20. XI 1—33, 1919, 19. I, 34—49) — Liepājas Strādn. dep. pad. orgāns, izn. Liepājā (pirmie 10 nri ar nosauk. «Liepājas Strādnieku Deputātu Padomes Izpildu Komitejas Ziņojumi»), red. A. Rudevics, aizliegts I 695, 721

«Ziņotājs», arī *Ziņ* (1—28, 1919 5. I—24. V) — Cēsu apriņķa Strādnieku un Bezzemnieku Deputātu Padomes izd. Cēsīs I 21, 696

«Zvaigžņu Strēlnieks» ([1], 1921, 6. I) — vienreizējs «piemiņas žurn. latvju strēlniekiem un jaunībai», R., izd. «Latv. Jaunatnes s-ba», atb. red. A. Laiviņš I 733

«Zvārguļa Zobgala Kalendārs» (1901—1913. un 1928—1929. gadam) — Ed. Treimaņa-Zvārguļa vadībā, R. — Cēsis, II 395

II. Izdevumi krievu valodā

«Альманах», arī *А* (1930) — mēnešraksts lit. un lit. kritikai, *«Красная газета»* izd., red. M. Čumandrins, J. Eiduks, V. Erlihs I 696, II 649, 650

«Беднота» (1918—1931) — dienas avīze, M., VK(b)P CK orgāns I 442
«Большевик», sk. *«Коммунист»*.
«Большевик» (1—44, 1922—1931, ar pārtrauk.) — LKP nelegāls izd. Latgalē, *«Латгальская борьба»* turp., 1000—6000 eks. I 755, 761, 769, 778, 779, II 650, 651, 661, 690

«Вестник иностранной литературы» (no 1928) — Starptautiskās revolucion. lit. biroja orgāns, M., 6 nri gadā II 651, 674, 687, 688
«Вестник культуры и политики» (1918) — žurn. I 701
«Вестник работников искусства» (1921) — proletār. mākslas žurn. I 732

«Гарт» (no 1927) — Ukrainas Rakstn. Sav. lit.-māksl. žurn. II 674
«Голая жизнь» (1928) — Ļ., proletār. rakstnieku asociācijas latv. sekcijas almanahs I 683
«Горн», arī *Г* (1—9, 1918—1923) — M., no 1922 — Viskrievijas Proletkulta rakstu krāj. I 431, 696, 738
«Грядущее», arī *Гр* (1918—1921) — pirmais proletār. lit.-mākslas žurn., Petrogradā, «Proletkulta» izd. I 433, 696, 702, 732

«Жизнь и творчество русской молодежи» (1919) — Viskrievijas Anarhistiskās jaunatnes federācijas žurn. I 495, 712
«Жизнь национальностей», arī *ЖН* (1923) — ikmēneša žurn. Nacionāllietu Komisariāta izd., M. I 696, 743

«Знамя» (no 1931) — lit. un mākslas ikmēneša žurn., M., PSRS Rakstnieku savien. orgāns, no 1931—1933 iznāca ar nosauk. *«Локаф»* II 707

«Известия», arī *Из* (1918—1922) — VCIK un M. pad. orgāns I 696, 722
«Интернациональная литература», arī *ИЛ* (1933—1934) — žurn. I 696, II 720
«Искусство» (1926) — Valsts Mākslas zin. akad. žurn. I 766
«Искусство коммуны» (1918) — Tautas Izglīt. Komisariāta tēlojošās mākslas nod. avīze I 499

«Кадры» (1927) — izd. *«Прибой»* almanahs I 775
«Колыма», arī *Ко* (1936) — žurn. I 696, II 758
«Коммунист» (no 1924) — VKP CK teorēt. un polīt. žurn., līdz 1952. XI ar nosauk. *«Большевик»* II 356
«Коммунист» (1926) — Latg. apgab. Komit. un LKJS orgāns I 769
«Коммунистический интернационал» arī *КИ* (1919—1943) — KI IK orgāns, Petrogradā — M. I 696, 710, 712
«Красная Газета» (1920—1928) — laikr., L. I 722, II 650
«Красная молодёжь» (1921) — strādn. un zemnieku jaun. avīzīte, KKJS un CK izd. I 733
«Красная новь», arī *КрН* (1921—1942) — pad. lit.-māksl. un zinātn.-publicistisks ikmēneša žurn., M. I 696, 732, 740, II 24, 660
«Красная печать», arī *КрП* (1931) — žurn. I 696, II 185
«Кузница» (1—9, 1920—1922) — lit. grupas *«Кузница»* žurn., M. I 525, 732, 744, 753

«Ленинград», arī *Л* (1930—1931) — žurn. I 696, II 225, 674
«Леф» (1923—1925) — krievu pad. literātu grupas *«Леф»* žurn., M. I 738, 744, 753
«Литература и марксизм» (1928—1932) — marksistiskās lit. kritikas un vēstures žurn., M. II 110
«Литературная газета», arī *ЛГ* (no 1929) — PSRS Rakstnieku savienības orgāns, M. II 75, 99, 112, 115, 119, II 650, 725, 761, 766
«Литературная критика», (1934) — žurn. II 634, 635, 761, 766
«Литературная учеба» (1930—1941) — žurn., Ļ., noorganizētājs

un pirmais red. M. Gorkijs II 649, 666
«Литературный альманах» (1919) — kr. proletār. rakstnieku un dzejnieku darbu krājums, Petrogradā, «Proletkulta» izd. I 712

«Международная политика и мировое хозяйство» (1918) — žurn., Petrogradā I 702
«Мир» (1918) — laikr. I 700
«Молодая латышская литература» (1926) — Ļ., Proletār. rakstnieku asociācijas Latv. sekc. almanahs I 687, 765

«На литературном посту», arī *НЛП* (1925—1935) — lit. kritikas žurn., M., *РАППа* orgāns I 16, 684—686, II 74, 235, 658
«На посту» (1923—1926) — proletāriskās lit. kustības teorētiskais orgāns, *«На литературном посту»* priekštecis I 743, 744
«Народное хозяйство» (1918) — Augst. Tautas saimn. Padomes orgāns, žurn., M. I 703
«Наша правда» (1—111, 1919, 9. I — 22. V) — LSD (komunistu) CK orgāns kr. val., R. I 21
«Новый путь» (1921) — lit. žurn., Petrogradā I 728, 729
«Норд ост» (1931—1932) — kreisās strādn. un inteliģ. žurn. R. II 714
«Октябрь», arī *Ок* (no 1924) — lit.-māksl. un sabiedr.-politisks ikmēneša žurn., M., KFSR Rakstn. sav. orgāns I 696, 744, 753, II 674, 766

«Печать и революция», arī *ПиР* (1921—1930) — kritikas un bibliogrāfijas žurn., M. I 696, 740
«Полымя» (no 1922) — baltkrievu lit.-mākslas ikmēneša žurn. II 650
«Правда», arī *П* (no 1912) — PSKP CK centrālorgāns I 442, 619, 643, 644, 646, 722, 743, II 80, 87, 143, 346, 382, 411, 694, 695, 697, 700, 702, 720, 737, 749, 751, 757, 761
«Правда молодежи» (1922—1930) — LKJS CK orgāns, vēlāk arī Latg. apgab. izd. I 761, 768, 778, 779, II 650, 651, 661, 690
«Пролетарская культура» (1918—1921) — Viskrievijas Proletkulta teorēt. žurn., M. I 732
«Пролетарская революция» arī *ПР* (1923) — vēsturisks žurn., *«Истпарта»* izd. I 696, 743
«Пролетарский сборник» I (1918) — Viskrievijas CIK izd., M. I 712
«Псковский колхозник» (1932) — avīze Pleskavā II 490

«Рабочий ежегодник» (1906) — krāj. I 707
«РАПП» (1—3, 1931) — lit. teorijas un kritikas žurn., *РАПП* orgāns, ar 4. nr. nosauk. *«Пролетарская литература»*
«Резец», arī *Р* (1928—1931) — strādn. lit. un mākslas žurn., Ļ. *«Красная газета»* izd. I 682, 685—687, 785, II 79, 269, 650, 674
«Рост» (1930) — žurn. II 62, 86

«Северная коммуна» (1919) — I 715
«Сегодня» (1919—1940) — reakc. dienas avīze, R. II 620

«Твори!» (1—4, 1920—1921) — M. Proletkulta studijas žurn. I 732
«Творчество» (1918—1922) — jaunais prolet. ikmēneša žurn., M. I 702, 732
«Товарищ» (1927—1934) — LKP CK un Latgales Apgab. Kom. mēnešraksts kr. val. I 768, 771, 778, 779, II 650, 651, 661—663, 690, 691, 706, 708
«Триумф» (1929) — Ļ. Proletār. rakstnieku asociācijas Latv. sekcijas almanahs II 650, 657, 658

«Удар» (1926) — almanahs I 774
«Узвышша» (1930) — baltkr. žurn. II 660
«Художественный труд» (1923) — «Izvestiju» aprindu māksliniecisķās inteliģences žurn., A. V. Lunačarska red., M. — Pp. I 745

«Юный коммунист» (1919) — KrKJ Centrālās, M. un M. gub. savienības orgāns I 712, 723
«Юный пролетарий» (1919) — KrKJS Pp. un Ziemeļu apgab. komit. orgāns I 712

III. Izdevumi svešvalodās

«*Berner Tagewacht*» (1917) II 460
«*Der Emes*» (no 1918) — PSRS ēbreju centrālā avīze, M. II 711
«*Die Rote Fahne*» (no 9. XI, 1918) — savien. «Spartaks» centrālorgāns, dienas avīze Berlīnē, nodibināja K. Lībknehts un R. Luksemburga, vēlāk Vācijas KP centrālorgāns II 674
«*Die Rote Fahne*», arī *RF* (1—114, 5. I — 22. V, 1919) — LSD (komunistu) CK orgāns, R., vācu val. I 21, 695
«*Die Fakel*» (1917) — Krievijas strādnieku un zemnieku valdības orgāns vācu kareivjiem I 697
«*Die Linkskruve*» (1922—1932) — Revoluc.-proletār. rakstnieku savien. lit.-krit. žurnāls Berlīnē II 674
«*Die Neue Zeit*» (1883—1923) — Vācijas sociāldemokrātijas žurn. II 471
«*Die Rote Post*» (1932) — Vācijas komunistiskais laikr. II 689
«*Düna Zeitung*» (1888—1909) — reakcionārs baltvācu laikr., R. I 645
«*Kurijer niedzielnij*» — poļu žurn. Viļņā, kur iespiests Sudrabu Edžus apcerējums par latv. lit. I 340
«*L'Humanite*» (no 1920) — Francijas KP centrālorgāns II 578
«*Literarische Sonntagsbeilage der «Roten Fahne»*», arī *RFp* I 695
«*Lokaf*», sk. «*Знамя*»
«*Nouvelle Revue Mondiale*» (1932) — II 579
«*Rigasche Rundschau*», arī *RRnd* (1894—1914 un 1919—1939) — reakcionārs baltvācu dienas laikr., R. I 695, 708, 709
«*Rigasche Zeitung*» (1860—1915) — reakcionārs baltvācu laikr., R. I 645

Ilustrāciju saraksts

1. Roberts Pelše . . . . . 32.— 33. lpp.
2. Linards Laicens . . . . . 144.—145. lpp.
3. Konrāds Jokums . . . . . 256.—257. lpp.
4. Anna Zaprovska . . . . . 416.—417. lpp.
5. Vilis Dermanis . . . . . 454.—455. lpp.
6. Sudrabu Edžus . . . . . 486.—487. lpp.
7. Pauls Vīksne . . . . . 598.—599. lpp.
8. Vilis Knoriņš . . . . . 646.—647. lpp.

SATURS

Latviešu padomju literatūras kritikas attīstība trīsdesmitajos gados. *Arvīds Grigulis* 3

I

Literatūrteorētiski materiāli

Māksla un proletāriskā revolūcija. *R. Pelše* 20
Strēlnieku cīņu attēls latvju rakstniecībā. *P. Viksne* 34
Par dialektiski materiālistisku metodi latvju proletrakstniecībā. *K. Jokums* 57
Darba sieviete latvju proletārisko rakstnieku attēlojumā. *A. Pērle* . . 64
Nepaliksim vezumniekos! Mūsu literatūras uzdevumi rekonstrukcijas periodā. *K. Jokums* 72
Psiholoģija dzīvē un mākslā. *R. Pelše* 87
«Padziļinātais psiholoģisms» latvju proletrakstniecībā. *Viena* [*J. Janele*] 92
Psiholoģiskā metode vai «psiholoģisms» bez metodes? *K. Jakobsons* . 101
Vairāk konkrētības un skaidrības! *K. Jakobsons* 109
Pret polemisku akrobātiku! *Viena* [*J. Janele*] 120
Par tematiku. *Linards Laicens* 136
Ļeņina darba metode un rakstniecība. *Linards Laicens* 140
Sižets un kompozīcija. *Emīls Fross* 142
Dramaturģija un teātris krustceļos. *R. Pelše* 155
Mūsu dramaturģijas problēmas. *E. Fross* 161
Mūsu konkrētās kritikas trūkumi. *A. Pērle* 181
Par mūsu kritiku. *R. Pelše* 191
Mācīsimies krāt un apstrādāt literārisko vielu. *J. Brastkalns* . . . 202
Latvju proletrakstniecības jaunie uzdevumi 228
Par mākslinieciskо meistarību, par augstvērtīgiem mākslas darbiem! *Viena* [*J. Janele*] 238

II

Par literatūras uzdevumiem un rakstnieku darbu

Latvju proletrakstnieka piedauzīšanās akmeņi. *Ed. Klusbergs* . . . 243
Gruzdēšana vai švirkstoņa? (Aprautas piezīmes par mūsu litorganizācijām.) *K. Jakobsons* 247
Latvju proletāriskā dzeja rekonstrukcijas periodā 249
Par skaidrību proletdzejnieku darbā! *Ed. Salenieks* 253
Latvju literatūras teorētiķi, jums vārds. *Ed. Klusbergs* 255
Ļeņingradas latvju proletrakstnieku konference un cīņa pret nacionāldemokrātisma tendencēm latvju proletliteratūrā. *K. Jokums, P. Viksne* 257

Latvju proletrakstnieku Centrālā biroja rezolūcija sakarā ar žurnāla «Celtne» redakcijas ziņojumu. *Latvju proletrakstnieku Centrālais birojs* 271
Kolektīva Ed. Šillera dzeju kritika. *-ss* 274
Masu darbs, sagatavojoties uz rakstnieku kongresu. *E. Fross* . . . 278
Kā mēs gatavojamies uz latvju padomju rakstnieku konferenci. *Ko.-Jo.* [*K. Jokums*] 286
Par dažiem mūsu rakstniecības jautājumiem. *K. Priednieks* . . . 288
Rosīgāk gatavoties uz padomju rakstnieku kongresu. *J. Eiduks* . . . 292

III

Literatūras vērtējumi dažādos organizatoriskos pasākumos

Stāstu konkurss. (Kritiskas atzīmes.) *S. Berģis* 298
Rakstnieku brigādes. *Ko.-Jo.* [*K. Jokums*] 310
Literāriskā konsultācija. Ko devis jauniesaukums dzejā. *A. Pērle* . . 312
Celsim literatūras Mognitstroju! Pielietojot sociālistisko sacensību, cīnīsimies par augstvērtīgu latvju proletliteratūru! *J. Jaunrodziņš* . . 321
Dzejnieku ražošanas apspriede. *A. Pērle* 322
Latvju feļetonistu ražošanas apspriede. *Kabe* 330
Dzejnieku ražošanas apspriede. *E. F.* 336
Latvju litpulciņi. *E. Fross* 340
Litpulciņu programu jautājumi. *P. Olmane* 343
Jauno rakstnieku kursi. *P. O*[*lmane*] 345
Latvju padomju rakstnieku konferences organizācijas komisijas paplašinātā sēde. Atreferējums. *E. F*[*ross*] 347
Literāriskā gada sekmes un neveiksmes. *Viena* [*J. Janele*] 365
Tipiskuma problēma un latvju padomju literatūra 1935. gadā. *Viena* [*J. Janele*] 379
Rakstnieku birojā. *Ēnads* [*E. Salenieks*] 392
Rakstnieku birojā. *E. F.* 394
Latvju padomju rakstnieku paplašinātais plēnums. *Ed. Klusbergs* . . 398
Apspriede par latvju literatūras kritiku. *-da* 402
Padomju latvju dzeja pagājušajā gadā. *A. Zaprovskaja* 405
Maskavas latvju rakstnieku sapulce 25. aprīlī 422
Latvju padomju rakstnieku konferencē pieņemtā rezolūcija 427

IV

Literatūrvēsturiski materiāli

Klusais par Raini 429
Rainis pieder darba tautai. Runa Raiņa jubilejas vakarā. *V. Knoriņš* 434
Rainis zem cenzūras sarkanā zīmuļa. (Trīs nepublicēti dokumenti.) *-je-* 438
P. Stučka Jaunās strāvas laikmetā. *J. Hermanis* 442
Vai Ed. Veidenbaums reliģiozu dzeju autors? *J. Eiduks* 446
Jānis Asars. *V. Dermanis* 454
Rakstnieka un revolucionāra jubileja 474
Kā es uzrakstīju «Dullo Dauku». *Sudrabu Edžus* 477
Atmiņas par Birznieku-Upīti. *Sudrabu Edžus* 479
Ainas no manas dzīves. *Sudrabu Edžus* 482
Kā es kļuvu par rakstnieku. *O. Rihters* 486
Pleskavas «Dzīvā Vārda» 10 gadu jubileja. *Ed Bl.* 488
No nemiera sirotāja līdz Indriķim Pārticniekam. *A. Pērle* 491
Nelaikā zudis talants. *R. Pelše* 513

Rakstnieka Linarda Laicena izveidība. *P. Vīksne* 522
Linarda Laicena rakstnieka darbs. *A. Zaprovskaja* 530
Romāna noslēpumi. Kā veidots un rakstīts romāns «Limitrofija». *Linards Laicens* 548

V

Par literatūru un rakstniekiem buržuāziskajā Latvijā

Kādus rakstniekus necieš Latvijas fašisti. *P. V.* 562
Reakcija Latvijā pastiprinās. (Sakarā ar «Kreisās Frontes» nolieg-šanu.) *P. Viksne* 563
Par Latvijas rakstnieku pretkara uzsaukumu. *J. Bērziņš-Ziemelis* . . 565
Vēstule Latvijas rakstniekiem 580
Latvijas rakstniekiem 587
Noklusēšanas posts. *Linards Laicens* 589
Latvijas rakstniecības vajāšana turpinās. *P. Vīksne* 593
Bezvirzienība un virzienu meklēšana jaunākā Latvijas rakstniecībā. *P. Vīksne* 595
Likvidēta «Latvju rakstnieku un žurnālistu arodbiedrība». *P. Vīksne* . 616
Latvijas Preses biedrība. *Oskars Sakne* 617
Dzejnieks Jānis Sudrabkalns. *Em. Fross* 619
Pāvila Rozīša literāriskās darbības 25 gadu jubileja. *Linards Laicens* 629
Sakarā ar Skalbes jubileju. *P. Viksne* 632
Virza — burlaku pasaku autors 634
Latvju proletrakstnieku Centrālbirojam. *Sudrabu Edžus* 635
Pret Sudrabu Edžus darbu viltošanu! *SPRS Latvju proletrakstnieku Centrālbiroja* 636
Latvijas preses kņada ap Raini. *Mazais* [*J. Laroze*] 637
«Jāņa Robežnieka pārnākšana» izdevumam SPRS. *V. Knoriņš* . . . 643

Bibliogrāfija. *A. Ambaine* 648
1929. gadā 648
1930. gadā 649
1931. gadā 672
1932. gadā 688
1933. gadā 703
1934. gadā 717
1935. gadā 732
1936. gadā 745
1937. gadā 759
1938. gadā 767

Personu rādītājs 768

Izdevumu rādītājs 818

Ilustrāciju saraksts 835

ЛАТЫШСКАЯ ЛИТЕРАТУРНАЯ КРИТИКА

Сборник статей, т. V (1917—1940).

Начальный период
советской литературной критики

Книга 2.

Латвийское государственное
издательство
Рига 1964

—

На латышском языке

Redaktors J. Frīde. Māksl. redaktors A. Jēgers. Tehn. redaktore L. Vasiļevska. Korektors E. Ūbelis.
Nodota salikšanai 1963. g. 20. maijā. Parakstīta iespiešanai 1964. g. 23. janvārī. Papīra formāts 60×92¹/₁₆. 53,5 fiz. iespiedl.; 53,5 uzsk. iespiedl.; 66,04 izdevn. l. Metiens 3000 eks. JT 01045. Maksā 2 ~~rbļ. 86 kap.~~ -50
Latvijas Valsts izdevniecība Rīgā, Padomju bulv. 24. Izdevn. Nr. 16791-D2314. Iespiesta Latvijas PSR Ministru Padomes Valsts Preses komitejas Poligrāfiskās rūpniecības pārvaldes 2. tipogrāfijā Rīgā, Dzirnavu ielā 57. Pasūt. Nr. 1579.
8L2

LATVIJAS NACIONALA BIBLIOTEKA
0305049835